

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 27

13 juli 1968

DE ONTWIKKELING VAN HET KAMPEREN

DOOR DRS. J. W. MULDER

Met de ontwikkeling van het kamperen is het wonderlijk gegaan. In het begin van deze eeuw werd men niet voor vol aangezien als men met een tentje de natuur in trok. Vandaag is het net andersom: wie niet kampeert, is niet sportief en sportief gedrag staat nu eenmaal in onze tijd hoog aangeschreven.

Laten we eens even nagaan hoe snel de ontwikkeling van het kamperen is gegaan. Pas na de 1e wereldoorlog zien we het kamperen van de grond komen. Oorzaken hiervoor zijn een combinatie van 3 factoren: de welvaart stijgt, de vrije tijd neemt toe en wij zien een verhoogde mobiliteit. Door de sociale politiek van de overheid op aandringen van de meeste politieke partijen en gesteund door de vakbeweging werden na de eerste wereldoorlog vele sociale voorzieningen getroffen. Toch maakten uit de lagere inkomensgroepen maar weinig mensen gebruik van de mogelijkheid er eens een weekje op uit te trekken. Het was vooral de jeugd die de haar geboden kansen benutte.

In 1928 werd de Ned. Jeugherbergcentrale opgericht, die in een tijdvak van 10 jaar een net van jeugherbergen over ons land spreidde. De padvinderij leerde haar leden het kamperen en kweekte tevens de liefde voor de natuur aan. Andere jeugdorganisaties organiseerden voor haar leden zomerkampen en richtten kamphuizen in, waardoor men wat meer comfort kreeg en wat minder van het weer afhankelijk was.

Tijdens de tweede wereldoorlog mocht men van de bezetter niet in tenten of boten overnachten. Daarmee was de geboorte van de kampeerboerderij ingeluid, want namens de kampeerders deed de A.N.W.B. een beroep op de boeren hun schuren en stallen voor deze logieszoekers open te stellen.

Sinds 1945

Na de tweede wereldoorlog heeft het kamperen haar opmars in een sneltreinvaart voortgezet. Onder alle lagen van de bevolking treft men thans haar deelnemers

Kamperen een geliefde bezigheid

aan. Het recht op vakantie wordt in ons land algemeen erkend en de meeste niet-zelfstandigen ontvangen een vakantietoelage van 6%. Ik kan het niet nalaten in een politiek weekblad als „Nederlandse Gedachten” er op te wijzen dat m.i. een percentageberekening van het loon of salaris mij niet juist voorkomt. Vakantiehouden is voor iedereen tegenwoordig noodzakelijk. Een gezin met een inkomen van f 7000,— ontvangt f 540,—. Een gezin met een inkomen van f 15.000 ontvangt f 900,— en een gezin met een inkomen van f 30.000 ontvangt f 1800,—. Het eerste gezin moet voor een week of 14 dagen „uit” er nog geld van bijleggen. Het laatste gezin kan er nog geld van overhouden. Mijn gedachte is daarom aan een ieder die aanspraak op een vakantietoelage kan laten gelden een vast bedrag uit te keren afhankelijk van de gezinsgrootte en dus niet afhankelijk van het inkomen.

Het grote probleem na de laatste oorlog was om de mensen aan een onderdak te helpen. De hotellerie moest hier wel te kort schieten. In de eerste plaats omdat voor de lagere inkomensgroepen de hotelprijzen te hoog lagen en in de tweede plaats waren deze na-oorlogse toeristen reeds in hun jeugd door de padvinderij, jeugdorganisaties of jeugherbergen toeristisch gevormd. Zij hadden daar altijd een geest van kameraadschap en sportiviteit aangetroffen, die ze in de hotels en pensions moesten missen. Er bleef voor hen niets anders over dan nieuwe wegen te zoeken om op ongeveer dezelfde wijze als voorheen in hun jeugd, thans met hun gezin, een geschikt onderdak te vinden.

Dit vonden ze in tenten, tenthuisjes en kamphuizen. De leiders wisten een sfeer te scheppen, die hun publiek verlangde. Ook de financieel meerdraagkrachtigen wilden wel eens wat vrijer in hun vakantie zijn dan in een hotel of pension. Zij huren steeds meer bungalows, of schaffen zich een grote bungalowtent aan.

Voor de laatste paar jaren wordt het kamperen steeds mobieler door de grote toename van de vervoersmiddelen, vooral de auto en bromfiets. Zie hiervoor onderstaand overzicht uit een enquête die het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft ingesteld naar de vakantiebesteding van de Nederlandse bevolking in de periode 1 oktober 1965-30 september 1966:

VAKANTIE

In verband met de vakanties zal het eerstvolgende nummer van Nederlandse Gedachten verschijnen op 27 juli a.s.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Tabel 1: Aantal zomervakanties van Nederlanders in binnen- en buitenland, in %

Vervoer-middel	1966 totaal	Binnenland			Buitenland		
		1966	1960	1954	1966	1960	1954
auto, motor, scooter	60 b)	59	39	20	63	56	38
openbaar vervoer	24	27	38	58	14	20	35
fiets, bromfiets	8	10	1	17	2	4	7
touringcar	4	2	4	2	11	16	16
boot	2	1	3	3	4	2	2
vliegtuig	2	0	0	0	7	1	
overige vervoermiddelen a)	0	0	0	1	0	0	3
Totaal	100	100	100	100	100	100	100
in miljoenen	10,3	7,7	4,5	4,0	2,6	1,4	0,9

a) bijv. liften, te voet

b) voor circa 98% auto

Bron: Sociale maandstatistiek C.B.S. april 1968.

Dat er na de oorlog een duidelijke structuurverandering in het toerisme heeft plaats gevonden mag blijken uit de overzichten die het C.B.S. naar aanleiding van de reeds genoemde enquête in zijn Sociale Maandstatistiek van februari 1968 publiceerde. Opvallend hierbij is de toenemende differentiëring van de logiesvormen en de toenemende trek naar het buitenland.

Tabel 2: Vakantiegeangsters per logiesvorm, in %

Logiesvorm	1954	1960	1964	1966
		1 mei - 30 september		
Hotel, pension	18	20	20	15
Zomerhuisje	5	11	11	12
Tent, caravan	9	14	24	22
Familie en kennissen	53	41	33	42
Overige logiesvormen	14	14	12	10
Totaal	100 1)	100	100	100 1)

1) afrondingsverschillen

Tabel 3: Logiesvormen in hoofd- en andere vakanties, zomer 1966, %

Logiesvorm	Hoofdvakantie		Andere vakanties		Alle vakanties	
	in bin-	in bui-	in bin-	in bui-	in bin-	in bui-
	nenland	tenland	nenland	tenland	nenland	tenland
Hotel, pension	10	39	5	27	7	38
Zomerhuisje	18	5	8	9	14	5
Tent, tenthuis	13	31	9	14	11	29
Caravan	5	7	5	9	5	7
Boot	2	3	2	6	2	3
Kamphuis, Jeugherberg	4	1	5	3	4	2
Kamers zonder pension	2	2	1	3	1	2
Familie, kennissen	43	9	64	23	52	10
Overige logiesvormen	3	3	2	6	3	3
Totaal	100	100	100 1)	100 1)	100 1)	100 1)
In miljoenen	4,4	2,4	3,3	0,2	7,7	2,6

1) afrondingsverschillen

NEDERLANDSE BUITENLANDSE POLITIEK

Op 3 mei j.l. organiseerde de Nederlandse afdeling van de Europese Unie van Christen Democraten (E.U.C.D.) een studiedag met als thema „Mini- of kosmopolitiek”. De mogelijkheden en grenzen van de Nederlandse buitenlandse politiek werden op deze conferentie behandeld.

Inleiders waren prof. mr. P. H. Kooijmans (A.R.P.), mr. C. A. Bos (C.H.U.) en drs. Th. E. Westerterp (K.V.P.).

De bijdragen van de inleiders waren van hoge kwaliteit en de discussie werd op niveau gevoerd.

Het is om deze reden, dat wij gaarne uw aandacht vestigen op het verslag van deze studiedag. Het verslag bevat de schriftelijke stukken voor deze dag, de toelichting daarop, de verslagen van de discussies in de gespreksgroepen, een samenvatting van de forumdiscussie en het slotwoord van de forumvoorzitter, ltn.gen.b.d. prof. Th. E. H. Hathon. Het verslag omvat ruim 60 pagina's. De prijs ervan bedraagt f 2,50 per exemplaar.

Bestelling van genoemde uitgave kan geschieden door storting van f 2,50 op giro 3793333 t.n.v. Penningmeester K.V.P. te Den Haag, onder vermelding „Nederlands buitenlands beleid”.

't Mooiste bruin

beschermt tegen zonnebrand

CIGARS

Martin Luther King

Rosa stond niet op...

Een negervrouw weigert in de bus op te staan voor een blanke man. De busboycot in Montgomery vormt het onderwerp van dit sterk autobiografische boek.

Carillon-speciaalpocket - 5e druk - f 5,90

Verkrijgbaar in de boekhandel

Uitgave van W. ten Have N.V.

GEURT'S

CONSERVENFABRIEK C.V. DODEWAARD

De fijnste fruitprodukten uit de Betuwe boomgaarden

Vraagt uw winkelier ons merk JAMS. APPELMOES, VRUCHTEN OP SAP, etc.

VAN ROSSUM'S KRUIT

Vele honderden kandidaten voor allerlei examens hebben in de afgelopen weken het weer verteld: de Tweede Kamer heeft het recht van initiatief, van amendement, van enquête en van interpellatie. De Eerste Kamer heeft alleen de beide laatstgenoemde rechten. Als zij het zo vertellen, hebben zij een goede beurt gemaakt. Maar met dat recht van initiatief ligt het enigszins anders. In de grondwet staat (art. 126): De Staten-Generaal hebben het recht voorstellen van wet aan de Koning te doen. Het recht van initiatief is dus een recht van de Staten-Generaal.

DE voordracht tot zulk een voorstel van wet kan alleen uitgaan van de Tweede Kamer. Wanneer het initiatiefvoorstel door de Tweede Kamer is aanvaard, gaat het naar de Eerste Kamer. Neemt die het ook aan, dan zendt de Eerste Kamer het initiatiefvoorstel naar de Koningin met de volgende brief:

„De Staten-Generaal, overwegende dat het nevensgaande voorstel zou kunnen strekken tot bevordering van de belangen van de Staat, verzoeken eerbiedig daarop de bewilliging van de Koningin.”

De Koningin tekent dan het wetsvoorstel, als zij, gehoord het advies van de betrokken Minister, in het voorstel bevoeligt.

HET recht van initiatief is staatsrechtelijk een van de pijlers van de parlementaire democratie. Maar de Staten-Generaal maken er weinig gebruik van. Als er eens in de tien jaar een initiatiefvoorstel komt, is het veel. En dat is opmerkelijk.

Want nog al vaak wordt de klacht gehoord, dat de Regering te weinig initiatief ontwikkelt, te weinig een creatief beleid voert, enz.

Er, de Staten-Generaal kunnen zelf, door eigen voorstellen van wet, daarin verandering trachten te brengen. Zij doen het hoogst zelden.

Enkele dagen geleden heeft de Eerste Kamer een voorstel van wet zonder hoofdelijke stemming aanvaard. Het was opgesteld en in de Tweede Kamer voorgedragen door één man, nl. ir. H. van Rossum, die twee jaar geleden op 48-jarige leeftijd zijn intrede deed in de Tweede Kamer. Hij is dus een van de nieuwelingen in de Tweede Kamer. En hij behoort tot de SGP. De leden van

deze fractie hebben tot nu toe aan de wetgevende arbeid weinig gedaan. Zij beperken zich in de regel tot getuigen. Maar ir. Van Rossum is uit ander hout gesneden. Hij is een zeer deskundig lid, die volop meedoet aan het legislatieve werk. Onlangs werd ergens geschreven, dat hij in de Tweede Kamer meer voorstelt dan de hele Boerenpartij, als het aankomt op deskundigheid en constructieve arbeid.

HET wetsontwerp heeft betrekking op de watervoorziening. Vanouds had het waterstaatkundig werk eigenlijk alleen betrekking op de afweer van wateroverlast. En daarbij gold de regel: die 't water deert, die 't water keert. Maar er is iets anders bij gekomen. Er is grote behoefte aan water, aan goed bruikbaar water, vooral in de land- en tuinbouw. En het wetsontwerp-Van Rossum is geheel ingesteld op deze nieuwe situatie.

In de Eerste Kamer werd het woord gevoerd door de heer Gooden van de KVP. En de man van de KVP had alleen maar lof voor het wetsontwerp. Dat was al merkwaardig. Nog merkwaardiger was, dat hij met recht kon verklaren, te spreken namens alle fracties in de Eerste Kamer. In de Eerste Kamer zit niemand namens de SGP, en de heer Van Rossum vond dus geen partijgenoot aan zijn zijde. Maar de grote fracties én de communisten, de Boerenpartij en de PSP gaven allemaal hun steun.

De heer Van Rossum behoefde feitelijk niets te verdedigen. Maar hij voerde toch met verve het woord. Zijn gebaar doet denken aan dat van de heer Schakel.

En hij kon zeggen: veni, vidi, vici.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heren Aantjes (ARP), Tolman (CHU), Van Dijk (VVD) en Andriessen (KVP) hebben aan de ministers van Binnenlandse Zaken en van Volks-huisvesting gevraagd of het waar is dat het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten zijn kantoor in Assen wil verplaatsen naar het westen des lands en of het waar is dat daartegen vanuit het noorden bezwaren zijn ingebracht. In dat verband vroegen zij verder:

1. Achten de bewindslieden het niet teleurstellend als een op overheids-lichamen steunende instelling van het noorden naar het westen verhuist, terwijl de overheid zelf het particuliere bedrijfsleven aanspoort en subsidieert om van het westen naar het noorden te verhuizen?
2. Kunnen de bewindslieden mededelen, welke pogingen met name door de gemeente Assen zijn ondernomen om deze verplaatsing te voorkomen?
3. Zijn de bewindslieden bereid hun invloed aan te wenden om de verplaatsing geen doorgang te doen vinden?

Van der Peijl (CHU), Van den Heuvel (KVP), Schlingemann (VVD), Van Bennekom (ARP) en Van Rossum (SGP) vroegen aan de ministers van Buitenlandse Zaken en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat:

1. Is het de regering bekend, dat vele Nederlandse schippers in Frankrijk, door de belemmeringen, die hun daar in de weg worden gelegd bij het uitoefenen van hun bedrijf, in een financieel moeilijke situatie zijn komen te verkeren?
2. Zo ja, is het de regering dan tevens bekend, dat deze schippers van de Franse autoriteiten niet of nauwelijks enige bijstand ontvangen en dat, naar verluidt, ook door de Nederlandse vertegenwoordiging in Frankrijk in een aantal gevallen geen of onvoldoende hulp wordt geboden?
3. Is de regering niet van mening, dat het nodig is, dat ingeval de moeilijkheden van de schippers voortduren, onverwijld maatregelen worden getroffen ten einde een effectieve hulp ter plaatse te verkrijgen?
4. Is de regering voorts niet van mening, dat voor deze schippers, die in hun bestaan worden bedreigd, hetzij

doordat zij hun noodzakelijk bedrijfs-kapitaal zover hebben ingeteerd, dat zij hun verplichtingen niet meer kunnen nakomen, hetzij door dat zij de bijstand, die, voor zover deze wordt geboden, doorgaans in leningen is verstrekt, niet kunnen terugbetalen, dan wel door beide oorzaken, een bijzondere regeling dient te worden getroffen, waarbij zij achteraf hier te lande worden geholpen naar maatstaven, die voor hen zouden gelden, indien zij in Nederland in vergelijkbare omstandigheden zouden verkeren?

5. Is de Regering tenslotte niet van mening, dat in de onduidelijke situatie met betrekking tot de hulpverlening in Frankrijk een voorlichting van overheidswege over de mogelijkheid van hulpverlening aan de betrokkenen noodzakelijk is, en wat denkt de Regering in dit opzicht te doen?

Telecommunicatie Industrie RADIO BECKER NV

Experts op het gebied van scheeps-elektronica.

- Scheepsradiotelefoons
- Ecl. bloden
- Radar
- Marifoons
- Automatische piloten
- Alarmsystemen

Dijnselburgerlaan 1 - Zeist - Postbus 75
Telefoon 03404 - 13511

• BRILLEN
• HOORTOESTELLEN
• CONTACTLENZEN
EIKENDAL
onbetwist DE specialist
BERGSTRAAT 12, WAGENINGEN
TEL. 98370 - 2038

Snelle persen en vakkundig personeel staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken.
periodieken boeken en handelsdrukwerk
rotatie
DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
driit 13 / tel. 030 - 19446
 utrecht

Schimmelpenninck
fijn! die ken ik

VERTROUWENSADRESSEN VOOR EIGEN KRING IN
FRIESLAND

Havens
DIEP/WAL DOKKUM
presenteert europese „FORTEX” herenmode

RIVEL
Fabriek van rijwielen en autopeds
SURHUISTERVEEN
Telefoon 05124 - 1545

Firma Gebr. Slump Brandstoffenhandel
LEMMER NAGELE - Telefoon 05276 - 2460
LEMMER Straatweg 44 - Telefoon 0514f - 564
b.g.g. 307

Annex HAARDEN, KACHELS en KOOKAPPARATEN voor KOLEN, OLIE en GASVERWARMING
Deskundige voorlichting - Vakkundige aansluiting

METZ
SNEEK
Alle textielgoederen, bedden, dekens, matrassen, complete woninginrichting
Grootzand 14 - 38, SNEEK - Midstraat 114, JOURE

DOUMA'S IJZERHANDEL n.v.
Grootzand 66 - Postbus 30 - SNEEK
Telefoon 05150 - 4444
Staaf-, band- en plaatijzer - T-en U- balken - Betonijzer
GEREEDSCHAPPEN EN MACHINES VOOR METAALBEWERKING

OFFSETDRUKKERIJ FLACH N.V.
affiches showcards verpakkingen
LEEWARDERWEG 31 - 35 - SNEEK

N.V. BOUWMATERIALENHANDEL v/h Fa. J. Haitzma
Kanaalweg 14 - HARLINGEN - Tel. 05178 - 2644 - 2645
AANNEMERSBEDRIJF
BETONFABRIEK
BOUWMATERIALENHANDEL

N.V. Aannemingsbedrijf F.G.D.
v/h GEBR. VISSER
Nieuwbouw en onderhoudswerken
RONDWEG 17 - DOKKUM
Tel. 05190 - 3341 - 3342 b.g.g. 2534

FIRMA G. DRAISMA
Aannemingsbedrijf Makkum
ALLE BETONWERKEN EN UTILITEITSBOUW

Niet alleen voeding... doch ook een lekkernij
TURKSTRA beschuit
Eerlijk... Overheerlijk!

HOTEL „DE KROON”
SOPHIALAAN - LEEUWARDEN
Telefoon 24467 - 24468
Uw adres voor recepties en partijen.

„MIETRA” transporteurs enz.
„MIEDEMA”-landbouwwagens, enz.
Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek aan ons bedrijf
L. S. MIEDEMA
LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND - TELEFOON 05173 - 541

* * * Vakantiewerk scholieren

Dit verhaal is alleen een advies — meer niet. Overal komen wij in de maanden juli en augustus scholieren tegen die voor enkele weken een baan-tje hebben. Zij springen in deze drukke maanden het bedrijfsleven bij en verdienen op die manier wat eigen inkomsten om daarmee wat extra uitgaven te kunnen dekken. Soms ook om te sparen.

Maar ook zij betalen loonbelasting en premie A.O.W.-A.W.W. Het wordt door hun werkgevers van hun loon ingehouden. De wet verplicht daartoe.

Maar — omdat het werk slechts tijdelijk is, en de tarieven berekend zijn naar een vol-jaarinkomen — is er een mogelijkheid de betaalde belasting (niet de A.O.W.-premie) terug te ontvangen.

Vraag aan de inspecteur van de belastingen waaronder u valt in begin 1969 om een T-formulier. Vul dit in voor 1 juli 1969 en u ontvangt in de meeste gevallen — als n.l. het loon niet overmatig hoog is geweest in de vakantieperiode — de van u ingehouden loonbelasting beslist terug.

* * * Vakantiespreiding

Over dit onderwerp is de laatste 10 jaar enorm veel geschreven en gefilosofeerd. Zoveel en zolang, dat deze zomer anno 1968 de zaak volledig in het honderd dreigt te lopen.

Onze Oosterburen (het Ruhrgebied) hebben n.l. tegelijk vakantie met onze schoolvakanties (1 juli - 10 augustus). Voordien kwamen zij altijd in augustus begin september. Dit zal voor vele landgenoten betekenen dat zij:

- geen plaats kunnen krijgen
- niet datgene kunnen doen waar zij hun plannen op hadden afgestemd
- de kans lopen extra hoge prijzen te moeten betalen
- er niet op moeten rekenen dat ze die dienstverlening krijgen waarop zij normaliter recht hebben
- met overvolle wegen rekening moeten houden
- er spijt van krijgen, dat ze met vakantie zijn gegaan

De oorzaak van het mislukken van de vakantiespreiding zit ons inziens in het feit dat bij ons landelijk de bedrijven en scholen tegelijk in dezelfde periode sluiten. Deze periode zou men moeten uitbreiden van 1 juni - medio september en dan de verschillende delen van het land afzonderlijke perioden toedelen, die elk jaar wisselen.

Zoals de zaak nu aangepakt wordt, komt men er niet. Het blijft n.l. beperkt tot de 6 weken die de lagere scholen vakantie hebben. Binnen deze periode sluiten immers ook de voornaamste bedrijfstakken.

Het is te hopen, dat na de mislukking van dit jaar de overheid bereid zal zijn om ingrijpende maatregelen te treffen.

* * * Stelling

Promovendi hebben soms moeite, stellingen te vinden bij hun dissertatie. Voor een promovendus aan de V.U. hebben wij een „mooie” gevonden. Zij zou aldus kunnen luiden:

„De verklaring van prof. Van Hulst in het jubileum-nummer van het blad van de C.H.U., dat De Savornin Lohman in het huis van des Professors ouders ook daarom zo dierbaar was, omdat Lohman de verleiding, om met de Doleantie mee te gaan, had weten te weerstaan, moet op een geheugenfout berusten.” (Zie dr. L. C. Suttorp; Jhr. Mr. Alexander Frederik de Savornin Lohman (1837-1924), 's-Gravenhage 1948, speciaal het hoofdstuk „De Doleantie”).

DE OVERWINNING VAN DE GAULLE

Dat Generaal De Gaulle de verkiezingsslag overtuigend heeft gewonnen, zal niemand betwijfelen.

De cijfers van de uitslag zijn bekend.

Maar er is wel enige aanleiding tot commentaar.

In de eerste plaats: we kunnen zeggen, dat er enkele weken geleden in Parijs een complete revolutie aan de gang was.

Zoals vroeger wel meer is gebeurd.

Maar vroeger werd geconstateerd: hoe Frankrijk zal worden geregeerd, wordt in Parijs beslist. De juli-revolutie van 1830, de februari-revolutie van 1848 waren Parijse gebeurtenissen. De rest van het land hoorde later wel, hoe het afgelopen was.

ZELFS in 1789, bij de grote revolutie, was dit tot op zekere hoogte het geval. Nog sterker, een geschiedschrijver constateerde, dat men toen in bepaalde wijken van Parijs zo goed als niets van de revolutie had gemerkt. De kinderen gingen gewoon naar school, de bakker en de slager hadden de winkels open, en de moeders deden de was, terwijl elders in Parijs een koning naar het schavot werd gereden.

HET is nu anders. Het gehele land was geëngageerd. En het gehele land, de kiezers tot in de verste uithoeken, hebben hun conclusie getrokken. Een conclusie, die een afkeuring inhield van de bende, die er in Parijs van werd gemaakt.

Dat is een tweede element, dat in het geding is. Wanneer door allerlei stakingen het vuil zich ophoopt op straat, de benzinepompen leeg zijn, de brieven uitblijven, de treinen ongeregeld rijden, dan moet dat vooral niet lang duren, want dan wordt iedere burger en vooral iedere huisvrouw het zat. De algemene staking is een machtig wapen, maar tegelijk een tweesnijdend zwaard. Nu hebben we geregeld kunnen horen, dat de uitslag ten voordele van De Gaulle geflatteerd is. Had in Frankrijk, net als in Nederland, het stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging gegolden, dan hadden de Gaullisten niet de volstrekte meerderheid in het Franse parlement gehaald. Dat is juist.

MAAR het doet enigszins komisch aan, wanneer in Nederland dat met zoveel nadruk wordt geconstateerd. Immers, wie in Nederland niet voor conservatief wil worden aangezien, heeft al lang betoogd, dat wij ook in Nederland van dat stelsel van Evenredige Vertegenwoordiging af moeten. Dat stelsel werkt immers frustrerend. Er komen veel veel partijen, ook kleine aan bod, maar er heeft geen duidelijke polarisatie plaats. We moeten een kiesstelsel hebben, dat dringt naar een wederzijdse bundeling van krachten, om zo te komen tot duidelijkheid. Een radicale concentratie b.v.

HET Franse kiesstelsel is uitermate geschikt om tot zulk een polarisatie te komen. Bij de tweede ronde kunnen partijen in elk district komen tot een afspraak, om zich gezamenlijk op één kandidaat te verenigen, om b.v. de Gaullist buiten de deur te houden. In elk district, waar de Gaullisten bij de eerste ronde niet de volstrekte meerderheid haalden, was theoretisch op die manier een overwinning van de tegenstanders van de generaal mogelijk. Maar het is niet gelukt. De polarisatie werkt niet, zoals de theoretici hadden gehoopt. Want dan moesten er twee duidelijke concentraties zijn met voldoende homogeniteit. Maar die tweede concentratie, tegenover die van De Gaulle, was er blijkbaar niet.

IN het jaar 1913 verbonden de socialisten en de liberalen zich bij de herstemmingen voor de Tweede Kamer, om de kandidaten van de rechtse coalitie te wippen. In Utrecht I kwam een rechts kandidaat in herstemming met een liberaal, in Utrecht II met een socialist. De beide rechtse kandidaten ver-

loren het in de tweede ronde, de liberaal en de socialist, Ter Spill en Van Leeuwen, werden gekozen door de eendrachtige samenwerking van liberalen en socialisten, wil men door de begeerde polarisatie, en reikten elkaar op het linkse feestpodium de hand. Maar Ter Spill was in de Tweede Kamer zo tegen de wensen van de arbeiders gekant, dat Troelstra in arren moede vroeg: wie brengt in deze tijd nog zo'n liberaal in de Kamer. Het antwoord kreeg hij prompt: de socialisten, die hem er in Utrecht I bij de herstemming hebben doorgehaald.

De anti-Gaullistische kandidaten zijn er bij de tweede ronde niet doorgehaald door de gezamenlijke tegenstanders van de generaal.

Het is héél leerzaam voor hen, die in Nederland het pleidooi voeren voor een districtenstelsel en dat vaak beschouwen als een progressief geluid.

PUBLIKATIE VAN RAPPORT GEVRAAGD

Ons Eerste Kamerlid, prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, heeft op 28 mei 1968 aan minister Witteveen gevraagd of het juist was, dat de Staatscommissie voor de zaken van de erediensten in februari 1968 haar rapport had aangeboden. Tevens vroeg prof. De Gaay Fortman of de minister bereid was de publikatie van dit rapport te bevorderen, zodat geïnteresseerden hun oordeel kenbaar zouden kunnen maken over de voorstellen, welke in het rapport werden gedaan.

Minister Witteveen antwoordde op 14 juni j.l., dat hij op 22 november 1967 in de vergadering van de vaste Commissie voor Financiën uit de Tweede Kamer had medegedeeld, dat genoemde commissie in februari 1967 rapport had uitgebracht.

Voorts zei hij voornemens te zijn het rapport, voorzien van zijn beschouwingen, in de ministerraad aan de orde te stellen. Nadat de regering haar standpunt met betrekking tot de voorstellen had bepaald, zou hij publikatie van het rapport bevorderen.

Prof. De Gaay Fortman heeft op 2 juli j.l. opnieuw vragen over deze zaak aan minister Witteveen gesteld.

Hij vraagt nu of de minister bereid is de overwegingen mede te delen, op grond waarvan hij ten aanzien van het rapport van de Staatscommissie voor de zaken van de erediensten is afgeweken van de bestaande praktijk, rapporten van staatscommissies zondermeer te publiceren en eerst nadat belanghebbenden en de pers gelegenheid hebben gehad hun oordeel kenbaar te maken, het standpunt van de regering ter zake te bepalen?

De tweede vraag, welke de A.R. senator stelde, luidt:

Is de minister bij nadere overweging niet van oordeel, mede gelet op de allerwegen zich terecht openbarende drang naar meer openbaarheid en vrije meningsvorming met betrekking tot het publiek bestuur, dat het aanbeveling verdient het rapport van de Staatscommissie voor de zaken van de erediensten thans zonder meer te publiceren, opdat

De polarisatie was er in Frankrijk dus óf niet, óf geheel onvoldoende, om de zegetocht van De Gaulle te stuiten. Dat betekent, dat er momenteel geen democratisch politiek alternatief is voor het regime De Gaulle.

DAT bewind is volkomen legitiem.

Het ligt voor de hand, te verwachten, dat de koers van De Gaulle dezelfde zal blijven of nog iets scherper bij de wind.

Maar terecht is opgemerkt, dat deze overwinning evenzeer de overwinning mag worden genoemd van Pompidou als van De Gaulle. En Pompidou heeft gedurende de gehele crisis van mei en juni veel meer gedaan dan De Gaulle en is ook veel meer gekomen tot de aanzet van een nieuwe, constructieve politiek.

En dan is er nog één kanttekening te maken.

De communisten in Frankrijk hebben een zware nederlaag geleden. Maar de Sowjets zullen waarschijnlijk de gang van zaken niet verontrustend vinden. De Gaulle aan het roer, dat betekent nog altijd een verzwakking van de West-Europese eenheid en van de Navo. Het is hoogstwaarschijnlijk, dat de communistische houding in Frankrijk, waarbij altijd geprobeerd werd een weg naar De Gaulle open te houden, geïnspireerd is uit Moskou.

Moskou heeft geen bezwaar tegen een nauwe samenwerking met De Gaulle of met Nasser. A.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

de regering bij de bepaling van haar standpunt haar voordeel zal kunnen doen met wat in de kringen van de kerken en andere belangstellenden met betrekking tot de voorstellen der staatscommissie zal worden naar voren gebracht, en is de minister mitsdien bereid de publikatie van het rapport als zodanig alsnog onverwijld te bevorderen?

INTERNATIONALE SAMENWERKING

Weet u wat de Nederlandse overheid aan ontwikkelingshulp doet en op welke wijze? Hoe wordt het geld besteed, dat jaarlijks op de begroting staat? Wanneer kunnen buitenlandse jongeren in Nederland studeren? Hoe geschiedt de uitzending van Nederlanders naar het buitenland?

Het zijn slechts enkele van de vele vragen, welke met betrekking tot de Nederlandse overheidshulp gesteld kunnen worden. Dat velen die vragen stellen en dat velen belang stellen in het antwoord eveneens.

Daarom is het een verheugende zaak, dat pogingen worden gedaan om op ruimere schaal voorlichting en informatie te gaan verstrekken over de verstrekte ontwikkelingshulp van overheidsszijde.

Onder auspiciën van de minister voor ontwikkelingshulp zal begin september één keer per veertien dagen een orgaan verschijnen onder de titel „Internationale samenwerking”. In dit orgaan zal een antwoord te vinden zijn op tal van vragen, o.a. op het soort vragen, welke wij in het begin van dit stukje noemden. Het orgaan zal telkens acht pagina's omvatten en een formaat hebben van 30 x 40 cm.

Het is ons mogelijk een beperkt aantal personen, die interesse in de problematiek hebben, deze uitgave gratis aan te bieden.

Wie er belangstelling voor heeft, gelieve dit per briefkaart te laten weten aan: Bureau A.R. Partij, Dr. Kuyperstraat 3, Den Haag.

De mogelijkheden zijn beperkt. In dit geval moeten wij te werk gaan overeenkomstig het gezegde „Wie het eerst komt, het eerst maalt”.

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennep
02526-2541

2000 jaar oude grafheuvel in Drente

HET woord crematie is afkomstig van het latijnse *cremare*, dat is: tot as verbranden; vaak: het verbranden van lijken; soms ook: het door verbranden offeren. In ons spraakgebruik heeft het de betekenis van lijkverbranding. De crematie is derhalve één der methoden van lijkbezorging.

De vraag, hoe met het menselijk lichaam na de intrede van de dood moet worden gehandeld, heeft van oude tijden af hoofden en harten in beslag genomen. Raadpleegt men de geschiedenis, dan ontmoet men daarin verschillende modi, verschillende wijzen van dodenbezorging, als daar zijn: het opeten van de dode (endokanibalisme); het doen verslinden van het lijk door dieren; het wegwerpen in het water; het bijzetten; het begraven en het verbranden.

Verder zou men hier nog het balsamen en het ontleden van een lijk kunnen noemen (waarbij wij enige in dit verband voor het Nederlandse lijkbezorgingsrecht specifieke rechtsvragen nu maar buiten beschouwing laten).

Ontwikkeling crematie

Het verbranden der doden is een in zijn oorsprong heidens gebruik, dat van Azië uit, onder invloed van het door het indisch boeddhisme voorgestane dogma der vuuraanbidding, tot Europa is doorgedrongen, nadat de Grieken, de Romeinen en de Etrusken de gewoonte der verbranding van de primitieve oosterse volken hadden overgenomen, zonder nochtans met hun oorspronkelijke zede van het begraven der doden volledig te breken.

De oude Britten, de Kelten, de Hunnen, de Gothen, de Franken en de Saksers, de Friezen en de oorspronkelijke bewoners van de Scandinavische landen kenden in de oorsprong van hun volksbestaan uitsluitend de begraving. Sommigen hunner hebben echter - en dit geldt met name de Saksers, de Noormannen en de Galliërs - de gewoonte van verbranding weer van anderen (de Galliërs van de Romeinen bijvoorbeeld) overgenomen. Vast schijnt te staan, dat de Friezen, hoewel in de aanvang tot de heidenvolken behorende, nimmer voor het denkbeeld van verbranding hunner doden zijn gewonnen, niettegenstaande het feit, dat zij toch veelvuldig met de lijkverbrandende Romeinen en Saksers in aanraking zijn gekomen. Waar de gewoonte van verbranding was ingeburgerd - zo bijvoorbeeld bij de Kelten en de Germanen - hield zij tot op de tijd van Karel de Grote (768-814) stand. Bekend is, dat deze bij zijn onderwerping van de Saksers

de lijkverbranding verbod in het zgn. capitulaire Paderbrunnense (785).

Omstreeks het midden van de negentiende eeuw begon in Europa de crematie-idee pas werkelijk de geesten bezig te houden, waarbij met name Duitsland en Italië een belangrijke rol hebben gespeeld. Zo kwam in 1873 in Milaan het eerste crematorium tot stand, in 1878 door dat in het Duitse Gotha gevolgd (een crematorium is een lijkverbrandingsoven; bij uitbreiding: het gebouw, waarin de oven zich bevindt). Het was de periode, waarin dr. A. Kuyper in een van 6 september 1874 daterende brief aan Groen van Prinsterer schreef: „De positie van het Christenvolk wordt steeds benarder. De Crematie als nieuwe krachtige poging om de Maatschappij uit haar Christelijke scharnieren te lichten, grijpt mij sterk aan. De lezing der talloze geschriften hierover toont hoe sterk de anti-christelijke macht zich reeds voelt. En dan zijn er in Zion nog zoovele gerusten, die niets kwaads vermoeden”.

Sedert in 1873 te Milaan het eerste crematorium geopend werd, heeft de crematiebeweging zich over Europa en de andere werelddelen verbreid. Volgens ons ter beschikking staande gegevens bedraagt het aantal crematoria in ons werelddeel momenteel 425. Het aantal crematies is procentueel het hoogst in Engeland (43,2% van het aantal overledenen) en het laagst in Frankrijk (0,2%). In de Scandinavische landen varieert het percentage van 20% tot 35%. In Nederland vond in 1914 de eerste crematie plaats, in het een jaar tevoren gestichte crematorium te Driehuis-Westerveld (gemeente Velsen). Bedroeg in 1920 het aantal gecremeerden nog maar 0,22%, kennismaking van statistieken op dit gebied doet tot de conclusie komen, dat het aantal zich, zo absoluut als relatief, in opwaartse lijn beweegt. In 1967 bedroeg het totaal aantal crematies 8.151. Op een totaal aantal overledenen van 99.439 is dat 8,19%.

Er zijn in ons land thans vijf crematoria, t.w. in Velsen, Dieren (gemeente Rheden), 's-Gravenhage (2) en Groningen. In Rotterdam is een crematorium in aanbouw. De bouw van crematoria in Amsterdam en Utrecht wordt voorbereid.

In ons land bestaan momenteel twee crematistenverenigingen: de Vereniging voor facultatieve crematie (195.000 leden) en de Nederlandse arbeidersvereniging voor lijkverbranding (137.000 leden), in de wandeling Vereniging voor crematie A.V.V.L. geheten. Deze beide organisaties zijn in 1958 als lid toegetreden van de door haar gestichte Crematoriumvereniging Nederland, wier taak is het bouwen en beheren van crematoria. Tevens zijn zij aangesloten bij de in Londen gezetelde International Cremation Federation.

Wettelijke regeling

Reeds is opgemerkt, dat te onzent in 1914 de eerste crematie plaats vond. Dat feit was merkwaardig, in het licht van de toen in ons land bestaande wettelijke

regeling op het stuk der dodenbezorging. Die regeling was vervat in de in 1968 tot stand gekomen Begraafwet, ook wel Begraafwet genoemd. Artikel 1 van deze wet bepaalde: „Elk overleden persoon en doodgeboren kind wordt in een gesloten kist begraven op een begraafplaats”. Een kind kan begrijpen, dat deze formulering de verbranding als wettelijk geoorloofde modus van dodenbezorging uitsluit. En het is in dit licht niet verwonderlijk, dat na die eerste crematie in 1914 het standpunt van de overheid, die men thans voor een fait accompli gesteld had, met meer dan gewone belangstelling werd afgewacht. Door de justitie werd proces-verbaal opgemaakt en tegen de executeur-testamentair van de gecremeerde Schiedamsche arts dr. C. J. Vaillant een strafvervolg ingesteld. Voorts werd op last van de justitie het crematorium gesloten. De strafzaak diende in eerste aanleg voor de kantonrechter te Haarlem, die tot vrijspraak concludeerde; vervolgens - na ingesteld hoger beroep door het Openbaar Ministerie - voor de arrondissementsrechtbank aldaar, die het vonnis van de kantonrechter bevestigde, en tenslotte, in cassatie, voor ons hoogste rechtscollege, de Hoge Raad. Tot goed begrip van de zaak mag de kern van diens twee befaamde arresten van 1 maart 1915 hier niet ontbreken.

Artikel 1 van de wet van 1869 - aldus (enigszins geparafraseerd) de Hoge Raad - heeft niet alleen de strekking de wijze te regelen, waarop gehandeld moet worden, indien er begraven wordt, maar dit voorschift bepaalt vóór alles, dat elk overleden persoon - waaronder met juistheid is voldaan: elk lijk - moet worden begraven. Aan dit voorschift wordt niet voldaan, wanneer na verbranding van het lijk de overgebleven as en de uitgegloeide beenderen worden begraven.

Evenwel heeft de wetgever verzuimd de personen aan te wijzen, die met de zorg voor het begraven worden belast, zodat wegens niet-naleving van artikel 1 van de wet niemand strafrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld.

Bij de vaststelling van de wet in 1869 heeft de wetgever zich op het standpunt gesteld, dat lijkverbranding niet geoorloofd zou zijn. Die bedoeling heeft echter in de wet geen uitdrukking gevonden, aangezien daarin een uitdrukkelijk verbod van verbranding niet wordt aangetroffen.

Het gevolg van deze hoogste rechterlijke uitspraak was, dat de poorten van het crematorium weer open gingen en dat van maart 1915 a. de crematie in ons land geregeld straffeloos kon plaats vinden, hoewel ook naar 's Hogen Raads oordeel het onwettige van een dergelijke handeling vast stond.

Het weinig bevredigende van de aldus ontstane crematiepraktijk heeft in 1919 geleid tot een poging, deze praktijk wettelijk te consolideren. Het toen ingediende wetsontwerp Ruys de Beerenbrouck-Heemskerk is aan een openbare behandeling in de Staten-Generaal nooit toegekomen. Het ging vele jaren in portefeuille en werd eindelijk in 1940 inge-

trokken om plaats te maken voor een nieuwe ontwerp, het wetsontwerp Van Boeyen-Gerbrandy, dat tengevolge van de op 10 mei 1940 ingetreden oorlogstoestand al evenmin in openbare behandeling kon komen, en dat na de bevrijding, in 1946, is ingetrokken.

Beter lot beschoren was een in 1952 ingediend wetsontwerp, dat geleid heeft tot de op 1 april 1956 in werking getreden Wet op de lijkbezorging, die - historisch gebeuren in de geschiedenis der ontwikkeling van het lijkbezorgingsrecht in Nederland - het verbranden der doden als een wettelijk geoorloofde wijze van dodenbezorging heeft geïntroduceerd.

Ontaan van allerhande details komt de huidige wettelijke regeling, die in 1959 nog een zekere verfijning heeft ondergaan, er op neer, dat verbranding in een crematorium geoorloofd is, indien de overledene de wens daartoe heeft te kennen gegeven bij notariële akte of bij zgn. codicil (een eigenhandig geschreven, gedagtekende en ondertekende verklaring). Iemand kan op deze wijze het verlangen, om na zijn dood te worden gecremeerd, reeds van zijn achttiende jaar af kenbaar maken. Ten aanzien van personen beneden de leeftijd van achttien jaar geldt de wens van de ouders. Voor de oprichting van crematoria is volgens de wet een verlof vereist van de Kroon. Dit verlof wordt slechts verleend aan rechtspersoonlijkheid bezittende verenigingen, die blijkens haar statuten lijkverbranding zonder winstoogmerk ten doel hebben.

Publiekrechtelijke lichamen mogen niet deelnemen of op enigerlei wijze steun verlenen aan een vereniging, die een crematorium opricht, in stand houdt of gebruikt.

Intussen is sedert 21 juni 1967 bij de Staten-Generaal een wetsontwerp Beernink-Polak aanhangig, dat beoogt tot een volledige gelijkstelling van de crematie met de begraving te komen in die zin, dat de notariële akte of het codicil als conditio sine qua non voor de crematie wordt afgeschaft en dat de lijkbezorging - of die nu geschiedt door begraving of door verbranding - geschiedt overeenkomstig de wens van de overledene. Het nakomen van deze wens wordt in beginsel aan nabestaanden overgelaten. Het wetsontwerp introduceert gemeentelijke en bijzondere crematoria. Verlof tot het vestigen van een bijzonder crematorium verleent de gemeenteraad, die evenzeer besluit tot het stichten van een gemeentelijk crematorium.

Waarom crematie?

In de literatuur over de lijkverbranding treft men een veelheid aan van argumenten, die de voortreffelijkheid van verbranding boven begraving moeten aantonen. In hoofdzaak zijn dit argumenten van medisch-hygiënische, economische en esthetische aard. Wij menen de voorstanders van crematie geen onrecht aan te doen, wanneer wij het inopportuun achten thans over deze argumenten in den brede uit te wijden. Om tweeërlei redenen. In de eerste plaats, omdat de hier bedoelde argu-

menten in de loop van tientallen jaren zijn doodgepraat in die zin, dat tegenover gezaghebbende figuren, die „in naam der openbare gezondheid en der beschaving“ de verbranding als modus van dodenbezorging in hun vaandel hadden geschreven, altijd wel weer andere niet minder gezaghebbende personen zijn opgestaan, die met gelijke klem van redenen voor het begraven der doden in het krijt zijn getreden.¹⁾ Dit heeft er toe geleid, dat argumenten, als hier terloops gememoreerd, geleidelijk aan in de discussie ook op de achtergrond zijn geraakt. Doch ook om een nog andere reden lijkt het vruchteloos, te dezer plaatse argument tegenover argument te gaan stellen. Immers, hoe meer men zich in de controverse begraafing-verbranding verdiept, des te meer komt men tot de overtuiging, dat het probleem vrijwel geheel in de gevoelsfeer (een notoir crematist schrijft ergens letterlijk: „De vraag begraven of verbranden is louter een gevoelskwestie“). En gevoelskwesties, als van sterk subjectieve aard, lenen zich nu eenmaal bijzonder moeilijk voor een objectief debat.

Een weliswaar niet geheel nieuw argument, waarop echter de latere jaren ter verdediging van de crematie meer en meer het licht wordt geworpen, is ontleend aan het toenemende ruimtegebrek in ons vaderland. Men wijst er op, dat Nederland het dichtst bevolkte land ter wereld is; dat het al maar blijven aanleggen of uitbreiden van begraafplaatsen, de ruimte voor de levenden steeds meer zal beperken²⁾ en dat dit gegeven er met noodwendigheid toe zal leiden, dat men — a.h.w. in arren moede — op den duur zijn toevlucht tot

worden wij ook zelf voor de keuze geplaatst. Bij de twee mogelijkheden, die onze huidige wetgeving geoorloofd acht — begraven of verbranden — zullen wij voor ons zelf tot een positiebepaling komen.

En dan zijn er, zo wil het ons voorkomen, voor de christenen redenen te over om in de hier besproken controverse — met erkenning van ieders recht om daar anders over te denken — partij te kiezen voor de begraafing als wijze van dodenbezorging.

Voor de motivering van dit standpunt willen wij op enkele punten wijzen.

Reeds is er aan herinnerd, dat het verbranden der doden een oorspronkelijkheidens gebruik is, ontleend aan het dogma van de vuuraanbidding. De christen kent dit dogma niet, doch heeft wel weet van de aanbidding van een levende God. Men kan zeggen, dat die aanbidding van het vuur heden ten dage bij de crematisten geen rol van betekenis meer speelt. Wanneer echter in een betrekkelijk recent pleidooi voor de crematie een lans gebroken wordt voor het „ten vure offeren aan een Hogere Macht“; wanneer wij ergens lezen: „op het einde van het aardse bestaan is de louterende vuurdood van het lichaam voor ons het symbool van 's mensens streven naar het reine en verhevene, een getuigenis van het onuitroeibaar verlangen van elke sterveling naar omhoog, naar een opgaan in het Heelal“; wanneer iemand spreekt van „'s mensens betrekking tot Moeder Aarde“ en wanneer de crematie, „de godsdienst van Moeder Aarde“ en „de religie van Moeder Aarde op het tapijt brengt, dan kunnen wij ons niet losmaken van het gevoel, dat wij hier als christenen toch op onze qui-vive hebben te zijn, en dan moet ons althans nog deze opmerking van het hart, dat hier van een spraakgebruik de rede is, waaraan de Christen Schriftgelovige zich in geen enkel opzicht verwant weet.

te mogen toeëigenen“; met de principiële tegenstanders van lijkverbranding zonder meer afrekent als met door hem aldus gekwalificeerde „bekrompen peutersaars“; ons vervolgens doet zien, hoe het feit „dat zij, die zich ongelovigen noemen, eerder en in groter getale tot de lijkverassing neigen, zeer zeker hieruit is te verklaren, dat zij, eenmaal gebroken hebbende met het geloof en vooral met de verschillende dogma's van het geloof, ook gemakkelijker toegankelijk zijn voor deze nieuwe vorm van lijkbezorging“ en dan tenslotte ons leert, dat de crematiebeweging „uit den aard der zaak³⁾ een groot aantal vrijdenkers en ongelovigen onder haar aanhangers telt“, dan moet men het de christenheid niet euvel duiden, indien zij zich voor „deze nieuwe vorm van lijkbezorging“ niet aanstonds gewonnen kan geven.

Memorabel in dit verband is nog, dat volgens in omloop zijnde crematiestatiestieken naar godsdienstige gezindten meer dan de helft der gecremerden bij het leven tot „Geen kerkgenootschap“ behoorde.

heersende — en zij, te aanvaarden — opvattingen te dezer samen, met er op te wijzen, dat de lijkverbranding van heidense oorsprong is; onder Israël en bij de christenvolken nooit in gebruik was, en strijdt met de christelijke zede. Daarentegen is begraafing veel meer in overeenstemming met Schrift en belijdenis, historie en liturgie; met de leer van het beeld Gods, dat ook in het lichaam uitkomt, en van de dood als een straf der zonde, alsmede met de jegens de doden verschuldigde eerbied en de opstanding ten jongsten dage. De christen — zo nog steeds Bavinck — vernielt de lijken niet mechanisch, maar hij vertrouwt ze toe aan de schoot der aarde en laat ze rusten tot de opstandingsdag.

Taak overheid

Een verhaal apart zou te schrijven zijn over de taak van de overheid in betrekking tot problemen, als hier aan de orde gesteld. Is het een eis van christelijke staatkunde, zo is in het verleden wel ongeveer de vraag opgeworpen, dat zij de crematie, als van heidense oorsprong en met het doorlopend getuigenis van de Bijbel in strijd, in haar wetgeving verbiedt?

We kunnen hierover thans slechts enkele opmerkingen maken.

De vraag houdt verband met de taak van de overheid in verband met de naleving van de wet Gods. De strekking van een rechtsorde kan en mag nooit zijn, de mensen te dwingen naar Gods Wet — hetzij duidelijk geformuleerd, hetzij slechts door afleiding te benaderen — te leven. In de eerste plaats kan de overheid dit niet. Niet zij, maar alleen Gods Geest, kan harten ombuigen en veranderen. Hier past een herinnering aan het Schriftwoord: niet door kracht noch door geweld, maar door mijn Geest! (Zacharia 4 vs 6b).

Hieruit blijkt, dat geestelijk leven zich niet verdraagt met dwang. De over-

In het voorgaande werd gesproken over het geloof in de opstanding der doden. Dit geloof staat in zóverre los van de crematie, dat God machtig is, óók een tot as verbrande uit de doden te doen herrijzen. Wél is, naar het woord van Schippers, „de christelijke begrafenis... altijd een hulpmiddel, om de leer van de Schrift over dood en opstanding te beter te verstaan“ en kan de lijkverbranding „door de christelijke kerk niet gezien worden als een wijze van lijkbezorging, die een betere klankbodem zou opleveren voor de prediking als bezoldiging van de dood, dan de begrafenis“⁴⁾. De Heilige Schrift spreekt over het toevertrouwen van het dode lichaam aan de aarde als een tarwegraan, dat eerst moet sterven om later zoveel heerlijker weer te voorschijn te komen en vrucht te kunnen dragen. Dit is de machtige sym-

DOOR Dr. J. VAN DER HAAR

De schrijver van dit artikel is burgeois-meester van Mijdrecht en Wilnis. Hij promoveerde in 1964 aan de V.U. te Amsterdam tot doctor in de rechtsgeleerdheid op een proefschrift getiteld „Lijkbezorgingsrecht“.

de crematie wel zal gaan moeten nemen. Bij de beoordeling van dit (voor ons besef overigens nauwelijks principieel te noemen) argument pro de crematie zal men de taak van de wetgever niet uit het oog mogen verliezen. Reeds volgens de geldende Wet op de lijkbezorging mogen graven na verloop van tien jaar worden „geroerd“; kunnen begraafplaatsen worden gesloten en mogen gesloten begraafplaatsen tien jaar na de sluiting opgeheven en voor andere doeleinden worden gebruikt. Dat intussen het hier ten tonele gebrachte argument ten gunste van de crematie werkt, kan o.i. niet worden ontkend.

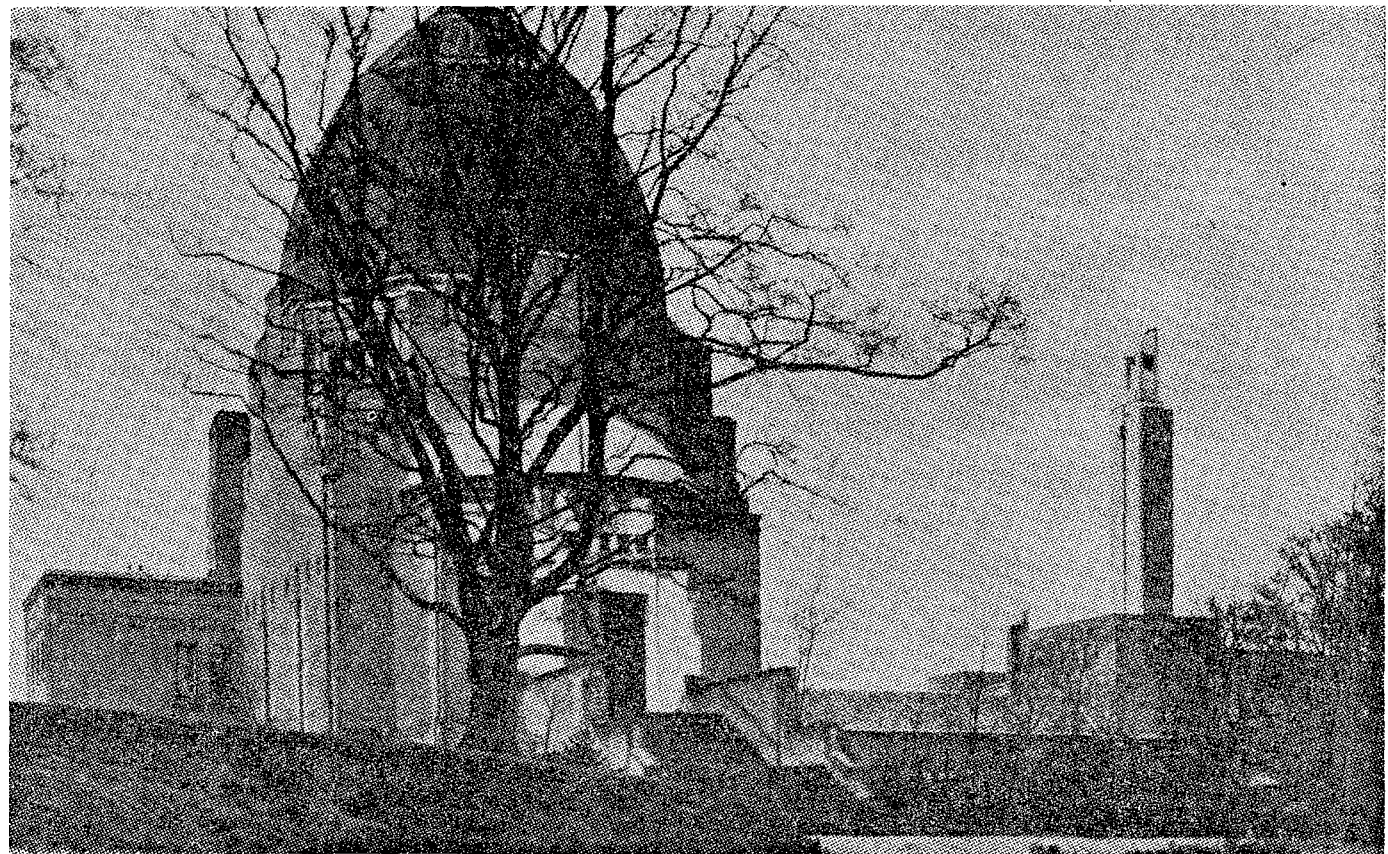
De vraag, welk standpunt wij als christenen ten opzichte van de crematie hebben in te nemen, kan niet los gezien worden van hetgeen we hiervoor over het gevoelsmatig karakter van het probleem hebben opgemerkt. Daarbij past de conclusie, dat het vraagstuk zich in de allerlaatste plaats leent voor een zwart-witplossing in die betekenis, dat de christen zich op bijbelse gronden te vuur en te zwaard tegen de lijkverbranding zou dienen te keren en zich exclusief met de begrafenis als enige door God gewilde wijze van lijkbezorging zou moeten verenigen.

Vele handelingen, die de mens in het leven verricht, zullen moeten worden beoordeeld naar de intentie, het oogmerk, de bedoelingen, de innerlijke drijfveren, door welke hij, zus of zo handelende, wordt gedrongen.

M.a.w. — om bij ons onderwerp te blijven —: waarom neemt iemand op een gegeven moment het besluit, zich na zijn dood te laten cremieren, in plaats van zich te laten begraven? Door welke innerlijke overleggingen van het hart wordt hij bij deze keuze gedreven? Vindt hij de verbranding hygiënischer dan de begraafing; appelleert de crematie méér aan zijn gevoel voor het schone en het verhevene dan de begrafenis; ondergaat hij het aan de vlammen prijs geven als een hogere trap van beschaving dan het aan de schoot der aarde toevertrouwen; wij zullen hem, ook al mochten wij zelf het probleem innerlijk op een geheel andere wijze „ondergaan“ en benaderen, in die waardigheid hebben te laten en zeker geen banvloek over hem mogen uitspreken. Voor de christenheid in Japan en op Bali liggen hier geen problemen: de verbranding geldt daar als de algemene wijze van dodenbezorging. Ook in ons eigen land gaan meer en meer Christenen aan de crematie de voorkeur geven. De rooms-katholieke kerk heeft enige jaren geleden een sedert tientallen jaren bestaand hebbend verbod inzake de crematie prijs gegeven.

Tot keuze geroepen

Kunnen wij derhalve iemand, die om moverende redenen voor de crematie kiest, deswege niet veroordelen, daarmede is voor ons zelf het probleem nog niet opgelost. M.a.w.: als christenen

Crematorium te Velsen

Wanneer de christenheid in overgrote meerderheid steeds vóór het begraven der doden heeft gekozen en dat heden ten dage — ondanks de in aantal toenemende uitzonderingen — nog doet, dan kan dat o.i. niet los gezien worden van het gegeven, dat — zeker voor wat Europa betreft — tal van oorspronkelijke propagandisten voor de crematie zich openlijk als godloochenars en als loochenars van de opstanding der doden hebben geopenbaard.

Niet geheel en al ten onrechte sprak Kuyper in zijn geciteerde brief aan Groen over een „anti-christelijke macht“. En wij voelen met hem mee, wanneer hij anno 1874 de crematie karakteriseert als een „nieuwe krachtige poging om de Maatschappij uit haar christelijke scharnieren te lichten“.

Mag men het de christen kwalijk nemen, wanneer deze duidelijk anti-godsdienstige oorsprong van de crematie hem nog heden ten dage ten opzichte van deze wijze van dodenbezorging en althans gereserveerd standpunt doet innemen? Past hier het in een verhandeling over de crematie aan het adres van de kerk neergeschreven verwijt van „aloude onverdraagzaamheid tegenover andersdenkenden“?

Ook hier zal men zeggen, dat men in onze tijd over ongelooftheorieën, in rapport met de lijkverbranding, weinig meer hoort. Wanneer echter de auteur over de crematie nog maar enkele decennia geleden denigerend sprak over hen, „die zich het monopolie van het bezit van het ware geloof menen

boliek van het graf en van de opstanding der doden, zoals Paulus die beschrijft in 1 Corinthhe 15; een symboliek, die zich moeilijk aan de verbrandingsoven, in plaats van aan het graf, laat vastkoppelen. Iemand heeft eens kernachtig gezegd: „Bij de christelijke godsdienst behoort... niet het symbool van de urn met de as van de overledene, maar het graf“⁵⁾. Zelf heb ik in 1964 aan mijn proefschrift „Lijkbezorgingsrecht“ de stelling toegevoegd: Van de begrafenis gaat een krachtiger getuigenis uit inzake het christelijk geloof in de opstanding der doden — in het bijzonder gelijk deze wordt gesymboliseerd in 1 Corinthhe 15 — dan van de crematie.

Een enkel woord over de lijkverbranding en de Heilige Schrift. Een verbod in Gods Woord, dat de zaak beslist, is er niet. Men kan zeggen, dat alle schrijvers over dit onderwerp het daarover eens zijn. Het doorlopend getuigenis van de Bijbel is echter duidelijk: het begraven wordt daarin eenvoudig voorondersteld. Men denke alleen nog maar eens — om niet meer te noemen — aan 1 Corinthhe 15. Het hier en daar in de crematistische literatuur paraderende standpunt dat, bij het ontbreken van een bijbels verbod, de crematie „derhalve“ geoorloofd is, vermag ons niet aan te spreken. Ook de slavernij wordt in de Schrift nergens met zoveel woorden verboden. Bovendien laat men — dus redenerende — de Heilige Schrift zegen, wat zij juist niet zegt. H. Bavinck, in zijn „Gereformeerde dogmatiek“, vat de in de christelijke kring

heid — en dit is de tweede opmerking, die hier te maken valt — heeft naar christelijke opvatting de vrijheid te waarborgen. Zou zij, door middel van haar wetgeving, aan mensen, die hun lijk wensen te doen verbranden, de vrijheid daartoe ontnemen, dan zou dit onherroepelijk voeren naar een zgn. christelijke totalitaire staat in de geest van Dathenus. Bij deze principieel getinte visie past de bij uitstek praktische opmerking, dat voor een wettelijk verbod van crematie in ons parlement eenvoudig geen meerderheid te vinden is.

Wél is het te hopen, dat bij voorkomende gelegenheden van antirevolutionaire zijde althans een goed woord gesproken wordt over de gewoonte van het begraven, als modus van dodenbezorging.

1) Verwezen wordt naar het geschrift van de arts P. Jasperse, Zullen wij onze doden begraven (Goes, 1941), waarin de argumenten vóór de crematie breed uiteengezet en aangevochten worden.

2) In een artikel „Ruimte voor onze doden“ (Economisch-Statistische Berichten, 18 maart 1959, 44e jrg., nr. 2175, blz. 207 t.m. 209) komt drs. P. D. A. van Lith tot de conclusie, dat in de jaren 1959 t.m. 1980 voor uitbreiding van bestaande begraafplaatsen een hoeveelheid van circa 650 hectaren grond zal moeten worden gereserveerd, een oppervlakte, die uiteraard aan andere bestemmingen zal moeten worden onttrokken.

3) Cursivering van de schrijver.

4) Dr. R. Schippers, De Gereformeerde zede, Kampen, 1954, blz. 144.

5) Dr. J. Hoek, Lijkverbranding en de taak der overheid, A.R. Staatskonde, april 1931, 7e jrg., blz. 138.

HET is toch wel een merkwaardige toestand! In een razend snel tempo worden goederen geproduceerd, kansen geboden, gebieden ontsloten en overal wordt ervaren, dat de „moderne mens” zonder voorlichting, zonder opvoeding, zonder leiding niet in staat is zich op behoorlijke wijze in zijn nieuwe wereld voort te bewegen, voortdurend brokken maakt en kwalijke sporen achterlaat. „Veel mensen”, lezen wij in het belangwekkende boek „Openluchtrecreatie” van de heer H. Molendijk, dat in Nederlandse Gedachten van 4 mei j.l. is besproken, „zijn van de natuur vervreemd.... Zij zijn er niet op voorbereid om in de vrije natuur te verkeren”. En dan gaat de auteur verder: „Het spijtigste is echter, dat de recreatiezoekenden, die zich zo zonder verbondenheid met de natuur op pad begeven, er zo weinig aan beleven. Het is voor hen slechts een meer of minder prettig opentocht, maar het betekent niet die levensverrijking, die het zou kunnen geven”.

Daar staan wij: onzeker, verlegen, beschaamd!

Tientallen miljoenen worden uitgegeven om de in huizenmassa's ingesloten mensen vrije lucht te laten inademen, „vrije tijd te laten besteden”, levensvreugde te geven en tegelijk blijkt, dat opvoeding voor en tot het bereiken van al de schone doeleinden onmisbaar is — dat voor een niet onbelangrijk deel daarmee nog moet worden begonnen. „Het gedrag van de mens in de vrije natuur en zijn houding tegenover de ander is slechts een onderdeel van het gehele gedrags- en beschavingspatroon, dat alle levensuitingen omsluit. De opvoeding tot de natuur behoort derhalve een deel te zijn van de totale opvoeding”.

Laat niet als dank . . .

Dit (begin van het) overbekende rijmpje werd geboren in een tijd, waarin een zeer groot deel van de natuurgebieden nog particulier eigendom was.

Er is wel het één en ander veranderd. Grote oppervlakten zijn in handen van de Staat, provincie of gemeente, of in het bezit van verenigingen en stichtingen (Natuurmonumenten, etc.), die aanzienlijke subsidies genieten. Met andere woorden degene, die recreatie zoekt, vindt deze zeer dikwijls op terreinen, die in bezit van de „gemeenschap” zijn, waaraan hijzelf op de één of andere wijze heeft bijgedragen. Entree en een deel der verblijfkosten is door hem via belastingen voldaan.

Het lijkt soms wel of daaraan de vrijheid wordt ontleend lastige afval achter te laten en souvenirs, in de vorm van bloemen en bloeiende takken, mee te nemen. Om van vernielingen en roekeloos omgaan met vuur nog niet te spreken. De „opvoeding” heeft hier wel een zeer belangrijk werktuig. Zij mag haar taken verder uitstrekken. De houding tot collectieve goederen en diensten behoeft algehele herziening. Hoe meer deze zich uitbreiden, des te noodzakelijker is de bezinning op de betekenis daarvan als een gemeenschappelijk bezit of een gemeenschappelijk genoten dienst.

De „opvoeding tot de natuur”, om daarop terug te komen, is veel en veel moeilijker dan wordt beseft. Want de massa en de enkeling, die naar de recreatiegebieden trekt, ziet om zo te zeggen dagelijks, dat grote oppervlakten natuur door gigantische grijpers en machtige bulldozers voor woningbouw, aanleg van industrieterreinen en wegen worden omgewoeld en platgemaakt. Natuurlijk is dit onafwendbaar nodig, al kan de keuze van sommige gebieden worden betreurd en blijft er de mogelijkheid van verschil van mening in de wijze waarop. Ruilverkavelingen, waterbeheersing en ontginningen spelen mee. Ook hier uit de aard der zaak geen kritiek op het principe, wel soms op de uitvoering. (Men denke slechts aan een voorval van twee jaar geleden, in het gebied van de Dinkel. De ruilverkavelingen hier lokten honderden zagen en bijlen tot al te spontane en ongeremde arbeid!)

Opvoeding tot de natuur

Onverklaarbaar en onvergeeflijk is het eenvoudig, dat in het verleden toegelaten is, dat tal van fabrieken het afval-

NATUURBESCHERMING EN RECREATIEBESCHERMING

RECREATIE EN EDUCATIE

DOOR IR. B. TER BRUGGE

water ongestoord op beken en rivieren hebben kunnen lozen. De Dinkel en de Dommel, de Regge en de Roer werden open riolen — over de grote „levensader”, de Rijn, zwijgen wij maar. (Men herleze het belangrijke artikel van ir. Prillewitz in het nummer van 4 mei).

Dankbaar kan worden erkend, dat de strijd tegen deze vervuiling, die alles aantastte, thans energiek wordt gevoerd. Aan de Waterschappen is een schone taak opgedragen. Maar het zal jaren kosten en vele, vele miljoenen, voordat een deel van de ellende is hersteld en verder onheil kan worden voorkomen. De „kosten van de economische groei”, waarover de Engelse econoom Mishan schrijft, worden ons hier wel op grote schalen gepresenteerd!

Het is duidelijk, dat de „opvoeding tot de natuur”, waarover de heer Molenveld spreekt, moet geschieden in een omgeving, waarin het niet eenvoudig is tegenover veel ruw geweld, goede grondslagen te leggen. Links van de weg worden struiken er uitgerukt en bomen geveld, rechts staan de bordjes: „Verboden te plukken”, „Verboden afval te deponeren”.

Aan de toegangswegen tot de bossen staan de waarschuwingen tegen het gebruik van vuur, maar even verder wordt de nationale „sport” van het bermbranden in het voorjaar, waarbij flora en jonge fauna wordt vernietigd, toegelaten..... en aangeprezen. Onbegrijpelijk is het, dat hier de wetgever niet ingrijpt.

En wat het vuur nog heeft gespaard, wordt door gifspuiten wel als onkruid doodgespoten. Die dood heeft tegelijk, met behulp van aldrip en verwanten, jarenlang ongestoord onder de vogels kunnen huishouden. Is het een wonder, dat de stemmen tot bescherming van de natuur dikwijls nauwelijks konden doordringen?

Nogmaals: het gaat hier niet om de beoordeling van elke gesignaleerde handeling. De mens moet wonen, leven, werken. Maar er zijn „grenzen” en de opvoeding, waarover hier wordt gesproken, ondervindt bij haar werk de grote

moeilijkheden van die *spanning* tussen maatregelen, die het bestel neemt of toelaat — en heel vaak móet nemen — en de leefregels, die het individu behoort te volgen bij zijn verblijf in de natuur. Een spanning, die zich op meer terreinen van het leven voordoet en die misschien één van de voornaamste oorzaken van huidige protesten en conflicten is. Het kerkelijk leven, het sociale leven, de politiek geven voorbeelden!

Natuur als schepping

Met des te groter inspanning behoort dus de opvoeding, hier bedoeld, haar taak tot verantwoord omgaan met de natuur, tot het leren genieten van de rijkdommen, uit te voeren. Bezinning op de instelling tot die natuur, tot de schepping als geheel, is meer dan noodzakelijk. Al te lang is verkondigd, dat zij als voornaamste — en soms als enige — functie had en heeft *nuttig* te zijn voor de stoffelijke welvaart van de mens. In die gedachtegang was de natuur er alleen maar om geëxploiteerd te worden. Onder haar „rijkdommen” werden verstaan die delen, die de welvaart van de mens konden vergroten. Wat voor hem „schadelijk” was, hem „hinderde”, moest worden uitgeroed. Zelfs bij de huidige presentatie van het recreatievraagstuk worden motieven, die aan die „nuttigheidstheorieën” zijn verwant, gehoord. Bij deze opoffering van één onzer belangrijkste natuurgebieden is o.a. als argument gebruikt, dat het slechts door een gering aantal mensen kon worden bezocht en derhalve voor de recreatie minder betekenis had. Soortgelijke redeneringen horen wij ook thans nog in de discussies over bedreigde landschappen.

Dat de natuur recht heeft op een eigen leven, dat het mede onze taak is het geschapene met eerbied te beschermen en zijn rijkdom en schoonheid met ontroering te genieten, is een belangrijk artikel in de grondwet voor de omgang met de schepping. Slechts na de aanvaarding van deze regel kan gezond over het nut worden gesproken. Slechts op deze wijze is terugkeer tot en verkeer met de natuur goed mogelijk, kan

gepoogd worden van een vreemdeling een vertrouwd te maken, kan de grondslag voor een werkelijke verrijking worden gelegd.

Het spreekt haast vanzelf, dat de scholen hier een grote en mooie taak hebben. De heer Molendijk schrijft, dat het specifieke werk op het gebied van deze opvoeding door velen buiten de schooluren met liefde en toewijding wordt verricht en dat dit juist (helaas) het bewijs is, dat er in dit opzicht iets aan onderwijs en opvoeding mankeert. Hij ziet als voornaamste taak van de onderwijzer „de leerlingen buiten in de school- en werktuinen, op de schoolwandeling, op de excursie naar bos en strand, attent te maken op het wonderbare leven, dat zich daar afspeelt

De rechtstreekse aanraking met plant en dier, het gadeslaan van hun ontwikkeling, het medebeleven van de wisseling der seizoenen, leiden vanzelf tot een andere verhouding tot de natuur als totaliteit”

Gunstige ontwikkelingen

En dan wijst de auteur, die veel in de opvoeding mist, op gunstige ontwikkelingen, op o.a. de stichting van verschillende school- en werktuinen op de invloed die (tot nu toe merkbaar) van mensen als Heimans en Thijsse is uitgegaan. Hij wijst op het zeer belangrijke werk in een stad als Den Haag, die „de eer toekomt met de gemeentelijke school- en kindertuinen als uitgangspunt, nieuwe wegen te hebben ingeslagen, wegen naar park en bos, duin en strand, naar de slootkant”. Den Haag, waar voor dit zeer belangrijke opvoedkundige werk, waarbij plant en dier in het natuurlijk levensmilieu worden gadeslagen, talrijke excursies gemaakt en exposities gehouden worden, kinderboerderijen leven en literatuur wordt verstrekt, jaarlijks meer dan 3 miljoen gulden uitgeeft. Waar speciale ambtenaren lessen op school geven en bovendien ook buiten de scholen om veel geschiedt!

Andere steden zijn gevolgd. De belangstelling is er. Dit blijkt ook uit de vele, vele boeken en tijdschriften, uit het vruchtbaar en omvangrijke werk van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (I.V.N.), uit de belangstelling waarmee de wekelijkse radiopraatjes worden gevolgd, uit het groeiend aantal natuurwachten en natuurgidsen. uit druk begane *natuurpaden*, enz., enz. Het instructieve werk van het Staatsbosbeheer heeft enorm veel bijgedragen en de A.N.W.B. met zijn landgoedkampen moet met ere worden genoemd. Men leze over dit alles het boek van de heer Molendijk zelf.

Het is natuurlijk onmogelijk en ontoelaatbaar tegelijk in enkele zinnen een oordeel over het „onderwijs” te geven. Het is daarvoor in deze tijd teveel belast met tal van problemen. Het zou tevens onrecht doen aan de velen, die zich tot het uiterste inspannen de leerlingen dicht bij de natuur te brengen. Er is gelukkig een groot aantal, dat zonder de speciale titel schoolbioloog te bezitten, deze naam door hun praktisch handelen meer dan verdienen. Allereveng zal echter moeten worden erkend dat bezinning op inhoud en omvang van deze „opvoeding tot de natuur” eerste eis is. De woorden van de heer Molendijk aan het begin geciteerd, zijn juist. De tijd dringt. De massa's moeten leren om te gaan met de natuur. Voor de televisie is hier eveneens een grote taak — zij behoort veel meer te worden ingeschakeld, hoe dan ook.

Wil inderdaad het ideaal van de ontmoeting van mens en natuur echter verrijking van het leven schenken en niet maar alleen en niet in de eerste plaats middel om buiten enge ruimten een korte tijd vrijheid te genieten — dan zal er nog heel wat moeten geschieden en veranderen.

Veranderen in de omgang met die natuur, veranderen in de waardering voor haar, die als Schepping dient te worden erkend.

Het woord recreatie krijgt dan in die ontmoeting diepere zin dan meestal het geval is.

Het is onze taak in de opvoeding mede te werken dit ideaal van levensverrijking in de betekenis, die wij daaraan willen en mogen geven, te bereiken.

N. GRIFFIOEN & ZN.

BAAMBRUGGE

Thermoshell Huisbrandolie I
Dé brandstof voor uw
centrale verwarming
Bel direct 02949 - 263 (2 lijnen)

**N.V. Rederijen
Haringhandel**

IMPORT - EXPORT

N. Parlevliet Jr.

KATWIJK AAN ZEE

Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFIELEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

wanneer de kwaliteit
moet
beslissen...
vraag dan

**KG
koffie**

In het
luchtdichte
goudmetaal
folie pak

KG ... om de kwaliteit!
KANIS & GUNNINK - KAMPEN

DE WEEK ROND

8 juli De 59-jarige groenteman Rose heeft van koningin Elisabeth van Engeland de riddertitel gekregen. Rose maakte een solo-(zeil)tocht om de wereld. Wij dachten dat onze solo-tochter mr. Joseph Luns die meer dan één wereldreis moet hebben gemaakt — en hier en daar zich danig heeft geweerd in zin en onzin — ook wel eens tot jonkheer mocht worden geslagen. Extra budgetaire voorzieningen komen er bovendien niet aan te pas.

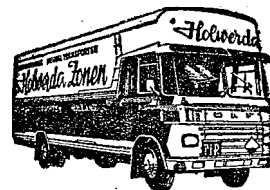
9 juli De Kamer kan het niet laten. Reces . . . en toch vergaderen de commissies, die ook uit Kamerleden bestaan. Daar weet de onder voorzitter Nederhorst over mee te praten. Hij ging zover, dat hij dreigde binnenkort de Kamer te laten bijeenroepen. Overigens bleef het bij dreigen. Ook een methode! Gaat die meneer overigens nou nooit eens met vakantie voor eigen rekening? Je zou het haast zeggen.

10 juli In België is een piratenzender op komst — Radio Marina. A la Veronica. Maar daar is reeds overleg gaande tussen P.T.T., de minister van Verkeer en van Defensie. Overleg over tegenmaatregelen. Kom daar eens bij ons in Nederland om! Veronica bestaat al jaren, er is een Conventie van Straatsburg die piratenzenders verbiedt, maar opeenvolgende Nederlandse kabinetten doen alsof hun neus bloedt. Geen progressieve moed voldoende, kennelijk.

11 juli De vader van de 9-jarige Hanneke te Utrecht is tot vier jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens mishandeling. Begin vorig jaar brak vader één van haar armen. „Van de schommel gevallen” moest het kind tegen de dokter zeggen. Na herstel brak vader de arm op vier plaatsen: „Een ongeluk met de scooter”. Nog eens brak hij haar arm: „Weer van de schommel gevallen”. Totdat Hanneke bijna was gewurgd. Toen werd aangifte gedaan. Hoewel het publiek al lang wist dat Hanneke regelmatig en ernstig werd mishandeld. Zo schijnen er duizenden te zijn — als Hanneke. Moet het beroepsgeheim van de dokter niet eens op de helling?

12 juli Samen uit — ja, gezellig. Da's wel waar, maar kennelijk nog niet voor de scheepsbouwindustrie. Dan maar onder druk van minister Leo (de Block)!

13 juli Wij van de redactie gaan een tijdje met vakantie. Ten gerieve van onze lezers slechts bij toerbeurt, dat wel. Zo zijn wij — vindt u het ook zo goed?

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Lelystad
05190 - 2292 05120 - 2157 03200 - 400

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND

SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

IN PRIMA BOTER EN KAAS
STEEDS DE BAASalle soorten groot en klein
komen uit de IJssel- en Lekstreek fijn**A. VAN HOUWELINGEN
MOORDRECHT**

Telefoon 305 (01827) - Weteringstraat 4

ZAKKEN

Voor ALLE VERPAKKINGSDOELEINDEN

T. SPAAN

Van Berckenrodestraat 15 - Rotterdam-W.
Telefoon 010 - 269195 Telegr. TESPAA

N.V. G. HAAK

Van Berckenrodestraat 15 - Rotterdam-W.
Telefoon 010 - 269195 Telegr. HABAG

Postbus 6043

IMPORT - EXPORT

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:
* geldleningen en hypotheek
* financiering van auto's, caravans
en boten
* verzekeringen (er zijn gunstige
voorwaarden voor overheidsper-
soneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

UIT ONZE SCHEEPSBOUW EN SCHEEPVAART WERELD

**VEROLME
UNITED
SHIPYARDS**

ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

**Scheepsbouwwerven
A. VUYK EN ZONEN**

CAPELLE AAN DE IJSEL

Nieuwbouw en reparatie

TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

Scheepswerf A. v. d. WerffOnderhoud en reparatie
van schepen

DOESBURG - TELEFOON 08334-2275

Sleepdienst Broedertrouw n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

W. Visser & Zn. n.v.

Scheepswerf - motorenherstelplaats

Ankerpad 2 - Telefoon 02230 - 2887
DEN HELDER

NIEUWBOUW en REPARATIE

NIEUWE LIEREN, stoom en elektrisch.
NIEUW IJZER, zoals platen, hoek- en balkijzer.
RIJPLATEN in diverse maten.

STOLK'S

Handelsondernemingen N.V.

Kantoor: Veersedijk 233 - HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

A. BAARS A.zn

Exploitatie van baggermaterieel N.V.

VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154

Scheepswerf A. Baars A.Zn N.V.

SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154

NIEUWBOUW EN REPARATIE

FA. J. A. VISSCHER & ZOON

Sluisstraat 41 - Telefoon 05208 - 1259 - 1546

Zwartsluis

Directieboten Sleepvletten Dekschuiten

**FIRMA DE REK EN HORSMAN
Fabriek van scheepslieren**

DORPSSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSEL

Fa. C. Amels & Zn.

„Welgelegen” Makkum

SCHEEPSWERF en MACHINEFABRIEK

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon

WARTENA

NIEUWBOUW

van zee-, rivier- en binnenvaartschepen.

TELEFOON 05105 - 271

N.V. Gereedschapfabriek

Zwolseweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241

GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

Constructiewerkplaats
en machinefabriek **BAILY**

Nieuw Lekkerland - Telefoon 436

- STAALCONSTRUCTIES VOOR GEBOUWEN e.d.
- ALLE SOORTEN KRANEN

N.V. Scheepswerf v.h.

FIRMA A. LANSER

Sliedrecht - Holland

Schildersbedrijf**F. J. Kloet & Zoon**

VLAARDINGEN TELEFOON 010 - 343276
SPIJKENISSE TELEFOON 01880 - 2192

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 29/30

27 juli 1968

MOET DE KERK ZICH MET DE POLITIEK BEMOEIEN?

DOOR PROF. DR. H. N. RIDDERBOS

PROF. TROOST, hoogleraar aan de Vrije Universiteit, heeft ons geen geringe dienst bewezen door over dit onderwerp een geschrift uit te geven onder de titel: **Kerkelijke verantwoordelijkheid voor de politiek** (Uitg. Kok, 1967, 100 pag.). Men kan zeggen, dat dit onderwerp niet nieuw is. Men kan met evenveel recht zeggen, dat het zeer actueel is, nu men aan alle zijden kan horen, dat de kerk zich in deze wereld alleen „waar kan maken”, wanneer zij in de brandende politieke en sociale vraagstukken van deze tijd, nationaal en internationaal, een duidelijk en krachtig standpunt inneemt.

Prof. Troost behandelt deze vragen naar aanleiding van het enige jaren geleden door de generale synode van de Ned. Herv. Kerk gepubliceerde geschrift: „De politieke verantwoordelijkheid van de kerk”. Hij geeft daarvan een grondige analyse en een indringende beoordeling. Enerzijds toont hij zich dankbaar voor de veelszins evenwichtige wijze, waarop

hierin door of namens de Hervormde Synode positie gekozen wordt in de vragen van kerk en politiek. Anderzijds is zijn beoordeling toch overwegend kritisch en komt hij tot een geheel andere positiebepaling, op grond van principiële theologische en wijsgerige overwegingen. Toch heeft hij kans gezien zich hierbij niet in allerlei theoretische speculaties te verliezen, maar blijft hij bijzonder goed bij de praktijk en bij de tijd. Daarom verdient zijn geschrift ruime aandacht van allen, die zich zowel voor de kerk als voor de politiek interesseren. Vooral nu velen menen het christelijk karakter van de politiek heel

wat eenvoudiger te kunnen stellen dan in de tijd van de vele christelijk-politieke „beginselen” en daarom voor de bevordering van hun politieke inzichten al spoedig een beroep op de steun van de kerk doen, kan het boekje van prof. Troost ons bewaren voor al te voorbarige conclusies.

Wat is nu echter de strekking van zijn betoog? Misschien mag men dit in twee punten samenvatten: zijn strijd gaat in de eerste plaats tegen de verkerkelijking van de politiek. En in de tweede plaats handhaaft hij met grote kracht de eigen en zelfstandige verbinding van de politiek met het christelijk geloof.

IN DIT NUMMER

Naar aanleiding van een reactie op de artikelen over echtscheiding vertelt de schrijver van die artikelen, mr. A. Herstel iets over de „contre-lettre” en het gebruik daarvan bij echte echtscheidingsprocedures. Pag. 2.

Op pagina 3 schrijft een militaire medewerker een tweede artikel over de defensienota.

„Stagnatie en dynamiek in de tuin van Europa” is de titel van een artikel van drs. P. Bukman, secretaris van de Ned. Chr. Boeren- en Tuindersbond. De schrijver schetst de betekenis van de tuinbouw en met name de groenteteelt in ons land. Pagina 4 en 5.

Op pagina 7 schrijft de heer J. P. van Rijswijk over „Het Duitse dilemma”, n.a.v. een speciaal nummer van het blad „Oost-West”.

In verband met de vakantie verschijnt het volgende nummer van Nederlandse Gedachten op 10 augustus.

Tegen verkerkelijking

Voor Troost staat het vast, dat de kerk iets met de politiek te maken heeft. Want de kerk belijdt en predikt Christus als de Heer der wereld, in Wie al wat in de hemel en op de aarde is zijn integratiepunt vindt. De wijze, waarop de kerk in haar gebeden, zielszorg en verkondiging de politiek betrekken moet, ligt in de concentrering van alle gedachten en daden op het heil in Christus en op de komst van zijn Rijk. Anderzijds is Troost echter — ik mag wel zeggen: — vuurbang voor de wijze, waarop in allerlei nieuwe beschouwingen, van de kerk verlangd wordt, dat zij zich praktisch en concreet in de politieke vragen zal laten betrekken. Het gaat hem hierbij vooral om de zelfstandigheid — ook de christelijke zelfstandigheid — van de politiek tegenover de kerk. Hij verzet zich met name tegen de gedachte (die hij ook in het geschrift van de Herv. Synode vindt), als zou de politiek meer „werelds” zijn dan de kerk en als zou dus de kerk de aangewezen instantie zijn om de christelijke eis voor de politiek te onderscheiden en tot uitdrukking te brengen. Troost moet van deze twee-rijken-leer niets hebben. Vooreerst moet de kerk, om de politiek ambtelijk te kunnen begeleiden, zich afhankelijk maken van allerlei deskundigen. Verder loopt zij het gevaar het evangelie te vereenzelvigen met een bepaalde politieke stellingname en zal zij gemakkelijk innerlijke verdeeldheid zaaien onder haar eigen leden; ook zal zij nooit verder kunnen komen dan tot een tendentieuze selectie uit de vele brandende kwesties, die politiek om oplossing schreeuwen. Reeds van de kerk uit gezien is de kerkelijke bemoeiing met concrete politieke vraagstukken dus een hachelijke zaak. De keerzijde is echter niet minder ernstig, nl. de bevoogding van de politiek door de kerk. Dat moet een averechtse uitwerking hebben. Reeds wordt, óók door dominante theologen, in onze dagen bepleit, dat de politiek niet alleen iedere kerkelijk, maar ook ieder confessioneel karakter moet laten varen en zich tot seculaire zakelijkheid moet bepalen. De poging van de kerk hierin zo nu en dan te interveniëren zal deze onvermijdelijke tegenpool van alle clericalisme, nl. de secularisatie, nog te meer oproepen.

Daarentegen stelt Troost dan met grote kracht, dat de belijdenis van Christus, als Heer en integratiepunt van alle dingen, voor de politiek haar eigen christelijke roeping meebrengt en haar op

vervolg op pag. 3

Mijnhardt's
HOOPDIJN POEDERS
KIESPIJN POEDERS
* werken verrassend

Oosterbaan & Le Cointre n.v.
Goes

Telefoon (01100) 7555*

DRUKKERS-UITGEVERS

Al 66 jaar drukkers
in Benelux
voor bedrijven en organisaties

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

OOK TEL- EN REKENMACHINES
BRANDKASTEN GROTE SORTERING
De Clerqstraat 71, tel. 020-123711, Amsterdam
Zijlweg 53, telefoon 023-20018, Haarlem
Laan van Nieuw Oost-Indië 12, Den Haag.

alleen Murox heeft **ANTI GEEL** *tex*
MURORX
MUIRVERFINDUSTRIE
HOOGVEEN

Eén van de lezers van dit blad reageerde op de artikelen over echtscheiding, welke enige tijd geleden werden gepubliceerd. Hij wilde, dat ondergetekende nog iets zou zeggen over de zogenaamde „contre-lettre”. Om aan te duiden, wat daarmee wordt bedoeld, kan ik het beste de briefschrijver — de heer R. de Jong uit Breda — aan het woord laten: „Een man wil van z'n vrouw af, kan haar niet beschuldigen van overspel, omdat dat niet waar is. Hij wil zelf ook niet van overspel beschuldigd worden. De vrouw bewilligt er tenslotte in haar man „z'n vrijheid terug te geven” en laat zich officieel van overspel betichten, althans weersprekt dat niet. Ze wil echter wel in handen krijgen een door haar man ondertekende „contre-lettre”, waarin hij stelt, dat dat overspel slechts om formele redenen is genoemd en dat dat in feite niet waar was”.

Zulke verklaringen worden in de echtscheidingspraktijk inderdaad regelmatig opgesteld. Genoegzaam is in dit blad uiteengezet, hoe een echtscheidingsvonnis door middel van de „grote leugen” verkregen kan worden. Wanneer twee gehuwden door een leugen zich een „echtscheidingsgrond” moeten verwerven, dan ligt het voor de hand, dat zij er ten opzichte van elkaar en vooral ten opzichte van de buitenwereld behoefte aan hebben de „vuile lucht” weer helder te maken. Zij doen dat door zo'n „contre-lettre”, letterlijk vertaald, een tegenbrief. Het is een regelrecht gevolg van de huidige praktijk.

Deze „contre-lettre” moet overigens niet worden verward met het begrip „contre-lettre” uit het bewijsrecht, zoals aangeduid in artikel 1910 BW.

De briefschrijver uitte zijn verantwoordelijkheid over het feit, dat officieel van zo'n tegenbrief kennis zou worden genomen. Ik ken geen praktijkgevallen waarin een tegenbrief in het kader van de echtscheidingsprocedure ter tafel is gekomen bij de rechter. Dit komt mij ook zeer onwaarschijnlijk voor, omdat de rechter ertoe zou kunnen komen de echtscheidingsvordering af te wijzen c.q. niet ontvankelijk te verklaren.

Wel is denkbaar, dat zo'n verklaring een rol speelt bij een onderhoudsprocedure. De echtgenoot, op wiens verzoek de echtscheiding is uitgesproken, kan door de rechtbank, indien hij geen genoegzame inkomsten tot zijn levensonderhoud heeft, uit de goederen van de andere echtgenoot een uitkering tot onderhoud toegelegd krijgen. Wanneer nu één der echtelieden „de schuld op zich heeft genomen” en de echtscheiding dus tegen hem is uitgesproken, dan kan hij uiteraard later proberen

„CONTRE-LETTE” EN ECHTSCHIEDING

DOOR MR. A. HERSTEL

de rechter ervan te overtuigen, dat hij inderdaad „onschuldig” is en dat in werkelijkheid de echtscheiding ten onrechte tegen hem is uitgesproken. Bij de Nederlandse rechter zal een beroep op een tegenbrief in dit verband waarschijnlijk geen succes hebben. De Hoge Raad der Nederlanden, ons hoogste rechtscollege, heeft namelijk uitgevaardigd (arrest van 6 mei 1954, Ned. Jurisprudentie 1954 nr. 296), dat bij het toeleggen van een uitkering tot onderhoud maatstaf moet zijn het echtscheidingsvonnis, zoals dat luidt. De rechter mag de waarheid van de

inhoud van dat vonnis niet onderzoeken. Afgezien van de juridische bezwaren zou dit immers de onwaarschijnlijkheid van de echtscheidingspraktijk nog duidelijker en zelfs officieel aan de kaak stellen.

Een tegenbrief kan derhalve een ex-gehuwde hoogstens zuiveren van de blaam, dat hij of zij overspel heeft gepleegd, maar verder sorteert zulk een verklaring geen effect. Doordat in de meeste gevallen, waarin van de „grote leugen” gebruik moet worden gemaakt, de man „de schuld op zich neemt” — een laatste blijk van ridderlijkheid tegenover zijn vrouw — en tevens in het merendeel der onderhoudsprocedures de man voor een uitkering tot onderhoud wordt aangesproken (hij is immers veelal kostwinner) zal de, contre-lettre"-affaire met betrekking tot het onderhoud voornamelijk een theoretische rol spelen.

Partijen kunnen wel ter gelegenheid van een op handen zijnde beëindiging van de huwelijksrelatie een zogenaamd „echtscheidingsconvenant” opstellen, c.q. doen opstellen. In een overeenkomst, die aan de procedure vooraf kan gaan, leggen partijen vast, wat er zoal over en weer gepresteerd moet worden.

Zo is het mogelijk — en dat gebeurt ook zeer geregeld — dat de echtelieden een overeenkomst sluiten aangaande de uitkering tot onderhoud. Aan zulke overeenkomsten zijn partijen gebonden. Het is wel mogelijk, dat de rechter wordt gevraagd een bij overeenkomst vastgestelde uitkering te wijzigen. Men tracht wel eens bij zo'n overeenkomst de andere partij af te dwingen van onderhoud af te zien. Zodanige overeenkomsten zijn echter niet verbindend. De wet bepaalt dat uitdrukkelijk. Wanneer dus een vrouw, op wier verzoek een echtscheiding is uitgesproken, een overeenkomst heeft gesloten met haar man — misschien onder druk van de omstandigheden —, waarin zij onder meer afziet van een uitkering tot levensonderhoud, doch in behoeftige omstandigheden komt te verkeren, dan kan zij de rechter ondanks die overeenkomst toch vragen haar uit de goederen van de man een uitkering toe te leggen.

VRAGEN VAN KAMER- LEDEN

De heren Van Bennekom (A.R.P.) Ter Woorst (K.V.P.), Van Rossum (S.G.P.), en Van der Peijl (C.H.U.) hebben aan de ministers van Verkeer en Waterstaat, van Landbouw en Visserij en van Financiën gevraagd:

1. Is het de bewindslieden bekend, dat in de kringen van oesterkwekers grote onzekerheid en ongerustheid bestaat met betrekking tot de uitkeringen ingevolge de wet van 16 september 1966 (Staatsblad 399), houdende tegemoetkoming in de schade van oesterkwekers?
2. Is het waar, dat sommige tot nu toe uitgekeerde voorschotten ver beneden de redelijke verwachtingen van het bedrijfsleven zijn gebleven?
3. Kunnen bovenbedoelde teleurstellingen mede zijn veroorzaakt, doordat er vertraging is ontstaan bij het vaststellen van de normen en maatstaven die als richtlijn voor de uitkering zouden moeten gelden?
4. Zijn de bewindslieden bereid te doen wat in hun vermogen is om een versnelde en billijke tegemoetkoming in de schade te bevorderen, zodat de gedupeerden in staat worden gesteld tot verdere omschakeling in de door hen gewenste richting over te gaan en kunnen zij bij benadering zeggen binnen welke termijn een en ander volledig kan zijn afgewikkeld?

Drs. R. Zijlstra heeft op 12 juli j.l. aan de ministers van buitenlandse zaken, zonder portefeuille er van landbouw en visserij vragen gesteld met betrekking tot de voedselvoorziening in Biafra.

In de toelichting op de vragen constateert hij dat snelle en afdoende hulp nodig is, omdat alle berichten uit Biafra wijzen op het bestaan van een nood-situatie.

De heer Zijlstra wijst er op, dat in de E.E.G. discussies plaatsvinden omtrent de bestemming van de voedselhulp van 1,035 mln ton graan, die in het kader van de Kennedy-ronde is overeengekomen. Er is voorzien in de mogelijkheid van een hulpverlening in urgente gevallen, de zogenaamde noodhulp, waarbij gedacht wordt aan een percentage van 10 à 12 pct.

Concreet vraagt hij, of de regering bereid is Biafra als een zodanig noodgeval te beschouwen en in Brussel het initiatief te nemen om voedselzendingen naar dit land mogelijk te maken.

Hij voegt hieraan de vraag toe of de regering nu reeds het percentage noodhulp van het Nederlandse aandeel voor Biafra beschikbaar wil stellen.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra
(voorzitter), G. J. H. Griffioen, G.
A. Kleef, Dr. W. de Kwaadsteniet,
J. W. Ooms, mevr. C. M. Ton-
kens-Kaajan.

Adres van redactie
en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224.

Abonnementprijs:

f 6,- per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R.
Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

 PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES
EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK
„AERZEN”
INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

SCHULING GIETERIJENODIGDHEDEN NV
BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

 **TERVEEN
GELEEN**
**NAAM- EN
NUMMERPLATEN**
IN DIVERSE UITVOERINGEN
Aanduidingen speciaal voor
kantoorgebouwen, ziekenhuizen
enz.
Zelfklevende transfers, o.a.
voor autoportieren, gevellet-
ters, graveerwerken,
ZUID-NED. NAAMPLATEN
ONDERNEMING G. TER VEEN
GELEEN
Graaf Huynlaan hoek Markt
Tel. 04494 - 5888*

 MITGLIED DER
EUROPEISCHE
GRAVEURS
VERENIGING

CHR. COÖP. Spaarbank "Eigen Haard" g.a.
LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE		
BELEGGINGSBOEKJES 5 1/2% - 5%	JEUGDSPAARDERS AMBTENAREN (met premie) 4 1/2%	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.) 4%

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevende) girorekening:
Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

 Schimmelpenninck
fijn! die ken ik!

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

BIJSTUREN

TWEE ministers van financiën, Vondeling en Witteveen. Mr. Biesheuvel heeft zich eens verstout te zeggen dat het één pot nat was.

En hij had in een bepaald opzicht nog gelijk ook.

Een minister van financiën is een machtig man, vooral in het oog van zijn ambtgenoten. Want hij zegt, hoe groot de koek is en welk stuk ieder departement krijgt.

Maar hij is toch niet zó machtig, als sommigen denken. Want hij weet, voordat hij begint, eigenlijk al, waar hij aan toe is. Hij weet, dat hij alles moet proberen te passen binnen „de ruimte”, en hoe groot die ruimte is, dat heeft hij nu net niet voor het zeggen. Anders gezegd: een minister van financiën is bij zijn gehele beleid gebonden aan bepaalde gegevens, die hij niet in de hand heeft.

Als het nationale inkomen jaarlijks met 6% toeneemt, dan zal hij het niet in zijn hoofd halen, om te zeggen, dat dan de Rijksuitgaven jaar op jaar best met 10% kunnen toenemen, want als er te weinig is, dan is er altijd de mogelijkheid van inflatoire financiering. Geen minister van financiën met inzicht en verantwoordelijkheidsbesef leent zich voor een domme en gevaarlijke politiek. Hij begint, met over de ruimte te praten en zijn slotconclusie heeft weer met ruimte te maken. En

misschien irriteert het wóórd ruimte hem wel eens omdat het zo nauw verwant schijnt te zijn met krapte.

DAN komt op ieder departement eenzelfde situatie. De minister en zijn naaste medewerkers weten, waar ze aan toe zijn. Binnen een bepaald kader van financiële mogelijkheden moeten zij hun beleid vaststellen. En voor de rest keert de wal het schip. En in deze vakantiemaand is het op de departementen al maar passen en meten.

Twee conclusies liggen voor de hand. Vooreerst, regeren is in sterke mate bijsturen. Het nieuwe initiatief van de bewindsman heeft veel weg van een correctie, een aanvulling. De algemene lijn blijft dezelfde, al wisselt de naam van de verantwoordelijke minister. En in de tweede plaats: hie meer men de financieel-economische aspecten van het Regeringsbeleid als de hoofdzaak beschouwt, hoe meer men daarmee aanvaardt, dat Vondeling en Witteveen één pot nat is en dat zulks eigenlijk vanzelf spreekt.

EN meteen aanvaardt men nog iets anders, al wordt het zelden duidelijk gezegd. Dat n.l. de politiek maar een randverschijnsel is. Beslissend is, wat in het bedrijfsleven gebeurt, beslissend is, hoe de produktie zich ontwikkelt en hoe de handelsbalans er uit ziet; de nieuwe mogelijkheden, de veranderingen en bindingen, ze komen uit het bedrijfsleven. En of de ministers en de Kamerleden zullen praten over 4% ruimte of over 6%, dat is een zaak achteraf, nadat de situatie in de economie zichtbaar is geworden, en

een zaak van prognose, voorzover de deskundigen, die geen politieke verantwoordelijkheid dragen, er in slagen, die prognose met voldoende zekerheid op te stellen.

BIJSTUREN, dat is ook een kwestie van kostenverdeling. Wat moet aan sociale voorzieningen komen uit premieheffing, wat kan uit de algemene middelen worden betaald? Hoe kan de consumptie iets worden bevorderd of beperkt; hoe groot moet de loonquote zijn en hoe groot de spaarquote?

De gewone man meent vaak, dat de geleerden het nooit met elkaar eens zijn maar het merkwaardige is juist dat over de „beschikbare ruimte”, over de trend, die zal gel'en en zichtbaar worden, de geleerden het altijd in hoofdzaak met elkaar wél eens zijn of zo goed als eens.

En de discussie gaat dan over secundaire vragen, hoeveel er moet worden bijgestuurd en vooral wannéer dat moet gebeuren.

EN als de begrotingen worden ingediend, met de geleerde toelichting, die Miljoennota heet, dan lijkt het een drooggekookte schotel gort.

En het politieke debat dient dan, om er een pikante saus over te gieten, met heel veel politieke paprika, zodat de gasten beginnen te geloven, dat het verschil tussen Vondeling en Witteveen groter is dan tussen een weldoener en een struikrover.

Natuurlijk is dit een eenzijdig verhaal, maar in de maand, waarin de begrotingen worden opgemaakt, heeft dit verhaal toch recht van bestaan.

DEFENSIENOTA II

DOOR H. ALGRA

AANDACHT VOOR ONZE DEFENSIE-INSpanNING

(van een militaire medewerker)

Schreven wij een vorige keer over de taken van de NAVO, thans willen wij wat meer aandacht besteden aan onze defensie-inspanning. Wie de nota inzake het NAVO- en het defensiebeleid zorgvuldig leest, zal bemerken dat de bewindslieden de financiële middelen die voor de zorg van onze veiligheid beschikbaar worden gesteld, nauwelijks voldoende achten. Het deel van ons nationaal inkomen dat wordt besteed aan defensie, neemt voortdurend af. Bedroeg het b.v. in 1963 4,8%, voor het jaar 1968 is het 4,1% en een verdere vermindering ligt in het verschiet.

Dat de bewindslieden over deze ontwikkeling bezorgd zijn is begrijpelijk. In deze tijd immers lijkt een vermindering van onze defensie-inspanning aantrekkelijk en gemakkelijk te realiseren.

Maar vergeten wordt dat — mede onder invloed van ontwikkelingen op het gebied der techniek — jaren en nog eens jaren „ijn gemoed met de opbouw van een efficiënte krijgsmacht en dat daarmee niet meer zoals in het verleden kan worden gewacht tot het moment dat de dreiging acuut wordt. De vraag moet dan ook worden gesteld of het huidige percentage voldoende is om de gevechtswaarde van de krijgsmacht op het noodzakelijke peil te houden. Om dit te kunnen beoordelen is het o.a. gewenst de inspanningen op het gebied van de defensie aan beide zijden van het IJzeren Gordijn met elkaar in verband te brengen.

Welk beeld levert dit op? Voor wat betreft de NAVO geldt dat met name in de Europese landen de druk op de defensiebegrotingen steeds toeneemt en aangedrongen wordt op een kwantitatieve vermindering van de NAVO-bijdragen. Frankrijk is uitgetreden. Engeland en Amerika hebben hun strijdkrachten op het vasteland in omvang teruggebracht en een verdere reductie kan worden verwacht.

Daar staat tegenover dat de inspanning van de landen van het Warschau-Pact geen ogenblik verslapt. De modernisatie van de strijdkrachten gaat onverminderd voort. Hierbij wordt o.m. gestreefd naar een grote mate van standaardisatie op allerlei gebied met als gevolg dat deze landen voor een vergelijkbare hoeveelheid geld, meer gevechtskracht verkrijgen dan het westen. Het zorgelijke bij dit alles is dat het hier niet gaat om het inlopen van een achterstand, maar om het vergroten van een voorsprong speciaal op het gebied der conventionele middelen. De militaire positie der Oostbloklanden wordt steeds sterker hetgeen o.a. tot uitdrukking komt in de verhoging van activiteiten in het Middellandse zeegebied en in de handhaving van sterke strijdkrachten in Oost Europa.

Dat deze situatie de tegenstander kan verleiden tot een militair avontuur op beperkte schaal behoeft geen betoog. Bovendien wordt het gevaar steeds groter dat wij ingeval van toenemende spanningen ofwel moeten toegeven aan de politieke druk van het Oosten, ofwel voor de verzekering van onze veiligheid moeten grijpen naar nucleaire middelen met alle risico's daaraan verbonden. Dat de bewindslieden de verantwoordelijkheid voor de zorg van onze veiligheid blijven dragen betekent dat zij nog mogelijkheden zien om met de thans ter beschikking staande middelen aan onze verplichtingen te voldoen. In een volgend artikel willen wij nader op deze mogelijkheden ingaan.

vervolg pag. 1

MOET DE KERK ZICH MET DE POLITIEK BEMOEIEN?

eigen „christelijke voeten” stelt. Voor deze zelfstandigheid van de politiek t.o.v. de kerk, ook en juist waar het om de band tussen geloof en politiek gaat, vindt prof. Troost krachtige steun in de wijsbegeerte der wetsidee.

Eigen christelijke aard en inhoud van politiek

Een niet minder belangrijk punt in de verhouding van kerk en politiek is de vraag, waaraan de politiek zich moet toetsen, om aan haar in christelijke zin opgevatte roeping te beantwoorden. Hier neemt prof. Troost krachtig stelling tegen het denkbeeld, als zou de kerk, in haar samenleving en wijze van bestaan, „model” moeten staan voor de politiek. De kerk — zo zegt men dan — leeft in „de nieuwe werkelijkheid van de liefde” en moet vandaar uit voor de staat en in het algemeen voor de wereld een kritisch en opvoedend voorbeeld zijn. Zij moet als exponent van de toekomstige wereld alvast inschuiven in de oude, ook in de politiek. Troost keert zich met kracht tegen deze opvatting. Wat de politiek christelijk maakt is niet, dat zij zoveel mogelijk de maatstaven van de kerkelijke samenleving tot de hare maakt. Immers, hoe zou de kerk model kunnen staan voor de vervulling van de zo andere taak, die de staat heeft? Veeleer ligt de opdracht voor de christelijke politiek daarin, dat zij de eigen aard en grenzen van het staatkundig handelen aan het licht brengt en betracht. Dat betekent voor Troost niet alleen de afwijzing van de fascistische en communistische vergoddelijking van de staat, maar ook van de liberalistische en socialistische verabsolutering van de democratie. Of om nog een andere doorsnede te geven: het is niet het zoveel mogelijk uitbannen van de macht (als politiek instrument) en het daarvoor in de plaats stellen van de

Prof. dr. H. N. Ridderbos

liefde, die de politiek in christelijke zin bepaalt, maar de bevordering en de handhaving van de publieke gerechtigheid en billijkheid; want dáárin ligt de eigen taak van de overheid. Dat betekent niet de eigenwettelijkheid van de zgn. „sociale structuren”, die juist in de leer van de twee rijken tot zulke fatale gevolgen heeft geleid. Het betekent wél de eigen aard, de eigen „logica” van het politieke denken en handelen, die men niet met die van de kerkelijke gemeenschap mag vereenzelvigen of daarnaar mag afmeten. Ik ben mij bewust slechts enkele hoofdlijnen uit het geschrift van prof. Troost te hebben aangewezen. Het boek zelf is veel rijker, genuanceerder en interessanter. Het bevat naar mijn overtuiging een gezond medicijn tegen allerlei hele en halve onwaarheden, die onder christelijke verpakking op de markt worden gebracht. Het stelt zich niet tevreden met een algemeen begrip van „christelijke inspiratie”, maar wil weten wat daaronder verstaan moet worden. Bovenal weert het de kerkelijke bevoogding van de politiek af, ook in die zin als zou de politiek aan de kerkelijke vergaderingen haar instructies moet ontfangen of aan de kerkelijke samenleving haar maatstaven. In dit alles vertolkt prof. Troost, in

nieuwe vorm en in een met grote bekwaamheid gevoerde dialoog met allerlei contemporaine denkbeelden, een stuk beproefde en naar mijn overtuiging ook bijbels gefundeerde politieke wijsheid. Daarom acht ik zijn geschrift juist in de tegenwoordige theologisch-politieke constellatie van grote betekenis en beveel het gaarne ter overweging aan. Geheel zonder kritiek ben ik niet. Hoezeer ik het met Troost eens ben in zijn bestrijding van de verkerkelijking van de politiek, zoals hij die in meer dan één opzicht aanwijst in het stuk van de Hervormde Synode, soms ontkomt hij m.i. niet aan het gevaar in een ander uiterste te vervallen, n.l. door de kerk alle inzicht en bevoegdheid inzake de politieke en sociale problematiek te ontzeggen. Er is stellig reden om de ambtelijk sprekende kerk haar grenzen goed duidelijk te maken.

De implicaties van het koningschap van Christus voor het politieke en het sociale leven te verstaan is niet het privilege van de kerkelijke vergadering; maar het is dit óók niet van de afzonderlijke of georganiseerde christen-politici.

Opdracht

Hier is meer wisselwerking, hier is m.i. ook een ruimere volmacht voor de kerk dan waarvoor prof. Troost in zijn polemiek tegen de verkerkelijking ruimte laat. Ook als het gaat over de eigen aard en eigen wet van het politieke handelen zal men, om niet in een natuurlijke theologie of filosofie terug te vallen, terdege „de bril” van het evangelie nodig hebben; een bril waarvan de ambtelijke kerk zeker niet het monopolie bezit, maar de niet-ambtelijke evenmin. Hier is geen absolute boedelscheiding mogelijk, tenzij men in een onwerkelijk schematisme vervalt.

Het is ver van mij prof. Troost hiervan te willen beschuldigen. Als ik zijn boek lees, heb ik het gevoel het met hem in de praktijk goed eens te kunnen worden. Mijn vraag aan hem zou echter zijn, of hij, door alles te „concentreren” op het belijden van de kerk, voor het profeteren van de kerk in de politieke en sociale werkelijkheid nog wel ruimte overlaat. Een waagstuk, ja, in zekere zin, en daarom te duchten; maar een opdracht óók en daarom, waar het kan en waar het moet, niet te ontlopen!

STAGNATIE EN DYNAMIEK IN DE TUIN VAN EUROPA

DOOR DRS. P. BUKMAN

Als je zo eens wat mensen op straat zou vragen waar ze het eerst aan denken als ze het woord tuinbouw horen, dan krijg je waarschijnlijk antwoorden als: het Westland, veilingen, kassen, groente. Minder vaak zal je te horen krijgen: het Geestmerambacht, Aalsmeer, Boskoop, bloembollen, champignons, terwijl er wel niemand zal zijn die zegt: rozenonderlagenzaailingenteeltregeling. En toch horen ook deze laatste begrippen in de tuinbouw wereld thuis. Het beeld van de Nederlandse tuinbouw wordt echter in sterke mate bepaald door de grote concentratie van glastuinbouw in de vierhoek Den Haag - Delft - Maassluis - Hoek van Holland; het Westland, de glazen zee. Hoe belangrijk dit tuinbouwcentrum ook moge wezen, de Nederlandse tuinbouw is meer. In dit artikel zullen we trachten een beknopt beeld te geven van de betekenis van deze dynamische bedrijfstak, de ontwikkelingen die er gaande zijn en de vraagstukken, waar men mee te kampen heeft. Daarbij zal de nadruk vallen op de groenteteelt.

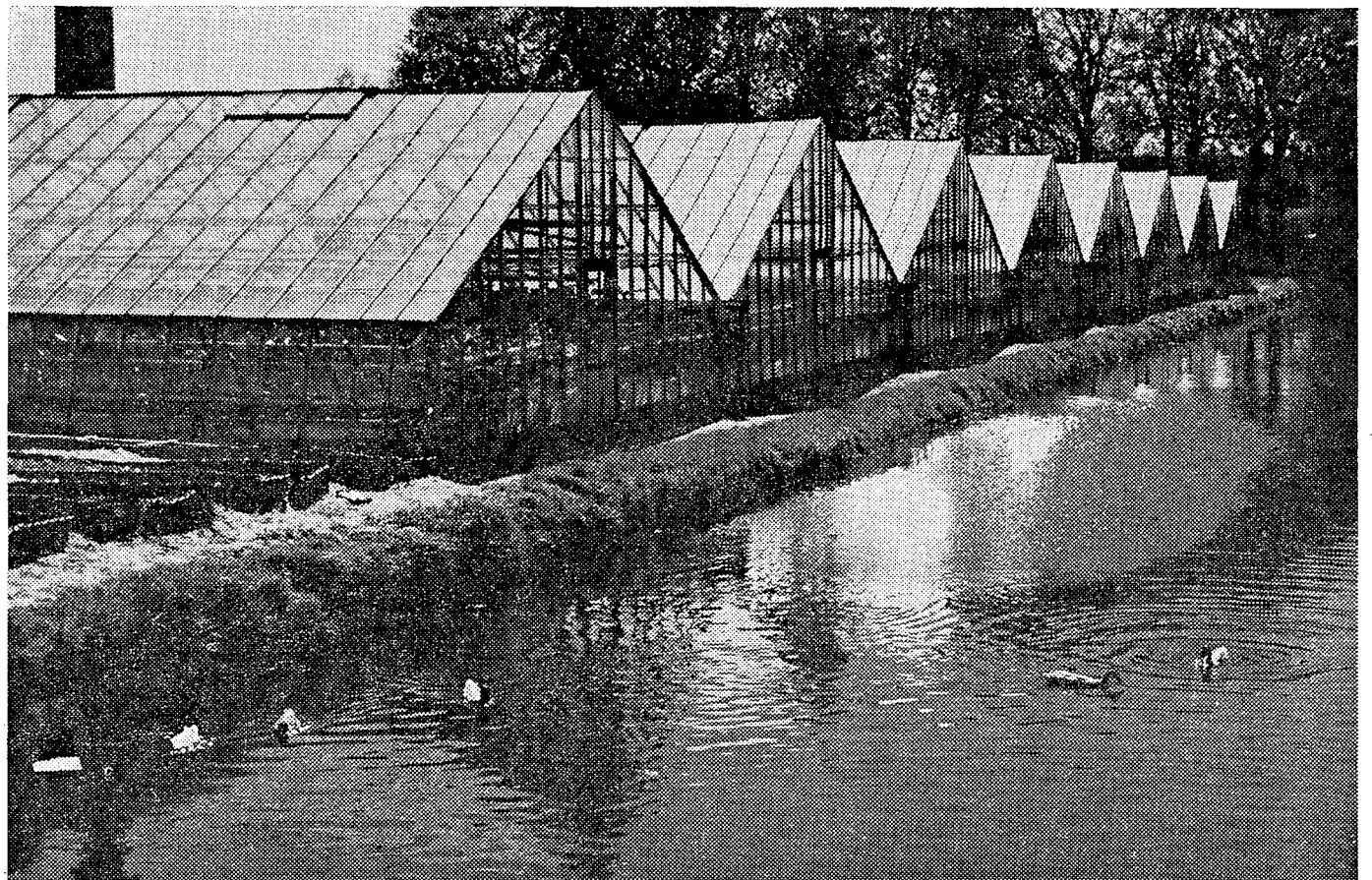
Verzamelaam

Tuinbouw is een verzamelaam. Het omvat niet alleen de groenteteelt onder glas, maar evenzo de groenteteelt in de open grond, de fruitteelt, de bloembollenteelt, de bloemeteelt, buiten en onder glas en de teelt van boomkwekerijproducten. Een enorme verscheidenheid dus.

Zoals uit onderstaande tabel blijkt produceren deze takken van tuinbouw met elkaar voor een waarde van bijna 2 miljard gulden; voorwaar geen klein bedrag.

	in mln. gld.	%	toename sinds 1960 in %
Groente onder glas	525	28	91
Groente open grond	319	17	44
fruit	250	13	16
bloembollen	240	13	29
bloemen en planten	330	18	150
boomkwekerijgewassen	90	5	120
vroege aardappelen, uien en overige tuinbouwproducten	109	6	28
Totaal	1863	100	61

We zien uit deze cijfers dat de groenteteelt onder glas weliswaar de belangrijkste sector van de tuinbouw is, maar toch niet meer dan ruim een kwart van

de produktiewaarde voor z'n rekening neemt. Ook zien we hoe groot de betekenis is van de sierteelt: bloembollen: 13%, bloemen: 18% en bomen: 5%.

Een toename van de produktiewaarde met meer dan 60% in 6 jaar geeft aan hoe sterk de betekenis van de tuinbouw de laatste jaren is toegenomen. Was de rentabiliteit vanaf 1964 niet zo gedaald, dan zou de groei van de produktiewaarde nog aanzienlijk groter zijn geweest. Ook in relatieve zin neemt de betekenis van de tuinbouw toe. De produktiewaarde van de tuinbouw vormde in 1966

18,9% van de totale produktiewaarde van land- en tuinbouw. In 1960 was dit nog 16,7. De tuinbouw is binnen de agrarische bedrijfstak een belangrijker

plaats gaan innemen. Dit kan ook uit andere gegevens worden afgelezen. Zo is het aantal grondgebruikers met hoofdberoep tuinder van 1959-1965 nog met bijna 2% gestegen, terwijl het aantal landbouwers in dezelfde periode met 13% daalde. Ook de ontwikkeling van de oppervlakte grond in gebruik bij de tuinbouw vertoont een afwijkende ontwikkeling. Van 1960-1966 daalde de oppervlakte grasland en akkerbouw met bijna 4% en de oppervlakte tuinbouw met nog niet één procent.

Tenslotte zij in dit verband vermeld dat het aandeel van de tuinbouwproducten in de waarde van de totale Nederlandse export al jarenlang schommelt tussen 6½ en ruim 7%, terwijl het aandeel van de totale land- en tuinbouw in de waarde van de Nederlandse export langzaam afneemt (1950: 46%, 1960: 31%, 1967: 28%). Ook dit wijst erop, dat de tuinbouw ten opzichte van de andere sectoren van de landbouw voor onze nationale economie in betekenis toeneemt.

Gedrag consument geeft richting aan

Het gedrag van de consument is voor het wel en wee van de producent van de allergrootste betekenis. Dit geldt in het bijzonder voor de tuinders, die niet kunnen bouwen op een markt- en prijsbeleid, waarin duidelijke prijsgaranties zijn opgenomen.

Bezien we de ontwikkeling in de vraag naar groenten dan vallen twee dingen op:

- een verschuiving van de consumptie van grove naar fijne groenten.
- een sterkte toename van de con-

vries. Maar van niet minder groot belang is in dit verband, dat het verwerkte produkt voor de huisvrouw weinig werk met zich meebrengt, wat in het bijzonder aantrekkelijk is voor het toenemende aantal buitenshuis werkende vrouwen.

Het ligt geheel in de lijn der verwachting dat beide hierboven genoemde ontwikkelingen in de komende jaren verder zullen gaan en dat is een van de belangrijkste factoren, die de toekomst van deze tak van de tuinbouw bepaalt.

Naar grotere eenheden

De strijd om het behoud van de rentabiliteit leidt overal in land- en tuinbouw tot vervanging van dure produktiemiddelen door goedkopere. In de praktijk komt dit het duidelijkst tot uiting in het proces van mechanisatie, waarbij de factor arbeid, die zeer snel in prijs gestegen is, wordt vervangen door kapitaal, in de vorm van machines en werktuigen, die minder snel in prijs gestegen zijn.

Het streven om de verzorging van de gewassen en de oogst in de vollegrondstuinbouw te mechaniseren maakt het gewenst de produktie-omvang te vergroten, omdat de mechanisatie anders niet kostenbesparend werkt. Dit heeft, samen met de groeiende betekenis van de teelt van groenten voor de verwerkende industrie — die grote uniforme goedkope partijen vraagt — geleid tot de invoering van de teelt van groentegewassen op akkerbouwbedrijven. Op dit moment wordt al 25 à 30% van de vollegrondsgroenten op akkerbouwbedrijven geteeld, terwijl de laatste jaren de leveranties aan de verwerkende industrie al voor meer dan de helft door

sumptie van verwerkte groenten (conserven, diepvries e.d.).

De afname van het gebruik van grove — doorgaans goedkope — groenten en de toename van het gebruik van fijnere — doorgaans duurere — groenten hangt nauw samen met de welvaartsontwikkeling. Om een voorbeeld te geven: de laatste 20 jaar is het gebruik van sluitkool per hoofd van de bevolking jaarlijks met meer dan 1% gedaald en het gebruik van fijne produkten als kasaardbeien en champignons met meer dan 1% per jaar gestegen. Samenhangend met deze ontwikkelingen in het consumptiepatroon hebben we in Nederland een enorme expansie gezien van de groenteteelt onder glas en een stagnatie in de ontwikkeling van de gespecialiseerde vollegrondstuinbouw.

De tweede hierboven genoemde ontwikkeling betreft het gebruik van verwerkte groenten. Dit is van 1947-1965 toegenomen van 8 tot 20 kg per hoofd van de bevolking, terwijl het gebruik van verse groenten in dezelfde periode constant bleef. De oorzaken van deze ontwikkeling zijn niet moeilijk te vinden. De koopkracht is gestegen en de verwerkte produkten zijn goedkoper geworden en bovendien beter van kwaliteit. Denk maar eens aan de diep-

akkerbouwbedrijven werd verzorgd. (1962: 20%)

Het ligt in de verwachting dat de verschuiving van de vollegrondsgroenteteelt naar de akkerbouw zal voortgaan want...

- er is een toenemende vraag van de verwerkende industrie;
- de akkerbouwbedrijven kunnen op het punt van de produktiekosten goed concurreren met de gespecialiseerde vollegrondsgroenteteeltbedrijven;
- door de ontwikkeling van de techniek kunnen steeds meer groenten op akkerbouwbedrijven worden geteeld.

Weinig expansie mogelijk

Overzien we de factoren die de toekomst van de groenteteelt in de vollegrond bepalen dan moeten we concluderen dat

- uitbreiding van de teelt ten behoeve van de verse consumptie niet gewenst is; de afzetmogelijkheden kunnen door de groei van de bevolking nog iets stijgen, maar vermoedelijk niet eens in evenredige mate; de exportkansen worden er bovendien niet beter op, omdat overal in Europa de zelfvoorzieningsgraad voor wat de verse groenten betreft stijgt;
- de teelt ten behoeve van de verwer-

kende industrie heeft nog wel wat expansiemogelijkheden; het zullen echter vooral de akkerbouwbedrijven zijn die van deze ontwikkeling profiteren, tenzij het in de praktijk mogelijk zal blijken gespecialiseerde vollegrondsb企业 van 10-20 ha te vormen, die grote quanta uniform produkt kunnen leveren, tegen een concurrerende kostprijs.

Glastuinbouw: enorme expansie

De groenteteelt onder glas heeft de laatste 20 jaar een geheel ander beeld te zien gegeven dan de groenteteelt in de volle grond. Een veel dynamischer, een veel expansiever ontwikkeling. Een paar cijfers kunnen dit illustreren. In 1951 was de oppervlakte tuinbouw onder glas 2445 ha; in 1967 5290 ha; een toename van meer dan 100%. Deze cijfers spreken nog meer als we daar bij vermelden dat het aandeel van het platglas in deze periode is afgenomen van 40% tot 5%. Het platglas is dus bijna verdwenen. Ook de verwarming van het staand glas heeft in deze jaren grote opgang gemaakt. Daarbij stapte men over van kolen op olie. De slang om de gewassen te gieten maakte plaats voor de regenleiding. De steekramen maakten plaats voor meer of minder geautomatiseerde luchttingsapparatuur, terwijl er ook geweldige verbeteringen tot stand kwamen in de ziektebestrijding, de grondbewerking, het ontsmetten van de grond, het vervoer op de bedrijven en de sortering van de produkten.

Zo bleek het mogelijk om de kg.-opbrengst van komkommers, tomaten en sla enorm op te voeren en steeds vroeger in het jaar op de markt te komen en steeds later in het jaar nog op de markt te zijn.

Deze gehele ontwikkeling heeft geleid tot een enorme produktie-uitbreiding. We zouden haast kunnen spreken van een explosie, met name in het begin van de zestiger jaren.

De uitbreiding van het areaal groenteteelt onder glas is uiteraard sterk in de hand gewerkt door de zeer gunstige verhouding tussen kosten en opbrengsten, resulterend in flinke winsten.

Totdat

Achteraf gezien moeten we concluderen dat deze ontwikkeling wat al te fors is geweest, en dat de ontwikkeling van de vraag de ontwikkeling van de produktie niet heeft kunnen bijhouden. Met als gevolg een enorme daling van de rentabiliteit. Kwam men op de stookbedrijven in het Westland in 1963 gemiddeld nog aan een opbrengst van f 126,— per f 100,— kosten, in 1964 daalde dit opeens tot f 102,—. Sindsdien heeft er weliswaar enig herstel plaatsgevonden, maar de rentabiliteit is laag gebleven.

En dat leidt er natuurlijk toe dat veel tuinders zich afvragen of er toekomst in hun bedrijfstak zit.

Vraag en aanbod

Het is, voor de glastuinders een gelukkige omstandigheid dat met de welvaartstoename een stijging van de vraag naar hun produkten gepaard gaat. We wezen hier al eerder op in dit artikel. Dat betekent een verdere gunstige ontwikkeling van de vraag, hoewel vermoedelijk in een wat trager tempo dan een aantal jaren geleden.

In een minder snelle uitbreiding van de produktie ligt derhalve een middel om weer een wat gunstiger verhouding tussen vraag en aanbod te krijgen. De mogelijkheden hiertoe zijn echter beperkt. In de eerste plaats hebben we te maken met 10-15.000 glastuinders die ieder individueel kunnen beslissen of zij hun produktie zullen opvoeren.

In de tweede plaats streven al deze tuinders naar verlaging van de kostprijs van hun produkten om daarmee

de rassen en de verbeteringen van de teeltmethoden geleidelijk aan tot hogere opbrengsten. Het beheersen van de produktie biedt dus slechts beperkte mogelijkheden, tenzij men van bovenaf de produktie star gaat reguleren, zoals men dat in het verleden in verschillende sectoren van de tuinbouw heeft gedaan. In een vrije Euromarkt is het nuttige effect van een dergelijke regulatie echter zeer twijfelachtig. Het buitenland zou immers ongelimiteerd kunnen blijven uitbreiden.

Wel kan de vraag nog verder worden ontwikkeld door middel van gerichte reclamecampagnes, zoals die al jaren met succes door het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen worden gevoerd in de Duitse bevolkingscentra.

Prijsvorming beïnvloeden

In de strijd om het bestaan hebben de tuinders veel wapens zelf in handen. Individueel, door binnen hun bedrijf te streven naar zo laag mogelijke kostprijzen, maar ook gezamenlijk door de afzet van hun produkten zo goed mogelijk

plaats vindt. Overigens wordt het minimumprijzenstelsel door de tuinders zelf gefinancierd. Dit afzetsysteem heeft tientallen jaren voortreffelijk gewerkt. De laatste tijd wordt er echter naar gestreefd de prijsvorming wat meer in de hand te krijgen. Dit vindt z'n oorzaak voornamelijk in de sterke concentratie aan de kant van de vraag, in het bijzonder in de Duitse detailhandel, wat bij een vrije prijsvorming in veilingverband resulteert in een sterke druk op de prijzen; een druk die op grond van een objectieve beoordeling van de vraag-aanbod verhouding niet nodig is. Hoe het afzetsysteem er uiteindelijk uit zal komen te zien is moeilijk te voorspellen.

Een ding is echter wel duidelijk, namelijk dat de tuinders in de toekomst meer vat zullen trachten te krijgen op de afzet van hun produkten en uit de markt zullen trachten te halen wat er in zit. Handhaving van de eensgezindheid, die de tuinbouw in dit soort zaken altijd heeft gekenmerkt is daarbij zeer noodzakelijk.

Klimaat

We keren terug naar de groenteteelt als geheel. Van de vele factoren die de toekomst van deze bedrijfstak bepalen hebben de tuinders er vele zelf in de hand, hetzij individueel, hetzij in groepsverband. Daarnaast zijn er een aantal factoren die men als bedrijfstak niet of nauwelijks kan beïnvloeden. Daarbij denken wij in het bijzonder aan de opkomende concurrentie vanuit de andere E.E.G.-landen, maar ook bv. vanuit Oost-Europa, Spanje en de Canarische Eilanden. Wat daar gebeurt aan tuinbouwontwikkeling hebben we hier niet in de hand. Ook heeft de tuinbouw slechts een betrekkelijk geringe invloed op het E.E.G.-beleid in de sector groenten en fruit.

Nationaal gezien kan verder worden gewezen op zaken als luchtverontreiniging, verzilting van het water, planologische ontwikkelingen en soortgelijke zaken die het wel en wee van de tuinbouw in sterke mate mede bepalen. In het verleden heeft de Nederlandse tuinbouw blijk gegeven van een enorm aanpassingsvermogen, zodat zij steeds op eigen kracht door kon blijven varen. Dat zal ook in de huidige periode van grote veranderingen wel weer lukken, mits het weer niet al te zeer verslechterd.

Ten aanzien daarvan ligt er een stuk verantwoordelijkheid bij het bedrijfsleven, maar ook bij de overheid, die in verschillende opzichten ruimte kan creëren om aanpassing mogelijk te maken.

de verhouding tussen kosten en opbrengsten te verbeteren. Dit streven leidt vaak tot uitbreiding van de produktie. Dit geldt in het bijzonder voor bedrijven van jonge tuinders, die meestal beginnen met een betrekkelijk kleine oppervlakte glas, maar daarbij reeds investeringen doen, bv. in verwarmingsapparatuur, die gericht zijn op latere uitbreiding. Als de rentabiliteit betrekkelijk laag is drukt deze tijdelijke overinvestering zwaar en zal men trachten deze door vergroting van de glasoppervlakte ongedaan te maken. Maar ook als men z'n bedrijf niet uitbreidt komt men tengevolge van de verbetering van

te regelen. Wat dit laatste betreft, de Nederlandse tuinbouw heeft een grote naam gekregen door het veilingwezen, waarin de tuinders hun afzetbelangen hebben gebundeld. Er wordt wel eens gezegd dat de veiling de Nederlandse tuinbouw heeft groot gemaakt en daarin zit veel waars.

Op de veilingen vindt de ontmoeting plaats tussen tuinders die hun produkten daar aanvoeren en de handel die de produkten afneemt. De prijsvorming is vrij. Alleen wordt er door een stelsel van zeer lage minimumprijzen voorkomen dat er volledige prijsinstorting

N LIKEURGLAASJE

BIOFUNGIN

voor de maaltijd, is de remedie tegen MOEHEID en GEBREK aan EETLUST

Aangenaam van smaak!
Flacon à 500 c.c.

Uw Apotheker of Drogist heeft 't

DR. WILLMAR SCHWABE
ZAANDAM**H. Struik en Zoon N.V.**
Fabriek van dekkleden en tenten

Imp. Groothandel scheeps- en aanemersbenodigdheden elektrische en autogene las- en snijbenodigdheden.

DEVENTER
Diepenveenseweg 8
Telefoon 05700 - 13970**M. C. van Staaveren**

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIKNOLLEN

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

- * geldleningen en hypotheek
- * financiering van auto's, caravans en boten
- * verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËNStaringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807**Huidverzorging**
zacht-zuiver-gezond
PUROL en PUROL-poeder

KERKELIJKE BLADEN EN DE POLITIEK

GOES EN KAMPEN
OVER HET
KONINGSCHAP

ER was 100 jaar geleden waarschijnlijk geen conservatiever (wilt u reactionairder) krant in Nederland dan de Nieuwe Goessche Courant. Toen na de tweede Kamerontbinding in december 1867 verkiezingen werden gehouden bleek, dat bij de eerste stemming al direct 38 liberalen in hun district de volstrekte meerderheid hadden van de uitgebrachte stemmen. De Nieuwe Goessche concludeerde daaruit, dat de losbandigheid het van de vrijheid had gewonnen. De regering was volgens deze krant veel te zachtmoedig. Voor, de verkiezing schreef de redactie:

„Zo zou het tot de ware vrijheid behoren, wanneer de regering thans het Handelsblad tot zwijgen bracht of het in beslag nam, omdat dat blad zich schuldig maakt aan Majest. tsschennis, door de kiezers op te roepen om 38 revolutionaire samenzweerders tegen het Ministerie, ondanks de wil van de Koning, andermaal in de Tweede Kamer te brengen. Indier dat gebeurt, hetgeen wij tot heden nog betwijfelen, dan zal de Koning, andermaal moeten betonen, dat de moed hem nog niet ontzonken is, om dadelijk na het openbaar worden van de uitslag der stemmingen, diezelfde 38 andermaal te ontslaan en de zwerm revolutionaire of Jacobijnse bladen, die thans genoeg bekend zijn, voor altijd het zwijgen op te leggen en dan voorgoed een einde te maken aan 'ie ongelukkige kieswet, dat produkt van de Franse revolutie, die nu 20 jaren lang het land in spanning en onrust heeft gehouden. Wanneer de Koning die 38 Jacobijnen in de Tweede Kamer weer toelaat, dan kunnen wij zeker zijn, dat zijn troon op het spel staat en dat ons land niet meer delen zal in de zegeningen, die het eeuwen lang onder Oranje genoten heeft”.

Het blad vermeldde voorts, dat in verschillende plaatsen in Nederland een adres aan de Koning ter tekening

werd aangeboden, waarin Z.M. verzocht werd om:

„dat volk, dat u en uw stamhuis op het hart draagt, met uw vaderlijke zorg te omvatten en het toch niet prijs te geven aan de vijanden van uw Huis, maar die moedig terug te drijven, door de Tweede Kamer te ontbinden, totdat de wetten zodanig gewijzigd zijn, waardoor de mogelijkheden afgesneden zijn, dat geen veroveraars van ministeriële zetels immer meer in 's Lands vergaderzaal kunnen komen en daardoor voor de omverwerping van uw troon de gevaren afgewend blijven”.

De petitie eindigde met: Leve de Koning! Oranje boven! Weg met de zogenaamde volkswil!
Ook werd melding gemaakt van een petitie van vrouwen o.a. te Kampen, waarin de Koning werd gevraagd om de „ellendige kieswet” te vernietigen en tot de radicalen (liberalen) in de Tweede Kamer te zeggen: „Pakt u van hier, Oranje en Nederland is één en zal niet van één gescheurd worden”. En dat op grond van de bede van de stervende Vader des Vaderlands: „O God, ontferm u over mij en dit arme volk”, maar ook op die van de randspreuk van een penning geslagen na de verovering van Den Bosch door Frederik Hendrik: „Pakt u van hier, gij vijandelijke gedochten! Dit Bosch is mijn!”. Omdat „De Bazuin” het eerste bericht zonder commentaar plaatste vroeg ds. Felix, de leider der Waarheidsvrienden verbaasd, of Brummelkamp hiermee instemde. Het antwoord was, dat het blad zoveel berichten als curiositeit plaatste, maar als ds. Felix het weten wilde, dan dit: wij zijn o zo ver verwijderd van zelfs de geringste instemming en wat de petitie betreft: deze taal verfoeit „De Bazuin”! Wij zijn wel antirevolutionairen maar geen contrarevolutionairen. De suggestie om de Kamer weer te ontbinden, beschouwde „De Bazuin” als gevaarlijk voor het Koningschap.
A. A.

Holwerda - Zonen Dokkum Drachten Lelystad
05190 - 2292 05120 - 2157 03200 - 400

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND

SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

N.V. Papierfabriek voorheen

G. SCHUT & ZONEN

HEELSUM

OUD-HOLLANDS PAPIER o.a. waardepapier, schrijf- en drukpapier, biljetten, kaarten, enveloppen en wissels, luxe kartons en omslagpapier, vloeipapier, filtreerpapier aan vellen, rondvilters en vouwfilters voor chemische en technische doeleinden.

OPREIS CARBOVIT tegen maag- en darmstoornissen. MUGOLIN • (reukloos) ter voorkoming van muggebeten.

HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor

RECEPTIES en PARTIJEN

T. DE VRIES

stukadoorsbedrijf

KEUCHENIUSSTRAAT 23 - UTRECHT

Voor al uw

voorkomend

stukadoorswerk

Telefoon 030 - 41602

Uw interieur

SMAAKVOL EN GEZELLIG
INGERICHT EN TOCH NIET
DUUR**Fa. W. van Tellingen**SLOTLAAN 135-137 - ZEIST
TELEFOON 12486.

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

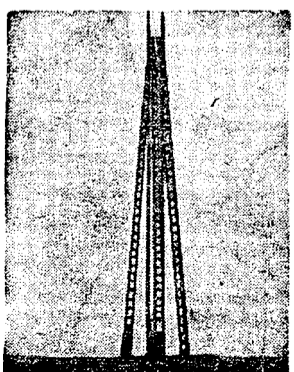
F. VINK & ZON
AannemersbedrijfTelefoon 01827 - 2261
KERKLAAN 9 - MOORDRECHT**AANNEMINGSBEDRIJF****„SCHOUWEN-DUIVELAND” N.V.**

Schuithaven 10 - Zierikzee - Telefoon 01110 - 2478

Het adres voor uitvoering van BETON-, WATER-, WEGENBOUW- EN CULTUURTECHNISCHE WERKEN

FA. H. MANSCHOT & ZONENAannemers van
HEIWERKEN
Telefoon 03474 - 269
LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien met stoomblokken van 2000 tot 8000 kg.

FIRMA C. VERMEER EN ZON'SFABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
Telefoon 01894 - 230
OUDERKERK AAN DE IJSSELRonde en ovale tafelranden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers
Kappen - Regels - Stijlen, enz. enz.**GRONDBOORBEDRIJF**EMMEN **WESSEMIUS N.V.**
telefoon 05910 - 2493GRONDBORINGEN - BRONBEMALINGEN
NORTONPUTTEN - WATERVOORZIENINGEN**Houthandel en Kistenfabriek**
MEILINK N.V.BORCULO - Hofstraat 10 ZUTPHEN - Marsweg 19
Telefoon 05457 - 561 Telefoon 05750 - 3748

Houtzagerij Houthandel Kistenfabriek

WARENHUIZENBOUW

N.V. Aannemersbedrijf

VOSKAMP & VRIJLAND

s-GRAVENZANDE - Telefoon 01748 - 3921 - Postbus 30

JAN LINGEN'S
BETONINDUSTRIE N.V.Veerdam 29 - Telefoon (01850) 50123 - 50134
PAPENDRECHT

Voor betere beton

N.V. SCHOKBETON

Fabrieken te Zwijndrecht, Kampen, Elburg en Vianen. Bouwbedrijf te Zeist.

In de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland

bouwden wij reeds vele KERKEN, SCHOLEN en BOERDERIJEN

N.V. GEBR. SALVERDA
AANNEMERSBEDRIJF

T HARDE - BOVENWEG 7 - TELEFOON 05255 - 253

N.V. Staalsteiger „Gelria” - Nijmegen

Roggeweg 13 - Postbus 126 - Telefoon 53198

Complete roestvrije steigerwerken

Specialiteit: met vaste wiggen!

„FRIKLA” schilderwerken

ERDENHOUT

HEEMSTEDE

HAARLEM

F. Klaassen - Reitzstraat 93 - Haarlem - Telefoon 023 - 57145

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

UIT ONZE BOUW- EN AAN- NEMERSWERELD

Aannemersbedrijf GEBR. HAKKERS

- Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- Rietmattenfabriek
- Hoepelmakerijen

WERKENDAM — TELEFOON 514

**VAN LEEUWEN BUIZEN
ZWINDRECHT**

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN

voor lichtbeton

GRONDSTOFFEN

voor de steen- en keramische industrie
WEGENBOUWMATERIALEN

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN

NOODWONINGEN

SCHOLEN EN

KERKEN

DIRECTIE- EN

SCHAFT-

WAGENS

ETC.

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUSHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

KOGELLAGERS

VAN DER SPEK

WOLPHAERTSBOCHT 214

ROTTERDAM - Tel. 27 97 55

OOSTERHOF'S

aannemersbedrijf

GRIJPSKERK - LEEUWARDEN

WEGEN-, GROND- EN

WATERWERKEN

Leveranciers van

steigerpalen - kortelingen - betonstempels - perkoenpalen - heipalen - boom- palen - afrasteringspalen - piketten - ook gecreosoteerde palen

RONDHOUSHANDEL

**M. J. WILBRINK
& ZOON**

Dorpsstraat 94 - Beekbergen - Tel. 05766 - 1397

DROOG HOUT

Specialiteit: gewaterd iepen, verder beuken, essen, lindes, kersen, eiken en peren.

Incomplete bollen en plaathout.

Contant 1 %.

N.V. HARD- EN ZACHTHOUT
IMPORT MIJ.

Loenen (Veluwe) - Telefoon 05765-212

HET DUIITSE DILEMMA

DOOR J. P. VAN RIJSWIJK

OP 9 mei 1945 ondertekende generaal-veldmaarschalk Keitel de onvoorwaardelijke overgave van de Duitse strijdkrachten aan de geallieerden. Daarmede hield het Duitse Rijk voorlopig op als soevereine staat te bestaan, en de geallieerde bezettende macht nam het bestuur over het land over.

Het geallieerde bestuur over Duitsland beruiste op de overeenkomsten van Jalta en Potsdam, die in diverse protocollen tot in bijzonderheden waren uitgewerkt.

De geallieerden gingen daarbij uit van een gemeenschappelijke politiek jegens Duitsland met als einddoel een gemeenschappelijk vredesverdrag. Dat Duitsland en zijn hoofdstad Berlijn in vier bezettingszones werden verdeeld, en het Duitse grondgebied ten oosten van Oder en Neisze 'voorlopig' deels in Pools en deels in Russisch beheer werd gegeven geschiedde uit overwegingen van efficiency. Omdat Berlijn midden in de Sowjet-zone lag werd aan de westelijke geallieerden vrije toegang naar de voormalige rijkshoofdstad gegarandeerd.

Verkillung

De overeenkomsten van Jalta en Potsdam waren gebaseerd op de goede verstandhouding tussen de Verenigde Staten van Amerika en het Verenigd Koninkrijk enerzijds en de Sowjet-Unie anderzijds.

In de loop van 1946 en 1947 verkilden de betrekkingen tussen de grootmachten. De communistische infiltraties in Oost-Europa en Azië en de Griekse Burgeroorlog deden president Truman op 12 maart 1947 zijn doctrine lanceren waarin hij aanbood „de vrije landen te helpen hun instituties en hun nationale integriteit te bewaren tegenover agressieve bewegingen die hen een totalitair regime willen opdringen”.

Daarmede ontviel aan de politiek jegens Duitsland de gemeenschappelijke basis die in Jalta en Potsdam gelegd was. Oost en West hadden sindsdien geen gemeenschappelijke maar tegenstelde belangen in Duitsland, dat dan ook een van de brandpunten der koude oorlog werd. De verscherping van de koude oorlog leidde er met name toe dat partijen hun eenmaal ingenomen posities in Duitsland niet meer wensden te verlaten. De westelijke en oostelijke bezettingszones gingen meer en meer een eigen leven leiden. Prof. mr. J. J. Schokking heeft in het maandblad „Oost-West” (april 1968) een interessante schets van deze ontwikkeling gegeven. Het ontstaan van de Bondsrepubliek en van de D.D.R. in 1949 is geschied onder de druk van de koude oorlog en tegen de wil van de Duitsers in. Beide delen van Duitsland hebben zich sindsdien binnen de hen opgelegde invloedsferen ontwikkeld tot wat ze

nu zijn. Ingekapseld in militaire en economische bondgenootschappen hebben ze hun eigen wegen leren leiden. De Bondsrepubliek heeft het feitelijke bestaan van een tweede Duitse staat nooit willen erkennen. De jarenlang toegepaste Hallsteindoctrine leidde tot het verbreken van diplomatieke betrekkingen met elk land dat die betrekkingen ook met Pankow wilde onderhouden.

Wiedervereeniging

Tijdens de koude oorlog werden alle, solide als inferieure anti-communistische krachten in de Bondsrepubliek gebundeld; de westelijke geallieerden hielden de gedachte aan de Wiedervereeniging levend. Zo kon Bonn zich presenteren als de enige erfgenaam van het oude Duitse Rijk met alléén-recht van spreken voor de Duitsers achter het IJzeren Gordijn.

Sinds John F. Kennedy is de Amerikaanse politiek jegens Duitsland echter van karakter veranderd; de toenemende ontspanning tussen Oost en West leidde tot een toenemende drang tot wederzijdse consolidering van de situatie in Europa en tot bevrizing van de Duitse kwestie. De Bondsrepubliek heeft niet snel gereageerd op deze politieke klimaatsverandering gereageerd. De laatste reactie van de westelijke geallieerden op de Oostduitse visum-bepalingen voor het verkeer van de Bondsrepubliek naar Berlijn (of liever: het gebrek aan reactie) toont aan dat Amerika noch Rusland van plan zijn de Duitse kwestie op de spits te drijven. Bovendien is nog eens bewezen hoe onrealistisch de Duitse politici zich inzake de Duitse hereniging hebben opgesteld. Burgemeester Schütz van West-Berlijn mocht dan wel verklaren dat door de jongste Oostduitse verkeersbeperkingen de koude oorlog weer is uitgebroken, het op 1 juli 1968 ondertekende nieuwe kernstopverdrag heeft deze woorden pijnlijk gelogenstraft. Nu de Bondsrepubliek op grond van de jongste gebeurtenissen rond Berlijn weigert dit verdrag mede te ondertekenen, krijgt ze van Oost en West verwijten te horen. En deze laatste stap van Bonn stimuleert de westelijke geallieerden niet om iets voor hun Duitse bondgenoot te doen. Het ontgaat de Duitse politici volledig dat het Westen steeds minder kan en wil opereren vanuit posities van de jaren '50. Lord Chelfant heeft er eens op ge-

wezen dat de Duitsers hun moeilijke positie aan hun gedrag uit het verleden te wijten hebben en dat ze daarmede niet altijd even zorgvuldig rekening houden.

Irreëel

De D.D.R. bestaat thans 19 jaar, en wint nog dagelijks aan stabiliteit. Het regime daar is niet meer en niet minder verwerpelijk als dat in Spanje of Griekenland, waarmede Nederland wel diplomatieke betrekkingen onderhoudt. Het is irreëel, de feitelijke erkenning van deze staat, die even kunstmatig in het leven is geroepen als de wél diplomatiek erkende Bondsrepubliek, nog langer uit te stellen. Bovendien staat de huidige Duitse stand van zaken de noodzakelijke toenadering van het westen tot de oosteuropese landen in de weg.

Het is de vraag in hoeverre een verenigd Duitsland, met 75 miljoen inwoners en een hoogontwikkelde economische structuur, aan een Europese veiligheid dienstbaar zal kunnen zijn. Met de Oder en Neisze als oostgrens zal er voor nationalistische nog genoeg te ageren overblijven, want Bonn houdt vast aan de grenzen van 1937. Bovendien is het zeer de vraag of een verenigd Duitsland het moeizaam bereikte evenwicht in Europa niet zou verbreken; ook als het ingekapseld is in Europese instituties blijft Duitsland een onzekere factor in de Europese veiligheid. En toch is die veiligheid voor een ontspanning met Oost-Europa en de Sowjet-Unie onontbeerlijk. De angst voor een nieuw Duits militarisme is daar nog erg groot; geen wonder als men bedenkt hoe de Nazi's daar hebben huis gehouden.

Ter wille van die ontspanning is een de facto erkenning van de D.D.R. noodzakelijk.

Timmerfabriek VERMEULEN N.V.

MILL (N.-B.) TEL. 08859 - 1024 *

Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen, houten woningen, directieketen, barakken, garages, vakantiehuysjes. Speciaal voor de landbouw: kippenhokken, veldschuren, loodsen.

Export: België, Duitsland etc.

Met leedwezen geeft onderstaande Kiesvereniging kennis van het overlijden van haar lid

M. v. LANGEVELDE

Met grote dankbaarheid herdenkt de Kiesvereniging hetgeen zij in de heer v. Langevelde, eerst als voorzitter van de K.V. en later als gemeenteraadslid en wethouder, zo lange tijd mocht hebben.

De A.R. Kiesvereniging „Nederland en Oranje” te Terneuzen.

Wij leveren kwaliteitsfineren!

LANDWEER & SOMER N.V.

STADSKANAAL Tel. 05990-2004

HET BEELD DER VADEREN

Geen coalitie

ZO was dus de uitslag van de Kamerverkiezingen, nu een halve eeuw geleden, in 1918, voor het eerst volgens het stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging. De R.K. Staatspartij, de ARP en de CHU hadden samen 50 van de 100 zetels. Links gaf een sterke SDAP

te zien en een verzwakte liberale groepering, en verder waren er verscheidene eenmanspartijen.

Hoe moest het nu met de kabinetsformatie? Voorop mag worden gesteld, dat het twee maanden heeft geduurd, voordat er een nieuw kabinet oprad. En het is met die kabinetsformatie een ingewikkelde geschiedenis geweest, waarbij de geheimen van het Noordeinde vele waren. Nolens heeft er een grote rol bij

gespeeld, maar Ruys de Beerenbrouck vormde ten slotte een kabinet. Nu is er in die twee maanden ook heel wat geschreven. En het begon al terstond met een ernstig meningsverschil. Van R.K. zijde werd namelijk terstond gezegd: de coalitie heeft vijftig zetels en het ligt dus voor de hand, dat er een coalitiekabinet komt. En de A.R. pers reageerde daarop bevestigend.

Dr. Kuyper schreef over een fuik, waarin ze ons wilden laten lopen. En het Friesch Dagblad schreef heel nadrukkelijk: er was bij deze verkiezingen geen coalitie. Wij als Anti-Revolutionairen waren niemands bondgenoten. Van noord tot zuid zijn wij uitgekomen met onze eigen lijsten en onder eigen vlag. En nergens is het woord coalitie gevallen. Dat is een woord uit een periode, die nu voorbij is.

Trouwens, zo zeiden sommigen, tijdens de periode van het kabinet-Cort van der Linden hebben we van die coalitie in de Tweede Kamer ook niets gemerkt, maar zijn de R.K. hun eigen gang gegaan. Er was meer.

Een „coalitiekabinet”, dat steunt op 50 van de 100 zetels, dat is een kabinet, dat ieder moment schaakmat kan worden gezet door een bijeengeraapte en niet homogene linkerzijde.

Laten we liever komen met een zakenkabinet of met een reconstructie van het kabinet-Cort van der Linden, of met een crisiskabinet of met een nationaal kabinet.... Er zijn verschillende mogelijkheden, maar wat de roomsen willen is een weinig aantrekkelijke mogelijkheid.

Tijdens deze discussies kwamen ook nog een paar verrassingen. Mr. Th. Heemskerk, een van de sterkste A.R. figuren, een van de lijsttrekkers, maakte bekend, dat hij geen zitting in de Tweede Kamer zou nemen. En van C.H. zijde verklaarde dr. J. Th. de Visser hetzelfde. Waarom die vreemde en in het openbaar niet gemotiveerde beslissingen, zo vroeg men verwonderd.

En — het eind van het lied was, dat er praktisch tóch een coalitiekabinet kwam, het kabinet Ruys de Beerenbrouck, met drie A.R. ministers: Heemskerk voor Justitie, mr. S. de Vries Czn. voor Financiën en Idenburg voor Koloniën.

GRONINGEN

Schatkamer
STOLDRAMENSTRAAT 3-5
GRONINGEN

ZWITSERSE HORLOGES
VERLOVINGSRINGEN
GOUD EN ZILVER
TAFELZILVER
AVONDMAALSERVIEZEN

DRENTE

BOUWBEDRIJF VAN ESS
uitvoering van alle
voorkomende bouwwerken
EMMEN - KAPELSTRAAT 20 - TELEF. 2671

OVERIJSEL

Landbouwmecanisatiebedrijf
FA. K. ELLENS
LANDBOUWMACHINES
SMEDERIJ
TRACTOREN

Eggestraat 3, tel. 05276 - 2400 Nagele (N.O.P.)

Varwijk's Handelonderneming en
Veevoederfabriek „Salland” C.V.

FABRIKAGE VAN: RUNDVEEKOEKEN
KALVERKOEKJES - PLUIMVEEKORRELS
ZWARTSLUIS - TELEFOON 05208 - 1255
Levering aan de handel onder A.C.V.-controle.

**LOONBEDRIJF
MARIS N.V.**

HOGE SLUISWAL 39
MARKNESSE
Telefoon 05273 - 1541 (4 lijnen)

50 jaar de meest gevraagde
WONINGINRICHTING

J. Voerman & Zonen
Assendorperstraat 73 - 81 - Tel. 16507 - Zwolle

* VERBOUW
* NIEUWBOUW
* ONDERHOUDSWERKEN

Firma E. D. Schutten & Zoon
AANNEMERSBEDRIJF ENSCHEDE
Laarssingel 10 - Telefoon 3021
Hyacinthstraat 40 - Telefoon 11638

ZEELAND

- FLOORFLEXVLOEREN
- COMPLETE KEUKENS
- LOSSE KASTEN

Prima materiaal voor elk interieur

BOUWMATERIALENHANDEL

A. DE JAGER-TOLHOEK N.V.
GOES - filialen Middelburg - Vlissingen

NIEUWBOUW ONDERHOUD

GEBR. JOBSE
aannemersbedrijf
SEROOSKERKE (W) - TEL. (01189) 297-343-341

AANNEMERSBEDRIJF J. WALRAVEN
Nieuw te bouwen
woningen te koop
Noordweg 297 - Telefoon 01180 - 2589 - Sint Laurens

AMSTERDAM

GEZOND. GEZELLIG EN 'T GOEDKOCAPT
is het stoken met de kolen van de

FIRMA S. DOGGER Hzn.

SCHINKELKADE 14 - TELEFOON 72 25 16
ANTRACIEF BRECHOKES en OLIE voor centr verwarming

Postjesweg 91 - Javastraat 199 - Krugerplein 29 - Dapperstraat 16 - Jan van Galenstraat 60
Jan Evertsonstraat 130 - Hugo de Grootplein 20 - Speerandammerstraat 97 - Bentinckstraat 28
Buiten Oranjestraat 28 - v.d. Helstplein 9 - Westerstraat 138 - Spreuvenpark 3 - Ribosstraat 39
Tuinstad Osdorp, Tussenmeer 62

Alle verzekeringen, financiering en
hypotheek (event. zonder aflossen)

HERNGREEN'S Assurantiëkantoor
Stadionkade 111 - Amsterdam - Telefoon 72.88.25

ROTTERDAM

J. LUYT handel in
tuingrond
zand en grint

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruien van de grond en/of het zand.

Terbregse Rechter Rottekade 88, Rotterdam-13,
telefoon 180794 - 187479.

W. J. SPOORMAKER N.V.

AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaertsbocht 246 - Telefoon 77550

OFFICIAL PEUGEOT-DEALER

voor ROTTERDAM - ZUID
en de eilanden IJSELMONDE en VOORNE - PUTTEN

**N.V. Verhuis- en Transportbedrijf
A. SLUYTER & ZONEN**

verzorgt al uw TRANSPORTEN door het gehele land
ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

KOLEN EN OLIE

VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE

A. VAN WEELDEN'S KOLENHANDEL

Straatweg 55 - ROTTERDAM - Telef. 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208

Den Haag
en omstreken

SIGARENHANDEL MATADOR

L. KORPEL - DEN HAAG

Mauritskade 71. Tel. 180234 b.g.g. 607673
Postrekening 37 70 73

levert alle rokersartikelen
waarheen u maar wenst.

LAK- EN VERFINDUSTRIE

v/h P. WERRE & Co.

ALLES OP VERFGEBIED

Veenkade 49-50 HEN HAAG - Tel. 633923 (3 lijnen)

lingerie - korsetterij

dekker

DELIER NAALDWIJK DELFT DEN HAAG VOORBURG
Markt 49 Beeklaan 366 - Herenstr. 107-109

Firma A. van Roon

Speciaal adres voor
watersport- en kampeerartikelen

WESTHAVENKADE 61 - VLAARDINGEN
Telefoon 010 - 343492 en 343046

v.h. GEBR. HARKEMA

SINDS 1948 JOHAN STAAT - DORDRECHT

Automateriaal tel. 39429
Gereedschappen tel. 39433
Hang- en Sluitwerk tel. 33221
Ijzerwaren tel. 34303
Bevestigingsartikelen tel. 34303

Zowel voor WONING, GARAGE, FABRIEK of SCHIP
Levering
als regel uit voorraad - Groothandel en fabrieksagent

MEER MEDEZEGGENSCHAP GEVRAAGD

DOOR PROF. DR. W. ALBEDA

In dit nummer

Hiernaast en op pagina 2 schrijft prof. dr. W. Albeda over medezeggenschap in het bedrijf, n.a.v. een opinie-onderzoek van het Sociaal-Wetenschappelijk Instituut van de V.U. waarvan het verslag eind vorig jaar verscheen.

Op pagina 3 vindt u het hoofdartikel en driestarren.

Islam en arabisme

Drs. J. G. Lambooi schrijft op pagina 4 en 5 over Islam en arabisme. Hij geeft in een interessant artikel enkele achtergronden van de confessionele politiek in het Midden-Oosten.

Biafra

Op pagina 6 staat het antwoord dat drs. Zijlstra kreeg van de regering op zijn vragen over voedselhulp aan Biafra. Op dezelfde pagina het derde artikel over de defensienota.

Informatie en inspraak

Mr. W. R. van der Sluis schrijft op pagina 7 over Informatie en inspraak als eisen van deze tijd. In dit artikel gaat het over woningbouw en ruimtelijke ordening.

REEDS sinds de eeuwwisseling is in Nederland het debat gaande over de medezeggenschap van werknemers in de onderneming. Het is een wat vermoeiend debat. De fronten verschuiven niet. Op vrijwillige basis komt vrijwel nergens echte medezeggenschap voor werknemers tot stand, wettelijke maatregelen die de helpende hand (of de dwingende hand!) zouden kunnen bieden zijn er weinige. Bij gevolg wordt er zeer weinig en dan nog weinig betekende ervaring opgedaan met de beperkte medezeggenschap die er is. Daardoor is de discussie lang zeer theoretisch gebleven. Tegenstanders zetten uiteen, dat het thans goed gaat, en invoering van medezeggenschap een riskante zaak is, waarmee we onze nationale welvaart verspelen (het sprookje van de kip met de gouden eieren schijnt wel voor dit gezelschap geschreven te zijn).

Voorstanders zijn aangewezen op buitenlandse ervaringen, maar de interpretatie van die ervaringen is verre van eensluidend. Om kort te gaan. Juist omdat er weinig ervaring is met medezeggenschap blijft de discussie sterk theoretisch. Omdat de discussie theoretisch is, spelen vooroordelen een belangrijke rol en spreekt de hele discussie velen, ook vele werknemers niet aan. In zo'n situatie is er nergens zoveel behoefte aan als aan gericht onderzoek. Immers in de discussie spelen beweringen een belangrijke rol van het slag van „de werknemers zijn niet geïnteresseerd; zij weten niet eens waar het om gaat, als er maar een zeker minimum aan vertrouwen is in de leiding, dan is de hele zaak opgelost”; enz.

De Stichting Stuurgroep Sociaal-Wetenschappelijk onderzoek heeft daarom een opdracht verstrekt aan het Sociaal Wetenschappelijk Instituut van de Vrije Universiteit een opinie-onderzoek in te stellen naar de opvattingen over en wensen omtrent de beleving van medezeggenschap in het bedrijfsleven. De heer prof. dr. H. J. van Zuthem voerde het toezicht over de uitvoering van dit onderzoek, terwijl de heer A. Wijnia de dagelijkse leiding had. Het verslag van dit onderzoek verscheen eind vorig jaar.

Betekenis onderzoek

Het is van belang, juist in het orgaan van een politieke partij, aandacht te schenken aan dit onderzoek. Immers gaat het in het rapport met name om drie punten:

1. het standpunt van de belanghebbenden,
2. de relatie tussen het verlangen naar medezeggenschap en eventueel wantrouwen in de leiding.

Meepraten in het bedrijf

3. de depolarisering van de discussie. Het is duidelijk, dat deze drie punten ook politiek relevant zijn. Dat het goed is te weten hoe belanghebbenden denken, spreekt vanzelf. Het antwoord op de vraag of de vraag naar medezeggenschap wordt ingegeven door wantrouwen in de leiding is evenzeer belangrijk.

Tenslotte is het van grote betekenis als uit onderzoek blijkt, dat de discussie ten onrechte gaat tussen slechts extreme standpunten: werknemers, die de stoel van de directeur zouden willen bezetten,

en directeuren, die zo graag hun zetel behouden.

Wat wil men eigenlijk?

Als men het rapport beziet dan blijkt al aanstonds, dat (als meestal) de extreme opvattingen er naast zijn. Het is niet waar, dat werknemers op de stoel van de directie willen gaan zitten. Het is ook niet zo, dat zij in het geheel niet geïnteresseerd zijn in medezeggenschap. Het is ook niet zo dat de top van de onderneming alleen maar negatief denkt.

Dit blijkt uit het volgende staatje:

	percentage voorstanders bij uitvoerend		
	personeel	chefs	directeuren
zelf meepraten over eigen belangen	95	93	93
zelf meepraten over afdelingszaken	93	97	81
zelf meepraten over bedrijfszaken	73	82	61
zelf meebeslissen over eigen belangen	86	80	42
zelf meebeslissen over afdelingszaken	82	71	25
zelf meebeslissen over bedrijfszaken	57	59	12
via vakbonden meepraten over bedrijf	70	37	37
via vakbonden meebeslissen over bedrijf	65	24	5
via ondernemingsraad meepraten over bedrijf	90	89	98
via ondernemingsraad meebeslissen over bedrijf	81	64	17
via werknemerscommissaris meebeslissen over bedrijf	58	52	10
aantal ondervraagden	503	92	41

vervolg pag 2.

MEER MEDEZEGGENSCHAP GEVRAAGD

**WAAROM
BEGINNEN
WE
ER
NIET
MEE?**

Vervolg pag. 1

Dit staatje is aandachtige kennismaking waard. De opstellers van het rapport tekenen erbij aan:

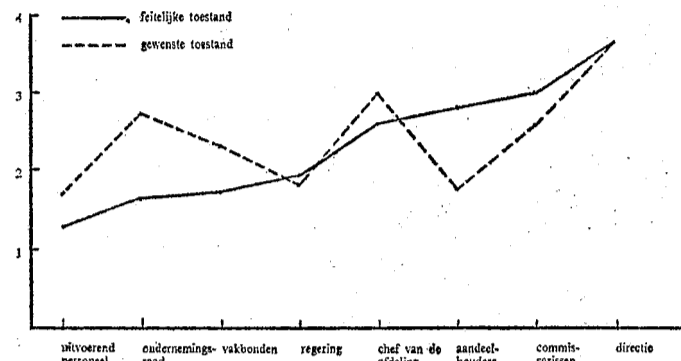
In het algemeen blijkt, dat het uitvoerend personeel minder belangstelling toont voor een grotere medezeggenschap naarmate het object van medezeggenschap verder van hen afstaat en er meer sprake is van medebeslissingsrecht. Chefs zijn minder enthousiast over medezeggenschap dan het uitvoerend personeel, directeuren weer minder dan chefs.

Interessant is het, te constateren, dat aan de ondernemingsraad zowel bij het personeel als bij de top, goede kansen worden gegeven. Zolang het alleen om meepraten gaat zijn de directeuren zelfs zeer positief. Gaat het om meebeslissen, dan springt de ondernemingsraad er beter uit, dan de vakbond of de werknemerscommissaris.

In het algemeen kan gesteld worden, dat werknemers bij medezeggenschap voor-

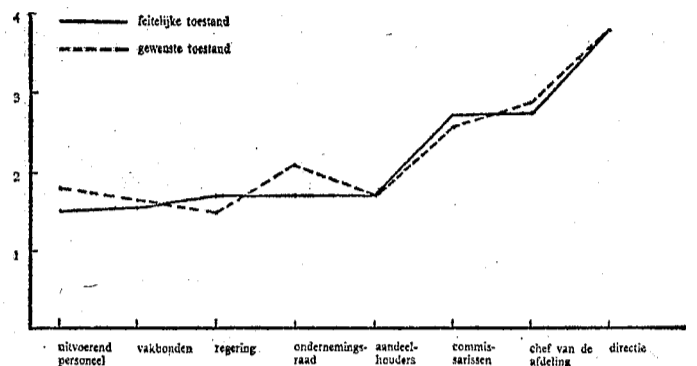
Grafiek 3.1

Opvattingen van het uitvoerend personeel over de invloedsverdeling ten aanzien van beslissingen die betrekking hebben op de algemene gang van zaken in het gehele bedrijf.

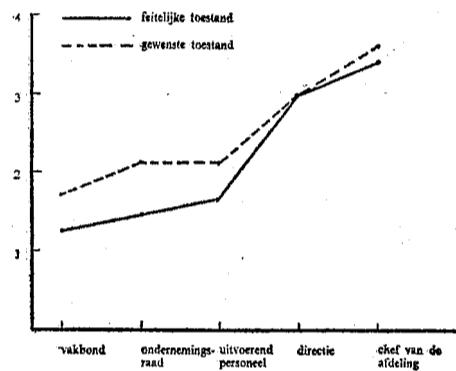
Grafiek 3.13

Opvattingen van de directeuren over de invloedsverdeling ten aanzien van beslissingen die betrekking hebben op de algemene gang van zaken in het gehele bedrijf.

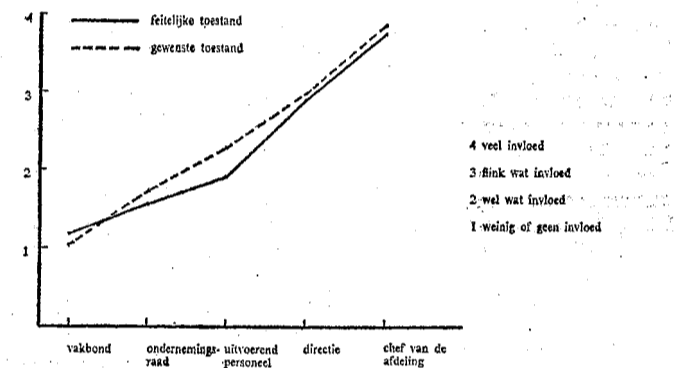
Grafiek 3.2

Opvattingen van het uitvoerend personeel over de invloedsverdeling ten aanzien van beslissingen die betrekking hebben op de algemene gang van zaken in de afdeling.

Grafiek 3.14

Opvattingen van de directeuren over de invloedsverdeling ten aanzien van beslissingen die betrekking hebben op de algemene gang van zaken in de afdeling.

al denken aan medezeggenschap van de ondernemingsraad en in iets mindere mate ook aan de invloed van de vakverenigingen.

Onmiskenbaar is ook de door het rapport vermelde relatie: „de intensiteit van het verlangen naar medezeggenschap neemt af, naarmate men verder van de werknemers afstaat” of „dat deze intensiteit afneemt naarmate men meer invloed heeft”. Met de Duitse socioloog Dahendorf spreken zij van „machtsposities, die uit zijn op behoud van de status quo en ondergeschiktheitsposities, die uit zijn op uitbreiding van invloed”.

Geen revolutie of anarchie

De werknemers willen de positie van de directie niet verzwakken. Wel willen zij, dat representatieve instanties als vakbonden, ondernemingsraad en commissariaat een wijziging ondergaan.

Men zou de invloed van de ondernemingsraad en de vakbond graag vergroot zien. In het commissariaat zien de werknemers een arm van de bedrijfsvreemde kapitaalbezitters”. Daarom willen ze de invloed die zij aan commissarissen toedachten, teruggedrongen zien. Het is wat teleurstellend, dat uit het onderzoek blijkt, dat het instituut „werknemerscommissaris” niet zeer populair bleek te zijn. Meer dan de helft (54 %) van de werknemers wist niet wat een werknemerscommissaris is. Ongeveer 58 % is overigens voorstander van zo'n figuur.

Het is interessant om te zien, dat er terreinen zijn, waar werknemers en directeuren elkaar zouden moeten kunnen vinden. Beiden vinden „via ondernemingsraad meepraten over bedrijf” belangrijk. Beiden voelen voor „meepraten over afdelingszaken” en zelfs 42 % van de directies is het met de werknemers eens, dat zij zouden moeten „meebeslissen over eigen belangen”, terwijl een kwart der directeuren de

werknemers wil zien „meebeslissen over afdelingszaken”.

Wel is het natuurlijk zo, zeggen de opstellers, dat het niet zeker is, dat beiden altijd hetzelfde bedoelen. Directeuren denken bij medezeggenschap via de ondernemingsraad vooral aan produktiviteit, werkomstandigheden en vaststelling van lonen en salarissen (liever onderhandelen met o.r. dan met vakbonden?). De werknemers zouden in de o.r. willen spreken over: fusie, uitbreiding, winst, benoeming van directeuren enz. Belangrijk is, dat uit het onderzoek blijkt, dat het wél zo is, dat gebrek aan vertrouwen in de leiding gepaard gaat met intensieve behoefte aan medezeggenschap, maar dat anderzijds vertrouwen in de leiding er niet toe leidt, dat men geen medezeggenschap wenst. Ook werknemers, die geen vertrouwen hebben in de leiding willen de invloedspositie van de chef en de directeur niet aantasten. Wel willen zij grotere invloed van o.r. en vakbeweging.

Besluit

Een interessante conclusie dringt zich op. Er zijn gemeenschappelijke inzichten bij de werknemers en de top van de bedrijven, die in de discussie onvoldoende tot uiting komen. Werkgevers, concludeerden de schrijvers, laten zich kennelijk leiden door niet gerechtvaardigde angst voor aantasting van de eigen positie. Vakverenigingen hebben een neiging het wantrouwen van de werknemers in de directie te sterk te benadrukken.

Hoewel men soms de indruk krijgt dat het onderwerp medezeggenschap „doodgepraat” is, blijkt uit dit rapport, dat dit geenszins het geval is. Indien men bereid is eigen oogkleppen af te werpen (inclusief te denken) blijkt er voldoende gemeenschappelijk inzicht te bestaan om vooruit te komen. Waarom doen we het dan niet?

Betaling abonnementsgeld tweede halfjaar 1968

Voor de meeste abonnees zit de vakantie er weer op; zij gaan weer over tot de orde van de dag. Daartoe behoort ook de betaling van het abonnementsgeld voor het tweede halfjaar 1968.

Ruim 5000 abonnees ontvingen in de afgelopen maand het verzoek om zo mogelijk per giroincasso te betalen. Zij ontvingen daartoe een machtigingskaart met het verzoek deze ingevuld en ondertekend aan ons terug te sturen.

Hierop werd door velen positief gereageerd. Hartelijk dank hiervoor. In de loop van deze maand zal de afschrijving plaatsvinden. Gaarne verzoeken wij de abonnees, die op ons verzoek nog niet hebben geantwoord dit alsnog te doen door terugzending van de machtiging of door overschrijving van een bedrag van f 6,— op de postgirorekening nr. 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage.

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P. EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie: Dr. Kuypersstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties: Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs: f 6,— per half jaar. Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement: f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

☆☆☆ Voorzitterschap Rijnmondraad

DOOR de benoeming van mr. V. G. M. Marijnen tot burgemeester van 's-Gravenhage ontstaat per oktober a.s. een voorzitters-vacature in de Rijnmondraad.

Interessant zal zijn op welke wijze en door de benoeming van welke persoon in deze vacature zal worden voorzien, Eerst de wijze waarop. Het Tweede Kamerlid Lems (P.v.d.A.) heeft een schriftelijke vraag terzake gericht aan de minister van Binnenlandse Zaken. De vraag luidde: „Is de minister bereid de raad van het openbaar lichaam Rijnmond inspraak te geven bij de benoeming van een voorzitter, nu deze functie op 16 oktober 1968 vacant zal worden”. En minister Beernink heeft daarop kort geantwoord: „De gestelde vraag wordt bevestigend beantwoord”. De Rijnmondraad krijgt dus inspraak. Zoals het er staat kan dit zeer ver gaan. Ons lijkt het toe, dat niet de gehele Raad als zodanig zal moeten worden gehoord. Wel zullen nu de fractievoorzitters de gelegenheid moeten hebben hun mening te berde te brengen. Deze zullen dan ongetwijfeld doen na eerst hun fracties geraadpleegd te hebben.

Blijkens persberichten zouden B. en W. van Rotterdam het bovendien op prijs stellen, dat ook de gemeentebesturen dan wel vertegenwoordigers daarvan van de Rijnmondgemeenten zouden worden gehoord.

Dit zouden wij beslist overdreven vinden en wel om twee redenen.

In de eerste plaats is de Rijnmondraad mans genoeg om de ideeën, welke bij hen leven en dus ook bij de diverse gemeenten leven naar voren te brengen. Denkbaar is bijvoorbeeld, dat de heer G. Z. de Vos, wethouder en locoburgemeester van Rotterdam, wanneer hij gehoord wordt als voorzitter van de K.V.P.-fractie in de Rijnmondraad tevens gelegenheid zal weten te vinden zo nodig gedachten van B. en W. van Rotterdam door te geven, voorzover die dan al niet publiekelijk — en stellig ook wel bij de minister van Binnenlandse Zaken — bekend zijn.

Wij moeten bij dit alles ook bedenken, dat de Rijnmondraad in de huidige structuur geen verlengstuk is van de 23 gemeenten binnen het Rijnmondgebied, maar een zelfstandig lichaam. Dit brengt ons bij een ander punt. Van de kant van Rotterdam — zoals dat blijkt uit persberichten — wordt geopperd de mogelijkheid om de burgemeester van Rotterdam, de heer W. Thomassen, (eventueel — desnoods? — de burgemeester van een andere Rijnmondgemeente) tevens voorzitter van de Rijnmondraad te maken. De motivering hierbij schijnt te zijn, dat nu de gelegenheid open is om de structuur van Rijnmond geheel op de helling te zetten. Dit past in de gedachte van een intergemeentelijke (in tegenstelling tot een bovengemeentelijke) opzet van de Rijnmondraad, zoals die door Rotterdam wordt gezien.

Zoals bekend is men thans bezig de structuur van Rijnmond te bezien. Het lijkt ons volstrekt onjuist om het be- raad over die structuur te doorkruisen door een benoeming als van de zijde van Rotterdam blijkbaar wordt gesugereerd. De discussies dienen in alle ernst en rust te kunnen worden afgerond. De Rijnmondraad dient op korte termijn een voorzitter te krijgen, die bij de Raad past in het stadium waarin de Raad verkeert en gelet op de ontwikkeling van de Raad sinds 1965.

☆☆☆ Tsjechoslowakije

Nu de conferenties in Cierna en Bratislava achter de rug zijn is er een zekere opluchting. Opluchting niet alleen bij de Tsjechen, maar ook in de rest van de wereld. Na de spanningen van de laatste weken kan gezegd worden, dat voorlopig het beste bereikt is dat gehaald kon worden.

Het is trouwens altijd nog een open vraag of Dubcek inderdaad zelf zoveel meer wenste, dan hij nu bereikt heeft. Wat dat betreft zal er nog wel verschil blijven tussen de verlangens van de leiders van Praag en van grote delen van de Tsjechoslowaakse bevolking. En de positie van Tsjechoslowakije is

HEEMSKERK OVER PARTIJ EN PARLEMENT

TOEN in het najaar van 1917 het Algemeen Kiesrecht en tegelijk het stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging in zicht kwam, heeft mr. Th. Heemskerk daaraan enige belangwekkende beschouwingen gewijd in het maandblad Stemmen des Tijds.

In de eerste plaats wijst mr. Heemskerk er op, dat het verlangen naar Evenredig Kiesrecht sterk is bevorderd door de gang van zaken in 1913. Dat jaar bracht de nederlaag van de coalitie en daarmee van het kabinet-Heemskerk.

Maar als men de cijfers vergeleek, die de rechtse en de linkse kandidaten hadden gekregen, dan bleek, dat een meerderheid van de kiezers achter de coalitie stond. Die meerderheid leidde, door het districtenstelsel, tot een minderheid in de Kamer.

Eigenlijk was dat niets nieuws. Vaak was het vroeger zo geweest, dat de liberalen met een minderheid onder de kiezers, toch de volstrekte meerderheid in de Kamer verwierven.

NU zeggen in onze tijd sommigen: het gaat niet om een zo zuiver mogelijke vertegenwoordiging. Het gaat er om, dat er een flinke meerderheid is, die een sterk bewind kan steunen. Maar in 1913 had de linkerzijde, die met grote felheid tegen de rechtse coalitie en tegen het kabinet-Heemskerk ageerde, een flinke meerderheid gekregen. Maar, zij bleek niet in staat, een links kabinet te vormen. Dr. Bos probeerde het, maar de socialistische weigerden tot een kabinet toe te treden. De linkse meerderheid bleek niet een regeringsmeerderheid te betekenen.

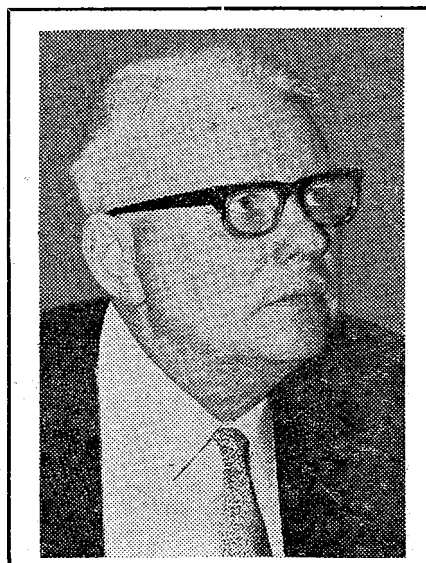
Dit alles had de drang, om tot een ander kiesstelsel te komen, versterkt.

Heemskerk was niet tegen het nieuwe stelsel. Het A.R.-programma van beginselen had zich trouwens er duidelijk vóór uitgesproken.

Maar hij stond wel op het standpunt, dat het gevaar mee zou brengen.

IN de eerste plaats: als elke partij, los van andere partijen, met een eigen lijst uitkomt, met een geheel eigen programma, zonder enig overleg met andere partijen, dan zal het moeilijk worden, om te komen tot een Kamermeerderheid, waarop een kabinet steunt.

De partijen zullen haar leden telkens zoveel mogelijk willen binden aan het eigen programma en er scherp op toezien, dat haar vertegenwoordigers, gebonden aan haar programma, waar zullen maken wat bij de verkiezingen is gepropageerd. Dat zal het overleg tussen de fracties bemoeilijken. Het is denkbaar, dat de partijleiding buiten de Kamer de positie van de fractie in de Kamer gaat beheersen. En toch, daaromtrent is Heemskerk volkomen duidelijk, moet de fractie zelf haar beleid bepalen. Er kan

DOOR H. ALGRA

overleg zijn en geregeld contact, maar de fractie zelf beslist en zij alléén. Als men dat laat varen, dan ontstaan er heel schadelijke situaties.

„Want het is in het Parlement, dat de Ministers ter verantwoording worden geroepen, en met den plicht om die verantwoording te eischen en de ministeriële verantwoordelijkheid tot haar recht te doen komen gaat voor de leden van het Parlement, en in de eerste plaats voor hen die daar leiding geven, eigen politieke verantwoordelijkheid tegenover het land gepaard. De leiding der partijen en de kracht tot die leiding moet dus in het Parlement aanwezig zijn. Eene partij in de Kamer, die van buiten de Kamer geleid wordt, boet haar invloed als partij in. Men beschouwt haar als parlementaire partij niet als vol, niet als draagster van politieke verantwoordelijkheid. De onderverinding heeft dit reeds geleerd.”

EN dit heeft niet alleen gevolgen voor de partij, waar de leiding van buiten het parlement komt.

„Hoe meer de leiding van de partijen ligt buiten de Kamer, des te zwakker wordt het Parlement.”

DIT betekent allermint, dat Heemskerk de taak van de politieke partij wil verkleinen. Integendeel, hij vindt, dat het nieuwe stelsel veel méér zal vragen van de partij en haar leiding. Met name bij de kandidaatstelling. Want het stelsel der evenredigheid is zuiver individualistisch. Er zit geen spoor in van organisch kiesrecht. Het stelsel is strikt formeel. En nu is het juist de taak van de partij, om hier corrigerend op te treden. Zij moet er bij de kandidaatstelling voor zorgen, dat daar niet een even formeel systeem binnen de partij gaat werken als bij de verkiezingen zelf.

„Want evenzeer als de maatschappij een organisme is en niet slechts een agglomeratie van individuen, evenzeer geldt dit van de meeste politieke partijen. Als rekening wordt gehouden met dit organisch karakter der partijen, is daarin een correctief gelegen tegen het zuiver individualistisch karakter van het stemrecht. Als daarentegen de organisatie geheel mechanisch is, en verzuimt rekening te houden met het natuurlijk organisme in de elementen waaruit de partij bestaat, dan treden de nadelen van het individualisme onvermengd in werking.”

VEEL wijsheid wordt hier gevraagd van de leiding der partij.

„De leiding zal moeten zijn krachtig en ruim. Is zij slap, dan kunnen allerlei elementen, die van het staatkundig leven en de beginselen, die het beheerschen, zich geen voldoende rekenschap geven, het hoofd opsteken en wanorde te weeg brengen; is zij eng en tracht zij geschikte kandidaten te weren om zichzelf overmatige macht te verzekeren, houdt zij geen voldoende voeling met de verschillende elementen, waaruit de partij bestaat, dan brengt ze ontstemming in de partij, die op den duur tot scheiding kan leiden, en verzwakt zij den invloed naar buiten.”

WE zijn er nog niet. Elke partij zal uitkomen onder eigen vlag en met een eigen programma, maar men moet dit niet zó toespitsen, dat de vorming van een goede en hechte regeringsmeerderheid er door wordt gestuit.

Daarom moet de leiding van de partij overleg plegen met andere partijen, die voor samenwerking met haar in het Parlement en eventueel in de Regering zijn aangewezen, op een aannemelijk, rechtvaardig, naar de eischen in het oogenblik ingericht programma.”

Het is uit het verband duidelijk, dat Heemskerk hier contacten en overleg bedoelt tussen de drie christelijke partijen, ook reeds vóór de stembus. Hij wijst zelfs de punten aan, waarover men het vooral eens moet zien te worden, namelijk de schoolkwestie en de sociale kwestie.

De opmerkingen van Heemskerk sloegen duidelijk op een stembusakkoord. Overeenstemming betreffende de actuele politiek, om te bevorderen, dat er een meerderheid in de Kamer komt, die, wat de hoofdzaken betreft, één lijn trekt.

HET overleg tussen de achttien, dat we nú kennen, wil meer. Het is geen overleg om te komen tot één partij, maar een overleg, een onderzoek, een gezamenlijk onderzoek, omtrent de zeer centrale en boven de actualiteit en het concrete stembusprogramma uitgaande vraag: wat vraagt de Here van ons, in de politiek, nu en in de toekomst, „naar uitwijzen van het Heilig Evangelie”?

ook nog niet die van een land als Joegoslavië.

Tsjechoslowakije kan nu overigens een eigen nieuwe weg gaan, welke men in januari is ingeslagen. De Russen hebben ingezien, dat militair geweld hen niet verder zou brengen. De standvastige houding van de Tsjechen, de politieke verhoudingen in de wereld en de houding ook van de westerse communistische partijen, hebben de Russen doen inzien, dat overleg hen verder zou brengen dan het met harde hand tot de orde roepen van de Tsjechische bondgenoot, die meer baas in eigen huis wilde zijn. Aan die wil naar meer vrijheid hebben met name ook de orthodoxe Poolse en Oostduitse communisten flink proberen te tornen. Het heeft

Dubcek en de zijnen niet kunnen afbrengen van hun eigen liberaliseringsplannen. Er is reden om verheugd te zijn, — zeker in vergelijking met Boedapest 1956 — dat er een mogelijkheid is, dat landen in Oost-Europa een eigen nationale lijn volgen.

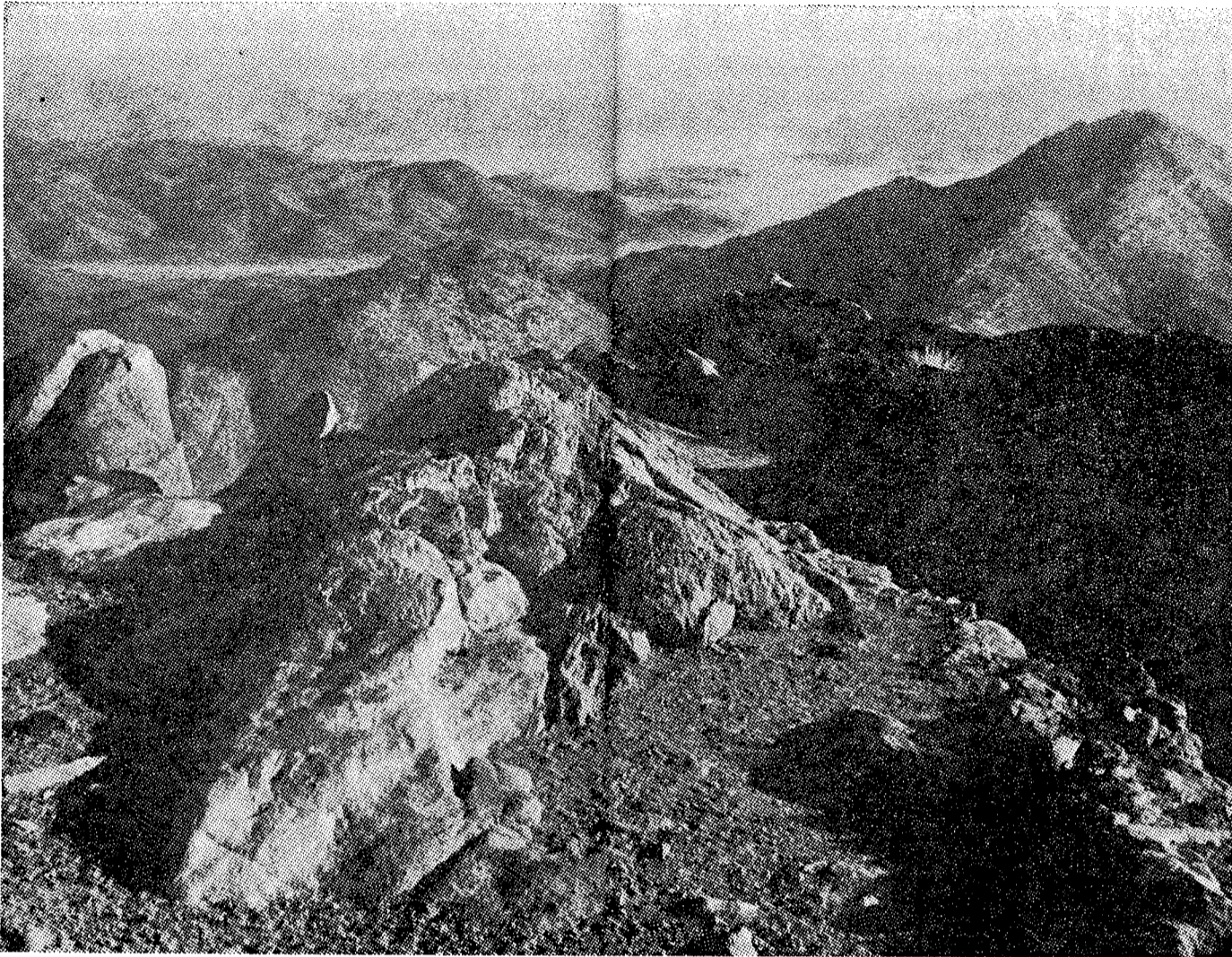
Vergeeten mag echter niet worden, dat Tsjechoslowakije met sterke banden aan het communistische blok verbonden blijft. Op binnenlands gebied mag het dan de handen wat meer vrij hebben, op het gebied van de buitenlandse politiek zal het land gebonden blijven aan de Russische politiek. Hetzelfde geldt in economisch opzicht. Zij, die meenden dat de liberalisering in Tsjechoslowakije zou betekenen een sterke oriëntatie op West-Europa en een zich

los maken van het communistisch blok zullen teleurgesteld zijn. De Tsjechen hebben een redelijke vrijheid gekregen hun land intern naar hun eigen inzichten te besturen. Wat dat betreft is er voor de bevolking een grote vooruitgang in vergelijking met het regiem van Novotny.

De communistische partij blijft echter als enige de touwtjes in handen houden. Dat dit tot problemen kan leiden is niet denkbeeldig. De tendens naar liberalisering zal moeilijk bij willekeurige grenzen een halt kunnen worden toegevoerd. Het zal dan ook voor Dubcek en de zijnen een grote opgave zijn in deze situatie met wijsheid te werk te gaan.

ISLAM EN ARABISME

DOOR DRS. J. G. LAMBOOIJ

De streek om Mekka

DE grote arabische geleerde Ibn Khaldoun (14e eeuw) heeft in zijn bekende werk *Muqaddimah* — een soort „Kort begrip der geschiedenis” — gesteld dat er bij de arabische dynastieën de volgende regel geldt: „Het aantal leden van de dynastie is steeds drie: de stichter, de behouder en de vernier”. Hij bedoelde daarmee, op ironische manier, te wijzen op het verschijnsel van het gebrek aan continue dynastieën en een continue politiek in de (toenmalige) arabische wereld.

Deze uitspraak zou voor bijvoorbeeld het huidige Syrië nog te optimistisch zijn. Maar het is eigenlijk merkwaardig dat Ibn Khaldoun deze regel gaf na zeshonderd jaar van grote bloei der arabische beschaving.

Na het optreden van Mohammed (7e eeuw), de Profeet van Allah, aan wie de Koran door middel van de aartsengel Gabriël was geopenbaard, hadden zijn volgelingen binnen een eeuw een wereldrijk veroverd, dat zich uitstrekte van het huidige Pakistan tot aan de Atlantische Oceaan. De wetenschap bloeide er: arabische filosofen, theologen en mathematici, medici en geografen brachten deze op een hoog niveau. De landbouw werd ontwikkeld, grote irrigatiewerken kwamen tot stand, de ambachten kenden welvaart, kortom: waarom was Ibn Khaldoun zo somber? Achteraf heeft hij met zijn pessimisme gelijk gehad. Na de 14e eeuw was het voorgoed voorbij met het hoge niveau van de arabische beschaving, die de westerse wereld de filosofie van Aristoteles bracht, die ons verschillende beginselen van de algebra schonk (o.a. het begrip nul) en die onze taal heeft verrijkt met woorden als schaak, mat, magazijn, algebra, chemie, razzia, admiraal e.d.

De arabieren

Interessant is, dat tot die tijd de islamisering vrijwel steeds ook arabisering betekende — met uitzondering van het Perzische cultuurgebied. In deze eeuwen begon de islam ver over de grenzen

ENKELE ACHTERGRONDEN VAN CONFESSIONELE POLITIEK IN HET MIDDEN-OOSTEN

van de arabische wereld een belangrijke godsdienst te worden. Van zeer groot belang daarbij was de bekering der Turken, die hun eigen taal bleven behouden, maar door hun veroveringen het beschaafde arabische Midden-Oosten met „hulp” van de Europese kruisvaarders helaas vernielden. Desondanks is voor vele arabieren de aanduiding „arbi” (arabier) synoniem met islamiet. Zij pretenderen dikwijls dat het ook niet anders kan, omdat Allah de Koran immers in het arabisch heeft gedictieerd en aldus heeft geopenbaard dat deze taal heilig zou zijn.

Anderzijds is de islam juist „egalitair”, in die zin dat zij, scherper nog dan het christendom, de overtuiging had dat iedereen die de islam beleed volledig gelijkgesteld zou zijn. Alle islamitische belijders tezamen vormden de „Umma”, de ene religieuze gemeenschap.

Islam en arabische cultuur

We stuiten hier op de relatie van een complex van socio-religieuze waarden met de pan-arabische politiek. Het gedrag van de vorsten, staatslieden en politici in de arabische wereld is

voor een belangrijk deel te verklaren vanuit deze relatie. Hieronder zullen wij trachten daar enig licht op te werpen, in het besef dat voor een gedegen behandeling vele dikke boeken nodig zijn. Allereerst is het nodig te stellen dat de islam in eerste instantie geboren en gegroeid is in een stedelijk klimaat en dat ook steeds de arabische beschaving stedelijk is gebleven: Mekka, Medina, Bagdad, Cordova, Granada, Kairouan, Kairo, etc. waren de brandpunten van de Islamo-Arabische cultuur. Maar wel bleven vaak vele vóórislamitische gewoonten en structuren voortbestaan. Van groot belang was bijvoorbeeld de „overname” van de heilige steen — de Ka'aba — van de heidense godsdienst die voorheen gold, onder aanneming dat deze steen indertijd door Allah aan Abraham, de stamvader en stichter van de islam, was geschonken. Zo had sociaal-structureel het overnemen van de gewoonte van het zogenaamde „parallel-cousin”-huwelijk grote gevolgen. Dit betekende dat een man zijn vadersbroeders-achterdochter of zijn vadersbroeders-zoons-achterdochter huwde. Hierdoor werden steeds de banden met de familie aan vaders zijde bevestigd. De maatschappijstructuur kreeg mede daardoor

een „patriarchaal” karakter. Het behoren tot één socio-politieke eenheid en tot één familie werd ermee bevorderd. Deze eenheid trad als geheel op tegen vreemden.

Belangrijk is dat, hoewel door veroveringen en bekeringen op grote schaal verscheidene niet-arabische volken islamiet werden, dikwijls de fictie wordt gehandhaafd dat men van afstamming één grote arabische familie is en allerlei stambomen heeft geconstrueerd om dat aan te tonen. Vandaar dat ook nog thans alle arabisch sprekende volken een familiale band suggereren — althans bij het optreden tegen een gemeenschappelijke vijand: het „westen”, Israël, etc.

Er zijn in het huidige politieke gedrag globaal drie belangrijke culturele waardencomplexen:

1. een arabo-islamitisch eenheidsstreven: als kern van de islamitische wereld beschouwt men nog steeds dat gebied waar men ook arabisch spreekt; dat deel zou politiek één moeten zijn;

2. de pan-islamitische eenheidsgedachte: de godsdienst gaat vóór het taalgebied; en

3. de reformatorische en gesecculariseerde moderne staatsopvattingen die veelal nationalistisch van aard zijn, dus de nadruk meer leggen op „watan” (vaderland) dan op „umma” (de religieuze gemeenschap).

De derde waarde zou nog uiteen te leggen zijn in een „socialistische” en een „democratische” stroming.

Ontstaan arabisch nationalisme

Het boeiende van een man als Nasser is dat hij in feite tracht de drie bovengenoemde waarden te verzoenen, waardoor hij in zijn strijd om politieke en sociaal-economische ontwikkeling afwisselend andere groepen landen inschakelt. Het is mede de oorzaak van zijn vaak niet duidelijk te doorgronden beslissingen. De zaak-Israël speelt daarbij steeds een grote rol, omdat Israël zowel niet-islamitisch als westers is en bovendien het geografisch aaneengesloten arabische Midden-Oosten in tweeën heeft gekleefd.

De weg Egypte-Assyrië, later de verbinding tussen de arabische metropolen Kaïro en Bagdad, liep via Damascus en Palestina. Het Oude Testament is vol van de aanvallen op de hebreeuwse stammen die dan weer van de noordelijke, dan weer van de zuidelijke vijand kwamen. In de helleense tijd (Alexander de Grote) en pas goed in de arabische tijd werden beide vijandige gebieden — het „noorderland” en het „zuiderland” — politiek en cultureel één. Later werd het gehele gebied veroverd door de Turken en na 1917 opgedeeld door Engeland en Frankrijk, ondanks het feit dat de arabische legers een werkzaam aandeel hadden in de overwinning op Duitslands bondgenoot Turkije en dan ook de vorming van een onafhankelijke arabische staat wensten; Engeland en Frankrijk hadden dit toegezegd, maar zij hielden zich, zoals gebruikelijk tegen de arabieren, er niet aan.

Het jaar 1917 markeerde een belangrijke periode in de geschiedenis van de arabische wereld. In die jaren ontwaakte deze uit een ongeveer zeshonderd jaar durende „slaap”. Al enkele decennia hadden in de arabische, en breder, in de gehele islamitische, wereld enkele personen opgeroepen tot ontwakken. Maar pas na 1917 groeide deze beweging uit tot een belangrijke politieke kracht.

De roep tot ontwakken werd gebaseerd op de islam en op het arabisme als nationale waarde. Hierbij werd soms het geluid gehoord dat na een zuivering van de islam als religie de politieke opbloei vanzelf zou komen. De eis werd gesteld om een echte theocratie op te bouwen. Bij de stichting en opbouw van de staat Pakistan is naderhand (na de tweede wereldoorlog) getracht daar consequent gestalte aan te geven.*)

Het arabisme heeft nauwelijks tot de vorming van arabische eenheid geleid. De oprichting van de Arabische Liga op 22 maart 1945 wekte bij de arabieren hoop, maar de geschiedenis heeft wel aangetoond dat er onderling meer ruzie dan eenheid bestaat. Ook de politieke eenwording van Syrië en Egypte (Verenigde Arabische Republiek: V.A.R.) bleek een farce en werd dan ook al spoedig verbroken. Het „nationalisme

van de eigen staat" bleek sterker dan het „nationalisme van het pan-arabische volk". Een begrijpelijke zaak als men de grote differentiatie ziet van de sociaal-economische structuren der arabische landen. Hun sociaal-economische problemen zijn vaak geheel anders, waardoor het gevoel van bijeen horen alleen maar remmend op de ontwikkeling werkt.

De moderne tijd

Het arabisme en de islam zijn voor velen geen voldoende basis meer voor staatsvorming. De „confessionele" achtergrond, de historisch-culturele waarden zijn volgens hen niet voldoende om aan de huidige behoeften: leniging van honger, agrarische hervorming, industrialisering, opbouw van een modern leger, etc. te voldoen. Daarvoor is nodig een sociaal-economische rationele houding. Daarbij is het niet van oorzakelijk belang of men een goed of een slecht islamiet is. Religie wordt een persoonlijke zaak en niet meer een collectieve zaak. Vandaar dat verscheidenen thans liberaal en islamiet of communistisch en islamiet zijn.

Dit is door vele westerse islamologen eigenlijk altijd als een onmogelijke ontwikkeling gezien. Er werd door deze deskundigen gesteld dat de religie in de arabische wereld zo zeer vervlochten is met, en bepalend is voor, alle aspecten van het sociale en politieke leven, dat het doordringen van het „moderne leven" er niet goed mogelijk zou zijn, dan wel tot een totale maatschappelijke ontwrichting zou moeten leiden. Door de stichting van de „joodse" staat Israël zijn vergelijkbare problemen opgeroepen. Zo heeft Israël nog steeds geen grondwet, omdat een uitspraak zou moeten worden gedaan over het al of niet joods-religieus zijn van wetten e.d. Hier wordt niet ontkend dat er in het Midden-Oosten sterke banden tussen religieuze waarden en het maatschappelijke leven zijn, maar wel dat in de arabische — en meer in het algemeen de islamitische — maatschappij geen integratie en ontwikkeling mogelijk zouden zijn. Dat is namelijk wel het geval.

Vergelijking met het christendom is niet goed mogelijk, omdat daarbij de vrijmaking van het maatschappelijk leven van de formele kerkelijke structuren al in de beginperiode van de ontwikkeling van de moderne economie heeft plaatsgevonden. In de islam is er evenwel nooit een formele kerk geweest. Maar wel waren vrijwel alle „wereldlijke" wetten gebaseerd op religieuze waarden en normen. De „wetsgeleerden" waren belangrijk, doch hadden veelal niet zelf politieke macht. Wel was de religieuze en de politieke leiding theoretisch verenigd in de khaliefen. Deze fictie bestaat zelfs niet meer theo-

De engel Gabriël openbaart Mohammed de Koran

retisch, doordat er sedert eeuwen geen algemeen erkende, en sedert het afzetten van de Turkse sultan door Kemal Atatürk, helemaal geen khalief meer is. Wel claimt de Marokkaanse koning zowel wereldlijke als geestelijke rechten, waardoor zijn heerschappij stevig staat, ondanks een felle socialistische oppositie; maar zijn gezag geldt slechts binnenlands.

Een aantal arabische — en islamitische — staten bouwt thans aan een andere politieke structuur, gebaseerd op westerse normen.

Het eerste voorbeeld is Turkije, waar de staat en de rechtspraak sedert de twintiger jaren niet meer gestoeld zijn op de islam, maar op politieke, vooral democratische, inzichten. Het overgrote deel van het platteland (70% van de bevolking) leeft evenwel nog met heel andere normen dan die van de westerse stedelijke elite.

Een ander voorbeeld van een land waar de moderne westerse democratische opvattingen een diepe invloed hebben op de stedelijke elite is Tunesië, onder president Bourguiba. Deze benadrukt in eerste instantie de sociaal-economische ontwikkeling en beschouwt de islam (hoewel staatsgodsdienst) als een voornamelijk persoonlijke zaak. Wel stelt hij gedurig dat de islam thans verward

is; de „oorspronkelijke islam", zoals in de Koran te vinden, biedt veel meer en strijdt in het geheel niet met de moderne staatkundige en sociaal-economische ontwikkeling. Het is dan ook zonder gewetensbezwaar geweest dat de Tunesische regering de huidige geldigheid van de oude islamitische rechtspraak (de sjariah) grotendeels heeft ontkend en vervangen door een „westerse" vorm.

Deze omvorming ging niet geheel zonder problemen. Zelfs werd Bourguiba bijna het slachtoffer van een moordaanslag door conservatieven en fundamentalisten. In persoonlijke gesprekken geeft de Tunesiër vaak uiting aan zijn mening dat Bourguiba niet als een goed islamiet wordt gezien, maar men vergeeft het hem, omdat het met de economische ontwikkeling niet slecht gaat. **Er moet nog aandacht geschonken worden aan het feit dat door de langdurige koloniale overheersing in Noord-Afrika (of: de Maghreb, d.i. de westelijke arabische wereld) er een feitelijke scheiding was ontstaan tussen de staat en de religie. In de oostelijk-arabische wereld (de Machrek) is daar eigenlijk slechts in Egypte sprake van. In Egypte is, ondanks felle protesten van de orthodox-islamitische Muslim Brotherhood ook een rechtspraak ontworpen, gebaseerd op een situatie van een moderne**

sociaal-economische ontwikkeling. Nasser is duidelijk een modern gesecculariseerd politicus, met een helaas minder duidelijke visie op de mogelijkheden van één arabische staat: het is zijn politieke Achillespees, waardoor hij zich te ver heeft gewaagd in het hol van de Israëlische leeuw.

De overige landen van het arabische Midden-Oosten vormen het eigenlijke kerngebied van de arabieren. Vooral in het niet-gekoloniseerde Saoedi-Arabië en in de overige arabische vorstendommen zijn de islam en de handhaving van de islamitische rechtspraak een handicap voor een snellere en een meer evenwichtige ontwikkeling.

In Libanon en in Syrië, dat een twintigtal jaren Franse heerschappij heeft gekend, vindt men een gebied waar nog vele christelijke en islamitische sekten voorkomen. Naast deze scheiding vindt men hevige tegenstellingen tussen grote landheren en het verpauperde proletariaat, tussen bergbewoners en kustbewoners, etc. Kortom, er is altijd wel een tegenstelling te bedenken. Dit geldt vooral voor Syrië waar de christenen slechts 10% van de bevolking vormen. In Libanon houden de christelijke en islamitische groeperingen elkaar, wat aantal betreft, ongeveer in evenwicht. In Syrië hebben de bestaande interne hevige tegenstellingen geleid tot een houding die weinig aandacht meer overlaat voor arabisme of islam als grondslag van de politiek. Merkwaardigerwijze vindt een belangrijke arabisch-socialistische politieke beweging: de Ba'ath („renaissance beweging") nu juist haar oorsprong in dit gebied. Oorspronkelijk opgericht op pan-arabische nationalistische motieven door de christen-arabier Michel Aflak (die in Frankrijk had gestudeerd) kreeg de partij door de verschillende soorten aanhangers steeds meer een onduidelijk beeld. In de praktijk is de Ba'ath thans een verzamelpaats voor anti-Nasseristen, pro-Nasseristen, socialisten, liberalen en conservatieven. Geen wonder dat ook de Ba'ath voor Syrië geen oplossing biedt. De traditionele staatsgrepen zijn thans misschien veranderd in „partijbestuursgrepen", maar in feite komt dat op hetzelfde neer.

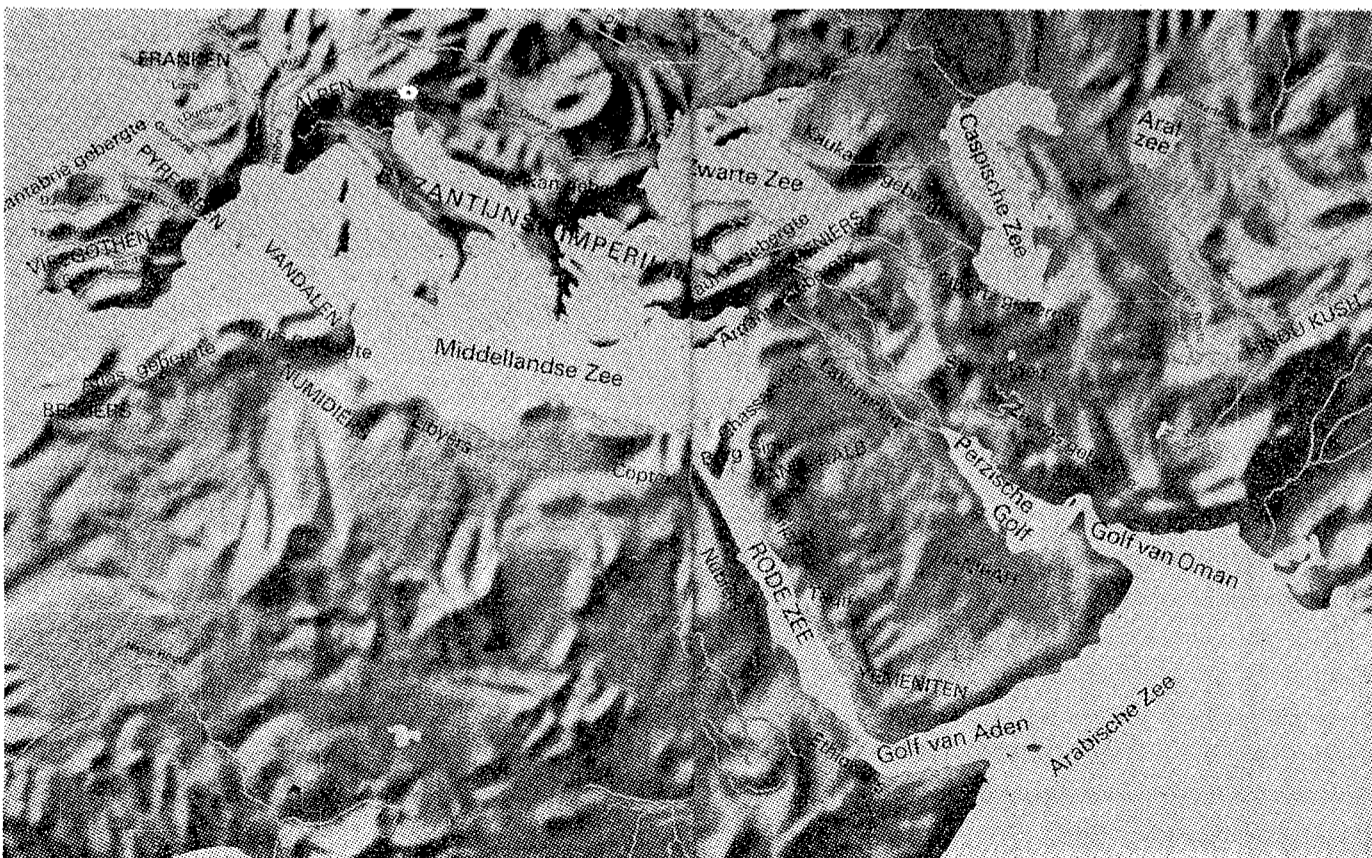
De toekomst

De arabische wereld is bezig ingrijpend te veranderen. Velen hebben modern „westers" onderwijs gevolgd, vaak in Europa, de USA of in de communistische landen. Ze zijn daar geconfronteerd met een modern wereldbeeld, dat velen van hun geloof en hun maatschappij heeft vervreemd. Voor hen is het moeilijk leven in hun eigen landen, omdat de, door hen niet meer aanvaarde of anders beleefde, islam zo diep is verweven met het dagelijkse leven. De in het verleden door de islam ontwikkelde voorschriften voor het dagelijks leven passen niet meer op de huidige ontwikkelingen. Het is duidelijk dat velen, die toch de islam als religie willen behouden, in ernstige gewetens- en sociale conflicten terecht kunnen komen.

Het is een verschijnsel dat ook in het christendom niet onbekend is. Alleen heeft dat een langere tijd gekregen voor de confrontatie van het geloof als persoonlijke en/of als sociaal-politieke zaak. En desondanks zijn ook hier de „ontkerking" en de „deconfessionalisering" in de politiek spannende problemen. Het verdient dan ook onze interesse en ons medeleven, ook als christenen, hoe hetzelfde probleem in een andere religie en in andere landen wordt aangevat. En dan mogen wij ook niet vergeten dat wij in de economisch rijke landen ons tenminste niet hoeven af te vragen hoe toch al of niet in hemelsnaam de economische groei kan worden bevorderd. De sociaal-psychische strijd is voor vele intellectuelen daar direct verbonden aan een economische en politieke strijd.

*) Voor een analyse daarvan zie men b.v. R. L. Mellema, Een interpretatie van de Islam, (Amsterdam, Koninklijk Instituut voor de tropen), 1958.

Uitbreiding Islam van Pakistan tot Atlantische Oceaan

DEFENSIE-NOTA III

HOE WORDT HET GELD VAN DE BEGROTING BESTEED

(Van een militaire medewerker)

De bewindslieden zijn aangebleven. Ondanks beperkingen op financieel gebied zien zij nog mogelijkheden om de gevechtswaarde van de strijdkrachten op het veraste peil te handhaven. Voor een goed begrip van deze mogelijkheden is enig inzicht in de wijze van besteding van de begrotingsgelden gewenst.

Zo wordt met betrekking tot de defensie-uitgaven onderscheid gemaakt tussen exploitatiekosten en investerings-uitgaven. Een zeer belangrijk deel van de eerste kostengroep — nl. 80 % — betreffen personele uitgaven, danwel uitgaven die direct met personeel verband houden. Een analyse nu van de uitgaven gedurende de laatste jaren laat zien dat de toename van de uitgaven in de exploitatie-sector een beperkende invloed heeft op de investeringsmogelijkheid in de materieelsector.

Landmacht

Vooraf voor de Koninklijke Landmacht vormt dit een ernstig probleem. Werd bijv. voor dit krijgsmachtdeel in 1964 nog 25 % van de toegestane begrotingsgelden gebruikt voor investeringen, voor 1969 is dit nog slechts 16,9 %. Met het oog op de steeds stijgende materieelkosten en de binnenkort noodzakelijke tankvervanging is deze ontwikkeling weinig hoopgevend. Dat de bewindslieden bij het zoeken naar middelen hun aandacht dan ook vooral richten op de exploitatiesector wekt geen verbazing.

Zo wordt in de nota o.m. opgemerkt: „De ondergetekenden zien het als een belangrijk deel van hun taak waarborgen te schepen waardoor de materieelvoorziening in de komende jaren veilig is gesteld. Dit brengt met zich mede, dat voor de exploitatiekosten duidelijke grenzen gelden en door besparingen en verbetering van de doelmatigheid de nodige ruimte voor een verantwoorde opleiding en oefening behouden zijn.”

Bij de Koninklijke Landmacht doen zich twee omstandigheden voor die uitzicht openen op het realiseren van dergelijke besparingen. Ten eerste zal — in verband met de vervroeging van de leeftijd van dienstbeëindiging — in de jaren 1973—1975 een groot aantal militairen de dienst verlaten.

Een tweede omstandigheid is, dat de organisatie van de Koninklijke Landmacht buiten het Eerste Legerkorps, in de loop der jaren zodanig is uitgegroeid dat om doelmatigheidsredenen een reorganisatie op korte termijn noodzakelijk is. Een studie gericht op een nader onderzoek van deze mogelijkheden is inmiddels gestart. Zeker voor wat betreft de landmacht kunnen dus in de nabije toekomst aanmerkelijke wijzigingen worden verwacht die o. a. ten doel hebben de gevechtswaarde op peil te houden, de doelmatigheid van de organisatie te vergroten en de uitgaven in de exploitatiesector te verminderen.

De bewindslieden maken het zich niet gemakkelijk. Immers, besparingen in de exploitatiesector raken zonder twi- fel personele belangen. De weg die zij kiezen is niet die van de minste weerstand. Zij zullen daarom de steun van allen die zich verantwoordelijk weten voor de zorg voor onze veiligheid, niet kunnen missen.

Albracht N.V. - Utrecht

BOEKBINDERIJ EN FABRIEK VAN PLASTIC-ARTIKELEN

Wilt u een catalogus uitgeven, een praktisch en mooi losbladig systeem opzetten, een fraai monsterboek in plasticband brengen? Laat ons dan onze vele mogelijkheden tonen en bel (030) - 24345. of schrijf postbus 26, resp. Bolstraat 20, Utrecht. Onze vertegenwoordigers staan tot uw dienst.

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

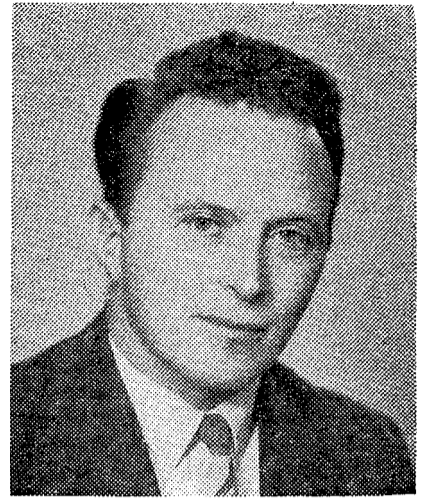
- * geldleningen en hypotheek
- * financiering van auto's, caravans en boten
- * verzekeringen (ter zijn gunstige voorwaarden voor overheidsper- soneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

ANTWOORD MINISTERS OP VRAGEN DRS. ZIJLSTRA OVER VOEDSELHULP VOOR BIAFRA

Op 12 juli jl. heeft drs. R. Zijlstra aan de ministers van Buitenlandse Zaken, zonder portefeuille en Landbouw en Visserij, vragen gesteld m.b.t. de voedselvoorziening in Biafra. In N.G. van 27 juli werden deze vragen afgedrukt.

De heer Zijlstra meent dat in Biafra afdoende hulp nodig is omdat er een noodtoestand bestaat. Hij vroeg daarom aan de regering om in Brussel haar best te doen voedselzendingen naar Biafra mogelijk te maken. De E.E.G. beschikt over 1,035 miljoen ton graan voor voedselhulp. Tien tot twaalf procent hiervan kan als noodhulp in urgente gevallen worden gebruikt.

De heer Zijlstra vroeg daarom of de regering Biafra als zo'n urgent geval wil beschouwen. Tevens vroeg hij of de regering nu reeds het percentage noodhulp van het Nederlandse aandeel beschikbaar te stellen.

De betrokken ministers hebben nu als volgt op de vragen geantwoord:

De Nederlandse regering heeft zich diepgaand beziggehouden met de nood-situatie, die thans in Nigeria bestaat ten gevolge van de gevechtshandelingen in dat land. Zij deelt de mening, dat de behoefte van de bevolking in de streken waar de gevechten plaats vinden thans allereerst uitgaat naar voed-

sel. Uit de inlichtingen die de regering hieromtrent heeft ontvangen, kan worden opgemaakt, dat in het bijzonder rijst, stokvis en melkpoeder nodig zijn. De regering heeft, zoals bekend, onlangs voor een bedrag van in totaal f 300.000 ter beschikking van het Nederlandse Rode Kruis gesteld voor de slachtoffers van de strijd in Nigeria, waarvoor melkpoeder kan worden aangekocht.

Wat betreft de mogelijkheid om via de E.E.G. aanvullende voedselhulp in de vorm van graan ter beschikking te stellen, doet zich de mogelijkheid voor, dat de bevolking van de betrokken gebieden volgens het Internationale Rode Kruis niet gewend is graan of daarvan afgeleide producten te eten en de behoefte allereerst uitgaat naar voedsel met een hoog proteïnegehalte. De regering gaat na of het niettemin mogelijk is granenhulp te verlenen door middel van het Nederlandse aandeel in de voedselhulp, waartoe is besloten op grond van de desbetreffende overeenkomst die voort is gekomen uit de Kennedy-onderhandelingen.

De regering wil er tenslotte op wijzen, dat het verlenen van voedselhulp aanzienlijk wordt bemoeilijkt door de zeer gebrekkige transportmogelijkheden naar de gebieden waar de gevechtshandelingen plaatsvinden.

Sleepdienst Broedertrouw n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon

WARTENA

NIEUWBOUW

van zee-, rivier- en binnenvaartschepen

TELEFOON 05105 - 271

A BAARS A.zn

Exploitatie van baggermaterieel N.V.

VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154

Scheepswerf A. Baars A.Zn N.V.

SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154

NIEUWBOUW EN REPARATIE

NIEUWE LIEREN, stoom en elektrisch.
NIEUW IJZER, zoals platen, hoek- en balkijzer.
RIJPLATEN in diverse maten.

STOLK'S

Handelsondernemingen N.V.

Kantoor: Veersedijk 233 - HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

FIRMA DE REK EN HORSMAN

Fabriek van scheepslieren

DORPSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSEL

Scheepsbouwwerven

A. VUYK EN ZONEN

CAPELLE AAN DE IJSEL

Nieuwbouw en reparatie

TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

Scheepswerf A. v. d. Werff

Onderhoud en reparatie
van schepen

DOESBURG - TELEFOON 08334-2275

VEROLME UNITED SHIPYARDS

ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

N.V.

Gereedschapfabriek

Zwolseseweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241

GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

Constructiewerkplaats
en machinefabriek

BAILY

Nieuw Lekkerland - Telefoon 436

- STAALCONSTRUCTIES VOOR GEBOUWEN e.d.
- ALLE SOORTEN KRANEN

SCHUILING GIETERIJBENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGELO-O.

POSTBUS 52 / TEL 05400-1646.

EISEN VAN HET UUR „NU”

INFORMATIE EN INSPRAAK

DOOR MR. W. R. VAN DER SLUIS

Onvoorstelbaar zou het zijn dat in 1968 een regeringsnota van 200 pagina's over de ruimtelijke ordening slechts een halve bladzijde zou wijden aan een onderwerp als „samenwerking met de maatschappij”.

Zo snel leven wij. Immers nog maar twee jaar geleden, in 1966, was wat nu onmogelijk geacht moet worden, een feit in de befaamde Tweede Nota over de ruimtelijke ordening in Nederland. Sindsdien is er dan ook veel gebeurd wat de stelling, waarmee ik deze bijdrage begon, op z'n minst zeer aannemelijk maakt.

Een „lange, hete zomer” 1967 in de Verenigde Staten, tot gewelddaden exploderende onlustgevoelens ook in West-Europa, de oprichting in ons eigen land van twee nieuwe politieke partijen die pretenderen de gevoelens vooral van de jongeren te vertolken, het zijn evenzovele doorbraken van normen en tradities, die de na-oorlogse periode kenmerkten. Dat stuk nabije verleden komt nooit terug.

Er is geen twijfel mogelijk dat het „nieuwe” ook bezit zal nemen van onze „handel en wandel” op het terrein van de ruimtelijke ordening. Misschien daar zelfs nog drifteriger en agressiever dan elders, want speciaal op dat gebied voelen velen zich tekort gedaan in de erkenning van hun persoonlijkheid.

Anti-gevoelens

Als ik het goed zie, zal dat „nieuwe” een eerlijke kans moeten krijgen om op te groeien vanuit de puinhopen van afgedankte stelregels en situaties, die na 1945 zorgvuldig zijn opgebouwd en gecultiveerd. Alleen wie snel, te snel geneigd is om dergelijke spelregels tot normen of zelfs tot eeuwige waarden te verheffen, zal uit de hedendaagse krantenberichten en televisie-reportages de indruk krijgen dat de wereld zo ongeveer bezig is te vergaan. Wat in werkelijkheid aan de kant gezet wordt is (slechts) een wereldbeeld dat niet meer aan de eisen van nu voldoet. Toegegeven, het gebeurt met al het provocerende misbaar dat ouderen herinnert aan voor-oorlogse terreuren van rode, bruine en zwarte dictaturen. Erger nog, het gaat op menige plaats gepaard met geweldplegingen, die kenmerkend zijn voor een deel van de generatie, die de beestachtige furie 1940-1945 niet zelf ondergaan heeft. Een jeugd die het moeizame herstel uit de chaos louter op z'n bureaucratistische, robot-achtige en ook paternalistische uitwassen toetst en die mét dat smerige badwater ook het kind wegwerpt omdat die generatie zich zelf het kind van de rekening voelt. De anti-gevoelens zijn in alle sectoren van de samenleving weer anders en toch ook weer eender. Eender omdat ze strijdig zijn met de alom ontwaarbare drang naar:

Maatschappelijke democratie

Die eis houdt primair in: erkenning van de persoonlijkheid, ook die van de anonieme burger. Naar mijn mening zijn de vreemde hardos (overigens liepen Tromp, De Ruyter en vrijwel al hun tijdgenoten er ook zo bij) en de buitensissige kledij van hippies en pro-vo's in wezen manifestaties van die eis.

En afgezien van het excentrieke in uiterlijk en optreden moet een politieke partij die belijdt dat de mens beeldrager Gods is, er als de kippen bij zijn om de rechtmatigheid van dat verlangen te erkennen.

Evenzeer is zo'n partij gehouden de eis van maatschappelijke democratie te steunen en te doen inwilligen. De kritische instelling jegens de „gevestigde orde” (establishment) die wij onszelf, volkomen schriftuurlijk, opleggen, dient ons eerder rijp te maken voor een hecht bondgenootschap met deze strevingen dan dat zij ons het recht geeft de beschuldigende vinger vol argwaan uit te steken.

Diagnose

Geen therapie leidt tot bevredigende resultaten zonder dat eerst de diagnose gesteld is. Niet graag zou ik de indruk wekken dat ik mij bevoegd acht op alle terreinen van het publieke leven het ziektebeeld te schetsen, laat staan middelen tot herstel aan te geven. Het zou interessant zijn indien de redactie van „Nederlandse Gedachten” met een zekere systematiek over allerlei sectoren der samenleving het „artsen-oog” van kundige lieden deed gaan, om aldus via dit blad een bijdrage te leveren ten dienste van hen, die geroepen worden voor de eerstvolgende verkiezingen een actie-program voor te bereiden, waarin het kiezerskorps zijn onlustgevoelens niet alleen herkent, doch ook de bepleite oplossingen toejuicht. Geloof me, een partij die aldus publiekelijk oefen-exercities uitvoert krijgt meer vertrouwen dan één, die vlak vóór de stembus met een uit de doos van Pandora tevoorschijn getoverd stuk rondpara-deert.

Ook op het terrein van de ruimtelijke ordening en de volkshuisvesting zijn voor degene, die er dagelijks vertoeft, leerzame diagnoses te stellen.

Om te beginnen met het laatste, de volkshuisvesting, moet worden vastgesteld dat een nieuwe woning van welk type dan ook, voor de meeste trouw-lustige jongeren een steeds verder wij-kend ideaal dreigt te worden. Gelet op de hoogte van de huren, ook die van de huizen in de zgn. sociale sector, geldt dit trieste verhaal voor alle jongeren, die beginnen met een loon, dat niet gebaseerd is op een speciale studie of maatschappelijke status. Wie als auto-bezitter moet starten in een tweede-hands wagen is niet te beklagen. Anders wordt het indien een samenleving het overgrote deel van haar jeugd „veroor-deelt” tot a) lang wachten op een woning wegens de nood die in grote delen van ons land nog heerst en b) tot het uitgesloten worden van het bewonen van huizen, die door een groot deel van die jongeren met eigen handen tot stand werden gebracht.

De heer Egas constateert terecht in zijn Bergeyckse rede dat de Tweede Nota het recht van de burgers op „een voldoende gevarieerd aanbod van woningtypen” erkent, doch dat dit recht voor onze jonge burgers slechts een lachertje is.

Kwaliteit van milieu

Een andere broeiende grief betreft de kwaliteit van het moderne leef-milieu. Men vraagt zich in toenemende mate af hoe het mogelijk is dat ondanks de aanwezigheid van vele „bouw- en woning-toezicht”-diensten, in dit land vrijwel overal duidelijke tekenen van slechte bouwkwaliteit zich vertonen. Niet alleen

sommige kerken in het zuiden storten geheel of gedeeltelijk in. Dat zijn slechts de spectaculaire gevallen, tot welke categorie ook de weggestormde daken van gloednieuwe huizenblokken in Friesland behoren. Maar letterlijk en figuurlijk daartussenin bevinden zich tienduizenden gehorige kamers, met vocht doortrokken muren en al die andere symptomen, die tot barre woonmisère leiden. In wijder verband is het al idem dito. Deskundigen studeren individueel en in commissie-verband jaren op vraagstukken van water-, lucht- en bodemverontreiniging. Wetsontwerpen die dit groeiende kwaad onder de zon moeten doen tegengaan, worden uittentreure aangekondigd of belevens lengte-records voor wat de duur van de voorbereidende arbeid in het parlement betreft.

Het valt allemaal wel te verklaren indien men een beetje insider in de departementale doelhoven en de parlementaire wandelgangen is, doch dat is de publieke opinie nu eenmaal niet. Dus zullen zij die haar maken hun informatieve taak beter en wellicht ook anders moeten gaan vervullen. Waardevoller dan dat zou nog zijn een aanmerkelijke bekorting van de studie- en voorbereidingsperiode. Het tempo waarmee het leefmilieu qua kwaliteit in allerlei opzichten achteruit holt, wil men op z'n minst bijgehouden zien door de vaart waarmee tegenmaatregelen worden genomen.

Winstpunt

In dit opzicht kan het een winstpunt worden genoemd dat op het jubileumcongres, dat het nu 50-jarige Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting midden mei te Rotterdam hield, door verscheidene prominenten werd aangedrongen op drastische verkorting van de studieduur, die aan de verwezenlijking van diverse projecten vooraf gaat. Een soms jarenlang durend onderzoek, zo werd terecht betoogd, kost niet alleen veel extra geld, doch levert gegarandeerd ook rapporten op die bij hun verschijnen door de dynamische werkelijkheid veelal reeds zijn achterhaald.

Voor bestuurders en ambtenaren die hun besluiteloosheid plegen te camoufleren met een beroep op onvolledigheid van ter beschikking staande gegevens en dergelijke smoesjes, moge dit een teleurstellende congresconclusie geweest zijn, de samenleving en de mentaliteit van grote delen van de bevolking kan er weer een beetje troost uit putten.

Nog steeds wachten op een huis

HET BEELD DER VADEREN

Zeep in de Graafschap

Bijna alles was in het laatste jaar van de Eerste Wereldoorlog op de bon. Er was eenheidsworst beschikbaar, nu een halve eeuw geleden, en voor 100 gram van die worst behoefde men maar 80 gram aan vleesbonnen in te leveren. Er waren eenheidsigaren, die 5 cent per stuk kostten.

Het merkwaardige was, dat de gemeentebesturen veel meer eigen initiatieven konden ontwikkelen. Sommige gemeentebesturen kochten grote partijen turf uit het veen, andere kochten partijen vis en brachten ze in de distributie. Niet altijd hadden de inkopen even deskundig plaats, maar de ijver was hier en daar groot. Het gemeentebestuur van Aalten had zelfs een wagon stukker zeep gekocht

en bij een uiterst matige vergoeding voor de distributiekosten moesten de gemeentenaren 23 cent per stuk betalen. Maar de klachten waren legio en sommige gemeentenaren haalden er een deskundige bij. En die zei: dit is vrijwel waardeloze zeep, ze is met 3½ cent per stuk duur genoeg betaald. Kortom, Aalten kon geen stuk zeep meer kwijt en zag kans de rest, en dat was nog een hele voorraad, te verkopen aan het gemeentebestuur van Winterswijk, voor 18 cent per stuk. Winterswijk stelde die zeep toen voor de gemeentenaren beschikbaar voor 19 cent per stuk.

En het bericht besluit:

„in Aalten heeft men zich heel vrolijk gemaakt om dit bewijs van collegialiteit en koopmanschap van Winterswijk gemeentebestuur.”

Maar wij vonden ook een commentaar, waarin stond, dat in deze tijd de paardekopersmoraal zodanig in zwang was gekomen, dat zij zelfs schijnt te gelden, als officiële lichamen met elkaar in handelsverkeer treden.

LEZERS SCHRIJVEN ONS...

Crematie

Gaarne zou ik op het hoogst interessante en deskundige betoog van de weled. zeergeleerde heer dr. v. d. Haar in N.G. nr. 27 over crematie nog als aanvulling het volgende willen schrijven:

Bij de argumentatie die de christenen hadden tegen de crematie was nl. een zeer belangrijk argument, waarvan de vermelding mijns inziens niet achterwege mag blijven. Zoals in het betoog van dr. V.d. Haar is uiteengezet was

het doen cremieren in Nederland bij gedogen alleen toegestaan aan de Nederlandse Vereniging van facultatieve lijkverbranding.

Indien men tot crematie besloot, was het doen uitvoeren alleen mogelijk als men lid was (of werd) van bovengenoemde vereniging. Het was nu dit lidmaatschap, dat een ernstig struikelblok vormde voor een christen. Lidmaatschap van een vereniging betekent immers een instemming met de doelstelling daarvan. Aangezien deze doelstelling apert onchristelijk was (zoals terecht in het betoog van dr. V.d. Haar is uiteengezet) was het lidmaatschap van deze vereniging voor een christen de slagboom voor crematie in Nederland. Ook de „onwettelijkheid” was niet te aanvaarden voor een wetsgetrouwe Nederlander.

Nu crematie thans mogelijk is, zonder een verplicht lidmaatschap en ook de onwettigheid is opgeheven, zijn tenminste deze argumenten niet meer geldend.

Ten aanzien van de vermelding in het artikel van dr. V.d. Haar (vetgedrukt) over wat men (soms) bij een crematieplechtigheid pleegt te zeggen, mag ik toch wel stellen dat ik menige crematieplechtigheid heb bijgewoond, waar ik geen onderscheid ervaren heb met een (mooie) christelijke begrafenis. In dit verband mag niet onvermeld blijven wat men soms te horen krijgt bij een niet-christelijke begrafenis, wat in wezen niet verschillend is met een onchristelijke crematie. Ook zou ik willen reageren op het „aan de schoot der aarde toevertrouwen”. Deze uitdrukking klinkt heel mooi, maar ze is het daarom zeker niet. Natuurlijk als men voor ogen heeft een klein dorpje met

RECTIFICATIE

In Nederlandse Gedachten van 13 juli 1968 is in het stukje Nederlandse buitenlandse politiek, op pagina 1, een storende fout geslopen.

Vermeld werd dat het verslag van de Studiedag van de Nederlandse afdeling van de Europese Christen Democraten, op 3 mei j.l. te bestellen was door f 2,50 te storten op het gironummer van de Penningmeester, K.V.P. te Den Haag onder vermelding „Nederlands buitenlands beleid”. Het vermelde gironummer was helaas onjuist.

Dit nummer moet zijn 379333.

De forum-voorzitter op deze studiedag was lt. gen. b.d. prof. Th. E. E. H. Mathon en niet Hathon zoals abusievelijk werd vermeld.

een kerk in het midden en een „kerkhof” er omheen, kan men in zekere zin nog enigszins spreken van een toevertrouwen van onze geliefde doden, maar wie kennis genomen van wat er alzo plaats heeft op een begraafplaats in een grote of middelgrote stad, met 4 x op elkander stapelen van kisten (mede onder de waterstand) en het z.g. ruimen na 10 jaar in een massagraf zal deze uitdrukking niet gebruiken. Voor het ophogen van begraafplaatsen met schaars en dus zeer duur zand, stemmen de meest strenge broeders in de gemeenteraad voor, niet beseffend, dat dit zand dient om de vertering (ook een soort verbranding) dubbel zo snel te doen plaatsvinden.

Zwarte grond of veengrond heeft nl. een conserverende werking. Tenslotte zou ik nog willen opmerken, dat in het artikel van dr. V.d. Haar met geen woord wordt gerept over de ontelbare christenen die in de loop der eeuwen buiten hun wil door het vuur zijn gedood of verongelukt.

Als conclusie zou kunnen worden gesteld dat begraven een christelijke en een zinvolle plicht is, maar dat daarnaast crematie, vooral nu de anti-christelijke en onwettige tendensen zijn weggevallen, als gelijkwaardig moet worden geaccepteerd, ja in sommige gevallen (in grote steden) de voorkeur verdient. Op grond van deze conclusie moet eveneens geaccepteerd worden, dat in ons land een plaats kan zijn voor een christelijke vereniging voor facultatieve crematie.

Heemstede D. DONDORP

Warenhuizenbouw

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Voskamp en Vrijland

Telefoon 01748-3921* - Postbus 30 's-GRAVENZANDE

UIT ONZE BOUW- EN AAN- NEMERSWERELD

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUSHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

FIRMA C. VERMEER EN ZON'S

fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen, enz. enz.

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN

NOODWONINGEN

SCHOLEN EN

KERKEN

DIRECTIE- EN

SCHAFT-
WAGENS

ETC

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Timmerfabriek VERMEULEN N.V.

MILL (N.-B.) TEL. 08859 - 1024*

Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen, houten woningen, directieketen, barakken, garages, vakantiehuisjes. Speciaal voor de landbouw: kippenhokken, veldschuren, loodsen.

Export: België, Duitsland etc.

BETONFABRIEK DEN BOER

Nieuw-Lekkerland - Zuid-Holland

OPGERICHT 1883

Aannemersbedrijf GEBR. HAKKERS

- Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- Rietmattenfabriek
- Hoepelmakerijen

WERKENDAM — TELEFOON 514

NIEUWBOUW
ONDERHOUD

GEBR. JOBSE aannemersbedrijf

SEROOSKERKE (W)

TEL. (01189) 297-343-341

Aannemingsbedrijf

„SCHOUWEN- DUIVELAND” N.V.

Schuijthaven 10 - Zierikzee
Telefoon 01110 - 2478

Het adres voor uitvoering van BETON-
WATER-, WEGENBOUW- en
CULTUURTECHNISCHE WERKEN

HOTEL „DE KROON”

SOPHIALAAN - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

EEN VEILIGE BOX

EEN BOX

Visser Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - Beverwijk - Tel. (02510) 25244

Gevestigd sinds 1919

JAN LINGEN'S BETONINDUSTRIE N.V.

Veerdam 29 - Telefoon (01850) 50123 - 50134

PAPENDRECHT

PATENT OCEAN

WERELDWIJD TOEGEPASTE

APPENDAGES

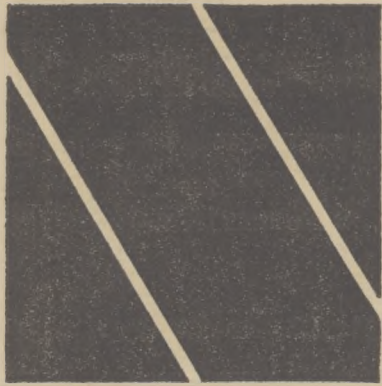
EN

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 33

17 augustus 1968

Uppsala

Op deze pagina en pagina 6 schrijft prof. dr. C. v. d. Woude een eerste artikel over de vierde Assemblee van de Wereldraad van Kerken.

Pensioenen

Zijn welvaartvaste eindloon-pensioenen ook in de particuliere sector mogelijk? Op deze vraag gaat prof. dr. A. van Doorn in, in een eerste artikel op pagina 4 en 5. In N.G. van volgende week plaatsen wij het slot van zijn artikel.

Culturele revolutie

Op pagina 7 staat weer een aflevering (de achtste) over China wereldmacht van vandaag. Ditmaal schrijft de heer D. Kooiman over de culturele revolutie en alles wat daarmee samenhangt. Volgende week plaatsen wij het vervolg op dit artikel. Dat zal dan tevens het slot zijn van de interessante serie die de heer Kooiman de afgelopen maanden voor ons blad schreef. Gezegd mag worden dat door deze artikelen de kijk op China en de problemen en ontwikkelingen daar, duidelijker is geworden. De heer Kooiman is als assistent van drs. J. D. Thijs verbonden aan de afd. Niet-westerse gebieden van het Sociaal Wetenschappelijk Instituut van de V.U. Zijn studie behelst de geschiedenis van Azië.

Boeken

Op pagina 8 staat de rubriek Wij ontvingen. Een beschouwing over boeken en geschriften die wij de afgeopen tijd ontvingen.

DIETRICH BONHOEFFER VERZET EN OVERGAVE

Een geheel nieuwe vertaling van 'Widerstand und Ergebung'. Dit boek bevat de brieven die Bonhoeffer tijdens zijn gevangenschap, welke op de dood uitliep, schreef.

Carillon-paperback f 11.50.
Verkrijgbaar in de boekhandel.

Uitgave van W. ten Have

UPPSALA EN DE POLITIEK

DOOR PROF. DR. C. VAN DER WOUDE

An het verzoek van de redactie om enkele artikelen over de politieke aspecten van de vergadering van de Wereldraad te Uppsala wil ik gaarne voldoen. Echter met dit voorbehoud dat ik geen politicus ben en niet meer dan enige indrukken kan geven, die ik als „observer” namens de Gereformeerde Kerken te Uppsala heb opgedaan. Slechts indrukken! De tijd is nog niet gekomen om een definitief en alomvattend oordeel over het werk van Uppsala te geven. Op mijn studeerkamer ligt een hoge stapel rapporten, resoluties, redevoeringen, waarin het resultaat van Uppsala ligt opgetast, doch er zal een tijd van bezinning voor personen, kerken, politieke en sociale organisaties nodig zijn, eer men tot bezonken conclusies en een verantwoord inzicht en handelen kan komen.

De sociale en politieke aspecten van Uppsala springen echter zo duidelijk naar voren, dat het mogelijk is er nu reeds iets van te zeggen. Het is natuurlijk niet zo, dat te Uppsala uitsluitend over politieke en sociale vragen is gesproken. Van de zes secties hielden vier zich bezig met de problematiek van het direct-kerkelijk leven. Ze bezonnen zich over de katholiciteit van de kerk, het zendingswerk, de eredienst en een nieuwe christelijke levensstijl. Slechts in twee secties domineerde het sociaal-economische en politieke element. Het

waren sectie III over „Wereldeconomie en sociale ontwikkeling” en sectie IV over „Op weg naar gerechtigheid en vrede in internationale verhoudingen”. Het is echter niet te ontkennen, dat deze vragen in het brandpunt van de belangstelling hebben gestaan. Hier ging het over oorlog en vrede, arme en rijke volken, rassendiscriminatie en ontwikkelingswerk. Vragen, die de gehele wereld momenteel in spanning houden. Men kan er zeker van zijn dat in alle delen van de wereld politieke instanties zich bij de behandeling van deze vragen betrokken hebben gevoeld.

De vraag kan worden gesteld of het nu op de weg van de Wereldraad ligt, zich met al deze problemen bezig te houden. De Wereldraad is een gemeenschap van kerken en hebben kerken niet als eerste, zo niet enige taak de prediking van het evangelie? Gaan zij hun opdracht en bevoegdheid niet te buiten, wanneer zij zich verdiepen in allerlei sociaal-economische problemen of zich wagen in de gevaarvolle arena van het politieke leven?

Dr. Carson Blake heeft in zijn rapport als secretaris-generaal deze kritiek gememoreerd. Hij spreekt over een „wijd verbreide kritiek dat de Wereldraad door het betrokken zijn in sociale, politieke en economische kwesties de kerken zou afvoeren van hun centrale taak van de verkondiging van het evangelie, de verering van God en het aanbod van eeuwig behoud aan een stervende en zondige mensheid”

Dr. Blake wijst deze kritiek echter van de hand en verklaart, dat wanneer Uppsala streeft naar een pan-christelijk of-

fensief tegen de armoede, die in tweede van de wereld wordt geleden, en daarbij de nadruk legt op menselijke waarden, dit niet betekent een „zich afkeren van God, maar een zich wenden tot die God, die zich het meest volkomen heeft geopenbaard in Jezus Christus, onze Heer en Zaligmaker”.

Het moet m.i. worden toegestemd dat de kerk, wanneer zij in zo'n publieke vergadering bijeen is, over brandende wereldvragen niet kan blijven zwijgen. Men ziet deze vragen in de laatste jaren dan ook op alle kerkelijke vergaderingen die in breder verband samenkomen, in discussie komen. Zowel op de generale synoden der Gereformeerde en Hervormde kerken, als op het pastoraal concilie der r.-k. kerk en deze maand op de vergadering van de G.O.S. te Lunteren wordt gesproken over de rassenkwestie, hulp aan onderontwikkelde gebieden, oorlog en vrede, ontwapening en dienstweigering. De wereld wacht op het woord van de kerk.

Een kerk, die zich van deze vragen zou distancieren, zou veel van haar relevantie voor de wereld verliezen. Trouwens, de Geref. Kerken erkennen zelf in art. 123 van hun kerkorde, „dat in voorkomende gevallen de kerken haar getuigenis tot overheid en volk zullen doen uitgaan”.

Als dit in nationaal verband nodig kan zijn, hoeveel te meer in een wereldverband als te Uppsala, waar bijna alle volken van de wereld vertegenwoordigd waren en hun nood en zorg bijeenbrachten.

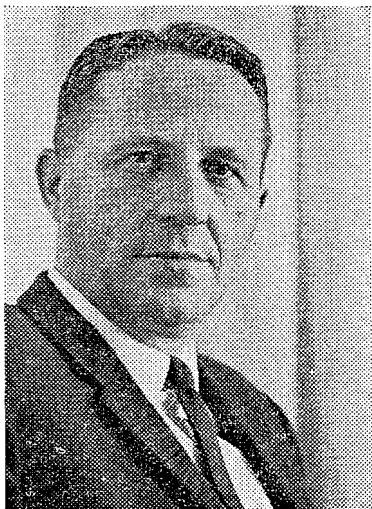
Vervolg pag. 6

SAMEN VERANTWOORDELIJK

De vrucht van de bijbelse hoed- schap ligt juist hierin, dat zij zich steeds weer laat verwezenlij- ken in nieuwe vormen. „Daaraan zullen wij samen moeten werken. In een partij, waarvoor wij allen samen verantwoordelijk zijn”.

Met deze passage besloot de nieuwe voorzitter van het Centraal Comité, dr. A. Veerman, zijn toespraak op de buitengewone Deputatenvergadering van 15 juni jl. bij zijn aanvaarding van het voorzitterschap van het Centraal Comité van de A.R. Partij.

U treft deze toespraak volledig aan in de onlangs verschenen brochure, welke als titel heeft „Samen verantwoorde- lijk”. In deze actuele brochure is eveneens de tekst opgenomen van de beken- de rede van mr. B. W. Biesheuvel, de voorzitter van de A.R. Tweede Kamer- fractie, gehouden op de Deputatenver- gadering. Een rede, welke eindigde met de passage: „Het is niet de voorzichtig-

Dr. A. Veerman

heid in de politiek die het creatieve denken stimuleert, die ons volk verder brengt, Europa verder brengt, de wereld verder brengt, wèl de stoutmoedigheid. En we hebben daar grote en trieste voor- beelden van in onze generatie in de bei- de Kennedy's en Martin Luther King”. Vervolgens is in deze brochure eveneens opgenomen de tekst van de resolutie van het Partij Convent dd. 25 mei jl., re-

Mr. B. W. Biesheuvel

sultaat van het A.R. beraad over de poli- tieke situatie en over de resultaten en het werkprogram van de „18”.

En tenslotte treft u in deze zelfde brochure dan nog aan de tekst van de rede van dr. A. Veerman, op genoemd Partij Convent gehouden ter toelichting van de bedoelde resolutie.

Dit 44 bladzijden tellend boekje bevat dus heel wat actuele politieke stof. Velen van u zullen dit materiaal gaarne bij de hand willen hebben. Tegen stor- ting van een bedrag van f 1 op postgiro- rekening 89673 t.n.v. de A.R. Partij Stichting, dr. Kuyperstraat 3 te 's Gra- venhage krijgt u de brochure per om- gaande thuis gezonden. Gaarne verzoeken wij u bij bestelling het nummer van deze brochure — 202 — te vermelden.

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Lelystad
05190 - 2292 05120 - 2157 03200 - 400

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND

SPECIAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

BETALING ABONNEMENTSGELD TWEDE HALFJAAR 1968

Voor de meeste abonnees zit de vakantie er weer op; zij gaan weer over tot de orde van de dag. Daartoe behoort ook de be- taling van het abonnementsgeld voor het tweede halfjaar 1968.

Ruim 5000 abonnees ontvingen in de afgelopen maand het ver- zoek om zo mogelijk per giro- incasso te betalen. Zij ontvingen daartoe een machtigingskaart met het verzoek deze ingevuld en ondertekend aan ons terug te sturen.

Hierop werd door velen positief gereageerd. Hartelijk dank hier- voor. In de loop van deze maand zal de afschrijving plaatsvinden. Gaarne verzoeken wij de abon- nees, die op ons verzoek nog niet hebben geantwoord dit als- nog te doen door terugzending van de machtiging of door over- schrijving van een bedrag van f 6,— op de postgirorekening nr. 89673 van de A.R. Partij-Stich- ting, Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gra- venhage.

Bij voorbaat dank voor uw mede- werking.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Ton- kens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,— per jr. Losse verkoop f 0,30.

fijn! die ken ik

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

Voor betere beton

N.V. SCHOKBETON

FABRIEKEN TE ZWIJNDRECHT, KAMPEN, ELBURG EN VIANEN. BOUWBEDRIJF TE ZEIST.

In de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland

bouwden wij reeds vele kerken, scholen en boerderijen

N.V. GEBR. SALVERDA AANNEMERSBEDRIJF

'T HARDE - BOVENWEG 7 - TELEFOON 05255 - 253

N.V. Staalsteiger „Gelria” - Nijmegen
ROGGEWEG 13 - POSTBUS 126 - TELEFOON 53198

Complete roestvrije steigerwerken

Specialiteit: MET VASTE WIGGEN!

D. MEIJER - AANEMER

VAN NIEUWBOUW- VERBOUW- EN REPARATIEWERKEN

Handel in hout, teerprodukten en andere materialen

Telefoon 7690

SASSENHEIM - Werkplaats: Zuilhofstraat 2 - Telefoon 7952

Grondboringen Bodemonderzoek
Nortonputten voor drinkwatervoorziening
Pompinstallaties Beregeningsinstallaties

Meer dan 40 jaar ervaring

FIRMA JAN DE NOOIJ - BENNEKOM

Telefoon 08379 - 2227

FA. H. MANSCHOT & ZONEN

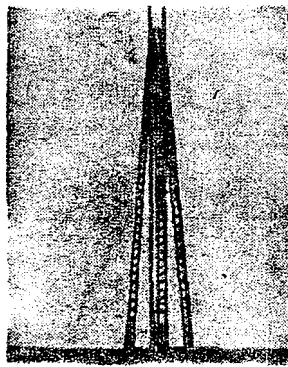
Aannemers van

HEIWERKEN

Telefoon 03474-269

LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien met stoomblokken van 2000 tot 8000 kg.

GRONDBOORBEDRIJF

EMMEN

Telef. 05910 - 2493

WESSEMIUS N.V.

GRONDBORINGEN - BRONBEMALINGEN
NORTONPUTTEN - WATERVOORZIENINGEN

Houthandel en Kistenfabriek MEILINK N.V.

BORCULO - Hofstraat 10
Telefoon 05457 - 561

ZUTPHEN - Marsweg 19
Telefoon 05750 - 3748

Houtzagerij Houthandel Kistenfabriek

Oosterhof's Aannemersbedrijf

GRIJPSKERK - LEEUWARDEN

WEGEN,
GROND- EN WATERWERKEN

LEVERANCIERS VAN

steigerpalen - kortelingen - betonstempels - perkoen- palen - heipalen - boompalen - afrasteringspalen piketten - ook gecreosoteerde palen

Rondhouthandel

M. J. WILBRINK & ZON

Dorpsstraat 94 - Beekbergen - Telefoon 05766 - 1397

N.V. Aannemingsbedrijf F.G.D.

v/h GEBR. VISSER

Nieuwbouw en onderhoudswerken

RONDWEG 17 - DOKKUM

Tel. 05190 - 3341 - 3342 b.g.g. 2534

WARENHUIZENBOUW

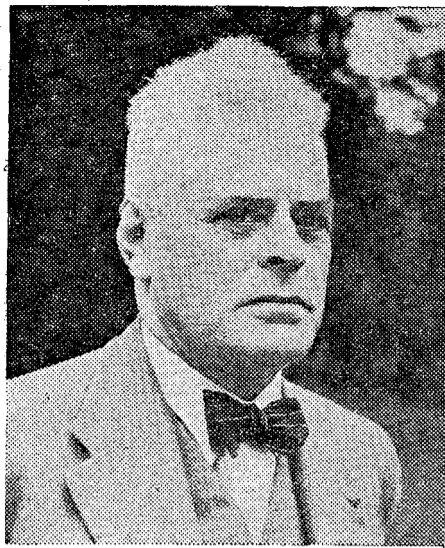
N.V. Aannemersbedrijf

VOSKAMP & VRIJLAND

's-GRAVENZANDE - Telefoon 01748 - 3921 - Postbus 30

Abonneert u op
Nederlandse Gedachten

PROF. MR. P. J. OUD OVERLEDEN

Op ruim 81-jarige leeftijd is een grote bekende in onze samenleving heengegaan. Aan het lange, actieve en veelzijdige leven van mr. Oud is voor velen nog onverwacht een einde gekomen. Oud was een rusteloos spreker, schrijver en denker. Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal sinds 1917; van 1933 tot 1937 minister van Financien; van 1938 tot 1952 (met een onderbreking in bezettingstijd 1941-1945) burgemeester van Rotterdam; van 1952 tot 1957 buitengewoon hoogleraar in het staats- en administratief recht aan de Economische Hogeschool te Rotterdam; tot 1963 voorzitter van de V.V.D. en haar Tweede Kamerfractie, waarna hij benoemd werd tot minister van staat.

Al zijn functies heeft hij bekwaam en met volledige inzet vervuld. Het is moeilijk te zeggen wat hem het meest kwalificeerde. Was het de geleerde of de burgemeester of toch de parlementariër in hem?

Zonder twijfel is hij een van de be-

langrijkste politici van na de tweede wereldoorlog geweest. In de Kamer kon hij bogen op een zeer lange ervaring; hij was een slagvaardig debater met een grote staatsrechtelijke kennis. Hij behoorde met Tilanus en Schouten tot de parlementariërs van den bloede. Dit zal algemeen erkend worden.

Als burgemeester van de Maasstad was hij een flink bestuurder in moeilijke vooroorlogse, oorlogse en naoorlogse jaren. Bij de opbouw van de stad speelde hij een krachtige rol. Hij was een Rotterdammer.

En dan was hij een erudiet man, lang voordat hij door zijn professoraat met name man van de wetenschap werd. Ieder weet van zijn geschriften en boeken. En op dit gebied heeft hij velen aan zich verplicht.

Een apart mens, die door zijn werk op zijn wijze tot op hoge leeftijd ons volk heeft getracht te dienen. Bij alle verschil van mening moet dit openlijk worden gezegd.

DEBAT OVER BELEID

DOOR H. ALGRA

Onlangs hebben wij een steeds meer veld winnende opinie weergegeven over het gemeen overleg tussen regering en Staten-Generaal.

Dat is een discussie over de „ruimte” en wat er binnen die „ruimte” moet gebeuren. En daarin lijken alle ministers van Financien „één pot nat”, en dient de politieke paprika ervoor, om het te doen voorkomen, alsof de eenpansmaaltijd de ene keer pittiger smaakt en er roder uitziet dan de andere keer.

DAT komt doordat de financieel-economische aspecten de gehele discussie beheersen. Het meest gezaghebbende blad over de politiek van alle landen heet dan ook The Economist. Wie dat blad niet spelt, kent de fouten en deugden van het politieke beleid niet.

AANVANKELIJK bleek de kracht van het parlement in het budgetrecht. Geen belastingheffing dan krachtens de wet. En de belastingen mogen alleen worden besteed voor de doeleinden, die in de begrotingswetten zijn genoemd. We zeiden dan: de Staten-Generaal houden de koorden van de beurs. Het is nu andersom. De regering houdt de koorden van de beurs, die de Kamerleden in wedijverende mildheid proberen los te teuteren. Intussen doen we nog steeds alsof alles bij het oude is gebleven, en alsof de

grote discussie gaat over de vraag, of de begroting zal worden aangenomen of verworpen.

HET is geen wonder, dat de vraag naar voren komt, of het overleg met de regering over de politieke grondslagen van het regeringsbeleid, dus een werkelijk beginseldebate, niet moet worden losgemaakt van de begrotingsbehandeling. De regering zou dan in een nota haar principiële opvattingen uiteen moeten zetten en de Kamer zou daarover met de regering moeten discussiëren.

LATEN we in dit opzicht maar niet optimistisch zijn. Over de verschillende beleidszaken produceert de regering periodiek een nota. De Kamer dringt voortdurend op nog meer nota's aan. Het worden soms interessante debatten, waarbij een dozijn moties worden geproduceerd, die voor een deel open deuren, intrappen, en daarna wordt de regering officieel door de voorzitter namens de Kamer bedankt voor de inlichtingen.

En soms wordt aan het verslag toegevoegd in de kranten: het debat ging ook deze keer als een nachtkars uit...

HOE we het ook wenden en keren, de moeilijkheid is niet de onduidelijkheid in de politiek, zoals sommigen menen, maar de onmacht om tot werkelijke alternatieven te komen.

★ ★ ★ Kandidaten voor presidentschap

De Amerikaanse presidentsverkiezingen komen steeds naderbij. Op dinsdag 5 november a.s. — dus binnen drie maanden — zal het Amerikaanse volk de man kiezen, die een sterke machtspositie in Amerika en in de wereld zal innemen. Een belangrijke vraag is of die machtspositie door een sterke en wijze man zal worden ingenomen.

Wij kunnen daar in Nederland slechts op een afstand over oordelen. Niettemin zijn wij, evenals heel de wereld bij de presidentsverkiezingen betrokken, vanwege de zeer belangrijke rol van Amerika in de wereldpolitiek. Terecht schenkt dan ook de pers in ons land ruime aandacht aan de voorbereidingen voor de presidentsverkiezingen.

Het zal gaan tussen de voorman van de republikeinse partij en die van de democratische partij.

De republikeinse (oppositie) partij heeft op haar conventie in Miami Beach haar man aangewezen, Richard Nixon, met als tweede man voor het vice-presidentschap senator Spiro Agnew van de staat Maryland. Nixon wordt niet gekenmerkt door een grote visie. Hij zal verschillende kanten op kunnen. Dit wordt onderstreept door zijn keuze van zijn tweede man, de kleurloze Agnew. Een niet sterk toesprekend tweetal, met bovendien een vaag partijprogramma.

De democratische partij moet haar duo nog aanwijzen. Dat gebeurt op de conventie, welke op 26 augustus a.s. te Chicago wordt geopend. Er zijn thans drie officiële kandidaten, vice-president

Een opvallende oriëntatie over de jeugd

ER ZIT MUZIEK IN DE JEUGD van Grace Nies Fletcher is een documentatie van gesprekken met ruim 400 Amerikaanse jongeren van 17-25 jaar over de toekomst, sex, geloof in God, alcohol, burgerschap, onderwijs, ouderschap en gebruik van geweld. Het boek biedt veel gesprekstof en vergelijkingsmateriaal voor dezelfde problemen in ons land.

Paperback f 9,50.
Verkrijgbaar in de boekhandel.
Boekencentrum N.V. - 's-Gravenhage

Humphrey, senator McCarthy van Minnesota en sinds een week senator McGovern van South-Dakota.

Wie de nominatie zal krijgen is niet met zekerheid te voorspellen. De meeste kans lijkt momenteel Humphrey te hebben. Interessant zal ook hier zijn wie de kandidaat voor het vice-presidentschap zal worden.

Vooralsnog lijkt van de kant van de democratische partij meer kans te zijn op een redelijke afsluiting van de Vietnamese oorlog en een verstandige aanpak van de binnenlandse problemen: burgerrechten, armoede en gezond financieel-economisch beleid.

Een zeer duidelijke en krachtige visie, gedragen door een toesprekende persoonlijkheid, met het vermogen de veranderingen in binnen- en buitenland met élan te leiden en bewust langs nieuwe wegen te voeren, schijnt ook bij deze mannen nog niet aanwezig.

Wellicht dat de kleuren in de verkiezingstijd helderder worden.

Wij komen nader op de voorbereidingen voor de Amerikaanse presidentsverkiezingen terug.

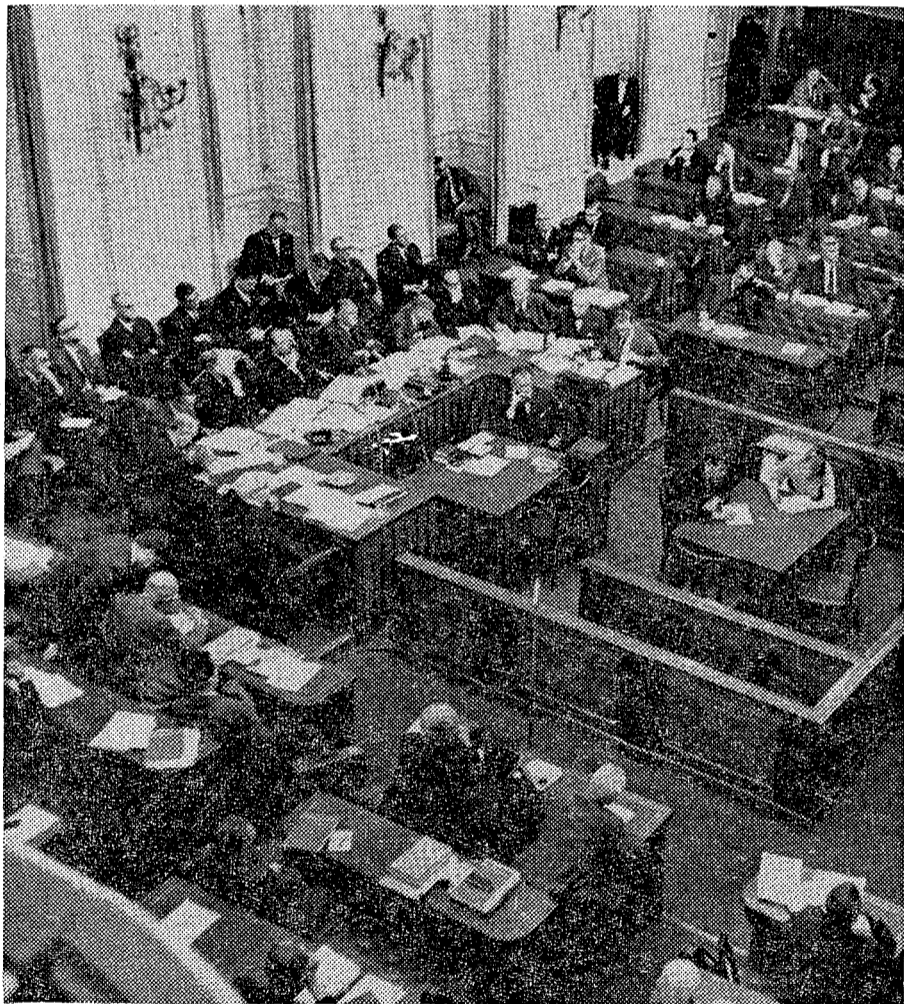
★ ★ ★ Racisme

Verleden week donderdagavond heeft in de rosse buurt van Amsterdam een buiten zinnen geraakte amokmaker twee mensen gedood en twee anderen en zichzelf ernstig verwond.

In het verslag, dat „De Telegraaf” de andere ochtend van deze trieste gebeurtenissen gaf, komt ter aanduiding van de dader niet minder dan tien keer het woord „Surinamer” voor. Het verslag eindigt met het bericht, dat ook „een tweede Surinamer” een steekwond opliep. Wat het blad niet vermeldt, is, dat deze „tweede Surinamer” zijn steekwonden opliep in een poging de „eerste Surinamer” te overmeesteren.

Deze wijze van berichtgeving is nu precies wat onder racisme moet worden verstaan.

Maar het was dan ook „De Telegraaf”, die op diezelfde dag er haar voldoening nauwelijks over kon verbergen, dat in Amerika mannen als Rockefeller en Lindsay er niet in geslaagd waren de republikeinse conventie aan hun kant te krijgen.

CENTRAAL COMITÉ van A.R.-KIESVERENIGINGEN

Voor het partijsekretariaat wordt gevraagd:

JONGE STENO-TYPISTE

Bij voorkeur in het bezit van het eindexamen van een middelbare school.

Een prettige werkring wordt geboden op een niet te groot kantoor waar in goede teamgeest wordt gewerkt. Salaris nader overeen te komen overeenkomstig leeftijd, opleiding en ervaring.

Sollicitaties worden gaarne ingewacht op het sekretariaat, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage (eventueel telefoon 070 - 183960).

ZIJN WELVAARTVASTE EINDLOONPENSIOENEN OOK IN DE PARTICULIERE SECTOR MOGELIJK?

DOOR PROF. DR. A. VAN DOORN

De bekende geldtheoreticus D. H. Robertson heeft eens opgemerkt dat een monetair systeem te vergelijken is met een lever: men denkt er bijna nooit aan als hij goed functioneert, maar hij trekt erg veel aandacht wanneer het verkeerd gaat¹⁾.

Wij kunnen hetzelfde beeld gebruiken voor de pensioenverzekering. Het feit dat er in ons land zoveel gesproken en geschreven wordt over pensioenen, wijst er op dat er blijkbaar iets niet goed zit.

Een algemeen probleem, waardoor de pensioenfondsen en levensverzekeringsmaatschappijen r.a. de oorlog als het ware zijn overvallen, is de aanhoudende inflatie. Zolang het geld bestaat, is het — strikt genomen — nooit waarde- vast geweest. Er zijn echter uit de economische geschiedenis lange perioden bekend waarin de trend van de prijsontwikkeling praktisch horizontaal liep: stijgingen en dalingen van het algemeen prijsniveau wisselden elkaar af en compenseerden elkaar dan — op lange termijn gezien — vrij aardig. De prijsontwikkeling in de vorige eeuw was hiervan een voorbeeld. In de jaren dertig van deze eeuw trad een sterke prijsdaling op, een stijging van de geldwaarde. Weliswaar gaf de periode 1940-1945 een forse inflatie te zien, maar de economische geschiedenis leerde dat na elke oorlog weer een prijsdaling volgde. Het merkwaardige nu van de prijsontwikkeling na 1945 is geweest dat de door velen verwachte prijsdaling uitbleef en de inflatie een chronisch karakter kreeg. Een en ander blijkt uit onderstaande tabel²⁾.

Indexcijfers kosten van levensonderhoud (1914= 100)	
1915	115
1919	176
1920	194
1921	169
1929	138
1936	106
1939	115
1940	131
1945	198
1950	270
1955	316
1960	370
1968	495

De verzekerden bij pensioenfondsen en levensverzekeringsmaatschappijen kregen na de oorlog precies het aantal guldens uitgekeerd waarop zij recht hadden, maar toch waren zij overtuigd dat hun onrecht was aangedaan omdat de koopkracht van de uitkeringen veel lager bleek te zijn dan zij zich hadden voorgesteld toen zij begonnen met de premiebetaling. Geleidelijk aan waren de premieguldens minder hard geworden en tenslotte kreeg men een uitkering in zachte en nog steeds zachter wordende guldens. Dit moest leiden tot ernstige ontevredenheid over en kritiek op het gangbare systeem van pensioenverzekering. Incidentele verhogingen van de uitkeringen der pensioenfondsen boden geen bevredigende oplossing van het hier gerezen probleem. Door de aanhoudende inflatie ontstond er een verlangen naar waarde- vaste pensioenen, naar een recht op uitkeringen waarvan

de koopkracht „automatisch” op peil zou blijven doordat de hoogte van de uitkering gekoppeld zou zijn aan de prijsindex van het levensonderhoud. Vanzelfsprekend moet de inflatie ook consequenties hebben voor de premieheffing. Als men bij chronische inflatie de wekelijkse of maandelijkse pensioenpremie op hetzelfde bedrag handhaaft, neemt de reële betekenis van de betreffende pensioenvoorziening voortdurend af. Bij verschillende bedrijfspensioenfondsen (bedrijfstakgewijze pensioenregelingen) heeft men zich dit te laat gerealiseerd, resp. willen realiseren.

Natuurlijk kan hier ter verdediging worden aangevoerd dat pensioenfondsen en levensverzekeringsmaatschappijen even onschuldig zijn aan de inflatie als de regering van Turkije aan de aardbevingen die dat land af en toe teisteren. Herhaaldelijk is getracht het probleem van de waarde- vastheid der pensioenen zeer eenvoudig op te lossen door op min of meer gloedvolle wijze te betogen dat de overheid verantwoordelijk is voor waarde- vast geld. De gedupeerde gepensioneerden werden hier echter niet wijzer van. Waarschijnlijk is door de vele pleidooien voor de waarde- vaste gulden de noodzakelijke sanering van het pensioensysteem ernstig

vertraagd. Toen in 1960 tijdens de discussies over de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds Beernink stelde dat de sluipende inflatie overgang van het kapitaaldekkingssysteem naar het om- slagstelsel gewenst maakte, antwoordde minister Zijlstra in de Tweede Kamer „dat dit inderdaad een argument was, doch hij vroeg de Kamer geen voet te geven aan de gedachte, dat de inflatie niet kan worden bestreden. „Men moet die gedachte zelfs niet in het achter- hoofd hebben”. Bovendien meende de minister, dat de gang van zaken in ons land en ook in het buitenland toch wel had aangetoond, dat inflatiebestrijding mogelijk was. Vergeleken met enige jaren geleden is de inflatoire sfeer in belangrijke mate aan het verdwijnen”, aldus het verslag in „Trouw” van 10 november 1960. Van 1960 naar 1962 steeg de prijsindexcijfer van het levens- onderhoud (excl. sociale verzekeringen en belastingen) maar met 2%, maar van 1962 naar 1968 bedraagt de prijs- stijging ongeveer 30%.

Van waarde- vast naar welvaartsvast

De kritiek op het pensioensysteem van de particuliere sector nam nog toe naar-

De schrijver van het op deze pagina's afgedrukte artikel, prof. dr. A. van Doorn, is gewoon hoogleraar Staathuishoudkunde aan de Sociale Faculteit (opleiding sociologen) van de Nederlandse Economische Hogeschool in Rotterdam. Prof. Van Doorn, studeerde van 1945-1951 economie in Rotterdam. Daarna werkte hij vier jaar bij het Centraal Planbureau in Den Haag en vervolgens ruim twaalf jaar bij de N.V. Philips.

In 1960 promoveerde hij aan de Vrije Universiteit op een proefschrift over „Axiologie en Economie”.

In 1964 bracht hij een preadvies uit over de „Pensioenvoorziening in de particuliere sector” voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde. De inaugurele oratie van prof. Van Doorn ging over „Sparquote en welvaartsvast pensioen”.

mate het beeld van het ideale pensioen duidelijker vormen begon aan te nemen. De eerste eis voor een goede voorziening is dat het ouderdomspensioen (inclusief de AOW) een redelijke aansluiting geeft bij het laatstgenoten loon of salaris. Naar het voorbeeld van de overheidsregeling wordt hierbij in het algemeen gedacht aan een ouderdomspensioen van 70% van het „eindloon”. Afgezien van een klein aantal uitzonderingen voldoen de ondernemings- en bedrijfspensioenfondsen niet aan deze toch alleszins redelijk lijkende eis. De tweede eis heeft betrekking op de waarde- resp. welvaartsvastheid der eenmaal ingegane pensioenen. Als een goed eindlooppensioen bij prijsstijging niet zou worden aangepast zou de koopkracht daarvan steeds verder achteruitgaan. Een waarde- vast pensioen zou slechts de koopkracht en dus het welvaartsniveau der gepensioneerden op hetzelfde peil houden, terwijl de werkende generatie regelmatig in welvaart zou vooruitgaan. In sociaal opzicht ideaal is volgens velen dan ook alleen het welvaartsvaste pensioen dat gekoppeld is aan het algemene loon- of salarispeil. Het welvaartsniveau der gepensioneerden stijgt dan (of daalt eventueel) in precies hetzelfde tempo als dat der werkenden. In het centraal economisch plan 1968 wordt de stijging van de prijsindex van het levensonderhoud voor de periode 1963 tot 1968 gesteld op 26%, en de stijging van de loonsom per werknemer in bedrijven (nominaal) voor dezelfde periode op 61%. Het maakt hier dus wel erg veel verschil aan welke index men koppelen wil. Globaal gesproken was in de afgelopen 10 jaar de stijging der lonen ruim dubbel zo groot als die van de kosten van levensonderhoud.

In ons land zijn de AOW en de AWW welvaartsvast (gekoppeld aan de index der regelingslonen) terwijl verder sinds 1963 de welvaartsvastheid der overheidspensioenen wettelijk is gegarandeerd. Door dit alles is de pensioenverzekering in de particuliere sector tot een duidelijk achtergebleven gebied geworden³⁾. Uit het bedrijfsleven komt het verwijt dat de overheid in 1963 onvoldoende doordacht te werk gegaan is en haar (al te) fraaie regeling alleen maar kan garanderen omdat de belastingbetaler eventuele tekorten zal moeten bijpassen.

Belastingbetaler tekorten bijpassen

Mogelijkheden omslagstelsel

Dank zij de AOW heeft men in ons land thans ruim 10 jaar ervaring met de werking van een omslagstelsel in een tijd van sterke loon- en prijsstijging. De binnenkomende premies worden bij dit systeem direct uitgekeerd aan de rechtshabbers. De inflatie kan er geen vat op krijgen. Sterker nog: bij het omslagstelsel spreekt de welvaartvastheid der uitkeringen eigenlijk vanzelf als men de premies (door een vast premiepercentage) en de premiegrens (maximum premieplichtig inkomen) aan het algemene loonpeil koppelt.

In feite steeg de AOW voor gehuwden van f 1428 per jaar in begin 1957 tot f 4794 per jaar in april 1968. Deze stijging was nog aanzienlijk sterker dan die van de loonindex, onder meer door de optrekking van de AOW van bodempensioen tot sociaal minimum met ingang van 1965, waarvoor het premiepercentage uiteraard moest worden verhoogd.

Aangezien de verhouding tussen de aantallen premieplichtigen en pensioentrekkers niet constant is — er zijn in de economie nu eenmaal geen absolute constanten — zal het premiepercentage voor welvaartvast pensioen hoger moeten worden als het aantal gepensioneerde bejaarden per 100 premiebetalenden toeneemt. Deze zogenaamde vergrijzing van de bevolking gaat echter langzaam en de eventuele verhoging van de premiedruk eist maar een zeer gering deel op van de gebruikelijke jaarlijkse stijging der reële lonen. De niet-premievastheid is kenmerkend voor het omslagstelsel, aldus Yntema, die berekend heeft dat over 75 jaar de AOW-premie — als er niets tussen komt — tengevolge van de vergrijzing tot omstreeks het dubbele van thans zal zijn gestegen, maar dat het voorlopig nog zo'n vaart niet loopt⁴⁾. Kenmerkend voor dit actuariële betoog is dat geen relatie wordt gelegd met het verschijnsel van de economische groei alvorens het probleem van de draagbaarheid der premielast aan de orde wordt gesteld. Wel wordt de gebruikelijke twijfel gezaaid ten aanzien van de bereidheid tot premiebetaling van de toekomstige generaties.

In het algemeen realiseert men zich bij dit punt te weinig dat een premieverlaging bij het omslagstelsel onmiddellijk resulteert in een evenredige verlaging der pensioenrechten hetgeen in hoge mate onaangenaam is, niet alleen voor de reeds gepensioneerden maar ook voor de nog-werkenden die reeds vele jaren premie hebben betaald. Verlaging van omslaguitkeringen bij een wettelijk geregeld nationaal omslagstelsel is een politieke zaak, een delicate affaire voor politici die graag populair willen blijven of worden.

Wat de afkeer van premiebetaling bij de werknemers betreft kan worden geconstateerd dat het zogenaamde premievrije pensioen — waarbij de werkgever de volle premie betaalt — de zaak veel eenvoudiger maakt. Achterwaardige instellingen als banken en verzekeringsmaatschappijen passen in eigen huis het premievrije pensioen reeds veelvuldig toe, de overheid betaalt voor zijn personeel de AOW-premie.

Uit voornamelijk educatieve overwegingen is het idee geboren dat de werknemer moest meebetalen aan zijn pensioenvoorziening. Het effect is waarschijnlijk meer irritatie dan educatie. Vermeldenswaard lijkt in dit verband de opvatting van de nogal liberale filosoof-socioloog Herbert Spencer die leerde dat alle uitgaven van de staat door directe belasting gedekt moesten worden om te voorkomen dat de onzichtbaarheid van de belasting de aandacht van het publiek zou afwenden van de buitensporigheden van de regering. Op het gebied van de belastingheffing kent men tegenwoordig het „beginsel van de minste pijn”. Waarom zou men dit niet nog meer gaan toepassen op het terrein van de premieheffing voor de pensioenvoorzieningen?

Voor de werkgever zijn lonen en sociale lasten „één pot nat”: kosten van het gebruik van arbeid. Klaagt de werkgever over ondraaglijk hoge sociale lasten, dan bedoelt hij slechts dat het totaal van lonen en sociale lasten hem zwaar op de maag ligt.

Problemen kapitaaldeckingsstelsel

Het is duidelijk dat een omslagstelsel per onderneming niet de vereiste zekerheid kan bieden. Het aantal wer-

Redelijk pensioen?

nemers van een onderneming kan immers sterk teruglopen en het gevaar is bepaald niet denkbeeldig dat een onderneming failliet gaat. Er is hier kennelijk onvoldoende zekerheid dat de bij een bepaalde onderneming werkenden steeds genoeg omslagpremie zullen kunnen opbrengen om redelijke pensioenen aan de rechtshabbers uit te kunnen keren. Dezelfde redenering geldt ook voor een bedrijfstak. Men denke slechts aan de sterk teruglopende beroepsbevolking in de landbouw.

Men kan het kapitaaldeckingsstelsel zien als een noodoplossing voor het pensioenvraagstuk voor hen die zich hierbij stellen op het dogma van de zelfstandige voorziening (verzekering) per onderneming of bedrijfstak. De romantiek van het eigen pensioenfonds stoelt op de gedachte dat elke onderneming (bedrijfstak eventueel) door zijn bijzondere structuur en economische mogelijkheden een geheel eigen en unieke pensioenvoorziening mag en moet hebben. De consequentie hiervan is dat een fonds moet worden gevormd dat veiligheidshalve grotendeels buiten de eigen onderneming dient te worden belegd. De ervaringen met de ondernemings- en bedrijfspensioenfonds gedurende de laatste twintig jaar zijn niet erg gunstig geweest, met name de snelle loonstijging sinds 1964 heeft pijnlijke tekorten aan het licht gebracht. In het zeer lezenswaardige rapport „Pensioenkosten zijn Arbeidskosten” dat in juni 1967 werd gepubliceerd door de Adviescommissie voor Personeelfonds staat de volgende algemene conclusie: „Het blijkt moeilijk een redelijke verhouding te bereiken tussen het pensioen en het salaris ten tijde van pensioene-

ring; de handhaving van de koopkracht der ingegane pensioenen vormt evenzeer een groot vraagstuk (pag. 5). De Adviescommissie stelt zich op het standpunt dat het systeem van ondernemingspensioenregelingen en het daaraan inherente kapitaaldeckingsstelsel moeten worden gecontinueerd. Er wordt niet ingegaan op het SER-advies over de waarde vaste bedrijfspensioenen (1961) waarin een meerderheid van de SER het bedrijfsleven adviseerde tot het omslagstelsel over te gaan. Het lijkt wel of in ons land de ideologie van het kapitaaldeckingsstelsel zwaarder weegt dan de belangen der pensioengerechtigden. Ook aan deze zijde van het IJzeren Gordijn is het gevaar niet denkbeeldig dat een bevolkingsgroep slachtoffer wordt van de ideologie. De vrijheid op pensioengebied heeft er toe geleid dat de regelingen variëren van zeer slecht tot zeer behoorlijk.

Het gaat hier echter niet alleen om ideologie maar ook om een keiharde economische realiteit. Zwakkere ondernemingen en bedrijfstakken kunnen zich niet onttrekken aan het algemene loonpeil en deszelfs verhogingen, maar zij kunnen wel hun kosten drukken door te „sparen” op secundaire arbeidsvoorwaarden, die voor de werknemers minder doorzichtig zijn en minder zwaar tellen dan het contante loon. De vraag is echter hoe lang dit verschil op het gebied der pensioenvoorzieningen nog kan blijven bestaan. Als voldaan moet worden aan de eis der vakcentrales: 70% welvaartvast eindlooppensioen zullen de sociale achterblijvers in grote moeilijkheden komen⁵⁾. Te voorzien valt dat het streven naar harmonisatie op dit gebied nog vele jaren in beslag

zal nemen. De weg van de minste weerstand is dan ook een verdere structurele verhoging van de AOW, die duidelijk de belangstelling van de vakcentrales geniet. „Natura non facit saltum” (de natuur maakt geen sprong) was de lijfspreuk van de grote Engelse econoom Alfred Marshall.

Wanneer bij het kapitaaldeckingsstelsel gestreefd wordt naar redelijke eindlooppensioenen, dan blijkt ook hier niet-premievastheid het gevolg te zijn. Bij sterke loonstijging komen de back-service-klappen heel hard aan. Telkens weer blijkt dan dat er in het verleden eigenlijk te weinig premie is gestort, er is te weinig kapitaal gevormd. De ondernemer moet dan als het ware voor de tweede keer betalen voor hetzelfde doel. Blijkt na pensionering van de betreffende werknemers nog een verdere storting nodig met het oog op de waardevermindering der uitkeringen dan betaalt hij voor de derde keer. In 1957 sprak een aantal kapitaaldeckingsdeskundigen zich uit tegen toepassing van het eindloonsysteem bij ondernemingspensioenregelingen, omdat een dergelijke toezegging moeilijk voorspelbare en mogelijk zeer hoge lasten op de onderneming zou kunnen leggen⁶⁾. Sindsdien heeft het eindloonsysteem in de particuliere sector duidelijk aan betekenis gewonnen, met name bij de grote concerns. Enerzijds was er het voorbeeld van de overheidsvoorziening en anderzijds groeide het inzicht dat een goede aanpassing van het pensioen aan het laatstgenoten inkomen niet meer is dan een minimum eis waaraan iedere pensioenvoorziening behoort te voldoen.

Het streven naar welvaartvast pensioen leidt zowel bij het omslagstelsel als bij het kapitaaldeckingsstelsel tot niet-premievastheid. Bij het omslagstelsel is deze onvastheid echter van geheel andere aard — gevolg van de vergrijzing — dan bij het kapitaaldeckingsstelsel dat bij welvaartvast eindlooppensioenen uitermate gevoelig wordt voor loonstijgingen zoals wij die de laatste 10 jaar hebben meegemaakt in ons land.

Een zeer belangrijk aspect van het kapitaaldeckingsstelsel dat in het bestek van dit artikel buiten beschouwing moet blijven is de beleggingspolitiek der pensioenfonds. De lezer die geïnteresseerd is in de argumenten die voor voortzetting van het kapitaaldeckingsstelsel kunnen worden aangevoerd, verwijzen wij kortheidshalve naar de artikelen van Machielsen, Verbraak en Hoogteijling in Het Verzekerings-Archief van juli 1967. Bijzondere aandacht verdienen hierin de voorwaardelijkheid der toezeggingen en de rechten der zogenoemde slapers.

- 1) Money, Londen 1946, p. 2.
- 2) Zestig jaren statistiek in tijdreeksen, Centraal Bureau voor de Statistiek, 1959, p. 125; centraal economische plan, 1968.
- 3) G. M. J. Veldkamp, De sociale zekerheid opnieuw beschouwd in perspectief, Alpha aan den Rijn, 1967, p. 5.
- 4) L. Yntema, Het ouderdomspensioen in de Nederlandse sociale verzekering, Het Verzekerings-Archief, juli 1967, p. 190.
- 5) Program van Actie, Overlegorgaan van NVV, NKV en CNV, 1967, p. 12.
- 6) Rapport over de financieringswijze van pensioenregelingen voor werknemers in verband met een doelmatige financiering van de onderneming, Het Verzekerings-Archief, okt. 1957.

Koopkracht pensioenen vormt vraagstuk

UPPSALA EN DE POLITIEK

• Vervolg van pag. 1

Ik acht het dan ook geen bezwaar, wanneer kerken zich uitspreken over sociale en economische vragen en opkomen voor gerechtigheid en vrede tussen de volken. De geboden Gods gelden niet alleen voor het innerlijke en persoonlijke leven, maar evenzeer voor nationale en internationale verhoudingen.

Het is echter een tweede vraag hoe en in welke mate de kerk dit doet. Men kan niet ontkennen, dat het aan deskundigheid in Uppsala niet ontbrak. Er waren vele factoren, die aanvankelijk twijfel opriepen of uit dit alles iets goeds zou kunnen worden geboden. Ik denk aan de massaliteit van de plenaire vergadering, waar meer dan duizend afgevaardigden present waren. Ik denk aan de zes secties, die elk weer waren onderverdeeld in vijf subsecties, zodat er niet minder dan dertig verschillende samenkomsten waren, waarvan ieder gedelegeerde maar een enkele kon bijwonen. Ik denk aan het taalverschil waarbij Engels de dominerende voertaal was, doch voor Duits en Frans meestal van de dienst van toeken gebruik moest worden gemaakt. Ik denk aan de methode van discussie in verschillende subsecties, waarbij voor ieder gelegenheid was zijn inbreng te leveren, doch waar het maar zelden tot een dialoog kwam en de discussies meermalen het beeld van een reeks monologen vertoonde. Ik denk ook aan de tijdnood, die zich vooral in de laatste dagen liet gevoelen, toen in de plenaire zittingen de meest belangrijke beslissingen moesten worden genomen, waarbij de discussie meermalen moest worden gesloten, amendementen weinig kans van aanvaarding hadden en de meeste rapporten ondanks ingebrachte bezwaren werden aanvaard. Wanneer men al deze factoren overweegt, kan men de twijfel aan een goed resultaat verstaan.

Er waren echter ook andere, meer positief werkende factoren. Ik reken daartoe in de eerste plaats de ontwerpen, die voor elke sectie waren gemaakt en lang tevoren aan de afgevaardigden waren toegezonden. Ze gaven een inleiding op de problemen, waren een richtsnoer voor de discussie en boden stof voor resoluties.

Ik noem in de tweede plaats de redevoeringen, die in de eerste week werden gehouden, waarvoor men soms zeer deskundige personen uit de gehele wereld had weten te charteren. Hun oraties hebben veel tijd gevraagd, doch waren meermalen boeiend en hebben de geest van de conferentie mee bepaald. Ik noem bijzonder de oriënterende rede van dr. Visser 't Hooft, de oraties van de neger-auteur James Baldwin en van Lord Caradon over het rassenvraagstuk en last but not least de wegens tijdnood niet uitgesproken rede van Lady Jackson-Barbara Wood en haar op bandrecorder opgenomen briljante improvisatie over „rich and poor nations”. Deze vrouwelijke hoogleraar in het internationale economisch ontwikkelingswerk maakte door haar deskundig en inhoudrijk appél een diepe indruk op de conferentie.

Voorts hebben tot een goed resultaat ook bijgedragen de experts, die in elke sectie present waren en zorgden dat 's nachts goede resoluties werden geformuleerd uit de soms verwarde discussie

van de dag. Niet ieder herkende daarin de opmerkingen, die men had gemaakt en niet ieder was daarom voldaan, maar wat wil men? Het resultaat was beter en meer dan men aanvankelijk had verwacht. Persoonlijk was ik lid van de sectie over de eredienst, maar ik hoorde van een lid van de sectie over ontwikkelingswerk, hoe de discussie daar op een bepaald punt was vastgelopen, doch hoe een befaamd econoom uit Pakistan een oplossing had gebracht. Zo zal het in meer secties zijn gegaan. Doch nu de vraag: behoort dit alles tot de bevoegdheid van de kerk? Gaat zij de grenzen van haar taak niet te buiten, wanneer ze over deze sociaal-economische en politieke vragen uitspraken doet?

Dubbelgebod

Ik geloof, dat het de roeping van de kerk is aan individu en gemeenschap, aan personen en volken voor te houden het dubbelgebod van de liefde tot God en de naaste, en de weg, waarin dit gebod kan worden vervuld d.i. Christus. Dit dubbelgebod is in wezen één. Het eerste is het „grote gebod” en het tweede is „aan dit gelijk” d.w.z. van even centrale betekenis en onafscheidelijk aan het eerste verbonden. Er kan soms een spanning bestaan tussen het eerste en tweede gebod, die ook te Uppsala meermalen was te merken, waarbij de liefde tot de naaste alle accent ontvangt en de liefde tot God, het „grote” gebod, op de achtergrond geraakt of dreigt te worden vergeten. Gelukkig kwam daartegen meermalen reactie. De kerk heeft het dubbelgebod der liefde in zijn volle omvang te prediken. Zij mag om de horizontale lijn de verticale en om de verticale lijn de horizontale niet vergeten. Op de achtergrond van haar liefde tot de naaste moet steeds staan de liefde tot God, die de bron en stimulans van de echte naastenliefde is. Vanuit dit dubbelgebod moet de kerk opkomen voor gerechtigheid en vrede tussen rassen, volken en personen. Zij mag en moet dit doen in de Naam van God en met Zijn autoriteit. Zij predikt immers niet haar eigen wijsheid, maar Zijn gebod?

Hier schuilt echter de moeilijkheid. In de praktijk van het leven zijn recht

Presidium Wereldraad

Kathedraal Uppsala

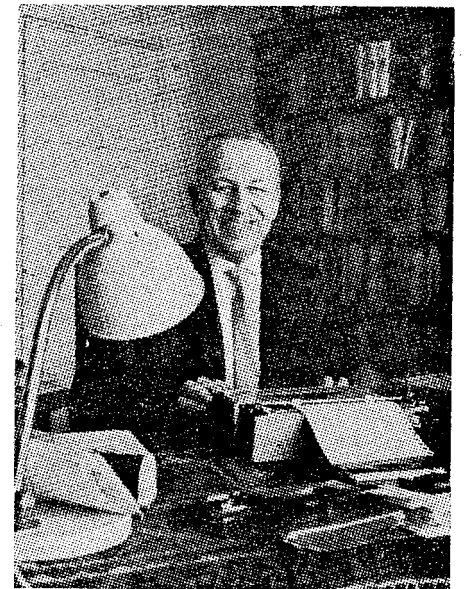
en onrecht vaak nauw verweven. Wie kan nauwkeurig bepalen, waar onrecht wordt gedaan en waar voor het recht wordt gestreden? Het is heel gemakkelijk met borden en banieren te demonstreren pro dit en contra dat, maar zouden andere groeperingen soms niet evenveel argumenten hebben om dit pro en contra te verwisselen? Het probleem Vietnam, het Midden-Oosten, Zuid-Afrika is niet zo eenvoudig en ongecompliceerd als velen menen. Natuurlijk is het ieders recht zich daarover een oordeel te vormen en zijn mening te propageren en verdedigen, maar als de kerk spreekt en oordeelt, moet zij dit kunnen doen in de Naam van Hem, Wiens Woord zij heeft te prediken. Zij moet het geweten van volken en overheden zijn, dat er steeds weer aan herinnert, dat er een God is, die gerechtigheid liefheeft en het recht haat. Daarom moet zij in haar spreken zich wachten voor elke schijn van partijdigheid en vooroordeel en moet zij zeer voorzichtig zijn haar oordeel, in de Naam van haar Heer, te geven over verhoudingen en situaties, die een dubieus of een tweeslachtig karakter dragen. Zij moet de algemene beginselen van gerechtigheid en vrede en naastenliefde prediken en protesteren, wanneer deze met voeten worden getreden, zoals zij in ons land heeft gedaan tegen het onrecht en geweld van het nazidom. Maar zij moet de toepassing en concrete uitwerking van deze beginselen overlaten aan andere instanties, die daartoe geroepen zijn.

In Nederland hebben wij het voorrecht christelijk-politieke partijen te bezitten. Partijen, die hun gebreken hebben en wier activiteit niet boven kritiek verheven is, maar die toch dit goede hebben, dat zij het dubbelgebod Gods als richtsnoer voor het politiek handelen aanvaarden. Het is hun taak, al of niet in samenwerking met anderen, bedacht te zijn op de concrete toepassing en uitwerking daarvan.

Uitspraken

De vergadering te Uppsala is meermalen verder gegaan dan het prediken van algemene beginselen. Zij heeft in verschillende internationaal-politieke geschillen uitspraken gedaan, aan wier

oprechte bedoelingen men niet behoefte te twijfelen, doch die, naar veler gevoelen, toch mede onder invloed van aard-politieke factoren hun formulering ontvingen. Ik herinner me hoe bij de discussies over Biafra-Nigeria prof. Bäumlín van Bern, hoogleraar in het kerkrecht, de vraag stelde: „Kan de vergadering geen moedig woord over Nigeria zeggen? Ik heb van ds. Niemöller geleerd steeds te vragen: Wat zou Jezus doen? Jezus is de Heer van dit huis! Hij zou voor wapenstilstand, voor een compromis zijn!” Zijn woord klonk als de kreet van een consciëntie, die zich boven het gewirwar van een discussie wil verheffen om alleen naar de stem van Jezus te luisteren. Maar de felheid van de Nigeriaanse debater werd er niet door gebroken en de leiding toonde zich daartegenover conciliant, denkend aan de hongerende vrouwen en kinderen in Biafra, die echter, nu al weer weken zijn verstrek, nog niet geholpen zijn. Als de Kerk haar gezaghebbend woord spreekt moet dit steunen op het Woord van God. Men kan niet zeggen, dat alle uitspraken van Uppsala daarop steunen. Ze zijn daarvoor te gedetailleerd en

Prof. dr. C. van der Woude is emeritus-hoogleraar van de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Kampen. Hij was gedelegeerd waarnemer op de vierde Assemblée van de Wereldraad van Kerken in Uppsala. In een aantal artikelen zal prof. v. d. Woude zijn indrukken geven over wat er in Uppsala is besproken en de betekenis daarvan ook voor de politiek.

dragen hier en daar teveel een compromiskarakter, waarin rekening wordt gehouden met machtsgroeperingen binnen en buiten de Assemblée. De Wereldraad dient ze dan ook niet aan als bekleed met goddelijk gezag. Geen kerk is er aan gebonden. Ze worden alleen aanbevolen „for study and for appropriate action”, om te bestuderen en er op een passende wijze mee te handelen.

Onder deze voorwaarde zijn deze uitspraken echter van waarde. Het zou niet juist zijn wanneer kerk en wereld deze resoluties en rapporten in archieven lieten vergelen en zouden voortleven, alsof er geen vergadering in Uppsala was geweest.

Want, al behoort men zijn heil en zaligheid niet van de Wereldraad te verwachten, toch is het van belang dat zoveel kerken en christenen uit de gehele wereld zich hier hebben bezonnen op de meest brandende vragen van onze tijd. Het Woord en de Geest van Christus waren niet vreemd aan deze vergadering, hoe gemengd haar samenstelling ook was. Ook hebben zeer deskundige personen, die over deze wereldproblemen goed hadden nagedacht, aan de meningsvorming en de resoluties hun bijdragen gegeven. We hoeven deze uitspraken niet als evangelie te aanvaarden en kritiek er op blijft wenselijk en mogelijk, maar kerken, politieke en sociale organisaties zullen toch goed doen er kennis van te nemen en zich af te vragen of hier ook wegen worden gewezen die voor de oplossing van de vragen van rijke en arme landen, oorlog en vrede enz., van betekenis kunnen zijn. Het bestek van dit artikel laat niet meer toe op de inhoud van de resoluties over genoemde problemen in te gaan. In een volgend artikel hoop ik daarop terug te komen.

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG (VIII)

DE CULTURELE REVOLUTIE

DOOR D. KOOIMAN

De jongste geschiedenis van China wordt gekenmerkt door een diepgaande cultuurcrisis. In een tijdsbestek van ruim honderd jaren werd het oude Chinese rijk bestel, dat op zijn confucianistische grondslag een culturele eenheid vormde, omgesmeed tot een modern georganiseerde, industriële staat op basis van het communisme. Een grotere culturele revolutie is nauwelijks denkbaar. Reden om het druk gewoel der huidige grote proletarische, culturele revolutie niet in betekenis te overschatten.

Anderzijds evenwel zijn de ontwikkelingen in het kader van deze laatste beweging zó adembenemend, dat een afzonderlijke bespreking op zijn plaats lijkt. In de geschiedenis der jong gevestigde Chinese Volksrepubliek doet de culturele revolutie in betekenis niet onder voor de Landhervorming, de Honderd Bloemen (liberalisatie-beweging) of de Grote Sprong (economisch ontwikkelingsplan).

Een schier onoverkomelijke moeilijkheid bij een onderzoek naar feiten en achtergronden der culturele revolutie is het gebrek aan goede informatie. De vlijtig werkende „anti-communist league” op Formosa bevordert over het algemeen geen helder begrip van de gebeurtenissen op het Chinese vasteland, terwijl vele der vanuit Hongkong spiedende „China-watchers” met enige skepsis dienen te worden beluisterd. Het vroeger aan informatie rijke Moskou verkeerde sedert het ideologisch conflict met Peking in een troebele bron en de voorlichting uit de Chinese hoofdstad zelf tenslotte strekt slechts ten voordeel aan hem, die tussen de regels weet te lezen. Een vooraanstaand China-kenner slaakte onlangs de verzuchting, dat wij over de ontwikkelingen in het China van de 17e eeuw beter zijn ingelicht dan over het China van onze eigen tijd. Het vereist meer behendigheid dan waarover schrijver dezes beschikt om zonder averij deze klippen der politieke hartstochten te omzeilen. Lokkend doch gevaarlijk zijn die havens, waar een veelzijdig verschijnsel als de culturele revolutie verklaard wil worden vanuit slechts één gezichtshoek. Wij willen derhalve in het navolgende aan een kort feitelijk overzicht een beschouwing verbinden van verschillen-

de aspecten, die in deze culturele revolutie afwisselend of gelijktijdig een rol spelen, zonder hieruit een verlossing-brengende keuze te doen. Dat laatste is, indien al mogelijk, nog te vroeg.

Sedert het ontstaan der Chinese Volksrepubliek (1949) hebben er verschillende ideologische massa-acties plaats gevonden, gericht tegen de intellectuelen ('50), de ambtenaren en handelaars ('51), de reactionairen o.a. in kunst en literatuur ('55) enz. De culturele revolutie ('65 e.v.), welke bedoelt de laatste overblijfselen van de revisionistische-kapitalistische cultuur uit te bannen, hoort zeker in deze reeks thuis. Sedert eind 1965 de eerste aanvallen werden gedaan op literatoren en toneelschrijvers, die van kritiek op Mao Tse-Tung's beleid werden beticht, vindt deze beweging met meerdere of mindere heftigheid voortgang volgens het gebruikelijke patroon van aanklacht, gedwongen studie en indoktrinatie. Door middel van alle beschikbare propaganda-organen wordt stemming gekweekt tegen die kleine groep van vermetelen, die zich tegen het feilloze denken van voorzitter Mao zou hebben verzet en vast zou willen houden aan oude opvattingen en dwaalleer.

Denken Mao richtsnoer

In de zomer van 1966 komt het Centrale Comité der CCP in Peking bijéén en formuleert de 16 punten der culturele revolutie, waarbij de nadruk valt op de vorming van een eigen proletarische cultuur, waartoe het denken van Mao als richtsnoer dient. Een speciaal comité onder leiding van de ideoloog Chen Po-ta wordt met de uitvoering der culturele revolutie belast. Het is duidelijk, dat het begrip revolutie hier niet moet worden opgevat in de zin van gewelddadige opstand, maar als een omwenteling in het denken, een ideologische grote sprong vooruit. Juist in die verheerlijking, ja haast vergoddelijking van voorzitter Mao en zijn ideeën ligt het onderscheid met de voorgaande massa-acties. Er komt in deze culturele revolutie een brok persoonsverheerlijking naar voren, zoals sedert Stalin niet meer vertoond is; sommige in omloop gebrachte verhalen maken op ons Europeanen de indruk van een middeleeuws heiligenleven.

Deze grote nadruk op het denken van Mao wijst overigens op het hardnekkig voortbestaan van traditionele voorstellingen, die juist het doelwit heten te

zijn van deze culturele revolutie. Zoals vroeger alleen de confucianistisch geschoolden toegang hadden tot de staatsfuncties, zo is nu omhelzing van het Maoïstische communisme absolute voorwaarde voor het bekleden van een openbaar ambt. De confucianistische idee, dat hij die op de juiste (ethische) manier heeft leren denken geen gespecialiseerde kennis behoeft, herleeft nu ge'teld wordt dat het denken van Mao bekwaamt tot alle mogelijke functies: soldaat, arbeider, kunstenaar enz. Talloos zijn ook de verhalen dergenen die door studie van Mao's werken tot vernuftige uitvindingen kwamen of zich tot haast onmogelijke militaire prestaties in staat toonden. Zo bleek de studie van Mao's strategie der revolutionaire oorlog goed voor een wereldkampioenschap tafeltennis. Zoals vroeger de keizer drager en vertolker was der orthodoxe leer, zo is het nu Mao Tse-Tung die de enige juiste toepassing leert der communistische rechtzinnigheid. Wie zijn uitleg weerstaat wordt in deze culturele revolutie genadeloos terzijde geschoven, o.a. door middel van het traditionele wapen der literaire inkwistitie (Wu Han, Teng To).

Dit voert ons tot een ander kenmerk, waarin de culturele revolutie zich onderscheidt van de voorgaande campagnes in de volksrepubliek: de acties tegen de „anti-Mao gezinden” bleven niet beperkt tot het terrein van kunst en wetenschap, maar breidden zich uit tot de politiek en tastten zelfs de hoogste partij-organen aan. In het voorjaar van 1966 valt Lo Jui-ching, de staf-chef van de Chinese strijdkrachten, ten slachtoffer aan de zuiveringsacties. Na hem komt Peng Chen ten val, de machtige burgemeester van Peking en lid van het Politburo van het CC. Hij sleurt velen in zijn val mee, alhoewel latere verklaringen willen, dat juist hij, de onverdachte communist van het eerste uur, werd meegesleurd door zijn ondergeschikten, die hij tevergeefs tegen aanvallen in bescherming poogde te nemen. De secretaris der CCP, Teng Hsiao-ping, is het volgende kopstuk dat moet wijken voor de kritiek die eensklaps losbarst. Naar zijn lot, zoals ook dat van zijn lotgenoten, kan slechts worden gegist. Het meest vooraanstaande slachtoffer der culturele revolutie is echter zonder twijfel Liu Shao-chi, de president der Chinese Volksrepubliek en de vermoedelijke opvolger van voorzitter Mao. Bij de grote massa-betogingen in de herfst van 1966 blijkt aanvankelijk zijn terugzetting in de officiële machtshiërarchie, vervolgens zijn blijvende afwezigheid.

De minister van defensie maarschalk Lin Piao, „de naaste wapenbroeder van voorzitter Mao”, wordt aan het volk voorgesteld als de nieuwe kroonprins. Liu's naam wordt niet meer genoemd. In de talloze aanvallen, die in de pers op zijn persoon en beleid verschijnen, wordt hij stelselmatig aangeduid als „die partij top-man in functie die de kapitalistische weg kiest” of korter als „de Chinese Chroetsjov”. Alle ideeën en praktijken die een zege van het communisme in China tegenstreven worden — zo doen de Chinese persorganen geloven — reeds jaren lang belichaamd in Liu en zijn kliek.

Het totale aantal hoog- en laaggeplaatste partijkaders dat in de loop der culturele revolutie is uitgezuiverd kan zonder meer indrukwekkend genoemd worden.

Buiten partijkanalen om

Een niet minder opvallend verschijnsel in de ideologische maalstroom der culturele revolutie is het feit dat Mao en de zijnen de zuiveringen uitvoeren buiten de gebruikelijke partij-kanalen om: niet het partij-secretariaat maar een speciaal comité van Mao-getrouwen is met de uitvoering der culturele revolutie belast; en niet de bestaande communistische jeugdorganisatie maar een nieuw gevormde Rode Garde werd als stootroep in de strijd geworpen. Op 18 augustus 1966 maken deze rode gardisten zich in hun olijfgroene uniformen met rode armbanden voor het eerst tot middelpunt van een grote betoging en worden zij door Mao met zijn investituur bekleed. Op hun armbanden staat geschreven: „Hung Wei Ping”, soldaten van de rode garde. Geen wonder dan ook dat hun opkomst met die van de militaire Lin Piao in verband is gebracht.

Het verloop van de rode kinderkrustocht is uit de krantenberichten genoegzaam bekend. Na massale betogingen, waarin straatnamen en verkeerslichten aangepast worden aan de huidige stand van de revolutie, ontstaat in Peking een ware straatreureur, waarbij alles wat duidt op revisionisme of imperialisme in zaken of personen ten slachtoffer valt aan deze uitbarsting van revolutionaire geestdrift. Ambades van gewraakte revisionisten worden langdurig belegerd en door middel van heroïsche Lange Marsen trekken deze jonge zedemeesters der socialistische moraal het land door om overal revolutionaire ervaringen uit te wisselen. Bij de overgang naar 1967 ontstaat de indruk dat de leiding de acties der jeugdige rebellen nauwelijks meer in de hand heeft. Door de jongeren op te nemen in een monsterverbond met partij-kaders en leger-eenheden en de onderwijsinstellingen te heropenen tracht men de rode wachters onder controle te krijgen en hun acties in meer ordelijke banen te leiden. Op dit moment lijkt hun rol grotendeels uitgespeeld.

Leger

Een laatste onderscheidend kenmerk van deze culturele revolutie is het grote aandeel dat het leger in de campagne heeft. Het leger, dat in de maoïstische leer niet alleen een militaire taak heeft, maar ook dient als produktie-korps en propaganda-eenheid, staat model als een fusie van functies en wordt aan het volk voorgehouden als de grote leerschool voor het denken van Mao. Maar-schalk Lin Piao, opgeklimmen tot Mao's rechterhand, is militair en minister van defensie, terwijl het Rode Boekje, kort begrip der Maoïstische leer, in legerkringen schijnt te zijn ontstaan. Hoewel het leger betrokken is geweest bij de opzet en regie der rode garde — een para-militaire organisatie — wordt het aanvankelijk toch op de achtergrond gehouden en grijpt het niet zelf in de loop der gebeurtenissen in. Eerst wanneer arbeiders in industrie en mijnbouw zich tewege gaan stellen tegen de hinderlijke dweepzucht der rode gardisten wordt ingrijpen van het leger, ook in een schrijven van het Centrale Comité, noodzakelijk geacht. In maart 1967 wordt de steun van het leger meld in berichten uit o.m. Kweichow, Heilungkiang en Shantung. Uit verschillende berichten blijkt, dat het leger op sommige plaatsen op ernstig verzet stuit, terwijl bovendien een actieve deelname van de strijdkrachten in de culturele revolutie ook politieke tegenstellingen binnen het leger zelf aan het licht brengt.

Over het geheel weet Mao echter mede dankzij minister Lin Piao de controle over de strijdkrachten te behouden. Bij de vorming van Mao-gezinde revolutionaire comités in steden en provincies — een ontwikkeling die zich momenteel met enige snelheid voltrekt — verleent het volksbeveiligingsleger belangrijke diensten. Uit het grote aantal van deze revolutionaire comités leze men nog geen overwinning af der maoïsten. De wens om na een aantal stormachtige jaren een zekere mate van orde te herstellen doet ongetwijfeld zijn invloed gelden, doch de daartoe noodzakelijke compromissen met de niet verslagen tegenstander worden door de Peking-propaganda vanzelfsprekend niet uitgemeten.

BOEKBESPREKINGEN

WIJ ONTVINGEN

HET is de redactie niet mogelijk aan alle binnengekomen uitgaven een bespreking te wijden, hoezeer dat op zichzelf genomen ook aanbeveling zou verdienen. In deze rubriek wordt uw aandacht gevestigd op diverse uitgaven, welke wij ontvingen en die voor u — de een meer, de ander minder — van belang zijn.

Jaarverslag 1967, van de Stichting Raad voor Gereformeerde Sociale Arbeid, de Stichting Landelijk Orgaan voor de Gereformeerde Gezinsverzorging, de Stichting Landelijk Orgaan van de Gereformeerde Gezindte voor de Bejaardenzorg. In het 68 blz. tellende jaarverslag wordt een overzicht gegeven van de verrichte werkzaamheden, waardoor een indruk wordt gekregen omtrent de problematiek waarmee de genoemde stichtingen zich zoal bezig houden. Adres: Corn. Houtmanstr. 19, Utrecht.

VOLKSGEZONDHEID

Bevolking en volksgezondheid, een rapport van de Provinciale Raad voor de Volksgezondheid in de provincie Overijssel (Ter Pelkewijkpark 21, Zwolle), waarin de resultaten van een vergelijkend onderzoek in de gemeenten Oldemarkt en Nieuwleusen zijn neergelegd. Nagegaan is of, en in hoeverre de bedragen, welke door de gemeentebesturen per inwoner beschikbaar zijn gesteld voor de volksgezondheid tot een door de bevolking redelijk geacht voorzieningsniveau hebben geleid. Tevens is nagegaan of en in hoeverre er sprake was van een waarneembaar verschil in de sociaal-medische voorzieningen. Het rapport omvat 104 blz. plus 45 blz. aan bijlagen.

Tweede jaarverslag van de Vereniging Landelijk Centrum voor Gereformeerd Jeugdwerk over het jaar 1967 (Konigin Sophialaan 19, Amersfoort). In 60 pagina's wordt een overzicht gegeven van hetgeen in 1967 de revue passeerde in deze vereniging.

En bijzonder en samen, een uitgave van de Contactcommissie voor de bijzondere projecten met medewerking van het ministerie van C.R.M. Secretariaat: Steenvoordelaan 370 te Rijswijk (Z.H.). De publikatie is de vijfde in deze serie. De Contactcommissie houdt zich bezig met de methodiek van het maatschappelijk werk ten behoeve van de probleemgezinnen (bijzonder opbouwwerk). In de brochure van 53 pagina's worden ervaringen uit een samenwerkingspro-

ject met betrekking tot probleemgezinnen weergegeven met het doel deze ervaring ten dienste te stellen van het werk in het algemeen.

CHINA

China in de internationale verhoudingen, rapport van de commissie-China van de K.V.P. (Mauritskade 25, Den Haag). Aandacht wordt geschonken aan de ideologische achtergrond; de verhouding tot Rusland; tot Azië en de Verenigde Staten; tot de ontwikkelingslanden; tot de Verenigde Naties en tot Nederland. In een aantal bijlagen komen enkele specifieke punten aan de orde. Het rapport telt 51 pagina's. De prijs bedraagt f 2,50 per exemplaar. (Giro 379333 t.n.v. Penningmeester K.V.P., Den Haag)

MARX

Karl Marx, zijn leven en zijn tijd, geschreven door Isaiah Berlin. De eerste druk van deze biografie verscheen in 1939 in Engeland. De Arbeiderspers N.V. gaf dit voortreffelijk geschreven boek uit als Kleine Floret nr. 4 ter gelegenheid van het feit, dat het op 5 mei 11. 150 jaar geleden was, dat Karl Marx te Trier werd geboren. Het boek werd vertaald door Peter de Jong. Het boek omvat 258 blz.; de prijs bedraagt f 5,90.

Ontwikkelingsplannen, geschreven door prof. dr. J. Tinbergen. Het boek verscheen in de reeks „Wereldakademie" van de uitgevers W. de Haan en J. M. Meulenhoff. Met de reeks wordt beoogd de lezer informatie te geven op alle gebieden van het weten en denken om vakman en geïnteresseerde leek vertrouwd te maken met de modernste wetenschappelijke inzichten. Dat geldt ook voor dit boek.

Het onderwerp als zodanig is technisch van aard, maar de schrijver probeert de zaken zo eenvoudig mogelijk te vertellen. Een bezigheid die verre van eenvoudig is vanwege de vele Engelse termen, die voor vakmensen wel gesneden koek zijn, maar voor veel leken ongetwijfeld een struikelblok zullen vormen voor een goed begrip, ook al wordt er veel met grafieken en tabellen gewerkt. Het boek omvat 251 blz. In kort bestek wordt een groot aantal facetten van de ontwikkelingsplanning belicht.

Niet iedereen zal veel profijt hebben van bestudering van dit boek. Vakmensen daarentegen juist zeer veel.

Over de ontwikkelingsproblematiek — o.a. ook over de planning — hoopt de redactie in de komende maanden nog enkele artikelen te laten verschijnen.

Praktijkervaringen B.T.W., bevat het verslag van de B.T.W.-dagen, welke de uitgevers Fed, Gouda Quint, Kluwer en Noorduijn, in december 1967 en in januari 1968 organiseerden

Het boekje — 112 pagina's — bevat een zestal voordrachten over de B.T.W. De vragen — gesteld aan een forum onder leiding van prof. mr. H. J. Hofstra — en antwoorden — kort en bondig geformuleerd — nemen 27 pagina's in beslag. Een zakenregister vergemakkelijkt het gebruik. De prijs bedraagt f 8,50.

DEMOCRATIE

Problemen der democratie (tweede bundel) is een uitgave van het Oost-West Instituut (Van Stolkweg 10, Den Haag). De bundel bevat een aantal opstellen welke in het tijdschrift Oost-West zijn verschenen. De 23 artikelen bestrijken een breed terrein, o.a. de democratie als ideaal, als historisch proces; politieke beleidsvorming; bureaucratie en democratie; christendom en democratie. Zeven beschouwingen zijn gewijd aan burgerschap en burgerschapsvorming.

Tenslotte komen o.a. aan de orde de gemeentelijke democratie, de democratie in de onderneming en in de vakbeweging.

De namen van de diverse auteurs staan er borg voor, dat in de bundel de problemen inderdaad aan de orde worden gesteld.

De uitgave omvat 142 pagina's (per pagina 2 kolom, kleine letters); de prijs bedraagt f 6,90.

BOUWEN

Bouwen, wonen, leven, is een uitgave van J. H. de Bussy te Amsterdam. Het boek bevat een vijftal studies nl. „Bouwen, levensontplooiing ten dienste", van mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom. In deze studie worden met de sociale aspecten van het wonen belicht. Prof. dr. ir. F. Th. A. Tellegen schrijft over „De heelwording van het leven" en geeft zijn visie op het wonen, zoals hij dit als filosoof ziet. Prof. ir. M. J. Grandpré Molière noemt zijn studie „Opdat de mensen wonen". De bijdrage van jhr. ir. J. de Ranitz draagt als titel „Wonen in een functionele wereld" en handelt over stedenbouw.

De laatste bijdrage heet „Stedenbouwkundige vingeroefeningen". Het opstel bevat een toelichting op enige voor-

beelden van woonvormen en stedenbouwkundige woonmilieus. Het is samengesteld door een Rotterdams architectenbureau. De prijs van het boek bedraagt f 9,75.

Jaarverslag 1967 Centraal Sociaal Werkgevers Verbond. (Per 1 januari 1968 is deze organisatie met het Verbond van Nederlandse Werkgevers opgegaan in het Verbond van Nederlandse Ondernemingen). Het verslag omvat 247 pagina's. Uitvoerige informatie wordt gegeven omtrent de zaken waarmee het verbond zich heeft beziggehouden. Ter illustratie: het tweede hoofdstuk „arbeidsvoorwaarden, arbeidswetgeving, sociale verzekering en pensioenvoorzieningen" omvat circa 100 pagina's. Tal van grafieken en bijlagen verhogen de documentaire waarde van het verslag.

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13.78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN voor lichtbeton
GRONDSTOFFEN
voor de steen- en keramische industrie
WEGENBOUWMATERIALEN

N LIKEURGLAASJE

BIOFUNGIN

voor de maaltijd, is de remedie tegen
MOEHEID en GEBREK aan EETLUST
Aangenaam van smaak!
Flacon à 500 c.c.

Uw Apotheker of Drogist heeft 't

DR. WILLMAR SCHWABE
ZAANDAM

db

Voor goed verzorgd drukwerk

DRUKKERIJ J. B. VAN DEN BRINK & Co
Beukerstraat 77 Zutphen Tel. (5750) 4218

Snelle persen en vakkundig personeel
slaan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken

periodieken boeken en handelsdrukwerk

DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drift 13 / tel. 030 - 19446
utrecht

rotatie

„MIETRA" transporteurs enz.
„MIEDEMA" landbouwwagens, enz.

Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek aan ons bedrijf

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND - TELEFOON 05173 - 543

VOOR UW WASGOED

en

UW STOOMGOED

Wasserij en Chemische Wasserij **DE LELIE**,
Bergen op Zoom - Telefoon 01640 - 5171

Depots en filialen in geheel Zeeland
en West-Brabant.

Leiden:
Breestraat 65, tel. 21800

Oegstgeest:
Geversstr. 41, tel. 52917

Alphen a.d. Rijn:
v. Mandersloostraat 60

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennep
02526-2541

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 34

24 augustus 1968

HET MASKER AF

Dit is geen betreurenswaardig incident of een onbegrijpelijke vergissing, wat nu in Tsjechoslowakije is gebeurd. Dit is het Sovjet-imperialisme in zijn ware gedaante. Alle aanpappers en co-existentialisten ten spijt.

Dit is precies hetzelfde bolsjewisme, dat de Hongaarse vrijheid vertraptte. Hetzelfde, dat in 1948 de behulpzame hand bood, om het Tsjechische democratisch-nationalisme te vernietigen.

Dit is het bolsjewisme, waarmee De Gaulle probeerde op goede voet te komen en waaraan hij de NAVO wilde offeren. Dit is het bolsjewisme, waartegen de NAVO 20 jaar geleden werd opgericht, de NAVO, die sommigen nu verouderd achten en niet meer passend bij de nieuwe hoopvolle ontwikkelingen in Rusland.

De anderen, die Rusland helpen, zijn slechts vazallen. Oost-Duitsland, met aan het hoofd Ulbricht, die met een kameleontische vazallenziel aan Rusland vasthield om het even of het Stalin was, of Beria, of Chroestsjov of een ander die er de lakens uitdeelde.

De Duitse troepen trokken opnieuw de Tsjechische grens over, nadat zij het ook in 1939 hadden gedaan, toen met hakenkruisen, nu met Sovjetsterren in hun vaandels.

Deze invasie bewijst hoe gevaarlijk Rusland een ontwikkeling acht, waarbij vrijheid komt om zijn eigen mening te zeggen, ook over de terreur van de stalinistische periode in Praag, waarover kortgeleden niemand iets durfde zeggen.

Er werd een stuk van de waarheid openbaar, feiten kwamen aan het licht, waarover ook in Tsjechoslowakije, zelfs door de kerken jarenlang werd gezwegen.

Rusland haat het vrije woord en de persoonlijke vrijheid, omdat zij die een dodelijk gevaar acht voor het systeem. Daarom verspeelt Rusland liever de steun van het westerse communisme dan dat het in een land, dat het als vazal wil houden, die vrijheid duldt.

Deze nieuwe terreur zal politieke gevolgen hebben, die we nu nog niet kunnen overzien, voor de NAVO, voor de kwestie Vietnam, voor de positie van De Gaulle, voor de presidentsverkiezingen in Amerika.

En dat alles afgezien van de vraag, of er nieuwe Russische zetbazen komen in Praag en of Roemenië na Tsjechoslowakije op zijn nummer zal worden gezet.

Het masker is afgeworpen, de ware gedaante van het Sovjet-imperialisme wordt opnieuw duidelijk zichtbaar, en alleen zij, die niet willen zien, zullen blind blijven voor dit alles.

Wij wensen het Tsjechische volk de kracht toe om nooit te berusten.

IN DIT NUMMER

De Staatscommissie van advies inzake Grondwet en Kieswet heeft haar eerste rapport uitgebracht. Zie pag. 3 en 5.

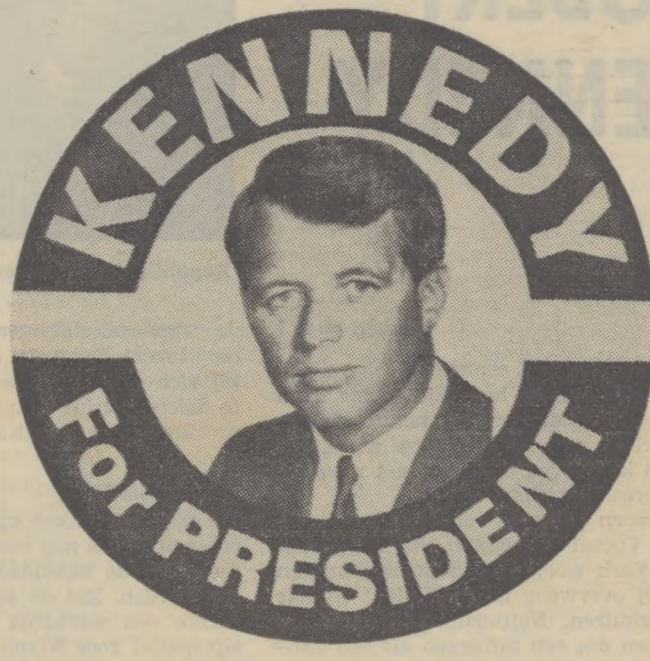
Op pagina 4 en 5 schrijft prof. Van der Woude over Uppsala en sociaal-economisch ontwikkelingswerk.

De heer D. Kooiman schrijft nogmaals over De culturele revolutie. Dit artikel is tevens het slot van de serie over China, wereldmacht van vandaag. Zie pag. 6 en 7.

Op pagina 7 tevens het slot van het artikel over de welvaartvasten pensioenen van prof. dr. A. van Doorn.

Op pag. 8 vindt u de rubriek Lezers schrijven ons...

DE SCHADUW VAN ROBERT KENNEDY

HET is niet te veel gezegd, dat in Amerika over de conventies van de republikeinse en van de democratische partij de schaduw lag en ligt van de vermoorde senator Robert Kennedy.

Het duidelijkste zal dit natuurlijk blijken volgende week op de democratische conventie. De oplossing, die deze partij in haar verdeeldheid en verwarring op dit ogenblik nodig heeft en waarnaar zij naar mijn overtuiging ook zou hebben gegrepen, die oplossing werd in de vroege morgen van de vijfde juni 1968 in een smalle gang tussen de keuken en de lift van een hotel in Los Angeles vermoord.

Maar ook op de keuze van de presidentskandidaat der republikeinen is het wegvalen van Kennedy van invloed geweest. Er is weinig twijfel aan, dat een man als Nixon het meest de republikeinse partij representeert. Een man als Rockefeller is niet representatief voor deze partij.

Er is echter nog een factor, die bij de kandidaatstelling zwaar meetelt. Dat is de vraag of de kandidaat ook in staat moet worden geacht de verkiezingen te winnen. Hier lagen de grote (en enige) kansen van Rockefeller, want alle opinie-onderzoekingen wezen uit, dat zijn kansen om in november te winnen veel beter waren dan die van Nixon. (Er is natuurlijk nog een derde factor, die wel niet zo de aandacht getrokken heeft, maar die nog veel belangrijker is, n.l. de vraag, wie er na een eventuele verkiezing tot president het beste zou kunnen regeren...)

Voor het antwoord op de vraag, wie het meest in staat geacht moet worden de verkiezingen in november te winnen, is een belangrijk punt, wie de vermoedelijke tegenkandidaat van de andere partij zal zijn.

En hier nu meen ik, dat de moord op Kennedy niet alleen de democratische partij van haar beste kandidaat beroofd heeft, maar er ook in hoge mate toe heeft bijgedragen dat de beste kandidaat der republikeinen door zijn partij werd uitgeschakeld. Want in een strijd tussen Nixon en Kennedy waren de vooruitzichten voor de republikeinen veel ongunstiger geweest dan in een strijd tussen Nixon en Humphrey of tussen Nixon en McCarthy.

Presidentskandidaat Nixon

Het is dus Nixon geworden bij de republikeinen. Wat is daarvan te zeggen? Er zijn verschillende gezichtspunten, die daarbij van belang zijn. De voornaamste zijn m.i. zijn stellingname ten opzichte van de armoede en de minderheden in eigen land, verder zijn stand-

punt ten aanzien van de wereld en in het bijzonder van Vietnam, en tenslotte zijn houding gedurende de verkiezingscampagne tot nu toe.

Velen, met name in Europa, zullen het met deze volgorde niet eens zijn. Persoonlijk echter ben ik van overtuiging, dat voor de toekomstige verhoudingen in de wereld in de eerste plaats van belang is, hoe en hoe snel Amerika het vraagstuk van de rassentegenstellingen en armoede in eigen land tot een rechtvaardige oplossing weet te brengen. De ogen van de achtergeblevenen en achtergestelden in de wereld zijn er in de eerste plaats op gericht, hoe Amerika (de leider van het vrije, democratische, rijke deel van de wereld) dit oplost.

Er is geen enkele twijfel aan, dat ook Nixon hier een der belangrijkste taken voor de toekomstige president ziet lig-

DOOR MR. W. AANTJES

gen. Tijdens mijn verblijf in Amerika heb ik aan hem in een t.v.-interview de vraag horen stellen, wat zijn mening was over de minderheden, de armoede en de onlusten in de grote steden. Zijn antwoord was, en ik geloof dat hij dat heel ernstig meende: „There cannot be progress without order”; er is geen vooruitgang mogelijk zonder orde en rust. Het commentaar van Rockefeller, desgevraagd, was: „I think, there cannot be order without progress”: orde is niet mogelijk zonder vooruitgang. Men kan zeggen, dat dit een woordenspel is en in zekere zin is het dat ook wel. Maar het is toch meer: het verraadt een houding, een benaderingswijze. Nixon heeft dit standpunt consequent volgehouden. Vlak voor zijn nominatie heeft hij in een (ook in Nederland uitgezonden) interview als de belangrij-

Nixon

ste taken, waar de Verenigde Staten voor staan, genoemd: bestrijding van „the crime in our streets”, de misdaad in de grote steden, en in de tweede plaats het bestrijden van „the devaluation of our money”, de geldontwaarding. Eisenhower hamerde in zijn laatste t.v.-toespraak tot de republikeinse conventie op hetzelfde aambeeld: „Respect for law and order”.

Er is geen twijfel, dat ook dit ernstig gemeend is, maar er is evenmin twijfel mogelijk, dat dit niet de benadering is, die het vertrouwen van de achtergestelden en de achtergeblevenen kan winnen. Eerbied voor de bestaande orde is immers altijd in het belang van degenen die bij de verstoring ervan iets te verliezen hebben, niet van de anderen. De benadering van Nixon gaat aan de kern van het vraagstuk voorbij. Men kan niet zeggen, dat de republikeinen niet gewaarschuwd zijn. De vertegenwoordigers der gekleurde minderheden hebben niet gezegd, wie zij wel wilden, zij hebben geen eisen gesteld, zij hebben geen eigen kandidaat gesteld, zij hebben heel bescheiden alleen gezegd: „Nixon niet”.

Maar het werd Nixon. En hij werd het dank zij concessies niet aan degenen, die meer het vertrouwen van de gekleurde minderheden hadden dan hijzelf (het noorden en Rockefeller), maar aan degenen die nog minder dan hijzelf dat vertrouwen hadden (het zuiden en Reagan). En straks is men dan weer verbaasd en verontwaardigd als het al te lang op de proef gestelde geduld zich een uitweg zoekt.

Martin Luther King, die toch waarlijk de onlusten niet verdedigde, schreef in zijn laatste boek: „De kreten van de Black Power en de onlusten zijn niet de oorzaken van het blanke verzet, zij zijn er de gevolgen van”. En Robert Kennedy waarschuwde jaren geleden al, dat het extremisme (van twee kanten) alleen kan worden voorkomen, als wij niet alleen vastberaden tegen de wetteloosheid zijn, maar tegelijkertijd (!) de onrechtvaardigheid eerlijk en snel te lijf gaan.

Medekandidaat Agnew

Zou men nog hebben kunnen hopen, dat Nixon zich van deze houding zou

vervolg op pag. 2

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

OOK TEL- EN REKENMACHINES

BRANDKASTEN GROTE SORTERING

De Clergstraat 77, tel. 020 - 123711, Amsterdam
Zijweg 53, telefoon 023 - 20018, Haarlem
Laan van Nieuw Oost-Indië 12, Den Haag.

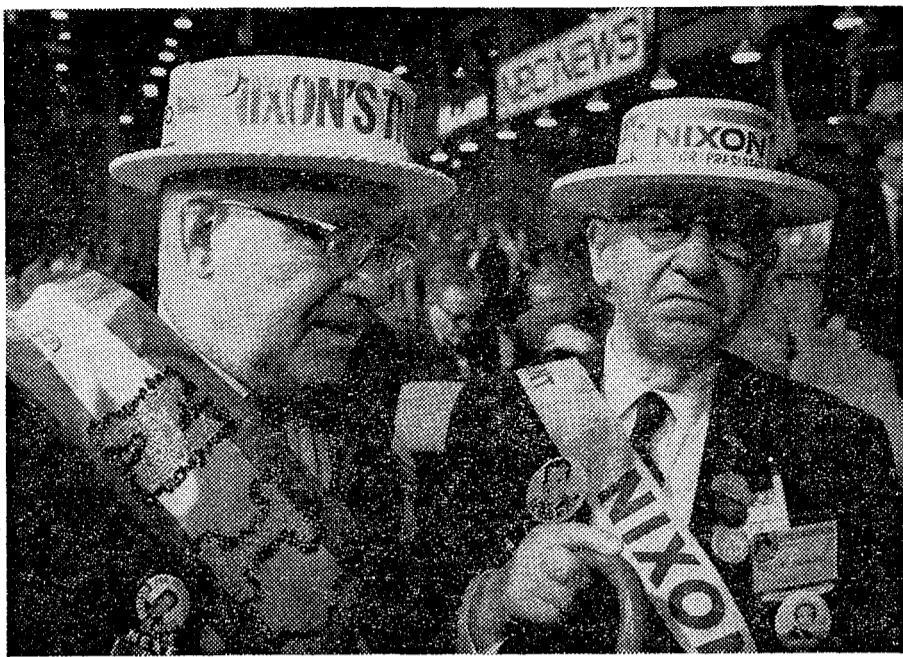
DE SCHADUW VAN ROBERT KENNEDY

vervolg pag. 1

bevrijden, als hij eenmaal de kandidatuur in zijn bezit had, zijn eerste daad na de nominatie bewees het tegendeel, en wel op een weinig frisse wijze, n.l. in zijn keuze van de kandidaat voor het vice-presidentschap.

Er waren andere verwachtingen gewekt. Vooraf had Nixon, die in de staat New York woont, laten doorschemeren dat hij overwoog naar de staat Illinois te verhuizen. Natuurlijk wist hij, dat iedereen dat zou uitleggen als een aanwijzing dat hij burgemeester Lindsay van New York, een man met veel begrip voor en veel vertrouwen bij de niet-blanke minderheden, als vice-president zou voordragen (beide kandidaten mogen n.l. niet in dezelfde staat woonachtig zijn). Na zijn verkiezing vergat hij deze verholten belofte even snel als zijn toezegging, dat hij na zijn kandidaatstelling naar Moskou zou gaan. Eenmaal gekozen, liet hij weten „bij nader inzien” er geen tijd voor te hebben.

Wie is Agnew, de republikeinse kandidaat voor het vice-presidentschap? Hij is de man, die op het psychologisch meest geschikte moment de wind voor Nixon deed draaien. De laatste dagen voor de conventie brokkelde de aanhang van Nixon duidelijk af ten gunste van Rockefeller. Wat Nixon nodig had, was dat op het goede moment een oorspronkelijke Rockefeller-aanhanger openlijk de kant van Nixon zou kiezen. Daarvoor leende zich Agnew, die zelfs de rede hield, waarbij Nixon officieel kandidaat werd gesteld, welke rede minder voor Nixon dan tegen Rockefeller werd uitgesproken. De prijs werd een dag later bekend: de kandidatuur voor het vice-presidentschap. Nixon had de zekerheid vooraf van de nominatie verkozen boven de mogelijkheid na de nominatie een royaal gebaar te maken jegens zijn verslagen mededingers. Misschien ook wilde hij dat niet eens, en wilde hij zijn triomf over Rockefeller ten volle genieten door uitgerekend diens voormalige aanhanger als zijn tweede man te kiezen. Het herinnert aan de wijze, waarop Johnson in 1964

Republikeinse Conventie

de ongebruikelijke en nare stap deed om Robert Kennedy als enige speciaal bij zich te laten komen om hem mee te delen, dat hij hem niet als zijn vice-president zou voordragen.

Humphrey?

De gang van zaken op de republikeinse conventie doet nog meer de vraag klemmen, wie de kandidaat der democraten zal worden. Zal de democratische conventie een werkelijk en aantrekkelijk alternatief voor Nixon bieden?

Voorop moet worden gesteld dat het bij de keuze Humphrey-McCarthy anders ligt dan bij de republikeinse keuze Nixon-Rockefeller. Bij de democratische verkiezingsstrijd staat sinds het wegvallen van Robert Kennedy de kwestie-Vietnam voorop. Bij de republikeinen was dat ook wel een hoofdpunt, maar primair was toch de grote interne sociale kwestie. Wat betreft de bestrijding van de armoede en de strijd voor de gelijke burgerrechten is de regering-Johnson (en Humphrey) in het algemeen het program van John Kennedy trouw gebleven. Daarom is Robert Kennedy dan ook altijd bereid gebleven Johnson loyaal te steunen. Het lag meer aan de weerstand in het congres dan aan de regering, dat er niet meer is tot stand gekomen.

De grote vraag is, wat de Kennedy-aanhang zal doen. De voornaamste rivaal van Robert Kennedy was Humphrey en wel vanwege diens vereenzelviging met het Johnsonbeleid, in het bijzonder ten aanzien van de Vietnam-kwestie. Later is Humphrey zich op dat punt wel enigszins anders gaan uiten, maar het maakt allemaal een nogal onzekere en onstabiele indruk. Het lijkt er veel op, dat zijn standpunt meer bepaald wordt door zijn kansen op de democratische nominatie dan door een vaste overtuiging. En dat is zeker in zulk een zaak weinig vertrouwenwekkend voor een toekomstig president.

McCarthy?

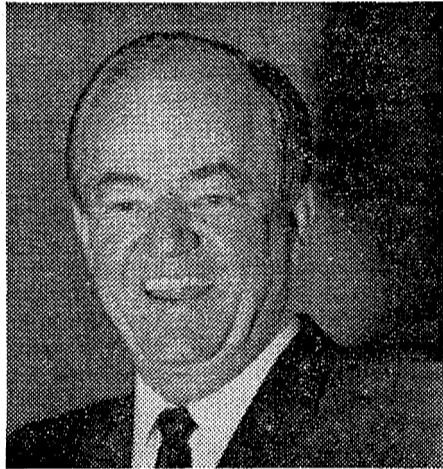
Zullen de Kennedy-aanhangers dan naar McCarthy overgaan? De opvattingen van Kennedy en McCarthy lagen stellig veel dichter bij elkaar dan die van Kennedy en Humphrey. Kennedy heeft dat ook altijd erkend en is in zijn bestrijding van McCarthy terughoudend en correct geweest.

McCarthy van zijn kant heeft de Kennedy-supporters zeer van zich vreemd. Na de voorverkiezingen in de staat Nebraska, die een overwinning voor Kennedy en een teleurstelling voor McCarthy waren, heeft McCarthy zich zeer laatdunkend en grievend over Kennedy uitgelaten. In de campagne voor de daarop volgende voorverkiezingen in de staat Oregon heeft hij met name Kennedy fel en unfair aangevallen, in het bijzonder toen hij suggereerde, dat Kennedy in het geheim met Humphrey samenspande om McCarthy te elimineren. Dat heeft de Kennedy-aanhang zeer verbitterd. Ik geloof niet, dat zij hun steun aan McCarthy zullen geven.

Een derde?

Er is inmiddels een derde kandidaat, McGovern, die sinds jaar en dag de idealen van Kennedy aanhangt. Maar hoewel hij de steun van enkele van de naaste medewerkers van Kennedy heeft, wordt hij in die kring toch niet als de opvolger van Kennedy gezien.

Waarschijnlijker is, dat deze kandidatuur de Kennedy-aanhang slechts welkom is als mogelijkheid een directe meerderheid voor een der andere kandidaten te verhinderen. Want dat de Kennedy-groep op de conventie een rol zal willen spelen, is buiten alle twijfel. Wat gebeurt er, als er een impasse ontstaat? Zal er dan een andere, geheel nieuwe kandidaat zijn, die de partij achter zich krijgt? En... zal die kandidaat wellicht Edward Kennedy heten? Die kans is m.i. uiterst gering. Men weet niet, wat een Kennedy doet, als de hele partij een beroep op hem doet; niet uit eerezucht, maar uit verantwoordelijkheid. Hijzelf hoopt stellig dat men het hem niet zal vragen. Men moet het hem ook niet vragen. Het zou werkelijk tevéél gevraagd zijn.

Humphrey

Een duidelijke eigen kandidaat na de moord op Robert en het meer dan begrijpelijke en acceptabele zich niet beschikbaar stellen van Edward hebben de Kennedy's niet. Althans niet voor het presidentschap.

De vice-president

Heel belangrijk kon daarom wel eens worden, wie Humphrey zich als zijn vice-president (en wie als zijn minister van buitenlandse zaken) denkt. Zijn eerste keus heeft hij al bekend gemaakt: Edward Kennedy. Dat was meer dan een politieke berekening, het betekende in de keus van deze persoon tevens ook het aanwijzen van zijn eigen opvolger te zijner tijd. Maar Edward Kennedy kon niet accepteren zijn verklaring laat geen enkel misverstand toe.

Zal Humphrey voor zijn tweede keus in dezelfde kring zoeken? Er zijn er die het vrezen. Vanuit het zuiden wordt al aandrang op hem uitgeoefend zijn „running-mate” daar te zoeken. Op de zuidelijke lijst komt o.a. voor gouverneur Connally van Texas, een vertrouweling van Johnson. Dat de gouverneur van Georgia, de aarts-racist Maddox (hij liet nog zeer onlangs de vlag op zijn ambts-woning halfstok hijsen, toen opnieuw een blanke school in zijn staat voor negers werd toegankelijk gesteld!) zich voor het presidentschap kandidaat gesteld heeft, dient kennelijk ook slechts om Humphrey en de democratische conventie duidelijk te maken, dat zij met het conservatieve zuiden rekening hebben te houden. Vooral nu Wallace van Alabama zelfstandig aan de presidentsverkiezingen deelneemt en nu het republikeinse duo een duidelijk conservatief tempel draagt, zal de aandrang op Humphrey om met zijn tweede man

aan zijn rivalen wind uit de zeilen te nemen toenemen.

Zal Humphrey voor die aandrang bezwijken? Of zal hij de toevlucht nemen tot een middenman, zoals de jonge, frisse en capabele senator Harris van Oklahoma? Of zal hij de moed en het inzicht hebben een uitgesproken vertrouwensman uit de Kennedy-kring aan zich te verbinden? En zo ja, wie zal dat dan zijn?

Reeds direct nadat Edward Kennedy het aanbod van de hand had gewezen, werd de naam genoemd van de Kennedy-zwager Shriver, ambassadeur der Verenigde Staten in Parijs. Na de kandidatuur van McGovern werd onmiddellijk verondersteld, dat zijn eigenlijke oogmerk de kandidatuur voor het vice-presidentschap was. Dat laatste kan wel waar zijn, maar dat betekent nog niet dat dat ook de bedoeling der Kennedy's is.

Eén naam ben ik nog niet tegengekomen, en dat heeft mij eerlijk gezegd wat verbaasd. Dat is de naam van de 51-jarige Lawrence F. O'Brien. Deze

McCarthy

O'Brien was een der belangrijkste adviseurs van John Kennedy, die hem in zijn kabinet opnam als minister van Posten. Deze post is hij ook onder president Johnson blijven bekleden, totdat in dit voorjaar Robert Kennedy zich kandidaat stelde voor het presidentschap. Toen trad hij af om zich ter beschikking te stellen van diens verkiezingscampagne. De betekenis van deze Kennedy-vertrouwing ging, ook tijdens de Johnson-periode, ver uit boven die van zijn nominale functie. Het zou mij niet verbazen, als zijn naam plotseling naar voren komt, indien Humphrey zijn tweede man in de richting van de Kennedy-kring zou zoeken. Over enkele dagen zullen wij het zeker weten.

Rockefeller/McCarthy

Met de aanwijzing van de republikeinse en de democratische kandidaat is de zaak nog niet tot zijn eenvoudigste proporties teruggebracht. Er is nog de derde kandidaat Wallace, die wel eens zoveel stemmen zou kunnen trekken dat geen der kandidaten de meerderheid krijgt, waardoor de keuze van de president aan het Huis van Afgevaardigden zou vervallen.

Er is ook nog de vraag, wat McCarthy zal doen, als hij niet de keuze der democratische partij wordt. Vice-president onder Humphrey kan hij niet worden, omdat hij uit dezelfde staat afkomstig is en dat is grondwettelijk verboden. Al eerder heeft hij bedreigd, indien hij niet zou worden gekozen, Rockefeller te zullen gaan steunen. Die mogelijkheid is door de beslissing der republikeinse conventie vervallen.

Naar mij is gebleken, hopen velen in Amerika op een gehele heroriëntering der partijen. Een gezamenlijk optreden van Rockefeller en McCarthy bij de presidentsverkiezingen zou het begin daartoe kunnen zijn en zeker veel stemmen krijgen. Ik geloof echter niet, dat Rockefeller daarvoor te vinden zal zijn. Het ziet er in ieder geval wel naar uit, dat de hoofdstrijd zal gaan tussen Humphrey en Nixon, waarbij de uitslag niet allereerst bepaald wordt door de vraag, wie de meeste aanhangers heeft, maar wie de minste tegenstanders heeft...

Een duidelijker bewijs, in welk een impasse de Amerikaanse presidentsverkiezingen zijn geraakt, is nauwelijks mogelijk. De schaduwen, die de moord op Robert Kennedy over de presidentsverkiezingen werpt, zijn wel lang en diep.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

RAPPORT STAATSCOMMISSIE OVER HET KIESSTELSEL

DOOR H. ALGRA

DE Staatscommissie van advies inzake de Grondwet en de Kieswet heeft haar eerste rapport uitgebracht.

Het is allermint een revolutionair stuk. Meer een overweging van het voor en tegen van verschillende wijzigingen van de kieswet. En — met de mededeling, dat de commissie geen eenparigheid van gevoelen heeft omtrent de wenselijkheid van verschillende veranderingen. Dat is maar mooi. Want daardoor staat de regering vrij in het maken van haar eigen keus. De regering moet ten slotte met voorstellen komen, die zij geheel en ten volle voor haar eigen verantwoordelijkheid bij de Staten-Generaal indient.

Wij herinneren aan de gang van zaken bij het omroepbestel. De „regeringspartijen”, die hun steun gaven aan het kabinet-Marijnen, waren het over de wettelijke regeling van het omroepbestel radicaal oneens. Daarom kwam er een commissie. Het was te voorzien, dat die ook niet met een eenstemmig advies zou komen. Maar het kabinet Marijnen hoopte daar, bijna tegen beter weten in, toch wel op. En de minister-president zei in de Eerste Kamer: als die commissie nu met een vrijwel eenparig advies mocht komen, dan wordt de zaak voor de regering veel gemakkelijker en is er ook een groter kans, dat een wettelijke regeling de instemming zal krijgen van de Staten-Generaal.

Het kabinet-Marijnen heeft getracht, met een eigen voorstel te komen, omdat de tijd scheen te dringen, en is bij die poging uit elkaar gebarsten. Het instellen van de commissie heeft alleen de ontsteking van de tijdbom vertraagd door verlenging van het slagkoord.

In zaken als wijziging van de kieswet behoort het kabinet met naar eigen voorstellen te komen en die met haar eigen argumenten te verdedigen. Vooral nu reeds uit de redevoeringen bij de installaties van de staatscommissie blijkt, dat de regering eventuele wijzigingen, ook van de kieswet, ziet in verband met ons hele parlementaire bestel. De minister-president zei bij de installatie van de commissie: Het hele

staatkundige krachtenveld kan veranderen bij verandering van kiesstelsel. Dat moeten we ons voor gezegd houden. En het blijkt duidelijk uit de analyse van de plannen om het land te verknippen in twaalf gesloten kiesdistricten, waarbij lijsten in het ene district niet mogen worden verbonden met lijsten uit andere districten.

DE commissie heeft, uitgerekend, dat er in 1967 zou zijn gebeurd, als er volgens deze regeling zou zijn gestemd, zonder dat binnen de kieskringen lijsten zouden zijn verbonden. Dan zou de KVP, die 42 zetels haalde in 1967, er 54 hebben gekregen en de PvdA zou niet op 37 zijn blijven staan, maar gekomen zijn op 45. De VVD en de ARP zouden elk een zetel minder hebben gekregen, de CHU zou gelijk zijn gebleven, en voor de kleinere partijen zouden de uitslagen zijn geweest: BP 4 in plaats van 7; D'66 2 in plaats van 7; CPN 2 in plaats van 5; PSP 1 in plaats van 4 zetels, terwijl de SGP en het GPV niet meer aan bod zouden komen. Dat is inderdaad een verandering van het gehele krachtenveld. En zo zou het zijn, als men nog een restzetel zou kunnen krijgen voor 50% van de kiesdeler. Er is alle grond om aan te nemen, dat er een meerderheid in de beide Kamers zal zijn, die er aan wil meewerken, om dit percentage te verhogen. En dan wordt het voordeel voor de grote partijen nog versterkt.

Het is een merkwaardige zaak, dat voor deze grote bevoordeling van de beide grootste partijen in de commissie hebben gestemd twee heren van de KVP, mitsgaders de beide A.R.- en C.H.-leden.

NU denken sommigen, dat dit allemaal grondig zal veranderen, als er de zo vurig begeerde polarisatie plaats vindt, en b.v. enerzijds de A.R.P., de C.H.U. en de K.V.P. de lijsten zouden verbinden, en anderzijds er een linkse concentratie zou komen van P.v.d.A., P.S.P. en D'66. Maar dan zouden er voor de drie christelijke partijen 80 zetels beschikbaar komen, dat is evenveel als volgens de eerste berekening, als de partijen samen optrekken. Komt er alleen een „rechtse” en helemaal geen „linkse” concentratie, dan zouden de drie christelijke partijen in plaats van

80 er 86 in de wacht kunnen slepen, dat is 57.6% van de zetels voor 44.5% van de stemmen. Een sterke meerderheid in het parlement tegen een duidelijke minderheid van het kiezerscorps, een verschijnsel dat bij elk districtenstelsel geregeld voorkomt. De jongste verkiezingen in Frankrijk waren daarvan een duidelijk voorbeeld.

ENPARIG is de Staatscommissie in haar aanbeveling de mogelijkheid te scheppen dat voorkeurstemmen meer effect kunnen sorteren. Dat is een teruggrijpen op een vroegere regeling, zij het in verzwakte vorm. Toen de Evenredige Vertegenwoordiging in werking trad gold over de gehele linie het stelsel van de grootste resten, zowel bij het toekennen van de restzetels als bij de verdeling van de zetels op de lijst. Stel, dat toen op een lijst 1000 stemmen waren uitgebracht en daarvoor waren vier zetels toegekend, de stemmen als volgt over de lijst verdeeld:

no. 1 700; no. 2 50; no. 3 24; no. 4 0; no. 5 42; no. 6 50; no. 7 20; no. 8 56; no. 9 38; no. 10 0.

Dan zou de lijstkiesdeler 250 zijn, en gekozen worden verklaard no. 1, 2, 3 en 8. Want no. 4 zou bij overdracht slechts 24 stemmen krijgen; no. 8 met 56 stemmen werd dus de vierde gekozen en als hij uitviel zou no. 5 hem opvolgen.

ZO was het eerst. Daardoor is Jan Schouten met voorkeurstemmen gekozen. Later heeft men dat veranderd en bepaald: alleen als iemand meer dan 50% van de lijstkiesdeler krijgt, kan hij door voorkeurstemmen eerder aan de beurt komen. Dat wil de staatscommissie nu veranderen in 25%, waardoor er iets méér kans komt dat iemand met voorkeurstemmen wordt gekozen. Dit voorstel heeft weinig praktische, maar wel morele waarde.

Want het tracht het volkomen legitieme recht van de kiezer, om een zogenaamde voorkeurstem uit te brengen, enigermate te honoreren.

Een stem op no. 1 van de lijst is strikt genomen ook een voorkeurstem, direct en indirect.

Direct, doordat ik, als ik no. 1 van de lijst stem, stem op één kandidaat. Indirect, doordat ik mij bewust ben, dat mijn stem ten goede komt aan de kan-

didaten in de volgorde waarin zij door de partij op de lijst zijn geplaatst, en daartegen blijkbaar geen overwegend bezwaar heb.

Bij de kamerverkiezingen 1918 was er één partij, die de kiezers vroeg: stemt op één van de kandidaten van de lijst, we kunnen ze u allemaal, hoofd voor hoofd aanbevelen, maar u moet maar één hokje zwart maken. U heeft keus genoeg op onze lijst en elke keus is een goede keus. Zulk een propaganda sloot zich helemaal aan bij de formele regeling in de kieswet.

LATER zijn de politieke partijen grote waarde gaan hechten aan de volgorde op de lijst.

Om, zoals we dat zeggen, te komen tot een harmonische samenstelling in de fractie met een specialist voor elke branche.

Bij die zogenaamde harmonische samenstelling spelen soms ook heel andere factoren een rol; het „pousseren” van zittende leden, een goede verdeling der kansbiedende plaatsen voor kerkelijke gezindten, steden en platteland, arbeiders en boeren en middenstanders, noorden, zuiden en westen enz. En dat kan men, met enige goede wil, allemaal vangen onder het woord harmonische samenstelling.

Maar dan is het toch altijd, de partij, die de lijst zo samenstelt, en de leden der Tweede Kamer worden niet gekozen door de partijleden, maar door de kiezers. Het is best mogelijk dat slechts één procent van de kiezers, die op een bepaalde lijst stemmen, ook daadwerkelijk hebben deelgenomen aan het samenstellen van de lijst.

IN elk geval is de inspraak van de kiezers beslissend. Het komt niet te pas, wanneer de partij iemand die met voorkeurstemmen is gekozen, pressen, deswege te bedanken. Nog veel minder komt het te pas, dat een partij van haar kandidaten vordert, om vooraf een stuk te tekenen, dat zij zullen bedanken, als zij met voorkeurstemmen worden gekozen. Dat betekent een veranderen van een wettelijk vastgestelde verkiezingsuitslag.

Als een partij haar lijst op strikt democratische wijze samenstelt, volgens een methode, die bij mondige leden past, is er weinig kans, dat het kiezerscorps hier corrigerend zal ingrijpen met voorkeurstemmen.

Maar wanneer bij de samenstelling van de lijst een bepaalde minderheid zou zijn verongelikt, dan zou er een kans zijn, dat vele kiezers uit protest op een ander nummer dan no. 1 stemmen.

Een vergrote kans, om door voorkeurstemmen in zo'n geval iets te bereiken, zal elke politieke partij en haar bestuur er toe nopen, om zo nodig met nog meer zorgvuldigheid er naar te streven, dat de lijst een zo duidelijk mogelijke weerspiegeling wordt van de partij in al haar nuanceringen.

*) Een uitzondering zou ik willen maken voor het geval dat b.v. A.R., C.H.U. en S.G.P. met één lijst uitkomen voor de gemeenteraadsverkiezingen, en de volgorde op een lijst van kansbiedende plaatsen aldus maken: 1. AR, 2. CHU, 3. SGP, 4. AR enz. Wanneer dan de groep van de A.R. probeert, door voorkeurstemmen op no. 4 de verkiezing van no. 3 te verhinderen en een extra recht voor de A.R. in de wacht te slepen, dan is dat een niet-eerbare praktijk, waaraan no. 4 niet mag meewerken.

☆☆☆ Academicici

In onze samenleving nemen academici een belangrijke plaats in. Zij bezetten een groot aantal sleutelposities. De maatschappelijke en technologische ontwikkeling is van dien aard, dat gesteld kan worden, dat de behoefte aan academici zal toenemen. Een commissie uit de Academische Raad heeft onlangs een rapport gepubliceerd getiteld „Aantallen academici tot 1980, aanbod en behoefte”. De commissie stond onder voorzitterschap van prof. Dalmulder, hoogleraar in de wiskundige economie en econometrie te Tilburg.

De commissie heeft cijfers verzameld, berekeningen gemaakt en conclusies getrokken. Een van de conclusies komt er op neer, dat het academisch apparaat moet worden verdubbeld om in de toekomstige behoefte te voorzien. Dat is de raming van de commissie.

Er zijn vaker van dit soort studies gemaakt. Niet altijd is er mee gewerkt. Het blijkt ook nogal eens, dat een raming niet uitkomt. Dat behoort niet te verbazen, want wie kan een toekomstige ontwikkeling precies voorspellen? In

tien jaar kan er zoveel in de maatschappij veranderen, dat de behoeften anders kunnen komen te liggen. Daarnaast kan ook een eventuele verkorting van de studieduur resultaten van een studie in een ander licht stellen. Met allerlei factoren kan een commissie geen of onvoldoende rekening hebben gehouden. De commissie Dalmulder heeft bijvoorbeeld geen rekening gehouden met mogelijke gevolgen van de Mammoetwet. Trouwens de commissie waarschuwt zelf tegen het toekennen van absolute waarde aan haar ramingen.

Daarmee zijn wij het eens. In deze studie zien wij een bijdrage voor de bezinning op het toekomstig beleid ten aanzien van universiteiten en hogescholen. In een verdubbeling van het academisch apparaat in enkele jaren geloven wij niet. Het is o.i. ook financieel gezien onmogelijk.

Het lijkt een beetje op een wetenschappelijke slag in de lucht. Niettemin bevat het rapport een aantal nuttige bouwstenen. Wij ontkomen er trouwens in ons land niet aan om op korte termijn een aantal maatregelen te nemen.

Op de inhoud van het rapport zal dan ook nader worden teruggekomen.

☆☆☆ De P.B.O.

Vanouds heeft in a.r. kring de gedachte van overleg en samenwerking een belangrijke rol gespeeld bij de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Steeds is die als essentieel beschouwd bij de bevordering van nieuwe maatschappijvormen.

In het Program van Actie 1967-1971 heeft de partij zich opnieuw positief over de P.B.O. uitgesproken. Daarnaast pleit het program er echter voor om de gehele materie opnieuw onder ogen te zien. Vooral ook omdat het pad van de P.B.O. niet over rozen is gegaan. De verwachtingen, welke leefden bij de totstandkoming van de wet op de Bedrijfsorganisatie van 27 januari 1950, zijn niet geheel in vervulling gegaan.

Misschien is hieraan niet geheel onschuldig het feit dat de wijze van uitvoering van de wet de mogelijkheden voor een ruime ontwikkeling nogal beperkte. Overigens stonden vooral grote delen van het bedrijfsleven niet te trappelen van ongeduld om aan de wet concrete gestalte te geven.

Bij de Tweede Kamer is thans een voor-

stel tot wijziging van de wet op de Bedrijfsorganisatie ingediend door de ministers Roolvink (sociale zaken), Lardinois (landbouw en visserij) en staatssecretaris Van Son (economische zaken). De bewindslieden komen op enkele punten met wijzigingen en geven hun visie met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling.

Het voorstel om de instelling van lichte schappen en bedrijfscommissies mogelijk te maken kan wellicht goed werken. Hierdoor wordt een meer gevarieerde opzet mogelijk en is de kans aanwezig dat er iets gaat groeien. Wij vragen ons overigens wel af of de wet van 1950 de instelling van lichte schappen onmogelijk maakte.

Wat de ontwikkeling betreft merken de bewindslieden op, dat bedrijfsorganisatie naar hun mening ook nu nog past in de maatschappelijke ontwikkeling. Deze opvatting sluit aan bij hetgeen in ons program is neergelegd.

Het wetsvoorstel vormt een positieve bijdrage om de P.B.O. meer ontplooiingsmogelijkheden te bieden.

Eén onzer medewerkers zal binnenkort schrijven over dit wetsontwerp.

UPPSALA EN SOCIAAL-ECONOMISCH ONTWIKKELINGSWERK

Rede Barbara Wood-Jackson

DE sociaal-economische en politieke vragen zijn op de vergadering van de Wereldraad te Uppsala niet de enige, maar wel zeer belangrijke vragen geweest. Ze hebben geleid tot twee omvangrijke rapporten elk van tien gestencilde foliobladen. Het is niet mogelijk de totale inhoud van deze rapporten hier weer te geven. Ik moet me tot enkele saillante punten beperken.

De discussie over het sociaal-economisch ontwikkelingswerk werd ingeleid door een aantal referaten, waarvan dat van Lady Barbara Wood-Jackson wel de diepste indruk heeft gemaakt. Zij noemde het moment, waarop de Wereldraad nu samenkwam, een „apocalyptisch moment” en doelde daarmee op de ontwikkeling van wetenschap en techniek, waardoor het mogelijk is geworden het gelaat van de aarde te veranderen en in hongerslijdende gebieden als India de opbrengst van het land tot het vijfvoudige op te voeren. Het was één van de redenen, waarom wij aan de toekomst van de mensheid niet behoeven te wanhopen: „This is not a time for despair”.

Zij gaf echter ook haar kritiek op de huidige wereldsituatie, waarbij 20% van de wereldbevolking beschikt over de wereldrijkdom, terwijl 80% in nood verkeert. De welvaart, waarin de westerse landen leven, was naar haar oordeel niet alleen te danken aan technische en industriële vooruitgang, maar ook aan de morele en sociale hervorming, welke daarmee gepaard ging en die gestalte kreeg in een moderne belastingpolitiek, in sociale verzorgingen en in een volledig benutten van de beschikbare volkskracht.

Deze hervormingen, welke in de laatste eeuw in het Westen tot gunstige resultaten hadden geleid, behoren, volgens Lady Jackson, ook in de internationale economie te worden toegepast. Er zou een wereldbelasting moeten komen tot steun van de onderontwikkelde gebieden. In het begin van de zestiger jaren was dit beginsel ook aanvaard en in verschillende landen had men van 0,6% tot 1% van het nationale inkomen bijeengebracht, maar sinds was dit weer achteruitgelopen tot 0,4%. Bijzonder teleurstellend was ook de vergadering van de UNCTAD in New Delhi geweest. Toch was zij van mening, dat de oorzaak hiervan niet in economische motieven lag maar in het eenvoudige feit, dat de volken nog niet gewend zijn over de grenzen van hun eigen bestaan heen te zien. Zoals er vroeger binnen de grenzen van het eigen volk een kloof tussen de klassen was, zo bestond er nu een kloof tussen Oost en West, tussen

Noord en Zuid. Wij voeren onze wereld-economie nog op dezelfde manier, waarop men in de vorige eeuw de economische verhoudingen tussen de klassen bepaalde.

Economische motieven behoeven, volgens Lady Jackson, geen belemmering te zijn daarin verandering te brengen. Volgens haar berekening neemt het nationaal inkomen in de Atlantische sector per jaar met 3% toe en wordt er van jaar tot jaar onnoemelijk veel besteed aan bewapening, tabak en drank. Het moet mogelijk zijn 1% van het nationaal inkomen beschikbaar te stellen voor ontwikkelingshulp en zij wakte haar hoorders op, dat ieder in zijn land er bij de politiek-verantwoordelijke instanties op zou aandringen dit beschikbaar te stellen. Bijzonder klemmend was haar appél op de christenen in de rijke wereld en haar herinnering aan het woord van Jezus tot hen, die wel zeggen „Here, Here!”, maar niet doen de dingen, die Hij beval.

De aangrijpende en met veel gloed uitgesproken rede werd met een langdurig applaus van de vergadering beloond. Het was een verdiend applaus. In het blad van de talrijke groep jongeren, „Hot News”, riep deze bijval echter de reactie op: „Wat is de waarde van dit applaus?”

En ook die reactie was te verstaan. Want sinds de vorige assemblee was de internationale steunverlening niet toemaar afgenomen. En de conferentie van de UNCTAD te New Delhi, waar men spijkers met koppen had kunnen slaan, had slechts teleurstelling gebracht. Applaus. Maar hoeveel van de aanwezige volken zouden bereid zijn aan de oproep te voldoen? Beperkt een machtig rijk als Rusland zich niet tot een minimum, hoewel het schatten uitgeeft aan wapenleveranties? En hoeveel weerstanden moeten niet overwonnen, hoeveel misverstanden niet worden weggeruimd, eer het tot een rechtvaardige distributie en verstandige toepassing van de geschikbare gelden en diensten is gekomen? Niettemin, de toespraken van Lady Jackson e.a. hebben er toe bijgedragen dat het te Uppsala tot resoluties en richtlijnen kwam.

Resoluties over wereldeconomie en sociale ontwikkeling

De vijf hoofdstukken van dit rapport bevatten niet minder dan 48 resoluties. Het eerste hoofdstuk handelt over „de betrekking van christenen tot de wereldontwikkeling”. Voor het eerst in de historie beleven wij het feit, dat de mensheid zichzelf als een eenheid kan zien en kan beseffen, dat allen moeten delen in de rijkdom van de wereld. Door de macht der zonde exploiteert echter de ene mens nog de andere. Toch

is er geen reden tot wanhoop, omdat God in Christus in de wereld kwam en alle „overheden en machten” heeft overwonnen. Weliswaar heeft een groot deel der mensheid en ook der christenen nog slechts oog voor de nood van eigen volksgenoten, maar vooral christenen die weten dat alle mensen naar het beeld Gods geschapen zijn, moeten vooraan staan in de strijd tegen een eng-provinciaal begrip van solidariteit en moeten streven naar een wereldwijde verantwoordelijke gemeenschap met gerechtigheid voor allen. Daarbij is onze hoop op „Hem, die alle dingen nieuw maakt”. Hij oordeelt ook over de structuren van ons denken en handelen. Indien een vals vertrouwen op het oude of een vrees voor „revolutionaire verandering” ons zou verleiden de status-quo te verdedigen of met halve maatregelen op te lappen, zouden wij allen vergaan. De dood van het oude moge sommigen pijn doen, maar het nalaten van de opbouw van een nieuwe wereldgemeenschap brengt dood aan allen. Vanuit hun geloof aan het komend koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid zijn christenen geroepen deel te nemen aan de worsteling van miljoenen voor grotere sociale gerechtigheid en voor wereldontplooiing.

Na zo in het eerste hoofdstuk een principiële-christelijke basis voor het ontwikkelingswerk te hebben gelegd, spreekt hoofdstuk twee over de „dynamische krachten van de ontwikkeling”. Het constateert dat de wereld, wat haar internationale economische relaties betreft, in een crisis verkeert. Het eerste decennium van de ontwikkelingshulp heeft, ondanks de veel belovende start in het „Charter van Algiers”, teleurstelling gebracht.

Hoewel wij de technische mogelijkheid hebben ellende en gebrek uit te roeien, is er een teruggang in financiële steun en een afkeer van wijziging in handelsgewoonten, belegging, enz. Men is uitgegaan van de verkeerde veronderstelling dat overdracht van kapitaal en techniek automatisch zou leiden tot zelfstandige groei. In feite is er een radicale verandering nodig in instellingen en structuren, zowel bij de steunverlenende als bij de ontwikkelingslanden en in de internationale economie. Hulp is dan pas dynamisch, wanneer zij zichzelf liquideert en voert tot zelfstandige groei van de ontwikkelingslanden. Overdracht van kapitaal en techniek moet een proces in beweging zetten, dat veranderingen teweegbrengt, zowel bij het steunverlenende als het steunontvangende land, alsook in beider relatie. Het minimum van 1% van het nationaal inkomen moet worden verleend binnen het kader van billijke handels- en beleggingspatronen. Er zijn echter instanties nodig om aan deze ontwikkeling leiding te geven.

Hierover handelt het derde hoofdstuk, dat tot titel heeft „de politieke voorwaarden voor de wereldontwikkeling”. Dit hoofdstuk spreekt allereerst over de ontwikkelingsgebieden, die er naar moeten streven de massa van het volk te doen deelnemen aan het politieke en economische leven. De staat moet hier zorgen voor het wettelijk kader, waarbinnen het kan komen tot nationale ontwikkeling, tot passende hervorming van het landbezit, tot onderwijs en tot belastingen. De staat moet het volk ook inspireren tot de nodige offers en middelen voor het ontwikkelingswerk door een program van distributieve gerechtigheid. Dit kan soms meebrengen „revolutionaire veranderingen in sociale structuren”. Revolutie is echter niet identiek met geweld. Wel kan de „revolutionaire verandering” in sommige landen de vorm van geweld aannemen. Zulke veranderingen zijn zedelijk tweeslachtig. Kerken hebben een speciale bijdrage te geven voor de ontwikkeling van doeltreffende niet-gewelddadige vormen van revolutie en sociale verandering. Toch zijn wij geroepen creatief deel te nemen aan de opbouw van politieke instellingen, die sociale veranderingen kunnen scheppen, waar die wanhopig nodig zijn. Het kan in sommige landen met een wijd verbreid analfabetisme noodzakelijk zijn dat sociale veranderingen geschieden door een kleine groep zolang een volle democratische structuur nog niet gerealiseerd kan worden. Dit mag echter niet meer dan een interim-periode zijn.

Daarna handelt dit hoofdstuk over de steunverlenende landen. Hun politiek moet er op zijn gericht het ontwikkelingswerk in onze tijd als een morele en politieke prioriteit te beschouwen. Hun hulp en handelspolitiek moeten zo gestructureerd zijn, dat zij geen instru-

DOOR

Prof. Dr. C. van der WOUDE

menten worden van hun eigen politieke, ideologische en veiligheidsbelangen, eng opgevat. Er is nodig een politiek klimaat, dat boven louter ideologische en politieke belangen verheven is. Het rapport geeft een voorbeeld daarvan: „De opheffing van de economische blokkade van Cuba zou een voorbeeld kunnen zijn van de verandering in houding die wij bedoelen”. Ik acht dit voorbeeld nogal eenzijdig en niet gelukkig gekozen. Het had op zijn minst gepaard kunnen gaan met een krachtige opwekking aan landen als Rusland, mee te doen met het ontwikkelingswerk.

Het derde hoofdstuk eindigt met een pleidooi voor internationale samenwerking in de hulpverlening en voor het steeds rijper maken van de publieke opinie.

In het volgende hoofdstuk wordt aandacht gegeven aan enkele „human issues” van het ontwikkelingswerk. Hier wordt o.a. stelling genomen tegen blank racisme en gevoelens van superioriteit bij het blanke ras, dat hen ongeschikt maakt voor goede ontmoetingen met personen van andere kleur. Gevaar voor discriminatie dreigt overal. Het is de taak van de Kerk een herverdeling van de macht te bevorderen, zonder enige discriminatie, zodat alle mannen, vrouwen en jonge mensen in de zegeningen van de ontwikkeling kunnen delen. Voorts wordt opgeroepen tot de strijd tegen de honger. In verband daarmee wordt gewezen op de gevolgen van de bevolkingsexplosie, die moeilijkheden meebrengt in de voorziening van voedsel, arbeid, behuizing, opvoeding en gezondheidsdienst. Omtrent geboortepanning wordt gezegd: „Veel kerken stemmen er mee in, dat bevordering van gezinsplanning en geboortecontrolle een dringende zaak is. Een steeds groeiend getal ouders wenst gebruik te maken van hun menselijk grondrecht op gezinsplanning. Wij erkennen echter dat sommige kerken morele bezwaren kunnen hebben tegen bepaalde methoden van bevolkingcontrolle”.

Ook het probleem van werkloosheid en werkverschaffing, van omscholing en verzorging van buitenlandse arbeiders wordt gememoreerd. Er wordt gewezen op de omwenteling tengevolge van de technische ontwikkeling en de conclusie wordt getrokken dat „christenen een sociale politiek moeten voorstaan, waarin de technologische revolutie het evenwicht tussen rijken en armen herstelt, liever dan de rijken nog rijker te maken”.

vervolg op pag. 5

STAATSCOMMISSIE GRONDWET EN KIESWET

BIJ K.B. van 25 augustus 1967 werd een Staatscommissie in het leven geroepen, om de regering te adviseren inzake Grondwet en Kieswet. Deze Staatscommissie heeft twee voorzitters: mr. J. Cals en mr. A. M. Donner.

Leden zijn dr. M. Albrecht, dr. N. Cramer, prof. dr. H. Daudt, mevr. A. Fortanier-de Wit, drs. J. P. A. Gruyters, prof. mr. J. van der Hoeven, prof. mr. H. J. M. Jeukens, mr. J. M. Kan, mr. D. Meeuwissen, drs. J. W. de Pous, mr. J. H. Prins, mr. Y. Scholten, prof. mr. D. Simons, dr. A. J. Verbrugh en ir. H. B. J. Witte.

De commissie heeft haar eerste rapport uitgebracht, over de kieswet. De commissie kwam op slechts een enkel punt tot een eenstemmig advies.

De volgende punten kwamen in behandeling:

I. Verdeling van het land in bijvoorbeeld 12 gesloten kiesdistricten, waarbinnen evenredige vertegenwoordiging. Voor 6 leden, tegen 11.

II. Afschaffing van het verbod, lijsten

in eenzelfde kieskring te verbinden. Voor afschaffing 14 leden, tegen 3 (Albrecht, Gruyters, Meeuwissen).

III. Wenselijkheid van premiestelsel uit restzetels (bedoeld is, dat de partij of de partijencombinatie, die het grootste aantal zetels verwerft, er als „premie” nog enige zetels bij krijgt, om zo te komen tot een meerderheid.) Voor vier leden (Cals, Donner, Simons en Witte), tegen 13 leden.

IV. Wenselijkheid van consultatief referendum inzake benoeming minister-president. Voor twee leden (Cramer en mevr. Fortanier-de Wit), tegen 15 leden.

V. Verhoging kiesdrempel (een partij krijgt nu een zetel, als zij eenmaal de kiesdeler haalt. Verhoging van de drempel betekent, dat geen zetels worden toegewezen aan een lijst, die b.v. niet twee of driemaal de kiesdeler haalt). Voor 6 leden, tegen 11 leden. Vóór waren Albrecht, Cramer, Meeuwissen, de Pous, Scholten en Simons.

VI. Afschaffing opkomstplicht. Tegen de afschaffing alleen de C.H.-leden de Pous en Scholten. De overige 15 leden vóór.

VII. Vergroting effect voorkeurstem (zie hoofdartikel), alle leden voor.

VIII. Nadere regeling kandidaatstelling, waarbij de partijen genoodzaakt zouden worden voor de kiesraad de gegevens te verstrekken, waaruit blijkt, dat de kandidaatstelling in de partij op democratische wijze plaats vindt. Vóór Cals, Cramer, mevr. Fortanier-de Wit, Kan, Meeuwissen, Simons; 11 leden tegen.

IX. Verhoging aantal handtekeningen kandidatenlijst (nu 25 in elke kieskring). Vóór Cals, Cramer, mevr. Fortanier-de Wit, Meeuwissen, De Pous, Prins, Scholten, Simons, Verbrugh, Witte; tegen 7 leden.

X. Terugkeer tot het systeem der grootste resten. Alleen de heer Verbrugh voor.

De commissie heeft ook gehandeld over de vraag, of het wenselijk is, dat heel spoedig na de verkiezingen de Tweede Kamer bijeenkomt, om na een openbare discussie iemand als minister-president bij H.M. de Koningin voor te dragen. Sommige leden waren daar vóór, anderen tegen. Over stemverhoudingen wordt niet gerapporteerd. Evenmin, zelfs met geen woord, over de vraag hoe zulk een voordracht, die de facto een bindend karakter zou hebben, rijmt met het recht en de positie van de Koning (Het geheim van Soestdijk).

☆ ☆ ☆ D '66

Uit een samenvatting van gehouden gespreksamenkomsten in D'66 — gepubliceerd in het laatste nummer van **Democraat** — blijkt, dat de partij verdeeld is over de vraag op welke wijze aan de verkiezingen deel te nemen. Er zijn afdelingen, die voorstander zijn van zelfstandig deelnemen aan verkiezingen; anderen zijn voor een stembusakkoord, waarvan sommigen met de voorwaarde, dat de door D'66 gewenste staatkundige vernieuwingen niet in gedrang komen. Een progressieve concentratie is buiten het gezichtsveld van de afdelingen gebleven. Dat zegt op zich zelf al veel. Misschien zal D'66 op haar congres duidelijker te voorschijn komen. Voorspellingen lijken de P.v.d.A.-vleugel en de V.V.D.-vleugel elkaar in D'66 in evenwicht te houden.

Iedere politieke partij dopt haar eigen boontjes. En de kiezers spreken regelmatig hun oordeel daarover uit.

Maar het spreekt vanzelf, dat een partij die de ontploffing van andere partijen wil, nauwlettend wordt gevolgd.

D'66 heeft veel woorden gewijd aan partijvernieuwing. Het blijft dat doen en onze indruk uit de gepubliceerde stukken met het oog op hun congres van 13, 14 en 15 september a.s. is, dat D'66 het gevaar loopt het bij woorden te zullen laten.

vervolg pag. 4

Taak van christenen

Van het vijfde hoofdstuk kan men zeggen: „last but not least”. Het handelt over „de taak van christenen, kerken en van de Wereldraad van Kerken”. Het begint met de opmerking dat zelfgenoegzaamheid tegenover de nood der wereld ons schuldig maakt aan praktische ketterij, en het wekt op tot samenwerking in de meest brede zin om te komen tot een wereldwijde verantwoordelijke maatschappij. De samenwerking met de R.K. Kerk wordt daarbij bijzonder geaccentueerd.

De kerken hebben hier allereerst een *pastorale en opvoedingstaak*. Zij moeten in prediking en onderricht het bijbels gezichtspunt van de eenheid der mensheid en haar solidariteit in het beheer van de goederen der aarde propagieren. Zij moeten de resoluties van Uppsala publiceren en zoeken naar de praktische toepassing in eigen kring.

„De kerken hebben de taak de mensen te onderwijzen hoe zij politiek werkzaam moeten zijn”.

De kerken hebben ook een *opdracht tot dienst*. Dit geschiedt reeds in zendingen en andere projecten. Toch wordt geweten op herziening van kerkelijke programma's en budgetten met het oog op het ontwikkelingswerk. Elke kerk dient zo'n deel van haar vast inkomen beschikbaar te stellen, dat het het karakter van een „offer” draagt, en dit in aanvulling op hetgeen voor zending en andere doeleinden wordt gegeven. Ook wordt geweten op de vorming van internationale fondsen.

De kerken hebben ook een *profetische en kritische taak*, om Gods wil in alle verbanden bekend te maken. Zij dienen speciaal te overwegen in hoever de tegenwoordige economische structuren, waarin de nationale soevereiniteit domineert, moeten worden vervangen door een structuur op internationaal niveau. „Een van de allereerste vereisten voor de kerken is het vinden van meer effectieve wegen voor het ontdekken, rekruteren en vormen van leiders voor het ontwikkelingswerk in kerk en maatschappij”.

Het rapport ziet ook een *politieke taak* voor de kerken. Zij moeten bewerken dat alle politieke partijen het ontwikkelingswerk prioriteit in hun programma's verlenen. Eveneens moeten zij invloed oefenen op de regeringen van geïndustrialiseerde landen, o.a. om te streven naar een minimum van 1% van het nationale inkomen voor ontwikkelings-

werk tegen 1971 en om overeenkomsten te sluiten tot het vaststellen van prijzen en het preferentie geven aan produkten uit ontwikkelingslanden op hun markten.

Ook is het een taak der kerken op verantwoorde wijze deel te nemen aan bewegingen voor radicale structurele veranderingen tot het scheppen van meer gerechtigheid in de maatschappij. Voorts moeten zij er bij de regeringen op aandringen een periode van vrijwillige dienst in ontwikkelingswerk te accepteren als een alternatief voor militaire dienstplicht.

Positie kiezen

Het rapport ziet ook een taak voor de landen, die nog in ontwikkeling zijn. In zulke landen dienen de kerken de bevolking bewust te maken van de situatie en deze te betrekken in de activiteit van hun normale erediens. De kerken moeten daar de zaak van de onderdrukte tot hun eigene maken en een mond voor de massa's zijn. Zij moeten ook open en publiek positie kiezen en een beroep doen op hun gemeenschap, om de behoefte aan een „revolutionaire verandering” te realiseren.

Doch niet alleen de kerken, maar ook de *individuele christen* heeft op dit terrein een taak. Hij moet zich op de hoogte stellen van de problemen, moet bidden voor de nood van allen en contact met hen zoeken. Hij moet in gesprek treden met anderen en gespreksgroepen vormen. Ook moet hij autoriteiten op het terrein van onderwijs en opvoeding opwekken in hun onderwijs informatie te geven. Hij moet bij politieke verkiezingen en andere politieke opdrachten zijn keus mee laten bepalen door de kwestie van het ontwikkelingswerk. Ook moet hij bereid zijn door middel van een vrijwillige belastingprocedure zo'n percentage van zijn inkomen beschikbaar te stellen, als het verschil vormt tussen wat zijn regering doet en zou behoren te doen.

Na deze omschrijving van de taak van kerken en personen eindigt het rapport met een oproep tot een *nieuwe theologische bezinning*. Twee factoren dringen daartoe. In de eerste plaats de technologie als een radicaal-nieuwe weg tot beheersing van de aarde. Men zal zowel de constructieve als de destructieve

De auteur James Baldwin hield indringende rede voor Assemblée.

krachten, die hierin schuilen, alsook de zichtbare consequentie moeten bestuderen.

In de tweede plaats wordt de theologie geconfronteerd met het ontwaken van de volken der wereld tot een nieuw besef van het humane. De onderlinge beïnvloeding van technologie en sociale gerechtigheid wordt daardoor tot een van de kernvragen van onze tijd.

Theologen zullen deze studie echter alleen kunnen uitvoeren in samenwerking met figuren uit de wereld van administratie, industrie en technologie. De Wereldraad van Kerken wordt verzocht de schreiende behoefte aan zulke studies haar leden-kerken op het hart te binden en zulke studies in verband te brengen met fundamentele studies van de Wereldraad zelf, als die over „de natuur van de mens”.

Dringende nood

Tot zover de inhoud van het sociaal-economisch rapport. Na lezing zal niemand het groot belang er van kunnen ontkennen. Het rapport houdt zich bezig met een van de meest nijpende noden van onze tijd. De rapporteurs verklaren aan het eind van dit rapport, dat er een toon van „urgency”, van dringende nood doorheen klinkt, soms bijna een klank van wanhoop. Wij in Nederland, met onze nationale welvaart en bijna perfecte sociale verzorging, gevoelen die nood niet zo sterk. Maar wij moeten denken aan Azië, Afrika, Zuid-Amerika en de armoede der negers in Noord-Amerika. De televisie toont ons meermalen aangrijpende en schokkende

beelden. De communicatiemiddelen hebben mogelijk gemaakt dat de mensheid zich als een eenheid gaat gevoelen. Wij zijn verantwoordelijk voor elkaar.

Het is een verdienste van de Wereldraad van Kerken, daarop in dit rapport van Uppsala met zoveel klem te hebben gewezen.

Men kan verschillen over de vraag of het op de weg van kerken ligt zich zo intensief met deze technisch-economische vragen bezig te houden. Maar als een bevoegde vergadering als de Handelsconferentie te New-Delhi zo in gebreke blijft, kan het de roeping van de Kerken zijn, hun stem te verheffen.

In dit rapport wordt echter zo'n veelomvattende opdracht aan de kerken gegeven, dat zij met de vervulling er van niet alleen de handen vol zouden hebben, maar zich ook telkens zouden begeven op een terrein, dat het hunne niet is. De kerken moeten niet vergeten, dat hun centrale boodschap is de prediking van de verzoening met God en dat dit centrale niet overschaduwde of verdrongen mag worden door wat daarna moet komen. Dat betekent niet, dat aan de inhoud van dit rapport geen recht moet worden gedaan. Maar er zijn meer instanties dan het instituut van de Kerk, die zich hiermee bezig moeten houden.

Het zou van belang zijn, wanneer de kerken in Nederland ieder voor zich en, zo mogelijk ook tezamen, b.v. in de pas gestichte Raad van Kerken, gingen overwegen wat in dit rapport tot de directe taak van kerken behoort en wat beter gedelegeerd kan worden aan politieke en sociale organisaties. Wat de Gereformeerde Kerken betreft, zouden hierbij de deputaten voor Algemene Diaconale Arbeid, in het bijzonder de sectie Wereldhulpactie, moeten worden ingeschakeld. Zij zouden ook kritisch moeten bezien of inderdaad alle wegen, die door Uppsala worden aanbevolen, acceptabel en begaanbaar zijn. Een bezinning over het begrip „revolutionair” zou bijvoorbeeld niet mogen ontbreken.

Uit dit kerkelijk overleg zou een nadere bespreking met christelijk-politieke en sociale organisaties kunnen voortvloeien. De pers vermeldde reeds dat men van de kant van „Nieuw Links” eveneens op studie en overleg heeft aangedrongen. M.i. behoren kerken en christelijke organisaties hier niet achteraan te komen. Er is wel kritiek te oefenen op onderdelen van dit rapport. Ik wees reeds op de eenzijdigheid in het memoreren van de blokkade van Cuba. Er zou meer zijn te noemen. Maar dit neemt niet weg, dat kerk en wereld hier met de neus op een noodsituatie worden gedrukt, die, indien er niet in wordt voorzien, eerlang tot een wereldexplosie zou kunnen leiden. Er ligt hier een roeping voor kerk en wereld beide.

Wij leveren kwaliteitsfineren!

LANDWEER & SOMER N.V.

STADSKANAAL Tel. 05990-2004

CHINA, WERELDMACHT VAN VANDAAG (slot)

DE CULTURELE REVOLUTIE

DOOR D. KOOIMAN

Tot nu toe hebben wij slechts de feitelijke hoofdlijnen geschetst en vluchtig enkele belangrijke gebeurtenissen ten tijde van de culturele revolutie genoemd. Het wordt tijd een poging te doen ook de achtergronden te belichten. Met de opmerking dat de culturele revolutie beoogt de hele samenleving met het denken van Mao te doordeesemen worden de hiervoor genoemde elementen, waarin de culturele revolutie zich zo van andere indoctrinatie-campagnes onderscheidt, immers niet verklaard.

In september 1959 komt het Centrale Comité der CCP te Lushan bijéén. Op deze zitting schijnt het hard te zijn toegestaan. Een oppositie-groep o.l.v. de toenmalige minister van defensie Peng Teh-huai doet een aanval op de radicale politiek van Mao Tse-tung inzake de commune-vorming en de economische Grote Sprong Voorwaarts. Hoewel Mao de overhand behoudt en Peng Teh-huai het veld moet ruimen is zijn gezag als partij-voorzitter hierdoor toch aangetast. Kort voordien had Mao reeds het presidentschap der republiek moeten afstaan aan Liu Shao-chi — hetgeen een bijzonder licht werpt op de latere kritiek op Liu van maoïstische zijde. De gebeurtenissen der volgende drie jaren (1959—1962) — verslechtering der economische toestand, falen der Grote Sprong Voorwaarts en beëindiging van de hulp uit Rusland, dat tegen deze economische radicalisering had gewaarschuwd — stellen de oppositie echter in het gelijk.

Het vertrouwen in Mao's leiderschap is geschokt, hetgeen zich het eerst aftekent bij de intellectuelen. Een zekere

mate van liberalisatie wordt onvermijdelijk. Bij het herstel van het economische evenwicht moet Mao veel terrein prijsgeven aan de „managers” in het partij- en regeringsapparaat. Hij gaat echter spoedig over tot de tegenaanval. In het leger wordt o.l.v. Lin Piao een politieke indoctrinatie doorgevoerd, die blauwdrukken levert voor de culturele revolutie („leren van het leger” wordt later dan ook de leus). Tevens gaat in 1962 een socialistische opvoedingscampagne van start, gericht tegen de vijandige elementen die voor de mislukkingen aansprakelijk worden gesteld en bedoeld om het ideologisch bewustzijn van de massa op een hoger plan te brengen. Met vijandige elementen wordt dan natuurlijk in de eerste plaats bedoeld op de groep rond Peng Teh-huai en de „managers”. Wanneer het CC in 1966 opnieuw bijéénkomt en de hoofdlijnen der culturele revolutie omschrijft wordt onder punt 13 gesproken over een integratie van de culturele revolutie met deze socialistische opvoedingsbeweging.

Rood en expert

Wanneer men de verhouding tussen Mao en de oppositie-groep wil aanduiden als een tegenstelling tussen „rood en expert”, dan dient men te bedenken dat deze tegenstelling niet absoluut genomen mag worden. Ook Mao's tegenstanders zijn volbloed „rood”, d.w.z. communistisch. Het gaat er evenwel om, waar de nadruk valt. Het is juist Liu Shao-chi geweest die de leus „rood en expert” in omloop heeft gebracht, waar Mao de eerste plaats voor de politiek (rood) opeiste. Tevens bedenke men, dat deze tegenstelling zich niet tot het economische beperkt. Ook in het onderwijs bestaat er een spanning tussen de behoefte aan een technisch

en wetenschappelijk kader en de ver-eiste dat dit kader betrouwbaar is. De partij koestert bedenkingen aangaande de politieke gezindheid van een groep, die op grond van studie en ontwikkeling geneigd is tot kritiek, afwijkende opvattingen, professionalisme en specialisme. De intelligentia van haar kant is beducht voor een te grote invloed van de partij op het gebied van onderwijs en wetenschap. Een te grote nadruk op politieke scholing zou naar haar mening afbreuk doen aan een ontwikkeling der wetenschap die haar eigen normen stelt. Geen wonder dan ook dat juist intellectuelen en kunstenaars in deze culturele revolutie zijn aangevallen, vernederd of op het platteland aan het werk gezet om in de leer te gaan bij de volksmassa. De revolutie in het onderwijs wordt voltrokken door onderwijs in revolutie. Ieder specialisme is in diskrediet, want Mao's denken bekwaamt tot alle taken.

In het leger zijn vele officieren gebedel over het programma van politieke en economische werkzaamheden, welke als hinderlijk worden ondervonden bij het uitoefenen der militaire taken. De ervaring der Korea-oorlog, waar de Chinese mankracht werd weggevaagd door de Amerikaanse vuurkracht, leerde de legerleiding de noodzaak om het oude volksbevrijdingsleger te veranderen in een modern uitgerust gevechtsapparaat. Dit stuitte evenwel op het verzet van Mao en de zijnen, die het oorspronkelijke karakter van een guerilla-leger wilde behouden en de stelling propageerden, dat mensen, mits bezielde van een juist ideologisch besef, belangrijker zijn dan wapens. Deze tegenstelling werd versterkt door het schisma Peking-Moskou, dat het leger en vooral de luchtmacht beroofde van de moderne, technische wapens, die voor de opbouw van een doeltreffend militair apparaat noodzakelijk werden geacht. Steun en advies voor een dergelijke opbouw konden immers slechts uit Moskou komen. Vermeerderd met een vershil van mening over de strategie leidde dit in 1959 tot het heengaan van minister Peng Teh-huai. De felle beschuldigingen, die nu tegen hem en de staf-chef Lo Jui-ching worden geuit, als zouden zij hebben samengehouden met de revisionistische klik in Moskou, zullen daarom zo moeten worden verstaan, dat zij een militaire samenwerking met de Sovjet-Unie geboden hebben geacht, zowel terwille van een modernisering der krijgsmacht als terwille van de nationale veiligheid, nu Amerika in Vietnam op China's poorten beukt.

Vietnam

Dit zich steeds meer uitbreidende conflict in Vietnam nag bij een beschouwing van de culturele revolutie niet worden veronachtzaamd. In Peking heerst het geloof, dat een doorvreten

van het revisionisme het vermogen aantast om het buitenlandse imperialisme te weerstaan. En dát terwijl de Chinese leiders er vast van overtuigd zijn dat het de bedoeling van het Amerikaanse imperialisme is China aan te vallen middels oorlogen in de randgebieden (Vietnam). Na het incident in de Golf van Tonkin gaat het defensie-vraagstuk steeds meer de aandacht der culturele revolutionairen in beslag nemen en met de verscherping van het conflict worden ook de Chinese verklaringen steeds harder en onbuigzamer. Vooraanstaande figuren in de CCP verklaren onomwonden — en hun verklaringen verschijnen in 1966 in de Chinese pers —, dat de culturele revolutie een methode is om het Chinese volk voor te bereiden op de oorlog met de USA, welke op handen is. De beste voorbereiding wordt gezien in een geestelijke mobilisatie, die het volk uitrust met het wapen van Mao's denken. Deze krijgstoerusting verdient de voorkeur boven een bondgenootschap met de revisionistische klik in Moskou en voorkomt de vorming van een derde kolonne in eigen land.

Overigens, juist de spanning die door het Vietnam-conflict wordt opgeroepen scheidt in China het vereiste klimaat om vèrgaande maatregelen door te voeren op het gebied van politiek, defensie en cultuur. Het verband tussen de culturele revolutie en Vietnam is onmiskenbaar, doch laat zich in twee richtingen uitleggen.

Een belangrijk aspect is ook ongetwijfeld het verzet tegen het voorbeeld van de in revolutie-jaren gerekende oudere Sovjet-Unie. De na Stalins dood ingetreden „dooi” degradeert de Russische leiders in Chinese ogen tot verraders. Ideologische eisen moeten plaats maken voor technocratische overwegingen, en het oorspronkelijke revolutionaire elan versteende in organisatie en bureaucratie.

Het is deze Sovjet-Russische ontwikkeling die de Chinezen met verontrusting vervult en die zij ten koste van alles in hun land willen voorkómen. Door het laten voortduren van de klassenstrijd en inspanning vergende Grote Sprongen tracht Mao de volksmassa in beweging te houden en brandstof aan te dragen voor een dovend revolutionair vuur. Bijna twintig jaar nadat de revolutie in China haar beslag kreeg wordt nog steeds de leer verkondigd uit de Yanan-periode, dat de mens bepalend is en niet de machine, dat de ideologie beslist en niet de wetenschap of techniek, dat mobilisatie geboden is en geen organisatie. Maar deze opvatting kan niet langer beantwoorden aan de behoeften van een zich moderniserende, industrialiserende maatschappij of het verlangen vertolken der bevolking naar óntspanning, dagelijkse orde en stabiliteit.

vervolg op pag. 7

 VERTROUWENSADRESSEN VOOR
EIGEN KRING IN
FRIESLAND

RIVEL Fabriek van rijwielen en
autopedes
SURHUISTERVEEN
Telefoon 05124 - 1545

Firma Gebr. Slump Brandstoffenhandel
LEMMER NAGELE - Telefoon 05276 - 2466
LEMMER Straatweg 44 - Telefoon 0514f - 564
b.g.g. 307

Annex HAARDEN KACHELS en KOOKAPPARATEN
voor KOLEN, OILIE en GASVERWARMING
Deskundige voorlichting - Vak-kundige aansluiting

TIMMERFABRIEK „HET NOORDEN”
J. W. STAP

OUDEBILDTDIJK - TEL. 05180 - 363 - ST. ANNA PAROCHIE

**OFFSETDRUKKERIJ
FLACH N.V.** affiches
showcards
verpakkingen

LEEWARDERWEG 31 - 35 - SNEEK

Alle textielgoederen,
bedden, dekens,
matrassen, complete
woninginrichting

Grootzand 14 - 38. SNEEK - Midstraat 114. JOURE

DOUMA'S IJZERHANDEL n.v.

Grootzand 66 - Postbus 30 - SNEEK
Telefoon 05150 - 4444

Staaft-, band- en plaatijzer - T-en U- balken - Betonijzer
GEREEDSCHAPPEN EN MACHINES
VOOR METAALBEWERKING

**N.V. BOUWMATERIALENHANDEL
v/h Fa. J. Haitsma**

Kanaalweg 14 - HARLENGEN - Tel. 05178 - 2644 - 2645

AANNEMERSBEDRIJF

BETONFABRIEK

BOUWMATERIALENHANDEL

Niet alleen voeding... doch ook een lekkernij

TURKSTRA beschuit

Eerlijk... Overheertlijk!

HOTEL „DE KROON”

SOPHIALAAN - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

GRONINGEN

Makelaarskantoor J. Fokkens Siddeburen

in roerende

en onroerende goederen

verzekeringen en hypotheke

TELEFOON 05983 - 360

DRENTE

BOUWBEDRIJF VAN ESS

uitvoering van alle

voorkomende bouwwerken

EMMEN - KAPELSTRAAT 20 - TELEF. 2671

KOOP BIJ ONZE ADVERTEERDERS

Leider Mao

• Vervolg van pag. 6

De begenadigde leider boet aan politieke invloed in, wanneer zijn revolutionaire beweging zich van de macht heeft meester gemaakt en ook in China is deze ontwikkeling duidelijk waarneembaar. De culturele revolutie poogt een stuk geromantiseerd verleden staande te houden in een gewijzigde situatie en aan een onafwendbaar schijnend proces van bureaucratisering 'n halt toe te roepen. Liu Shao-chi — even fel communist als Mao, maar opgekomen uit de vakbond-en een meer stedelijk communisme — belichaamt met zijn neiging tot organisatie een mentaliteit, die hem de smadelijke roep van „China's Chroestsjov" heeft bezorgd. Alles wat wijst in de richting van gevestigde belangen of blijvende instellingen — ook binnen de CCP zelf — wordt daarom gebrandmerkt als contra-revolutionair en Sovjet-revisionistisch, al kunnen de betrokkenen geenszins van pro-Russische gezindheid worden verdacht. Dit haast wanhopig verzet tegen iedere matiging der revolutionaire geest leidt tot de gedachte, dat Mao's grootste tegenstander de menselijke natuur zelf is.

De opvatting dat de culturele revolutie een persoonlijke strijd zou zijn om de opvolging van Mao, waarbij Liu Shao-chi en Lin Piao de voornaamste tegenstanders zouden zijn, is niet meer dan een oppervlakkige benadering van de feiten. Hoewel persoonlijke rivaliteiten een rol zullen spelen — van Liu's boek „Hoe een goed communist te zijn" zijn voorlopig nog meer exemplaren gedrukt dan van Mao's veel geprezen werk — en hoe-wel verschillende leiders van de woelingen der culturele revolutie gebruik zullen maken om zich van persoonlijke tegenstanders te ontdoen, is 'n verklaring van de culturele revolutie als een strijd om ideeën aannemelijker. De grijzende leider, de jaren overziende, is geschokt door de groeiende onverschilligheid jegens zijn socialistische Utopia. Door een grootscheepse indoctrinatie-beweging die met name ook de jeugd omvat (Rode Garde) tracht hij voor zijn denken een eeuwig leven te verzekeren. Ook de persoonsverheerlijking is hiertoe van dienst. De zuivering van Liu Shao-chi zou dan wijzen, niet op een nederlaag in de strijd om de macht, maar op de overtuiging dat een voortleven van het communisme à la Mao in de persoon van Lin Piao beter is gewaarborgd.

Ook in zijn laatste grote gevecht verliest Mao de voorzichtigheid niet uit het oog. De culturele revolutie is een gedurig aanvallen en een zich tijdelijk terugtrekken. Wanneer partijleiders zich tegen een al te radicale aanpak der culturele revolutie verzetten of de eenheid in de partij-organisatie ondanks alles willen handhaven, zien zij de kritiek spoedig op zich zelf gericht. Het is niet onwaarschijnlijk, dat de uitzuivering van Peng Chen en Lu Ting-yi in dit licht moet worden gezien. Maar steeds wanneer een burgeroorlog dreigt doet Mao's revolutionaire groep een stap terug en Liu Shao-chi is bijvoorbeeld nooit officieel van zijn functies vervallen verklaard.

Guerilla-taktiek

De culturele revolutie ging niet voorbij aan de landbouw en industrie, waar het economisme bestreden moest worden; maar wanneer een ernstige verstoring van het economisch evenwicht dreigt, wordt ook hier een pas op de plaats gemaakt of op steun aan de desbetreffende sector aangedrongen. Mao zelf heeft niets van de oude guerilla-tacticus verloren. Het zal tevens aan de uitsers, wendbare premier Chou En-lai te danken zijn, dat chaos en wanorde niet onbeperkt om zich heen hebben kunnen grijpen. Er is betrekkelijk weinig bloed gevloeid.

De culturele revolutie als poging om een socialistische, proletarische ideologie op te leggen aan een weerbarstige samenleving kan zelf gevaar lopen als revisionisme te worden aangemerkt. Vloei het ideologische bewustzijn immers niet automatisch voort uit veranderingen in de sociaal-economische basis van de maatschappij? Mao heeft deze marxistische orthodoxie echter creatief doordacht en kwam tot de stelling, dat „wanneer de juiste ideeën door de volksmassa zijn begrepen, deze ideeën veranderen in een materiële kracht welke de maatschappij en de wereld kan omzetten".

De eeuwige spanning tussen idee en materie, tussen een communistische ideologie en een Chinese samenleving die nog doortrokken is van tal van traditionele sentimenten, loopt als een rode draad door deze culturele revolutie. De krachtige doorvoering van het communisme van Mao is een onderdeel van de culturele revolutie, die reeds de vorige eeuw in China begon. De tekenen van verzet en de neiging om een blijvend evenwicht te hervinden wijzen er op, dat het menselijk vermogen zich aan nieuwe denkvormen en handelwijzen aan te passen niet onbeperkt is. De band met het verleden kan niet definitief worden afgebroken.

Het opmaken van de uiteindelijke balans van deze culturele revolutie zal positieve zowel als negatieve posten te zien geven. Het is nog onduidelijk in welke richting de balans zal doorslaan. Maar hopelijk zal het Chinese volk, als de revolutie is uitgewoed, een duidelijk toekomstperspectief hebben hervonden.

D. Kooiman

ZIJN WELVAARTVASTE EINDLOONPENSIOENEN OOK IN DE PARTICULIERE SECTOR MOGELIJK? (slot)

DOOR PROF. DR. A. VAN DOORN

Problemen of schijnproblemen

In 1960 discussieerde men in de Tweede Kamer over het enorme tekort aan kapitaaldekking — ruim f5 miljard gulden — bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Was voor de betreffende pensioenen het omslagstelsel gebruikelijk geweest — betaling gewoon ten laste van de lopende rekening van de overheid zoals in diverse landen gebeurt — dan was er in 1960 waarschijnlijk geen bijzondere reden geweest om over de overheidspensioenen te spreken. Vergeleken met de totale som van overheidslonen en -salarissen zijn de uitkeringen van het ABP en de pensioenen van militairen maar een relatief klein bedrag. In 1966 was het totaal van deze lonen en salarissen, inclusief sociale lasten f8,4 miljard, terwijl de uitkeringen van het ABP f789 miljoen bedroegen en de militaire pensioenen f183 miljoen.

Bij het huidige systeem van kapitaaldekking geeft het totaal van door overheid en werknemers betaalde premies, dotaties en de opbrengst van de beleggingen een groot overschot boven de uitkeringen van het ABP. Op dit grote spaaroverschot werd in „Nederlandse Gedachten" van 9 december de aandacht gevestigd door Wilschut, die daarbij de retorische vraag stelde of er een bedrag van ca. 1,3 miljard gulden voor allerlei „goede doelen" vrij zou vallen als de overheid tot het omslagstelsel zou overgaan. Het is helaas echter zo dat de grote besparingen van het ABP nu al voor goede doelen worden aangewend, hoofdzakelijk door de overheid zelf. Bij internationale spaarvergelijkingen wordt het ABP soms gewoon tot de sector overheid gerekend en de desbetreffende besparingen dus tot de overheidsbesparingen¹⁾.

Een veel voorkomend misverstand is dat bij het omslagstelsel geen eindloonstructie mogelijk zou zijn in verband met het gevaar van misbruik (sterke loon- of salarisverhogingen vlak voor de pensioneringsdatum). Ook voor dit gif is een tegengif. Men kan bijvoorbeeld — zoals bij de Franse Sécurité Sociale — als grondslag nemen het gemiddelde van de lonen van de laatste tien jaar (na correctie met de loonindex); het Zweedse systeem van aanvullende pensioenverzekering kent het gemiddelde van de 15 beste jaren.

Het is overigens bepaald niet zo dat met het omslagstelsel niets mis kan gaan. Bij lage premie komt uiteraard geen goed pensioen uit, men kan de uitkeringen koppelen aan de kosten van levensonderhoud in plaats van aan de lonen, de weduwenpensioenen kunnen slecht geregeld zijn enz. Voorts kan het omslagstelsel gebruikt — of zo men wil misbruikt — worden om een bijdrage te leveren tot de nationale besparingen: men stelt de premie eenvoudig hoger dan nodig is voor de uitkeringen. Het Zweedse systeem van aanvullende pensioenverzekering is hiervan een voorbeeld.

De vraag of omslag dan wel kapitaaldekking goedkoper is heeft al tot veel discussie geleid. Macro-economisch gezien is het zo dat de werkelijke last van

de ouderdomsvoorziening op onze economie — in een gegeven periode — wordt gevormd door de consumptie der zogenaamde postactieven en dus niet afhangt van het gebruikte financieringssysteem. Jiteraard zal de ontwikkeling van de pensioenlast in de loop der jaren wel afhangen van het gekozen financieringssysteem. Bij welvaartvaste omslagpensioenen zal een snellere stijging der uitkeringen mogen worden verwacht dan bij toepassing van het kapitaaldekkingstelsel.

Op zichzelf betekent het welvaartvast zijn van pensioenen slechts dat deze in procenten van het nationale inkomen gelijk blijven, dus een constante relatieve last op de economie vormen. Een geheel andere zaak is een structurele verhoging van de AOW die neerkomt op het „overhevelen" van koopkracht van actieven naar postactieven via premieverhoging.

De veel gehoorde klacht, dat welvaartvaste pensioenen ondraaglijk hoge lasten op de economie leggen, is een misverstand dat geboren is uit slechte ervaringen met het kapitaaldekkingstelsel dat bij strikte toepassing in een tijd van sterke looninflatie een veel te zware last aan arbeidskosten op het heden legt.

Terwijl de uitkeringen van AOW en AWW tezamen in 1966 ongeveer f3,75 miljard bedroegen, kwamen de ondernemings- en bedrijfspensioenfondsen (excl. de rechtstreeks bij verzekeringsmaatschappijen ondergebrachte regelingen) naar tot ongeveer f0,4 miljard. Bij deze fondsen zitten dan ook de grote problemen.

Algemeen te lage pensioenen

Naar schatting bestaat voor ongeveer een derde der werknemers in de particuliere sector nog geen aanvullende pensioenverzekering. Bij de wel verkerden is het niveau der uitkeringen in het algemeen te laag: er zijn veel te weinig behoorlijke eindloonegelingen. Alleen bij de beste fondsen (van „sterke" ondernemingen) is er van een serieus streven naar welvaartvastheid van ingegane pensioenen sprake. Het is typerend dat „direct opnemings" nog kan worden gebruikt als een bewijs van voortuitstrevend sociaal beleid in personeelsadvertenties. Verandering van werkgever kan bij hoger personeel tot een zodanige verslechtering van pensioenpositie leiden dat de arbeidsmobiliteit tot nul daalt. In zijn voordracht „Pensioenen, kosten en tekorten" voor de Adviescommissie voor Personeelfondsen heeft NVV-voorzitter Kloos onlangs zijn twijfel uitgesproken over de efficiency van de huidige constellatie met zijn ruim 1700 pensioenfondsen en een herindelingsbeleid volgens het patroon van de bedrijfsverenigingen.

Alles zij elkaar genomen lijkt er dus voldoende reden tot kritiek op het bestaande systeem van pensioenverzekering in de particuliere sector. In de Nederlandse verhoudingen is het zo goed als zeker dat deze verzekering — omdat zij niet goed werkt — nog jarenlang veel aandacht zal blijven vragen.

1) J. E. D. Derksen, Verhoging van de nationale spaarquote, preadvies Vereniging voor de Staathoudkunde, 's-Gravenhage 1967, p. 41.

LEZERS SCHRIJVEN ONS.....

Dilemma?

Met het artikel van J. P. van Rijswijk over het Duitse dilemma in N.G. van 27 juli 1968 ben ik het niet eens. Dat is op zichzelf niet zo erg belangrijk en dus nauwelijks een reden om een ingezonden stuk te schrijven. Van veel meer betekenis is het, dat we het in breder kring eens worden over het belang om ook in de politiek niet op angst en vrees onze conclusies te baseren maar op gezonde argumenten. Noch een wijziging van het machtsverwicht in Europa, noch de angst van Rusland voor een herenigd Duitsland rechtvaardigen een erkenning van de D.D.R. Wie een beslissing neemt over het al of niet erkennen van de D.D.R. dient tenminste te beschikken over een deugdelijke argumentatie, die zowel historisch als politiek verantwoord is.

Ir. E. Lagerweij

ANTWOORD AAN ir. E. Lagerweij.
De geachte briefschrijver is het kennelijk

niet met mijn artikel eens. Ik meen een aantal deugdelijke argumenten te hebben gegeven voor mijn standpunt dat de D.D.R. de facto erkend moet worden. Die argumenten waren beslist niet gegrond op angst en vrees. Wel kan ik voor bepaalde politieke stromingen in Duitsland een gevoel van onbehagen niet onderdrukken. Wat „gezonde argumenten“ zijn is natuurlijk een kwestie van opvatting. Helaas verzuimt de geachte briefschrijver om concrete tegenargumenten te plaatsen. Dat verhindert mij om dieper op de zaak in te gaan.

J. P. VAN RIJSWIJK

Nieuw-Guinea

Volgens berichten in de pers zijn er ongeveer 10.000 militairen gelegerd in Nieuw Guinea, dat zijn er al meer dan er in de Nederlandse periode waren. De militairen worden gebruikt om de papoea's te onderdrukken; de papoea's zijn van een periode van rust en geringe welvaart gekomen in een periode van onrust en achteruitgang. Indonesië maakt er evenals in 1962 weer een prestigezaak van. Prestigezaken kosten handenvol geld

en dat geld wordt gebruikt ten koste van de ontwikkeling van Indonesië en Nieuw Guinea. Had minister Luns aan de jongste toezeggingen van ontwikkelingshulp niet de voorwaarde kunnen verbinden, dat de overeenkomst van augustus 1962 zonder bloedvergieten wordt nagekomen? En wat doet onze partij aan dit onrecht???

Ermelo

G. W. Hoogenboom

ONTWIKKELING IN NIGERIA VERONTRUST REGERING

De regering heeft met grote verontrusting ervan kennis genomen, dat de regering van Nigeria haar instemming heeft onthouden aan het laatste voorstel van het Internationale Rode Kruis voor het vervoer van voedsel en medicamenten naar streken in Nigeria waar ernstige tekorten bestaan.

Dit antwoordt minister-president De Jong, mede namens de minister van Buitenlandse Zaken op de eerste vraag, die de heren Boot (K.V.P.), Boersma (A.R.P.) en Tilanus (C.H.U.) op 14 augustus hebben gesteld inzake belemmeringen bij de hulpverlening aan Biafra. Uit de beantwoording blijkt verder, dat de regering in de afgelopen weken herhaaldelijk over het vraagstuk van de leniging van de nood der burgerbevolking in Nigeria via diplomatieke kanalen contact met de Federale (Nigeriaanse) regering heeft opgenomen. Terstond na het bekend worden van de beslissing van de Nigeriaanse regering, heeft zij opnieuw, via haar ambassadeur een dringend beroep op deze regering gedaan om naar vermogen het Internationale Rode Kruis in staat te stellen de noodlijdende bevolking te helpen. De vragenstellers hadden ook gevraagd naar de bereidheid van de Nederlandse regering tot het nemen van initiatieven eventueel in het verband van de E.E.G. (Nigeria is daarmee geassocieerd) en van de Verenigde Naties om te komen tot een doeltreffende hulpverlening. De regering deelt mee, dat zij op het ogenblik in overleg met enkele andere regeringen onderzoekt of en zo ja, welke verdere stappen gedaan kunnen worden om te bevorderen, dat aan de slachtoffers in Nigeria op doeltreffende wijze hulp wordt verleend.

N.V. Aannemers- en
Handelsbedrijf

VAN OORD

Hoogstraat 73 a - Tel. 444
Werkendam

Rijswerken - grondwerken - asfaltwerken

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:
* geldleningen en hypotheeken
* financiering van auto's, caravans en boten
* verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheids-personeel)
is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

H. Struik en Zoon N.V. Fabriek van dekkleden en tenten

Imp. Groothandel scheeps- en aannemersbenodigdheden elektrische en autogene las- en snijbenodigdheden.

DEVENTER
Diepenveensweg 8
Telefoon 05700 - 13970

FIRMA C. VERMEER EN ZON'S

fabrieken voor gebogen hout
Telefoon 01894 - 230
OUDERKERK AAN DE IJSEL

Ronde en ovale tafelranden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen, enz. enz.

FA. H. J. WIBBELINK & ZN.

Goors Overslag- en
Transportbedrijf

N.V. AUTODIESELSERVICE SCANIA VABIS - GOOR

Telefoon (05470) 2963 - 2476 - 2577

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

IN PRIMA BOTER EN KAAS
STEEDE DE BAAS
alle soorten groot en klein
komen uit de IJssel- en Lekstreek fijn

A. VAN HOUWELINGEN MOORDRECHT

Telefoon 305 (01827) - Weteringstraat 4

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

NOUDBOUW **HABBO**
HARDINXVELD

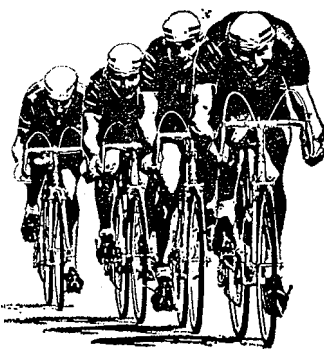
TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

BETALING ABONNEMENTSGELD TWEDE HALF JAAR 1968

Van het tweede halfjaar zijn reeds bijna twee maanden verstreken. Wij verzoeken daarom de abonnees, die als gevolg van de vakantie nog niet tot betaling van het abonnementsgeld overgingen dit alsnog te doen, door storting of overschrijving van f 6,- op de postgirorekening nr. 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuiperstraat 3 te 's-Gravenhage. Hartelijk dank daarvoor. De abonnees, die per giroincasso willen betalen, verzoeken wij de daartoe aan hen toegezonden machtigingskaart aan ons bureau terug te zenden. Ook hiervoor gaarne bij voorbaat onze dank.

studeer PBNA

neem
gedecideerd
de kop

We weten het allemaal: vanzelf draaien de wielen niet. Daar moet wat voor gedaan worden. En wie meer doet dan een ander, gaat harder. Wint de race. Grijpt de beloning van een goede toekomst.

Bent u dat - die vechter, die harder vooruit wil? Die verder wil komen? Dan vindt u PBNA aan uw kant. Om u te helpen. Te leiden. Te sturen. Te inspireren. Tot aan de eindstreep.

En na de eindstreep? Na het PBNA-diploma of een ander erkend examen gaan de deuren wijd voor u open! Deuren die anders (en voor anderen) gesloten blijven. Want dit weet iedereen: dat de man met veel kennis veel waard is in de wereld van morgen.

Studeren met PBNA: voortgaan waar uw vooropleiding ophield, doorbouwen waar uw talent het aangeeft, voortsturen waar u in uw werk-alléén nooit zou komen. PBNA laat u kiezen uit zeven richtingen: Werktuigbouw, elektrotechniek, elektronica, procestechiek en chemie, bouwkunde, weg- en waterbouw, organisatie en administratie. En daarin dan 1300 gespecialiseerde cursussen. Eén daarvan is de úwe. Welke - dat ontdekken wij samen. U en uw persoonlijke PBNA-studie-adviseur.

Neem gedecideerd de kop en vraag inlichtingen bij PBNA.

KONINKLIJK TECHNISCUM

VBsingel 541 - Arnhem

Erkend door de Nederlandse Staat. Onderwijs met medewerking van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

NAAM- EN NUMMERPLATEN

IN DIVERSE UITVOERINGEN
Aanduidingen speciaal voor kantoorgebouwen, ziekenhuizen enz.

Zelfklevende transfers, o.a. voor autoportieren, gevelletters, graveerwerken.

ZUID NED. NAAMPLATEN
ONDERNEMING G. TER VEEN
GELEEN

Graat Huyntaan noek Markt
Tel. 04494 - 5888*

PATENT OCEAN WERELDWIJD TOEGEPASTE APPENDAGES

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN“

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - PB. 55

SCHUILING GIETERIJENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGELO-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

VOSKAMP EN VRIJLAND NV

KASSENBOUW • KETELBOUW • VERWARMING

's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921*

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GBR. VAN DER SPEK N.V.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 35

31 augustus 1968

Waarom?

Waarom Tsjechoslowakije wel en Romenië niet?" Onder deze titel schrijft drs. R. Th. Jurrjens op pag. 6 en 7 over de achtergronden van de huidige gebeurtenissen in Tsjechoslowakije.

TAKĚ ZĚ
CVIČENÍ?

Ook terug van de manoeuvres?
(Reporter, Praag 31-7-'68)

Widek over...

In het nieuwe politieke seizoen kunt u op pagina 2 weer regelmatig lezen wat Widek over verschillende dingen te zeggen heeft. Vandaag heeft hij het over Een goede zaak.

Subsidie

Is subsidie aan politieke partijen gewenst? Over deze vraag wordt verschillend gedacht. De komende weken kunt u hierover in N.G. lezen. In dit nummer op pagina 5 een eerste artikel van dr. W. de Kwaadsteniet.

Uppsala

Op pagina 8 vindt u een derde artikel van prof. dr. C. van der Woude over de assemblee van de Wereldraad van Kerken in Uppsala.

Bejaarden

De heer J. J. G. Boot oud-burgemeester van Hilversum belicht op pagina 9 een aspect van het bejaardenprobleem en wel de huisvesting van bejaarden.

Luister

Donderdag 5 september spreekt dr. W. de Kwaadsteniet, secretaris van de A.R.P., voor de radio. Luister dan van 18.20-18.30 uur naar Hilversum II (298 m).

Mr. B. W. BIESHEUVEL TIJDENS DEBAT

OVER TSJECHOSLOWAKIJE IN DE TWEDE KAMER

INTERNATIONALE SAMENLEVING GEBASEERD OP MACHTSVERHOUDINGEN IS ONCHRISTELIJKE CONSTRUCTIE

„In het Russische blad de Prawda van 21 augustus staat het volgende te lezen: Tass — dat is het officiële Russische persagentschap — is gemachtigd mede te delen, dat de partij- en regeringsleiders van de Tsjechoslowaakse socialistische republiek de Sowjetunie en de andere geallieerde staten hebben gevraagd het broedervolk van Tsjechoslowakije dringend te hulp te komen, daarbij inbegrepen militaire hulp.

De reactie daarop van het Tsjechische volk, waarvan de radio, de televisie en onze pers ons op indrukwekkende wijze in kennis heeft gesteld, heeft daarop antwoord gegeven, en een afdoend antwoord, dat deze verklaring in het juiste licht heeft doen stellen. Er is ook een reactie geweest van het Nederlands volk in al zijn verscheidenheid bij het uiten van de gevoelens van verontwaardiging en afschuw over deze aanval, deze agressie van

de Sowjetunie, Bulgarije, de D.D.R., Hongarije en Polen op Tsjechoslowakije.”

Met deze woorden begon mr. B. W. Biesheuvel op dinsdagmiddag 27 aug. zijn betoog, mede namens C.H.U. en K.V.P., bij het debat naar aanleiding van de regeringsverklaring met betrekking tot de gebeurtenissen in Tsjecho-Slowakije.

De heer Biesheuvel sprak zijn waardering uit voor de activiteiten door de regering ontwikkeld en voor de snelle en doeltreffende informatie.

Spr. vervolgde hierna:

„Wij sluiten ons nu geheel en al aan bij de duidelijke, scherpe en niet voor tweërlei uitleg vatbare veroordeling door de regering van het optreden van de Sovjet-Unie, Bulgarije, de DDR, Hongarije en Polen tegen Tsjecho-Slowakije.

Het kan, wat ons betreft, trouwens moeilijk scherp genoeg worden gezegd.

Met de Regering prijzen wij de houding van het Tsjechische volk, de weerbaarheid en de moed van de Tsjechische jeugd, de onverschrokkenheid van de mannen en vrouwen, die

het vrije woord in geschrift, via radio en televisie wisten en weten te brengen.”

Scheiding

De heer Biesheuvel ging vervolgens nader in op de situatie zoals die in Europa is ontstaan na de laatste wereldoorlog.

Er is in Europa een scheiding ontstaan, welke een fundamenteel en diep ingrijpend karakter draagt. Sinds 1945 is Europa als stuwend centrum in de wereldpolitiek uitgeschakeld. De Verenigde Staten van Amerika en de Sowjet-Unie hebben het ontstane vacuüm opgevuld. Deze beide machten verschillen zo wezenlijk, dat de kloof die door Europa loopt daardoor zo'n ingrijpend en dynamische karakter draagt.

„Wanneer sedert 1945 over de Europese vraagstukken wordt gesproken, zijn het „IJzeren Gordijn" en de „Berlijnse muur" geïkoneerde termen geworden. De kern is, dat de gebieden aan weerszijden van dit gordijn en van deze muur vroeger in het hart van

Vervolg op pag. 4

Met bloed besmeurde vlag wordt door de straten van Praag gedragen

Oosterbaan & Le Cointre n.v.

Goes

Telefoon (01100) 7555*
DRUKKERS-UITGEVERS

Al 66 jaar drukkers

in Benelux

voor bedrijven en organisaties

Mijnhardt's

HOOFDPIJN POEDERS

KIESPIJN POEDERS

* werken verrassend

WIDEK OVER...

EEN GOEDE ZAAK

In onze partij wordt er — gelukkig — echt wel wat gedaan. Wij vormen in het algemeen geen club van stilzitters. Maar — zoals te doen gebruikelijk — het kan toch altijd wel beter. Het is maar goed, dat wij dit zelf ook in de gaten hebben. Dan hebben wij tenminste de kans, dat wij met nieuw élan weer een werkperiode beginnen.

Wij hebben allemaal weer even een duwtje nodig na de (betrekkelijke) rust van de zomermaanden. Dat is althans een zeer menselijk verschijnsel en zo zal het u dus ook wel gaan.

Op het programma staan (zeer kort gezegd): denken, praten, handelen. Op alle drie deze punten kan men dit seizoen te kust en te keur gaan. Dat zal u uit het volgende hopelijk duidelijk blijken.

Denkers, praters en handelaren

Er is behoefte aan denkers, praters en handelaren(!). De denkers houden zich bij voorkeur met de politiek bezig. De handelaren gooien zich in het algemeen het liefst op de organisatie. Aan beide — de politiek en de organisatie — moet de partij zoveel mogelijk aandacht besteden. De praters kunnen in beide sectoren hun gang gaan. Maar bij het organisatorische werk heb je veelal toch weer andere praters nodig dan op het vlak van de politieke meningsvorming.

De een heeft nu eenmaal meer van dit, de ander van dat. En het lijkt geen overbodige zaak, dat nog eens duidelijk te zeggen. De politieke denkers en praters — als wij dit onderscheid nog even mogen aanhouden — moet je niet teveel met organisatorische dingen lastig vallen. En de handelaren in organisatie moet je hun gang laten gaan en niet proberen te dwingen tot meedoen aan allerlei politieke discussies. Het is natuurlijk wel een goede zaak wanneer de denkers en praters over politiek ook eens een keer wat aandacht aan de organisatiekant van de partij geven en, andersom, de partij-organisatoren wat belangstelling tonen voor de politieke meningsvorming. Maar wij moeten toch ook het onderscheid in geaardheid zien en respecteren.

De een heeft veel meer ervaring en kunde in het werven van nieuwe partijleden en abonnees op het partij-weekblad, de ander heeft zijn hart verpand aan het politieke gesprek.

Geen stilzitters

Nu — wanneer wij dan inderdaad geen stilzitters zijn — dan is er voor ieder

weer volop werk aan de winkel in de komende maanden. Laten wij dus allemaal wat gaan doen. Van hier en daar is ons al weer gebleken, dat men het plaatselijk en regionaal goed wil aanpakken; reeds direct aan het begin van het seizoen.

Twee projecten

Met die wens is op het secretariaat van de partij en in de Organisatie Commissie tijdig rekening gehouden. Er zijn twee projecten gepland, voor de afwerking waarvan de partij zich plaatselijk en regionaal (en landelijk) kan inzetten door middel van de handelaren, de praters en de denkers. Het zijn de meningsvorming via nieuwe gespreksgroepen en de werving van weer nieuwe leden erbij.

Verwacht mag worden, dat de partij overal voor een goede afwerking van deze beide projecten zal zorgen. Te meer wanneer men het volgende bedenkt. Dit seizoen hebben wij voor deze zaken ruimschoots de tijd. In deze periode vallen geen periodieke verkiezingen. Dat is wel het geval in de hierna volgende seizoenen 1969/1970 (verkiezingen Provinciale Staten en Gemeenteraden) en 1970/1971 (verkiezingen Tweede Kamer der Staten-Generaal).

Daarom nu veel aandacht en tijd voor de ledenwerving en de gespreksgroepenactiviteit.

Nieuwe leden

De grote landelijke campagne is in deze werkperiode — 1968/1969 — gericht op het werven van nieuwe leden voor de A.R.P. Een goede meningsvorming in een zo groot mogelijke kring is van een wezenlijk belang in een echte democratie. Waar de invloed van de burgers in belangrijke mate tot uitdrukking kan komen in het meepraten en meebeslissen over de formulering van politieke programs en over de opstelling van kandidatenlijsten — via de politieke partijen — is het derhalve van veel betekenis, dat het aantal partijleden zo groot mogelijk is. Zo is dus het lidmaatschap in de eerste plaats van belang voor elke burger zelf om de gelegenheid te hebben zijn gevoelens niet alleen te uiten, maar ook tot gelding te brengen.

Elk lid telt mee

Daarnaast is het lidmaatschap van zoveel mogelijk burgers van veel betekenis voor de partij. En dat wel in twee opzichten. In de eerste plaats doordat een visie, welke door velen gedragen wordt, meer kans heeft op verwerkelijking.

In de tweede plaats, doordat elk lid meer, ook betekent meer geld voor de partij-apparatuur ter verwerkelijking van de partijvisie.

Hierover kan nog veel gezegd worden. Wij komen op deze en dergelijke punten dan ook stellig in de komende weken wel nader terug. Voorlopig is in ieder geval duidelijk: elk lid telt mee; in meer dan een opzicht. „Elk lid telt mee” is nu ook het motto van onze gezamenlijke ledenwerfcampagne 1968/1969 in heel het land.

Gespreksgroepen

Wij zijn van oordeel, dat het vormen van gespreksgroepen — vooral plaatselijk, maar soms ook regionaal — van veel belang is voor een eigentijdse wijze van meningsvorming in een politieke partij. Daaraan zullen wij meer aandacht moeten gaan schenken.

Landelijk is het vormen van gespreksgroepen reeds een aantal jaren gestimuleerd. Ook dit jaar is er weer een centraal punt aan de orde. Het gaat ditmaal over de inhoud van het interimrapport van de „18”. Dit rapport is in een aantal kiesverenigingen reeds globaal besproken, kort na de verschijning ervan.

Thans zouden wij gaarne zien, dat het interimrapport breed in discussie zou komen in alle kiesverenigingen via te vormen gespreksgroepen. De discussie

kan thans plaatsvinden aan de hand van een opgestelde lijst met een twintigtal vragen, waarbij steeds keuze-mogelijkheden worden geboden.

Iedere deelnemer

Het is daarbij de bedoeling — zulks in tegenstelling tot hetgeen tot dusverre gebruikelijk was — dat iedere deelnemer/deelneemster aan een gespreksgroep aan het einde van de discussie zijn eigen vragenlijst invult. Tot nu toe kwam er één rapport van een groep, opgesteld door de rapporteur van de gespreksgroep. Het is thans de bedoeling, dat de discussieleider aan het einde van de bijeenkomst de ingevulde vragenlijsten verzamelt. Deze worden dan door hem (of door de secretaris van de kiesvereniging) gezamenlijk doorgezonden naar het partijsecretariaat in Den Haag.

De nu te volgen methode en de gevonden opstelling van de vragenlijst zullen tevens een snellere verwerking van de antwoorden tot een centraal rapport bevorderen. Het is de bedoe-

ling, dat de vragenlijsten uiterlijk 15 december a.s. allemaal binnen zijn. Het is dus wenselijk, dat de kiesverenigingen zo spoedig mogelijk tot de instelling van een of meer gespreksgroepen (hooguit vijftien personen per groep) overgaan.

Brief Centraal Comité

Deze week is door het Centraal Comité aan alle kiesverenigingen een brief toegezonden betreffende het thans aanvangende seizoen. Daarin is met name ook voor de hierboven genoemde punten aandacht gevraagd. De brief bevat ook de nodige bijlagen, zodat elke kiesvereniging en centrale volledig is georiënteerd.

Er wordt o.a. gewezen op het beschikbaar zijn van twee folders voor de werving van leden. De ene heet „een goede zaak” en de ander „uw bijdrage”. Deze aanduidingen gelden gecombineerd eigenlijk voor al het werk, dat wij gezamenlijk in de nieuwe periode hebben te doen. Immers: „Uw bijdrage” is „een goede zaak”.

SANERINGSFONDS VOOR HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

De staatssecretaris van Economische zaken, de heer Van Son (KVP) heeft onlangs een aantal mededelingen gedaan over de ontwikkelingshulp. Deze hulp is een van de doelstellingen van de Stichting Ontwikkelingshulp en Sanering voor het Midden- en Kleinbedrijf.

Het is een goed zaak dat hieraan aandacht wordt besteed omdat de activiteiten van deze stichting zo breed mogelijk bekend moeten worden. Het aantal midden- en kleinbedrijven slinkt bij de dag, bij wijze van spreken. Dat kan een ongezonde ontwikkeling met zich brengen. Landen zonder deze groep van zeer actieve burgers zijn daarvan het voorbeeld. De distributieketting zonder dergelijke gezonde bedrijven mist een schakel ten nadele van de consument en het totale bedrijfsleven.

Helaas is de voortgang van deze ontwikkelingshulp nog niet zoals mocht worden gehoopt.

Over 1967 en het eerste halfjaar 1968 zijn er totaal slechts 1363 aanvragen om ontwikkelingshulp binnengekomen. Ruim 900 van deze aanvragen gaven geen gehoor aan een (redelijk) verzoek om nadere toelichting. Die aanvragen moesten daarom (terecht) terzijde worden gelegd. Van de ruim 400 aanvragen die in behandeling konden worden genomen zijn er 56 afgewezen. Van de overige zijn er nu 58 klaar en 35 in bewerking.

Van een groot resultaat kan men niet spreken. Dat is jammer. Misschien is een van de oorzaken waarom er tot nu toe zo'n klein aantal aanvragen zijn binnengekomen dat de bestaande mogelijkheden toch nog onvoldoende bekend zijn. In dat verband is het een goede gedachte van de genoemde stichting dat besloten is tot het uitgeven van een brochure waarin de aandacht wordt gevestigd op de mogelijkheden die er zijn om individuele hulp te krijgen.

Misschien ook zijn de voorwaarden waaronder deze hulp wordt geboden te strak gehouden voor de beginperiode. Wij kunnen dat niet zonder meer beoordelen. Dat kunnen de Middenstandsorganisaties echter wel. Hun bonden met de overkoepelingsorganen zijn

goed uitgerust. Dat is ervaren bij de behandeling van de nieuwe omzetbelasting!

Wij zouden gaarne het oordeel van deze organisaties over dat laatste punt vernemen. De begrotingsbehandeling 1969 is aanstaande! K.

VERKLARING ARJOS

Op 21 augustus gaf het dagelijks bestuur van de Arjos, naar aanleiding van de inval in Tsjecho-Slowakije de onderstaande verklaring uit:

Het dagelijks bestuur van de Nationale Anti-Revolutionaire Jongerenorganisatie is vervuld van afgrijzen vanwege de brute interventie van Rusland en andere leden van het Warschau-pakt in Tsjecho-Slowakije.

Zij acht deze handeling in strijd met de beginselen van het internationale recht. De kansen op vreedzame coëxistentie tussen Oost en West worden bedreigd, doordat de leiders van het Oost-blok door dit militaire ingrijpen de klok hebben teruggedraaid.

Zij doet een beroep op de Nederlandse regering deze zaak aanhangig te maken bij de Verenigde Naties.

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,— per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

★ ★ ★ Uw bijdrage

„Er gaat door onze wereld een roep om verandering, om vernieuwing. Het evangelie kan ons leven en samenleven vernieuwen en ons inspireren tot een concrete vormgeving aan christelijke politiek. Het is goed, bij alle beweging, ons dit centrale uitgangspunt voor ogen te stellen. Het geeft ons partijwerk perspectief en bezieling”.

Terecht wijst het Centraal Comité hierop in zijn brief aan de kiesverenigingen en centrales in verband met de nieuwe periode van werken, welke thans aanvangt. Bij dat werk gaat het niet om het belang van de partij, maar om verbetering, vernieuwing van de samenleving. Voor die taak staan wij altijd. Voor die taak staat elke generatie. Het gaat er in de politiek om een goede kijk te krijgen op de samenleving en om wat wij het beste achten met grote overtuiging naar voren te brengen en te trachten te verwerkelijken. Daarvoor moeten wij met elkaar van gedachten wisselen. Daarvoor moeten wij onze overtuiging tot uitdrukking laten komen.

Ieder kan wat dat betreft zijn kleine of grote bijdrage leveren. Door het lidmaatschap van de partij alleen reeds en bovendien door mee te denken, mee te praten en mee te beslissen bij discussies en bij het nemen van besluiten.

Zo is uw bijdrage ook nu weer van betekenis.

★ ★ ★ Buitenlandse politiek

Wij hebben er geen doekjes om gewonden. Het optreden van Rusland en de (nog) aan haar onderworpen horige vazallen is, zonder excuus, als een afschuwelijke daad te brandmerken. En wij in het Westen kunnen in die afzichtelijke situatie op het moment geen daadwerkelijke hulp bieden.

Zo is het, reëel gesproken. Laten wij ons zelf niets wijsmaken. Enige werkelijke hulp van de zijde van de vrije wereld zou erger zijn, omdat wel vaststaat dat dan een wereldoorlog zal ontbranden, waarbij het Tsjechische volk echter geen baat zou hebben.

Deze constatering brengt ons gemakkelijk tot de conclusie, dat „het Westen” zich dan maar zo eendrachtig en sterk mogelijk moet opstellen tegenover „het Oosten”.

Die conclusie is in het licht van de huidige omstandigheden niet van alle grond ontbloot. De barre koude wind is immers opgestoken, waarbij geweld en leugen schijnen te heersen. De echte vrede raakt hoe langer hoe meer uit het gezicht.

Toch vragen wij ons af — ook onder die omstandigheden — of het juist zou zijn een buitenlandse politiek te voeren die er op uit is de wereld in één of meer machtsblokken te verdelen.

Er is immers in het oostblok een duidelijk waarneembare drang naar het willen beleven van democratie. Ook in het (communisme) socialisme.

Naar het ons voorkomt lijkt het niet verstandig, ons te laten leiden door een buitenlandse politiek alleen op korte termijn — hoe aansprekelijk dat nu ook is. Op langere termijn gezien zal die buitenlandse politiek er mee op gericht moeten zijn, die eigen, op zichzelf verheugende ontwikkeling, binnen dat oostblok zelf te bevorderen in plaats van (in feite) in de kiem te doen versmoren.

★ ★ ★ Openbaarheid

Een regering heeft de beschikking over een aantal vaste colleges van advies en bijstand. Bovendien kan voor elke belangrijke zaak een dergelijke commissie worden benoemd, of in de vorm van een bijzondere commissie maar ook als staatscommissie ad hoc.

Over de vraag of de adviezen (rapporten) van deze adviesinstantie openbaar moeten worden gemaakt, bestaat verschil van mening. De regering is van oordeel, dat de waarde van een advies niet geringer wordt als een dergelijk advies pas nadat het standpunt van de regering bekend is, openbaar gemaakt wordt.

Volgens de regering wordt aan het belang van de openbaarheid en de vrije meningsuiting niet tekort gedaan door de publikatie van zo'n advies vergezeld te doen gaan van het regeringsstandpunt. Eerdere publikatie zou de openbare meningsvorming ook op minder juiste wijze beïnvloeden.

Wij menen dat dit standpunt, met name als het gaat om bijzonder moeilijke problemen, waarbij principiële kwesties aan de orde komen, niet houdbaar is. Zeker — de regering heeft een eigen verantwoordelijkheid. Maar openbaarmaking brengt toch niet mee, dat de regering de publieke opinie moet volgen? Soms is zij tot het tegendeel verplicht. Het zou naar ons oordeel van groot belang zijn, dat ook in het publikatiebeleid van de regering tot uitdrukking kwam dat opinievorming van het publiek een waardevolle bijdrage kan betekenen voor het beleid in het algemeen.

Prof. De Gaay Fortman, die dit probleem nog eens nadrukkelijk aan de orde stelde, heeft daarmee goed werk verricht. Het zou van belang zijn, indien bij de algemene beschouwingen over het beleid 1969 de Tweede Kamer dit punt niet liet zitten.

DE PAUS EN HET GEWETEN

De reacties op de pauselijke encycliek *Humanae Vitae* zijn, voorzover zij in de openbaarheid zijn gekomen, ook in Nederland, misschien bovenal in Nederland, overwegend afwijzend. Verschillende hooggeplaatste geestelijken in de r.k. kerk in Nederland gaven hun ontstemming en afkeuring reeds te kennen, voordat zij de tekst van de encycliek nog onder de ogen hadden gehad. Dat was vroeger ondenkbaar.

Die r.k. protesten hebben in protestantse kring veel aanmoediging en waardering gevonden.

Maar wie meent, dat deze protesten liggen in de lijn van de reformatie, die vergist zich. Het is geen reformatorisch verzet, maar eerder vrijzinnig verzet.

WIJ noemen een voorbeeld, maar nu een uit België. Prof. dr. J. Ghoois, hoogleraar aan de Katholieke Universiteit in Leuven, heeft zich o.a. aldus uitgelaten: (Wij cursiveren die zinsneden, die ons beslissend toeschijnen).

„De Paus legt zedelijke normen vast. Een belangrijke vraag, die oprijst is: *Welke rol spelen zedelijke normen voor de christelijke gewetensvorming?* In de christelijke personalistische moraal moet het persoonlijk geweten uiteindelijk beslissen, wat de mens te doen heeft. Iedereen moet dus zelf ontdekken wat het meest mensverheffend, meest gemeenschapvormend is en wat dus beantwoordt aan Gods wil”.

Deze opmerkingen zijn niet nieuw. Soortgelijke stellingen vindt men bij Kant en Rousseau. Kant verwonderde zich over twee dingen, over de wonderen van de sterrenhemel en over het geweten. Rousseau werd lyrisch als hij over het geweten sprak, dat onfeilbare, dat zuivere, dat goddelijke geweten.

DE reformatie heeft het anders verstaan. Zij spreekt dan ook van een zuiver geweten, van een dwalend geweten, van een ruim geweten en een nauwgezet geweten. Het geweten kan dwalen. Wie heeft het ervaren als Paulus, toen hij op de weg naar Damascus de Heer ontmoette?

En daarom heeft de reformatie nooit gezegd: het geweten heeft het laatste, het beslissende woord te zeggen. Het beslissende woord spreekt de Hoogste Wetgever en wie tegen het gebod ingaat, kan zijn geweten toeschroeven. Maar het kan ook gebeuren, dat het geweten gaat spreken, gaat waarschuwen. Maar niet, doordat dit geweten in zich zelf en uit eigen kracht weet wat goed is en kwaad. Maar omdat het geweten ons confronteert met de wet Gods. Het is opmerkelijk, dat Luther te Worms volgens de over-

levering zeide, dat het niet geraden was iets tegen het geweten te doen, maar dat hij tegelijk zich bereid verklaarde, zich uit Gods Woord te laten overtuigen.

WERKELIJK reformatorisch zou het r.k. verzet tegen de encycliek zijn, wanneer het zeide: niet de paus legt zedelijke normen vast, maar dat doet Hij, die onze Wetgever en onze Rechter is. Wij hebben Zijn Woord en dat wijst ons de weg. En met een goed geweten kunnen wij door genade wandelen in de weg van de gehoorzaamheid aan Gods wet. Waar die gehoorzaamheid doorbreekt, daar spreekt het geweten ons vrij. Waar die gehoorzaamheid wordt geweigerd en wij verklaren, zelf wel te zullen uitmaken

DOOR H. ALGRA

wat goed en wat kwaad is, daar begint het geweten te waarschuwen.

TOEN op de Veluwe sommige christenen de inenting of andere voorbehoedmiddelen tegen kinderverlamming om des gewetens wil niet wilden gebruiken, en zich op hun geweten beriepen, hebben wij niet de staf gebroken over zoveel achterlijkheid, maar de zaak ernstig genomen. Gewetenszaken nemen wij altijd ernstig. Dat heeft de A.R.P. in het verleden vaak bewezen. Maar wij hebben niet gezegd: nu u zich op uw geweten beroept is de zaak af. Maar wij hebben gezegd: wij erkennen samen het gezag van Gods Woord. Laten wij met uw bezwaren gaan naar de bijbel, om Gods inzettingen te leren verstaan, om Gods genade te proeven en om langs die weg te vragen, of het geweten wel de goede weg heeft gewezen.

WIJ menen, dat dit reformatorisch is gedacht. Maar het verzet in r.k. kringen tegen de Paus ademt een geheel andere geest. Het is geen beroep op de bijbel. Die bleef dicht. Er was alleen een beroep op het geweten, het menselijk geweten, het door de zonde overduisterd geweten. En niet: Uw Woord is mij een lamp voor mijn voet, mijn pad ten licht om het duister op te klaren.

WAAR HET OM GING

Onder Russische leiding hebben vijf tot het Warschau-pact behorende staten een zesde staat, de bondgenoot Tsjechoslowakije, overvallen.

Volkenrechtelijk betekent zulks, dat een lid van de Verenigde Naties door vijf andere leden van de Verenigde Naties militair is bezet. Dat dit een schending is van het internationale recht, behoeft niet eens te worden betoogd. Het is voor iedereen duidelijk.

Wat was het doel van die onverwachte bezetting? Dat doel was niet, het Tsjechische volk te knechten. Het doel was, de communistische partij in Tsjechoslowakije weer in het Russische gareel te brengen.

Natuurlijk heeft dat voor het Tsjechische volk gevolgen. Maar de actie was gericht tegen de communistische partij. Die moest leren, zich te blijven gedragen overeenkomstig de communistische doctrines, zoals die door Rusland worden verstaan.

Het springende punt was het programmapunt van de communistische partij in Tsjechoslowakije, meer ruimte te maken voor de vrije meningsuiting. Daardoor zou het Tsjechische volk een, weliswaar beperkte, mondigheid worden verleend, die het twintig jaar had moeten ontberen, doordat de communistische partij zich in 1948 meester had gemaakt van de macht.

Het Tsjechische volk rook iets van vrijheid. Het bleek na twintig jaar communistische dictatuur, die soms met terreur gepaard ging, geestelijk nog niet murw gemaakt. En er stonden geen Kadars klaar, als tien jaar geleden in Hongarije, om de Russische wensen en orders uit te voeren.

De Tsjechische communistische partij stelde voorop: wij willen trouwe bondgenoten van Rusland blijven en,

wij willen in de buitenlandse politiek de oude koers blijven varen, maar wij willen in het binnenland meer ruimte voor kritiek en vrije meningsuiting. De Russen vinden die vrijheid een dodelijk gevaar, vooral omdat zij zo besmettelijk is.

Het Tsjechische volk wilde verder gaan en voelde blijkbaar niets meer voor het Warschau-pact, dat van bondgenoten zeloten maakt.

Maar iedere overeenkomst in Moskou kon en kan niet anders zijn dan een overeenkomst tussen communistische partijen en regeringen, die niet op democratische wijze zijn tot stand gekomen. Dat geldt zowel van het regime in Moskou als van dat in Praag.

Ook in Praag staat de communistische partij op het standpunt, dat er maar één partij in het land behoort te zijn, namelijk de communistische, en dat die partij uitmaakt, wie het land zullen regeren. De „wettige regering” betekent in Praag, de door de communistische partij gevormde regering.

Sommigen hebben in hun bewondering voor de moed van het Tsjechische volk, die inderdaad eerbied afdwingt, over het hoofd gezien dat Swoboda en Dubeek communisten zijn en dat willen blijven.

En daarom wordt bij de genomen en nog te nemen beslissingen het volk niet geraadpleegd, maar de partij wel.

De stelling, dat het ging om het recht van het Tsjechische volk, om over eigen lot te beslissen, is dan ook moeilijk verdedigbaar. Het ging over de vraag, of de communistische partij, die uit een minderheid van het volk bestaat, het voor het zeggen zal hebben, met of zonder curatele van de Sowjets.

INTERNATIONALE SAMENLEVING GEBASEERD OP MACHTS- VERHOUDINGEN IS ONCHRISTELIJKE CONSTRUCTIE

Vervolg van pag. 1

Europa thans aan de periferie, aan de buitenkant van twee zo verschillende werelden liggen: de communistische wereld en de onze.

Midden-Europa behoort zoals wij dit medert de tweede wereldoorlog noemen tot de „invloedsfeer” van de Sovjet-Unie. Welnu, van de ware aard van deze invloed hebben wij al verschillende malen kennis kunnen nemen. Verleden week is deze ons opnieuw, en heel duidelijk, gedemonstreerd. Voor al degenen, aan wie de herinneringen aan b.v. Boedapest van 1956 niet meer zo duidelijk voor de geest stonden, heeft de nachtelijke invasie van de Russische en andere pantsercolonnes verhelderend kunnen werken.”

Spr. wees er op, dat de argumentatie ter rechtvaardiging van de misdadige inval even schaamteloos en leugenachtig is als die Hitler Duitsland in 1938 gebruikte. Die vergelijking leeft ook bij de Tsjechen zelf.

De heer Biesheuvel constateerde, dat de politiek van het Kremlin niet wezenlijk is veranderd sinds 1945.

„Binnen de grenzen van zijn invloedsfeer duldt het geen verdere experimenten ten aanzien van de vrijheid van de mensen in al hun levensuitingen. Stalins terreur moge dan plaats gemaakt hebben voor iets in de richting van een soort verlicht despotisme; ontwikkelingen in de richting van een vrije meningsuiting en van een vrije meningsvorm moeten echter worden onderdrukt. De vrijheid van het woord durft men in Moskou niet aan. Deze vrijheid ziet de Sovjet-communistische „establishment” als een uiterst besmettelijke ziekte, waaraan men zou kunnen bezwijken als men eraan blootgesteld werd. De machthebbers in Moskou achten het daarom geboden, de zo hoopgevende ontwikkelingen die wij gedurende de laatste jaren achter het IJzeren Gordijn mochten waarnemen met de macht der wapenen terug te dringen of zelfs geheel de kop in te drukken. De innerlijke zwakte van een maatschappelijk systeem, dat zich niet meent te kunnen handhaven bij vrije meningsuiting grijpt naar de botte machtsmiddelen. Zo is het altijd gegaan, in alle dictatoriaal geregeerde landen.”

Bitterheid

Wat zich in Tsjecho-Slowakije afspeelt vormt geen onmiddellijke bedreiging voor de wereldvrede, zo wordt vernomen, aldus de heer Biesheuvel, maar moet deze geruststellende constatering ons ook niet met bitterheid vervullen?

„In wat voor wereld leven wij?
Toch in een wereld waarin een groeiend internationaal solidariteitsbesef broodnodig is geworden in een wereld waarin dit gelukkig ook in steeds bredere kring wordt begrepen; al gaat dit proces nog langzaam, tē langzaam.

Met de regering was spr. van oordeel, dat het van belang is dat de Veiligheidsraad zich heeft beziggehouden met de gebeurtenissen in Tsjecho-Slowakije. kije.

„Het debat in de Veiligheidsraad heeft nog eens duidelijk aangetoond, welk een dringende noodzaak het is, dat ook van uit Nederland, uit de landen, die ernst willen maken met de internationale rechtsbedeling met grote kracht

blijvend wordt gestreefd naar versterking van het gezag van de Verenigde Naties. Solidariteit speelt in toenemende mate ook een rol, wanneer wij het vraagstuk van de ontwikkelingslanden bezien. Tegelijkertijd weten wij, dat het beleid dat de rijke landen op dit gebied voeren zich verder en in veel nauwer onderling verband zal moeten ontplooiën. De groeiende solidariteit met de arme landen vereist een groeiende solidariteit tussen de rijken om in overleg met de armen op effectieve wijze hulp te kunnen bieden.

En in een wat kleiner kring: de Europese samenwerking. Deze heeft in de afgelopen tien jaar belangrijke voortgang gemaakt maar tegelijkertijd weten wij, dat er nog sterke krachten leven — buiten Nederland overigens — die zich aan verkalkte nationale aspiraties vastklampen. Deze zullen doorbroken moeten worden wil er ooit van een waarlijk Europese solidariteit sprake kunnen zijn.

Noodconstructie

Welnu, in deze wereld is het onaanvaardbaar te achten, dat het onmisbaar geworden solidariteitsbesef voor onze medemens buiten de eigen beperkte nationale grenzen zou moeten afketsen op geografisch volstrekt willekeurig, historisch bepaalde invloedsferen.

Een verdeling van onze wereld in enkele invloedsferen op grond van machtsverhoudingen is op zijn allerbest een noodconstructie. Wij mogen er nooit op koersen in ons beleid op langere termijn. Het is volstrekt strijdig met de hoogste beginselen waarop o.i. een samenleving gegroundvest moet zijn. Wat wij nationaal nooit meer zouden willen aanvaarden, moet ook internationaal worden afgewezen. Een internationale samenwerking, gebaseerd op louter machtsverhoudingen, moet ook en vooral als een on-christelijke constructie worden beschouwd. Onaanvaardbaar acht ik het, indien wij er blijvend in zouden berusten het lot van onze Europese medemens achter het IJzeren Gordijn te blijven beschouwen als een zaak uit een andere invloedsfeer, uit een andere wereld, niet de onze. Onaanvaardbaar zou ik het vinden, indien zijn lot, zo nodig, wel

MOTIE

Aan het begin van zijn rede diende mr. Biesheuvel namens alle partijen, met uitzondering van de beide Boerenfracties en de C.P.N. de volgende motie in:

De Kamer,

gehoord de regeringsverklaring over de bezetting van Tsjechoslowakije door de Sowjetunie, Bulgarije, de DDR, Hongarije en Polen, stelt vast dat dit optreden in flagrante strijd is met het handvest der Verenigde Naties en met het recht van elk volk op zelfbeschikking in vrijheid, veroordeelt deze aanslag op de onafhankelijkheid van Tsjechoslowakije en betuigt haar solidariteit met de bevolking van Tsjechoslowakije in haar verzet tegen deze onderdrukking, en gaat over tot de orde van de dag.

De Kamer nam deze motie zonder hoofdlijke stemming aan. Alleen de communisten wensten aantekening dat zij tegen waren.

ons medeleven wekt, maar dat wij ons daarover niet of slechts in beperkte mate rechtstreeks mede-verantwoordelijk zouden achten.

Maar er is natuurlijk verschil — en in de praktijk helaas een hemelsbreed verschil — tussen onze wil medeverantwoordelijk te zijn en aan deze medeverantwoordelijkheid metterdaad een reële inhoud te geven. De stroom van betogingen — nu eens vóór dit, dan weer tégen dat — die in onze westerse landen het straatbeeld zo zeer hebben verlevendigd, zijn stellig niet zinloos, maar wel onvoldoende. Wij zullen terdege moeten beseffen, dat als wij onze wil, gericht op medeverantwoordelijkheid voor wat er in de wereld gebeurt, willen omzetten in een daadwerkelijk beleid, waarmee in de wereld rekening moet worden gehouden, de vrije westelijke wereld en in het bijzonder de landen van West-Europa niet langer mogen verzakken aan wat wij ook van

wereldconstellatie — onmisbaar is. Dat gezegd zijnde rijst wel de vraag, of na de onverhoedse aanval op Tsjecho-Slowakije en met een wellicht permanente militaire bezetting van dat land onze veiligheid in West-Europa voldoende beschermd mag worden geacht.

De regering spreekt over herwaardering van onze positie, indien de gewijzigde militaire verhoudingen aan de oostgrenzen van West-Europa een meer permanent karakter zouden krijgen. Ik zou het op prijs stellen als de Regering hierop nog wat nader zou kunnen ingaan en met name nog iets zou willen zeggen over het veiligheidsaspect. Wanneer er van herwaardering sprake is, neem ik aan dat de regering vooral het oog heeft op het politieke aspect en de politieke ontwikkelingen, die zich in de komende maanden nog kunnen voltrekken”. De heer Biesheuvel besloot:

Dubcek in Cierna sprekend met bevolking

daag als hun eerste verantwoordelijkheid blijven zien: de vestiging van een hechte gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de grote politieke vraagstukken in onze wereld. Naast het immense vraagstuk van de ontwikkelingslanden zie ik de verhouding tot de communistische landen daarvan als één van de belangrijkste. De realiteit gebiedt ons te erkennen, dat wij dit doel — reeds in het begin van de vijftiger jaren gesteld door enkele van Europa's beste staatslieden — nog allerminst bereikt hebben. Maar daarom is het allerminst irreal! Het heeft niets van zijn betekenis verloren. Integendeel, de feiten verlenen het een steeds groeiend gewicht, dat wij in de vrije wereld en in het bijzonder in West-Europa tot een vergaande samenwerking komen. Vrijwel alle belangrijke concepties in de politiek hebben soms lange jaren op hun verwezenlijking moeten wachten.

Solidariteit

De politiek der „Real politici” daarentegen heeft ons werelddeel verschillende malen in de diepste ellende gestort. Wanneer bijvoorbeeld sommige staatslieden (buiten Nederland) in onze dagen menen, elk voor zich een Oost-Europa-politiek te moeten voeren, dan bewijzen zij Europa zowel aan deze als aan gene zijde van het IJzeren Gordijn — daarvan ben ik overtuigd — de slechtst denkbare dienst”.

„Wij bepleiten daartegenover een krachtige ontwikkeling en ontplooiing van de solidariteit in de westelijke landen en in het bijzonder in West-Europa, hetgeen een uitsluitend negatieve afweerdiging tegenover Oost-Europa uitsluit. Is het trouwens niet zo, dat de ontwikkeling in West-Europa, hoe onvolledig ook, zijn uitwerking op Oost-Europa reeds niet heeft gemist?” Vervolgens vroeg de heer Biesheuvel aandacht voor onze veiligheid:

„Onze fracties hechten eraan voorop te stellen, dat zij mét de regering van oordeel zijn, dat de N.A.V.O — en ik zeg met nadruk erbij: in de huidige

„De Zuidslavische communist Djilas, bekend om wat hij heeft geschreven en om de jaren die hij daarvoor in de gevangenis heeft doorgebracht, schreef tien jaar geleden over de vrijheid het volgende:

„In communistische stelsels is de vrijheid het gewichtigste economische en algemene probleem geworden”.

Hij kon het weten; hij heeft het zelf ook ervaren. Wij weten het nu ook”. „De agressie van de Sovjet-Unie c.s. gericht tegen een bondgenoot, kwam niet voort uit een militaire bedreiging. Geen sprake van! Het is eerder een aanval op de vrijheid, die in het communistische geregeerde Tsjecho-Slowakije aarzelend begonnen, steeds breder om zich heengreep, vooral ook dankzij de schrijvers, dankzij de mannen van de wetenschap en kunst en dankzij de journalisten.

Wij zien nu ook, dat de razzia's in Praag zich in de eerste plaats begonnen te richten op de intelligentia. Het valt zeer te betwijfelen, of wezenlijke, echte vrijheid zich echter wel ooit laat bedwingen door dictatuur, militaire macht en geheime staatspolitie.”

De heer Biesheuvel merkte op, dat er ook binnen de grenzen van de Sovjet-Unie symptomen merkbaar zijn van een verlangen naar vrijheid.

„Sacharow, Russisch atoomgeleerde schreef in zijn bekend memorandum: „Geestelijke vrijheid is voor de menselijke samenleving onontbeerlijk”. Hij oefende uiterst scherpe kritiek uit op het beleid van de Sowjet-regering in het Midden-Oosten en het positie kiezen tegenover Israël.

Vrijheid is voor de mens een kostelijk goed, indien wij ons althans van onze afhankelijkheid diep bewust zijn. Of anders gezegd, zoals het staat vermeld in de conclusie van de pauselijke encyclicle Populorum Progressio:

„Zeker de mens kan de aarde organiseren zonder God, maar zonder God kan hij per slot van rekening de aarde slechts organiseren tegen de mens”. Dit geldt juist en vooral ook in de politiek, want daar organiseren wij de samenleving”.

OVERHEIDS-SUBSIDIE AAN POLITIEKE PARTIJEN

DOOR Dr. W. de KWAADSTENIET

HET vraagstuk van overheids-subsidie aan politieke partijen staat in ons land niet in het middelpunt van een algemene belangstelling. Niettemin is er wel een regelmatige aandacht voor subsidie, welke op enigerlei wijze politieke partijen ten goede zou komen. Die aandacht is er in ieder geval zo nu en dan in politieke kringen en in de pers. Dat openbaart zich zodra ergens suggesties in de richting van subsidie aan politieke partijen worden gedaan, zowel in het binnenland als buiten onze grenzen. Dan leeft de discussie weer even op, om echter even snel weer weg te hebben.

Zo zijn er in de meeste bladen reacties geweest op de voorstellen tot en de realisering van subsidie aan politieke partijen uit de staatskas in de Duitse Bondsrepubliek en in Zweden. Persreacties zijn er eveneens geweest naar aanleiding van suggesties uit de kring van de K.V.P. om tot verlening van overheids-subsidie aan politieke partijen over te gaan. Tot een echte — laat staan diepgaande — gedachtenwisseling is het in ons land niet of nauwelijks gekomen.

Gedachtenwisseling

Dat is ook niet het geval geweest naar aanleiding van de dit onderwerp betreffende stellingen van Boukema en mij, geponeerd toen wij elk onze dissertatie verdedigden aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Die stellingen zijn overigens wel hier en daar in de pers vermeld. Maar een reëel gesprek is er niet door op gang gekomen.

Dat dit niet gebeurde naar aanleiding van de stelling van Boukema lag wellicht nog weer meer voor de hand dan dat de gedachtenwisseling achterwege bleef naar aanleiding van mijn stelling. Immers, wie de schaarse verhalen in de kranten van de laatste jaren nagaat, komt al gauw tot de ontdekking, dat men er in de pers in het algemeen niet veel — zo niet niets — voor voelt om subsidie aan politieke partijen te bepleiten. En men kan derhalve betogen, dat er weinig behoefte aan bestond om de stelling van Boukema — „Subsidiëring van politieke partijen door de overheid betekent een gevaar voor de goede werking van een parlementaire democratie” — nog eens te gaan ontleden, althans te bespreken. Gezien hetgeen hiervoor is opgemerkt over de algemene strekking van de artikelen in persorganen, had het daarentegen eerder voor de hand gelegen, indien op mijn stelling was gereageerd.

Mijn stelling — „In beginsel is overheids-subsidie aan politieke partijen aanvaardbaar” — gaat immers rechtstreeks in tegen de stelling van Boukema en de hiervoor bedoelde artikelen in de pers.

Het is niet gebeurd, en men kan natuurlijk zeggen: och, het zijn maar stellingen van eenlingen.

Op gang brengen

Naar aanleiding van mijn stelling schreef „De Tijd” van 17 mei j.l. onder meer: „Met deze mening is hij een buitenbeentje in zijn kring, die liefst van eigen middelen rondkomt”. Naar aan-

leiding van deze zin valt nog wel het een en ander op te merken. Dat doe ik dan ook gaarne in mijn tweede verhaal. Nu alleen dit: het is thans nog steeds de vraag of ik inderdaad in A.R. kring terzake (nog) een buitenbeentje ben. Gedachten ontwikkelen zich, zij het soms langzaam. Verder is er nog een heel verschil tussen „ergens niet tegen zijn” en „ergens niet warm voor lopen”. Ik ken zeker wel enige personen uit onze kring, die tot voor enkele jaren, tot voor kort of tot dusver er niet voor waren c.q. er tegen waren. De vraag of dat zo blijft na een goed van alle kant bekijken van de zaak, is daarmee nog niet beantwoord. Voor het op gang brengen van een gesprek over deze materie willen Boukema's en mijn artikelen een eerste aanzet zijn. Ik wil tenslotte in dit verband nog wel bekennen vroeger meer gevoeld te hebben voor de contra- dan voor de pro-argumenten.

Wij doen er goed aan terzake van het vraagstuk van overheids-subsidie aan

Dr. W. de Kwaadsteniet

politieke partijen ook even buiten ons land te kijken. Volgens desgevraagd ter beschikking gestelde gegevens wordt geen overheids-subsidie aan politieke partijen verleend in de Verenigde Staten van Amerika, Engeland, Italië, Frankrijk, België, Noorwegen en Denemarken. 1)

Nu zijn echter de situaties, waarin de politieke partijen in de diverse landen verkeren, soms zeer verschillend; zowel verschillend van die in ons land als ook onderling. Hierbij spelen o.a. bijvoorbeeld een belangrijke rol de bijdragen, welke al of niet en in verschillende mate, aan politieke partijen gegeven worden vanuit het bedrijfsleven en van de kant van de vakbeweging. Daarnaast is een belangrijk punt de mate waarin al of niet overheidsgelden beschikbaar worden gesteld voor staven en adviseurs van de volksvertegenwoordiging als zodanig en/of van de daarin vertegenwoordigde parlementaire fracties (c.q. fractie-bureaux).

Zweden

Zweden 2) kent sinds enkele jaren overheids-subsidie voor politieke partijen. Op 15 december 1965 werd door

DISCUSSIE

De commissie van redactie van „Nederlandse Gedachten” heeft dr. P. J. Boukema en dr. W. de Kwaadsteniet bereid gevonden in ons blad het gesprek op gang te brengen over de vraag: al of niet overheids-subsidie voor politieke partijen.

Dr. Boukema is o.a. lid van het Centraal Comité, lector in de rechtswetenschap aan de faculteit der sociale wetenschappen aan de Vrije Universiteit en lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland.

Dr. De Kwaadsteniet is o.a. secretaris van het Centraal Comité en lid van de Rijnmondraad.

Dr. Boukema promoveerde in 1966 aan de Vrije Universiteit op een proefschrift „Enkele aspecten van de vrijheid van meningsuiting in de Duitse Bondsrepubliek en in Nederland”. Een van zijn stellingen luidde: „Subsidiëring van politieke partijen door de overheid betekent een gevaar voor de goede werking van een parlementaire democratie”. Dr. De Kwaadsteniet promoveerde op 17 mei 1968 eveneens aan de Vrije Universiteit op een proefschrift, getiteld „Het recht van Kamerontbinding”. Een van de stellingen bij zijn proefschrift luidde: „In beginsel is overheids-subsidie aan politieke partijen aanvaardbaar”.

De heer De Kwaadsteniet schrijft hiernaast een algemeen oriënterend verhaal. Volgende week belicht hij de pro-argumenten. In het nummer van 14 september a.s. brengt de heer Boukema de argumenten contra nader voor het voetlicht.

het Zweedse parlement een voorstel van de regering tot verlening van financiële steun aanvaard.

Het uitgangspunt was oorspronkelijk het verlenen van financiële steun aan de pers. Van de ongeveer tweehonderd in 1940 in Zweden bestaande bladen, waren er nog maar ruim honderd overgebleven.

De teruggang in de verscheidenheid der voorlichting gaf de regering aanleiding een studietoelating in te stellen. Deze commissie kwam na anderhalf jaar studie tot de conclusie, dat een subsidie van in totaal 25 miljoen kronen per jaar nodig zou zijn. De vraag was hoe die steun te verlenen zonder mogelijk gevaar voor de vrijheid van de pers en de journalisten. Aangezien in Zweden 85% van de kranten min of meer aan een partij gebonden is, vond men de oplossing de verdeling via de partijen te laten lopen. (Het commissie-voorstel bevatte een leemte ten aanzien van de onafhankelijke bladen. Deze (15%) halen slechts vier procent van de totale oplage. Daar werd evenwel een oplossing voor gevonden). In het uiteindelijke regeringsvoorstel ging men nog een stap verder door niet meer te spreken van steun aan de pers, maar van steun aan de politieke partijen. Gesproken wordt over de partijen, die „de vrijheid krijgen de vormen en middelen voor hun voorlichtende en meningvormende werkzaamheid te kiezen, welke zij het geschiktst achten voor het doel”. Verwacht werd, dat bijvoorbeeld de sociaal-democraten ongetwijfeld de socialistische kranten te hulp zouden komen en dat de liberalen met name zouden letten op de bevordering van de opbouw van een hechtere partijorganisatie.

Het subsidiebedrag werd vastgesteld op 60.000 kronen per kalenderjaar per Rijksdagmandaat (volksvertegenwoordiger). Dit betekende voor 1966 in totaal een subsidie van bijna 23 miljoen kronen, verdeeld als volgt:

social-democraten	11.520.000 kr.
liberalen	4.140.000 kr.
conservatieven	3.540.000 kr.
centrum	3.180.000 kr.
communisten	600.000 kr.
	22.980.000 kr.

De kroon staat op f 0,70. Het gaat dus om een totaalbedrag van f 16.000.000. Een beoordeling van deze methode van subsidiëring van politieke partijen (en pers) en de hoogte der subsidie laten wij in het bestek van dit artikel achterwege.

Duitse Bondsrepubliek

Met de overheids-subsidiëring aan politieke partijen ligt het in de Duitse Bondsrepubliek 3) weer geheel anders. Tot een uitspraak van 24 juli 1958 van het Bundesverfassungsgericht was belastingafreke mogelijk van giften aan politieke partijen. Dat werd toen verboden.

Het gevolg was een teruglopen van de inkomsten van de politieke par-

tijen. Merkwaardigerwijze werd bij die uitspraak tegelijk gewezen op de staatsrechtelijke weg, welke zonder bezwaar zou kunnen worden bewandeld, de weg van staatsbijdragen voor politieke partijen.

Dit werd in 1961 nog eens onderstreept. Sinds 1959 verlenen zowel de Duitse Bondsrepubliek als de deelstaten subsidie. In 1959 stelde de Bondsrepubliek vijf miljoen mark ter beschikking. In 1962 werd dit twintig miljoen mark. In 1965 kwam het voorstel tot een bedrag van 38 miljoen DM.

Over deze staatsfinanciering is heel wat gediscussieerd in de Duitse Bondsrepubliek. Inmiddels diende als uitvloeisel van artikel 21 van de Grondwet van de Bondsrepubliek nog steeds een wet op de politieke partijen tot stand te komen. Dat is dit jaar (1968) gebeurd. In de wet op de politieke partijen („Parteiengesetz” 4) is in de paragrafen 18 t/m 22 een regeling opgenomen betreffende vergoeding van verkiezingskosten (Erstattung von Wahlkampfkosten). Kort en globaal gezegd komt het hier op neer, dat uit de staatskas 2,50 DM per kiezer wordt beschikbaar gesteld, naar verhouding der stemmen over de partijen te verdelen. Dit komt neer op een totaal subsidiebedrag van rond honderd miljoen DM. (De mark staat op f 0,90.

Het gaat dus om een totaal bedrag van ongeveer f 90.000.000).

De verkiezingen vinden ook in de Duitse Bondsrepubliek om de vier jaar plaats. Er kunnen door de in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen in de tussen twee verkiezingen liggende vierjarige periode voorschotten worden opgenomen tot maximaal 10% (van het bij de vorige verkiezingen verkregen bedrag) in het tweede jaar, 15% in het derde jaar 35% in het verkiezingsjaar.

Wij volstaan met dit globale overzicht. In het volgende artikel komen wij op de Nederlandse situatie en op hetgeen daarin kan overwogen worden terug.

1) Een goed overzicht of een behoorlijke documentatie over deze materie schijnt niet aanwezig. Het bleek, dat de Nederlandse universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek terzake in feite niets voorhanden hebben.

2) Vgl. Subsidie aan partijen, in N.R.C. d.d. 16-11-65; Kranten in nood, Politieke subsidies, dr. N. Cramer, in Het Parool d.d. 18-11-65; Steun aan partijen, in Utrechts Nieuwsblad d.d. 20-11-65; Alimentatie van partijen, in Friesch Dagblad d.d. 6-1-66.

3) Vgl. Wettelijke regeling van het Partijwezen, prof. mr. L. G. A. Schlichting, in Katholiek Staatskundig Maandschrift d.d. mei 1958; DM 28 miljoen rijkssteun voor „vormende taak”, in Het Parool d.d. 6-3-65; Partijsubsidies van de Staat, L. Hanekroon, in Het Financieel Dagblad d.d. 31-5-65; Wenn Gelder aus dem Steuersäckel in die Kassen der Parteien fließen . . . Moral und Recht werden nicht verletzt, Gerhard Stoltenberg (pro), Der Weg zur Staatspartei, Hermann Schmitt-Vockenhausen (contra), in Die Welt d.d. 21-4-62; Staatsgelder für Parteien, Untersuchung einer Bundestagsdebatte, Dolf Sternberger, in der Frankfurter Allgemeine d.d. 1-5-1965; Die Finanzierung der Parteien durch Bonn, in der Neue Zürcher Zeitung d.d. 19-7-68.

4) Drucksache V/1918, Deutscher Bundestag - 5. Wahlperiode.

WAAROM TSJECHOSLOWAKIJE WEL EN ROEMENIE NIET?

DOOR Drs. R. Th. JURRJENS

Russische tanks in Tsjechische steden

De tanks die vorige week Tsjechoslowakije binnenrolden maakten deel uit van de reactie van de Sowjet-Unie op het onafhankelijkheidsstreven van Tsjecho-Slowakije. Men kan zich afvragen waarom dit land niet werd toegestaan wat Roemenië wel reeds verscheidene jaren bezit: een vrij grote mate van nationale zelfstandigheid. In dit artikel zullen we proberen op deze vraag een antwoord te geven.

Polycentrisme

Het is vooral op het vlak van de internationale betrekkingen dat historische trends, die men in de wereld meent ontdekt te hebben, een belangrijke rol spelen. Men onderkent een bepaald ontwikkelingsproces, extrapoleert dit in de toekomst en houdt daar op grond van de aldus gevormde verwachting rekening mee. Men denke bijvoorbeeld aan het dekolonisatieproces (overigens slechts betrekking hebbend op koloniën van het kapitalistische westen): het gros van de mensheid is er van overtuigd, dat de aanwezigheid van Portugal in Angola en Mozambique nog slechts een kwestie van tijd is. De marxist kent zijn „natuurnotwendige” overgang van het feodalisme, via kapitalisme en socialisme naar het communisme. De beweging die men in het westen aanduidt als polycentrisme zou men eveneens als zo'n historische trend kunnen zien.

Onder de Comintern kwamen van heinde en ver de diverse communistische partijen naar het centrum Moskou om rapport uit te brengen, verantwoording af te leggen of interne geschillen te laten beslechten. En Moskou's wil was wet. Na de tweede wereldoorlog werd dit anders. Er kwamen in Oost-Europa communistische partijen, die eveneens de regeringsmacht veroverd hadden. Al of niet met behulp van de Sowjet-bajonnetten, hetgeen een groot verschil uitmaakte. Buiten het kleine Albanië bevoerde ook Joegoslavië er op eigen kracht gekomen te zijn en Tito meende dan ook een eigen politiek, onafhankelijk van de Sowjet-Unie, te kunnen voeren. In Stalins' Cominform was er geen plaats voor hem. Na de destalinisatie in 1956 kregen echter ook de andere landen in Oost-Europa neigingen om op eigen benen te willen staan. In Warschau kon dit gevaar bezworen worden met enkele concessies, terwijl de beweging in Boedapest in bloed werd gesmoord. Ook de buiten Europa aan de macht gekomen partijen — in China,

Noord-Korea, Noord-Vietnam en later Cuba — bleken voor de moederpartij in de Sowjet-Unie maar moeilijk onder controle te houden. Plechtige verklaringen (1958, 1961) en propageren van principes als het proletarisch internationalisme ten spijt. Steeds meer landen benadrukten de mogelijkheid van een „eigen weg naar het socialisme”. De grote concurrent China had zijn communes (de eerste heette Spoetnik om aan te geven dat men met de snelheid ervan in een grote sprong vooruit het communisme zou bereiken) en de Sowjet-Unie zag zich genoodzaakt haar blauwdruk voor de af te leggen weg openbaar te maken in de vorm van het derde partijprogramma van 1961.

Nadat Chroestsjow in juni 1962 Roemenië bezocht had begon ook hier het onafhankelijkheidsstreven op gang te komen en nog onder de oude leider Gheorghioe Dej koelden de onderlinge betrekkingen aanmerkelijk af. Onder zijn opvolger Ceausescoe ging het niet beter. Zo verklaarde deze bij zijn eerste bezoek aan het Kremlin in september 1965, dat de communistische partijen het recht hadden „hun lijn te definiëren, de etappes van hun strijd vast te stellen en in onafhankelijkheid en beschut tegen elke buitenlandse interventie te beslissen over de revolutionaire strategie en tactiek”. Moskou berustte en benadrukte de versterking van de economische en militaire samenwerking in Europa. Roemenië bleef in zijn onafhankelijkheid een eenling onder de Warschaupactpartners.

Zo drong Novotny, ook in september 1965 in Moskou, juist bij Brezjnev aan op een nauwere verweving van de economieën van de Sowjet-Unie en Tsjechoslowakije, terwijl hij tevens pleitte voor een grotere rol van de Raad voor wederzijdse economische bijstand, de Comecon.

Onstuitbaar

De Tsjechoslowaakse leider bleek zich terecht ernstig zorgen te maken over de economische situatie in zijn land. Het is vooral de economische stagnatie geweest, naast de acties van de intelligentia, die de zaak aan het rollen gebracht heeft. Na de vervanging van Novotny als partijleider door Doebtsek op 5 januari van dit jaar bleek de ontwikkeling onstuitbaar. Op 10 maart werd de twintigste sterfdag van Jan Masaryk openlijk herdacht, terwijl de dag ervoor in Praag revisies van de stalinistische processen uit de jaren vijftig werden aangekondigd. Bij beiden werd de nadruk gelegd op de rol van de Sowjet-veiligheidsdienst. Zo er nog twijfels in de Sowjet-Unie bestonden, de goed-

keuring op 5 april door het Centrale Comité van de Tsjechoslowaakse communistische partij van het ontwerpactieprogramma zal vele zaken duidelijk gemaakt hebben.

Zo kon men bijvoorbeeld op het vlak van de buitenlandse politiek, natuurlijk, naast veel vertrouwde formuleringen, lezen: „De CSSR zal haar eigen standpunt t.o.v. de fundamentele problemen van de wereldpolitiek formuleren” en „Onze geografische ligging evenals de behoeften en mogelijkheden van een industrie-land vereisen een actievere Europese politiek, die gericht is op de ontwikkeling van wederzijds voordeel brengende betrekkingen met alle staten (dus ook de Bondsrepubliek R.J.) en internationale organisaties en op de verzekering van de collectieve veiligheid van het Europese continent”.

Roemenië was geen eenling meer binnen het Warschaupact. En met het centraal gelegen Tsjechoslowakije erbij was het gevaar maar al te duidelijk, dat meerdere landen zouden volgen. De ervaringen met Ceausescoe waren niet bemoedigend geweest. Hoewel hij bijvoorbeeld vorig jaar vier maal Moskou bezocht, bleef hij toch steeds weer spelbreker. Zo weigerde Roemenië Israëls rol in het Midden-Oostenconflict te veroordelen. Op de Europese veiligheidsconferentie te Karlovy Vary in april liet het verstek gaan, ook voor de geplande grote conferentie te Moskou ter

JSI TAKE PODEPSAL
2000 SLOV?

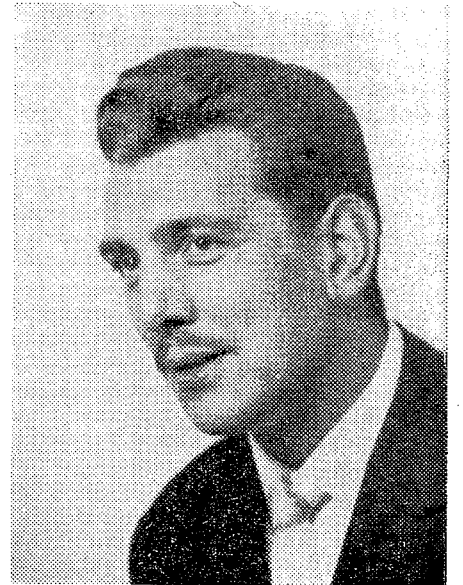
Literarchi Listy, Praag 1-8-'68

N.a.v. de nieuwe versie van het plakkaat van D. Moor uit 1920 (nog afgedrukt in februari j.l. in het geïllustreerde Sowjet-weekblad „Ogonjok”) verscheen in de Pravda van 26 augustus het volgende stukje:

„In onze pers werden enkele feiten aangehaald, die toonden hoe ver de reactionaire krachten gingen in hun streven de vriendschap tussen de volken van de Sowjet-Unie en Tsjechoslowakije te ondermijnen. Wij herinneren nog aan een. Bekend en dierbaar is voor de Sowjet-mensen van verscheidene generaties het plakkaat uit de tijd van de burgeroorlog: een soldaat met de militaire muts die met de vinger naar ons wijst en vraagt: „Heb jij je al als vrijwilliger opgegeven?” Hoeveel duizenden gingen er niet op de oproep van die soldaat, het vaderland, het socialisme verdedigend. En kijk na een halve eeuw produceert de hand van een of ander dit plakkaat weer op de bladzijden van de krant „Literarni Listy”, alleen nu met de woorden: „Heb jij de „tweeduizend woorden” al ondertekend?” datzelfde contra-revolutionaire program, wat gericht was op de vernietiging van de communistische partij en de liquidatie van de socialistische veroveringen van het Tsjechoslowaakse volk”.

uitbanning van China (welke overigens nu wel op zeer losse schroeven is komen te staan) voelde het niets. Het bleef maar aandringen op een structuurverandering van het Warschaupact om het Sowjet-element terug te dringen.

Het wisselde, tegen de afspraken van Moskou in 1966 in, ambassadeurs uit met de Bondsrepubliek, hoewel de voorwaarden van erkenning van de DDR en de Oder-Neissegrens, noch het afzien door West-Duitsland van atoombepapening vervuld waren. Ook bij voorbeeld het feit alleen al, dat er bij het bezoek van Brandt in augustus van gedachten gewisseld is over de vervanging van NAVO en Warschaupact door een structuur, die zowel Oost- als West-Europa zou kunnen omvatten, moet voor Moskou uiterst verontrustend geweest zijn. Hoewel men met de Verklaring van Karlovy Vary vele kanten op kan, moeten toch al die bi- en multila-

Drs. R. Th. Jurrjens is wetenschappelijk medewerker voor Internationale betrekkingen aan de Vrije Universiteit, waar hij politicologie studeerde. Hij houdt zich voornamelijk bezig met het communisme en de oost-west-betrekkingen. Hij volgde de leergang Internationale betrekkingen aan het Genootschap voor Internationale Zaken in Den Haag.

terale contacten in Europa door de Sowjet-Unie met lede ogen zijn aangezien. Contacten, die in het kader van de détentepolitiek niet alleen door de Gaulle, maar door de gehele NAVO als na te streven zaken zijn aangeduid.

Uiteraard is de positie van de Bondsrepubliek hierbij van het allergegrootste belang. Na het loslaten van de Hallsteindoctrine werden niet alleen diplomatieke betrekkingen met Roemenië aangeknoopt, dit jaar werden na tien jaar onderbreking ook de betrekkingen met Joego-Slavië weer hersteld, terwijl Duitsland verder nu in alle Oost-Europese landen een handelsmissie heeft. Als laatste land was hierbij in augustus van het vorig jaar Tsjechoslowakije aan de beurt. Een eventuele toenadering tussen beide landen zou wel uiterst ongelukkig zijn. Roemenië ligt ver in de Balkan, maar Tsjecho-Slowakije grenst aan de Bondsrepubliek en maakt deel uit van de IJzeren Driehoek (Polen, Tsjechoslowakije en de DDR).

De Bondsrepubliek fungeert immers als de grote boeman, waarmee de eendracht onder de volksdemocratieën bevorderd moet worden.

In de Warschau-brief van 15 juli vindt men die angst duidelijk terug. Wij citeren: „De grenzen van de socialistische wereld zijn verlegd naar het centrum van Europa, tot de Elbe en het Sudeten-gebergte. En wij zullen er nooit mee instemmen, dat deze historische verworvenheden van het socialisme, de onafhankelijkheid en veiligheid van al onze volken zich in gevaar zouden bevinden. Wij zullen er nimmer mee akkoord gaan, dat het imperialisme, hetzij op vreedzame of niet-vreedzame wijze, van binnenuit of van buitenaf, een bres zou slaan in het socialistische stelsel en de krachtsverhouding in Europa in zijn voordeel zou wijzigen.” Vreedzame coëxistentie mag dus alleen maar voordelen opleveren.

„Er gaan stemmen op (in Tsjechoslowakije) die een herziening eisen van onze gezamenlijk overeengekomen politiek ten opzichte van de Bondsrepubliek Duitsland, ongeacht het feit, dat de West-Duitse regering voortdurend een koers volgt die vijandig is aan de vei-

is wat de partners in hun brief eisen. Fouten en gebreken herstellen — niets tegen, de denigrerende benadering van het verleden door het Manifest „De 2000 woorden” echter loopt de spuigaten uit. Men is er bijzonder fel op gebeten en noemt het politieke program van de reactie „dat een openlijke oproep behelst tot strijd tegen de communistische partij en tegen de grondwettelijke macht, een oproep tot stakingen en wanorde.”

En men gaat nog even verder:

„Deze oproep betekent een ernstig gevaar voor de partij, voor het Nationale Front en voor de socialistische staat, het is een poging om anarchie te stichten. In feite is deze verklaring een organisatorisch en politiek program van de contra-revolutie. Niemand mag zich door de beweringen van de opstellers op een dwaalspoor laten leiden, dat zij het socialistische stelsel niet omver willen werpen, dat zij niet willen optreden zonder de communisten, dat zij de banden met de socialistische landen niet wensen te verbreken. Dit zijn holle frasen, waarvan het doel is het program der contra-revolutie te legaliseren, en de waakzaamheid van de partij, de arbeidersklasse en alle werkers af te stompen.”

Het pijnlijke daarbij is: dit program „werd niet alleen niet afgewezen, maar heeft zelfs openlijke aanhangers gevonden in de rijen van de partij en haar leiding, die anti-socialistische leuzen ondersteunen.” Men concludeert, dat er een toestand is ontstaan, die voor een socialistisch land absoluut onaanvaardbaar is.

Van liberalisatie is in Roemenië nooit sprake geweest. Integendeel zo nationalistisch men is, zo orthodox communistisch is men tevens. De tragiek van Tsjechoslowakije is geweest, dat men twee doeleinden tegelijk wilde bereiken: en nationale zelfstandigheid en liberalisatie. Het is de vraag of de leiders het anders hadden kunnen doen.

Strategische ligging

Wij hebben reeds gezien, dat het vanuit politiek oogpunt voor de Sowjet-Unie groot verschil uitmaakt of zij te doen heeft met een in de Balkan gelegen Roemenië of een centraal gelegen en aan West-Duitsland grenzend Tsjechoslowakije. Zuiver militaire overwegingen kunnen dit verschil alleen maar onderstrepen.

De Sowjet-doctrine blijft er nog steeds op gericht om, al of niet in samenhang met een nucleair conflict met de Verenigde Staten, in een korte (lieft conventioneel te houden) oorlog West-Europa te veroveren. De uitstekend uitgeruste twintig divisies in Oost-Duitsland gelegerd, hebben daarbij tot taak de forward strategy verdediging van de NAVO te doorbreken, waarbij na verovering van het Roergebied de opmars naar de Noordzee nog slechts een kwestie van tijd is. Het Tsjechische bastion is daarbij om twee redenen van belang: ten eerste als uitvalspoor en ten tweede als bescherming van de zuidflank. Lang de aanvoerlijnen door Polen (nu beschermd door twee Russische divisies) moeten alle verdere divisies uit de Russische districten komen. Een onafhankelijk en onbetrouwbaar Tsjechoslowakije zou dus niet alleen de doctrine, maar ook de strijdkrachten in Duitsland zelf in gevaar brengen. Met betrekking tot het West-Europese theater is daarentegen de ligging van Roemenië betrekkelijk onbelangrijk. Voor een aanval op de NAVO zuidflank zijn gezien het Alpenmassief andere wegen beter geschikt.

Economische gebondenheid

Voor een onafhankelijke positie moet men als Oost-Europees land niet alleen politieke contacten met de niet-communistische wereld onderhouden, een eco-

Willen zij het kapitalisme rehabiliteren? — Nee, veel erger, het socialisme. (Mlada Fronta, Praag, 26-7-'68)

Voor de karikaturist van de Izvestija leverde Tsjecho-Slowakije geen extra moeilijkheden op. Hij kan kiezen uit twee kwaden: het imperialisme van de dollar en dat van het hakenkruis. Onder de eerste categorie vallen de groot-monopolies (uitgezonderd de Roerbaronnen, welke onder twee vallen) en gedeeltelijk het Pentagon. De te hanteren attributen zijn hier geldzakjes en bommetjes met dollartekens, dikke sigaren en dito buiken. Onder de tweede groep vallen het andere gedeelte van het Pentagon, alle rechte politieke stromingen, de Westduitse atombewapening, het revanchisme en het fascisme. Attributen zijn bommetjes met hakenkruistekens, Hitlerkoppen en -snorren, Stahlhelmen, ijzeren kruisen, laarzen, A(toom)-tekens, speknkken maar ook meer schonkige figuren. Dat de keuze dit keer viel op Pentabonn lag voor de hand. Wij mogen nog wijzen op het feit, dat, hoewel ijzeren kruis en Hitlerkop aanwezig zijn, van de helm slechts de stormband te zien valt, terwijl hakenkruisbommetjes en laarzen geheel onzichtbaar zijn. Nu moge de tekenaar misschien willen beweren, dat deze wel degelijk buiten het beeld aanwezig zijn en dat hij nog steeds goed communist is, het is de vraag of we nog veel tekeningen van deze Boris Jefimov zullen zien. Jammer!

nomische band is evenzeer van belang. Op dit punt verschilt de situatie in onze beide landen eveneens. Roemenië is in wezen nog een agrarische staat, goed voorzien van grondstoffen waar het industrialisatieproces nog maar pas op gang gekomen is. Tsjechoslowakije daarentegen kent van oudsher een goed ontwikkelde industrie. Voor zowel de levering van grondstoffen als de afzet van industrieproducten is het sterk afhankelijk van de Sowjet-Unie. Hetgeen de Sowjet-Unie maar al te zeer heeft uitgebuit. Het schijnt, dat de kwaliteit van vele producten naar westerse maatstaven nog steeds te wensen overlaat, zodat de perspectieven op de wereldmarkt niet zo gunstig zijn.

Het is interessant, de handel van beide landen met de niet-communistische wereld te vergelijken. In 1958 had 20,8% van de import en 23,8% van de export van Roemenië betrekking op niet-communistische landen. In 1966 was dit respectievelijk 42,8 en 38%. Men ziet duidelijk dat het onafhankelijkheidsstreven ook in de handel tot uitdrukking komt. Voor Tsjechoslowakije bedragen de cijfers respectievelijk 29,5 en 29,6% voor 1958 en 29,7 en 29,8% voor 1966. Geen enkele verandering dus.

Dat de economische stagnatie in Tsjechoslowakije één van de oorzaken is geweest voor de koersverandering kwam reeds ter sprake. Het is opmerkelijk, dat, hoewel de Sowjet-Unie niet bereid was grote kredieten te stellen, zij anderzijds in de afgelopen maanden geen openlijke economische druk heeft uitgeoefend. Het zou trouwens het beste middel geweest zijn om het land regelrecht in de armen van het Westen te drijven (en dat betekent hier vooral: West-Duitsland).

Overigens heeft het Westen en vooral de Verenigde Staten (de kwestie van het goud uit de Tweede Wereldoorlog) zich zeer terughoudend betoond. Vlak voor de invasie waren er geruchten, als zou premier Tsernik tegenover een Oostenrijkse radioreporter het voornemen

kenbaar gemaakt hebben, grote leningen bij de Wereldbank te sluiten (hetgeen door het Tsjechische persbureau ontkend werd) en bij Westelijke landen (dit had, weer volgens TsTsk, slechts betrekking op particuliere ondernemingen in het Westen).

Hoewel er dus voor Tsjechoslowakije veel grotere moeilijkheden zijn om de weg op te gaan welke Roemenië is ingeslagen, de Sowjet-Unie (en Ulbricht) moet zich zeer wel bewust geweest zijn, dat vooral West-Duitsland wel eens bereid kon zijn zeer ver te gaan met zijn steun.

Samenvattend kunnen wij zeggen dat, gezien de centrale ligging in Oost-Europa van Tsjechoslowakije en de nabijheid van West-Duitsland, gezien het gevaar van een verder doorzetten van het polycentrisme in de volksdemocratieën, gezien het optreden in de communistische wereld van het nieuwe en uiterst gevaarlijk geachte verschijnsel van de liberalisatie, de Sowjet-Unie zich genoopt zag actief in te grijpen in de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije. Van de afloop van dit conflict hangt tevens de positie af van Roemenië, de koploper van het polycentrisme binnen de volksdemocratieën. Hoewel er hier van liberalisatie nooit sprake is geweest en men geografisch veel minder gevaaren biedt, zijn de Roemenen zich hun gevaarlijke positie bewust. Zij hebben reeds garanties gevraagd, gevrijwaard te blijven van militair optreden, daarbij verzekerend, dat zo'n optreden onvermijdelijk op een oorlog zou uitlopen. Echter, zolang er een onafhankelijk Roemenië bestaat, zolang zal deze onafhankelijkheid haar aantrekkingskracht blijven uitoefenen op de andere volksdemocratieën.

ligheidsbelangen van onze landen. De flirtpogingen van de kant van de machthebbers in de Bondsrepubliek Duitsland en de revanchisten vinden weerklank in de leidende kringen in Uw land." En men somt later de gevaren nog eens op: „De Bondsrepubliek Duitsland, waar de krachten van het neo-fascisme toenemen, valt de status quo aan, eist herziening van de grenzen, weigert af te zien van het streven de DDR op te slokken, wil geen afstand doen van het kernwapen, en verzet zich tegen de voorstellen tot ontwapening.”

Liberalisatie

Een tweede trend welke men kan onderscheiden heeft niet alleen betrekking op de communistische wereld. Wij bedoelen de democratisering. Door het onderwijs, maar vooral door de nog steeds toenemende communicatie (via de media, maar in Oost-Europa ook door contacten via het toerisme) is er een drang ontstaan naar mondigheid en medezeggenschap. Establishments wil men openbreken en autoritaire structuren democratiseren. De jeugd, vooral de studenten gaan daarbij het luidrustigst te werk. Nu vallen uiteindelijk de problemen in de toch vrij open en dynamische westerse democratieën nog wel mee en zijn niet te vergelijken met hetgeen de totalitaire regimiën in de communistische landen tegemoet kunnen zien. Veiligheidsdienst en psychiatrische inrichting (kennelijk de positie van het dwangarbeiderskamp aantastend) zullen in de toekomst steeds minder voldoen.

In Tsjechoslowakije, voor de tweede wereldoorlog de enige democratie in Oost-Europa, bleek de leiding bereid aan de wensen tegemoet te komen. Het was daarmee de eerste communistische staat ter wereld, die dit experiment aandurfde. De positie van de veiligheidsdienst werd teruggedrongen, de pers kon zich steeds vrijer uiten, de organisatie-principes van de partij werden onder de loep genomen, terwijl de positie van de partij zelf ook werd aangeast, ja, zelfs werd er gesproken over het weer toelaten van oppositiepartijen. Zo bleek uit een opinieonderzoek van de Roede Pravo, waaraan 38.000 lezers deelnamen, dat 90% van de niet-leden en 50% van de leden der communistische partij van mening waren, dat „de socialistische democratie” kon worden gegarandeerd als de kiezers de keus hadden tussen verschillende onafhankelijke partijen. Er werd echter niet gevraagd of de nieuwe partijen pro- of anti-communistisch moesten zijn. Wel ontkende het merendeel der niet-leden de stelling dat „de communistische partij een essentiële voorwaarde voor de socialistische democratie is.”

Iets ongehoords in de communistische wereld, het zou een grote ideologische terugval betekenen, ook een Tito wil hier niets van weten.

Het is vooral deze liberalisatie, dit toestaan van een zekere vrijheid aan „anti-socialistische en contrarevolutionaire” krachten („fascistisch” is wat moeilijk in Tsjechoslowakije, dat lag in 1956 in Hongarije, tezamen met Roemenië en Bulgarije oud bondgenoot van Hitler, wat makkelijker) waar de vijf Warschaupactpartners zich tegen gekeerd hebben. Want ieder voor zich zou ongetwijfeld de invloed ervan vroeg of laat ondervinden. Een verdere verbreiding van de vrijheidsbacil zou catastrofale gevolgen kunnen hebben, niet alleen voor een Ulbricht. Een eigen weg naar het socialisme akkoord, maar dan wel de Sowjet-versie ervan. Hetgeen inhoudt: een allesoverheersende positie van de partij(leiders) en geen persvrijheid. Dit

DE WERELDRAAD VAN KERKEN IN UPPSALA

OP WEG NAAR GERECHTIGHEID EN VREDE

OP INTERNATIONAAL TERREIN

DOOR PROF. DR. C. v. d. WOUDE

Christelijke politiek

DE vergadering te Uppsala heeft niet alleen aan sociaal-economische, maar ook aan internationaal-politieke vragen aandacht gegeven. Het resultaat is samengevat in het omvangrijke rapport van sectie IV „Gerechtigheid en vrede in internationale aangelegenheden”. Ook dit rapport is zo inhoudrijk, dat ik weinig meer kan doen dan enkele punten memoreren.

Het bijzondere van dit rapport is dat het een „inleiding” heeft, waarin over christelijke politiek wordt gesproken. Het uitgangspunt wordt gekozen in de belofte, die het thema van heel de conferentie was: „Zie Ik maak alle dingen nieuw!” Dank zij deze belofte leeft de Kerk in de zekerheid van en de hoop op een „nieuwe schepping”. Dit brengt mee, dat we ons afkeren van al wat ons scheidt van Christus en onze gehoorzaamheid aan Hem verhindert. Ook ons politieke denken en handelen wordt hierdoor veranderd. Het doel van dit denken en handelen wordt wel te doen en mensen te helpen. Daar dit eveneens het doel van vele niet-christenen is, worden we er toe geleid in concrete taken met hen samen te werken. Natuurlijk komt dan de vraag op, waarin dan nog het „christelijke” van ons politiek denken en handelen bestaat. Het rapport geeft daarop het antwoord: „dat onze bijzondere bijdrage niet alleen bestaat in de sobere constatering dat al wat we doen onvolkomen en beperkt is, maar ook in het onwankelbaar vertrouwen op Hem die zegt: „Zie, Ik maak alle dingen nieuw!”

Het komt me voor dat dit uitgangspunt, hoeveel waardevols het op zich zelf ook heeft, toch niet bevredigt. Als het enige verschil tussen christelijke en niet-christelijke politiek zou zijn, dat bij de eerstgenoemde een besef van de beperktheid van ons werk en een verwachting van een betere toekomst zou zijn, dan zou er voor christelijke partijvorming geen noodzaak bestaan. Het is zeker mogelijk in concrete taken samen te werken met andere groeperingen, maar bij dieper doordenken zal men ook meermaals stuiten op verschillen, die niet te overbruggen zijn en waarin christelijke- en niet-christelijke politiek hun eigen weg gaan. Over de vragen van gezag en gehoorzaamheid, onderwijs en cultuur, overheidsbemoediging en overheidsont-houding en vele andere problemen wordt verschillend gedacht. Aan het bestaan van zulke verschillen wordt in het rapport te gemakkelijk voorbijgegaan.

Waardevol is ook het vervolg van de inleiding, waarin onder het hoofd „Christelijke inzichten” een tiental stellingen wordt geponeerd waardoor met een beroep op het Woord van God de christenen in gebreke worden gesteld en tot vernieuwing opgeroepen. Ook hier overheerst echter de gedachte van „de eenheid van alle mensen in Christus”, die politiek tot het weldoen van alle mensen moet leiden. Christus zelf wordt daarbij tot voorbeeld gesteld in zijn zelfofferande en zijn opkomen voor armen en verdrukten, zijn pleidooi voor vrede en verzoening. Als taak van de Kerk wordt het „getuigen” genoemd. „De Kerk mag haar getuigenis niet verzwakken door zich vast te klemmen aan uit-de-tijdse-structuren en verkeerde levenshoudingen.

Zij moet spreken, waar niemand anders dit durft te doen; of waar de waarheid niet wordt gerespecteerd, waar menselijk leven en menselijke waardigheid in gevaar verkeren, en waar mogelijkheden voor een betere toekomst veronachtzaamd worden.”

Men kan voor deze „christelijke in-

zichten” erkentelijk zijn, a. blijven formulering en inhoud vatbaar voor kritiek. Het normatief karakter en de invloed van het christelijk geloof voor het politieke denken en handelen worden hier erkend.

Vrede en oorlog

Bij dit probleem gaat het rapport uit van de stelling van Amsterdam (1948): „Oorlog als middel tot het regelen van geschillen is onverenigbaar met de leer en het voorbeeld van onze Heer Jezus Christus”. Deze uitspraak wordt met bijzondere klem toegepast op de atoomoorlog. Het is de roeping van de kerken er bij de overheden op aan te dringen het als hun eerste plicht te zien, zo'n oorlog te voorkomen, een halt toe te roepen aan de tegenwoordige wapenwedloop, er nooit mee akkoord te gaan het initiatief tot het gebruik van atoomwapens te nemen, de experimenten er mee en de produktie van wapens voor massale mensenvernietiging door chemische en biologische middelen te staken en zich van de „balance of terror” af te keren tot ontwapening. Het tegenwoordige nucleaire evenwicht mag onder geen beding als een blijvende solutie of als een rechtvaardiging van atombewapening worden aanvaard. Het verdrag tot niet-verdere-verbreding van het atoomwapen wordt een belangrijke stap genoemd en alle volken, inclusief China en Frankrijk, worden uitgenodigd het te tekenen.

De concentratie van atoomwapens in de handen van enkele volken wordt in haar ernstige consequenties onder ogen gezien en er wordt voor gepleit dat de niet-nucleaire naties zullen delen in vitale beslissingen met het oog op hun eigen veiligheid en de vrede der wereld. Maar ook dat de nucleaire machten zich zullen verplichten tot geleidelijke ontwapening in alle wa, en categorieën.

Ook op het gevaar van steeds toenemende verscherping bij niet-nucleaire oorlogen wordt gewezen en op het probleem van de begrenzing van het oorlogsgeweld door het sparen van het sociaal bouwsel bij de vijand, het lenigen van menselijk lijden en de erkenning dat militaire machtsoefening alleen nooit de garantie geeft voor de geboorte van een nieuwe orde en deze zelfs kan belemmeren.

De concurrerende wapenleveranties, waardoor in tal van explosieve situaties het gevaar wordt vergroot, wordt terecht een internationaal schandaal genoemd, dat regeringen niet langer behoorden te tolereren of toe te staan. Bij de kerken wordt er op aangedrongen steun te geven aan het hedendaagse werk op het terrein van vredes-research.

Konig Haakon ontvangt afgevaardigden

Deze richtlijnen inzake het oorlogsprobleem werden door de conferentie met algemene stemmen aanvaard. Men mag aannemen dat zij de publieke opinie van kerk en wereld weerspiegelen. Men mag ook hopen dat zij die opinie steeds meer beïnvloeden. Want bij de bespreking van dit probleem komt de machteloosheid van kerk en wereld wel bijzonder uit. In verschillende delen van de wereld gaat het oorlogsgeweld ongeremd voort. In Biafra ster-ven dagelijks duizenden de honger-dood. In plaats dat de Verenigde Naties, desnoods met geweld, ingrijpen om aan deze massale volkenmoord een einde te maken, gaan Rusland, Engeland e.a. ongestoord voort met wapenleveranties aan Nigeria. Het is te wensen dat de kerken, die in Uppsala tegen deze methoden resoluties aanvaardden, elk in eiger land bij hun regeringen protesteren tegen het vretreden van die resoluties. De Russische kerken in Rusland, de Engelse in Engeland, de Nederlandse, waar het nodig is, in ons land. Alleen zo blijven de resoluties geen „kreten”, maar kan er iets van uitgaan.

Bescherming individu en groep in politieke wereld

Onder dit hoofd spreekt het rapport in de eerste plaats over „de rechten van de mens”. Het denkt daarbij o.m. aan volle menselijke gelijkheid tussen alle rassen en naties, en respect voor volgelingen van andere religies en ideologieën. Voor de bescherming hiervan moeten de regeringen gebruik maken van de hulp van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties. De kerken dienen daarbij hun leden bewust te maken, dat de strijd voor de rechten van het individu ook inhoudt de strijd voor een betere levensstandaard van de minder bevoorrechten in alle naties. Daarvoor is echter een diepe verandering in het menselijk levensgedrag nodig. Vrijheid van godsdienst en vrijheid van consciëntie, waarvoor de Verenigde Naties momenteel een conventie voorbereiden, is van belang. Uit de vrijheid van de consciëntie vloeit voort geestelijke verzorging niet alleen voor hen, die in militaire dienst zijn, maar ook voor hen die daartegen bezwaar hebben. Steun aan deze laatste houdt in wetsverandering, waar dit nodig is.

Het rapport spreekt voorts over „minderheden en minderheden”. Het verschijnsel komt bij de meeste naties voor. Er is gevaar, dat minderheden worden verdrukt. Dan is speciaal de Kerk verantwoordelijk voor hun bescherming. Te sterke accentuering van de rechten van de minderheid kan echter ook de stabiliteit en het bestaan

van een natie in gevaar brengen. Er is hier een spanning, en een algemene regel is niet te geven. Elk land zal naar een passende constructieve oplossing moeten zoeken. Meerderheden en minderheden zullen elkanders rechten wederzijds moeten erkennen. De Kerken hebben de taak verdrukte minderheden te verdedigen, soms ook hen te remmen bij het nastreven van hun ambities. Ook moeten zij meerderheden helpen een creatief antwoord te geven op het ongeduld van de minderheden bij hun streven naar gerechtigheid.

Het volgende punt in dit hoofdstuk houdt zich bezig met het ras-sen-probleem. Racisme wordt veroordeeld als een schromelijke verloochening van het christelijk geloof. Het ontkent immers de kracht van het verzoenend werk van Christus, door Wiens liefde alle verschillen tussen mensen hun scheidende betekenis hebben verloren. Het loochent ook onze gemeenschap krachtens de schepping, waarbij alle mensen naar Gods beeld werden gemaakt. Het rapport waarschuwt in dit verband tegen economische en politieke exploitatie en oordeelt, dat de kerken moeten werken voor de verandering van die politieke structuren, die de slachtoffers van racisme verhinderen deel te nemen aan het burgerlijk bestuur van hun land. De kerken moeten elke vorm van racisme uit hun eigen leven bannen en het is een ergernis, dat dit nog niet overal is geschied. Het gevaar is ook groot, dat racisme contra-racisme oproept. De kerken moeten deze vicieuze cirkel doorbreken en tonen dat de genade van God machtig is om alle leden van het menselijk ras te verzoenen.

Tenslotte wordt in dit hoofdstuk nog gehandeld over vluchtelingen en „displaced persons”.

Economische gerechtigheid en wereldorde

In het rapport van commissie III was reeds breed over dit onderwerp gesproken. In rapport IV wordt het probleem van economische gerechtigheid en wereldorde nog eens onder aparte belichting gezien. Een te geringe groei van ontwikkelingshulp kan tot het uitbreken van wanorde in verschillende delen van de wereld leiden.

Daarbij kan men, in wanhoop aan het bereiken van economische gerechtigheid langs vreedzame weg, zijn laatste toevlucht zoeken in geweld. Ook christenen kunnen zich daartoe verplicht gevoelen. Echter, gewelddadige actie en passieve werkloosheid vallen beide onder Gods gericht. Daar het hulp zoeken in geweld kan uitlopen op een nederlaag voor gerechtigheid en orde beide, moet men speciale aandacht geven aan een niet-gewelddadige strategie om tot verandering te komen. Als de meest hoopvolle weg hiertoe wijst het rapport op het brede terrein van gemeenschappelijk belang, waar steunverlenende en ontwikkelingslanden kunnen samenwerken. Het rapport concretiseert dit op een vijftal punten. Ook aan de kerk wordt een rol toegekend in de strijd voor economische gerechtigheid. Zij mag zich in haar zendingswerk niet meer tevreden stellen met een paternalistisch program van liefdadigheid, maar moet positief positie kiezen tegen de systematische ongerechtigheid van de wereldeconomie. Zij moet de mensen inspireren tot so-

Vervolg op pag. 11

In verhouding tot het verleden, is de belangstelling voor de bejaarden, vooral van de zijde van de overheid, bijzonder groot. Dat heeft geen verwondering te wekken, omdat de dorpsgewijze samenleving met een geringe bevolkdichtheid, meer ruimte en oplossingen biedt voor de bejaarden, dan een overbevolkte verstedelijkte samenleving, zoals die thans in ons land domineert. Waren er in het jaar 1950 795600 bejaarden, thans wonen er pl. m. 1.200000 in ons land.

In veel boeken en tijdschriften zijn de bejaardenproblemen beschreven. Ik wil er één uitlichten, namelijk de huisvesting van de bejaarden.

De wooncultuur tendert in sterke mate naar hoogbouw waarin een gezin over betrekkelijk weinig woonruimte beschikt ondanks een beperkt kindertal.

Van een samenwoning van ouders met getrouwde kinderen kan geen sprake zijn en voor zover dit het geval is, is het een noodsituatie met alle daaraan verbonden ellende.

Het gevolg is dat de bejaarden zelfstandig moeten blijven wonen. 't Is een gelukkig feit dat het over- overgrote deel der bejaarden zich zelf, tot op dikwijls hoge leeftijd, kan helpen en velen zonder hulp van anderen in de eigen woning verblijven.

Dit is ook het beste, doch de ouderdom komt met gebreken die het nodig maken hand- en spandiensten van derden te verkrijgen.

Vervolgens zijn er de bejaarden die niet meer, ondanks de hulp van derden, zelfstandig kunnen blijven wonen.

Voor die categorie is de bouw van bejaardenhuizen noodzakelijk waarin zij door anderen worden verzorgd.

Wanneer er geen tweede wereldoorlog was geweest, zou men veel meer hebben kunnen doen aan de huisvesting van de bejaarden, doch de voorziening in de omvangrijke woningnood na de oorlog en de krappe financiële mogelijkheden van de overheid, hebben de bouw van bejaardentehuizen sterk gestagneerd.

Tekort aan woningen

Ook is het een nadeel voor de bejaarden dat het prijspeil sterker is gestegen dan hun inkomen -tenzij hij in het arbeidsproces blijft ingeschakeld- waardoor zij moeten verblijven in ouderwetse woningen met een lage huur. Woningen die niet de accommodaties hebben waaraan een bejaarde behoefte heeft.

Er is dus een tekort aan bejaardenwoningen en een moeten wonen van van vele bejaarden in niet voor hen geschikte woningen.

Een aparte benadering behoeven, wat de huisvesting betreft, de chronisch zieke bejaarden en de psychisch gestoorde bejaarden.

Aan de oplossing van dit probleem is praktisch nog niets gedaan.

De wil om te helpen, zowel van de zijde der kerken en de particuliere organisaties als van de zijde der overheid is er volledig doch de middelen om dit alles op korte termijn te effectueren zijn er niet.

We zullen nog jaren worstelen met een groot tekort aan bejaardentehuizen, in de hierboven aangegeven onderscheidingen. Een dergelijk tekort vereist niet alleen een coördinatie van de mogelijkheden van plaatsing van bejaarden in de tehuizen, maar vraagt ook om richtlijnen voor het opnamebeleid. Een coördinatie die zich niet mag beperken tot het gebied van één, doch van vele gemeenten teneinde een efficiënte bezetting te verkrijgen.

De bejaarden met medisch-sociale indicaties moeten het eerst geholpen worden. Daarom is de overheid, in samenwerking met het particulier initiatief, m.i. de aangewezen instantie, bindende richtlijnen vast te stellen met betrekking tot de toelating. Niet om daarmee de vrijheid van de besturen der particuliere organisaties extra te bemoeilijken, maar omdat de overheid het beste in staat is een landelijke regeling te treffen. Bovendien is de overheid de grote subsidiante. Overheidsgeld moet besteed worden in overeenstemming met het doel waarvoor het gegeven is, in dit geval voor bejaarden die niet langer zelfstandig kunnen wonen.

Excessen

Tengevolge van de schaarste aan bejaardentehuizen is het gevaar groot van

DE HUISVESTING VAN DE BEJAARDEN

DOOR J. J. G. BOOT

woekerprijzen en uitbuiting. Meermalen zijn excessen gesignaleerd terwijl de onvoldoende verzorging de levensavond van vele bejaarden vergalt. Daarom is de wet op de bejaardenoorden te waarderen omdat zij het toezicht via het provinciaal bestuur, regelt. Dit toezicht is een delicate taak omdat de eis van een ideale verzorging in een tijd van schaarste aan tehuizen, moeilijk te bereiken is.

Het sluiten van een tehuis wegens een onjuiste exploitatie b.v., geeft allerlei complicaties. Bedacht moet worden, dat het sluiten van een bejaardenoord, er toe leidt het op straat komen staan van de daar verblijvende bejaarden. Dat betekent, dat de plaatselijke overheid aan woonruimte moet helpen voor hen. Daarin te voorzien is geen gemakkelijke taak en een schier onmogelijke wanneer het betreft de chronische zieke en psychisch gestoorde bejaarden.

Ik acht het noodzakelijk dat het vroegere vergunningstelsel om een bejaardentehuis op te richten opnieuw wordt ingevoerd, opdat de gemeente een pre-

voor het houden van de ontspanningsmiddagen en/of -avonden, zomede de uitbetaalde vergoedingen aan derden (honoraria, voordracht-houders e.d.)

III. Specifiek clubwerk en cultureel werk.

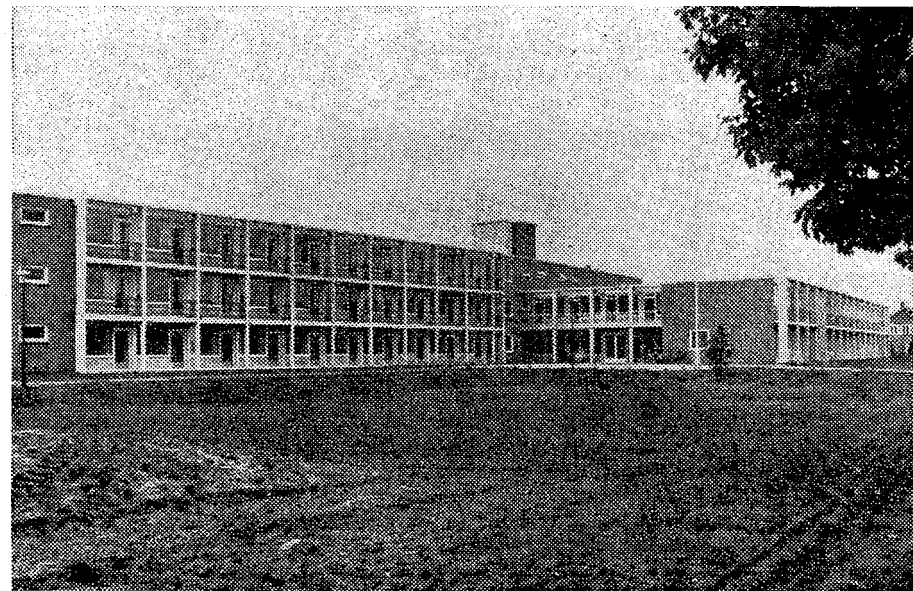
100 % van de huur van lokaliteiten voor dit werk, zomede van de honoraria van de clubleiders en van de uit te betalen vergoedingen voor het houden van culturele iezingen e.d.

IV. Auto(bus)tochten.

50 % van de aan het houden van een tocht gebonden kosten tot een maximum van f 5.— per deelne- mer bij een dagtocht en van f 2,50 per deelnemer bij een tocht van een halve dag. Per instelling wordt per jaar voor dezelfde bejaarde niet meer dan eenmaal die subsidie toegekend.

V. Organisatie.

100 % van de kosten van het secretariaat en van bureauroosten. De subsidie wordt afhankelijk gesteld

ventief beleid kan voeren, dat nu vrijwel onmogelijk is. Eveneens is het stimuleren van een opleiding van deskundig personeel zeer noodzakelijk.

De subsidieregeling van de overheid voor kerken en particuliere organisaties is in breedte en in diepte sterk verbeterd.

Als voorbeeld volgt hieronder de regeling van de gemeente Hilversum. Een subsidiestelsel, - m.i. een van de gelukkigste voorbeelden van overheids-hulp -, dat weliswaar een overheidscontrole vergt, doch waarbij de vrijheid en de zelfstandigheid in overwegende mate gewaarborgd zijn.

Het bejaardenwerk in Hilversum ligt vrijwel geheel in handen van het particulier initiatief, zoals dat door een aantal componenten van de Federatieve Raad voor Bejaardenwerk wordt uitgevoerd.

Door de gemeente Hilversum is een subsidieregeling ontworpen die hierop neerkomt:

I. Sociëteiten.

100 % van de huur van de gebouwen, bestemd voor een permanente sociëteit alsmede de huur van lokaliteiten voor het houden van sociëteitsmiddagen of -avonden op bepaalde dagen van de week.

II. Ontspanningsmiddagen en -avonden.

100 % van de huur van lokaliteiten

Er is een redactiecommissie van 5 leden, vertegenwoordigers van verschillende levensbeschouwelijke richting en waaronder twee bejaarden, de eindredactie berust bij de functionaris van de Federatieve Raad voor Bejaardenwerk. Het blad bevat: mededelingen omtrent spreekuren van de instellingen, volledige agenda van de sociëteiten en clubs, mededelingen omtrent warme maaltijden en voetverzorging; het geeft voorlichting inzake de voeding, veiligheid in huis, wenken omtrent het verkeer, een doe-het-zelf rubriekje, een puzzelrubriek enz. Ook wordt het blad benut om bepaalde behoeften en verlangens te peilen, zoals b.v. is geschied t.a.v. de voetverzorging en warme maaltijden. Ook de vraag naar arbeidsgelegenheid voor bejaarden kan langs deze weg gepeild worden. De bejaarden werken zelf ook aan dit blad mee door te schrijven over oud-Hilversum onder rubriek „Weet u dat ook nog?“ Na het verschijnen van ieder nummer komt een aantal reacties binnen die bewijzen dat het blad zeer gewaardeerd wordt.

De Federatieve Raad voor bejaardenwerk heeft door middel van een enquête in het mededelingenblad „Op de Hoogte“ een onderzoek ingesteld naar de behoefte aan voetverzorging onder de bejaarden. Uit de binnengekomen antwoorden bleek er een vrij grote behoefte te bestaan. Dit heeft tot resultaat gehad dat de kruisverenigingen ingaande 1962 een regeling hebben getroffen ter voorziening in de behoefte aan voetverzorging, van welke regeling thans rond 1200 bejaarde profiteren. Deze regeling komt hierop neer: iedere bejaarde, die lid is van een kruisvereniging, kan voor 6 behandelingen per jaar een vergoeding van f 1.50 per keer in de kosten van een pedicure ontvangen. De bejaarde is geheel vrij in de keuze van zijn pedicure, mits deze beroepsmedicijn is en te Hilversum woonachtig is. Een andere regeling is in voorbereiding.

Warme maaltijden

Dan zijn er de warme maaltijden. Deze worden bereid en thuis bezorgd door de Coöperatieve Keuken, met welke destijds een overeenkomst is gesloten dat voor bejaarden een speciaal tarief zal gelden, -met behulp van het gemeentebestuur- thans f 1,75 per maaltijd. Bejaarden voor wie deze prijs een bezwaar is kunnen van kerkelijke of burgerlijke instanties een tegemoetkoming in de kosten ontvangen. Over 1967 werden rond 5000 warme maaltijden verstrekt; dit aantal is nog steeds groeiende.

De Federatieve Raad beschikt voorts over een registratie van alle in Hilversum woonachtige bejaarden, welke registratie is aangepast bij het bij de gemeente in gebruik zijnde hollerith-systeem. Hierdoor is een vlotte adressering, b.v. voor het blad „Op de Hoogte“ mogelijk. Deze registratie wordt wekelijks nauwkeurig bijgehouden aan de hand van de mutatielijsten van de afd. Bevolking van het Raadhuis. Tevens geeft dit systeem de mogelijkheid tot het vlot samenstellen van allerlei statistisch materiaal.

Door de Federatieve Raad werden een tweetal rapporten uitgebracht, te weten: a. Nota betreffende enige facetten van de zorg voor bejaarden te Hilversum, b. Rapport behelzende gegevens voor een oriëntering inzake de behoefte aan bejaarden tehuizen, welke rapporten worden benut bij de verdere ontwikkeling van het bejaardenwerk en die daarvoor richtlijnen aangeven.

In samenwerking met de verkeerspolitie wordt in de winterperioden verkeersvoorzorging gegeven. Dit geschiedt via de sociëteiten en in enkele tehuizen. Hiertoe wordt dan door de Federatieve Raad contact opgenomen met de clubs en tehuizen. Per periode hebben 300 á 400 bejaarden hiervan geprofiteerd.

„Sterk door werk“ is een in 1965 door enige particulieren in het Gooi opgerichte werkplaats op coöp. grondslag. Het is een bloeiend bedrijfje waarin ± 25 gepensioneerden eenvoudige metaalarbeid verrichten gedurende drie of zes uur per dag. Uit eigen middelen zijn erige machines aangeschaft. De deelnemers ontvangen een „loon“ van f 1,50 per uur.

Er zijn thans 7 clubs voor bejaardengymnastiek. Het ligt in de bedoeling de mogelijkheden tot gymnastiekbeoefening voor bejaarden verder uit te breiden, waarvoor de medewerking van de Federatie van Kruisverenigingen wordt verwacht.

• *Vervolg op pag. 12*

GELDERLAND

Firma B. D. Brüggemann
STUCADOORSBEDRIJFSTATIONSSTRAAT 19 - APELDOORN
Telefoon 17353 en 21401

Radio K. B. Weimar Televisie

Landelijk erkend installateur
Elektrische apparaten - VerlichtingMAANDEREIND 19 - EDE - TELEFOON 8373
Voor Bontmantels naar de Bontspecialist

WAGENINGEN

Uitgebalanceerde verzekeringspakketten
met jaarlijkse controle voor privé en zaken
Assurantiemakelaar L. van den BEUKEL

Bemiddeling

bij in- en verkoop van onroerend goed:
Makelaar L. van den BEUKEL

Laan van Avegoor 8 - Ellecom - Telefoon 4790 (08330)

MAGAZIJN „HET ANKER”

HOOFDSTRAAT 94-96 - VEENENDAAL

ZEER VOORDELIGE AANBIEDING IN
TERLENKA VALLEN EN GORDIJNEN
SPECIALITEIT IN NYLONKOUSEN

CONVECTOREN

voor KOLEN, OLIE en GAS
zowel voor WOONKAMERS als
voor KANTOREN, ZALEN etc.FIRMA
T. VIETS

Bergstraat 38 - Telefoon 08370 - 2765 - WAGENINGEN

Houdt u van koeien,
kippen en varkens?

Wij ook!

Daarom

leveren wij u

rundvee-, pluimvee-
en varkensvoerders

Fa. W. H. H. v. d. Born & Co.

GRAANHANDEL
TERSCHUUR - TELEFOON 03426 - 303Den Haag
en omstreken

SIGARENHANDEL MATADOR

L. KORPEL - DEN HAAG
Mauritskade 71. Tel. 180234 b.g.g. 607673
Postrekening 37 70 73levert alle rokersartikelen
waarheen u maar wenst.

LAK- EN VERFINDUSTRIE

v/h P. WERRE & Co.

ALLES OP VERFGEBIED

Veenkade 49-50 - DEN HAAG - Tel. 633923 (3 lijnen)

HET BEELD
DER VADEREN

KABINETSFORMATIE

OP de 3e juli 1918 werden de verkiezingen gehouden voor de Tweede Kamer. Het duurde tot de tweede week in september, voordat er een kabinet was. Er is véél gedokterd, en misschien komt dat wel eens in het volle daglicht. Misschien zelfs binnen korte tijd.

Maar toen ging er veel „bij geruchte”. Vast stond, dat monseigneur Nolens de opdracht had, en dat het scheen, alsof hij niet slaagde en toch niet verzocht van de opdracht ontheven te worden.

Sommigen zeiden: hij heeft het kabinet klaar, maar hij wil zelf geen minister-president worden en zoekt nu een ander, die in het door hem opgemaakte bed wil gaan liggen.

Hij heeft Colijn gepolst, maar die was zo eigenwijs te zeggen: Als ik minister-president wordt dan alleen van een kabinet, dat ik zélf heb geformeerd.

Het verhaal ging verder, dat Kuypers dat Colijn hoogst kwalijk had genomen, want nu krijgen we een Roomse minister-president, en daar raken we nooit meer af. De C.H. Banier vertelde: de A.R. willen wel een rechts kabinet, maar dan onder A.R.-leiding. Antwoord: wij hebben juist niet om een rechts kabinet gevraagd, dat is helemaal van de Rooms en uitgegaan

en daarbij heeft de C.H.U. zich aangesloten. Wij voelden er niets voor en voelen er nóg niks voor. Maar in de Stichtse Courant schreef prof. Hugo Visscher, dat hij er wel voor voelde. Naar zijn mening moesten de A.R. de leiding hebben in de rechtse politiek. Het is allemaal heel aardig om dat nu te lezen.

Tenslotte werd het Ruys de Beerenbrouck. Maar hij liet via het Centrum bekend maken, dat hij dit kabinet echt en helemaal zélf had geformeerd en dat het niet een kabinet was, door Nolens getimmerd.

Heemskerck zat er ook in, als minister van justitie. Hij was lijsttrekker geweest in het westen, maar had al kort na zijn verkiezing verklaard, dat hij niet in de Kamer wou. Wat is de reden, vroeg de A.R. „kleine pers”. Heemskerck is zedelijk verplicht te zeggen, waarom hij zich als nummer één kandidaat laat stellen en daarna verklaart: ik doe het niet.

Nu was Heemskerck minister. En dr. Kuypers schreef een buitengewoon braaf artikel in De Standaard. Ziet u, het lag al lang in de bedoeling, dat Heemskerck minister zou worden maar dat kon hij natuurlijk niet zeggen. Maar hij nam geen zitting in de Kamer om te bevorderen, dat zijn opvolger op de lijst meteen op Prinsjesdag de A.R.-fractie zou komen versterken. Dat was alles, aldus De Standaard. Een goedbedoelde en keurige geste, die alleen maar niet eerder kon worden toegelicht.

En toen waren er warempel mensen, die meenden, dat ze in dat verhaal een beetje voor de gek werden gehouden.

NOTITIES VAN
EEN RAADSLID

ZE ZIJN ER WEER

DE eerste gemeentebegrotingen voor het jaar 1969 zijn verschenen. De dagbladen berichtten tenminste dat in Ridderkerk en Vlaardingen de concept-begrotingen aan de raad waren aangeboden. Dat het juist deze twee gemeenten zijn (al zullen er wel al meer zijn) is niet zo vreemd. Zij behoorden meestal onder de eersten en voldeden daarmee aan de bepaling in de gemeentewet, dat de concept-begroting vóór 1 september aan de raad moet zijn aangeboden. Ridderkerk heeft hier, dachten wij, wel de langste traditie. Wijlen burgemeester Nieuwenhuizen stelde er een eer in, de begroting op tijd in te dienen en tijdig te behandelen, zodat de goedkeuring van Gedeputeerde Staten nog voor het begin van het nieuwe begrotingsjaar binnen was.

In de achter ons liggende jaren is met de wettelijke termijnen inzake indiening en behandeling van de begroting door honderden gemeenten de hand gelicht. Men kon vaak niet anders, omdat de nodige gegevens, met name die omtrent de inkomsten uit het Gemeentefonds (die 70 tot 80% van de gemeentelijke inkomsten uitmaken) veel te laat bekend werden. Dat is de laatste jaren gelukkig verbeterd en dat heeft het tijdig indienen van de begrotingen bevorderd.

Maar er is nog iets anders. Zowel Ridderkerk als Vlaardingen hebben voor 1969 een sluitende begroting, dat is een begroting zonder tekort, ingediend. Dat

behoeft niet te verbazen, want beide gemeenten doen dat al twintig jaar.

Zij hadden sluitende begrotingen toen de geldstroom uit het Gemeentefonds zo traag vloede, dat de gemeenten steeds in moeilijkheden zaten en een paar honderd gemeenten hun begrotingen niet sluitend konden krijgen.

Ook dat is veranderd. De uitkeringen uit het Gemeentefonds worden niet alleen tijdiger bekendgemaakt, maar zij zijn ook niet onaanzienlijk verhoogd. Het is nu minder moeilijk een sluitende begroting samen te stellen dan enkele jaren geleden. Dat is echter maar één kant van de medaille. Er is nog een andere kant en die is minder mooi. En dat is de financiering van investeringen, nieuwe werken, enz. De centrale financiering, waarbij de gemeenten alleen kunnen lenen, beperkt kunnen lenen, via de Bank Nederlandse Gemeenten, betekent dat de gemeenten allerlei werken niet kunnen uitvoeren wegens gebrek aan financieringsmiddelen. De centrale financiering is dus mede oorzaak, dat de uitgaven, al was het alleen maar voor rente en aflossing, minder snel stijgen dan vroeger. Dat maakt het wat gemakkelijker de begroting sluitend te maken.

Een sluitende begroting is prachtig. Het betekent dat de gemeentelijke huishouding gezond is. Maar sluitende gemeentebegrotingen over de hele linie, vanwege het feit dat de gemeenten allerlei investeringen moeten nalaten door gebrek aan financieringsmiddelen, zouden er op wijzen dat de zaak toch niet gezond is, dat tot schade van de gemeenschap allerlei voorzieningen blijven liggen. Dat is vandaag in vele gemeenten het probleem.

N.V. D. BROERSMA & ZONEN
INTERNATIONALE TRANSPORTONDERNEMING

STROOBOS

tel. 441 (5 lijnen)
telex 46018

BODEGRAVEN

telef. 0 1726 - 2643

VRAAGT EENS
VRIJBLIJVEND
INLICHTINGEN

- ★ Regelmatige groepagediensten naar en van geheel West-Duitsland, o.a. ook Bodensee, Allgäu, München.
- ★ Gelegenheid voor opslag in douaneloods aan de grens
- ★ Behandeling douane-formaliteiten
- ★ Verdeling en doorzending goederen door geheel Nederland omtrent de vele mogelijkheden tot snel- en rechtstreeks vervoer

OP WEG NAAR GERECHTIGHEID EN VREDE OP INTERNATIONAAL TERREIN

Vervolg van pag. 8

ciale gerechtigheid en daarbij contact zoeken met politieke partijen en andere groepen, die invloed hebben op de publieke opinie. Zij moet de wortels van geweld in onze maatschappij ontdekken en verwijderen en zoeken naar een niet-gewelddadige strategie van revolutie en sociale verandering.

Het valt op dat in de hier genoemde richtlijnen geweld als factor voor sociale verandering wordt afgeweerd. De Wereldraad pleit voor zo'n verandering en aarzelt niet, die met de naam „revolutie” te noemen, maar wil deze blijkbaar langs vreedzame weg bereiken. De publieke opinie moet worden omgezet. De kerk moet hierin samenwerken met politieke en andere organisaties. Het is de vraag of het woord „revolutie” niet historisch belast is. De naam roept onwillekeurig de gedachte aan geweld op. In explosieve situaties — men denke aan Latijns-Amerika — kan het woord werken als een vonk, die het vuur ontsteekt.

Internationale structuren

Onder dit hoofd spreekt het rapport over nationalisme en regionalisme. Het acht nationale eenheid in deze tijd van te geringe kracht, vooral voor de zwakkere naties. Daarom moet men komen tot een bredere, een regionale samenwerking. Deze brengen echter het gevaar mee, dat zij de kloof tussen arme en rijke naties vergroten. Daarom moeten de regionale verbanden een tussenschakel zijn tot het wereldverband. De kerken moeten de opbouw van zulke regionale verbanden steunen, zich bij zulke politieke ontwikkelingen nauw betrokken gevoelen en ook zelf regionaal samenwerken.

Tenslotte wijst het rapport op de betekenis van de Verenigde Naties. Deze kunnen hun taak alleen vervullen als zij morele steun ontvangen.

Het rapport is van oordeel dat het voor de toekomst der mensheid van groot belang zou zijn, wanneer de Chinese Volksrepubliek in de internationale gemeenschap werd opgenomen. Het is van mening dat door de groei van de oecumenische beweging er nieuwe mogelijkheden komen voor internationale relaties. De verantwoordelijkheid van de christenen in dezen moet tot in de kleinste parochie bewust worden gemaakt.

Tot hiertoe het rapport, waarvan we de hoofdpunten hebben weergegeven. Het kan niet worden ontkend, dat hier perspectieven worden geopend, en richtlijnen voor de internationale politiek worden gegeven. De vraag komt echter op of de grens voor de taak der Kerk niet meermalen wordt overschreden en haar aandacht zo sterk op politieke en

sociale vragen wordt geconcentreerd, dat op de achtergrond komt de dienst der verzoening, waartoe zij allereerst geroepen is. Dit is geen reden om dit rapport zonder meer terzijde te schuiven, maar wel om het kritisch te bezien en te schiften wat tot het terrein der kerk en tot dat van de politieke en sociale organisaties behoort.

Teleurstellend

Een van de laatste dagen heeft de conferentie zich nog uitgesproken over enkele concrete internationaal-politieke problemen: Vietnam, het Midden-Oosten en Biafra-Nigeria.

Persoonlijk ben ik door de behandeling van de resoluties hierover bijzonder teleurgesteld. Ook deze vergadering van kerken, die tevoren had verklaard, dat de Kerk moet durven spreken, waar niemand anders durft te spreken, kwam bij deze concrete problemen tot compromissen met een eenzijdig karakter.

Bij de discussie over Vietnam werd van Amerika gevraagd onmiddellijke stopzetting van de bombardementen. Een amendement van een Noors afgevaardigde dat Vietnam dan de infiltratie van troepen naar het zuiden zou staken, kreeg geen kans. Een Russisch afgevaardigde schoof de schuld en verantwoordelijkheid voor het conflict geheel op Amerika. Een Amerikaanse afgevaardigde verklaarde dat Amerika tot vrede bereid was, doch de medewerking van de andere partij vroeg. De resolutie bleef echter eenzijdig van Amerika de stopzetting van de bombardementen vragen. De conferentie, die in tijdnood verkeerde, ging er mee akkoord.

Bij de resolutie over het Midden-Oosten deed zich een soortgelijke situatie voor. Een Nederlands afgevaardigde deed het voorstel teleurstelling uit te spreken, dat er nog geen vredesonderhandelingen tussen Israël en de arabische volken werden gevoerd. Het voorstel was ook reeds in de sectie ter sprake geweest, doch had daar, waarschijnlijk door arabische invloed, geen kans gehad. In de plenaire zitting verklaarde een Duitse rechter, dat men ook de andere partij moet horen. De andere partij, Israël, was echter niet present, en daarom zou hij een pleit voor de joden voeren. Het mocht alles niet baten. Het Nederlandse amendement werd afgewezen en de resolutie met grote meerderheid aangenomen.

Zeer fel was de discussie omtrent Biafra. De Nigeriaanse afgevaardigde maakte bezwaar, dat ook maar de naam „Biafra” in de verklaring zou worden genoemd. Hij bleek in het debat onbuigzaam en kreeg in alles zijn zin. Een beroep uit de vergadering om een moedig woord over Nigeria te spreken

Lady Barbara Jackson

had geen resultaat. De leiding schikte zich naar het verlangen van Nigeria. De naam „Biafra” werd geschrapt. Achter deze toegankelijkheid school het begrijpelijk verlangen in het belang van het hongere Biafraanse volk

geen ongunstige stemming te wekken. Ook dit heeft echter niet gebaat. Er zijn sindsdien reeds weken verlopen. Tienduizenden zijn gestorven en blijkbaar heeft Nigeria het op de totale ondergang van het Biafraanse volk gemunt. De Wereldraad heeft een delegatie naar Addis Abeba gestuurd. Er is een beroep op de kerken gedaan om hun invloed bij de overheden aan te wenden. Het is alles tevergeefs. Ook de Verenigde Naties zwijgen tot nu toe. Heel de wereld ziet toe, dat een volk wordt uitgemoord. En Engeland en Rusland leveren wapens, zoals ook Nederland, tot onze schande, een tijdlang heeft gedaan.

De Verenigde Naties zijn zwak, wanneer het op daden aankomt, omdat ze onderling verdeeld zijn. Dezelfde zwakte weerspiegelt zich ook in de Wereldraad, wanneer hij zich waagt aan concrete uitspraken over concrete conflicten. Dat is voor mij een teleurstelling geweest.

LEZERS SCHRIJVEN ONS...

CREMATIE

Onder de rubriek „Lezers schrijven ons” in het nummer van 10 augustus, heeft de heer D. Dondorp te Heemstede gesteld dat iemand, die na zijn dood gecremeerd wenste te worden, lid moest zijn of worden van de Vereniging voor Facultatieve Crematie. Dat lidmaatschap zou het grote struikelblok voor een christen zijn geweest.

Deze mededeling mist iedere grond. De eis is nimmer gesteld en er is nimmer een crematie geweigerd omdat iemand geen lid was. Ook de eis van aansluiting is nimmer gesteld. Men kan ook niet anders verwachten van een vereniging, die een wettelijk voorgesteld monopolie voor Velsen heeft verworven. Dat monopolie was voorgesteld in het wetsontwerp Van Boeyen-Gerbrandy, waarover dr. J. van der Haar schrijft in zijn dissertatie „Lijkbezorging”, bladzijde 32.

Overigens moet ik er op wijzen, dat de heer Dondorp voorbij gaat aan het grote onrecht dat de voorstanders van het cremeren vele jaren hebben ondergaan, door het handhaven van de begraafdwang. Met grote instemming haal ik daarom aan de woorden van prof. Diepenhorst, gesproken in de Tweede Kamer op 19 juni 1968 (Verslag blz. 2638): „dat de overheid het naleven van de christelijke traditie van begraven niet dwingend kan en mag opleggen aan hen, die voor zich zelf deze traditie niet aanvaarden of ook voor deze tijd niet meer zinvol achten”.

Tenslotte: als de heer Dondorp bezwaren had tegen aansluiting bij mijn vereniging, waarom heeft hij dan niet eer-

der het denkbeeld geopperd een christelijke vereniging voor facultatieve crematie op te richten? Wij zouden dat wel volstrekt overbodig hebben geacht, maar de achterliggende gedachte zouden wij zeker hebben toegejuicht.

Rotterdam

J. Hasper

BETALING ABONNEMENTSGELD TWEDE HALFJAAR 1968

Van het tweede halfjaar zijn twee maanden verstreken. Een aantal abonnees hebben het abonnementsgeld nog niet voldaan. Dringend verzoeken wij deze abonnees dit thans zo spoedig mogelijk te willen doen door storting of overschrijving van f 6,— op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuiperstraat 3 te 's-Gravenhage. De abonnees die per giro-incasso willen betalen, verzoeken wij de daartoe aan hen toegezonden machtigingskaart aan ons bureau terug te zenden. Ook hiervoor gaarne bij voorbaat onze dank.

ROTTERDAM

W. J. SPOORMAKER N.V.

AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaertsbocht 246 - Telefoon 77550

OFFICIAL PEUGEOT-DEALER

voor ROTTERDAM - ZUID
en de eilanden IJSSSELMONDE en VOORNE - PUTTEN

N.V. Verhuis- en Transportbedrijf

A. SLUYTER & ZONEN

verzorgt al uw TRANSPORTEN door het gehele land
ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

KOLEN EN OLIE

VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE

A. VAN WEEDEN'S KOLENHANDEL

Straatweg 55 - ROTTERDAM - Telef. 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208

J. LUYT handel in tuingrond zand en grint

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruien van de grond en/of het zand.

Terbregse Rechter Rottekade 88, Rotterdam-13,
telefoon 180794 - 187479.

C. de Mooy & Zoon

Im- en export bloemenhandel

LOMBARDKADE 21
TELEFOON 113350

Voor al uw drukwerk Drukkerij De Winter & Hofwegen

LAMBERTUSSTRAAT 55
TELEFOON 122054

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

OVERIJSEL

LOONBEDRIJF MARIS N.V.

HOGE SLUISWAL 39
MARKNESSE

Telefoon 05273 - 1541 (4 lijnen)

50 jaar de meest gevraagde
WONINGINRICHTING

J. Voerman & Zonen

Assendorperstraat 73 - 81 - Tel. 16507 - Zwolle

- * VERBOUW
- * NIEUWBOUW
- * ONDERHOUDSWERKEN

Firma E. D. Schutten & Zoon

AANNEMERSBEDRIJF ENSCHEDE
Laarssingel 10 - Telefoon 3021
Hyacinthstraat 40 - Telefoon 11638

DE HUISVESTING VAN DE BEJAARDEN

Vervolg van pag. 9

Er is in Hilversum, naar een gunstig voorbeeld in Den Haag een interkerkelijke commissie woningbemiddeling (I.K.W.), die ook zijn diensten verleent aan bejaarden. Er is op het ogenblik nauw contact tussen federatieve raad en I.K.W. De Federatie V.V.H. neemt aan het overleg in de I.K.W. deel.

De federatieve raad heeft door middel van een enquête de behoefte aan een alarmsysteem voor alleenstaande bejaarden gepeild. Voor 5% van de geënquêteerden bleek een dergelijke voorziening gewenst en van dit percentage was ongeveer de helft bereid eventueel een alarmsysteem te nemen. Door het bureau van de federatieve raad is maandenlang met diverse apparatuur geëxperimenteerd tot tenslotte het systeem waarbij gebruik wordt gemaakt van een koekoeksklok (idee Kusters, Rotterdam) uitkomst bood.

Voor bijzonderheden: zie „Op de Hoogte” no. 22, herfst '67.

Het bureau van de federatieve raad heeft langzamerhand in belangrijke mate een bemiddelende en verwijzende functie gekregen voor de particuliere bejaarden die het op prijs stellen dat er voor hen een speciaal spreekuur is. 40 à 50 personen per week maken op het ogenblik van deze mogelijkheid gebruik om vragen te stellen en hulp te ontvangen in verband met de meest uiteenlopende zaken. Voor bejaarden die vragen hebben op het gebied van de sociale verzekering is er wekelijks een apart spreekuur dat wordt verzorgd door een functionaris van de Raad van Arbeid.

De mogelijkheden en de noodzaak om in Hilversum tot de oprichting van één of meer dienstcentra, althans tot de oprichting van een Stichting dienstverlening bejaarden te komen zijn momenteel in onderzoek. In verschillende gemeenten is men reeds tot oprichting van dienstcentra overgegaan of is de oprichting daarvan in voorbereiding. Vele voorzieningen, uitgaande van zo'n dienstencentrum - dat sterk op de wijk is gericht, zijn in Hilversum reeds in ruime mate aanwezig.

Het is nog niet duidelijk in hoeverre en waar er in Hilversum bij de bejaarden behoefte bestaat aan deze aparte vorm van dienstverlening. Door middel van nog te houden enquêtes zal op dit punt wellicht een duidelijker beeld worden verkregen. Dat er in ieder geval behoefte bestaat aan voorlichting, bemiddeling en verwijzing blijkt reeds uit het toenemend aantal personen dat zich op het spreekuur van de federatieve raad voor bejaardenwerk vervoegt en waardoor dit instituut een dienstverlenend aspect heeft gekregen.

DE WEEK ROND

19 augustus: Wij in Nederland hebben wat groots te koop! Was het eerst de Karel Doorman nu hebben wij militaire vliegtuigen te koop. Twintig Starfighters maar liefst — overbodig geworden, zegt men op defensie.

Eén ding is zeker: ze zullen in goede staat zijn. Zo is defensie wel. We hebben nooit veel gehad — maar wát we hadden was wel voorzien van de moderne snuffjes! Waarbij wij bv. denken aan de 7 veld-kanonnen van 1939. En nu maar hopen dat het aan betrouwbare vrienden wordt verkocht.

20 augustus: De wereld blijft onrustig. Europa is nu kennelijk weer aan de beurt. Zal de koude en barre wind opsteken over Tsjechoslowakije? In de wetenschap dat het land van niemand militaire hulp te wachten zal hebben, 't Is bovendien weer de maand augustus en het zomert!

21 augustus: De leugen, in huichelachtig kleed bovendien, doet in de politiek van de Russische machtshebbers opnieuw zijn afzichtelijke entree.

„De leiding van Praag vroeg om militaire hulp van ons en onze verbonden staten” — aldus de officiële verklaring. Zo gaat dat daar: de waarheid is leugen en de leugen is de waarheid.

22 augustus: De leugen is mogelijk omdat een vrije meningsvorming ontbreekt en de openbare mening wordt onderdrukt. Dit alles ter wille van het behoud van het communisme zoals de Russische leiders dit willen beleven.

23 augustus: En de NAVO — fluistert men openlijk — schijnt van niets op de hoogte te zijn geweest. Als dat zo is — minister Den Toom van Defensie moet u maar es duidelijk maken dat het niet zo is — dan moet er toch wel „een kleinigheid” veranderen.

24 augustus: Politiek Friesland mag weer jubelen. Weer twee harer excellerende inwoners — de heren Vellenga en Vondeling zullen vanaf september weer actief zijn in de landelijke politiek. Eerlijk gezegd staan ook de AR-Friezen — Algra en Walburg — hun mannetje.

VOOR BABY'S HUIDJE

BABYDERM

RIVKOGELLAGERS

VAN DER SPEK

WOLPHAERTSBOCHT 214

ROTTERDAM - Tel. 27 97 55

HET BEHOUD VAN UW TANDEN

IVOROL

Onbetwist de beste tandpasta

M. C. van Staaveren

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIKNOLLEN

**VRAGEN VAN
KAMERLEDEN**

De heren BOOT (K.V.P.), BOERSMA (A.R.P.) en BOS (C.H.U.) hebben aan de minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken gevraagd of de ministers in aansluiting op hun antwoord, ingezonden 20 augustus 1968, op vragen inzake belemmeringen bij de hulpverlening aan Biafra al kunnen zeggen welke resultaten het beroep dat zij deden op de Nigeriaanse regering hebben gehad en of de stappen om hulp aan de slachtoffers in Nigeria te ver-

**N.V. Rederijen
Haringhandel**
IMPORT - EXPORT
N. Parlevliet Jr.
KATWIJK AAN ZEE
Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

★ ZUIVERE HUID ★
PUROL en PUROL-poeder

T. DE VRIES

stukadoorsbedrijf

KEUCHENIUSSTRAAT 23 - UTRECHT

Voor al uw

voorkomend

stukadoorswerk

Telefoon 030 - 41602

Uw interieur

SMAAKVOL EN GEZELLIG
INGERICHT EN TOCH NIET
DUUR

Fa. W. van Tellingen

SLOTLAAN 135-137 - ZEIST
TELEFOON 12486.

lenen al resultaat hebben opgeleverd. In hoeverre achten de bewindslieden handhaving van de officiële en zakelijke betrekkingen met Nigeria nog langer van positieve betekenis, nu de regering van dit land belet, op grond van welke overwegingen dan ook, dat aan slachtoffers in Nigeria, met name ook aan vrouwen en kinderen, doeltreffend hulp wordt geboden?

Toelichting

Sedert het antwoord van de bewindslieden, ingezonden 20 augustus 1968, is bij herhaling de geneutraliseerde landingsbaan van het Rode Kruis in Biafra gebombardeerd, zodat, naar verluidt, een door het Nederlandse Rode Kruis ter beschikking te stellen vliegtuig geen taak kan verrichten ondanks het feit, dat bij elke dag uitstel nieuwe honderdtallen gedoemd zijn tot een hongerdood.

CHR. COÖP. *Spaarbank "Eigen Haard" g.a.*
LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE		
BELEGGINGSBOEKJES	JEUGDSPAARDERS AMBTENAREN (met premie)	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.)
5 1/2% - 5%	4 1/2%	4%

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevende) girorekening:
Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

**ECHTE
KERKORGELS**

OOK VOOR
MODERNE KERKEN

**ORGELBOUW
Ernst
Leeflang**

APELDOORN
TELEFOON 05760-17582

Landbouwwerktuigenfabriek
VICON N.V.
NIEUW-VENNEP
tel. 02526-855

Firma A. van Roon

Speciaal adres voor
watersport- en kampeerartikelen

WESTHAVENKADE 61 - VLAARDINGEN
Telefoon 010 - 343492 en 343046

lingerie - korsetterie

dekker

DE LIER NAALDWIJK DELFT DEN HAAG VOORBURG
Markt 49 Beeklaan 366 Herenstr. 107-109

v.h. GEBR. HARKEMA

SINDS 1948 JOHAN STAAT - DORDRECHT

Automateriaal	tel. 39429
Gereedschappen	tel. 39433
Hang- en Sluitwerk	tel. 33221
IJzerwaren	tel. 34303
Bevestigingsartikelen	tel. 34303

Zowel voor WONING, GARAGE, FABRIEK of SCHIP
Levering als regel uit voorraad - Groothandel en fabrieksagent

ZEELAND

- FLOORFLEXVLOEREN
 - COMPLETE KEUKENS
 - LOSSE KASTEN
- Prima materiaal voor elk interieur

BOUWMATERIALENHANDEL

A. DE JAGER-TOLHOEK N.V.

GOES - filialen Middelburg - Vlissingen

Hollestelle n.v.

GOES
MACHINEFABRIEK
CONSTRUCTIEBEDRIJF
HANDELSONDERNEMING
CENTRALE VERWARMING
ZAAGMOLENSTRAAT 1
TELEFOON 01100 - 5540 - 6995 - 6996

AMSTERDAM

GEZOND, GEZELLIG EN 'T GOEDKOOPST
is het stoken met de kolen van de

FIRMA S. DOGGER Hzn.

SCHINKELKADE 14 - TELEFOON 72 25 16

ANTRACIET, BRECHCOKES en OLIE voor centr. verwarming

Postweg 91 - Jansenstraat 499 - Krugersplein 29 - Dapperstraat 16 - Jan van Galenstraat 69
Jan Eversstraat 130 - Hugo de Grootplein 20 - Speerddammerstraat 97 - Bontinkstraat 20
Buiten Oranjestraat 28 - v.d. Halsteplein 9 - Westerstraat 138 - Spreuwegpark 3 - Ribbastraat 20
Tuintad Osdorp, Tussenmeer 62

WAT WIJ VERWACHTEN VAN HET BELEID 1969

De begroting 1969 zal door de ministerraad thans wel zijn vastgesteld en dienovereenkomstig aan de Kamers straks worden aangeboden. Zij zullen daarover oordelen. Tekortkomingen daarin onderkennen en daarbij behorende verbeteringen voorstellen. Eventueel zal men gestelde prioriteiten voor 1969 nader onder de loep nemen en indien gewenst in een gewijzigde volgorde plaatsen. Zo nodig meer uitgaven bepleiten indien de situatie dit nodig maakt, waarbij inderdaad het totale financiële raam zoals het kabinet dit ziet aan een kritisch onderzoek moet worden onderworpen.

De fracties zijn met name tot dit verantwoordelijke werk geroepen. Dat is zeker. Daarbij zal als „eigen” richtlijn worden gehanteerd — voor wat de A.R. betreft — het verkiezingsprogramma van actie 1967-1971. Maar daarnaast is er geen enkele reden waarom het A.R.-partijorgaan, Nederlandse Gedachten, zich niet zou bezinnen op dat programma van actie en dan geplaatst tegen de achtergrond van de nabije toekomst. Vooral, omdat een aantal artikelen uit dat programma in de hoofdlijnen van „Zijlstra” zowel als in de regeringsverklaring onbesproken worden gelaten.

Het Centraal Comité heeft in haar verklaring van 25 februari 1967 niet ten onrechte gewezen op het belang dat zij stelt in het antwoord op de vraag of belangrijke punten in voldoende mate in het kabinetsprogramma worden opgenomen (en dus gerealiseerd worden)!

Overleg

Wil er sprake zijn van een reeel overleg tussen regering en Kamer dan is daarvoor de voorwaarde dat er de nodige speelruimte moet zijn. Dat kan ook: het kabinet heeft een regeringsverklaring afgelegd die gebaseerd was op aanvaarde hoofdlijnen van een beknopt regeringsprogramma.

Dat betekent heel reeel dat er per begrotingsjaar ruimte moet zijn voor concrete verlangens die dan leven, voor knelpunten die dan moeten worden opgelost — soms anders dan het kabinet zich dat had voorgesteld.

Tot nu toe kan geen redelijk mens stellen dat er van onwil van het kabinet op dit punt gebleken is. De concrete resultaten van de algemene beschouwingen bij de begroting 1967 en die van de begroting 1968 zijn daarvan een bewijs. Als de geruchten tevens waar zijn — in de pers verschenen inzake het te voeren komende begrotingsbeleid 1969 e.v. jaren — mag worden geconstateerd dat de band tussen dit kabinet en de A.R.-fractie niet minder sterk zal zijn geworden.

Werkgelegenheid

Het A.R. programma van actie — dat willen wij nog eens onderstrepen — heeft bijzondere aandacht gevraagd in de komende vier jaar voor een positief overheidsbeleid gericht op vrijheid en ge-

rechtigheid met name op het zijn van een schild voor de zwakken.

Wij zijn in dat verband van oordeel dat zeer bijzondere aandacht zal moeten worden opgeëist voor de werkgelegenheidspolitiek.

Benauwend moet het worden geacht dat niettegenstaande de huidige conjunctuur gunstiger is geworden — ook qua vooruitzichten voor 1969 — er toch geen sprake is van een vermindering van de werkloosheid. Er mag dan (misschien) geen sprake zijn van een veel groter aantal werklozen: stilstand alleen al — zeker in deze conjuncturele fase — is een dringende waarschuwing! Het beleid zal aandacht moeten hebben voor structurele maatregelen die er op gericht zijn de werkloosheid in zijn kern te bestrijden. Daarvoor zal geld op tafel moeten komen.

Ontwikkelingshulp

Wij ontkomen niet aan de indruk, gelet op de huidige ontwikkelingen in — wat men noemt — de oostbloklanden, die hun terugslag vinden in de ontwikkelingslanden, dat het meer dan ooit geboden is de Nederlandse totale bijdrage voor deze principiële taak nog eens wéér te bekijken. Wij zien daarom de noodzaak ernstig te zoeken naar mogelijkheden de hoogte van de hulp die is toegezegd tegen het einde van deze kabinetsperiode, op een eerder tijdstip te realiseren.

Welbevinden

De laatste anderhalve eeuw is er door allerlei kabinetten, instellingen, groeperingen en veel particulieren gewerkt aan het welzijn van de mens in algemene zin. Met name is er veel geld en mankracht gestoken in de bevordering van het materiële en het lichamelijke welzijn. Terecht. Maar nu deze sectoren van het welzijn een groot aantal jaren de bijzondere aandacht hadden komt heel nadrukkelijk een volgende sector aan de beurt: het sociaal-culturele welzijn. Cultuur, jeugdwerk, recreatie, sport en het omvangrijke maatschappelijk werk mogen, bij behartiging van andere doeleinden, niet achterop raken.

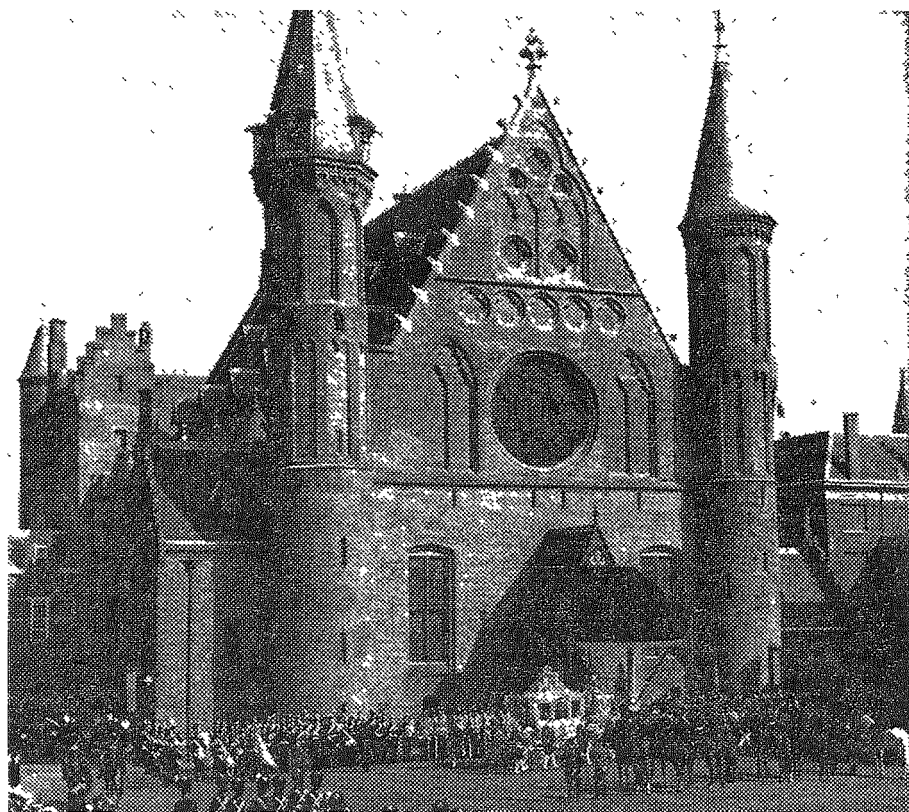
Relatief en absoluut zullen uitgaven voor deze zaken tenminste mee moeten groeien met de groei van het overheidsbudget.

Inflatie

Het A.R. programma heeft oog voor de gevolgen van de inflatie met name voor die groepen van de bevolking welke in het bijzonder daaraan zijn blootgesteld. Eén van de verzachtingsmogelijkheden is de verhoogde belastingdruk die van die inflatie het gevolg is, te verminderen. Het verdient duidelijke aandacht deze wens van de A.R.P. te honoreren. Waarbij aan de vraag of een dergelijke drukverlichting geheel en al een jaarlijks automatisme moet (mag) zijn, beshst niet mag worden voorbijgegaan.

Probleemgebieden

In het bijzonder willen wij de aandacht vragen voor een streng gecoördineerde

aanpak van een versterkte ontwikkeling in die gebieden welke nog niet tot voldoende welvaartsontwikkeling gekomen zijn of waar de welvaart dreigt terug te lopen (noorden des lands en Zuid-Limburg b.v.). Het moet b.v. toch niet mogelijk zijn bij ontsluiting van deze gebieden dat goede „toevoer”wegen ophouden even voor dat zij het betreffende gebied bereiken.

Vrijheid en verantwoordelijkheid

Wij achten de vrijheid van de mens, zijn eigen taak en verantwoordelijkheid zowel individueel als in hun verschillende verbanden en verhoudingen, een groot goed. Wie zal, na Tsjechoslowakije dit niet extra beseffen?

De overheid zal daar in de praktijk van haar beleid mee moeten rekenen — of dit nu betrekking heeft op b.v. de loonpolitiek dan wel op het terrein van de welzijnsbevordering.

In de komende tijd zullen de Nederlandse defensiepolitiek en haar buitenlandse politiek nauwkeurig op elkaar dienen te worden ingesteld. De behandeling van de reeds openbaar gemaakte Defensienota 1968 moet daarop gericht worden naar onze opvatting.

Omzetbelasting 1969

Voor één zaak willen wij nog de aandacht vragen. Dat is voor de gevolgen van de nieuwe omzetbelasting die 1 januari a.s. zal ingaan. Van de gedane toezeggingen bij het debat over de B.T.W. inzake het opvangen van een aantal financiële consequenties voor de consumptie en de wijze van aanwending van de tijdelijke mééropbrengst, hebben wij niet zonder erkentelijkheid kennisgenomen. Er zijn verwachtingen daaromtrent, maar niemand kan bogen op enige ervaring. Vast staat dat het totale bedrijfsleven, de consumenten en de overheid rum de tijd moeten hebben zich aan die situatie aan te passen. Het zou uit dien hoofde onverstandig, wellicht gevaarlijk kunnen zijn de tarieven van 4 en 12% binnenkort reeds te verhogen. Zeker, een nadere verdeling van de totale belastingdruk tussen de directe en indirecte sector is — om allerlei oorzaken, ook naar onze overtuiging — geboden, maar een niet te krappe aanloopperiode van de huidige wet blijft naar onze mening een reële wens.

Zijn er niet nog meerdere verlangens met betrekking tot het beleid 1969? Zeker wel. Maar waar het ons om gaat is het vragen van extra aandacht voor een aantal belangrijke punten — waarmee niet gezegd is dat de niet aangesneden zaken onbelangrijk zouden zijn.

OVERHEIDSSUBSIDIE

Op pagina 6 en 7 staat het tweede artikel van dr. W. de Kwaadsteniet over Overheids subsidie aan politieke partijen. In dit artikel weerlegt de schrijver de argumenten die tegen een dergelijke subsidie worden aangevoerd.

GEHANDICAPTEN

Mr. F. Boessenkool schrijft op pagina 5 en 8 over Samenleving van niet- en welgehandicapten. Volgende week plaatsen wij het vervolg op dit artikel.

MINIMUMLOON

Op pagina 11 staat een verslag van het Tweede Kamerdebat over het minimumloon, met name wat mej. J. van Leeuwen gezegd heeft.

OPDOEKEN OF NIET

Onder deze titel bespreekt dr. E. de Vries de brochure van de heer J. Lanser, Sociale actie en christelijk geloof.

ACADEMICI

Op pagina 9 en 11 bespreekt drs. J. de Jonge het rapport van de commissie-Dalmeijer over de ontwikkeling van het aantal academici tot 1980.

VERDER

Op pagina 4 een artikel van de heer A. K. Koekoek over de positie van de christodemocratische partijen in West-Europa. Op pagina 8 „Wij komen bijeen”. Op pag. 12 „Nieuws van de Arjos” en boekbesprekingen.

TELEVISIE

Kijk woensdag 11 september van 20.20—20.30 uur op Nederland 1 naar de uitzending van de A.R.P.

WIDEK OVER

ELK LID TELT MEE

Een goede meningsvorming in een zo groot mogelijke kring is van wezenlijk belang in een echte democratie. Iederéén heeft natuurlijk zo'n ideeën. Dat spreekt vanzelf. Je hebt zelf al eens nagedacht (of gefantaseerd), je leest de krant, je hoort de radio, je ziet de televisie en je verneemt wat deze en gene denken. Een betere eigen mening krijg je als regel wanneer je je voorlopige eigen opvattingen vergelijkt met die van anderen. Tegelijkertijd winnen dan ook de opvattingen van anderen aan waarde.

Wij willen graag, dat onze mening vervolgens door zoveel mogelijk andere mensen wordt gedeeld en dat die mening invloed krijgt op de gang van zaken in onze samenleving. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn door middel van opvallende publicaties, protestbijeenkomsten en demonstraties op straat. Deze middelen om invloed uit te oefenen — om aan onze mening uiting te geven — zijn soms nodig en het is dan een goede zaak wanneer die middelen worden gebruikt.

Van gedachten wisselen

Je moet deze middelen overigens niet te vaak gebruiken. In de eerste plaats verslijten zij gauw. In de tweede plaats vindt daarbij geen echte gedachtenwisseling plaats en daardoor ook geen goede — steeds weer nieuwe — vorming van meningen.

Daarvoor moet je eerst samen praten en vervolgens samen beslissen. Hoe de samenleving er uit zal komen te zien wordt in overwegende mate klaargemaakt in de politiek. Wat in de politiek gebeurt, wordt voor een belangrijk deel bepaald door de politieke partijen. De inbreng van je mening in een politieke partij is dus bepaald van betekenis. Daar praat je mee en beslis je mee over de formulering van de programs en de opstelling van de kandidatenlijsten. Op die wijze is er doorgaande meningsvorming en blijvende invloed.

Taak van de partij

Het is zo gezien dus van essentiële betekenis, dat zoveel mogelijk burgers lid worden van een politieke partij. Daarin kunnen zij constant hun opvattingen laten horen. Elk lid telt daarbij mee.

Het is de taak van een politieke partij de burgers hierop te attenderen, voorzover die burgers zich dat niet zelf reeds realiseren. Leden werven voor een politieke partij is daarom niet in de eerste plaats het dienen van het belang van de partij, maar het dienen van het belang van de burgers. De partij is trouwens

altijd het middel. Het doel is een goede samenleving voor de mensen.

Derhalve

Het is naar onze overtuiging nuttig het voorgaande te onderstrepen, juist nu wij als A.R.P. — na vier jaar — opnieuw een grote landelijke ledenwerfcampagne beginnen.

Gelukkig komen er elk jaar nieuwe leden bij, ook zonder landelijke actie. Er zijn verschillende kiesverenigingen welke altijd maar door actief de ledenwerving in de gaten houden. Er zijn tevens allerlei mensen, die zich — zonder door een ander gevraagd of daartoe aangespoord te zijn — uit eigen beweging als lid aanmelden. Die mensen hebben zichzelf gerealiseerd wat hiervoor onzerzijds is onderstreept. Bovendien hebben zij zelf het adres gevonden waar zij zich konden aanmelden.

Anderen staan daarentegen niet uit eigen beweging stil bij de waarde van het lidmaatschap van een politieke partij. Zij hebben trouwens soms ook andere dingen aan het hoofd. Bovendien kennen zij het adres van de partij niet. En er zijn tenslotte ook mensen, die menen dat je er voor gevraagd moet worden. Derhalve moeten wij leden werven, mensen vragen — evenals wij — lid van de partij te worden. Elk lid telt mee.

Spiegel

Vorige week hebben wij in „Nederlandse Gedachten” de nieuwe werfactie aangekondigd. Zij vindt plaats onder het — nu zeker begrijpbare — motto „Elk lid telt mee”. In deze tijd is de zaak „partijvernieuwing” volop in discussie. Je kunt daar natuurlijk pas goed over praten wanneer je reële partijen hebt, dat

wil o a zeggen: partijen met in verhouding een redelijk aantal leden.

Nu hebben wij in vergelijking met andere partijen bepaald geen onredelijk aantal leden. Integendeel; negentigduizend partijleden op vijftien Tweede Kamerzetels is niet zo gek.

Maar u kent het spreekwoord: wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht! Tenslotte kreeg onze partij bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen in het begin van het vorige jaar ruim 680.000 stemmen. Het is dus duidelijk, dat voor dit resultaat gezorgd werd door nog geen 15% kiezers-tevens-leden en door ruim 85% kiezers-niet-leden. Nogmaals, in verhouding met andere partijen is het nog niet eens zo slecht. Maar overigens zijn de cijfers bepaald duidelijk.

Het is ons echt wel bekend, dat je nooit alle kiezers lid van een partij zult kunnen maken. Maar tussen 100% en nog geen 15% ligt nog wel iets. Bijvoorbeeld 20%! Elk lid telt mee.

Rol van het geld

Geen organisatie kan werken zonder geld. Geld speelt duidelijk een rol in een partij-apparaat. Waarvoor dat geld moet rollen zullen wij binnenkort in ons blad nog eens opnieuw laten zien.

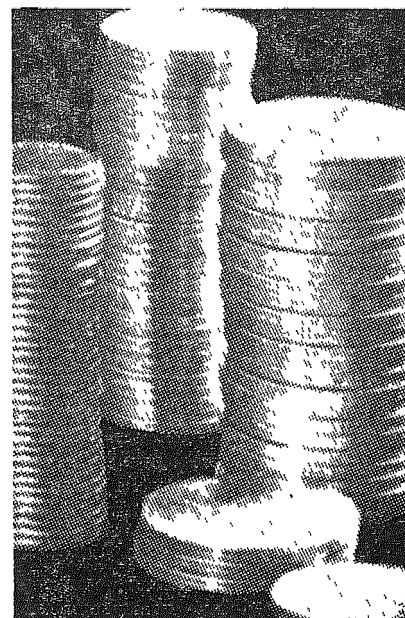
Het geld wordt verkregen uit bijdragen en giften van personen. Overheidssubsidie aan politieke partijen kennen wij in ons land tot dusver niet. Over dat punt wordt deze weken overigens in ons blad geschreven.

Wij moeten het thans als A.R.P. hebben van de contributies van de leden. En dan maakt tienduizend leden meer of minder natuurlijk een heel groot verschil. Elke duizend leden meer is van

veel gewicht. Elk lid erbij is reeds van betekenis.

Afgezien van al het voorgaande is dus de toetreding van elk nieuw lid alleen reeds vanuit financieel oogpunt van belang voor de partij, in verband met de verwerking van haar kijk op de samenleving. Op zichzelf zou alleen reeds een ledenwerfactie uit partij-financiële overwegingen gerechtvaardigd zijn.

Naast al het andere zult u zich dit goed moeten realiseren. Natuurlijk niet in de

eerste plaats voor u zelf — u bent zelf al lid (tegen naar mag worden aangenomen een voldoende contributie)/abonnee op „Nederlandse Gedachten” — maar zeker als mede-argument ten aanzien van anderen, die nog geen lid zijn.

U ontmoet stellig deze dagen dergelijke personen. U hebt thans verschillende redenen bij de hand waarom zij — door u gevraagd — bereid zullen zijn toe te treden als lid van de partij. Wilt u hieraan — als het zo uitkomt — eens denken?

Dat zou een goede zaak zijn. Elk lid telt mee. En bij voorbaat dank voor uw bijdrage in onze gezamenlijke landelijke ledenwerfcampagne 1968/1969.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heren Van Bennis (A.R.P.), Ter Woorst (K.V.P.), Van Rossum (S.G.P.) en Van der Peijl (C.H.U.) hebben enige tijd geleden vragen gesteld over de onzekerheid en ongerustheid onder oesterkwekers over de tegemoetkomingen bij schade.

De ministers van Verkeer en Waterstaat, Financiën en Landbouw en Visserij, de heren Bakker, Witteveen en Lardinois, hebben hierop nu geantwoord.

De ministers hebben inderdaad de indruk gekregen, dat in de kringen van oesterkwekers onzekerheid en ongerustheid bestaat met betrekking tot de uitkeringen ingevolge de wet van 16 september 1966 (Staatsblad 399), houdende tegemoetkoming in de schade van oesterkwekers. Daar bij de uitvoering van voornoemde wet regelmatig voortgang wordt gemaakt, verwachten de ministers, dat deze onzekerheid en ongerustheid binnen afzienbare tijd zullen worden weggenomen.

Bij dringende behoefte aan financieringsmiddelen voor een nieuw bedrijf wordt aan de hand van de beschikbare gegevens een voorlopige opstelling van de in totaal vermoedelijk toe te kennen tegemoetkoming gemaakt en op de uitkomst een zo hoog mogelijk voorschot verstrekt.

Aangezien voorts de berekening plaatsvindt op basis van meestal nog slechts voorlopig gecontroleerde aangiften is enige terughoudendheid bij het bepalen

van de hoogte van de voorschotten geboden. De ministers zijn dan ook van oordeel, dat de tot nu toe uitgekeerde voorschotten niet ver beneden de verwachtingen kunnen zijn gebleven, die het bedrijfsleven redelijkerwijs mocht koesteren.

Van het begin af aan is het duidelijk geweest, dat het vaststellen van de normen en maatstaven voor de uitkeringen een moeilijke en tijdrovende zaak zou zijn.

Dat hiernavolgende zou zijn opgetreden kan dan ook niet worden gesteld. De ministers verwachten dat dit vaststellen op korte termijn zijn beslag zal krijgen. Wel zijn er verdragen bij het verlenen van voorschotten geweest, doordat moeilijkheden werden onderhouden met de taxatie. Nu deze moeilijkheden inmiddels tot het verleden behoren mag worden verwacht, dat in de naaste toekomst op ruimere schaal dan voorheen voorschotten zullen kunnen worden verleend, mits ook de juiste gegevens die door de belanghebbenden moeten worden verstrekt, tijdig worden ontvangen.

Het is de ministers onmogelijk met redelijke zekerheid een termijn aan te geven, binnen welke de gevallen zullen zijn afgewikkeld. Zij zijn echter uiteraard gaarne bereid een spoedige vaststelling zoveel mogelijk te bevorderen.

De heren Aantjes (A.R.P.) en Kieft (A.R.P.) hebben aan de staatssecretaris van Financiën gevraagd of hij weet, dat in het bestek van een te bouwen Praktijkschool voor Veehouderij- en Weidebedrijf te Oenkerk de bepaling is

opgenomen, dat de uit de invoering van de b.t.w. voortvloeiende prijsstijgingen niet voor verrekening in aanmerking komen?

De Kamerleden vragen verder, of deze bepaling vaker voorkomt en of daartoe aanwijzingen door het Departement van Landbouw en Visserij en door andere departementen worden gegeven.

De beide heren willen weten, of de staatssecretaris een dergelijke bepaling (nog afgezien van de vraag of deze wegens strijdigheid met de wet niet als nietig moet worden beschouwd) in overeenstemming acht met althans de bedoeling van de omzetbelastingwetgeving?

Moet bovendien niet worden gevreesd, dat zulk een bepaling op de aanneemsom een prijsverhogend effect zal hebben, aangezien de omvang van het risico op dit moment door niemand te berekenen is?

Tenslotte wordt gevraagd, of de staatssecretaris bereid is te bevorderen, dat in het in de eerste vraag genoemde geval en in alle andere gevallen een dergelijke bepaling geheel achterwege blijft en de mogelijkheid van nadere verrekening onaangetaast blijft?

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ
onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mev. C. M. Tonkens-Kaajan

Adres van redactie en administratie:
Dr. Kuiperstr. 3 s-Gravenhage,
tel. (070) - 183960 giro 89673

Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224

Abonnementen:
f 6,- per half jaar
Giro 89673 ten name van de A.R.P.
Partij Stichting te 's-Gravenhage

Studentenabonnement:
f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30

wanneer de kwaliteit moet beslissen... vraag dan

KG
koffie

in het luchtdichte goudmetaal folie pak

KG om de kwaliteit!
KANIS & GUNNINK - KAMPEN

De democratische partij in Amerika heeft Humphrey als haar presidentskandidaat benoemd. Het is een resultaat, dat geheel overeenkomstig de verwachtingen was. Onder de gegeven omstandigheden moet men dit waarschijnlijk ook wel als nog de beste, althans de minst slechte kans aanmerken. Na het wegvallen van Robert Kennedy was er eigenlijk geen alternatief. Steeds duidelijker was ook gebleken, dat McCarthy dat alternatief niet was. Dat de Kennedy-aanhangers niet naar McCarthy zijn overgegaan, ondanks diens standpunt over de Vietnamoorlog, spreekt voor zichzelf.

Al met al wordt aan het Amerikaanse volk een weinig inspirerende keuzemogelijkheid geboden in november a.s.

Van Nixon weet men, wat zijn standpunten zijn. Daar is weinig bij wat aanleiding kan geven aan hem de voorkeur te geven. Van Humphrey is op tal van punten zeer onduidelijk, wat nu eigenlijk precies zijn standpunt is. Dat is al evenmin erg aantrekkelijk.

Laten wij hopen, dat de komende maanden de nodige verduidelijking zullen brengen, zodat het Amerikaanse volk weet, waar het voor kiest, als het voor de een of voor de ander stemt. Laten wij in het bijzonder hopen, dat Humphrey zich in de komende maanden tot een aantrekkelijk alternatief voor Nixon zal ontwikkelen.

Op de democratische nominatie hopen wij in een volgend nummer nog uitvoeriger terug te komen.

☆☆☆ Angst

Van sommige, doorgaans pacifistische zijde wordt het voorgesteld, alsof het bestaan van de Navo en het Warschau-pact enige rol zou hebben gespeeld bij de beslissing van de machthebbers in het Kremlin om in Tsjechoslowakije militair in te grijpen. Wij zien niet in dat deze pacts als zodanig een rol hebben gespeeld bij de brute militaire agressie jegens Tsjechoslowakije. Dat zulks met de Navo niet het geval kan zijn wordt duidelijk als wij enige zinnen citeren uit de onlangs verschenen defensienota.

Wij lezen hierin: „De militaire opstelling van de Navo in Europa is uitsluitend defensief en volstrekt onvoldoende voor het nemen van initiatief tot een aanvallend optreden in oostelijke richting”.

En verder: „Indien de Oosteuropese landen zich thans onveilig zouden voelen — hetgeen de regering meende te moeten betwijfelen — zouden zij het slachtoffer zijn van hun eigen propaganda”.

De enige factor die bij de militaire agressie een beslissende rol heeft gespeeld, is de angst van de machthebbers in het Kremlin en hun satellieten, zowel voor hun eigen positie als voor de aantasting van hun dictatoriaal systeem.

Overigens is het ook de taak van de westelijke wereld er voor te zorgen, dat de angst niet omslaat in paniek. Want paniek is een groot gevaar voor de wereldvrede. Dit betekent dat het westen thans een, vooral ook voor het Kremlin duidelijke en eensgezinde koers dient te varen. Twee zaken dienen daarbij vooral duidelijk voor het Kremlin te zijn, namelijk enerzijds dat een eventuele agressie van Rusland ten opzichte van het Navo-gebied voor de Russen het nemen van onaanvaardbare risico's betekent. En anderzijds dient het Westen de Russen en hun satellieten in dezelfde mate duidelijk te maken dat het in alle ernst op een verantwoorde wijze wil streven naar ontwapening.

PARTIJ IN DE ETHER

Donderdag 5 september sprak dr W de Kwaadstemmet, secretaris van de ARP, voor de radio

Hij wees in zijn toespraak op de politieke problemen van deze tijd, zoals de honger in de wereld; de niet deugende verhouding tussen rijk en arm; de ongelijke behandeling van de gekleurde en blanke mensen; de, na de ontwikkelingen in Tsjechoslowakije weer gespannen verhouding tussen de communistische en niet-communistische landen en de met deze problemen samenhangende vraag van oorlog en vrede. Al deze problemen zijn politieke uitdagingen van onze tijd, aldus de heer De Kwaadstemmet.

Hij zei naar aanleiding daarvan:

„De vraag is hoe wij al deze en andere politieke problemen aanpakken. Wisten wij maar steeds direct een pasklare oplossing. Die is er niet, helaas. Destemmeer moeten wij er mee bezig zijn. Een vraag daarbij is. knutselen wij er maar wat aan of pakken wij de problemen grondig aan. Gebruiken wij bekende methoden of zoeken wij ook nieuwe.

Ook al zijn de problemen als zodanig met steeds nieuw, de omstandigheden zijn dat wel. Wij zullen dus bereid moeten zijn de problemen steeds opnieuw te onderzoeken en te overdenken. En wij zullen als gevolg daarvan opnieuw moeten handelen en steeds nieuwe wegen moeten zoeken. Tot die bereidheid roept het evangelie ons op om te proberen onze samenleving telkens weer in zo goed mogelijke banen te leiden. Die bereidheid kan weer extra impulsen krijgen bij de start van een nieuwe werkperiode. Werk in onze eigen baan, waar dan ook, werk in partijen en fracties”.

De complete tekst van deze toespraak is verkrijgbaar op het A.R. Partijbureau, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

DUBBELE REMMEN

RUSLAND en onderhorigheden hebben Tsjechoslowakije overrompeld en spelen er nu de baas. Dat is voor velen een ontuchtering geweest. Zij herinnerden zich Hongarije nog wel, maar zij dachten dat is nu voorbij. Zoiets gebeurt geen tweede keer. Er is sedert die afschuwelijke gebeurtenissen ook in Rusland een ontwikkeling geweest, die een herhaling van de bezetting van Hongarije onmogelijk maakt. Er is meer openheid naar het Westen, het IJzeren Gordijn is een doorzichtig gaas geworden, de koude oorlog is voorbij, de door is ingetreden, er is iets van de lente in de lucht. Zelfs was het voor sommigen de vraag, of de Navo nog wel dezelfde reden van bestaan had als toen zij werd opgericht.

(Op 25 februari 1948 werd Tsjechoslowakije door een staatsgreep onder Russische leiding, speciaal van de Sowjet-ambassadeur Zoran, een communistische republiek. Op 10 maart werd Jan Maseryk, de Tsjechische minister van buitenlandse zaken, gevonden op het plaveisel onder de ramen van zijn woning. Hij was dood en het verhaal werd verspreid, dat hij zelfmoord had gepleegd. Maar na de liberalisatie van dit jaar is in Tsjechoslowakije openlijk gezegd, dat hij door Russische agenten is vermoord. De oprichting van de Navo, een jaar later, was bedoeld, om een tegenwicht te vormen tegen de ontzettende militaire en politieke druk van Rusland. Wij vermelden dit in het voorbijgaan, omdat in vele beschouwingen over het lot van Tsjechoslowakije wel wordt gesproken over de invasie van Hitler, maar niet over de staatsgreep van 1948, die leidde tot een periode van bijna twintig jaar extreme terreur in Tsjechoslowakije. Tegen die terreur kwam het volk nu in verzet!)

DE optimistische verhalen over de dooi en de lente zijn nu verstomd. Het Kremlin is zich zelf gelijk gebleven, Stalin of geen Stalin.

Maar tegelijkertijd gaan er reeds stemmen op, dat we nu vooral niet moeten gaan „denken in blokken” en dat de politiek van toenadering en ontspanning moet worden voortgezet. Daarbij heeft het ons getroffen, dat velen zeggen: vergeet niet, het Kremlin is wel onveranderd, maar onder het Russische volk zijn niettemin tendenzen naar meer vrijheid en openheid. Het is ons bekend. Ook wij hebben gelezen van schrijvers, die tot vele jaren dwangarbeid werden veroordeeld, omdat zij vrij en opener waren in hun kritiek, dan de Russische machthebbers wensten.

HET is evenwel de vraag, hoe men zich die toenadering in de praktijk voorstelt.

Er was een plan, dat een aantal Nederlandse parlementariers een bezoek zouden brengen aan de „parlementen” van Polen en Roemenie. Dat is een vorm van toenadering. Dan kan men eens in het land rondkijken en met de mensen praten.

Nee, dat is te optimistisch voorgesteld. Dan kunnen deze parlementariers praten met de machthebbers en hun cliënten en zij kunnen zien, wat de machthebbers hen hebben willen laten zien.

Hetzelfde geldt, als een minister er komt praten. Hij praat alleen met de reële machthebbers, niet met de schrijvers, die voor de kadi zijn gesleept, niet met de jongeren, die twijfelen aan de toekomst van het systeem. **Alléén met het Kremlin, niet met het volk.**

Waarbij we ons goed moeten realiseren, dat het Kremlin zegt: als u met ons praat, dan praat u met het volk. Want nergens is de democratie zó volmaakt als bij ons. In het westen is de democratie grotendeels schijn en zullen de arbeiders door een revolutie aan de macht moeten zien te komen. Maar Rusland en zijn bondgenoten hebben de revolutie al gehad, en dáár zou een revolutie „contra-revolutionair” zijn. De opstand van de Hongaren was volgens de communisten het werk van de nazi's, die hadden de leiding.

ELK contact is dus een contact met de dictatoren en versterkt moreel hun positie. Men kan niet tegelijkertijd wodka drinken met Breznjef en troost

brengen aan de opgesloten schrijvers. Wie officieel naar Rusland gaat, aanvaardt daarvan ook de consequentie dat hij doet alsof hij Rusland heeft ontmoet als hij in het Kremlin is geweest.

Dit geldt ook van kerkelijke ontmoetingen. De kerken ontmoeten elkaar en groeten ook de Russische kerken, de Hongaarse kerken enz. Maar alleen de kerken, zoals zij officieel, met instemming en goedkeuring van de communistische autoriteiten worden geleid. Wie kerkelijk een andere leiding wil dan de machthebbers wensen, komt niet officieel naar buiten als de woordvoerder van de kerk.*)

Dat geldt niet alleen voor de communistische landen. De televisie heeft ons laten zien hoe in Uppsala een man, die de kerk van Nigeria heette te vertegenwoordigen, een aanval deed op Biafra, die woord voor woord kon zijn opgeschreven door de Nigeriaanse leiders, die de bevolking van Biafra willen utroepen. De onvrjheid van de kerk in de dictatoriaal geregeerde landen impliceert ook, dat zij in oecumenisch verband of moeten zwijgen, of de taal van de politieke bazen moet spreken.

DOOR H. ALGRA

Dat is de eerste rem bij het contact met de landen achter het ijzeren gordijn.

DE tweede rem is nog sterker en knarst nog luider.

Het is namelijk een feit, dat de communisten een andere taal spreken dan wij. Dezelfde woorden hebben bij hen een andere betekenis. Zij vinden, dat hun systeem bij uitstek democratisch is, omdat democratie bij hen, iets heel anders betekent dan bij ons. Hun krant heet Prawda, wat waarheid betekent, en naar het voorbeeld van de Prawda noemden de communisten in Nederland hun krant ook al De Waarheid.

Waarheid is bij de communisten, wat de partijleiding zegt. Toen tijdens het regime van Beria na de dood van Stalin werd bekend gemaakt, dat een aantal Joodse artsen ontmaskerd waren als sluipmoordenaars, omdat zij de topfiguren van de communistische partij verkeerde of te sterke geneesmiddelen gaven om ze gauwer een „natuurlijke” dood te doen sterven, werd ook in De Waarheid afschuw uitgesproken over deze „misdadigers in witte jassen” en de strengste bestraffing geëist. Een Joodse arts uit Amsterdam, vooraanstaand communist en lid van de Eerste Kamer, werd uit de partij gestoten, omdat hij openlijk had verklaard deze officiële waarheid niet te geloven.

Momenteel is de officiële waarheid in Polen, dat de hele vrijheidsbeweging in Tsjechoslowakije een opzetje was van de Joden, die nu in Polen zionisten worden genoemd.

De waarheid is de officiële partijwaarheid. Vervloekt een ieder, die haar niet onvoorwaardelijk gelooft, al heeft hij met eigen ogen gezien, dat het anders is. Woorden als vrijheid, recht, socialisme, misdrijf enz. ze hebben bij de communisten allemaal een andere betekenis. En dus is het officiële gesprek een gesprek in twee talen, en dus een spraakverwarring.

Wie deze beide „remsystemen” niet ziet praat al te oppervlakkig over de wenselijkheid van voortzetten en toenemend contact met de Russische machthebbers.

*) Mitzenheim, de Evangelische Landesbischof van Thüringen, heeft als oudste Luthelse bisschop van Oost-Duitsland de Russische zeloet Ulbricht toegesproken bij diens 75-ste verjaardag. (Hij kwalificeerde het leven van deze oude stalinist als een leven voor vrijheid, gerechtigheid en vrede.)

HUIDIGE POSITIE CHR.-DEMOCRATISCHE PARTIJEN IN WEST-EUROPA

DOOR A. K. KOEKOEK

STEEDS meer spreekt men tegenwoordig over de moeilijkheden van de politieke partijen, zich aan te passen aan de veranderingen van de moderne samenleving en daarmee aan de denkwijze van de burger die in deze hoogontwikkelde industriële maatschappij leeft. Het onbehagen heeft bijna alle partijen in bijna alle landen aangegrepen. Met deze woorden openen K. J. Hahn en R. Papini een artikel in „Eichholzbrief” 3/67 over de vernieuwing van de christen-democratische partijen. Het algemene onbehagen stelt de christelijke partijen voor de noodzaak zich opnieuw te bezinnen over hun structuur, hun grondslag, hun program en hun optreden naar buiten. In Nederland heeft het onbehagen zich vooral geuit in de klacht over onduidelijkheid. Christen-radicalen in de christelijke partijen en daarbuiten en KVP, ARP en CHU. in het overlegorgaan van de „18” pogen elk op hun manier vanuit christelijke inspiratie de politieke vernieuwing tot stand te brengen.

Nu het overleg tussen de drie grote christelijke partijen wordt voortgezet, is het des te interessanter kennis te maken met de christelijke partijen in andere landen van Europa en na te gaan welke plaats zij in een zich snel veranderende samenleving innemen.

„De christen-democratische partijen in de afzonderlijke landen van West-Europa” was het onderwerp van een internationale universitaire week die de Politieke Akademie Eichholz bij Keulen in samenwerking met het christen-democratische informatie- en documentatiecentrum uit Rome medio augustus organiseerde. Een veertigtal jonge academici en studenten uit acht Westeuropese landen, onder wie zes uit Nederland, discussieerden onder leiding van dr. Hahn (Rome) en dr. Gebauer (Eichholz) over de politieke situatie van de betrokken landen en partijen. Parlementsleden, hoogleraren en partijmedewerkers leidden de onderwerpen in. Omdat de toestand van de verschillende landen en daarmee de plaats van de christelijke partijen nogal uiteenloopt, was het nuttig elk land afzonderlijk te bespreken. Op basis hiervan kan men de gemeenschappelijke problemen gemakkelijker onderkennen. Uit de besprekingen bleek ook wat de partijen in de grond van de zaak verenigt: de christen-democratische gedachte. Men zou de christen-democratie kunnen omschrijven als de beweging die politieke problemen op basis van christelijke beginselen en met behulp van democratische technieken wil oplossen.

Dit artikel bespreekt de huidige positie van de christen-democratische partijen in Duitsland, Italië en Oostenrijk. Ook al verschilt de toestand in deze drie landen aanmerkelijk, de christelijke partijen in deze landen hebben gemeenschappelijk dat de situatie waarin zij zijn ontstaan, vergelijkbaar is. Alle drie hebben na afloop van de Tweede Wereldoorlog meegewerkt aan de overgang van een fascistisch of nazi-

regime naar een democratische regeringsvorm.

West-Duitsland

Nog tijdens de oorlog ontstonden kringen van christenen die de noodzaak inzagen van een eensgezinde beweging om aan de dictatuur voorgoed een eind te maken en het naoorlogse Duitsland in democratische zin op te bouwen. Naarmate de bezettingsmaatregelen werden opgeheven, ontstonden in de gemeenten, later in de deelstaten afdelingen van christen-democraten, die zich pas in 1950 tot een Bondspartij verenigden de Christelijk-Democratische Unie. De bondskanselier Konrad Adenauer werd haar eerste voorzitter. De Beierse partij bewaarde haar zelfstandigheid als Christelijk-Sociale Unie.

De CDU/CSU heeft vanaf de eerste Bondsdagverkiezingen in 1949 regeringsverantwoordelijkheid gekregen. Onder leiding van Adenauer slaagde zij erin de Bondsrepubliek op te doen nemen in de Westelijke samenwerking. Mede door de economische politiek van Erhard voltrok zich het „wirtschaftswunder” een uitgeput West-Duitsland ontwikkelde zich tot het welvarendste Westeuropese land. Geen oplossing vond de kwestie van de Duitse hereniging, die met de verhouding tot Oost-Duitsland en de oosteuropese staten haar stempel drukt op de buitenlandse politiek van Bonn.

Eind 1966 kwam een eind aan de coalitie tussen CDU en liberalen en ontstond de zogenaamde grote coalitie met de socialisten. De coalitie van CDU en SPD onder leiding van Kiesinger is omringd met een zeker onbehagen en dan ook uitdrukkelijk als een uitzondering bedoeld. Deze „grote coalitie” moet trachten een toekomstige coalitie van de grote partijen, zonder noemenswaardige oppositie, onmogelijk te maken. Daartoe wil de regering-Kiesinger nog voor de verkiezingen van 1969 een hervorming van het kiesstelsel tot stand brengen. Thans kent West-Duitsland een districtenstelsel waarvan een landelijke aanvullingslijst de onbillijkheden corrigeert.

Partijen die in geen enkel district de meerderheid halen en meer dan vijf procent van de stemmen krijgen, komen daardoor toch aan bod en ook overigens worden de zetels evenredig verdeeld.

De herziening zou neerkomen op een districtenstelsel naar Engels voorbeeld, waarbij gekozen is wie de meeste stemmen behaalt, een aanvullingslijst ontbreekt. De kleine liberale partij die in geen enkel district de meerderheid haalt, zou hierdoor niet meer in de Bondsdag komen. Christen-democraten en socialisten zouden weer tegenover elkaar kunnen staan als regering en oppositie of andersom.

Een andere zeer belangrijke reden om het kiesrecht te wijzigen, vormt het bestaan van de Nationaal-Democratische Partij.

De NPD is op dit ogenblik in de landdag van acht van de tien deelstaten vertegenwoordigd. Zij verwierf een stemmenpercentage dat varieert

van 3,9% in Hamburg (1966) tot 9,8% in Baden-Württemberg (1968). Bij de volgende Bondsdagverkiezingen in 1969 zou de NPD, wellicht op een vijftigtal zetels kunnen rekenen. Het optreden van de NPD op nationaal niveau zou het aanzien van de Bondsrepubliek in het buitenland schaden en het gewonnen vertrouwen kunnen schokken. Vandaar dat de regering-Kiesinger het nationalisme en de anti-gezindheid van de NPD door een kiesrecht hervorming wil indammen.

Italië

De rol die de CDU onder Adenauer in Duitsland speelde, vervulde de Democrazia Christiana onder leiding van Alcide de Gasperi in het na-oorlogse Italië. De Gasperi, minister-president tot 1953, verenigde de reeds tijdens de oorlog ontstane christen-democratische groepen. Onder de leuze van nationale solidariteit werden plannen opgesteld voor Italië's grootste probleem: de tegenstelling tussen het relatief rijke geïndustrialiseerde Noorden en het arme, van landbouw afhankelijke Zuiden. Het verschil in ontwikkeling is gebleven, ondanks vooruitgang van het Zuiden. Nochtans kan in Europees verband van een schandaal gesproken worden, dat Zuid-Italië na tien jaar Europese Economische Gemeenschap nog een onderontwikkeld gebied is.

Evenals de CDU in Duitsland heeft de DC na de oorlog steeds regeringsverantwoordelijkheid gedragen. Haar positie als regeringspartij is op dit moment enigszins onzeker. Bij de parlementsverkiezingen in mei 1968 gingen de christen-democraten wel vooruit, maar de socialisten met wie zij vanaf 1961 een coalitie hadden gevormd, verloren aanzienlijk. Voor de verenigde socialisten is dit aanleiding geweest zich nader te beraden. De christen-democraten zagen zich genoodzaakt een minderheidsregering te vormen onder leiding van Leone. De socialisten maken geen deel uit van deze interim-regering maar zullen haar in principe steunen. Nadat zij zich in het najaar nader hebben beraden, kan wellicht opnieuw een centrum-linkse regering worden gevormd.

Oostenrijk

De Oostenrijkse Volkspartij weet zich nauw verwant met de christelijke partijen in Duitsland en Italië. Hoewel in deze drie landen in het eerste kwart van de twintigste eeuw al christelijke groeperingen bestonden, hebben zij zich in 1945 uitdrukkelijk als nieuwe partijen aangediend. Daarmee toonden zij zich ervan bewust, dat de politieke situatie in hun landen fundamenteel was veranderd. De OVP wil zich volgens het Klagenfurter Manifest van 1965 door het christelijke mens- en maatschappijbeeld laten leiden.

Tot het Staatsverdrag van 1955, waarbij Oostenrijk verklaarde zich bij geen enkel militair blok aan te sluiten, bleef het land door troepen van de vier Gro-

te Mogendheden bezet. In deze situatie zagen OVP en socialisten zich genoodzaakt in 's lands belang samen te werken. Na de verkiezingen van 1966 kwam aan de samenwerking een eind. Door het districtenstelsel verwierf de OVP met 48,4% een meerderheid in het parlement. Zij vormde een regering onder leiding van kanselier Klaus. De politieke situatie in Oostenrijk draagt nog de sporen van de twintigjarige coalitie. Om de gunst van de kiezers te verwerven overtroefden de partijen elkaar in beloften die de nationale mogelijkheden te boven gingen. Tijdens de samenwerking met de socialisten kreeg het land de meest verstatelijke volkshuishouding van West-Europa. De staatsuitgaven kwamen voor 90% vast te liggen, zodat de begroting als conjunctuur-politieke instrument niet meer werkte.

De huidige regering tracht de economische structuur te verbeteren. Voor de ontwikkeling van bepaalde streken zoals het aan Hongarije grenzende Burgenland, heeft de huidige minister van financiën Koren een uitvoerig plan opgesteld.

De coalitie heeft de parlementaire democratie in Oostenrijk evenmin goed gedaan. De besluiten vielen in coalitie-beraad, het parlement was gedegradeerd tot „stemma-machine”. Het is de vraag of de huidige situatie de gerezen onverschilligheid kan wegnemen. Nu de OVP alleen aan de regering is, vereist haar krappe meerderheid van vijf zetels in de Nationalrat een strenge discipline van de fractie. Ook bij de socialisten kan niemand „uit de boot vallen”.

Professor Reichhold uit Wenen die deze analyse van de politieke situatie in Oostenrijk gaf, wees op de opmerkelijk tegengestelde ontwikkeling van de parlementaire democratie in de Duitse en de Oostenrijkse Bondsrepubliek. In 1966 waren in West-Duitsland de mogelijkheden van een coalitie tussen christen-democraten en liberalen uitgeput. Een grote coalitie was de enige oplossing. Daarmee kwam een einde aan de jarenlange oppositie van de socialisten. In Oostenrijk daarentegen was het onbehagen over de twintigjarige coalitie tussen OVP en SPO zo groot geworden dat de OVP alleen aan de regering kwam en de twee groten tegenover elkaar kwamen te staan.

Wat de toekomst van de Oostenrijkse Volkspartij en de christelijke partijen in het algemeen betreft, bood dr. Peter Diem, medewerker van de OVP, een interessante zienswijze.

Hij meende dat twee wegen open stonden. Enerzijds deconfessionalisering, in de richting van een pragmatische middenkoers, waarbij hij voor het laatste D'66 als voorbeeld noemde. Anderzijds, onder invloed van een nieuw verstaan van het evangelie, de richting van de christelijke radicaliteit, zoals de christen-radicalen en de Politieke Partij Radicalen daaraan vorm trachten te geven.

Een discussiegroep onder zijn leiding formuleerde wat christelijke radicaliteit of progressiviteit ongeveer inhoudt, de kritische houding tegenover bestaande structuren, met name tegen onderdrukking en geweld daarin, ten einde zo mogelijk langs vreedzame weg de samenleving te hervormen en de mens als beeldrager Gods daarin tot zijn recht te doen komen. De groep vertolkte hiermee de algemene gevoelens op de conferentie.

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

FIRMA C. VERMEER EN ZOON'S

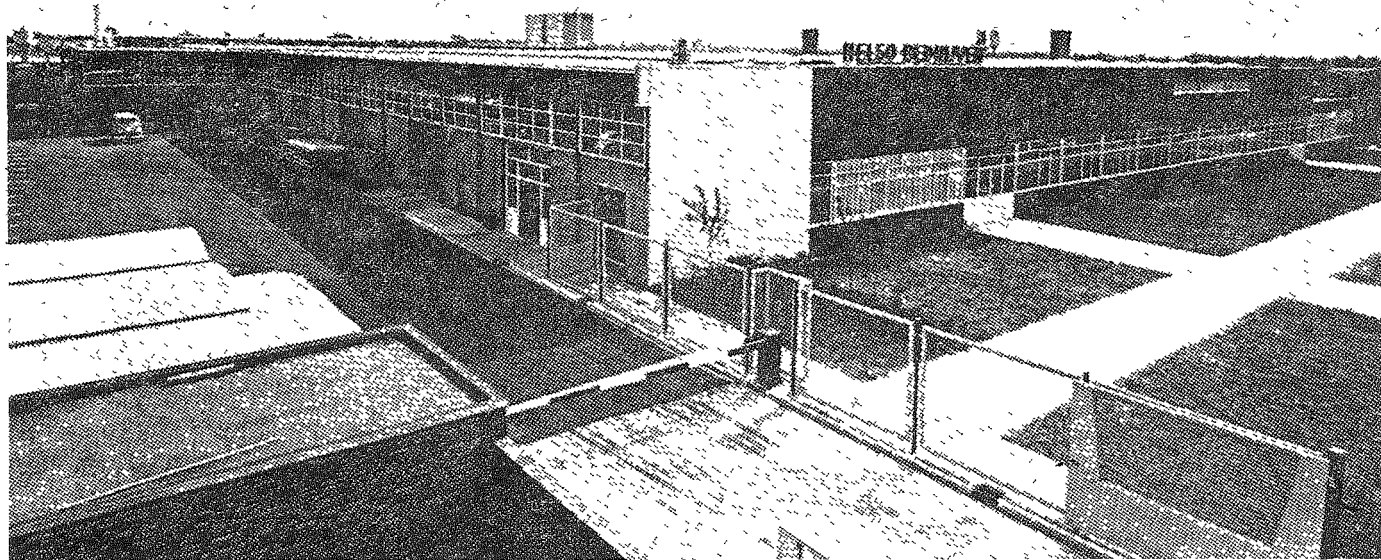
fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DE IJSSSEL

Ronde en ovale tafelranden Gebogen regels voor stoelen en fauteuils Armleggers Kappen - Regels - Stippen, enz enz

SAMENLEVING VAN NIET- EN WEL-GEHANDICAPTEN

Sociale werkplaats in Helmond

ZOU het niet beter zijn om te spreken van uitéén-leving? Uiteen-leving in plaats van samenleving? Voelen we de gehandicapten als mensen die er bij horen? Voelen de gehandicapten zich als een partij in het samenlevingsconcert die er bij hoort? Zijn gehandicapten eigenlijk geen mensen die verzorging nodig hebben, consumenten van onze welvaart en van onze goede bedoelingen, troetelkinderen soms, die we in de watten leggen, met de bijmaak misschien hier en daar, dat ze wat teveel profiteren en een beetje zelig zijn? Deze lijst van veronderstellingen kunnen we nog wel wat voortzetten, en dan met een goede kans ook nog, dat we niet eens zo ver van de werkelijkheid af zitten, de werkelijkheid namelijk dat niet-gehandicapt en wel-gehandicapt uiteen-leven en zich niet in één samen-leving opgenomen weten.

Gewone mensen

De betere weg lijkt het ons evenwel te zijn het ideaal in het oog te houden en te trachten daárvan een beeld te ontwerpen. Dat ideaal is de samenleving van alle mensen, de gehandicapten inbegrepen. Want gehandicapten zijn gewone mensen! Wie 'uervan niet overtuigd is, die is speciaal degene voor wie dit artikel geschreven is. Het is in deze tijd geen zeldzaamheid te lezen of te horen, dat ons gehele menselijk-zijn doordrongen is van de verhouding tot andere mensen. Er is een tijd geweest, waarin over deze waarheid, of liever: werkelijkheid, nauwelijks werd nagedacht. Er is ook een tijd geweest, waarin men in een afgemeten beschouwing zei: de mens is een sociaal wezen. Dit gebeurde in de middeleeuwen. Het was eigenlijk hetzelfde als wat wij tegenwoordig bedoelen, maar onze moderne formuleringen hebben als oogmerk, dat we er óók mee werken. Dit laatste drukken we zó uit, dat we het operationeel maken. Dit „het” is dan in dit geval: ons gehele menselijke zijn doen doordringen van de verhouding tot andere mensen. Vallen gehandicapte mensen ook onder die categorie van „andere mensen”? Zijn ook zij gewone mensen? Zo wordt die stelling van de samenleving en zo wordt die stelling van de verhouding tot de (= alle) andere mensen wel operationeel. Op dit scherp omschreven terrein. Want ook op andere terreinen zou men er vruchtbaar mee kunnen opereren. We hebben hier nogal grote woorden

gebruikt. De aanleiding ertoe was enkel en alleen gegeven in het verzoek om te schrijven over de verzorging van gehandicapten. Nauwkeuriger gezegd: over de verzorging van geestelijk en lichamelijk gehandicapten. Of wij, op dit verzoek ingaande, er terecht de sociaal-wijsgerige beschouwingen bij betrokken hebben, kan pas in de loop van dit artikel blijken. We knopen nu, om te beginnen, maar aan bij enkele tastbare gegevens.

In de verzorging van zijn gehandicapte staatsburgers staat Nederland goed aangeschreven in de wereld. We hebben in ons land inrichtingen, tehuizen, revalidatiecentra en sociale werkplaatsen in aantallen en kwaliteit dat de buurlanden er wel eens met jaloezie blikken naar kijken.

Neem bijvoorbeeld die sociale werkplaatsen. Het getal tweehonderd (werkplaatsen) kunnen ze juist niet halen, maar het ligt er vlak tegen aan. Terwijl ze als werkplaatsen uniek in de gehele wereld zijn. Wat hier is bereikt aan evenwicht tussen verzorging (in de ruimste zin) en de ontplooiing van individuele mogelijkheden — men zegt wel eens: „resterende mogelijkheden” — zou men in theorie nauwelijks voor mogelijk hebben gehouden. Want als, wat hier mogelijk is gebleken, eerder was gezien, waarom zou men er dan pas in (±) 1950 mee begonnen zijn? Het antwoord luidt: het is gegroeid, zonder dat iemand deze spectaculaire ontwikkeling heeft voorzien: méér dan 30 000 gehandicapte Nederlandse staatsburgers vinden er werk, verdienen, levensontplooiing en, we mogen het gerust zeggen, levensgeluk.

Zorgen

Hebben we het ideaal dus bereikt? Laten we hierop alleen mogen zeggen, dat de topleiding van het sociale werkplaats-wezen zit met hoofden vol zorgen en problemen! De sociale werkplaats is soms voorportaal voor het vrije bedrijf; maar het is ontmoedigend en onbillijk om van een tekortschieten van de sociale werkplaats in dit opzicht te durven spreken.

Daarop gaan we nu niet aanstonds verder, want het gehandicapten-probleem begint bepaald niet bij de vraag, welk werk de betreffende persoon zou kunnen verrichten. Daar voegen we evenwel weer haastig aan toe: werk verrichten is voor een gehandicapte een enorm belangrijke zaak! Bovendien hebben we, behalve de sociale werkplaatsen, ook genoemd inrichtingen en tehuizen.

In psychiatrische inrichtingen worden zwakzinnigen verpleegd en verzorgd. Dus alle zwakzinnigen in de inrichting?! Verre van daar! En gelukkig niet. De zwáár-zwakzinnigen, ja die kunnen nergens elders verkeren dan in de psy-

chiatrische inrichting; er zijn echter zéér velen, die er gunstiger aan toe zijn. Voor hen is er de sociaal-psychiatrische, eventueel de sociaal-pedagogische behandeling tezamen met tewerkstelling in beschuttende werkplaatsen.

Een eenvoudige voorstelling van een eenvoudige verzorging van zwakzinnigen zou met de feitelijke werkelijkheid radicaal in strijd zijn zelfs bij de zwaar-zwakzinnigen! De arbeidsprestaties van ook deze zwakzinnigen zijn vaak opvallend goed. En als men dan nog verder in ogenschouw neemt dat onze welvaartsmaatschappij niet genoeg kan krijgen van reuzenprestaties, dan hoop ik dat het mij gelukt is van zelfs de zwaar-zwakzinnige een nuchterder, maar tegelijk ook menselijker voorstelling te wekken dan waarmee hij vaak bekeken wordt.

En voor de overige zwakzinnigen? Een psychiatrische inrichting is niet goed genoeg voor hen. Dit is geen gekheid, maar volkomen serieus. Soms is die inrichting lang niet goed genoeg voor hen! Voor hen zijn er verpleegtehuizen; maar ook verzorgingstehuizen. Er zijn ook pensioentehuizen voor hen. In de benamingen der tehuizen ligt de progressie van gemiddeld, licht en zeer licht zwakzinnig (debiel). Men mene evenwel niet, dat dit in schema te brengen zou zijn, want de niet in geringe mate zwakzinnige, die tegelijk een „makkelijk” karakter heeft (een gewone mens!), is misschien in een pensioentehuis te handhaven, terwijl voor de „lastige” licht-debiele een andere oplossing gezocht moet worden.

De verschillende tehuizen, die deze gehandicapten opvangen, stellen hen in staat om binnen bepaalde grenzen zich zelfstandig in de samenleving te bewegen. Een buitengewoon dankbare taak is het te zoeken naar een evenwicht tussen hulp en verzorging aan de ene kant en zijn eigen weg te laten gaan aan de andere kant. Onnodig te zeggen dat de dankbaarheid van de bedoelde taak speciaal daarin is gelegen om de hulp en de verzorging steeds te doen terugtreden voor de zelfstandigheid. Wie dit leert, leert operationeel wat écht samenleven is: de medemens in zijn unieke waarde laten.

In deze laatste volzin ligt een wereld van gedachten aangeduid. Menigeen zal dit niet op het eerste gezicht vermoeden, terwijl het juist van zo bijzonder belang is. Men herinnere zich weer wat we in de aanhef aangehaald hebben, nl. dat de verhouding tot andere mensen een inherent stuk van ons mens-zijn is. Wat is nl. het geval?

Wie nadenkt over het bestaan van inrichtingen, tehuizen, revalidatiecentra en sociale werkplaatsen (tot het noemen

van deze vier categorieën hadden we ons boven voor het ogenblik beperkt), die wil stellig een antwoord hebben op de vraag

Waaróm een revalidatie-inrichting naast een psychiatrische inrichting? Nog markanter wordt de vraag als we het zo zeggen: waarom een revalidatie-behandeling naast een sociaal-psychiatrische behandeling? Nóg indringender: waarom een revalidatie-behandeling naast een sociaal-pedagogische behandeling?

Revalidatie

Er bestaat op de noemer van de revalidatie heel wat in Nederland. Naast revalidatie-centra zijn er revalidatie-stichtingen en revalidatie-teams.

De revalidatie-stichtingen bundelen (coördineren) per provincie heel veel revalidatie-activiteit, maar toch ook weer niet alles. Want wat in de revalidatie-afdelingen in de ziekenhuizen gebeurt bijvoorbeeld, „leidt zijn eigen leven”.

De genoemde teams werken regionaal; kernteams bestaan er hier en daar en die werken voor grotere districten. Alle teams werken onder de auspiciën van de provinciale revalidatie-stichting en hebben tot taak de diverse problemen van een bepaalde gehandicapte in hun totaliteit te overzien en te adviseren naar haalbare mogelijkheden.

Er bestaat een nationale Raad voor de Revalidatie, een combinatie van particuliere deskundigen en departements-ambtenaren; hij bestudeert de organisatie van de revalidatie en heeft daarover in de laatste tien jaren reeds verschillende malen gerapporteerd.

DOOR

MR. F. BOESSENKOOL

We hebben een Nederlandse Centrale Vereniging voor de Revalidatie (dit laatste woord is een paar jaar geleden gekomen in plaats van „Gebrekkigenzorg”) en daarin bespreken meer dan honderd aangesloten instellingen en verenigingen hun gemeenschappelijke belangen.

Van groot belang zijn voorts de volgende functies: sociaal-geneeskundigen voor de revalidatie, maatschappelijk-werkadviseurs voor de revalidatie; onderwijs-adviseurs voor de revalidatie; bijzondere bemiddeling bij de arbeidsbureaus; technische adviseurs voor de revalidatie.

De vereniging AVO, opgericht in 1929, verdient de eervolle vermelding dat zij als eerste particulier orgaan zich ingezet heeft voor tewerkstelling van gehandicapten in volwaardige beroepen. Van fundamenteel-organisatorisch belang is het nu hoe al deze functies, c.q. personen ten behoeve van de gehandicapte tot een geïntegreerd samenwerken komen: in welk raam kan dit het meest evenwichtig verlopen?

Het is evenwel onmogelijk om al de opgesomde figuren voor de informatiezoekende lezer op eenmaal zo duidelijk te tekenen, dat ieders taak min of meer concreet gemaakt wordt. In het raam van dit artikel lijkt ons dit echter ook niet aanstonds nodig.

Daar ligt nog de opgeworpen fundamentele vraag: waarom revalidatie, waarom sociaal-pedagogische behandeling, d.w.z. waarom zowel het een als het ander?

Maar dat is toch duidelijk zal stellig menigeen opmerken; degenen op wie zich de sociaal-psychiatrische of sociaal-pedagogische behandeling richt, zijn geestelijk niet normaal, terwijl zij die voor een revalidatie-inrichting in aanmerking komen, een gebrek hebben van lichamelijke of organische of zintuiglijke aard!

Voor een juist inzicht in de gehandicapten-problematiek is het van wezenlijk belang, dat we deze laatste opmerking zéér ernstig nemen! De juistheid van de opmerking zal moeilijk kunnen worden aangevochten, maar of men het

OVERHEIDSSUBSIDIE AAN POLITIEKE PARTIJEN

DOOR Dr. W. de KWAADSTENIET

HET is geen geheim, dat de financiële positie van de meeste politieke partijen niet gemakkelijk is. Zo nu en dan komt daarover iets in de publiciteit. Maar niet vaak. Eigenlijk is dat merkwaardig. Want het werk van politieke partijen is een publieke zaak. En publieke zaken dienen in het publiek behandeld te worden. Wij komen daar straks nog op terug. De ene politieke partij heeft het weliswaar financieel moeilijker dan de andere, maar in het algemeen gesproken is dat slechts een graduëel verschil.

De inkomsten van de politieke partijen bestaan in hoofdzaak uit de bijdragen van de leden, de contributies. Voor de politieke partijen zijn derhalve uit financieel oogpunt twee dingen van levensbelang: het aantal leden en de hoogte van de contributie. Hoe meer leden en hoe hoger de contributie, des te ruimer de armslag voor de politieke partijen.

Er is een zeker verband tussen het aantal leden en de hoogte der contributie. Een partij kan meer — afgezien van gemakkelijker — leden krijgen tegen een contributie van f 1,— of f 2,50 dan tegen een contributie van bijvoorbeeld f 15,—¹⁾

De bestaande ledenaantallen en geldende contributiebedragen zijn in het algemeen te laag voor een voldoende financiering van taken, welke op politieke partijen liggen te wachten. Zij blijven ook te laag, ondanks het regelmatig voeren van ledenwerfcampagnes door de partijen en het optrekken van de contributiebedragen. Immers, de kosten blijven stijgen en er is een regelmatig verloop van leden.

Waar dit zo is, komt o.a. de vraag naar voren of overheidssubsidie aan politieke partijen mogelijk is²⁾

Subsidie politiek

Subsidie wordt verleend aan velerlei organisaties, instellingen en (groepen van) personen. Globaal orienterend is nog steeds het in 1960 verschenen rapport van het College van Advies van de A.R.P. „Subsidiepolitiek”

Overheidssubsidie is te omschrijven als al of niet verkapte financiële steun vanwege de overheid aan private personen en instellingen. Subsidie is te zien als aanvulling van het particulier initiatief; het voorzien in een tekort. Subsidieverlening vindt plaats na de afweging van alle publiekrechtelijke belangen. Een van de kenmerken van het optreden der overheid is, dat dit gericht is op de behartiging van het algemeen belang. De overheid moet steeds vaststellen welk rechtsbelang met het verlenen van subsidie wordt gediend. Wij volstaan in dit artikel met deze aanduidingen. Voor een nadere orientering verwijzen wij met name naar de hoofdstukken II, III en IV van het genoemde rapport.

Voor de A.R.P. is op grond van het voorgaande in het algemeen gesproken overheidssubsidie aan private personen en instellingen aanvaardbaar. Op zichzelf genomen geldt dit dus ook voor politieke partijen. Een vraag waarover o.i. strijd kan bestaan is of politieke partijen er wel verstandig aan doen overheidssubsidie te vragen en te aanvaarden gelet op veronderstelde mogelijke consequenties van verschillende aard. De bezwaren dus:

Het is volgens de getroffen regeling Boukema's taak die bezwaren toe te lichten. Ik doe dat dus niet. Maar ik moet er wel een aantal noemen.

Bezwaren

„Eerst Boukema's eigen geponeerde stelling: „Subsidiering van politieke partijen door de overheid betekent een gevaar voor de goede werking van (en parlementaire democratie”

Andere bezwaren³⁾ zijn in telegramstijl: het partijwezen is alleen belangrijk en nuttig zolang het vrij staat tegenover de overheid; partijen worden door subsidie afhankelijk van de staat; door subsidie dreigt verstarring van het bestaande partijwezen, de partijen worden door subsidie te sterk geconsolideerd, subsidie vermeerdert de macht van de partijmanagers; de partijleden krijgen minder, de topbesturen meer te zeggen, subsidie is een ernstige verleiding voor de partijleiding, zich onafhankelijk te voelen van de kiezers, uitgezonderd natuurlijk tijdens verkiezingscampagnes, het volk gaat de partijen meer en meer zien als staatsinstellingen, waarmede het geen mentale banden heeft, door subsidie vindt ondermijning plaats van het democratisch begrip, subsidie is niet goed voor een onafhankelijke meningsvorming; het is ontoelaatbaar dat door controle op de besteding van de overheidssubsidies een regeringsinstantie het doen en laten van partijen tot in bijzonderheden controleert, partijen moeten altijd strijdbaar zijn en blijven; door subsidie te vragen verklaren partijen zich in feite onmachtig om de strijd voor hun beginselen te willen en durven strijden, subsidie verlamt het politieke initiatief, omdat inspanning en offers van de burgers niet meer nodig zijn, het uitdragen van iets vraagt offers, subsidie ontnemt de prikkel tot vergroting van het ledental; als partijen het financieel niet kunnen bolwerken dan moeten zij maar failliet gaan, want dan hebben zij behalve in financieel ook in ander opzicht een zwak fundament.

Globaal antwoord

Zijn deze bezwaren gefundeerd, reëel, doorslaggevend? Wij menen, dat dit niet het geval is. De genoemde bezwaren worden praktisch ook niet toegelicht. Zij zijn veelal als stellingen

neergeschreven als weergevende een eerste gevoel, zo is onze indruk. Het is niettemin goed dat zij genoemd zijn. Wanneer een voorstel tot overheidssubsidie aan politieke partijen zou worden gedaan, zouden deze bezwaren stellig in de begeleidende toelichting moeten worden besproken en als van niet-doorslaggevend belang moeten (kunnen) worden afgewezen.

Wij kunnen uiteraard in het bestek van dit artikel niet uitputtend op elk der geciteerde bezwaren ingaan. Wij geven wel een globaal antwoord, eveneens in telegramstijl.

Subsidie is aanvulling van de partijfinancien, de eigen inkomsten blijven onontbeerlijk. De partijen blijven geheel vrij staan tegenover de overheid. Door de overheid — de wetgever — mogen bij subsidie aan welke private personen of instellingen dan ook geen andere voorwaarden worden gesteld dan die van een verantwoord uitgeven der verstrekte gelden voor de bestemde doeleinden.

Accountantscontrole is geen inbreuk op de vrijheid van de financiële gestes der partijen. Openbaarheid der financiële verslagen is een democratische zaak, ook zonder overheidssubsidie. Onze partij publiceert nu reeds elk jaar haar financieel verslag uitvoerig. Gelet op het voorgaande is dus ook niet in te zien hoe de partijen afhankelijk zouden worden van de staat. Gezien de blijvende — en noodzakelijke — stijgende — eigen inkomsten kunnen de politieke partijen ook haar oorspronkelijke functies (o.a. opstelling program en vaststelling kandidatenlijst) blijven vervullen indien op een gegeven moment volledige stopzetting van de subsidies mocht plaatsvinden.

De consolidatie van de partijen wordt niet bevorderd door subsidie, maar hangt af van het zich toewenden van leden en kiezers tot die partijen. Als zij zich van de partijen afwenden is er geen consolidatie der partijen, dan verdwijnen zij, ondanks subsidie.

Partijmanagers en topbesturen kunnen

hun macht niet verstevigen doordat de partijen subsidie ontvangen. Zij worden gekozen en benoemd door de leden. Subsidie wordt aan de partijen verleend en is niet afhankelijk van de bedoelde zittende (groepen van) personen. De begrotingen en jaarrekeningen behoeven de goedkeuring van brede partijorganen dan de topbesturen en partijmanagers.

Er is vervolgens geen reden, waarom het volk de partijen als staatsinstellingen zou aan zien vanwege een aanvullende overheidssubsidie. Er zou eerder voor de mensen reden zijn de partijen als staatsinstellingen te zien, omdat in partijen nu eenmaal politici een rol spelen. Vrije jeugdorganisaties worden tengevolge van overheidssubsidie toch ook niet als staatsjeugdorganisaties gezien?

Evenmin is o.i. dus als gevolg van aanvullende financiële steun van de zijde van de overheid ondermijning van het democratische begrip te vrezen. Een onafhankelijke meningsvorming blijft bij subsidieverlening volstrekt ongebreuteld. Men krijgt als politieke partijen subsidie op grond van in onderling overleg door de wetgever vast te stellen normen. Men kan als politieke partijen dus te allen tijde alles denken en alles zeggen.

Politieke partijen moeten inderdaad strijdbaar zijn en blijven. Anders verdwijnen zij vanzelf.

Met subsidie zullen zij hun werk beter en zoals het in deze tijd behoort kunnen doen. Met name is dit van belang in verband met het meer bij de politiek betrekken van de burgers. Inspanning en offers van de burgers (die partijlid zijn!) blijven dringend noodzakelijk ook naast subsidie. Derhalve verdwijnt door subsidie ook niet de prikkel tot vergroting van het aantal leden; alleen al niet op financiële gronden.

Daarbij blijft vóórlop staan de noodzaak van een behoorlijk ledental in verband met het laten meedragen van de politieke visie. De mening, dat politieke partijen als zij het financieel niet meer kunnen bolwerken maar

Werk politieke partij is een politieke zaak

in verband met leden- en abonnementenadministraties en wat daarmee gedaan kan worden.

Op welke wijze ?

Hoe zou het subsidiebedrag voor de eerder genoemde objecten per partij kunnen worden vastgesteld? Daarbij zou kunnen worden uitgegaan van het aantal Tweede Kamerleden (of aantal kiezers bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen), het aantal partijleden en de hoogte van de contributie, bestemd voor het landelijke partijapparaat. Wij zouden ons een combinatie-index van deze gegevens kunnen voorstellen. Ten aanzien van het aantal Kamerleden (of kiezers) zou een glijdende schaal kunnen worden gehanteerd in die zin, dat men voor elk Kamerlid

JUISTE MANIER

Op het Partij Convent d.d. 25 mei 1968 zei de heer H. Vink te Gouda. „De verhoging van de contributie-afracht met f 0,50, die voorgesteld wordt voor de Doctor Abraham Kuypersstichting, daar zal ik mij helemaal niet tegen verklaren. Het is een zaak die gebeuren moet. Als er geld tekort is, dan moet dat er op de een of andere manier komen. En ik vind de meest normale manier, dat dit gebeurt door een verhoging van de afdracht van de kiesverenigingen.

En ik zou de secretaris van onze Anti-Revolutionaire Partij, die deze voordracht heeft doen uitgaan, er toch even op willen wijzen, dat dit de juiste manier is en niet zoals hij in een van zijn stellingen heeft geponeerd, dat ook de overheid de politieke partijen zal moeten steunen.

Dank u wel". (Hilariteit en applaus).

failliet moeten gaan, omdat zij dan blijkbaar ook in ander opzicht een zwak fundament hebben, is slechts een oppervlakkigheid. Wij zouden kunnen stellen: Een echte democratie, waarbij de overheid het particulier initiatief steunt, is onnoemelijk veel beter dan geen of een slecht functionerende democratie zonder die hulp. Dit nu echter terzijde. De vraag van belang is: brengen de leden zelf (meer) geld op en tevens wordt er wat (meer) door de partijen gedaan. De leden van bijvoorbeeld de ARP brachten steeds meer geld op. De contributie-afracht per lid aan het Centraal Comité steeg van f 2,50 in 1958 tot naar te verwachten is f 7,— in 1969. Dat is dus bijna een verdrievoudiging in tien jaar.

De genoemde bezwaren zijn naar onze mening derhalve niet gefundeerd en niet doorslaggevend.

En nu komen wij tevens bij het volgende. Van de zeven miljoen kiezers is slechts ongeveer een half miljoen partijtijd, zeg tien procent. Zo is het en zo zal het — nuchter bezien — blijven. Zo is het niet alleen in ons land, maar in vele andere landen.

Als men spreekt over de burgers, die zelf meer inspanning en offers moeten brengen om hun partijen (voldoende) financiële armslag te geven, mag men dit punt niet geheel buiten beschouwing laten.

Belangrijke taak

Politieke partijen kunnen nauwelijks voldoende opereren om hun taak behoorlijk te vervullen. Zij kunnen thans best het een en ander, maar zij kunnen méér en beter, mits meer geld ter beschikking is. Thans moet soms volstaan worden met „lapwerk“.

Politieke partijen verrichten belangrijke werkzaamheden in het algemeen belang. Daartoe behoort haar bijdrage tot het goed doen functioneren van de democratie.

Zij moeten bijvoorbeeld de kanalen

Tien procent is lid van een partij

graven en openhouden voor doorstromende invloed van de burgers op de gang van zaken in de politiek, in de samenleving. De politieke partijen moeten bevorderen, dat de burgers die invloed kunnen uitoefenen. Zij moeten zoveel mogelijk burgers bij de politiek betrekken, bijvoorbeeld door vormings- (scholings-) werk en voorlichting, door het verrichten van studies (rapporten) ten behoeve van het te voeren beleid, door hen te doen meepraten en meebeslissen over programs en kandidatenlijsten voor de vertegenwoordigende lichamen. Er zijn verder goed opgezette programs nodig met betrekking tot lopende punten en nieuwe onderwerpen, en documentaties met behulp waarvan men kritisch kan bekijken het beleid, dat regering en volksvertegenwoordiging voeren (goed „tegen“-spel). Noodzakelijk zijn opinie-onderzoeken, research, studie, rapporten. Een apart punt is ook de buitenlandse politiek en het onderhouden van internationale contacten⁴⁾. De resultaten van al dit werk moeten bij de kiezers, zeker bij de leden komen. Daarvoor zijn nodig organisatorische wegen, een goede organisatorische structuur en een goede apparatuur.

Wanneer door gebrek aan geld geen goede, geen voldoende taakvervulling door de politieke partijen plaatsvindt, ondervindt het goed functioneren van de democratie schade. De politieke partijen (moeten) vervullen een taak in het algemeen belang van het gehele volk. Als ooit een echt „algemeen“ belang gediend wordt, dan via de politiek, waarmee elke Nederlander te maken heeft. Partijen zijn in onze democratie noodzakelijk en onmisbaar voor het volk. Zij zijn geen aardigheidjes van een paar loslopende politici.

Zoals wij hiervoor gezien hebben is er tegen overheidssubsidie aan politieke partijen geen principieel bezwaar. Er zijn ook overigens tot dusver voorzover ons bekend geen overwegende praktische bezwaren. Hierboven is uiteengezet om welke redenen politieke partijen subsidiabel zijn. Wij onderstrepen daarom onze stelling: „In beginsel is overheidssubsidie aan politieke partijen aanvaardbaar“.

Commissie

Wij bepleiten op korte termijn de instelling van een commissie door de regering om het vraagstuk van overheidssubsidie aan politieke partijen aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Welke objecten ?

Daarbij moet o.a. worden bezien voor welke doeleinden subsidie eventueel zou kunnen c.q. moeten worden verleend. Wij volstaan met het aangeven van enkele globale lijnen. Wij zijn het eens met mr. J. H. Prins, tot voor kort directeur van de Doctor Abraham Kuypersstichting, als hij blijkens een interview in het ARJOS-blad „Op Wiek“ van juli 1968 zegt, dat hij niet gelooft dat bijvoorbeeld verkiezingscampagnes gesubsidieerd moeten worden.

Prins voelt daarentegen veel minder bezwaar tegen overheidssubsidie „voor taken als studie, documentatie, scholing en vorming“.

Daarbij zegt hij, dat naar zijn mening subsidie eventueel niet aan de partijen, maar aan haar wetenschappelijke instituten zou moeten worden verleend. Wij zijn daar vooralsnog niet van overtuigd. De verhoudingen tussen de partijen en haar instituten zijn verschillend geregeld. De door Prins genoemde objecten kunnen voor het geheel of voor een deel net zo goed uitgevoerd worden door partijorganen of partijcommissies buiten de instituten. De partijen kunnen beter eventuele subsidie desgewenst (voor een deel) doorgeven aan haar instituten.

Wij zouden naast dezelfde subsidieobjecten, welke Prins noemt, ook naar voren willen brengen vorming, scholing, kaderwerk, onderzoekingen naar wat onder leden/kiezers leeft, research, studie, voorlichting (documentatie, geen gewone propaganda of verkiezingspropaganda) en internationale contacten.

Daarnaast zou nog deze vorm van subsidie overwogen kunnen worden, bijvoorbeeld portvrijdom voor partijcorrespondentie en partijbladen en bekostiging van het werk met of gratis ter beschikbaarstelling van computers

meer per Kamerlid een geringer bedrag krijgt (b.v. een partij heeft vijf Kamerleden; voor het eerste Kamerlid krijgt men f 5,— subsidie, voor het tweede f 4,— enz.).

Door het subsidiebedrag tevens te koppelen aan het aantal partijleden verkrijgt men een extra prikkel tot doorgaande ledenwerving. Door de hoogte van de contributie te laten meespelen voorkomt men, dat partijen gemakkelijker als leden kunnen opgeven ieder, die uit z'n portemonnee even f 1,— betaalt. Een en ander vereist natuurlijk een nadere uitwerking.

In het bovenstaande hebben wij globaal onze zienswijze weergegeven. Er valt meer over dit onderwerp te schrijven, maar voor het begin van een discussie is het o.i. zo wel voldoende.

1) Een gemiddelde minimum-contributie per lid per jaar, welke onze partij nodig heeft voor het plaatselijke, regionale en landelijke werk tezamen. Wenst men terecht daarnaast een abonnement op het partijweekblad „Nederlandse Gedachten“ dan dient daarvoor momenteel afzonderlijk nog eens f 12,— per jaar te worden betaald.

2) In aansluiting aan hetgeen vermeld is in ons eerste artikel, Nederlandse Gedachten d.d. 31-8-68, nog het volgende. Uit Noordwegen vernemen wij, dat het vraagstuk van overheidsbijdragen aan politieke partijen daar in discussie is. In het begin van dit jaar benoemde de regering op verzoek van vier partijen een commissie ter bestudering van het vraagstuk. Politieke jeugdorganisaties ontvangen reeds bijdragen van de rijk- en gemeentelijke overheid. Van de Finse ambassade vernemen wij, dat op de begroting van de staat is opgenomen een jaarlijks bedrag van Fmk 10 miljoen voor steun aan de politieke partijen, en wel Fmk 50 000,— per parlementslid.

3) Men kan deze en dergelijke bezwaren o.a. aantreffen in de Leeuwarder Courant d.d. 14-1-1964 en d.d. 19-5-1965, Het Financieel Dagblad (L. Hanekroon) d.d. 31-5-1965; Doorbraak (dr. A. A. van Rhijn) van juli/aug. 1965, Het Vrije Volk d.d. 3-11-1965; Trouw d.d. 16-11-1965; De Nieuwe Lume (N. van Hees) d.d. 11-12-1965, Het Binnenhof d.d. 15-12-1965; Patrimonium (dr. C. J. Verplanke) d.d. 10-11-1965, De Tijd/Maasbode d.d. 12-1-1966, De Telegraaf d.d. 13-1-1966; Het Binnenhof d.d. 15-3-1966, Trouw d.d. 23-7-1966; Friesch Dagblad d.d. 4-8-1966; De Gelderlander d.d. 13-3-1968; Friesch Dagblad d.d. 13-3-1968.

4) Wij wijzen in verband met het voorgaande o.a. op een artikel van Wouter Perquin, directeur K.V.P.-bureau, in „Politiek“, maandblad van de K.V.P., d.d. februari 1968, blz. 38/42, getiteld „Subsidie aan politieke partijen“. Pro-argumenten zijn eveneens te vinden in: Het Financieel Dagblad d.d. 31-5-1965; Utrechts Nieuwsblad d.d. 20-11-1965; De Nieuwe Lume (N. van Hees) d.d. 11-12-1965; Het Binnenhof d.d. 15-12-1965; K.V.P.-'66, d.d. januari 1966; Het Binnenhof d.d. 15-3-1966, Het Centrum d.d. 20-11-1965; De Volkskrant d.d. 24-1-1968; Tijd en Taak (L. H. Ruttenberg) d.d. 6-4-1968.

SAMENLEVING VAN NIET- EN WEL- GEHANDICAPTEN

• Vervolg van pag. 5

er in de praktijk gemakkelijk mee heeft is een andere vraag. De scheiding tussen geestelijk gehandicapten en lichamenlijk gehandicapten wordt bij het onderbrengen in inrichtingen zo nauwgezet mogelijk in acht genomen, maar in de sociale werkplaatsen worden deze twee categorieën broederlijk samengebracht. Dit is een feitelijkheid. Alleen worden binnen de sociale werkplaatsen de verschillen ter dege in het oog gehouden. Hetgeen niet wegneemt, dat op zijn minst twee reeksen van moeilijkheden hierdoor ontstaan.

Sociale werkplaatsen

In de eerste plaats moet de werkplaatsleiding ermee zien klaar te komen, dat mensen die zover als lichamenlijk gehandicapten en geestelijk gehandicapten uiteen liggen, op arbeidsniveau gecoördineerd moeten worden.

En in de tweede plaats krijgt in de ogen van het publiek de sociale werkplaats het beeld, de „image”, dat „ze” daar niet helemaal geestelijk volwaardig zijn. In die „ze” ligt voor de lichamenlijk gehandicapte een flinke kans, dat ook hij in de ogen van het publiek er geestelijk „niet zonder kleerscheuren” afkomt.

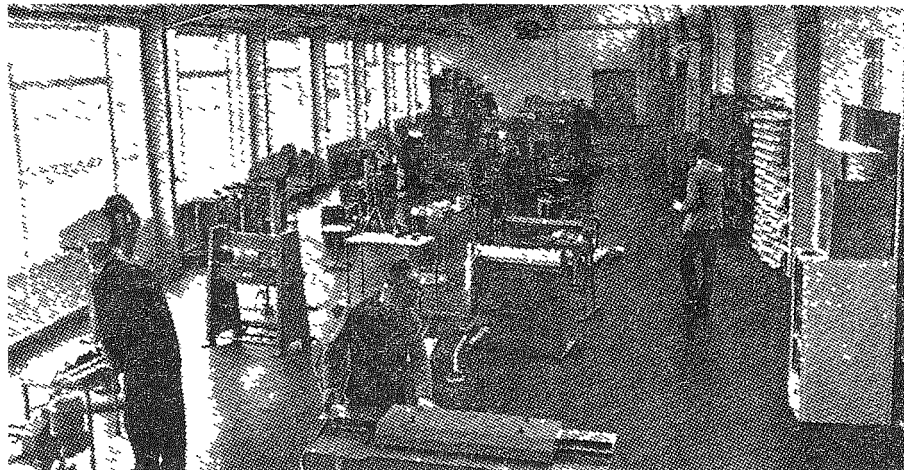
Bij deze twee omstandigheden voegt zich als derde, dat — zoals eens iemand gezegd heeft — in de sociale werkplaats van lichamenlijk gehandicapten iets gevergd wordt waartoe de niet-gehandicapte mens bij lange na niet in staat is, namelijk, om te gaan met geestelijk niet-volwaardige medemensen.

Met het vorenstaande hebben we getracht voor de lezer van dit tijdschrift iets waarneembaar en tastbaar te maken van de verantwoordelijkheid, wanneer we mensen gaan indelen.

De indeling van de mensen in gehandicapten en niet-gehandicapten stamt uit de tijd toen men sprak van invaliden en validen. Hierin sprak voor alles het gezichtspunt of men kon werken of niet. Voor het kunnen werken legde men dan een eenzijdig-fysieke maatstaf aan; en voorts sprak de invalide sterk negatief tot de verbeelding. Zijn inproductiviteit en zijn zwakheid, deze beide trokken de aandacht van de overheid. De overheid staat tegenover onderdanen, die zij zoveel mogelijk gelijkelijk behandelen moet, en wanneer er onder die onderdanen personen zijn die zwak staan in de samenleving of in de maatschappij, dan moet zij hen dekken met het schild van haar bescherming. Dit is een aan de lezers van dit blad vertrouwde voorstelling van zaken.

Wanneer nu allengs de negatieve voorstelling van de invalide plaats maakt voor de veel positievere van de gehandicapte wordt ten aanzien van deze gehandicapten de sociale werkplaats een uitnemend middel in de handen van de overheid om gelijk-berechtiging en bescherming te verwerken. Vooral hierdoor zijn die werkplaatsen daartoe zo geschikt omdat de te werk gestelde personen hier bekeken worden vanuit het oogpunt: welk werk kan hij niet, maar vooral, welk werk kan hij wel verrichten? Zij worden er bekeken als gehandicapte mensen, d.w.z. gehandicapt voor bepaald werk. De oorzaak of de bron van de handicap doet er eigenlijk niet toe; men zoekt alleen het onuitvoerbare werk (voor deze persoon) te vermijden en het uitvoerbare te vinden. Geestelijk of lichamenlijk gehandicapt is voor een productief bruikbare staatsburger een bijkomstig probleem.

Wat hier betoogd wordt? Niet dat de overheid een weergalozige ergocraat zou zijn! Deze conclusie zou hierom alleen al onverdiend zijn, omdat méér sociale werkplaatsen onder beheer van een particuliere instelling staan dan onder overheidsbeheer. Hier wordt wel betoogd, dat de bijeenvoeging van zwakzinnigen en lichamenlijk minder validen

Welk werk kan hij wel verrichten?

onder de gezamenlijke term „gehandicapten” sociale gevolgen heeft. En dit zijn gevolgen, die voor onze rekening liggen.

Etiket

Een korte tussenopmerking hierover. „Lichamenlijk gehandicapte” is een etiket, dat op iemand geplakt wordt om diverse in het oog lopende mankementen. Wie de etiketten plakt, is volstrekt onachterhaalbaar. Maar het superiori-

teitscomplex van „de normale mens” is onmiskenbaar. Dit geloof in een normale mens, die superieur is zullen we moeten opgeven. De lichamenlijk gehandicapte mens is een totale mens, tot wie onze verhouding de waardering mag zijn van onze nederigheid en van onze verbondenheid met de medemens. Deze verhouding alleen kan ons menselijk-zijn zodanig doordringen, dat het (mede hierdoor) tot zijn bestemming nadert. Het is een stage op de weg naar de

★ ★ ★ Karel Doorman

De Karel Doorman was een uniek schip en zal het blijven.

De Nederlandse marine heeft in haar veelzins roemruchte geschiedenis een groot assortiment van schepen gehad van lineschepen tot gewapende sloepen, en daartussen in fregatten, pantserskruisers, pantsersdekkruisers, torpedobotjagers, torpedoboten, onderzeeboten, mijnleggers, mijnvegers, kanonneerboten (waaronder de „strijkijzers”). Eenmaal is er besloten twee slagkruisers te bouwen voor de verdediging van Nederlands Indië wat toen het „halve minimum” werd genoemd van wat nodig was.

Maar slechts eenmaal in haar historie heeft de Koninklijke Marine beschikt over een airforcecarrier, de Karel Doorman, en dat zal nu spoedig verleden tijd zijn. Twee rampzalige branden, tegelijkertijd uitgebroken door een samenloop van omstandigheden, hebben geleid tot een iets voortijdige afvoering van de sterkte.

Het zou jammer zijn het schip te slopen. Wij adviseren, gelijk wij reeds eerder hebben gedaan, dit kapitale schip te verkopen. Al zou het zijn voor slechts iets meer dan een symbolische prijs. Er zijn stellig jonge staten genoeg die, vooral uit prestige-overwegingen, zo'n schip zullen willen hebben. De salons van de kapitein zijn geschikt om een president te logeren als hij op reis gaat. Natuurlijk denken wij niet aan Mali of Oppervolta, want dat zijn geen maritieme mogendheden. En Zuid-Afrika komt niet in aanmerking, daar mogen onze verven geen onderzeeboten voor bouwen. Wij denken in de eerste plaats aan Nigeria. Dat heeft al eerder een oorlogsschip van ons betrokken, gratis, met gebruiksaanwijzing door onze marinemannen. En Indonesië kreeg de Tjerk Hiddes cadeau, hoewel met onvoldoende gebruiksaanwijzing, althans dat schip zat binnen enkele weken na de overdracht al vast op een ondiepte.

Egypte zou misschien ook in aanmerking kunnen komen. In elk geval zijn er Zuid-Amerikaanse staten, die wel een carrier willen hebben.

Natuurlijk moet goed duidelijk worden gemaakt, dat het hier een occasion betreft, in de volle zin van het woord en in alle betekenissen. Er komt allicht meer uit dan de schroopprijs. En De Ruyter was niet alleen een groot admiraal maar ook een goede koopman. In Saleh.

Centrale vergaderingen

WIJ KOMEN BIJ EEN

* Op vrijdag 6 september belegt het Provinciaal Comité van A.R. Kiesverenigingen in Groningen een vergadering.

Plaats van samenkomst is het „Te-huis” te Groningen. Aanvang 19.00 uur.

Verslag zal worden uitgebracht over het laatstgehouden Partij Convent en van de besturenconferentie van 4 september te Utrecht. Ter sprake komen ook suggesties van de voorzitter van de Arjos in Groningen, over het inschakelen van kadercuristen bij de provinciale activiteiten.

* Met ingang van september houdt het Tweede Kamerlid de heer Tj. Walburg, iedere eerste en derde zaterdag van de maand weer sprekkur in Leeuwarden in Hotel „De Kroon”, van 10.00 - 10.30 uur.

nederigheid jegens de gééstelijk gehandicapte.

Die geestelijk gehandicapte namelijk is de scherpe doorn in ons menselijk vlees, opdat wij ons niet geestelijk zouden verheffen, d.w.z. niet hoogmoedig zouden zijn. De gestalte, die in Christus Jezus was.

Vanuit deze evangelische notie naar de revalidatie moet de stap toch niet onmogelijk groot worden geacht.

Jezus' wonderen, beschreven in het evangelie, beoogden het bestaan van de verworpenen weer menselijk te maken. Zijn erbarming gedoogde niet de continuering van een ondragelijk leven.

In deze tijd probeert revalidatie dit op haar manier te bereiken. Als we nu maar niet een tegenstelling tussen revalidatie en evangelie suggereren! En wat is aan de revalidatie al niet veel gelukt! In de revalidatiecentra worden medische en chirurgische bekwaamheden in dienst van de gelaedeerde mens gesteld, maar tevens worden hem door zijn berekende oefeningen met ingenuze apparaten kunstgrepen bijgebracht, waardoor hij vaak tegen de niet-gehandicapte met glans zich meten kan.

De terugkeer in de maatschappij wordt niet vergeten, integendeel deze wordt steeds meer als het eigenlijke sjobboet onderkend, dat nog het meeste hoofdbrekens kost. Want als gehandicapte in de samenleving geaccepteerd te worden, door de omgeving, door de huisgenoten, door de werkgever, door de weggebruikers, dit blijkt pas echt een weg met kolossale hindernissen te zijn.

De gehandicapte heeft (opnieuw) geleerd te werken of zich een vak eigen gemaakt, maar desniettemin... Waarom kan hij geen werkgever vinden die hem aanvaardt? Ja, waarom niet? Vooringenomenheden zijn geduchte menselijke nachten. Zijn ze echter wel menselijk? Als de gehandicapte in de vrije maatschappij kan werken, dan hoort hij in de sociale werkplaats niet thuis! Dit is een van die gevolgen van het gehandicapt-zijn, waarin het voor de betrokkene nauw luistert, maar waarin de maatschappij in haar ganse lengte en breedte nog maar moeilijk een passende partij kan spelen. Het is ook niet zo eenvoudig...

De gehandicapte heeft (opnieuw) geleerd te werken of zich een vak eigen gemaakt, maar desniettemin... Waarom kan hij geen werkgever vinden die hem aanvaardt? Ja, waarom niet? Vooringenomenheden zijn geduchte menselijke nachten. Zijn ze echter wel menselijk? Als de gehandicapte in de vrije maatschappij kan werken, dan hoort hij in de sociale werkplaats niet thuis! Dit is een van die gevolgen van het gehandicapt-zijn, waarin het voor de betrokkene nauw luistert, maar waarin de maatschappij in haar ganse lengte en breedte nog maar moeilijk een passende partij kan spelen. Het is ook niet zo eenvoudig...

De gehandicapte heeft (opnieuw) geleerd te werken of zich een vak eigen gemaakt, maar desniettemin... Waarom kan hij geen werkgever vinden die hem aanvaardt? Ja, waarom niet? Vooringenomenheden zijn geduchte menselijke nachten. Zijn ze echter wel menselijk? Als de gehandicapte in de vrije maatschappij kan werken, dan hoort hij in de sociale werkplaats niet thuis! Dit is een van die gevolgen van het gehandicapt-zijn, waarin het voor de betrokkene nauw luistert, maar waarin de maatschappij in haar ganse lengte en breedte nog maar moeilijk een passende partij kan spelen. Het is ook niet zo eenvoudig...

De gehandicapte heeft (opnieuw) geleerd te werken of zich een vak eigen gemaakt, maar desniettemin... Waarom kan hij geen werkgever vinden die hem aanvaardt? Ja, waarom niet? Vooringenomenheden zijn geduchte menselijke nachten. Zijn ze echter wel menselijk? Als de gehandicapte in de vrije maatschappij kan werken, dan hoort hij in de sociale werkplaats niet thuis! Dit is een van die gevolgen van het gehandicapt-zijn, waarin het voor de betrokkene nauw luistert, maar waarin de maatschappij in haar ganse lengte en breedte nog maar moeilijk een passende partij kan spelen. Het is ook niet zo eenvoudig...

**VERPLAATSBARE
HOUTEN GEBOUWEN**

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC

**HOUTBOUW HAHBO
HARDINXVELD**

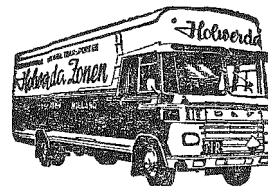
TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

- * geldeningen en hypotheeken
- * financiering van auto's, caravans en boten
- * verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheids-personeel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN
Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

Holwerda - Zonen

Dokkum 05190 - 2292 Drachten 05120 - 2157 Lelystad 03200 - 400

Alle transporten
BINNEN- EN BUITENLAND

SPECIAL VERHUIZINGEN
Meubeltransporten

HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN
Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor
RECEPTIES en PARTIJEN

OPDOEKEN OF NIET

DOOR DR. E. DE VRIES

WAT voor bezwaar hebben de mensen van de christelijke vakbeweging toch tegen het samengaan met het N.V.V.? Als we één worden, zijn zij in de meerderheid, want zij hebben samen meer leden dan wij alleen?
Dit is een opmerking van de heer Kloos, voorzitter van het N.V.V. Hiermee heeft hij echter nu net de kern van de zaak geraakt; heeft hij de spijker op zijn kop geslagen. Zijn opmerking komt nl. voort uit het machts- en functionele denken. Uit de tegenwoordige zo sterk gepropageerde pragmatische instelling.

Volgens het machtsdenken is de vakbeweging niets anders dan een maatschappelijke machtsvorming, waarbij het gaat om strevingen en bedoelingen van zuiver menselijke aard. Het is een belangengroep, die voor zijn eigen belang op de bres heeft te staan. Bij het functionele denken gaat het niet om de vraag naar het wezen van de dingen, maar het nut. Wat heb je eraan? Wat doe je ermee? Vandaar de roep om duidelijkheid in de politiek. De gebrokenheid onder de christenen, de doelmatigheid, het gemeenschappelijke doel, de solidariteit en de internationale verhoudingen fungeren daarom als argumenten voor de ene organisatie.

Men moet de dingen zakelijk bekijken. En dan is de „gelijke positie van de drie vakcentrales als belangenbehartigers van de werknemers een groter waarborg voor eenheid van opvatting dan een gelijke levensbeschouwing, zoals uit de veelvoudige botsingen tussen werkgevers en werknemers van dezelfde levensbeschouwing blijkt” (Kloos).

Als men hetzelfde nastreeft, is het toch dwaasheid gescheiden op te trekken. Concentratie is gewenst. Men kan dan veel meer invloed uitoefenen. Waarom zoveel energie door het in stand houden van drie organisaties verloren laten gaan!

Dit betekent verspilling van mankracht, tijd, geld en materiaal. Gemeenschappelijk kan het veel efficiënter gebeuren.

En dan internationaal gezien. Het is bekend, dat Nederland een unieke positie inneemt. „Maar het is echt wel denkbaar, dat het de nationale christelijke vakbeweging in de toekomst onmogelijk wordt gemaakt om internationaal bezig te zijn zoals zij dat graag zou willen” (Lanser).

Dat deze gedachten behoorlijk gemeengoed zijn, is wel gebleken uit een onlangs gehouden bliksemonderzoek. De meeste geïnterviewde leden van het NKV en het CNV schijnen alles voor dit samengaan te voelen.

Actueel

Daarom blijft voor ieder die uit het evangelie wil leven, de vraag actueel. Wat heeft sociale actie met het christelijk geloof te maken? Blijkbaar heeft men het christelijk karakter van een beweging of een organisatie maar moeilijk waar kunnen maken.

Het is ook mogelijk, dat men er een verkeerde verwachting van had. Zeker is, dat de inhoud van het woord christelijk te veel gebonden is geweest aan de opvattingen van het conventionele christendom. Het heeft een te weinig bijbelse inhoud gehad.

Veel zogenaamd christelijk denken is machtsdenken geweest. De kerk is dikwijls behoeder en verdediger geweest van gevestigde instellingen en orden en heeft zich meer dan eens tegen vernieuwing verzet.

Dan moeten wel de vragen gesteld. Wat heb je nu aan de bijbel? Mensen die zeggen hetzelfde te geloven, komen tot heel andere inzichten! Op grond van het evangelie verdedigt men tegenstrijdige standpunten!

Hoe kan men het met zijn christen-zijn lijmen lid te zijn van een partij of

er op te stemmen, die niet waar maakt, wat in de verkiezingstijd is beloofd, ja zelfs samenwerkt met een partij die het individualisme en liberalisme propageert? Waar blijft men dan als christen?

Men moet gewoon deconfessionaliseren en ontzuilen. Onder deconfessionalisering verstaat men dan het opgeven en het afwijzen van het evangelie als uitgangspunt voor collectief handelen. Ontzuiling is de opheffing van de eigen christelijke organisatie en het komen tot de zgn. algemene

Welke weg?

De heer Lanser, toekomstig voorzitter van het CNV heeft in een brochure onder de titel *Sociale actie en christelijk geloof*, een antwoord op deze vraag gegeven. Hij houdt hierin een krachtig pleidooi voor het bestaansrecht van de christelijke organisaties.

Na een nauwkeurige analyse van de motieven die voor de algemene organisatie worden aangevoerd, nl. de gebrokenheid onder de christenen, de plicht tot solidariteit of medemenselijkheid, de doelmatigheid en de internationale verhoudingen, meent hij, dat deze niet doorslaggevend genoeg zijn om voor de algemene organisatie te kiezen.

De ker. vraag blijft echter: Heeft het evangelie met het hele leven te maken of niet?

En zo ja, heeft dit gevolgen voor de structurering van de activiteiten, die het evangelie vraagt?

Men zal daarom eerst een antwoord op

Dr. E. de Vries

de vraag naar de samenhang van sociale actie en christelijk geloof kunnen geven, als men zijn denken laat bepalen door de opdracht van de Heer dienstbaar te zijn aan de bevordering van het welzijn van de mensen. Het evangelie kent niet het machtsdenken, maar het denken vanuit de dienst.

Dit betekent niet, dat men niet functioneel mag denken. Natuurlijk wel, maar alleen vanuit de dienst van de naaste, aan de gemeenschap en aan de samenleving.

Men zal de samenleving zo hebben te structureren, dat er een verantwoorde maatschappij ontstaat. Dat is een samenleving die geen nood en onrecht toestaat, maar waarin men tracht de wetten van het Koninkrijk te realiseren. Enkeling en gemeenschap moeten alle aandacht hebben zonder tot individualisme of collectivisme te vervallen.

Dit is echter alleen te realiseren door

seren, én door eigen instelling, eigen houding en handelingen steeds onder de kritiek van de opdracht te zetten.

Dit eist een gemeenschappelijke aanpak, want men heeft de ander nodig zowel voor de efficiency van de dienst als voor de juiste houding.

Een dienst kan immers dan eerst effectief worden, als ze wordt gestructureerd, dus georganiseerd.

Als men zijn dienst goed wil verrichten, kan men niet zonder uitvoeringsorgaan. In deze samenleving heeft men elkaar en een apparaat nodig.

Het gaat echter niet om de organisatie, maar om het doel. De organisatie zal altijd middel hebben te blijven.

Wil men dus aanvaarden, dat er een opdracht van de Heer is, als Zijn medewerkers iets te realiseren van de werkelijkheid, die de opstanding van Christus mogelijk heeft gemaakt, dan zal men wegen tot verwerkelijking hiervan hebben te zoeken. Zeker met vallen en opstaan. Dit laatste niet als excuus voor falen!

De organisatie nu van deze dienst, de structurering ervan, is christelijk of men haar zo noemt of niet.

Een genoemde christelijke organisatie kan daarom zeer onchristelijk handelen. Dat is bittere werkelijkheid. Vandaar de noodzaak van kritiek en bezinning. Het luisteren naar elkaar. Het samen luisteren naar het evangelie.

Openheid

De structurering van deze dienst betekent niet het isolement, maar de openheid voor iedereen. Juist vanuit de medemenselijkheid, die de Heer vraagt. Niemand mag worden uitgesloten, maar het gaat niet om de macht, maar om de dienst aan de naaste.

Vanuit deze dienst zullen ook de samenwerking en het eventuele compromis moeten worden beoordeeld.

Door deze dienst zal dan ook het bestaan van de organisatie, die de structurering hiervan bedoelt, geloofwaardig moeten worden gemaakt.

ONTWIKKELING AANTAL ACADEMICI TOT 1980

DOOR DRS. J. DE JONGE

MEDIO augustus j.l. werd door de Commissie voor statistisch onderzoek van de Academische Raad (de zgn. Commissie Dalmulder) een rapport gepubliceerd getiteld „Aantallen academici tot 1980, aanbod en behoefte”. Kennisgeving van de inhoud van dit rapport is noodzakelijk om een aantal problemen van het wetenschappelijk onderwijs in een wat ruimer verband te kunnen bezien. Hierbij valt ondermeer te denken aan de financiering, het bouwprogramma, de personeelsvoorziening, de verdere democratisering en de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs in ons land. Deze problemen zullen in het komende decennium heel wat politieke stof doen opwaaien.

De belangrijkste uitkomsten van de Commissie Dalmulder zijn samengevat in tabel I.

	Tabel I. Voornaamste uitkomsten*) commissie Dalmulder.						
	1930	1950	1960	1965	1970	1975	1980
	x 1000						
Gem. generatie 12/13-jarigen	146	163	244	222	230	242	230
Leerlingen v h m o	45	83	170	212	237	278	308
Abiturienten v h m o met acad. examen bevoegdheid		9	11	17	20	23	27
Eerstejaarsstudenten	2	4	7	13	15	17	19
Totaal aantal studenten	12	30	41	64	95	115	130
Afstuderenden	1	3	3	4	6	9	10
Academici met beroep	19	32	56	64			
Raming aanbod					75	99	131
Raming behoefte					85	103	125

*) 1930-1965 werkelijke aantallen.

Bij deze uitkomsten kan het volgende commentaar worden verstrekt. De gegevens t.a.v. de gemiddelde generatie 12/13-jarigen zijn vrij hard in die zin dat zij overeenkomstig de reeds nu bestaande werkelijkheid zijn. De 12/13-jarigen in 1980 zijn de baby's geboren in 1967 en 1968. Als ons land niet door grote natuurrampen, besmettelijke ziekten en/of nucleaire oorlogen getroffen wordt, dan zullen die aantallen 12/13-jarigen overeenstemmen met de toekomstige situatie.

• Vervolg op pag. 11

OPHEFFING FISCALE NADELEN

DE Tweede Kamer heeft bij de behandeling van de nieuwe wet op de inkomstenbelasting (1964) zich bijzonder bezig gehouden met de opheffing van het belastingnadeel dat voortvloeit uit sterk wisselende inkomsten. Het is bekend dat iemand met sterk wisselende inkomsten in verband met het progressieve tarief in die gevallen over drie jaar veel meer belasting betaalt dan iemand met een gelijk jaarlijks inkomen, hoewel het totaal inkomen over deze drie jaren gelijk is!

De belasting over een winst van 20.00 in 1964, 60.000 in 1965 en 10.000 in 1966 is hoger dan de belasting over de gemiddelde winst over deze periode van f 30.000,— per jaar!

Met name de AR fractie heeft hiervoor het pleit gevoerd — een strijd die het reeds overleden AR Kamerlid Chr v d Heuvel heeft aangeboden. Een amendement van de heer Kieft (A.R.) heeft de mogelijkheden die het oorspronkelijk ontwerp gaf sterk verbeterd.

Er is nu een regeling getroffen in artikel 67 van de wet op de inkomstenbelasting die betrekking heeft op winsten en op inkomsten uit dienstbetrekking (b.v. zij die mede provisies verdienen in loondienst). De regeling komt in hoofdzaak hierop neer dat als iemand uit **eenzelfde** onderneming in 3 achtereenvolgende belastingjaren sterk wisselende opbrengsten genoten heeft, de inspecteur op zijn verzoek nagaat hoeveel belasting hij zou hebben betaald indien de totale winst over 3 jaren elk jaar 1/3 gedeelte van die totale winst zou hebben bedragen in plaats van de wisselende winsten die in feite gemaakt zijn. Het verschil in belasting die is betaald en die zou zijn betaald over de na middeling opnieuw vastgestelde belastbare inkomens, wordt gerestitueerd voorzover dit meer bedraagt dan f 150,— en tevens meer dan 5% van het totale belastingbedrag bij gelijkmatige verdeling van de winsten. Eenvoudigheidshalve zal thans niet meer worden ge-

sproken over ongelijkmatige opbrengsten uit dienstbetrekking. Wel kan gezegd worden dat de regeling t.o.v. de opbrengsten uit loondienst identiek is met die voor winsten. Zij betreffen bijv. alleen de opbrengsten uit eenzelfde dienstbetrekking. De hier geschetste behandeling, die dus in gang wordt gebracht door het indienen van een verzoek aan de inspecteur en die eindigt met verkrijgen van restitutie, wordt „middeling” genoemd. Hiervoor gelden de volgende voorwaarden:

1e het verzoek kan slechts betreffen 3 aaneengesloten gehele jaren en de belastingplichtige is vrij in de keuze van die 3 jaren; hij kan bijv. kiezen 1965 t/m 1967 doch ook 1966 t/m 1968 of 1968 t/m 1970, jaren vóór 1965 kunnen er echter niet in worden betrokken, 2e het verzoek moet worden ingediend binnen 2 maanden nadat de aanslagen over de 3-jarsperiode

G. A. Kieft amendement.

onherroepelijk zijn geworden; onherroepelijk wordt een aanslag indien daartegen niet is gereclameerd of, indien wel is gereclameerd, na het verstrijken van de beroepstermijn tegen de uitspraak van de inspecteur, of zo in beroep is gegaan bij het Gerechtshof, na het verstrijken van de beroepstermijn tegen het arrest van dit hof, idem indien bij de Hoge Raad in cassatie is gegaan, enz.

3e één of twee van de jaren van het 3-jarig tijdvak mogen verliesjaren zijn, terzake doet slechts, en dit is een voorwaarde, dat er in die 3 jaren in totaal een winstsaldo moet zijn.

Natuurlijk: er kunnen zich complicaties voordoen. Maar voor een politiek weekblad als Nederlandse Gedachten is het niet direct noodzakelijk hierop uitvoerig in te gaan.

Hoofdzak is: 1. de aandacht van onze lezers te vestigen op de mogelijkheden die er liggen bij het ontvangen van de definitieve aanslag in de inkomstenbelasting 1967. 2. Er op te wijzen dat de politiek in staat is in het algemeen belang ook concrete, materiële belangen voor burgers te behartigen.

HET BEELD DER VADEREN

DE STAAT ONTDEKT DE KERK

1914, de grote Europese oorlog breekt uit — men sprak eerst later van de eerste wereldoorlog. Het oorlogsgevaar ging scherp als een lans vlak langs onze grens en de val van Antwerpen bracht een stroom van vluchtelingen in ons land. Toen heeft het AR-kamerlid A. Brummelkamp jr. aan de regering gevraagd om met aanwijzing van een bepaalde datum, de natie in het gehele land uit te nodigen, die dag te gebruiken als een bededag, vanwege de nood der tijden. Minister Cort van der Linden moest daar niets van hebben. Hij had de volgende merkwaardige motivering: „Dat men zich in tijden van druk en rampspoed wendt tot de Allerhoogste, is een uiting van vroomheid, die de mens siert. Maar de regering mag niet het initiatief nemen om zich op enigerlei wijze in geloofszaken te mengen”.

1918 De moeilijkheden in Nederland stapelden zich op. Engeland en Amerika blokkeerden praktisch onze havens. Er waren weken dat er in IJmuiden geen enkele schip meer binnenliep. Onze schepen in Amerikaanse havens werden in beslag genomen. De voedselpositie werd nijpend. En uiteraard, het regende voorschriften. Telkens begon het met een vervoerverbod. Kaf mag niet worden vervoerd. Dat is de algemene regel. Kaf mag wel worden vervoerd, als het gedekt is door een vergunning van het bureau voor stro, enz. Lohman heeft eens gezegd, dat elk voorschrift, waarin iets wordt verboden, voor de Nederlander de verzoeking inhoudt, om het nu juist wel te doen. De distributievoorschriften werden dan ook alom overtreden en gesaboteerd. Temeer, omdat er op die manier soms een flinke stuiver extra te verdienen viel. Toen heeft minister Posthuma een brief aan de kerken gezonden, met het verzoek, de gelovigen er op te wijzen, hoe verkeerd zulke smokkelpraktijken zijn en hoe zij de voedselvoorziening in gevaar brengen. Nu wist de overheid de kerken wel te vinden. Het ging nu ook niet om een bidstond, maar om een actie om de mensen mores te leren. Mores dan in de oorspronkelijke betekenis genomen.

VEROLME UNITED SHIPYARDS

ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

Scheepswerven A. VUYK EN ZONEN

CAPELLE AAN DE IJSSEL

Nieuwbouw en reparatie

TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

Scheepswerf A. v. d. Werff Onderhoud en reparatie van schepen

DOESBURG . TELEFOON 08334-2275

Sleepdienst Broedertrouw n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 91850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

W. Visser & Zn. n.v.

Scheepswerf - motorenherstelplaats

Ankerpad 2 - Telefoon 02230 - 2887
DEN HELDER

NIEUWBOUW en REPARATIE

NIEUWE LIEREN, stoom en elektrisch.
NIEUW IJZER, zoals platen, hoek- en balkijzer.
RIJPLATEN in diverse maten.

STOLK'S Handelsondernemingen N.V.

Kantoor: Veersedijk 233 - HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

A. BAARS A.zn

Exploitatie van baggermaterieel N.V.

VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154

Scheepswerf A. Baars A.Zn N.V.

SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154
NIEUWBOUW EN REPARATIE

FA. J. A. VISSCHER & ZOON

Sluisstraat 41 - Telefoon 05208 - 1259 - 1546
Zwartsluis

Directieboten Sleepvletten Dekschuiten

FIRMA DE REK EN HORSMAN Fabriek van scheepslieren

DORPSSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Fa. C. Amels & Zn.

„Welgelegen” Makkum

SCHEEPSWERF en MACHINEFABRIEK

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon
WARTENA

NIEUWBOUW

van zee-, rivier- en binnenvaartschepen

TELEFOON 05105 - 271

N.V. Gereedschapfabriek

Zwolseweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241

GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

- BAILEY - Constructiewerkplaats
en

Machinefabriek N.V.

NIEUW-LEKKERLAND - TELEFOON 01848 - 436

- Staalconstructies voor gebouwen e.d.
- Alle soorten kranen

N.V. Scheepswerven v.h.

FIRMA A. LANSER

Sliedrecht - Holland

Schildersbedrijf

F. J. Kloet & Zoon

VLAARDINGEN
SPIJKENISSE

TELEFOON 010 - 343276
TELEFOON 01880 - 2192

DEBAT IN DE TWEDE KAMER OVER HET MINIMUMLOON

Minister Roolvink

In de Kamer is in de afgelopen week de behandeling begonnen van het wetsontwerp op de minimum lonen en de minimum vakantietoelage.

Een w.o., dat regelrecht betrekking heeft op de positie van de zwaksten in onze samenleving en daarom elke rechtgeaarde anti-revolutionair sterk belang zal inboezemen. Minister Roolvink die dit w.o. heeft ingediend, zal dat uit eigen ervaring kunnen bevestigen: want in feite heeft hij als staatssecretaris al voor een minimum loonwet het pleit gevoerd, toen de Nederlandse vakbeweging daar nog lang niet aan toe was.

Vanuit deze wetenschap kan men het niet anders dan ernstig betreuren, dat in sommige van de al op dit w.o. geuite kritieken een toon heeft doorgeklonken, alsof de minister die dit w.o. indiende in feite nauwelijks oog zou hebben voor de belangen van de minimum loontrekkers. Iedereen die iets van de loopbaan er: de instelling van deze minister af weet, kan dit persoonlijke verwijt niet anders dan met verontwaardiging naast zich neer leggen.

Zoals bekend, is de behandeling van dit w.o. in de Kamer nog niet voltooid. Daarom moet in dit verslag worden volstaan met enkele fragmenten uit de rede, die door mej J. v. Leeuwen namens de fractie is gehouden

Waardering

Mej. van Leeuwen begon dan met te zeggen, dat zij dit w.o. op diverse onderdelen een wezenlijke bijdrage achtte in

de strijd voor het opkomen voor de zwakken in de samenleving. Degenen, die geerd hebben uitgeroepen, dat er beter in het geheel geen w.o. kan komen dan dit w.o., gaan er bijvoorbeeld te gemakkelijk aan voorbij, dat bijv. de gelijkstelling van het minimumloon voor mannen en vrouwen in dit w.o. een zeer belangrijke stap vooruit betekent.

„Reeds jarenlang”, aldus mej. van Leeuwen, „bestaat de grootste achterstand bij de groep van de werkende vrouwen in de niet-gemengde functies. Het woord „discriminatie” is in deze Kamer van diverse zijden bij de behandeling van dit onderwerp gebruikt. Op 15 december 1964 formuleerde het toenmalige kamerlid de heer Roolvink het aldus: „het is mij opgevallen, dat noch werkgevers noch werknemers bereid blijken te zijn voor equal pay (gelijke salarissen) enige ruimte op te offeren”. Mej. van Leeuwen vond het dan ook een duidelijke stap vooruit, dat in dit w.o. deze gelijkshakeling nu is aangekondigd

Gemengde- of loonindex

Mej. van Leeuwen verheelde niet dat op andere onderdelen van dit w.o. de AR-fractie meer moeilijkheden heeft. Die moeilijkheden bestaan vooral op het punt van de keuze van indexering van de minimum lonen; een punt dat ook in de uitgeefde kritiek centraal wordt gesteld

Wat is namelijk het geval?

Het minimumloon is op dit ogenblik vastgesteld op f 135 per week. Bij het berekenen van de hoogte, die dit loon in volgende jaren moet bereiken, kan men verschillende kanten uit. Vooral twee mogelijkheden staan in het centrum van de belangstelling.

De eerste mogelijkheid is om de stijging van de minimum lonen te koppelen aan de stijging van de gemiddelde minimum lonen in de samenleving. Dat is de zgn. loonindex.

In het w.o., — dat is afgestemd op het meerderheidsstandpunt van de SER — wordt een andere keuze gedaan, namelijk dat minimum lonen wat stijgingstempo betreft, tussen de prijs- en de loonontwikkeling in komen te zitten. Dat betekent echter, zoals mej. van Leeuwen ook stelde, „dat de laagst betaalden op den duur bij de andere loontrekkers achter blijven, d.w.z. niet volledig deel hebben aan de welvaartsverbetering”.

Op dit punt wenste mej. van Leeuwen dan ook een nadere toelichting van de minister. Zij beaamde daarbij dat de toepassing van de gemengde index (de index die dus het midden houdt tussen prijs- en loonontwikkeling) dat voordeel heeft boven de loonindex, dat inderdaad voor alle minimum loontrekkers een vaste loongarantie wordt gegeven. Wanneer namelijk de loonindex wordt aangehouden, dreigt het reële gevaar dat — in een tijd van structurele werkloosheid — dit voor sommige minimum loontrekkers toch eerder verlies dan winst betekent.

In zwakke bedrijfstakken zullen zij dan namelijk wellicht het eerst in aanmerking komen voor ontslag, omdat hun beloning in verhouding tot hun prestaties daar te hoog is

Daarom is een loonindex op dit ogenblik alleen denkbaar wanneer voor wat betreft de toepassing aan zwakke bedrijfstakken op ruime schaal ontheffingen worden verleend, waardoor de wet natuurlijk van meet af aan al wordt uitgehold

Mej. van Leeuwen verklaarde dat de AR-fractie nog in de spanning van het dilemma verkeerde en ook dat er op dit punt nuanceverschillen bestonden. Namens de gehele fractie verklaarde zij echter wel, dat de gemengde index pas dan het overwegen waard wordt, wanneer de minister dit net als een blijvende en voor altijd geldende oplossing ziet.

„Voor onze fractie, aldus mej. van Leeuwen, ligt — buitengewone omstandigheden voorbehouden — de koers vast. Wij menen namelijk, dat in ieder geval in normale werkgelegenheidssituaties tot de toepassing van de loonindex wordt overgegaan”.

Maatschapsvisser

Aan het slot van haar betoog ging mej. van Leeuwen uitvoerig in op de positie van de maatschapsvisser. Deze personen worden onder dit w.o. gebracht terwijl zij in feite toch niet volledig passen in de verhouding van werknemer tot werkgever.

Daarom horen zij in dit w.o. niet thuis. Wanneer dit w.o. zoals dit nu ligt, van kracht zou worden, zou het betekenen, dat het maatschapscontract in de visserij wordt uitgehold. Daarom diende mej. van Leeuwen een amendement in om deze categorie van vissers uit het w.o. te lichten — een amendement, dat zo te zien wel door de meerderheid van de Kamer zal worden gesteund.

Op de gezichten van de Urker vissers, die vanaf de tribune op het parlementaire schouwspel neerkeken, zal na afloop van dit betoog van mej. van Leeuwen ongetwijfeld een duidelijke tevredenheid en een groot respect te lezen zijn geweest.

Vervolg van pag. 9

In 1955 ging 13,7% van de gemiddelde generatie 12/13-jarigen naar het v.h.m.o., in 1960 was dit percentage 15,1, in 1965 18,8 en in 1967 19,9%.

Maar een voortdurende stijging van de belangstelling voor het v.h.m.o. De commissie Dalmulder nam aan dat de stijging van dit percentage zal doorgaan tot 25 in 1980. Hierbij zij aangekend dat een dergelijke stijging tot de mogelijkheden behoort, maar niet bij voorbaat vaststaat. Temeer niet daar geen rekening is gehouden met mogelijke gevolgen van de inwerking-treding van de Wet op het Voortgezet Onderwijs. Over de gevolgen van die mammoetwet is overigens nog niets bekend.

Verder is het zo dat mogelijke effecten van de mammoetwet op de aantallen te verwachten studenten pas kunnen optreden na 1973. Door toepassing van verhoudingscijfers ontleend aan waarnemingen over de periode 1951-1965 werd op basis van de berekende aantallen voor het eerst tot het v.h.m.o. toegelaten de totale bezetting van het v.h.m.o. berekend. Uit de bezettingcijfers gedifferentieerd naar leerjaar en schoolsoort werd vervolgens een schatting verkregen van de aantallen abiturienten in de prognoseperiode.

Voorzichtig

Op grond van de verkregen aantallen abiturienten met academische examenen

ONTWIKKELING AANTAL ACADEMICI TOT 1980

bevoegdheid werden de aantallen te verwachten eerstejaars geraamd.

De Commissie is hier voorzichtig aan het werk geweest, zoals uit de volgende cijfers blijkt: In 1950 ging 47% van de abiturienten met academische examensbevoegdheid studeren, in 1960 was dit percentage 64 en in 1965 75. De Commissie Dalmulder heeft nu aangenomen dat dit percentage niet verder zal stijgen. In dit verband zij ook nog eens gewezen op de ramingen van de Commissie spreiding hoger onderwijs en van de Commissie spreiding technisch hoger onderwijs in 1959. Deze Commissies raam-

den het aantal eerstejaars in 1965 op 11630, de werkelijke uitkomst was 11900. Voor 1970 kwamen zij op een raming van 10480 eerstejaars, terwijl in april 1968 reeds 14961 eerstejaars geregistreerd werden.

Op basis van huidige gegevens betreffende de studieduur, het numeriek rendement en het verloop onder de studenten bij de diverse studierichtingen zijn uit de te verwachten aantallen eerstejaars de totale studentenaantallen en de aantallen te verwachten afstuderenden berekend. Ook hier zij gewezen op de te lage uitkomsten van de bovengenoemde Commissies in 1959. Zij verwachten voor 1965 53400 studenten, in werkelijkheid waren er 58400. Voor 1970 raamden zij 64500 studenten, terwijl er in april 1968 al in totaal 70840 studenten ingeschreven waren.

De Commissie Dalmulder heeft gezien deze ontwikkelingen alternatieve berekeningen gemaakt, die tot hogere aantallen te verwachten studenten leidden: nl. 19000 eerstejaars in 1975 en 23000 eerstejaars in 1980 en een totaal aantal studenten van 125000 in 1975 en 150000 in 1980

Daarnaast heeft de Commissie Dalmulder ramingen van de behoefte aan diverse categorieën afgestudeerden gemaakt. Hierbij kunnen per studierichting aanzienlijke fouten zijn gemaakt. Het totale resultaat, waarbij uiteraard de diverse fouten tegen elkaar weg vallen, is echter dat de behoefte aan academici maar ternauwernood door het aanbod zal worden gedekt.

Goede grondslag

Overzien we het rapport Dalmulder in zijn geheel dan is onze mening dat een gedegen stuk werk is afgeleverd, waarbij allerlei detailkritek mogelijk is. De resultaten vormen een goede grondslag om het toekomstig beleid t.o.v. het wetenschappelijk onderwijs uit te stippen

Voor dit beleidsdenken is het feit of er 130 000 of 140 000 studenten verwacht kunnen worden in 1980 minder relevant dan het antwoord op de volgende vragen:

Kan een verdubbeling van het universitaire apparaat in een periode van 13 jaar gerealiseerd worden? Zo nee welke maatregelen dienen genomen te worden om de stroom studenten in te dammen bijv. numerus clausus, verbod om meisjesstudenten in te schrijven, universitaire toelatingsexamens e.d.?

En als dergelijke maatregelen genomen worden wat zijn daarvan weer de consequenties voor ons voortgezet onderwijs. Zal ook daar sterk dirigerend moeten worden opgetreden? Dient de voorsprong die de hogere sociale milieus momenteel bij het onderwijs voor hun kinderen hebben te worden gehandhaafd?

En tenslotte: hechten wij nog waarde aan vrijheid van opleidingskeuze voor onze kinderen overeenkomstig hun capaciteiten?

NIEUWS VAN DE ARJOS

Op zaterdag 17 augustus koos het hoofdbestuur van de Arjos een nieuw dagelijks bestuur. Mevrouw P. C. Ladders en de heer J. van Houwelingen werden herkozen en de heren M. N. G. Kool uit Broek op Langedijk en B. Huiting uit Winschoten werden gekozen in de vacatures mr. A. Herstel en J. Vierdag.

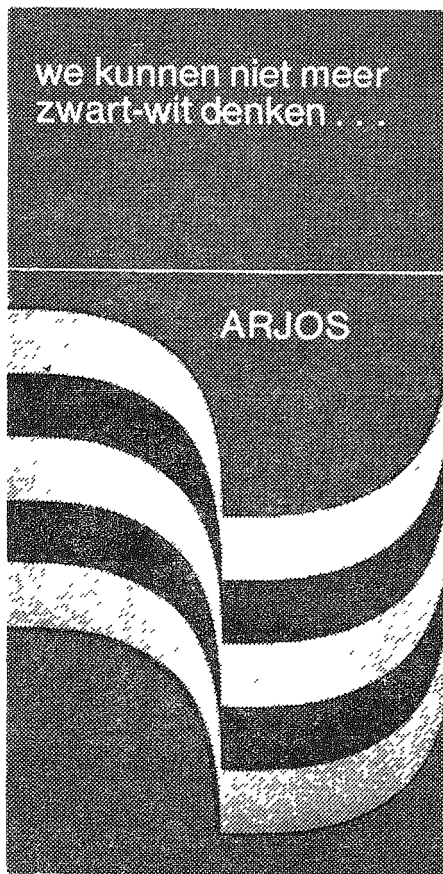
Op zaterdag 21 september organiseert de Nationale Organisatie in Groningen, Zwolle, Amsterdam en Rotterdam vier brede besturen-conferenties om de activiteiten de noodzakelijke impulsen te geven. De diverse commissies zijn met een vertegenwoordiger aanwezig op alle vier conferenties om de diverse sectoren toe te lichten. Daarnaast vindt er 's middags een discussie plaats naar aanleiding van de troonrede.

Een propaganda-actie bedoeld om het ledental te vergroten zal in de komende maanden worden gevoerd. De actie is afgestemd op de individuele benadering van de potentiële Arjosleden.

Het aantal geregistreerde leden bedraagt momenteel 1200. Voor deze actie is een folder uitgegeven, die voor 3 cent per stuk te bestellen is bij het Arjos-secretariaat.

Gaarne ook de medewerking van de kiesverenigingen.

Een dezer dagen is een 200-tal enquête-formulieren verstuurd aan leden van onze organisatie. Men werden enkele vragen naar aanleiding van de zaken

rond de partijvernieuwing voorgelegd, om zodoende een indruk te verkrijgen hoe onder onze leden over deze zaak wordt gedacht.

Er zou veel onbegrip zijn tussen een oudere en een jongere generatie. De „ouderen” zouden maar moeite hebben met het moderne levensgevoel van de „jongeren” waardoor steun en begrip vaak achterwege blijft.

Dit is niet van toepassing op een mevrouw uit Assen die onze organisatie buitengewoon verraste met een gift van f 1000,—.

Mocht u belangstelling hebben voor het werk van de Arjos dan kunt u zich abonneren op ons maandblad *Op Wiek*. Kosten van een jaarabonnement f 8,—. U kunt zich opgeven bij de fa. J. B. van den Brink & Co. te Zutphen.

WIJ ONTVINGEN

MAATSCHAPPIJ IN BEWEGING

Maatschappij in beweging geschreven door prof dr. T. P. van der Kooy werd uitgegeven door J. H. Kok N.V. te Kampen.

In deze uitgave van 415 pagina's is een groot aantal van de artikelen gebundeld, welke deze Amsterdamse hoogleraar in de periode tussen juli 1963 en juli 1966 in het Gereformeerd Weekblad schreef.

De artikelen zijn ondergebracht in 52 hoofdstukken. Ieder hoofdstuk bevat één, soms twee artikelen. Een zestal hoofdstukken werd nog niet eerder gepubliceerd. De artikelen ondergingen vrijwel geen wijzigingen. De auteur zegt zelf dat de artikelen een persoonlijk karakter dragen, hij geeft over een groot aantal onderwerpen zijn eigen mening.

Tal van artikelen bestrijken het terrein van de economische politiek, de medezeggenschap en de winstdeling. Een drietal hoofdstukken is gewijd aan een bespreking van het Patrimoniumboek „Antwoord aan deze tijd”. Trouwens meerdere artikelen zijn geschreven naar aanleiding van bepaalde publicaties.

De variatie in het boek is groot. Ieder hoofdstuk laat zich afzonderlijk lezen. Prof. Van der Kooy formuleert helder en duidelijk. Over ingewikkelde problemen weet hij op bevattelijke wijze te schrijven. Men behoeft het niet in ieder opzicht met de auteur eens te zijn om te betogen dat het de moeite waard is kennis te nemen van deze artikelen. De prijs van het boek bedraagt f 15,75.

BETALING

ABONNEMENTSGELD

TWEEDE

HALFJAAR 1968

Van het tweede halfjaar zijn twee maanden verstreken.

Een aantal abonnees hebben het abonnementsgeld nog niet voldaan. Dringend verzoeken wij deze abonnees dit thans zo spoedig mogelijk te willen doen door storting of overschrijving van f 6,— op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuiperstraat 3 te 's-Gravenhage.

De abonnees die per giro-incasso willen betalen, verzoeken wij de daartoe aan hen toegezonden machtigingskaart aan ons bureau terug te zenden. Ook hiervoor gaarne bij voorbaat onze dank.

WIJ ONTVINGEN

Orde op ruimte door J. Hendriks, „een stem uit D'66”.

De schrijver probeert — zich basierend op de uitgangspunten van D'66 — de politieke voorwaarden aan te geven, waarop in ons land én efficiënt én democratisch ruimtelijk kan worden geordend.

Mr. H. A. F. M. O. van Mierlo schreef het voorwoord. Het boek omvat 123 pagina's. De prijs bedraagt f 7,90. Uitgever is A. Roelofs van Goor te Amersfoort.

VERWORPEN

In de rubriek *Lezers schrijven ons*, in *Nederlandse Gedachten* van 31 augustus, kwam in de brief van de heer J. Hasper, onder het kopje: *Crematie*, tot onze spijt een storende zetfout voor.

In de vijfde zin van de tweede alinea stond: *Men kan ook niet anders verwachten van een vereniging, die een wettelijk monopolie voor Velsen heeft verworpen*.

Dit laatste woord moet zijn *verworpen*, hetgeen juist het tegenovergestelde betekent.

WADDEN- HAVENDAG 1968

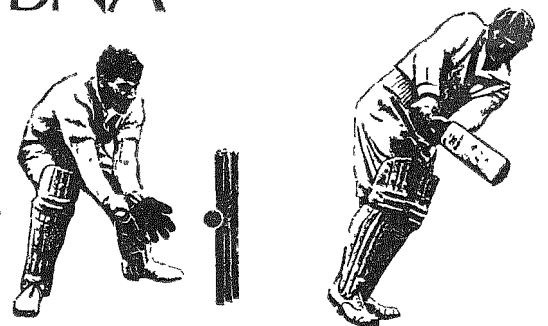
Speciaal voor het kader van de Anti-Revolutionaire Partij en de twee andere christelijke partijen, wordt op zaterdag 21 september 1968 in Den Helder een studiedag georganiseerd over de havenontwikkelingen in Noord-Holland, Groningen en Friesland.

Over de ontwikkeling van de kop van Noord-Holland, het Eemshavenproject en de mogelijke vestiging van een zeehaven in het Waddengebied bij Texel worden interessante inleidingen gehouden.

Belangstellenden, voor wie een uitgebreide documentatie gereed ligt, kunnen zich opgeven bij het secretariaat van de Waddenhavendag, Dunweg 16, Den Helder.

studeer PBNA

sla
de beslissende
slag

Hier gaat het om: op 't ogenblik, dat het er op aankomt, de goede slag slaan. Raak slaan. En daarmee het pleit beslissen. Niet alleen in de sport... ook (en vooral) in uw loopbaan. Er is niemand anders, die voor u deze slag kan slaan. Ook PBNA niet. U zult het zelf moeten doen. Maar dan kan PBNA u helpen. Energiek en beslissend verder helpen. Voor een toekomst, waarin u een hooggenoteerde specialist zult zijn. Iemand die veel waard is (en daar de blijken van incasseert!).

Voor het PBNA-diploma of een ander erkend examen zijn er zeven richtingen: Werktuigbouw, elektrotechniek, elektronica, procestechiek en chemie, bouwkunde, weg- en waterbouw, organisatie en administratie. Ondergebracht in 1300 gespecialiseerde cursussen.

Misschien twijfelt u aan uw vooropleiding. Niet doen! Hoe weinig u ook hebt geleerd... of hoe veel, bij dit rijkgeschakeerde studieprogramma is ook uw cursus. Uw specifieke PBNA-studie, die daar begint waar u ophield. Geënt op uw persoonlijke aanleg, gebaseerd op uw kennis.

En met voortdurende aandacht en bijstand van uw eigen PBNA-studie-adviseur komt u daar, waar de meeste anderen nooit komen. Heel, heel ver!

Sla die beslissende slag en vraag inlichtingen bij PBNA.

KONINKLIJK TECHNISCUM

VBsingel 542 - Arnhem

Erkend door de Inspectie Schriftelijk Onderwijs met medewerking van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

Getron Handels- en Transportonderneming

VIERAMBACHTENKADE 6 - SPIJKENISSE
Telefoon 01880 - 2929 2876

Binnenlandse en internationale transporten
Partijgoederen - zwaar transport, verhuizingen.

VOSKAMP EN VRIJLAND NV

KASSENBOUW • KETELBOUW • VERWARMING

's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921*

EEN VEILIGE BOX

EEN BOX

SCHUILING GIETRIJENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O

POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

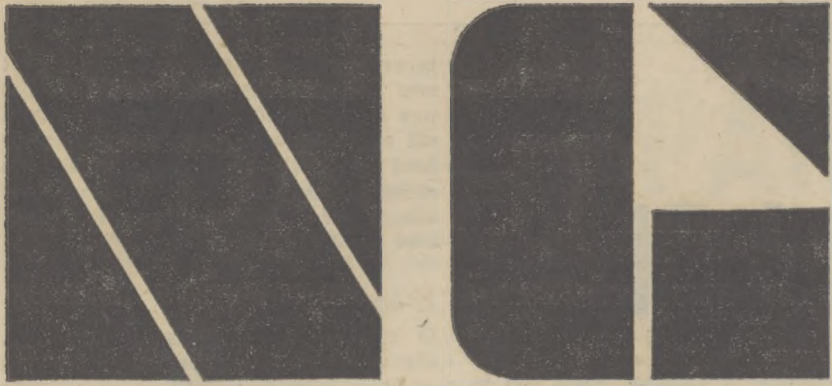

PATENT OCEAN WERELDWIJD TOEGEPASTE APPENDAGES

EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - PB. 55

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 37

14 september 1968

BRIEF AAN DE P.P.R.

HET CENTRAAL COMITÉ van A.R. Kiesverenigingen heeft op dinsdag 10 september j.l. een brief gestuurd aan de Politieke Partij „Radikalen”. In deze brief wordt de P.P.R. uitgenodigd tot een gesprek met de A.R.P. Hieronder volgt de letterlijke tekst van de brief.

„Zoals u bekend is, heeft het Partij Convent van onze partij op 25 mei van dit jaar unaniem een resolutie aangenomen, waarin ondermeer wordt uitgesproken, dat er tussen de P.P.R. en onze partij verbindingslijnen bestaan, welke onzerzijds contacten zeker mogelijk maken. In de over dit punt gevoerde discussies is daaraan de gevolgtrekking verbonden, dat er onzerzijds naar gestreefd zou worden tot een gesprek met u te komen.

Daar deze resolutie een reactie was op het interimrapport van de „groep van achttien”, leek het ons juist daarvan eerst mededeling te doen aan de vergadering van de „18”.

Wij stellen u thans voor tot een gesprek tussen uw en onze partij te komen. Wij menen, dat het gesprek een open en algemeen karakter zal moeten hebben, opdat wij wederzijds een duidelijk inzicht in elkaars opstelling krijgen. Daarom menen wij geen scherp gepunte vragen te moeten stellen. Wat ons betreft zou b.v. aan de orde kunnen komen:

- de positie van de P.P.R. in de Nederlandse politiek, het karakter van uw partij; wij denken daarbij o.m. aan de betekenis van de christelijke inspiratie voor uw politiek beleid;
- programmatische vraagpunten, zoals uw oordeel over het interimrapport van de „18” en over het werk van deze groep in het algemeen;
- uw visie op de progressieve concentratie, haar omvang en haar karakter, openheid of exclusiviteit, e.d.

Aannemende, dat ook uwerzijds punten ter bespreking zullen worden ingebracht lijkt het ons de meest doelmatige weg, dat beide voorzitters in onderling overleg een agenda opstellen en een datum voor het gesprek bepalen.

Het ligt in onze bedoeling, dat onzerzijds aan het gesprek deelgenomen zal worden door de heren mr. B. W. Biesheuvel, H. A. de Boer, mr. W. C. D. Hoogendijk, dr. A. Veerman, prof. mr. P. J. Verdam.

Gaarne zouden wij uw reactie op ons verzoek vernemen.

Het is ons voornemen de inhoud van deze brief aan de pers mede te delen, wanneer deze brief u heeft bereikt.

SAMENLEVING VAN NIET- EN WEL- GEHANDICAPTEN

DOOR MR. F. BOESSENKOOL

VRIJ kort na elkaar zijn door de beide Kamers van de Staten-Generaal twee wetten aangenomen, die betrekking hebben op gehandicapte personen. Het zijn de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering en de Wet op de Bijzondere Ziekterisico's, respectievelijk in werking getreden op 1 juli 1967 en 1 januari 1968 (beperkt).

Deze wetten leggen — terecht — een bijzonder accent op de revalidatie. Een mens immers, die met een blijvend letsel of gebrek door het leven moet, is meer geholpen met weer aan de slag te komen dan met te teren op uitkering van invaliditeitsrente. Het eerste is heel wat menselijker. Dat weten wij zo onder de hand uit ervaring wel.

Maar wat wij ook steeds meer uit ervaring aan de weet komen is, dat een gehandicapte mens innerlijk ertoe bereid moet zijn om die weg op te gaan en op die weg te volharden. Mislukkingen in dit opzicht zijn niet aan hem alleen te wijten; „de mensen” kunnen het hem soms zo moeilijk maken. Door die ogenblikken en door die perioden moet hij heen geholpen worden.

Wie helpt hem? Wie? Hier is niet alleen aan de orde de vraag, wie het beste een werkgever voor hem vinden kan — al is die vraag er ook.

In het voorafgaande lieten wij al meermalen doorschemeren, dat revalidatie geen alleman's werk is. Welnu, het is ook geen één-mans werk. Nog duidelijker uitgedrukt: wij danken in de revalidatie onnoemelijk veel aan artsen met inzicht in nieuwe mogelijkheden voor hun patiënt. Maar het is nu eenmaal geen artsenwerk om achter tewerkstelling van de gehandicapte aan te lopen. Evenmin om de kortzichtigheid van zijn omgeving gunstig te beïnvloeden.

Maar nu is het merkwaardige, dat de zojuist genoemde, inderdaad moderne, wetten de leiding van het gehele revalidatiewerk in handen hebben gelegd van de artsen; van een Gemeenschappelijke Medische Dienst.

Het is historisch verklaarbaar. Ten dele ook verontschuldigbaar. Maar er zitten

vooral twee fouten in. Een psychologische fout en een praktische fout. Psychologisch is het fout, om aan de gehandicapte te blijven suggereren, dat hij patiënt is. Wordt hij gerevalideerd onder leiding van de medicus, dan zit die suggestie er dubbel en dwars in. De praktische fout is hierin aanwijsbaar, dat heel de maatschappelijke begeleiding van de gehandicapte zou moeten uitgaan van een staf (of team), waarin de arts het sterkste woord heeft. Er zijn teamleden, die hiertegen bezwaar maken. Mij dunkt, hun bezwaren verdienen met nauwgezetheid aangehoord te worden, niet allereerst uit naam van hun beroepsbekwaamheid als wel omwille van de beste integratie van de gehandicapte in de samenleving.

BUITENGEWOON ONDERWIJS

Het raam van een artikel over een onderwerp als het onderhavige in een tijdschrift, waarin veel gebieden aan het woord moeten komen, moet uiteraard beperkt gehouden worden. Het voorgaande heeft reeds heel wat ruimte in beslag genomen. Niettemin mag het Buitengewoon Onderwijs hier niet onvermeld blijven, al kan het hier niet een welverdiende bespreking vinden.

Dit onderwijs omspannt ongeveer 70.000 leerlingen, verdeeld over zestien soorten van Buitengewoon Onderwijs-scholen (B.O.-scholen).

Iemand heeft het B.O. genoemd de pleitbezorger voor de belangen van de gehandicapten gedurende de eerste vijftig jaren van deze eeuw. De ontwikkeling van latere jaren gaat over van aandacht voor het „lerende kind” naar een steeds meer omvattende zorg voor de gehandicapte mens. Een volkomen gerechtvaardigde ontwikkeling! Maar de vragen van methode, organisatie, wetgeving en begrenzing worden er vele malen ingewikkelder door. Een moeilijke vraag van de begrenzing is bijvoorbeeld: de aanvankelijk noodzakelijke bijzondere voorzieningen — hoe nemen wij die, hetzij in een individueel geval, hetzij voor bepaalde categorieën, volgens plan en tijdig terug om de gehandicapte mens zichzelf te laten zijn?

HUISVESTING

Wij moeten, antwoord zoekende op de vraag wat de Nederlandse samenleving voor gehandicapten doet, nog terugkomen op het onderwerp van de huisvesting. Toen boven over de onderscheiden soorten van tehuizen werd gesproken, was onze aandacht geconcentreerd op de voortschrijdende zelfstandigheid van een geestelijk gehandicapte naarmate hij geestelijk onafhankelijker en dus maatschappelijk weerbaarder kan worden geacht.

• Vervolg op pag. 8

TWEDE KAMER

De Tweede Kamer gaat bij de begroting een andere werkwijze volgen dan vorig jaar. De vorige bevel niet helemaal. Zie pagina 4

WELZIJN

Op pagina 5 schrijft de heer A. G. van Omme over het ontstaan en de ontwikkeling van het Nederlandse Ziekenhuiswezen. Dit artikel is het eerste van een aantal over het welzijnsbeleid in ons land.

OVERHEIDSSUBSIDIE

In de twee vorige nummers schreef dr. W. de Kwaadsteniet over overheidssubsidie aan politieke partijen. Hij zag in principe geen bezwaren. Deze week schrijft dr. P. J. Boukena over dit onderwerp. Hij had inderijd een stelling bij zijn proefschrift waarin hij overheidssubsidie een gevaar noemde voor de goede werking van de democratie. Hoe hij nu over dit onderwerp denkt kunt u lezen op pagina 6 en 7.

LUISTER

Luister donderdag 19 september naar de radio Hilversum II (298 m). De A.R.P. is dan in de ether van 18.20—18.30 uur.

ECONOMEN

Op pagina 9 staat een bespreking van „Economie in dienst van politici”, een geschrift dat dr. G. J. Leibbrandt als dissertatie verdedigde aan de V.U. Het boek handelt over de situatie in Amerika. Een projectie op de Nederlandse situatie kan echter alleszins interessant zijn.

ONTWIKKELINGS- POLITIEK

Een werkgroep van de Buitenlandse Commissie van het College van Advies van de A.R.P. heeft een nota uitgebracht over de ontwikkelingspolitiek. Een beschouwing over de inhoud hiervan staat op pag. 11 en 12.

VERDER

Op pagina 2 heeft Widek het over Uw bijdrage. Op pagina 8 vindt u de Notities van een raadslid, Nieuwe bestuursvormen. Op pagina 10 het Beeld der vaders en de Oude en nieuwe citaten. Op pagina 12 ten slotte nog enkele boekbesprekingen.

MINIMUMLOON

Wij hopen een verslag over de voortzetting van het debat over het minimumloon te brengen in N.G. van 28 september.

DIETRICH BONHOEFFER VERZET EN OVERGAVE

Een geheel nieuwe vertaling van 'Widerstand und Ergebung'. Dit boek bevat de brieven die Bonhoeffer tijdens zijn gevangenschap, welke op de dood uitliep, schreef.

Carillon-paperback f 11.50.
Verkrijgbaar in de boekhandel.

Uitgave van W. ten Have

WIDEK OVER

TWEE folders zijn thans landelijk beschikbaar ter ondersteuning van onze ledenwerfcampagne 1968/1969. De ene is reeds enige tijd ter beschikking en heeft als motto „een goede zaak”. De andere is nu kersvers van de pers gekomen en heeft als titel „uw bijdrage”. Deze week werd een exemplaar van deze nieuwste folder aan de secretariaten van de kiesverenigingen toegezonden.

Ter ondersteuning

De folders dienen zoals gezegd „ter ondersteuning” van de actie tot het werven van leden. Men doet er natuurlijk verstandig aan niet alles van een folder alleen te verwachten. Tenslotte is en blijft de persoonlijke benadering als regel onontbeerlijk. Zo'n persoonlijke benadering kan in verschillende vormen plaatsvinden. U kunt een persoonlijke (begeleidende) brief schrijven aan de diverse personen, die voor het lidmaatschap van de partij in aanmerking komen. U kunt in andere gevallen een (kort) bezoek afleggen. U kunt ook telefonisch contact met verschillende personen opnemen. Mocht een telefoongesprek geen onmiddellijk resultaat opleveren, dan kunt u alsnog een afspraak maken voor een nader gesprek. Natuurlijk zijn er nog allerlei andere mogelijkheden tot persoonlijk contact denkbaar; de nodige variaties op de hiervoor genoemde drie benaderingswijzen. Ieder doet het vanzelfsprekend op de manier, welke in de gegeven omstandigheden het beste lijkt.

Waarover gaat het?

Waarover praat of schrijft u wanneer u iemand vraagt lid van de A.R. Partij te worden? Nogmaals, iedereen heeft z'n eigen aanpak. Maar u zoudt bijvoorbeeld aan de volgende punten kunnen denken en die naar voren kunnen brengen. Als lid van de A.R. Partij levert in feite iedereen — ten minste — tweemaal bijdrage. In de eerste plaats is er de bijdrage van ieders eigen mening. Men geeft natuurlijk reeds blijk van zijn of haar opvattingen door het lidmaatschap alleen. Daarmede spreekt men zich immers uit voor het bestaan van de partij en voor het beleid dat de partij in het algemeen voert. Velen menen, dat dit voldoende is en dat het daarbij kan blijven. Zij vinden het niet nodig of hebben geen tijd om zelf aan het werk van de partij en aan de discussies in de partij deel te nemen. Zij vertrouwen dit toe aan anderen. Toch geven zij

UW BIJDRAGE

door hun toetreding als lid alleen reeds globaal hun opvattingen weer. Het lidmaatschap is dus op zichzelf al een belangrijke bijdrage.

Nauw betrokken

Anderen willen echter bepaald meer. Zij wensen zelf nauw betrokken te zijn te zijn bij de discussies en de besluitvorming binnen de partij. Zij stellen het op prijs mee te denken, mee te praten en mee te beslissen. De A.R. Partij biedt daartoe mogelijkheden.

Ieder lid kan

- meebeslissen over de samenstelling van de programs en van de kandidatenlijsten,
- praten met anderen op bijeenkomsten van plaatselijke kiesverenigingen,
- van gedachten wisselen in gespreksgroepen in uw woonplaats,
- discussiëren op openbare regionale, provinciale en landelijke vergaderingen,
- uw opvattingen telefonisch en schriftelijk doorgeven aan de besturen van de partijorganen.

Deze bijdrage — de bijdrage van de eigen mening van een partijlid — is van betekenis. Aan de totstandkoming van visie gaat meningsvorming vooraf. Het is van belang, dat de meningsvorming in zo breed mogelijke kring plaatsvindt. Daarom is het motto van onze landelijke ledenwerfcampagne ook vanzelfsprekend: „elk lid telt mee”.

Geldelijke steun

Een tweede, eveneens belangrijke bijdrage is die van de geldelijke steun. Ook al zegt men zelf geen politieke

belangstelling te hebben, geen tijd te hebben om vergaderingen bij te wonen, enz. enz., toch kiest ieder bij verkiezingen. Het is goed ook dit te ondersteunen. Immers, indien men bij verkiezingen toch steeds zijn stem uitbrengt op de partij, waarom zou men de partij dan ook niet zijn financiële bijdrage geven voor al het werk dat gedaan moet worden en dat van de partij ook wordt verwacht? Die financiële bijdrage is een gevolg van de simpele — en, zoals hiervoor uiteengezet is, toch veelzeggende — toetreding als partijlid. Geen partij kan haar werk goed doen zonder voldoende middelen. Dat is voor iedereen duidelijk.

De contributie van elk lid komt ten goede aan het werk van de partij in al haar organen. Men betaalt overigens één bedrag aan één instantie: de kiesvereniging in de eigen woonplaats. Wat men betaalt aan een plaatselijke kiesvereniging is ook bestemd voor het regionale, provinciale en landelijke werk van de partij.

Om het werk behoorlijk te doen heeft over het geheel bekeken, de kiesvereniging zelf ongeveer f 3,50 per lid nodig. De kiesvereniging draagt landelijk gezien van het contributiebedrag van elk lid af aan de Statencentrale f 1,50, aan de Kamercentrale f 3,00 en aan het Centraal Comité f 7,00 per jaar. Jaarlijks is dus gemiddeld ongeveer f 15,00 per lid nodig.

De A.R. Partij is echter een volkspartij. Wij moeten de lasten gezamenlijk dragen. Daarom moet iemand die dit niet kan betalen, kunnen volstaan met een lagere contributie. Daartegenover moeten dan anderen, die iets meer kunnen betalen, dat ook doen. Zij moeten na gaan of zij f 20,00, f 25,00, f 30,00 of

meer per jaar kunnen betalen. Het zou goed zijn wanneer men dit niet pas desgevraagd doet, maar spontaan uit eigen beweging. Gelukkig zijn er heel wat leden van onze partij die reeds dit doen. De conclusie van dit contributieverhaal is duidelijk. Ook hier geldt: „elk lid telt mee”.

Waarvoor?

U zult mogelijk mensen ontmoeten, die vragen: waar wordt het geld nu allemaal aan besteed. Die vraag mag terecht worden gesteld. Daarop past een goed oriënterend antwoord. Dat kunt u — kort en globaal — als volgt geven.

Plaatselijk: vergaderingen, uitnodigingen, porti, propaganda, enige reservering voor gemeenteraadsverkiezingen. Regionaal en provinciaal: idem, kaderbijeenkomsten, enige reservering voor Staten- en Kamerverkiezingen. Landelijk: kosten ledencontactorgaan „A.R. Post”, reiskosten, vergaderkosten, vergaderingen Partij Convent, commissies, kaderwerk, buitenlands contact, conferenties, radio- en televisie-uitzendingen, gespreksgroepen, Arjoswerk, leetuurverspreiding, propaganda, Comité voor Varenden, gedeeltelijke reservering Tweede-Kamerverkiezingen, bijdrage aan de Kuyperstichting, personeel partijbureau. Mogelijk zijn er mensen, die het nog nauwkeuriger willen weten. Daar is geen enkel bezwaar tegen. Onze partij publiceert jaarlijks uitgebreid haar financiële verslagen. Die worden o.a. opgenomen in het jaarverslag van de partij, waarvan elke kiesvereniging en centrale een exemplaar bezit. Vraag het desgewenst aan de secretaris.

Inlichtingen

Tenslotte nog dit. Er zijn personen, die alvorens lid te willen worden, eerst meer inlichtingen wensen te ontvangen. Die kan men krijgen. De secretaris van de kiesvereniging heeft als regel wel enig materiaal. Overigens kan men natuurlijk altijd terecht bij het landelijk partijsecretariaat. Wij denken hier bijvoorbeeld aan het Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program van de partij, het Program van Actie 1967-1971, diverse brochures en rapporten. Maakt u van de mogelijkheden, welke er zijn, ruim gebruik.

Leden zijn belangrijk, en dus is het werven van leden ook belangrijk. Leden leveren — ten minste — tweemaal bijdrage.

Uw bijdrage? Het opgeven van nieuwe leden. Bij voorbaat dank voor uw bijdrage.

N.V. Papierfabriek voorheen G. SCHUT & ZONEN HEELSUM

OUD-HOLLANDS PAPIER o.a. waardepapier, schrijf- en drukpapier, biljetten, kaarten, enveloppen en wissels, luxe kartons en omslagpapier, vloeiopapier, filterpapier aan vellen, rondvilters en vouwfilters voor chemische en technische doeleinden.

IN PRIMA BOTER EN KAAS
STEEDS DE BAAS
alle soorten groot en klein
komen uit de IJssel- en Lekstreek fijn

A. VAN HOUWELINGEN MOORDRECHT

Telefoon 305 (01827) - Weteringstraat 4

H. Struik en Zoon N.V. Fabriek van dekkleden en tenten

Imp. Groothandel scheeps- en aannemersbenodigdheden elektrische en autogene las- en snijbenodigdheden.

DEVENTER
Diepenveenseweg 8
Telefoon 05700 - 13970

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ
onder redactie van H. Algra
(voorzitter), G. J. H. Griffioen, G.
A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet,
J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

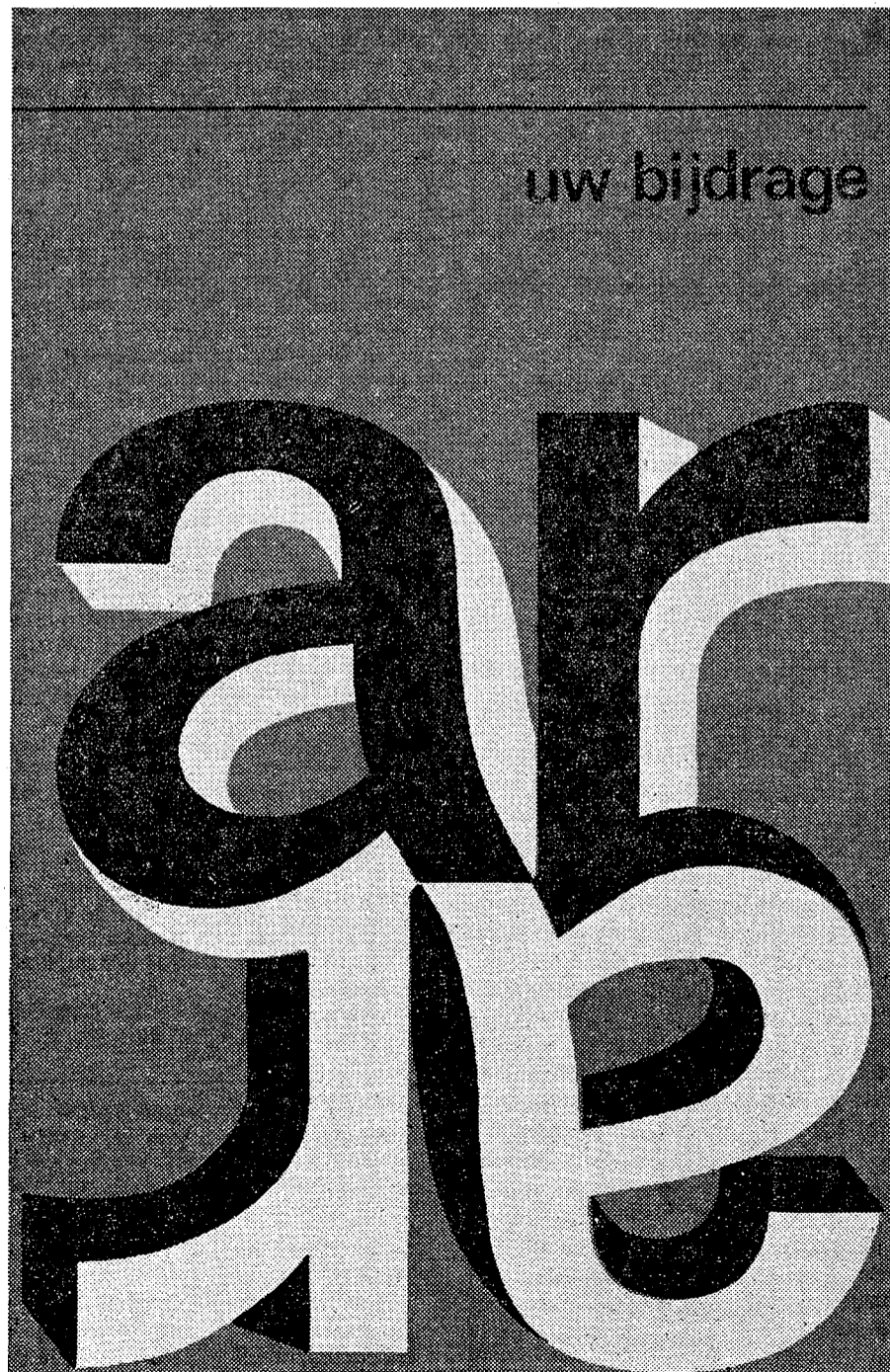
Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R.
Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

ANDERE WERKWIJZE TWEEDE KAMER

HET wil met een goede werkwijze van de Kamer — als het gaat om de begrotingsbehandeling — nog niet vlotten. Men moet kennelijk door ervaring „wijzer” worden. Dat is op zichzelf een heel normale zaak. Hoe goed „theoretisch” ook uitgekend en afgewogen, de praktijk zal toch moeten bewijzen of de theorie bruikbaar is.

Het vorig jaar is een proef genomen met het systeem de rijksbegroting 1968 — een 17-tal hoofdstukken — zo te behandelen, dat elk begrotingshoofdstuk (praktisch gesproken voor elk departement één plus een drietal algemene hoofdstukken) eerst in een openbare commissievergadering werd behandeld. Daarnaast was een algemene commissie ingesteld — de z.g.n. ABC — waarin alle begrotingshoofdstukken nog eens, voor wat betreft de wensen en verlangens met financiële consequenties, aan de orde kwamen. Wat dit laatste betreft zou deze ABC zich beperken tot het uitbrengen van adviezen over moties en amendementen die financiële gevolgen zouden hebben. De bedoeling daarvan was, een zeker evenwicht te brengen in de uitgesproken, geldkostende wensen en de mogelijkheden van een verantwoord financieel beleid.

Niet geheel bruikbaar

Alles overziende heeft het systeem niet onverdeeld gunstig gewerkt. Regelmatig werden er twee commissievergaderingen tegelijk gehouden. Kleinere fracties renden van de ene naar de andere vergadering en terug om toch nog hun oordeel over een bepaalde begroting te kunnen geven. Een aantal commissievergaderingen verzandden in uitvoerigheid en wijdloopigheid, zonder dat de kern van het beleid aan de orde kwam. Het pittige debat, ook over onderdelen van het beleid, is helaas maar weinig gehoord.

Bovendien misten de Kamerleden voor de behandeling een groot aantal concrete inlichtingen. Ook het publiek — in tegenstelling tot de vroegere begrotingsbehandeling — worstelde met dit laatste: het niet verkrijgen van concrete informatie over tal van punten.

Ook bij de regering en de pers leefden bezwaren tegen dit systeem. Terwijl bovendien — en dat was wel de bedoeling — de begrotingsbehandeling niet voor de Kerstdagen klaar kwam! De commissie uit de Kamer die zich met de werkwijze bezig houdt, heeft na de proef 1968 zich met alle fracties verstaan, met de minister-president, met het bestuur van de parlementaire pers en ook met degene die de begrotingsbehandeling moesten vastleggen: de stenografische dienst.

Na grondige bespreking kwam deze commissie — de heren Biesheuvel en Aantjes waren daarin de A.R.-leden — tot de conclusie, in beginsel toch het systeem te handhaven. De gebreken die terecht waren geconstateerd, moeten

verbeterd worden. Waarbij er nog eens terecht nadrukkelijk op werd gewezen, dat niet deze commissievergaderingen „de dienst uitmaken”, maar de (voltallige) Kamerzitting. Deze plenaire vergadering van de Kamer behandelt de begroting — de commissievergadering moet die voorbereiden.

Gewijzigd

De proef 1968 wordt derhalve voortgezet met de navolgende wijzigingen:

a. Bij wijze van uitzondering — vooral bij die departementen waarbij kennis van veel feiten nodig is om tot een oordeel te komen (bijvoorbeeld C.R.M. en Verkeer en Waterstaat) — kan een begrotingsbehandeling ook op een andere manier worden behandeld.

De betreffende vaste commissie uit de Kamer (voor elk departement is er één) moet deze keus voorbereiden. De Kamer dient te besluiten — op voorstel van deze vaste commissies — of de begroting in openbare commissievergaderingen zal worden behandeld.

Deze andere mogelijkheid van behandelen schuilt hierin, dat de (gewone) openbare beraadslaging niet wordt voorafgegaan door een openbare commissievergadering, maar door een voorlopig verslag, inhoudende slechts feitelijke vraagpunten (geen beleidsvragen dus) gevolgd door een memorie van antwoord. Op deze wijze worden ook de algemene financiële beschouwingen voorbereid — tot vrij grote bevrediging van alle fracties, die daarbij betrokken zijn. Men weet dan waarover men concreet oordeelt, terwijl toch een grondig debat over dat totale beleid kan worden gevoerd.

Het oordeel van deze keuzemogelijkheid is, dat er met beide systemen dit jaar verdere ervaring kan worden opgedaan. Wellicht was het wenselijk, dat de Kamer — voor zij in de keuzemogelijkheid een beslissing neemt — dit niet doet zonder beraadslaging.

b. Voortaan zal op één dag niet meer dan één commissievergadering worden gehouden. Voor de meeste fracties, de pers en de stenografische dienst zijn meer commissievergaderingen op één dag een niet acceptabele overbelasting die beslist ten nadele werkt van een goede begrotingsbehandeling.

c. Als er een openbare commissievergadering zal zijn, zal er de mogelijkheid moeten blijven, tevoren aan de regering een aantal schriftelijke feitelijke inlichtingen te vragen. Wel zal hiervan een beperking nodig zijn. Een te grote hoeveelheid werkt vertragend, terwijl na dit summier „voorlopige verslag” — de antwoorden van de regering in elk geval voor de openbare behandeling in de Tweede Kamer — de plenaire zitting — binnengekomen moeten zijn.

d. De openbare commissievergadering moet voortaan worden voorzien van een beperkte agenda, die een aantal duidelijke zaken betreft. Zo, dat minister en

Kamer (en dus niet alleen de daarbij betrokken Kamerleden en andere deskundigen) één en ander begrijpen. De voorzitter van deze commissie zal er zelf bij moeten zijn, om zondig in overleg met de bewindsman onduidelijkheden te voorkomen.

e. Slecht gewerkt heeft de regel, dat amendementen en moties in de openbare commissievergadering in behandeling genomen moesten worden en voorzien moesten worden van een advies. Voortaan zal daarom in die commissievergadering daarover niet meer worden gestemd. Dat gebeurt — en dus met motivering — in de plenaire zitting. Het kwam namelijk voor, dat een spreker in de openbare commissievergadering lid noch plaatsvervangend lid was. Hij kon het door hem aangesneden punt wel behandelen, maar mocht niet stem-

Ook de pers had bezwaren.

men! Zelfs niet, als door hem het amendement was ingediend.

f. Spreektijdbeperking zou op zichzelf al een verplichting geweest zijn, gelet op de ervaring. Maar of dit al dan niet gebeuren zal hangt af van de betreffende commissie. En dan nog is er de grote kans, dat het geen resultaat afwerpt. Om de leden toch te „binden”, ligt er het voorstel per begrotingshoofdstuk niet meer tijd uit te trekken dan anderhalve dag — zo mogelijk één dag. Dat is juist: Kamerleden moeten wat dat spreken betreft klem gereden worden.

Trouwens, komt de commissie niet klaar, dan is er later volop de gelegenheid op een andere wijze met de bewindsman van gedachten te wisselen. Zij het in een besloten vergadering! Echter met de plicht, daarvan een openbaar verslag te doen uitgaan.

g. Gelukkig was er oog voor „méer tijd uittrekken” voor de plenaire vergadering. De voorheen geldende vijftien of twintig minuten per fractie was beslist onvoldoende. Politieke discussies kwamen niet uit de verf! En dat kan de dood voor de politiek betekenen. Dat is de reden waarom meer tijd beschikbaar zal worden gesteld. Een voorbeeld is ook dat vlak na het verschijnen van de Handelingen men van plan is de gewone openbare Kamervergadering te houden.

ABC

h. Tenslotte de ABC. Gelet op de ervaring van het vorig jaar wordt deze commissie voorlopig in de ijskast geplaatst. Dat kan omdat het reglement van orde deze commissie facultatief heeft gemaakt. De ABC kan maar moet niet functioneren. In de praktijk van 1968 is gebleken dat het functioneren van de ABC, zoals de uitvinders dat zich voorstelden (nog) niet kon worden gerealiseerd. Zij hadden gedacht dat een alzijdig samengestelde Kamercommissie samen nog eens de amendementen en moties die bij de afzonderlijke begrotingen warer ingediend, konden doornemen en dan naar de op dat moment bestaande financiële mogelijkheden een prioriteit zouden kunnen vaststellen. Deze wens werd geen realiteit. De adviezen van de ABC beperkten

zich tot het weergeven van meerderheden en minderheden op basis van de argumenten die al breedvoerig in de openbare commissievergaderingen waren gebruikt.

Over het algemeen deze (de meerderheidsargumenten): „Het financiële beleid is al beoordeeld en in grote lijnen geaccepteerd. Meer financiële mogelijkheden liggen er niet — tenzij er acceptabele voorstellen nu komen tot dekking van deze extra wensen (uitgaven). Als dat niet het geval is, moet het extra gevraagde worden afgewezen”.

Ook waren de amendementen en moties vaak voorzien van een concrete politieke bedoeling, zodat het weinig zinvol was de ABC er nogmaals in te betrekken.

De Kamer zal bovengemeld voorstel wel aanvaarden, nu zo'n uitvoerig overleg heeft plaats gehad.

Wij zullen zien hoe deze versie van de begrotingsmethode ervaren wordt. Als de Kamer haar medewerking straks wel geeft, wat kort en toch bondig te worden in z'n geheel — hetgeen evengoed voor bewindslieden geldt — dan zal deze Kamerwerkwijze wellicht beter bevredigen dan de voorgaande. K.

Pijn?
gebruik dan
SALONPAS

SALONPAS helpt tegen reumatische pijnen, gewrichts-, spier- en lende pijn. tegen pijnen, veroorzaakt door kneuzingen, stijve schouders, verstuikingen en zenuwpijnen. SALONPAS is een medicinale pleister die smeren en wrijven overbodig maakt. SALONPAS pakt de pijn bij de bron aan.

SALONPAS

Verkrijgbaar bij Uw apotheker of drogist. Prijs p. pakje v. 10 st. 1.65

Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam Korenaarstraat 55 Telefoon 231162

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennepe
02526-2541

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING VAN HET NEDERLANDSE ZIEKENHUISWEZEN

DOOR A. G. VAN OMME

HET is geen geringe opgave de niet in de te bespreken materie ingevoerde lezer een overzicht te geven van het ontstaan en de ontwikkeling van het Nederlandse ziekenhuiswezen.

Ziekeninrichtingen, zowel voor lichamelijk als voor geestelijk zieken, bestaan er in ons land uiteraard al eeuwenlang. De organisatie van dit onderdeel van de volksgezondheid, tegenwoordig intramurale gezondheidszorg genoemd, heeft echter pas na de laatste wereldoorlog een aanvang genomen. De bouwstenen, waaruit deze organisatie wordt samengesteld, zijn grotendeels van vroegere datum. De oudste organisaties worden gevormd door diegenen, die belast zijn met de leiding van de afzonderlijke ziekeninrichtingen.

In 1899 werd opgericht de vereniging van directrices en adjunct-directrices, in 1900 volgde de oprichting van de geneeskundige vereniging tot bevordering van het ziekenhuiswezen, die de directeurs-medicci onder haar vleugelen verenigt, terwijl in 1921 de vereniging van ziekenhuis-economen en administrateurs werd opgericht.

Behoeft aan contact

Inmiddels begonnen ook de afzonderlijke huizen behoefte te voelen aan onderling contact. Merkwaardig is dat deze behoefte het eerst gevoeld werd door de psychiatrische inrichtingen: in 1918 werd opgericht de Vereniging van Psychiatrische Inrichtingen in Nederland, de V.P.I.N. (het op 3 en 4 oktober te Amsterdam te houden ziekenhuiscongres, zal geheel in het teken van dit vijftigjarig jubileum staan!).

In 1919 volgde de oprichting van de Bond van Gereformeerde Verenigingen en Stichtingen van Barmhartigheid, de eerste organisatie in ons land waarvan zowel ziekenhuizen als psychiatrische inrichtingen deel uitmaakten. Een nieuwe vereniging aanschouwde het levenslicht in 1922, de Vereniging van Ziekenhuizen in Nederland (V.V.Z.) waarvan de oprichting in het bijzonder werd gestimuleerd door de overheidsziekenhuizen. Van deze vereniging zijn thans de niet op confessionele basis staande ziekenhuizen lid.

In 1928 verscheen de eerste r.-k. vereniging ten tonele, de huidige Katholieke Vereniging van Inrichtingen voor behandeling en verpleging van geestelijk gestoorde (K.V.I.).

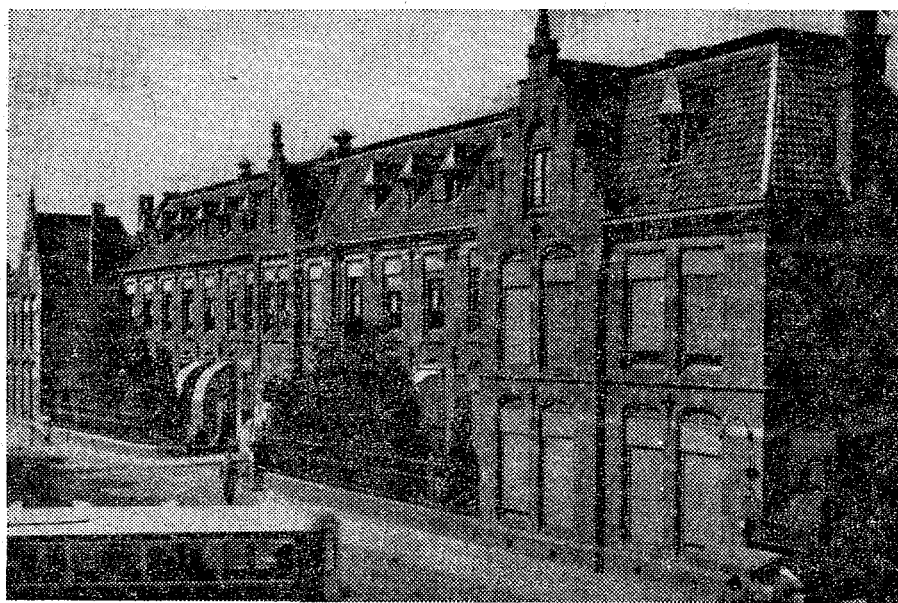
In 1930 werd de Bond van Nederlandse Diaconessenhuizen opgericht en tenslotte als laatste vóóroorlogse organisatie in 1933 de Vereniging van Katholieke Ziekenhuizen (V.K.Z.).

Als enige na-oorlogse organisatie verscheen in 1946 nog ten tonele de Bond van Protestants Christelijke Ziekenhuisinrichtingen, waarvan zowel ziekenhuizen als psychiatrische instituten deel uitmaakten.

Overkoepeling

Alle bovengenoemde organisaties beseften dat intramurale gezondheidszorg niet gediend was van een zo grote versnippering van krachten, zodat men elkaar trachtte te vinden in een overkoepelend orgaan.

Bijna zou dit gelukt zijn. De katholieke kerkelijke overheid had echter overwegende bezwaren, zodat eind 1947 werd

Academisch ziekenhuis in Groningen

opgericht de Stichting „het Nederlands Ziekenhuiswezen”, gevormd door: De Bond van Directrices en Adjunct-directrices; De Geneeskundige Vereniging; De Nederlandse Vereniging van Ziekenhuis-economen; De Vereniging van Psychiatrische Inrichtingen; De Gereformeerde Bond; De Vereniging van Ziekenhuizen; De Bond van Diaconessenhuizen; De Bond van Protestants Christelijke Ziekenhuizen; echter zonder de Katholieke Vereniging van Inrichtingen voor behandeling en verpleging van geestelijk gestoorde (K.V.I.) en De Vereniging van Katholieke Ziekenhuizen (V.K.Z.).

Beide laatste organisaties bleven naast elkaar bestaan tot 1957, het jaar waarin werd opgericht het Centraal Bureau voor het Katholieke Ziekenhuiswezen (C.B.K.Z.).

Inmiddels waren er, zoals uit het voorafgaande blijkt, in de protestants christelijke sector drie ziekenhuisbonden ontstaan, die onderling nauwelijks contact hadden.

Dat deze situatie, met name nu er op landelijk niveau gewerkt moest worden, weinig bevredigend was, is zonder meer duidelijk.

I.P.Z.

Uit dit gevoel van onbehagen ontstond dan ook via de commissie van overleg een nieuw overkoepelend orgaan: het Interkerkelijk Protestants Ziekenhuiswezen (I.P.Z.), gestart in 1950 en gevestigd in Utrecht.

Het bestuur bestaat uit zestien leden, twee vertegenwoordigers van ieder der drie protestants-christelijke ziekenhuisbonden, twee leden aangewezen door het Groot Moderamen der Ned. Herv. Kerk, een lid aangewezen door de synode der Gereformeerde Kerken, terwijl vijf leden door het bestuur worden aangewezen, van wie twee leden uit de kleinere kerken worden aangezocht.

Bovendien werd contact opgenomen met het Oranje-Groene Kruis, hetgeen er toe leidde dat sinds 1965 twee bestuursleden door deze organisatie worden aangewezen, zodat er in de protestants-christelijke sector van de volksgezondheidszorg een begin is gemaakt met een overkoepeling van intra- en extramurale gezondheidszorg.

De redactie van Nederlandse Gedachten wil de komende tijd aandacht schenken aan het welzijnsbeleid in Nederland.

Het welzijnsbeleid is een actuele en uiterst dringende zaak. Om de problemen die er op dit terrein liggen aan de lezer duidelijk te maken zijn in eerste instantie algemeen oriënterende artikelen nodig, die handelen over bepaalde facetten van het welzijnsbeleid.

Op deze pagina vindt u een eerste artikel over dit onderwerp en wel speciaal over het Nederlandse Ziekenhuiswezen. De schrijver van dit artikel, de heer A. G. van Omme is directeur-geneesheer van het ziekenhuis „Bethesda” in Hoogeveen.

Stichting „Het Nederlands Ziekenhuiswezen”, bestonden naast elkaar, aanvankelijk zonder contact.

Nationale ziekenhuisraad

Daar een zeker contact echter onmisbaar was, ontstond al spoedig een contact-commissie tussen de beide in Den Haag gevestigde bureaus. Dit contact ging allengs beter functioneren.

Tenslotte werd duidelijk, mede door het beleid van de overheid, (decentralisatie: grote verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke organen), dat er een nationale organisatie diende te komen, die voldoende „gewicht” en besluitvaardigheid zou bezitten om in samenspel met de overheid, mede het beleid ten opzichte van de intramurale gezondheidszorg te kunnen bepalen.

Zo ontstond in december 1966 de Nationale Ziekenhuis Raad. Om zichzelf voldoende gewicht te geven, werd begonnen met de oprichting van een Nationaal Ziekenhuis Instituut, dat 1 september a.s. zijn werkzaamheden zal aanvangen. Dit instituut heeft tot doel, „ten behoeve van de Nederlandse ziekenhuizen, de organisaties der ziekenhuizen, de overheid en andere belanghebbenden, werkzaam te zijn als orgaan van onderzoek op; wetenschappelijke grondslag en als centrum van informatie, advies en bijstand op vaktechnisch gebied, zulks ter bevordering van het optimaal functioneren van de ziekenhuizen en het ziekenhuiswezen in Nederland, één en ander mede met betrekking tot de overige sectoren van de gezondheidszorg” (artikel 2 der statuten).

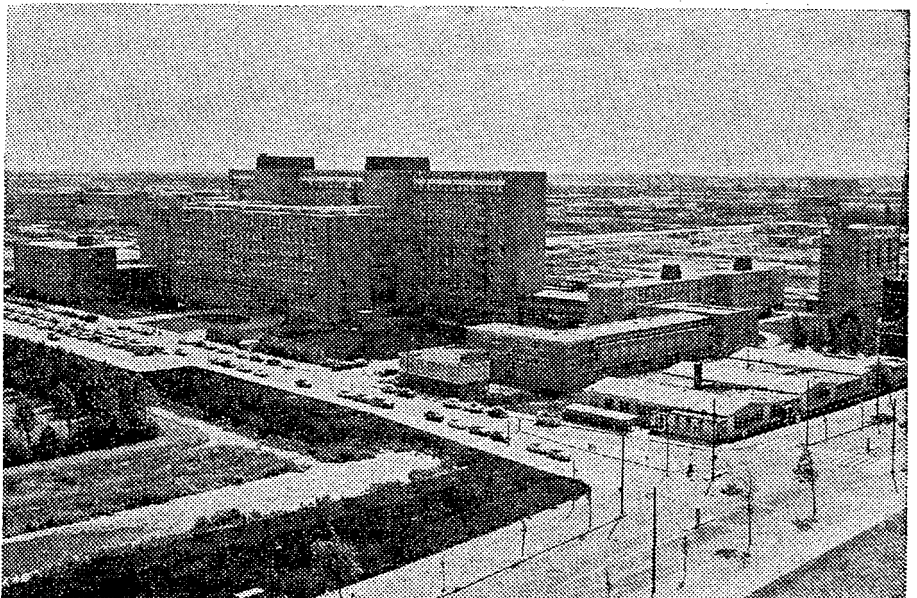
Welke structuur?

De besluitvaardigheid van de N.Z.R. laat echter nog veel te wensen over. Een breed samengestelde commissie bezint zich thans op de vraag, hoe de N.Z.R. gestructureerd zou moeten zijn om op efficiënte wijze een slagvaardig beleid te kunnen voeren.

Dit voorjaar verscheen een interim-rapport, dat door de aangesloten organisaties over het algemeen welwillend is ontvangen.

De Nederlandse ziekenhuiswereld ziet met grote belangstelling uit naar de definitieve voorstellen van deze structuurcommissie in de verwachting, dat een goed functionerende organisatie van het Nederlandse ziekenhuiswezen eindelijk gerealiseerd zal worden.

V.U. ziekenhuis in Amsterdam

OVERHEIDSSUBSIDIE AAN POLITIEKE PARTIJEN

DOOR DR. P. J. BOUKEMA

EEN van de dingen die je moeilijk kan weigeren is het op gang brengen van een discussie. Dat geldt temeer als - ongevraagd - de zaak zo wordt geregeld dat je, althans voorlopig, het laatste woord krijgt: ook in Nederlandse Gedachten een niet altijd gevolgde gedragslijn. Vooral echter nu het gaat over overheidssubsidiëring van politieke partijen is een discussie zinvol, niet alleen gezien het belang van het onderwerp sec, maar ook omdat het vraagstuk als de tekenen niet bedriegen binnen afzienbare tijd aan actualiteit gaat winnen.

Aanleiding

Mede aanleiding tot deze discussie waren de stellingen van De Kwaadsteniet en mij bij onze respectievelijke proefschriften. Nu ben ik altijd al van mening geweest dat de verplichting, die het Academisch Statuut aan promovendi oplegt om bij het proefschrift nog stellingen toe te voegen, moet worden geschrapt. Die regel provoceert namelijk tot overbodige samenvatting van het in het proefschrift betoogde, tot het bot vieren van hobbies, tot het doen van uitspraken over onderwerpen die men onvoldoende overziet of tot het uithangen van de humorist. Het feit dat

ik nu oog in oog sta met een enkele jaren geleden geponeerde, noodzakelijkerwijs toen niet toegelichte opvatting, sterkt me nog in de overtuiging dat stellingen uit de boze zijn. Tenslotte wordt je dan toch maar aangesproken op wat je „met de voor een promovendus passende vrijmoedigheid“ (Donner¹) hebt beweerd.

Bij de keuze van de schrijvers heeft de redactie van Nederlandse Gedachten zich kennelijk laten leiden door de gedachte dat de stellingen van de Kwaadsteniet en mij elkaar weerspreken. En ook De Kwaadsteniet schrijft dat zijn stelling rechtstreeks tegen die van mij ingaat. Dat gaat echter niet helemaal op. Het zou best kunnen dat ik weliswaar subsidiëring door de overheid van politieke partijen een gevaar voor de goede werking van een parlementaire democratie acht, maar dat ik toch uiteindelijk dergelijke subsidiëring aanvaardbaar vind omdat niet-subsidiëren groter gevaar met zich zou meebrengen. Ook laat de stelling van De Kwaadsteniet de redenering toe, dat hoewel in beginsel overheidssubsidie aan politieke partijen aanvaardbaar is er zoveel gevaar aan verbonden is voor de goede werking van een parlementaire democratie dat hij uiteindelijk een dergelijke subsidie afwijst. Ik wil daarmee zeggen dat onze stellingen slechts een deel van de problematiek aanstippen en dat in die stellingen een uiteindelijk

antwoord op de vraag: wel of geen subsidie niet zonder meer gegeven is.

Buitenland

In het eerste artikel van deze serie is een indruk gegeven van de situatie in het buitenland. Daarbij is het goed te bedenken dat het zeer moeilijk is inzicht te krijgen in de mate waarin partijen reëel gesubsidiëerd worden. Als men onder overheidssubsidiëring verstaat „al of niet verkapte financiële steun vanwege de overheid aan private personen en instellingen“ (AR rapport „Subsidiepolitiek“) dan is per definitie de „verkapte“ financiële steun al moeilijk te achterhalen. Dit geldt echter ook, zij het in mindere mate, voor rechtstreekse steun. Zo vermeldt De Kwaadsteniet dat volgens zijn gegevens aan politieke partijen geen overheidssubsidies worden verstrekt in Amerika en Frankrijk. Toch zou men de overheidsfinanciering van de voor-verkiezingen in Amerika (primaries) kunnen beschouwen als subsidies en dit is ook het geval met de bijdragen die in Frankrijk ter bestrijding van bepaalde verkiezingskosten worden gegeven. Trouwens: het beschikbaar stellen van zendtijd voor radio en televisie is evenzeer een vorm van overheidssubsidie. Op de situatie in het buitenland wil ik verder niet ingaan; alleen nog een opmerking over de overheidssubsidiëring van partijen in de Duitse Bondsrepub-

liek. De Kwaadsteniet vermeldt dat vanaf 1959 de Bondsrepubliek en de deelstaten aan de partijen subsidies verlenen, waarbij men in 1965 kwam tot een begrotingspost op de bondsbegroting van 38 miljoen D.M. De zin die op deze mededeling volgt, („Over deze staatsfinanciering is heel wat gediscussieerd in de Duitse Bondsrepubliek“) kan niet anders dan als een meesterlijk „understatement“ worden gekenschetst. De kwestie is namelijk deze, dat het Bundesverfassungsgericht in 1966 die vorm van subsidie *ongrondwettig* heeft verklaard. Het Hof sprak uit dat het verstrekken van overheids gelden aan de partijen voor het vervullen van hun algemene taak, in strijd is met het democratisch beginsel van een vrije en open menings- en wilsvorming. Bovendien zou deze overheidssteun zich niet verdragen met art. 21 van de Duitse grondwet, welk artikel — volgens het Hof — uitgaat van partijen als vrij concurrerende, uit eigen kracht werkende en van de staat onafhankelijke groeperingen. Voorwaar, een wat minder rooskleurig beeld dan uit de schets van De Kwaadsteniet prijkt. Lichtpunt voor de partijen was de stelling van het Hof, dat bijdragen in de verkiezingskosten aanvaardbaar was. Vandaar dat de regeling in de wet op de politieke partijen (1967) zich tot een bijdrage in deze kosten beperkt.

Subsidieperikelen

Subsidiëring door de overheid van private personen of instellingen levert gewoonlijk moeilijkheden op. Of het nu gaat om overheidssteun voor kerkbouw of om subsidiëring van „godonterende literatuur“: niet zelden staan voor- en tegenstanders fel tegenover elkaar. Sommigen vrezen dat overheidssteun gepaard gaat met verlies van vrijheid en zelfbeschikkingsrecht van de ontvanger.

Dit was één van de argumenten die tegen subsidiëring van kerkbouw werd aangevoerd. Anderen willen juist — bijvoorbeeld bij subsidiëring van kunst — dat de overheid zich bij de beslissing om te subsidiëren mede laat leiden door haar oordeel over de inhoud van de kunstuiting, de boodschap van de kunstenaar. Wanneer daarvoor als argument wordt gebruikt dat de overheid toch verantwoordelijk is voor wat met behulp van overheids gelden mogelijk wordt gemaakt, dan is de bij de eerste groep levende vrees voor verlies van vrijheid bij subsidiëring wel te begrijpen.

In -antirevolutionaire kring bestaat tegen subsidiëring op zichzelf geen overwegend bezwaar. Steeds moet echter gelet worden op wat gesubsidiëerd wordt. Beperken we ons derhalve tot subsidiëring van politieke partijen.

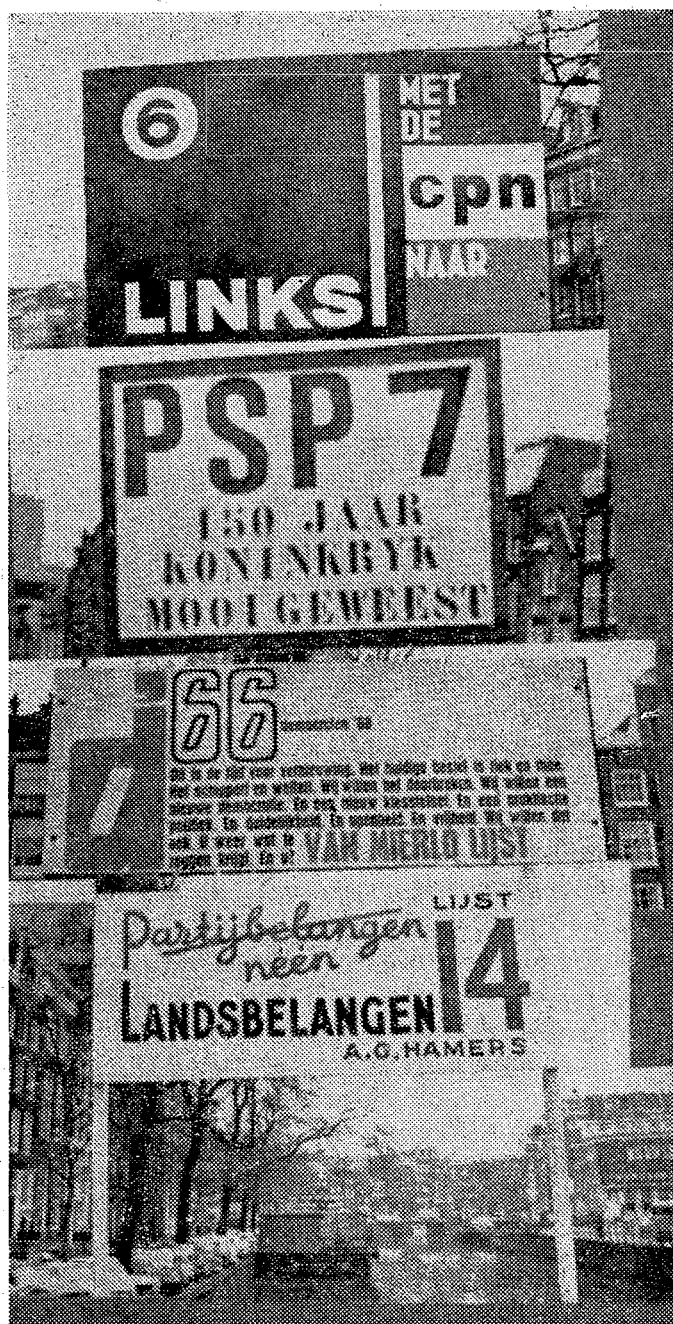
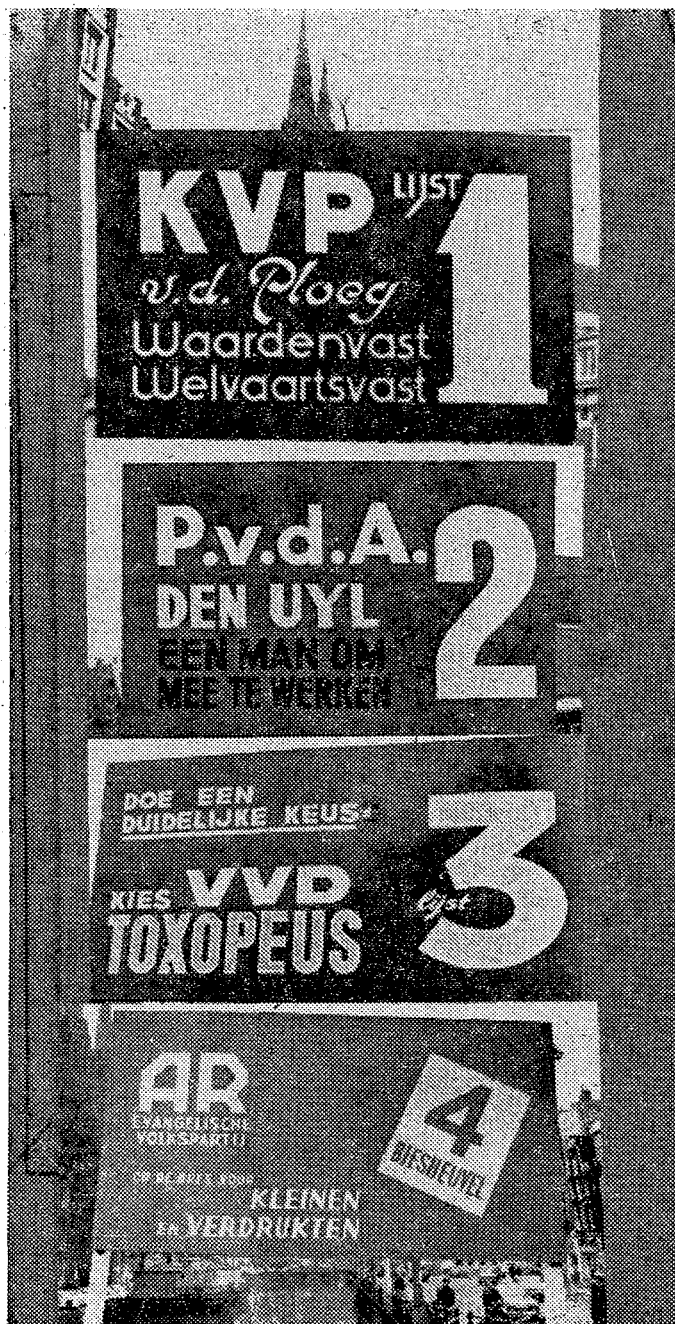
Voordelen subsidie

Breed heeft De Kwaadsteniet zijn taak om de voordelen van de overheidssubsidie voor de politieke partijen te belichten opgevat. Te breed naar mijn smaak. Voornamelijk is hij immers — bij voorbaat in de verdediging? — de bezwaren van de subsidie te lijf gegaan. Wat nu zijn argumenten pro betreft komt zijn redenering op het volgende neer: a. het werk van de partijen is een publieke zaak en in het algemeen belang; b. de partijen beschikken over te weinig geld om dat werk naar behoren te kunnen vervullen; c. tegen subsidiëring door de overheid bestaan geen principiële nog overwegende praktische bezwaren, weshalve het beraad over de wijze van subsidiëring zo snel mogelijk dient te worden begonnen.

Voor nu in te gaan op bezwaren tegen subsidiëring een enkel woord over deze punten. Wat punt a betreft heb ik geen moeite. De Kwaadsteniet te volgen. Politieke partijen vervullen uitermate nuttige functies in ons staatkundige bestel en het is stellig in het algemeen belang dat ze die blijven vervullen.

Zonder partijen zou de invloed van de burgers op het regeringsbeleid tot praktisch nul zijn gereduceerd, terwijl de invloed van enkelen daarop beslissend zou zijn. Meer moeite heb ik met punt b. Gesteld wordt „dat door gebrek aan geld geen goede, geen voldoende taakvervulling door de politieke partijen plaats vindt“. Het valt te begrijpen dat iemand die wellicht dagelijks geconfronteerd wordt met een — door geldgebrek — onvoldoende

• Vervolg op pag. 7

SAMENLEVING VAN NIET- EN WEL-GEHANDICAPTEN

• Vervalg van pag. 1

Men zal aanstonds beseffen dat voor de lichamelijk gehandicapte dit toch weer geheel anders ligt. Een lichamelijk zwaar-gehandicapte heeft ten aanzien van huiselijkheid, intimiteit („privacy”) en sociale contacten precies dezelfde wensen als de niet-gehandicapte, maar noch het gewone gezin, noch het moderne huis, noch de openbare gebouwen (om niet meer te noemen) zijn berekend op vervulling van al zijn volkomen-normale wensen.

Aan die vervulling wordt in ons land hard gewerkt. Wat hiervoor echter komt kijken, is in staat de niet-deskundige van de ene verbazing in de andere te doen vallen. Want het gaat om **integratie in de samenleving**; in een samenleving die overstroomt van welvaart en die de aan de gehandicapte toekomstige portie hem niet mag onthouden.

Voor de één is het een aangepaste woning; voor de ander een gezinsvervangend tehuis of een behoorlijk dagverblijf. Fraaie invalidewagens, omgebouwde auto's, dure blinden-geleidhonden, steeds fijnere gehoorapparaten: het komt allemaal ter beschikking. Met een „houten poot” of een „lapje voor het oog” hoeft niemand in Nederland zich meer te vertonen. In „Het Dorp” kan de rolstoel-mens de straat op en zelf zijn postzegels en buitenlandse valuta halen, maar in dorps-X en stad-Y moet hij nog appelleren op een anders gunsten, want daar zijn de stoepen en trappen voor hem oneindig hoog. En hoeveel hypermoderne kerken moeten, na afgebouwd te zijn, een architectonische knauw ondergaan, omdat men de gehandicapten, Gods liefste kinderen, had vergeten...? De voorziening voor hen treffen wij dan maar liefst aan de achterkant, want dat is toch logisch..... **Aanpassing van woningen kost geld.** De speciale huisvesting in een gezinsvervangend tehuis kost waarschijnlijk nog veel meer. De opsporing van vergetenen of weggestopten kost ook al geld. En wie een plotseling „invaliden” geworden verkeersslachtoffer kan over-leiden naar een volstrekt nieuwe wereld om hem daarin — echt en met levensgeluk — te leren leven, die is zijn gewicht in goud waard, al zal hij wellicht niet dit als vergoeding voor zijn diensten verlangen. Maar zijn salaris komt hem toe. En wanneer dan en vrijdenker en bijbelgelovige beiden maar goed bedenken, dat hier méér aan te pas komt dan geestelijke raad of zielszorg, dan zullen zij aldaar in overtuigende radicaliteit de handen ineen slaan om aan de revalidatie van deze nieuwe gehandicapte het volle menselijke pond te geven.

REÏNTEGRATIE

Want revalidatie moet uitlopen op reïntegratie in de samenleving. Dit houdt

Snelle persen en vakkundig personeel staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken

periodieken boeken en handelsdrukwerk

rotatie

DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drift 13 / tel. 030 - 19446
Utrecht

óók in: als gehandicapte niet-ervaren worden (door de omgeving) als een curiositeit.

Kan het kerkvolk zeggen de gehandicapte zuster meer voor aanstaring te vrijwaren dan dit in stadion of bioscoop gebeurt?

Of om wat directer in de levensbeschouwelijkheid van de Nederlandse volksziel door te dringen: kan het rechtzinnige Nederland, de kerkelijke pers voorop, verklaren, dat het dieper, meer evangelisch, de gehandicaptenproblematiek in de moderne welvaartsstaat heeft getoond te begrijpen, dan de kerkelijk-indifferenten?

Het valt van een wereldvreemde theologie eigenlijk ook niet te verwachten. Een rechtzinnig theoloog over revalidatie te laten schrijven zou waarschijnlijk in niets anders uitmonden, dan dat hij (weer) bewogenheid gaat prediken. En dat is nu juist datgene, waaruit de gehandicapte bezig is zich te emanciperen! De zin van de menselijke handicap gaat de tegenstelling tussen atheïst en gelovige te boven. De gehandicapte mens met zijn handicap te leren leven, is een moderne cultuuropdracht: de gelovige mens die gehandicapt is en die zijn aandeel ontvangt in de vervulling van die cultuuropdracht, zal God loven omdat zijn wegen onnaspeurlijk wijs zijn.

Gezien als cultuuropdracht kunnen we ten aanzien van de revalidatie in Nederland zeker nog wensen hebben.

Bij de vermelding van de twee wetten WAO en AWZ hebben we ervoor gepleit de revalidatie uit de medische wetten te halen. Laten we ons door geen schijn laten misleiden: we zijn daarheen goed op weg: de gemeenschappelijke medische dienst heeft het allerliefst in dienst of provinciale revalidatieartsen of sociaal-geneeskundigen voor de revalidatie en die artsen zijn al jarenlang gewonnen en voor de team-gedachte én voor het niet als medicus willen prevaleren. De GMD is, misschien onbewust, bezig om zichzelf van binnenuit open te breken tot de dienstbaarheid aan het grote doel: reïntegratie van de gehandicapten in de samenleving.

Al meer dan honderd jaar nl. sinds de Gemeentewet van Thorbecke in 1851 kennen wij in Nederland de trits rijk-provincie-gemeente. Bij die wet werden alle steden en dorpen onder één noemer gebracht. Er was geen verschil meer, alles was voortaan gemeente. En alle gemeenten werden op dezelfde wijze bestuurd. Ze kregen allemaal een gemeenteraad, allemaal een door de Kroon benoemde burgemeester. Dr. A. Kuypers heeft zestig jaar geleden daar zijn misnoegen over uitgesproken. De gelijkschakeling van stad en platteland tot eenzelfde soort gemeente had zijn instemming niet, evenmin als de door de Kroon benoemde burgemeester, die naar zijn mening in de wet van Thorbecke veel te veel „rijksagent” was, vooral in de plattelandsgemeenten.

De gemeenten werden volgens Kuypers gebruikt als verlengstukken van de rijksoverheid. De a.r. gemeenteraadsleden moesten daar duidelijk stelling tegen nemen en alle nadruk leggen op de zelfstandige lokale taak.

Kuypers stem heeft in dit opzicht weinig invloed gehad. Thorbeckes wet beheerst nog steeds de geesten. Soms krijgt men de indruk dat die wet heilig verklaard is. Wanneer in de laatste jaren steeds meer stemmen opgaan die in de gemeentelijke sector veranderingen wensen, dan worden die wensen door sommigen met een verwijzing naar Thorbecke ter zijde geschoven. Als men overkoepelende bovengemeentelijke organen wil die bepaalde ge-

Maar ook organisatorisch zijn we hier heen op weg. Boven werden genoemd de provinciale revalidatiestichtingen. De teamgedachte wordt in die stichtingen niet meer aangevochten. Een Brabantse arts heeft een 15 jaar geleden het devies tot die stichtingen uitgegeven. Alle elf provinciën bezitten er thans een. Deze stichtingen zijn ondefinieerbaar — althans in enkele woorden — wat hun taakstelling betreft. Verder zijn ze honderd procent Nederlands. Een prachtinstelling! Maar we hebben óók twee sociale ministeries en dit verschijnsel is ook honderd procent Nederlands! En van dit laatste fenomeen krijgen onze provinciale revalidatiestichtingen de geduchte gevolgen te incasseren.

Als revalidatie een eenheid, laten we zeggen: één concept moet zijn — en dat móet het zijn —, dan is concurrentie tussen hen, die eraan medewerken uit den boze. Niet enkel de ongelukkig lopende scheidslijn tussen twee regeringsdepartementen is op ons revalidatieterrein een rem op een ongefustreerde ontwikkeling. De velerlei geldmiddelen, waarvan boven sprake was en die vooral — maar toch niet alleen — uit overheidssubsidie verworven moeten worden, zijn praktisch alle in Nederland „haalbaar”, maar men moet bijna een genie zijn om alle subsidie-, uitkerings- en bijstandsmogelijkheden op het concrete geval te kunnen coördineren. Men denke niet, dat ons artikel zo aanmatigend wil zijn dat het de ingewikkelde en gecompliceerde revalidatiezaak als doodsimpel zou willen voorstellen. En toch: opzet van de revalidatie vanuit één groots concept heeft iets verleidelijks. De tijd is er wellicht nog niet helemaal rijp voor. Maar als we bedenken:

dat de overlevingsmogelijkheden voor gebrekkigen groter zijn; dat de verkeersintensiteit haar offers aan „zwaar gewonden” (dan weten we het wel!) zal doen toenemen; en dat de normale menselijkheid van de gehandicapte bezig is tot veler besef door te dringen...

dan lijkt het niet meer zo heel vreemd om te menen, dat een revalidatiewet kernachtig deze totale problematiek zou kunnen aanpakken.

NOG VEEL LEREN

Spelen we wat langer met deze gedachte en zien we een vierdaagse werkweek, of een nog kortere, in onze futurologie wenken, dan rijst het vermoeden of gehandicapten straks nog wel zo zeer zullen „zitten” te springen om arbeidsongeschiktheids(!)-verzekering. Gehandicapt = arbeidsongeschikt?? Het mócht wat! Deze gelijkstelling bevat een stuitende onjuistheid, zelfs nú reeds. Wat gehandicapt-zijn is? Echt, we weten het niet. En wat het betekent om ongevraagd ingedeeld te worden bij de klasse der gehandicapten: weten we dat? **De toekomst zal ons hierin nog veel moeten leren. De hardnekkige verbinding van gehandicapt-zijn met zielig-**

In Ned. Gedachten van vorige week schreef mr. F. Boessenkool zijn eerste artikel over de Samenleving van niet-en-wel-gehandicapten. Hij zei toen dat het ideaal zou zijn een samenleving van alle mensen, de gehandicapten inbegrepen. Want gehandicapten zijn gewone mensen. We moeten geen etiketten plakken.

Mr. Boessenkool schrijft in zijn slotartikel dat er nog heel veel moet gebeuren op het terrein van de gehandicapten en hun plaats in de samenleving. Revalidatie is nodig maar ook reïntegratie.

Mr. Boessenkool is wetenschappelijk medewerker van de Gereformeerd Sociale Arbeid (G.S.A.)

zijn fungeert voor de gehandicapte als een sociale klip, vele malen verraderlijker dan een onverbiddelijke medische aankondiging dat er een amputatie moet plaats vinden.

Het eigenlijke probleem van de gehandicapten is hun sociale discriminatie, met „bewogenheid” wel te verergeren, maar niet te verhelpen.

Over ons onderwerp hebben we iets geschreven. Men mag het gepresenteerde bont vinden, tot kakelbont toe. Dan betekent dit, dat het geschrevene in de roos geschoten heeft, want de orde in dit probleemveld is nog op geen stukken na gevonden.

CENTRALE VERGADERINGEN

WIJ KOMEN BIJ EEN

Het Verband van a.r. gemeente- en provinciebestuurders houdt op woensdag 18 september 1968 in het Jaarbeursrestaurant te Utrecht zijn jaarvergadering. Aankomst 10.00 uur.

In de middagvergadering (aankomst 2.00 uur) spreekt mr. V. G. M. Marijnen over „Nieuwe bestuursvormen”.

Ook belangstellende niet-raadsleden hartelijk welkom.

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

NIEUWE BESTUURSVORMEN

meentelijke taken voor een regio, voor een streek, kunnen behartigen dan wordt het begrip „vierde bestuurslaag” als een afschrikkend gevaar ten tonele gevoerd. Dus vierde bestuurslaag? Foei, Thorbecke kende er immers maar drie: rijk - provincie - gemeente. Een nieuw bestuursorgaan tussen de gemeenten en de provincie in — want dat bedoelt men vaak met die vierde bestuurslaag — zou de weg tot besluitvorming en tot de uitvoering van

besluiten allen maar langer maken en dus vertragend werken. Daar heeft natuurlijk niemand behoefte aan. Maar voorstanders van bovengemeentelijke organen ontkennen die vierde bestuurslaag. De meningen lopen dus uiteen. Nu is de oplossing niet zo eenvoudig als een raadslid eens opperde. Hij zei: Wat maken we ons toch druk over een vierde bestuurslaag. We hebben in de kerk toch nooit anders gekend? Generale synode - particuliere (provinciale) synode - classis - plaatselijke kerk.

De bezwaren tegen Thorbeckes conceptie van meer dan een eeuw geleden zijn niet verminderd. Annexatie en wijziging van gemeentegrenzen geven geen afdoende oplossing. Men zoekt het vandaag in overkoepelende organen, bovengemeentelijk of intergemeentelijk, organen met en zonder bevoegdheden, samenwerking in federatief verband enz.

Het Verband van verenigingen van a.r. gemeente- en provinciebestuurders gaat zich woensdag 18 september a.s. met deze zaak bezighouden. Het Verband houdt dan zijn jaarvergadering in het Jaarbeursrestaurant te Utrecht. In de middagvergadering (aankomst 2 uur) zal mr. V. G. M. Marijnen, voorzitter van Rijnmond en benoemd burgemeester van Den Haag, daar over „Nieuwe Bestuursvormen” spreken. Niet-raadsleden die belangstelling hebben voor dit probleem — dat ook een politiek probleem is — zijn van harte welkom.

„In de moderne geïndustrialiseerde maatschappij zien wij een blijkbaar onvermijdelijk toenemen van de overheidsbemoeienis op allerlei gebied. Tevens constateren wij een groeiende gecompliceerdheid der vraagstukken, waarmee de overheid zich bezighoudt. Hierdoor wordt het steeds moeilijker voor de politici, zowel het geheel van de overheidsbezigheden te overzien als ieder afzonderlijk onderdeel te begrijpen.

De grote vlucht van de wetenschappen en de daarmee gepaard gaande specialisatie werken een en ander in de hand.

Deze moeilijkheid geldt speciaal voor die politici, waarvan verwacht wordt dat zij specifieke vraagstukken voortdurend tegen een algemene achtergrond plaatsen. Men kan hier denken aan parlementsliden en aan politici die in de uitvoerende macht de uiteindelijke verantwoordelijkheid dragen”.

Met deze geciteerde woorden leidt dr. G. J. Leibbrandt (36) zijn geschrift „Economien in dienst van politici” in, dat hij als dissertatie verdedigde aan de Vrije Universiteit op 27 juni j.l. Promotor was prof. dr. T. P. van der Kooy. Uit de titel van dit boek blijkt reeds, dat Leibbrandt*) zijn boek toegespitst heeft op het specifieke vraagstuk economie. Dat heeft hij dan tevens gedaan tegen de achtergrond van de Amerikaanse omstandigheden. Dit zijn dus twee beperkingen ten aanzien van het algemene probleem, zoals dat in de aanleg is geschied. Op deze beperkingen komen wij aan het slot van onze beschouwing nog terug.

Specialisten

De schrijver wijst er op, dat men in de Verenigde Staten van Amerika de oplossing van de moeilijkheden, welke de gecompliceerdheid der vraagstukken en de specialisatie met zich meebrengen, heeft getracht te bevorderen door het aantrekken van adviseurs en stafleden, onder wie een belangrijk aantal specialisten. De schrijver geeft een aantal vluchtige maar oriënterende opmerkingen over het Amerikaanse gouvernementele stelsel en de plaats, welke stafleden en adviseurs daar in het algemeen innemen. Daarna splitst zijn werk zich toe op de specialisten op het gebied van de economische politiek, voorzover die werken in het kader van de in 1946 opgerichte „Council of Economic Advisers to the President” (Raad van economische adviseurs van de president) en het in hetzelfde jaar ingestelde „Joint Economic Committee of the United States Congress” (Verenigde economische commissie van het Amerikaanse Congres (Senaat en Huis van Afgevaardigden).

Het hoofdpunt, waar het Leibbrandt in zijn boek om gaat, is de vraag wat de aard is van het advies van economisch adviseurs in dienst van politici. Bij zijn opmerkingen terzake staan hem de Amerikaanse ervaringen met de Council of Economic Advisers to the President en ook met de staf van het Joint Economic Committee of the United States Congress speciaal voor ogen. Niettemin acht hij — en o.i. terecht — veel van hetgeen hij opmerkt ook ter zake dienend voor de relatie tussen economisch adviseurs en politici elders. Het zou in dit kader te ver gaan een volledig uittreksel te geven van hetgeen de schrijver naar voren brengt. Wij volstaan met hetgeen naar onze mening de hoofdzaken zijn van de bedoelingen van de schrijver.

Zo noemt Leibbrandt het een belangrijk gegeven, dat de doeleinden van de economische politiek ondergeschikt zijn aan de hogere doeleinden van de politiek in het algemeen. Derhalve zal de politicus bij zijn besluitvorming op economisch-politiek gebied met de hogere doeleinden en de normen, waaraan naar zijn inzicht zijn politiek moet worden getoetst, rekening moeten houden. Reeds hieruit volgt, dat het ook voor de economisch adviseur moeilijk zal zijn op een abstracte wijze — alleen het economisch aspect beschouwend — advies te geven. Weliswaar suggereert het advies van een econoom op een bepaald punt alléén het economisch aspect te omvatten, maar in werkelijkheid bergt zijn advies meestal — bewust en/of onbewust — ook allerlei andere aspecten in zich.

ECONOMEN IN DIENST VAN POLITICI

DOOR DR. W. DE KWAADSTENIET

Tevens dient op het volgende te worden gelet. Hoe dichter een adviseur zich bij de politieke besluitvormingscentra bevindt — bijvoorbeeld een lid van de Council of Economic Advisers, iemand die behulpzaam is bij het formuleren van doelstellingen en richtlijnen en die adviseert over het gebruik van economische instrumenten — hoe moeilijker hij zich geheel zal kunnen losmaken van zijn eigen voorkeuren ten aanzien van de belangenbeïnvloeding. „Een econoom, die persoonlijk niet zoveel bezwaren heeft tegen een bepaalde graad van inflatie, zal geneigd zijn de eventuele gevolgen voor allerlei crediteuren minder uitvoerig uit te meten dan een econoom, die in inflatie een gevaar ziet”. Dan zijn er ook de eigen opvattingen van de adviserende econoom over de bestaande economische orde. Moet die orde gehandhaafd of geheel/gedeeltelijk veranderd worden? De schrijver formuleert duidelijk: „Een economisch adviseur, die zich geheel van een oordeel over de economische orde bij het formuleren van zijn advies denkt te hebben losgemaakt, misleidt naar ons oordeel zichzelf”. Daarnaast kan — aldus de schrijver — de economische wetenschap op zichzelf ook niet als een objectieve, neutrale wetenschap beschouwd worden. Zij is van normatieve aard.

Objectief advies fictie

Tenslotte zijn er de voorspellingen op economisch gebied. Deze bevatten, evenals de beslissing welke gegevens verzameld moeten worden om tot voorspellingen te kunnen komen, een element van persoonlijke interpretatie. Op al deze gronden is het beter „van meet af aan van de fictie af te stappen, dat de economisch adviseur een objectief advies kan uitbrengen”. Leibbrandt noemt vervolgens de gedachte, dat de economisch adviseur slechts behoort aan te geven welke doeleinden met welke middelen bereikbaar zijn en dat vervolgens de politicus op grond van zijn politieke inzichten hieruit een keuze moet doen, te simpel. Immers: beschikt de politicus in het algemeen over de nodige kennis op economisch gebied om alle gedachtengangen van de economisch adviseur in al hun consequenties te kunnen volgen? „Daar komt nog bij, dat het de politicus vaak

aan tijd ontbreekt om de ontvangen adviezen op al hun merites, met name de impliciet politieke, te beoordelen.

Een politicus, die zich hiervan bewust is heeft er geen bezwaar tegen, dat reeds politieke overwegingen (ook de „politieke haalbaarheid”) in de adviezen die hij van zijn economisch adviseur ontvangt geïncorporeerd zijn, mits deze overwegingen niet al te zeer van de zijne afwijken”.

Leibbrandt wil hiermede niet de indruk vestigen, dat hij van mening is, dat „hoe subjectiever de economisch adviseur te werk gaat en hoe meer hij op de stoel van de politicus gaat zitten, hoe beter hij zijn functie vervult”. Integendeel, hij moet trachten zoveel mogelijk objectief te werk te gaan, maar „met de erkenning dat hem dit nooit geheel zal lukken”. Hij mag niet op de stoel van de politicus gaan zitten, maar mag wel rekening houden met diens politieke voorkeuren. „Wanneer men beide elementen in de adviesrelatie erkent, voorkomt men een zekere mate van zelfbedrog, alsof de economisch adviseur, trouw aan zijn beroepscode, objectief en a-politiek advies kan geven en soms geeft”. Hetgeen in het voorgaande de individuele adviseur geldt, betreft tevens een adviescollege. Ook daarin spelen weer persoonlijke inzichten en persoonlijke voorkeuren een rol.

Nederlandse situatie

Zoals gezegd, heeft Leibbrandt zijn opmerkingen gemaakt tegen de aangeduide Amerikaanse achtergrond. Diverse opmerkingen hebben echter een algemene en ook voor de Nederlandse situatie nuttige strekking.

Nederland blijft echter in Leibbrandt's dissertatie buiten beschouwing. Interessant is (temeer?) zijn zijdelingse opmerking: „Op dezelfde gronden hebben wij bezwaar tegen de gedachte die nog wel heerst, dat het Nederlands Centraal Planbureau als een objectieve verschaffer van cijfers en berekeningen kan worden beschouwd”. Hetzelfde had bijvoorbeeld ook gezegd kunnen worden ten aanzien van de visie, welke tot uitdrukking komt in het jaarlijks verslag van de president van de Nederlandse Bank.

De gedachte kan rijzen of dan niet de politicus-tevens-econoom de beste oplossing is. Maar dan wordt vergeten, dat

slechts enkelingen die kwaliteiten verenigen. Ook blijft de vraag of de man dan politicus-econoom is of econoom-politicus zal zijn.

Wie kan trouwens het uitgebreide terrein van de economie (volledig) (blijven) beheersen en tegelijk al zijn politieke taken (volledig) vervullen? Parlementsfracties zullen het trouwens ook niet alleen van een medelid/econoom moeten hebben voor een uitgebreide en steeds terugkerende oriëntatie. Bovendien gaat het in de politiek niet alleen om economen, van wie de visie van belang is voor een goede algemene politiek. Wij denken bijvoorbeeld ook aan juristen, sociologen, technologen, natuur- en scheikundigen, medici, planologen.

Naar onze mening is het stellig een belangrijke vraag of in ons land de politici wel voldoende georiënteerd worden over de schat van gegevens, waarover wetenschapsmensen en tal van practici uit het gevarieerde dagelijkse leven beschikken. De beantwoording van die vraag (bijvoorbeeld in Nederlandse Gedachten) zou bepaald de moeite waard zijn. Een betere informatie van de politici via (openbare) hearings door Kamercommissies en door fractiecommissies kan bevorderlijk zijn voor een tijdig en adequaat reageren op de snelle ontwikkelingen.

Wat dat betreft kan men stellig wat van het Amerikaanse voorbeeld leren. De vele — en veelal openbare — hearings, welke het Congres houdt (daarnaast zijn er ook de meer directe contacten van President en Congres met allerlei specialisten voor advies), bevorderen door de aanwezigheid van de massacommunicatiemiddelen als de kranten, de radio en de televisie ook een levendige discussie over allerlei actuele zaken, waarbij de bevolking belang heeft. Het geeft niet alleen de politici beter inzicht in hetgeen er in wetenschap en praktijk aan de hand is, maar het geeft andersom ook de specialisten meer inzicht in de ontwikkelingen van allerlei voorstellen en ideeën op politiek en ander terrein. Een en ander kan op voor ons land geëigende wijze van veel betekenis zijn met het oog op de verdere ontwikkeling van onze samenleving.

Uitbreiding staf nodig

Het houden van hearings vraagt uiteraard verwerking van de verkregen gegevens. Dat vraagt nog meer tijd en mankracht. Daarvoor zullen zowel de Kamer als de fracties over een voldoende staf dienen te beschikken. Daarom kunnen wij niet zo goed uit de voeten met Leibbrandt's tweede stelling bij zijn proefschrift:

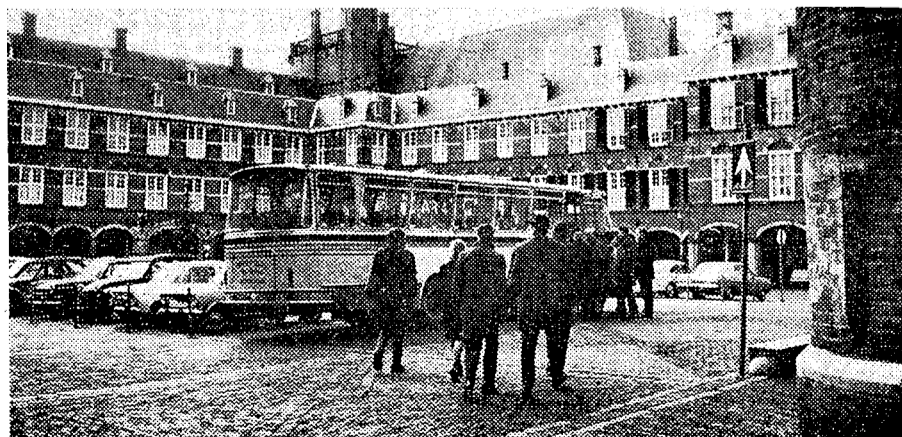
„Het zoeken van een oplossing voor het overbelast zijn van de Nederlandse parlementsliden in een aanzienlijke uitbreiding van de parlementaire staf, is tezeer geënt op het Amerikaanse voorbeeld en houdt te weinig rekening met de functie die het parlement in het Nederlandse staatsbestel heeft”.

Een vraag is natuurlijk wat hij met „een aanzienlijke uitbreiding” bedoelt. Verder is het duidelijk, dat het Nederlandse staatsbestel inderdaad op vele punten afwijkt van het Amerikaanse gouvernementele stelsel, waar bijvoorbeeld wetsvoorstellen alleen door de leden van het Congres ingediend kunnen worden. Bij ons komen initiatiefvoorstellen (nog) slechts zeer sporadisch voor. Niettemin heeft ook bij ons het parlement een mede-wetgevende taak afgezien van zijn belangrijke controlerende functie. Voor een goed functioneren van onze parlementaire democratie zal o.a. een uitbreiding zowel van de staf van de Kamer als van de staven van de fracties naar onze overtuiging bepaald noodzakelijk zijn.

Het zou tenslotte naar onze mening bepaald interessant en nuttig zijn, indien de schrijver zijn boek „Economien in dienst van politici” eens in een artikel voor Nederlandse Gedachten zou willen projecteren op de Nederlandse situatie. Daarnaast zou van belang zijn het door eventueel diverse schrijvers weergeven van een visie over onderwerpen als: technologen, planologen, natuur- en scheikundigen in dienst van politici. Leibbrandt heeft met zijn geschrift stellig politici en daardoor velen gediend wanneer wij over de onderhavige problematiek maar verder denken en de discussie voortzetten.

*) Studeerde rechten (doctoraal 1957) en economie (doctoraal 1960) aan de Vrije Universiteit. Van 1961 tot 1963 studeerde hij aan de Harvard University en het Brookings Institution in Washington D.C. Was vanaf 1957 in verschillende wetenschappelijke functies verbonden aan de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Vrije Universiteit; is vanaf 1965 lector in de economische wetenschappen aan genoemde faculteit.

Uitbreiding staf nodig voor Kamer en fracties

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

Voor betere beton N.V. SCHOKBETON

FABRIEKEN TE ZWIJNDRECHT,
KAMPEN, ELBURG EN VIANEN.
BOUWBEDRIJF TE ZEIST.

In de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland

bouwden wij reeds vele kerken, scholen en boerderijen

N.V. GEBR. SALVERDA AANNEMERSBEDRIJF

'T HARDE - BOVENWEG 7 - TELEFOON 05255 - 253

N.V. Staalsteiger „Gelria“ - Nijmegen

ROGGEWEG 13 - POSTBUS 126 - TELEFOON 53198

Complete roestvrije steigerwerken

Specialiteit: MET VASTE WIGGEN!

LEVERANCIERS VAN

steigerpalen - kortelingen - betonstempels - perkoen-
palen - heipalen - boompalen - afrasteringspalen
piketten - ook gecreosoteerde palen

Rondhouthandel

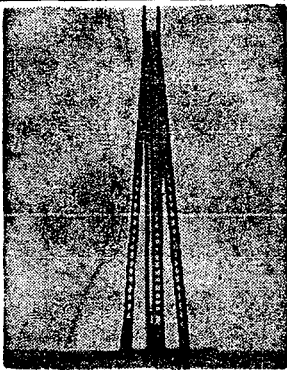
M. J. WILBRINK & ZOON

Dorpsstraat 94 - Beekbergen - Telefoon 05766 - 1397

FA. H. MANSCHOT & ZONEN

Aannemers van
HEIWERKEN
Telefoon 03474-269
LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien
met stoomblokken van 2000
tot 8000 kg.

GRONDBOORBEDRIJF

EMMIEN

WESSEMIUS N.V.

Telef. 05910-12493

GRONDBORINGEN - BRONBEMALINGEN
NORTONPUTTEN - WATERVOORZIENINGEN

Houthandel en kistenfabriek MEILINK N.V.

BORCULO - Hofstraat 10 ZUTPHEN - Marsweg 19
Telefoon 05457 - 1561 Telefoon 05750 - 3748

Houtzagerij - Houthandel - Kistenfabriek

Visser Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - Beverwijk - Tel. (02510) 25244

Gevestigd sinds 1919

N.V. AANNEMERS- EN HANDELSBEDRIJF

VAN OORD

Hoogstraat 73a - Telefoon 444 - Werkendam
Rijswerken - Grondwerken - Asphaltwerken

VOSKAMP EN VRIJLAND NV

KASSENBOUW • KETELBOUW • VERWARMING

's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921*

F. VINK & ZOON

Aannemersbedrijf

Telefoon 01827 - 2261

KERKLAAN 9

MOORDRECHT

„FRIKLA“ schilderwerken

ERDENHOUT
HEEMSTEDEN
HAARLEM

F. Klaassen - Reitzstraat 93 - Haarlem - Telefoon 023 - 57145

HET BEELD DER VADEREN

VELDWACHTER IN ACTIE

De jongeren onder ons kennen alleen de situatie, toen je tijdens de bezetting alle mogelijke voorschriften over distributie en wat dies meer zij, aan je laars lapt. Dat ging niet tegen de eigen bevolking, zeiden we, maar tegen de Duitsers. Sommige veldwachters dachten er ook wel enigermate zo over.

In de nacht ontmoette een patrouillerende veldwachter, het zal in 1943 geweest zijn, een slager met een mand op de fiets. Wat zit er in? Vlees. Laat eens kijken... Inderdaad, het was een aardige portie pas geslacht kalfsvlees. Het kalf had waarschijnlijk een poot gebroken en moest toen wel geslacht worden. In die gemeente brak iedere week wel een koe of een kalf een poot. Alles goed en wel, zei de veldwachter, eigenlijk moest ik je bekeuren. Maar ik kan er inkomen. Alleen, als jullie daar nu de mensen schandelijk voor laat betalen, dan zou je een kwaje aan mij krijgen. Doe ik nooit, zei de slager; ik doe het alleen om de mensen te helpen. Zo zo, wat laat je ze dan voor 'n portie betalen? Twee tientjes, zei de slager. Zijn ze verkocht, zei de veldwachter; haalde twee tientjes uit zijn zak, betaalde de slager en ging met het vlees zijns weegs, dat wil zeggen naar huis. Zo was het tijdens de bezetting.

Maar in de eerste wereldoorlog waren de veldwachters streng, héél streng. Want toen ging al dat klandestiene werk tegen de eigen overheid en tegen het eigen volk. De veldwachters speurden overal. En de kranten hadden temidden van de narigheid kostelijke verhalen. Het mooist waren ze, als er een dominee of een raadslid of een andere autoriteit bij te pas kwam.

Hier volgen drie verhalen, die we oppikten uit de kranten van toen.

1. Twee jongens van een jaar of veertien kregen in de gaten, dat een veldwachter zich verdekt had opgesteld. Hij verwachtte kennelijk iets. Toen werd de kleinste makker in een zak gestopt en de grootste vervoerde hem moeizaam in een holle kruiwagen. Wat heb je daar in de zak? De jongen zei bedremmeld: vlees. Maak open, zei de veldwachter en het vlees kroop er uit, maar niet zó vlug, of het kreeg een draai om de oren.

2. Ook op zondag waren de veldwachters zeer actief. Zij hielden zelfs een dominee aan met een koffertje. Wat zit er in dat koffertje, mijnheer? Mijn toga, veldwachter, ik heb geprekeet. Het koffertje moest toch open en er zat een toga in en bovendien een aantal heerlijke koteletten. Daar begreep de dominee niets van. Een dankbare hoorder moest ze er stilletjes in hebben gestopt. Dat heeft hij volgehouden, tot het laatst.

3. Een andere veldwachter viel het op, dat de dominee van elders, die geprekeet had, zo statig rechtop liep, terwijl de dorpingen hun pet eerbiedig afnamen, „lichtte“ de dominee geen enkele keer zijn geweldige cilinderhoed. Daar moest wat in die hoed zitten, dacht de veldwachter. Een edammer of zo.

Hij verstoutte zich en vroeg de dominee, of hij eens in die hoed mocht kijken. Dat mocht, maar er zat niets in. En de dominee verkondigde daarop en vele malen later ook nog, dat een veldwachter hem voor een goochelaar had aangezien en er op gerekend had, dat er konijnen uit de hoed zouden komen.

Al deze verhalen stonden toentertijd in de krant, terwijl de kabinetscrisis maanden duurde, zonder dat iemand te weten kwam, wat er achter schermen gebeurde.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

EERVOLLE VREDE

In de Volkskrant van dinsdag j.l. schrijft de columnist Rusell Baker vanuit Washington over een gesprek met zijn zoon over de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Er zijn drie kandidaten Dick, Hubie en George. Het gesprek gaat over Vietnam en alle drie zijn de kandidaten voor eervolle vrede.

Dan vraagt het zoon:

„Wat is eervol, paps?“

„Wel kijk es, zoon eervol is... dat hangt er helemaal van af wat voor vrede je wilt hebben. Als je je oorlogen wilt winnen, dan is eervolle vrede een overgave van de andere kant. Als je je liever terugtrekt nadat je hebt ontdekt dat ze bloediger en kostbaarder zijn dan ze eigenlijk waard zijn, dan is eervolle vrede je tegenstander overtuigen dat hij het best naar huis kan gaan op hetzelfde moment als jij dat doet, en als je denkt dat de oorlog in de eerste plaats een slecht idee was, dan is eervolle vrede gewoon ophouden met het land van een ander te vernielen.“

„Wat voor eervolle vrede willen Dick, Hubie en George, pappie?“ „Dat zeggen ze niet, zoon.“

„Waarom zeggen ze dat niet, pappie?“ „Omdat iedereen wil stemmen voor eervolle vrede, maar iedereen die zegt wat voor eervolle vrede hij wil, verliest een vreselijke hoop stemmen.“

Vragende kinderen kunnen soms zomaar de voosheid van veel groot-menselijke redeneringen blootleggen.

DISKRIMINASIE

In het laatste nummer van „Off“, maandblad voor studenten, stond onder het hoofd „Diskriminatie“ o.a. het volgende verhaal:

Een joodse neger (jawel, ze bestaan) zoekt een kamer en gaat op een advertentie af. Ik ga mee. De hospita monstert hem en zegt, nogal voorzichtig, dat de kamer al verhuurd is. Een wurtje geleden. Ja het spijt haar wel, en dat was de enige kamer die ze vrij had. De jongen kijkt haar nog even onderzoekend aan, draait zich om, en loopt weg. De deur knalt dicht en hij zegt bitter tegen mij: „Zie je wel, allemaal antisemieten.“

Opnieuw is de uitspraak bewaarheid „De humor en de tragiek zijn twee zusters, die men vaak moeilijk van elkaar kan onderscheiden“.

JANSEN

In het september-nummer van Democraat (D'66 begint W. Top een artikel over „De heerlijke gemeenschap“ met dit verhaal:

Er was eens een man — laten we hem maar Jansen noemen. Jansen wordt op een dag op aanwijzing van zijn chef, De Jong, ontslagen. Gegriefd meldt Jansen zich op het spreekuur van zijn vakbond. Tot zijn verbazing treft daar als degeen die het spreekuur houdt... De Jong aan. Deze maakt zijn gast duidelijk, dat hij hier nu in een andere rol zit en verwijst Jansen plichtsgetrouw naar het Gewestelijk Arbeidsbureau: daar kun je je beklag doen. Als actief bondslid is De Jong per slot loyaal.

Jansen vervoegt zich bij het G.A.B. en zijn klacht wordt door de ontslagcommissie van het bureau in behandeling genomen. Wie schetst Jansen's bevreemding als hij ontdekt dat De Jong namens zijn bond lid van die commissie is? De commissie beschikt afwijzend.

Jansen komt bij de bedrijfsvereniging terecht en vraagt om een werkloosheidsuitkering. De bedrijfsvereniging bepaalt dat Jansen niet voor een uitkering in aanmerking komt, omdat hier sprake zou zijn van vrijwillige werkloosheid (Dat in het bestuur van de bedrijfsvereniging een bestuurder van zijn bond, een makker van hem en De Jong, zitting heeft, ontgaat Jansen overigens). Jansen gaat tegen deze beslissing in beroep. Als hij voor de Raad van Beroep verschijnt, raakt hij een flauwte nabij. Want wie fungeert daar als bijzitter? De Jong...!

De schrijver noemt het verhaal van belang als symptoom. Er zijn meer van dit soort verhalen te bedenken; ook voor andere categorieën... Als symptoom uiteraard.

REGIE

Fijngvoelig als Wandelganger is heeft hij in zijn rubriek Parlementaria (Volkskrant) dit gesignaleerd:

Na prinsjesdag gaat de Tweede Kamer achtereenvolgens spreken over minimumloon voor de werknemers en het inkomen van de koningin. Een interessant staaltje van knappe regie.

Och het maakt niet zoveel uit. Het gaat alle twee over minimumloon. Toch zouden wij een andere Kameragenda opgesteld hebben. Maar wie zijn wij?

WERKGROEP BUITENLANDSE COMMISSIE VAN COLLEGE VAN
ADVIES VAN DE A.R.P. BRACHT EEN NOTA UIT OVER:

ONTWIKKELINGSPOLITIEK

Aan de nota ligt de gedachte ten grondslag, dat het een misverstand is te menen, dat de ontwikkelingsproblematiek naar haar aard een technisch-specialistische aangelegenheid zou zijn. In de ontwikkelingslanden is een proces van modernisering in gang dat diep ingrijpt in alle aspecten van het samenleven. Want menselijke samenleving is een geïntegreerd geheel, in de loop van eeuwen gegroeid. Wanneer diepgrijpende veranderingen plaats grijpen in een deel van de samenleving of van de cultuur, dan heeft dat verstrekkende gevolgen voor nagenoeg alle andere delen van de samenleving en aspecten van de cultuur.

Zo wijst de commissie er op, dat indien slechts bepaalde aspecten van de moderne beschaving worden begeerd, bijvoorbeeld: grote militaire macht, moderne gezondheidszorg of opheffing van grote armoede, dat dan spoedig blijkt, dat bij het nastreven van zulke beperkte doelstellingen ook in andere aspecten van de cultuur grote veranderingen plaats vinden.

In een inleidend hoofdstuk geeft de commissie een exposé van de verschillende kanten van de ontwikkelingsproblematiek, waarbij met name telkens weer de onderlinge samenhang belicht wordt.

Maatschappijstructuur

Het is niet mogelijk de ontwikkelingsproblematiek recht te doen zonder de maatschappijstructuur in geding te brengen. In de gedachtengang van de commissie dient men daarbij niet alleen te denken aan de structuur van de nationale samenlevingen, maar vooral ook aan die van de wereldsamenleving. Als er honger is, dan is dat niet een gevolg van het feit dat de natuur ons in de steek laat, maar wij, mensen, „falen in het scheppen van zulk een samenleving, dat de mogelijkheden welke de natuur biedt volledig uitgebuit worden en aan ieder ten goede komen”. En de commissie vervolgt: „Zo is er niet armoede in ganse continenten, omdat er in absolute zin te weinig produkten zouden zijn, doch er is armoede omdat de mensheid er niet in slaagt de aanwezige produktiemogelijkheden doeltreffend te benutten, omdat het binnen de huidige samenlevingsverhoudingen in de wereld niet mogelijk blijkt de produktiecapaciteit van de verschillende landen op elkaar af te stemmen en als één samenhangend geheel te beschouwen; omdat wij er niet in slagen de produktie op korte termijn voldoende uit te breiden. En voorts ook omdat wij een wereldsamenleving hebben gebouwd met een bijzonder ongelijke inkomensverdeling, waarin sommigen het héél goed hebben en anderen héél slecht.”

Kritische opstelling

Dit plaatst de mensheid voor een alternatief, de architectuur van de samenleving, nationaal en mondiaal, als een vaststaand gegeven aanvaarden, of zich kritisch tegenover deze architectuur opstellen.

Hoe deze keuze dient uit te vallen, kan naar het oordeel van de commissie nauwelijks twijfelachtig zijn. „Wij zien voor onze ogen, waartoe een ontwikkeling van de samenleving, onder invloed van krachten welke tegenwoordig in de wereld overheersend zijn, geleid heeft. De huidige samenleving veroordeelt zichzelf”.

Geen neutraliteit

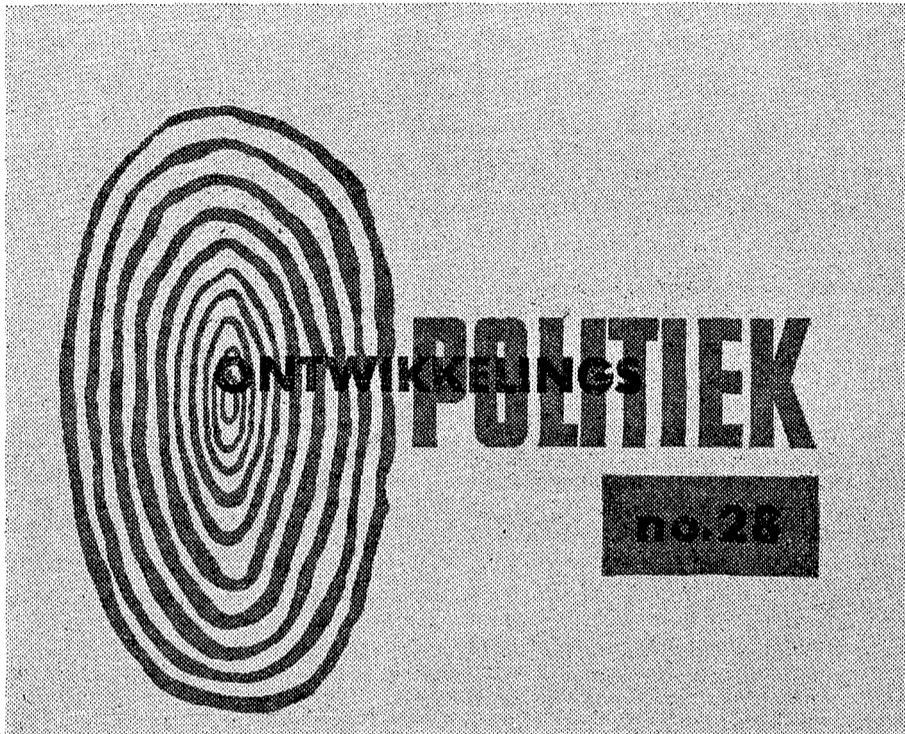
Maar als de ontwikkelingsproblematiek van origine een typisch maatschappelijk vraagstuk is, dan is daarmee tevens erkend dat het een typisch politiek en voluit levensbeschouwelijk geladen vraagstuk is. Het is volgens de commissie dan ook een drogreden te menen, dat men ontwikkelingspolitiek kan bedrijven zonder zich over de structuur van de samenleving uit te spreken. „De

aard van de ontwikkelingsproblematiek brengt mee, dat wie ontwikkelingspolitiek bedrijft, hetzij als gever hetzij als ontvanger, daarmee impliciet kleur bekent ten aanzien van de bestaande maatschappelijke orde”. En daaruit vloeit dan de conclusie voort, dat doeltreffende ontwikkelingspolitiek alleen mogelijk is „bij een verantwoorde maatschappelijke ordening en de politiek zal dan ook mede gericht moeten zijn op de verwezenlijking daarvan”. Doch indien dit eenmaal uitgesproken is, dan is daarmee de ontwikkelings-

serverend karakter, dan wordt de ontwikkelingshulp automatisch tot een werktuig tot het instandhouden van de bestaande structuren”.

Beginsel non-interventie

Wil men een andere weg gaan, dan zal men in het internationale krachtenveld onder meer stuiten op het beginsel van non-interventie. Indien door een hulpverlenend land een bepaalde beleidslijn is uitgestippeld en met de hulp duidelijk omliggende doeleinden nastreeft, kan het

problematiek midden in het spanningsveld van de ideologische en van de machtspolitieke tegenstellingen geplaatst.

Communistische ideologie

Bij de ideologische tegenstellingen gaat de commissie in op een drietal benaderingswijzen: die welke geïnspireerd is door de communistische doctrine, die welke geënt is op opvattingen welke in westelijke kring gangbaar zijn, en die welke gevoed wordt door het nationale zelfbewustzijn van de in opkomst zijnde jonge staten. De commissie wijst er er daarbij op, dat er een natuurlijk bondgenootschap dreigt te ontstaan tussen de communistische beweging enerzijds en de nationale, naar vernieuwing strevende anderzijds. Dit hangt samen met de communistische visie op het dekolonisatieproces en op de nationale bevrijdingsoorlogen, die volgens de communistische doctrine in het verlengde liggen van de klassenstrijd en de sociale revolutie. Het westen daarentegen werpt zich dikwijls op als verdediger van de status quo en vormt aldus een hinderpaal op de weg naar structurele hervormingen.

Het is in dit verband dat de commissie ingaat op het veelvuldig gehouden pleidooi in het westelijke kamp voor een politiek „neutrale” ontwikkelingshulp. Zulk een pleidooi moge op het eerste gezicht aantrekkelijk lijken, bij nader inzien berust het op een schijnredenering. Ook al wordt ontwikkelingshulp verleend op ethische motieven, dan nog is dit een daad waarbij men zich tegelijk uitsprekt over de structuren van de samenleving en welke ipso facto politieke en maatschappelijke neveneffecten heeft. „En nu is het een kenmerk van ontwikkelingshulp, welke zogenaamd zonder er politieke condities aan te verbinden wordt verleend, dat die het maatschappelijk bestel van het ontvangende land als regel zal helpen instandhouden. Dat hangt samen met het feit, dat de hulp doorgaans via de regeringen van de ontvangende landen verleend pleegt te worden. Is de regering een regering welke de maatschappelijke vooruitgang tegenhoudt, wat nog herhaaldelijk voorkomt, dan krijgt de verleende ontwikkelingshulp automatisch een con-

immers voorkomen dat het ontvangende land deze doelstellingen niet aanvaardt. „Deze situatie zal zich met name voordoen, wanneer het ontvangende land een feodaal of traditioneel régime kent. Het zal menigmaal voorkomen, dat de regering van zulk een land de ontplooiing van op een maatschappelijke herstructurering gerichte krachten juist belemmert en als revolutionair kenmerkt”. Binnen de gangbare opvatting dient men zich in feite aan de inzichten van de regering van het ontvangende land te conformeren. De commissie is echter van mening dat aldus aan het beginsel van non-interventie een te absolute betekenis wordt toegekend. Zo hebben met name de rechten van de mens, die uit de aard der zaak allereerst hun effectuering binnenslands moeten verkrijgen, een internationaal aspect verkregen.

In deze bijzonder gecompliceerde materie zal het voor de regeringen van de betrokken landen dikwijls moeilijk zijn een politieke beleidslijn te volgen, dwars tegen de opvattingen van de regeringen van de ontvangende landen in. „Voor het particuliere initiatief liggen hier echter wel mogelijkheden en taken” aldus de commissie. „Politieke partijen, vakbonden e.d. kunnen een belangrijke

ONTWIKKELINGSPOLITIEK, Nota van een werkgroep van de Buitenlandse Commissie van het College van Advies der Anti-Revolutionaire Partij. Uitg. Anti-Revolutionaire Partijstichting, Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, 80 blz. Prijs f 1,75.

De werkgroep van de Buitenlandse Commissie was als volgt samengesteld:

Mr. A. Bos, drs. P. C. Bos, mr. L. J. van der Burg, mr. W. C. D. Hoogendijk, prof. dr. P. H. Kooymans (voorzitter), drs. A. J. van der Meer, prof. dr. J. W. Schoorl (waarnemend voorzitter), prof. dr. J. Verkuyl.

bijdrage leveren tot het opleiden van kader.

Teveel komt het nog voor dat politieke ballingen uit de ontwikkelingslanden, die zich tegen het heersende feodale dan wel oligarchische régime verzetten, slechts een gastvrij onthaal vinden in de communistische landen. Indien dergelijke mensen, die immers de potentiële leiders van de toekomst zijn, ook ontvangen zouden worden in de westerse landen, tot wie zij zich veelal in de eerste plaats wenden, zouden zij verder geschoold en opgeleid kunnen worden door particuliere organisaties op politiek, economisch en sociaal gebied, zoals dat bijvoorbeeld is geschied met het kader van de christelijk-sociale partij van president Frey van Chili”.

„Nation-building”

Een van de problemen van vele jonge staten is, dat zij niet berusten op een gevoel van nationale saamhorigheid. Door de loop der omstandigheden is de staatsvorming veelal aan de vorming van een natie voorafgaan. Dat is de mede een oorzaak van de veelal weinig stabiele structuur van deze jonge staten. De vorming van een natie, de „nation-building” is derhalve in deze landen een prioriteit van het allerhoogste belang.

Bij deze „nation building” dient men zich te hoeden voor een overspannen nationalisme. De macht van de staat zal nimmer zo groot mogen worden, dat de mogelijkheid tot vrije zelfexpressie van het individuele lid van de samenleving onmogelijk wordt gemaakt”. Toch zal men de democratische staatsvormen in de jonge staten niet zonder meer naar westerse maatstaven mogen meten. „Dictaturen, één-partij-systemen e.d., hoe onwenselijk zij op zich zelf mogen zijn, dienen gewaardeerd te worden in het licht van de concrete omstandigheden. Met enige nuchterheid dient te worden toegegeven, dat een andere situatie in deze landen, die hun nationale identiteit veelal nog moeten vinden, niet wel mogelijk is. Verwijten dat men daarmee afglijdt in de richting van de totalitaire samenleving dienen met enige voorzichtigheid te worden geuit”. Oppositie is immers slechts mogelijk als loyale oppositie. „Deze vorm van oppositie maakt echter slechts een kans wanneer er reeds een zeker saamhorigheidsbesef is, een zekere gemeenschap-

• Vervolg op pag. 12

A.R.J.O.S.

De A.R. jongerenorganisatie zoekt een

sekretaresse

die tot taak heeft de landelijke sekretaris bij zijn werkzaamheden te assisteren.

Het gaat hier om een veelzijdige en afwisselende werkring waarbij zelfstandig gewerkt dient te worden.

Leeftijd: ± 20 jaar.

Opleiding: mulo, steno- en type-diploma.

Ervaring in sekretariaatswerkzaamheden strekt tot aanbeveling. Salaris overeenkomstig leeftijd, opleiding en ervaring.

SOLLICITATIES te richten aan: Bureau ARJOS, Dr. Kuyperstraat 3 te Den Haag. Eventueel telefonisch onder nummer: 070 - 183960.

ONTWIKKELINGSPOLITIEK

• Vervolg van pag. 11

pelijke „ideologie” aangaande de ordening der samenleving; deze achter alle uiterlijke geschillen schuilgaande gemeenschappelijke overtuiging, die veelal de vrucht is van een langdurig politiek proces, ontbreekt in de meeste jonge staten. Het toelaten van meerdere partijen kan in de praktijk een belemmering betekenen voor het integratieproces”.

Het opbouwen van een goed staatkundig bestuur, steunend op gemeenschappelijke overtuigingen in het volk, is voor de jonge staten een belang van de eerste orde. De ontwikkelde landen, die op dit gebied een veel langere ervaring hebben, kunnen terzake een waardevolle bijdrage leveren. In het bijzonder bij het opleiden van kader, waaraan een grote behoefte bestaat. De wijze waarop dit kader gevormd wordt is veelal bepalend voor de richting, waarin de maatschappijvorming in de jonge staten zich zal ontwikkelen. „Het communisme heeft

duidelijk ingezien dat het daarbij niet gaat om zuiver technische vorming, doch dat mens- en maatschappijbeschouwing in deze materie centraal staan. Uitgaande van de eigen visie op de mens en de maatschappij doet het een beroep op de intelligentsia in de ontwikkelingslanden, beseffende dat het deze groep is, welks opvattingen uiteindelijk beslissend zullen zijn voor de nieuwe vormgeving van de samenleving”. Het is de vraag of het westen terzake even doelbewust opereert.

Ondernemingswijze produktie

Ingaande op de economische problematiek wijst de commissie er op, dat de economische orde in het westen gebaseerd is op de vrije ondernemingswijze produktie. Veel ontwikkelingslanden hebben echter een andere visie op de functie van de overheid bij het proces van economische ontwikkeling. „Voor Nederland mag dit geen reden zijn ontwikkelingshulp te weigeren”, aldus de commissie.

1% nationaal inkomen

Wat de omvang van de hulp betreft ligt ons land achter vergeleken met landen als de Verenigde Staten, België en Frankrijk. „De omvang van de hulp der rijke landen”, zo stelt de nota, „zal bepaald moeten worden door de behoeften der ontwikkelingslanden en het vermogen in deze behoeften te voorzien”. Voor Nederland betekent dit, minstens 1% van het bruto nationaal produkt.

Bevordering internationale handel

De ontwikkelingslanden nemen in de internationale handel een zwakke positie in. Dat is te wijten aan de trage groei van hun export-opbrengsten en aan de grote prijschommelingen van hun exportprodukten. Overigens kunnen terzake niet alle ontwikkelingslanden over één kam geschoren worden. Er zijn aanzienlijke verschillen tussen het ene land en het andere. Zo is er een belangrijk verschil tussen de landen die noodkijk brandstoffen (olie) exporteren en die, die aangewezen zijn op de export van voedingsmiddelen en grondstoffen. Niettemin is een structurele verbetering van de positie van de ontwikkelingslanden in de internationale handel slechts te bereiken door een sterke vergroting van hun exporten van **industrieproducten**. Doch juist op dit terrein liggen voor de rijke landen zelf grote knelpunten.

Zo bijvoorbeeld het gangbare systeem van invoerrechten. Deze betekenen immers een bescherming van de industrie in de rijke landen. Door vermindering van deze bescherming zullen bepaalde bedrijfstakken (in de eerste plaats de textielindustrie) in moeilijkheden komen. Deze bedrijfstakken verzetten zich dan ook nu reeds met hand en tand tegen alle pogingen de ontwikkelingslanden ruimere toegang te verlenen. „Toch zal de ontwikkeling in de richting moeten gaan, dat de ontwikkelingslanden zelf hun grondstoffen tot eindprodukten kunnen verwerken en deze laatste uitvoeren”, aldus de commissie. „Nederland zal binnen de E.E.G. een dergelijke ontwikkeling moeten bepleiten ook indien dit aanpassingen binnen de E.E.G. en Nederland zelf nodig maakt”. En de commissie vervolgt: „het is te dwaas dat wij arbeiders uit de ontwikkelingslanden hierheen halen en tegelijk verhinderen dat zij in hun eigen land produkten voor onze markt zouden maken. Economisch gezien is dit een grote verspilling”. De commissie bepleit steunmaatregelen ten behoeve van de industrie in de ontwikkelingslanden en geleidelijke aanpassing van de economieën in de rijke landen aan de zich wijzigende concurrentieverhoudingen. De commissie bepleit het stimuleren van particuliere investeringen in de ontwikkelingslanden, onder meer door het tot stand komen van een verzekering tegen politieke en andere niet-commerciële risico's. Het bedrijfsleven heeft lang op een dergelijke verzekering, die in verschillende landen reeds bestaat, aangedrongen. Wij kunnen niet wachten tot een dergelijk systeem multilateraal kan worden opgezet.

Bevolkingsvraagstuk

Tenslotte wordt nog het bevolkingsvraagstuk behandeld. De snelle groei van de bevolking in de ontwikkelingslanden wordt veroorzaakt door de succesvolle introductie van de moderne gezondheidszorg, waardoor het sterftecijfer zeer snel daalt, terwijl de geboortecijfers zich op een hoog niveau handhaven. De snelle bevolkingsgroei heeft tot gevolg dat een groot deel van het beschikbare kapitaal, dat in de ontwikkelingslanden toch reeds schaars is, benut moet worden voor zgn. „demografische” investeringen die bestemd zijn om tot een verhoging van de produktie per werker te komen en zo tot een welvaartsverhoging. Ook voor de meeste rijke landen zou een snelle groei van de bevolking, zoals in de ontwikkelingslanden plaats vindt, vrijwel onoplosbare problemen oproepen.

Over het algemeen kan geconstateerd worden, aldus de nota, dat de massa van

de bevolking, indien op goede wijze voorgelicht en indien eenvoudige methoden beschikbaar zijn, wel ontvankelijk is voor de idee van de gezinsplanning. „Het is te betreuren dat tot nu toe de organen van de Verenigde Naties niet in staat werden gesteld om de regeringen van de ontwikkelingslanden actieve steun te verlenen bij de campagnes voor de bevordering van de gezinsplanning. Het is verheugend, dat Nederland sinds kort niet meer tot de groep van landen behoort, die stemt tegen resoluties, die de V.N. op dit gebied ook een taak willen toekennen”.

De commissie is van mening, dat de hulpverlening zich ook tot het bevolkingsprobleem dient uit te strekken en somit een aantal vormen op, welke deze hulp kan aannemen. Daartoe behoort het verrichten van onderzoek ten behoeve van deze landen en het meehelpen aan het doordenken wat verantwoord ouderschap inhoudt, mede in de situatie van die landen.

WIJ ONTVINGEN

Revalidatie is een uitgave van de N.C.V.R. (Nederlandse Centrale Vereniging ter bevordering van de Revalidatie) in samenwerking met het ministerie van Sociale Zaken.

De vereniging verzorgde in 1963 een inzending voor een internationale tentoonstelling in Kopenhagen over revalidatie.

Het fotomateriaal, voorzien van een tekst is in deze brochure van 44 pagina's bijeengebracht. Uit beeld en tekst krijgt men een beeld van het revalidatiewerk.

Ongeveer 2% van de Nederlandse bevolking is lichamelijk gehandicapt, dat wil zeggen ongeveer een kwart miljoen mensen.

De uitgave werd bij de Staatsdrukkerij gedrukt. Het adres van de N.C.V.R. luidt: Stadhouderslaan 142, Den Haag.

Jaarverslag 1967 van het Prins Bernhard Fonds (Herengracht 284, Amsterdam-C.) en van de 14 Anjerfondsen (in iedere provincie én en in Amsterdam, Den Haag en Rotterdam). In 63 pagina's wordt informatie gegeven over het wel en wee van het fonds. De Anjeractie 1967 bracht 539.999,08 op. Of, zoals in het verslag wordt geconstateerd, nog geen vijf cent per hoofd van de bevolking. Hoeveel Nederlanders zouden weten wat het fonds beoogt te doen?

Daarom ter informatie uit art. 2 van de statuten over het doel dit: de zelfwerkzaamheid van het Nederlandse volk op het gebied van wetenschap, kunst en cultuur in het algemeen bevorderen, alsmede de Nederlandse cultuur in overzeese rijkdelen en in het buitenland uitdragen.

Inleiding tot de wetenschap van oorlog en vrede door prof. mr. B. V. A. Röling.

Het boekje — 199 pagina's — werd door Van Gorcum te Assen uitgegeven in samenwerking met de Stichting Teleac. In deze uitgave zijn de 20 T.V.-colleges van prof. Röling over polemologie gebundeld. De Stichting Teleac organiseerde deze cursus. De uitgave pretendeert niet meer dan een aanloop te geven tot meerdere systematische kennis van de krachten die op het terrein van oorlog en vrede werkzaam zijn. De belangrijke problemen welke hier liggen worden aangeroerd.

Al pretendeert het boekje dan wel niet zoveel, het zou een goed ding zijn wanneer velen kennis zouden nemen van deze waardevolle colleges.

Ook op dit terrein geldt: men kan er slechts over nadenken en over praten wanneer men weet waar men het over heeft. De prijs van deze uitgave bedraagt f 8,50.

**UIT ONZE
BOUW- EN AAN-
NEMERSWERELD**

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN voor lichtbeton
GRONDSTOFFEN
voor de steen- en keramische industrie
WEGENBOUWMATERIALEN

OOSTERHOF'S

aannemersbedrijf

GRIJPSKERK - LEEUWARDEN

WEGEN-, GROND- EN

WATERWERKEN

**JAN LINGEN'S
Betonindustrie N.V.**

Veerdam 29 - Tel. (01850) 50123 - 50134
PAPENDRECHT

DROOG HOUT

Specialiteit: gewaterd iepen, verder beuken, essen, linden, kersen, eiken en peren.
Incomplete bollen en plaathout.
Contant 1%.

N.V. HARD- EN ZACHTHOUT
IMPORT MIJ.

Loenen (Veluwe) - Telefoon 05765-212

Aannemersbedrijf

GEBR. HAKKERS

- Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- Rietmattenfabriek
- Hoepelmakertjen

WERKENDAM — TELEFOON 514

BETONFABRIEK

DEN BOER

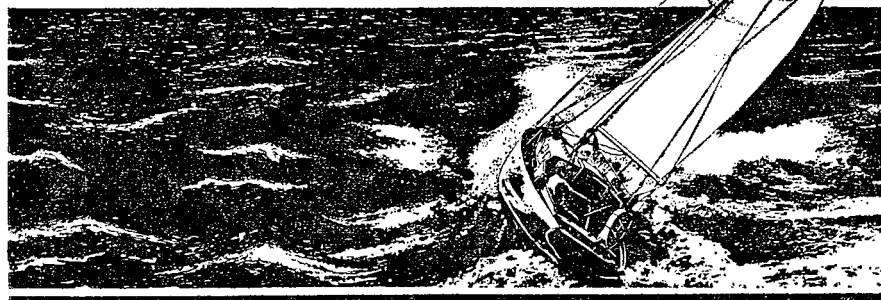
Nieuw-Lekkerland - Zuid-Holland
OPGERICHT 1883

**Timmerfabriek VERMEULEN N.V.
MILL (N.-B.) TEL. 08859 - 1024 •**

Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen, houten woningen, directieketen, barakken, garages, vakantiehuisjes. Speciaal voor de landbouw: kippenhokken, veldschuren, loodsen.

Export: België, Duitsland etc.

studeer PBNA
koers aan op een goede toekomst

Laten we eerlijk zijn. Het succes komt de mens niet aanwaaien. Iemand die de wind in de zeilen wil naar een goede toekomst, moet er wat voor doen. Voor de man, die dat weet en wil... voor die doener is er PBNA. Met zo'n ontzaglijke verscheidenheid aan cursussen, dat hij er altijd de zijne bij vindt. Aansluitend op zijn opleiding, op zijn talent, op zijn kennis.

En u weet: als er ooit kansen waren voor mannen van de techniek, dan is dat nu. De doorzetter die gaat het winnen. Die wordt naar voren geschoven, die wordt om advies en mening gevraagd. Die is de man naar wie geluisterd wordt. In het bedrijfsleven, bij de overheid... overal.

Welke kant kunt u uit bij PBNA? Er zijn zeven richtingen: werktuigbouw, elektrotechniek, elektronica, procestechiek en chemie, bouwkunde, weg- en waterbouw, organisatie en administratie.

Zeven richtingen, 1300 schriftelijke cursussen. Met zorg geënt op uw praktijk. Geen onnodig getheoretiseer. Geen ballast. Alleen datgene dat u echt nodig hebt. En u verder brengt. Naar een PBNA-diploma of een ander erkend examen. Koers aan op die goede toekomst en vraag inlichtingen.

KONINKLIJK TECHNISCUM

PBNA

VBsingel 543 - Arnhem

Erkend door de Inspectie Schriftelijk Onderwijs met medewerking van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 38

21 september 1968

VOOR HET EERST BUITEN

Het gaat met onze economie de goede kant op — althans wanneer we de „Macro-economische verkenningen” van het Centraal Planbureau mogen geloven. Het Centraal Planbureau verwacht voor volgend jaar een daling van de werkloosheid met 10.000 personen en een herstel van de betalingsbalans. Het ziet er naar uit, dat de economie zich weer van de opgelopen klappen aan het herstellen is.

Twee kanttekeningen zijn hierbij op hun plaats. De eerste is, dat in dit beginnende herstel van onze economie een bevestiging kan worden gezien van de juistheid van het door het kabinet-Zijlstra ingezette economische en financiële beleid. Het doel van dit beleid was immers een effectief herstel van onze economie te bewerkstelligen; Niet door een inflatoire aanwakking van de binnenlandse koopkracht, maar door het scheppen van kansen voor een sterke toeneming van de buitenlandse vraag, van onze export. Daarom vroeg het kabinet-Zijlstra om extra belastingmiddelen; daarom drong het ook op matiging van de loonbeweging aan. Een lijn die door het kabinet-De Jong is voortgezet, en nu zijn resultaten gaat afwerpen. Met een politiek van koopkrachtinspuitingen zouden we nooit zijn aangeland, waar we nu gekomen zijn.

Maar er is ook reden tot een andere kanttekening. De veronderstellingen van het Centraal Planbureau zijn op het punt van de loonbeweging (4% verhoging CAO-lonen) en de feitelijke overheidsgaven bepaald aan de lage kant te noemen. Worden deze vooronderstellingen niet bewaarheid, dan kunnen we voordat we het weten, weer in een nieuwe overbesteding terecht komen. Daarom is een behoedzaam financieel beleid een allereerste eis. Onze economie lijkt op een man, die van de dokter weer voor het eerst buiten mag, en zich aardig goed voelt; maar als hij gaat doen alsof hij weer helemaal beter is, ligt hij waarschijnlijk weer binnen de kortst mogelijke tijd op bed.

Bovendien moet hij ook nu nog steeds medicijnen slikken voor zijn nog steeds niet geheel verdwenen koorts ofwel de nog steeds aanwezige niet onbelangrijke regionale en structurele werkloosheid.

Oosterbaan & Le Cointre n.v.

Goes

Telefoon (01100) 7555*
DRUKKERS-UITGEVERS

*Al 66 jaar drukkers
in Benelux
voor bedrijven en organisaties*

FRACTIEVOORZITTER REAGEERT OP TROONREDE EN MILJOENENNOTA

Hieronder volgt een eerste reactie van mr. B. W. Biesheuvel, voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, op de Troonrede en de Miljoenennota op dinsdag 17 sept. j.l.

TERECHT stelt de troonrede vast dat de NAVO een onmisbare waarborg blijft voor onze bescherming. Ik teken hierbij aan dat diepgaande bezinning niet slechts over de militaire situatie maar ook over de politieke aspecten geboden is, zoals door mij is uiteengezet tijdens het recente debat over Tsjechoslowakije. Met de regering hecht ik grote waarde aan de komende volksraadpleging in West-Irian.

De regering acht voor de verwezenlijking van de doeleinden van het financieel economisch beleid een belangrijke voorwaarde een evenwichtige groei van lonen en andere inkomens.

Ik vestig er de aandacht op dat tijdens de kabinetsformatie door de fractievoorzitters van de huidige 4 regeringspartijen is vastgesteld (in de zogenoemde hoofdlijnen) dat er meer in het algemeen bezinning moet zijn op het bevorderen van een evenwichtige en redelijke inkomensontwikkeling.

Kritische bezinning op de huidige stand van de inkomensverdeling acht onze fractie noodzakelijk. Ik hoop dat de regering daarmee

een begin heeft willen maken. Het is verheugend te bemerken dat de economische situatie zich bezig is te herstellen, vooral onder invloed van de sterk toegenomen buitenlandse vraag naar onze produkten. De verwachtingen voor de toekomst zullen in sterke mate worden beïnvloed door het al of niet in vervulling gaan van de voorwaarden door de regering genoemd, zoals de veronderstelde prijs- en loonstijgingen van rond 4%, die naar het mij voorkomt, aan de bescheiden kant zijn geraamd. Naast optimisme blijft voorzichtigheid dan ook gewenst. Dit geldt temeer omdat de structurele verbetering van de werkloosheid grote aandacht blijft opeisen. T.a.v. het belastingbeleid heeft de regering enkele beslissingen genomen, die beschouwd kunnen worden als honorering van uitdrukkelijke wensen door onze fractie in de afgelopen maanden naar voren gebracht, met name bij de debatten over de BTW.

Ik noem de verhoging van de belastingvrije voet per 1 januari 1969 die in omvang beperkt zal blijven tot f 200 miljoen en alleen ten goede zal komen aan inkomens beneden f 27.000.

Wij hebben hierop sterk aangedrongen. Het belang van deze beperkte verlaging acht ik vooral gelegen in het feit dat nu in 1969 meer ruimte is overgebleven voor een intensief beleid ter bestrijding van de werkloosheid.

Ik vind het voorts verstandig dat het kabinet definitief heeft afgezien van een teruggave van de reële pro-

gressie-factor. Wat het uitgavenbeleid betreft is het kabinet niet overgegaan tot een drastische beperking van de uitgaven.

De begroting 1969 ligt wat het uitgavenniveau betreft f 3 miljard hoger dan de begroting 1968.

Bij de afweging van de uitgavenstijging tegen de belastingdruk heeft het kabinet, zo staat in de Miljoenennota te lezen, een keus gedaan die ertoe leidt dat de belastingdruk geleidelijk verder stijgt. Het kabinet is kennelijk onder de indruk gekomen van de noodzaak van tal van uitgaven voor essentiële overheidstaken.

Instemming kan worden betuigd met de stijging van de ontwikkelingshulp van ruim f 90 miljoen;

eveneens met de reservering van een bedrag van bijna f 50 miljoen uit de algemene middelen als compensatie voor de prijsstijgingen door de invoering van de BTW het volgend jaar. Ook hier heeft het kabinet een uitdrukkelijk AR-verlangen gehonoreerd.

Het dekkingsplan van het kabinet alsmede de financiering van het begrotingstekort in het komende jaar vereist een zeer zorgvuldige en kritische beschouwing.

Met name ook de mededeling in de macro-economische verkenningen dat een niet onaanzienlijke mate van inflatoire financiering (f 500 miljoen) noodzakelijk zou zijn. Ook vanwege het feit dat op 90% van de toenemende ruimte op de kapitaalmarkt door het Rijk beslag zal worden gelegd.

Erkend moet worden dat de moeilijkheden voor de minister van Financiën wat dit betreft ten gevolge van een nieuw groot tekort van het gemeentefonds vergroot zijn.

Over de aangekondigde zgn. inflatieaanpassing op 1.1.1970 kan nog geen oordeel worden uitgesproken. Het genoemde bedrag van ruim f 900 miljoen dat daarmee gemoeid zou zijn lijkt aan de hoge kant, mede omdat nog niet duidelijk is hoe de volledige financiering daarvan zal moeten plaats vinden.

Het is verstandig dat het kabinet nog geen definitieve beslissing heeft genomen tot een jaarlijks automatische bijstelling van de loon- en inkomstenbelasting.

De daaraan verbonden problemen vereisen een zorgvuldige overweging. Hetzelfde geldt voor de zgn. loonsomheffing waarover de regering het advies van de S.E.R. heeft gevraagd. Dat het kabinet een eerste poging heeft ondernomen om tot meerjarenramingen te komen, alsmede zich wil bezinnen op de fiscale positie van de zelfstandigen, valt toe te juichen.

T.a.v. het uitgavenbeleid acht ik de Miljoenennota 1969 realistischer dan de bespiegelingen in de nota van het vorig jaar. Bezinningen op de uitgaven voor de gehele kabinetsperiode hebben dit stellig in de hand gewerkt.

IN DIT NUMMER

Op de pagina's 1, 3 en 7 vindt u deze week commentaren en beschouwingen over de Troonrede en de Miljoenennota.

Op pagina 4 en 5 staat een interview dat de heer W. in 't Veld had met partijvoorzitter dr. A. Veerman. Elk lid telt mee, lees daarom pag. 6.

DE ECONOMISCHE BOND

Dat was een politieke partij, die bij de eerste verkiezingen volgens het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging, met drie van de honderd zetels haar intrede deed in de Tweede Kamer. Niet slecht, de eerste keer, zonder steun van de pers, direct drie zetels, terwijl de oude, gerenommeerde Liberale Unie, die de grote liberale pers achter zich had, het tot vijf zetels bracht.

De man van de Economische Bond was Mr. W. F. Treub, die in het kabinet Cort van der Linden eerst minister van landbouw was geweest, en daarna tweemaal minister van financiën.

In een brochure van de heer Mesritz, die in 1918 verscheen om de burgerij uiteen te zetten, wat de E.B. wilde en waartegen zij grieven had, kreeg de Tweede Kamer er geducht van langs.

Zij had tijdens de oorlogsjaren haar plicht verzaakt. De roeping van de Kamer is, aldus het beoog, niet met de Regering op dezelfde stoel te gaan zitten, maar scherp te controleren.

HET BEELD DER VADEREN

En dat heeft zij in de afgelopen jaren niet gedaan. Het duidelijkst bleek dat bij de vele fouten en tekortkomingen van de distributie, die liep over vele instanties en commissies. Het was soms bijna een chaos.

En wat deed de Kamer?

Zat zij er bovenop om te weten wat er omging en wat er verkeert ging, omdat zij toch gekozen was om het welzijn van het volk te behartigen? Geen sprake van, aldus de heer Mesritz. De Kamer heeft zich laten inkapselen.

In alle mogelijke commissies, die wat met de distributie in de ruimste zin te maken hadden, zaten Kamerleden. Zij hadden zich laten strikken voor een postje. Zij waren mee verantwoordelijk voor wat de commissies en bureaux deden of verzuimden. En als er dan een debat kwam over de distributie? Dan onttaarde het debat in een concurrentiestrijd tussen de verschillende Kamerleden over wat hún commissie had gedaan of had weten te bereiken of te voorkomen. Maar niemand overzag het geheel en ieder was bij een vakje, een onderdeel betrokken.

De Kamer had heel iets anders moeten doen. Zij had haar leden buiten al die commissies moeten houden, en zich zelf de middelen en organen moeten verschaffen om onbevangen en onafhankelijk alles na te kunnen rijden.

Dat zou heilzaam hebben gewerkt. Dat had heel wat moeite kunnen voorkomen. Die controle van de zijde van de Kamer zou de schrik er in hebben gehouden. Maar inplaats dat de Kamer op haar post was, had ieder kamerlid zijn postje.

De brochure van mr. Mesritz werd met veel instemming ontvangen in het land.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

DOOIE BOEL

In „De Kapitalist” lezen wij o.a.:

„Daarentegen is de benoeming van een secretaris een mislukking gebleken. Er gaat geen enkele stimulans van het secretariaat uit, het is een dooie boel in de partij”.

U dacht toch niet dat het over de secretaris van de A.R.P. gaat? Nog onlangs heeft Doctor Willem de Kwaadsteniet zich zeer krachtig en radicaal uitgelaten over de organisatorische activiteiten van de diverse partij-organen. Bovendien pleit hij voor subsidie aan politieke partijen. Nee, het verhaal heeft betrekking op de P.v.d.A.

Jan Nagel (aan de doods-kist van de P.v.d.A.) had het over zijn eigen (nou ja!) partij, hoewel het ons bekend is dat die secretaris bepaald de kwaadste niet is. („De Kapitalist” is de naam voor het orgaan van de jongerenorganisatie van de P.v.d.A.)

AALMOEZENIER

In „Ons Leger” verzamelt luitenant-kolonel L. Verhoeff allerlei opschriften van soldaten, aangebracht op voertuigen e.d..

Via de N.R.C. maken wij u deelgenoot van de spreuk op een spandoek, welke een aalmoezenier bij de Koninklijke Studentenschietsvereniging daarop had aangebracht, toen de veldprediker na een ziekte weer voor de eerste maal present was.

Op het spandoek stond:

„God is goed, de veldprediker is beter”.

Profaan? Dat hoeft niet, de aalmoezenier had gelijk. Maar wij zeggen het zo niet. Wie wil dat het werk van de „18” zal slagen, moet ook aan dit soort uitspraken wennen.

NADENKEN

Na „De Kapitalist” hebben wij jilings „De Gids” ter hand genomen en ja hoor in de rubriek „sociale snippers” vonden wij iets over onze kapitalistische loon- en salarisregelingen.

„Waarom eigenlijk moet de directeur van een groot bedrijf zoveel meer verdienen dan de minister-president van ons Koninkrijk? Waarom betalen wij aan een luitenant-generaal 4.668 gulden per maand, terwijl een hoofdgeneeskundige nog niet aan 3.000 gulden komt? En waarom krijgt de eerste de beste kolonel elke maand 3.400 gulden, terwijl een predikant bij de Hervormde Kerk gewoonlijk met precies de helft daarvan moet rondkomen?

Nog moeilijker wordt het, wanneer je je gaat afvragen of het inderdaad waar zou zijn dat zo'n kolonel ons evenveel waard is als vijf brievenbestellers, als twee dominees of als drie verpleegsters. Naar de salarissen te oordelen is dat wél het geval. Of zou er

iets scheef zitten in de manier, waarop wij onze salarisregelingen hebben opgebouwd?

Wie daarop let is een . . . pietlut!!!

Gunnen we het onze kolonel en onze directeur niet? Nou dan. Maar — nu serieus — is er sprake van rechtvaardige verdeling van de welvaart in ons land?

En overigens denke ieder aan Prediker 5 vers 9.

POST

De N.C.R. is gaan terugblikken „naar onze jeugd”. Het blad memoreert, dat op 17 september 1890 Kloos (niet die van het N.V.V.) een brief schreef aan Van Eeden. Die brief kwam dezelfde dag aan. Het antwoord van Van Eeden ook.

Op dezelfde dag schreef Kloos nog een brief. Deze kwam de volgende morgen aan. Dit gebeurde allemaal in de goede oude (liberale) tijd.

En nu? De N.R.C. zegt er dit van:

„In onze jachtige samenleving waarin computers in miljoenen van seconden de meest onwaarschijnlijke handelingen verrichten, zou men kunnen en eigenlijk ook mogen verwachten dat de PTT niet „bij de Tachtigers” is stil blijven staan. Nog vlugger, nog jachtiger: een moderne dienstverlening in een elektronisch tijdperk. Zo'n verwachting lijkt ons niet overdreven. Maar genoeg, laten we nu maar over de brug komen: een brief die op vrijdagavond om tien uur in Voorburg wordt gepost, bereikt onze kantoren in Rotterdam op dinsdagochtend. Een brief die in Utrecht op zondagmiddag twee uur wordt gepost, arriveert eveneens dinsdagochtend. Dit zijn slechts enkele voorbeelden uit een enorme hoeveelheid”.

Eindelijk zijn wij het eens een keer eens met de opvattingen van een liberaal blad. 't Gaat ons moeilijk af, maar 't moet gezegd worden.

Wij hebben dezelfde ervaringen en . . . wij spreken namens vele andere Nederlanders.

GEZAG EN ZEGGEN- SCHAP

Vragen over de toekomst van het christelijk sociaal denken
door Dr. H. J. van Zuthem

GEZAG

is één der kernproblemen in de huidige maatschappij. De kerk, de staat, het bedrijf, het gezin, vrijwel alle samenlevingsverbanden leven nu in de periode van de gezagscrisis.

ZEGGENSCHAP

van de geleiden is volgens velen hét antwoord op het gezagsprobleem. In ieder geval is het vraagstuk van de zeggenschap een bijzonder acute en actuele aangelegenheid.

GEZAG EN ZEGGENSCHAP

is een boek, dat beide elementen scherp analytisch behandelt en deze analyse toepast op de sociale verhoudingen. Een boek, dat zeer interessante opmerkingen plaatst over wezen en functie van gezag en van zeggenschap.

GEZAG EN ZEGGENSCHAP

is een boek voor ieder, die ernst maakt met het leven van nu en met de maatschappij der toekomst.

Verkrijgbaar bij iedere erkende boekhandel.

UITGAVE J. H. KOK N.V. KAMPEN

Nieuw!

Prof. Dr. H. J. van Zuthem

GEZAG EN ZEGGENSCHAP

Vragen over de toekomst van het christelijk sociaal denken

Paperback f 13,75

Géén maag- pijn meer!

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

CR in het rode busje met gele opdruk
maagtabletten

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

NAAM- EN NUMMERPLATEN

IN DIVERSE UITVOERINGEN
Aanduidingen speciaal voor kantoorgebouwen, ziekenhuizen enz.
Zelfklevende transfers, o.a. voor autoportieren, gevelletters, graveerwerken.
ZUID NED NAAMPLATEN
ONDERNEMING G. TER VEEN
GELEEN

Graat Huynlaan hoek Markt
Tel. 04494 - 5888*

Wajang een goud-eerlijke plantenmargarine

De goud-folie verpakking beschermt de versheid van uw Wajang

ALB. RAS, Flevostraat 37, Urk,

b.z.a. folder, reclame-materiaal e.d.

HUIS AAN HUIS TE VERSPREIDEN

Correcte afwerking - Billijke condities

VOSKAMP EN VRIJLAND NV

KASSENBOUW • KETELBOUW • VERWARMING

's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921*

☆☆☆ Beleids- ombuiging I

Een woord, dat in de vorige miljoenennota bijzonder veel voorkwam, was het woord „beleidsombuiging”. Het uitgaven en belastingbeleid van het kabinet Cals zou geleidelijk aan dienen te worden omgebogen. Diverse werkgroepen werden ingesteld om bezuinigingen mogelijk te maken.

Nu is efficiency van het overheidsbeleid, en het afkappen van overbodige uitgaven, een heel goede zaak. Maar de A.R.-fracties in de Staten-Generaal hebben nooit onder stoelen of banken gestoken, dat — ook bij het nastreven van een zo groot mogelijk efficiency — nog zoveel belangrijke beleidstaken voor de overheid liggen te wachten, dat een daadwerkelijke beleidsombuiging in deze, door de heer Witteveen bedoelde zin, alleen maar op een afsnijden van vitale overheidstaken zou kunnen terecht komen.

En wat zien we in deze Rijksbegroting 1969? Een stijging van de overheidsuitgaven van niet minder dan 3 miljard gulden vergeleken met de vorige begroting. En openlijke erkenning, dat dit kabinet niet aan een daadwerkelijke verlichting van de totale belastingdruk zal kunnen toekomen.

In de spanning tussen financieel dogmatisme en de eis van een continu uitgavenbeleid voor onderwijs, wegenbouw, woningbouw en ontwikkelingshulp heeft de eis van een continu uitgavenbeleid het op dit punt gelukkig gewonnen. De belastingtarieven in de inkomstenbelasting zullen alleen worden verlaagd, voorzover dat met het oog op de extra-lasten tengevolge van de inflatie te verdedigen is.

☆☆☆ Beleids- ombuiging II

Maar ook op andere punten is deze begroting van een andere signatuur dan de oorspronkelijke voornemens van minister Witteveen. Vooral twee punten, waarvoor de A.R.-fractie in de Tweede Kamer hard heeft gevochten, moeten hier worden genoemd.

Het eerste punt is, dat op 1 januari 1969 alleen een beperkte verhoging van de belastingvrije voet plaatsvindt. Beperkt, omdat de omvang niet meer dan 200 miljoen gulden bedraagt; maar ook beperkt, omdat ze alleen ten goede komt aan inkomens onder de 27.000 gulden per jaar. Waarom is dit zo positief te waarderen? Omdat het prettig is zo weinig mogelijk belasting terug te geven? Nee, maar vooral omdat hierdoor belastingmiddelen, die anders aan de belastingbetalers zouden zijn teruggegeven, bewaard zijn gebleven voor o.a. de bestrijding van de werkloosheid.

Dat in de Miljoenennota nu een schema is opgenomen, waaruit blijkt dat in het komende jaar meer dan 1200 miljoen in totaal voor gerichte werkgelegenheidsbevordering zal worden gegeven, is ongetwijfeld mee te danken aan het feit, dat dit geld niet aan een verdere doorwerking van de verhoging van de belastingvoet is besteed. Het tweede punt is, dat 47½ miljoen gulden uit de Rijksmiddelen zal worden gestort in het Algemeen Ouderdomsfonds, ter verhoging van de sociale uitkeringen aan bejaarden. De A.R.-fractie heeft hierop bij de debatten over de nieuwe omzetbelasting sterk aangedrongen. Door die nieuwe omzetbelasting krijgt het rijk tijdelijk meer geld binnen — er dat terwijl diezelfde omzetbelasting ook tot hogere prijzen leidt, die vooral de zwakken in de samenleving duperen. Dat het kabinet de beslissing heeft genomen een deel van deze extra gelden weer terug te geven aan deze zwakke groepen, is een goede zaak.

Zowel hierdoor, als door het leggen van een maximumgrens van 27.000 gulden in de belastingverlaging per 1 januari, is het beleid van het kabinet de Jong in anti-revolutionaire zin omgebogen. En we mogen veronderstellen, dat de A.R.-ministers in het kabi-

☆☆☆ Dekking zwak punt

Dat neemt niet weg, dat er in deze begroting ook enkele duidelijk zwakke

net daarin een werkzaam aandeel hebben gehad.

Zij zitten aan de uitgangskant, maar zeker ook aan de dekking- en financieringskant.

Wat is immers het geval? Onze economie vertoont tekenen van geleidelijk herstel; maar zó, dat door enige onbehoedzaamheid het herstel, voordat het werkelijk een feit is, al

Minister Witteveen

weer kan zijn verdwenen. In zo'n situatie moet de overheid voorkomen, dat zij zelf aanleiding geeft tot extra spanningen. En van deze miljoenennota kan dit niet in alle opzichten worden gezegd.

Vooraf geldt dat voor de bedekte formuleringen, waarin gesproken wordt over een gedeeltelijke monetaire of inflatoire financiering van het belangrijke begrotingstekort. De „Macro-economische verkenningen” van het Planbureau spreken zelfs van een monetaire (dus niet door belastingen en leningen gedekte) financiering van 500 miljoen gulden. Dit roept de vraag op, of het dekkingplan in deze begroting niet iets té smal is opgezet. Al moet hier eerlijkheidshalve aan worden toegevoegd, dat het grote tekort in het gemeentefonds van 300 miljoen gulden voor de minister van Financiën een zware tegenvaller is, die zijn moeilijkheden aanmerkelijk heeft vergroot.

Diezelfde twijfel geldt ook voor de toekomstige belastingplannen van het kabinet. Het lijkt welhaast onvermijdelijk, dat voor een verlaging van de inkomstenbelasting van niet minder dan 900 miljoen een niet onbelangrijke verhoging van de omzetbelasting nodig zal zijn. En dan is uiteraard niet langer meer van een echte belastingteruggave sprake, maar alleen van een overheveling van belastingdruk tussen verschillende bevolkingsgroepen.

Hoe hoger deze noodzakelijke omzetbelastingverhoging, hoe minder deze belastingverlagingsplannen van minister Witteveen de ARP aanspreken.

☆☆☆ Wijze van dekking

Ook de wijze van dekking is niet sterk te noemen. Een verhoging van de tabaksaccijns is pijnlijk, alhoewel die pijn door een behoedzaam margebeleid kan worden verzacht. Een hogere belastingdruk op verzekeringsmaatschappijen is te verdedigen. Maar zo te zien geldt dit niet voor het verlenen van een werking met terugwerkende kracht aan deze voorstellen! Over het dekkingplan zal diepgaand overleg met de Staten-Generaal dienen plaats te vinden.

☆☆☆ Den Uyl triomfeerde

Het partijbureau van de P.v.d.A. heeft vertrouwen uitgesproken in de fractie onder leiding van de heer Den Uyl. De bestuursleden, die onder de naam Nieuw Links een afzonderlijke fractie vormen in het partijbestuur, hadden te kennen gegeven, grote bezwaren te hebben tegen het optreden van de heer Den Uyl.

Deze week komt de partijraad bijeen. Maar de heer Den Uyl wilde niet wachten op een vergadering van die raad.

DE TROONREDE

DE Troonrede is in Nederland een unieke zaak. Zij is een rede, maar zij wordt niet als een redevoering uitgesproken. Zij moet met uiterste getrouwheid aan de tekst worden voorgelezen. Zij, die haar opleest, heeft haar niet opgesteld. En zodra zij in de publiciteit komt, volgen, heet van de naald, de commentaren.

Wanneer bij wijze van oefening op een school voor journalisten zulke commentaren zouden worden geschreven, zouden zelfs de beginnelingen zich herinneren, dat het een gewoonte is geworden, bij deze haastige beschouwingen het register der onwelwillendheid als een tremolant mee open trekken. Het is een te verwaarlozen uitzondering, dat een commentaar op de Troonrede tegelijkertijd een compliment is. En als een heel enkele keer de supporters juichen van een nieuwe lente en een nieuw geluid, dan blijkt al gauw, hoe wisselvallig het weer in april nog kan zijn.

DEZE Troonrede is een goed uitgebalanceerd stuk. Het slot en het begin sluiten goed op elkaar. De rede begint met een vertolking van onze gevoelens jegens het volk van Tsjechoslowakije en een onderstreping van de noodzaak tot waakzaamheid en weerbaarheid, dat een ieder in Nederland die duidelijk moge zien. De rede eindigt met een getuigenis van vertrouwen in de kracht van de democratie en de niet genoeg te waarderen zegen van de vrijheid. Dat is het kader, waarbinnen het beleid van de regering wordt bepaald en het overleg met de Staten-Generaal zal plaats hebben.

VERDER is de achtergrond van de Troonrede het feit van het geleidelijk economisch herstel, waarbij de nadruk op geleidelijk moet vallen. Want dat vraagt een voorzichtig beleid. Het is goed, dat de regering daarbij stelt,

Hij wilde, dat het partijbestuur alvast kleur zou bekennen. Hij vroeg een soort motie van vertrouwen. En hij kreeg zijn zin.

Nieuw Links had kennelijk „meer bek dan body”. De uitdrukking is misschien wat cru, maar zij is van een beroemd Nederlands diplomaat, die haar enige jaren geleden gebruikte in de vergadering van de Verenigde Naties.

Overigens niet met het oog op Nieuw Links maar doelende op figuren van meer importantie.

☆☆☆ Nieuwe wegen

De oude en vermaarde Unie: Een „School met de Bijbel” heeft besloten nieuwe wegen te bewandelen, waarbij het voortaan zal gaan om steun aan Scholen met de Bijbel in het buitenland. In ons nummer van 5 oktober hopen wij deze zaak aan de orde te stellen.

dat de gebieden en sectoren, waar de versterking van de economische stroom niet of te weinig wordt gemerkt, bijzondere zorg verdienen.

Van werkelijke belastingverlaging is daarbij geen sprake. Integendeel, de individuele lasten worden nog iets ver-

DOOR H. ALGRA

zwaard, en zelfs de herziening van de tarieven van loon- en inkomstenbelasting om de gevolgen van inflatoire invloeden te neutraliseren moet in elk geval nog een jaar wachten. Het zal met name de liberalen in politiek opzicht zwaar vallen, het is ook voor anderen een teleurstelling. Gelukkig zal er voor de laagste inkomens iets worden gedaan, niet om de inflatie-gevolgen op te vangen, maar om de prijsstijgingen als gevolg van de invoering van de BTW enigermate te compenseren. De ruimtelijke ordening gaat in urgentie de woningbouw ter zijde streven en wordt op de duur het belangrijkste vraagstuk. In vele streken van ons land is het woningtekort vrijwel verdwenen, en komt de krotopruijing voorop te staan. Zo groeien we toe naar de situatie, waarbij de woningwetbouw weer zijn eigen karakter krijgt: het verschaffen van woningen voor hen, die zonder de woningwet óf in een krot óf in een onbetaalbare woning terecht komen.

TENSLOTTE, de vraagstukken van onderwijs en cultuur vragen bijzondere aandacht.

We hebben een tijdlang een illusie gehad. We dachten, dat een nieuwe, aan de eisen des tijds beantwoorde onderwijswetgeving de verdere ontwikkeling in rustige banen zou leiden. Maar de vraagstukken stapelen zich op en er komen grote spanningen aan het licht. Grote woorden en gemeenplaatsen kunnen hier niet baten; er is behoefte aan durf, visie en nuchterheid. Het laatste vooral ook in die zin, dat we moeten blijven beseffen, dat de wet alleen de kaders kan bieden, maar dat de groei-kracht, de zuivering en vernieuwing van binnen uit moet komen. Onderwijs is niet in de eerste plaats staatszaak, maar volkszaak.

Elk commentaar, dat dit uit het oog verliest, begaat een fout. Ook het overleg met de regering moet uitgaan van deze nuchtere en beslissende waarheid.

Bronchiletten Hoestdrank in tabletvorm.95ct

A.R.J.O.S.

De A.R. jongerenorganisatie zoekt een

secretaresse

die tot taak heeft de landelijke sekretaris bij zijn werkzaamheden te assisteren.

Het gaat hier om een veelzijdige en afwisselende werkring waarbij zelfstandig gewerkt dient te worden.

Leeftijd: ± 20 jaar.

Opleiding: mulo, steno- en type-diploma.

Ervaring in sekretariaatswerkzaamheden strekt tot aanbeveling. Salaris overeenkomstig leeftijd, opleiding en ervaring.

SOLLICITATIES te richten aan: Bureau ARJOS, Dr. Kuypersstraat 3 te Den Haag. Eventueel telefonisch onder nummer: 070 - 183960.

DR. A. VEERMAN IN GESPREK MET W. IN 'T VELD

TAAK VAN A.R.P. IS ER VOOR TE ZORGEN DAT RADICALITEIT NIET VERZANDT

Het verhaal, dat volgt is de neerslag van een gesprek van twee-en-een-half uur, op de band opgenomen. De heer Veerman spreekt snel, de conclusie moet dus zijn, dat het onderstaande slechts een gedeelte is van ons gesprek. Getracht is, zoveel mogelijk de spreektaal over te brengen op papier: u hoort het hem zeggen. Ook als sommige vragen en opmerkingen u wat kritisch voorkomen, kan ik verzekeren, dat het een plezierig gesprek was. Gewoon een gevolg van wat hij als partijvoorzitter graag wil: openheid.

Betekent de verkiezing tot voorzitter van de partij voor u het bedanken voor het lidmaatschap van de Tweede Kamer? Of heeft die combinatie volgens u voordelen? Als nadelen worden genoemd het gevaar van het elkaar voor de voeten lopen van fractie- en partijvoorzitter, de partijvoorzitter is gebonden, aan wat de fractie doet etc..

Veerman: Ik vind dat een partijvoorzitter direct bij de actuele politieke zaken moet zijn betrokken. Je kunt daar niet meer alleen een organisatieman voor nemen, die buiten de actuele politiek staat. Ik geef direct toe, dat er een combinatie van verantwoordelijkheden kan liggen, die niet zo gemakkelijk is. Ik vraag me alleen af of het in het andere geval, als ik geen lid van de fractie zou zijn, niet net zo zou liggen. Ik ken het verhaal wel. Men zegt dan: je staat als voorzitter van de partij vrijer, als je niet in de fractie zit. Je kunt evenwel ook zeggen, dat de mogelijkheid van een conflict tussen een fractie- en een partijvoorzitter er eerder is, wanneer beide een geheel eigen plaats hebben. Het feit, dat ze bij elkaar zitten in één fractie, zal ze er vermoedelijk eerder toe nopen met elkaar in gesprek te zijn. Ik geloof, dat we in het verleden wel eens kortsluiting gehad hebben, die haar grond in de eerste plaats hier in vond, dat er te weinig contact geweest was. Ik vind trouwens, dat het probleem onder ons wel wat overtrokken wordt. U ziet toch, dat bij verschillende andere partijen de voorzitter van de partij eveneens lid van de fractie is. Het is dus in de Nederlandse politiek een vrij normale zaak.

En als u bij stemmingen „uit de boot“ mocht vallen?

Veerman: Ik moet mij wel bewust zijn, dat een afwijkende stem van het fractie-lid Veerman meer reliëf kan krijgen, omdat hij tevens partijvoorzitter is. Het hoeft niet, maar het kan in een bepaalde situatie een complicatie zijn.

Partijorganisatie

Bent u van plan iets te gaan doen aan de verouderde partijorganisatie. Wat denkt u in dit verband van het ARJOS-rapport. Wat is nog het nut van dure deputatenvergaderingen, behalve het feit, dat de broeders elkaar weer eens gezien hebben. Wordt het Partij Convent ook al niet een te log lichaam.

Veerman: Wij moeten de organisatie terdege bekijken en blijven bekijken of die voldoet, up-to-date is. Maar u spreekt over een verouderde partijorganisatie. Is dat nu zo?

Onze partijorganisatie dateert van 1955. Toen hebben we een reorganisatie gehad; in die reorganisatie-commissie heeft een vooruitstrevend en deskundig man als prof. De Jong een belangrijke plaats gehad, naast de heer

Dr. A. Veerman

Smallenbroek en prof. Verdam. Hun reorganisatie-rapport van 1954 is onze organisatie van vandaag geworden. Hebt u bij uw vraagstelling niet te zeer gedacht aan 1879?

Nee, maar zelfs in 14 jaar kan veel veranderen!

Veerman: Natuurlijk, maar ook in vergelijking tot andere partijen hebben wij bepaald geen verouderde organisatie.

Wat is er in 1955 meer aan essentiële veranderd dan invoering van het Partij Convent, ook al weer een club van zo'n 400 man?

Veerman: Het Partij Convent heeft een grote betekenis gekregen: Denk maar aan de laatste twee conventen. Dat vind ik een heel belangrijke zaak. Verder is er een tweedeling gekomen met aan de ene kant een intensieve politieke begeleiding via de Kuypersstichting en het College van Advies. En daarnaast de organisatorische begeleiding door invoering van de Organisatie Commissie.

Ik dacht dat de reorganisatie van 1955 redelijk goed is bevonden.

Ik heb nog een ander argument om te zeggen dat het zo slecht nog niet is, dat is nl. uw vraag naar het ARJOS-rapport. Wat daarin gezegd wordt, lijkt in de toelichting wel ingrijpend, maar als je het nuchter bekijkt komt het schema van opbouw ongeveer terecht bij wat wij hebben. Dat scheelt niet zo veel.

Het persoonlijk lidmaatschap, dat is het grootste verschil. Theoretisch zit daar wat in, dat is een zaak om over te praten. Maar dan moet ik er eerlijkheidshalve bij zeggen, dat ik een beetje praktisch ben en al tegen de ARJOS gezegd heb: wat zijn daarvan de financiële consequenties?

De ARJOS kan wel zeggen: dat is secundair, maar als ik het ondeugend mag zeggen: de ARJOS krijgt een halve ton per jaar. Die halve ton komt

mee van mensen, die volgens de ARJOS geen lid zouden moeten zijn omdat zij geen belangstelling voor politiek hebben. Dat bedrag wil zij wel houden, denk ik. Ik heb in dit opzicht ook niet zoveel pijn; de partij heeft twee soorten leden, werkende en sympathiserende leden. Die zijn beide lid van een kiesvereniging. Het feit dat iemand sympathiserend lid is en dat uit in een financiële bijdrage, vind ik al belangrijk, voor de partij natuurlijk, maar ook voor de man. Daardoor heeft hij toch een band met de partij. Die wil hij ook hebben, ook al heeft hij door tijdgebrek of vanwege een anders gerichte belangstelling er geen behoefte aan, heel actief mee te doen aan het werk. Dat is dus een verschil. Maar verder, als 't gaat om de organisatorische opbouw, zitten we niet zo ver van elkaar af. Uw vraag naar de deputatenvergadering begrijp ik niet. Demonstratieve bijeenkomsten zijn bepaald wel „in“.

Zo zie ik de deputatenvergadering. Je krijgt als partij op bepaalde momenten 1200 tot 1500 mensen op de been, dat vind ik belangrijk. In de besluitvorming van de partij speelt die vergadering eigenlijk geen rol.

Sommigen onder ons willen dat wel; die willen er een soort partij-congres van maken. Maar u vindt zelfs het Partij Convent al te groot worden om goed te kunnen werken.

Het convent telt echter 200 leden; en de overigen zijn gasten! De punten die de laatste keren aan de orde kwamen, vonden we zo belangrijk en die leven zo in de partij, dat we de gasten royaal de gelegenheid gegeven hebben mee te praten. Het waren mede daardoor boeiende en levendige vergaderingen.

Maar had het laatste convent niet meer het effect van een „hearing“?

Veerman: Ja, dat is wel zo, maar toch

Het gaat mij om echte besluitvorming,

dat de partij van onderaf kan meedoen aan besluitvorming.....

Veerman: Op de laatste vergadering is een beslissing genomen over een resolutie. En waarom is het al gauw een hearing geworden? Omdat al spoedig bleek, dat de resolute in grote lijnen weergaf, wat de partij dacht. De amendementen, die van de kant van de ARJOS kwamen, hadden niet de strekking het wezenlijke van de resolutie te veranderen.

Dat had wel het Rotterdamse amendement op punt 4, (onze relatie tot de P. P.R.) maar dat had weinig steun.

Als je geen slaande ruzie in de partij hebt en in grote lijnen hetzelfde denkt, dan lijkt het inderdaad al gauw op een hearing.

Ik wil graag stimuleren, dat er op het convent over politieke zaken een discussie is, dat het echt een politiek orgaan is. Dat niet alleen redevoeringen aanhoort en een vrijblijvende discussie voert! Maar zoals de laatste keren. En hoe het dan moet met leden en gasten...?

U zet het „liberale“ beleid van de heer Berghuis voort, dat de gasten alle gelegenheid krijgen het woord te voeren?

Veerman: Ja zeker. Hoewel ik ook het geluid gehoord heb van mensen, die zeggen: er hebben zoveel gasten gesproken, dat de leden niet meer aan het woord komen. Ik hoop, dat de gasten zichzelf beperkingen zullen opleggen. Want 30 tot 40 sprekers is natuurlijk moordend voor een vergadering.

De heer Roosjen heeft het goed geleid.

Veerman: Voortreffelijk. Trouwens, aan de vergadering van vorig jaar oktober heb ik ook goede herinneringen.

Toen waren we te lief voor elkaar. Je mag, laat ik zeggen, de nuances in de partij niet verdoezelen door elkaar onder de politieke kin te strijken!

Veerman: Die nuances zijn er, maar die moeten wij ook weer niet cultiveren. Het was gewoon plezierig, dat wij het zo eens waren. Maar wel moeten wij de zaken openhartig met elkaar kunnen doorpraten.

Christelijke partij

Geloof u in een christelijke partij of in een partij van christenen? U hebt gezegd: „vroeger bedreven wij politiek vanuit een beginsel, nu bedrijven we politiek ergens naar toe“. Wilt u de taak van een christelijke partij, zoals u die ziet, nog eens kort samenvatten?

Veerman: Deze problemstelling suggereert eigenlijk al een standpunt. Als men op het ogenblik zegt: geen christelijke partij maar een partij van christenen, dan bedoelt men zich af te zetten tegen beginselen; zo kan men ook zeggen: geen beginselen maar doelstellingen.

Deze problemstelling is dus voortgekomen uit bezwaren tegen de vroegere vormgeving van de christelijke politiek, die te zeer vanuit een bepaald schema opereerde. Al heeft men overigens altijd gezegd, dat de bijbel geen blauwdruk geeft voor de politiek. Er zijn mensen, die menen dat we vroeger de christelijke politiek te zeer als een gebouw hebben gezien. Ik denk aan wat Bruins Slot daar al jaren geleden van gezegd heeft: statisch, te weinig dynamisch.

In het stellen van doelstellingen zit meer van die dynamiek. Niet zo zeer: op welke basis sta je, maar waar ga je naar toe. Maar die twee behoren bij elkaar, ik zie er geen tegenstelling in. Dat geldt ook voor de tegenstelling die men maakt tussen christelijke partij of partij van christenen. Als men zegt: alleen een partij van christenen en men bedoelt: de bijbel geeft geen richtlijnen, het is alleen een kwestie van mentaliteit, van subjectieve beleving, dan zeg ik nee; dat is mijn bedoeling niet. Maar als men bedoelt: dat christelijke politiek altijd insluit een persoonlijke keus, een persoonlijke beslissing in een bepaalde situatie, is mijn antwoord: het moet inderdaad niet alleen een christelijke partij zijn, maar ook een partij van christenen. Dat mag men niet splitsen.

Er is wel degelijk normativiteit in de bijbel, maar dat houdt een persoonlijke keus in. Ik leg persoonlijk meer de nadruk op: waar wil ik heen, op de opdracht, dan op dat gebouw.

Politiek is een zaak van iets doen, er moet iets tot stand gebracht worden. Je moet duidelijk voor ogen hebben staan hoe de samenleving er eigenlijk

• Vervolg op pag. 5

uit zou moeten zien. Dat is zowel beginsel als datgene waar je naar toe zou moeten werken.

Heeft de christelijke partij een specifieke taak?

Veerman: Het is in ieder geval een politieke partij, dus met de opdracht vormend en hervormend bezig te zijn in de samenleving. Het specifieke van een christelijke partij is dat zij vanuit een bijbelse opdracht met een verbondenheid met Christus en met de medemens op een eigen wijze politiek wil bedrijven. Als ik het eens zo mag zeggen: met in het hart en het hoofd het visioen van de samenleving, waarin de vrede, de vrijheid en de gerechtigheid van het evangelie werkelijkheid zijn geworden.

Dat houdt dus in, dat wij een samenleving pogen te maken, die in haar uitingen en vormgevingen voldoet aan wat het evangelie van ons wil.

Christelijke politiek staat niet buiten deze wereld. Het is een inwerken op deze wereld vanuit een overtuiging. Gelukkig is daar de mogelijkheid om dat samen te doen met anderen. Christelijke politiek is dus niet een exclusieve zaak, alsof er buiten de christelijke partijen niets bruikbaar zou zijn voor deze wereld. Christelijke politiek kan en moet trachten saambindend te werken.

U hebt gezegd, dat het gesprek van de „18” is begonnen uit twijfel over (het structuurrapport van) de K.V.P. Hebt u die twijfel nog? Wat denkt u van het gesprek; zijn er op korte termijn resultaten te verwachten? Ik bedoel niet alleen een tweede vrijblijvend rapport.

Veerman: Als u mijn verhaal op de deputatenvergadering leest, zult u daar geen twijfel in uitgesproken zien, maar toch wel, naar aanleiding van de Tilburgse partijraad van de K.V.P., de behoefte om het van onze kant nog eens duidelijk te zeggen.

Over de ontwikkeling van de deconfessionalisering, met name ook bij de K.V.P. blijf ik mij zorgen maken. Daar staat tegenover dat de K.V.P. stuk 1 van het interim-rapport van de „18” (Evangelie en politiek) geaccepteerd heeft.

Daar mag ik de K.V.P. aan houden en daar moet ik mij op baseren.

Dat mag men niet gaan relativiseren. Als de zaken vastgesteld zijn, moeten we daar van beide kanten niet meer over zeuren. Het zou niet fair zijn daar weer aan te gaan twijfelen.

Het structuurrapport is niet ingetrokken!

En de groep-Couwenberg heeft z'n invloed niet verloren in de partij.

Veerman: Nee, maar zij hebben het interim-rapport geaccepteerd. Kijk, als ik met iemand in gesprek ben en ik kom tot bepaalde gezamenlijke formuleringen dan moet men zichzelf en elkaar daaraan houden.

Dat is een kwestie van goede trouw. Van de kant van de K.V.P.: dat men daar niet relativiseert en van onze kant: dat we het beschouwen als een door de K.V.P. aanvaard stuk.

Zo gauw de K.V.P. zou gaan uitspreken, dat het stuk voor hen maar geringe waarde heeft en weinig meespeelt, dan hebben wij weer vrijheid van praten.

Behalve het eerste hoofdstuk, bevat het rapport punten voor de praktische politiek. Ik heb niet gemerkt, dat het bij Kamerdebatten een rol speelde. Wat zijn de praktische consequenties?

Veerman: Wij hebben een kabinet met een regeringsprogramma. Daar zijn regering en regeringspartijen aan gehouden. Maar het rapport heeft bepaald zijn invloed op het denken van de mensen.

Formeel kunt u dat vrijblijvend noemen, maar in feite zijn het stukken in de ontwikkeling van het denken. Ik heb er vanaf het begin bezwaar tegen gehad, dat we met een soort verkiezingsprogramma zouden komen; de partijen zijn nu gebonden aan de verkiezingsprogramma's van 1967.

Fase in de ontwikkeling van het denken dus. Zoals ik daar ook graag de programapunten van de christen-radicalen bijbetrek. Dat is ook een stuk ontwikkeling in het denken, dat in de periode 1967-1971 z'n invloed laat gelden.

Daarom vind ik het woord vrijblijvend te negatief. Het is geen louter academisch stuk; het markeert de voortgang van het denken.

Achter de bestuurstafel

Dus als ik 't goed begrijp, kunnen verschenen rapport en nog te verschijnen werkstukken, wanneer de verhoudingen blijven zoals ze nu zijn, een rol spelen bij de opstelling van het programma-1971?

Veerman: Ja, dat is juist. Naar mijn gevoel werken al die stukken naar 1971 toe.

Brief aan P.P.R.

De A.R.P. heeft een brief geschreven aan de P.P.R. en deze partij uitgenodigd voor een gesprek.

Verwacht u resultaten van dat gesprek?

Veerman: Het is maar wat u onder resultaten verstaat. Meer duidelijkheid is ook een resultaat. Er zijn van ons uit drie agendapunten ingebracht. Wij willen praten over het uitgangspunt van een christelijke politiek. Er zijn wat dat betreft bij de P.P.R. verschillende uitingen.

Verder moeten we praten over het programmatische. Daar is de P.P.R. zelf nog mee bezig. Er is bijvoorbeeld in de publikaties van Dronten een benaderingswijze, die ons wel toespreekt. En onze lijn spreekt blijkbaar de P.P.R. aan, daar zitten aanknopingspunten. Het derde punt is de progressieve concentratie. Er is wel gezegd: als de A.R.P. niets voelt voor die progressieve concentratie, dan kunnen we wel ophouden. Je kunt ook iets anders zeggen: ik zie niet dat die progressieve concentratie een betekende rol kan gaan spelen. Daarom is onze vraag, wat men zich er van voorstelt. Ik geloof er niet in.

Waarom niet? Omdat de P.S.P. als kandidaat genoemd wordt?

Veerman: Dat is 't bij mij niet in de eerste plaats. Ik begrijp niet, dat D'66 aan een progressieve concentratie zou kunnen deelnemen zonder zichzelf te verloochenen. Ik begrijp verder niet hoe de P.S.P. naast de P.v.d.A. kan deelnemen, zonder zichzelf wezenlijk op te heffen. Van de P.P.R. kan ik mij nog wel voorstellen, dat die tot een akkoord kan en wil komen. Het is voor de P.P.R. een belangrijk punt geworden. Maar ik zou het wat sectarisch vinden, als zij zich op dat punt gaat vastbijten. Als zij dat verabsoluteert, dan vrees ik, dat het gesprek niet zo gemakkelijk zal verlopen.

Is er, principieel gezien, wel verschil tussen K.V.P. en P.P.R.?

Veerman: Er is een ontwikkeling in de katholieke wereld en daar is ook de P.P.R. een exponent van. Met het uit-treden van de P.P.R. is dat in de K.V.P. niet ineens gestopt. Maar op het punt van de deconfessionalisering hebben wij — dat heb ik a' gezegd — in het gesprek met papieren te maken. De papieren van de P.P.R. in Dronten zijn bepaald anders dan die van de K.V.P. in Arnhem. De K.V.P. heeft in Arnhem duidelijk vóór christelijke partij-formatie gekozen en dat heeft de P.P.R. in Dronten niet.

Er zijn allerlei achtergronden, waar de zaak niet zwart-wit ligt, maar wij hebben tenslotte te maken met officiële uitspraken.

Als u een progressieve concentratie verwerpt (en u hebt dat gedaan), wat is dan uw alternatief om de gewenste duidelijkheid in de politiek te verkrijgen? Zullen wij toch niet naar grotere verbanden toe moeten?

Veerman: Brengen grotere verbanden de duidelijkheid? Kijk maar naar Ame-

rika, daar zijn twee grote verbanden. Duidelijkheid?

Grotere verbanden hebben eerder een grotere onduidelijkheid in zich. Hoe groter het verband, des te groter het compromis.

Ik wil de duidelijkheid eerst uit de partijen zelf laten komen. Wat nu de laatste weken gebeurd is, is een roep om duidelijkheid. Ik vind, dat bijvoorbeeld de P.v.d.A. moet kiezen, hoe zij zich opstelt.

Als de partijen een duidelijke keus gedaan hebben, is het niet zo moeilijk om bij elkaar te brengen wat bij elkaar hoort.

Als de P.v.d.A. zou kiezen voor de coöperatieve koers, zoals Drees in zijn tijd, dan is dat een duidelijke zaak.

Wilt u een keus vóór of na de verkiezingen?

Veerman: Dat hangt er vanaf. Dit is niet een ontwijken van uw vraag. Dr. Berghuis heeft in oktober j.l. gezegd, dat in een bepaalde situatie het wel mogelijk is om vóór de verkiezingen een keuze te doen.

Hij zei: ik trap er niet in, in een stembusakkoord.

Veerman: Dat sloeg, dunkt mij, op een bepaalde vorm van stembusakkoord, die toen in discussie was.

De kiezer moet weten, wat hij kiest. Dan moet hij niet kiezen louter op basis van een praktisch programma, maar ook op wat er achter zit. Een stembusakkoord is tenslotte nooit meer dan een tijdelijke samenwerking. Tenminste, laten wij dat nu maar aannemen. Er zijn wel publikaties, waarin men aan een veel ingrijpender samenwerking denkt.

De kiezer kiest voor vier jaar. Hij heeft er recht op dat, als bijvoorbeeld na twee jaar een heel nieuw probleem zich voordoet, een standpuntbepaling voorzien had kunnen worden op grond van diepere motiveringen van de partijen.

Het programma van een partij is niet alleen een concretisering van wat de komende vier jaar gedaan moet worden, maar geeft ook de richting aan, waarin de partij de oplossingen van nieuwe problemen zoekt.

Bij winst kan het stembusakkoord toch regeringsprogramma worden, althans de basis daarvoor zijn.

Veerman: Van een regeringsprogramma weet de kiezer, dat het een compromis is: aangegaan om een beleid mogelijk te maken. Een stembusakkoord, waarmee je naar de kiezer gaat, heeft mijns inziens een grotere pretentie.

Maar om uw vraag over de duidelijkheid af te ronden, Berghuis heeft vorig jaar gezegd, dat wij met partijen als de K.V.P. en de C.H.U. betrekkingen van wezenlijke aard hebben, die wij met andere partijen, die het christelijk geloof niet als uitgangspunt aanvaarden, niet hebben. En dat er heel wat moet gebeuren, willen wij die verbondenheid niet meer voelen. Dat is een duidelijke zaak.

U vindt die teneur ook in het begin van onze resolutie. Die verbondenheid zal dan ook moeten doorwerken in programma en beleid.

Goed, u bent niet huiverig voor een nauwer verband met de K.V.P. en de C.H.U. En de „nacht van Schmelzer” dan?

Veerman: Je kunt op geen enkele manier een volslagen waterdichte samenwerking tot stand brengen. Dat kan met geen enkele groep.

Denkt u al voor 1971 aan een (soort) stembusakkoord, als het in de „18” goed blijft gaan. U mag speculeren.

Veerman: Speculerend hoop ik dat wij op basis van een gelijkgerichtheid in programma en beleid een zekere mate van samenwerking zullen kunnen bereiken. Of dat een stembusakkoord zal zijn, weet ik niet. Daarbij pleiten wij voor een openheid van de drie partijen naar buiten. Daarvoor hebben, meen ik, ook C.H.U. en K.V.P. zich uitgesproken. Voor het voeren van een beleid zal, naar het lijkt, een bredere samenwerking nodig zijn, waarbij ook anderen betrokken zijn.

Zou dat de P.v.d.A. kunnen zijn?

Veerman: Waarom niet?

Hoe lag dat dan vorig jaar?

Veerman: Begin 1967 was er in onze partij niet alleen bij spijststemmers, maar bij heel wat anderen, het gevoel, dat ons programma in samenwerking met de P.v.d.A. gemakkelijker te verwezenlijken zou zijn geweest. Op dat moment was de P.v.d.A. daar niet beschikbaar voor. Men kan niet zeggen, dat de A.R.P. toen zeer bewust voor de V.V.D. gekozen heeft. Gezien de situatie en de verantwoordelijkheden is toen een programma in hoofdlijnen aanvaard dat, gelegd naast ons Programma van Actie, er nog zo slecht niet uitziet.

Kunt de intenties van de „spijststemmers” begrijpen?

Veerman: Ik zou het anders willen stellen. Wat mij vooral heeft verdrot is, dat de zaak is vastgelopen op een formeel argument. Niet op het programma, maar op de procedure: eerst de partner kiezen en dan het programma. Dat vind ik het „spijstige”.

Men zal er bij het vormen van een regeringscombinatie naar moeten streven het met elkaar eens te worden op basis van een programma.

U bedoelt het memorandum-Zijlstra?

Veerman: Ja, althans het antwoord van de P.v.d.A. daarop.

Radicaliteit

Er wordt van bepaalde kanten beweerd, dat de A.R.P. de sleutel tot politieke duidelijkheid in handen heeft. Geloof u dat?

Veerman: Wij moeten onszelf dat niet wijs maken: men had het vroeger wel eens over die arrogante A.R. Verder wil ik opmerken, dat de mensen die dat zeggen niet een wetenschappelijke opmerking maken maar een politieke. Zo van: A.R., jullie moeten kiezen. Voor ons! Het heeft de duidelijke bedoeling, ons ergens heen te trekken.

Van buiten de partij is wel gesuggereerd, dat de partijleiding de A.R. radicalen aan de praat houdt en intussen weinig rekening met hen houdt. Dat zou kunnen omdat zij toch wel weet, dat de radicalen de partij niet zullen verlaten. De radicalen zelf weten beter, maar misschien wilt u er tenslotte nog iets van zeggen.

Veerman: Ik moet er wat om lachen, omdat ik evenveel verhalen hoor van mensen die zeggen, dat wij veel te veel toegeven aan de radicalen.

Dan wil ik voor mijzelf zeggen, dat bij mij geen tactische overwegingen spelen. Het zijn actieve mensen, die een politiek willen bedrijven vanuit hun christelijke overtuiging. Het zijn vaak jonge mensen, die naar de toekomst kijken. Een partij, die daar niet naar luistert, is niet waard een toekomst te hebben. Wanneer u praat over radicaliteit, dan ben ik geneigd te zeggen, dat het eerstgeboorterecht niet bij de werkgroep ligt, maar bij de partij. De werkgroep heeft dat met jeugdige elan overgenomen. En ik moet ook erkennen, dat de partij mede door het optreden van de radicalen een bepaalde image heeft gekregen.

Het is de taak van de A.R.P. er voor te zorgen, dat de radicaliteit niet verzandt. Daar zit geen tactiek achter, maar dat is voortzetting van ons eigen beleid.

ELK LID TELT MEE

Niet alleen voor onze partij geldt: Elk lid telt mee. Elke partij met een behoorlijk ledenaantal zal dit gaarne publiceren. Toetreding van nieuwe leden is een verheugende zaak.

Gelukkig komen met grote regelmaat jaar in jaar uit, week in week uit, aanmeldingen van nieuwe leden van onze partij binnen. Dat is het geval, ook zonder een grote ledenwerfcampagne.

Maar de ervaring leert, dat aan vele personen — zonder een grote actie — nooit wordt gevraagd lid van de A.R.P. te worden. Daarom is het gewoon wenselijk en noodzakelijk om tenminste één keer in de vier jaar met elkaar als partij samen een landelijke campagne te organiseren. Dit nieuwe seizoen is daarvoor uitgekozen. De werkperiode 1968/1969 leent zich goed voor de werving van een groot aantal nieuwe leden in het gehele land.

Rechtstreekse vraag

Het zou een goede zaak zijn indien ook u uw bijdrage zoudt willen leveren in deze actie onder het motto „elk lid telt mee”.

De kiesverenigingen en centrales hebben eind augustus reeds alle beschikbare materiaal ontvangen in verband met een goede opzet van de wervingsactie. Maar in feite komt zo'n actie kort samengevat hierop neer: een lid vraagt een niet-lid om lid te worden. Daarom in dit nummer van Nederlandse Gedachten — dat dit keer als „A.R. Post” ook de leden bereikt, die geen abonnee zijn — de rechtstreekse vraag aan u: wilt u eveneens een nieuw partijlid werven.

U kunt een lid werven door iemand die u kent een bezoeker te brengen. Maar u kunt eveneens een goed resultaat bereiken met het schrijven van een brief of via een telefoongesprek.

Wanneer u het prettig vindt zelf nog wat meer geïnformeerd te zijn over het belang van het werven van een nieuw lid en wanneer u nog een enige „argumentatie” bij de hand wilt hebben, dan kunt u gebruik maken van twee folders welke ter ondersteuning van deze actie beschikbaar zijn, namelijk „een goede zaak” en „uw bijdrage”. Die folders kunt u vragen aan de secretaris van uw kiesvereniging of rechtstreeks bij het landelijk partijsecretariaat, Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, telefoon 070 - 183960. U kunt deze folders niet alleen zelf lezen, maar eveneens overhandigen of

toezenden aan de persoon (of personen) die u wel zoudt willen vragen om, evenals u zelf, lid te worden.

Tweeërlei bijdrage

Als lid van de A.R.P. levert ieder lid — ten minste — tweeërlei bijdrage. In de eerste plaats de inbreng van de eigen mening en in de tweede plaats de bijdrage van zijn of haar geldelijke steun. Men geeft natuurlijk reeds blijk van zijn of haar opvattingen door het lidmaatschap alleen.

Daarmede spreekt men zich immers uit voor het bestaan van de partij en voor het beleid dat de partij in het algemeen voert. Velen menen, dat dit voldoende is en dat het daarbij kan blijven. Zij vinden het niet nodig of hebben geen tijd om zelf aan het werk van de partij en aan de discussies in de partij deel te nemen. Zij vertrouwen dit toe aan anderen.

Toch geven zij door hun toetreding als lid alleen reeds globaal hun opvattingen weer. Het lidmaatschap is dus op zichzelf al een belangrijke bijdrage. Anderen willen echter bepaald meer. Zij wensen zelf nauw betrokken te zijn bij de discussie en de besluitvorming binnen de partij. Zij stellen het op prijs mee te denken, mee te praten en mee te beslissen. De A.R. Partij biedt daartoe mogelijkheden. In de folder „uw bijdrage” worden zij genoemd.

Een tweede, eveneens belangrijke bijdrage is die van de geldelijke steun. Ook al zegt men zelf geen politieke belangstelling te hebben, geen tijd te hebben om vergaderingen bij te wonen, enz. enz., toch kiest ieder bij verkiezingen. Het is goed ook dit te ondersteunen. Immers, indien men bij verkiezingen toch steeds zijn stemt uitbrengt op de partij, waarom zou men de partij dan ook niet zijn financiële bijdrage geven voor al het werk dat gedaan moet worden en dat van de partij ook wordt verwacht? Geen partij kan haar werk goed doen zonder voldoende middelen. Dat is voor iedereen duidelijk.

Waar blijft het geld?

De contributie van elk lid komt ten goede aan het werk van de partij in al haar organen. Men betaalt overigens één bedrag aan één instantie: de kiesvereniging in de eigen woonplaats. Wat men betaalt aan een plaatselijke kiesvereniging is ook bestemd voor het regionale, provinciale en landelijke werk van de partij.

Om het werk behoorlijk te doen heeft over het geheel bekeken, de kiesvereniging zelf ongeveer f 3,50 per lid nodig. De kiesvereniging draagt landelijk ge-

zien van het contributiebedrag van elk lid af aan de Statencentrale f 1,50, aan de Kamercentrale f 3 en aan het Centraal Comité f 7 per jaar. Jaarlijks is dus gemiddeld ongeveer f 15 per lid nodig.

De A.R. Partij is echter een volkspartij. Wij moeten de lasten gezamenlijk dragen. Daarom moet iemand die dit niet kan betalen, kunnen volstaan met een lagere contributie. Daartegenover moeten dan anderen die iets meer kunnen betalen, dat ook doen. Zij moeten nagaan of zij f 20, f 25, f 30 of meer per jaar kunnen betalen.

U zult mogelijk mensen ontmoeten, die vragen: waar wordt het geld nu allemaal aan besteed. Die vraag mag terecht worden gesteld. Daarop past een goed oriënterend antwoord. Dan kunt u — kort en globaal — eveneens geven aan de hand van de folder „uw bijdrage”.

Informatie

Er zijn personen, die alvorens lid te willen worden, eerst meer inlichtingen wensen te ontvangen. Die kan men krijgen. De secretaris van de kiesvereniging heeft als regel wel enig materiaal. Overigens kan men natuurlijk altijd terecht bij het landelijk partijsecretariaat. Leden zijn belangrijk, en dus ook het werven van leden. Het gaat om mannen en vrouwen, om jongeren en ouderen. „Uw bijdrage” tijdens de actie „elk lid telt mee” zou „een goede zaak” zijn.

'N LIKEURGLAASJE

BIOFUNGIN

voor de maaltijd, is de remedie tegen MOEHEID en GEBREK aan EETLUST
Aangenaam van smaak!
Flacon à 500 c.c.

Uw Apotheker of Drogist heeft 't

DR. WILLMAR SCHWABE ZAANDAM

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

- * geldleningen en hypotheeken
 - * financiering van auto's, caravans en boten
 - * verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheids-personeel)
- is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

„ANIMO”

KOFFIEZETAPPARATUUR

voor inrichtingen, horecabedrijven, kantines, vergaderzalen enz. In elke gewenste capaciteit en uitvoering.

APPARATENFABRIEK L. SCHEEPSTRA N.V.

Amersfoort - Tel. 03490 - 19148 (2 lijnen)
Assen - Telefoon 05920 - 2743

ONT- WIKKELINGS POLITIEK

EEN werkgroep van de buitenlandse commissie van het College van Advies van de A.R. Partij heeft bouwstenen aangedragen voor de te voeren ontwikkelingspolitiek.

De commissie heeft haar opvattingen in een nota neergelegd. Thans is deze nota in brochurevorm verschenen. De commissie gaat kritisch in op een aantal gangbare opvattingen ten aanzien van de ontwikkelingshulp. Zij meent, dat het een misverstand is, dat de ontwikkelingsproblematiek naar haar aard een technisch-specialistische aangelegenheid is. De modernisering, die in deze landen aan de gang is gript diep in alle aspecten van de samenleving in.

In de brochure komen o.a. de verschillende kanten, welke de problematiek heeft aan de orde; zoals: — de maatschappijstructuur en haar betekenis; — de drie belangrijkste benaderingswijzen van de problematiek;

- de betekenis van het beginsel van non-interventie;
- staats- en natievorming;
- ondernemingswijze productie;
- omvang van de hulp;
- bevordering van de internationale handel;
- particuliere investeringen;
- het bevolkingsvraagstuk.

De werkgroep was als volgt samengesteld: mr. A. Bos, drs. P. C. Bos, mr. L. J. van der Burg, mr. W. C. D. Hoogendijk, prof. mr. P. H. Kooijmans (voorzitter), drs. A. J. van der Meer, prof. dr. J. W. Schoorl (waarnemend voorzitter), prof. dr. J. Verkuyl.

Wij kunnen u aanraden kennis te nemen van de inhoud van deze belangwekkende en interessante brochure.

Voor de prijs van f 1,75 per ex. kan deze uitgave worden besteld door overschrijving op giro 89673 t.n.v. de A.R. Partijstichting, dr. Kuyperstraat 3 te Den Haag.

- BRILLEN
- HOORTOESTELLEN
- CONTACTLENZEN

EIKENDAL

onbetwist DE specialist

BERGSTRAT 12 - WAGENINGEN
TELEFOON 98370 - 2038

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES
EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK
„AERZEN”
INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - PB 55

SCHUILING GIETRIJENBODIGDHEDEN NV
BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGELO-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

Pijn?

gebruik dan
SALONPAS

SALONPAS helpt tegen reumatische pijnen, gewrichts-, spier- en lende pijn, tegen pijnen, veroorzaakt door kneuzingen, stijve schouder, verstuikingen en zenuwpijnen. SALONPAS is een medicinale pleister die smeren en wrijven overbodig maakt. SALONPAS pakt de pijn bij de bron aan.

SALONPAS

Verkrijgbaar bij Uw apotheker of drogist. Prijs p. pakje v. 10 st. 1,65
Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam
Korenaarstraat 55 Telefoon 231162

Aan ieder die een andere woning zoekt!

U, die dit leest, bent wellicht van plan een woning te gaan kopen, anders las u waarschijnlijk deze advertentie niet.

Zou u het op prijs stellen om uw eigen ideeën over WONEN te realiseren? Ongetwijfeld. Ook u heeft al veel tijd besteed aan UW ideale woning; die bestede tijd is niet tevergeefs geweest; wij zullen uw plannen waar maken in Oud-Beijerland, een dorp waar het wonen goed is.

Vanaf f 70.000,— „all-in” bouwen wij voor u een bungalow.

BOUWBURO DOOLAARD
Havendam 7 - Oud-Beijerland
Telefoon (01860) 3342 — b.g.g. 2233 of 3307

EEN AANTAL PUNTEN UIT DE MILJOENEN-NOTA

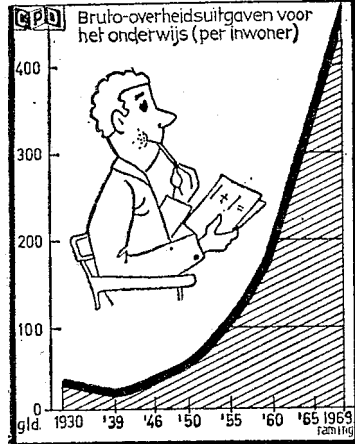
MINISTER Witteveen heeft de miljardenrekening voor dit begrotingsjaar aan de Kamer aangeboden. De begroting geeft een uitgavenrecord aan van ruim 26 miljard gulden. Het kastekort van het Rijk samen met het verwachte tekort op kasbasis van het Gemeentefonds zal ruim 3 miljard gulden bedragen. De nuchtere ervaring leert ons bovendien, dat begrotingstekorten de neiging hebben eerder toe- dan af te nemen.

„Onze economie heeft de weg ingeslagen die naar evenwichtsherstel voert”. Zo - ietwat voorzichtig optimistisch - begint de minister zijn nota. Het peil van de werkloosheid daalt en er wordt een betalingsbalansoverschot verwacht. Het herstel, dat in de tweede helft van 1967 begon, heeft zich ook dit jaar voortgezet. Een belangrijke steun in onze economische rug was hierbij de opleving van de economie in West-Duitsland.

Als totaal gezien bevindt de arbeidsmarkt zich niet ver van het even-

- de bevordering van het technologische onderzoek en de industriële ontwikkelingsprojecten.
- een hoge prioriteit wordt toegekend aan het streven de steden als woon- en werkmilieu beter te doen functioneren. In dit verband kan

HET DUURSTE VAN ALLES IN NED.

gewezen worden op hogere uitgaven voor krotopruijing, sanering en stadsconstructie;

- wat het onderwijs betreft mag de bescheiden aanloop naar de derde fase van de verlaging van de leerlingenschaal bij het gewoon lager onderwijs niet onvermeld blijven;
- het aantal met rijksleningen te financieren woningwetwoningen wordt teruggebracht tot 45.000.

Fiscale maatregelen

De nieuwe wet op de vennootschapsbelasting zal f 55 miljoen méér in de schatkist brengen. De invoering van de b.t.w., de nieuwe omzetbelasting, zal de blijvende opbrengst met f 110 miljoen verhogen.

De accijns op sigaretten en kerftabak zal stijgen; een pakje sigaretten, waarvoor nu f 1,50 betaald wordt, zal hierdoor f 1,75 gaan kosten.

De overgangsregelingen hierbij leiden tot eenmalige netto baten van f 200 miljoen. Dit bedrag wordt aangewend voor de bevordering van de werkgelegenheid en voor een extra rijksbijdrage van f 47,5 miljoen aan het Algemeen Ouderdomsfonds.

Dat tijdelijke maatregelen vaak langer duren dan in eerste aanleg bedoeld is, wordt duidelijk aan het feit, dat voorgesteld wordt de opschorting van de aftrek wegens buitengewone lasten

— bedoeld voor één jaar — met 2 jaar te verlengen.

Ingaande 1 januari a.s. wordt een verlaging van de loon- en inkomstenbelasting voorgesteld. Hiermee wordt beoogd een compensatie te geven aan de lagere inkomens voor de kostenstijging die optreedt door o.a. de invoering van de b.t.w. Concreet komt dit neer op een verhoging van de vrije voet met f 600, die aan de voet geheel doorwerkt om vervolgens geleidelijk af te nemen, waardoor voor de inkomens van f 27.000 en hoger het tarief ongewijzigd blijft. Deze maatregel, die de schatkist f 200 miljoen kost, geldt voor één jaar.

Per 1 januari 1970 is de Regering van plan te komen met een belastingcorrectie, waardoor de louter nominale progressie geneutraliseerd wordt. De correctie zal wel betrekking hebben op de eigen kabinetsperiode, maar voor wat de jaren 1970 en 1971 betreft wordt vooruitgelopen op een te verwachten prijsstijging.

Wetgeving

Terzake van de jaarlijkse bijstelling van de tarieven van de loon- en inkomstenbelasting aan de koopkrachtvermindering van de gulden overweegt de Regering de indiening van een wetsontwerp. De correctie van deze tarieven verloopt t.o. schoksgewijs en incidenteel. Tot nu toe stijgt ieder jaar de belastingdruk tengevolge van de nominale progressiewerking.

Op deze wijze stijgt jaarlijks dus de belastingdruk zonder dat het parlement daaraan te pas komt. De Regering wil aan deze automatisch stijgende belastingdruk een einde maken door jaarlijks dat deel van de stijging van de belastingdruk, welke te wijten is aan de nominale progressie, ongedaan te maken.

Soms komt men in een miljoenennota oude bekenden tegen, zo ook hier wat betreft de idee van de loonsomheffing. Hierbij wordt gedacht aan een heffing naar rato van de uitbetaalde lonen waarvan de opbrengst geheel of gedeeltelijk zal worden gebruikt voor uitkeringen aan buiten de randstad gevestigde bedrijven. Dat een kapitaalintensief bedrijf door deze heffing minder zwaar getroffen wordt dan een arbeidsintensief bedrijf is evident. De Regering heeft de Sociaal Economische Raad gevraagd haar over deze heffing en de daarmee samenhangende problematiek van advies te dienen.

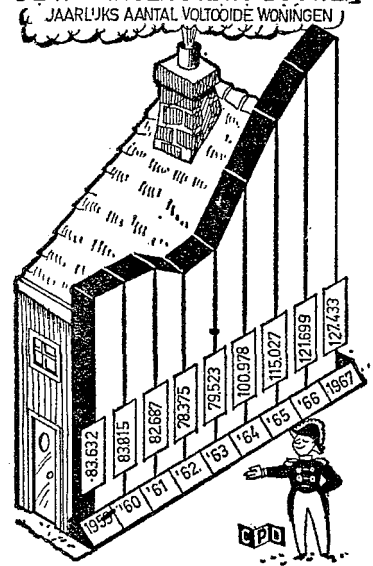
De verruiming van het gemeentelijke belastinggebied zal reeds in 1969 aan de individuele gemeenten enige armslag geven bij het afstemmen van de uitgaven op de beschikbare middelen. Met de sanering van de financiële positie van de drie grote gemeenten zal een begin gemaakt worden; een gezamenlijke inspanning van het Rijk en de betrokken gemeente is nodig om de financiën weer in het goede spoor te brengen.

Wat de meerjarenplanning betreft zijn voor een aantal uitgavensectoren afspraken gemaakt voor de periode tot en met 1971.

Financiering

Een moeilijk punt is de financiering. Het budgetaire kastekort zal waarschijnlijk f 2.350 miljoen bedragen. Het kastekort van het Gemeentefonds wordt voor 1969 geraamd op f 300 miljoen. In totaal kan de financieringsbehoefte van het Rijk voor het komende jaar dus f 2650 miljoen geraamd worden. Voor f 1450 miljoen wordt hierin voorzien door de reserveringen op de voorschijfrekeningen, die aan het Rijk ten goede komen. Het restant van f 1200 miljoen zal dus op andere wijze gefinancierd moeten worden. „De dekking van de hierboven becijferde financieringsbehoefte voor het Rijk zal zoveel mogelijk op de kapitaalmarkt moeten geschieden”. Hier komt de noodzaak om inflatoir — of netter gezegd: monetair — te financieren om de hoek kijken.

DE WONINGEN DIE WIJ BOUWEN

Er kunnen zich situaties voordoen, waarin zo'n financiering met het oog op de conjunctuur en de voortdurende liquiditeitskrapte verantwoord is, mede ook, omdat dekking op de kapitaalmarkt tot een nog hoger rentepeil zou leiden. In de afgelopen jaren zijn op deze wijze reeds grote bedragen door de creatie van liquiditeiten gedekt, zodat uiterste voorzichtigheid hier geboden is. Verdere uitholling van de gulden zal de spaarzin van ons volk bovendien niet aanwakkeren.

Breekbaarheid

Vorig jaar werd in de Miljoenennota herhaaldelijk gesproken over „de ombuiging van het beleid”, die er in de volgende jaren zou plaatsvinden. Dit jaar wordt over die ombuiging vrijwel niet gesproken. Wat het uitgavenbeleid betreft wordt de lijn van de vorige begroting doorgetrokken.

Er is een aantal punten, dat gemist wordt. Waar blijft de forse aanpak van onze exportbevordering, opdat niet alleen een groter exportvolume verkregen wordt, maar ook een grotere spreiding daarvan wat afzetgebied betreft, opdat ons land minder afhankelijk wordt van de economische situatie in een bepaald land, met name West-Duitsland? Gemist wordt ook een helder inzicht in de oorzaken van de terugloop van de overschotten in het dienstenverkeer.

Vragen zijn er ook. Is het arsenaal van maatregelen ter bestrijding van de structurele werkloosheid up to date? Is het waar, dat de inkrimping van een aantal marginale bedrijfstakken versneld heeft plaatsgevonden door het hoge loonniveau of speelde hierbij ook het niet tijdig invoeren van nieuwe — kostprijsdrukkende — produktiemethoden een rol? Hopenlijk komen deze en andere vragen nog wat meer uit de verf in de aparte begrotingshoofdstukken.

Tot slot kan nog het volgende opgemerkt worden.

Deze begroting wekt de indruk van breekbaarheid, er is ook zo weinig „uitwijkmogelijkheid”. Wat komt ervan terecht bij de realisering ervan? De vraag kan rijzen of deze begroting wel voldoende aan de conjunctuur is aangepast en of rekening is gehouden met de tendentie tot overbesteding, die op het ogenblik in onze economie aanwezig is.

Aan de ramingen van het Centraal Planbureau kan een zeker optimisme niet ontzegd worden, b.v. ten aanzien van de prognose, dat de stijging van de contractlonen tot 4% beperkt zal blijven.

Ook de financiering is een zwak punt. Als er ook maar één spaakje in het wiel komt, ontstaat het reële gevaar, dat bepaalde uitgaven getemporeerd moeten worden.

Zulke vragen, zulke kwesties zullen echter in het komende parlementaire jaar in het gesprek tussen Regering en Parlement ongetwijfeld hun oplossing vinden.

BESTRIJDING WERKLOOSHEID

uitgaven ter bevordering v.d. werkgelegenheid

Industrie-stimulering	135 milj gld
Verbetering infrastruct.	4,6 milj. gld
Steun a.d. mijnindustrie	151 milj gld
Subsidies scheepsbouw	6
Woning-verbetering	30
Subsidies arbeidsvoor-zien	279
Aanvullende werkgelegenheid	86
Arbeidsvoor-ziening	91
Wet Werkloos-voorziening	122
Diversen	277

wichtspunt. De werkloosheid is echter geconcentreerd in bepaalde gebieden en krijgt steeds meer een uitgesproken structureel karakter. Hoewel ook dit jaar weer gelden — meer dan 1 miljard gulden — voor de werkloosheidsbestrijding ter beschikking worden gesteld, wordt voor 1969 nog met een aantal van 75.000 werklozen rekening gehouden; in 1971 wordt verwacht, dat dit tot 60.000 zal zijn teruggebracht. Het bedrag, dat dit jaar voor de ontwikkelingshulp wordt uitgetrokken stijgt tot 632 miljoen, vergeleken met het vorige jaar betekent dit een stijging met 17%.

Enkele onderwerpen die de Regering aan de orde stelt zijn nog:

Uitgaven van de gehele dienst in procenten van het netto-inkomen tegen marktprijzen.

	1953	1956	1960	1964	1968 1)	1969 1)
Onderwijs en Wetenschappen	2,45	3,16	4,89	6,4	7,4	7,6
Cultuur Recreatie en M.W.	—	0,18	0,20	0,2	0,3	0,6
Sociale Voorzieningen	3,31	3,56	2,07	2,3	3,3	3,4
Volksgezondheid	—	0,18	0,20	0,2	0,3	0,3
Verkeer en Waterstaat	1,71	2,13	1,89	2,2	3,0	2,9
Handel en Nijverheid	0,61	0,74	0,35	0,5	0,6	0,7
Landbouw enz.	1,49	1,47	1,75	1,4	1,2	1,2
Volkshuisvesting	0,71	0,91	2,60	2,4	3,1	2,8
Militaire uitgaven 2)	6,27	6,20	4,46	4,6	4,0	3,9
Overige	11,23	7,49	6,04	5,5	6,0	6,0
	27,78	25,84	24,25	25,5	29,5	29,4

1) Voor 1968 zijn de vermoedelijke uitkomsten gebruikt en voor 1969 de gegevens uit de ontwerp-begroting.

2) Wat betreft 1953 inclusief civiele verdediging.

Wij leveren kwaliteitsfineren!
LANDWEER & SOMER N.V.
 STADSKANAAL Tel. 05990-2004

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
 OEVERBINDINGSWERKEN
 GRIENDHOETHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
 Hardinxveld - Giessendam

LEDENWERFACTIE VAN DE ARJOS

Ok de jongerenorganisatie werkt dit komende seizoen aan een vergroting van haar ledental. Na onze eerste aanzet van de afgelopen maanden, wat de omvorming van onze organisatie betreft, hopen wij door middel van een ledenwerfactie deze nieuwe organisatievorm meer reliëf te geven.

U weet waarschijnlijk al wat deze organisatievorm inhoudt: niet langer de clubs vormen de leden van onze organisatie maar de leden van deze clubs en belangstellenden daarbuiten vormen nu ons ledenbestand. Daarmee bevorderen wij de inspraak van het lid. Zijn stem

telt. En hij ontvangt ons maandblad Op Wiek.

De ledenwerfactie behelst het volgende:
 1. Arjos-clubs en kiesverenigingen worden gevraagd namen en adressen op te geven van potentiële Arjosleden.
 2. Deze potentiële leden ontvangen dan een persoonlijk schrijven van Arjos-voorzitter Hans de Boer met daarbij gevoegd een exemplaar van Op Wiek, en ander propagandamateriaal.
 3. Eind november worden zij bezocht door Arjossers om hen tot het lidmaatschap van de Nat. Org. te bewegen. Wij vragen, als Arjos, ook uw medewerking om ons ledental te vergroten.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heer VAN BENNEKOM (A.R.P.) heeft aan de minister van Onderwijs en Wetenschappen gevraagd of het hem bekend is, dat de invordering van het per 1 januari 1968 verhoogde kleuterschoolgeld, welke, wat de bijzondere scholen betreft, in handen van de schoolbesturen is gelegd, in veel gevallen op grote moeilijkheden stuit?

Deelt de minister de mening dat de openbare kleuterscholen in dit opzicht in een gunstiger positie verkeren, daar bij deze scholen het verschuldigde schoolgeld in de vorm van een aanslagformulier ter kennis van de ouders wordt gebracht en als een soort „belastings” wordt beschouwd, terwijl voorts de gemeentebesturen beschikken over andere middelen om bij niet-be-

taling de bedragen te kunnen invorderen?

Acht de minister het billijk, dat de niet-incasseerbare bedragen ten laste komen van de schoolbesturen, waardoor hun exploitatie wordt verzwaard ten nadele van de aanschaffing van leermiddelen e.d.?

De heer Van Bennekom vraagt tenslotte of de minister bereid is de mogelijkheid te overwegen de verplichte bijdrage ook bij de bijzondere kleuterscholen in de vorm van „schoolgeldheffing” van rijks- en gemeentewege te doen innen?

ABONNEERT U OP NEDERLANDSE GEDACHTEN

Een nieuw politiek seizoen is weer begonnen. Wilt u op de hoogte blijven van de gang van zaken op politiek gebied in binnen- en buitenland? Abonneer u dan op „Nederlandse Gedachten”.

U ontvangt iedere week een goed verzorgd blad, waarin tal van interessante artikelen staan over wat er in ons land en daarbuiten gebeurt.

Voor f 6 per half jaar krijgt u wekelijks 12 pagina's goede politieke informatie. U kunt u opgeven bij het A.R. Partijbureau, Dr. Kuyperstraat 3, Den Haag.

WIJ KOMEN BIJEE

* Op vrijdag 27 sept. a.s. belegt de A.R. hulpcentrale Hoeksche Waard een vergadering in de consistorie van de N.H. kerk te Klaaswaal. Aanvang 20 uur. De heer A. van Walsum, burgemeester van Mijnsheerenland spreekt over: Welvaart en welzijn, burgerschap en burgerzin.

* Met ingang van september houdt het Tweede Kamerlid de heer Tj. Walburg, iedere eerste en derde zaterdag van de maand weer spreekuur in Leeuwarden in Hotel „De Kroon”, van 10.00-10.30 uur.

URGENTIEPROGRAMM VOOR MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

DE werkgroep midden- en kleinbedrijf van de A.R. Partij heeft een urgentie-program opgesteld. Door gebrek aan ruimte is het ons niet mogelijk de volledige tekst ervan in dit nummer af te drukken. Belangstellenden kunnen de volledige tekst van dit urgentieprogramma aanvragen bij het secretariaat van de A.R. Partij, Dr. Kuyperstraat 3, Den Haag. In het program wordt aandacht geschonken aan de volgende punten.

1. Het ontwikkelings- en saneringsfonds.
2. Regionaal beleid inzake de werkloosheid.
3. Grondprijzenpolitiek, parkeertfondsen en nieuwe winkelcentra.
4. Kredietverlening.
5. Wettelijke regeling ter bescherming van huurders van bedrijfspanden.
6. Wettelijke regeling ordelijk economisch verkeer.
7. Verlichting fiscale druk op midden- en kleinbedrijf.

Hout- en **HOLZ-HER** Metaalbewerkingsmachines

VAN DER SPEK

WOLPHAERTSBOCHT 214
 ROTTERDAM - TELEF. 279755

FIRMA C. VERMEER EN ZON'S

fabrieken voor gebogen hout
 Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen. enz. enz.

Holwerda - Zonen

Dokkum 05190 - 2292 Drachten 05120 - 2157 Lelystad 03200 - 400

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND

SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

N. GRIFFIOEN & ZN.

B A A M B R U G G E

Thermoshell Huisbrandolie :
 Dé BRANDSTOF VOOR UW
 CENTRALE VERWARMING

Bel direct 02949 - 263 (2 lijnen)

Tanden blank-Adem fris

IVOROL

Onbetwist de beste tandpasta

ZOETERMEERS ROEM
 de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

Huidverzorging
 zacht-zuiver-gezond
PUROL en PUROL-poeder

AMSTERDAM

GEZOND, GEZELLIG EN 'T GOEDKOOPST is het stoken met de kolen van de

FIRMA S. DOGGER Hzn.

SCHINKELKADE 14 - TELEFOON 72 25 16

ANTRACIET, BRECHCOKES en OLIE voor centr. verwarming

Poelsterweg 91 - Javastraat 199 - Krugersplein 29 - Dapperstraat 16 - Jan van Galenstraat 60
 Jan Everaertstraat 130 - Hugo de Grootplein 20 - Spaarndammerstraat 97 - Bentinckstraat 28
 Buiten Oranjestraat 28 - v.d. Holstplein 9 - Westerstraat 130 - Spreuwpark 3 - Ribbestraat 30
 Tulstadij Osdorp, Tussenmeer 62

GRONINGEN

Makelaarskantoor J. Fokkens Siddeburen

in roerende
 en onroerende goederen
 verzekeringen en hypotheeken

TELEFOON 05983 - 360

Den Haag en omstreken

SIGARENHANDEL MATADOR

L. KORPEL - DEN HAAG

Mauritskade 71. Tel. 180234 b.g.g. 607673
 Postrekening 37 70 73

levert alle rokersartikelen
 waarheen u maar wenst.

LAK- EN VERFINDUSTRIE

v/h P. WERRE & Co.

ALLES OP VERFGEBIED

Veenkade 49-50 HEN HAAG - Tel. 633923 (3 lijnen)

DRENTE

BOUWBEDRIJF VAN ESS

uitvoering van alle
 voorkomende bouwwerken

EMMEN - KAPELSTRAAT 20 - TELEF. 2671

ZEELAND

NIEUWBOUW ONDERHOUD

GEBR. JOBSE

aannemersbedrijf

SEROOSKERKE (W) - TEL. (01189) 297-343-341

Hollestelle n.v.

GOES
 MACHINEFABRIEK
 CONSTRUCTIEBEDRIJF
 HANDELSONDERNEMING
 CENTRALE VERWARMING
 Z A A G M O L E N S T R A A T 1
 TELEFOON 01100 - 5540 - 6995 - 6996

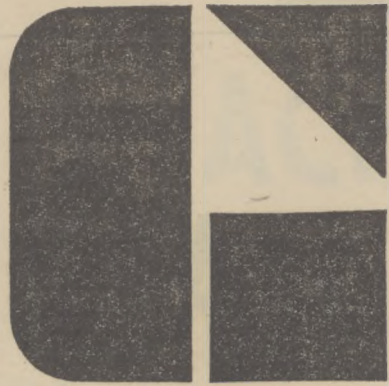
AANNEMINGSBEDRIJF

„SCHOUWEN-DUIVELAND” N.V.

Schuijthaven 10 - Zierikzee - Telefoon 01110 - 2478

Het adres voor uitvoering van BETON-, WATER-, WEG- EN CULTUURTECHNISCHE WERKEN

Abonneert u op
Nederlandse Gedachten

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 39

28 september 1968

START

Een goede start is belangrijk, niet alleen in de sport, maar ook in de partij, bij het begin van een nieuw seizoen. Zie Widek op pag. 2.

NOORD-BRABANT

Een delegatie van de A.R. Tweede Kamerfractie heeft een bezoek gebracht aan Noord-Brabant. In één dag hebben de Kamerleden heel wat gehoord en gezien. De heer M. W. Schakel vertelt hierover op pag. 4.

OVERHEIDS-VOORLICHTING

Premier De Jong, heeft maandag j.l. de Commissie Heroriëntatie Overheidsvoorlichting geïnstalleerd. Mr. B. W. Biesheuvel is voorzitter van deze commissie. Wat de heren De Jong en Biesheuvel tijdens de installatie zeiden over overheidsvoorlichting, kunt u lezen op pag. 5.

AGGLOMERATIE

Eindhoven en negen gemeenten in de directe omgeving, vormen samen het Samenwerkingsorgaan Agglomeratie Eindhoven. Hoe die samenwerking verloopt en wat men allemaal wil, vertelt ir. J. C. H. Drost op pag. 6 en 7.

E.U.C.D.

De Europese Unie van Christen-Democraten, in de wandeling E.U.C.D., heeft een congres gehouden in Venetië. Ook de chr.-dem. fractie in het Europese parlement vergaderde in die stad op dezelfde tijd. Dr. W. de Kwaadsteniet, maakte deel uit van de Nederlandse delegatie op dit congres. Hij schrijft erover op pag. 9 en 11.

VERDER

In dit nummer vindt u zoals gebruikelijk. Het Beeld der vaderen en de Oude en nieuwe citaten op pag. 10. De Arjos reageerde op de troonrede. Wat de jongeren van dit stuk vinden, kunt u lezen op pag. 11. Op dezelfde pagina en op pagina 12 de rubriek Lezers schrijven ons...

LUISTER

Op donderdag 2 oktober heeft de A.R.P. weer een radiouitzending. Luister dus van 18.20-18.30 uur naar Hilversum II (298 m).

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

OOK TEL- EN REKENMACHINES
BRANDKASTEN GROTE SORTERING

De Clerqstraat 77, tel. 020 - 123711, Amsterdam
Zijlweg 53, telefoon 023 - 20018, Haarlem
Laan van Nieuw Oost-Indië 12, Den Haag.

DE NAVO EN TSJECHOSLOWAKIJE

DE in 1948 met actieve steun van de Russen ondernomen communistische staatsgreep in Tsjechoslowakije was de directe aanleiding tot de oprichting van de NAVO. De westelijke wereld realiseerde zich toen met een schok, dat zij te maken had met een virulent communisme en een grote Russische militaire overmacht. De Amerikanen bezaten toen echter nog het monopolie van de nucleaire bewapening. Ruim 20 jaar later herhaalde zich de geschiedenis in Tsjechoslowakije. De regie was minder verijnd als in 1948. De Sovjet-Unie en een aantal landen van het Warschaupact pleegden een openlijke militaire agressie, tegen de wil van het Tsjechoslowaakse volk en de regering. Welke consequenties zal dit hebben voor de NAVO?

Duiven en haviken

In het westen, evenals trouwens in Rusland, zijn duiven en haviken. Hiertussen bestaan nog vele schakeringen. De meningen in het westen over de NAVO zijn verdeeld en variëren van een ogenblikkelijke drastische versterking tot een éézijdige ontwapening en ontbinding van de NAVO.

De laatste groep heeft zelfs de neiging om het bestaan van de NAVO — zij het dan indirect — mede als oorzaak aan te wijzen voor de brute agressie in Tsjechoslowakije. Het komt mij voor dat de Russen ook in dit land zouden hebben ingegrepen, als de NAVO niet zou hebben bestaan. En mogelijk reeds wat eerder.

Er bestaat uiteraard wel een zeker verband tussen het Russisch ingrijpen en de huidige wereldconstellatie. Het feit, dat er in de westelijke wereld een zekere mate van vrijheid bestaat, heeft ongetwijfeld de Tsjechen aangemoedigd in hun vrijheidsleven. En hun hoop op meer democratie, zij het dan nog in een keurslijf van bepaalde marxistische dogma's levendig gehouden. Het brute ingrijpen van het Kremlin zou overigens moeilijk voorstelbaar zijn geweest in een wereld, waarin een internationale rechtsorde zou zijn gevestigd. In zoverre kan men zeggen, dat hier sprake is van een collectieve schuld van de gehele mensheid, die het wat de internationale orde betreft, nog niet zo ver gebracht heeft.

Eén van de lessen die uit het gebeuren in Tsjechoslowakije valt te trekken is, dat de internationale orde er zeker niet mee gediend is, dat de NAVO wordt ontbonden of verzwakt. Hierdoor zou alleen maar de mogelijkheid worden geopend tot een herhaling van de geschiedenis van dit land in Europa en de rest van de wereld. De vraag rijst, welke consequenties de

DOOR LTN. KOL. MR. A. POT

recente gebeurtenissen in Tsjechoslowakije zullen hebben op de NAVO. De meningen tussen de duiven en haviken in het westen lopen hierover uiteen.

Prof. mr. B.V.A. Röling citeert in een artikel in „Het Parool” de reactie van een Italiaanse havik: „nu tekenen we het verdrag tegen de verspreiding van kernwapens niet”. Hij noemt deze reactie zinloos. Terecht. „Dat verdrag”, aldus Röling, „wordt niet getekend om de Russen een genoegen te doen, maar omdat een wereld met tien, twintig atoomlanden, en men kan een kettingreactie verwachten als de groep wordt uitgebreid, zoveel gevaarlijker en onstabiel is dan de wereld van nu. Het aanvaarden van het non-proliferatieverdrag is ons eigen belang. Ons eigen belang in de vrede”.

Militaire verserking Navo?

Een andere vraag is of de NAVO thans moet overgaan tot een versterking van de strijdkrachten in Europa. Röling is hier in zijn artikel duidelijk tegen. Hij stelt het als volgt: „De simpele reactie op het Russische wangedrag is reeds de roep om versterking van de militaire macht van het Westen. Deze reactie is uit de emotionaliteit wel te begrijpen, is psychologisch wel te verklaren, maar logisch niet voor de hand liggend. De Verenigde Staten hadden een overmacht aan nucleaire wapens in 1956, tijdens de Hongaarse crisis, zij hebben tot vandaag een enorme overmacht naar de onverdachte getuigenissen van Robert McNamara, tot voor kort Amerikaans minister van defensie. Zijn simpele stelling luidt: wij hebben

veel te veel raketten omdat wij onze productie destijds afstemden op de Russische productiecapaciteit, terwijl later bleek dat de Russische productieplannen daar ver onder lagen.

Het Westen is sterk genoeg om elke gedachte van een Russische aanval op het westen uit te sluiten. Meer wapens is onzin, de roep om meer wapens de zinloze reactie die, zoals gezegd, wel psychologisch soelaas kan geven, maar politiek fataal zou kunnen werken. naar gelang de Russen zich méér bedreigd gaan voelen zal hun greep op de Warschaupactlanden worden verhevigd”.

Nucleaire wapens

Is de bewering van Röling, dat het westen sterk genoeg is om elke gedachte van een Russische aanval op het westen uit te sluiten, juist?

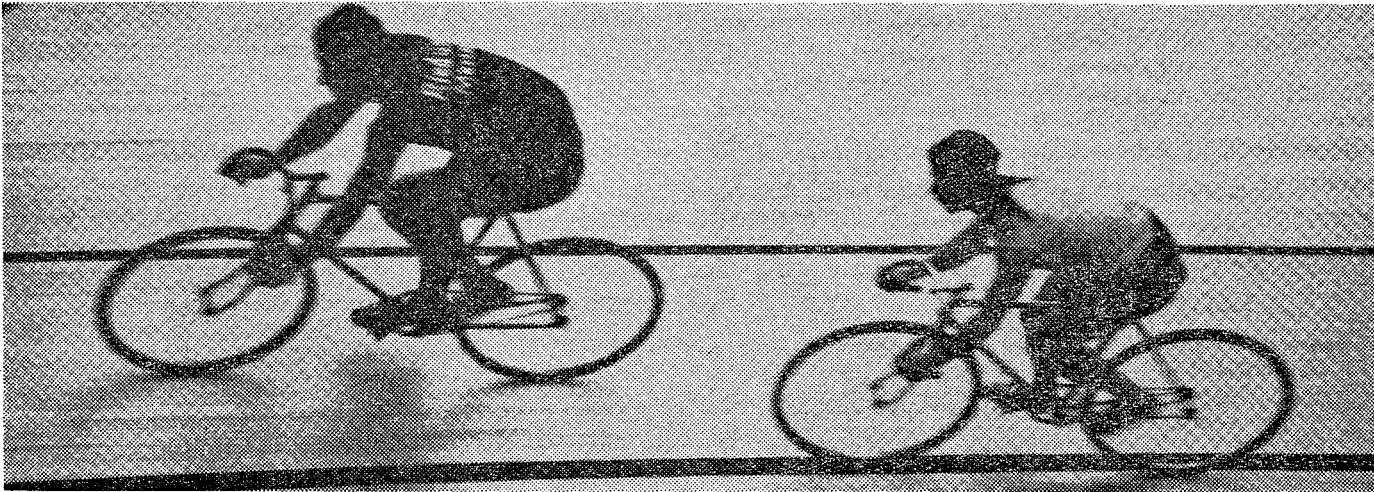
De Verenigde Staten bezaten een overmacht aan strategische raketten, omdat zij zich vergist hebben in de Russische productieplannen. McNamara heeft dan ook de eigen productieplannen afgeremd. De Russen zijn momenteel volgens recente gegevens bezig deze achterstand in te halen. Volgens sommigen zullen zij hier over enige jaren een voorsprong hebben. In de opvatting van McNamara behoort dit echter niet fataal te zijn. Méér raketten betekenen volgens hem nog niet zonder meer een verschuiving van het machts-evenwicht.

Waar het volgens hem allereerst op aankomt is de zogenoemde second strike capability, d.i. het vermogen van zowel Rusland als de Verenigde Staten, om na een eerste grote nucleaire aanval, zoveel vernietigingskracht over te houden, dat de tegenstander hierna voor hem onaanvaardbare verliezen zouden kunnen worden toegebracht.

• Vervolg op pag. 8

WIDEK OVER

EEN GOEDE START

Op tijd gestart.

Je kunt over een goede start twee dingen zeggen. In de eerste plaats dit, dat een goede start betekent een tijdige start; niet te vroeg en niet te laat. Uit de sport weten wij, dat een te vroege start een valse start heet. Een valse start is niet leuk voor de deelnemers en trouwens ook niet voor de toeschouwers. En een te late start, daarover behoeft je helemaal niet lang te praten; dan kun je wel ophouden.

Op tijd

Welnu, wij menen te kunnen zeggen, dat wij dit seizoen als partij opnieuw op tijd zijn gestart. Eind augustus j.l. zijn alle kiesverenigingen en centrales binnen onze partij volledig geïnformeerd over de gewenste en noodzakelijke activiteiten zowel wat betreft de politieke informatie en meningsvorming als wat betreft de organisatorische activiteiten. Op deze pagina van ons partijweekblad wordt daaraan sinds 31 augustus j.l. wekelijks herinnerd en wordt — om het beeld nog even vast te houden — de koers becommentarieerd en begeleid, terwijl de tussentijden herhaaldelijk worden weergegeven.

Op 4 september j.l. kwam 's middags en 's avonds het regionale partijkader in een landelijke besturenconferentie te Utrecht bijeen om hetgeen in dit seizoen wordt ondernomen nog eens door te praten en om nadere gegevens te verzamelen ter begeleiding en stimulering van het plaatselijke partijwerk.

Het moderamen van de partij vergaderde op 6 september en het Centraal Comité op zaterdag 21 september j.l. Inmiddels zijn de voorzitter van het Centraal Comité en de partijsecretaris begonnen met hun tocht door het land om in dit najaar ter plaatse te praten met de besturen van alle achttien Kamercentrales. Er zal een gesprek plaats-

vinden met het bestuur van iedere Kamercentrale o.a. over de situatie van en in de partij, evenals over de problemen, waarmede men in elk gebied meer speciaal te maken heeft.

Op 9 september j.l. vergaderden de „18”, binnenkort begint het gesprek tussen A.R.P. en P.P.R. en twee weken geleden verscheen een nota (uitgegeven in brochurevorm, 80 blz.) over ontwikkelingspolitiek van een werkgroep van de buitenlandse commissie van het College van Advies van de A.R. Partij. En deze week vergaderde opnieuw de Organisatie Commissie van de partij.

Uit dit globale overzicht mag naar wij menen wel als conclusie worden getrokken, dat wij als partij op tijd en over een breed front zijn gestart. Zo gezien dus een goede start.

Niettemin: een beetje

Maar, zoals aan het begin werd geschreven, kun je over een goede start twee dingen zeggen. Het tweede is dit. Dan wordt met „start” niet alleen het begin bedoeld maar het gehele eerste gedeelte van de koers. In de tijd van een compleet werkseizoen uitgedrukt betekent dat dus de periode september/december. Het middengedeelte van de koers is dan de periode januari/maart en het slotgedeelte — waarin de eindspurt moet plaatsvinden — is de periode april/juni. En dus is het nu te hopen, dat met het gehele eerste gedeelte van de koers een goede start zal worden gemaakt. Of wij in december a.s. als partij tevreden zullen kunnen zijn, kan nu uiteraard nog niet worden gezien; dat zullen wij moeten afwachten.

Of beter: dat zullen wij niet moeten afwachten; daaraan zullen wij nu juist uitgerekend zelf met elkaar ons een beetje moeten inspannen. Een beetje, niet teveel (zeggen sommigen), maar niettemin.

Meningsvorming

Daarom nu nog iets over de meningsvorming van de partij. (De ledenwerfactiviteit moet hier maar even wachten tot een volgende keer; die gaat inmiddels in het land wel door).

Die meningsvorming is belangrijk. Ieder lid kan in onze partij

— meebeslissen over de samenstelling van de programs en van de kandidatenlijsten,

— praten met anderen op bijeenkomsten van plaatselijke kiesverenigingen,

— van gedachten wisselen in gespreksgroepen in uw woonplaats,

— discussiëren op openbare regionale, provinciale en landelijke vergaderingen,

— uw opvattingen telefonisch en schriftelijk doorgeven aan de besturen van de partijorganen.

Gespreksgroepen

Wat nu de gespreksgroepen betreft, tot de instelling daarvan zouden de plaatselijke kiesverenigingen en de regionale partijorganen steeds meer moeten overgaan. Er zijn op allerlei gebied aandacht eisende onderwerpen, waartoe men speciale gespreksgroepen van belangstellenden zou kunnen bijeenroepen.

In ieder geval zou het bijzonder nuttig zijn, indien iedere kiesvereniging een of meer gespreksgroepen zou instellen over het interimrapport van de „18”. Dat is landelijk het door het Centraal Comité aanbevolen onderwerp van bespreking voor gespreksgroepen in heel het land. In verband hiermede is een vragenlijst opgesteld. De secretarissen van alle partijorganen hebben een exemplaar daarvan ter kennisneming ontvangen. Besteld kunnen worden zoveel exemplaren van de vragenlijst (en van het interimrapport) als men nodig heeft.

In afwijking van voorgaande jaren dient thans iedere deelnemer aan een gespreksgroep persoonlijk een vragenlijst in te vullen. (Totdusver werd van een gespreksgroep slechts één gezamenlijk rapport gevraagd.) Door de nu gekozen methode kan naar gemeend wordt ieders persoonlijke mening beter tot uitdrukking komen.

Vragenlijst

De vragenlijst bedoelt niet een vorm van referendum te zijn. De vragenlijst is een handleiding bij de bespreking van het interim-rapport. Het is tevens nuttig, dat de gespreksgroepen zich met gelijksoortige vragen bezighouden. Daarnaast blijft het uiteraard mogelijk, dat elke groep ook in eigen kring opkomende problemen behandelt. De vragenlijst geeft eveneens een mogelijkheid tot communicatie. De antwoorden geven niet zonder meer aan wat onze partij denkt. Daarvoor is de groep van deelnemers aan de gespreksgroepen te beperkt en te willekeurig. De antwoorden geven wel aan, wat er in onze partij gedacht wordt. En het is goed, dat met elkaar te weten. Dan is er een basis voor een verder gesprek. In deze tijd vol van veranderingen moeten wij samen met de vraagstukken bezig zijn en bezig blijven.

Nog een praktische opmerking. Iedere deelnemer vult na de discussie in de gespreksgroep zijn eigen vragenlijst in. De rapporteur verzamelt de ingevulde lijsten. Hij of de secretaris van de kiesvereniging stuurt de lijsten op naar het partijsecretariaat, Dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage.

Inzending der vragenlijsten tot 15 december a.s. Het is dus gewenst, dat nu spoedig tot de instelling van de gespreksgroepen wordt overgegaan. Het ontmoet natuurlijk geen enkel bezwaar om het bestuur van uw kiesvereniging te vragen of het reeds een gespreksgroep heeft ingesteld en uw bestuur te zeggen, dat u aan zo'n gespreksgroep wilt deelnemen.

Actuele vragen

Op de in de vragenlijst gestelde vragen wordt een zeer concreet antwoord gevraagd. Een antwoord, dat u kunt aangeven door het hokje voor het antwoord van uw keuze zwart te maken. Wanneer u op een bepaald punt (nog) geen definitieve mening hebt, kunt u ook dat aangeven.

De vragen betreffen o.m. uw oordeel over: het verband tussen Bijbel en politiek in het interimrapport; de wijze en basis van samenwerking met andere partijen; het probleem van bewapening

Nieuwe zegen

In het jaar 1851, werd te 's-Gravenhage geboren prins Alexander, de jongste zoon van koning Willem III. Bijna 30 jaar later schonk koningin Emma het leven aan een dochter, op 31 augustus 1880: prinses Pauline, die in 1898 werd ingehuldigd als koningin Wilhelmina.

En toen duurde het tot 1909, voor er weer een dochter van Oranje werd geboren, prinses Juliana. Het was telkens, alsof het voortbestaan van het huis van Oranje hing aan het leven van één persoon. Er hoefde maar één draad te worden verbroken, en dan was het huis van Oranje uitgestorven.

Maar aan koningin Juliana en prins Bernhard werden vier dochters geschonken en nu bloeit alweer een nieuwe generatie open. Prinses Beatrix en prins Claus kregen hun tweede zoon.

Laten we bij deze voorspoed, deze zegeningen, nooit vergeten, dat elk kind, ook elke prins, een geschenk is van Hem die de geslachten bouwt en zijn verbond bevestigt van kind tot kind.

Dan is er een gewijde vreugde en een diepe dankbaarheid in onze harten, die verwonderd zijn over zoveel zegeningen, geschonken aan ons nationale vorstenhuis, dat de Here in een geschiedenis van eeuwen met ons volk heeft verbonden, in voor- en tegenspoed.

En in de huizen en in de kerken zal worden gedankt en gebeden. Gebeden, dat ook dit kind mag opgroeien in verbondenheid met ons volk en in de vrede des Heren.

en ontwapening; de omvang en het „hoe” van de ontwikkeling-samenwerking.

Vervolgens vragen als: bent u voor meer contacten („dialog”) met communistische landen; bent u voor erkenning van de D.D.R. (Oost-Duitsland), bent u voor toelating van communistisch China tot de Verenigde Naties? Het interimrapport zegt: „Discriminatie in elk vorm moet worden afgewezen. Dit betekent dat de apartheidspolitiek als gevolgd in Zuid-Afrika principieel dient te worden verworpen”. Een vraag is: bent u het hiermede eens? Vervolgens zijn er vragen over een rechtvaardige inkomens- en vermogensverdeling, mede gezien in relatie met de economische groei; over de methode van loonsverhogingen, over de medezeggenschap van werknemers in N.V.'s; over de vrijheid van meningsuiting en demonstratie. De laatste vraag is: Is er in de A.R. Partij voldoende mogelijkheid tot inspraak „van onder op”?

Concreet

U ziet, dat op vele vragen antwoorden worden tegemoet gezien. Ook uw mening wordt gevraagd. Het wordt op prijs gesteld wanneer u die wilt weergeven. Uw deelname aan een gespreksgroep is goed voor u en voor uw partij.

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mev. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie

en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

*** Minimumloon

Minister Roolvink is er in geslaagd zijn wetsontwerp op het minimum-loon en de minimum-vakantiebijslag door de Tweede Kamer aangenomen te krijgen. Voor het zover was, hebben er in de Kamer diepgaande discussies plaats gehad, waarbij op onderdelen niet altijd van eenstemmigheid sprake was.

In het nummer van twee weken geleden zijn wij reeds nader ingegaan op de parlementaire behandeling in eerste termijn. Volgende week hopen wij terug te komen op de debatten in tweede instantie en op de stemmingen over amendementen en wetsontwerp. Uiteraard zal daarbij ook aandacht geschonken worden aan de verschilpunten.

Hoe men echter daarover ook oordelen moge, de wet zelf is een zeer belangrijke stap ter zekerstelling van de positie van de laagstbetaalden in onze samenleving. Voor dit initiatief komt het kabinet-De Jong en minister Roolvink alle lof toe.

Niet minder geldt dat voor de bewogen, maar niettemin degelijke wijze, waarop mej. Van Leeuwen als woordvoerder van de A.R.-fractie haar standpunt heeft uiteengezet en verdedigd.

*** C.B.T.B.

Donderdag j.l. heeft de Christelijke Boeren- en Tuindersbond te Dronten haar 50-jarig jubileum gevierd. Uit de wijze waarop zij dit heeft gedaan blijkt duidelijk hoe zij haar taak ziet.

Dankbaarheid is er voor wat in het verleden kon gebeuren; maar niet minder echter een grijpen van de kansen in het heden. De C.B.T.B. aanvaardt haar verantwoordelijkheid voor de toekomst. En ook dat is een reden om dankbaar voor te zijn.

Gaarne bieden wij deze met ons verwante organisatie onze gelukwensen aan bij naar gouden jubileum.

*** Veenendaal

Onder verantwoordelijkheid van minister Beernink is een zijner geestverwanten, het C.H. Tweede Kamerlid P. Bode, benoemd tot burgemeester van Veenendaal, een gemeente die nooit anders dan een anti-revolutionaire burgemeester heeft gehad. Was er nu werkelijk geen geschikte A.R.-kandidaat beschikbaar?

Natuurlijk wel, maar minister Beernink heeft kennelijk eenvoudig een geestverwant op deze A.R. zetel gewild.

De verhoudingen in de gemeenteraad van Veenendaal staan aan deze benoeming niet in de weg. Maar dat is niet de enige factor. Terecht wordt b.v. ook op de landelijke en provinciale spreiding gelet. Nog onlangs heeft minister Beernink iedereen verbaasd door in Aalten, waar de A.R. veruit de grootste fractie is, opnieuw een C.H.-burgemeester te benoemen.

Niemand kan een minister beletten waarschuwingen en adviezen, die hem tijdig en overduidelijk ter kennis zijn gebracht, te negeren en zijn zin door te drijven. Maar of dat van wijs beleid getuigt, is minstens een grote vraag.

Om alle misverstand te voorkomen: wij hebben niets tegen de heer Bode. Wat dat betreft, kunnen wij hem zonder moeite met deze mooie promotie gelukwensen.

De teleurstelling over het partijdige benoemingsbeleid van minister Beernink verhindert ons evenmin de gemeente Veenendaal van harte een voortgezette bloei, ook onder deze burgemeester, toe te wensen.

*** Gesprek met de Rus

Sommigen in ons land, het ingrijpen van Rusland in Tsjechoslowakije afkeurend, voegen er aanstonds aan toe, dat we moeten trachten het gesprek met Rusland gaande te houden of opnieuw op gang te brengen.

Nu is het inderdaad niet moeilijk, met de Russen te praten. Over ruimtevluichten, over het klimaat en over het feit, dat Chinezen vaak rare Chinezen zijn.

Maar dat gesprek wordt niet bedoeld.

Het gaat om een politiek gesprek om de spanningen in Europa te doen verminderen en een einde te maken aan het voortbestaan van de „blokken”, de Navo en het Warschaupact. Waarbij het duidelijk is dat Rusland door de militaire bezetting van Tsjechoslowakije zijn militaire positie heeft versterkt. Het heeft kans gezien, twintig divisies, voor de helft tankdivisies, naar Tsjechoslowakije te brengen en de Russische tanks hebben sedert de oprichting van het Warschaupact nog nooit zo dicht bij de Rijn gestaan. Reeds eerder hebben wij er op gewezen, dat een ge-

ACHTERSTAND BIJ AMERIKA

INTERNATIONAAL is in West-Europa de klacht, dat we in wetenschappelijk en technisch opzicht achterop geraken bij Amerika. Het is zelfs hier en daar, o.a. door premier Wilson, tot een soort politiek program gemaakt, om die achterstand in te halen. Hoe gróót die achterstand is en of hij voor alle sectoren van de wetenschap geldt, is moeilijk uit te maken. En ook hier schaadt de overdrijving of de generalisering.

Intussen is er op het terrein van het wetenschappelijk onderwijs nog een tweede probleem, dat hier en daar acuut begint te worden, namelijk dat van de numerus fixus. Verschillende medische faculteiten maken bekend, dat zij het volgend jaar bijvoorbeeld de helft van de kandidaten zullen laten slagen voor het propaedeutisch examen. Want zij kunnen, gelet op de beschikbare gelegenheden, slechts de helft van de eerste-jaars gebruiken.

Er wordt dus vooraf een aantal gefixeerd van geslaagden en daarna wordt het examenwerk bekeken om te kunnen zien, wie tot dat geslaagde aantal dienen te behoren.

DE regering zit met dit probleem omhoog. Toen een vorige minister de gedachten van een numerus fixus opperde, kreeg hij vanuit de studentenwereld en vanuit de Tweede Kamer de wind van voren. Want zulk een gefixeerd getal is in strijd met de „vrijheid van de studie”.

Dat komt, doordat een soort klassieke opvatting omtrent de universiteit nog in sterke mate de gedachten beheerst.

Van ouds is een universiteit een centrum van wetenschapsbeoefening en wetenschappelijk onderwijs, waar de studenten uit aller heren landen naar toe kunnen stromen. Hoe groter het licht, dat de universiteit uitstraalt, hoe sterker de aantrekkingskracht. En het was ondenkbaar, dat binnen het kader van die opvatting, ergens een bordje „vol” kon worden opgehangen, zoals dat bij de tram of de autobus wel kan. De universiteit is nooit vol.

MAAR zulk een opvatting is alleen door te voeren zolang de studenten hoorders zijn, die gekomen zijn om naar de professor te luisteren. Het is niet zulk een grote moeite, de gehoorzalen uit te breiden, en desnoods kan men overdag ook de bioscoopzalen huren. En sedert het gewoonte is geworden, dat de tentamens en examens voor een belangrijk deel schriftelijk worden afgenomen (in Zuid-Afrika zegt men: hij moet nog één examen schrijven...) is het grote aantal hoorders ook niet meer een overwegend bezwaar.

Maar heel anders wordt de zaak, als de student moet werken in laboratoria en ervaring moet opdoen in ziekenhuizen. De ruimte in laboratoria is beperkt en men mag het de patiënten in de ziekenhuizen niet aandoen, dat zij van de morgen tot de avond door studenten worden bekeken. Want patiënten komen nog altijd allereerst naar de ziekenhuizen, om er genezing te vinden.

HET spreekt vanzelf, dat het een weinig dwaas is om te zeggen: dan moet er maar gezorgd worden voor méér ruimte in de laboratoria en voor méér bedden (met patiënten er in) opdat alle studenten, die zich melden, kunnen worden geplaatst.

Om meer dan een reden is dat lichtelijk dwaas. Het zou alleen verdedigbaar zijn, nadat eerst als grond-

sprek met de communisten eigenaardige moeilijkheden meebrengt en dat het moeite kost, elkaar te verstaan.

Maar dat daargelaten, als het „Westen” met de Russen praat over Europese politiek, moet het er dan met de Rus van uitgaan, dat de communistische landen, Tsjechoslowakije, Hongarije enz. onder de volledige politieke directie van Rusland zullen blijven en op straffe van hardhandig ingrijpen zich hebben te houden aan de aanwijzingen, die Moskou geeft? Met andere woorden: bedoelt men, dat alles, wat betrekking heeft op de knechting van een aantal volken achter het IJzeren Gordijn als een voldongen feit moet worden aanvaard, en dat men, dit aanvaardende, verder met de Russen moet gaan praten over de verzekering van de vrede in Europa, een vrede, gebaseerd op het consolideren van geweld, onrecht en onderdrukking? Dat is een interessante vraag, waar men moeilijk omheen kan komen, zodra het gesprek als concreet bedoeld wordt.

regel was aanvaard: elke student heeft een onbeperkt recht op de studierichting van zijn keuze en het is de taak van de overheid, er voor te zorgen, dat hij overeenkomstig zijn wensen terecht kan. Liefst kosteloos terecht kan. Want in de eerste plaats keert dan de financiële wal het schip, en zijn soms ook verder de mogelijkheden beperkt. Maar bovendien is het niet verantwoord, bij het bieden van de studieruimte en -mogelijkheden geen rekening te houden met de plaatsingsmogelijkheden na voltooiing van de studie. Of anders gezegd: met de maatschappelijke behoefte.

DAT laatste is een moeilijk vraagstuk. Dr. W. Drees heeft in zijn interessant boek, waarin hij uiteenzet, hoe het regeringsbeleid in de praktijk tot stand

DOOR H. ALGRA

komt, ook zijn mening gezegd over prognoses. Hij heeft daar niet al te veel eerbied voor. Want zijn lange en rijke ervaring heeft hem geleerd, dat die prognoses nog al eens falikant uitkomen.

En toch is zonder prognoses, ook prognoses van de behoefte op langere termijn, geen enkele planning mogelijk. Het verwijt is gevallen, dat er in het verleden verkeerd gepland is, zodat er nu voor medici te weinig studieruimte is. Maar zulk een kritiek gaat er van uit, dat planning op zich zelf nodig is. En zodra dat is aanvaard, is ne numerus fixus de noodzakelijke consequentie.

DIT is evenwel niet het enige vraagstuk, dat momenteel aan de orde is. Ook in verband met die achterstand bij Amerika.

Er is namelijk nog een ander aspect van het wetenschappelijk onderwijs, dat de aandacht vraagt.

In oude tijden was het zo, dat de professor ter universiteit kwam om de katheders te beklimmen. En af en toe, maar niet zo vaak, om een vergadering van de senaat of van de faculteit bij te wonen. Tegenwoordig is menige hoogleraar tegelijk een manager of directeur van een wetenschappelijke onderneming of ondernemingstak.

Een professorale toga, hoorden wij dezer dagen zeggen, is een mantel met vele haken, waar dan ook veel aan wordt opgehangen, zodat niet zelden zijn eigenlijke werk in het gedrang komt.

Bovendien is dit alles vaak weinig efficiënt geregeld, is menig hoogleraar toch weer een individualist en gaat zoveel mogelijk zijn eigen gang.

DE organisatie van de universiteit is volop in discussie. Wat daaromtrent tot nu toe werd gepubliceerd, werd bepaald niet onverdeeld gunstig ontvangen. Mée, doordat het te veel een aantasting scheen van wat altijd als een axioma heeft gegolden, namelijk dat de hoogleraren allemaal gelijk zijn, wat de verdeling en uitoefening van zeggenschap betreft, en dat zij in hun vak en hun afdeling, hun lab en hun instituut soeverein moeten blijven.

Een moderne universiteit is in feite een grote onderneming, maar zij wordt soms gerund als een broederschap in een flatgebouw.

HET schijnt ons toe, dat een aantal vraagstukken van organisatorische aard, waartoe ook de numerus fixus behoort, alleen goed kunnen worden opgelost, wanneer men het aandurft aan het hoofd van een universiteit een echte directie te plaatsen met een economische en organisatorische staf, en niet vasthoudt aan vooroordelen en methoden, die voor een geheel andere tijd passend waren of geacht werden te zijn. M.a.w. dat men iets van Amerika wil proberen te leren.

Dit is ook een politiek vraagstuk. Onder meer in deze zin, dat het gevaar niet helemaal denkbeeldig is, dat juist in de Staten-Generaal en precies op dit punt een zeker doctrinair denken de doorslag geeft, terwijl juist een open discussie met het oog op een nieuwe tijd met geheel andere eisen moet leiden tot nieuwe principieel verantwoorde, beslissingen.

BEZOEK AAN NRD-BRABANT

OP 9 september — een zonovergoten maandag — bezocht een delegatie uit de A.R. Tweede Kamerfractie een deel van Noord-Brabant voor een werkbezoek. Naar Brabant waren getrokken fractievoorzitter Biesheuvel, partijvoorzitter Veerman, fractiesecretaris Van Bennekom en de fractieleden Boertien, Goudzwaard, Schakel en Zijlstra.

De Kamerfractie werd geseconderd door de A.R. Statenleden De Geus en Scholten en voorts de gehele dag trouw terzijde gestaan door de heren Koning en Smid van het Provinciaal Comité, die tevens de zweep hanteerden.

Dit laatste was 'nodig gelet op het overvolle programma en gezien de vele zaken en problemen, die in dit nijvere gewest aan de orde zijn.

De dag begon vroeg in het juweel van een historisch stadhuis, waarop Klundert terecht trots mag zijn.

Rodevaart

Burgemeester Van Oosten voerde het woord mede namens de gemeenten Zevenbergen en Zwaluwe, met Klundert participanten in het inmiddels onbekende industriëschap aan de kop van de Moerdijk bij Rodevaart.

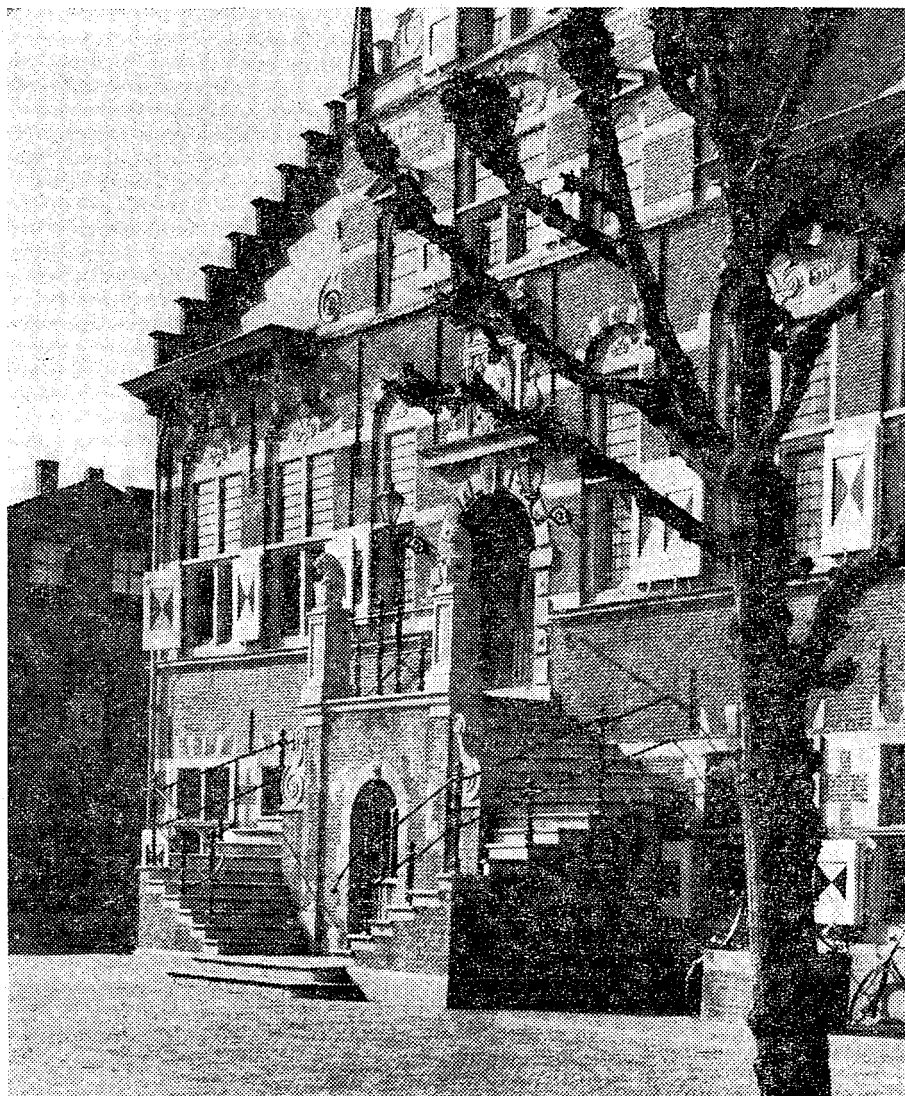
De heer Van Oosten sprak over de befaamde vestiging van Shell-Chemie. Hij deed dat nuchter, ter zake kundig en op overtuigende wijze. Er kwam een lichte ondertoon van — gerechtvaardigde — trots in zijn stem, toen hij er op wees, dat het Sloeplan sterk door het rijk gefinancierd wordt, het Eemshavenproject door de provincie Groningen, maar dat het feit, dat onze minister van economische zaken aan Shell deze vestigingsplaats kon aanbieden, geheel te danken is aan het initiatief van deze 3 gemeenten aan het Hollands Diep, die ook deze kosten tot hertoe gedragen hebben.

Om dit gemeentelijk initiatief op de juiste waarde te schatten bedenke men, dat de plannen voor een Moerdijkkanaal door de Westhoek (de waterverbinding van Antwerpen met Rotterdam en de Rijn) met in de loop der jaren wel 25 varianten, vrijwel alle planning op het punt van de infrastructuur in dit deel van Nederland onmogelijk maakte. Pas toen eind 1959 de beslissing viel, dat de verbinding buitenom zal komen, wist men waaraan men toe was en kon men de handen uit de mouwen steken.

West-Brabant

Van Klundert spoedde het gezelschap zich naar Breda, waar de heren Bastiaensen en Luyten, secretaris en adjunct-secretaris van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor westelijk Noord-Brabant de in Klundert opgedane indrukken plaatsten in het bredere perspectief van de sociale-economische situatie in West-Brabant.

West-Brabant met een van origine agrarisch karakter, waarop enige

Juweel van stadhuis te Klundert

„bodemgebonden” industrie geënt kon worden: suikerfabriekjes, fruitverwerking. West-Brabant met een groot arbeidspotentieel, ten dele via de pendel arbeidsreservoir voor Rotterdam. West-Brabant gelegen „ergens” tussen Antwerpen en Rotterdam, in de invloedssfeer van 2 systemen, met de grens — „de meet” zeggen ze in die contreien — als een nog altijd sterk voelbare grootheid in de nabijheid. West-Brabant, dat van een lotsverbondenheid met Antwerpen (het onthutste de „internationale” sectie van onze delegatie lichtelijk) vrijwel niets, daarentegen met Rotterdam zeer veel bespeurt. „Met Rotterdam in de lift” dat was het onuitgesproken motto van onze informanten in West-Brabant.

Ook het regionaal industrialisatiebeleid kwam aan de orde. Het woord „regionaal discriminatiebeleid” viel. Wel verklaarbaar uit de mond van de gemeentebestuurder, die een fabriek met 100 man werkgelegenheid naar elders zag verhuizen omdat men aldaar over kernfaciliteiten beschikt en in de „vertrekgemeente” niet.

Ter K.v.K. pleitte men voor een meer flexibel beleid, dat zich minder op de gebieden met acute werkloosheid richt doch meer op de streken met een struc-

tureel sterke arbeidssituatie: de Brabantse stedenrug en de riviermondin-

gen. Omdat de wethouder voor Gemeentebelangen in Helmond, de heer Praasterinck, een vooraanstaand Brabants, anti-revolutionair is en als goed zakenman weet wat het onderhouden van relaties kan betekenen, behoeft het niet te verwonderen, dat de delegatie voor het nuttigen van de lunch in Helmond opdook. Niet om op dat moment de problemen van Helmond te bespreken. Die zijn zo groot, dat reeds eerder de afspraak gemaakt was, dat

een smaldeel uit de Kamerfractie daarvoor een dag apart zal uittrekken. Hetgeen bovendien in overleg met het Provinciale Comité ook voor Midden- en Oost-Brabant zal geschieden.

Eindhoven

En toen was Eindhoven aan de beurt. Burgemeester Witte had een select gezelschap om zich heen verzameld. Eindhovenaren lijken op Rotterdammers: ze weten hun zaken goed te verkopen. Welke dat waren?: agglomeratie Eindhoven — de vestiging van een medische faculteit — de sanering van de binnenstad. Wat de agglomeratie betreft: men streeft niet naar een

DOOR. M. W. SCHAKEL

vierde bestuurslaag, maar naar een soort federatie met een klein, deskundig, slagvaardig apparaat. Men hoopt de wetgever te zijner tijd iets panklaar aan te bieden. „Wij filosoferen, terwijl wij bouwen” aldus de heer Witte.

Eindhoven vindt zich de eerst aangewezene voor een nieuwe medische faculteit. De symbiose tussen medicijnen en techniek zou, dan tot haar volle recht kunnen komen.

Van Eindhoven tenslotte naar de provinciale hoofdstad en het provinciaal bestuur, vertegenwoordigd door Brabants commissaris en drie gedeputeerden.

Eerst de zorgen over de werkgelegenheid. Het stukt momenteel met de nieuwe vestigingen in Noord-Brabant. Gedeputeerde Coppens produceerde het navolgende staatje:

nieuwe vestigingen in bedrijven	aantal	personeel
1960	78	3810
1961	50	1790
1962	62	4250
1963	61	2770
1964	44	1470
1965	55	2110
1966	32	1060
1967	11	180

Het provinciaal bestuur deed een goed woord voor de drie zorgenkinderen: Helmond — Tilburg — West-Brabant. Natuurlijk vinden G. S. van Noord-Brabant dat de nieuwe medische faculteit in Noord-Brabant moet komen. Het college verkiest in meerderheid Tilburg boven Eindhoven.

Over het nieuwe rijkswegenplan was men nogal te spreken. Dat dan in onderscheiding met een aantal jaren geleden, toen deze provincie zich duidelijk achtergesteld voelde.

Deze lange, zware, maar bijzonder nuttige dag werd afgesloten met een gezamenlijke maaltijd en een persconferentie, waarop zich een groot aantal Brabantse bladen deed vertegenwoordigen. Aan dit bezoek is in de Brabantse pers veel aandacht besteed.

Slotconclusie van de deelnemende fractieleden: een boeiende provincie met uitgesproken moeilijkheden en prikkelende mogelijkheden.

CHR. COOP Spaarbank Eigen Haard

LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE		
BELEGGINGSBOEKJES 5 1/2% - 5%	JEUGDSPAARDERS AMBTENAREN (met premie) 4 1/2%	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.) 4%

Gebruik Uw spaarboekje tevens als (rentegevend) girorekening:
Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

ROTTERDAM

J. LUYT handel in
tuingrond
zand en grint

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruien van de grond en/of het zand

Terbregse Rechter Rottekade 88, Rotterdam-13,
telefoon 180794 - 187479.

**M VAN REIJN'S
LOODGIETERSBEDRIJF
ELEKTRO-TECHNISCH BUREAU**

Lusthofstraat 27 - Tel. 122429 b.g.g. 131762 - Rotterdam

KOLEN EN OLIE
VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE
A. VAN WEELDEN'S KOLENHANDEL

Straatweg 55 - ROTTERDAM - Telef. 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208

**N.V. Verhuis- en Transportbedrijf
A. SLUYTER & ZONEN**

verzorgt al uw TRANSPORTEN door het gehele land
ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

W. J. SPOORMAKER N.V.
AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaertsbocht 246 - Telefoon 77550

OFFICIAL PEUGEOT-DEALER

voor ROTTERDAM - ZUID
en de eilanden IJSELMONDE en VOORNE - PUTTEN

HET is mij in mijn ministeriële loopbaan wel duidelijk geworden hoezeer de regering behoefte heeft aan het verklaren en toelichten van haar beleid, hoezeer zij ook omgekeerd behoefte heeft om te worden voorgelicht over wat er in de maatschappij leeft. Die voorlichtingstaak te activeren ziet de regering als plicht. Maar zij is zich ervan bewust, dat zij daarmee voorzichtig moet zijn en dat door uitbreiding van activiteiten nog niet de communicatie tot stand is gebracht.

Het gevaar is groot, dat goedbedoelde uiteenzettingen de basis niet bereiken, dat de burger er niets van begrijpt en schouderophalend voorbij gaat. Dat schouderophalend voorbij gaan is voor de democratie dodend."

Deze woorden gebruikte minister-president P. J. S. de Jong maandag j.l. toen hij ongeveer aan het slot was gekomen van zijn toespraak bij de installatie van de „Commissie Heroriëntatie Overheidsvoorlichting".

In de memorie van toelichting op de begroting 1969 van Algemene Zaken wordt met betrekking tot de taak van deze commissie o.a. dit gezegd: „Genoemde commissie zal de regering van advies dienen over de maatschappelijke functie van de overheidsvoorlichting in de komende jaren, alsmede over de openheid van de bestuursdienst en daarbij een standpunt van de regering voorbereiden over een wettelijk omschreven recht op informatie".

Tot voorzitter van de commissie is de voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, mr. B. W. Biesheuvel, benoemd; vice-voorzitter is mr. M. Vrolijk. Leden van de commissie zijn dr. N. Cramer, prof. dr. G. Kuipers, J. N. M. Martinot, H. J. Neuman, J. W. Rengelink, mr. A. Seret, mr. A. Stempels.

Van zes ministers zijn vertegenwoordigers in de commissie benoemd.

Als deskundigen zijn toegevoegd de directeur van de Rijks-Psychologische Dienst, dr. P. J. E. Hogewind en de hoofd-directeur van het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, Th. H. Oltheten.

Schot voor de boeg

De heer Biesheuvel wees er in zijn beantwoording van de toespraak van minister-president De Jong o.a. op, dat hij nu zelf een schot voor de boeg had gekregen. Hij zei o.a.:

„Nog voordat ik een begin maakte met mijn werkzaamheden als voorzitter van deze commissie kreeg ik een schot voor de boeg te verwerken, van een niet onvermaard man van anti-revolutionaire huize. Het was mr. A. B. Roosjen, voorzitter van de N.R.U., die ditmaal schoot, nog voordat hij — om zijn eigen woorden te gebruiken — wist wat de roerselen waren die de regering tot de beoogde instelling van onze commissie brachten.

Mr. Roosjen loste zijn schot, omdat hij weinig geporteed is voor „volksvoorlichting van overheidswege". (geen praatjes op de brug). Thans kan de voorzitter van de N.R.U. kennis nemen van de rede van de minister-president. Ik vlei mij met de hoop, dat hij thans met mij van oordeel is, dat onze commissie zich geen beter startschot had kunnen wensen, daar juist de rede van de minister-president veelbelovend van inhoud en rijk aan perspectief is."

De minister-president had een voortreffelijke schets gegeven van de problematiek, waarbij hij wees op de fundamentele en omvangrijke wijzigingen in de maatschappelijke ontwikkeling sedert 1945. Over de taak van de commissie zei hij o.a.:

„Wat van uw commissie wordt gevraagd — en waar de regering behoefte aan heeft — is een maatschappelijke herwaardering van het contact van burger en overheid (de centrale overheid in casu) en het aangeven van de plaats en betekenis daarbij van de voorlichting en al datgene wat openheid van het bestuur kan bevorderen. De regering vraagt derhalve niet minder van u dan een bezinning op de huidige ontwikkeling van de democratie en hetgeen aan democratische ontwikkeling in de komende jaren kan worden verwacht."

HERORIENTATIE OVERHEIDS- VOORLICHTING

Beleid doorzichtig maken

Van de communicatie tussen bestuur en bestuursdienst moet het beste worden gemaakt en aan het begrip van overheidsgezag dient een nieuwe betekenis te worden gegeven. „De vraag daarbij is niet, aldus de premier, hoe de hoeveelheid informatie te vergroten. Het gaat er veel meer om het proces van de beleidsvoering doorzichtig te maken, de burger inzicht te geven in het hoe en waarom, en daardoor de afstand tussen de basis en de top te verkleinen. Juist in deze tijd van massificatie en vervreemding is dit tegenspel meer dan ooit nodig. In de welvaartsstaat waarin wij leven, ziet de overheid zich steeds meer belast met het regelen van zaken, die het dagelijks leven van de burgers onmiddellijk raken, zowel van de oudere als van de jongere burgers. De ma-

kelijk op gespannen voet staan met het belang van de andere burger bij een grote mate van discretie van bestuur ten aanzien van, hem regerende feiten en zakelijke belangen. De eisen van zorgvuldigheid en openheid moeten dan tegen elkaar worden afgewogen."

Verder meent de heer Biesheuvel, zal de commissie veel aandacht moeten schenken aan de vraag, op welke wijze de verstaanbaarheid kan worden vergroot. Men behoeft bijv. slechts de Staatscourant op te slaan om een indruk te krijgen van de betekenis en de omvang van dit probleem.

Zo kan men zich ook de vraag stellen of niet in alle gevallen de ontwerpers van algemene maatregelen van bestuur en van ministeriële verordeningen deze vergezeld moeten doen gaan van te publiceren officiële, d.w.z. ook onder de

Mr. Biesheuvel en premier De Jong (r.) bij installatie.

terie waarover de overheidszorg zich uitstrekt, wordt bij de dag ingewikkelder en de internationale invloed daarop met de dag meer indringend. Ik kan begrijpen, dat vooral de jonge mens op de drempel van het leven begrijpen wil wat er met hem gaat gebeuren; waarheen hij onderweg is. Wij zullen hem vertrouwd moeten maken met onze plannen, wij zullen hem inspraak moeten geven, wij zullen hem erbij moeten betrekken."

De heer Biesheuvel haakte hierop in door o.a. te zeggen, dat zijns inziens de vraag centraal staat wat de burger nodig heeft om het beleid waarvan hij het object is te begrijpen. Spr. wees er op, dat er bij de staatsburger in toenemende mate behoefte bestaat aan meer kennis en inspraak omtrent het staatkundig gebeuren. De roep om participatie is vooral bij de jongere generatie algemeen.

De heer Biesheuvel veronderstelde dat de minister-president niet gaarne ter vergadering antwoord zou geven op de vraag: „hoe groot precies het aantal wetten is, waarmee de burger in zijn bestaan wordt geconfronteerd. Desniettemin geldt als uitgangspunt voor de rechtspraak: Ieder wordt geacht de wet te kennen. Ieder weet ook, dat dit een fictie is. De rechter houdt daarmee dan ook rekening. Wanneer het gaat om de openheid van het bestuur ten opzichte van de individuele burgers, wanneer het letterlijk om hun zaak gaat, bevinden wij ons onmiddellijk in een spanningsveld.

Het verlangen van de ene burger naar openheid van het dossier kan gemak-

ministeriële verantwoordelijkheid vallende toelichtingen op de inhoud en de achtergrond van alle door de regering getroffen regelingen".

De minister-president is van mening, dat de commissie een nieuw evenwicht heeft te bepalen tussen de drie vlakken, waarop de overheid extern opereert:

1. het hoogste staatkundige vlak van de regering en de Staten-Generaal;
2. het vlak van de ambtelijke werkzaamheden;
3. de maatschappij, waarop het werk van de regering, Staten-Generaal en rijksdiensten, gericht is en waarvoor communicatie, dialoog en grotere openheid van wezenlijk belang zijn.

„In hoeverre moet de regering bij de voorlichting van de bevolking zich beperken, gelet op de taak van de gekozenen des volks, zo vroeg de minister-president zich af. Het is duidelijk, dat de regering niet over het parlement heen mag trachten haar beleid bij de bevolking aanvaard te krijgen. Aan de parlementaire verantwoordelijkheid mag uiteraard niet worden getornd. Anderzijds rijst de vraag: Wanneer mag worden aangenomen, dat een publikatie ieder, ook de Kamerleden heeft bereikt? In welke gevallen moet eerst het parlement of een Kamercommissie worden ingelicht?"

Macht ambtelijk apparaat

De Staten-Generaal vormen naar de mening van de heer Biesheuvel geen hinderpaal op weg naar verdere open-

heid. Zij kan haar taak juist beter vervullen, wanneer zij de reacties van de openbare mening kent. Het probleem schuilt veel meer bij de overheid; voor de bestuursdienst is openheid een moeilijke zaak.

„Vroeger werd het krachten spel van staat en maatschappij beheerst door de regering en Staten-Generaal. Door de groeiende omvang van het bestuur, door delegatie en derhalve uitbreiding van bevoegdheden, door de afwisseling van de ministers is de invloed van het ambtenarenapparaat zeer groot. Men moet minister geweest zijn om te weten, hoeveel er op de departementen in naam van de minister gebeurt, zonder dat de man — hoe excellent hij ook is — er iets van weet. Niet onbelangrijke agendapunten van de ministerraad zijn vaak een wekelijks terugkerende verassing voor hem, als hij donderdags de ministerraadagenda — boekdelen dik — openslaat om vrijdag niet onvoorbereid ter vergadering te komen.

Het is duidelijk, dat de macht van het apparaat sterk is toegenomen. Deze verschuiving van macht doet de vraag rijzen, of er ook verschuiving van controle en toezicht moet volgen.

De rechterlijke macht houdt de uiterste grens in het oog. De ambtelijke moraal waakt tegen uitwassen. De ministeriële verantwoordelijkheid helpt de parlementariërs op weg. Maar is dat alles adequaat tegenover toegenomen macht? Bewaking van macht is voor een democratie essentieel. Ik weet uit ervaring welk een macht ook internationale ambtenaren, zoals in de E.E.G. hebben op het wel en wee van de Nederlandse burger, (landbouwbeleid) om te beseffen dat hier grote problemen liggen."

Ten aanzien van het ambtelijk terrein merkte de minister-president o.a. op, dat de regering de tijd gekomen acht, „in het licht van het grote belang van de openheid van het bestuur, u te vragen dit veld met nieuwe ogen te bezien. Zij ziet gaarne, dat u nagaat welke argumenten voor geheimhouding steekhoudend zijn en wat in andere gevallen kan worden gedaan om niet enkel met voorlichting de staatstaak te dienen, maar de burger ook die informatie te verstrekken die hij voor zich behoeft en waarover wellicht het rijk op grond van door de belastingen mogelijk gemaakte activiteiten beschikt. De vraag die hierop aansluit is, welk standpunt moet ons land innemen tegenover een eventueel juridisch recht op openheid. Een recht bij de rechter waar te maken? Of enkel een menselijk recht? Welke velden worden uitgezonderd en wie beslist in grensgevallen? Hoe worden de gevolgen voor de rijksdienst opgevangen. Veel is op dit punt te leren van wat elders in de wereld is beproefd: de Scandinavische landen, de Verenigde Staten en West-Duitsland."

Meer openheid

De heer Biesheuvel wees er op, dat het ambtelijk apparaat van nature afgesloten is door een ondoordringbare muur van geheimhouding. De regel „alles is geheim tot door het bevoegde gezag tot openbaarmaking wordt besloten" is de ambtenaar vanaf de dag dat hij het departement betreedt ingescherpt.

„Toch valt op te merken, dat de mate van openheid verschilt van departement tot departement, van minister tot minister. Er zijn adviescolleges die in het openbaar adviezen opstellen. Andere rapporten blijven jaren lang achter slot en grendel. Voor de burger en de journalist is het vaak ondoenlijk te weten, wat vertrouwelijk is en wat openbaar. Symptomatisch voor dit verschijnsel is, bijv. dat het Koninklijk Besluit inzake de vertrouwelijkheid en het geheime karakter van overheidsstukken zelf zo lang geheim is gebleven."

Het is duidelijk, dat deze commissie moet rapporteren en adviseren betreffende zeer belangrijke zaken. De bedoeling is, dat er binnen een jaar een rapport zal verschijnen.

De heer Biesheuvel hoopt, dat de commissie daaraan kan voldoen. Hij voegde er aan toe „Ik verbind daaraan de wens, dat ons rapport straks op de kortste termijn voor publikatie zal worden vrijgegeven. De aard van het onderwerp leent zich daar alleszins voor, lijkt mij".

Deze wens zal wel in vervulling gaan. Het gaat per slot van rekening niet om subsidie aan kerkgenootschappen en het rapport behoeft niet aan minister Witteveen te worden uitgebracht.

Wij zijn benieuwd naar de resultaten, welke het werk van deze commissie op zullen leveren.

SAMENWERKING IN DE AGGLOMERATIE EINDHOVEN

DOOR IR. J. C. H. DROST

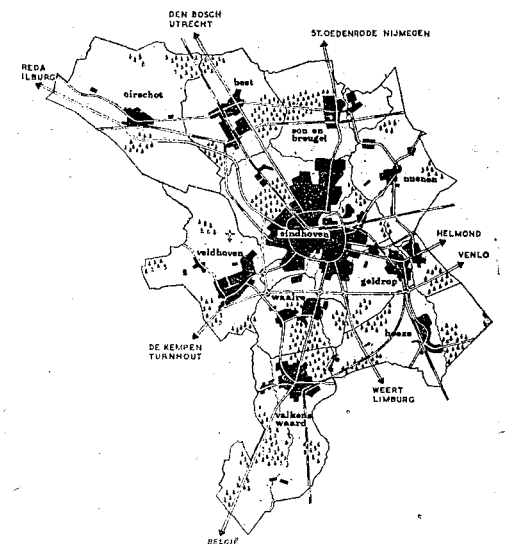
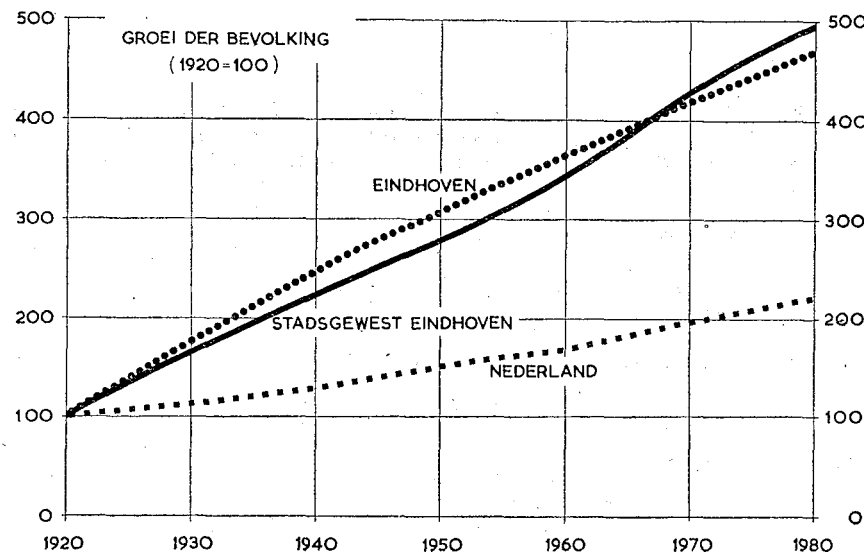
In de vergadering van donderdag 20 juni j.l. nam de agglomeratieraad van het Samenwerkingsorgaan Agglomeratie Eindhoven een belangrijk besluit. Met algemene instemming werd besloten de „structuurschets agglomeratie Eindhoven” te aanvaarden en deze aan te bieden aan de besturen van de tien gemeenten, welke in deze agglomeratie samenwerken. Verder werd deze gemeentebesturen aanbevolen met deze structuurschets rekening te houden bij hun beslissingen over de eigen stedenbouwkundige ontwikkeling. Als centraal punt is hier het beleid inzake de ruimtelijke ordening van de agglomeratie aan de orde. In de agglomeratie Eindhoven is de planologische en de sociaal-economische ontwikkeling zodanig geweest dat deze leeft geleid tot het instellen van een Samenwerkingsorgaan, welk in 1965 met haar werkzaamheden kon beginnen.

Ontstaan samenwerking

In 1963 achtten vertegenwoordigers van de tien gemeenten in de agglomeratie Eindhoven het noodzakelijk dat een „bestuurscommissie stadsgewest Eindhoven” werd ingesteld om advies uit te brengen over samenwerking op korte termijn. Deze adviescommissie concludeerde op basis van studierapporten, dat de agglomeratie Eindhoven een zich dynamisch ontwikkelende sociaal-economische eenheid was en dat de verdere ontwikkeling van dit gebied alleen doeltreffend kon zijn, wanneer dit gebeurde vanuit één visie. Hier werd dus unaniem de noodzaak naar voren gebracht dat de ruimtelijke ordening, welke zozeer bepalend is voor het welzijn van de bevolking, een gemeenschappelijk probleem is, dat niet door de gemeenten afzonderlijk kan worden opgelost; zeker niet wanneer de onderlinge samenhang zo sterk is dat het duidelijk is dat de toekomst van de bevolking alleen maar gebaat kan zijn bij een gecoördineerd beleid. Bovengenoemde bestuurscommissie kwam ook tot de conclusie dat verregaande integratie van het bestuur in de agglomeratie een dwingende eis was.

Dit is dus een krachtig pleidooi voor bestuurlijke samenwerking binnen de agglomeratie. Nog steeds is de bestuursvorm van stedelijke agglomeraties in ons land een heet hangijzer: De vraag wordt veelal gesteld: Is samenvoeging van bestaande gemeenten tot grotere bestuurlijke eenheden noodzakelijk? Of moet, met continuering van de bestaande gemeenten, langs de weg van samenwerking een nieuwe bestuursvorm — een agglomeratiebestuur — worden gevormd, uitgerust met eigen bevoegdheden van voldoende niveau?

De agglomeratie Eindhoven heeft duidelijk voor het laatste gekozen. De onderlinge verwevenheid en de eigen groei-kracht van de gemeenten is zodanig, dat een grootscheepse annexatie van gemeenten hier niet de oplossing is, maar dat wel de gemeenschappelijke inspanning voor een integratie van bestuurskracht uitkomst kan bie-

den voor de toekomst. Hier ligt dus duidelijk een taak voor alle betrokken gemeentebesturen. Eveneens is duidelijk dat zulk een volledige bestuursintegratie niet direct is te realiseren, omdat de instelling van een nieuwe bestuursvorm de medewerking van het Rijk vereist in de vorm van een wet voor de Eindhovense agglomeratie, hetgeen veel tijd vergt.

De bovengenoemde bestuurscommissie achtte dan ook een directe aanpak van de samenwerking op het gebied van de ruimtelijke ordening van zo groot belang dat niet op de totstandkoming van een speciale wet voor de nieuwe bestuursvorm kon worden gewacht. De stedenbouwkundige planning van de afzonderlijke gemeenten was onvoldoende op elkaar afgestemd en maakte dus op korte termijn het nemen van maatregelen van bovengemeentelijke aard, noodzakelijk. Daarom werd besloten tot instelling van een gemeenschappelijke regeling voor de tien agglomeratiegemeenten, zoals de wet gemeenschappelijke regeling daartoe de mogelijkheid biedt.

In november 1964 werd door de tien gemeenteraden de voorgestelde regeling „Samenwerkingsorgaan Agglomeratie Eindhoven” aanvaard en in begin 1965 werd met de werkzaamheden van het nieuwe bestuursorgaan een begin gemaakt.

Bestuur

In het kort komt bovengenoemde regeling hierop neer dat het bestuur gevormd door:

a. de **agglomeratie**, bestaande uit 50 leden, respectievelijk de burgemeesters van de tien gemeenten, 13 leden van de raad van Eindhoven en 3 leden van de andere gemeenteraden. De huidige politieke samenstelling van de agglomeratieraad is als volgt: de K.V.P. — als grootste fractie — de P.v.d.A., V.V.D., de Protestans-christelijke groepering (A.R.P. en C.H.U.) met 2 leden, een groep van landelijk niet gebonden groeperingen en de B.P. De agglomeratieraad komt dus rechtstreeks voort uit de plaatselijke besturen. Volgens de doelstelling van het Samenwerkingsorgaan zal de agglomeratieraad vooral de beslissingen over de ruimtelijke ordening moeten nemen en verder het forum zijn, waarin de

discussies over de bestuurlijke éénwording plaats vinden.

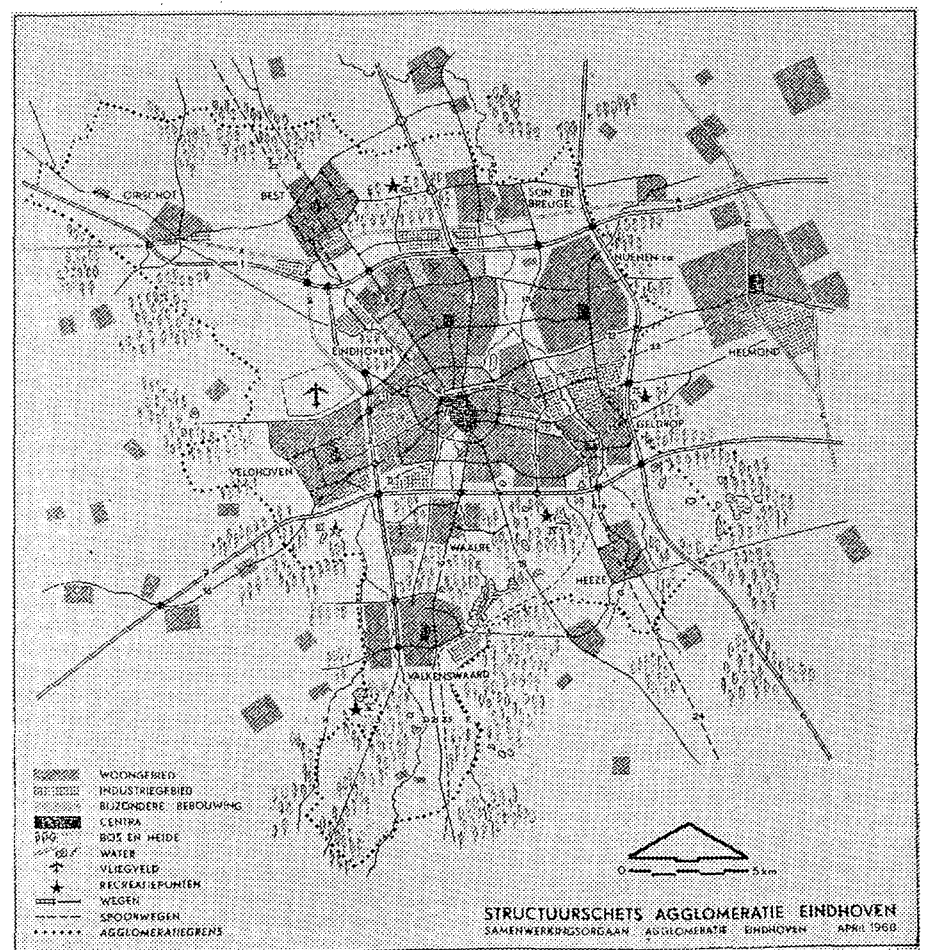
b. het **dagelijks bestuur**, bestaande uit 7 leden, t.w. de voorzitter en 6 leden, waarvan minstens twee uit Eindhoven. De voorzitter, benoemd door Gedeputeerde Staten, is thans ir. H. Witte, burgemeester van Eindhoven, terwijl zich onder de 6 overige bestuursleden, schepenen genoemd, drie Eindhovense wethouders bevinden.

In deze constructie is er dus een sterke binding tussen het agglomeratiebestuur en het plaatselijk gemeentebestuur gelegd. Bij de realisering van de beslissingen over de ruimtelijke ordening kan dit van grote betekenis zijn, omdat verwacht mag worden dat de besluiten van de agglomeratieraad door de leden daarvan in positieve zin worden uitgedragen en verdedigd in de gemeentebestuurorganen. Zowel de

bestuursvormen van Rijnmond als van de agglomeratie Eindhoven zijn in belangrijke mate een experiment. Bij het zoeken naar bevoegdheden en taken van agglomeratiebesturen zullen we niet mogen schromen om geheel nieuwe denkbeelden in de praktijk te toetsen op hun bruikbaarheid.

De bestuurlijke vormgeving moet, evenals de vormgeving van het leefgebied, voortdurend worden aangepast aan de te verwachten maatschappelijke ontwikkelingen. Immers, het handhaven van een traditionele wijze van bestuur in een tijd van snelle aanpassing aan maatschappijveranderingen en in een gebied waar de dynamiek voelbaar is, kan een remmende invloed op die ontwikkeling uitoefenen.

Door het dagelijks bestuur van de ag-

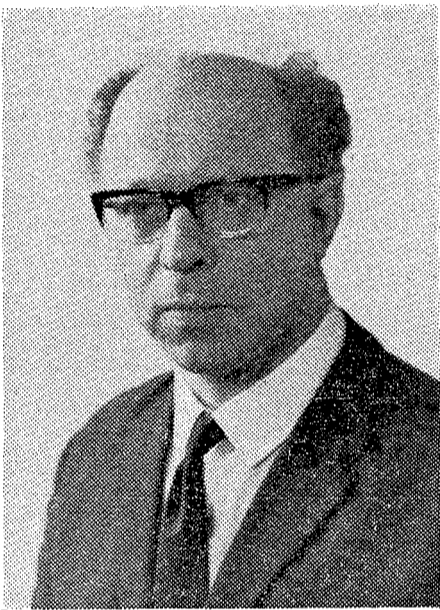

glomeratie is aan een werkgroep gevraagd om met voorstellen te komen voor de nieuwe bestuursvorm van de agglomeratie. De resultaten hiervan kunnen op vrij korte termijn worden verwacht, waarbij als belangrijke discussiepunten o.m. genoemd kunnen worden: de bevoegdheden van het bestuur en de wijze van verkiezing van de leden van de raad.

Van belang is ook dat de bevolking over deze gedachten mee kan denken en praten. Door het bestuur wordt daarom veel aandacht besteed aan voorlichting, o.m. door het uitgeven van een klein periodiek: „tien voor tien”. Maar vanzelfsprekend zullen in de eerste plaats de resultaten van het agglomeratiebestuur de toetssteen zijn, waarmee de bevolking het nieuwe bestuur naar waarde meet.

Structuurschets agglomeratie Eindhoven

Deze schets is een van de resultaten van het nieuwe bestuur. Het bevat de

Ir. J. C. H. Drost is adjunct-directeur van de Dienst Ruimtelijke Ordening en Verkeer van de gemeente Eindhoven. Hij maakt deel uit van de werkgroep van stedenbouwkundigen en verkeersadviseurs van het agglomeratiebestuur. De heer Drost is bestuurslid van de A.R. kiesvereniging in Eindhoven.

hoofddijnen voor de stedenbouwkundige ontwikkeling van het gebied van de agglomeratie. Het plan is opgesteld door de Dienst voor Onderzoek en Stedenbouw en een werkgroep van stedenbouwkundige- en verkeersadviseurs. De schets is een inleiding voor het stedenbouwkundig ontwikkelingsprogramma, dat volgens de regeling van het Samenwerkingsorgaan (art. 26) moet worden opgesteld en vastgesteld en waaraan dan de gemeentebesturen zijn gebonden.

Dynamiek

Het is vooral de stuwkracht van de Eindhovense industrieën, met als belangrijkste de N.V. Philips en D.A.F., die eerst in Eindhoven zelf en daarna de gehele agglomeratie een dynamische ontwikkeling hebben gegeven. Vanaf het begin van deze eeuw nam de bevolking van de tien agglomeratiegemeenten toe van ca. 20.000 tot thans ca. 325.000 inwoners, waarvan er 185.000 in Eindhoven wonen. In de periode vanaf 1920, dat de bevolking van ons land bijna verdubbelde, nam hier de bevolking toe met het viervoudige (zie grafiek). Deze dynamiek is kenmerkend voor het Eindhovense gebied. De groei van de werkgelegenheid naar een concentratie van thans ca. 100.000 personen in de Eindhovense gebieden, is zo snel gegaan dat een omvangrijke pendel van werknemers over te grote afstanden is ontstaan, een verschijnsel met veel bezwaren op maatschappelijk, economisch en verkeersgebied. Voor het gehele gebied van zuid-oost Brabant, speciaal de Kempen, en aangrenzende delen van Limburg en noord-België is Eindhoven e.o. tot een belangrijk verzorgend centrum uitgegroeid. Een modern koopcentrum met nieuwe woonhuizen een cultureel cen-

trum (schouwburgen en museum), onderwijsvoorzieningen (o.a. Technische Hogeschool) en handelsinstellingen maken Eindhoven steeds meer tot het belangrijkste stedelijk centrum voor geheel zuid-Nederland en tot een kern van hoog niveau in het Benelux-middegebied.

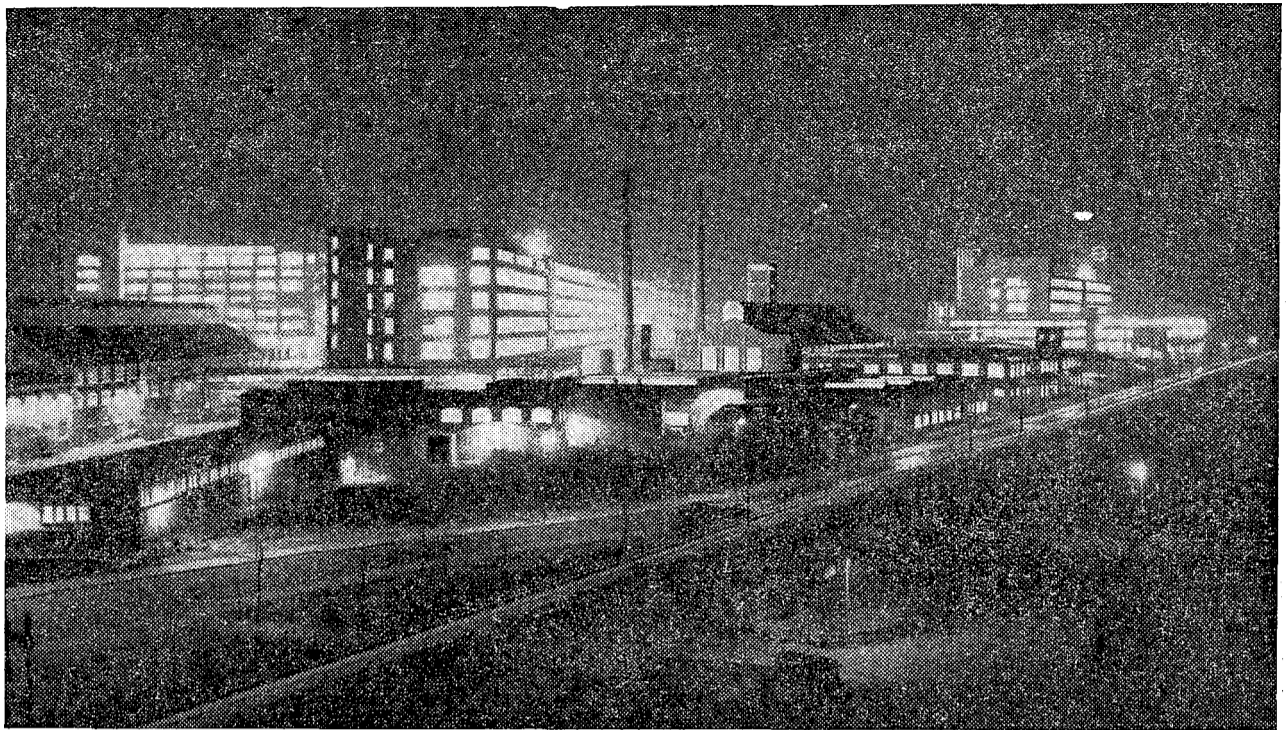
Door het Rijk is ook de betekenis van een sterke stedelijke kern voor het zuiden ingezien. In de bekende tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland is Eindhoven aangewezen als een zogenaamde D-kern, wat betekent dat door de Regering gedacht wordt om in het zuiden Eindhoven te laten ontwikkelen naar een stad van het hoogste verzorgingsniveau met een sterk stedelijk milieu. Een goede distributie van de schaarse en waardevolle ruimte van ons land vereist in sterke mate een concentratie van bevolking in steden.

Voor de agglomeratie Eindhoven is op deze wijze een taak toebedeeld, afgestemd op het landsbeleid voor de ruimtelijke ordening. Door het agglomeratiebestuur is dit beleid bij de structuurschets dan ook als uitgangspunt aangehouden.

Verwacht wordt volgens de structuurschets dat de industriële groei van het Eindhovense gebied zich zal voortzetten maar dat vooral de dienstensector — maatschappelijke, economische en verkeersberoepen — in sterke mate aan de ontwikkeling zullen bijdragen. Berekend is dat de bevolking van de agglomeratie in 1980 ca. 400.000 en omstreeks 2000 een inwonertal van ca. 500.000 zal bereiken. Hierbij is voorspeld rekening gehouden met een afname van het geboorteoverschot.

Structuurschets

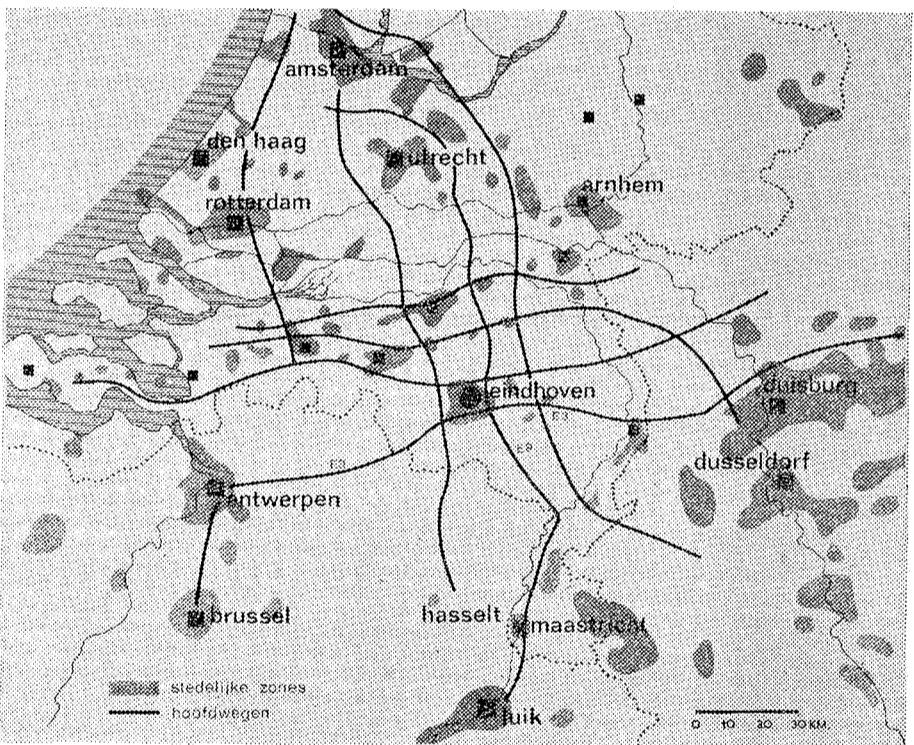
Bij het ontwerpen van deze schets is zeer bewust gestreefd naar een sterke stedelijke concentratie van wonen en werken. De huidige situatie is er één van te grote verspreiding van bebouwing (zie kaartje agglomeratie). Voortzetting van deze wijze van stadsuitbreiding leidt bij een dynamische groei tot versnippering van bouwterrein en vooral ook van kostbare recreatiegebieden, waaraan de agglomeratie en omgeving zo rijk is. De verantwoordelijkheid voor het scheppen van een goed leefmilieu voor de toekomstige bevolking van 500.000 en meer moet hier leiden tot meer stedelijke concentratie. In de structuurschets is aan deze concentratie gestalte gegeven door het projecteren van een ruit van autosnelwegen, met een maat van ongeveer 10 bij 11 km (zie kaartjes). Op deze wijze komt de agglomeratie Eindhoven zeer gunstig te liggen op het kruispunt van internationale verkeerswegen, tussen enerzijds de randstad Holland en zuid-Limburg met het Luikse gebied en anderzijds de Belgische stedenconcentratie Brussel-Antwerpen en het Ruhrgebied. De uitvoering van deze E-wegen (E3 en E9) is volop in gang, zij het dat dit nog te veel in verschillende jaren moet gebeuren.

Interne structuur

Binnen de ruit van hoofdverkeerswegen liggen de stedelijke woon- en werkgebieden. Hier zijn de stedenbouwkundige plannen van de gemeente Eindhoven, Geldrop, Nuenen e.a. zodanig geïntegreerd in een nieuw model van grote schaal, dat het mogelijk wordt een stedelijke kern van ca. 450.000 inwoners te creëren, met Eindhoven mee tot een inwonertal van globaal 500.000 (zie kaart structuurschets). Mooie natuurgebieden als

tractieve punten voor de dagrecreatie. Als karakteristiek van Eindhoven zal blijven gelden: de stad in het groen. Naast woongebieden zijn ca. 800 ha. industrieterreinen, verspreid in de agglomeratie, geprojecteerd, eveneens terreinen voor grote regionale voorzieningen op gebied van onderwijs, research, volksgezondheid, sport e.d. Een intern wegensysteem, wetenschappelijk doorgerekend, is nodig om vooral het woon-werkverkeer in goede banen te leiden. Aan het openbare vervoer zal in verband met de snelle toe-

beekdalen en bossen worden als parkgebieden in het stedelijk milieu opgenomen. De gemeente Nuenen e.a. nu nog voornamelijk een landelijk gebied, zal binnen de ruit van hoofdwegen uitgroeien tot een stadsdeel met ca. 75.000 inwoners en grote werkgebieden.

De gemeenten buiten de wegruit krijgen een ontwikkeling, welke afgestemd is op hun mogelijkheden binnen het gehele stadsgewest. Kernen als Valkenswaard en Best, die reeds een belangrijke eigen groeiërkracht bezitten zullen zich tot voorstedelijke kernen ontwikkelen, terwijl de overige kleinere gemeenten een aan hun ligging in mooie natuurgebieden aangepaste uitbreiding verkrijgen, waarbij vooral de nadruk komt te liggen op een open en individuele bebouwing.

In totaal zullen in de agglomeratie nog ruim 100.000 woningen kunnen worden gebouwd thans zijn er ongeveer 85.000 woningen aanwezig voor een zeer groot gedeelte na de oorlog gebouwd, waarbij de eengezinswoning overheerst. Ook in de nieuwe woonwijken zal een hoog percentage laagbouw woningen worden gerealiseerd. In de zone rondom de ruit van hoofdwegen en aansluitend aan de „voorsteden” komen in de natuurgebieden at-

name van het aantal auto's en de groei van de bevolking grote aandacht worden besteed. Ook een uitbreiding van de burgerluchthaven „Welschap”, verbreding van het Wilhelminakanaal en wellicht een spoorlijn naar Antwerpen worden noodzakelijk geacht.

Bij de behandeling van deze structuurschets in de agglomeratieraad — in zijn soort de eerste in ons land — is wel duidelijk gebleken dat overleg met aangrenzende gebieden als van Helmond en de Kempen zonder meer noodzakelijk is omdat de ontwikkeling van de Eindhovense agglomeratie verder reikt dan het eigen territorium. Het ligt daarom in de bedoeling om ook Gedeputeerde Staten deze schets aan te bieden met het verzoek bij hun stedenbouwkundig beleid inzake de gemeenten in en buiten de agglomeratie, met deze structuurschets rekening te houden.

Maar eerst zullen thans de gemeentebesturen zich moeten uitspreken en daarmee zal deze schets een test-case worden voor de samenwerking van de 10 gemeenten. De wil tot samenwerking is aanwezig en is ook reeds duidelijk aangetoond: Voorop dient te staan het welzijn van de gehele bevolking. Hieraan moet en ruimtelijke ordening en nieuwe bestuursvorm dienstbaar zijn.

DE NAVO EN TSJECHOSLOWAKIJE

• Vervolg van pag. 1

Zowel Rusland als de Verenigde Staten bezitten dit vermogen. Daarom is het beginnen van een nucleaire aanval volgens hem een zinloze zaak evenals een verdere nucleaire wapeningswedloop. Een dergelijke wedloop zou niet meer veiligheid verschaffen. Vandaar zijn streven om deze wedloop bij overeenkomst wederzijds te staken.

Röling beroept zich op uitlatingen van McNamara om de overmacht van de Verenigde Staten op het gebied der nucleaire wapeningswedloop in het licht te stellen. Hij trekt hieruit echter niet de conclusie, die McNamara hieruit heeft getrokken, n.l. dat de Verenigde Staten aan deze overmacht in feite niets hebben, noch in politiek, noch in militair opzicht. De overmacht van de Verenigde Staten op dit punt is dus zonder betekenis. Wanneer de weegschaal van het aantal raketten over enige jaren ten gunste van de Russen zou doorslaan, behoeft dit in de gedachtegang van McNamara ook geen reden te zijn plotseling de alarmklok te slaan. De haviken in het westen zouden hier op zichzelf nog geen argument aan kunnen ontleenen tot een grotere nucleaire krachtsinspanning.

Het beroep van Röling op de overmacht van de Verenigde Staten is dus niet relevant. De gevaren die het westen en speciaal West-Europa bedreigen worden veroorzaakt door de geringe conventionele strijdkrachten.

Versterking conventionele strijdkrachten?

Het is algemeen bekend dat de NAVO op dit punt in West-Europa minder sterk is dan het oostblok. Wanneer dan ook mocht blijken, dat de verhoudingen voor het westen op dit punt nog ongunstiger zouden zijn geworden, moet reëel de vraag onder ogen worden gezien of de NAVO voor het West-Europese gebied met de huidige middelen nog wel voldoende veiligheid kan verschaffen.

De oude NAVO-strategie van de massale nucleaire vergelding is vervangen

door die van de flexible response. Deze nieuwe strategie heeft de verdienste dat een eventueel militair conflict met Rusland niet terstond een grote nucleaire oorlog betekent en dat er meer kans bestaat dat een dergelijk conflict door politieke onderhandelingen kan worden opgelost.

De nieuwe strategie verschaft ook meer veiligheid doordat er een grotere oorlogvoorkomende werking vanuit gaat. Ik vermoed dat Röling uit dien hoofde ook de voorkeur zal geven aan de nieuwe strategie. Maar één voorwaarde moet dan wel worden voldaan. Er moeten voldoende conventionele strijdkrachten zijn. En die zullen er niet zijn, wanneer mocht blijken, dat de balans van de conventionele strijdkrachten nog meer ten gunste van Rusland is doorgeslagen. Een versterking hiervan ligt in dit geval dan ook voor de hand.

Tenzij men de veiligheid van het westen uitsluitend wil baseren op nucleaire wapens. Doch dit lijkt onder de huidige omstandigheden niet verantwoord.

CORRECTIE

In de artikelen, Samenleven van niet-en wel gehandicapten, die mr. F. Boesenkool in ons blad schreef, kwamen twee storende fouten voor. In N.G. van 7 september moet op pag. 8, 3e kolom, 6e regel i.p.v. waardering, waardemeter worden gelezen. In N.G. van 14 september, pag. 8, 2e kolom, 3e alinea, 6e regel staat medische wetten, dit moet medische windselen zijn.

PARTIJ IN DE ETHER

Donderdag 19 september had Henk Weststrate voor de radio een vraaggesprek met de heer G. A. Kieft, lid van de Tweede Kamer voor de A.R. Partij over Troonrede en Miljoenennota.

Hieronder volgen vraag en antwoord uit dit vraaggesprek. De complete tekst is verkrijgbaar bij A.R. Partijbureau, Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag.

Vraag: Een andere vraag meneer Kieft. U hebt nogal aangedrongen indertijd op belastingverlaging voor de minstdraagkrachtigen. Nu is er een belastingverlaging aangekondigd, die zal gelden voor de inkomens beneden de f 27.000,—. Vindt u dat deze verlaging ver genoeg gaat?

Kieft: Ik ben in elk geval blij, dat deze belastingverlaging er is. Die voldoet ook aan onze verlangens, die we enkele maanden geleden bij de behandeling van de nieuwe wet op de omzetbelasting hebben uitgesproken, want het gaat er ons om, dat tengevolge van die eventuele prijsstijging van die omzetbelasting, met name degenen die het minstdraagkrachtig zijn een beetje soelaas krijgen voor deze prijsstijging. Ik kan daar wel een bepaald voorbeeld van noemen. Neem nu eens iemand, die een inkomen heeft van ongeveer f 150,— in de week en dat die man getrouwd is en twee kinderen heeft, dan betaalt hij ongeveer f 370,— per jaar vandaag aan de dag.

Wanneer de belastingverlaging met ingang van 1 januari 1969 doorgaat, zoals het kabinet die heeft voorgesteld, dan moet deze zelfde weekloner een bedrag van f 287,— betalen. Dat is ongeveer een verschil van f 100,— in de belasting.

Iemand die f 200,— in de week verdient, moet nu ± f 811,— per jaar betalen. Wanneer de belastingverlaging doorgaat, betaalt die man straks f 698,—. Dus ook weer ruim f 100,— minder. Een belangrijke zaak is — en dat is het punt waarvoor wij ons toen ook erg warm hebben gemaakt — dat degenen die alleen maar A.O.W. en anders eigenlijk geen inkomens hebben om van te leven, voortaan geen belasting meer zullen betalen. Wanneer iemand naast

*** Isolement

De heer Vondeling is terug in de politiek. Voor hem zelf en voor de politiek is dat een gelukwens waard.

Zijn start was een interview voor de VARA. En wat hij heeft gezegd, was boven alles duidelijk.

Het boekje Tien over Rood vond hij kortweg gezegd een prul. Veel belangrijker was zijn verklaring over een eventuele samenwerking met de K.V.P. in één kabinet.

Voor honderd procent uitgesloten, wat de K.V.P. onder leiding van Schmelzer en Aalberse betreft. Wij menen ons te herinneren, dat de heer Aalberse sedert enige maanden geen voorzitter van de K.V.P. meer is. Wat de heer Schmelzer betreft, het lijkt niet waarschijnlijk, dat de K.V.P.-fractie in de Tweede Kamer de heer Schmelzer als fractie-voorzitter zal afdanken, om de heer Vondeling te gerieven.

En dan is de conclusie duidelijk. In 1967 deelde de fractie van de P.v.d.A. aan de informateur dr. Zijlstra mee, dat geen gesprek mogelijk was, zolang niet vaststond, dat de V.V.D. buiten de deur was gezet.

Bij een volgende kabinetsformatie zal aan zulk een verklaring enige uitbreiding worden gegeven: zolang niet vaststaat, dat de V.V.D. en de K.V.P. luiten moeten staan.

Het aardigst zou het zijn, als zo'n verklaring werd bezorgd bij — de heer Schmelzer, gesteld dat die informateur of formateur zou zijn.

de A.O.W. of A.W.W. nog wat eigen inkomsten heeft, dan krijgt hij, misschien mag ik het wel zo zeggen, een extra vrijstelling van f 600,— op zijn inkomen. Ik ben met deze gang van zaken wel tevreden. Temeer ook, omdat die verhoging van de belastingvrije voet, dus dat betekent in wezen een belastingverlaging, niet over de gehele linie doorgaat. Dus niet tot inkomens van 100 of 200.00 gulden, maar deze belastingverlaging wordt gekapt bij f 27.000,—. Dan heb je het voordeel, aan de ene kant dat er iets meer gedaan kan worden aan de minstdraagkrachtigen en aan de andere kant — omdat aan degenen die hogere inkomens hebben dit soelaas niet wordt geboden — dat er een extra bedrag vrij komt om te gebruiken ten behoeve van de werkloosheidsbestrijding.

**N.V. Rederijen
Haringhandel
IMPORT-EXPORT
N. Parlevliet Jr.
KATWIJKAANZEE
Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283**

GELDERLAND

**Firma B. D. Brüggemann
STUCADOORSBEDRIJF**

STATIONSSTRAAT 19 - APELDOORN
Telefoon 17353 en 21401

Aannemersbedrijf

G. Mulder Pzn. n.v.

**NIEUWBOUW - VERBOUW
SLOOPWERKEN**

APELDOORN - Brinklaan 200 - 200 a - Tel. 11928

Uitgebalanceerde verzekeringspakketten
met jaarlijkse controle voor privé en zaken
Assurantiemakelaar **L. van den BEUKEL**

Bemiddeling

bij in- en verkoop van onroerend goed:

Makelaar L. van den BEUKEL

Laan van Avegoor 8 - Ellecom - Telefoon 4790 (08330)

Voor Bontmantels naar de Bontspecialist

MODEHUIS
de Windt

WAGENINGEN

CONVECTOREN

voor **KOLEN, OLIE** en **GAS**
zowel voor **WOONKAMERS** als
voor **KANTOREN, ZALEN** etc. **FIRMA
T. VIETS**

Bergstraat 38 - Telefoon 08370 - 2765 - WAGENINGEN

MAGAZIJN „HET ANKER“

HOOFDSTRAAT 94-96 - VEENENDAAL

**ZEER VOORDELIGE AANBIEDING IN
TERLENKA VALLEN EN GORDIJNEN**

SPECIALITEIT IN NYLONKOUSSEN

KOOP BIJ ONZE ADVERTEERDERS

Radio K. B. Weimar Televisie

Landelijk erkend installateur

Elektrische apparaten - Verlichting

MAANDEREIND 19 - EDE - TELEFOON 8373

**N.V. AANNEMINGSBEDRIJF
v/h W. NIEBOER EN ZOON**

AANNEMERSBEDRIJF

van **BURGERLIJKE en UTILITEITSBOUW**

GORTSTPAAT 29, VEENENDAAL, TEL. 08385 - 12720

NUTSSPAARBANK

voor solide beheer van uw spaargelden

RENTEVERGOEDING tot 5%

VEENENDAAL

KERKEWIJK 6

TELEFOON 2198

DE VERNIEUWING VAN DE STRUCTUREN VAN DE
NATIONALE MAATSCHAPPIJEN IN HET
PERSPECTIEF VAN EEN
GEÏNTEGREERD EN MODERN EUROPA

CONGRES VAN DE EUROPESE UNIE VAN CHRISTEN- DEMOCRATEN

DOOR DR. W. DE KWAADSTENIET

V.l.n.r. dr. W. de Kwaadsteniet, dr. A. Veerman en mr. W. C. D. Hoogendijk

IN de plenaire slotzitting van het achttiende congres van de Europese Unie van Christen-Democraten (E.U.C.D.) is de volgende motie van de Nederlandse delegatie aanvaard:

„Het achttiende congres van de E.U.C.D. besluit, tezamen met de U.I.J.D.C. (de Internationale Unie van Jonge Christen-Democraten), werkgroepen in te stellen, die, vanuit de christelijke inspiratie, een prioriteitenprogramma zullen moeten opstellen, dat voorgelegd zal worden aan het negentiende congres van de E.U.C.D., en dat tenminste moet omvatten een gemeenschappelijke visie op de volgende terreinen:

- de taak en de plaats van de christen-democratische partijen in Europa;
- de interne structuur van deze partijen, met name ten aanzien van de participatie van haar leden;
- de verhouding tussen West- en Oost-Europa (waaronder onder meer het probleem van het gedeelde Duitsland);
- de mogelijkheden tot ontwapening, met name de nucleaire;
- de verhouding van Europa tot de ontwikkelingslanden;
- de ondernemingsstructuur,

met name met betrekking tot de positie van werknemer;

g. een rechtvaardiger inkomens- en vermogensverdeling.”

De motie werd ingediend in de politieke commissie van het congres door de Nederlandse delegatie, bij monde van dr. C. Boertien (A.R.P., lid van de Tweede Kamer, lid van het Europese Parlement). De motie werd mede gesteund door de delegaties van België, Luxemburg, Oostenrijk en Malta. In de plenaire slotzitting werd de motie op voorstel van de voorzitter van de E.U.C.D., de Italiaan Mariano Rumor bij acclamatie aangenomen.

Fundamentele bezinning

In de politieke commissie had de heer Boertien er op gewezen, dat er op het congres over de institutionele aspecten van het congresprogramma veel overeenstemming bestond. „Ieder van ons is het met de ander wel eens over de wenselijkheid om de bevoegdheden van de Europese Commissie, van het Europese Parlement e.d. uit te breiden”. Maar — en vandaar de Nederlandse interventie — het congresprogramma ging in feite veel verder dan die uitsluitend institutionele vraagstukken. Er is alle reden tot een meer fundamentele bezinning juist over de materieel-politieke vragen, over de inhoud van een met name ook de Europese jeugd inspirerende politiek. Het gaat immers om de vraag hoe wij in en met de politiek een betere samenleving maken. Met het oog hierop was een zeer tref-

V.l.n.r. dr. C. Boertien en drs. A. D. W. Tilanus.

fende zin — gezegd op dit congres —: de jeugd van Europa zoekt niet de middelen, maar de redenen van het bestaan. Een zin, waarover wij moeten nadenken en die wij niet mogen vergeten.

Het achttiende congres van de Europese Unie van Christen-Democraten werd van 12—15 september jl. in Venetië (Lido) gehouden. Tegelijk vergaderde in Venetië de christen-democratische fractie uit het Europese Parlement.

De fractieleden bezochten voor een deel eveneens het partijcongres. Zo waren ook aanwezig de heren drs. J. Boersma en dr. C. Boertien (beide A.R.P., Tweede Kamerlid en lid van het Europese Parlement) en de heren mr. T. Brouwer, C. J. van der Ploeg, ir. C. E. P. M. Raedts, dr. W. J. Schuijt en drs. Th. E. Westerterp (K.V.P. Kamerleden en leden van het Europese Parlement). De Nederlandse delegatie bestond overigens uit dr. A. Veerman, dr. W. de Kwaadsteniet, mr. W. C. D. Hoogendijk (A.R.P.); drs. A. D. W. Tilanus, prof. dr. G. C. van Niftrik, dr. H. A. Schuring (C.H.U.); mr. P. J. M. Aalberse, mr. A. P. J. M. M. van der Stee, C. F. Kleisterlee, H. G. Cloudt (K.V.P.).

De delegatie was uiteraard verspreid over de vier congrescommissies, welke de verschillende aspecten van het algemene thema nader bespraken, te weten de politieke, de administratieve, de culturele en de economische structuren. Het is onmogelijk om in het bestek van een artikel het werk van het congres voldoende recht te doen. Derhalve volstaan wij met enkele opmerkingen en een weergave van de eindresolutie van het congres.

Inbreng Nederlandse delegatie

De strekking van de inbreng van de Nederlandse delegatie in de politieke commissie komt naar wij menen voldoende tot uitdrukking in de weergegeven motie-Boertien. De heer Van der Stee pleitte in deze commissie eveneens voor een voortzetting van de pogingen tot toenadering van de beide Europa's. Openheid van het beleid is gewenst. Juist als christenen zullen we te kort doen aan de jeugd en de naar meer vrijheid snakkende volkeren in de Oost-Europese landen, wanneer wij geen pogingen zouden blijven ondernemen om de frustrerende en verlamme invloeden van de blokvorming te doorbreken. „Wat in Tsjecho-Slowakije is gebeurd, is een uitdaging juist aan de christen-democratie, om met onverminderde kracht en met een grotere politieke samenhang van het Westen, te blijven volharden in de toenadering van de beide Europa's, aldus deze woordvoerder. Een tweede vorm van openheid — zo beklemtoonde de heer Van der Stee hetgeen de motie-Boertien formuleerde — is die van Europa ten aanzien van de ontwikkelingslanden. Europa kan en zal een actieve en ook een inventieve rol moeten spelen om te helpen bevorderen, dat een omvorming tot stand komt van de economische en handelsstructuren, zodat daarin een plaats kan worden ingeruimd voor de ontwikkelingslanden.

In de economische commissie, waarvan de Nederlander Westerterp voorzitter was, pleitte de heer Boersma er voor, dat de christen-democraten zich niet eenzijdig achter de belangen van de ondernemers zouden moeten plaatsen. Het aan het congres voorgelegde werkdocument van de Italiaanse rapporteur professor Guiseppe Petrilli was wat dat

betreft bepaald te eenzijdig. De heer Boersma verzette zich tegen de naar voren gebrachte opvatting, dat er in de onderneming een wezenlijke tegenstelling zou bestaan tussen de kapitaalverschaffers en bedrijfsleiding enerzijds en de vakbeweging anderzijds. Er moet gestreefd worden naar een synthese van de onderscheiden belangen vanwege het belang voor allen van de continuïteit van de onderneming.

In de culturele commissie merkte de heer Schuijt o.m. op, dat in de nationale maatschappijstructuren nog heel wat resten van een kapitalistisch feodalisme moeten worden opgeruimd. Er moet ook een oplossing worden gevonden voor de tegenstelling tussen de noodzaak van rechtvaardigheid in de samenleving en de praktijk van het persoonlijk winstbejag.

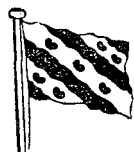
Eindresolutie

Uit de eindresolutie van het congres nu enkele grepen. Ten aanzien van de tragische gebeurtenissen in Tsjechoslowakije geven de christen-democratische partijen uitdrukking aan hun solidariteit met het Tsjechoslowaakse volk en veroordelen zij de Sovjet-agressie tegen een natie waarvan de enige schuld hierin bestaat, dat zij haar lot in eigen handen wil blijven houden. De eenheid van Europa is de voorwaarde voor zijn autonomie, ontwikkeling en veiligheid. De christen-democratische partijen spreken uit, dat gedurfd inspanningen onontbeerlijk zijn voor het verstevigen van het Europese streven, met het doel belangrijke kansen op vooruitgang te verzekeren voor nieuwe generaties, die op hun beurt Europa zullen bezielen met hun dynamisme en hun edelmoedigheid. In een wereld, welke reeds te veel conflicten kent, zetten de christen-democratische partijen zich in voor het scheppen van voorwaarden voor een werkelijke vrede. De verwezenlijking van een verenigd Europa is fundamenteel voor een streven naar ontspanning. Geweld is niet in staat de conflicten op te lossen, waaraan slechts door onderhandelingen een eind gemaakt kan worden. Er moeten nieuwe initiatieven worden genomen om de Verenigde Naties meer gezag en grotere doeltreffendheid te verlenen. In dit twintigste jaar van de proclamatie van de rechten van de mens moet ten diepste betreurd worden de voortdurende schending van de voorschriften van dit universele handvest. Alle totalitaire regimes worden veroordeeld, die de vrijheden verstikken. Uiting wordt gegeven aan diepgevoelde solidariteit met de onderdrukte volken.

De christen-democratische partijen verklaren opnieuw, dat een duurzame vrede alleen op rechtvaardigheid gebouwd wordt en dat de oplossing van de problemen van de ontwikkelingslanden hiervan onafscheidebaar is. Zij onderstrepen de steeds urgenter wordende noodzaak van een organische samenwerking met de landen van Latijns-Amerika.

De vooruitgang van Europa vereist o.a. rechtstreekse verkiezingen met algemeen kiesrecht voor het Europese Parlement, alsmede versterking van zijn bevoegdheden. Tevens is nodig uitbreiding van de E.E.G. tot de andere demo-

• Vervolg op pag. 11

VERTROUWENSADRESSEN VOOR
EIGEN KRING IN
FRIESLAND

presenteert
europese
„FORTEX”
herenmode

RIVEL Fabriek van rijwielen en
autopedes
SURHUISTERVEEN
Telefoon 05124 - 1545

N.V. BOUWMATERIALENHANDEL
v/h Fa. J. Haitsma
Kanaalweg 14, HARLINGEN. Tel. 05178-3541 (8 lijnen)
AANNEMERSBEDRIJF
BETONFABRIEK
BOUWMATERIALENHANDEL

Alle textielgoederen,
bedden, dekens,
matrassen, complete
woninginrichting

Grootzand 14 - 38 - 42, SNEEK - Midstraat 114, JOURE

Firma Gebr. Slump Brandstoffenhandel
Lemmer Nagele - Telefoon 05276 - 2460
Lemmer Straatweg 2 - Telefoon 05146 - 1564
b.g.g. 1307

Annex HAARDEN, KACHELS en KOOKAPPARATEN
voor KOLEN, OLIE en GASVERWARMING
Deskundige voorlichting - Vakkundige aansluiting

„MIETRA” transporteurs enz.
„MIEDEMA”-landbouwwagens, enz.

Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of
persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek
aan ons bedrijf

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND TELEFOON 05173 - 541

N.V. Aannemingsbedrijf F.G.D.
v/h GEBR. VISSER
Nieuwbouw en onderhoudswerken
RONDWEG 17 - DOKKUM
Tel. 05190 - 3341 - 3342 b.g.g. 2534

HOTEL „DE KROON”

SOPHALAAN - LEEUWARDEN
Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

Niet alleen voeding... doch ook een lekkernij

TURKSTRA beschuit

Eerlijk... Overheerlijk!

DOUMA'S IJZERHANDEL n.v.
Grootzand 66 - Postbus 30 - SNEEK
Telefoon 05150 - 4444
Staaft-, band- en plaatijzer - T-en U- balken - Betonijzer
GEREEDSCHAPPEN EN MACHINES
VOOR METAALBEWERKING

OFFSETDRUKKERIJ
FLACH N.V. affiches
showcards
verpakkingen

LEEWARDERWEG 31 - 35 - SNEEK

Abonneert u op
Nederlandse Gedachten

HET BEELD DER VADEREN

WOORD VAN AFSCHEID

Met ingang van 1 oktober 1918, nu een halve eeuw geleden, kreeg Den Haag een nieuwe burgemeester. Het sprak toen nog vanzelf, dat het een liberale burgemeester werd. De regering benoemde mr. Patijn, burgemeester van Leeuwarden. Toen deze burgemeester afscheid nam van de Leeuwarder raad, sprak de heer S. Dijkstra als a.r. raadslid de burgemeester toe. Hij zeide, na enige algemene inleidende woorden:

„En juiste omschrijving te geven van de waarde, welke uw burgemeesterschap voor deze stad heeft gehad, vermag ik niet. Alleen het oordeel van die personen mag naar voren gebracht worden, die bevoegd zijn een oordeel uit te spreken. Ik zal alleen enkele indrukken weergeven, die uw eigenlijk voorzitterschap en uw algemene beleid betreffen. Steeds heeft mij bekoord de zakelijke manier, waarop door u aan de orde zijnde vraagstukken werden behandeld. Dat gij daarbij het terrein volkomen kondet beheersen, is onbetwistbaar. De waarde, die daaraan, vooral in deze tijd van beroeringen, moet worden toegekend, mag niemand onderschatten. Dat gij er steeds naar gestreefd hebt, de belangen dezer stad naar uw beste weten te behartigen, geloof ik ook en dat de stad deswege grote verplichtingen aan u heeft, behoeft niet

nader aangetoond te worden.

Waar ik echter de tolk ben van hen, die mij naar deze plaats hebben afgevaardigd, is mijn waardering niet onverdeeld gunstig. Zij die zich rekenen tot het christelijk deel der inwoners te behoren, moesten dikwijls de welwillendheid en de waardering missen, waarop zij recht meenden te hebben en worden daardoor dikwijls pijnlijk in hunne gevoelens getroffen. Dit is de oorzaak geweest, dat u van hunnentwege het vertrouwen slechts voorwaardelijk kon worden geschonken. Dit behoeft voor mij persoonlijk evenwel geen beletsel te zijn, u hartelijk geluk te wensen met de onderscheiding, die u te beurt viel. Moge het u en uwe echtgenote wel gaan in de hofstad en moge het u, onder Gods zegen, gegeven zijn, uwe krachten daaraan bij voortdurende te schenken.

De heer Dijkstra trad niet in bijzonderheden, maar alle aanwezigen wisten wel, waaraan de heer Dijkstra ondermeer had gedacht. Terwijl sedert 1879 in Leeuwarden ieder jaar de Uniecollecte voor de School met de Bijbel was gehouden, werd zij sedert het optreden van deze burgemeester verboden, als vallende niet onder „de inzamelingen, die geacht kunnen worden in het algemeen belang te zijn”. Toen het verbod de eerste keer van kracht werd, in de herfst van 1913, heeft de oud-minister Th. Heemskerck in een grote protestvergadering het woord gevoerd.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

JOODSE HUMOR

In de rubriek „Dag in dag uit” (Volkskrant) werd er onlangs op gewezen, dat de joodse humor alleen onder slechte omstandigheden gedijt. Als voorbeeld enkele witsen van een joodse Tsjech, die thans in ons land verblijft.

Twee joden komen elkaar tegen in New York en — zoals dat gaat — nemen samen hun oude kennissenkring door.

„Hoe is het met Stein?”

„Die zit in Afrika, op leeuwenjacht”.

„En Polak?”

„Zit in Alaska. Heeft daar een goudmijn ontdekt”.

„En wat doet Cohen?”

„O, dat is een avonturier, die is in Praag gebleven”.

Aan weerszijden van het Winterpaleis in Moskou staat een stalletje: een met groente en een met fruit. De ene koopman zegt tegen de ander: heb ik jou niet eerder gezien? „In 1917 heb ik hier ook met fruit gestaan”, zegt de ander, misschien dat we mekaar daarvan kennen”. „En herinner jij je dan ook nog hoe er toen geschoten is bij het Winterpaleis?” „Ja, dat herinner ik me. Maar ik weet niet hoe het afgelopen is”.

AUTORIJDEN

In het Limburgs Dagblad trof ons de uitspraak van mej. P. Moolenbel:

„Verkeerspsychologen zijn het er allang over eens dat vrouwen over het algemeen goed autorijden. Het gros van onze mannelijke tegenstanders ziet de vrouw achter het stuur nog altijd als een geslaagde mop”.

Dus: geen geslaagde mop! Toch zal een vrouw nooit een heer in het verkeer zijn.

DUIZELIGHEID

Wandelganger begon maandag j.l. zijn Parlementaria over de vergadering van de Partijraad van de P.v.d.A. aldus:

„Er was iemand — zaterdag, vlak onder het dak van het Rotterdamse Groothandelsgebouw, die van de Partij van de Arbeid wilde verlangen dat zij duidelijk

zou zijn. Hij zei echter: „Daar zal duizeligheid over moeten ontstaan”. De man had met zijn verspreking de situatie aardig getekend, want toen de P.v.d.A. inderdaad probeerde het woord „duidelijk” uit te spreken ontstond er een opschudding, die de verzamelde menigte verduasd en onzeker achter liet”.

Ze hebben geen De Quay in de P.v.d.A., maar tijdens de vergadering van de Partijraad zou men hebben kunnen zingen: „Lijmen Jan, lijmen Jan, lijmen met z'n allen”.

MUIS

Wandelganger zag interessante dingen bij de P.v.d.A.

„Tijdens een hoogtepunt in de felle discussie liep een muis over het podium. Een muis met een hele lange staart. Wat zal er verder gebeuren? Vooral: wat zal er op het partijcongres van volgend jaar maart gebeuren?”

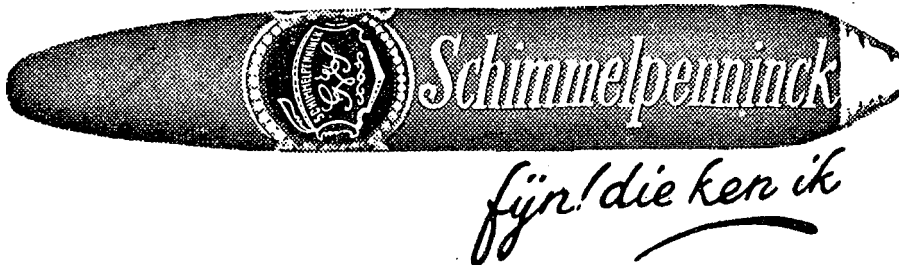
Ze zullen zaterdag gedacht hebben: „weten wij veel; wie dan leeft, wie dan zorgt”. Wat denkt u van dit (halve) citaat: „... wij willen gewoon ontploffen, maar wat wij niet willen is dat wij ontploffen, teneinde een ander in de gelegenheid te stellen niet te ontploffen”. Het zou een passage uit de resolutie van het P.v.d.A.-congres maart '69 kunnen zijn, maar ook een uitspraak gedaan tijdens een bespreking tussen D'66 en de P.v.d.A.
N.B. Het zou... kunnen...

BOTER

In de rubriek „Terzijde” in Vrij Nederland trof ons — naast vele andere dingen — o.a. dit:

„In EEG-verband beproeft men thans iemands uitvinding die uit boter gras maakt: zo hoopt men de enorme boteroverschotten om te zetten in grasvelden voor reëctie”.

Er wordt beweerd, dat vooral minister Luns hierop heeft aangedrongen. En de Arjos maar beweren, dat Nederland geen buitenlandse politiek voert.

CONGRES VAN DE EUROPESE UNIE VAN CHRISTEN- DEMOCRATEN

• *Vervolg van pag. 9*

cratische landen van Europa, met name Engeland. De christen-democratische partijen dienen in het bijzonder de studie van associatie-formules tussen de E.E.G. en Latijns-Amerika ter hand te nemen.

Ingrijpende vernieuwing

De administratieve structuren vragen eveneens een ingrijpende vernieuwing tengevolge van de culturele en economische evolutie van de plaatselijke gemeenschappen, die een groeiende deelname van de staatsburgers aan het democratische leven van hun land eist. Diepgaande studie zal hier moeten plaatsvinden. Het geheel van hervormingen zal zich niet kunnen ontwikkelen zonder een culturele politiek, die daartegen opgewassen is. Overwogen moet worden een complex van nieuwe initiatieven op het gebied van de samenwerking en culturele uitwisseling op Europese schaal. Het gaat er in feite om of Europa in staat zal zijn de uitdagingen van onze tijd te aanvaarden en met name de verlangens van een jeugd, die door tegenspraak uiting geeft aan haar onrust. Niet minder noodzakelijk is de bevordering van een deelname van de arbeiders aan de besluitvorming in het kader van de onderneming.

Een en ander loopt het gevaar niet meer te schijnen dan vrome wensen. Daarom doen de christen-democraten een dringend beroep op alle democratische krachten en in de eerste plaats op de jeugd, om zich eendrachtig in te zetten voor de opbouw van een verenigd en groter Europa door samen de lijnen van een politieke strategie uit te stippen.

Op dit slot past als een goede sleutel de in het begin gememoreerde Nederlandse motie.

Vermelden wij nog, dat in zijn slotrede de voorzitter van de E.U.C.D., de heer Rumor, op verzoek van de Nederlandse delegatie, bijzondere aandacht besteedt heeft aan het probleem Biafra.

Aan het congres werd deelgenomen door christen-democraten uit tien Europese landen (Nederland, België, Luxemburg, Duitsland, Frankrijk, Italië, Zwitserland, Oostenrijk, Malta, San Marino). Er waren ook vertegenwoordigers uit Europese partijen in ballingschap. Verder vertegenwoordigers uit Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Ook ministers uit diverse landen waren aanwezig, onder wie de Nederlandse minister Luns en de Indonesische minister Seda. De Belgische minister Théo Lefèvre sprak tijdens de openingszitting. De Italiaanse minister-president Leone voerde het woord op de plenaire slotzitting.

Venetië

Tenslotte mag niet onvermeld blijven de door de Nederlandse delegatie ingediende resolutie, overgenomen door de culturele commissie en toegejuicht door

het congres, betreffende de congresstad Venetië:

„De christen-democraten van Europa, bijeengekomen voor het achttiende congres van de E.U.C.D., geven uitdrukking aan hun oprechte erkentelijkheid aan de stad Venetië voor de gastvrijheid die zij ontvangen hebben. Bij deze gelegenheid wensen zij de aandacht van alle Europeanen te vestigen op de ernstige gevaren die de stad Venetië bedreigen, en drukken de hoop uit, dat de historische en artistieke monumenten van Venetië door een gemeenschappelijke krachtsinspanning voor Europa en voor de wereld behouden mogen blijven.”

REACTIE ARJOS OP TROON-

LEDEN van de Nationale Anti-Revolutionaire Jongeren Organisatie, in grote getale bijeen op vier brede-besturenconferenties in Groningen, Zwolle, Amsterdam en Rotterdam, stelden zich op 21 september 1968 achter de navolgende reactie ten aanzien van troonrede en rijksbegroting.

1. De internationale paragraaf geeft er blijk van dat Nederland zich nog steeds gedraagt als een natie die geen buitenlandse politiek voert.

Een politiek die niet op de status quo van machtsblokken is gebouwd, maar onrustig zoekt naar nieuwe wegen om een wereldrechtsorde te bewerkstelligen, vereist voortdurend initiatief, en het bezig zijn aan het ontwikkelen — alleen en met anderen — van eigen bijdragen voor het bereiken daarvan.

2. Op zichzelf is het verheugend dat de regering wil streven naar een meerjaren planning voor de ontwikkelings-samenwerking. Maar wij blijven terzake pleiten voor een grotere bijdrage van de Nederlandse regering. Een bijdrage die oehalve op een percentage van het nationaal inkomen, mede gebaseerd is op de welvaartsgroei, waardoor zij meer wordt afgestemd op de behoeften van de ontwikkelingslanden.

3. Niet duidelijk wordt dat het de regering ernst is een rechtvaardiger inkomens- en vermogensbeleid te voeren. De „groep van Achttien” heeft daarover goede dingen gezegd, en de Arjos meent te mogen verwachten dat daaraan dan ook uitvoering wordt gegeven, op het moment dat het land door een gelijkgezind kabinet (de VVD terzijde gelaten) geregeerd wordt.

LEZERS SCHRIJVEN ONS . . .

HET A.B.P.

Met belangstelling las ik de artikelen van prof. A. van Doorn over de vraag of welvaartsvaste eindlooppensioenen ook in de particuliere sector mogelijk zijn.

Hij verwijst daarbij ook naar mijn artikel over bovengenoemd onderwerp, dat werd opgenomen in ons blad van 9 dec. '67. Hoewel erkentelijk dat mijn vragen ook de aandacht hebben getrokken, stelt de opmerking dat het nu al zo is dat de besparingen bij het ABP „voor goede doelen worden aangewend” mij voor een grote puzzel. Kan men dan geld meerdere malen uitgeven? Ik dacht nog steeds van niet.

Strikt genomen kan men zeggen, dat het ABP, als zelfstandig instituut, als verzekeringsbedrijf, gelden nuttig aanwendt, door ze rentegevend uit te zetten. Maar dat gaat geheel buiten de door mij opgeworpen vragen om. De grote vraag is immers, of de overheid juist handelt door voor haar personeel een pensioenregeling te handhaven die oorspronkelijk is gebaseerd op het kapitaaldekkingstelsel, maar o.a. door de welvaartsvastheid-toezegging ontoereikend is. Voor deze voorziening wordt jaarlijks voor premies en aanvullende subsidie een enorm bedrag op het budget gebracht en als belasting van de belastingbetalers geheven. Door storting in het fonds, of alleen maar door de creditering, is dit geld voor de overheid

„besteed” en niet meer voor andere „goede doeleinden” aan te wenden.

Dat de „besparingen” van het ABP, d.w.z. dus het bedrag dat meer wordt ontvangen dan voor directe uitkeringen en onkosten nodig is, nooit in de kas van het ABP komen, maar tegelijk weer aan het rijk worden geleend is een volkomen andere zaak. Deze leningen verhogen de schuldenlast van het rijk en tevens de dienst van rente en aflossingen, waarvoor opnieuw de begroting wordt belast en daarmee de belastingbetaler. Kort geleden, konden we lezen dat het rijk van het ABP een bedrag van f 600 miljoen had geleend op de voorwaarden van de laatste publieke lening, n.l. iets onder pari, rente 6½%, looptijd 20 jaar, maar de eerste 10 jaren geen aflossing. Even aannemend dat na die 10 jaar de rentestand niet is gewijzigd en dat dan niet tot vervroegde aflossing wordt overgegaan, betekent dit, dat in 20 jaar het kapitaal moet worden terugbetaald plus in totaal, als ik het goed heb uitgerekend, 94,25% rente. In totaal een bedrag van ruim f 1.165 miljoen. Als ik het goed zie, een volledige extra verzwaaring, zonder dat daar iets tegenover staat.

Men zal mij tegenwerpen, dat de staat dan toch de beschikking heeft over het geleende bedrag en daarmee „goede doeleinden” kan financieren. Dit is natuurlijk juist, maar verandert de positie alleen dan, wanneer er investering plaats heeft in objecten, die zelf de dienst van rente en aflossing kunnen opbrengen. Voor een buitenstaander is het moeilijk te beoordelen of hiervan ooit sprake kan zijn. Wordt het geld aangewend tot dekking van tekorten op de „lopende rekening” of bijv. voor financiering van de wegebouw, dan is zonder meer duidelijk, dat dit niet het geval is. Wordt het aangewend voor de woningbouw, dan zou men kunnen zeggen: prachtig, want voor f 1.600 miljoen kan men 15 à 20.000 woningwet-woningen bouwen. Deze brengen rente en aflossing op. Was het maar waar. Immers de woningbouw kan een rente van 6½% niet dragen. Vandaar weer (op de begroting) grote bedragen voor subsidie. Dat kan natuurlijk niet blijvend zijn en daarom regelmatige huurverhogingen, en waarschijnlijk binnenkort, huurbelasting! Het is wel een vicieuze cirkel. Waarbij het natuurlijk niet alleen om die f 1.600 miljoen gaat, maar om de vele miljarden, die de staat ondertussen aan obligaties bij het ABP heeft uitstaan.

Het is wel duidelijk, dat de retorische opmerking van prof. Van Doorn mij niet veel wijzer heeft gemaakt. Is het niet mogelijk, dat een van onze financiële experts eens nader op de zaak ingaat? Hij kan ons dan misschien tevens vertellen hoe groot de staatsschuld aan het ABP thans is, hoeveel rente daarmee jaarlijks is gemoed en voorts waarom het rijk over het door haar zelf gefourneerde geld zo nodig in een tijd van kapitaalschaarste 6½% per jaar moet betalen. De premiebasis zal immers wel actuariael berekend zijn op 3½ of hoogstens 4%.

Ik wacht maar met belangstelling af. De zaak is m.i. belangrijk genoeg. Als kapi-

Thans blijkt dat het werknemersaandeel in het nationaal inkomen is gedaald.

De winsten van de ondernemingen stijgen, daarentegen wordt de loonstijging verhoudingsgewijs binnen te enge perken gehouden. Een dergelijk beleid kan de toets der kritiek niet doorstaan.

4. Met waardering wordt de in te stellen Raad voor de Arbeidsmarkt begroet. De raad zal, hopelijk meer dan tot nu toe, wegen moeten wijzen om de werkloosheid door middel van een actief structuurbeleid te bestrijden.

5. In het licht van de ontzaglijke grote taken welke nog op uitvoering wachten, dient de per 1 januari 1970 aangekondigde belastingverlaging, van de hand te worden gewezen.

De aanwezige Arjosleden vertrouwen dat de AR-Tweede Kamerfractie het beleid van het interim-kabinet De Jong in kritisch-opbouwende zin blijft volgen, zoals zij dat in de afgelopen periode meermalen met succes heeft gedaan.

M. C. van Staaveren

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIKNOLLEN

A.R.J.O.S.

De A.R. jongerenorganisatie zoekt een

sekretaresse

die tot taak heeft de landelijke sekretaris bij zijn werkzaamheden te assisteren.

Het gaat hier om een veelzijdige en afwisselende werkkring waarbij zelfstandig gewerkt dient te worden.

Leeftijd: plm. 20 jaar.

Opleiding: mulo, steno- en typediploma.

Ervaring in sekretariaatswerkzaamheden strekt tot aanbeveling. Salaris overeenkomstig leeftijd, opleiding en ervaring.

SOLLICITATIES te richten aan: Bureau ARJOS, Dr. Kuyperstraat 3 te Den Haag. Eventueel telefonisch onder nummer: 070 - 183960.

Met diep leedwezen geeft het bestuur van de Anti-revolutionaire kiesvereniging „Nederland en Oranje” te Dieren kennis van het overlijden, op 19 september j.l., van hun bestuurslid, de heer

L. TE KLOESE

in de leeftijd van 58 jaren.

Wij verliezen in hem een trouw en toegewijd lid, dat sedert de heroprichting van onze kiesvereniging in 1945 zitting heeft gehad in het bestuur en gedurende al die jaren zijn beste krachten in dienst van onze vereniging heeft gegeven.

Voorzitter, L. van den Beukel.
Secretaris, A. B. Stapelkamp.

LEZERS SCHRIJVEN ONS...

• Vervolg van pag. 11

taalbezitters of rente-trekkers uit arren moede, de hoge inkomstenbelastingen beu, naar het buitenland trekken, is Leiden in last. Maar maken we het er zelf niet naar? Enfin, voor de Sociale Snippers in „De Gids” moet er ook wat „voer” zijn.

A. Wilschut
Vlaardingen

Prof. dr. A. van Doorn zal, op ons verzoek, binnenkort in een artikel ingaan op de materie die de heer Wilschut aan de orde heeft gesteld. Ook zullen daarin andere vragen, die prof. van Doorn naar aanleiding van zijn artikel kreeg, worden behandeld. (red.)

BIAFRA

De Arjos 's-Gravenhage verzond onderstaande motie op 12 september aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De ARJOS Den Haag is van mening, dat gezien de toestand in Nigeria, waarbij de bedreiging bestaat dat het volk van de Ibo's volledig uitgemoord wordt of de hongerdood zal sterven, op korte termijn een initiatief van de Nederlandse regering vereist is.

Zij overweegt:

— dat de onderlinge betrekkingen tussen de strijdende partijen mede door de gebeurtenissen zodanig zijn doortrokken van wederzijdse afkeer, dat een samenleven in één staat in de toekomst niet voor mogelijk moet worden gehouden;

— dat, hoewel de federale regering van Nigeria deze oorlog voert, de landen die dit conflict daadwerkelijk steunen door wapenleveranties volledig medeverantwoordelijk gesteld moeten worden voor deze oorlog en zijn gevolgen;

— dat de houding van Engeland in deze nog weer eens duidelijk accentueert, dat wanneer de eigen economische en politieke belangen dit vereisen, de levens van duizenden weerloze burgers aan het eigen belang ondergechikt worden gemaakt of zelfs van geen betekenis zijn; — dat de houding van onze Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken, wat betreft zijn uitspraak over de stopzetting van de Nederlandse wapenleveranties en de uitvoering van de lopende

wapenorders, ons niet kan overtuigen van zijn intense wil zijn medewerking te verlenen dit conflict tot staan te brengen;

— dat het de V.N. onmogelijk wordt gemaakt tussenbeide te komen, aangezien Nigeria de kwestie als een binnenlandse aangelegenheid aanmerkt;

Op grond hiervan spreekt de ARJOS Den Haag als haar mening uit:

— dat de Nederlandse regering de staat Biafra moet erkennen;

— dat de Nederlandse regering al het mogelijke moet doen om de Engelse regering te bewegen haar misdadige en heilloze politiek in deze op te geven;

— dat de Nederlandse regering al het mogelijke moet doen om ook de wapenleveranties, die voortvloeien uit lopende orders, stop te zetten.

Het bestuur ARJOS -
Den Haag

BUITENLANDSE POLITIEK

Met gemengde gevoelens las ik in uw blad van 31 augustus uw driestar: „Buitenlandse Politiek”.

U veroordeelt wel het optreden van Rusland tegen Tsjechoslowakije en u hebt er wel begrip voor dat er nu in het Westen stemmen opgaan zich zo nauw mogelijk aan een te sluiten en te versterken, maar u vraagt zich toch af of dit wel de juiste weg is in de gegeven omstandigheden. Want zo redeneert u daar is in het Oostblok een ontwikkeling gaande die er op wijst dat er een drang is naar meer vrijheid en zelfstandigheid. Niemand zal dat tegenspreken. Tsjechoslowakije is het voorbeeld er van. Maar wij vragen toch met alle ernst, is dat soms een bescherming voor onze vrijheid? Het tegendeel zien wij immers voor onze ogen. Zodra er maar een wolkje als een manshand aan de horizon te zien is, wordt het immers in bloed gesmoord en de knechting wordt meteen veel erger dan het ooit geweest is.

Vanwaar die angst in Roemenië en Zuid-Slavië en naar ik voor de radio hoorde ook W.-Duitsland. Men weet daar natuurlijk dat het rode leger nergens voor terugdeinst, noch voor de wereldopinie noch voor de drang naar vrijheid in eigen land.

Als enige kans — zo wij die kans nog hebben — zien wij dat een krachtig en vastberaden Westen, Amerika inbegrepen, het rode leger respect afdwingt. Cuba is daar het bewijs van. Wij mogen slechts hopen dat het nog niet te laat is.

Gaarne in uw blad een duidelijk antwoord.

Hindelopen

B. Bakker

Wij wijzen n.a.v. deze brief op de driestar op pag. 3, Geprek met de Rus, (red.).

WIJ KOMEN BIJ EEN

* Op dinsdag 1 okt. wordt er een **oprichtingsvergadering** belegd om te komen tot een **Arjos Hoeksche Waard**. De vergadering wordt gehouden in de **consistorie van de N.H. kerk te Klaaswaal**. Aanvang 19.45 uur.

Spreker: de heer **S. Silvis** over: „Jongeren en de christelijke politiek”. Belangstellenden zijn uiteraard van harte welkom.

* Op dinsdag 1 oktober a.s. beleggen **A.R.K.V., Arjos en Arva te Drachten** een gezinsavond in **gebouw Irene te Drachten**. Aanvang 19.45 uur.

Spreker: mev. dr. **F. T. Diemer-Lindeboom** te Rotterdam, over „Peiling naar diepere grondlijnen achter het nieuws”. Belangstellenden zijn van harte welkom.

BETALING ABONNEMENTSGELD

Bespaart u zich de incassokosten!

Op ons kantoor worden momenteel voorbereidingen getroffen voor het doen incasseren van de kwitanties voor het tweede halfjaar 1968. De hieraan verbonden incassokosten ad f 1 worden de abonnees in rekening gebracht. U kunt dit voorkomen door zo spoedig mogelijk f 6 over te schrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuypersstraat 3 te 's-Gravenhage. U bespaart ons tevens administratief werk. Doet u het echter spoedig!

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

studeer PBNA

spring hoger dan de anderen

't Is maar wat u wilt. Zo doorgaan en verder niets bijzonders - of de kop er onder en hoger reiken?

In het laatste geval bent u onze man. Bent u de man, die het met onze begeleiding ver kan schoppen. En dáár komt waar maar weinigen komen. De man die scoort!

Luister. Wij hebben voor u die ene, speciale cursus (uit 1300 PBNA-cursussen), waarmee u iets máákt van wat nu al aan talent en kennis en vooropleiding bij u aanwezig is. Waarmee u uzelf uitbouwt tot de gewaardeerde specialist, die in de wereld-van-morgen overal warm onthaal vindt met een PBNA-diploma of een ander erkend diploma.

Overal: bedrijfsleven, overheid, hier en waar dan ook.

Er zijn bij PBNA zeven studierichtingen, die u uit kunt. Werktuigbouw, elektrotechniek, elektronica, procestechiek en chemie, bouwkunde, weg- en waterbouw, organisatie en administratie. Waarin u altijd via die ene speciale cursus (van de 1300 die er zijn) aansluit op het punt waar uw opleiding ophield: LO, LTS, MTS, HTS.

Spring hoger, reik naar een betere toekomst en vraag inlichtingen bij PBNA.

KONINKLIJK TECHNISCUM

PBNA

VBsingel 544 - Arnhem

Erkend door de Inspectie Schriftelijk Onderwijs met medewerking van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

GEZAG EN ZEGGEN- SCHAP

Vragen over de toekomst van het christelijk sociaal denken
door Dr. H. J. van Zuthem

GEZAG

Is één der kernproblemen in de huidige maatschappij. De kerk, de staat, het bedrijf, het gezin, vrijwel alle samenlevingsverbanden leven nu in de periode van de gezagscrisis.

ZEGGENSCHAP

van de geleiden is volgens velen hét antwoord op het gezagsprobleem. In ieder geval is het vraagstuk van de zeggenschap een bijzonder acute en actuele aangelegenheid.

GEZAG EN ZEGGENSCHAP

Is een boek, dat beide elementen scherp analytisch behandelt en deze analyse toepast op de sociale verhoudingen. Een boek, dat zeer interessante opmerkingen plaatst over wezen en functie gezag en van zeggenschap.

GEZAG EN ZEGGENSCHAP

Is een boek voor ieder, die ernst maakt met het leven van nu en met de maatschappij der toekomst.

Verkrijgbaar bij iedere erkende boekhandel.

UITGAVE J. H. KOK N.V. KAMPEN

Nieuw!

Prof. Dr. H. J. van Zuthem

GEZAG EN ZEGGENSCHAP

Vragen over de toekomst van het christelijk sociaal denken

Paperback f 13,75

Geén maag- pijn meer!

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen! Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

in het rode busje met gele opdruk
maagtabletten

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

NAAM- EN NUMMERPLATEN

IN DIVERSE UITVOERINGEN
Aanduidingen speciaal voor kantoorgebouwen, ziekenhuizen enz.
Zelfklevende transfers, o.a. voor autoportieren, gevelleters, graveerwerken.
ZUID-NED. NAAMPLATEN ONDERNEMING G. TER VEEN GELEEN
Graaf Huynlaan hoek Markt
Tel. 04494 - 5888*

VOSKAMP EN VRIJLAND NV

KASSENBOUW • KETELBOUW • VERWARMING

's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921*

Wajang een goud-eerlijke plantenmargarine

De goud-folie verpakking beschermt de versheid van uw Wajang

ALB. RAS, Flevostraat 37, Urk,

b.z.a. folder, reclame-materiaal e.d.

HUIS AAN HUIS TE VERSPREIDEN

Correcte afwerking - Billijke condities

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 40

5 oktober 1968

HART

In Utrecht kregen vele A.R.-voruven verleden week een hart onder de riem. Zie pag. 2, waar mevrouw H. G. Sijbesma-Beukema over deze vergadering schrijft.

ZÜRICH

Jonge protestantse politici uit zes Europese landen kwamen in Zürich bijeen. De Arjosdelegatie, had nogal wat moeite met wat sommige conservatieve Duitsers wilden. Zie pagina 4.

GASTARBEIDERS

Gastarbeider is een mooi woord, maar de behandeling van veel buitenlandse werknemers is dikwijls niet zo mooi. De heer D. H. Grasman schrijft hierover op pagina 5. Communicerende vaten in de Europese werkgelegenheid.

MONDIAAL

Naar nieuwe mondiale verhoudingen is de titel van een brochure die geschreven is voor de Arjosstudieconferentie 1968, door prof. mr. H. P. Kooijmans en mr. P. Teunissen. Op pagina 6 bespreekt dr. W. de Kwaadsteniet deze brochure.

DRECHTSTEDEN

Dordrecht en Zwijndrecht behoren tot de Drechtsteden maar ook Puttershoek en Hendrik Ido Ambacht worden ertoe gerekend. Over Het Drechtstedenverband schrijft de burgemeester van Hendrik Ido Ambacht, de heer J. C. de Ridder op pagina 7.

IN- EN OPSpraak

De inspraak van de raad bij burgemeesterbenoemingen moet niet in opspraak komen. Zie pagina 8, waar raadslid schrijft over de vergadering van het Verband van A.R. gemeenten en provincie-bestuurders.

APPEL EN EI

De Rijksbegroting, een dik pak papier, is voor een appel en een ei te krijgen. Wat er allemaal in staat vertelt de heer D. Corporaal op pagina 9.

ALI BABA

Op pagina 11 bespreekt dr. H. F. von Meyenfeldt uit Hilversum het boek van drs. G. Puchinger, Christen en secularisatie. Hij zette boven zijn artikel Ali Baba Puchinger en enige christenvips.

GEURT'S

CONSERVENFABRIEK C.V.
DODEWAARD

De fijnste fruitproducten uit de
Betuwse boomgaarden

Vraagt uw winkelier ons merk JAMS,
APPELMOES, VRUCHTEN OP SAP, etc.

MINIMUMLOON WETTELIJK RECHT

Na een zeer uitvoerige behandeling is verleden week het wetsontwerp op het minimumloon en de minimumvakantietoeslag met succes de Tweede Kamer gepasseerd. Het woord „succes” is misschien iets te geflatteerd, als men in aanmerking neemt, dat het meest omstrede artikel na heftige discussie slechts met 69 tegen 55 stemmen werd aanvaard.

Systeem van indexeren

Bij dat artikel was de vraag aan de orde, of de regelmatige aanpassing van het minimumloon zou dienen te geschieden aan de hand van de loonindex (zoals een amendement van P.v.d.A., P.P.R., D'66 en P.S.P. wilde) dan wel van de gemengde index, zoals het door minister Roolvink onderkende wetsontwerp wilde.

Moelijke woorden, zonder welke het blijkbaar in Nederland niet meer mogelijk is dergelijke zaken in het kort aan te duiden. Het komt er in leken-taal op neer, dat het minimumloon in het ene geval (procentueel) gelijke tred houdt met de gemiddelde algemene loonontwikkeling en in het andere geval wordt verhoogd met een percentage, dat is berekend aan de hand zowel van de algemene loonontwikkeling als van de algemene prijsontwikkeling.

Het regende amendementen bij de behandeling van het wetsontwerp (zo'n 25 stuks), maar het belangrijkste daarvan was zonder twijfel het reeds genoemde amendement-Van Lier. De drie vakcentrales hadden zich unaniem voor de loonindex uitgesproken en het was te voorzien, dat de oppositie zich dit standpunt gretig zou toeëigenen om de politieke geestverwanten van de „confessionele” vakbeweging te bestoken. Bovendien trad vo de P.v.d.A. een van haar meest bekende en meest correcte fractieleiden als woordvoerder op, de ook om zijn persoon terecht hoog aangeschreven mr. Van Lier. Dat waarborgde van de zijde van de grootste oppositiepartij een debat op hoog niveau. Dat is het dan ook wel geworden, zij het dat Van Lier helaas één keer toch wat ontspoorde, toen hij zich tegen de A.R.-woordvoerdster mej. Van Leeuwen, richtte. Maar daarover straks nog.

Moelijke taak voor minister

Bij de behandeling in eerste instantie in de eerste week van september was reeds heel duidelijk gebleken, dat niet alleen bij de oppositie, maar ook bij K.V.P., A.R.P. en C.H.U. de voorkeur uitging naar het systeem van de loonindex.

Deze partijen gingen er echter vanuit, dat minister Roolvink niet het systeem van de gemengde index had gekozen om de trekkers van een minimuminkomen te benadelen, maar dat hij daar meende gegrond redenen voor te hebben. En zij hadden dus zowel blijk gegeven van hun aanvankelijke voorkeur voor de loonindex als hun eindoordeel opgeschort om de verdediging

van de minister aan te horen. De wetgeving komt immers tot stand „in gemeen(schappelijk) overleg” tussen regering en Staten-Generaal, en daar moet men als mede-wetgever dan ook reëel inhoud aan willen geven.

Voor een gemakkelijke taak stond minister Roolvink niet. Hij moest immers een wetsontwerp verdedigen, dat in één van zijn voornaamste onderdelen door de oppositiepartijen bij voorbaat verworpen werd en door drie regeringspartijen zeer gereserveerd be-

Mej. J. van
Leeuwen...
„bezeerd”...

oordeeld werd. Dat de vierde regeringspartij de V.V.D., zijn systeem van indexeren volledig steunde, kan hem, dunkt ons, bij deze verhoudingen nauwelijks welkom geweest zijn.

Welnu, het kan niet anders gezegd worden (daarover waren vriend en vijand het eens), dat hij zich van die moeilijke taak uitstekend gekweten heeft. Op bekwame wijze is hij op de tegenargumenten ingegaan en heeft hij zijn eigen standpunt verdedigd. De ruimte, die de woordvoerders der regeringsfracties hem hadden gelaten en geboden, wist hij met grote bekwaamheid te benutten. Dat heeft bij de uiteindelijke standpuntbepaling van deze fracties niet weinig mee gewogen en dat is ook niet meer dan redelijk.

Geen zwart-wit zaak

Dat wil natuurlijk nog niet zeggen, dat iedereen ten volle overtuigd was. Dat bleek trouwens bij de stemming wel, en vooral bij de stemmotivering, zowel van voor- als tegenstanders. Van groot belang was echter, dat de minister kon aannemelijk maken, dat hij zakelijke en redelijke motieven had om althans te starten met het systeem van de gemengde index. Daarmee bleef voor de toekomst alles open, daarmee was de gemaakte (voorlopige) keus uitdrukkelijk als niet principieel van aard gekwalificeerd, en was het verschil terugggebracht, tot een verschil in beoordeling van de feitelijke situatie van een bepaald moment.

Dit verschil in beoordeling betrof de vraag, welk effect het minimumloon bij het ene en bij het andere systeem zou hebben op de werkgelegenheid juist voor die laag betaalden.

De vrees van de minister was, dat bij het systeem van de loonindex de laagst-betaalden „uit de markt geprijsd” zouden worden. Ook het C.N.V. (mej. Van Leeuwen kon dit uit „De Gids” citeren) oordeelde, dat wij aan „dit bezwaar beslist niet licht mogen tillen. Het minimumloon zou natuurlijk precies averechts werken, wanneer dit het gevolg zou zijn”.

Het C.N.V. meende, dat dit bezwaar

voldoende zou kunnen worden onder-
vangen door de mogelijkheid van dispensaties. De minister vreesde, dat er dan zulk een ruim dispensatiebeleid gevoerd zou moeten worden, dat de wet in feite zou worden uitgehold. Men ziet: geen principieel verschil, maar een verschil in waardering van de feitelijke situatie met name op de arbeidsmarkt. Zo zag het ook het enige lid van de A.R. fractie, dat zijn stem aan het oppositie-amendement gaf, drs. Boersma: géén zwart-wit zaak, maar een afwegingsproces van voor- en nadelen, die aan beide systemen kleven, en waarbij de schaal voor hem uiteindelijk naar de kant van de loonindex doorsloeg. Geen wonder dan ook, dat hij, hoewel dit amendement werd verworpen, zijn stem aan het wetsontwerp wel kon geven.

„Bezeerd”

De heer Van Lier (wij zinspeelden er reeds op) had getracht de zaken anders te stellen, toen hij mej. Van Leeuwen probeerde uit te spelen tegen de „Acht-tien” en haar voorhield, dat „het argument van de vrees voor werkloosheid altijd door conservatieve politici is gebruikt om sociale verbeteringen tegen te houden”, en toen hij zelfs zich uitdrukkelijk aansloot bij de opmerking van de P.P.R.-woordvoerder Janssen, dat „het opzij gaan voor deze vrees zou gaan lijken op een terugkeer tot de werkloosheidspolitiek van de jaren dertig”.

Dat was een voorstelling van zaken, die helemaal geen recht deed aan de zakelijke motivering, waarmee mej. Van Leeuwen met veel reserve namens haar fractie tenslotte meende de minister haar steun niet te behoeven onthouden. Het was een opmerking, die haar wondde en haar antwoord gaf daar zonder goedkope emotionaliteit ook duidelijk blijk van. Niet dat de heer Van Lier het met haar oneens was, derde haar, maar dat hij het zo stelde, „bezeerde” haar, zoals zij het uitdrukte.

Onbegrijpelijk

Wij begrijpen zeer wel, dat de P. v. d. A. met het wetsontwerp in zijn uiteindelijke vorm niet geheel gelukkig was. In het regeringskamp was dat ook lang niet iedereen. Maar onbegrijpelijk vinden wij het, dat deze fractie zover ging, dat zij tegen het gehele wetsontwerp stemde.

Onlangs alle tekortkomingen: nu is er een regeling, die het recht op een minimumloon wettelijk garandeert; die de gelijke beloning van mannen en vrouwen wettelijk vastlegt; die de 6% vakantietoeslag ook voor de „minimumlijders” zeker stelt. Tijdens de parlementaire behandeling is de leeftijd voor het minimumloon zelfs nog teruggebracht van het 25ste tot het 24ste jaar, is de termijn voor een mogelijke herziening van het minimuminkomen van drie jaar teruggebracht tot twee jaar, en is door minister Roolvink uitdrukkelijk bevestigd dat het nu gekozen systeem een tijdelijke be-

• vervolg op pag. 4

VROUWEN KRIJGEN EEN HART ONDER DE RIEM

DOOR MEVR. H. G. SIJBESMA-BEUKEMA

Woensdag 25 september 1968, Zaal 11 van het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen stroomt vol met dames, compleet met oranje. Op weg naar Utrecht bereikte ons nl. het bericht: „Er is weer een Prins van Oranje geboren”. De „wijze maagden” diepten direct een oranjestrik uit hun tas. Voor de „dwazen” was er uitkomst in de straten van Utrecht waar verkopers wel wat extra kwartjes wilden opstrijken.

Zo'n honderd vrouwelijke bestuursleden en medewerkers van de partij zijn uit alle windstreken van Nederland samengekomen om te horen wat er het komende jaar van hen wordt verwacht. Fijn om met zovelen eens bij elkaar te zijn. Je hoort hoe het in andere plaatsen gaat. Je merkt dat er meer zijn die met dezelfde moeilijkheden zitten. Nog altijd is het percentage vrouwen in de partij klein. En het is toch nodig juist vandaag, dat man en vrouw samen meeleven en meedenken in de politiek.

Helpen nood lenigen

Mevrouw Diemer-Lindeboom drukt ons in haar openingswoord meteen met de neus op tal van problemen. Het is twintig jaar geleden dat in de V.N. de verklaring van de rechten van de mens werd aanvaard. Toch zien we in de wereld nog een adembenemend tekort aan menselijke ontplooiingsmogelijkheid en vrijheid. We kunnen dan denken aan rassenproblemen in Amerika en Z.-Afrika en onderdrukking in het westen. Maar ook in het westen ligt het niet zo goed als we wel zouden denken. Ook in ons land bleek een wet nodig om rassendiscriminatie tegen te gaan. Tot voor enkele maanden heeft Nederland wapens geleverd aan Nigeria en zo meegeholpen aan slachting en hongerdood. Het thema van de vredesweek is o.a. verzoening. In bijbels licht bezien volgt pas verzoening na schuldbelijdenis voor God. „Lukt de horizontale verzoening misschien zo slecht omdat de echte gezamenlijke verootmoediging voor Hem ontbreekt?” vraagt mevrouw Diemer. Ze laat ons zien hoe je als klein landje echt wel iets kunt doen om de nood in de wereld te helpen lenigen, b.v. door opname van vluchtelingen. De mogelijkheid hiertoe zou verruimd moeten worden. Er zijn velen die zich inspannen om iets van die ontstellende nood te helpen lenigen. Mevrouw Diemer vraagt of die

allen zich van harte gesteund mogen weten, ook door ons. Een warm applaus geeft op deze vraag een bevestigend antwoord.

Jarige partij

Mevrouw Ladders-Elfferich vertelt ons iets over de activiteiten, waarvoor in het komende jaar onze medewerking wordt gevraagd.

Ze weet deze organisatorische stof op een levendige wijze te brengen wat door ons wordt gewaardeerd. De gezichten komen even weer uit de plooi. Het gaat over de ledenwerfactie, het gespreks-groepenwerk, contributieverhoging en de vorming van een fonds. De A.R.P. wordt dit jaar nl. 90 jaar. De leden willen nu deze oude heer een cadeau geven in de vorm van een fonds (voor studie, onderzoek, opleiding kader, enz.). Als in 1920 onder moeilijke omstandigheden één miljoen bij elkaar gebracht kon worden voor dit doel, zouden wij ons moeten schamen als dit in deze tijd van welvaart niet zou lukken!

Mevrouw Van Tuinen-Scheepsma zegt o.a. dat het C.C. alle moeite doet om de vrouw in te schakelen in het werk van de partij.

Er is aan alle K.V.'s, Staten- en Kamercentrales gevraagd twee dames in hun bestuur op te willen nemen. De besturen hebben er te weinig gehoord aan gegeven. Misschien zijn ze hiervoor nog niet rijp, of er zijn geen dames te vinden die zich beschikbaar stellen!

Van de nu volgende gelegenheid tot discussie wordt gretig gebruik gemaakt. Er wordt o.a. gevraagd naar de mogelijkheid een kindercrèche te organiseren bij een politieke vergadering (een dame heeft haar zoonje meegebracht). Kadervorming b.v. voor vrouwelijke bestuursleden komt ter sprake. Anderen vinden dat dit ook voor mannelijke bestuursleden nodig zou zijn, omdat veel besturen de boel er bij laten zitten, mede door laksheid van de bestuursleden.

Inmiddels zijn de heer en mevrouw Veerman binnengekomen. Na hen te hebben begroet geeft mevrouw Diemer het woord aan de heer Veerman. Hij is volgens zijn zeggen deze middag in een ernstig conflict van plichten geraakt: zijn hart was hier, maar hij moest in de Kamer zijn om te stemmen over..... de man al dan niet hoofd der echtvereniging.

Vernieuwen en verzoenen

De heer Veerman zegt iets over de partijpolitieke verhoudingen, dat er onrust en gisting is. Hij merkt op over de moeilijkheden in de P.v.d.A., dat ook wij alle belang hebben bij een constructieve positie van deze partij. Daarbij moeten wij niet vergeten wat de

P.v.d.A. sinds 1945 in het Nederlandse politieke leven heeft betekend.

Wat ons zelf betreft, zegt de heer Veerman te hebben geleerd in zijn jeugd dat alles waar „te” voor staat niet goed is, behalve tevreden. Maar in de politiek gaat het laatste zelfs niet op. Juist als christelijke partij mogen we niet tevreden zijn met wat bestaat, het is mensenwerk, daar kleven altijd fouten aan. Daarom zullen wij moeten blijven werken aan het vormen en omvormen, bouwen en herbouwen van de samenleving. Maar niet alleen moeten we streven naar vernieuwing maar ook naar verzoening. Samen werken met alle constructieve krachten. Dus niet alleen praten in de Achten, maar ook met de P.P.R. Niet de onverdraagzaamheid bevorderen en de tegenstelling verscherpen. De opdracht van christelijke politiek is te streven naar vernieuwing en verzoening. Dit is alleen mogelijk als er bij ons een echt christelijk leven is.

Door alles wat we vanmiddag gehoord hebben, kregen we weer een hart onder de riem. We zijn versterkt in de mening dat, hoewel het soms een ploegen op rotsen lijkt, de steentjes die wij als vrouwen bij kunnen dragen in het politiek bedrijf, nodig en zinvol zijn. Dat wij hier naast de man een taak hebben.

RESOLUTIE WADDEN- HAVENDAG

OP 21 SEPTEMBER j.l. werd in Den Helder een Waddenhavendag gehouden waaraan kaderleden van A.R., C.H.U. en K.V.P. deelnamen, afkomstig uit Noordholland, Groningen en Friesland. Op deze dag werd een resolutie aangenomen, welke hieronder volgt.

De deelnemers aan de Waddenhavendag 1968,

— gelezen de brief van de minister van verkeer en waterstaat van 17 juni 1968 aan de leden van de tweede kamer waarin de instelling van een commissie Zeehavenoverleg wordt aangekondigd die o.a. tot taak zal krijgen:

- a. de behoefte aan spreiding van zeehavenareaal te bestuderen,
- b. de jongste ontwikkelingen op havengebied, ook buiten Zuid- en Zuid-West Nederland bij deze studie te betrekken,
- c. dit onderzoek te verrichten tegen de achtergrond van de werkgelegenheid en in samenhang met de bevolkingsontwikkeling in nationaal verband;

— gehoord de terzake gevoerde discussies in de plenaire zitting,
— overwegende dat het aanbeveling verdient in navolging van het overlegorgaan zeehavenontwikkeling Zuid-West Nederland, een soortgelijk samenwerkingsorgaan te vormen,
— besluit

1. de provinciale besturen van de provincies Friesland, Groningen en Noord-Holland in overweging te geven een zo breed mogelijk geschakeerd overlegorgaan zeehavenontwikkeling Noord- en Noord-West Nederland te vormen,
2. de minister van verkeer en waterstaat te verzoeken Noord- en Noord-West Nederland te doen vertegenwoordigen in de door de minister in te stellen nationale commissie zeehavenoverleg.
3. de regering uit te nodigen op korte termijn een tweede zeehavennota uit te brengen.

— draagt op aan de voorzitter van de waddenhavendag deze resolutie ter kennis te brengen van

de minister van verkeer en waterstaat, de leden van de tweede kamer der Staten-Generaal, de leden van de colleges van Provinciale Staten van Groningen, Friesland en Noord-Holland.

Den Helder, 21 september 1968.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:
Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:
f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R.P. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:
f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

* * * Weer geen S.E.R.?

Financiën heeft het maar moeilijk met het kiezen van haar voorlichtingspartners. De minister heeft een goede beslissing genomen door een studie (op korte termijn naar wij hopen) te laten verrichten over de verhouding van de fiscale positie van zelfstandigen tot die van loontrekkenden.

De vraag is er al jaren (ook onder het kabinet-Cals) of de totale belastingheffing op dit punt wel evenwichtig was.

Het gaat hierbij uiteraard niet over de tarieven. De tarieven zijn gelijk en behoren gelijk te blijven. Het zal wel moeten gaan over de vraag of de vaststelling van het inkomen (op basis van de winst) nog wel in overeenstemming met de dragkracht is. Immers moeten ondernemers een deel van de „winst” gebruiken voor de financiering van hun bedrijf. Bij deze studie wordt kennelijk de S.E.R. niet betrokken. Wij begrijpen dat niet.

Dit vraagstuk heeft toch heel duidelijk betrekking op het bedrijfsleven. En waarom dan de S.E.R. uit te schakelen? Het lijkt ons onjuist.

* * * Zinvol, maar...

De minister van Financiën heeft er op gewezen dat belastingwijzigingen van tweeërlei aard kunnen zijn. Er zijn fiscale maatregelen die de bedoeling hebben om te zorgen voor een extra dekking als de begrotingsruimte wordt vergroot teneinde méér uitgaven te kunnen doen in een bepaald jaar. Belastingheffingen dus die tot doel hebben om het begrotingstekort binnen bepaalde grenzen te houden. Daarnaast zijn er belastingherzieningen van de tweede categorie met als doelstelling de lasten voortaan rechtvaardiger en doelmatiger te verdelen over de burgers, dan wel om daarmee speciale maatschappelijke effecten na te streven. Een voordeel voor de schatkist is dan slechts een bijkomend gevolg!

Dit onderscheid is zeker zinvol. Echter is hier een „maar” aan verbonden. Als een belastingverhoging van deze laatste categorie wordt voorgesteld moet worden verwacht dat de regering dan ook niet onmiddellijk (bij gegronde kritiek vanuit de Kamer) dreigt met het argument: „Ik kan deze middelen budgetair gezien niet missen”.

In deze begroting ligt er zo'n voorstel van de tweede categorie. De vennootschapsbelasting zal worden gewijzigd met het oog op technische en politieke merites. Niet vanwege budgetair voordeel van 55 miljoen gulden!

Welnu: als er vanuit de Kamer op bepaalde punten terecht critiek wordt uitgeoefend op dit ontwerp, dan brengt het door de minister zelf aangebrachte verschil in beide categorieën van fiscale maatregelen mee, dat het argument: „ik kan deze miljoenen niet missen” niet zondermeer acceptabel is. De minister van Financiën heeft deze conclusie aan zichzelf te danken.

COMMUNIQUE CENTRAAL COMITE

Het Centraal Comité heeft in zijn vergadering van zaterdag 21 september 1968 enkele dubbelvallen vastgesteld ter voorziening in bestaande vacatures. Voor het ondervoorzitterschap werden gekandideerd:

1. Prof. mr. P. H. Kooijmans;
2. prof. dr. W. Albeda.

Voor het voorzitterschap van de Organisatie Commissie, tevens lid van het moderamen, werden gekandideerd:

1. drs. D. Th. Kuiper;
2. mr. A. Herstel.

De verkiezing zal op het Partij Convent plaatsvinden, dat op zaterdag 26 oktober a.s. te Utrecht zal worden gehouden.

Het Centraal Comité nam kennis van de zojuist ontvangen brief van de P.P.R., waaruit blijkt dat een gesprek tot stand zal kunnen komen. Het Centraal Comité verenigde zich met de eerder gezonden brief van het moderamen en de daarin genoemde discussiepunten.

Uitvoerig werd gesproken over de troonrede en de miljoenennota. Aan het gesprek daarover werd namens de fractie ook deelgenomen door de A.R. Tweede Kamerleden drs. B. Goudzwaard en G. A. Kieft.

★ ★ ★ Toekomstige ramingen

Hoe langer hoe meer worden de ramingen van het Centraal Planbureau met betrekking tot de toekomstige economische ontwikkeling, belangrijke gegevens voor de beoordeling van het regeringsbeleid. Deze gegevens worden echter slechts éénmaal per jaar verstrekt bij de aanbidding van begrotingen en miljoenennota.

Dit eenmaal per jaar verstrekken van deze gegevens — hoe belangrijk op zichzelf — is blijkens de ervaring toch onvoldoende gebleken. Met het gevolg, dat andere, niet overheidsinstanties — die echter niet over alle gegevens beschikken — indien zij dit noodzakelijk vinden — tussentijdse cijfers publiceren over de toekomstige ontwikkeling. Wij denken aan de cijfers (met de daaruit getrokken conclusies) die bijvoorbeeld door de vakorganisaties worden verstrekt ter beoordeling van de economische situatie, als het gaat om de loonpolitiek.

Naar het ons voorkomt, is dit niet een gewenste situatie. Onder meer, omdat de onrust toeneemt. Trouwens, welke grote onderneming die met een taakstellende begroting werkt, zorgt er niet voor dat bijvoorbeeld per kwartaal deze (bedrijfs)begroting in verband met de concrete situatie wordt bijgesteld? Zou de oplossing niet hierin te vinden zijn, dat het Centraal Planbureau per kwartaal haar ramingen opstelt en openbaar maakt?

Naar onze mening heeft de heer Mertens van het K.N.V. gelijk als hij stelt, dat heel wat wijzigingen over de beoordeling van de economische situatie op deze manier uit de weg geruimd kunnen worden.

★ ★ ★ De man „het hoofd”

Nergens heeft ooit in de wet gestaan, dat de man het hoofd is van de vrouw, zoals een Kamerlid meende.

Er stond: hoofd van de echtvereniging, en dat is heel iets anders.

Misschien gaat die bepaling nu uit het Burgerlijk Wetboek. De Tweede Kamer heeft zich met de schrapping reeds verenigd.

Wij volstaan met een korte opmerking. De burgerlijke wet heeft niets méer te regelen, dan wat behoort tot de civielrechtelijke kant van de echtvereniging. Bijvoorbeeld betreffende de vraag, op welke wijze verbintenissen rechtsgeldigheid hebben.

Maar de eigenlijke bindingen van het huwelijk en de verhoudingen in het gezin worden gelegd voor de deur van ons geweten door de Bijbel, en door de Kerk vertolkt in het huwelijksformulier, en in de vragen, die bij de huwelijksbevestiging aan bruid en bruidegom worden voorgelegd. Daar hebben zij een heel andere waarde en gezag dan in een wetsartikel, waarvan de overheid op geen enkele manier de naleving kan vorderen.

Z O J U I S T V E R S C H E E N
Prof. dr. A. F. N. Lekkerkerker

NIEUWE THEOLOGIE

Een studie over de theologische
situatie anno 1968.

Een oriëntatie over de hedendaagse
theologie. Belangwekkend boek voor
theologen en studenten én een interes-
sante informatie voor niet-theologen.

Paperback f 12,50

Verkrijgbaar in de boekhandel

Boekencentrum N.V. - 's-Gravenhage

SMEEKSCHRIFT EN COLLECTE

IN de maand juli van het jaar 1878 werd in de Tweede Kamer het ontwerp-onderwijswet van Kappeyne behandeld, de scherpe resolutie van het liberalisme tegen de school met de bijbel. Niemand twijfelde er aan, dat de wet zou worden aangenomen. De liberalen hadden de volstrekte meerderheid in de Tweede Kamer, dank zij het censuskiesrecht en de manipulaties met de districten, en zij konden alléén beslissen.

Het openbaar onderwijs verbeterd, de eisen aan de bijzondere scholen verhoogd, maar nooit één cent uit de staatskas voor een bijzondere school, dat was, kort samengevat, de liberale onderwijspolitiek. Het bijzonder onderwijs zal in Nederland nooit volkszaak worden, het zal altijd zijn een weelde van sommige rijken en een aalmoes van hen aan sommige armen. Kappeyne had het zelf gezegd.

EN terwijl zo in de Tweede Kamer de ongelijke strijd werd gevoerd, organiseerden voorstanders van de School met de Bijbel in diezelfde maand een adresbeweging tegen de wet. Aan de Koning zelf zou een smeekschrift worden aangeboden, dat eindigde met de dringende woorden: plaats Sire, onder zulk een wetsvoordracht Uw Koninklijke handtekening nóóit!

Hoeveel handtekeningen zouden er komen? In een bui van optimisme had een lid van het comité gezegd, dat het wel honderduizend zouden kunnen worden. Maar toen daarover iets in de liberale kranten kwam, distancieerde het Comité zich snel van dat cijfer. Het kon ook eens een lager getal worden en dan zou dat eenmaal genoemde cijfer helpen, om van een gedeeltelijk échec te spreken.

OP verzoek van het organisatiecomité kwam men overal in het land, waar de plaatselijke kerk wilde meewerken, op maandag 22 juli bijeen tot het houden van een bidstond.

Het liberale dagblad Het Vaderland schreef daarover:

„De Standaard deelt mede, dat er naar aanleiding van de onderwijswet een bidstond zal worden gehouden. De militaire organisatie van de geleerden der „doopouders” onder oppercommando van de commissie voor het volkspetitionnement valt zo in de smaak, dat er ook gebruik van zal worden gemaakt om door het gehele land op dezelfde dag en het zelfde uur een bidstond te organiseren. Wij zouden de commissie aanraden, ook het gebed samen te stellen; een toepas-selijk gezang te vervaardigen; een orgelcompositie er bij te maken, wat ook geen zware taak moet zijn voor onze geofende klavierspelers. En daarna raden we de Standaard aan, lange artikelen te gaan schrijven over deze nieuwe spontane uiting der arme, vertrapte volksconsciëntie.”

Dit was toen de liberale trant van schrijven, dit was toen de grove haat van de Nederlandse vrijzinnigheid, waarvan velen tegenwoordig geen voorstelling meer hebben.

DE bidstonden werden gehouden, en te midden van de drukke zomercwerkzaamheden stroomden de kerken vol en de handtekeningen onder het adres werden geplaatst, en de intekenvellen gingen naar Amsterdam, naar Feringa. Al gauw waren de honderduizend overschreden, maar de stroom bleef aanhouden, en ook de tweemaal honderduizend werd gepasseerd, nóg hoger steeg de stroom, het werden er 300.000, en toen de eindbalans werd opgemaakt, bleken het 304.673 handtekeningen te zijn, waarvan 32.839 uit Amsterdam. Amsterdam was de centrale van de gehele actie.

Het adres werd op 2 augustus 1878 aan de Koning aangeboden op het Loo, en op 17 augustus d.a.v. tekende de Koning de wet.

Dat is de geschiedenis van het smeekschrift. Maar slechts een gedeelte daarvan.

Die stroom van handtekeningen had opeens duidelijk gemaakt, dat de voorstanders van de school met de bijbel niet een zwakke minderheid vormden onder het volk, zoals zij slechts een zwakke minderheid vormden in de Kamer.

TOEN kwam er een ingezonden stuk van ds. W. A. Bronsveld, Ned. Herv. predikant te Haarlem, in De Standaard.

Zijn betoeg was aldus: in alle plaatsen is een Locaal Comité, dat de handtekeningen heeft verzameld. Ontbindt dat Comité niet, maar laat het zich ieder jaar opnieuw presenteren, om geen handtekeningen, maar geld te verzamelen voor scholen met de bijbel. Zijn oproep vond gehoor en op 28 oktober 1878 was de gehele voerpagina van De Standaard gevuld met een oproep, om de Locale Comité's te bundelen en via die comité's jaarlijks een collecte te organiseren. De oproep was getekend door mr. B. L. J. Baron de

Geer van Jutphaas, dr. A. Kuyper, jhr. mr. A. F. de Savornin Lohman, W. Voorhoeve Czn, dr. J. A. Gerth van Wijk, ds. H. Beuker, dr. A. W. Bronsveld, docent M. Noordtzij, ds. H. Pierson en S. van Velzen jr.

Op 19 januari 1879 was in Utrecht door Jan van Nassau de Unie van Utrecht opgericht, op 19 januari 1879, precies drie eeuwen later, werd weer te Utrecht de Unie „een School met den Bijbel” gesticht, waarbij Lohman presideerde en o.a. zeide: „De Unie vraagt geen rechtspersoonlijkheid aan, geen erkenning, dan alleen in het hart der natie.”

ZO werd jaar op jaar de Uniecollecte gehouden voor de scholen met de bijbel.

Maar de wet bracht de algehele financiële gelijkstelling voor het gehele onderwijs van kleuterschool tot Universiteit en in de laatste jaren deugde er iets niet met die Unie-collecte. Er werd wel gewezen op allerlei zaken, het onderwijs betreffende, die bij de Uniecollecte steun en baat konden vinden, maar veel van de opbrengst kwam ten goede aan scholen, die zulks strikt genomen niet nodig hadden.

DOOR H. ALGRA

Dat verandert nu radicaal.

De Unie is herboren.

En zij zal voortaan ons geld vragen voor scholen, die het wél nodig hebben, scholen in alle werelddelen, scholen met de bijbel. Wij zullen daarbij bedenken, dat Nederland het enige land is op de gehele wereld, waar de bijzondere, de vrije school met de bijbel op gelijke wijze uit de publieke kas wordt betaald als de staatschool.

WIJ zullen ons herinneren, hoe de zending vraagt om christelijke scholen op het gebied van het basisonderwijs, het beroepsonderwijs en ander voortgezet onderwijs. Wij zullen bedenken, dat in Canada en Australië vaders en moeders, die we kennen, niet alleen bij name, maar omdat zij tot onze eigen familie behoren, naar niets zo zeer verlangen dan naar een school met de bijbel ook voor hun kinderen, dat zij daarvoor werkelijk offers brengen. Zij vragen niet ons medelijden, omdat zij „geplukt” worden, maar wel ons gebed en zo mogelijk ook een weinig onze financiële steun voor verdere uitbouw van de scholen, die zij hebben gesticht en die zij financieren uit hun wekelijks loonzakje. Hun offervaardigheid, wij weten dat, is een vrucht van de liefde voor hun kind, van de zorg om de toekomst van hun kinderen, die bij brood alleen niet zullen leven.

En daarom hopen wij, dat deze Unie-collecte nieuwe stijl een rijk gezegende collecte mag zijn. Laten wij onze gaven veelevoudigen van de guldens en rijksdaalders van vorige jaren en nu tientjes maken.

ER gaat een groot ding gebeuren in Nederland, zo God het wil. Het moge blijken, dat we de school met de bijbel niet zien als een produkt uit een bepaalde eeuw of als de vrucht van enige menselijke conceptie, maar als een zegen uit de milde hand van onze God, tot heil van onze kinderen, tot heil van het volk.

De handtekeningen onder het Volkspetitionnement kwamen uit het gehele land, als volgt:

Groningen	15.562
Friesland	37.147
Drenthe	5.921
Overijssel	21.296
Gelderland	41.435
Utrecht	26.980
Noordholland	46.622
Zuidholland	87.888
Zeeland	14.037
Noordbrabant	7.765
Limburg	20
Totaal	304.673

Het gironummer van de Unie-collecte is: 5166 ten name van de Unie „Een School met den Bijbel”, Den Haag.

JONGE PROTESTANTSE POLITICI IN ZÜRICH BIJEEN

DOOR DRS. P. HÖRCHNER

Op de terugreis van de elfde conferentie van het Europese gesprekscentrum van jonge protestantse politici die van donderdag 26 september tot en met zondag 29 september in Zürich werd gehouden waren in de Arjosdelegatie schertsend de wachtwoorden **Abstemming (afstemming) en Ablehnen (verwerpen)** te horen. Een zekere teleurstelling was wel verklaarbaar want het voornemen van de Europese Raad — het bestuur van het gesprekscentrum — aan het slot van dit boeiende congres te komen tot enkele politieke resoluties was vooral ten gevolge van starre conservatieve standpunten der Westduitse delegatie hopeloos de mist ingegaan.

Tijdens het afgelopen weekeinde nam bij gebrek aan belangstelling van de christelijk historische jongerenorganisatie de Arjos in plaats van met vijf man met een negen man en één vrouw sterke delegatie in Zwitserland deel aan de jaarlijkse conferentie van jonge protestantse politici uit zes landen van Europa. Van de Nederlandse afvaardiging maakten o.a. deel uit drs. B. Goudzwaard — lid van de Tweede Kamer — en de voorzitter van de Arjos Hans de Boer, welke tevens als delegatieleider optrad. Voor de conferentie werd reeds algemeen in Arjos-kring aangenomen dat haar delegatie het niet gemakkelijk zou krijgen in Zürich. Dit is alleszins waarheid. Naast het op voorstel van de Zwitserse gastheren gekozen thema voor

het congres „Raumordnung und Landesplanung“ leverden de politieke consequenties van de inval in Tsjechoslowakije een heel ander probleem, dat der toelating van conservatieve politieke jongeren tot het gesprekscentrum zodanige verschillen van mening op dat de voorzitter van het gesprekscentrum de Nederlander drs. Jan van Putten enkele malen zijn teleurstelling moest uitspreken over de geringe besluitkracht der organisatie. Wel werd met algemene stemmen het perscommuniqué over de ruimtelijke ordening in Europa en de resolutie over de onrust onder de jongeren aangenomen. In laatstgenoemde resolutie werd bepleit om de jongeren in het bijzonder in de op hen betrekking hebbende aangelegenheden meer mogelijkheden tot inspraak en medezeggenschap te bieden. Het streven van groepen de bestaande democratische orde en vrijheid langs anti-parlementaire weg en met middelen van geweld te veranderen werd echter afgewezen.

De brutale inval van de vijf Warschau-pact-staten veroordeelden alle aanwezigen ten zeerste, omdat deze inval te zeer in strijd is met de beginselen van het volkenrecht.

Dat door deze inval de vrede en ontspanning in de wereld in gevaar is gebracht kon eveneens aller instemming wegdragen.

De Arjos-delegatie sprak als haar mening uit dat jegens de oostblokstaten slechts een waarachtige ontspanningspolitiek gevoerd kan worden als mede ook de anti-democratische krachten welke in Europa werkzaam zijn — gedacht werd daarbij aan Griekenland en Portugal — volledig worden onderkend. De AR-jongeren benadrukten dat als middelen van ontspanningspolitiek o.a. kunnen worden aangemerkt een versterking der contacten met de Oosteuropese staten op velerlei terrein alsmede een versterking van de economisch/politieke een militaire eenheid van Westeuropa.

Zij hadden vooral bij de Westduitsers een politiek van angst geconstateerd die een versterking van het militaire apparaat in West-Duitsland tot gevolg zou moeten hebben.

Mede tengevolge van de spraakverwarring konden de delegaties niet tot overeenstemming komen.

Dat de conferentie desondanks als geslaagd mag worden beschouwd is te danken aan het drietal referaten dat gebracht werd en de groepsdiscussies hierover.

In Zwitserland en in het bijzonder in de Evangelische Volkspartij bestaat n.l. momenteel een groot vraagstuk: welke waardering men de eigendom, met het oog op de ruimtelijke ordening in het bijzonder de grondeigendom vanuit christelijk oogpunt moet geven. Het lid van de gemeenteraad van Zürich dr. Hans Oester, gaf een diepgaande historische en theologische be-

schouwing over de ontwikkeling van het eigendomsbegrip, om aan het slot van zijn referaat een confrontatie met de huidige grondpolitiek in Zwitserland te kunnen geven.

In het bijzonder in de omgeving van de grote steden in Zwitserland is de laatste vijftien jaar ten gevolge van de grote vraag naar grond voor woningbouw, industriële- en dienstverlenende bedrijven de grondprijs verschrikkelijk gestegen. Wrange voorbeelden van stijgingen de hoogste alternatieve waarde zijn eerder regel dan uitzondering. Hierbij komt dat een waardering van de grond bij aankoop door de overheid tegen de hoogste alternatieve waarde (= bouwgrond) gebeurt. De gevolgen hiervan zijn enerzijds dat heftig in grond gespeculeerd wordt, grote arbeidsloze inkomens ontstaan, en anderzijds aan de ruimtelijke ordening zeer grote problemen in de weg worden gelegd, ondraagbare huisnuren tot stand komen e.d.

Dat de kantonale raden welke een enorme autonomie bezitten desondanks nog niet tot een wetgeving zijn gekomen welke hen in staat stelt aan deze situatie een einde te maken hangt ten nauwste samen met de trage werking der Zwitserse democratie. Voor dergelijke belangrijke wijzigingen zijn n.l. verkiezingen nodig. Het enigermate beperken van de uitoefening van het grondbezit is echter een gevoelige ingreep waarvoor de Zwitsers nog niet rijp zijn.

Andere aspecten van de ruimtelijke ordening op landelijk niveau en van de regionale ontwikkelingspolitiek in de EEG werden resp. behandeld door prof. Rolf Meyer van Gonzenback, directeur van de dienst voor ruimtelijke ordening in het kanton Zürich en dr. Paul Wäldchen medewerker bij de EEG in Brussel.

Naar aanleiding van de referaten en discussies m.b.t. het congressthema oordeelde de Arjos-delegatie dat in een resolutie over de ruimtelijke ordening en het grondbezit vastgelegd moest worden dat in spanningsgebieden waar grote vraag naar grond ontstaat voor woningbouw, industrie enz. de overheid over wettige middelen moet kunnen beschikken om ongezonde uitwassen van het eigendomsrecht tegen te gaan. Bij de discussie over deze resolutie bleek weer dat de opvattingen van Westduitsers en Zwitsers zover van die der Arjos afweken dat het onmogelijk wat tot overeenstemming te komen. De resolutie verdween in de ijskast.

Naast de grote betekenis van de confrontatie van opvattingen welke binnen de kringen der protestantse politici in Europa bestaan, zijn het mede de waardevolle contacten met de christelijke partij uit Noorwegen na afloop van de vergadering geweest die voor de Arjos deze conferentie hebben doen slagen.

TWEDE KAMERFRACIE VERDEELDE WERK VOOR SEIZOEN 1968-1969

De heren Biesheuvel, Aantjes en Van Bennekom zijn wederom door de gehele fractie aangewezen resp. als voorzitter, vice-voorzitter en secretaris van de fractie.

De navolgende fractiecommissies zijn ingesteld en bemand als volgt:

Alg. fin. vraagstukken Kieft 1) Biesheuvel Boersma Goudzwaard	Binnenl. Zaken Schakel Van Bennekom Kieft Veerman
Buitenl. Zaken Biesheuvel Boersma Boertien Geelkerken Zijlstra	Econ. Zaken Goudzwaard Boertien Boersma De Mooij Zijlstra
Justitie Boertien Diepenhorst Geelkerken Van Leeuwen Veerman	Middenstand De Mooij Boersma Goudzwaard Van Leeuwen Schakel Walburg
C.R.M. Kieft Van Bennekom Van Leeuwen Veerman	Volksgezondheid Van Leeuwen Boersma De Mooij Veerman
Onderwijs en Wetenschappen Van Bennekom Diepenhorst Kieft Veerman	Landbouw en Visserij Zijlstra Van Bennekom Biesheuvel Boersma Schakel Walburg
Defensie Walburg Boersma Diepenhorst Geelkerken Kieft	Sociale Zaken Boersma Aantjes Van Leeuwen De Mooij
Volkshuisvesting Aantjes Goudzwaard Van Leeuwen Schakel Zijlstra	Ontwikk.hulp Zijlstra Biesheuvel Boersma Boertien Goudzwaard
Verkeer en Waterstaat Aantjes Boertien Schakel Walburg	

1) De namen van de voorzitters zijn cursief gezet.

De bezetting van de vaste Kamercommissies door de leden van de A.R.-fractie volgen nog.

MINIMUMLOON

• *vervolg van pag. 1*

slissing is en dat de definitieve beslissing pas later komt. Het is met name de aandrang uit de drie chr. partijen, en niet in de laatste plaats uit de A.R. fractie bij monde van mej. van Leeuwen, geweest die dit heeft bewerkstelligd.

Dit alles bij de eindstemming in de waagschaal te hebben gesteld, is een standpunt, dat terecht niemand in de regeringspartijen voor zijn verantwoordelijkheid heeft willen nemen.

Hoofdzaak: zekerheid

De heer Van Lier had niet helemaal ongelijk, toen hij veronderstelde, dat de meerderheid in de Kamer in haar hart voor de loonindex was. Door de A.R. fractie is dit trouwens niet alleen met het hart geloofd, maar ook met de mond beleden.

Maar dat alles mag toch niet doen voorbijzien aan het voornaamste feit, dat het kabinet-de Jong en minister Roolvink met het initiatief tot dit wetsontwerp een belangrijke bijdrage geleverd hebben tot zekerstelling van de positie van de laagst betaalden in onze samenleving. En wat dan nog op het wetsontwerp is af te dingen, is tijdelijk van aard, kan over enkele jaren voor de toekomst gewijzigd en voor het verleden zonnig gecorrigeerd worden.

Die hoofdzaak moest tenslotte bij de eindstemming beslissend zijn. En daarom had het wetsontwerp als geheel o.i. een grotere meerderheid verdiend dan het verkreeg.

A.R.J.O.S.

De A.R. jongerenorganisatie zoekt een

sekretaresse

die tot taak heeft de landelijke sekretaris bij zijn werkzaamheden te assisteren.

Het gaat hier om een veelzijdige en afwisselende werkring waarbij zelfstandig gewerkt dient te worden. Leeftijd: plm. 20 jaar.

Opleiding: mulo, steno- en typediploma.

Ervaring in sekretariaatswerkzaamheden strekt tot aanbeveling. Salaris overeenkomstig leeftijd, opleiding en ervaring.

SOLLICITATIES te richten aan: Bureau ARJOS, Dr. Kuyperstraat 3 te Den Haag. Eventueel telefonisch onder nummer: 070 - 183960.

J. F. VAN DRIEL & ZN. N.V.

Smederij - Fabriek van land- en tuinbouw-gereedschappen

Vennepweg 467
Telefoon 02526 - 2293
NIEUW VENNEP

DE BILT

Gunstig gelegen

moderne middenstandswoning

met garage, schuur en tuin. In overleg leeg te betrekken. Vrije vestiging. Prijs f 48.000,—. Nadere inlichtingen

J. van Geelen, Meyenhagen 1,
De Bilt, post Bilthoven.
Tel. 030 - 762277.

COMMUNICERENDE VATEN IN DE EUROPESE WERKGELEGENHEID

De conjunctuur in Duitsland trekt weer aan, zelfs in een snel tempo. Het aantal werklozen daalt, terwijl het aantal open plaatsen weer aanmerkelijk groter is dan het werkloosheidscijfer. Te verwachten is dat de vraag op de arbeidsmarkt ook gedurende de rest van het jaar zal stijgen. Het aantal buitenlandse arbeiders neemt weer toe, na een scherpe daling in 1966 en 1967. Duitsland heeft altijd veel buitenlanders tewerkgesteld, zowel vóór, tijdens als na de tweede wereldoorlog. In 1966 werden in Duitsland 397.437 buitenlanders voor het eerst tewerkgesteld; in 1967 was dit aantal met ongeveer 65% gedaald tot 139.325. Het aantal buitenlanders dat in totaal in Duitsland werkzaam was was uiteraard veel hoger. In 1965 werkten er 1.119.000, in 1966 steeg dit aantal tot 1.244.000, terwijl in 1967 een scherpe daling optrad tot 1.014.000

Reservoir

Deze cijfers komen overeen met respectievelijk 5,1%, 5,7% en 4,8% van

DOOR D. H. GRASMAN

het totaal aantal werknemers in loondienst.

Voor de oorlog werd weleens gezegd dat „Engelands koeien graasden aan de la Plata”, waaruit moest blijken dat Groot-Brittannië voor zuivelproducten aangewezen was op import. Men zou met betrekking tot Duitsland kunnen opmerken dat de conjunctuur-reserve, wat de arbeiders betreft, rondom de Middellandse Zee woont. Dit geldt trouwens niet alleen voor Duitsland, maar ook — zij het in mindere mate — voor de andere E.E.G.-landen, behalve Italië. In 1966 werden in de E.E.G.-landen 593.167 buitenlanders voor het eerst tewerkgesteld; in 1968 daalde dit aantal tot minder dan de helft, namelijk tot 284.973 personen, allen afkomstig uit landen rondom de Middellandse Zee en wel als volgt verdeeld:

	1966	1967
Italianen	188.446	74.643
Spanjaarden	83.916	35.104
Grieken	41.288	8.450
Portugezen	56.229	38.043
Turken	52.356	17.066
Jegooslaven	60.941	25.866
Noord-Afrikanen	23.543	23.936

Tijdens de stagnatie in de conjunctuur kreeg men te maken met een onverwacht probleem, namelijk dat van de werkloze gastarbeider. Ook Nederland leerde dit verschijnsel kennen. Volgens mededelingen van het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid waren op 10 april 1968 731 buitenlanders werkloos, van wie er 527 afkomstig waren uit landen rondom de Middellandse Zee. Duitsland exporteerde zijn werkloosheid. Van deze export heeft Nederland zijn deel gekregen, vooral in de Oostelijke provincies. Italië en de andere Zuidelijke landen werden in het bijzonder met de gevolgen van deze export geconfronteerd. Een groot aantal zuiderlingen vertrok en verdween uit het arbeidersbestand van Duitsland. Zouden zij gebleven zijn dan was de werkloosheid in Duitsland nog veel omvangrijker geweest. Nu

kregen de landen van herkomst de gevolgen te dragen. De eerste vraag was wat zij met de werklozen moesten doen. Een tweede moeilijkheid was dat ook een daling van de deviezen-inkomens het gevolg was van de terugkeer van veel arbeiders. Bij tal van buitenlanders heeft deze gang van zaken nogal wat kwaad bloed gezet.

Gastarbeider alleen mooi woord

De houding van de Duitsers ten opzichte van de buitenlanders was niet altijd bewonderenswaardig. Het woord gastarbeider klonk ongetwijfeld mooi, maar het doet enigszins huichelachtig aan. Een gast ontvangt in de regel een betere behandeling dan die welke tal van buitenlandse werknemers hebben ontvangen in de loop der tijd. Veel Duitse werknemers voelden zich, toen de conjunctuur stagneerde, bedreigd door de aanwezigheid van werkloze buitenlanders, terwijl zij in sommige gevallen hun zelfs het werk misgunden. Er verschenen in de Duitse pers zelfs polemiek die eisten dat de buitenlandse werknemers het land maar moesten verlaten. Waarschijnlijk zag men niet in dat een stuk „Wirtschaftswunder” door hen werd mogelijk gemaakt en dat zij vaak functies waarnamen die de Duitsers niet wensten te doen.

Genoemd kunnen worden het zware werk in de gieterijen, het ongezonde werk in de chemische industrie en de straatreiniging. De buitenlandse arbeiders waren bereid dit, vaak smerige, werk te doen omdat zij daarmee een hoog loon konden verkrijgen, wat zij belangrijker achtten dan goed werk, gezien het feit dat zij hun tewerkstelling als een tijdelijke aangelegenheid zien. Bovendien kon men in dit soort functies op betrekkelijk vast werk rekenen, omdat de Duitsers er weinig voor voelen dit werk te doen. Misschien waren zij daartoe wel bereid als ze werkloos waren, doch het is duidelijk dat de werkgevers in dit opzicht voorzichtig zijn, immers zij moesten erop rekenen dat de Duitsers zouden verdwijnen zodra hun beter werk werd aangeboden.

Tal van buitenlanders zijn verbitterd over Duitsland. Hun ontslag brachten ze in verband met uitingen van sommige Duitse kringen. Bovendien werden vooral die buitenlanders ontslagen, die nog geen half jaar werkzaam waren en derhalve nog niet onder de wettelijke beschermende maatregelen vielen. Een groot deel van de duizend personen die door Opel ontslagen werden kunnen tot deze categorie gerekend worden. Weliswaar zijn buitenlandse arbeiders voor de wet gelijk gesteld met Duitse arbeiders en ontvangen zij ook de wettelijke werkloosheidsuitkering, doch dat neemt niet weg dat hun ontslag dubbel hard aankomt. Immers verliezen zij met hun arbeid vaak ook hun woning of verliezen zij de huurtoeslag van hun werkgever, als zij in een huurhuis woonachtig zijn. Enerzijds daalt hun inkomen, anderzijds stijgen hun uitgaven fors omdat zij een flinke huur moesten gaan betalen en dit vrijwel zonder enige overgangsmaatregel.

Diepe teleurstelling

Eerst werden zij naar Duitsland gelokt met vaak mooie beloften. Zodra het werk stagneerde werden zij weer afgevoerd. Bij de Duitse arbeidsbureaus kon men deze klacht nogal eens vernemen. Voor een aantal zuiderlingen had dit diepe teleurstelling tot gevolg, waarbij men terugviel in de situatie die men enige tijd tevoren juist was ontvlucht. Het is duidelijk dat dit radicalisering in hun gedachten teweeg brengt en dat zij slecht te spreken zijn over de maatschappelijke orde die dit soort crises niet kan voorkomen. In de toekomst heeft Duitsland veel buitenlanders nodig. Er worden schattingen gemaakt die gaan in de richting van 2 à 2,5 miljoen personen voor de komende jaren. Het ziet er naar uit dat men aan het begin staat van een nieuwe ontwikkeling. Duitsland zal er goed aan doen de diensten van de buitenlanders naar waarde te schatten en hun dezelfde recht toe te kennen als de Duitsers, waarbij rekening gehouden wordt met de bijzondere situatie waarin de buitenlander verkeert. Ook in Nederland kon men wel eens de eis horen dat de bui-

tenlanders vóór de Nederlanders ontslagen moesten worden. Men kan dit wel begrijpen maar het dient toch te worden afgewezen. Natuurlijk moet men geen buitenlandse werknemers laten komen — officieel of spontaan — als Nederlandse werknemers beschikbaar zijn. Het ontslagrecht echter dient voor allen gelijk te zijn. In Nederland echter is het aantal buitenlandse arbeiders relatief gering en heeft het in vergelijking tot andere landen weinig betekenis.

Werk spreiden

Het is onwaardig buitenlanders te gebruiken om het smerige werk op te knappen en hun de bons te geven zodra er enige stagnatie in de economie te zien is, met als gevolg verbittering over het westerse economische stelsel. Er zijn veel mooie verhalen verteld die zeggen dat het werk bij de mensen moet worden gebracht; dit zou inderdaad moeten gebeuren, maar het is nog steeds niet zover. Honderdduizenden zuiderlingen zijn nog aangewezen op arbeid in West-Europa, dat blijkbaar zijn welvaart slechts in stand kan houden dank zij een reserveleger van arbeiders rond de Middellandse Zee. Dit Europees probleem speelt zich — gelukkig in veel mindere mate — ook af in ons kleine land. Ook hier zijn de werklozen geconcentreerd in bepaalde gebieden. Gedacht wordt aan bevordering van de migratie. Daartegen behoeft op korte termijn geen bezwaar te bestaan, doch op langere termijn is het toch noodzakelijk dat de werkgelegenheid gelijkmatig wordt verspreid. Dit geldt voor ons land, doch in niet mindere mate voor Europa.

- BRILLEN
- HOORTOESTELLEN
- CONTACTLENZEN

EIKENDAL

onbetwist DE specialist

BERGSTRAAT 12 - WAGENINGEN
TELEFOON 98370 - 2038

NAAR NIEUWE MONDIALE VERHOUDINGEN

PROTEST TEGEN STRUCTUUR VAN DE SAMENLEVING

„...terwijl wij ons bezig hielden met het „grote” geweld, werden wij met het „kleine” geweld geconfronteerd en daarmee met een ander probleem.

Velen wezen de oorlog af omdat zij nimmer in staat zou zijn — gezien onder meer de huidige stand van de wapentechniek — om de gerechtigheid te dienen. Doch onmiddellijk toonde zich de keerzijde van de medaille: juist om de gerechtigheid te brengen, bleek somtijds geweld nodig, namelijk in die gevallen waar geweldloosheid er niet in slaagde de barrières te doorbreken.

Het is op zichzelf geen wonder dat juist de jongeren, nog niet berustend in de onvermijdelijkheid van het verloop der gebeurtenissen, enerzijds scherp agerden tegen de oorlog in Vietnam en tegen een eventueel gebruik van kernwapens, doch anderzijds niet afkerig bleken om de omvorming van samenlevingsstructuren, die berusten op uitbuiting van de grote massa of van minderheden, of dat nu op het nationale dan wel op het internationale vlak het geval is.

Dat is geen inconsequente houding; het één vloeit logisch uit het ander voort en tezamen vormt het het protest tegen de samenleving, zoals die thans is gestructureerd”.

Dit vrij lange citaat geeft een scherpe weergave van een problematiek, welke in onze situatie van hoge actualiteit is. Het citaat heeft nog een korte aanvulling nodig. Die volgt er dan ook onmiddellijk op: „Maar wellicht brengt deze beweerde inconsequentie ons bij het kernprobleem, dat achter het gehele vraagstuk van oorlog en vrede schuil gaat: namelijk de ontoereikendheid van de middelen waarover wij beschikken om langs vreedzame weg veranderingen in het maatschappelijk bestel te weeg te brengen; veranderingen die noodzakelijk kunnen zijn, wil de gerechtigheid niet in het gedrang komen. De gerechtigheid — wat we daaronder dan ook mogen verstaan — is immers geen statisch begrip”.

U treft het geciteerde aan in de brochure „Naar nieuwe mondiale verhoudingen”, waarin twee inleidingen over het vredesvraagstuk zijn opgenomen. Inleidingen van prof. mr. P. H. Kooijmans en mr. P. J. Teunissen, bestemd voor de (jaarlijkse) ARJOS-studieconferentie op 4 en 5 oktober 1968.

Het stuk van Kooijmans heeft als titel: „Een normatieve benadering van het vredesvraagstuk”, dat van Teunissen: „Vredeswetenschap en vredespolitiek”. Het citaat was uit het voortreffelijke — scherpe en heldere — verhaal van Kooijmans. Deze betoogt verder, dat alle gepraat over oorlog en vrede de kans loopt min of meer onwerklijk te worden, als wij de geciteerde kernvraag betreffende de middelen om in onze samenleving bij de gerechtigheid terecht te komen, uit het oog verliezen. „Want het is niet alleen een kwestie van de oorlog afwijzen. Dit blijft een loes gebaar, wanneer we er niet in slagen die alternatieven te vinden voor een opbouw van de samenleving, die de oorlog

zo al niet overbodig, dan toch tot een niet aantlokkelijke keuze-mogelijkheid maken”.

Kooijmans besteedt achtereenvolgens aandacht aan: 1. de oorlog als geweldpleging tussen staten onderling; 2. de speciale problematiek in het leven groepen door de huidige stand van de wapening; 3. de functie van het geweld in de menselijke samenleving; 4. de alternatieven. Het is duidelijk, dat wij in deze beknopte weergave Kooijmans niet op de voet kunnen volgen. Wij duiden de genoemde punten slechts iets nader aan.

Vrede door recht

Vrede houdt meer in dan het afwezig zijn van oorlogen. Wat doen wij met het begrip van de zogenaamde „rechtvaardige oorlog”? Het échéé daarvan is in de afgelopen eeuwen duidelijk aangetoond. Voor het probleem „vrede door recht” hebben wij nog steeds geen oplossing gevonden. De Volkenbond trachtte tal van juridische procedures te ontwerpen, waarlangs allerlei conflicten zouden kunnen worden bijgelegd, maar aan de problemen ten grondslag liggend aan de conflicten deed men nagenoeg niets. Ook de organisatie van de Verenigde Naties is er niet in geslaagd de oorzaken van eventuele gewapende conflicten weg te nemen.

„De V.N. is er slechts in geslaagd hier en daar een noodverband aan te leggen, tot werkelijke oplossingen is men niet gekomen”. Overigens ook dit: „Het beëindigen van ... conflicten en daarmee het beperken van de verliezen mag overigens in verschillende gevallen op de credit-zijde van de V.N. worden geboekt”.

Scherp laat Kooijmans zien de eigenlijk ongelukkig ingewikkelde problematiek van het verschijnsel oorlog. Een voorbeeld: voor oorlog kan er een rechtvaardige oorzaak zijn. „Maar het grijpen naar de wapenen is alleen maar gerechtvaardigd, als redelijkerwijs valt aan te nemen dat het recht kan worden hersteld en voorts dat het onrecht dat het gevolg is van de oorlog niet onevenredig groter is dan het onrecht dat men wil keren”. Maar, aan de andere kant: „houdt dit dan de verplichting in alle onrecht te aanvaarden, indien men van te voren weet dat verzet geen uitzicht biedt? In concreto: zou Tsjecho-Slowakije zich niet gewapend tegen een overval door de Sowjet-reus hebben mogen verzetten?”

Minder praten over oorlog

Is oorlog een „noodzakelijk kwaad” of rondt een „kwaad”. Het is een „on-

vermijdelijk kwaad”... „zolang wij in gebreke blijven de samenleving te vernieuwen, in die zin dat wij andere alternatieven in het leven roepen voor de oplossing van de problemen en de brandhaarden van de conflicten weten te blussen”.

Anders gezegd: „we zouden een beetje minder moeten praten over de oorlog en ons een beetje meer moeten inspannen voor de vrede, het leefbaar maken van de samenleving en het wegnemen van de voedingsbodemp voor frustraties”.

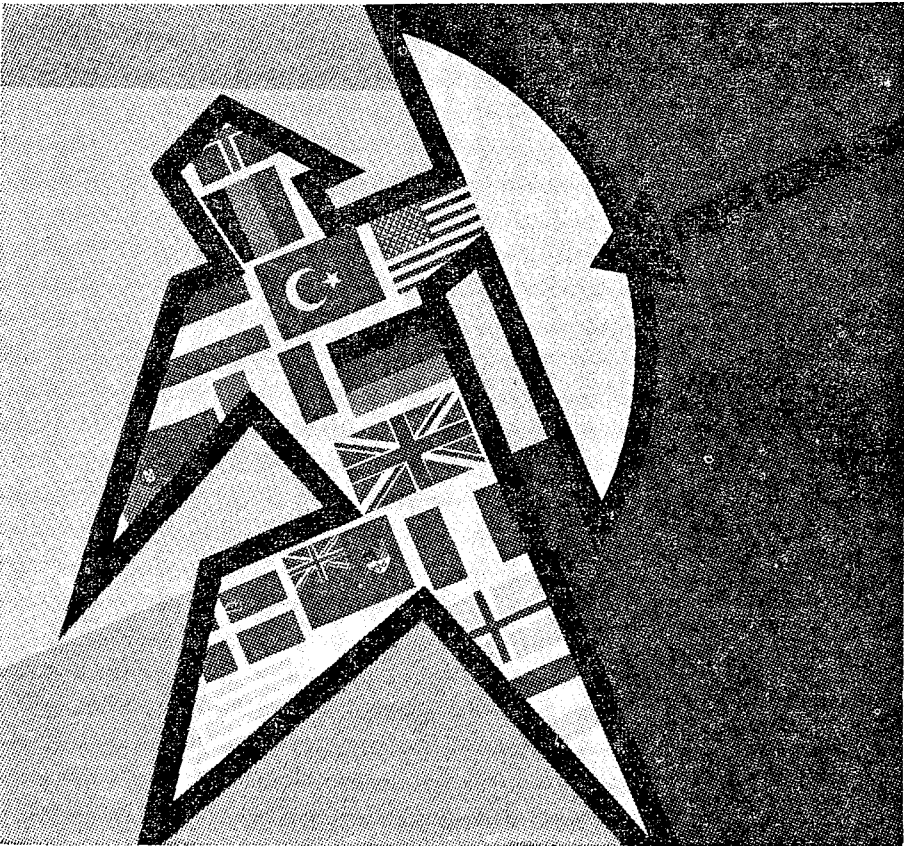
Wij leven in een tijd van het „evenwicht der verschrikking”. Het dilemma, waarvoor de politici zijn gesteld, omschrijft Kooijmans als volgt: „enerzijds een veiligheidssysteem dat levensgevaarlijk is, omdat de mogelijkheid van ongewilde conflicten die de hele scala van vernietigingsmiddelen in werking zullen stellen niet uitgesloten is; anderzijds de onmogelijkheid om eenzijdig de weg terug in te slaan, omdat daarmee het systeem zelve, een systeem dat tot duver heeft gewerkt, zou worden verboden”.

Aan een radicaal „neen” tegen de kernwapening is Kooijmans niet toe. Er zijn nog andere mogelijkheden, die nog niet ten volle uitgeput zijn. Uitgaande van de gedachte, dat vrede meer is dan het afwezig zijn van oorlog, maar bestaat uit een rechtvaardige ordening van de samenleving, bespreekt hij de ontspanningsmogelijkheden Oost-West, de vreedzame coëxistentie, de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van Oost en West voor de derde wereld.

Vervolgens wordt o.a. aandacht gewijd aan de mogelijkheden van klimaatverbetering, aan de taak van de NAVO, die niet eenzijdig moet worden opgeheven. Maar de NAVO moet niet louter een starre verdedigingsorganisatie blijven. „Indien de NAVO zich echter zou ontwikkelen tot een organisatie die de ontspanning helpt bevorderen, zou Nederland daarin een actieve bijdrage kunnen leveren. Wij moeten ons tenslotte realiseren, dat het huidige evenwichtssysteem berust op de beide tegenover elkaar staande pacts en dat opheffing of uiteen vallen daarvan een situatie in het leven zou kunnen roepen, die eerder destabiliserend zou werken dan stabiliserend. Waar het om gaat is niet zozeer het kader waarin de politiek wordt gevoerd, doch wel de richting die zij inslaat. En deze richting vereist visie, vereist oorspronkelijkheid en het verlaten van de te lang betreden paden.

Dat is de uitdaging waarvoor onze politiek, zowel die van West als van Oost, op dit moment zich gesteld ziet”. Het boeiende betoog uit één stuk van

Navo niet louter starre verdedigingsorganisatie blijven

Kooijmans biedt stellig diverse aanknopingspunten voor de ontwikkeling van onze visie op deze grote problematiek en voor een opnieuw benaderen ervan. Het zou dringend gewenst zijn, dat velen dit verhaal zelf — waarvan het voorgaande nog slechts een geringe indruk geeft — zouden lezen. En herlezen.

Is de inleiding van Kooijmans gebaseerd op een normatieve benadering, Teunissen benadert het vredesvraagstuk van de wetenschappelijke kant. Teunissen behandelt en groot aantal vraagstukken van de buitenlandse politiek nader en in lossere verband. Het is minder een verhaal uit één stuk, maar levert niettemin een serie interessante opmerkingen. Gesteld wordt, dat het Nederlandse volk in zijn geheel ontwikkelijker is geworden voor de wereldproblemen. Een klein voorbeeld hierbij is, dat wij niet meer als wij over Europa spreken alleen maar aan West-Europa denken en Oost-Europa als afgeschreven vergeten. In de paragraaf over de ontwikkelingen vanaf de vijftiger jaren wordt geschreven over de Russische toenadering, welke ondanks alles sindsdien heeft plaatsgevonden, over de (verbreiding van) kloof tussen arm en rijk, over rassendiscriminatie en kolonialisme, over de leidende posities van de grote mogendheden, (noch de V.S., noch de Sowjet-Unie worden op het ogenblik erkend als de morele leider van de wereld) over het zoeken naar nieuwe concepties voor een Europese politiek en over het verlangen naar een vredespolitiek. Immers: „Terwijl we reeds over de technische middelen beschikken om in ieders levensbehoeften te voorzien en een vreedzame wereld op te bouwen, zijn onderdrukking en armoede aan de orde van de dag. Vooral bij de jongere generatie roept dit verzet op”.

Gigantisch probleem

In de volgende paragraaf over de problemen van de vrede en over de toekomst, wordt gewezen op de gevolgen van de technische prestaties en het steeds afhankelijker van elkaar worden van de staten zowel voor hun veiligheid als voor hun welvaart. De positie van de kleinere landen en de problemen van de ontwikkelingslanden worden nader beschouwd. China en Zuidelijk Afrika passeren de revue. Het opbouwen van een vreedzame wereld wordt een gigantisch probleem genoemd.

Zo blijft ook voor iedere generatie een probleem. „Waarom moeten wij dan toch naar vrede streven, indien de kans blijft bestaan, dat al onze inspanningen uiteindelijk tevergeefs zijn? Dit is een vraag van levensbeschouwelijke aard. Schrijver dezes beantwoordt haar met het argument, dat wij in onze tijd verplicht zijn naar meer menswaardige verhoudingen te streven, zowel tegenover onze tijdgenoten als tegenover ons onmiddellijk nageslacht, welks lot wij nog in belangrijke mate in handen hebben. Dit vloeit volgens hem voort uit de Boodschap van het Evangelie”.

In de paragraaf over de mogelijkheid voor een vredespolitiek schrijft Teunissen allereerst over het meest centrale aspect van het vredesvraagstuk: de hervorming van de structuur van de betrekkingen tussen de staten. Daarna volgen het streven naar ordening, de internationale veiligheid, het veto-recht van de grote staten in de Veiligheidsraad, de werkwijze van de Algemene Vergadering, de V.N. politiemacht, het nonproliferatieverdrag en de betekenis daarvan, mede gelet op de (mogelijkheden van de) niet-kernwapen landen (ook de kleinere staten). De ontwikkelingsamenwerking (ook de UNCTAD), evenals het punt van de rechten van de mens, verdienen aandacht. Tenslotte wordt ingegaan op het regionale vredesstreven en de Europese veiligheid. Ook in het verhaal van Teunissen geven frisse stellingen gelegenheid tot een opnieuw benaderen van de zovele en zo nauw verweven problemen in onze wereldsamenleving.

Gelukkige greep

Het is een gelukkige greep van de ARJOS geweest deze complexe mondiale problematiek opnieuw in het midden van de aandacht van velen te plaatsen, met de mogelijkheid van een brede en naar wij hopen diepgaande discussie. Daartoe vindt u bij lezing van de brochure bijzonder veel stof.

Deze uitgave van de ARJOS kunt u bestellen door storting van f 1,75 op giro-rekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage, onder vermelding „brochure nr. 206”. Dr. W. de Kwaadsteniet

SAMENWERKING IN DRECHTSTEDENVERBAND

DORDRECHT is omringd door een aantal gemeenten, die tezamen met deze stad de „Drechtsteden” worden genoemd. Dat is een aanduiding, die uit het spraakgebruik is voortgekomen, maar waarvan niet vaststaat, wat er precies onder moet worden verstaan. Het zijn niet alleen de plaatsen Zwijndrecht, Sliedrecht en Papendrecht, die met Dordrecht daaronder vallen. Maar ook de buurgemeente op het Eiland van Dordrecht, namelijk Dubbeldam, hoort er bij. En als regel worden in het verband der Drechtsteden ook Alblasterdam, Hendrik-Ido-Ambacht, 's-Gravendeel en Puttershoek er onder gerekend.

Geen eenheid

Met het vorenstaande is al direct een bepaalde problematiek met betrekking tot de samenwerking in deze regio aangeduid. Het gebied is namelijk geen geografisch of anderszins bepaalde eenheid. Zoals bijvoorbeeld de Alblasterwaard een door zijn ligging gekenmerkte streek is, waar het streekeigene een bepalende factor is en de onderlinge relatie een haast vanzelfsprekende. Weliswaar geldt voor alle buitengemeenten, dat zij in meerdere of mindere mate binding hebben met de centrumplaats Dordrecht en daarmee evenredige relaties hebben, maar het is ook een feit, dat de relatie-lijnen eveneens naar andere richtingen lopen.

Zo maken Sliedrecht, Papendrecht en Alblasterdam deel uit van de Alblasterwaard en zijn van dat achterland niet los te denken. Ze ondergaan bovendien in betekende mate de invloed van de oriëntatie op Rotterdam van de nieuwe inwoners, die uit die stad of omgeving afkomstig zijn.

Voor 's-Gravendeel en Puttershoek geldt hetzelfde met betrekking tot de Hoekse

Dordrecht

DOOR J. C. de RIDDER

waard, Zwijndrecht en in meerdere mate ook Hendrik-Ido-Ambacht hebben door dezelfde invloed als de eerdergenoemde gemeenten de blik in belangrijke mate gericht op het Rotterdamse centrum.

Dat is niet altijd zo geweest. Het lag voor de hand, dat in vorige eeuwen de plaats van handel en nijverheid een centrum-functie vervulde voor de omgeving. En dat was ook met Dordrecht het geval, dat alleen al door zijn grootte een dominerende plaats innam ten opzichte van de inwonertal niet zo veel betekende dorpen in de omgeving. De gebrekkige verbindingen waren bovendien ook niet erg bevorderlijk voor een intensief verkeer naar verder gelegen centra. Men zocht het voor de bevrediging van levensbehoeften als onderwijs, werkgelegenheid, medische verzorging en dergelijke maar het liefst zo dicht mogelijk bij huis.

In de 20e eeuw is daarin een grote verandering gekomen als gevolg van het ontstaan van betere verbindingsmogelijkheden en de toename van het openbare en het particuliere vervoer. De centrum-positie van steden als Dordrecht is daardoor veel minder overheersend geworden; zelfs zo, dat ze de concurrentie met andere centra ervaren en daarvan daadwerkelijk de invloed ondervinden. Dit hebben stadsbestuur, neringdoenden en andere verzorgende instanties van Dordrecht lange tijd niet

ingezien. Door niet of onvoldoende aandacht te schenken aan de verbindingen tussen de gemeenten onderling, het aangaan van samenwerkingsverbanden, het zorgen voor een krachtige en slagvaardige middenstand enz., is de „greep” op de omgeving sterk verzwakt.

Hoe dit overigens allemaal ook zij, het is toch niet te loochenen, dat de geografische situering der Drechtsteden een hoeveelheid bindingen en belangen oplevert, die een nauw contact tussen de gemeentebesturen noodzakelijk maakt. Dat deze voor de onderscheidene gemeenten verschillend kunnen zijn naar aard en grootte, doet niet af aan het feit dat het zaak is, dat de gemeenten trachten elkaar op zo veel mogelijk terreinen te vinden.

Incidentele regelingen

Op verschillende gebieden zijn er regelingen tot stand gekomen, die moeten voorzien in allerlei gemeenschappelijke belangen. Opmerkelijk is, dat de partners van deze intercommunale regelingen lang niet altijd alleen maar in het Drechtstedenverband zijn gezocht, maar ook daarbuiten. En dan zijn het ook altijd op grond van wettelijke voorschriften of mogelijkheden tot stand gekomen incidentele regelingen voor bepaalde voorzieningen. Voor wat betreft de energievoorzieningen (gas- en elektriciteit) neemt Dordrecht een overheersende positie in en het voorzieningsgebied is vele malen groter dan dat der Drechtsteden alleen. Maar deze activiteit is niet gebaseerd op een samenwerkingsverband tussen gemeenten doch

geschiedt door Dordrecht op basis van verleende concessies. Samenwerken betekent samen zorgen voor en samen verantwoordelijkheid dragen. Dat is hierbij dus niet het geval, zij het dan dat de gemeenten via een op initiatief van Dordrecht ingestelde energieraad regelmatig worden geraadpleegd.

Van een algemene belangenbehartiging binnen het Drechtstedengebied is dus geen sprake. Dat de behoefte hieraan wel werd onderkend blijkt uit het feit, dat is de jaren 1957-1961 in een gezamenlijke aanpak een structuurplan werd ontworpen, waarin de structurele opzet (wonen, werken, winkelen recreëren etc) van elke gemeente werd aangegeven en werd afgestemd op de totaliteit van het gebied. Dit plan heeft door allerlei oorzaken geen praktisch effect gehad.

Het zich nadien voortzettende proces van verruiming van het leefgebied der mensen en van de daaruit resulterende schaalvergroting maakt het noodzakelijk, dat de gemeenten steeds meer in grotere verbanden gaan denken en samenwerken. Dit wordt binnen de besturen der Drechtsteden duidelijk onderkend en erkend.

Samenwerking nodig

Vandaar, dat er de laatste tijd naarstig wordt gezocht naar een speciaal voor dit gebied meest geëigende vorm van overleg en samenwerking. Ik herinner

in dit verband aan hetgeen hierboven is geschreven over de gerichtheid der belangen en interesses der onderscheidene burgerijen.

Speciaal bij de laatste begrotingsbehandelingen is er in de diverse gemeenteraden aandacht gevraagd voor de kwestie der samenwerking en over het algemeen waren deze geluiden zeer positief.

De gezamenlijke burgemeesters beraden er zich in hun regelmatige contacten intensief over hoe dit overleg kan worden geïnstitutioneerd en de verwachting is gerechtvaardigd dat enkele gedachten hieromtrent binnen afzienbare tijd binnen de gemeentebesturen ter discussie kunnen worden gesteld.

Intussen hebben alle gemeentebesturen opdracht gegeven tot een sociologisch onderzoek inzake hun gemeenten in relatie tot de directe omgeving en tot het bredere verband der Drechtsteden. De resultaten van deze onderzoeken zullen straks de basis kunnen vormen voor een aan de huidige omstandigheden aangepaste en op de huidige toekomstvisie gerichte structuurplan voor het gehele gebied.

Het is al een belangrijke stap in de goede richting, dat de vraag of samenwerking nodig is, niet discutabel gesteld behoeft te worden en dat er een bewust streven is naar het in het leven roepen van het daarvoor geschikte instituut.

Maar dat neemt niet weg, dat er — en dat geldt voor al dit soort verbanden — vele en velerlei problemen en vragen een duidelijk standpunt, c.q. antwoord vergen. En deze moeten bij voorkeur in de voorbereidingstijd worden gegeven. Is alleen maar overleg, gemeenschappelijk beraad, voldoende? Blijft het dan niet alleen bij praten? Samenwerken vraagt dat de partners bereid zijn tot geven en nemen, met de nadruk op de wij eigen belang aan het gemeenschappelijke ondergeschikt te maken. Hoever moet dat gaan? Moeten voorzieningen dwingend kunnen worden opgelegd? Moet gestreefd worden naar een bovengemeentelijk orgaan of een federatieve samenwerking?

Favoriete plaats

Het is mijn persoonlijke mening, dat er voor de Drechtsteden vele mogelijkheden zijn om in een onderling beraad en in een vorm van federatief samenwerken en op basis van een gemeenschappelijk structuurplan veel positiefs tot stand te brengen. Dat kan dan met behoud van het typisch eigene van elk der gemeenten en met het waarderen van anders gerichte belangenlijnen.

In dit geheel moet niet worden vergeten, dat het genoemde proces van verruiming van het leefgebied der mensen zich in casu niet beperkt tot het Drechtstedenverband. Dit gebied is opgenomen in, maakt een deel uit van een veel grotere regio, die het gehele noordelijke gebied omvat van wat de Delta genoemd wordt. Het ligt daarin wel wat aan de oostelijke zijkant, maar de inwoner ervaart die ligging niet als een afzondering. Integendeel juist als een favoriete plaats van wonen en leven, die het mogelijk maakt het contact met speciaal het Rotterdamse deel der regio te ervaren. En daarbij niet te vergeten de relatie met gebieden als de Alblasterwaard, deler van Noord-Brabant en Utrecht, die bijvoorbeeld voor de recreatie van niet te verwaarlozen betekenis zijn.

De conclusie mag daarom zijn:

a. binnen het Drechtstedenverband is een groeiend besef van de noodzaak tot samenwerking en de wil dit te concretiseren;

b. de Drechtsteden maken deel uit van een grotere regio en er is een visie nodig voor dit geheel, waarbij ook provinciegrenzen geen rol mogen spelen.

INSPRAAK IN OPSPRAAK

Het Verband van verenigingen van a.r. gemeente- en provinciebestuurders heeft een paar weken geleden zijn jaarvergadering gehouden. De voorzitter heeft daar in zijn openingsrede ruime aandacht besteed aan het begrip „inspraak” dat tegenwoordig om een modewoord te gebruiken nogal „in” is. Ik meen er goed aan te doen voor deze „notitie” een flink stuk uit die openingsrede van de heer M. H. L. Weststrate te knippen. Sprekende over de inspraak bij burgemeestersbenoemingen stelde de voorzitter dat die ook door ons verlangde „inspraak” de laatste tijd in opspraak dreigt te komen.

„Die inspraak dient een recht van de gemeenteraad te zijn. Met die inspraak wordt beoogd een burgemeester te krijgen die past in de samenleving van de gemeente. Maar hoever gaat die inspraak? Is dat meespreken, medezegenschap of is het medebeslissen? Dat laatste schijnt de mening van sommige raadsleden te zijn, gezien althans de reacties wanneer de benoeming niet conform het gegeven advies is. Het is zonder meer duidelijk dat adviezen niet gevraagd of gegeven worden om ze naast zich neer te leggen. Maar anderzijds is een advies geen beslissing. Blijft de vraag wat de inspraak dan wel is. De Commissaris der Koningin in Zuid-Holland (hij was, althans tot voor kort een van de weinigen, zo niet de enige) had en heeft de gewoonte de mening van de raad te vragen. Het gaat daarbij niet om namen of personen, maar veel meer om de aard van de functie in de betrokken gemeente, om politieke kleur, levensinstelling, het passen in de lokale gemeenschap e.d. Deze wetenschap, aannemende dat zo'n raad tot een eenstemmig — althans een meerderheidsadvies komt, kan voor de commissaris van belang zijn bij het zoeken van de juiste kandidaat, uit de groep van sollicitanten.

Bij de grootste steden ligt de zaak anders. Om te beginnen zijn daar geen sollicitanten. Voor burgemeester van zo'n stad wordt men gevraagd. Maar voorts is het opsommen van de vereiste kwaliteiten voor deze functie dusdanig verweven met het geringe aantal vermoedelijke kandidaten dat namen hier niet buiten discussie kunnen blijven. Op zichzelf hoeft hier geen bezwaar tegen te bestaan mits — en dat acht ik een zeer belangrijke zaak — mits die namen binnenskamers blijven en mits gegronde verwachting bestaat dat de betrokkene ook „in” is voor een benoeming.

Situaties zoals rond de benoeming van de burgemeester van Den Haag, waarbij namen in de bladen verschijnen moeten voorkomen worden. Als de raad — tegenwoordig van de burgerij — inspraak heeft dan dienen eventuele namen daar te blijven en is er geen enkel belang mee gediend dat heel Nederland die namen kent. En de zaak wordt nog pijnlijker als dan de genoemde en vermoedelijk gewenste persoon geen genade blijkt te vinden in de ogen van het kabinet. Op die wijze brengt men de „inspraak” in „opspraak”.

De roep om inspraak is begrijpelijk maar het effectueren van die inspraak blijkt niet zo eenvoudig.

Onlangs werd de stelling verdedigd dat de Haagse gemeenteraad toch wel capabel geacht mocht worden zijn eigen raadsvoorzitter te kiezen. En dat zelfde kon gelden voor andere grote gemeenten. Waarom zou men het in gemeenten, zeg boven de 30 tot 50.000 inwoners niet eens met een gekozen burgemeester proberen? Niet in kleinere ge-

meenten want daar spelen persoonlijke en familieverhoudingen vaak nog een te grote rol.

Een dergelijke splitsing van de gemeenten heeft natuurlijk iets kunstmatigs. Wanneer is een raad capabel zelf een burgemeester te kiezen? Hangt die geschiktheid af van de grootte van de raad dus van de gemeente? Het is zeer de vraag. Is de raad van Ridderkerk wel capabel doch die van Maassluis niet? Het gevaar is allerminst denkbeeldig dat men gaat discrimineren.

Anderzijds is een grens van 30 tot 50.000 inwoners wel reëel omdat in gemeenten boven die grens de burgemeester hoe langer hoe meer full-time wethouders naast zich krijgt.

Vooralsnog zouden wij het op inspraak bij burgemeestersbenoemingen willen houden. Wel rijst de vraag of met name bij de grote gemeenten die inspraak niet meer het karakter van een gesprek zou moeten hebben. Gesprek in die zin dat daarbij ook de mening van het kabinet inzake een eventuele politieke kleur van een nieuwe burgemeester ter discussie zou staan.

Verkeerde inspraak

Gemeentebesturen vragen echter niet alleen inspraak bij burgemeestersbenoemingen in hun eigen gemeente, maar ook inspraak op gebieden waarvan men zich kan afvragen of daar recht tot meespreken is.

Toen kortgeleden de voorzittersstoel van het openbaar lichaam Rijnmond vacant werd vroeg de raad van het openbaar lichaam de minister over de vervulling van die vacature gehoord te worden. Waar tal van artikelen uit de Gemeentewet ook van toepassing zijn verklaard op het openbaar lichaam Rijnmond en met name ook de raad, een alleszins begrijpelijk verzoek. Maar veel minder begrijpelijk is het dat de gemeente Rotterdam ook gehoord wil worden indien de Rijnmondraad wordt gehoord. Hier wenst een gemeente inspraak in de benoeming van een voorzitter van een ander openbaar bestuurslichaam. Dat gaat te ver. Zoals het ook te ver zou gaan, als Rotterdam of Amsterdam inspraak zouden vragen bij de benoeming van burgemeesters in de buurgemeenten of omgekeerd, wanneer de buurgemeenten gehoord zouden willen worden bij de benoeming van een burgemeester in de in hun omgeving dominerende grote stad.

Natuurlijk hebben de gemeenten er belang bij wie in andere organen bepaalde posten bezetten. Maar het zou toch te dwaas worden als de gemeenten inspraak zouden hebben bij de benoeming van bijvoorbeeld een commissaris der Koningin, een lid van Gedeputeerde Staten of een minister van Binnenlandse Zaken of van Financiën. Door een dergelijke te ver gaande inspraak zou men die inspraak in opspraak brengen.

De inspraak op het gemeentelijk erf komt ook in opspraak als raadsfracties via een mandaat aan de wethouder van hun politieke kleur trachten invloed te oefenen op het beleid van B. en W. Dan gaat men wel heel ver over de schreef want dan gaat men in feite op een stoel zitten waar men niet hoort. De raad heeft voldoende inspraak bij het behandelen van allerlei raadsvoorstellen, bij de behandeling van de begroting enz. De wethouder gekozen door de raad en niet door een bepaalde fractie heeft in het college van B. en W. een eigen verantwoordelijkheid. Natuurlijk zal hij voortdurend contact met zijn fractie, waarvan hij trouwens lid is, onderhouden maar hij is geen boodschappenjongen van de fractie. Maar ook het omgekeerde dient gezegd. Wanneer de wethouder een eigen verantwoordelijkheid heeft dan is het onjuist dat hij met zijn portefeuille rammelt als zijn fractie tegen bepaalde voorstellen stemt. Doet

hij dat toch dan bindt hij op zijn beurt zijn fractie, wil hij met zijn inspraak het beleid van de fractie beheersen.

Inspraak van burgerij

Wanneer wij als gemeentebestuurders zeer gesteld zijn op het recht van inspraak in allerlei zaken, dan zou men mogen verwachten dat wij op onze beurt open zouden staan voor het recht van inspraak van de burgerij in ge-

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

meentelijke zaken. Maar is dat zo? Is het niet vaak zo dat wij gemeentebestuurders dan niet thuis geven? Wij zijn immers de door de burgerij gekozen. De burgers spreken dus door ons? Menen wij niet vaak dat de burger via de pers, die de openbare vergadering van de gemeenteraad verslaat, voldoende op de hoogte kan zijn? Liggen bestemmingsplannen e.d. niet steeds ter inzage? Ieder is toch vrij die plannen te gaan zien? Maar dat is een drogreden! Men kan dat hoogstens inlichten noemen. Maar inspraak wil zeggen dat de kiezer dat eenmaal in de vier jaar via het invullen van zijn stembiljet kan doen. Als we een eind willen maken aan de voortdurende klacht dat de burgerij zo weinig belangstelling heeft voor de publieke zaak dan zullen wij haar waar dat kan inspraak moeten geven. Natuurlijk geldt ook hier, zoals bij alle inspraak, dat de beslissing bij het daartoe aangewezen orgaan ligt.

In sommige gemeenten heeft men de proef genomen een gesprek met de burgers te voeren over bestemmingsplannen bijv. of woningbouwplannen. De ervaringen daarbij opgedaan zijn zeker niet ongunstig. Er was belangstelling. Er was soms echt een gesprek. De discussies waren zeker niet negatief. Laat men die mogelijkheid eens overdenken. Waarom zou men de burgerij niet uitnodigen om te komen praten als wij met nieuwe recreatieplannen naar de raad willen, als we nieuwe sportcomplexen willen aanleggen, enz. Let wel, als we wat willen gaan doen. Inspraak betekent dat men met de burgerij spreekt vóór de beslissing genomen wordt. Anders is het mosterd na de maaltijd en blijft men — terecht — weg. Bij de laatste wijziging van de Gemeentewet is de mogelijkheid geschapen burgers niet-raadsleden in raadscommissies te benoemen. Bovendien konden de gemeenteraden bepaalde bevoegdheden aan zulke commissies delegeren. De bedoeling van deze wetswijziging was de burgerij meer bij het bestuur te betrekken.

Hoeveel gemeenteraden zouden van deze mogelijkheid gebruik hebben gemaakt? Wij weten het allemaal. Dat aantal is bitter klein, zo niet nihil. Waarom doen wij dat niet? Willen wij niet? Durven wij niet? Zijn wij bang dat de taak van de gemeenteraad zal worden uitgehold? Inderdaad de bevoegdheid van zulke commissies is niet alleen adviserend, zij mogen beslissingen nemen. Beslissingen die nu de raad zelf neemt. Willen wij dat recht niet uit handen geven? Maar vergeten wij dan niet dat wij als raad zelf bepalen hoever de bevoegdheden van zulke commissies gaan zullen? Vergeten wij niet al te makkelijk dat ook bij deze functionele decentralisatie het heft uiteindelijk toch voor een belang-

rijk deel in handen van de raad blijft, omdat de raad en die alleen de gemeentebegroting vaststelt.

Wij zullen er goed aan doen die mogelijkheid tot inspraak van de burgerij terdege te bestuderen. Het is een belangrijke zaak. Men zal hier zeker niet overhaast te werk mogen gaan.

Maar als wij voor ons zelf pleiten voor meer inspraak en wij onthouden de mogelijkheid tot inspraak aan anderen, dan brengen wij ons verlangen tot inspraak in opspraak.”

WIJ ONTVINGEN

HUISVESTING VAN ALLEN- STAANDEN

De alleenstaanden vormen in onze maatschappij een groep, die bij het treffen van allerlei voorzieningen helaas vaak te weinig aandacht krijgt.

Vroeger is in ons blad de aandacht gevestigd op de zwaardere fiscale druk die op de vrijgezellen rust.

Ditmaal zouden wij de aandacht willen vragen voor de huisvesting van de alleenstaanden. Deze groep bestaat voornamelijk uit ongehuwden en voorts uit weduwen en weduwenaars en gescheiden mannen en vrouwen. In 1965 omvatte deze groep 909.127 personen.

Een aantal van ruim 390.000 uit deze groep bestaat uit werkelijk alleenstaanden. Aan het treffen van voorzieningen voor deze groep is tot nu toe weinig gedaan. Daarom is het een voortreffelijke gedachte geweest van C. Stempels aan deze problematiek een boekje te wijden, dat verscheen onder de titel „woningen voor één”.¹⁾

Op overzichtelijke en goed gedocumenteerde wijze behandelt de auteur de verschillende aspecten van dit vraagstuk. De lezer ontvangt een inzicht in de bestaande behoefte, onderverdeeld per provincie. Bijzonder nuttig is de behandeling van de eisen die alleenstaanden aan hun woning stellen. De schrijver baseert zich hierbij op gehouden enquêtes.

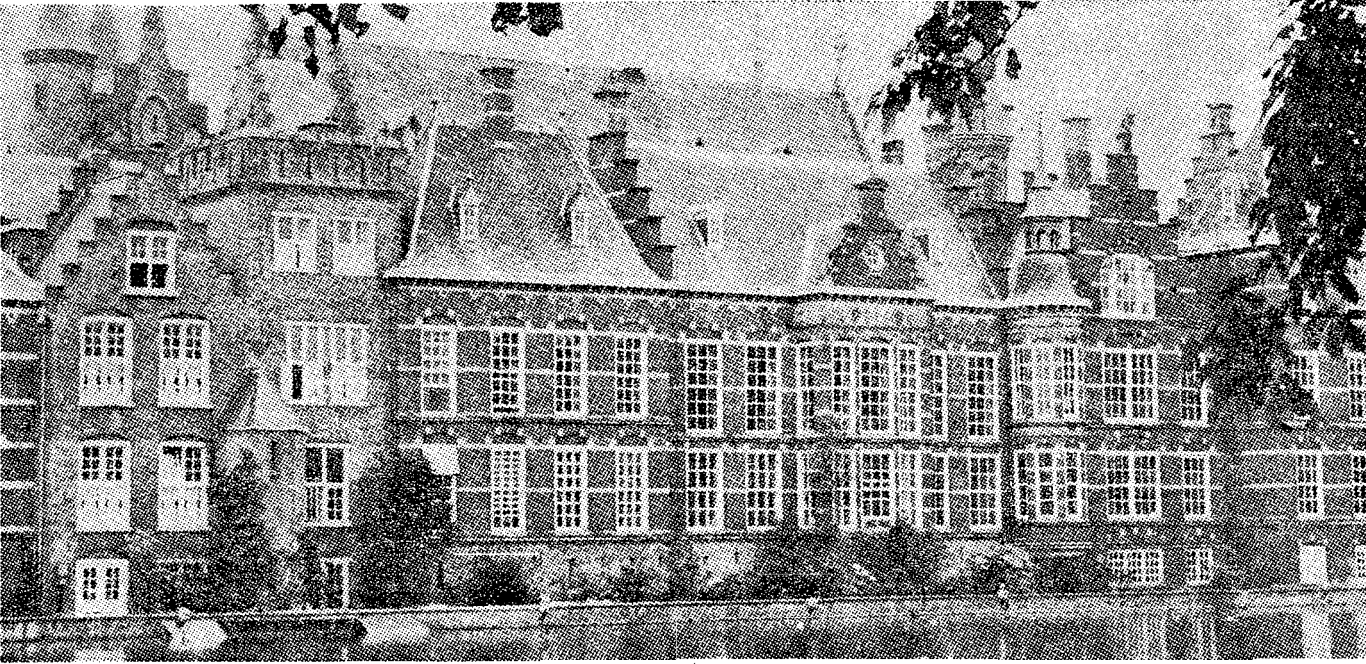
Het boek bevat voorts een groot aantal voorbeelden van gebouwde woningen. Daarnaast worden de woonvormen besproken, die nauw samenhangen met de functionele indeling van de woning van alleenstaanden. Het boek wordt besloten met een reeks wenken voor de inrichting en indeling, waaronder de aanschaf van de nodige huishoudelijke apparatuur.

Naarmate de algemene woningnood minder wordt zal de ruimte beschikbaar komen om de wensen van speciale groepen aandacht te schenken.

Het besproken boekje zal daarbij een waardevol hulpmiddel zijn. Wij wensen het in handen van burgemeesters, wethouders en raadsleden, bestuurders van woningbouwcorporaties, leden van vrouwenadviescommissies en voorts van een ieder die zich interesseert voor woningbouw- en huisvestingsvraagstukken.

¹⁾ Een uitgave van het Bouwcentrum, Weena 700, Rotterdam; 135 pag. met foto's en tekeningen, prijs f 6,90.

VOOR EEN APPEL EN EEN EI

DE RIJKSBEGROTING

In de week na Prinsjesdag hebben de Kamerleden ruim dertienhonderd pagina's aan begrotingsstukken in hun brievenbus gekregen. Voor zover al die stukken tenminste door de brievenbus konden. De Rijksbegroting voor het dienstjaar 1969 omvat zoveel stukken, dat de stapel bijna tien centimeter hoog is. En dan is de miljoenennota nog niet eens meegerekend. Of de Kamerleden al die stukken inmiddels gelezen hebben? Vergeet 't maar. Zo'n papierlawine is zelfs voor de politici van het Binnenhof teveel. Ieder bestudeert eerst de hoofdstukken, waarmee hij direct te maken heeft, d.w.z. de begrotingshoofdstukken, welke tot zijn c.q. haar portefeuille behoren. Na uiteraard eerst ieder op eigen wijs de Miljoenennota gelezen te hebben.

Algemene beschouwingen

Daarnaast zal ieder kennis nemen van de begrotingen, waarvoor hij of zij interesse heeft. Overigens, wij hebben geen Kamerleden gebeld om te vragen hoe ver ze waren. 't Is trouwens voor een groot deel huiswerk, want allerlei andere zaken waren en zijn in de Kamer aan de orde. De fracties zijn aan het bestuderen hoe de algemene beleidslijnen van de regering er uitzien, want op 8, 9 en 10 oktober a.s. zullen de algemene politieke en financiële beschouwingen worden gehouden. De algemene politieke beschouwingen plegen te worden gebaseerd op de troonrede; de financiële beschouwingen op de nota over de toestand van 's Rijks financiën, de zgn. miljoenennota.

De fracties scherpen de geesten en de tongen van hun fractie-voorzitters en financieel-economische deskundigen. De bewindslieden slaan zenuwpilletjes in — veronderstellen we — en met elkaar pogen ze er volgende week een boeiend en belangwekkend debat van te maken. Dat zullen wij hopen tenminste. Na de algemene beschouwingen begint dan het begrotingsfeest. Ieder begrotingshoofdstuk wordt door een vaste commissie voorbereid, welke behoort bij een bepaald departement. Daarna vindt vervolgens de behandeling in een openbare commissievergadering plaats, gevolgd door een behandeling in de Tweede Kamer.

1.300 pagina's

De Nederlandse burger, die de begrotingsbehandeling gedocumenteerd wil volgen is daartoe volop in de gelegenheid. Het ligt beslist niet aan de Staatsdrukkerij en -Uitgeverij, wanneer een Nederlander niet beschikt over de begroting voor 1969.

Voor de luttel som van twaalf gulden

krijgt u de gehele rijksbegroting — ruim 1.300 pagina's — en de Miljoenennota thuis gestuurd. Men beweert wel eens, dat iets voor een appel en een ei te krijgen is, maar voor de begroting zijn we geneigd te zeggen dat dit het geval is. Het is ons inziens ook van belang, dat de burgers op ruime schaal in de gelegenheid worden gesteld kennis te nemen van de begrotingshoofdstukken.

Het merkwaardige is echter, dat het aan weinig mensen bekend is, dat de rijksbegroting goedkoop in bezit te krijgen is. Daarom willen wij kiesverenigingen, Arjosclubs en bestuurders nog eens met nadruk op de geboden mogelijkheid wijzen. Een briefkaart met de mededeling wat u wenst naar de Staatsdrukkerij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage is voldoende. Wie nadere inlichtingen wil, belle 070-814511 en vraag naar de afdeling verkoop.

Wetsontwerp

Iedere begroting is gegoten in de vorm van een wetsontwerp, overeenkomstig artikel 133 van de Grondwet. Een begrotingshoofdstuk mag slechts uitgaven voor één departement bevatten. Elk hoofdstuk is uitvoerig toegelicht door de betreffende minister.

De Rijksbegroting omvat de volgende hoofdstukken: I Huis der Koningin; II Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin; III Algemene Zaken; IV Kabinet van de Vice-Minister-President; V Buitenlandse Zaken; VI Justitie; VII Binnenlandse Zaken; VIII Onderwijs en Wetenschappen; IX-A Nationale Schuld; IX-B Financiën; X Defensie; XI Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening; XII Verkeer en Waterstaat; XIII Economische Zaken; XIV Landbouw en Visserij; XV Sociale Zaken en Volksgezondheid; XVI Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk; XVII Onvoorzien Uitgaven.

Beheer financiën

De Comptabiliteitswet geeft bepalingen voor de regeling van het beheer van 's Rijksfinanciën.

Zij schrijft voor hoe de Rijksbegroting moet worden ingericht, wat de taak is van de minister van financiën in verband met deze begrotingsontwerpen en ook hoe de controle door de Algemene Rekenkamer moet plaatsvinden.

Deze wet bepaalt ook — in art. 6 — dat de rente en aflossing van de Nationale Schuld ten laste van een afzonderlijk hoofdstuk der begroting van uitgaven wordt gebracht, staande onder het beheer van de minister van financiën. Vandaar hoofdstuk IX-A, Nationale Schuld.

Hoofdstuk XVII heet Onvoorzien Uitgaven. Zeer bijzondere uitgaven worden uit dit begrotingshoofdstuk gedaan. Deze begroting bevat dan ook een pot van f 700.000,— voor giften van de Neder-

landse regering ten behoeve van door natuurrampen of oorlogshandelingen geteisterde bevolkingen.

Middelenwet

Een begrotingsontwerp moet de middelen aangeven, welke nodig zijn tot dekking van de uitgaven. Dat gebeurt in de zgn. Middelenwet. Hierin wordt dus een opsomming en overzicht gegeven van alle belastingen, retributies en andere inkomsten welke de staat in 1969 ten deel zullen vallen. De Comptabiliteitswet geeft weer regels hoe de Middelenwet moet worden ingericht. Zo moeten de hoofdstukken van deze wet zoveel mogelijk overeenkomen met de hoofdstukken van de begroting van uitgaven. Dat zijn derhalve de hoofdstukken I tot en met XVII.

In deze hoofdstukken wordt telkens aangegeven hoeveel voor ieder departement — en ook voor ieder onderdeel — ten hoogste mag worden uitgegeven. Toekenning van het bedrag betekent niet automatisch, dat het ook geheel wordt uitgegeven.

Afzonderlijk beheer

Wie nu denkt, dat hiermee alle begrotingsontwerpen de revue gepasseerd zijn vergist zich. Voor bepaalde onderdelen van de rijksdienst kan bij wet worden bepaald, dat er een afzonderlijk beheer voor zal komen met een eigen begroting en rekening, welke overigens ingericht moeten zijn als de rijksbegroting. Afzonderlijke begrotingen zijn er dan ook voor het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, Rijkswegenfonds, Landbouw-Egalisatiefonds, Gemeentefonds en Provinciefonds.

Commerciële bedrijven

Eveneens is het mogelijk bepaalde takken van rijksdienst anders te beheren, dan in de Comptabiliteitswet wordt aangegeven. Deze takken van rijksdienst moeten hiertoe dan echter bij wet zijn aangewezen. Dit geldt vooral voor bedrijven, welke op commerciële grondslag worden beheerd. Er zijn dan ook afzonderlijke begrotingen voor het Staatsdrukkerij- en -Uitgeverijbedrijf, het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie en de Rijkspostspaarbank, het Staatsmuntbedrijf, het Staatsvisserijhavenbedrijf en het Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen". Deze zojuist genoemde bedrijven bezitten geen eigen rechtspersoonlijkheid.

Miljoenennota

Wij noemden reeds de zgn. miljoenennota of de „nota over de toestand van 's Rijks financiën". Het woord nota zegt het al; het is geen wetsontwerp. Men kan zeggen dat deze nota „de regeringsfilosofie" bevat betreffende de te voeren begrotingspolitiek en de beoordeling door de regering van de financieel-economische ontwikkeling.

Deze nota is een lijvig boekdeel van 136 pagina's.

Het bevat zeven hoofdstukken: 1. Sociaal-economische ontwikkeling; 2. Vermoedelijke uitkomsten van de begroting 1968; 3. Begroting 1969; 4. De uitgaven; 5. De ontvangsten 1968-1969; 6. Meerjarenramingen 1969-1971; 7. Slotbeschouwing.

Verder nog 12 bijlagen waarin een indrukwekkend aantal gegevens bijeen is gebracht.

Ontwerp van wet

Een begrotingshoofdstuk bestaat uit verschillende onderdelen. Allereerst een „ontwerp van wet". Zo'n ontwerp omvat soms maar 1 pagina, bijv. hoofdstuk I, Huis der Koningin, maar soms ook 9 pagina's hoofdstuk XII Verkeer en Waterstaat of zelfs 18 pagina's nl. de Wet op de Middelen.

Ieder ontwerp heeft een vaste indeling in Gewone Dienst en in Buitengewone Dienst. Daarnaast is er dan een verdere verdeling, die naar gelang welk departement het betreft enigszins verschilt.

Ieder ontwerp kent echter een groot aantal artikelen, waarachter telkens een bedrag staat, waarover de minister na machtiging van de Kamer kan beschikken.

Memorie van toelichting

Achter het „ontwerp van wet" volgt de memorie van toelichting. Soms heel kort: 1 pagina, maar soms ook lang, bijv. bij Onderwijs en Wetenschappen 64 pagina's of Sociale Zaken en Volksgezondheid: 80 pagina's. In deze memorie geeft de minister als regel een

DOOR D. CORPORAAL

algemene uiteenzetting omtrent het door hem te voeren beleid en een artikelsgewijze toelichting op het ontwerp. Deze laatste toelichting is als regel zeer beknopt. Sommige memories van toelichting bevatten een inhoudsopgave bijv. bij C.R.M. en Onderwijs en Wetenschappen, hetgeen het gebruik vergemakkelijkt.

Bij de „memorie van toelichting" zijn als regel enkele bijlagen gevoegd (bij 24 van de 29 wetsontwerpen). De begroting van Buitenlandse Zaken bevat bijv. 5 bijlagen, te weten: 1 Personeel ressorterende onder het departement van buitenlandse zaken; 2. Bijlage betreffende de bezetting van de buitenlandse dienst; 3. Overzicht van de werkelijke en de geraamde personeelssterkte van het personeel, ressorterende onder het departement van buitenlandse zaken; 4. Inleiding op het Nederlandse programma van samenwerking met ontwikkelingslanden; 5. Overzicht van de Nederlandse hulpverlening 1969.

Zo bevat de begroting van Algemene Zaken o.a. een bijlage van 30 pagina's waarin een overzicht wordt gegeven van de civiele verdedigingsvoorbereiding in de diverse departementale sectoren.

Uiteraard zijn er tal van andere interessante bijlagen te noemen.

Staten

Ieder begrotingsontwerp gaat ook vergezeld van een „uitgewerkte en toelichtende staat van de uitgaven" en voor zover nodig een nadere splitsing en specificatie van de artikelen. En dit geschiedt alweer overeenkomstig de bepalingen van de Comptabiliteitswet. Tenslotte is aan ieder ontwerp dan nog een ramingsstaat van de middelen toegevoegd, d.w.z. een raming van het te ontvangen bedrag op elk der middelen.

Omvangrijk

Het zal wel duidelijk zijn dat op deze manier eer. begroting nogal omvangrijk kan worden. Het omvangrijkst is de begroting voor Sociale Zaken en Volksgezondheid (180 pagina's), gevolgd door Onderwijs en Wetenschappen (135 pagina's).

Landbouw (117 pag.) en Verkeer en Waterstaat (109 pag.).

De kleinste begrotingen zijn die voor het Huis der Koningin en het Provinciefonds (4 pag.), gevolgd door Onvoorzien uitgaven (5 pag.) en het Staatsmuntbedrijf en het Staatsbedrijf „Artillerie-inrichtingen" (7 pag.).

• *Vervolg op pag. 11*

ALI BABA PUCHINGER EN ENIGE CRISTENVIPS

Drs. G. Puchinger heeft weer eens een reeks interviews gehouden en ze na voorafgaande publicatie in „Libertas ex Veritate”, nu in boekvorm uitgegeven. Laat ik beginnen met te zeggen dat het een interessant, een pikant, een amusant en ook een relevant boek is geworden. Nadat prof. dr. L. J. Rogier een historische inleiding heeft geschreven, spreekt Puchinger met vijftien mannen van naam. Het valt op dat allen professor zijn, op een minister, een fractievoorzitter, een bisschop en een majoor-bij-het-Leger-des-Heils na.

De auteur heeft het wel in de geijkte figuren gezocht, tenminste voor het overgrote deel. Deze methode garandeert wel degelijke kost, maar weinig verrassends. Van de meeste gesprekspartners waren de standpunten immers al van elders bekend. Maar ja, je weet dan waar je aan toe bent, en veel mensen kijken nu eenmaal eerst naar de naam van de schilder voordat ze een oordeel over het schilderij durven uitspreken. En in dat opzicht kan men gerust zijn als men dit boek koopt: men krijgt gerenommeerde standpunten van gerenommeerde figuren, een enkele uitschieter naar boven en naar beneden niet meegerkend. Laat ik dus voorstellen, dat ik dit boek ieder aanbeveel die op een plezierige manier een erudiet forum wil horen spreken over actuele punten.

Kritiek

Kritiek heb ik wel, maar voor het merendeel is die kritiek gericht op een punt waarmee de auteur slechts zij-

delings te maken heeft. Het lijkt me tenminste niet de bedoeling van dit artikel om u lastig te vallen met allerlei details. Het punt waarom het me gaat is de keuze van het sleutelbegrip: „secularisatie”. Het gebruik dat Puchinger van dit woord maakt deed me denken aan de bekende vertelling van „Ali Baba en de veertig rovers”. In dat verhaal prevelt immers de held ook telkens een wonderlijke formule die steeds weer vele geheimzinnige deuren voor hem opent. Zo weet ook Puchinger vele geleerde monden te openen met de abracadabraformule „secularisatie”.

Het resultaat is een kaleidoscoop van opvattingen, waarderings- en veroordelingen die een niet bepaald helder begrip mogelijk maken van wat er daarmee aan de hand is.

Journalistiek lijkt me tegen deze methode niet veel in te brengen. Het forum reageert er graag mild en overvloedig op. Maar als één ding duidelijk wordt uit deze gesprekken, is het dat het woord „secularisatie” zo langzamerhand geheel onbruikbaar is voor de discussies over de situatie van de christen in de moderne wereld. Wij willen dat aan enkele voorbeelden toelichten.

Prof. Berkhof begint met scherp te onderscheiden tussen emancipatie en secularisatie. De „emancipatie” is voor hem het gunstige verschijnsel, dat de mens zich zijn roeping tot heersen over de natuur bewust wordt, en zich losmaakt van de machten die zijn zelfstandigheid in de weg staan. Maar „secularisatie” is volgens Berkhof dat de mens zich uit Gods hand losmaakt. Prof. Berkhof zelf erkent echter, dat „die goede emancipatie en de verwerpelijke secularisatie ineengestremeld liggen”.

Hij ziet de oplossing in een mondig gemeente die het geseculariseerde leven aankan en in die wereld toch met God weet te leven. Prof. H. R. Wijngaarden daarentegen verstaat onder secularisatie: „de taak van de kerk . . . om de wereld in handen te krijgen; of met een moderne kreet: om de wereld leefbaar te maken”.

Prof. H. van Oyen onderscheidt weer tussen „secularisme” (Gogarten) en „secularisatie”, en hij vindt secularisatie „een legitieme openheid en vrijheid voor het volle leven”. Toch noemt ook hij „secularisatie” een modewoord dat liefst zo spoedig mogelijk moest verdwijnen.

Laat ik vanwege de ruimte met deze terminologische verval-symptomen van de term „secularisatie” mogen volstaan.

Niet duidelijk

Er zijn echter ook nog andere punten die rondom dit magische woord beslist niet duidelijk worden.

In „secularisatie” zit: **seculum, wereld**. Wat bedoelt men daarmee? In alle discussies over de kreet „secularisatie” blijven we daaromtrent geheel in de mist. Om iets te noemen: men krijgt bij verschillende auteurs de indruk dat „wereld” een zelfstandigheid is. De een ziet „wereld” dan als een soort rimboe die door de mens tot zijn podium gemaakt moet worden, maar een ander vat die wereld op als een domein van duistere machten waar de christenstrijders een indrukwekkende zuiveringsactie organiseert.

Maar wat hebben dergelijke speculaties te maken met de bijbelse notie: „schepping”? In het N.T. bijv. wordt heel duidelijk het woord voor „schepping” gebruikt om daarmee de mensen aan te duiden. **In die gedachtegang is de mens dus één met alles wat uit Gods hand voortkwam.** Daar staat de geschapenheid niet tegenover de mens, laat staan tegenover de christen. In die samenhang is het woord „secularisatie” zinloos. Het zou dan zoiets als „verschepping” moeten betekenen. Maar dat behoeft de mens niet na te streven want schepsel is hij van meet af! En deze verwardheid hangt weer duidelijk samen met de mateloze chaos die er heerst rondom het woord „religie”. We kunnen dat hier niet uit de doeken doen. Alleen dit: het begrip „religie” is zo langzamerhand totaal subjectief geworden. Men zet zich telkens af tegen religie als prestatie van de mens: En uiteraard zit er in religie ook iets van de mens. Maar **Gods Verbond** is er ook! God stelt **Zichzelf** in een verhouding tot de wereld.

En het doet er eigenlijk niets toe of de mens in zijn laboratoria en fabrieken dit al of niet erkent. Want of hij het wil of niet, hij staat met zijn wetenschap en techniek, met zijn politiek en sociale houding verantwoordelijk tegenover zijn Schepper en Verlosser. Dat stond hij vroeger toen de kerk nogal eens de baas over hem speelde en dat staat hij nu, nu andere machten dat meer doen.

Leeg woord

En wil men de ontwikkelingsprocessen beschrijven die zich in onze cultuurwereld voordeden en nog steeds voordoen, laat men dan niet de toevlucht nemen tot het machtswoord „secularisatie”. Want het is een leeg woord, dat kennelijk de neiging vertoont aan God en Zijn schepping blindelings voorbij te gaan.

Dat Puchingers boek u deze dingen weer eens bewust kan maken is een nieuw motief om het te lezen.

Hilversum Dr. F. H. von Meyenfeldt

TELEGRAMMEN

BIJ GEBOORTE

PRINS FRISO

De fractievoorzitters van de K.V.P., A.R. en C.H.U. in de Tweede Kamer hebben op woensdag 25 september j.l. gelukstelegrammen verzonden aan:

H.K.H. Prinses Beatrix en Prins Claus.

Wensen U mede namens onze drie fracties heel hartelijk geluk met geboorte van Uw zoon. stop. hopen vurig dat hij tot vreugde van U beiden en het Nederlandse volk in vredige wereld voorspoedig moge opgroeien:

en aan:

H.M. Koningin Juliana en Z.K.H. Prins Bernhard.

Wensen U mede namens onze drie fracties heel hartelijk geluk met geboorte van Uw kleinzoon.

Beide telegrammen werden als volgt ondertekend:

SCHMELZER,
voorz. K.V.P.-fractie
BIESHEUVEL,
voorz. A.R.P.-fractie
TILANUS,
voorz. C.H.U.-fractie

BETALING

ABONNEMENTSGELD

Bespaart u zich de incassokosten! Op ons kantoor worden momenteel voorbereidingen getroffen voor het doen incasseren van de kwitanties voor het tweede halfjaar 1968.

De hieraan verbonden incassokosten ad f 1 worden de abonnees in rekening gebracht. U kunt dit voorkomen door zo spoedig mogelijk f 6 over te schrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage.

U bespaart ons tevens administratief werk. Doet u het echter spoedig!

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

Hotel-pension „Dreyeroord”

Telefoon 3169 - OOSTERBEEK

VLEUGELS EN VLEUGELLAM

*Met vleugels — de praktijk mocht het leren —
Kan men vaak goed manoeuvreren.
Maar een partij in Rotterdam
Werd door haar vleugels vleugellam.
Ja, inderaad, het kan verkeren.*

Van Doren

• *vervolg van pag. 9*

VOOR EEN APPEL EN EEN EI

Aan een begroting zit meer vast dan men oppervlakkig gezien zou zeggen. Voordat de begrotingshoofdstukken worden gepubliceerd zijn er al heel wat manuren ingestoken. Dat mag ook wel want nu verdiepen de volksvertegenwoordigers, de mr. Pluizers, zich in hetgeen de ministers en de staatssecretarissen aan het geduldige papier toevertrouwen.

Vette kluij

Het is geen wonder, dat de begrotingsbehandeling nooit voor nieuwjaar in de Tweede Kamer is afgelopen. Honderdvijftig mannen en vrouwen zijn zo niet uitgepraat over ruim 1.300 pagina's regeringsstukken, waar duizenden ambtenaren — naar we aannemen — op gezwoegd hebben. Met recht kan men zeggen, dat de Kamer een vette kluij heeft

en dat het een hele kluij is om er door te komen. De belangstellende staatsburger kan meelevens met de behandeling. Hij kan — zoals wij uiteenzetten — ook meelezen.

Voor de goede orde delen wij nog mede, dat de Miljoenennota ook afzonderlijk verkrijgbaar is voor de prijs van f 6,50. Ieder begrotingshoofdstuk is ook afzonderlijk verkrijgbaar en wel voor de prijs van 20 cent per vel (4 pag.). De koper is dan echter naar verhouding wel duurder uit.

Tenslotte

Ziet u de komende weken een volksvertegenwoordiger gebogen door het leven gaan, neem dan gerust maar aan, dat hij gebukt gaat onder de last van de begrotingshoofdstukken. Daarbij heeft hij dan het blijde vooruitzicht, dat hem een aantal nota's nog zijn toegezegd en dat ook een niet onbeduidend aantal wetsontwerpen staat aangekondigd.

Neen, een Kamerlid mag niet klagen over gebrek aan leesvoer. Trouwens u ook niet, want u kunt meelezen.

Pijn?
gebruik dan
SALONPAS

SALONPAS helpt tegen reumatische pijnen, gewrichts-, spier- en lende pijn, tegen pijnen, veroorzaakt door kneuzingen, stijve schouder, verstuikingen en zenuwpijnen. SALONPAS is een medicinale pleister die smeren en wrijven overbodig maakt. SALONPAS pakt de pijn bij de bron aan.

SALONPAS

Verkrijgbaar bij Uw apotheker of drogist. Prijs p. pakje v. 10 st. 1.65

Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam Korenaarstraat 55 Telefoon 231162

DE WEEK ROND

23 september: Onze Nederlandse roomse broeders hebben het niet gemakkelijk. Hun theoloog Schillebeeckx — aspirant ketter in de ogen van Rome — is er verdrietig over. „Je studeert de hele dag theologie, werkt voor de kerk, wordt dan verdacht van ketterij en wordt bedreigd met een proces waarvan je niets af weet”. Wees er van overtuigd pater dat wij als protestanten met ervaring op dit terrein met u in christelijke zin meelevens.

24 september: Al het water van de zee wast niet af dat de heer Roolvink, de minister van Sociale Zaken, een veel grotere rechtszekerheid heeft verstrekt aan de minnumloners dan welke minister voor hem — in welk kabinet dan ook! De communisten, de P. v.d. A. en nog een enkele bleven alleen staan toen het op zaken doen aankwam. Het „onderste uit de kan” en „het lid op de neus” blijft waar, heren. Kiezers voelen dat zuiver aan.

25 september: Het was een smartelijke dag voor die gehuwde mannen die hun „hoofd zijn van de echtvereniging” beleven op basis van een uitdrukkelijk wetsartikel. Een artikel overigens zonder enig rechtsgevolg. Boertien, Boertien — wat heb je ons aangedaan. De laatste strohalm uit onze vingers geslagen!

26 september: De gemeente Westdongeradeel doet het dan toch maar. De raad stuurde een felicitatiebrief aan Prinses Beatrix. Een goede zaak. Maar men vergat zichzelf ook niet: de oranje-bitter ging rond plus een gebakje van de burgemeester die even tevoren Abraham had gezien. Ook een goede zaak.

27 september: In Engeland betaal je op bijna alle goederen belasting. Eén uitzondering: kinderkleding is hiervan uitgezonderd. Aldus geregeld dat elke rok die korter is dan 60 centimeter vrij van belastingen is. Begrijpt u waarom de minirok in Engeland ook bij de moeders geliefd is? De fiscus daar schijnt nu toegeslagen te hebben. De belastingvrije zone is teruggebracht evenals de taillemaat. Belastingen zijn toch rare zaken, soms.

28 september: In Lexmond heeft een oud-AR-gemeenteraadslid toch zijn zin gekregen.

Plaats een ideeënbus in de gang van het gemeentehuis om de bevolking in de gelegenheid te stellen zich actief met de zaken der gemeente te bemoeien”.

De raad besloot deze maand dit idee uit te voeren.

Daarmee heeft Lexmond de eerste gemeentelijke ideeënbus.

Lexmonders — laat u bewegen tot meelevens ook op deze manier!

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

Voogd (PvdA) — Vragen van Kamerleden worden vaak als volgt beantwoord: „Uit ingewonnen ambtsberichten blijkt ...”. Zou het niet zinvoller en evenwichtiger zijn, niet alleen de ene partij (de instantie) maar ook de andere partij (de burger, die de klacht uitte over het beleid van een beleidsorgaan) te horen? **Boertien (AR)** — Wanneer komt nu ein-

delijk een ontwerp van wet, betreffende niet-registeraccountants?

De Goede (D'66) — Heeft de regering nu de toegezegde wenselijkheid onderzocht om te komen tot de instelling van een afzonderlijk ministerie van Technologie. **Prof. De Gaay Fortman (A.R.)** — N.a.v. een ingezonden stuk in Het Parool van 24 september jl. Is het juist dat personeel in dienst van de N.V. NACO wordt gestraft? Zo ja, wie legt die straffen op en is er voor de gestraften beroepsmogelijkheid?

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC

HABBO
HOUTBOUW
HARDINXVELD

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

TOTAALBEELD STAATSBESTEL DREIGT TELOOR TE GAAN

Bij de behandeling van de begroting van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk heeft de heer Kieft (A.R.) een aantal opmerkingen gemaakt welke te maken hebben met de organisatie en de taken van alle ministers.

Er wordt in deze tijd nogal veel gesproken over de doorlichting van taken en organisatie-onderzoeken. De heer Kieft heeft in zekere zin de alarmklok geluid ten aanzien van de samenstelling en organisatie van taken, die de regering uitoefent. Daarom willen wij zijn betoog zo volledig mogelijk doorgeven.

De heer Kieft begon met te constateren, dat de organisatorische wijze, waarop het beleid van de Regering moet worden gerealiseerd, in versneld tempo moeilijkheden zal opleveren. Er doen zich al jarenlang nieuwe taken voor, waarbij spreker denkt aan die op het gebied van het verkeer, van de ruimtelijke ordening, van het welzijnsbeleid, van de water- en luchtverontreiniging en van de ontwikkelingshulp. Deze taken worden toegewezen aan bepaalde, al jarenlang bestaande, ministeries. Men constateert dan — dikwijls achteraf — dat de inbouw van een nieuwe taak bij een bepaald departement niet of niet geheel klopt. Er wordt dan iets gevonden om aan de bezwaren tegemoet te komen.

Meestal gebeurt dit via incidenteel interdepartementaal overleg en zelfs via geïnstitutionaliseerd overleg of via stuurgroepen, waarbij spreker denkt aan Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Hierdoor ontstaat een vertragende werking.

De vele horizontale interdepartementale vervlechtingen maken een en ander nogal eens ondoorzichtig, zowel voor de Kamer als voor de burgers en ook voor de ministers.

Het staatsbestel is daardoor zo ingewikkeld geworden, dat het totaalbeeld teloor gaat en men als het ware wordt geconfronteerd met stukjes beleid. In wezen past men telkens een nieuwe taak in, of voegt die toe aan bestaande departementen. Wij zijn op de ver-

keerde weg als wij hiermede doorgaan. De heer Kieft informeerde of dit kabinet het totale werk, de taken van nu en die van de nabije toekomst, wil doorlichten of wil laten doorlichten om te komen tot functioneel bij elkaar horende groepen van taken, waarop de departementen worden afgestemd. Het werk, en de taken van het beleid zijn het allerbelangrijkste. De departementale indeling behoort slechts een efficiënt instrumentarium te zijn. Wie weet hoeveel bestaande doublures bovendien daardoor kunnen worden opgespoord.

Het antwoord van de minister was naar ons oordeel echter niet bevredigend: deze zaak van heroriëntering van de departementen is een zaak, die bij een kabinetsformatie aan de orde moet komen — het is ook een politieke zaak.

Zeker — een kabinetsformatie kan op een dergelijke heroriëntering van gunstige invloed zijn. Maar daarvoor is in elk geval nodig dat tijdig en grondig daarover een rapport klaar ligt.

Ook de vragen, die de heer De Goede (D'66) onlangs stelde over een mogelijk ministerie van Technologie, wijzen in dezelfde richting.

Men zal moeten oppassen voor een beleid dat gericht is op een restauratie van stukje tot beetje.

WIJ KOMEN BIJ EEN

De heer Tj. Walburg, A.R. Tweede Kamerlid houdt vanaf september iedere eerste en derde zaterdag van de maand spreekuur in hotel De Kroon in Leeuwarden. Dit bericht heeft al eerder in N.G. gestaan, maar de vermelde tijd was niet juist. De heer Walburg is op genoemde dagen te spreken van 10.00-11.30 uur, dus anderhalf uur.

Firma Jan de Mik

HARDINXVELD-GIESSENDAM

Aannemers van
OEVERVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL

Tel. 01846 - 2156 - 2484 - Hardinxveld-Giessendam

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES

EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - V.E.L.P. (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

SCHULING GIETERIJENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-
O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

EEN VEILIGE BOX

EEN BOX

Visser Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - Beverwijk - Tel. (02510) 25244

Gevestigd sinds 1919

FIRMA C. VERMEER EN ZON'S

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
Telefoon 01894 - 230
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale tafelanden.
Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers
Kappen - Regels - Stijlen, enz. enz.

Landbouwwerktuigenfabriek

VICON N.V.
NIJEUW-VENNEP
tel. 02526-855

N.V. AANNEMERS- EN HANDELSBEDRIJF

VAN OORD

Hoogstraat 73a - Telefoon 444 - Werkendam
Rijswerken - Grondwerken - Asfaltwerken

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, no. 41

12 oktober 1968

MR BIESHEUVEL TIJDENS DE ALGEMENE POLITIEKE BESCHOUWINGEN

POLITIEK WORDT VOOR ONS BEPAALD DOOR OMVORMING EN BEWUSTE BEÏNVLOEDING

In zijn inleiding zei mr. B. W. Biesheuvel hoe zijn fractie zich opstelt t.o.v. de regering.

„Ik heb het vorige jaar uiteengezet hoe onze fractie zich als regeringspartner zou opstellen. Die verklaring geldt ook nu nog onverkort en ik kan het heel bondig formuleren: steun waar mogelijk, kritiek waar nodig. Het kabinet heeft wat dat betreft enige ervaring met ons kunnen opdoen.

Het kabinet, welks defensieve opstelling mij in het afgelopen jaar vaak opviel, bleek over het vereiste incasseringsvermogen te beschikken om kritiek op te vangen en te verwerken. Wij kregen als het erop aankwam tenslotte een bij een goede defensie passende flexibele response en niet het botte Nee, waaruit zoveel politieke rarigheid kan voortkomen.

Aan een goed samenspel tussen Regering en parlement hechten wij dan ook grote waarde.

De heer Biesheuvel wilde zich slechts tot hoofdpunten beperken hoewel de verleiding om over elke begroting te spreken groot was. Hij hoopte in ieder geval dat minister Beernink een grote A.R. wens zal vervullen door de opkomstplicht af te schaffen.

Kenmerk politieke situatie

De heer Biesheuvel zei dat de politieke situatie in binnen- en buitenland gekenmerkt werd door een overgangsfase. „Dat geldt voor onze economie en voor de partijvorming. Het geldt ook voor onze betrekkingen met Indonesië — ik denk hierbij aan Nieuw-Guinea —, voor de situatie in West-Europa, voor de veranderingen binnen het Sowjetblok, voor de Amerikaanse samenleving, voor de oorlog in Vietnam. Het is allerwegen een overgangsfase met onzekerheden en daardoor met een veelvoud van mogelijkheden in goede of verkeerde richting.

Onze taak

Het dilemma waarvoor wij staan is niet, of wij behoudend of vooruitstrevend zijn, maar veeleer of wij ons politieke beleid zullen baseren op het volgen van ontwikkelingen dan wel op het vorm geven aan en omvormen van die ontwikkelingen. Het gaat daarbij in de eerste plaats om het karakter van onze veranderingsgezindheid en niet alleen maar om de zucht naar verandering. Wie volstaat met het behartigen van de lopende zaken, zal ervaren dat de zaken

De voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie mr. B. W. Biesheuvel heeft tijdens de algemene politieke beschouwingen, dinsdag jl. een uitvoerige rede gehouden. Op deze pagina en de pagina's 4, 5 en 9 kunt u lezen, zij het zeer verkort, wat de heer Biesheuvel te zeggen had over het regeringsbeleid in het algemeen, over het buitenlands, financieel en sociaal-economisch beleid en over onderwijs en welzijn. Een groot deel van zijn rede besteedde de heer Biesheuvel tenslotte aan de partijverhoudingen in ons land.

met hem op de loop gaan. Politiek wordt voor ons niet getypeerd door volgen, maar door omvorming en bewuste beïnvloeding. Zonder dat schieten wij te kort in onze politieke roeping, die haar grondslag vindt in onze levens- en wereldbeschouwing. Het najagen van de vrede, het bevorderen van hechte en nieuwe vormen van samenwerking tussen mensen en landen, het op redelijke wijze verdelen van de vruchten, door onze gezamenlijke inspanning verworven, en ook en vooral het besteden van extra zorg aan al degenen, die van deze vruchten onvoldoende profiteren, acht ik evenzovele elementen die wij vanuit onze christelijke overtuiging moeten benaderen bij onze politieke arbeid. Zo willen wij in de praktijk van elke dag proberen werkzaam te zijn. Daarbij zullen wij ook vandaag het pleit voeren voor activering of reactivering van het regeringsbeleid, wanneer wij het volgen van de gebeurtenissen in sterkere mate aanwezig achten dan de wil tot beïnvloeding en dat is bij het kabinet soms het geval.

De heer Biesheuvel besloot zijn rede aldus: „Ik heb vandaag het kabinet op verschillende punten onze waardering niet willen onthouden. Daarvoor was dan ook reden. T.a.v. andere, genoemde en nog niet genoemde punten — dat zal

morgen wel uit het betoog van de heer Goudzwaard blijken — is er bij ons kritiek. De bereidheid tot overleg, waarvan het Kabinet tot dusverre blijk gaf en onze positieve instelling als regeringspartner, die wij opbrengen, zullen ertoe moeten bijdragen voor onze kritiek redelijke oplossingen te vinden. Dit wat het bestuurlijke, het concrete beleidsaspect betreft.

In mijn betoog viel ook te beluisteren, dat ik in het kabinetsbeleid iets mis van initiatief, van echt vooruitzien, van originaliteit, van een voortdurend streven naar omvorming en vernieuwing van onze samenleving. Regeren omvat naast besturen immers veel meer dan het zich aanpassen aan en het volgen van ontwikkelingen. Bouwstenen daarvoor zijn volop te vinden in de m.v.t. op enkele begrotingen. Wij zullen van onze kant ook trachten bouwstenen aan te dragen voor het concrete beleid. Waar nodig, zullen wij activering en re-activering van het kabinetsbeleid stimuleren. Immers, tot omvorming, tot vernieuwing van de samenleving zijn wij geroepen. Ook voor de publieke zaak roept het evangelie ons daartoe op. Er bestaat een nauwe relatie tussen ons christen-zijn en onze visie op de samenlevingsorde. Een christen mag zich ten diepste met geen enkele samenlevingsorde vereenzelvigen, omdat zijn burgerschap niet van deze aarde, maar van de hemel is. Daarom is ons hoogste goed niet het vrije Westen als iets wat boven alles en ten koste van alles bewaard zou moeten worden en waarvoor

IN DIT NUMMER:

Op pagina 6 staat het eerste van twee artikelen over Stadsvernieuwing. De schrijver is drs. A. de Groot, hoofd-econoom stedenbouwkundige, hoofd sector survey van de afd. Stadsontwikkeling van de dienst Publieke Werken in Amsterdam.

Op pagina 7 schrijft ltn. kol. mr. A. Pot over de defensienota en meer speciaal over de marine.

Op pagina 8 schrijft de heer G. van der Meer een verslag over de Arjos-studieconferentie.

Verder op pagina 10 Het beeld der vaders, Oude en nieuwe citaten en Partij in de ether. Op pagina 12 staat De week rond.

Luister donderdag 17 oktober van 18.20—18.30 uur naar Hilversum II (298 m) de A.R.P. is dan weer in de ether.

alle ethische normen opzij gezet zouden moeten worden. In zijn bekende brief aan een dominee in Oost-Duitsland heeft Karl Barth ervoor gewaarschuwd, dat wij ons hebben te hoeden zowel voor „ostliche” als „westliche” Demonen. Zij komen ook in het Westen voor.

Een „verdediging” van het Westen die berust op het aanwakken van haatgevoelens jegens het Oosten is de slechtste verdediging, die er valt te bedenken. Een „ontwikkeling” van ons land en van het Westen, die op opoffering van menselijke waarden berust en het primaat toekent aan de economische groei achten wij niet aanvaardbaar. Onze geloofwaardigheid hier en elders in de wereld zal slechts kunnen toenemen, als wij erin slagen onze samenleving in waarlijk christelijke zin te vernieuwen. Dan moeten wij ons voor ogen houden — met dit woord van dr. W. A. Visser 't Hooft wil ik besluiten — dat recht en vrijheid de grote waarden voor ons in het Westen zonder evangelie slechts snijbloemen zijn, die bezig zijn te verwelken.”

WELK BUITENLANDS BELEID WIL REGERING?

KRITIEK had mr. Biesheuvel op hetgeen de troonrede vermeldde over het buitenlands beleid. Wat betreft West-Irian is het de A.R.-fractie niet duidelijk wat de regering met haar beleidslijn hoopt te bereiken. Hij twijfelde er aan of alle consequenties voor de papoea's, bij een volksstemming, door het kabinet zijn afgewogen. De heer Biesheuvel beloofde dat bij de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken de A.R. uitvoerig op deze zaak zal ingaan.

Biafra

De A.R. fractievoorzitter citeerde een brief van een groot aantal inwoners van Leeuwarden, gericht aan de fractievoorzitters, die aangeeft wat er in ons volk leeft ten aanzien van de kwestie Biafra.

„Wil de regering alle pogingen, onverschillig de vraag of zij een waarschijnlijke of zelfs maar mogelijke kans op succes hebben, in het werk stellen om met terzijdestelling van welke politieke en economische belangen dan ook, aan deze verschrikkelijke toestanden een einde te maken?”

De heer Biesheuvel vroeg of de regering nog eens zou kunnen meedelen wat de regering tot nu toe heeft gedaan om de nood te lenigen en het bloedige conflict te helpen beëindigen en welke mogelijkheden er nog zijn voor de toekomst.

Wapenleveranties

„Door de oorlog in Biafra is het vraagstuk van de wapenleveranties weer sterk in de publiciteit gekomen. De regering heeft gemeend, niet te kunnen voldoen aan het verzoek van onze collega de heer Visser van D-'66 om de Kamer in te lichten over wapenleveranties in het algemeen vanuit Nederland naar vreemde landen.”

Dat antwoord bevredigde de heer Biesheuvel niet geheel. „Van parlementaire controle is hier geen sprake.”

Hij begreep dat het vraagstuk gecompliceerd was maar hij drong er op aan dat de regering de Kamer dan vertrouwelijk zou inlichten over deze zaak. Het meerjarenplan van minister Udink voor de ontwikkelingshulp had de instemming van de heer Biesheuvel, waar het de forse stijging van de uitgaven

• vervolg op pag. 4

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

OOK TEL- EN REKENMACHINES
BRANDKASTEN GROTE SORTERING

De Clerqstraat 77, tel. 020 - 123711, Amsterdam
Zijweg 53, telefoon 023 - 29018, Haarlem
Laan van Nieuw Oost-Indië 12, Den Haag.

Snuif en wrijf
Uw verkoudheid van neus,
keel of borst weg met
DAMPO

WIDEK OVER ...

OPINIEVORMING

EEN van de actuele zaken in het gesprek van de politiek is de opinievorming. Trouwens, in vele sectoren van de samenleving is de opinievorming met name tegenwoordig een punt van formaat. Niet voor niets wordt over opinievorming veel gesproken en geschreven. Logisch is dat ook, alleen al omdat op zoveel manieren op zoveel gebied zoveel opinie gevormd wordt. Zoveel bijna, dat je er soms haast geen erg in hebt dat het gebeurt. Je praat en er wordt tegen je gepraat; er wordt geschreven en teruggeschreven (via pers, correspondentie, brochures, etc.), je hoort en ziet via radio en televisie (allerlei (gedeeltelijk) waars en onwaars), er zijn advertenties, spots en lichtreclames.

Waardevol

Een van de meest waardevolle vormen van opinievorming is nog steeds het gewone, het simpele gesprek tussen twee, tien, twintig mensen. Mensen, die hun mening over er weer laten horen (en naar elkaars mening echt luisteren). Mensen, die bereid zijn ieder hun eigen mening op tafel te leggen en uit die meningen het beste bij elkaar te halen en samen te voegen, te vormen tot de beste mening van dat ogenblik. Een mening, welke zij met elkaar opbouwen en met elkaar doorgeven aan anderen ter bevordering van opinievorming in weer bredere kring.

In de politiek is het gesprek eveneens een van de beste middelen tot goede opinievorming. In allerlei sectoren van die politiek, ook binnen de politieke partij als zodanig.

Daarom moeten in de diverse partijorganen ook de mogelijkheden tot het echte gesprek zoveel mogelijk worden verruimd. In die richting hebben wij ook als A.R.P. al enige tijd gezocht door bevordering van het vormen van gespreksgroepen; groepjes van mannen en vrouwen — tien, vijftien, hooguit twin-

tig personen —, die met elkaar in één keer of tijdens een paar bijeenkomsten (bijvoorbeeld bij iemand thuis) een bepaald politiek punt eens goed doorpraten. Kleine groepjes (twintig is eigenlijk al teveel), waarbij ieder voldoende in de gelegenheid is zijn mening op tafel te leggen, die mening te verdiepen of die mening te wijzigen wanneer bij nader inzien de opvatting van een ander toch beter lijkt. Gespreksgroepen, waarin de mensen niet alleen maar met elkaar praten, daarna naar huis gaan en daarmee afgelopen, maar gespreksgroepen, waarvan de deelnemers en deelnemsters hun in kleine kring doorgesproken opvattingen doorgeven naar het landelijk bestuur. Daardoor kunnen ook in dit bestuur de tot dusver bestaande meningen getoetst worden aan wat in de partij leeft.

Het beste

Uit de botsing der meningen moeten wij met elkaar het beste halen. Dat wil dus niet zeggen, dat de opvattingen van Elly of Dick of Louise of Kees volledig worden overgenomen door alle anderen. Dat betekent wel, dat hun meningen ook een rol spelen bij de uiteindelijke, definitieve, gezamenlijke standpuntbepaling. En daar moet je dan ook samen op dit moment mede akkoord gaan.

Wij gaan in onze partij bepaald met energie verder met het instellen van gespreksgroepen over belangrijke politieke onderwerpen. Landelijk, maar ook provinciaal en plaatselijk is dit gewenst met betrekking tot actuele zaken. Men kan dan zijn mening duidelijk naar voren brengen en daaraan is in onze tijd veel behoefte. Wij hopen, dat velen in dit seizoen zullen deelnemen aan plaatselijk te vormen gespreksgroepen over de landelijk van belang zijnde en aan de orde gestelde punten van het interim-rapport van de „18”. Iedere deelnemer kan dit keer persoonlijk een vragenlijst invullen, waardoor zijn eigen mening duidelijk naar voren kan komen. In voorgaande jaren kwam er steeds slechts één reactie van de deelnemers aan een plaatselijke gespreksgroep via één vragenlijst naar voren, waardoor mogelijk alleen meerderheidsstandpunten in een groep tot hun recht kwamen.

Wij verwachten van de nu geschapen mogelijkheid van individuele reacties van elke deelnemer aan een gespreksgroep apart een nog wat duidelijker inzicht in de opvattingen.

Dat is gewenst, mede omdat de resultaten van bijvoorbeeld zo'n driehonderd gespreksgroepen uit het gehele land niet zomaar representatief voor de gehele partij kunnen zijn. Immers, de gespreksgroepen komen toch vrij willekeurig tot stand. Hier komt er wel een tot stand, daar echter niet. Deze persoon doet mee, de ander niet. De resultaten van de gespreksgroepenactiviteit vormen geen representatieve peiling van de meningen van alle partijleden. Dan zou men andere methodes moeten volgen, waarbij dan overigens weer niet het zo belangrijke gesprek met elkaar in de groepen tot oetploffing zou komen. Afgezien daarvan, goede opiniepeilingen zijn kostbaar.

Resultaten 1967/1968

Niettemin is inmiddels hetgeen uit de gespreksgroepen naar voren komt toch wel interessant. Daarvoor zijn de resultaten van het vorige seizoen-onderwerp ook in een communiqué aan de pers medegedeeld. U hebt daarover dan

ook in diverse bladen, zeer in het kort, iets over kunnen lezen. Hier nu iets uitvoeriger.

Het landelijk aan de orde gestelde onderwerp was in het seizoen 1967/1968 „Functionering van de democratie”. Er werden hoofdzakelijk door de kiesverenigingen, (maar ook door enkele ARJOSclubs, al of niet samen met een kiesvereniging) 294 gespreksgroepen gevormd voor dit onderwerp. Het totale aantal deelnemers bedroeg 3.197.

De vragen, die bij dit gespreksgroepenonderwerp aan de orde zijn gesteld, werden geformuleerd in de periode voorafgaande aan die, waarin zich een aantal niet te voorziene politieke ontwikkelingen in ons land heeft voorgedaan. Door deze ontwikkelingen is — naar achteraf bleek — de vraagstelling onvoldoende afgestemd geweest op de situatie zoals die in het afgelopen jaar is ontstaan. Bovendien zijn de vragen bij nader inzien te weinig „uitgewogen” opgesteld, de verschillende antwoordmogelijkheden sluiten elkaar onvoldoende uit.

Mede hierop geleid dienen de resultaten met de nodige voorzichtigheid en onder voorbehoud te worden bezien.

Wat betreft onbehagen met betrekking tot de huidige functionering van onze democratie, wijzen 66 gespreksgroepen (22,5%) als oorzaak daarvan in de eerste plaats aan het onbehagen over de functionering van de staatsorganen; 20 groepen (6,8%) het kiesstelsel; 52 groepen (18,0%) het partijstelsel; 98 groepen (33,0%) de combinatie van de drie voorgaande oorzaken, 46 groepen (15,7%) zochten nog andere oorzaken en 12 groepen (4,0%) hadden terzake geen mening.

Voorkeur

Ten aanzien van de volgende vraag werd een puntenwaardering gevraagd. De vraag luidt: Waar heeft u voorkeur voor:

- het zelfstandig blijven voortbestaan van de A.R.P. als doel waarnaar gestreefd moet worden;
- het blijven aandringen op een samengaan met de C.H.U.;
- het streven naar één christen-democratische partij;
- een vooruitstrevende, christelijk-radicaal partij;
- een andere opvatting, namelijk...

De score was:

- 812 punten
- 564 punten
- 498 punten
- 671 punten

Het laagste getal geeft de hoogste waardering aan; een relatieve voorkeur dus voor c, een streven naar één christen-democratische partij, enz... Wij herhalen overigens, dat de vraagstelling onvoldoende duidelijk was voor een scherpe beantwoording; b. en c., alsmede c. en d. sluiten elkaar bijvoorbeeld niet (volledig) uit.

Dat blijkt o.a. uit het feit, dat 84 gespreksgroepen dan ook met name genoemde variërende en combinerende opvattingen naar voren brengen.

Vervolgens werd er op de vragenlijst op gewezen dat uit een gehouden enquête bleek, dat onder de kiezers de klacht vernomen wordt, dat zij te weinig zeggenschap hebben over de functionering van hun politieke partijen. 112 groepen (38,1%) waren het hiermede in het algemeen eens; 118 groepen (40,1%) waren het hiermede oneens; 64 groepen (21,8%) hadden terzake geen mening.

Ten aanzien van de A.R.P. hadden 217 groepen (73,8%) het oordeel: goed, voldoende, gunstig. Met een negatief antwoord terzake reageerden slechts 41 groepen (14%), terwijl 36 groepen (12,2%) geen mening hierover hadden.

Referendum

Tenslotte vermelden wij van de vragenlijst met betrekking tot het gespreksgroepenonderwerp van het vorige seizoen het volgende punt.

Het wordt steeds moeilijker te ontdekken hoe de burger over bepaalde politieke kwesties denkt. Een mogelijkheid om dat te weten te komen is rechtstreeks de mening van de kiezers te vragen (het zogenaamde referendum). Bent u voor of tegen het referendum. Voor waren 83 groepen (28%); tegen 198 groepen (67,5%); geen mening 13 groepen (4,5%). Ten overvloede wellicht: het gaat hier om het gebruik van het referendum, waarbij de kiezers over een zaak beslissen over de hoofden van de volksvertegenwoordigers heen. Hier bleef dus de beoordeling van de waarde van het houden van opiniepeilingen buiten beschouwing.

Hoe meer, hoe duidelijker

Interessante gegevens. Men zou alleen verlangen naar exactere gegevens betreffende hetgeen onder de mensen leeft. Mogelijk geeft de nieuwe methode van antwoorden niet per groep, maar per deelnemer duidelijker resultaten. Daarbij geldt overigens tevens weer: hoe meer deelnemers en dus hoe meer antwoorden, des te duidelijker het beeld.

Een duidelijker beroep om aan de gesprekken deel te nemen en uw mening te geven is, dunkt ons, tegenover u niet nodig.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan

Adres van redactie en administratie:
Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070)-183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:
f 6,- per half jaar
Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:
f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

A.R.J.O.S.

De A.R. jongerenorganisatie zoekt een

sekretaresse

die tot taak heeft de landelijke sekretaris bij zijn werkzaamheden te assisteren.

Het gaat hier om een veelzijdige en afwisselende werkkring waarbij zelfstandig gewerkt dient te worden.

Leeftijd: plm. 20 jaar.

Opleiding: mulo, steno- en typediploma.

Ervaring in sekretariaatswerkzaamheden strekt tot aanbeveling. Salaris overeenkomstig leeftijd, opleiding en ervaring.

SOLLICITATIES te richten aan: Bureau ARJOS, Dr. Kuiperstraat 3 te Den Haag. Eventueel telefonisch onder nummer: 070 - 183960.

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennep
02526-2541

STADSVERNIEUWING (I)

DOOR DRS. A. DE GROOT

Ernstige bouwvalligheid

MET het woord stadsvernieuwing wordt een zo omvangrijke problematiek aangesneden, dat beperking van het onderwerp noodzakelijk is. Dit artikel zal zich daarom in hoofdzaak bepalen tot een korte beschrijving van wat in stedeboekkundige, zo men wil planologische, zin aan de orde is. In een tweede artikel van de hand van ir. G. J. van der Heide zal het accent meer vallen op financiële facetten. Beide artikelen hebben de Amsterdamse situatie als achtergrond. Stadsvernieuwing wordt hier als een algemeen begrip gebruikt voor vele facetten (krotopruiming, sanering, stadsverbetering, rehabilitatie, reconstructie, enz.). De stadsvernieuwing heeft betrekking op de veroudering van stadsdelen. Vandaar, dat eerst een beschrijving van dit verouderingsproces wordt gegeven.

Verandering

Een bekend verschijnsel is de veroudering van een gebouw (een bedrijfspand of een woning). Dit behoort zich niet aan de buitenkant te manifesteren. Een oud gebouw kan naar zijn uiterlijk zelfs zeer waardevol zijn. Veroudering heeft daarom vooral betrekking op de gebruikswaarde. Een woning van 50, 100 of meer jaar geleden voldoet niet meer aan de eisen van thans. Dit zelfde geldt voor een bedrijfspand, een school of een kerk. In sommige gevallen kan tijdige modernisering een goede oplossing bieden. In andere gevallen staan de kosten hiervan in geen verhouding tot het resultaat, te meer, indien de bouwkundige toestand van het pand ook veel te wensen overlaat. In een dergelijke situatie leidt veroudering snel tot verval.

Wat zich met een gebouw voordoet, vindt ook plaats voor gehele stadsdelen. De innerlijke veroudering kan dan als volgt worden gekenmerkt. Het merendeel van de gebouwen voldoet niet meer aan de eisen van de tijd. De wo-

ningen vertonen vele gebreken, zoals te kleine vertrekken, onvoldoende licht- en luchttoetreding en onvoldoende sanitaire voorzieningen. De straten zijn te smal voor het verkeer; parkeervoorzieningen buiten de openbare weg ontbreken geheel, zodat de toch al smalle straten gevuld zijn met geparkeerde auto's. Roept dit reeds het beeld op van een onaantrekkelijke woonomgeving, dit wordt nog versterkt door schaarste aan speelruimte voor de jeugd, aan groenvoorzieningen en aan recreatiemogelijkheden.

De woonbuurten in de historische delen van onze binnensteden en in de 19e eeuwse wijken daaromheen vertonen doorgaans dit beeld. Doordat vele bedrijven (o.a. voor garages, voor industrieel gebruik, voor opslag van goederen) zich in de loop der jaren in de oorspronkelijke woonbuurten hebben gevestigd, wordt het woonmilieu verder aangetast. Ook de omstandigheden waaronder de bedrijven moeten produceren, zijn echter weinig ideaal. Vooral de bereikbaarheid per vrachtauto is doorgaans slecht, omdat het stratenstelsel nu eenmaal niet voor dit doel is ingericht.

De veroudering van de genoemde stadsdelen voltrekt zich des te sneller, naarmate nieuwe wijken in gebruik worden genomen. De bewoners gaan hun oude buurten met andere ogen bezien. Geleidelijk vertrekken er inwoners; de blijvers en de nieuwkomers gaan steeds meer de kenmerken van één bepaalde of enkele beperkte groepen uit de samenleving vertonen. De mate, waarin dit selectieproces zich kan voltrekken, hangt uiteraard sterk samen met de grootte van de oude stadsdelen.

Wat de bedrijven betreft, doen zich eveneens selectieprocessen voor, welke ertoe leiden, dat steeds meer marginale bedrijven in de oude buurten terecht komen.

In bovenstaande beschrijving komen de factoren, welke tot de veroudering leiden, uit het stadsdeel zelf. Er zijn ook, ten opzichte van het stadsdeel, externe factoren, welke tot veroudering leiden. Er is dan sprake van een structurele veroudering, hetgeen betekent, dat door de ontwikkeling van de

stad als geheel de bestemming van een bepaald stadsdeel niet meer in overeenstemming is met de behoeften van de totaliteit. Het verkeer en het vervoer spelen hierbij doorgaans een belangrijke rol, zomede de expansie van bepaalde stedelijke functies.

De beschreven verouderingsprocessen introduceren tegelijk wat in het algemeen de doelstelling van vernieuwing moet zijn, nl. de naar uiterlijk en innerlijk versleten stadsdelen zodanig geschikt te maken, dat zij in sociaal, cultureel en economisch opzicht weer een volwaardig deel van de stad worden.

Stadsverbetering

Een onderdeel van de stadsvernieuwing is de stadsverbetering, waarmee wordt bedoeld het, met behoud van vele bestaande elementen, weer geschikt maken van een stadsdeel voor toekomstige taken. Het omvat krotopruiming, woning- en milieuverbetering, rehabilitatie.

Stadsverbetering heeft doorgaans betrekking op stadsdelen die, als totaal gezien (plattegrond, verkaveling) en naar onderdelen (gebouwen) grote historische waarde hebben.

Aan de stadsverbetering zijn zowel algemene als bijzondere aspecten verbonden. De algemene aspecten zijn dat, voorafgaande aan de aanpak van een klein deel (bv. een buurt of straat) een visie moet zijn ontwikkeld op de totaliteit. In deze algemene structuurgedachte moet aandacht worden besteed aan de bereikbaarheid (functie openbaar en privé vervoer) en aan de bestemmingen in hoofdzaak (wonen, werken, overige bestemmingen). Het gaat hierbij vooral om het verkrijgen van het inzicht, aan welke voorwaarden moet worden voldaan, opdat het leven van de toekomst zich weer ten volle zal kunnen ontplooiën. Hiervoor moet het kader worden geschapen door de juiste infrastructuur (wegen, openbaar vervoer) en een goede afweging naar aard, omvang en plaats van de bestemmingen. Als een voorbeeld van een dergelijke structuurvisie kan worden genoemd het voor-ontwerp van de tweede nota over de Amsterdamse binnenstad 1).

Daarna komt als een bijzonder aspect aan de orde de uitwerking in deelplannen. Deze plannen voor bestaande stadsdelen zijn mogelijk, sinds de wet op de ruimtelijke ordening, die op 1 augustus 1965 in werking is getreden.

Voor de verbetering van een woonbuurt (als voorbeeld de Bethaniënbuurt 2) in Amsterdam) zijn belangrijke uitgangspunten:

— het scheppen van meer ruimte (licht, lucht, recreatie). Dit zal doorgaans gepaard moeten gaan met het slopen van panden en het vrij maken van volgebouwde binnenterreinen.

— het veranderen van bestemmingen. Bedrijfsbestemmingen, welke hinderlijk zijn voor de woonomgeving zullen moeten verdwijnen.

— het zo goed mogelijk inrichten van de woningen naar de eisen van deze tijd.

Het formuleren van zowel de algemene als de bijzondere uitgangspunten is slechts het begin van de stadsverbetering. De uitvoering hiervan vormt een probleem op zich zelf.

Deze uitvoering zal bijzonder veel energie vergen van alle betrokkenen en zal gepaard gaan met grote financiële offers. Voorzover gebruik kan worden gemaakt van initiatieven van de bewoners zelf, zullen deze een intensieve begeleiding van de stedelijke overheid van node hebben. Ditzelfde geldt voor de te verplaatsen inwoners en bedrijven. Daar met de uitvoering van de stadsverbetering vele jaren gemeoid zullen zijn, zal het proces in vele stadia van nieuwe impulsen moeten worden voorzien.

Reconstructie

Onder reconstructie wordt hier verstaan de volledige of nagenoeg volledige vervanging van een stadsdeel (buurt/wijk). Het gaat dus niet om de verbetering van het bestaande, maar

om een volledige amovering. Voor Amsterdam is deze reconstructie noodzakelijk voor de rond de binnenstad liggende buurten, welke in de 19e eeuw tot stand zijn gekomen. Om enkele namen te noemen: Spaarndammerbuurt, Kinkerbuurt de Pijp en de Dapperbuurt. Deze buurten hebben een zeer dichte bebouwing met vele inwoners, vele bedrijven en met nauwe straten. In sommige van deze buurten is de kwaliteit van de gebouwen (met name de funderingen) uitermate slecht.

Het is duidelijk, dat bij dit type van sanering het niet alleen gaat om het vervangen van oude woningen door nieuwe. Het gaat om een compleet nieuw stadsbeeld. Het verkeer, het parkeren en het openbare vervoer kunnen daarbij naar de modernste inzichten tot hun recht komen in samenhang met het wonen, de bedrijven, de parken en eventuele nieuwe instellingen, welke voor de gehele stad van betekenis zijn (ziekenhuizen, musea). In deze opzichten vertoont een reconstructieplan overeenstemming met de tot nu toe gebruikelijke uitbreidingsplannen.

Een groot verschil met deze plannen is evenwel, dat niet met een schone lei kan worden begonnen. Integendeel. Voordat daadwerkelijk de reconstructie kan worden aangevat, moeten duizenden woningen worden ontruimd en gesloopt, aan tienduizenden mensen een andere woning verschafft, vele bedrijven, grote en kleine, worden verplaatst. De enorme omvang van de reconstructie betekent, dat deze diep zal ingrijpen in het stedelijk leven. De binnenstad en de buitenwijken, het verkeer en het vervoer zullen alle op bepaalde wijze de invloed ondervinden. Door een versterkte overloop van de bevolking zal ook het gewest Amsterdam bij de reconstructie zijn betrokken. Een zelfde soort problematiek als voor Amsterdam doet zich ook voor in de andere steden van het land.

Enkele opmerkingen

In de na-oorlogse jaren heeft in Nederland het accent sterk gelegen op de realisering van uitbreidingsplannen. Een belangrijk streven daarbij was de opheffing van het woningtekort. In deze situatie was het op grote schaal vernieuwen van stadsdelen ondenkbaar en onmogelijk. Nu het einde van het (statistische) woningtekort in zicht komt, zal een belangrijk deel van onze inspanning, en vooral ons geld, op de stadsvernieuwing gericht moeten worden. De urgentie hiertoe is inmiddels groot geworden, omdat het slijtageproces niet heeft stil gestaan, eerder is versneld, doordat nieuwe stadswijken ontstonden.

De problemen, welke zich aftekenen, zijn vele en verdienen elk diepgaande studie. De amoveringen zijn dermate omvangrijk, dat zij volgens een weloverwogen plan tot stand moeten komen. Hieraan moet voorafgaan een verplaatsing van inwoners en bedrijven op een schaal, welke tot dusver onbekend was.

In de binnensteden zullen de nieuwe elementen met grote zorgvuldigheid ingepast moeten worden in het bestaande; maar ook in te amoveren stadsdelen zal, wat het nieuwe betreft, met grote zorg naar vorm en inhoud moeten worden gezocht opdat ten opzichte van de totaliteit een gaaf geheel ontstaat.

Een bijzonder probleem, dat zich vooral in de grote steden voordoet, is het op een juiste wijze leggen van de prioriteiten. Er zijn vele factoren, welke om voorrang strijden, zoals ernstige bouwvalligheid, slecht woonmilieu, vernieuwing infrastructuur (wegen, openbaar vervoer, parkeren), expansie van stedelijke voorzieningen. Deze factoren leiden niet alle in dezelfde richting. Ernstige bouwvalligheid komt niet steeds voor in die delen, waar b.v. vernieuwing van de infrastructuur aan de orde is. Welke keuze ook wordt gemaakt, er zullen buurten zijn, die, hoe slecht de toestand ook is, noodzakelijkerwijs op de „wachlijst” moeten komen. Er zal dan moeten worden nagegaan, of dan toch niet een vorm van tijdelijke rehabilitatie kan worden gevonden (dit wil dus zeggen extra geld) om voor deze in sociaal opzicht onaanvaardbare situatie enige uitkomst te bieden.

Ten slotte nog de vraag naar de verhouding tussen overheidsinitiatieven en particuliere initiatieven bij de stads-

• Vervolg op pag. 7

Vernieuwing infrastructuur (parkeren)

BINNEN RAAM VAN MOGELIJKHEDEN

MARINE WORDT AANGEPAST AAN EISEN VAN DEZE TIJD

DOOR LTN. KOL. MR. A. POT

Uit de jongste defensienota en de begroting voor 1969 blijkt duidelijk, dat de financiering thans het grote knelpunt is. De regering zag zich genoodzaakt „ook de financiële grenzen voor de veiligheidszorg nog strakker aan te halen”, zo lezen wij in de nota.

De financiering is bij defensie na de tweede-wereldoorlog steeds een moeilijk punt geweest. Behalve in de beginjaren van de NAVO. Er is sinds het begin van de vijftiger jaren sprake van een relatieve achteruitgang van onze defensie-inspanning, als men deze vergelijkt met ons nationaal inkomen; nl. van ongeveer 6,5 % in 1954 tot 3,9 % in 1968. De relatieve achteruitgang is eigenlijk sterker, dan in deze percentages wordt uitgedrukt, omdat wij in het begin van de vijftiger jaren een groot gedeelte van onze militaire uitrusting geschonken kregen van de Ver. Staten.

Het totaal van de overheidsuitgaven groeide in dezelfde periode van ruim 8 miljard tot ruim 23 miljard gulden. Daardoor daalde het aandeel van defensie ook hierin van ongeveer 23 % tot 13,8 %. Ook hier dus relatief een achteruitgang.

Hierop wordt door het vroegere lid van de Tweede Kamer, vice-admiraal bd H. C. W. Moorman scherpe kritiek geleverd in het juli/augustus nummer van „Ons Zeewezen”.

Hij schrijft hierover als volgt: „Het is een ononderbroken proces geweest in neergaande lijn, en zelfs iedere huisvrouw kan begrijpen — en zal dat dan zeker niet onder stoelen of banken steken — dat bij een voortdurende stijging van prijzen, huren e.d. er tenslotte een punt komt dat zij het huishouden

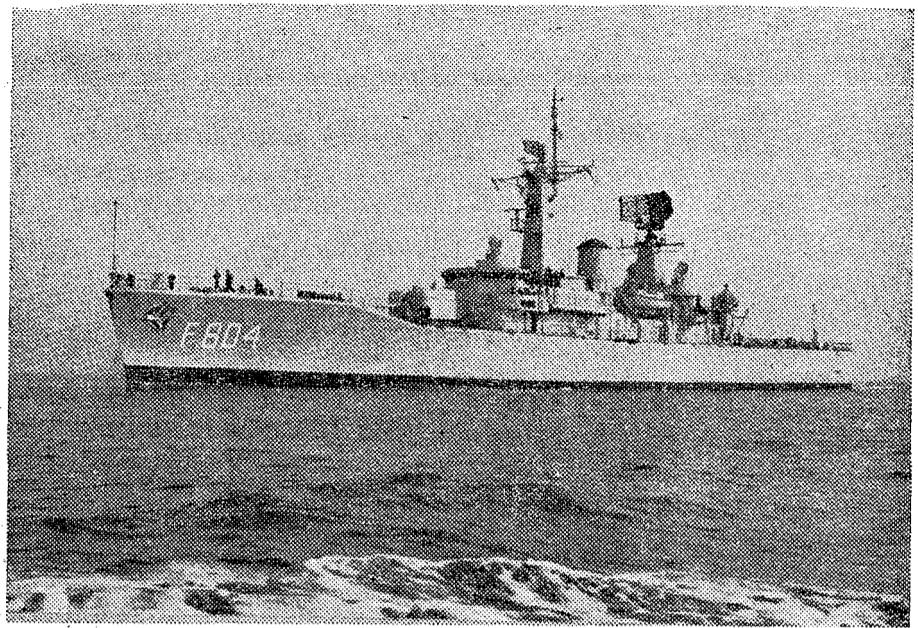
niet meer op dezelfde voet kan voortzetten wanneer zij van haar man maar steeds een dalend percentage krijgt van zijn salaris, dat jaarlijks juist wordt aangepast aan die stijgende kosten van levensonderhoud. De overheid zelf is daarvan het meest markante voorbeeld; tussen 1938 en 1966 eiste zij voor haar huishoudboekje zelfs een sterk oplopend percentage van het groeiende nationale inkomen op: 1938 23,1 % van 5,4 miljard gulden tegen 30,3 % in 1966 van een nationaal inkomen van 68,6 miljard gulden.

Tegenover defensie handhaaft diezelfde overheid een andere maatstaf en deze consequent doorvoerend deelt zij dan thans mede: Het laat zich aanzien dat in de komende jaren deze percentages nog zullen dalen.”

De vergelijking van de heer Moorman is suggestief. Zij gaat echter niet geheel op. Het is duidelijk dat een huisvrouw bij de voortdurende stijging van de prijzen meer geld moet hebben. Het is ook duidelijk dat de overheid bij een toeneming van de welvaart en een uitbreiding van de diverse taken over meer geld moet beschikken. Maar het is op zichzelf nog niet duidelijk, dat ook defensie hierin dan een evenredig aandeel zou moeten hebben.

Regeren betekent het stellen van prioriteiten. Een koppeling van de defensiebedragen aan een bepaald percentage van het nationaal inkomen of van het totale overheidsbudget is met deze gedachte in strijd. De regering zal de diverse taken tegen elkaar moeten afwegen en deze afweging moeten vertalen in jaarlijkse begrotingscijfers. Dit is een voortdurend proces.

De hoogte van de defensiebedragen houdt verband met de internationale situatie, op korte doch vooral op lange termijn bezien, met ons aandeel in de gemeenschappelijke NAVO-defensie en met onze nationale defensie-verplichtingen. En hier komen we op een punt waarbij een vergelijking ons wat meer houvast biedt, dan die van het huishoudboekje van de heer Moorman. Een vergelijking van de defensie-inspan-

Hr. Ms. Tjerk Hiddes, van de nieuwe „Van Speyk”-klasse

Diagnose

De diagnose die de heer Moorman stelt over de kwaliteit van onze huidige defensie is vernietigend.

Hij eindigt zijn beschouwing over de marine als volgt:

„Misschien zijn de bewindslieden te sterk beïnvloed door Marten Toonders stripverhaal over koning Hollewijns leger!” Eén van de punten die hij dan naar voren brengt is de steeds teruglopende personeelssterkte bij zee- en landmacht.

Is dit een reden voor kritiek? Wij kunnen hiertegenover stellen dat in elk land gedurende de laatste vijftig jaar de krijgsmachten steeds kleiner geworden zijn. Dit is allereerst een gevolg van de technische ontwikkeling.

Naar mate het materieel duurder en gecompliceerder werd, werden de krijgsmachten kleiner. Als de moderne krijgsmacht dezelfde personeelssterkte zou hebben als de krijgsmacht van vóór de eerste en tweede wereldoorlog zou defensie een onbetaalbare zaak zijn geworden. In elk land.

De snelle technische ontwikkeling heeft als gevolg gehad dat een groter accent is komen te liggen op beroeps- en vrijwillig dienend personeel ten opzichte van dienstplichtigen en dat de personeelsbehoeften in sterke mate aan wijzigingen onderhevig zijn. Deze trend zal zich ongetwijfeld voortzetten. Dit is geen reden om de alarmklok te slaan. Integendeel!

Als illustratie van de snel wisselende personeelsbehoeften in betrekkelijk korte tijd, is het verloop van onze landmachtbijdrage aan de NAVO leerzaam. In 1950 werd gestart met vijf, wat personeelsbezetting betreft, grote divisies. Momenteel bestaat onze landmachtbijdrage uit drie kleine divisies. Is dit een achteruitgang? Om deze vraag te kunnen beoordelen moet men allereerst in rekening brengen dat een moderne divisie tengevolge van de mechanisatie, motorisatie en grotere vuurkracht, in staat moet worden geacht een front-

aldus de heer Moorman. Hij geeft dan een opsomming van het aantal schepen, dat sinds 1960 uit de vaart werd genomen en wijst er op dat de aanschaf van een onderzeeboot met kernvoorstuwung door staatssecretaris Van Es definitief opgegeven zou zijn.

Om bij dit laatste punt te beginnen. Het is onjuist. Het streven van de marineleiding blijft namelijk onveranderd gericht op de verwerving van een dergelijke onderzeeboot in de toekomst. En wat het uit de vaart men van het vliegkampschip de „Karel Doorman” betreft, kan worden opgemerkt, dat de vervanging van dit schip door moderne maritieme patrouillevliegtuigen reeds jaren in het voornemen lag.

Uit het betoog van de heer Moorman krijgt men de indruk dat het één en al afbraak is bij onze marine. Dit is echter bepaald niet het geval. Zijn kritiek op staatssecretaris Van Es is dan ook onbillijk. Er kan namelijk bij de marine sinds 1960 een ontwikkeling worden geconstateerd die uit een oogpunt van een doelmatige bedrijfsvoering gunstig is. Als eerste punt kan dan worden vermeld, dat het de huidige staatssecretaris van marine gelukt is een groter accent te leggen op het varend gedeelte van de marine. Door een sanering van de walfuncties en een doelmatiger opleidingssysteem is het de marineleiding namelijk gelukt de paraatheid van de vloot sinds 1960 juist te verhogen door een groter aantal operationele schepen in de vaart te hebben!

In 1960 was slechts één van de beide kruisers operationeel en de helft van de twaalf jagers. Thans zijn beide kruisers operationeel en circa 8—9 jagers. Dat is niet ten koste van de vloot gegaan. Bovendien zullen de twee geleidewapenfregatten, die in 1974 gereed zijn, ook operationeel zijn. Deze fregatten dienen mede ter vervanging van de niet verwapende kruiser. Voorts werd het onderzeebootbestrijdings- en luchtdoel-potentieel uitgebreid en gemoderniseerd. Nieuwe wapensystemen als scheepsraketten tegen luchtdoelen deden hun intrede.

Dit zijn de belangrijke pluspunten, die de heer Moorman blijkbaar geheel over het hoofd ziet. De conclusie, die uit het bovenstaande kan worden getrokken is, dat de vloot binnen het raam van de financiële mogelijkheden is en wordt aangepast aan de eisen van deze tijd. In plaats van afkeuring verdient staatssecretaris Van Es daarvoor alle lof.

De kritiek van de heer Moorman op dit punt is de kritiek van een stuurman aan wal! Overigens deel ik zijn bezorgdheid ten aanzien van de financiering van defensie, met name voor wat betreft de krappe financiële middelen voor de nodige investeringen.

Financiering

Het grote knelpunt bij defensie, is momenteel de financiering. De verhouding van de investeringen en de exploitatiekosten is bij de drie krijgsmachtdelen een moeilijke kwestie. De exploitatiekosten staan sterk onder invloed van loonstijgingen, de verhoging van de algemene welvaart, de hogere eisen te stellen aan accommodatie e.d. Deze verhouding dreigt steeds meer verstoord te worden, daar de kostenstijgingen geen gelijke tred houden met het toegestane accres op de defensiebegroting tot 1971.

• Vervolg op pag. 8

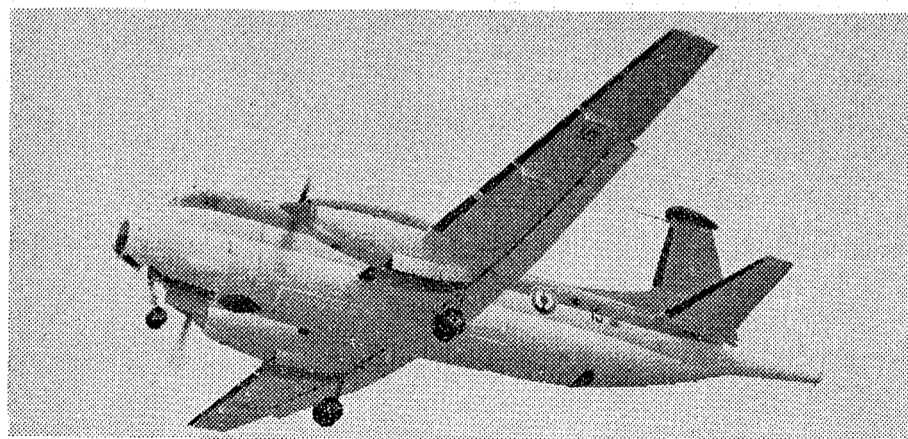
STADSVERNIEUWING

vernieuwing. Hierbij moet vooropstaan, dat in die stadsdelen, welke verouderd zijn, dit proces zover is voortgeschreden, dat de moeilijkheden, welke private initiatieven ontmoeten, doorgaans onoverkomelijk zijn.

Dit heeft zowel betrekking op de verwerving van de gronden (de grond is in handen van vele eigenaren), de amoveringen (woningen en bedrijfspanden soms in monumenten) als het tot stand brengen van de noodzakelijke infrastructuur (wegen en openbaar vervoer). Vooral dit laatste is dikwijls de gangmaker voor de verbetering en reconstructie. Dit alles leidt ertoe, dat voor de overheid een zeer omvangrijke taak is weggelegd, zowel in economisch als in sociaal opzicht. Hierop zal echter in zeer belangrijke mate door particuliere initiatieven moeten worden ingehaakt.

1) Voor-ontwerp van de tweede nota over de Amsterdamse binnenstad, Gemeentebled 1968, bijlage C.

2) „Nieuw leven voor een oude buurt” Uitgave Dienst Publieke Werken, afd. Stadsontwikkeling, maart 1968.

Maritiem patrouillevliegtuig „Atlantic”

ningen van de diverse NAVO-landen leert ons, dat ons land momenteel behoort bij de groepen landen, die het geringste deel van hun nationaal inkomen aan defensie besteden. Dit is wel een zaak om eens over na te denken.

Overigens is hiermee ook niet alles gezegd. Want we hebben het dan nog niet gehad over de vraag of het geringe aandeel, dat wij van ons nationale inkomen voor defensie bestemmen al dan niet doelmatiger wordt besteed dan in andere NAVO-landen,

breedte van ongeveer 20 kilometer te verdedigen.

Voor een divisie uit de beginjaren van de NAVO was dit slechts vier kilometer! Het is derhalve een wat simplistische redenering, wanneer men uit een vermindering in personeelssterkte, concludeert tot een verminderde defensie bijdrage.

Eenzijdige kritiek

„Het proces van teruggang is het nauwkeurigst na te gaan bij de zeemacht”,

MR. BIESHEUVEL OVER PARTIJVERHOUDINGEN

DE A.R.P. EN WIJ ALS FRACTIE KIEZEN VOOR EEN OPEN OPSTELLING

Mr. Biesheuvel is bij de beschouwingen ingegaan op de partijverhoudingen in ons land. Hij zei daarover: „Juist op het gebied van de partijverhoudingen leeft zeer sterk het besef, dat wij ons in ons land in een overgangsfase bevinden. Ook hier hebben sommigen weer de neiging de zaken over zich heen te laten gaan zonder zich af te vragen, wat voor de toekomst van ons land nodig is. Bij de discussie over de meest wenselijke partijformatie, over de vraag met wie men wel en met wie men niet wil samenwerken, blijft naar mijn mening het punt van de regeerbaarheid van ons land uiterst belangrijk.

Het dienen van de publieke zaak is onze eerste verantwoordelijkheid. De Franse politicus en wijsgeer Antoine Nicolas de Condorcet heeft het volgende gezegd — de man had een vooruitziende blik —: „Alle politieke partijen zouden zich een beetje minder met zichzelf en een beetje meer met de publieke zaak moeten bezighouden.”

Het lijkt mij een onbetwistbaar feit, dat een parlementaire meerderheid in ons land slechts kan worden gevormd, als een aantal partijen bereid is, samen te werken. Bereidheid tot samenwerking is in Nederland voorwaarde voor bestuurbaarheid van ons land. Wij kennen in Nederland twee soorten van par-

Drs. J. M. den Uyl

heden bij mij over D'66 te helpen opruimen. Ik heb namelijk mijn twijfels over de door mij aangeduide gouvernementele gezindheid van D'66 en wel op grond van recente uitspraken in die kring.

Is mijn twijfel ongegrond — dan vernemen ik het ook wel —, dan moet deze partij bereid zijn tot samenwerking met andere partijen in één kabinet. Welke zijn dan die partijen? Onlangs heeft prof. Verdam gezegd dat het meest onzindelijke denkpatroon is de wens dat alle andere politieke partijen ploffen. Het staat te lezen in het dunne boekje van de heer Puchinger.

Men is naar mijn besef bezig met iets destructiefs, met vernieling, wanneer men om zo te zeggen elke partij van meer dan een jaar oud van samenwerking uitsluit. Handhaaft D'66 een ontplofingsdoctrine ook, als niet de radicale kiesrecht hervorming tot stand komt, die D'66 wenst? Moet eerst de Partij van de Arbeid ontploffen voordat D'66 voor een zogenaamde progressieve concentratie gaat voelen? De heer Van Mierlo zou veel onduidelijks, waarmee D'66 in 1968 is behept, kunnen wegemen, als hij zo vriendelijk zou willen zijn, op mijn vragen in te gaan.

Exclusivisme

Mij duikt, er is reden ons zorgen te maken over het in het Nederlandse politieke leven aan de dag tredende exclusivisme. Exclusivisme en exclusiviteitsmanier is, naar het mij voorkomt, een gesecculariseerde vorm van de antithese, waarvan wij in de kring van de christelijke partijen zo'n last hebben gehad met elkaar, maar dan een antithese, zoals deze destijds door ons al was misvormd, namelijk tot een scheiding tussen mensen en tussen organisaties. Dat trof mij ook, toen ik de heer Jurgens uit berichten in de krant „hoorde” spreken op het congres in, naar ik meen, Arnhem.

De volgende argumenten kunnen tegen dit exclusivisme worden aangevoerd. Het is in strijd met de idee van een democratie. Een volwassen democratie veronderstelt bereidheid tot samenwerking in zo'n mate dat een parlementaire meerderheid in een land gevormd kan worden. Is het niet opvallend dat uitgerekend de mensen, die de idee van de democratie opricht, nieuw gestalte willen geven, zich het sterkst aan het exclusivisme overgeven? Hier is sprake van gebrek aan consistentie. D'66, de P.P.R. en Nieuw Links zijn reactiebewegingen. Zij zijn ontstaan, omdat men de bestaande partijen ge-

brek aan duidelijkheid verweet vaak niet ten onrechte. Het bleek niet altijd mogelijk bij de kabinetsformatie de combinatie van partijen tot stand te brengen, die programmatisch het meest voor de hand lag. Een van de belangrijkste desiderata van genoemde bewegingen is dan ook, door middel van een stembusakkoord of anderszins verheldering van de politieke tegenstellingen te bewerkstelligen, opdat de kiezer weet, waaraan hij toe is.

Intussen dreigt men het tegenovergestelde te bereiken van wat men beoogt. Als namelijk voldoende partijen maar te kennen geven, onder geen enkele omstandigheid met bepaalde andere partijen te willen samenwerken, ontstaat er een dwangpositie.

Wij drijven dan in ons land naar niet-evidente kabinetsformatie. Het is dan mogelijk, dat de confessionele partijen wellicht maar één regeringscombinatie kunnen aangaan, niet omdat zij deze

Mr. H. A. F. M. O. van Mierlo

combinatie zelf zouden wensen, ook niet omdat zij deze combinatie programmatisch het meest voor de hand liggend zouden vinden, maar eenvoudig omdat dit de enige mogelijkheid zou zijn om het land een regering te geven. Al weer signaleer ik hier een gebrek aan consistentie.

Wij behoeven het belang van het vraagstuk niet te onderschatten om toch te moeten vaststellen, dat wij met elkaar met de oogkleppen voor lopen, wij men van de politieke partijformatie een shibboleth maken. Er is meer aan de orde. Niettemin lijkt het erop, dat zowel D'66 als de P.P.R. en in zekere zin ook Nieuw Links een gemeenschappelijke visie op het onderdeel „Linkse concentratie” van groter gewicht achten dan een gemeenschappelijke visie op tal van andere politieke zaken, zoals de verhouding Oost-West, de ontwikkelingspolitiek, de industrialisatie, de werkloosheidsbestrijding. Men geeft een te zwaar accent aan één politiek probleem ten opzichte van andere politieke problemen. Wij dienen het gehele programma in het geding te brengen en op basis daarvan de mate van overeenstemming, die wij met elkaar kunnen verwerven, af te meten.

Wij houden dit betoog, omdat wij het zouden betreuren, indien het politieke talent, dat onbetwistbaar volop, in ruime mate, in D'66 onderdak heeft gevonden en zich ook heeft weten te ontplooien tijdens de verkiezingscampagne, door onbeholpen manoeuvreren van deze partij de gelegenheid zou missen, een bijdrage te leveren aan de vernieuwing van onze staatsinstellingen.

Het zal niemand bevreemden, als D'66 en in nog sterkere mate de P.P.R. op zoek zijn naar een eigen identiteit. Deze identiteit loopt gevaar, als men op voet van gelijkheid met andere partijen medeverantwoordelijkheden gaat aanvaarden voor het functioneren van ons staatsbestel.

Wij kunnen erover meepraten, hoe moeilijk dat is. Van dit gezichtspunt uit bekeken, begrijpen wij ook wel, dat deze partij hun handen — het is niet onvriendelijk bedoeld — liever niet vuil maken. Intussen laden zij daarmee toch de verdenking op zich, slechts in betrekkelijke zin als vernieuwers van ons politieke leven op te treden. De grens van de vernieuwing lijkt voorshands te liggen in het bewaren van de eigen identiteit.

Open partijformatie

De Antirevolutionaire Partij en wij als fractie kiezen voor een open opstelling, niet voor een exclusivistische opstelling. Wij bedoelen daarmee, dat wij niemand op voorhand willen uitsluiten van het dragen van medeverantwoordelijkheid in de Regering. Alle bona-fide partijen komen daarvoor in aanmerking. Dit betekent niet, dat alle partijen, al dringend, tegelijk aan de regering kunnen komen. Het zullen naar ons oordeel die partijen moeten zijn, die in concreto aan de hand van het programma in zijn geheel de grootste verwantschap vertonen.

Wij zijn ervan overtuigd, dat zowel de P.v.d.A. als ook D'66 beide onder omstandigheden een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de vernieuwing van de politieke structuren. Het is enghartig, te veronderstellen, dat zulk een vernieuwing geheel onmogelijk zou zijn bij samenwerking met de V.V.D. De mogelijkheden voor een vernieuwing worden nodeloos, en daarmee onverantwoord, beperkt, als de P.v.d.A. en D'66 zichzelf van deelneming aan de regering uitsluiten. Zeker is in elk geval, lijkt mij, dat hun invloed daardoor niet toeneemt.

De „18”

Over het beraad van de „18” kan ik kort zijn. Mijn opvattingen over de samenwerking van de drie christelijke partijen zijn genoegzaam bekend. Ik heb er nooit geheimzinnig over gedaan, noch in Den Haag, noch in Drachten. Wel is van onze kant altijd gewezen op een aantal voorwaarden. Ik noem er nog eens een paar. Er is de noodzaak van openheid; geen gesloten club dus. Voorts zullen de „18” elkaar moeten trachten te vinden op een positief, vooruitstrevend en inspirerend programma. Een belangrijk aantal bouwstenen daarvoor ligt te wachten in het zogenaamde interim-rapport. Tevens zullen de „18” moeten nagaan, op welke wijze, met welke partijen en met welke mensen zulk een programma het best kan worden uitgevoerd. Bezien vanuit het standpunt van de bestuurbaarheid van ons land, acht ik de tot dusverre verrichte arbeid van de „18” van grote betekenis.

Kerngegevens

Het zou een goede zaak zijn, als het kabinet zou kunnen bevorderen, dat het Centraal Planbureau tijdig een verkenning kan publiceren over de mogelijkheden van de Nederlandse economie, laten wij zeggen tot omstreeks 1975. Wij beschikken nu over „De Nederlandse Economie” — de groeinota heet het, geloof ik — van 1970 en de macro-economische gegevens van 1968—1971. Het zou, wanneer wij straks stembusprogramma's gaan maken en wanneer wij over een aantal kerngegevens beschikken, de duidelijkheid van de stembusprogramma's ten goede kunnen komen. Naar het mij voorkomt zou het de kiezers illusies kunnen besparen.”

WIJ KOMEN BIJEN

Het Prov. Comité Gelderland belegt op zaterdag 12 oktober a.s. een vergadering in „Royal”, Willemsplein te Arnhem.

Aanvang: 14.15 uur.

Spreker: Partijvoorzitter dr. A. Veerman over „Geen centrumpartij, wat dan?”

KONIJN

Voordat de heer Biesheuvel zijn beschouwingen begon, haakte hij in op de opmerking van de heer Van Mierlo (D'66) die gezegd had dat het kabinet een konijn was, dat spartelde in de grote handen van de heer Biesheuvel. Hij zei: „Voordat ik het vergeet wil ik opmerken, dat ik het verhaal van de heer Van Mierlo over dat konijn niet helemaal heb begrepen. Wat ik wel heb begrepen is wat ik naar ik meen door ds. Abma heb horen zeggen, namelijk dat een konijn tegen Kerstmis pleegt te worden doodgeslagen. Vroeger hield ik op de boerderij ook konijnen en dan was het altijd zo, dat de beste er het leven afbrachten. Die bewaarde je weer voor het volgende jaar voor de fokkerij, voor het nieuwe kabinet in 1971”.

tijen. Er zijn de gouvernementele partijen die medeverantwoordelijkheid voor het regeringsbeleid niet schuwen. Deze partijen kunnen tijdelijk in de oppositie worden gedrongen of zichzelf daarin dringen, zoals de laatste keer gebeurd is. Zij zullen zich echter niet vrijwillig — dat gold tot dusverre ook altijd voor de Partij van de Arbeid — in een oppositie isoleren. Daarnaast bestaan er andere partijen met uiterst extreme opvattingen aan de linker- en de rechter kant, die haar taak vervuld achten, als zij haar opvattingen kenbaar hebben gemaakt in het openbaar. Ik zou u deze vraag willen stellen: Is D'66 in de door mij aangegeven zin gouvernementeel?

De heer Van Mierlo heeft onlangs de christelijke partijen „onduidelijkheden per definitie” genoemd. Hij zal mij stellig behulpzaam willen zijn, onduidelijk-

WOUDA'S ZADEN
ORANJEWOUD
Vraagt nieuwe prijscourant
Tel. 05130-2141 - 2142

Snelle persen en vakkundig personeel staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken

periodieken boeken en handelsdrukwerk

DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drift 13 / tel. 030 - 19446
utrecht

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN voor lichtbeton

GRONDSTOFFEN

voor de steen- en keramische industrie

WEGENBOUWMATERIALEN

IN PRIMA BOTER EN KAAS
STEEDE DE BAAS

alle soorten groot en klein
komen uit de IJssel- en Lekstreek fijn

A. VAN HOUWELINGEN MOORDRECHT

Telefoon 305 (01827) - Weteringstraat 4

Hout- en
HOLZ-HER Metaalbewerkings-
machines

VAN DER SPFK

WOLPHAERTSBOCHT 214
ROTTERDAM - TELEF. 279755

M. C. van Staaveren

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIAKNOLLEN

JAN LINGEN'S

Betonindustrie N.V.

Veerdam 29 - Tel. (01850) 50123 - 50134
PAPENDRECHT

FINANCIËLE BESCHOUWINGEN VAN DRS. B. GOUDZWAARD

OVERHEIDSHUISHOUDING MAG NIET INFLATOIR WORDEN

Dr. B. Goudzwaard

DIT jaar behandelde drs. B. Goudzwaard, namens de A.R. fractie de politiek-financiële kanten van de Miljoenennota.

Hieronder volgt een samenvatting van zijn betoog. Wij komen hierop volgende week terug.

De huidige economische omstandigheden eisen een budgettair beleid, dat aan de volgende voorwaarden voldoet:

Het bevorderen, of althans niet belemmeren van het evenwichtsherstel.

Dit betekent, dat de uitgavenontwikkeling niet mag uitlopen op krachtige bestedingsimpulsen, maar door een voldoende groei van de ontvangsten moet worden geneutraliseerd. Er is m.a.w. eerder binding dan schepping van liquiditeiten door het rijk noodzakelijk.

Deze voorwaarde is noodzakelijk omdat alle bestedingsgroepen (investeringen, lonen) meer in opmars schijnen. Een ongelukkige begroting met te veel bestedingsimpulsen kan het evenwicht in onze economie wegvagen, voordat het echt bereikt is.

Binnen de uitgavenstijging moet een heroriëntatie plaats vinden ter bestrijding van de structurele werkloosheid. De begroting moet een tegenwicht bieden tegen het nog aanwezige spaartekort in de samenleving.

Dit betekent: niet overschrijden van de begrotingsruimte; een zeer beperkt beroep op de kapitaalmarkt. Doet het rijk een te groot beroep, dan zet ze de interest opnieuw onder opwaartse druk, met gevaren voor de interestgevoelige werkgelegenheid (bouwsector).

Bij het toetsen van de begroting aan deze eisen moeten zowel twee positieve als twee meer negatieve punten worden genoemd.

Positieve punten

De beperkte omvang van de optrekking belastingvrije voet per 1.1.69. Daardoor zijn de bestedingsimpulsen, die van deze belastingverlaging uitgaan, beperkt gebleven.

Ook te honoreren, dat deze optrekking tot de lagere- en middeninkomens is beperkt, en is ontkoppeld van de overige belastingplannen van het kabinet. De keuze, dat de belastingdruk verder toeneemt (blz. 87 milj. nota).

Gezien het feit, dat de uitgavenstijging bij alle bezuinigingspogingen toch hoog blijft, is stijging van de belastingdruk de enige verantwoorde financiële consequentie. Anders zou de overheidshuis-

houding een complete inflatie-haard worden.

In feite stijgen de overheidsuitgaven volgens deze begroting niet met 6% maar met 12,4%; dit evenaart het stijgingstempo van het kabinet-Cals.

Meer negatieve punten

De begroting zit vrij krap in haar structurele jas, en wel zo dat de inflatoire naden te zien zijn. Met name, doordat de minister de gehele stijging van de niet-belastingontvangsten bij zijn structurele ruimte heeft opgeteld.

Dit betekent bovendien, dat hij t.a.v. deze ontvangsten een pro-cyclisch beleid voert (hij laat zijn uitgaven gewoon meestijgen met deze meerdere ontvangsten).

Het beroep op de kapitaalmarkt is verhoudingsgewijs zeer groot, zodat de interest niet kan dalen en het strakke leningregime voor gemeenten gehandhaafd moet blijven.

De minister voelt dit kennelijk zelf ook zo aan: anders is namelijk zijn noodsporang van inflatoire financiering, buiten een conjuncturele daling van belastingopbrengsten om, niet te verklaren.

Daarom rijst zowel uit conjunctureel als uit structureel oogpunt de vraag of deze begrotingsopstelling wel als een duidelijke evenwichtsbevorderende bijdrage kan worden gewaardeerd. Gezien de slotbeschouwing in de miljoenennota heeft de minister t.a.v. het structurele effect die twijfel ook. De moeilijkheden lijken hier niet overwonnen, maar meer vooruitgeschoven.

Er is ook reden dit te zeggen, omdat dit begrotings- en kapitaalmarktbeleid in feite veronderstelt: een handhaving van de huidige hoge besparingen, en dus

ook de volledige handhaving van de plaatsgevonden verschuiving in de inkomensverdeling.

Dat de begroting hierop moet steunen, maakt haar vatbaar voor kritiek.

Bij het trekken van conclusies moet men overigens zwaar wegen, dat de minister door het plotselinge tekort van het gemeentefonds ad f 300 miljoen voor welhaast onoverkomelijke problemen is geplaatst.

Wij willen hier begrip voor opbrengen. Wel blijf er reden voor het uitdrukkelijk verzoek, of de minister in de komende jaren onverkort wil vasthouden aan zijn aanvankelijke stelregel, dat monetaire financiering alleen verantwoord is bij conjunctureel-tegenvallende belastingopbrengsten (die nu ontbreken).

Belastingvoornemens per 1-1-1970

De minister wil per 1.1.1970 het tarief corrigeren voor 900 miljoen, te financieren uit 600 à 700 miljoen nominale inflatiekopen en 200 à 300 miljoen uit een bijstelling accijnzen- en motorrijtuigenbelasting.

In het regeringsprogram van de A.R.-fractie wordt akkoord gegaan met een tariefscorrectie. Voor wat de omvang betreft wensen we ons thans ook nog niet te binden. Wel enkele kwalitatieve opmerkingen.

De ratio van deze verlaging schuilt in de aanwezigheid van de „inflatiekopen” in de belastingopbrengsten. Wanneer men die als dekking gebruikt, moet zeker zijn dat ze niet voor uitgavenstijging al gebezigd zijn.

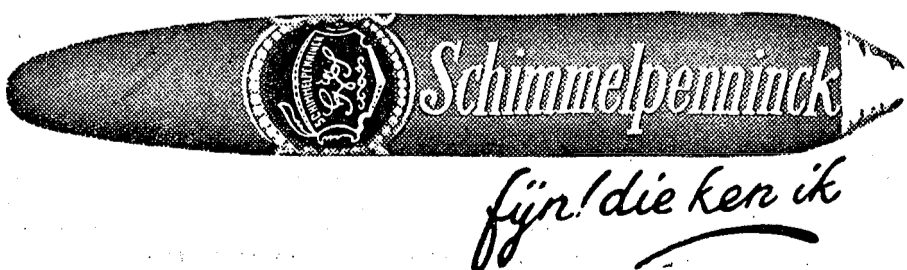
Begrotingsoverschrijdingen zijn daar al teken van. Daarom heeft de minister de omvang van de teruggave goeddeels zelf in de hand.

Wanneer hij de inflatiekopen voor uitgavenstijging gebruikt, en daarna ons verzoekt om terwille van de dekking van de belastingoperatie alsnog de indirecte belastingen te mogen verhogen, zullen wij hem op dit pad niet gemakkelijk volgen.

In ieder geval wordt dan door de AR opnieuw de eis gesteld van de regeringsverklaring, dat dan aan minst draagkrachtigen en kinderrijke gezinnen compensatie moet worden gegeven — en voor ons betekent dat: uit de algemene middelen.

Hoe financieel gezonder het beleid van de minister is, des te lichter zal hij dus ook het door hem geponeerde bedrag van 900 miljoen kunnen benaderen. Of hij het ook daadwerkelijk zal bereiken, is een andere vraag.

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

DE MEXICAANSE HOND

Wordt het nieuws van sportieve prestaties

Der in Mexico kampende naties

Voor ons niet wreedaardig verstoord

Door de Mexicaanse hond, die men hoort

In verklaarbare demonstraties?

Van Doren.

DE WEEK ROND

- 30 september** Tante Pos was vroeger in de ogen van heel velen een overheidsbedrijf waarover de klanten met bijzondere waardering spraken. Een voorbeeld van service! dames en heren, en niet duur! Terecht. Kom daar nou es om.
Brief en briefkaart het volgend jaar 5 cent omhoog. Je kunt binnenlandse brieven dan goedkoper vanuit Brussel verzenden naar Nederland! En verhipt: of daar nu een P.v.d.A., K.V.P. of A.R. minister zit — er komt maar geen verandering in de stijging der tarieven, ven.
- 1 oktober** De firma Tumeno zou op het randje staan van een faillissement door fouten van de computer, aldus de Telegraaf (een dagblad). De districtsbestuurder van de katholieke bond van werknemers in het metaalbedrijf — St. Eloy — werd daarom 's morgens vroeg in Utrecht de stuipen op het lijf gejaagd.
„Er komen weer 1000 man op straat te staan”.
Dat heb je als je Telegraaflezende leden in je bond hebt.
- 2 oktober** Tans, voorzitter P.v.d.A., de enige katholiek nog in de top, zegt: ik weg, welnee, daar staat nog niets van vast.
V. d. Doel - Kamerlid P.v.d.A.: Tans gaat toch in maart a.s. Tans opnieuw: hoe komt die jongen erbij.
V. d. Doel: je zult het zien, want Vondeling is stukken beter nu. Heeft Vondeling toch raak geschoten in de kring van Nieuw Links met z'n opmerking dat samenwerking met K.V.P. 0,000 % kansen heeft?
- 3 oktober** Maastricht moet een universiteit hebben. Als aanloop daartoe moet daar de achtste medische faculteit komen.
Weet u wie dit eist? De Limburgse afdeling van de P.v.d.A. Zij vraagt aan de P.v.d.A. Kamerfractie politieke druk uit te oefenen op dit punt.
Als de P.v.d.A. dit om wijze redenen niet zou doen, komt er dan weer een stuk pluriformiteit (het ideaal van Den Uyl) bij?
- 4 oktober** Het zou ons een lief ding waard zijn als één van de grote Nederlandse kranten uitkwam als ware zij door de regering gecensureerd (gecontroleerd).
Dan zou deze krant de lezer laten voelen hoe groot het voorrecht is om in een land te leven waarin de pers zonder vrees al het nieuws kan laten drukken. En tegelijk ervaren wat de Tsjechen nu onder vinden.
- 5 oktober** Naast elkaar op één pagina van een dagblad: „Monstershow in Parijs met dozijn premières”, en „Helpt Irene helpen — honderd vrijwilligers voor Biafra”. Zo is het in de wereld ook. Om van te ijsen soms. Wat doen we.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

Walburg (A.R.)

1. Is het waar dat de erfpachten in de N.O. polder tot het drie- en viervoudige stijgen?

Als dat zo zou zijn wil de minister dan

de redelijkheid daarvan aantonen.

2. De oogstwerkzaamheden stagneren al enkele weken. Het is daarom nodig de dienstplichtigen die voordien in de landbouwsector werkten een verlenging

studeer PBNA

néém die barrière

Als u die ene speciale PBNA-cursus neemt, die voor u gemaakt is (één van de 1300 die er zijn), dan staat niets uw carrière in de weg. Dan neemt u elke barrière. Want met PBNA neemt u de draad op, waar die is blijven liggen (maar niet moet blijven liggen). PBNA begint waar uw opleiding (LO, LTS, MTS, HTS) ophield, zet zich af op wat er aan talent in u leeft, bouwt verder op de praktijkkennis die u al verworven hebt.

Zo vormt u uzelf tot een man van aanzien. Eén die gezag heeft en actie kan nemen. En overal open deuren ontmoet. Een specialist die veel kan vragen. Want overal is respect en waardering voor het PBNA-diploma of een ander erkend examen. Welke van de zeven studierichtingen kiest u met uw persoonlijke PBNA-studieadviseur? Werktuigbouw, elektrotechniek, elektronica, procestechniek en chemie, bouwkunde, weg- en waterbouw of organisatie en administratie? Mogelijkheden te over, kansen te over - en let wel: geen onnodige studieballast! Néém die barrière die op de weg naar een goede toekomst staat en vraag inlichtingen bij PBNA.

KONINKLIJK TECHNISCUM

VBSinge 545 - Arnhem

Erkend door de Inspectie Schriftelijk Onderwijs met medewerking van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

toe te staan van het normale oogstverlof met een x aantal weken.

Aantjes (A.R.)

Er ligt een toezegging van de minister (begin 1967) om een vestigingsbesluit Grond-, Weg- en Waterbouw te creëren. Waar blijft de inlossing van deze belofte?

Visser (D'66)

Is de minister bereid een aantal zieke kinderen uit Biafra tijdelijk toe te laten voor medische behandeling?

Boersma (A.R.)

Gaat de minister, naast de al door de regering aangekondigde compensatiemaatregelen i.v.m. de prijsstijgingen, als gevolg van de invoering van de b.t.w. het minimumloon verhogen per 1-1-'69? Zo ja, hoe doet hij dat en hoe hoog wordt dan het minimumloon.

BETALING ABONNEMENTSGELD

Bespaart u zich de incassokosten! Op ons kantoor worden momenteel voorbereidingen getroffen voor het doen incasseren van de kwitanties voor het tweede halfjaar 1968. De hieraan verbonden incassokosten ad f 1 worden de abonnees in rekening gebracht. U kunt dit voorkomen door zo spoedig mogelijk f 6 over te schrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuyperstraat 3 te 's-Gravenhage. U bespaart ons tevens administratief werk. Doet u het echter spoedig! Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

lingerie - korsetterij

dekker

DE LIER - NAALDWIJK - DELFT DEN HAAG - VOORBURG
Markt 49 Beeklaan 366 Herenstr. 107-109

v.h. GEBR. HARKEMA

SINDS 1948 JOHAN STAAT - DORDRECHT

Automateriaal tel. 39429
Gereedschappen tel. 39433
Hang- en Sluitwerk tel. 33221
IJzerwaren tel. 34303
Bevestigingsartikelen tel. 34303

Zowel voor WONING, GARAGE, FABRIEK of SCHIP
Levering als regel uit voorraad - Groothandel en fabrieksagent

Firma A. van Roon

Speciaal adres voor
watersport- en kampeerartikelen

WESTHAVENKADE 61 - VLAARDINGEN
Telefoon 010 - 343492 en 343046

LEIDEN EN OMSTREKEN

Leiden • Oegstgeest • Alphen v/d Rijn

Leiden:
Breestraat 65, tel. 21800

Oegstgeest:
Geversstr. 41, tel. 52917

Alphen a.d. Rijn:
v. Manderslootstraat 60

ZEELAND

- FLOORFLEXVLOEREN
 - COMPLETE KEUKENS
 - LOSSE KASTEN
- Prima materiaal voor elk interieur

BOUWMATERIALENHANDEL

A. DE JAGER-TOLHOEK N.V.

GOES - filialen Middelburg - Vlissingen

AANNEMERSBEDRIJF J. WALRAVEN

Nieuw te bouwen
woningen te koop

Noordweg 297 - Telefoon 01180 - 2589 - Sint Laurens

AANNEMINGSBEDRIJF

„SCHOUWEN-DUIVELAND" N.V.

Schuithaven 10 - Zierikzee - Telefoon 01110 - 2478

Het adres voor uitvoering van BETON-, WATER-, WEG-
GENBOUW- EN CULTUURTECHNISCHE WERKEN

NIEUWBOUW

ONDERHOUD

GEBR. JOBSE

aannemersbedrijf

SEROOSKERKE (W) - TEL. (01189) 297-343-341

AMSTERDAM

GEZOND, GEZELLIG EN 'T GOEDKOOPST
is het stoken met de kolen van de

FIRMA S. DOGGER Hzn.

SCHINKELKADE 14 - TELEFOON 72 25 16

ANTRACIET, BRECHCOKES en OLIE voor centr. verwarming

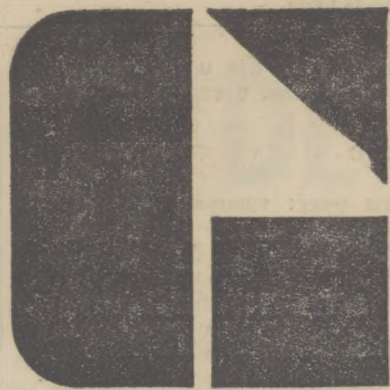
Postweg 91 - Javanstraat 199 - Krugerplein 29 - Dapperstraat 16 - Jan van Galenstraat 60
Jan Everckenstraat 130 - Hugo de Grootplein 20 - Spaarndammerstraat 97 - Bentinckstraat 28
Buiten Oranjestraat 28 - v. d. Heistplein 9 - Westerstraat 138 - Spreuvenpark 3 - Ribastraat 39
Tuinstad Osdorp, Tussenmeer 62

Alle verzekeringen, financiering en
hypotheek (event. zonder aflossen)

HERNGREEN'S Assurantiekantoor

Stadionkade 111 - Amsterdam - Telefoon 72.88.25

Abonneert u op
Nederlandse Gedachten

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, nr. 42

19 oktober 1968

ARGUMENTEN

Waarom zou u lid van een politieke partij worden en waarom dan uitgerekend van de A.R.P.? Zie pagina 2, Widek over... Argumenten.

BINNENLANDSE ZAKEN

Afgelopen donderdag is de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken begonnen. Wat daar allemaal aan de orde komt kunt u lezen op pagina 4.

LATIJS-AMERIKA

Op pagina 5 en 11 staat een eerste artikel van dr. K. J. Hahn Latijns-Amerika — een continent in gisting. Dr. Hahn gaf zijn eerste bijdrage als titel mee Dramatische taal der feiten. De schrijver is directeur van het vormingscentrum van de Europese Unie van Christen-Democraten in Rome.

KRAPPE JAS

Tijdens de financiële beschouwingen in de Tweede Kamer zei drs. B. Goudzwaard dat de begroting voor 1969 in een te krappe structuurele jas steekt. Zie pagina 6 en 7 waar de rede van de heer Goudzwaard geheel staat afgedrukt.

SAMENVOEGING

Op pagina 8 schrijft de heer J. C. de Ridder een tweede artikel over de Drechtsteden. Ditmaal Samenvoeging binnen het Drechtstedenverband.

STADSVERNIEUWING

Op pagina 9 kunt u lezen hoe de stadsvernieuwingen in ons land gerealiseerd moeten worden en wat de financiële aspecten van die stadsvernieuwing zijn. De schrijver van dit tweede artikel over dit onderwerp is ir. G. J. van der Heide hoofdingenieur, hoofd van de afd. Grondbedrijf van de Dienst Publieke Werken van Amsterdam.

PARTIJ CONVENT

Op 26 oktober a.s. is het Partij Convent. U kunt er ook heen, maar dan moet u snel zijn. Zie pagina 10. Op deze pagina ook oude en nieuwe citaten.

HET INKOMEN VAN DE KROON

HET is nu al weer bijna acht jaar geleden dat het inkomen van onze koningin werd verhoogd tot 2 1/2 miljoen gulden per jaar. Vier jaar geleden stond de noodzakelijkheid van verhoging reeds zonneklaar vast. Maar in 1966, toen het kabinet-Cals met een daartoe strekkend voorstel kwam, laaiden de emoties zo fel op — met name in de kringen van de toenmalige regeringspartner (PvdA) — dat het gewenst was dit ontwerp aan te houden. Terecht. Het zou naar ons oordeel fataal zijn als ons koningshuis het centrale punt zou worden van politieke tegenstellingen.

Het nieuwe voorstel

Het kabinet De Jong kwam 11 juli 1968 tot de conclusie — mede na een advies van de Raad van State, dat ter vertrouwelijke kennisgeving óók aan de beide Kamers werd verstrekt, dat 1. een staatscommissie bestuderen moet of de huidige grondwettelijke regeling met betrekking tot het inkomen van de Kroon moet worden herzien. Het privéleven van de koningin is immers hoe langer hoe meer met het staatsbelang ten nauwste verweven. En hoezeer de eigen vrijheid en de eigen wijze van leven van de koning moet worden geëerbiedigd, brengt de ministeriële verantwoordelijkheid mee de grens van het staatsbelang nauwer te wegen. De ministers zijn genoopt zich „in te laten” met het privéleven van de koningin; 2. de bestaande belastingvrijdom voor personele lasten, in de grondwet genoemd, nader moet worden bestudeerd; 3. binnen de bestaande grondwet er toch een nadere verbeterde financiële regeling moet komen.

Dit laatste punt is gewoonweg een zaak van rechtvaardigheid ten opzichte van het koninklijk huis.

Het bedrag dat de koningin en een aantal leden van haar huis ontvangt is niet te zien noch bedoeld als een soort van salaris op hoog niveau voor de te verrichten werkzaamheden als

gevolg van onze constitutionele monarchie.

Heel duidelijk behoort te worden uitgegaan van de gedachte dat het (staats)inkomen van de Kroon een vergoeding is voor de kosten die bij de uitoefening van het ambt gemaakt moeten worden.

Uitgavenkant

Men mag deze kosten niet gering achten. De hoge functie verplicht tot uitgaven bijvoorbeeld het ontvangen van staatshoofden, het afleggen van statiebezoeken, de opening van de Staten-Generaal.

In haar hoge functie kan de koningin niet zonder hulp en bijstand van wijze en ervaren mannen en vrouwen op alle terrein van haar werkzaamheden, waarbij dan bovendien komt de noodzaak van behuizing van haar, haar gezin en haar adviserend apparaat. Om een voorbeeld te geven: het inkomen van de koningin bedraagt nog steeds 2 1/2 miljoen gulden. Aan personeelslasten (met inbegrip van de sociale lasten) moet worden uitbetaald een bedrag van rond 4 1/2 miljoen gulden.

Zo staat het ook met de overige uitgaven: de onderhoudskosten van de paleizen en de sterk toegenomen statiebezoeken en andere representatiekosten.

Niet „er beter van worden”

Vaststaat dat het bij de voorgestelde verbeteringen niet gaat om een flinke verbetering van de financiële positie van de Kroon. Hooguit kan men spreken van vermindering van de lasten voor de kosten waarvan de Kroon uit eigen middelen en vermogen van jaar tot jaar moet bij passen.

Om het eens gewoon te zeggen: Onze koningin wordt er zelf niet beter van. Het „bekende” verhaal als zou onze koningin de rijkste van Nederland en zelfs de wereld zijn, is een „kletsverhaal”. Er zijn verschillende Nederlanders die rijker zijn, aldus de toenmalige minister-president mr. Cals.

Het tijdstip

Men kan natuurlijk zeggen dat het tijdstip waarop dit gebeurt niet helemaal gunstig gekozen is nu er het

Het concrete voorstel aan de Kamer luidde als volgt:

— het inkomen van de koningin verhogen tot 4.750.000 in verband met de sterk opgelopen kosten die zij als vorstin moet maken.

— het inkomen van de prins zal om dezelfde reden worden verhoogd van 300.000 tot 475.000.

— Het Loo te Apeldoorn en de Oude Hof te Den Haag (paleizen die aan de staat behoren) niet meer als paleis ter beschikking stellen.

— rijksaanbod om het paleis Soesdijk tegen taxatiewaarde van de koningin te kopen en daarna vrijelijk ter beschikking te stellen van de vorstin.

— ten laste van de rijksbegroting te brengen die uitgaven waarvan zonder meer vaststaat dat zij verband houden met de specifieke uitoefening van het koningschap.

streven van evenwichtige groei wordt geproclameerd. Demagogen zouden kunnen uitleggen wat wel niet met deze bedragen voor andere doeleinden kan worden gedaan! Natuurlijk. Maar dat is niet eerlijk. Zeker niet nu geen enkel kabinet sedert 1961 er voor gezorgd heeft dat met de sterk oplopende uitgaven door de sindsdien ervaren stijging van kosten en lonen (niet door uitbreiding van het personeel des konings — het aantal personeelsleden is van 279 tot 260 teruggebracht in 1967!) enige compensatie daartegen werd geboden.

Temeer daar onze koningin er voor gezorgd heeft dat, via de moderne wet van het georganiseerd overleg (onder leiding van de heer Ruppert, oud-voorzitter van het C.N.V.), er een normale, goede rechtspositieregeling tot stand kwam voor het personeel in haar dienst. En de financiële gevolgen daarvan heeft de koningin uit eigen middelen opgevangen.

Het stemt tot voldoening dat dit wetsontwerp - in afwachting van een grondwetswijziging in 1971, als een aantal moeilijke problemen (in het begin van dit artikel genoemd) na studie tot een nadere oplossing gekomen zijn - door de Kamer is besproken en aanvaard zonder emoties, zonder demagogie, maar uit een oogpunt van een reële, gezonde, tijdelijke verbetering van de geldende regeling.

Stemming

De uitslag van de stemming, dinsdag j.l. was (24 stemmen voor en acht tegen (De C.P.N., de P.S.P. en mej. Goudsmit van D'66 stemden tegen).

Uitvoerig is er niet gediscussieerd. Voor het eerst in de parlementaire geschiedenis sprak de woordvoerder van de K.V.P., drs. W. K. N. Schmeltzer, mede namens V.V.D., A.R.P., C.H.U., S.G.P. De nu aangenomen regeling is tijdelijk en G.P.V. Dat kan bij dit onderwerp. Binnen vijf jaar moet de regering met een definitieve regeling komen (amendement P.v.d.A. en D'66).

Wij hopen dat de Eerste Kamer nog dit jaar het wetsontwerp zal aannemen.

De staat zal Soesdijk kopen

Ernesto Cardenal PROTEST ACHTER PRIKKELDRAAD

Met een nawoord van dr. J. J. Buskes. Deze psalmen van de dichter Cardenal werden in korte tijd de rode catechismus van de jonge generatie in Latijns-Amerika. Een levend document: Cardenal protesteert, bidt, vloekt, dankt en elst.

Gebrocheerd f 8,90.

Verkrijgbaar in de boekhandel

Uitgave van W. TEN HAVE

Oosterbaan & Le Cointre n.v. Goes

Telefoon (01100) 7555*

DRUKKERS-UITGEVERS

Al 66 jaar drukkers

in Benelux

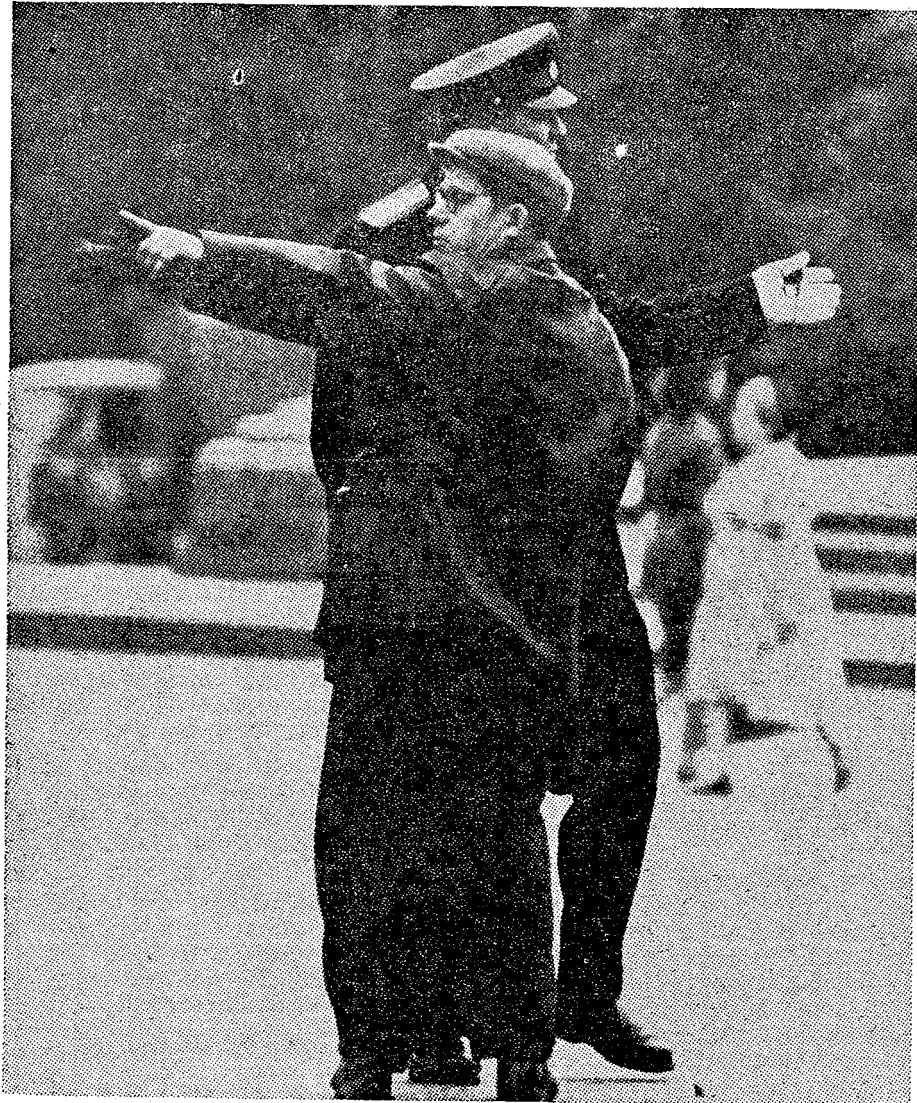
voor bedrijven en organisaties

Bronchiletten

Hoestdrank in tabletvorm.95ct

WIDEK OVER

ARGUMENTEN

Argumenteren

WIJ zijn tegenwoordig geneigd meer waarde te hechten aan argumenten dan aan gevoelens. Wij leven in een vrij nuchtere tijd waarin wij vaak vrij zakelijk willen praten. En dan geven wij de voorkeur aan argumenten boven gevoelens; althans wij willen tenminste naast gevoelens eigenlijk ook graag argumenten. Voor dit laatste is inderdaad ook wat te zeggen.

Een gevoel is om het zo eens te zeggen in het algemeen iets vaags, iets niet zo erg grijpbaars, iets wat moeilijk precies onder woorden te brengen is. Een gevoel is gevoelsbeweging, hartstocht, gewaarwording, gezindheid, mening, gevoel.

Een argument daarentegen is een bewijs. Eén en één is twee; punt uit.

En...èn

En nu waar het ditmaal om gaat. Waarom lid van de A.R.P.? Op grond van een gevoel of op grond van een bewijs (dat de A.R.P. de juiste partij is om lid van te zijn of te worden). Wij grijpen terug naar wat hiervoor is gezegd.

Naast gevoelens ook argument. En...èn. Behalve argument ook gevoelens. Bewijs? Een mens is niet van steen! In verband met de door onze partij op touw gezette ledenwerfactie is de vraag gesteld: wat moet je tegen de mensen die nog geen lid zijn zeggen? Waarmede overtuig je hen? Waarom zouden zij? Wij willen daarop — kort en globaal, daarover kun je veel schrijven en nog meer praten — een paar antwoorden proberen te geven; op onze manier.

Gevoelen

Dan eerst toch maar het gevoelens. Wij hebben een geloofsovertuiging, een levensovertuiging. Ieder mens heeft er een. Steeds; dag in dag uit, uur in uur uit. Wij hebben de onze. Vandaaruit leven wij; zelf, in het gezin, in de maatschappij, in de school, in de kerk, in de cultuur; kortom in de politiek. Wij willen aan die geloofs-, die levensovertuiging vorm geven, gestalte geven. Wij

menen, dat dit in de politiek in ons land het allerbeste kan — en waarom zouden wij niet het allerbeste doen — gezamenlijk in een christelijke politieke partij. Niet voor ons zelf, maar voor alle mensen, in dienst van de Heer. Waarom zouden wij de vorming van een sterke, d.w.z. goed werkende, partij overlaten aan een paar mensen, terwijl wij niet vele zijn. Dus: wie nog niet lid is: wordt mede lid; steun het werk, waarmede gestreefd wordt naar een zo goed mogelijke samenleving voor allen, overeenkomstig hetgeen wij uit de bijbel kunnen leren. Dat is één verhaal; verhaal één.

Over verhalen

Er zijn meer verhalen; andere verhalen; aanvullende verhalen. Over twee hebben wij u reeds eerder geschreven. Graag herinneren wij er in het kort nog eens aan. Zij staan ook in de folder „Uw bijdrage“.

Waarom lid van de partij? Omdat (argument) men als lid de bijdrage kan leveren van een eigen mening.

U geeft natuurlijk reeds blijk van uw opvattingen door het lidmaatschap alleen. Velen menen, dat dit voldoende is. Zij vinden het niet nodig of hebben geen tijd om zelf aan de discussies in een partij deel te nemen.

Uw lidmaatschap is echter op zichzelf al een belangrijke bijdrage. Anderen willen meer. Zij wensen zelf nauw betrokken te zijn bij discussies en de besluitvorming. De A.R.P. biedt daartoe mogelijkheden.

U kunt

- meebeslissen over de samenstelling van de programs en van de kandidatenlijsten,
- praten met anderen op bijeenkomsten van plaatselijke kiesverenigingen,
- van gedachten wisselen in gespreksgroepen in uw woonplaats,
- discussiëren op openbare regionale, provinciale en landelijke vergaderingen,
- uw opvattingen telefonisch en schriftelijk doorgeven aan de besturen van de partijorganen.

Deze bijdrage is van betekenis. Aan de totstandkoming van visie gaat meningsvorming vooraf. Elk lid telt mee. Ook dit verhaal kunt u houden tegen-

over iemand aan wie u vraagt lid te worden en die aan u vraagt: waarom?

Bijdrage

Nog eens weer: waarom lid van de partij?

Omdat men als lid ook de bijdrage levert van een geldelijke steun. Ook al zegt u zelf geen politieke belangstelling te hebben, u kiest toch bij verkiezingen. Waarom zou u dan ook niet uw financiële bijdrage aan de partij geven, gevolg van de simpele — en toch veelzeggende — toetreding als partijlid. Geen partij kan haar werk goed doen zonder voldoende middelen. Dat is voor iedereen duidelijk. Ook hier geldt: elk lid telt mee. Dit verhaal kunt u eveneens houden. Ook dit is een argument.

Kritisch

Aan de verhalen is nog geen einde. Waarom juist lid van de A.R.P.? Omdat (argument) de A.R.P. een christelijke partij wil zijn, dat wil zeggen een partij wil zijn, welke vanuit het evangelie kritisch wil staan tegenover de functionering en de opbouw van de samenleving. Constant kritisch, ook tegenover alles wat na verbeterd te zijn zich na een poosje al weer zo netjes „gevestigd“ heeft, zonder dat het daarmee zeker is, dat het zo goed is en niet beter kan. Het evangelie is nooit tevreden met wat vandaag is; ook niet met wat er morgen en overmorgen is. Er blijft geen tijd voor rust. Vanuit die instelling wil de A.R.P. proberen te werken. Niet alleen ten aanzien van „conjuncturele“ punten welke op een gegeven moment een rol spelen, maar ook ten aanzien van „structurele“ zaken. Herstructurering van de (internationale) samenleving. Architectonische kritiek. Ook dit is een verhaal, een argument om lid te worden van de partij.

Ja, kan een nog niet lid tegenwerpen; mooi verhaal, maar wat maak je er van waar? Een redelijke vraag. Daarover heeft de A.R.P. ook gedachten ontwikkeld (aléén en tevens momenteel ook samen met de C.H.U. en K.V.P. in de „18“). Gedachten betreffende de ontwikkelingshulp, een rechtvaardiger inkomens- en vermogensverdeling, de functionering van de democratie, de functie van het gezag in de samenleving, de rassenverhoudingen, de vredespolitiek.

Op papier

Wij kunnen op al die genoemde punten hier niet breed ingaan, maar u kunt tegenover nog niet leden wijzen op (en ter beschikking stellen): het beginsel- en algemeen staatkundig program, het Program van Actie 1967—1971, de brochure „Vanuit de radicaliteit van het Evangelie“ (rede dr. W. P. Berghuis, najaars-Partij Convent 1967), de brochure „Samen verantwoordelijk“ (redvoeringen dr. A. Veerman en mr. B. W. Biesheuvel, voorjaars-Partij Convent 1968 en Deputatenvergadering 1968), de brochure „De samenleving vernieuwen“ van mr. W. C. D. Hoogendijk (ARJOS-studieconferentie najaar 1967), de brochure „Naar nieuwe mondiale verhoudingen“ van prof. mr. P. H. Kooijmans en mr. P. J. Teunissen (ARJOS-studieconferentie najaar 1968); het rapport van het College van Advies „Ontwikkelingspolitiek“, het interimrapport van de groep van de achttien; de discussiestof voor het gespreksgroepenonderwerp seizoen 1967/1968 „Functionering van de democratie“; het interimrapport van een commissie van de dr. Kuiperstichting „Kabinetformatie en kiesstelsel“ van februari 1968.

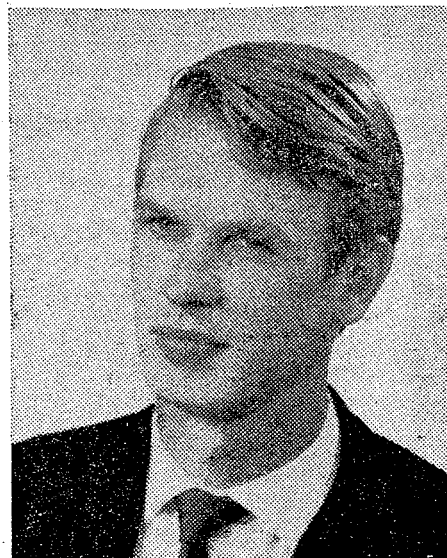
Dat is al heel wat. En wij gaan verder. Nog iets: het pas verschenen „Urgentieprogramma voor het midden- en kleinbedrijf“, opgesteld door de vaste werkgroep midden- en kleinbedrijf van de A.R.P. dd. augustus/september 1968.

Wensen blijven

Nog is een nog-niet-lid niet tevreden en nog niet overtuigd lid te kunnen worden.

Werk immers de A.R. Tweede Kamerfractie nu wel goed? Voert de fractie een goed beleid? Het is altijd goed om nooit (helemaal) tevreden te zijn. Er zou niets meer te wensen over zijn. En hoe zouden wij, mensen, dan kunnen leven? Altijd kritisch; o.k. Maar wat te waarderen is in partij en fractie, mag men ook wel waarderen. Daarvoor behoef je je nu ook echt niet meer te schamen.

NIEUWE MAN IN KUYPERSTICHTING

In de vacatures bij de Dr. Kuiperstichting is sinds kort weer (gedeeltelijk) voorzien en wel door het in dienst treden van mr. J. G. H. Krajenbrink.

De heer Krajenbrink is 27 jaar. Hij was tot voor kort werkzaam bij de dienst der domeinen.

Met de heer Krajenbrink is een geboren en getogen Groninger aan de staf van de Kuiperstichting toegevoegd. Hij heeft in de stad Groningen ook de universiteit bezocht. Voorts was hij in zijn „jonge“ jaren voorzitter van het stedelijk verband van de ARJOS in de stad Groningen.

In de politiek is veel in beweging. Daarin de weg te vinden is niet altijd even gemakkelijk. Daarom is het prettig dat de staf van de Dr. Kuiperstichting weer versterkt is. Wij weten dat de heer Krajenbrink met enthousiasme aan zijn nieuwe taak begonnen is.

De fractie doet — net als de partij — haar best. Maar nooit los je alles in één keer eindelijk goed op. Het gaat stap voor stap; soms sneller, soms langzamer, altijd stap voor stap. Is het in uw leven soms anders?

Wij menen, dat onze fractie sinds de verkiezingen 1967 — om ons daartoe te beperken — een behoorlijke bijdrage heeft geleverd aan de politieke vormgeving aan gedachten en daden. Dat hebt u uit Nederlandse Gedachten duidelijk kunnen lezen en — wat wellicht nog meer zegt — ook uit diverse (dag)bladen met grote regelmaat. Wij denken (bij voorbeeld) aan het Vietnamdebat juli 1967; het A.R. voorstel voor een vredesinitiatief overgenomen door minister Luns bij het debat over buitenlandse zaken in februari 1968; de debatten over de Algemene Bijstandswet, de werkgelegenheid, het midden- en kleinbedrijf en de debatten over de B.T.W., enz. Onze fractie is zeer dilligent; vriend en vijand zal het toegeven.

Goed werk

Er blijven wensen over. Uiteraard; altijd. Ook die krijgen weer aandacht. Er moet verder gehandeld en verder gestudeerd worden, Activiteiten ter nadere uitwerking van ons Program van Actie. En vergeet niet, dat het geld kost. Allerlei lectuur is bij het partijsecretariaat verkrijgbaar. Gebruikt u dat ook bij het werven van leden.

En dan voor de wervers komt natuurlijk hetgeen Nederlandse Gedachten wekelijks biedt in vele gevallen ook goed van pas.

Tenslotte. Wie met deze verhalen — over argumenten en gevoelens — niet uit de voeten kan om leden te werven, die moet ons dat ijlings schrijven. Daarvoor zijn wij u bij voorbaat dankbaar.

BEGROTING BINNENLANDSE ZAKEN

Op 17 okt. heeft de Kamer een begin gemaakt met de behandeling van de begroting van Binnenlandse Zaken. Minister Beernink (CHU) zal met zijn staatssecretaris Van Veen — ook CHU — het door hen voorgenomen beleid moeten verdedigen tegenover de Kamer die daartoe in openbare commissie bijeen is geroepen.

Personeelsbeleid

De grote moeilijkheden die er het vorige jaar lagen — het voorgenomen beleid met betrekking tot de rechtspositie van de ambtenaren — zijn er dit jaar niet in die mate. Het beleid 1968 is na een aantal concrete toezeggingen in gunstige zin van de kant der bewindslieden, tenslotte door de Kamer geaccepteerd. Toch is het een goede zaak de uitgangspunten van het overheids-personeelsbeleid opnieuw met de bewindslieden door te nemen. De overheid is de grootste werkgever tenslotte. Maar ook omdat er op het terrein van de invoering van mechanisatie en automatisering een actueel geworden knelpunt is gekomen. Het proces voltrekt zich in een veel sneller tempo dan men verwacht had.

Het knelpunt is, naar onze mening, de plaats hierin van de mens binnen het raam van deze begroting: wat gebeurt er met de ambtenaren in dit proces. Het personeelsbeleid van de overheid zal daarom in deze ontwikkelingsfase sterk in het centrum van de belangstelling moeten staan.

De Memorie van Toelichting geeft op dit punt ditmaal een duidelijk inzicht in de achtergrond van het voorgenomen beleid. Met name krijgt de openheid een belangrijke plaats in het geheel. De vraag is alleen maar hoe dit moet en zal worden gerealiseerd. Het is aan de Kamer om op grond van de uitgangspunten te komen tot een „vertaling” daarvan in de praktijk.

Gemeenten moeilijk

Een andere ook belangrijke zaak is de moeilijke financiële positie van de verschillende gemeenten. Gemeenten die nog voort kunnen op geheel eigen middelen zijn bijna witte raven.

In het bijzonder worstelen de grote steden — overigens niet alleen het driesteden Den Haag, Rotterdam en Amsterdam. Utrecht en Haarlem en meer steden van deze grootte hebben óók extra moeilijkheden. Het is de vraag waarom wel voortdurend regeringsoverleg plaats vindt met de drie grootste gemeenten en er niets schijnt te zijn als het om andere ook grote gemeenten gaat.

Men kan — en terecht — de bestaande verdeelsleutels opnieuw bezien en verbeteren (door verfijningen b.v.), zodat de uitkeringen uit de financiële voedingsbron van de gemeenten (het gemeentefonds) beter worden verdeeld — maar de voedingsbron zelf wordt nog niet zoveel groter! Er is in feite sprake van een rechtvaardiger verdeling (als de verdeelsleutels beter worden) waarbij er sprake is van voordelen voor bepaalde gemeenten maar toch ook nadelen voor de andere gemeenten. Als er maar wordt vastgehouden aan één belangrijk uitgangspunt: verdeel de totale beschikbare middelen over de gemeenten naar objectieve maatstaven.

De vraag of de gemeenten daarnaast een eigen belastinggebied moeten hebben zal niet breed aan de orde komen. Er ligt immers een concreet wetsontwerp om dit te realiseren. Het debat daarover zal in het voorjaar 1969 demonstreren dat beslist niet allen daarover gelijk denken.

G. A. Kieft

J. A. van Bennekom

M. W. Schakel

Overigens stelt de minister terecht dat niet alles van één kant kan komen: alles van het rijk. Ook de gemeenten zullen hun bijdrage moeten verlenen!

Ingewikkeld netwerk

Het punt van de bestuurlijke organisatie zal — hetgeen ook blijkt uit de agenda voor de openbare (commissie) vergadering — uitvoerig en indringend worden besproken.

Het is immers een eis van de tijd dat kleine eenheden zich tot grote verbanden aansluiten.

De grote moeilijkheid is dat men nog steeds geen inzicht heeft wanneer en hoe deze grotere bestuursseenheden moeten worden geschapen. Tot nu toe wordt de zaak van samenvoegingen, herindelingen etc. van gemeenten vaak gezien en ook zo behandeld, als een probleem ad hoc.

Wij hopen dat hieraan bijzondere aandacht zal worden besteed. Dat is naar het ons voorkomt een dringende noodzaak. Het samenvoegingsbeleid enz. inzake gemeenten moet niet lijken op de achterkant van een borduurwerk: geen zicht op het resultaat in zijn geheel. Misschien is de tijd rijp om in Nederland de gehele bestuurlijke organisatie door te lichten: rijk - provincie - open-

bare lichamen - gemeenten - wettelijke mogelijkheid op het gebied van vrijwillige samenwerking van gemeenten. Zou het niet gewenst zijn een x bedrag uit te trekken op de begroting om met deze studie (aan wie dan ook „uitbesteed”) alvast een begin te maken?

Grondwet

Het (magere) rapport van de staatscommissie die een advies uitbracht inzake Grondwetswijziging en Kieswet zal uiteraard ook de aandacht trekken. Het ziet er naar uit — nu de regering zegt in sterke mate afhankelijk te zijn van de arbeid van de staatscommissie — dat de kans niet zo groot is in 1971 een grondwetsherziening van grote omvang te realiseren.

De voorstellen van de staatscommissie zullen zeer zeker — en terecht — nu reeds ten principale door de Kamer worden besproken, waarbij de werkwijze en het tempo van deze commissie nader onder de loep zal worden genomen.

Overigens: haastwerk met deze grondproblemen waarover deze commissie (Cals-Donner) zich te buigen heeft, is beslist af te raden. Liever iets langer gewacht dan straks met de brokken zitten van onverantwoorde spoed.

1968 - 1969

Een vergelijking van de cijfers 1968 met die van 1969 toont aan dat per saldo aan méér uitgaven wordt gevraagd een bedrag van ± 185 miljoen gulden. Dat bedrag is het verschil van verhogingen ad 263 miljoen gulden en een overheveling van lasten gemeentefonds van rond 78 miljoen naar Onderwijs (wegens uitkeringen t.b.v. het lager onderwijs). De grote hap van de uitgavenstijging

zit voornamelijk in de hogere raming van lonen en salarissen: 185 miljoen gulden!

Uit de agenda van de Kamer blijkt dat er ook belangstelling is voor onderdelen van het beleid. Gelukkig — met name kan dit uitnemend besproken worden in de openbare commissievergadering! Een kleine greep uit deze agendapunten:

- bestuur Flevopolder
- financieel toezicht op gemeentebesturen
- bioscoopwet
- alg. burgerlijk pensioenfonds
- ombudsman
- demonstratievrijheid
- herziening politiewet.

De heren Schakel, Van Bennekom en Kieft zullen de begroting namens de fractie behandelen.

Minister Beernink

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

H. Struik en Zoon N.V.

Fabriek van dekkleden en tenten

Imp. Groothandel scheeps- en aannemersbehoeften elektrische en autogene las- en snijbehoeften.

DEVENTER
Diepenveenseweg 8
Telefoon 05700 - 13970

SCHUILING GIETERIJBEHOEFTEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGELO-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES

EN

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

VOSKAMP EN VRIJLAND NV

KASSENBOUW • KETELBOUW • VERWARMING

's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921

**Geen
maag-
pijn
meer!**

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

maagtabletten

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

LATIJS AMERIKA

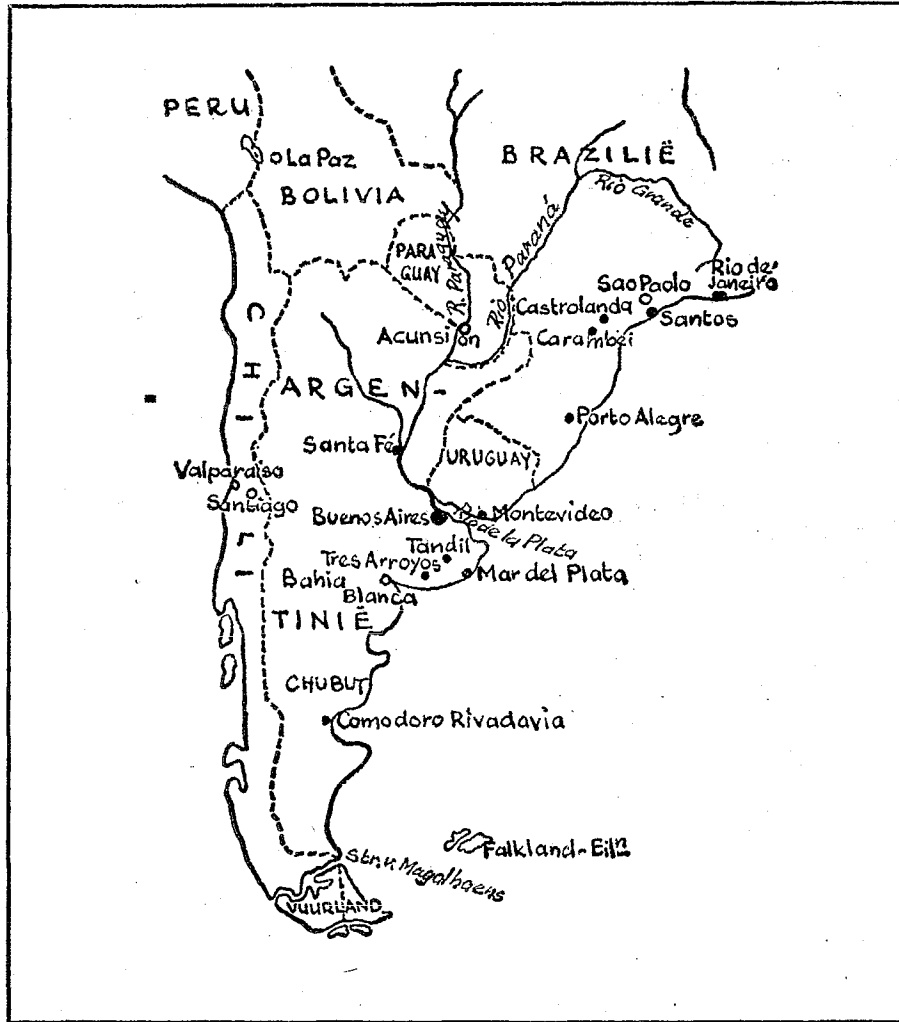
DE wereld geeft zich in toenemende mate rekenschap van de enorme dynamiek waarin het gehele Latijns-Amerikaanse continent leeft. Ze vind haar uitwerking op economisch, sociaal, politiek en cultureel gebied. Algemeen ontstaat de indruk dat het ritme van de veranderingen snel groeit, dat de onrust in brede lagen van de bevolking steeds groter wordt, dat er een sociale en politieke bewustwording plaatsvindt, die in afzienbare tijd tot een diepgaande mentaliteitsverandering kan leiden, waarvan men richting en doel slechts kan vermoeden.

Bezorgdheid

Het is dan ook niet zonder een grote bezorgdheid dat de wereld naar Latijns-Amerika kijkt, waar figuren als de tot guerilla-strijder geworden priester Camilo Torres en de fanatieke revolutionair Ché Guevara tot symbolen van een felle strijd om totale vernieuwing geworden zijn, — een strijd die naar de overtuiging van vele, vooral jongeren, ook overtuigde christenen, zonder gebruik van geweld niet meer gestreden kan worden, om wille van een reële sociale rechtvaardigheid, om wille van een werkelijke humane maatschappij. De dimensies van deze dramatische situatie kunnen in het kader van deze korte beschouwingen slechts zeer summier worden aangegeven. Het Latijns-Amerikaanse continent, van de Rio Grande tot aan kaap Hoorn, is een continent van enorme tegenstellingen. Er is in geografisch en klimatologisch opzicht een grote spanwijdte, van de tropische gebieden in de Amazonasstreek tot de Antarktische gebieden van Chili en Argentinië, van de toppen van de Andes, die meer dan 8000 m hoog het gehele continen doortrekken, tot in de laagvlaktes van Panama, Ecuador en Brazilië. Er zijn enorme culturele tegenstellingen tussen de sterk Indiaanse bevolking van Bolivia, Peru en Noord-Brazilië aan de ene kant en de bijna geheel witte staten als Chili, Argentinië en Uruguay. Er is een enorm contrast tussen de verfijnde, vaak in Frankrijk en de USA opgeleide intelligentsia die voor de geestelijke elite van de Europese hoofdsteden niet onder doet, en de 50% analfabeten in de bergen en de oerwouden. Er is tenslotte de sociaal-economische, schijnbaar onoverbrugbare sociaal-economische kloof tussen de 3% geprivilegieerden en de grote massa van „subamericanos”, zoals de aanhangers van een krachtige revolutie zeggen.

„Favelas”

Een speciaal probleem vormen de zogenaamde „favelas”, de razend vlug groeiende buitenwijken van de grote steden, waar zich de arme boeren uit de landbouwstroken en de bergen gaan vestigen, in onbeschrijflijke noodwoningen zonder water, zonder licht, zonder enige hygiënische verzorging etc. Een voortdurende stroom van gehele gezinnen doet deze noodwijken onophoudelijk groeien, het is niet helemaal duidelijk, waarom een primitieve bevolking die eeuwen nood, honger, epidemieën en catastrofes verdroeg, zonder zich te verplaatsen, nu plotseling gedreven wordt door een vage hoop in de steden een beter lot te vinden en daar de armoede alleen maar verhoogt. Het gaat hier vaak om enkele honderdduizenden die als nomaden op de naakte grond vegeteren, b.v. rond Lima in een lengte van rond twintig km. Tenslotte is ook nog de politieke kleurrijkheid van het continent te noemen. Regimes van generaals zoals in Paraguay, Brazilië, Argentinië vindt men er evenzeer als oude democratieën zoals die van Chili, de oudste en door een vaste traditie meest stabiele van Latijns-Amerika. Toch is de mate van

EEN CONTINENT IN GISTING

DOOR DR. K. J. HAHN

Dr. K. J. Hahn

1 DRAMATISCHE TAAL DER FEITEN

labiliteit, van kwetsbaarheid van de bestaande politieke orde nog steeds zeer groot, al behoeft dit niet overal tot zo grote onzekerheid te leiden als in het geval van Guatemala waar sinds jaren politieke en criminele benden het leven van rijke en vooraanstaande personen bedreigen, hen ontvoeren en ook vermoorden, zoals kort geleden de Amerikaanse ambassadeur op straat vermoord en de aartsbisschop ontvoerd werd. Zoals reeds aan het begin is gezegd, deze op zichzelf al hoogst gevaarlijke situatie wordt explosief door het groeiende dynamisme waardoor zij gekenmerkt is. Die komt tot uitdrukking vooral en in de eerste plaats door de groei van de bevolking: Latijns-Amerika had in 1900 een bevolking van 63 miljoen, zo wordt gezegd in het basis-document dat door een aantal experts voor de tweede Latijns-Amerikaanse bisschoppenconferentie augustus j.l. in Medellin in Columbia werd opgesteld. In 1950 bedroeg het aantal reeds 163 miljoen, vandaag zijn het 268 miljoen en voor het jaar 2000 wordt algemeen de bevolking van Latijns-Amerika op ca. 700 miljoen geschat — een bevolkingsexplosie dus, die alle voorstellingen te buiten gaat.

Snelle bevolkingsgroei

Het bewegingselement dat in deze ontwikkeling ligt, komt wel het sterkst in de opbouw van de bevolkingspyramide tot uitdrukking. Het gevolg namelijk van deze snelle toename van de bevolking ligt in de jeugd: vandaag is 40% van de Latijns-Amerikaanse bevolking beneden de 15 jaar, dus meer dan de helft kan naar onze moderne termen als „jongeren” beschouwd worden.

De omstandigheden waarin deze bevolking leeft, zijn dramatisch; we willen ze hier slechts in grote lijnen schetsen. Naast een kleine groep van bevoorrechten, zoals we zeiden, leeft de overgrote meerderheid van de bevolking in nood: gebrek aan voedsel, gebrek aan kleding, gebrek aan hygiënische en medische verzorging, gebrek aan onderwijs, gebrek aan beroepsscholing. De oorzaken hiervan zijn uiterst complex: er is een eeuwenoud koloniaal stelsel dat doorwerkt in de moderne maatschappij die slechts voor weinigen een ongewoon luxe bestaan mogelijk maakt. Door generaties werd in vele Latijns-Amerikaanse landen een monocultuur (koffie, suiker, koper etc.) bedreven waarvan de winst in zijn geheel werd geconsumeerd door de eigenaar die niet aan modernisering dacht en in een scherp uitbuitingssysteem de arbeidende bevolking op een laag peil hield. Van investering, rationalisering, modernisering en humanisering van het bedrijf was en is geen sprake. Gezien de geringe politieke stabiliteit werden en worden ook vandaag nog de winsten van de grootgrondbezitters op Noordamerikaanse en Zwitserse banken geplaatst — in een omvang die de van buiten verleende kredieten en hulp heel sterk nadert. Dit is mogelijk omdat soms 3 à 5% van de bevolking die tot deze opperste laag behoort, 90% van het grondbezit en daarmee feitelijk ook de politieke macht in handen heeft.

„Neokolonialisten”

Terecht worden deze lagen de „neokolonialisten” van Latijns-Amerika genoemd, de Herodieten, die hoewel afkomstig uit eigen land, de levensgewoonten van de koloniale macht hebben aangenomen, eerst van de Spanjaarden en in de moderne tijd van de grote Noordamerikaanse economische groepen, zoals de United Fruit etc. Ten einde hun heerschappij te beschermen tegen de regelmatige opstanden van de noodlijdende en daardoor ook sociaal explosieve bevolking kiezen deze bevoorrechten de kortste en meest doelmatige weg, volgens hun opvatting,

• Vervolg op pag. 11

DRS. B. GOUDZWAARD BIJ FINANCIËLE
BESCHOUWINGEN

BEGROTING ZIT HEEL KRAP IN STRUCTURELE JAS

INSTRUMENTENBORD

Op het instrumentenbord van het economische regel- en pompstation, dat wij de rijksbegroting plegen te noemen, vertonen de diverse meters en instrumenten een wat wisselvallig beeld. Op het conjuncturele paneel vertonen de instrumenten in het algemeen een gunstig verloop. De exportmeter is in korte tijd vrij sterk geklommen — in 1968 11% — en daardoor is ook de wijzer van de betalingsbalans in beweging gekomen. Zij staat nog wel op rood, maar beweegt zich naar het groen toe. Diezelfde gunstige ontwikkeling geldt hierdoor ook voor de conjuncturele werkloosheid, die geleidelijk, maar gestaag daalt. Daarentegen vertoont de loonwijzer wat onregelmatige bewegingen; de eindstand is onzeker, al ziet het er wel naar uit, dat boontje om zijn loontje zal komen.

Op het structurele paneel van hetzelfde station ziet het beeld er minder florissant uit. Dit geldt allereerst voor de alarmschel van de structurele werkloosheid, die nog steeds rateft. Het geldt ook voor de gecombineerde spaar- en investeringsmeters, waaraan de interestmeter is gebonden. Weliswaar zijn de besparingen vrij duidelijk gestegen, maar de hoogte van de interestvoet geeft aan, dat het structurele spaartekort nog niet is weggewerkt. Dit is te meer zo, omdat die stijging van de besparingen meer aan conjuncturele dan aan structurele redenen is toe te schrijven. De Nederlandse economie blijft daardoor onderhevig aan structureel inflatie bevorderende tendenzen.

Wat te doen

Wat moet nu onder deze omstandigheden op het bedieningspaneel van de rijksbegroting gebeuren, vroeg de heer Goudzwaard.

Het antwoord op die vraag vatte hij als volgt samen: het eerste parool is, dat het evenwichtsherstel niet mag worden belemmerd. Dit betekent, dat de krachtige uitgavenontwikkeling niet mag uitlopen op even zo krachtige bestedingsimpulsen en dus dat een voldoende groei der ontvangsten er tegenover moet staan. Er is met andere woorden eerder een binding van liquiditeiten, dan een creatie van liquiditeiten vereist.

Het tweede parool is, dat binnen het totaal van de uitgavenstijging een heroriëntatie plaats moet vinden ter bestrijding van de structurele werkloosheid. Met opzet zeg ik „binnen die uitgavenstijging” om te kennen te geven, dat men voor de maatregelen voor structurele werkloosheidsbestrijding

geen beroep kan doen op het conjuncturele instrument van de inflatoire financiering. De heer Biesheuvel heeft reeds de vraag besproken, in hoeverre die heroriëntatie binnen de uitgavenstijging geslaagd is te achten; Het derde parool is, dat de begroting een tegenwicht moet bieden, tegen het zich nog handhavende spaartekort in de samenleving.

Dit betekent, dat de begroting moet blijven binnen die structurele begrotingsruimte, dat het beroep op de kapitaalmarkt beperkt moet blijven. Elk beroep van de overheid op de kapitaalmarkt betekent immers een annexatie van een stuk in de samenleving opgebrachte besparingen en dus een verhoging in plaats van een verkleining van het spaartekort.

Deze drie wachtwoorden, zijn niet uit de lucht gegrepen. Het eerste parool, het bevorderen van het evenwichtsherstel, is bijv. noodzakelijk, omdat alle bestedingscategorieën, weer in opmars schijnen te zijn, de investeringen herstellen zich, maar ook de lonen komen onder een opwaartse druk te staan, getuige op de toenemende spanning op de arbeidsmarkt en de daling van de arbeidsquote in het nationaal inkomen. Een ongelukkige begroting met te veel bestedingsimpulsen, kan het evenwicht wegvagen, voordat het werkelijk is bereikt. Een omvangrijke liquiditeitscreatie door de overheid, kan zelfs werkstelligen, dat wij de hele sukkelbaan van de jaren 1967 en 1968 opnieuw moeten gaan aflopen: betalingsbalansverslechtering, monetaire verkrapping, werkloosheid enz. Ook het derde parool dat ik noemde

— tegenwicht tegen het spaartekort — is van belang. Een te groot beroep op de kapitaalmarkt betekent dat de interest onder een opwaartse druk blijft staan en dat betekent dat interestgevoelige werkgelegenheid, zoals in de bouwsector, onvoldoende kan toenemen. Bovendien wordt de structurele voedingsbodem gelegd voor nieuwe conjunctuurschommelingen en werkloosheid. De eis, dat de begroting voldoet aan de structurele ruimte is dan ook geen rekenmeesterachtige Spielei, maar het is een rekenmiddel om juist deze essentiële beleidsdoeleinden te kunnen bereiken.

Hoe moeten wij nu de begroting beoordelen, wanneer wij haar aan deze eisen toetsen?

Positieve punten

Ik wil beginnen met twee positieve punten.

Het eerste positieve punt is, dat de optrekking van de belastingvrije voet met ingang van 1 januari 1969 beperkt is gebleven tot f 200.000.000, mede omdat zij alleen op de lagere en de middelgrote inkomens betrekking heeft. In financiële taal betekent dit, dat er minder bestedingsimpulsen van uitgaan dan anders waren opgetreden. Ik kan het ook anders stellen: wanneer het bedrag van de belastingteruggave aanzienlijk hoger zou zijn geweest, had het conjunctureel volledig averechts gewerkt. Dit is ook de achtergrond

van de opmerking van mijn fractievoorzitter, dat de minister door de realiteit tot dit betrekkelijk geringe bedrag gedwongen is.

Ik wil dit des te meer positief waarderen, omdat blijkens de antwoorden op de vragen van de vaste Commissie voor de Financiën deze optrekking van de belastingvrije voet geheel is ontkoppeld van de verdere belastingplannen van het kabinet, iets, waarop wij bij het b.t.w.-debat nogal krachtig hebben aangedrongen.

Het tweede positieve punt is, dat het kabinet een keuze heeft gedaan, die ertoe leidt, dat de belastingdruk verder stijgt. Dit is ook een blijk van realiteitszin, omdat het kabinet tot de conclusie is gekomen, dat een drastische uitgavenbeperking zal leiden tot een discontinuïteit van het beleid. Wanneer men in die omstandigheden vasthoudt aan bijvoorbeeld het teruggeven van de reële progressie, zal het betekenen, dat de overheid een ontzaglijke inflatiehaard is geworden.

Daarom is het onontkoombaar, financieel gezien, om de belastingdruk te laten meestijgen met het uitgavenniveau.

Cals en Witteveen

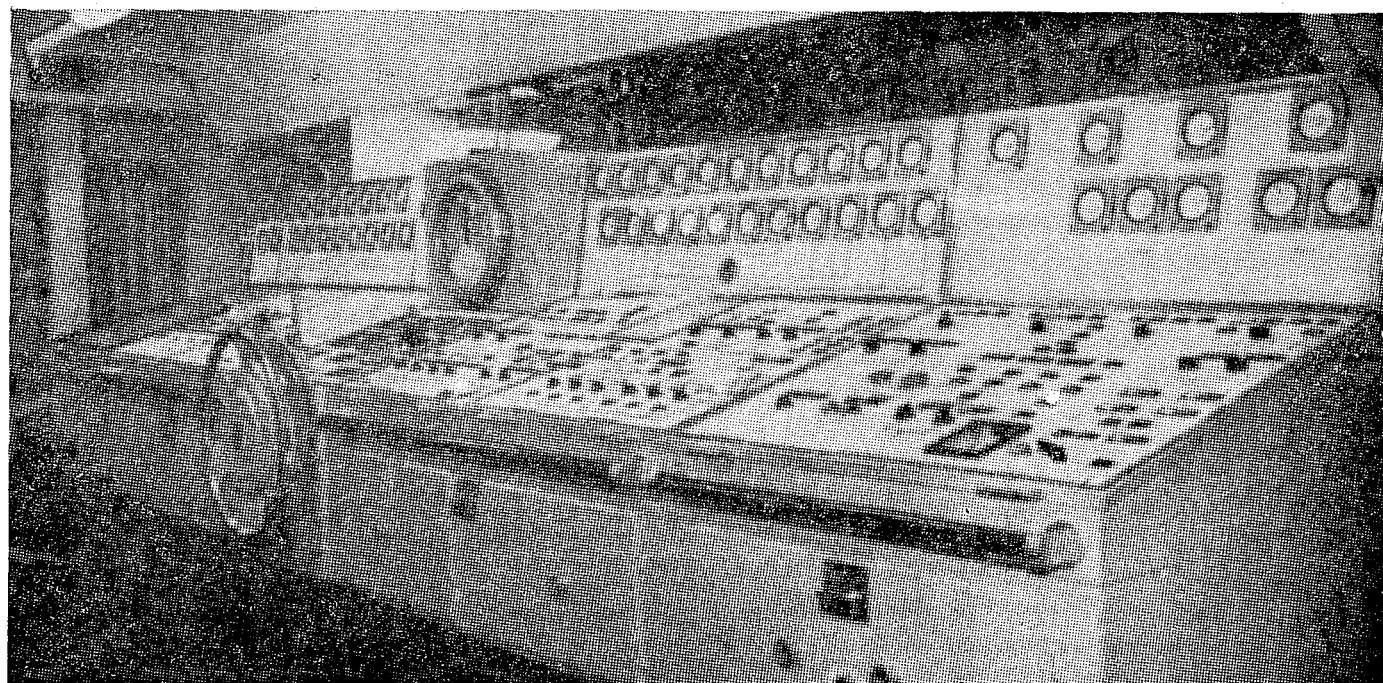
Poliek gezien is het voor de minister van Financiën natuurlijk minder prettig, omdat het ten aanzien van het uitgavenniveau niet neerkomt op een beleidsombuiging, maar op een beleidsdoorbuiging. Daarbij gunnen wij de Minister overigens graag de constatering, dat hij bij zijn uitgavenstijging binnen de 6% ruimte is gebleven. Dit is natuurlijk niet veel meer dan een nominale constatering. De werkelijke uitgavenstijging is blijkens dezelfde antwoorden op vragen van de zijde van de vaste Commissie voor Financiën 12,4%, hetgeen een evenaring betekent van het stijgingstempo van het kabinet-Cals. De minister kan zijn 6%-betoog opvoeren, omdat hij alle uitgaven, die hij financiert uit niet-belastingmiddelen, niet meetelt. Het ziet er dan ook naar uit, dat hij het 6%-betoog tot aan het einde van de rit zal kunnen volhouden en dit zullen wij hem ook gunnen.

Overigens willen wij met hem de eis van een daadwerkelijke efficiency in het uitgavenbeleid beslist niet verdoezelen. Ook wat dit betreft sta ik geheel achter datgene, wat de heer Kieft namens de fractie van de A.R.P. bij de vorige financiële beschouwingen heeft opgemerkt.

De krappe jas

Naast deze twee positieve punten moet ik eerlijkheidshalve ook twee meer negatieve punten noemen. In de eerste plaats zit de begroting wel heel krap in haar structurele jas, zo krap, dat de inflatoire naden te zien zijn. De minister stelt, dat hij met zijn uitgavenbeleid binnen de structurele ruimte is gebleven. O.i. is dit een enigszins aanvechtbaar oordeel. Het lijkt om te beginnen wat aanvechtbaar, dat de mi-

Instrumentenbord

tegenvallende belastingopbrengsten om en dat terwijl conjunctureel gezien het wachtwoord luidt, dat de rijksbegroting eerder liquiditeiten moet binden dan scheppen.

Samenvattend rijst zowel uit conjunctureel, als uit structureel oogpunt de vraag, of deze begroting wel in alle opzichten een echte zuivere evenwichtsbevorderende werking heeft.

Blijkens de slotbeschouwing in de miljoenennota heeft de minister op het structurele vlak trouwens ook zelf deze twijfel, iets wat ik ook wil honoreren.

Ik kan mij niet geheel aan de indruk onttrekken, dat de minister zijn moeilijkheden niet zozeer heeft overwonnen, als wel meer naar de volgende jaren heeft opgeschoven. Zoals de heer Kieft bij de vorige begrotingsbehandeling opmerkte, is inhalen op termijn een twijfelachtige zaak. Overigens moet ik hieraan toevoegen, dat voor het opschuiven van de problemen wel enige aanleiding is geweest; ik kom daarop nog wel terug. Ik voel mij des te meer gedrongen deze twijfel aan de werking van de begroting naar voren te brengen, omdat de minister ter rechtvaardiging van zijn groter beroep op de kapitaalmarkt uitgaat van de handhaving van de huidige hoge spaarquote, een spaarquote die echter zo is opgelopen tengevolge van niet onbelangrijke verschuivingen in de inkomstenverdeling.

Een begroting die voor haar economisch effect als noodzakelijk complement nodig heeft een bestendiging van deze verschuivingen, is aan kritiek onderhevig. Let wel, ik ontken niet dat enig herstel van het winstaandeel economisch gezien noodzakelijk kan zijn, maar wel stel ik dat het bouwen op de volledige plaatsgevonden hebbende verschuiving in de inkomensverdeling als een blijvende basis voor een begroting niet als een teken van sterkte kan worden uitgelegd.

nister de gehele stijging van de niet-belastingontvangsten heeft opgesteld bij de begrotingsruimte. De heer Noteboom heeft daarop reeds gewezen. Per definitie mag de minister het m.i. alleen doen voor de trendmatige stijging van deze ontvangsten. Nu hij het niet doet, voert hij ten aanzien van de ontvangsten in feite een pro-cyclisch in plaats van een anti-cyclisch beleid; hij laat de uitgaven gewoon meestijgen met deze meerdere ontvangsten. Ik vind dit des te bedenkelijker, omdat de regeringsverklaring op blz. 12 zegt, dat de ruimte kan worden gesteld op 6%, verhoogd met een zeker bedrag wegens de groei van de niet-belastingmiddelen. Dit is m.i. toch iets anders dan de totale toename van de niet-belastingmiddelen.

In de tweede plaats heeft de minister bij de toetsing buiten beschouwing gelaten de verhoging van de reservepost voor conjuncturele werkloosheidsbestrijding. In dezelfde Miljoenennota wordt er echter uitdrukkelijk op gewezen, dat de werkloosheid steeds meer van structureel karakter is en dat de conjuncturele werkloosheid zo goed als verdwenen is. Ik vraag mij af, of onder deze omstandigheden dit buiten beschouwing laten materieel wel geheel verantwoord is.

In de derde plaats worden de investeringen van de Mammoetwet buiten beschouwing gelaten, omdat het Rijk ze van de kapitaalmarkt overneemt, maar de uitgaven, die de kapitaalmarkt van het rijk moet overnemen — ik denk hierbij aan de woningwettelingen tot een bedrag van f 101 miljoen — worden evengoed buiten beschouwing gelaten. Al met al lijkt het mij, dat in deze begroting evenals verleden jaar een zekere overschrijding van de ruimte aanwezig is. De belastingdekking is naar verhouding aan de lage kant, maar misschien kan de minister mij nog van het tegendeel overtuigen. Dit brengt mij als vanzelf op het tweede negatieve punt.

Juist omdat naar mijn inzicht de ruimte is overschreden, komt de minister tot een wel zeer groot beroep op de kapitaalmarkt, een beroep, dat met het spaartekort in de samenleving van structurele aard op gespannen voet staat, dat de interestvoet bovendien hoog doet blijven en dat de handhaving van het strakke leningregime voor gemeenten doet continueren, ook al is van een conjuncturele overspanning in feite geen sprake meer en dit was de motivering van het regime.

Niet evenwichtig

De minister heeft het onevenwichtige ervan m.i. zelf ook wel gevoeld. Zo verklaar ik althans zijn noodsprom om het Rijk a priori een aandeel toe te kennen in de liquiditeitschepping, buiten de mogelijke reden van conjunctureel-

Drs. B. Goudzwaard

Minister Witteveen

vanwege het nominale progressie-effect. Wat de hoogte van het bedrag betreft, willen wij ons echter ook thans nog niet binden, al is het naar mijn aanvankelijke oordeel vrij hoog getaxeerd.

Wel zijn enkele opmerkingen van kwalitatieve aard op hun plaats.

De eerste is, dat voor ons — en blijkens de miljoenennota ook voor de minister de ratio van deze belastingverlaging ligt in het verschijnsel van door de inflatie veroorzaakte belastingmeeropbrengsten, namelijk voor zover zij door de werking van de tariefprogressie worden opgeroepen.

De ratio van de belastingverlaging is voor ons en voor de minister gelegen in de door de inflatie veroorzaakte belastingmeeropbrengsten die door de progressie worden opgeroepen. Om deze inflatiekoppen, zoals men ze noemt, te kunnen gebruiken voor tariefsverlaging, moet uiteraard vaststaan, dat ze niet voor andere doeleinden, b.v. voor uitgavenstijging, zijn gebruikt. Overschrijdingen van de begrotingsruimte vormen in dit opzicht een duidelijke aanwijzing.

Belangrijke vraag

Daarom is een belangrijke vraag in de komende twee jaar, in hoeverre de minister van Financiën in staat zal zijn de aanwezige inflatiekoppen van de be-

Premier De Jong

Geen onrecht doen

Ik heb gesteld, dat naar mijn aanvankelijke oordeel de evenwichtsbijdrage van de begroting conjunctureel en structureel niet zo overtuigend is. Ik zou de minister echter onrecht doen, wanneer ik hierbij niet zou verdisconteren, dat hij door het plotselinge tekort van het Gemeentefonds wel voor zeer grote moeilijkheden is geplaatst en ik meen, dat wij dit bij de uiteindelijke standpuntbepaling ten aanzien van deze begroting ook zwaar moeten laten wegen. Het is inderdaad een haast onmogelijke opgave om bij een zo snel stijgend extra tekort van f 300 mln. de financiële touwtjes in handen te houden, al had ik liever gezien, dat de minister zich hierop had beroepen, in plaats van over te gaan tot de m.i. wat dubieuze filosofie van de monetaire financiering van overheidsuitgaven. Daarom heb ik — al lijkt het mij onder deze bijzondere omstandigheden niet redelijk op een aanvullende dekking in deze begroting aan te dringen — wel behoefte aan dit uitdrukkelijke verzoek, of de minister in de komende jaren onverkort zijn aanvankelijke stelling wil handhaven, dat inflatoire financiering pas geoorloofd is in geval van conjuncturele tegenvallers in de belastingfeer. Wanneer die tegenvallers ontbreken, zou dus in principe aanvullende dekking nodig zijn. Mijn fractie hecht aan een antwoord op deze vraag veel waarde.

Wat het incalculeren van prijsstijgingen in de ruimte voor latere begrotingen betreft, wil ik volstaan met een expliciete verwijzing naar de hoofdlijnen (blz. 54, punt b.) die m.i. hiervoor niet veel ruimte laten.

De belastingplannen

Tot slot wil ik zeer in het kort aandacht besteden aan de verdere belastingvoornemens van het kabinet. Zij zien er zo uit, dat het kabinet overweegt met ingang van 1 januari 1970 een belastingverlaging door te voeren van f 900 mln., gefinancierd uit 600 à 700 mln. inflatiekoppen, van de belastingopbrengsten dus, en voor 200 à 300 mln. een verhoging van de accijnzen en van de motorrijtuigenbelasting. De verhoging van de indirecte belastingen blijft in dit schema dus beperkt tot de 200 mln., die hij nodig heeft als structurele dekking voor de optrekking van de belastingvrije voet met ingang van 1 januari 1969. Ten aanzien van deze plannen wil ik allereerst opmerken, dat wij in de hoofdlijnen akkoord zijn gegaan met een tariefcorrectie

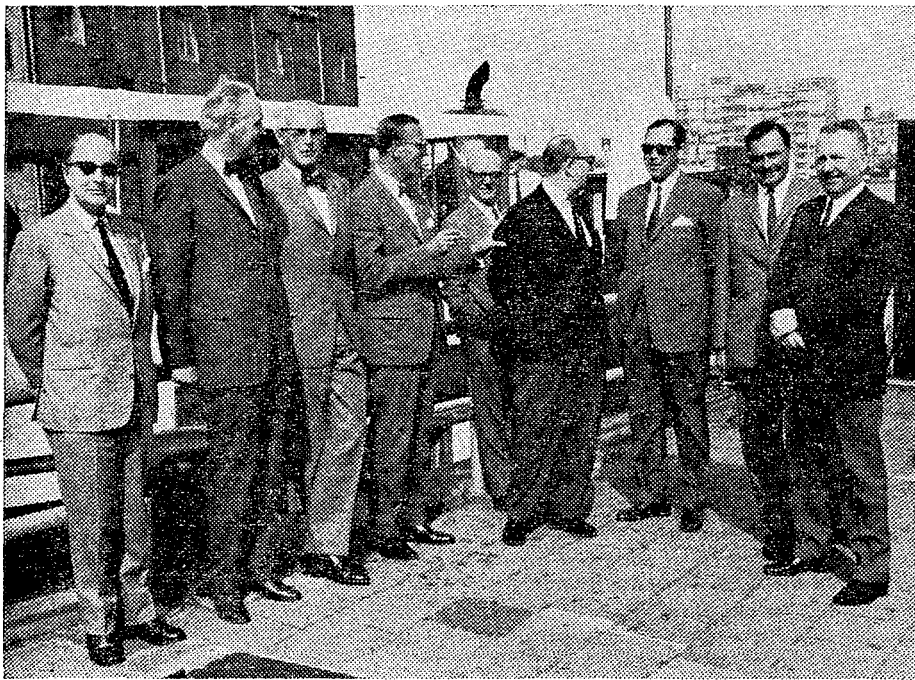
lastingopbrengst door een strak begrotingsbeleid ongerept te laten. Mocht hij hierin niet of niet geheel slagen en derhalve als dekking voor de toekomstige belastingoperatie willen overgaan tot een verdere verhoging van de indirecte belastingen dan dient hij reeds nu van ons te weten, dat wij hem op dit pad niet gemakkelijk zullen volgen. In ieder geval zal dan door ons opnieuw en even krachtig worden herinnerd aan de uitspraak in de regeringsverklaring, dat bij zo'n verdere optrekking van de indirecte belastingen compensaties voor de minst draagkrachtigen en de kinderrijke gezinnen nodig zijn. Voor ons betekent dit: uit de algemene middelen. De belastingcorrectie zal dus naar ons oordeel inderdaad grotendeels uit niet gebruikte inflatiekoppen dienen te worden gefinancierd.

In „eigen hand”

De minister heeft het dus o.i. gedeels zelf in de hand hoeveel geld hij voor de afgesproken tariefcorrectie financieel zal kunnen besteden. Hoe financieel gezonder zijn beleid in de komende jaren is, des te dichter zal hij het door hem wat ruwweg geponeerde bedrag van 900 mln., overigens afgezien van calamiteiten, wat ons betreft kunnen benaderen. Of hij het daadwerkelijk zal bereiken, is uiteraard een andere vraag.

SAMENVOEGING BINNEN HET DRECHTSTEDEN-VERBAND

DOOR J. C. DE RIDDER

De burgemeesters van de Drechtsteden, 2e van links schrijver van dit artikel

Het tot opschrift „Samenwerking in Drechtstedenverband” dragende artikel in het nummer van 5 oktober 1968 schreef ik geruime tijd vóór de plaatsing ervan. Nadien is er in het Drechtstedenverband wat gebeurd. Bij Koninklijke Boodschap van 15 augustus 1968 is een wetsontwerp ingediend tot herziening van de gemeentelijke indeling van het Eiland van Dordrecht.

Dit wel zeer landinwaarts gelegen Eiland is het door de grote rivieren begrensd grondgebied, dat voor een groot gedeelte behoort tot de gemeente Dubbeldam, waarvan het kleinere westelijke deel Dordts territorium is en dat voor de rest wordt opgedeeld door Sliedrecht en door de tot de provincie Noord-Brabant behorende gemeenten Werkendam en Hooge- en Lage Zwaluwe.

Niet voldoende ruimte

Het verschijnsel doet zich voor, dat het Dordtse deel nagenoeg is volgebouwd, althans niet voldoende ruimte biedt voor een enigszins aanmerkelijke bevolkingsexpansie. Dubbeldam heeft de ruimte wel en — zo zegt de minister van Binnenlandse Zaken in de Memorie van Toelichting — deze zal moeten worden gebruikt voor het huisvesten van de rond 100.000 inwoners, die op grond van prognoses in de „Tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland” vóór het jaar 2000 boven het thans reeds in de beide gemeenten wonende getal van dezelfde orde van grootte op het Eiland moeten worden verwacht.

Daarom moet slechts 8 jaar na de laatste wettelijke grenswijziging tussen beide gemeenten de zelfstandigheid van het in oppervlakte grotere doch in inwonertal kleinere Dubbeldam opnieuw ter discussie worden gesteld.

Ook in dit voorstel tot het voegen van een kleine gemeente bij een grotere

geldt weer de geijkte argumentatie: de kleine gemeente zal de problemen van de snelle uitgroei niet aan kunnen, gemeenschappelijke regelingen kunnen de oplossing niet geven, enz.

Mijnzijds een enkele aantekening bij dit ontwerp en bij deze nieuwe ontwikkeling in het Drechtstedenverband:

1. Dit wetsvoorstel bewijst hoe in deze sterk evoluerende tijd ook de opvattingen en visies op planologisch en stedenbouwkundig gebied snel wijzigen. Stellingen die 8 tot 10 jaar geleden als de hoogste waarheid golden zijn door de maatschappelijke ontwikkelingen omver gekegeld. Zo is bijvoorbeeld door de belangrijkere mobiliteit de re-

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

FIRMA C. VERMEER EN ZOON'S

fabrieken voor gebogen hout
Telefoon 01894 - 230

OUDERKERK AAN DE IJSEL

Ronde en ovale tafelranden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen - Regels - Stijlen, enz. enz.

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

HOUTBOUW **HANBO**
HARDINXVELD

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

WAT HANGEN BLEEF

Nu het Kamerdebat is gesloten

En men de waarde daarvan gaat begroten,

Blijkt dat bij velen 't resultaat

Uit een simp'le nagalm bestaat

Van gepraat over konijnen en schoten.

Van Doren.

latie van de werknemer met de werk-gemeente sterk verzwakt. Het zou van wijs beleid getuigen als de bestuurders op alle diverse niveaus zich terzake periodiek zouden heroriënteren!

2. De Tweede nota Ruimtelijke Ordening geeft ook prognoses en visies voor andere delen van het land en op andere terreinen dan de stedenbouwkundige, die studie behoeven en waarvan het uitwerken grote belangen dient. Is het nu beslist zo nodig om de onderhavige samenvoeging juist nu te entameren terwijl binnen het Drechtstedenverband naar vormen wordt gezocht voor de gemeenschappelijke belangen-behartiging?

3. Kunnen samenwerkingsregelingen ter voorziening in die gemeenschappelijke belangenbehartiging het werkelijk wel mogelijk maken dat twee of meer gemeenten met behoud van eigen zelfstandigheid en eigen karakter naast elkaar blijven bestaan? Of zijn door de steeds voortgaande schaalvergroting deze samenwerkingsverbanden de wegbe-reiders tot het geheel — dus ook bestuurlijk — in elkaar opgaan?

Heilige grenzen

4. Ook een ± 75 inwoners tellend gedeelte van het Eiland dat behoort tot Sliedrecht wordt bij Dordrecht gevoegd. In het kader van de hele opzet

van dit wetsvoorstel is dat logisch. Maar waarom zijn provinciale grenzen toch zulke heilige grenzen? De tot de Noordbrabantse gemeente Werkendam en Hooge- en Lage Zwaluwe behorende kleinere gedeeltes blijven buiten het samenvoegingsvoorstel, in afwachting van het resultaat van een onderzoek naar het meest wenselijke beloop van de provinciegrenzen ter plaatse.

Deze aarzeling om provinciegrenzen te wijzigen wordt meer waargenomen. Zo is er eerst dezer dagen een wetsvoorstel ingediend tot wijziging der grenzen tussen Zuid-Holland en Utrecht, welke reeds vele jaren in de pen was.

In deze gevallen wordt met een haast overdreven zorgvuldigheid tewerk gegaan en dat terwijl deze wijzigingen veel minder ingrijpen in de leef sfeer der burgerij dan bij herziening van gemeentegrenzen het geval is.

Het wetsontwerp inzake het Eiland van Dordrecht is nog niet aan de parlementaire behandeling toe. Pas als deze teneinde is, weten we of in de samenwerking tussen de Drechtsteden binnenkort de partner Dubbeldam zal wegvallen.

In het jaar 2000 weten we of de eventuele samenvoeging van Dordt en Dubbeldam in het Drechtstedenverband een incidenteel gebeuren is geweest.

BENAUWEND

DE Wereldraad van Kerken heeft de militaire invasie van Rusland in Tsjechoslowakije afgekeurd. Maar vijf kerken in Rusland hebben tegen deze afkeuring geprotesteerd.

De Patriarch Alexei, hoofd der Russisch orthodoxe kerk (in het Tsarenrijk de staatskerk) zegt in zijn protest, dat de Wereldraad de zaak helemaal verkeerd ziet. De Russen zijn naar Tsjechoslowakije gegaan, om de socialistische (= communistische) structuur te beschermen en om bloedvergieten te voorkomen.

Het hoofd van de orthodoxe kerk van Georgië heeft een soortgelijk verhaal. De Lutherse kerk van Letland meldt, dat zij het standpunt van de Wereldraad niet kan delen, omdat zij streeft naar vrede en vriendschap tussen de volken. De plaatsvervangende aartsbisschop van de Lutherse kerk van Estland geeft de Wereldraad een uitbrander.

„Met holle frasen, oneerlijke woorden en aanmoediging van nationale naijver tussen de volken, zoals uit de verklaring van de Wereldraad kan worden afgeleid, is de zaak van de vrede niet gediend”.

De Russische baptisten hebben bericht, dat de Russen zich niet mengen in de interne zaken van de Tsjechen, en zij vermanen de Wereldraad, maar eens te denken aan het Woord van Jezus: Zalig de vreedstichters.

Wij tekenen hierbij aan:

1. Estland en Letland zijn in de tweede wereldoorlog weer bij Rusland ingelijfd; de bevolking is voor een groot deel door de Russen „verhuisd”. Die bevolking was voor een groot deel Luthers en er was een hoogstaande theologische opleiding in Dorpat.

2. Het is aan geen twijfel onderhevig,

dat deze kerken hebben „geprotesteerd”, omdat de Russische regering de wens te kennen heeft gegeven, dat deze kerken op de brief van de Wereldraad zouden reageren.

3. Dat de kerken vrijmoedig, om soms niet te zeggen schaamteloos achter het beleid van de dictatuur staan, komt niet alleen in communistische landen voor. De kerken in Egypte en Libanon zijn even onverzoenlijk tegen Israël als hun regeringen. In Uppsala heeft de woordvoerder van een van de kerken van Nigeria het optreden tegen Biafra verdedigd.

4. In zulke dictatoriaal geregeerde landen komt alleen die top van de kerken in het publiek aan het woord, die zich heeft laten gelijkshakelen. De rest heeft te zwijgen.

Albracht N.V. - Utrecht

BOEKBINDERIJ EN FABRIEK
VAN PLASTIC-ARTIKELLEN

Wilt u een catalogus uitgeven, een praktisch en mooi losbladig systeem opzetten, een fraai monsterboek in plasticband brengen? Laat ons dan onze vele mogelijkheden tonen en bel (030) - 24345 of schrijf postbus 26, resp. Bolstraat 20, Utrecht. Onze vertegenwoordigers staan tot uw dienst.

Telecommunicatie Industrie RADIO BECKER NV

EXPERTS OP HET GEBIED VAN
SCHEEPSSELEKTRONICA

- Scheepsradiotelefoons
- Echoloden
- Radar
- Marifoons
- Automatische piloten
- Alarmsystemen

Dijnselburgerlaan 1 - Zeist - Postbus 75
Telefoon 03404 - 13511

★ ZUIVERE HUID ★ PUROL en PUROL-poeder

REALISATIE EN FINANCIËLE ASPECTEN

STADS- VERNIEUWING (2)

DE uitvoering van stadsvernieuwingsplannen kan, zoals in het eerste artikel ook uiteengezet, vanuit verschillende gezichtspunten worden gezien. In de eerste plaats vanuit de drijvende kracht achter een bepaald vernieuwingsplan, zoals vernieuwing van het verkeer en het openbare vervoer, de behoefte aan expansie van stedelijke functies, verbetering van de woonkwaliteit, wat de woontechnische aspecten betreft, of door bouwtechnische gebreken.

In de tweede plaats vanuit de doeleinden, die met een bepaald stadsvernieuwingsplan worden nagestreefd, het realiseren van nieuwe bestemmingen en nieuwe openbare werken, en de financiële aspecten hiervan.

In de derde plaats vanuit de problematiek van de verwijdering van wat in een vernieuwingsgebied aanwezig is en waardoor een streep moet worden gehaald. Ook hierbij speelt het financiële aspect een belangrijke rol. Kortom, het uitvoeren van stadsvernieuwingsplannen is een veelzijdige en diep in het leven ingrijpende operatie.

Uitvoering

Belangrijke vragen, die direct aan de orde kunnen worden gesteld, zijn: Wie is de aangewezen uitvoerder voor dergelijke plannen, hoe dient de financiering te worden geregeld, welke bescherming genieten de gebruikers van wat moet worden gesloopt en welke maatregelen zijn nodig ter vervanging van de te slopen bebouwing?

Ten aanzien van de vraag naar de uitvoerder is van direct belang, dat de uitvoering van stadsvernieuwingsplannen van enige omvang niet anders zal kunnen worden aangepakt dan op grond van bestemmingsplannen, welke aangaven, welke doelstelling wordt nagestreefd en die de voor plannen van enige omvang onmisbare basis voor onteigening geven.

Deze twee elementen, bestemmingsplan en onteigening leiden in het algemeen als vanzelf in de richting van de gemeentelijke overheid als initiatiefnemer van stadsvernieuwingsplannen.

Dit sluit niet uit, de mogelijkheid, dat met name voor bepaalde commerciële aantrekkelijke vernieuwingsplannen in samenwerking met de gemeentelijke overheid en particulier initiatief ontwikkeling van een bestemmingsplan en verwerving van grond en opstellen plaatsvindt, waarbij de gemeentelijke overheid via onteigening bepaalde knelpunten in de eigendomsverwerving zal moeten oplossen.

Waar de motoren voor stadsvernieuwing in de komende decennia overwegend zullen liggen in het vlak van verbetering van woningtoestanden en aanpassing van onze gebouwde arealen aan verkeer- en vervoersbehoeften, staat de gemeentelijke overheid in Nederland naar onze overtuiging voor een gigantische taak. Duidelijk moet worden gesteld, dat ook voor die stadsvernieuwingsgebieden, waar de gemeentelijke overheid in ieder geval als uitvoerder, althans „in het platte vlak”, zal optreden, het tot stand brengen van nieuwe gebouwen op vrij komende bouwterreinen voor een belangrijk deel door particulier initiatief en met particulier kapitaal zal moeten plaatsvinden.

Met het voorafgaande is het financiële aspect aan de orde gesteld. De kern van het financiële vraagstuk voor de gemeenten wordt gevormd door de in het algemeen dichte bebouwing, die moet worden verworven tegen hoge kosten, terwijl daarvoor enerzijds in het algemeen een veel minder dichte (woon)bebouwing zal worden teruggebracht, terwijl anderzijds grote oppervlakten voor verkeersdoeleinden in beslag zullen worden genomen.

De stadsvernieuwing is daardoor in het beperkte vlak van de grondexploitatie in het algemeen een in hoge mate onrendabele operatie. Uitzondering hierop vormen wellicht de naar omvang in terreinoppervlakte in de gehele problematiek ondergeschikte gedeeltes, die zich lenen voor city-vorming, en wel, omdat enerzijds bouwterreinen voor deze doeleinden veel meer zullen kunnen opbrengen dan bouwterreinen voor woningbouw, terwijl anderzijds bestemmingen in de zogenaamde tertiaire sector (kantoren, etc.) zich zeer goed laten onderbrengen in geconcentreerde vormen met hoge bebouwingsdichtheid. Voor het overgrote deel van stadsvernieuwingsplannen echter zullen de gemeenten zich hoge uitgaven moeten ge-

troosten. Het Rijk zal hierbij de helpende hand bieden. Het is thans reeds zo, dat het Rijk aan gemeenten 80% van de verwervings- en ontruimingskosten vergoedt. Aanvankelijk werd bij de beoordeling van aanvragen voor bijdragen het criterium van „krotopruiming” gehanteerd.

Krotopruiming

De interpretatie van het begrip „krotopruiming” is in de loop der jaren verruimd, naar gelang hiervoor grotere bedragen in de Rijksbegroting werden opgenomen. Deze verruiming zal in versneld tempo moeten kunnen plaatsvinden, willen de gemeenten met de voor hen liggende taak uit de voeten kunnen komen.

DOOR

IR. G. J. VAN DER HEIDE

Om de gedachten te bepalen, kan worden gesteld, dat het hierbij voor Nederland in de eerstkomende 40 jaar gaat om duizenden hectaren bebouwd areaal, waarvan de verwervings-, ontruimings- en sloopkosten bij zeer grove benadering in de orde van grootte van 15 miljard gulden zullen liggen, wil er van vernieuwing van woningvoorraad, voor zover ouder dan 100 jaar, in enigszins redelijk tempo sprake zijn. Dit betekent, dat de Rijksbegroting in de naaste toekomst op dit punt, uitgaande van de huidige 80%-regeling, jaarlijks ruimte voor bijdragen aan gemeenten zal moeten bevatten van tenminste f 300.000.000. Hoewel duidelijk een goede richting op dit punt is ingeslagen, zal hieraan nog grote aandacht moeten worden gegeven, gelet op het feit, dat het hiervoor beschikbare bedrag op de Rijksbegroting 1968 rond f 72.000.000 bedraagt.

Belangrijk is in dit verband, dat behalve het genoemde bedrag van f 72 miljoen op de rijksbegroting '68 voor het eerst een post is opgenomen voor bijdragen aan gemeenten t.b.v. stadsreconstructie, en wel van f 5 miljoen. Daarnaast zullen grote investeringen in uit te voeren werken bij de uitvoering van stadsvernieuwingsplannen ten laste van de gemeente komen. Ook hierbij biedt het Rijk sinds kort de helpende subsidiehand. Volgens de bijdrageregeling Verkeer en Vervoer kunnen verkeersplannen voor Rijksbijdrage in aanmerking komen en wel voor 50% wat de openbare werken betreft en voor 80% wat de kosten van verwerving betreft. Daar de kosten van de in het kader van de sanering uit te voeren werken in dezelfde orde van grootte liggen als de kosten van verwerving en ontruiming, is het op de Rijksbegroting 1968 geplateerde bedrag van f 10 miljoen als een klein begin te beschouwen.

Wat betreft de bescherming van de gebruikers van dat wat moet worden gesloopt, is het duidelijk, dat de uitvoering met grote zorgvuldigheid moet plaatsvinden, waarbij o.m. aan duidelijke en tijdige informatie en voldoende begeleiding grote aandacht moet worden besteed.

Wat de bescherming in het financiële vlak betreft kan worden gesteld, dat de belangen van eigenaren in de Onteigeningswet volledig zijn gewaarborgd. Anders is dit gesteld met huurders zowel van woningen als bedrijfsruimten. Voor wat woningen betreft, zijn vele gemeenten in Nederland ertoe overgegaan, plaatselijke regelingen in het leven te roepen voor het uitkeren van vergoedingen aan woninghuurders, die uitgaan boven de in het algemeen zeer geringe bedragen, die krachtens de Onteigeningswet moeten worden uitgekeerd. Hetzelfde gold voor vergoedingen aan huurders van bedrijfsruimten, voordat hiervoor een wettelijke regeling tot stand kwam op 8 december 1961. Wat de toekomst op dit punt zal brengen, is onzeker. Wel is duidelijk, dat een voortgaande aanpassing aan veranderende maatschappelijke omstandigheden noodzakelijk is.

Voor wat huurders van bedrijfsruimten betreft, is thans reeds een nieuwe wettelijke regeling bij de Staten-Generaal in bewerking, waarin aansluiting wordt gezocht aan regelingen in de sfeer van pacht van agrarische grond. Een belangrijk punt bij de uitvoering van stadsvernieuwingsplannen is, dat een deel van de te slopen bebouwing elders zal moeten worden vervangen wegens vermindering van de bebouwingsdichtheid. Deze vervanging zal in het algemeen plaats moeten vinden in nieuwe uitbreidingsgebieden.

Tenslotte nog enkele opmerkingen over een bijzonder soort plannen, nl. die, waarbij de bestaande bebouwing historische waarde heeft, in verband waarmee deze bebouwing in het kader van een bestemmingsplan wordt gerestaureerd. De hieraan verbonden kosten zijn eveneens zeer hoog, terwijl hierop de zogenaamde 80%-regeling niet zonder meer kan worden toegepast, zodat deze bestemmingsplannen, wat een Rijksbijdrage bij de uitvoering betreft, van geval tot geval afzonderlijk zullen moeten worden gezien. Naar het zich laat aanzien, zullen voor deze plannen, die zich in vele oude binnensteden in Nederland zullen voordoen, bijzondere financiële regelingen nodig zijn.

Met het bovenstaande zijn slechts enkele punten naar voren gehaald uit vele, die een bespreking waard zouden zijn, doch zij geven althans een indruk van de taak, waarvoor Nederland op dit punt staat.

Amsterdam, binnenstad

GELDERLAND

Firma B. D. Brüggemann STUCADOORSBEDRIJF

STATIONSSTRAAT 19 - APELDOORN
Telefoon 17353 en 21401

Radio K. B. Weimar Televisie

Landelijk erkend installateur
Elektrische apparaten - Verlichting

MAANDEREIND 19 - EDE - TELEFOON 8373

Voor Bontmantels naar de Bontspecialist

WAGENINGEN

Uitgebalanceerde verzekeringspakketten

met jaarlijkse controle voor privé en zaken
Assurantiemakelaar L. van den BEUKEL

Bemiddeling

bij in- en verkoop van onroerend goed:
Makelaar L. van den BEUKEL

Laan van Avegoor 8 - Ellecom - Telefoon 4790 (08330)

CONVECTOREN

voor KOLEN, OLIE en GAS
zowel voor WOONKAMERS als
voor KANTOREN, ZALEN etc.

FIRMA
T. VIETS

Bergstraat 38 - Telefoon 08370 - 2765 - WAGENINGEN

MAGAZIJN „HET ANKER“

HOOFDSTRAAT 94-96 - VEENENDAAL

ZEER VOORDELIGE AANBIEDING IN
TERLENKA VALLEN EN GORDIJNEN

SPECIALITEIT IN NYLONKOUSEN

ROTTERDAM

J. LUYT handel in tuingrond zand en grint

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruisen van de grond en/of het zand.

Terbregse Rechter Rottekade 88. Rotterdam-13,
telefoon 180794 - 187479.

KOLEN EN OLIE

VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE

A. VAN WEELDEN'S KOLENHANDEL

Straatweg 55 - ROTTERDAM - Telef. 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208

N.V. Verhuis- en Transportbedrijf

A. SLUYTER & ZONEN

verzorgt al uw TRANSPORTEN door het gehele land
ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

W. J. SPOORMAKER N.V.

AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaartsbocht 246 - Telefoon 77550

OFFICIAL PEUGEOT-DEALER

voor ROTTERDAM - ZUID
en de eilanden IJSSELMONDE en VOORNE - PUTTEN

Voor al uw drukwerk Drukkerij De Winter & Hofwegen

LAMBERTUSSTRAAT 55
TELEFOON 122054

PARTIJ CONVENT OP 26 OKTOBER A.S.

Op zaterdag 26 oktober a.s. wordt het najaars-Partij Convent gehouden in het Jaarbeursrestaurant te Utrecht. Aanvang 10.00 uur.

De voorzitter van het Centraal Comité, dr. A. Veerman zal een openingsrede uitspreken. Vervolgens worden enkele huishoudelijke zaken behandeld, waaronder met name behandeling van de balans en jaarrekening 1967 en de begroting 1968 van Centraal Comité, ARIOS en Doctor Abraham Kuypers- stichting. Tevens wordt voorzien in enkele vacatures in het Centraal Comité en de Organisatie Commissie. De volgende dubbeltallen zijn gesteld:

In de vacature ondervoorzitter Centraal Comité: 1. PROF. MR. P. H. KOOIJMANS te Amsterdam, 2. PROF. DR. W. ALBEDA te Rotterdam.

Vacature lid Centraal Comité: 1. DRS. J. H. VAN DE BANK te Wilnis, 2. DRS. M. J. G. VAN DER VELDEN te Renkum.

Vacature lid Centraal Comité: 1. DR. J. H. JONKER te Amsterdam, 2. MR. D. W. O. A. GROSHEIDE te Amsterdam.

Vacature voorzitter Organisatie Commissie: 1. DRS. D. TH. KUIPERS te Amsterdam, 2. MR. A. HERSTEL te Utrecht.

Vacature lid O.C.: 1. C. BALKENENDE te Kapelle-Biezeling, 2. DRS. J. MULDER te Sondel (Frl.).

Aanvulling O.C.: 1. MEJ. R. BRINKMAN te Zaandam, 2. MEVR. A. M. KRUISWIJK-SAP te Ouderkerk a.d. Amstel.

Aanvulling: O.C.: 1. L. W. G. VAN ATTEN te Rotterdam, 2. A. J. STOLP te Leiderdorp.

Verder staat op de agenda een toespraak van prof. mr. P. H. Kooijmans over „De ontwikkeling van de NAVO“. Er zal ruime gelegenheid zijn tot discussie. Het Partij Convent is openbaar. Belangstellenden zijn dus welkom, uiteraard voorzover de plaatsruimte het toelaat. Aan belangstellenden wordt derhalve aangeraden zo spoedig mogelijk schriftelijk een bewijs van toegang aan te vragen bij het partijsecretariaat, Dr. Kuypersstraat 3 te 's-Gravenhage.

Bij de ingang van de zaal kunnen de belangstellenden f 1,50 voldoen voor administratiekosten. Koffie- en theebonnen worden u gratis ter hand gesteld. Mocht u aan de lunch willen deelnemen dan kunt u zich bovendien een lunchbon aanschaffen tegen betaling van f 5,—.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

TROONREDE

De N.R.C. geeft commentaar (speels of venijnig?) op de vergelijking van Den Uyl over de sfeer van de Troonrede en die van de Oudejaarsavond. Hij heeft waarschijnlijk niets ongunstigers kunnen bedenken.

„Dag in dag uit heeft hij er op lopen broeden. Wat is er nu net zo vervelend als de Troonrede? Of eigenlijk: wat is er nog vervelender. Want in een debat moet je de zaken gechargeerd voorstellen.

Het is voor Den Uyl de Oudejaarsavond geworden. Voor hem kennelijk niet, zoals voor het kabinet-De Jong de Troonrede, het ogenblik van goede voornemens, maar meer dat van moeilijk verteerbare spijzen en een intense verveling. We zullen iedere invitatie afslaan“.

Toch wel een beetje hoogmoedig van die N.R.C. Alsof die redacteuren uitgenodigd zullen worden. Nee hoor: eerst de jongens van Nieuw Links en dan is er vast geen plaats meer voor Oud Rechts.

DE-MAOCRATIE

„Het Rode boekje van Wandelganger“ is verschenen. (U had dat wel van hem verwacht). In het voorwoord zegt hij o.a.:

„Mao... staat nog in het tijdperk van het brengen van zekerheden aan een menigte die behoefte heeft aan leiding. Zijn uitspraken doen vaak encyclopedisch aan. Dit boekje echter komt uit een wereld van twijfelende mensen; van mensen, die je fouten maken, van zeer menselijke mensen dus. Het komt uit een de-Maocratie“.

Toch aardig, dat Wandelganger het ook zo ziet. Het boekje bevat prachtige uitspraken en versprekingen.

Enkele anti-revolutionaire uitspraken — men lette op het principe — uit het boekje:

— Minister Schut: Mijnheer de voorzitter, nu is er hier al op gewezen... ik weet niet meer door wie... oh ja, ik was het zelf.

— Toezegging Roolvink: Ik zal er eens over denken of ik in overweging zal nemen een advies van de SER te vragen.

— Diepenhorst: Mijnheer de voorvader.

— Prof. Verdam: Over deze zaak is het laatste woord nog niet gesproken, al was het alleen maar omdat ik nog aan het woord ben.

En wat vindt u van deze uitspraak van „de bode“:

Het is weliswaar zo dat ik de materie volledig beheers, maar ik snap er geen barst van.

MINI

De voorzitter van het Verbond voor Veilig Verkeer, mr. Polak heeft een pleidooi gevoerd voor de minirok:

„Hoe meer been, hoe sneller de automobilist iemand ziet“.

We hadden nooit aan zebapaden moeten beginnen. Het hadden kunstbeenpaden moeten zijn.

COLPORTAGE

In „Opinie“ heeft mevrouw Brautigam een artikel geschreven over het rapport van een commissie uit de SER over de vraag hoe je de mensen zou kunnen beschermen tegen agressieve, onfaire verkoopmethoden. De SER wil niet veel.

Mevrouw Brautigam besluit haar artikel aldus:

„We moeten er oog voor hebben dat het sluiten van verkoopovereenkomsten al lang niet meer een bezigheid is van voornamelijk zakenlieden onder elkaar. Tegenwoordig sluiten tientallen mensen die daarvan vroeger niet gedroomd zouden hebben zulke overeenkomsten. Maar er is domweg geen einde aan het goede vertrouwen van mensen met een normaal, redelijk fatsoenlijk karakter. En er is geen einde aan hun beleefdheid. Intelligent of niet doet niet eens zoveel ter zake. Gewone nette mensen kunnen niet op tegen de streken en opdringerigheid van de — naar de SER meent en wij hopen — kleine groep mensen die daarvan keihard misbruik maakt. Het lijkt een kwestie van realiteit in onze wetgeving uit te gaan van dat gegeven“.

Via „Opinie“ een citaat uit de Haagse Courant van 4 september, waarin een interview met een onfaire colporteur („Je blijft lachen om de mensen“) was opgenomen:

„Op een slappe dag keken we de adressen eens door die we nog hadden. Daar was een contractpension bij waar we nooit veel in gezien hadden. Toen we er kwamen, zaten daar tweeëntwintig Indische vrouwen bij elkaar. In die conversatiezaal stonden tafeltjes. Die hebben we ze eerst tegen elkaar laten schuiven. We hadden ze iets gezelligs beloofd.

Toen alles keurig op een rij stond, hebben we ze als een schoolklasje neergezet en we zijn er voor gaan staan en ik heb gezegd: „Dames we gaan nu zorgen dat u allemaal een mooi boek te lezen krijgt. Mijn collega deelt eventjes de aanvraagformulieren uit en die moet u dan tekenen. Maar wel allemaal tegelijk. Ik tel tot drie en dan zet u uw handtekening“. Toen hebben we ze weer netjes opgehaald en we gingen met tweeëntwintig getekende contracten de deur uit. De dames zwaaiden ons achterna. Ze hadden in geen tijden zo iets gezelligs beleefd. Je blijft lachen om de mensen“.

Bah. En we zeggen meestal, dat de mensen toch niet zo onverstandig moeten zijn. Holle woorden. Dooddoeners!

LATIJS AMERIKA EEN CONTINENT IN GISTING

• Vervolg van pag. 5

vooral in de tijd van de communistische dreiging: het leger. Er zijn in Latijns-Amerika telkens weer militaire putschen die een kunstmatige en daarom ook zeer kwetsbare orde opleggen. Het gevolg is dan ook, dat de militaire opstand een soort volksvermaak geworden is, zoals men in Latijns-Amerika zegt, een stuk folklore dat op afstand kleurrijk en grotesk aandoet, in werkelijkheid een droevige realiteit verbergt — ook om het feit dat het aan de nationale economie grote sommen onttrekt voor militaire uitgaven niet ter verdediging naar buiten, maar voor de oorlog naar binnen.

Beweging

In deze situatie van zeer grote nood en politieke onstabieliteit is beweging gekomen allereerst, zoals we zeiden, door de snelle bevolkingsgroei waardoor een sterke en zeer dynamische jongere generatie het veld begint te beheersen, en vervolgens in de sociale en politieke bewustwording van de bevolking. In een scherp geformuleerd gezegde drukken ze dit in Brazilië zo uit: de inwoner van hun land is eensklaps van de palmboom in de Chevrolet gevallen, d.w.z. uit de primitieve maatschappij onverwachts in de moderne maatschappij terecht gekomen (de Chevrolet is voor de grote bevolking meestal bouwjaar 1938 en dan nog slechts voor de beter gesitueerden). De kern van dit gezegde ligt echter dieper. We zeiden reeds dat om niet helemaal verklaarbare redenen de arme boerenbevolking, natuurlijk bijna geheel Indiaans, letterlijk en figuurlijk „in beweging” is gekomen. Ze zijn zich van hun onmenselijke situatie bewust geworden en zoeken, in een vage hunkering, in een niet meer te remmen wil naar verandering een uitweg. De politieke propaganda van extremistische bewegingen, de transistor die de Russische uitzendingen uit Moskou ook in de taal van de Indianen tot in de meest afgelegen dorpen van de Andes brengt, de berichten van een nieuwe en moderne technisch gevorderde maatschappij — dit alles werkt samen om de grote massa's die eeuwenlang hun lot in een traditionele resignatie hebben aanvaard, nu tot een mobiele

en ook manipuleerbare massa te maken die opgestaan is.

Jongeren spreekbuis

Deze onrust is nu overal te vinden, bij de boeren — vooral echter bij de jeugd, bij de studenten. We hebben reeds laten zien, hoe sterk het aandeel van de jongeren in de bevolking van vandaag geworden is. Dit betekent dat de universiteitsjeugd zich als de representant, de spreekbuis en de avantgardist van de helft, van de komende leiding van het volk is. De universiteiten zijn meer dan in Europa centra van politieke activiteit. Hier ontwikkelde zich een politiek klimaat waarin zeer extremistische en revolutionaire gedachten geboren worden, een klimaat ook dat door bewegingen en organisaties van buiten uitgebuit wordt. Dit zit natuurlijk in wezen veel dieper. Er is ook een grotere en diepere bewustwording bij de jonge intellectuelen, bij de jonge clerus, bij de sociologische, economische en technische experts, die kunnen uitrekenen, zeer nauwkeurig zelfs, waar het naar toe leidt; als in deze catastrofale situatie niet zeer gauw een verandering komt. Dit is ook begrijpelijk omdat Latijns-Amerika ook op de wereldmarkt zijn positie bedreigd voelt. Door de grote monoculturen, de ouderwetse produktie-methoden, het ongeschoolde personeel etc. is Latijns-Amerika niet concurrentieel, het hangt veel meer af van de schommelingen van de wereldmarktprijzen voor de grondstoffen, en het is door de Europese integratie en haar samenwerking met de geassocieerde landen van Afrika ook in zijn Europese markt bedreigd. Kortom, het is een onderontwikkeld continent met zeer gevaarlijke aspecten.

Culturele en geestelijke situatie

Een woord tenslotte nog over de culturele en geestelijke situatie van Latijns-Amerika. Voor meer dan 90% is Latijns-Amerika katholiek. Het gehele historische en culturele patroon is katholiek, het civilisatorisch „establishment” is katholiek. En daarmee hangt dan ook weer nauw samen dat het culturele patroon zeer Europees is. In sommige steden als Buenos Aires, Montevideo, Santiago, voelt men zich geheel in

Ergens in Brazilië

Europa, de intellectuelen spreken vloeiend Frans en Engels, hebben op de Sorbonne of in Genève gestudeerd, kennen de V.S. zeer goed en zijn bijna ieder jaar in het oude Europa waarmee ze door de „Hispanidad” cultureel geschapen en eeuwenlang gevoed werden. In dit Europese patroon past dan bij de intellectuelen ook een sterke sympathie voor de verlichting, het „Encyclopedisme”, de Franse liberaliteit, een zekere hautain-tolerante houding tegenover het katholicisme en in ieder geval ook het streven, de kerk te dulden en voor eigen belangen te gebruiken, dan haar evangelische raden te volgen. De massa is in mindere of meerdere mate aan het kerkelijke leven gebonden, er is een dikke korst van traditionele folklore om het religieuze leven aangegroeid, dat in sommige afgelegen streken een exotische amalgamerings met de oude Indiaanse voorstellingen en gebruiken aangaat. Er is zo weinig theologische kennis dat natuurlijk ook zeer disparate dingen met christendom samen kunnen gaan, zoals bij de spiritistische groepen in Brazilië. Een werkelijk praktiserend en bewust, geschoold christendom is bij een kleine 10% aanwezig. En deze kern is natuurlijk nu nog meer bedreigd door de desintegratie van de migrerende bevolking en het binnendringen van de eerste verschijnselen van de technisch-industriële maatschappij. Ook in geestelijk opzicht kunnen de eenvoudige Latijns-Amerikanen plotseling van de boom der wijsheid in de Chevrolet vallen.

Voorzichtig

Toch is het aan te raden voorzichtig te zijn in de be- of veroordeling van de Latijnse verschijningsvormen van het christelijke geloven. Er is een diepe kern van authentiek christendom, van jeugdig, onbedorven idealisme, werkelijk enthousiasme in dit jonge continent. Wie vaak met deze jongeren in Latijns-Amerika gediscussieerd en ook gewerkt heeft, zal beseffen, dat hier een groot geestelijk kapitaal als het ware nog niet helemaal ontgonnen ligt, dat nu in felle revolutionaire taal en actie een uitweg zoekt voor de ernstige problemen, risico's. Maar de grote kansen die hierin liggen kunnen pas in het geheel van de politieke constellatie beoordeeld worden. Hierover een volgende keer.

HET BEHOUD VAN UW TANDEN
IVOROL
Onbetwist de beste tandpasta

Pijn?
gebruik dan
SALONPAS

SALONPAS helpt tegen reumatische pijnen, gewrichts-, spier- en lende pijn, tegen pijnen, veroorzaakt door kneuzingen, stijveschouder, verstuingingen en zenuwpijnen. SALONPAS is een medicinale pleister die smeren en wrijven overbodig maakt. SALONPAS pakt de pijn bij de bron aan.

SALONPAS

Verkrijgbaar bij Uw apotheker of drogist. Prijs p. pakje v. 10 st. 1,65

Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam Korenaarstraat 55 Telefoon 231162

Timmertabrick VERMEULEN N.V.
MILL (N.-B.) TEL. 08859 - 1024

Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen, houten woningen, directieketen, barakken, garages, vakantiehuusjes. Speciaal voor de landbouw: kippenhokken, veldschuren, loodsen.

Export: België, Duitsland etc.

Cassette
BABYDERM
alles voor Baby's huidje
STOFVRIJ AFGESLOTEN

N.V. Rederijen
Haringhandel

IMPORT-EXPORT
N. Parlevliet Jr.

KATWIJKAANZEE
Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

N LIKEURGLAASJE

BIOFUNGIN

voor de maaltijd, is de remedie tegen MOEHEID en GEBREK aan EETLUST
Aangenaam van smaak!
Flacon à 500 c.c.

Uw Apotheker of Drogist heeft 't

DR. WILLMAR SCHWABE
ZAANDAM

Hotel-pension „Dreyeroord”
Telefoon 3169 - OOSTERBEEK

Gezicht op

Rio de Janeiro

DE WEEK ROND

7 oktober: Een verslaggever van de K.R.O heeft zich klandestien ingedrongen in een vertrouwelijke (nadrukkelijk gezegd!) bijeenkomst van de C.H.U. hoofdbestuurders.

Dat gebeurt wel meer door journalisten. Wij vinden dat hoogst onfatsoenlijk.

Maar dat zo'n man dan vertrouwelijke besprekingen die hij aanhoort voor de radio doorgeeft, daar hebben wij geen woorden voor.

„Gangstermethoden” zei de C.H.U. secretaris Schuring. Zou mr. Van Doorn ook hier niet ingrijpen?

Wij vrezan van niet.

9 oktober: „Samen uit — ja gezellig”.

„Samen naar de bioscoop — overall heerlijk”.

„Samen in de begroting (CH + AR + KVP in Den Haag) is wel het summum.

8 oktober: In gouden letters hebben wij in het K.R.O. centrum zien blinken: het goede — het schone — het ware.

Frits van der Poel, met voornaam en al moet je vandaag deze creatieve medewerkers aanspreken, zal wel tegen deze drie idealen gezondigd hebben.

Hoe moet men anders onslag op staande voet kunnen verlenen? Het rommelt wel: eerst bij de VARA, dan bij de V.P.R.O. en nu bij de K.R.O.. De AVRO heeft het ergste ook al achter de rug. Wij zijn blij — nog steeds — met de N.C.R.V..

10 oktober: Gulden woorden van drs. Goudzwaard (AR) bij de algemene financiële beschouwingen 1969: Witteveens uitgaven beleidsombuiging is geworden tot een uitgavenbeleid^oombuiging.

Maar minister Witteveen verblikte noch verbloosde. Hij wordt in zeker opzicht kennelijk wat huidharder.

11 oktober: *Vondeling*: na de verkiezingen geen samenwerking met de KVP — nul komma nul.

Den Uyl: in theorie wel een mogelijkheid daartoe, maar in dat wonder kan ik niet geloven.

De Volkskrant: (een tikkelij P.P.R.): Den Uyl heeft bedoeld te zeggen dat als de K.V.P. niet tijdig kiest tussen de PvdA of de VVD er geen kans op samenwerking zal zijn.

Waarmee alles weer op losse schroeven komt te staan. Duidelijkheid is toch een ingewikkelde zaak.

12 oktober: Een herfstgerucht: Kamerlid v.d. Doel — nieuw links — bestrijder van Vondeling en Tans en alle mogelijke anderen legt het bijltje er bij neer.

Hij zou lector worden aan de Vrije Universiteit.

BETALING ABONNEMENTSGELD

Bespaart u zich de incassokosten!

Op ons kantoor worden momenteel voorbereidingen getroffen voor het doen incasseren van de kwitanties voor het tweede halfjaar 1968. De hieraan verbonden incassokosten ad f 1,— worden de abonnees in rekening gebracht. U kunt dit

voorkomen door zo spoedig mogelijk f 6,— over te schrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuiperstraat 3 te 's-Gravenhage. U bespaart ons tevens administratief werk. Doet u het echter spoedig! Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

VERTROUWENSADRESSEN VOOR
EIGEN KRING IN
FRIESLAND

BEDDENMAGAZIJN

JAN HARMS

Onze specialiteit: *voor gezonde slaap*
DE BETERE BEDDEN EN DEKENS

Vlasstraat 36, Dokkum, tel. 2765
Ook voor woninginrichting.

*Alle textielgoederen,
bedden, dekens,
matrassen, complete
woninginrichting*

Grootzand 14 - 38 - 42, SNEEK - Midstraat 114, JOURE

Firma Gebr. Slump Brandstoffenhandel

Lemmer Nagele - Telefoon 05276 - 2460
Lemmer Straatweg 2 - Telefoon 05146 - 1504
b.g.g. 1307

Annex HAARDEN, KACHELS en KOOKAPPARATEN
voor KOLEN, OLIE en GASVERWARMING
Deskundige voorlichting - Vak kundige aansluiting

N.V. Aannemingsbedrijf F.G.D.

v/h GEBR. VISSER

Nieuwbouw en onderhoudswerken

RONDWEG 17 - DOKKUM

Tel. 05190 - 3341 - 3342 b.g.g. 2534

HOTEL „DE KROON”

SOPHIALAAN - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor recepties en partijen.

N.V. BOUWMATERIALENHANDEL

v/h **Fa. J. Haitsma**

Kanaalweg 14, HARLINGEN. Tel. 05178-3541 (8 lijnen)

AANNEMERSBEDRIJF

BETONFABRIEK

BOUWMATERIALENHANDEL

DOUMA'S IJZERHANDEL n.v.

Grootzand 66 - Postbus 30 - SNEEK
Telefoon 05150 - 4444

Staaft-, band- en plaatijzer - T-en U-balken - Betonijzer
GEREEDSCHAPPEN EN MACHINES
VOOR METAALBEWERKING

OFFSETDRUKKERIJ

FLACH N.V.

affiches
showcards
verpakkingen

LEEWARDERWEG 31 - 35 - SNEEK

RIVEL

*Fabriek van rijwielen en
autopedes*

SURHUISTERVEEN

Telefoon 05124 - 1545

Niet alleen voeding... doch ook een lekkernij

TURKSTRA beschuit

Eerlijk... Overheerlijk!

studeer
PBNA

spring hoger
dan de anderen

't Is maar wat u wilt. Zo doorgaan en verder niets bijzonders - of de kop er onder en hoger reiken?

In het laatste geval bent u onze man. Bent u de man, die het met onze begeleiding ver kan schoppen. En dáár komt waar maar weinigen komen. De man die scoort!

Luister. Wij hebben voor u die ene, speciale cursus (uit 1300 PBNA-cursussen), waarmee u iets máákt van wat nu al aan talent en kennis en vooropleiding bij u aanwezig is. Waarmee u uzelf uitbouwt tot de gewaardeerde specialist, die in de wereld-van-morgen overall warm onthaal vindt met een PBNA-diploma of een ander erkend diploma.

Overall: bedrijfsleven, overheid, hier en waar dan ook.

Er zijn bij PBNA zeven studierichtingen, die u uit kunt. Werktuigbouw, elektrotechniek, elektronica, procestechiek en chemie, bouwkunde, weg- en waterbouw, organisatie en administratie. Waarin u altijd via die ene speciale cursus (van de 1300 die er zijn) aansluit op het punt waar uw opleiding ophield: LO, LTS, MTS, HTS.

Spring hoger, reik naar een betere toekomst en vraag inlichtingen bij PBNA.

KONINKLIJK TECHNISCUM PBNA

VBsingel 546 - Arnhem

Erkend door de Inspectie Schriftelijk Onderwijs met medewerking van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

WIJ KOMEN BIJEEEN

☆ De Statencentrale „Delft” belegt op woensdag 23 oktober a.s. een vergadering, bedoeld voor de voorzitters, secretarissen en penningmeesters van de aangesloten kiesverenigingen.

Plaats van samenkomst is „De Binnenhaven”, Havenstraat te Naaldwijk.

Aanvang van de vergadering 20.00 uur. Op de agenda staan: bespreking van de landelijke ledenwerfactie, gespreksgroepen en de financiën. Dr. A. Veerman zal een beschouwing geven over de politieke situatie. Gerekend wordt op aanwezigheid van drie bestuursleden van elke kiesvereniging.

☆ Op maandag 28 oktober a.s. belegt het Provinciaal Comité „Zuid Holland” een vergadering.

Plaats van samenkomst is de Clubzaal (2e etage) in het Groothandelsgebouw te Rotterdam.

Aanvang der vergadering 20.00 uur. Op de agenda huishoudelijke zaken. De voorzitter van de A.R. fractie in de Provinciale Staten, mr. J. J. Hangel-

broek zal een overzicht geven van het werk in de Staten. De heer N. v. d. Brugge, gedeputeerde, zal ook informatie geven.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

Zijlstra (AR):

Volgens buitenlandse kranten zijn de landbouwministers van Nederland en Duitsland tot een akkoord gekomen over hun gemeenschappelijk optreden als het gaat om een Europees structuur- en prijsbeleid. Mogen Kamerleden weten wat dit inhoudt?

Kleisterlee (KVP):

Moeten (Nederlandse) jeugdigen die naar Duitsland pendelen om daar te werken ook naar de zgn. Berufsschule?

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, nr. 43

26 oktober 1968

SAMENHANG

Wat is het verband, de samenhang tussen de ledenwerfactie, de gespreksgroepen en Nederlandse Gedachten? Zie Witek over.... pag. 2.

WIE EN WAT?

Wie mag wat verkopen? De secretaris van de Chr. Kruideniersbond de heer H. A. de Boer schrijft op pagina 5 over het voorontwerp voor een nieuwe vestigingswet, dat de streekssecretaris voor Economische Zaken in de openbaarheid heeft gebracht.

R.V.D.

Wat is de Rijksvoorlichtingsdienst en hoe functioneert die dienst? Op deze vragen en nog veel meer vindt antwoord op pagina 6 en 7. u het antwoord op pagina 6 en 7.

DR. LAMMERS

Op pagina 7 en 8 vindt u een vraaggesprek met dr. G. J. Lammers, de scheidende directeur van de Rijksvoorlichtingsdienst.

PLAATSELIJK BESTUUR

Over de organisatie van ons plaatselijk bestuur schrijft drs. H. van Ruller op pagina 9 een eerste artikel. Het artikel is bedoeld om een discussie over deze zaak op gang te brengen.

OLIE- EN TWISTBRON

Op pagina 11 bespreekt drs. J. G. Lambooy het speciaalnummer van het maandblad Oost-West, over het Midden-Oosten.

RADIO

Luister op donderdag 31 oktober naar de radio. De A.R.P. heeft dan een uitzending op Hilv. II (298 m.) van 18.20—18.30 uur.

REDELIJKE WONINGEN TEGEN BETAALBARE HUREN VOOR LAGERE INKOMENSGROEPEN

EEN omstreden wetsontwerp — ook vanwege de honderden brieven die alle fracties van de kiezers ontvingen — is door de Tweede Kamer met een belangrijke meerderheid van stemmen toch aanvaard: 82 stemmen voor en 58 tegen. De leden — van elke fractie overigens — waren zo voltallig mogelijk opgekomen. Minister Schut heeft dit ontwerp overtuigend verdedigd.

Het wetsontwerp — door de toenmalige minister Bogaers (K.V.P.) ingediend en door minister Schut (A.R.) sterk verbeterd — had ten doel een goed uitgangspunt te bevorderen. Daarover was men het in de Kamer wel eens. De heer Aantjes (A.R.) omschreef dat uitgangspunt als volgt: Hoe kunnen wij de lagere inkomensgroepen in onze samenleving helpen aan een redelijke woning tegen betaalbare huren.

De feiten

Over de voorgelegde oplossing van het kabinet liggen de meningen uiteen. Momenteel worden veel woningen gebouwd die kwalitatief beter zijn dan voorheen maar die toch onbetaalbaar worden, juist voor de lagere inkomensgroepen. Het bestaande woningbezit moet dus van deze groep worden vrijgemaakt. Vrijwillig — zo leert de praktijk — komt daar niets van terecht. Er moeten

VERBETERINGEN

Het reeds door minister Schut verbeterde wetsontwerp werd door de Kamer op verschillende punten verder aannemelijk gemaakt.

— alleen dan heffing als het inkomen hoger licht dan f 15.000 in plaats van f 12.600

— woningen gebouwd op basis van de premiereregeling 1960 c.q. 1966 betalen de heffing eveneens (de particuliere A-woning)

— alle woningen gebouwd op basis van de regeling 1 januari 1968 vallen er buiten

— de heffing wordt ingevorderd in 5 in plaats van 3 termijnen — teruggaaf is mogelijk:

a. voor hen die „doorstromen” in het jaar van verhuizing en het jaar daarvoor

b. voor hen die in het jaar van aanslag minder gaan verdienen dan twee jaar terug

— de 65-jarigen betalen geen heffing

— de wet is geaccepteerd tot 1 januari 1974, maar kan bij algemene maatregel van bestuur worden verlengd — waarna bekrachtiging bij wet.

dus een aantal maatregelen worden getroffen om doorstroming te bevorderen.

De vraag

Eén van de vragen — beter: de vraag die op tafel lag was deze: welke maatregelen zijn nodig om te bevorderen dat zij die de kostprijsuren van woningen wel kunnen betalen niet deson-

danks overheidssubsidies ontvangen, zodat de doorstroming wordt geprikkeld of wel overheidsgelden vrijmaakt om deze op een betere, op een sociaal meer gerichte wijze te besteden.

De heren Scholten (C.H.U.) en Van den Doel (P.v.d.A.) hadden erop gewezen dat, gelet op de vele brieven van burgers die binnen gekomen waren, dit wetsontwerp het rechtsgevoel van velen niet bevredigde en dat de meeste bewoners van woningwetwoningen niet wisten of hun woning al dan niet gesubsidieerd was.

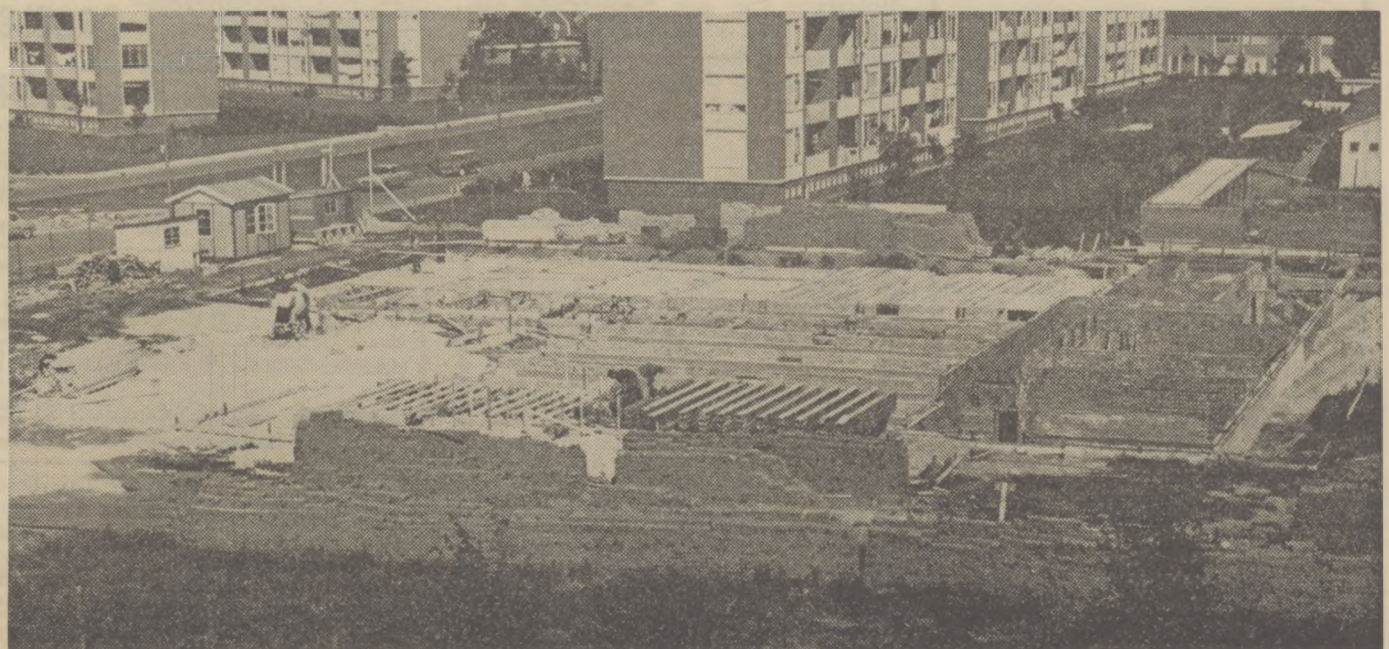
Dat is zeker zo — aldus de heer Aantjes — maar dat bewijst alleen dat door de praktijk van de afgelopen jaren het rechtsgevoel op dit punt niet juist is beïnvloed. Het bewijst ook in welk een scheve situatie men terecht gekomen is. En het is toch dringend nodig dat men daarvoor wel beseft krijgt.

Bezwaren

Eén van de aangevoerde bezwaren — o. a. de heer Nypels (D'66) — was hierin gelegen, dat de hogere inkomensgeniekers die toch een woningwetwoning kregen toegewezen, toen geen andere keus hadden, zodat het niet rechtvaardig is juist hen extra te belasten.

De heer Aantjes wees er echter op dat er in zo'n geval van een dubbele voorkeur sprake was. Hun werd een woning toegewezen, terwijl veel anderen niet een woning kon worden toegewezen. Zelfs kon menigeen die qua

Vervolg op pag. 4

WIDEK OVER

TUSSEN veel dingen is meer samenhang dan men op het eerste gezicht vermoedt. Het is dus van enig belang om hier even bij stil te staan, want het is altijd nuttig zich te realiseren hoe het in werkelijkheid is. Daarom dit verhaal onder de ietwat plechtmatige, maar tevens duidelijke titel „de samenhang der dingen”.

Voorbeelden

Gaarne nu enkele voorbeelden. Wij voeren als partij momenteel een landelijke ledenwerfcampagne en tevens bevorderen wij met nadruk het politieke denkwerk in de partij, met name ook via gespreksgroepen. Deze twee activiteiten kan men los van elkaar zien als men dat wil. Maar wij achten dat toch niet het beste. Het is beter de samenhang te zien. Men is niet alleen lid om het lid-zijn; het lid-zijn heeft een bedoeling. Alleen al door het lid zijn onderschrijft men — zelfs zonder verder iets te zeggen — in grote trekken het beleid van de partij. Alleen al door het lid zijn ondersteunt men financieel de partij. Maar door lid te zijn en tevens — waar maar mogelijk is in de diverse organen van de partij — zijn mening te zeggen draagt men ook bij aan de gezamenlijke opinievorming. Dat betreft dus de leden en het gespreksgroepenwerk.

Andere kant

Er is overigens nog een andere kant aan deze zaak. Naar onze opvatting kunnen ook (nog-) niet-leden aan het gespreksgroepenwerk in onze partij deelnemen. Er zijn stellig geestverwanten, gelijkgezinden, die (nog) geen lid van onze partij zijn, maar die tevens zo hun opvattingen hebben over wat in de politiek aan de orde is en dat best eens willen bepraten. Zij behoren welkom te zijn in de kring van een A.R. gespreksgroep. Dat is niet zo maar een opmerking, welke voor dit verhaal mooi uitkomt. Op het vragenformulier, dat ditmaal ter beschikking is voor het landelijke gespreksgroepenonderwerp over het interimrapport van de „18” staat vermeld, dat men in kan vullen of men als deelnemer aan de gespreksgroep lid van de partij is, lid van de ARJOS of géén lid van de partij. Het is dus met terdaad duidelijk, dat niet-leden welkom zijn bij de meningsvorming in de partij.

Kanaal

Gespreksgroepen zijn zodanig niet bedoeld voor ledenwerving, maar voor opinievorming. Overigens behoort het bepaald niet uitgesloten te worden geacht, dat sommige deelnemers-niet-leden aan een gespreksgroep op een gegeven moment tot de opvatting komen, dat het goed zou zijn lid te worden van een partij, waarin men zich zou blijken thuis te voelen. De gespreksgroepen kunnen als een kanaal dienen waardoor sommigen een doel bereiken, waartoe zij langs andere weg niet kwamen.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ
onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

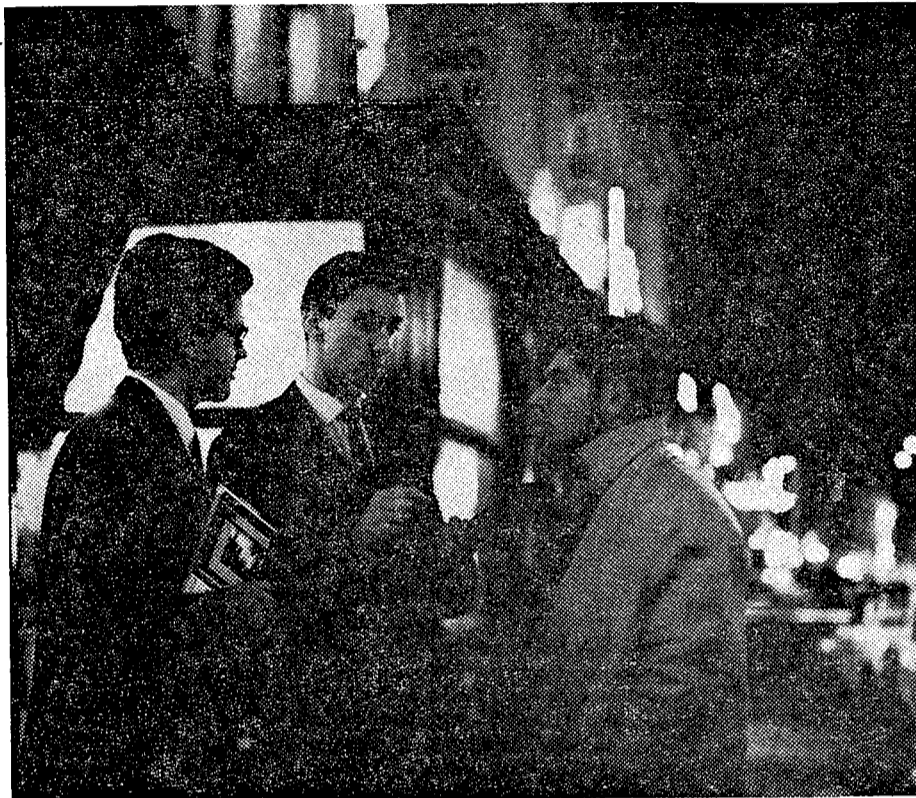
Adres van redactie en administratie:
Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:
f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:
f 6,- per jr. Losse verkoop f 0.30.

DE SAMENHANG DER DINGEN

Meer

Hiervoor is dus gewezen op samenhangen tussen leden (werfactie) en gespreksgroepen(werk).

Er zijn meer samenhangen, welke wij ons voor een goed inzicht in de werkelijkheid moeten realiseren. Eén ervan houdt bijvoorbeeld verband met het feit, dat u het voorgaande gelezen hebt. U hebt als lezer (abonnee) van dit weekblad het voordeel, dat u meer op de hoogte bent van wat in de A.R.P. speelt, dan niet-lezers (niet-abonnees). Dit geldt natuurlijk met name wanneer het lezers betreft, die geen lid van de partij zijn (ruim duizend); maar het geldt ook lezers, die wel lid zijn van de partij en die via bezoek aan de vergaderingen van de kiesverenigingen zich van de ontwikkelingen op de hoogte kunnen stellen. Maar ook de laatste zijn door het lezen van Nederlandse Gedachten vollediger op de hoogte van allerlei zaken dan niet-lezers — al of niet lid — kunnen zijn.

Behoeft niet

Er is dus een duidelijke samenhang tussen lid van de partij zijn en abonnee op het partijweekblad zijn. Maar men behoeft bepaald geen lid te zijn van de A.R.P. om abonnee te kunnen worden op Nederlandse Gedachten. Het is wat dit betreft net zo als bij de gespreksgroepen zoals wij hierboven zagen.

Overigens kan ook Nederlandse Gedachten een kanaal zijn waardoor sommigen terecht komen bij het lidmaatschap van de partij. Er zijn mensen die eerst breder en concreter geïnformeerd willen zijn omtrent het werk van de partij, voor zij zich er bij wensen aan te sluiten. Sommigen zullen

Met diep leedwezen geven wij kennis van het door een noodlottig ongeval onverwacht overlijden van ons geacht medebestuurder Mevrouw

T. Rentenaar-Heneweer

Haar sympathieke persoonlijkheid en inzet zal voor ons een dankbare herinnering blijven.

BESTUUR
A.R. KIESVERENIGING
LANGEDIJK

25 oktober 1968

len het overigens bij een abonnement op Nederlandse Gedachten laten, omdat het blad goede informatie biedt over het doen en laten van de A.R.P., terwijl men zich toch niet als lid aan de partij wil verbinden.

Wel gewenst

Er is verder ook een verband tussen het deelnemen aan een gespreksgroep en het abonnee zijn op het weekblad van

de partij. Als abonnee komt men als regel beter geïnformeerd in een gespreksgroep dan zonder de informatie en voorlichting van een weekblad, dat met grote regelmaat artikelen brengt over allerlei punten, welke vandaag in de politiek spelen. Anderzijds kan men na deelgenomen te hebben aan discussies in een gespreksgroep soms bepaalde artikelen in het weekblad met een ander oog gaan lezen.

Niet voor weinigen

Het is naar onze mening interessant genoeg zich deze samenhang der dingen te realiseren. U kunt er ook argumenten aan ontleen bij de verschillende activiteiten in de partij om ook anderen bij het politieke (denk)werk te betrekken. Dat erbij betrekken is een goede zaak; in onze tijd met name. Inspraak der kiezers, der burgers, is een hoofdthema. Welnu, laten wij die inspraak bevorderen. Politiek is niet een zaak voor slechts weinigen, maar voor velen; in feite voor allen. Politiek speelt altijd ergens een rol in ieders leven.

Praten

Het is een goede zaak, dat er duizenden partijleden zijn, die steeds snel op de hoogte zijn via het partijweekblad.

Zij weten door rechtstreekse informatie wat actueel is. Zij kunnen ook de bestuursleden van de diverse partijorganen steunen en stimuleren.

Zij lopen wat informatie betreft vooraan. Zij weten waarom ledenwerving nodig is; waarom gespreksgroepen nuttig zijn; waarom een abonnement op Nederlandse Gedachten van betekenis is. Zij kunnen deze dingen ook het beste aan anderen doorgeven. Zij weten, dat het een het ander aanvult. Zij kennen de samenhang der dingen.

Wilt u hierover ook met anderen praten?

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:
* geldleningen en hypotheeken
* financiering van auto's, caravans en boten
* verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheids-personeel)
is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

CHR. COÖP. Spaarbank "Eigen Haard"
LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE		
BELEGGINGSBOEKJES 5 1/2% - 5%	JEUGDSPAARDERS AMBTENAREN (met premie) 4 1/2%	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.) 4%

Gebruik Uw spaarboekje tevens als (rentegevende) girorekening:
Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

ECHTE KERKORGELS
OOK VOOR MODERNE KERKEN
ORGELBOUW
Ernst Leeflang
APELDOORN
TELEFOON 05760-17582

VOSKAMP EN VRIJLAND NV
KASSENBOUW • KETELBOUW • VERWARMING
's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921

DROOG HOUT
Specialiteit: gewaterd iepen, verder beuken, essen, linden, kersen, eiken en peren.
Incomplete bollen en plaathout. Contant 1%
N.V. HARD- EN ZACHTHOUT IMPORT MIJ
LOENEN (Veluwe) - TELEFOON 05765 - 212

Géén maagpijn meer!
Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het Currier Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het Currier-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!
Als U Currier Maagtableten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist in het rode busje met gele opdruk
maagtableten
Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

COMMUNIQUE VAN HET CENTRAAL COMITE

Het Centraal Comité van de A.R. Partij heeft in zijn vergadering van zaterdag 19 oktober 1968 uitvoerig van gedachten gewisseld over het rapport van sectie IV van de Wereldraad van Kerken in Uppsala.

De discussie geschiedde aan de hand van een Nederlandse vertaling van het rapport „Naar gerechtigheid en vrede in internationale zaken”. De discussie werd ingeleid door prof. dr. J. Verkuyt, die ook in Uppsala aanwezig was.

Het Centraal Comité zal in de komende tijd aan deze problematiek verdere aandacht geven.

De voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, mr. B. W. Biesheuvel gaf een uiteenzetting omtrent het beleid van de fractie, gevoerd bij de algemene beschouwingen.

Het Centraal Comité stelde zich unaniem achter de stellingname van de fractie.

* * * Sociaal cultureel welzijn

In een wereld, die het technisch mogelijk maakt, de mens voor een min of meer groot deel vrij te maken van arbeid en het niveau van de arbeid te verhogen, is het zonder meer duidelijk dat wij nu voor de opgave staan deze mensen voor te bereiden op een stuk meer vrije tijd die, daar wil ik de nadruk op leggen, bijzondere geestelijke activiteit zal eisen.

Wij kunnen het ook anders zeggen: de cultuur is in plaats van een luxe, een noodzaak geworden. Creativiteit is niet meer het privilege van een betrekkelijk kleine groep van bevoorrechten, van artiesten, van kunstenaars, van rijken der aarde.

Daarom zal het overheidsbeleid er heel duidelijk op gericht moeten zijn met daarbij behorende middelen om de huidige gehanteerde kunstpolitiek om te bouwen - te vervangen door een cultuurpolitiek. De tijd dringt.

Zeker, de Troonrede wijst wel in die richting: „een belangrijk deel van het beleid is gericht op versterking van het maatschappelijk en cultureel welzijn — maar de middelen zijn niet voldoende om een beleid van cultuurpolitiek te kunnen verwezenlijken.

Het blijft noodzakelijk naast de bevordering van het materiële en het lichamelijke welzijn extra aandacht te realiseren voor het sociale culturele welzijn in Nederland.

* * * Om het evangelie

„Zonder evangelie zijn de grote waarden van het westen — recht en vrijheid — slechts snijbloemen die bezig zijn te verwelken”, heeft dr. Visser 't Hooft — toen secretaris van de Wereldraad van kerken geschreven.

De heer Biesheuvel heeft in zijn slotopmerkingen bij de algemene beschouwingen deze gedachte onderschreven.

Terecht menen wij

Het gaat om het evangelie Gods, als de christelijke partijen pogen onze samenleving in christelijke zin te vernieuwen. Uitgaande van deze erkenning is er geen sprake van christelijke hovaardij. Dat uit die levens- en wereldbeschouwing ons iets exclusiefs tegemoet treedt kan voor sommigen iets van ergernis betekenen. Maar dat is een zaak van menselijke reactie op het evangelie zelf — al eeuwen lang.

Het gaat niet om mensen. De A.R.P. ziet daarom christenen die lid zijn van een andere politieke partij allereerst als mede-christenen en niet als politieke tegenstanders.

Het was goed dat de heer Biesheuvel deze fundamentele zaken in de Tweede Kamer aan de orde heeft gesteld.

DE BETEKENIS VAN HET BEROEPSONDERWIJS

BIJ het voortgezet onderwijs onderscheidt de thans in werking getreden wet het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, het algemeen vormend onderwijs en het beroepsonderwijs.

De betekenis van dat beroepsonderwijs neemt toe. De noodzaak, dat het wordt uitgebouwd, is groot. De moderne tijd vraagt steeds meer vakmensen met een degelijke ondergrond.

En nu is er een eigenaardige herinnering aan de vroegere ambachtsschool. De a.s. timmerman leerde er timmeren, de a.s. smid het smeden. En daarmee was de kous af. Er moest natuurlijk ook rekenen bij en meetkunde, maar verder was het praktisch en nog eens praktisch. Toen de vraag kwam, of er ook bijbelse geschiedenis kon worden gegeven aan een ambachts-

lazen van koeien en paarden, van boerderijen en eendjes, veulens en lammeren. Daarom was van alles bij elkaar gezocht bij die auteurs, die in de streekroman hun kennis van deze agrarische gemeenschap hadden ten toon gespreid. Natuurlijk kwamen er behalve de koeien en de paarden nog enkele boeren in voor, van een nogal koppig type, en blijkens de illustraties met hoge petten op hun hoofd, zelfs in de huiskamer.

Met zulke lectuur is de jeugd op de landbouwscholen niet gediend. Zij krijgt daardoor oogkleppen.

De jeugd, die beroepsonderwijs volgt, moet evenzeer leren uitkijken over de gehele wereld als de jongelui, die havo of mavo genieten. Dat is voor de leraren en leraressen aan deze scholen een mooie opdracht.

EN het spreekt vanzelf, dat zulk onderwijs, zulk beroepsonderwijs geen neutraal onderwijs KAN zijn. Net zo min als het basisonderwijs. Wij zullen niet graag beweren, dat deze opvatting al overal gemeengoed is geworden. Het is nog niet zo lang geleden voorgekomen, dat een predikant, die zelf bestuurslid was van een christelijk lyceum, een verklaring ondertekende, waarin een „ministerie van predikanten” zich distantieerde van de pogingen om te komen tot de stichting van een christelijke lagere technische school. Voor zijn eigen kinderen wilde hij christelijk onderwijs op het lyceum, de jongetjes, die naar de L.T.S. zouden gaan konden naar zijn opvatting na hun twaalfde jaar wel zonder christelijk onderwijs.

MAAR zulke vreemde opvattingen, vroeger bijna gemeengoed en zelfs met een niet te rechtvaardigen beroep op Kuyper verdedigd, zijn nu vrijwel uit de tijd.

En — de WET garandeert ook de volledige gelijkstelling voor het christelijk beroepsonderwijs.

De redactie van Nederlandse Gedachten heeft besloten aan het vraagstuk van het beroepsonderwijs, met name van het christelijk beroepsonderwijs, enkele artikelen te wijden, waarvoor deskundigen op dit terrein zijn uitgenodigd.

INCASSO ABONNEMENTSGELD

Deze week en in het begin van de volgende week ontvangen alle abonnees, die het abonnementsgeld over het tweede halfjaar 1968 nog niet hebben betaald, een stortings-acceptgirokaart. De abonnees die over een girorekening beschikken, behoeven slechts hun gironummer in het daarvoor omliggende vakje in te vullen en de kaart te ondertekenen, waarna deze in de gebruikelijke rode of gele giro-enveloppe aan het girokantoor kan worden gezonden.

De abonnees die geen giro-rekeninghouder zijn, dienen het op de stortings-acceptgirokaart genoemde bedrag te storten op het postkantoor. Zij kunnen hiervoor deze kaart gebruiken als stortingskaart. Wij vertrouwen onze abonnees met de toezending van deze kaart van dienst te zijn geweest.

Wij rekenen er gaarne op, dat het abonnementsgeld zo spoedig mogelijk en uitsluitend via deze kaart zal worden voldaan.

Degenen, die voor 10 november a.s. nog niet hebben betaald, zullen na die datum een kwitantie aangeboden krijgen, waarbij f 1,— aan incassokosten in rekening moet worden gebracht. Wij nemen aan, dat u dit wilt voorkomen.

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

DOOR H. ALGRA

school, die van Patrimonium uitging, luidde het antwoord van de minister ontkenkend. Wel zou men zo bij tijd en wijle bij het vak lezen, waarvoor wel een apart uur kon worden uitgetrokken, ook de bijbel kunnen lezen. Maar de overheersende gedachte was: de arbeiderskinderen, die op twaalfjarige leeftijd naar de ambachtsschool gaan, hebben van de lagere school genoeg algemene vorming meegekregen en kunnen zich nu concentreren op hun vakopleiding.

TOEN was de situatie aldus. Een kleine elitegroep, meest van welgestelde ouders, ging naar het gymnasium of de HBS. De kinderen van de arbeiders en kleine middenstanders gingen van de lagere school „het leven in”. Sprotje kreeg een „dienstje”. Kees werd knechtje bij een boer. Geesje moest moeder helpen. En een aantal van deze jongens en meisjes ging nog een paar jaar naar de „herhaling”, drie avonden twee uren in de wintermaanden. En — een deel van de jeugd ging een ambacht leren, op daarvoor ingerichte scholen...

MAAR de situatie is geheel veranderd.

De lagere school geeft geen eindonderwijs meer. Zij is basisschool geworden. Na de basisschool volgt, zo is de bedoeling, voor alle kinderen nog een tweede school. En dat kan ook een school zijn voor beroepsonderwijs.

Maar dan spreekt een ding vanzelf. Die beroepsschool, die volgt op de basisschool, moet méér bieden dan een vakopleiding. Zij moet tegelijk vakopleiding en algemene vorming bieden, en dat laatste helemaal niet als een toegift.

Wij zijn van mening, dat de jongelui, die beroepsonderwijs volgen, recht hebben op een ferme algemene ontwikkeling en dat de maatschappij daar ook recht op heeft. Want het gaat niet alleen om de opleiding van jonge mensen, die later goed moeten kunnen timmeren, maar tegelijk om mensen, die straks in de volle breedte van het maatschappelijk leven moeten kunnen meedoen. Zij moeten voldoende ontwikkeling hebben, om als **mondige burgers** in alle sectoren van het leven mede verantwoordelijkheid te dragen. Als bestuurders in de vakorganisatie of als lid, van wie meeleven en mee oordelen wordt gevraagd. Maar de jongelui, die hier worden opgeleid, zullen straks ook mee de ruggegraat moeten vormen van de politieke partij en ze zullen kerkelijk moeten meeleven. Daarvoor is een behoorlijke algemene ontwikkeling van groot belang. De horizon van het leven is veel wijder dan die van het vak.

ER zijn op dat punt rare opvattingen geweest. Wij hebben eens kennis gemaakt met een leesboek, een soort belletristisch leesboek voor de leerlingen van landbouwscholen en landbouwhuishoudscholen. Hopelijk wordt het niet herdrukt. Want de samenstellers dachten blijkbaar, dat er voor deze jonge agrariërs niets nuttiger zou zijn dan dat zij alléén maar

REDELIJKE WONINGEN TEGEN BETAALBARE HUREN VOOR LAGERE INKOMENSGROEPEN

Vervolg van pag. 1

inkomen op zo'n woning was aange-
wezen hierover niet de beschikking
krijgen omdat anderen met een hoger
inkomen hierop beslag legden. Dat
betekende in wezen twee privileges.
En daarom is het niet onredelijk dan
een stukje subsidie aan hun woongenot
te ontnemen.

Een ander bezwaar tegen dat wetsont-
werp was dat de premiewoningen niet
en woningwetwoningen wel onder de
heffing vielen. Dat bezwaar is niet ge-
heel gegrond. Subsidies voor woning-
wetwoningen immers hebben de be-
doeling om hen, die qua inkomen niet
in staat zijn een redelijke woning te
betrekken toch aan een woning te hel-
pen.

Subsidie voor de particuliere bouw
(premiwoningen) had de bedoeling
om beleggers en particulieren te stimu-
leren tot het bouwen van woningen
in de goedkope klasse.

Vandaar ook dat de heer **Andriessen**
(K.V.P.) wel een deel van deze pre-
mie woningen onder de heffing heeft
gebracht via een door hem ingediend
amendement, maar van de eigen won-
ning terecht is afgebleven.

De heer **Aantjes** (A.R.P.) had overig-
ens wel bezwaren tegen dit amende-
ment omdat de mogelijkheid aanwezig
is dat er minder animo bestaat bij de
beleggers (en particulieren) dit soort
belangrijke huurwoningen te blijven
bouwen. Dit in verband met de vrees
die zal kunnen ontstaan dat na een
aantal jaren de overheid opnieuw met
een „afrondingsheffing” zou kunnen
komen. De minister gaf echter een ge-
ruststellende verklaring: het zal wel
niet gebeuren.

Overigens: het amendement Andries-
sen bracht alleen die premiewoningen
onder de heffing die gebouwd zijn op
basis van de regeling 1960; speciale
volkswoningen.

Spel en tegenspel

Dit amendement bleek een belangrijke
politieke toetssteen te zijn, hetgeen de
heer **Aantjes** scherpzinnig opmerkte.
Immers zowel de K.V.P., de V.V.D. als
de C.H.U. hadden laten doorschemeren
dat de houding van minister **Schut** ten

Mr. Aantjes

Minister Schut

aanzien van dit punt voor hen van
doorslaggevend betekenis zou zijn
voor het gehele wetsontwerp. En —
aldus de heer **Aantjes** — dat kan dan
voor mijn fractie weer een heel zwaar
wegende factor zijn voor onze hou-
ding ten aanzien van dit amendement!
Spel en tegenspel — om met een redac-
teur van *Trouw* van vroeger te zeg-
gen.

Er was ook een derde bezwaar: moest
niet eerst gezorgd worden voor een
alternatieve woning voordat men de
mensen kan stimuleren tot doorstrom-
men?

Met name de P.P.R.-er **Janssen** had
hier op gewezen.

Hiertegen werd opgemerkt dat er eerst
een prikkel moet zijn en dat daardoor
de behoefte ontstaat en niet andersom.
Dat is de natuurlijke volgorde, aldus
mr. Aantjes. Waarbij de heer **Wiegel**
(V.V.D.) opmerkte, wat later door de mi-
nister bevestigd werd dat de ervaring
van wethouders in bijzonder veel ge-
meenten nu al de conclusie rechtvaar-
digde dat de prikkel van het wetsont-
werp er de oorzaak van was dat meer-
deren in de lagere inkomensgroepen
thans konden worden geholpen. De
doorstroming is al op gang gebracht
door de a.s. prikkel van een extra
betaling op de bewoning van een won-
ningwetwoning.

De heffing overigens op zichzelf bezien
heeft ook dit effect dat naarmate het
inkomen hoger wordt de heffing toe-
neemt. Dat was naar de mening van
K.V.P., A.R.P., C.H.U. en V.V.D. een
beter, een gezonder en socialer uit-
gangspunt dan wanneer de heffing ge-
baseerd zou worden op de huurbedra-
gen, hetgeen de P.v.d.A. in wezen wilde.

Niet populair

Elk Kamerlid was er van overtuigd dat
de voorgestelde heffing geen populaire
aangelegenheid was. Maar de meerder-
heid was de overtuiging toegedaan dat
de vraag waarvoor men stond, n.l. de
mogelijkheden te vergroten voor hen
die het werkelijk nodig hebben om van
overheidswege in hun woongenot fi-
nancieel geholpen te worden — beves-
tigend moest worden beantwoord.

Als men wil dat de overheidsgelden
werkelijk gericht moeten worden be-
steed dan is het nodig dat iedere cent
die besteed wordt waar het niet nodig
is onttrokken wordt t.b.v. de mogelijk-
heden waar dit geld wel nodig is.

Heel duidelijk stelde de minister dat
de huisvesting van de laagstbetaalden
een nationale nood is geworden en
dat daarom de aanvaarding van de hef-
fing een nationale noodzaak is.

Trouwens — er is nu jarenlang gestu-
deerd op dit vraagstuk. Niemand heeft
tot nu toe een uitvoerbare andere op-
lossing aan de hand gedaan. Het gevaar
is — aldus **mr. Aantjes** — dat het ons
kan overkomen dat men gaat zitten
wachten op die ene maatregel waaraan

geen bezwaren kleven en toch alles
oplost. En die ene maatregel bestaat
eenvoudig niet. Het zal moeten komen
van een complex van maatregelen om
het doel te bereiken.
Deze „heffing” is als één van de on-
derdelen van het volkshuisvesting be-
leid om te kunnen komen tot normale
verhoudingen in het bouw- en huur-
beleid, een acceptabele zaak. Ook uit
een oogpunt van sociale rechtvaardig-
heid.

GRONDSLAG

De heffing is een verschil tussen
10 percent van het inkomen (van
2 jaar terug) en de „kale” jaar-
lijkse huurpremie.

Voor elk kind waarvoor fiscaal
aftrek wordt verkregen óók hier
aftrekbaar: 10 percent. Maximum
van de heffing: nooit hoger dan
de betaalde huur.

De huiseigenaar en de gemeenten
kunnen de huurders volledig in-
lichten over het type van de door
hen gehuurde woning.

Voorbeeld:
peildatum 1-5-1969 -
inkomen 1967 f 20.000,—
Heffing: 10% inkomen: f 2.000,—
Kale jaarh. (30,— p.w.) f 1.560,—

Te betalen f 440,—
Aftrek per kind: f 44,—
peildatum: 1-5-1969 -
inkomen f 16.000,—
Heffing: 10% inkomen f 1.600,—
Kale jaarhuur f 1.600,—

geen heffing.
peildatum: 1-5-1969 -
inkomen f 20.000,—
Heffing: 10% inkomen f 2.000,—
Kale huur f 800,—
Te betalen maximaal f 800,—

Pijn?
gebruik dan
SALONPAS

SALONPAS helpt tegen rheuma-
tische pijnen, gewrichts-, spier- en
lende pijn. tegen pijnen, veroor-
zaakt door kneuzingen, stijve schou-
ders, verstuingen en zenuwpijnen
SALONPAS is een medicinale
pleister die smeren en wrijven
overbodig maakt.
SALONPAS pakt de pijn bij de
bron aan.

SALONPAS
Verkrijgbaar bij Uw Prijs p. pakje
apotheker of drogist. v. 10 st. 1,65
Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam
Korenaarstraat 55 Telefoon 231162

GRONINGEN

Makelaarskantoor J. Fokkens Siddeburen

in roerende
en onroerende goederen
verzekeringen en hypotheek

TELEFOON 05983 - 360

Schatkamer
STOELDAANSTRAAT 2-8
GRONINGEN

ZWITSERSE HORLOGES
VERLOVINGSRINGEN
GOUD EN ZILVER
TAFELZILVER
AVONDMAALSERVIEZEN

DRENTE

BOUWBEDRIJF VAN ESS

uitvoering van alle
voorkomende bouwwerken

EMMEN - KAPELSTRAAT 20 - TELEF. 2671

OVERIJSEL

Landbouwmechanisatiebedrijf

FA. K. ELLENS
LANDBOUWMACHINES
SMEDERIJ
TRACTOREN

Eggestraat 3. tel. 05276 - 2400 Nagele (N.O.P.)

Varwijk's Handelsonderneming en
Veevoederfabriek „Salland” C.V.

FABRIKAGE VAN: RUNDVEEKOEKEN
KALVERKOEKJES - PLUIMVEEKORRELS
ZWARTSLUIS - TELEFOON 05208 - 1255
Levering aan de handel onder A.C.V.-controle.

- * VERBOUW
- * NIEUWBOUW
- * ONDERHOUDSWERKEN

Firma E. D. Schutten & Zoon

AANNEMERSBEDRIJF ENSCHEDE
Laarssingel 10. — Telefoon 3021
Hyacinthstraat 40 - Telefoon 11638

**LOONBEDRIJF
MARIS N.V.**

HOGESLUISWAL 39
MARKNESSE
Telefoon 05273 - 1541 (4 lijnen)

50 jaar de meest gevraagde
WONINGINRICHTING
J. Voerman & Zonen
Assendorperstraat 73 - 81 - Tel. 16507 - Zwolle

DEN HAAG

LAK- EN VERFINDUSTRIE

v/h P. WERRE & Co.

ALLES OP VERFGEBIED

Veenkade 49 - 50 - DEN HAAG - Tel. 633923 (3 lijnen)

WIE MAG WAT VERKOPEN?

DOOR H. A. DE BOER

DE staatssecretaris van Economische Zaken, de heer drs. L. J. M. van Son, heeft het aangedurfd een nieuw voorontwerp Vestigingswet in de openbaarheid te brengen.

Dit ontwerp is door hem om advies gezonden aan de Sociaal Economisch Raad, die op zijn beurt alle belanghebbenden heeft verzocht bezwaren en wensen kenbaar te maken. Een zaak als de vestigingswet maakt in de kring van de zelfstandige ondernemers de tongen los.

Als zo vaak, is ook dit ontwerp door de één met hoerageroep begroot terwijl een ander daarentegen meent dat bij aanvaarden van dit ontwerp, de kleine zelfstandige ondernemer wel in kan pakken. In dit artikel willen wij proberen over de in 't geding zijnde problematiek enige nadere informatie te geven.

Waarom vestigingswet?

In de dertiger jaren was het geklaag over de noodlijdende positie van de middenstand hoog gestegen. De economische omstandigheden hadden een grote sterfte onder de zaken teweeg gebracht. Vele middenstandsbedrijven behoorden in die dagen tot de eerste slachtoffers van de economische teruggang. Oorzaken waren een ontstellend tekort aan vakbekwaamheid, een vaak veel te zwakke financiële basis en een niet op tijd willen verzetten van de bakens.

Anderzijds echter werd de vrije mogelijkheid van vestiging in de crisisjaren door velen aangegrepen om in het levensonderhoud te voorzien. Zeer velen, die van huis uit geen middenstanders waren, openden in de voorkamer een winkeltje. Als er niet anders meer was, kon je altijd nog een zaak beginnen, zo meende men. Aan deze ongezonde situatie diende een einde te worden gemaakt. De Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 was het antwoord om onverantwoorde vestiging tegen te gaan, dit zowel in de detailhandel, het ambacht als in de kleine nijverheid. Het vestigen van nieuwe ondernemingen werd afhankelijk van objectieve vestigingseisen, als handelskennis, kredietwaardigheid en vakbekwaamheid.

De wet had tot direct gevolg de beperking van het aantal vestigingen, wat mede leidde tot toeneming van de gemiddelde grootte van de bestaande ondernemingen en tot het verbeteren van het gehalte van de ondernemers, hetgeen de consument ten goede kwam. Het verleden overziende, kan gesteld dat de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937, veelal zegenrijk heeft gewerkt.

Op weg naar 1954

Tijdens de tweede wereldoorlog werden vrijwel voor het gehele bedrijfsleven vestigingsregelingen getroffen. Regelingen die pasten in de theorieën van de door de bezetter geleide oorlogseconomie. Voor de detailhandel, het ambacht, de kleine nijverheid en andere niet tot de industrie behorende takken van bedrijf werd in 1941 het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf van kracht. De werkingssfeer was dus ruimer dan die van de V.K. 1937.

Ook na de oorlog bleef het B.A.V.K. nog van toepassing. Het is echter duidelijk dat dit stuk bezettingwetgeving niet blijvend kon worden gehandhaafd.

Een terugkeer zonder meer naar de

V.K. 1937 lag niet voor de hand, omdat de werkingssfeer ruimer werd gewent (ook een aantal dienstverlenende bedrijven) en de praktijk had uitgewezen dat een herziening op een aantal punten noodzakelijk was.

Dit leidde tot de Vestigingswet Bedrijven 1954. De grondtrekken zijn vrijwel gelijk aan die welke aan de V.K. 1937 ten grondslag lagen. De werkingssfeer werd uitgebreid. Ook op de groothandel en dienstverleningsbedrijven — geen ambacht zijnde — werd de wet van toepassing verklaard. Er werd onderscheid gemaakt tussen ondernemers, beheerders en bedrijfsleiders, waardoor meer rekening werd gehouden met de opbouw van filiaalbedrijven. Daarnaast werd in de ont-

H. A. de Boer
Secretaris van de Chr. Kruideniersbond

heffingsmogelijkheid getracht enigszins rekening te houden met parallelisatietendensen.

Doorgaande ontwikkeling

Op het moment dat een wet in werking treedt betekent dat niet altijd dat daarmee de voortgaande ontwikkeling voldoende is onderkend en in de bepalingen weerslag heeft gevonden.

Ten aanzien van de vestigingswet moet echter vast staan dat het niet de bedoeling van de wetgever kan zijn zich doorzettende technische ontwikkelingen, veranderingen in gebruiksgewoonten en zich wijzigende distributietechnieken, door in de wet gebezigde omschrijvingen, nadelig te beïnvloeden.

Toch had de wet na verloop van een aantal jaren een zekere verstarring tot gevolg. Een verstarring welke zich steeds sterker deed gevoelen. Onder handhaving van de goede woorden gewijd aan de V.K. 1937, moet gesteld dat de wet een sterk branche-afscheidende werking had, hetgeen de samenwerking tussen onderscheidene branches niet altijd bevordert heeft.

De wet haakte te weinig in op nieuwe ontwikkelingen en bood de individuele ondernemer onvoldoende speelruimte. De redenen waarom de vestigingswet in het leven werd geroepen, hebben thans niet meer die klem als in de dertiger jaren.

Alleen al het in onze tijd benodigde kapitaal voor de vestiging van een onderneming, is een rem van de eerste orde. De angst, dat op grote schaal onverantwoorde vestigingen zouden ontstaan, indien er geen op de wet gebaseerde vestigingsregelingen zouden zijn, is vandaag dan ook niet reëel.

Veranderend getij

Er zijn ontwikkelingen aan te geven welke in de achter ons liggende jaren grote invloed hebben uitgeoefend op de functie van met name de detailhandel.

Wij noemen de toenemende betekenis van het merkartikel. Bij koffie van een bekend merk is een verkoopverhaal overbodig. De eigenschappen van deze koffie en van andere merkartikelen zijn via televisie en andere media door de fabrikant rechtstreeks aan de consument bekend gemaakt. Daarnaast heeft de steeds meer ingang vindende techniek van zelfbediening mede tot gevolg dat de voorlichtende functie en technische deskundigheid van de detaillist niet meer in die mate als voorheen noodzakelijk is. Dit te meer waar ook de moderne verpakking, vaak met gebruiksaanwijzing, hier in een behoefte voorziet.

Een tweede ontwikkeling ervaren wij in de wijziging van het kooppatroon van de consument. Een meer mobiel zijn van het publiek, gebrek aan tijd voor het doen van inkopen, en de toenemende betekenis van de werkende gehuwde vrouw, hebben invloed op het kooppatroon gehad. Vooral de levensmiddelenbranche heeft deze veranderingen sterk ervaren. Het zoveel mogelijk willen kopen onder één dak, is een niet te omzeilen wens van de moderne consument.

Het is duidelijk dat de genoemde ontwikkelingen grote invloed hebben uitgeoefend op de assortimentssamenstellingen van de detailhandel.

Die samenstelling kan voor ieder weer anders zijn. Rationele overwegingen behoren hier het hoofddoel te krijgen.

De huidige Vestigingswetgeving, met strikte branche-afscheidende, belemmert deze ontwikkeling, en heeft tot gevolg dat het grootwinkelbedrijf en de warenhuizen een voorsprong krijgen op de zelfstandige ondernemer.

Het GWB immers is in staat om voor elke afdeling waarvoor nu nog een vakdiploma vereist is, een gediplomeerde kracht aan te trekken. De zelfstandige ondernemer is gedoemd zich van een trommel vol met diploma's te voorzien, wil hij tenminste de ontwikkeling kunnen bijhouden.

Beleidsombuiging noodzakelijk

De laatste jaren reeds werden er in afzonderlijke vestigingsbesluiten verschillende verruimingen doorgevoerd. Het kruideniersassortiment vindt u ook bij uw groentehandelaar en — als hij wil — bij uw slager. Uw drogist verkoopt behangselpapier en het gehele wasmiddelenassortiment, uw sigarenzaak heeft er snoep en pocketboeken bijgenomen.

Het laat zich verstaan dat de betrokken organisaties en het Hoofdbedrijf-

schap voor de Detailhandel zich meer-malen hebben gebogen over het „wie mag wat verkopen.“

Het was de toenmalige staatssecretaris van Economische Zaken, drs. J. A. Bakker, die in 1964 aan het HBD de vraag voorlegde of ten aanzien van het vestigingsbeleid voor de detailhandel „een frontverandering nodig is, waarbij men zou moeten volstaan met één diploma voor de gehele detailhandel.“ Eerst in 1967 kwam het gevraagde advies. Het H.B.D. meende de staatssecretaris niet te moeten volgen, men vond een oplossing in de zgn. blokbesluiten. Als een blokbesluit wordt beschouwd een vestigingsbesluit, waarbij een stel samenhangende branches als één bedrijf wordt aangemerkt. Toegang tot dit bedrijf kan worden verkregen d.m.v. een bewijsstuk van vakbekwaamheid voor één van die branches.

En nu zijn we dan weer bij ons begin, bij de huidige staatssecretaris drs. van Son, die vindt dat het vestigingsbeleid radicaal doorbroken moet worden.

De redenen daarvoor zijn u in dit artikel als successievelijk genoemd. De heer van Son ziet geen oplossing in de door het H.B.D. aanbevolen blokbesluiten. Het blijft dan krukken.

Wij volgen de staatssecretaris wanneer hij in zijn adviesaanvraag aan de S.E.R. opmerkt dat blokbesluiten te weinig tegemoetkomen aan de eisen die tegenwoordig aan de ondernemer worden gesteld om zich aan de veranderende behoeften snel en adequaat aan te passen.

Blokbesluiten betekenen weer een halve maatregel, waardoor men achter de ontwikkeling blijft aanlopen.

De staatssecretaris meent dan ook dat de tientallen vestigingsregelingen vervangen dienen te worden door één regeling. De toegang tot de uitoefening van de detailhandel, met welk assortiment dan ook, wordt volgens het ontwerp geopend door verlening van één vergunning. Die vergunning wordt verleend aan iedere ondernemer, die een geldig bewijsstuk van handelskennis en van vakbekwaamheid kan overleggen. Het ontwerp gaat er van uit dat de nieuwe wet voor de gehele detailhandel zal gelden. Dit houdt in dat ook enkele nog vrije branches onder de voorgestelde regeling zullen vallen. De eventuele invoering betekent tevens een scheiding tussen detailhandel aan de ene kant en ambachtelijke en dienstverlenende bedrijven aan de andere kant. Een uitzondering maakt het ontwerp voor eenvoudige ambachtelijke handelingen, welke niet los gezien kunnen worden van het uitoefenen van de detailhandel. (Voorbeeld: het pasklaar maken van lopers of het leggen van viltzeil door een onderneming die deze artikelen verkoopt).

Vervolg op pag. 11

DE OVERHEIDS-VOORLICHTING

WEET u tot wie u zich moet wenden, wanneer u enkele inlichtingen nodig hebt over een bepaald onderdeel van het overheidsbeleid? In veel gevallen zult u uiteindelijk wel gewaar worden wat u wilt weten. Vaak zult u echter een omweg moeten bewandelen. Per slot van rekening zijn er tal van vakorganisaties, die deskundigen in dienst hebben. Bovendien lopen er in Nederland heel wat raadsleden, staten- en kamerleden rond die de nodige inlichtingen kunnen geven. Verder zijn er de bureaus van de politieke partijen en de daarmee verbonden wetenschappelijke instelling. En ook daar kan ieder ongetwijfeld een antwoord krijgen dat min of meer duidelijk is.

Moeilijke weg

Op zichzelf genomen kan men zeggen, dat ieder de voorlichting kan krijgen, die gewenst is. En toch! Maar al te vaak gebeurt het, dat sommige Nederlandse burgers bepaalde dingen snel te weten moeten komen en dat ze niet weten welke weg ze moeten bewandelen. Hun eigen schuld? Wij geloven niet, dat de zaak zo eenvoudig ligt. Het gebeurt nogal eens, dat mensen van het kastje naar de muur worden gestuurd of dat ze onjuist worden voorgelicht. Een voorbeeld: toen de A.R. Partij een radio- en t.v.-uitzending wijdde aan de Algemene Bijstandswet ontkende dat een stroom van reacties. Een groot aantal personen bleek met vragen en problemen te zitten, waar men gewoonweg geen raad mee wist en dankbaar greep men de gelegenheid aan om zich tot het partijbureau te wenden teneinde zich te laten voorlichten. Je zou zeggen, dat in een tijd, waarin wij beschikken over zoveel publiciteitsmedia zo iets niet voor zou mogen komen. Laten wij dan echter niet vergeten, dat er zoveel problemen en probleempjes zijn en dat veel zaken zo ingewikkeld zijn (of: blijken te zijn georganiseerd), dat je als gewoon burger soms geneigd bent je een heel klein nummertje te gaan voelen in de bureaucratische en administratieve molen. Nu zijn die neiging en dat gevoel verkeerd, want een mens is geen nummer.

Functie overheidsvoorlichting

Maar bovendien bestaat de mogelijkheid om die voorlichting te krijgen, die men nodig heeft. Daarbij vervult de overheidsvoorlichting een belangrijke functie. Onder voorlichting moet in dit verband worden verstaan het geven van verklaring en toelichting met betrekking tot de doelstellingen van het overheidsbeleid; het duidelijk maken van de motieven, welke aan dat beleid ten grondslag liggen en een uiteenzetting over de middelen, welke worden gebruikt om het doel te bereiken.

Per departement

Naast de Rijksvoorlichtingsdienst heeft ook ieder departement zijn eigen voorlichtingsdienst.

Deze departementale diensten zijn belast met:

- a. adviseren van de leiding van het departement betreffende de voorlichting over het beleid;
- b. voorbereiden en uitvoeren van de voorlichting aan de bevolking of aan groepen van de bevolking met inschakeling van pers en andere publiciteitsmedia;
- c. optreden — door het hoofd van de betrokken dienst — als woordvoerder van de minister c.g. staatssecretaris;
- d. betrokken zijn bij de opzet en/of redactie van redevoeringen van de mi-

nister c.g. staatssecretaris of hun naast-medewerkers;

e. documenteren van de leiding met commentaren en beschouwingen (ook via radio en t.v.) welke het beleid van de betrokken bewindsman raken;

f. redigeren en samenstellen van periodieken, literatuuroverzichten, persneelsorganen, persberichten e.d.;

g. beleggen van persconferenties; het organiseren van excursies; het ontvangen van gasten enz.;

h. verzorgen van eventuele radio-uitzendingen.

Iedere departementale afdeling staat uiteraard onder verantwoordelijkheid van de betrokken minister.

Rijksvoorlichtingsdienst - R.V.D.

De R.V.D. ressorteert onder de minister-president.

Bij deze dienst zijn ruim 100 personen betrokken. Men kan deze dienst het centrale en technische apparaat van de overheidsvoorlichting noemen. Zij is gesplitst in twee afdelingen. Zo houdt b.v. de afdeling radio en t.v. zich bezig met de voorbereiding van overheidsuitzendingen en met de registratie van het gesproken woord, d.w.z. van die uitzendingen, welke voor de informatie van belang zijn.

Voorlichtingsraad

De R.V.D. is tevens belast met het secretariaat van de Voorlichtingsraad. Dit is een orgaan — in 1947 ingesteld — waarin de hoofden van de departementale voorlichtingsdiensten zitting hebben. Zij is het adviesorgaan van de regering op het terrein van de voorlichting. Tevens coördineert zij de werkzaamheden van de verschillende voorlichtingsdiensten. Ook beslist zij over het gebruik van gelden voor de vervaardiging van kostbaar voorlichtingsmateriaal bestemd voor algemene voorlichting (films, tentoonstellingen enz.). De R.V.D. beschikt over gespecialiseerde afdelingen, welke dit werk laten verzorgen.

Directeur

De R.V.D. heeft een adviserende, voorbereidende en uitvoerende taak met be-

De centrale filmtheek van de R.V.D.

trekking tot de voorlichting over het Koninklijk Huis.

Het is met name de directeur van de R.V.D., die sinds december 1965 speciaal met deze zaken is belast. Sinds 21 december 1965 bestaat er een instructie voor de R.V.D. inzake de berichtgeving betreffende het Koninklijk Huis.

De directeur van de R.V.L. is eveneens perschef van de minister-president. Ook in tijden van kabinetsformaties pleegt hij te zorgen voor het verstrekken van persberichten en voor het beleggen van persconferenties. De coördinatie van de berichtgeving omtrent zaken waarbij het kabinet is betrokken vindt plaats door speciaal ingestelde tijdelijke commissies onder leiding van de directeur van de R.V.D.

Centraal orgaan

De R.V.D. zorgt voor de juridische, technische en administratieve regelingen, (o.a. het sluiten van contracten en overeenkomsten), welke nodig zijn voor het vervaardigen van voorlichtingsmateriaal. Indien nodig regelt zij ook het vervoer en de distributie ervan.

In de centrale filmtheek van de R.V.D. bevinden zich zo'n 2.500 films; van de meest succesrijke heeft men 30 copieën. Deze films handelen over de meest uiteenlopende onderwerpen. Zij worden uitgeleend naar binnen- en buitenland. Dat uitlenen gebeurt vrijwel gratis. Bij tal van films is de tekst in meerdere talen beschikbaar met het oog op gebruik in het buitenland. Via de R.V.D. wordt ook de verkoop van speciale Nederlandse films bevorderd. De dienst is verder belast met de technische verzorging van de zendingen van films naar filmfestivals.

Het Rijksfilmarchief is in beheer bij de R.V.D. In de 9.000 aanwezige blikken is historisch filmmateriaal vanaf 1910 bijeengebracht. Voor sommige documentaires wordt van dit materiaal gebruik gemaakt. De R.V.D. heeft eveneens een centraal foto-archief met ong. 125.000 foto's. De dienst verwerft foto's en publikatierchten t.b.v. rijksdiensten. Ook de foto's zijn beschikbaar voor uitlening.

De R.V.D. doet nog veel meer, zoals reclamecampagnes verzorgen, campagnes voor de werving van personeel enz.

Wij nemen echter aan, dat door het bo-

venstaande een beeld is ontstaan van de taak en het werk van deze dienst.

Geleidelijke ontwikkeling

Voor het eerst was er in 1934 sprake van een regeringspersdienst. Merkwaaardigerwijze ondergebracht bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Haar taak was aanvankelijk het verstrekken van inlichtingen over Nederland aan het buitenland. Maar, zoals dat gaat; de persdienst werd van lieverlee ook informatiebron voor het binnenland.

Het duurde tot mei 1940 — in Londen — dat er een regeringsvoorlichtingsdienst in het leven werd geroepen. Het doel was duidelijk: dienen als informatiebron en het werk van het A.N.P. voortzetten.

De voorlichting werd bij de bevrijding voor een deel overgenomen door het Militaire Gezag; bij de opheffing op 1 september 1945 werd een Regeringsvoorlichtingsdienst in het leven geroepen. Sinds 1953 heet deze: Rijksvoorlichtingsdienst.

Over de taak van die dienst is vlak na de oorlog („Praatjes op de brug") nogal wat te doen geweest. Wij laten dat nu maar rusten.

In 1946 bracht een ministeriële commissie onder leiding van mr. C. J. van Heuven Goedhart advies uit over de overheidsvoorlichting. De commissie erkende het recht van de overheid om voorlichting te geven en sprak uit, dat de regering altijd behoefte heeft aan een apparaat, dat verduidelijkend geeft van hetgeen wordt beoogd. De commissie vond echter tevens, dat de overheid niet verder mocht gaan dan het geven van verklaring en toelichting. Het rapport, dat in 1946 werd uitgebracht is tot nu toe de grondslag geweest voor de huidige overheidsvoorlichting.

De tijd staat echter niet stil en ook de ontwikkeling op dit gebied niet.

Hernieuwde bezinning

Dat blijkt ook uit het antwoord dat minister-president De Jong op 24 april 1968 gaf op vragen van het K.V.P.-Kamerlid Boot over de overheidsvoorlichting.

De premier zei toen o.a.:

„De staatstaak is de laatste jaren sterk uitgebreid; de internationale verhoudingen hebben het werkpatroon van de Regering grondig gewijzigd en door de snelheid en intensiteit van de massacommunicatiemiddelen is de verhouding tussen overheid en burger in het voortgaande proces van democratisering aanzienlijk veranderd.

Allerwegen is er een roep om meer openheid en inzicht, waarbij ook het beleid van de overheid begrepen is. In de hedendaagse maatschappij is het begrip „public relations" naar voren gekomen, dat langzamerhand tot een systeem is uitgegroeid.

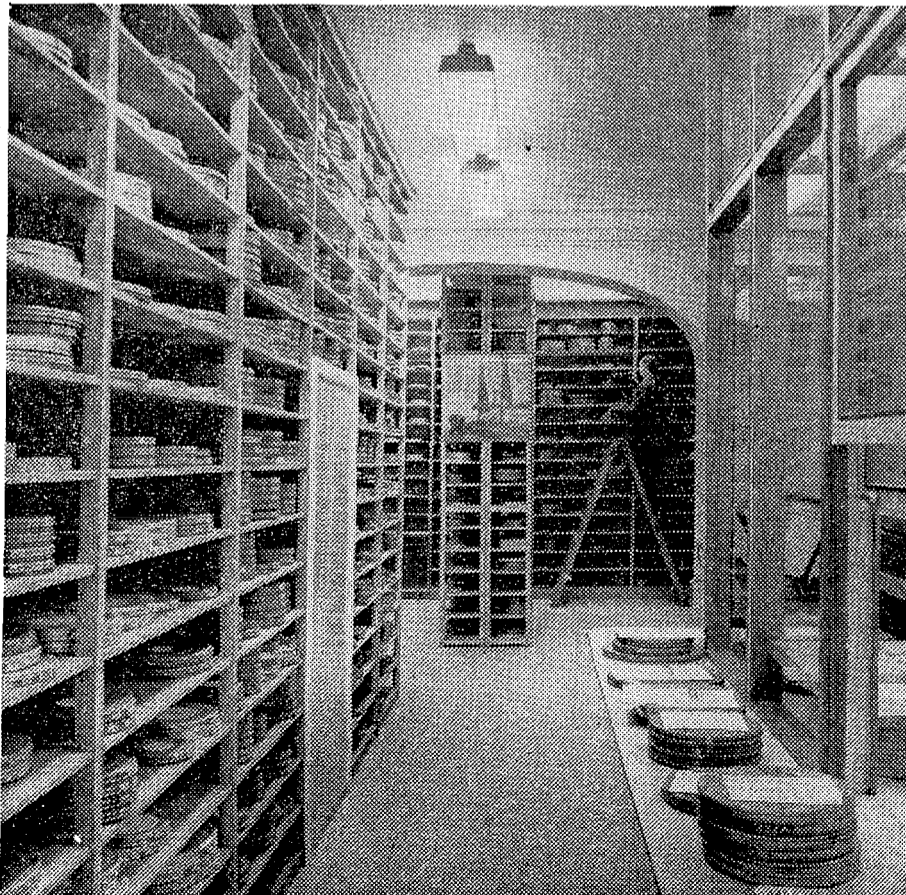
Ook de overheid heeft zich de laatste jaren, naast het geven van verklaring en toelichting, op het bredere terrein van de zorg voor de goede externe betrekkingen begeven. De vraag is hoever de overheidsvoorlichting daarop kan en mag gaan.

De overheidsvoorlichting heeft naar buiten een beleidvoerende taak. Dit brengt mee, dat zij intern mede invloed moet kunnen hebben op de beleidvoering. Er is een duidelijke verschuiving opgetreden van de passieve naar de actieve overheidsvoorlichting ten gevolge van de zozeer toegenomen vraag om informatie vanuit de maatschappij. Terwijl de taakstelling „verklaring en toelichting" (met het accent op feitelijke informatie) is gehandhaafd, is in de taakstelling het nieuwe element voorgelopen, dat de voorlichtingsdiensten ook bij de vorming van het beleid moeten wijzen op de presentatie-aspecten. Daarbij blijft de richtlijn gehandhaafd, dat de overheidsvoorlichting zich moet bezighouden met verklaring en toelichting van het beleid".

Dat er een ontwikkeling is blijkt even-

VOORLICHTINGS-ADRESSEN

Hebt u de voorlichtingsdienst nodig of weet u niet tot welk departement u zich moet wenden voor het verkrijgen van een bepaalde inlichting, wendt u dan tot de Rijksvoorlichtingsdienst, Noordeinde 43, 's-Gravenhage, tel. 070-183830. Daar is men gaarne bereid u de weg te wijzen.

VRAAGGESPREK MET DR. G. J. LAMMERS

De pagina's 6, 7 en 8, met de uitgebreide voorlichting over de overheidsvoorlichting en het vraaggesprek met dr. Lammers, werden samengesteld

DOOR
D. CORPORAAL EN
H. WESTSTRATE

eens uit de instelling van de commissie-Biesheuvel, die zich bezig moet houden met de vraag naar de heroriëntatie van de overheidsvoorlichting. Het is bepaald ook geen overbodige luxe, dat na ruim 20 jaar die voorlichting eens opnieuw wordt gezien.

Individueel gericht

Het aantal voorlichtende publikaties van overheidswege is niet onbevredigend. Of deze publikaties de plaats van bestemming bereiken is een tweede. Wij zijn geneigd te zeggen, dat het daar nog wel eens aanmankeert.

Bij de overheidsvoorlichting zijn in totaal ruim 300 personen betrokken. Ruim 10 jaar geleden waren dat er 100 minder. Het laatste anderhalf jaar zijn zeker 9 parlementaire redacteuren bij de overheidsvoorlichting terechtgekomen. Een belangrijke zaak, omdat met name bij de voorlichting een niet-ambtelijke taal broodnodig is.

Hoeveel er per jaar precies aan overheidsvoorlichting wordt uitgegeven is heel moeilijk na te gaan. De R.V.D. heeft een budget van 4,5 miljoen gulden. Voor voorlichtingsmateriaal — in allerlei vorm — was in 1968 een bedrag van ruim 3 miljoen gulden beschikbaar.

Het zijn geen onbeduidende bedragen. Zij mogen wat ons betreft hoger worden, mits de voorlichting eenvoudig is, op een breed publiek afgestemd en haar doel bereikt. En dat doel zou voor ons besef moeten inhouden, dat de voorlichting meer op de individuele burger is gericht. Wij zijn benieuwd hoe de kersverse commissie-Biesheuvel daar over denkt.

Andere structuur?

Het is voor ons ook de vraag of de huidige opzet en structuur van de overheidsvoorlichting wel de meest doelmatige is. Daarbij hebben wij niet zozeer de R.V.D. op het oog als wel de afzonderlijke ministeriële diensten.

Weliswaar zegt de premier in zijn beantwoording van 24 april j.l. dat de huidige overheidsvoorlichting geheel aansluit op ons staatsbestel en past in de structuur van de rijksdienst. De gemaakte gevolgtrekking „structurele veranderingen in de organisatie van de overheidsvoorlichting zouden licht strijdig met onze staatsinrichting kunnen worden”, is echter naar onze smaak te snel.

In ieder geval zou men er al eens mee kunnen beginnen in elk begrotingshoofdstuk duidelijk melding te maken van de voorlichtingsdienst en van haar activiteiten.

Nu staan deze er in verscholen. Een beetje meer departementale voorlichting kan geen kwaad.

En overigens kunnen wij u uit ervaring verzekeren, dat de medewerkers van de diverse voorlichtingsdiensten zeer bereidwillig zijn om desgevraagd het hoe, wat en waarom van een bepaalde zaak uiteen te zetten. Natuurlijk: een verwijzing naar iemand anders komt ook wel voor. Maar doet u dat nooit?

Wij danken mr. A. R. van Nes, hoofd van het algemeen secretariaat van de R.V.D. voor de verstrekte inlichtingen en gegevens.

Het verhaal over de overheidsvoorlichting is niet uitputtend. Over de voorlichting van semi-overheidsinstellingen is niets gezegd en ook de subsidiëring door de overheid van bepaalde voorlichting, is buiten beschouwing gebleven. Wat wij beogen was: enige voorlichting geven over de overheidsvoorlichting.

HET IS NUTTIG DAT DE VOORLICHTING NA 20 JAAR OPNIEUW WORDT BEKEKEN

De man die sinds 1 september 1952 de leiding heeft van de R.V.D. is dr. Gerrit Jan Lammers. Bij een verhaal over wat nu precies die R.V.D. is past een gesprek met de directeur van die dienst. Een gesprek dat des te meer op zijn plaats is, omdat dr. Lammers 1 november a.s. zijn functie neerlegt in verband met zijn pensionering.

Dr. Lammers werd in het Gelderse Aalten geboren. Na zijn Muloopleiding kwam hij in de journalistiek. Hij was o.a. werkzaam bij De Standaard, van 1923 tot 1941, onder meer als parlementair redacteur.

In 1919 begon dr. Lammers aan de Vrije Universiteit een studie in de rechten. In 1945 deed hij zijn doctoraal examen. In 1952 promoveerde hij aan de V.U. op een proefschrift: De Kroon en de Kabinetsformatie.

In de oorlog werkte hij voor het eerste illegale Vrij Nederland, wat hem anderhalf jaar Duitse gevangenschap opleverde.

Na de oorlog was dr. Lammers een jaar politiek redacteur van Trouw. In 1946 werd hij chef van de sociale voorlichtingsdienst van het ministerie van Sociale Zaken en een jaar later werd hij hoofd van de afdeling Algemene Zaken van hetzelfde ministerie.

Dr. Lammers is perschef geweest van de minister-presidenten dr. Drees, dr. Beel, dr. De Quay, mr. Marijnen, mr. Cals, dr. Zijlstra en hij is het nu van de heer De Jong.

Begin van deze week werd dr. Lammers i.v.m. zijn afscheid, door de koningin benoemd tot Commandeur in de Huisorde van Oranje-Nassau.

ER zijn meer bladen dan Nederlandse Gedachten, die deze weken een vraaggesprek met de directeur van de RVD willen hebben. Als wij dan ook op de afgesproken dag komen, is de Volkskrant ons juist voor geweest. Dr. Lammers zegt naar aanleiding daarvan nu niet weer over de voorlichting van het Koninklijk Huis te willen praten. De voorlichting over het Koninklijk Huis is een onderdeel van het gehele werk van de RVD. Het trekt de zaak teveel naar één kant door daar steeds over te praten. Daarmede is dat onderwerp afgehandeld.

Zoveel temeer tijd is er echter om iets over de overheidsvoorlichting te zeggen. En het gesprek daarover duurt dan ook bijna anderhalf uur.

Dr. Lammers is, eenmaal aan het praten, een vlot verteller over de zaken waar hij iedere dag mee te maken heeft, de voorlichting.

De overheidsvoorlichting bestaat uit het geven van verklaring en toelichting. Bij de installatie van de commissie Heroriëntatie Overheidsvoorlichting (commissie Biesheuvel) heeft de minister-president gezegd, dat het vooral om een maatschappelijke communicatie gaat, waaraan de overheid moet deelnemen. Wat voor veranderingen brengt dat mee, naar uw gevoel?

L.: Nu vraagt u naar het resultaat van de commissie Biesheuvel. Moeilijk antwoord op te geven. Er is in de maat-

schappij veel veranderd sinds de oprichting van de RVD. Vooral in de verhouding burger-overheid. De publiciteitsmedia, vooral de elektronische, zoals de TV, brengen het nieuws direct. De overheid moet sneller dan vroeger reageren. In 1945 speelde de radio, vergeleken bij nu, voor de opinievorming nauwelijks een rol. Nu zitten we in een stroomversnelling. Dat alles heeft een dusdanige impact gehad op het hele maatschappelijke leven, dat de overheid zich heeft afgevraagd: lopen wij met de voorlichting nog in de pas. Ik ben blij met de commissie, omdat het nuttig is dat de zaak na 20 jaar opnieuw wordt bekeken. De maatschappelijke functie is er bij gekomen."

Dr. Lammers meent dat er wel wat uit de commissie zal komen, maar wat dit zal zijn is moeilijk te voorspellen. Men heeft in de afgelopen jaren ingezien, dat voorlichting niet los kan worden gezien van het beleid. Het is een onderdeel daarvan.

Tijdens de vorming van het beleid moet er al worden gedacht aan de voorlichting. De taal die wordt gesproken door de overheid is vooral ook door de ingewikkeldheid van de materie dikwijls zo technisch, dat geen kip het begrijpt. Zelfs de geïnteresseerden hebben er moeite mee.

Communicatie veronderstelt wederzijdse beïnvloeding. Hoe moet die naar uw mening tot stand komen?

L.: „Dat is een probleem. Kennisover-

dracht is in wezen voorlichting. Het is altijd een vorm van beïnvloeding, maar niet altijd vooropgezette beïnvloeding." Er is een onderscheid in politieke en informatieve voorlichting. Politieke voorlichting is altijd gericht. Het heeft de bedoeling iemand tot iets te brengen of van iets af te houden. De informatieve voorlichting laat iemand vrij om te kiezen.

Politieke partijen mogen met alle middelen de kiezers overtuigen van hun gelijk, maar bij de overheidsvoorlichting is altijd gezegd: wij geven geen propaganda. Het moet zo objectief mogelijk. De feiten moeten zo nuchter mogelijk bij de burger worden gebracht. In de praktijk is de scheidingslijn tussen politieke en informatieve voorlichting soms wel eens moeilijk te vinden.

Dr. Lammers heeft er, zegt hij, nooit veel moeite mee gehad. Als je je maar instelt op je opdracht: het geven van zuivere informatie en verklaring en toelichting.

Vindt u dat de RVD zich in de toekomst meer rechtstreeks tot de burger moet wenden? Nu is de voorlichtingsdienst vooral service-instituut voor de publiciteitsmedia.

L.: „We hebben altijd zoveel mogelijk voorlichting gegeven via de bestaande kanalen. Vlak na de tweede wereldoorlog ging dat niet. Toen heeft de RVD een eigen blad uitgegeven. Toen er echter weer behoorlijke kran-

• Vervolg op pag. 8

HET IS NUTTIG DAT DE VOORLICHTING NA 20 JAAR OPNIEUW WORDT BEKEKEN

Vervolg van pag. 7

ten gemaakt konden worden, is de RVD direct gestopt met haar blad „Commentaar”. Het werken via de daarvoor bestemde media is het beste.” Daarnaast is er behoefte aan rechtstreekse voorlichting. Er zijn technische problemen waarvoor instructieve informatie nodig is. De RVD verzorgt in die gevallen bijvoorbeeld radio-uitzendingen en zij geeft brochures uit. Soms zijn er hele campagnes. De parlementaire voorlichtingsdiensten zorgen voor de inhoud; de RVD verzorgt de produktie.

Een voorbeeld is de invoering van de nieuwe omzetbelasting, de BTW; om die duidelijk te maken aan ondernemer en ook aan consument is een heel programma opgezet — TV-spots, een boekje, enz.

Er wordt door de RVD ook aan propaganda gedaan, maar dat betreft alleen niet-controversiële onderwerpen, zoals bijvoorbeeld het steunen van acties voor veilig verkeer.

Maakt de pers voldoende gebruik van de RVD?

L.: „Daar hebben we niet over te klagen. Het is echter duidelijk, dat de pers het nieuws selecteert, anders kon men iedere dag ook wel een bijbel uitgeven. Er is zoveel nieuws van alle kanten, dat sommige zaken noodgedwongen onbelicht blijven.”

De RVD is er om het beleid van de overheid doorzichtig te maken. Het gaat om het hoe en waarom. Hoe denkt u dat dit kan worden bereikt?

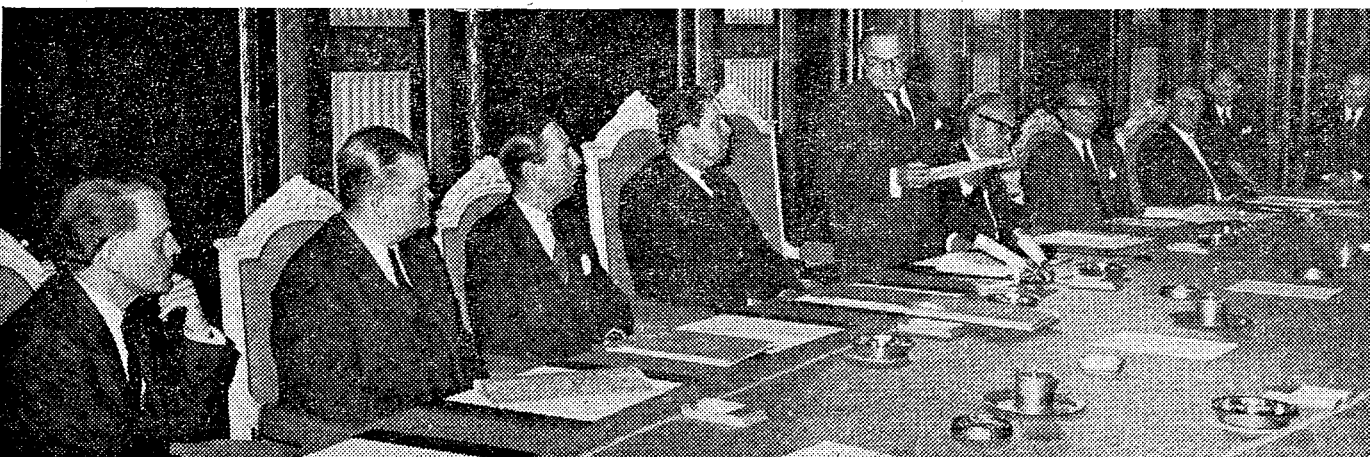
L.: „De RVD probeert op te sporen hoe het komt dat een bepaald facet van het beleid niet overkomt. Daarvoor is een knipseldienst en een documentatiedienst. Daaruit kan men zien wat er precies in de kranten verschijnt. Beschikt de pers wel altijd over de juiste feiten?

Er wordt gekeken uit welke ondergrond het commentaar komt. De schuld kan soms liggen aan een onderdeel van het beleid, dat er niet zo is uitgekomen als noodzakelijk zou zijn geweest.

Hoe staat u tegenover de „verkoop” van het beleid van de regering?

L.: „Ik vind verkoop hier een moeilijk begrip; het zegt zo weinig. Als ik goede voorlichting geef, dan verkoop ik het beleid niet door het op te poetsen. Een goed beleid kan door slechte presentatie falen. Een slecht beleid kan zelfs door een goede presentatie niet goed gemaakt worden.”

Premier De Jong installeert de commissie Biesheuvel.

Ieder beleid moet worden bekeken op zijn werking op de publieke opinie. Een moeilijk te aanvaarden maatregel is nog altijd geen slechte maatregel, maar bij de presentatie moet met die moeilijkheid wel rekening worden gehouden.

Doet de RVD aan marketing?

L.: „Soms, maar niet in politicus. Er wordt gekeken naar de uitslagen van opinieonderzoeken. Wij laten ook zelf wel eens peilingen verrichten. Als je de vinger op de pols houdt, dan kun je weten hoe bepaalde maatregelen zullen worden ontvangen. En dat kun je verwerken in de voorlichting.”

Doet de RVD aan public relations voor de bewindslieden? Een soort imagebuilding?

L.: „Ik ben zeker geen voorstander van image-building, omdat ik geloof dat de image in werkelijkheid is, het beeld dat het publiek krijgt van het optreden van iemand. Als er iets is wat iemand echt kan leren, dan kun je zeggen, dat moet je doen. Maar de R.V.D. heeft hier geen taak”.

De burger heeft het recht om te zien hoe iemand werkelijk is. Dat is pas duidelijkheid. Het oppoetsen van de goede eigenschappen en het naar de achtergrond schuiven van minder goede dingen heeft geen zin.

De man waar het om gaat, moet zichzelf zijn. Op den duur komt de werkelijke mens om de hoek kijken.

De loonnota is nog niet zolang geleden nogal slecht gevallen. In hoeverre is de RVD daarin gekend?

L.: „Als een dergelijke zaak in de Kamer is ingediend, dan bemoeit de RVD zich er niet meer mee. Is er behoefte aan adviezen op zo'n moment, dan zijn dat beleidsadviezen, dat is een zaak voor de betrokken beleidsmensen en vooral van de politici.

In België heeft men een eigen staatssecretariaat voor de voorlichting. Iedere minister brengt daar voor een deel zijn eigen mensen mee.

L.: „Ja, maar ik hoop dat het hier niet komt. Ik vind het gevaarlijk. Het ligt ons ook niet. Het vertrouwen bij de pers verdwijnt. Men gaat zich afvragen, als de regering zelf een minister voor de voorlichting heeft, wat er met een bepaald stuk voorlichting wordt bedoeld. Het wordt dan politiek geïnterpreteerd. Het is niet meer feitelijk”. Men gaat dan vragen en terecht: „Houd je niets achter; manipuleer je niet”. Het lijkt ook een moeilijke zaak, hoe

een dergelijk voorlichtingsministerie zou moeten worden ingepast binnen het kabinet. Onder wie moet het vallen?

Hoe staat u tegenover de stelling, dat de burger een juridisch recht zou hebben op informatie?

L.: „Ja, die vraag is aan de commissie Biesheuvel voorgelegd. Uit het verdrag van Rome is het juridisch niet te construeren. De vraag is urgent, omdat deze is opgeworpen door de journalistenorganisaties.

Ik moet eerlijk zeggen — maar ik ben de commissie niet — dat ik niet zie, hoe je dit recht moet construeren. Het lijkt mij alleen maar te realiseren door een beroep op de rechter. Als dit recht niet wordt nagekomen, moet ik dat waarmaken bij de rechter, maar hoe moet dat?

Ik ben vreselijk benieuwd naar de uit-

COMMISSIE BIESHEUVEL

Ruim een maand geleden werd de Commissie Biesheuvel geïnstalleerd. Officieel draagt zij de naam: „Heroriëntatie overheidsvoorlichting”, maar dergelijke commissies plegen in de praktijk met de naam van de voorzitter te worden aangeduid en voorzitter is mr. B. W. Biesheuvel.

De taak van de commissie luidt de regering van advies te dienen over — de maatschappelijke functie van de voorlichting van het Rijk, — de openheid van de bestuursdienst, waarbij een standpunt van de regering over een wettelijk omschreven recht of informatie ware voor te bereiden.

In de Nederlandse Staatscourant van 8 oktober 1968 staat o.a. het volgende te lezen, afkomstig van de voorzitter en secretaris van de commissie:

„De commissie acht het van groot belang kennis te kunnen nemen van inzichten, die leven bij organisaties of personen, die zich bij het werk van de commissie betrokken voelen. Zij verzoekt hen vóór 1 januari 1969 vragen, zienswijzen, suggesties etc., welke voor de uitvoering van haar opdracht van belang kunnen zijn, toe te zenden aan de secretaris, drs. G. Chr. van Eck, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Binnenhof 19 te 's-Gravenhage.

Het ligt in het voornemen van de commissie zo nodig in een verder stadium van haar werkzaamheden enkele hearings te houden”.

Op dit punt is er in ieder geval sprake van openheid en — wat nog belangrijker is — gelegenheid voor inspraak. Iedere Nederlander heeft de gelegenheid zijn of haar inbreng te leveren. Nu maar hopen, dat er in ruime mate gebruik van wordt gemaakt.

spraken van de commissie Biesheuvel hierover”.

De openheid van de bestuursdienst, hoe staat het daarmee. Kan dat niet beter?

L.: „Die mogelijkheid zie ik wel. Maar het zal een lang proces zijn. Op korte termijn zie ik daarom geen verandering. De bestuursdienst is per definitie gesloten, het begint al met de eed van geheimhouding door de ambtenaar”. Een geheimhouding, die soms wel over-

dreven is. Oorlogstijd brengt veel geheimhouding, mee. Maar sommige dingen zijn nu langer geheim dan nodig is. Bij de beleidsbepaling is geheimhouding in eerste instantie nodig. Grote bedrijven doen trouwens in feite hetzelfde. Maar men vergeet nogal eens de geheimhouding op te heffen. De mate van geheimhouding hangt ook sterk van de instructies af, van de minister of van de administratieve chef van het departement. Soms ook van het kabinet als geheel.

Dr. Lammers heeft geen moeite gehad zich aan te passen aan de werkwijze van de verschillende premiers. Dat komt doordat de RVD geen politieke verantwoordelijkheid heeft. Daar komt bij, dat er politiek gezien tussen de verschillende kabinetten geen grote, ingrijpende verschillen zijn. Het zijn verschillen in nuances.

U hebt indertijd, bij uw proefschrift de stelling geponeerd, dat de methode om ministers door de fractie in de volksvertegenwoordiging te doen verkiezen, in principe en praktisch onaanvaardbaar is. Staat u nu nog achter die stelling?

L.: „Ja, om principiële redenen nog zeker. Het verdraagt zich niet met ons staatsrechtelijk systeem en onze grondwet.”

Is dat niet te formeel geredeneerd?

L.: „De stelling is volkomen in overeenstemming met de lijn in de grondwet: de onschendbaarheid van de koning en de ministers verantwoordelijk. Als je dat wilt veranderen, dan moet je de grondwet wijzigen. Dan krijg je hetzelfde als de gemeenteraad.”

Er is echter een verschil. De gemeenteraad bestuurt, het parlement echter niet. Daar is nog werkelijk sprake van dualiteit.

Dr. Lammers ziet ook niets in een voordracht van de Tweede Kamer voor het aanwijzen van een minister-president.

„Als ik zie hoe moeilijk een formatie nu al is, dan geloof ik dat je met het maken van een voordracht de hele strijd, die nu bij de formatie speelt, in de Kamer zou krijgen. Waarbij dan van onderhandelen, van sondeling veel minder sprake kan zijn!”

De zaak kan zich dan wel meer in de openbaarheid voltrekken?

L.: „Is dat wel zo? Er moet eerst fractieberaad komen. Er moet gezocht worden naar een meerderheid. De fracties moeten het dan eerst eens worden over het program en over de personen, voor er een voordracht kan komen. Ik zie het nog niet werken.”

Tenslotte. U bent anti-revolutionair. De RVD heeft een evolutie doorgevoerd, de ARP ook. Hoe staat u tegenover de ontwikkelingen in de ARP?

L.: „Daar kan ik niet op antwoorden. Ik zal me strikt onthouden me uit te spreken over de ontwikkeling in de politieke partijen, ongeacht over welke partijen het gaat. In mijn functie moet ik geen uitspraken doen over actuele partij-politieke zaken.”

Dr. Lammers ziet zich ook na zijn pensionering op politiek gebied voorlopig geen uitspraken doen. „Er zijn nog te veel zaken, waarover je niet in het openbaar kunt spreken”.

Om dezelfde reden zitten er geen memoires in. Dat zouden hooguit enkele anekdotische dingen kunnen zijn. En op anekdotes zit niemand te wachten, meent dr. Lammers.

Wel gaat hij zich weer toeleggen op de studie en wel toegespitst op de sociologie en de politicologie. Dat is er nu dikwijls bij ingeschoten. Daarover wil hij wel publiceren, zuiver in het wetenschappelijk vlak.

En dan is er nog de protestants-christelijke reclassering, waar hij een actieve rol speelt. Van 1946 tot 1967 was hij algemeen secretaris van de Prot. Chr. Reclasserings Vereniging. Sinds 1967 is hij tweede voorzitter. Dat werk doet hij graag. Het maatschappelijk werk heeft zijn belangstelling.

De reclassering is dankbaar werk. Vooral ook: het is interpolitiek en interconfessioneel.

DE ORGANISATIE VAN HET PLAATSELIJK BESTUUR 1

In het midden van de vorige eeuw heeft het plaatselijk openbaar bestuur de huidige vorm gekregen. De provinciewet en de gemeentewet bepaalden in grote lijn de inrichting en werking van gemeenten en provincies. De nationale overheid kreeg de bevoegdheid de grenzen tussen deze bestuurseenheden te verleggen, maar in feite zijn zij toch tot een soort „heilige koeien” geworden.

Slechts in relatief zeer weinig gevallen is sprake geweest van een aanpassing van de bestuurlijke grenzen. Altijd is dit incidenteel gebeurd. Omstreeks de eerste wereldoorlog vond een versnelling plaats die voornamelijk te danken was aan de armlastigheid van een aantal randgemeenten. Pas de laatste tien jaren is een grote activiteit merkbaar in het bewerken van aanpassingen.

Verwondering gevraagd

Ik ben van mening, dat wij ons te weinig verwonderen over de starheid, zo men wil stabiliteit, van deze organisatievormen. Allerwegen en dan met name in het bedrijfsleven ziet men voortdurend snelle aanpassingen.

Toch ontwikkelt zich de taak van de overheid snel. De plaatselijke overheid maakt daarop bepaald geen uitzondering. De behoefte aan een grote mate van overheidsinvloed is op alle niveaus groot.

a. De toeneming van de bevolking op een gebied, dat ten naaste bij dezelfde omvang behoudt, eist een expansie van overheidsinvloed. Hoe drukker het op de weg is, des te meer moet er geregeld worden: verkeersagenten, strepen, borden, ambulances verschijnen.

b. De welvaart van de omvangrijker bevolking is ook enorm gestegen, hetgeen betekent, dat er bij zeer veel aanleggelegenheden een zwaar beroep op de overheid wordt gedaan: wij willen voorzieningen om de relatief grote hoeveelheid vrije tijd waarover wij beschikken ook buiten de deur te kunnen besteden, liefst allemaal tegelijk. Wij produceren veel meer afval dan vroeger en wij vragen van de overheid het weg te halen en te vernietigen. Enzovoort, enzovoort.

c. De technische ontwikkeling gaat zeer snel, elk jaar wordt de versnelling van de vooruitgang groter. Wij eisen van de overheid, dat zij er zorg voor draagt dat wij geen verlengstuk van de machine worden. Het woonklimaat moet blijven zoals het is en in vele gevallen moet het verbeteren. Aan de ene kant moet de industrie beperkt worden en aan de andere kant bevorderd. Hier wel, daar niet. Alle Nederlanders hebben recht op werk. Daarom moeten zij een goede opleiding krijgen opdat de kans op een geschikte baan zo groot mogelijk zij. Aan de andere kant ziet het er naar uit dat een periode van opleiding in een mensenleeftijd niet voldoende zal zijn.

Effect op bestuursorganisatie

Het zal u duidelijk zijn, dat het bovenstaande slechts aan wil geven, dat het eigenlijk zeer voor de hand ligt, dat op het moment de organisatie van het plaatselijk bestuur in discussie is. Een aantal zaken kan door de nationale regering geregeld worden, maar de opzet van ons bestuursstelsel eist, dat de ter plaatse wonende bevolking een zo groot mogelijke inspraak krijgt. Vandaar dat wij zoveel mogelijk zaken zo laag mogelijk in de hiërarchie van het totale bestuursapparaat geregeld zouden willen zien. Zo dicht mogelijk bij de bevolking, zo zeggen wij dan.

Daarbij doen zich twee grote moeilijkheden voor:

1. de samenhang in het maatschappelijk verkeer is sterk toegenomen, ook de samenhang in het plaatselijk bestuur. Boven vermelde ontwikkelingen hebben er voor gezorgd, dat de autonomie van de gemeenten in maatschappelijk opzicht te loor is gegaan. Het gevolg is uiteraard dat een gemeente nauwelijks meer iets kan doen zonder het beleid van een andere gemeente te raken. De gebieden die min of meer zelfstandige ontwikkelingen doormaken zijn nauwelijks meer te onderkennen.

2. Moderne ontwikkelingen eisen andere organisatievormen. Er is een steeds grotere mate van specialisatie merkbaar in alle sectoren van het leven. Specialisatie betekent, dat een persoon zich met name toelegt op een bepaalde soort werkzaamheden met uitsluiting van andere. Door het intensief samenwerken van specialisten kan een hogere graad van perfectie bereikt worden. Dit leidt in het bedrijfsleven tot steeds grotere eenheden. Ook bij de overheid is een dergelijke ontwikkeling noodzakelijk. Slechts door inschakeling van zeer gespecialiseerde krachten is het mogelijk in het bedrijfsleven het nodige tegenspel te bieden of een hoog peil van uitvoering van overheidszorg te bereiken. De specialisatie ziet men ook in het onderwijsstelsel. Men moet over steeds grotere eenheden beschikken om profijt te kunnen trekken van specialistisch opgeleide mensen.

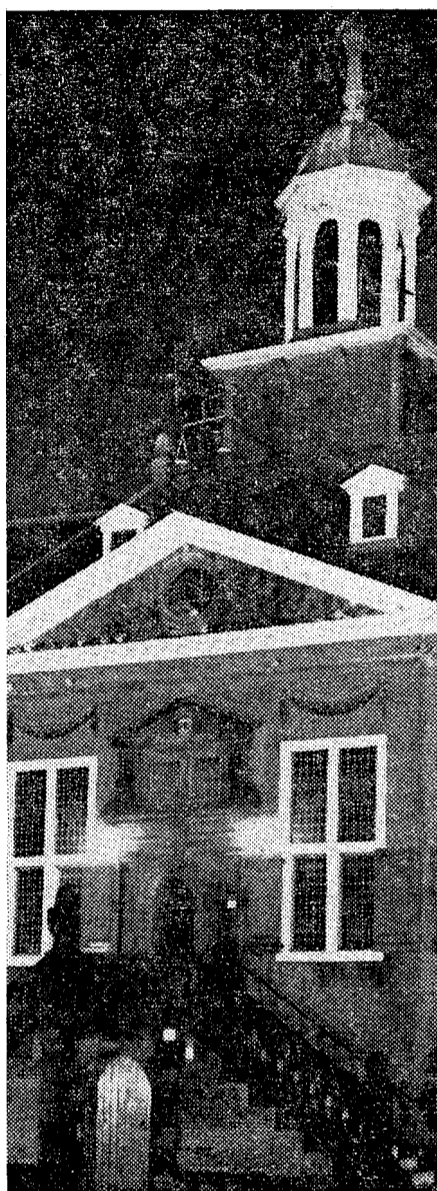
In het algemeen kunnen wij stellen, dat het stelsel van plaatselijk bestuur vele van deze ontwikkelingen goed heeft kunnen opvangen. Oneffenheden heeft men uit de weg geruimd door incidentele aanpassingen, de wet bleek soepel genoeg om de organisatie van de gemeente met de bevolkingsomvang en de techniek te laten meegroeien. Op onderdelen werd zij aangepast. Om de noodzakelijke samenwerking te regelen kwam in 1950 de wet gemeenschappelijke regelingen tot stand. Sinds de vijftiger jaren zijn wij echter in een stroomversnelling geraakt. Op een congres van de Vereniging van Nederlandse gemeenten sprak men van een bestuurserisis. Hoe is de toestand op dit moment?

Primaat van de ruimtelijke ordening

Met name door de toenemende ruimtebehoefte voor woningbouw, verkeer en industrie verkeren vele grote gemeenten in ruimtenood. Daar waar gebrek is aan een goed neigt men tot distributie: in dit geval ruimte- of grond-distributie, die wij ruimtelijke ordening noemen. Deze ruimtelijke ordening is een moeilijke zaak. Eerst moet men tot een idee geraken van de toekomst waarheen men wil streven, vervolgens is de moeilijkheid er voor te zorgen dat het gedachtenspinsel in realiteit wordt omgezet.

Omdat het altijd gaat om een onzekere toekomst proberen sociologen en sociaal-geografen met behulp van een zo gedegen mogelijk onderzoek de toekomstige aantallen inwoners en de behoeften van deze inwoners aan werkgelegenheid, woongelegenheid en andere noodzakelijke voorzieningen te berekenen. Op basis van dit gegeven proberen de stedenbouwkundige ingenieurs een kaartbeeld te geven van een mogelijke toekomstige ontwikkeling. Men is in Nederland een behoorlijk eind gevorderd op de weg naar een goede ruimtelijke ordening, zeker in vergelijking met landen als België en de U.S.A. Democratisering van het proces van ruimtelijke ordening laat ik hier buiten beschouwing.

Het op deze pagina afgedrukte artikel van drs. Van Ruler is bedoeld om over het behandelde onderwerp een discussie op gang te brengen. De bedoeling is ook anderen te vragen hun visie op deze zaak te geven.

Uit het bovenstaande is wel gebleken hoe onmisbaar ik een uitgebalanceerde, overwogen, zoveel mogelijk cijfermatig ondersteunde ruimtelijke planning van belang acht. Het uitgangspunt van het regeringsbeleid gaat mij echter in de zaak van de bestuurlijke indeling te ver. In de tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland (198 pagina's) staat in de paragraaf van de hier besproken problematiek gewijd onder de titel: „Ruimtelijke ordening en bestuurlijke organisatie” (10 pagina's): „De ruimtelijke ordening is van zodanige betekenis, dat zij in hoge mate de bestuurlijke organisatie zal moeten bepalen” (pag. 185).

Redenerend vanuit dit primaat van de ruimtelijke ordening is het beleid van de Nederlandse regering (en van de A.R.P., want woordvoerder Schakel in de Tweede Kamer is het in het algemeen met het verklaarde beleid van de regering in deze zaken eens) te verklaren. Het enige zware argument voor de vergroting van het gebied van de stad Groningen was de ruimtelijke ordening. Nationaal kiezen wij voor een meer gelijkmatige spreiding van werkgelegenheid over het land. Daartoe moet er een sterk overheidsapparaat beschikbaar zijn. De provincie kan of wil dat niet leveren. Groningen, dat in het noorden al een grote stad is, moet als trekpaard fungeren voor een gewenste ontwikkeling. Groningen wordt in de toekomst aan de mogelijkheid geholpen om vele bewoners te huisvesten. In de huidige financiële verhoudingen leveren deze inwoners de gemeente ruimere financiën zodat zij goed in staat is om gebruik te maken van de opgeleide specialisten. Het

apparaat is dan groot genoeg om deze lieden een volwaardige functie te geven. Het sterke gemeentelijk apparaat is dan in staat om de gewenste ontwikkelingen in het noorden te stimuleren en te begeleiden.

Een ander kenmerk van het regeringsbeleid is het aannemen van een afwachtende houding in bestuurlijke zaken, om met minister Beernink te spreken „wij zien met grote belangstelling naar wat daar (in dit geval Eindhoven) gebeurt en wat in de nabije toekomst zal gaan gebeuren”.

Deze zaken worden van geval tot geval bekeken. Hij stelt, dat de omstandigheden overal in het land zo verschillen, dat van de vorming van een beleid gebaseerd op een paar duidelijke uitgangspunten en beginselverklaringen niet mogelijk is.

DRS. H. VAN RULLER

Wetenschappelijk medewerker aan de V.U. en gemeenteraadslid voor de A.R.P. in Amsterdam.

Als men een dergelijk gebrek, zelfs aan beleidsvorming, verneemt, dan wordt het duidelijk, dat in de sfeer van de ruimtelijke ordening, wel een behoorlijk beleid gevormd wordt, dat van fundamentele betekenis is voor de regering voor het aanpakken van de bestuurlijke problematiek. De bestuurlijke planning is ver achtergebleven en daarom bepaalt de ruimtelijke planning de bestuurlijke.

Bij bestuurlijke planning moeten de behoeften aan een goede ruimtelijke ordening een enorme rol spelen, waaronder ook een gelijke verdeling van kansen op inspraak voor de burger, het scheppen van mogelijkheden voor een goed op elkaar afgestemde uitvoering van verschillende overheidstaken etc.

In een volgend artikel zal ik trachten na te gaan welke concrete problemen om een oplossing vragen en te zoeken naar een grote lijn waarin deze problemen zouden kunnen worden opgelost.

Te koop:

1 YUMBO Y-100
hydr. kraan op rups

FIRMA M. J. VERLINDE
ZAAMSLAG

Telef. 01153 - 227 - 429, na 17.30 u. 245

Holwerda - Zonen

Dokkum 05190 - 2292 Drachten 05120 - 2157 Lelystad 03200 - 400

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND

SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

T. DE VRIES
stukadoorsbedrijf

KEUCHENIUSSTRAAT 23 - UTRECHT

Voor al uw

voorkomend

stukadoorswerk

Telefoon 030 - 41602

Uw interieur

SMAAKVOL EN GEZELLIG
INGERICHT EN TOCH NIET
DUUR

Fa. W. van Tellingen

SLOTLAAN 135-137 - ZEIST
TELEFOON 12486.

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

FIRST BREAD! FIRST BREAD!

Deze kreet werd onlangs geslaakt door de manager van een nieuw te openen omvangrijk chemisch bedrijf. Het was een antwoord op vragen naar de mogelijkheid van vergroting van de luchtverontreiniging die dit bedrijf met zich mee zou kunnen brengen. Grotere luchtverontreiniging zou betekenen mindere leefbaarheid. Natuurlijk werden de vragers in zoverre gerustgesteld dat alle maatregelen genomen zouden worden om luchtverontreiniging tegen te gaan. Maar typerend was het antwoord toch wel. Het betekende in feite dat als de Nederlanders brood op de plank willen hebben, als zij in de welvaart willen delen, er eerst verdiend zal moeten worden. De economie is dan punt één. Niemand zal deze waarheid als een koe durven ontkennen. Maar wel kan men daar tegenover stellen dat de boterham, desnoods de boterham met beleg, veel minder smakelijk wordt als men die niet met plezier en in rust kan opeten.

Dit voorval typeert naar onze mening de spanning die er in verschillende industriegebieden heerst tussen welvaart en welzijn. Wil er welvaart kunnen zijn dan moet er verdiend worden en dat verdienen heeft de meeste kansen bij uitbreiding van havens en van industrieën. Maar die havens en die industrieën vragen om grond, grond die vandaag nog een agrarische dan wel een recreatieve bestemming heeft. Offert men alles op aan de industrie dan komt de harmonie tussen het werken, wonen en leven in gevaar. Heeft men alleen aandacht voor het welzijn dan dreigt het gevaar dat straks de welvaart gaat verminderen en dat daardoor het welzijn ook in gevaar komt.

Het is dit probleem dat naast andere problemen met name in het Waterweggebied actueel is. Dat Waterweggebied is vol. De gronden die thans nog in „aanbouw” zijn, hebben reeds een bestemming. En dan komt de vraag of men verder moet gaan met het haven- en industriecomplex uit te breiden dan wel of allerlei activiteiten kunnen worden afgeleid naar nabijgelegen gebieden. En in dat stadium komt heel Zuid-West-Nederland in de belangstelling. Op verschillende punten zijn daar reeds haven- en industrieontwikkelingen aan de gang zoals bij het Sloe en bij Terneuzen. Voor andere gebieden binnen dit gebied bestaan er min of meer gevorderde plannen voor industriële bedrijvigheid zoals bij Reimerswaal en bij de Moerdijk. Geografische ligging, werkgelegenheid, de aanwezigheid van diep vaarwater spelen hierbij een rol, maar ook de agrarische belangen en de noodzaak van recreatiegebieden. Problemen te over. Het Verband van verenigingen van a.r. gemeenten en provinciebestuurders wijdt aan de ontwikkeling van Zuid-West-Nederland een aparte vergadering en wel op zaterdag 2 november in het Groothandelsgebouw te Rotterdam. Na de inleiding van de Verbandsvoorzitter zal er ruime gelegenheid zijn tot discussie waarbij een forum op de vragen zal ingaan.

Dit forum zal geleid worden door de commissaris van de Koningin in de provincie Zeeland mr. J. van Aartsen.

Als leden van het forum treden op burgemeester J. Aschoff van Terneuzen, het lid van Gedeputeerde Staten van Zuid Holland de heer N. v. d. Brugge, burgemeester C. D. van Oosten van Klundert, de gecommitteerde van Rijnmond de heer M. H. L. Weststrate, een lid van de Rotterdamse gemeenteraad en een lid van de a.r. Tweede Kamerfractie. De vergadering is niet alleen toegankelijk voor a.r. raads- en statenleden maar voor alle belangstellende leden van onze kiesverenigingen. Daarnaast is introductie toegestaan van belangstellenden uit c.h., s.g.p. en k.v.p. kring. Allereerst voor raads- of statenleden maar ook voor anderen.

Men heeft mij verzocht op dat laatste ook vooral de aandacht van de lezers te willen vestigen. De vergadering begint 's morgens om tien uur en wordt om ongeveer vier uur beëindigd.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

WERKELIJKHEID

In het „Limburgs Dagblad” trof ons deze uitspraak van dr. C. Trimbos:

„Ver van de mensen afleven en altijd maar in paleizen zitten, wat je veel bij prelaten en andere hoogwaardigheidsbekleders ziet, kan niet zonder invloed zijn. Ze zijn altijd bezig met waarden, met abstracte formules die niet aansluiten bij de werkelijkheid”. Hetzelfde kan overigens voorkomen bij iemand, die midden tussen de mensen leeft en nooit in een paleis zit.

HET CONGRES

Uit een beschouwing in het oktobernummer van „Democraat” over het congres van D'66:

Daarnaast ook een groep van keurige vestendragers, met zegelring rechtstreeks de liberale inbreng in de gelederen. Verder relatief weinig baarden hetgeen volgens insiders de zelfoverschatting en het gebrek aan zelfkritiek van de partij aardig schijnt te illustreren. Samen met een behoorlijk aantal non-conformisten en een groot percentage vrouwelijke congresdeelnemers een heteroogeen geheel waarvan zelfs Mc Luhan moeilijk zal kunnen zeggen welke boodschap zij zullen brengen. Maar ja, we weten al dat het medium Hans heet en de boodschap op het Congres toch ook niet veel duidelijker is geworden.

Aardig gezegd!

VRAGEN

Op het negende lustrum van de Nijmeegse Universiteit heeft o.a. kardinaal B. J. Alfrink gesproken. Hij merkte o.a. op:

„Discussies van vakgeleerden kan men op het ogenblik nauwelijks meer buiten de algemene publiciteit houden. Maar men stelle zich de goegemeente voor, die zelf niet tot kritisch onderscheiden onderleed, dag na dag wordt overstelpt met vragen, door twijfelende vragen rondom zo goed als alle details van ons christelijk geloof”.

En het gevolg: men gaat nadenken; vaak niet allereerst over de opgeworpen vragen, maar over de persoon, die de vragen opwierp.

Het is goed — niet alleen voor verontrusten — ook te denken aan de woorden van de kardinaal:

„U zult me wel willen geloven: ik ben evenals u, als ge wilt nog meer dan u, afkerig van de achterdocht die wordt gezaaid en van de verdachtmakingen die worden gelanceerd. U weet dat ik erzelf evenmin aan ontkom en er onder lijden moet als degenen, die wetenschappelijke theologie bedrijven. Misschien zelfs meer, omdat de verwijten van twee kanten kunnen komen.

ROUTINEBEZIGHEID

Het „Algemeen Handelsblad” had onlangs een vraaggesprek met de burgemeester van Rotterdam, de heer W. Thomassen.

Over communicatie merkte hij o.a. op:

„Er wordt gezegd: de bestuurders hebben de communicatiekanalen verstopt. Tot op zekere hoogte waar. Er ontstaat piramidevorming. Als bestuurder hoor je door de hoge geldelijke beloning, die je van de samenleving krijgt, voordat je het weet tot het verwerende deel van de maatschappij. Iedere drukke beroepsuitoefening brengt een vorm van isolement met zich mee, je bent door geriefelijkheden omringd. Dan komen de onvermijdelijke communicatiestoornissen. Het burgemeestersambt wordt een routinebezigheid. Het is een kwestie van persoonlijke stijl om niet in patriarchalisme te vervallen”.

Dat veel burgemeesters, wethouders en raadsleden dit gevaar voor ogen mag staan. En ook alle overige bestuurders, waarvoor een regentenmentaliteit uit den boze is.

MEXICO

Op de tweehonderd meter hardlopen heren werd de gouden en de bronzen medaille gewonnen door twee Amerikaanse negers.

Op het erepodium hing de kin op hun borst, stak hun gebalde vuist, in een zwarte handschoen omhoog. Black Power!

Hoe was uw reactie toen u hierover voor het eerst las? In „De Tijd” schreef Arie Kuiper er o.a. dit over.

Laten wij toch eerlijk zijn. Drie eeuwen geleden werd de Amerikaanse neger als slaaf uit Afrika gehaald, drie eeuwen lang is hij van zijn identiteit beroofd en uitgemangeld, gedegradeerd tot een on-persoon. Eindelijk begint hij iets, een heel klein beetje nog maar, terug te vinden van zichzelf. Hij wordt weer een persoon. Dát is Zwarte Macht, iets anders is het niet. Af en toe gebruikt de neger geweld, en dat zal wel afkeurenswaardig zijn, maar de blanken hebben tegenover hem al zolang geweld gebruikt. Alle brave blanken borsten roepen nu luidkeels „Foei!” en die twee zwarte jongens zijn uit het Olympisch team gestoten. Maar de foto is gemaakt, de vuist is gebald — het magistrale en zwijgende protest van een mensenras, dat onnoemelijk heeft geleden en niet van plan is dat nog langer te nemen.

ONDERZEEËR

Mr. H. van Riel had vier dagen met een onderzeeër mee op oefening zullen gaan. De commandant van de onderzeeër nodigde hem echter uit om eerst een jag in Den Helder te komen kijken. De heer Van Riel zegt dan in het V.V.D.-blad „Vrijheid en Democratie”:

„Aangezien ik probeerde niet eigenwijs te zijn, volgde ik die raad op, en hij bleek uitstekend te zijn. Een onderzeeër is er niet op berekend een zwaarlijvige man van 61 jaar gedurende een paar dagen onderdak te verlenen. Bovendien: ik moest vaststellen dat mijn verblijf aan boord ten gevolge zou hebben, dat de commandant uit zijn hut verdween. Een commandant van een onderzeeër is een hoffelijk man, die mij stellig zijn hut ter beschikking zou stellen. Dat betekende, dat deze officier, die verantwoordelijk is voor een vaartuig dat vele tientallen miljoenen kost en voor levens van tachtig mensen, 's nachts samen met anderen zou moeten slapen en geen enkele plaats zou hebben waar hij zich rustig terugtrekken kon. Het zou van mijn kant te egoïstisch geweest zijn, en ook te weinig nadenkend, om het aanbod om vier dagen mee te mogen varen te accepteren.

Toch aardig van de heer Van Riel!!!

PARTIJ IN DE ETHER

Donderdag 17 oktober had Henk Weststrate een vraaggesprek met de voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, mr. B. W. Biesheuvel, n.a.v. de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer.

Hieronder volgt een vraag en antwoord uit dit gesprek.

De complete tekst kunt u aanvragen bij het A.R. Partijbureau, dr. Kuypersstraat 3, in Den Haag.

Vraag: Mijnheer Biesheuvel U hebt vorige week nogal kritiek geleverd op de inkomens- en vermogensverdeling in ons land. Het kabinet heeft dit probleem nogal laconiek opgevat, vindt u. Wat kunt u daarvan zeggen? Biesheuvel: „Ja, in deze kritiek stonden wij niet alleen, die werd in even sterke mate ook gedeeld door de K.V.P. en door de C.H.U.

Wij troffen namelijk noch in de miljoenennota — vooral niet in de miljoenennota — noch ook in de troonrede aan, dat het kabinet er zich van bewust is, dat het vraagstuk van de inkomensverhoudingen een zeer aangelegen punt is voor de drie christelijke fracties. U weet wel, daar is ook in het kader van de „18” de nodige aandacht aan besteed, terwijl het kabinet ook op grond van wat wij bij de kabinetsformatie hebben afgesproken, daaraan de nodige aandacht zou schenken. 't Is één van die punten, waar we het juist over hadden, waar wij, als anti-revolutionaire fractie vinden, dat het kabinet echt bewust een inkomenspolitiek zou moeten gaan voeren, die nu nog onvoldoende uit de verf is gekomen. Ik heb in de eerste termijn gezegd, dat het kabinet daar in de miljoenennota wat laconiek over heeft gedaan. Ik heb later kunnen vaststellen, dat het kabinet zich tijdens de behandeling van de miljoenennota en de troonrede daar wat positiever over heeft uitgelaten ten aanzien van de mogelijkheden — en het bevorderen — van spaarloon, van de vermogensaanwasdeling en in het algemeen van het bevoordelen van het bezit voor diegenen, die dat hard nodig hebben.

HET MIDDEN-OOSTEN OLIE- EN TWISTBRON

DOOR DRS. J. G. LAMBOOIJ

DE aandacht voor het Midden-Oosten is in ons land vooral gericht op de ontwikkeling van Israël, op de groeiende communistische invloed en op de olie, o.a. grondstof voor de westerse chemische industrie en voor onze autobenzine. Vooral de eerste twee aspecten worden dikwijls aangevoerd als de belangrijkste twistbronnen in dit deel van de wereld. De oliebronnen vormen een belangrijke machtsfactor, zonder welke vele landen in het Midden-Oosten door de 'grote wereldmachten' genegeerd zouden worden.

Geschiedenis

In het speciaalnummer van het Maandblad Oost-West dat aan het Midden-Oosten is gewijd komen vooral de bovengenoemde aspecten alsmede de betekenis van de islam naar voren. Het nummer heeft vijf medewerkers, die zes bijdragen verzorgden, te weten, achtereenvolgens:

- 1) P. Krug, Problematiek van het Midden-Oosten;
- 2) Dr. C. Hillen, Enkele economische aspecten van het Midden-Oosten;
- 3) C. Huisman, Positie en invloed van het communisme in het Midden-Oosten;
- 4) D. van der Meulen, De Islam in het Midden-Oosten;
- 5) Drs. H. van Praag, Palestina als twistappelpunt tussen Joden en Arabieren; en tenslotte wederom
- 6) C. Huisman, Eenheid en verdeeldheid in de Arabische wereld.

Het eerste artikel draagt een inleidend karakter. Krug behandelt in enkele globale lijnen de geschiedenis van het gebied — zowel de oude als de nieuwe — en voorts de betekenis van de islam en het communisme, het nationalisme en het arabisch socialisme alsook enkele facetten van de verhouding economie tot politiek. Centraal in zijn verhaal — en trouwens in het hele nummer — staat de groeiende invloed van het communisme en dan met name van de Sowjet-Unie. Zeer terecht stelt Krug dat de islam als religie niet voldoende tegenstand kan bieden tegen het communisme. Hij citeert een kenner van het Midden-Oosten (Bernard Lewis) die in de islam verscheidene elementen aanwijst die in bepaalde omstandigheden de weg voor het communisme kunnen voorbereiden.

Het is overigens van belang te beseffen dat de 'aanval' op de islam niet alleen van het communisme komt, maar ook (volgens Krug) van de westerse techniek en economie, van het nationalisme en tenslotte van het arabisch socialisme. De islam, zo zegt Krug, ziet zich geplaatst tegenover de vraag hoe deze oude godsdienst kan functioneren in een snel veranderende maatschappij. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hij uit Prof. dr. J. Brugman's inaugurele rede (Leiden 1961) de volgende uitspraak aanhaalt: het arabisch nationalisme..... is een nieuw begrip, dat de islam verdronken schijnt te hebben en de islamitische waarden vervangen heeft door denkbeelden ontleend aan Europa'.

Islam

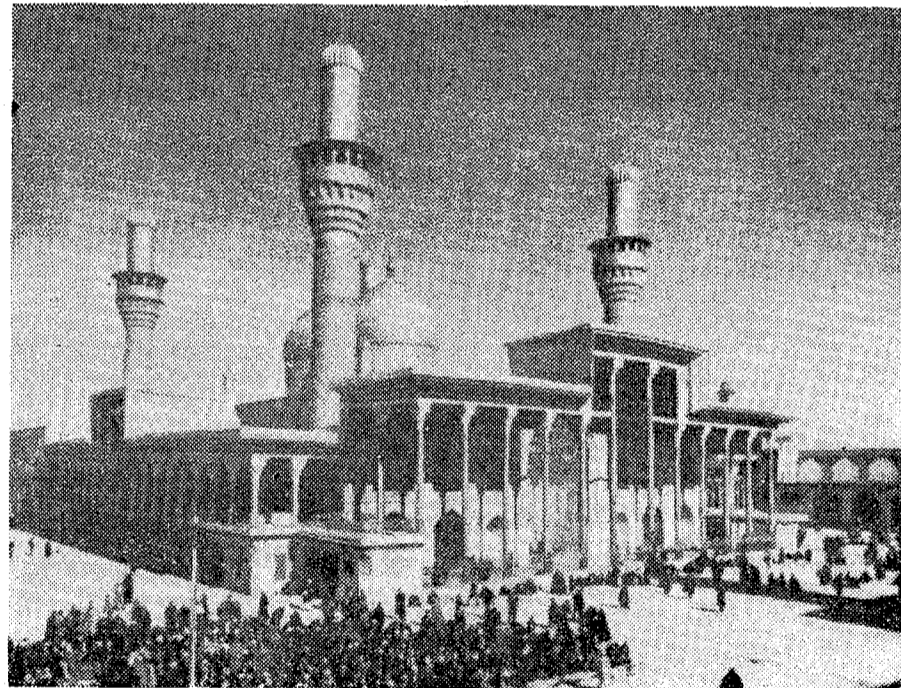
De islamitische wereld tracht zich vooral politiek te weer te stellen tegenover de 'aanvallende krachten'. Dat dit niet uitsluit dat er ook op religieus gebied vernieuwingsbewegingen zijn vertelt ons Van der Meulen in een artikel dat vooral gericht is op de ontmoeting tussen islam en christendom. Hij vertelt van een aantal persoonlijke ervaringen waaruit zou kunnen blijken dat goedwillende aanhangers van de beide godsdiensten elkaar dichter bij kunnen staan dan à-priori zou mogen

worden verwacht. Zijn stelling dat het Midden-Oosten het geestelijke hart van de wereld is (pag. 251), zou ik bepaald niet kunnen onderschrijven.

Zionisme

Dat de godsdienst een belangrijke plaats inneemt in het Midden-Oosten wordt ook bevestigd in het verhaal van drs. Van Praag, die het zionistische standpunt ten aanzien van het vraagstuk Israël inneemt. Dat zijn betoog zeer subjectief is spreekt vanzelf. Het valt trouwens steeds op bij dit soort verhalen dat men als meest fundamentele rechtvaardiging voor de stichting van de staat Israël steeds bij de joodse religie uitmondt. Dat is op zichzelf zeer acceptabel, maar het is onjuist om op grond van argumenten van het soort dat we regelmatig aantreffen in de koloniale tijd bij de Europese rechtvaardigingen van het houden van koloniën de stichting van de staat Israël aannemelijk te maken. De anti-koloniale haren rijzen je ten berge als (o.a. op pag. 252) wordt gesteld dat Palestina toch zo slecht werd onderhouden en dat de joden het toch zo goed doen. Het is alsof je de Pieds-noirs in Algerije hoort. Ook de rest van het betoog is zwak. Dit is in dit nummer overigens niet slechts het voorrecht van drs. Van Praag. Zijn argument (op pag. 254):

De Islam. Gouden moskee van Kazemain, Bagdad.

„Maar het belangrijkste feit is wel, dat men de geschiedenis niet kan terugdraaien' is volkomen juist. Dat kan van het anti-Israëliëse standpunt van Huisman niet gezegd worden. Ook zijn betoog wemelt van emotionele en ongeverifieerde uitspraken. Voorts duikt hij herhaalde malen in uitwijdingen die voor het betoog in het geheel niet essentieel zijn (zie bijv. pag. 239-241). Kortom de twee artikelen van de heer Huisman zijn een mengeling van uitstekende analyses en subjectieve, oppervlakkige interpretaties. Het valt voorts op dat deze auteur een geheel ander percentage noemt dan de andere auteur, dr. Hillen voor het aandeel van de olieproductie van het Midden-Oosten van de totale wereldproductie. Huisman (pag. 242) noemt 40%, terwijl Hillen (pag. 232) tot 29% komt. Het lijkt mij juist het laatste cijfer aan te houden

Olie

De olieproductie van het Midden-Oosten neemt derhalve een groot deel van de wereldproductie in. Hillen (pag. 232) schat dat van de wereldvoorraad zelfs 60% in het Midden-Oosten ligt! Bovendien zijn de produktiekosten per vat (158,99L) nog geen 5% van die in de V.S. De betekenis als grondstoffenleverancier voor de westerse wereld is dan ook enorm. Hillen toont voorts aan dat ook de communistische wereld steeds meer behoefte krijgt aan de olie uit het Midden-Oosten. Dat het Midden-Oosten uit elkaar vaak beconcurrerende staten bestaat kan de positie van de Oost-Europese landen slechts versterken.

Olie mag niet slechts als belangrijk voor de 'grote machten' worden gezien. Voor de mensen in de 'bronlanden' kan de opbrengst van bijzonder belang worden geacht. Langzaam maar zeker komt een groter deel van de 'royalties' bij de bevolking zelf — en niet meer alleen bij de sjeiks — terecht. Steeds meer worden de olieinkomsten benut voor de economische en sociale ontwikkeling van deze landen. Het was ook dringend nodig gezien de grote armoede die er overal heerst en de geringe mogelijkheden voor de landbouw.

Het is alleen erg jammer dat ondanks de brede titel van het verhaal van dr. Hillen zo'n nadruk op alleen de olie wordt gelegd. Men mist echter economische beschouwingen.

Het hele nummer laboreert overigens aan het euvel dat de inhoud der artikelen niet door de titels worden gedekt. De pretenties zijn niet waar gemaakt. Ondanks de hierboven reeds aangehaalde bezwaren van subjectiviteit, is dit speciale Oost-Westnummer een interessante aanvulling voor de schaarse Nederlandse literatuur. Maar voor de lezer die politiek meer objectief wil worden voorgelicht mag de publikatie van L. C. Biegel, Het Midden-Oosten, haard van spanningen en conflicten (Hilversum, W. de Haan, 1967) worden aanbevolen.

Bespreking van: Maandblad Oost-West, Zevende Jaargang, nr. 7-8, juli-augustus 1968. Speciaalnummer: Het Midden-Oosten.

WIE MAG WAT VERKOPEN?

• Vervolg van pag. 5

Er op los

Dat geldt momenteel voor hen die tegen het ontwerp ernstige bezwaren hebben. De S.E.R. heeft een aparte commissie in het leven geroepen, die het geheel moet bestuderen. Tot 1 augustus konden belanghebbenden hun bedenkingen aan de commissie doen toekomen.

Er zijn er die menen dat het ontwerp de doodsklok zal luiden voor de kleine man. Men stapt dan echter wel heel lichtvaardig langs het punt van de ongelijke kansen tussen zelfstandige en grootwinkelbedrijf, welke uit de huidige regeling voortvloeit.

Anderen zeggen waar blijven we wanneer een textielhandelaar ook een krop sla mag gaan verkopen. Vraag is of die textieldetailist daar behoefte

aan zal hebben; ook hier zullen rationele overwegingen het assortimentsbeleid bepalen. Betekent dit ontwerp niet het einde voor de vakopleiding, zo vraagt men.

Juist is dat de vestingswet het ontstaan van vele en vaak goede opleidingsinstituten in de hand gewerkt heeft. De wet functioneert eigenlijk als leerplichtwet.

Het kan niet de bedoeling zijn de noodzakelijke scholing te willen verwaarlozen. Deze zal veeleer dienen te worden geïntensiveerd. Maar dan een intensivering in de richting van datgene wat nodig is om een moderne detailhandelsonderneming naar behoren te kunnen drijven. En dan is bedrijfs-economie belangrijker dan het kennen van 10 soorten koffiebonen.

De eisen die vandaag aan een zelfstandig ondernemer worden gesteld

liggen niet voor alles op het terrein van de vakbekwaamheid. Administratief beheer, marktonderzoek, verkoopbevordering, assortimentsbeheer, bedrijfseconomie, personeelsbeleid, winkeelindeling, prijsbeleid en kostenplannen — dat zijn de punten waarop de scholing gericht dient te zijn. Wanneer het voorontwerp Vestingswet met zich meebrengt dat een aantal specifiek branchegerichte opleidingen het onderspit zullen delven, dan kan dat niet altijd een verlies worden genoemd. Integendeel, een sanering van de vele vakopleidingsinstellingen vormt een wezenlijk onderdeel van de plannen van de staatssecretaris, en kan positief gewaardeerd worden.

Wees ondernemer

Het laatste woord over het voorontwerp-Vestingswet is nog niet gespro-

ken. Onbekend is hoe het S.E.R.-advies zal luiden, onbekend is ook of de staatssecretaris bij een afwijzend advies zijn ontwerp desondanks aan het parlement zal aanbieden.

Hoe het ook uitvalt, de tijd dat een middenstands-onderneming rendabel kan zijn door het bestaan van een beschermende, en op één branche gerichte, vestigingsregeling, is definitief voorbij.

Welk assortiment ook, het komt er op aan of men ondernemerscapaciteiten bezit. Daarover zullen allen het eens zijn.

En over de vraag of de huidige vestigingswetgeving de ontplooiing van die capaciteiten al dan niet in de weg staat, kunnen belanghebbenden de komende tijd een robbertje vechten.

Bronnen: De ARP en de middenstand — uitgave AR Partijstichting. Toekomst voor het midden- en kleinbedrijf — uitgave AR Partijstichting. Het vestigingsbeleid voor de detailhandel — uitgave H.B.D.

DE WEEK ROND

14 oktober: Smrkovsky, de Tsjechoslowaakse minister-president heeft het ongezouten gezegd: de collaborateurs zijn dode zielen die met de nek worden aangekeken.
Maar hij deed meer: deze mensen zullen echter niet door ons worden vervolgd.
Weet u wat er wel gebeurt? „Ze zullen worden afgeschoven op diplomatieke posten of naar internationale organisaties”.
Wat ons betreft: dan maar afschuiven naar de Oostblok ambassades. Minister Luns mag anders wel driemaal opletten.

15 oktober: Overal en aan iedereen wordt voorlichting gegeven. Dit maal niet over de pil — dat zakt wat af.
Het gaat om de nieuwe omzetbelasting — de B.T.W.
Wij vinden dat best, maar waarom de consument hierbij vergeten? Waar blijft nu de consumentengids.

16 oktober: Eindelijk: studenten wijzen oproer af!
En dat nog wel bij studenten aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten. Begint zelfs bij Amsterdam een victorie?

17 oktober: Nederland is op weg naar de culturele revolutie. O - zo!
In Dronten kon men dat beluisteren. Iedereen was er van overtuigd dat de kunst vandaag als een heilige koe wordt aanbeden en dat dit fout was. Maar hoe het verder moest, dáárop wist geen mens nog een zinnig antwoord te geven.
Is het een wonder dat gewone mannen en vrouwen - zoals wij - zich zo langzamerhand genomen voelen?

18 oktober: De leider van D'66, Hans van Mierlo, mag in een katholieke kerk (er was daar geen andere ruimte!) preken over het onderwerp: wat is er met de mens gebeurd?
Wij vragen ons af of het niet verstandig zou zijn als de pastoor nu de heer Van Dis — fractie-voorzitter van de S.G.P. — uitnodigde om te spreken over het onderwerp: wat is er met de kerk gebeurd.

19 oktober: Aan het einde van het jaar 1968 heet de partij van de heren Gruiters en Van Mierlo nog steeds D'66 — democraten 1966.
Dit typeert deze pragmatische club toch wel.
Enige vooruitgang sinds 1966 zit er kennelijk niet meer in.
Tenzij men — niet ten onrechte — concludeert dat ook zij hebben ingezien dat ze zich hebben vergist.

SECRETARESSE

Het Nederlandse Vrouwen Comité zoekt per 1 januari 1969 een part-time secretaresse.

Salaris afhankelijk van opleiding en ervaring.

Brieven gaarne aan de Presidente van het N.V.C., Koninginneweg 156, Amsterdam.

db

Voor goed versorgd drukwerk

DRUKKERIJ J. B. VAN DEN BRINK & Co
Beukerstraat 77 Zutphen Tel. (5750) 4218

studeer PBNA
reik hoger
in het leven

Wij willen u de bal graag toegooien. De rest is aan u. Vangen, scoren! Voor uw toekomst. Een toekomst, waarin u het van anderen gaat winnen. Vanzelf gaat het niet. En alléén zal het ook moeilijk gaan. Maar met PBNA máákt u een sterke goal. Studeren met PBNA. Voortbouwen op de kennis die u al hebt. Doorzetten op de opleiding die u achter u hebt. Profiteren van het talent dat in u leeft. En zo uitgroeien tot de gewaardeerde specialist, die in de wereld-van-morgen alle deuren open vindt. In het bedrijfsleven, bij de overheid . . . overal. Denk niet: „met de vooropleiding, die ik heb gehad, wordt het toch niks”. Kan-Niet is dood. Ik-Kan leeft. Met PBNA kunt u voortgaan op elke opleiding. LO, LTS, MTS, HTS. In zeven richtingen: werktuigbouw, elektrotechniek, elektronica, procestechniek en chemie, bouwkunde, weg- en waterbouw, organisatie en administratie. Tezamen 1300 gespecialiseerde schriftelijke cursussen. Ook die ene cursus, die u tot een hooggenoteerde kracht gaat maken. De cursus speciaal voor u, met de studieleider speciaal voor u.
Reik naar die betere toekomst en vraag inlichtingen bij PBNA.

KONINKLIJK TECHNISCUM

PBNA

VBsingel 547 - Arnhem

Erkend door de Inspectie Schriftelijk Onderwijs met medewerking van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

WIJ KOMEN BIJEEN

• Zaterdag 2 november a.s. belegt het Verband van A.R. gemeente- en provinciebestuurders een rayonvergadering in het Groothandelsgebouw te Rotterdam. Aanvang 10.00 uur.
Onderwerp: De ontwikkeling van Zuid-West-Nederland.
Belangstellende geestverwanten zijn hartelijk welkom.

• Op zaterdag 9 november a.s. belegt de Kamerkieskring Assen een vergadering. Plaats van samenkomst Bellevue te Assen. Aanvang 09.45 uur.
In de middagvergadering, aanvang 14.00 uur spreekt de heer J. Oosterhof, voor-

zitter van de Statenfractie over „Provinciaal beleid”.
Vragen zullen worden beantwoord door een forum waarin de zeven A.R. Statenleden zitting hebben.

FA. H. J. WIBBELINK & ZN.

Goors Overslag- en Transportbedrijf

N.V. AUTODIESELSERVICE SCANIA VABIS - GOOR

Telefoon (05470) 2963 - 2476 - 2577

WEDLOOP VOOR DE WERELDWELVAART

Dit jaar wordt voor de zevende maal de anti-hongeractie in Nederland gehouden, onder het motto „Wedloop voor de wereldwelvaart”. De anti-hongeractie maakt deel uit van de tachtig landen omvattende „Freedom for Hunger Campaign” (FFHC).

Tussen 21 en 27 oktober, dus deze week, wordt de jaarlijkse inzameling gehouden. Het gironummer van de actie is 100200.

In Nederland wordt de „Freedom for Hunger Campaign” geleid door een speciaal anti-hongeractiecomité, dat is samengesteld uit vertegenwoordigers van het Nederlandse FAO-comité en de Nederlandse Organisatie voor Internationale Bijstand (NOVIB).

De NOVIB voert de actie met behulp van haar wijkvertakte net van plaatselijke comités (ruim duizend). In de jaren 1960-1967 kon op deze manier 8,8 miljoen gulden in ontwikkelingsprojecten worden gestoken. De totale wereldcampagne leverde tot dusver 2,1 miljard gulden op.

Het geld moet in feite uit een twintigtal rijke landen komen, want van de tachtig landen die de FFHC bereikt, behoort driekwart tot de arme landen. Voor die zogenoemde derde wereld ziet het er, gezien de groeiende schuldenlast en de verminderde vraag naar grondstoffen op de wereldmarkt, niet best uit.

Van die teruglopende vraag naar grondstoffen ondervindt de FFHC de directe gevolgen, want als er in de ontwikkelingslanden geen deviezen binnenkomen om landbouw- en andere werktuigen in het buitenland te kopen, zullen deze hoognodige zaken via de ontwikkelings samenwerking moeten worden aangeschaft.

Voorbeelden hiervan zijn de projecten, die dit jaar door de NOVIB en het Nederlands FAO-comité in de anti-hongeractie worden opgenomen.

Voorop staat het moestuinproject in Dahomey en Nigeria, dat reeds een aantal jaren loopt en bijzonder gunstige resultaten boekt. Het project beoogt het inrichten van erven om de woningen, waarin eiwitrijke planten, groenten en vruchten worden geteeld, de tuinbouwvoorlichting in de dorpen door op centrale tuinen opgeleide eigenlandse voor-

lichters en de voedingsvoorlichting door op de centrale tuinen opgeleide meisjes die in de dorpen aan de vrouwen het meest nuttige gebruik van de voor de dagelijkse voeding zo belangrijke eiwitrijke voedingsmiddelen leren gebruiken.

Dit project moet worden uitgebreid in de volgende vijf jaar. Hiervoor is een bedrag nodig van f 700.000,—.

Verdere projecten zijn er in Ceylon, Kenya, Pakistan, Ethiopië, Columbia, Uganda, Bolivia, Equador en de Tonga-eilanden.

Ceylon krijgt dit jaar bijzondere aandacht van de Stichting Friesland voor Ontwikkelings-samenwerking, een zeer nauw met de NOVIB verbonden regionale organisatie. De inwoners van Friesland zal worden gevraagd het Ceylon-project voor een jaar als het ware te adopteren.

Rotterdam heeft het voornemen, aandacht aan het visserijproject in Ethiopië te besteden.

Om alle projecten te kunnen financieren is een bedrag van 2,6 miljoen gulden nodig. De NOVIB doet een dringend beroep op het Nederlandse volk om de inspanningen van de gehele wereld in de anti-hongeractie dit jaar op royale wijze te versterken. Ons volk kan zijn zin voor solidariteit en rechtvaardigheid in de anti-hongeractie bewijzen, door een werkelijk aandeel.

ANTI-HONGER-AKTIE

ANTI-HONGERACTIE - GIRO 100200 DEN HAAG

DR. VEERMAN OP PARTIJ CONVENT

IN POLITIEKE SAMENWERKING WILLEN WIJ ONZELF BLIJVEN

V.l.n.r. De heer J. Tjalma, minister drs. J. Bakker, mr. A. B. Roosjen, dr. A. Veerman en dr. W. de Kwaadsteniet.

OP het zaterdag 26 oktober j.l. gehouden najaars-Partij Convent in het Jaarbeursrestaurant te Utrecht heeft dr. A. Veerman zijn eerste conventsrede als voorzitter gehouden.

De heer Veerman zag af van een beschouwing over de actuele politieke vragen, omdat de fractievoorzitter in de Tweede Kamer daar cnlangs met de heer Goudzwaard al voortreffelijk over had gesproken. Aan een herhaling had hij geen behoefte.

Er ligt bovendien op dit gebied een specifieke verantwoordelijkheid voor de fractievoorzitter, aldus dr. Veerman.

Dat wil echter niet zeggen dat de partij niet het recht zou hebben zich over die zaken uit te spreken. Er bestaan wat dat betreft geen waterdichte schotten.

Er wordt tussen het kabinetsbeleid en het interimrapport van de „18” nog al eens verband gelegd. De heer Veerman wilde daar graag iets over zeggen.

„Op een wat simpele manier heet het dan, dat het kabinet al bezig is het program van de „18” uit te voeren. Wat voorzichtiger klinkt het, als men

zegt, dat de geest, die spreekt uit de stukken van de „18” kennelijk doorwerkt in het beleid van het kabinet. Maar ook in deze voorzichtige vorm is die stelling zakelijk onjuist. Wanneer men — om maar één punt te noemen — ziet wat bijvoorbeeld door de heer Schmelzer gezegd is ten aanzien van het inkomens- en vermogensbeleid, dan is het verschil duidelijk. De heer Schmelzer zegt, dat beschouwingen in de miljoenennota zelfs de indruk wekken, „dat men een sociaal gewenste ontwikkeling van inkomens- en vermogensverhoudingen ondergeschikt wenst te maken aan het bereiken van economisch evenwicht”. Dat kan z1 niet de bedoeling zijn. Ik wil dat ook wel aannemen. Maar dan gaat het me toch wat te ver, om in deze opstelling van de regering iets te bespeuren van de geest die spreekt uit de stukken van de „18”.

Deze stelling is echter ook formeel onjuist, aldus de voorzitter. Het kabinet is gevormd op basis van de hoofdlijnen van een regeringsprogram. Daar aan is het kabinet, maar ook de fractie gebonden. Het kabinet en zeker de ministers van de V.V.D. behoeven zich aan het interim rapport van de „18” niets gelegen te laten liggen. Spr vindt dat wij de verhoudingen niet moeten verdoezelen.

Democratie

Dr. Veerman besteedde aandacht aan de behoefte tot verbetering van de democratische structuren en werkwijzen en het scheppen van democratische bestuursvormen waar deze niet bestaan. „Het gaat er om bij de besluitvorming in enig verband een optimale inspraak van de leden van dat verband te bewerkstelligen, van de studenten en wetenschappelijke medewerkers in de universiteit, van de werk-

nemers in de onderneming — daarover vindt u een duidelijke stellingname in ons verkiezingsprogram en ook in het program van dit kabinet — van de leden in de partij en natuurlijk ook van de burgers in het staatsverband. Er is daarnaast een streven naar democratisering in een andere vorm, namelijk het scheppen van gelijke kansen voor alle mensen, voorzover dit van menselijk beleid afhangt.”

Beide vormen van democratisering zijn nodig, omdat er in onze samenleving nog machtsverhoudingen bestaan, die de volledige ontplooiingen van de mens in de weg staan. De AR mag met deze vormen van paternalisme geen vrede hebben.

Zij erkent het gezag „bij de gratie Gods”.

Maar het gezag wordt een karikatuur als dat alleen inhoudt dat mensen de baas zijn.

Een eerste vraag is in dit verband in hoeverre de leden van onze partij invloed hebben op de vaststelling van het program en van de kandidatenlijsten. De bedoeling is de leden zoveel mogelijk inspraak te geven.

Wellicht zijn er nog mogelijkheden, die men tot nu toe niet gezien heeft. Ook wat het program betreft is het nodig zoveel mogelijk de hele partij er bij te betrekken, aldus dr. Veerman.

Het gaat niet zozeer om verbetering van de reglementen, maar om de manier waarop de zaak in de partij functioneert.

Kiesstelsel

De heer Veerman ging verder in op de studies die er gemaakt worden t a v het kiesstelsel.

Het in het rapport van het College van Advies ingenomen standpunt over het kiesstelsel, is terug te vinden in het rapport van de Staatscommissie Cals-

Donner. Een deel van de leden van de Staatscommissie deelt het standpunt van onze commissie.

Op dit punt is er in A.R. kring een discussie gaande.

Uitgangspunt voor spr. is, dat wij de gedachte aan de evenredige vertegenwoordiging willen handhaven. Verkiezingen dienen, uiteraard, om een gezindheid van de kiezer tot uitdrukking te brengen en daarvoor is de evenredige vertegenwoordiging het beste meetinstrument.

„Dan vereist een goede werking van het stelsel wel, dat door de samenstelling van de volksvertegenwoordiging een beleid is te verwezenlijken, dat er daarvoor een werkbare meerderheid is. Dat betekent, dat aan de evenredige vertegenwoordiging beperkingen worden gesteld. En zodra men daarmee komt is er een element van willekeur. Dat is ook nu het geval. Men moet bijvoorbeeld in elk geval de volle kiesdeler halen. Die grens blijkt daarom willekeurig, omdat ook in 1967 mensen niet in de Kamer gekomen zijn, hoewel zij meer stemmen haalden dan op andere lijsten gemiddeld op de gekozenen werden uitgebracht. Die grens is ook daarom willekeurig, omdat deze tot 1956 was 1% van het aantal stemmen en daarna, als gevolg van uitbreiding van het aantal zetels verlaagd werd tot 2/3%.”

Dr. Veerman zag niet in waarom geen andere methode van begrenzing gevolgd zou kunnen worden. Voor hem was daarbij het stelsel van de, in het rapport van het College van Advies gevonden, twaalf kieskringen niet het eind van alle wijsheid, omdat de grenzen van die kieskringen het nadeel hebben willekeurig te worden vastgesteld. „Daarom verdient wellicht een stelsel met vaste, naar andere criteria vastgestelde grenzen de voorkeur. Men kan dan denken aan provincies of combinaties daarvan, zoals voor de verkiezingen van de Eerste Kamer. En dan kan men de zaak wat soepeler maken door met minder kieskringen te werken.”

De kans op een dergelijk stelsel acht de heer Veerman niet erg groot. Daarom vroeg hij zich af of er geen verbeteringen in het huidige stelsel mogelijk zijn. Deze zouden moeten blijken uit een bereidheid tot integratie.

Bij de vorming van regeringscombinaties zou er een grotere evidentie moeten komen, daar er nu nog teveel een zekere mate van toevaligheid is, die niet uit de aard van de programs voortkomt.

Subsidie politieke partijen

Een ander punt dat de aandacht kreeg was de subsidie aan de politieke partijen. Hij begreep dat velen in de ARP daar huiverig of afwijzend tegenover staan. Zo was het echter vroeger ook t a v andere subsidieringen.

In deze benadering zit evenwel een stuk heimwee naar een voorbije tijd, niet voorbij omdat wij, maar omdat de dingen anders geworden zijn. De heer Veerman betoogde dat de fracties in het parlement goed uitgerust moeten zijn om hun controlerende taak goed te kunnen uitoefenen.

Als het, zoals iedereen erkent, zo is dat een Kamerlid zijn taak niet meer kan doen, zoals zijn collega tientallen jaren geleden nog wel kon, geldt dat dan ook niet voor de politieke partijen, zo vroeg de heer Veerman zich af.

„Niet alleen de fracties moeten hun staf hebben. Achter de fractie staat de partij, die niet alleen dient om een verkiezing te organiseren, maar die op haar wijze, met haar verantwoordelijkheid, bouwt aan een politiek program”.

Wat voor de partijen geldt, geldt ook voor de politieke jongerenorganisaties, aldus de heer Veerman.

Naar aanleiding van de, op het vorige Convent aangenomen resolutie, zei de heer Veerman dat deze door de verschillende gebruikers verschillend

Vervolg op pag. 6

BIJ KAPTINO

KEUZE UIT MEER DAN 2000

schrijfmachines

OOK TEL- EN REKENMACHINES
BRANDKASTEN GROTE SORTERING

De Clerqstraat 72, tel. 020-123711, Amsterdam.
Zijlweg 53, tel. 023-20018, Haarlem. Laan van
Nieuw Oost-Indie 12, Den Haag, tel. 839446.

Bronchiletten

Hoestdrank in tabletvorm. 95ct

REEDS meer dan honderd nieuwe partijleden zijn bij het landelijk partijsecretariaat aangemeld. Onze ledenwerfcampagne begint op gang te komen. Dat is een goede zaak, want elk lid telt mee. Elk lid telt mee bij de meningsvorming. Men vraagt met name in deze tijd inspraak. Terecht. Als lid brengt men de eigen mening in binnen de partij. Elk lid telt eveneens mee bij de zo nodige financiële steun voor het partijwerk. Er zijn diverse argumenten om lid van een politieke partij te worden. Er zijn tevens allerlei argumenten om uitgerekend lid van de A.R.P. te worden. Die argumenten worden voor een deel genoemd in twee folders, welke voor de ledenwerving ter beschikking zijn. U kunt die aanvragen bij het partijsecretariaat, dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage. Er is eveneens een serie argumenten genoemd in Nederlandse Gedachten van 19 oktober jl. Op aanvraag sturen wij gaarne een exemplaar toe aan wie geen abonnee is op ons weekblad. Werft u ook een nieuw lid? Op uw medewerking wordt graag gerekend.

* * * **Rechtvaardigheid is in geding**

Het is bijna 20 jaar geleden dat de soevereiniteits-overdracht aan Indonesië plaatsvond. En nog steeds wachten gedupeerde Nederlanders wier eigendommen door Indonesië in beslag genomen zijn op een schadevergoedingsbedrag. Weliswaar is er gelukkig een voorschotje uitbetaald op de schadeclaim van de boven 60-jarige particulieren, ten bedrage van rond 250.000 gulden, maar de door deze particulieren, 3345 in aantal, geclaimde schade is minstens 220 miljoen gulden groot. Na langdurige onderhandelingen heeft de Nederlandse regering genoegen genomen met een schadevergoeding door Indonesië te betalen van in totaal 600 miljoen gulden (geclaimde schade bedroeg rond 4100 miljoen), te betalen over een tijd tot en met het jaar 2002. De Kamer heeft in verband daarmee een wetsontwerp ontvangen waarbij het voorstel wordt gedaan rond 230 miljoen van de totale vergoeding (600 miljoen) aan het Rijk toe te kennen en de rest toe te delen aan het bedrijfsleven en aan de particulieren. Met name is deze uitkomst voor de particulieren bedroevend. Vele van hen, vooral de oudere mensen, die ten behoeve van hun ouderdagsvoorziening al hun spaargelden in Indonesië hadden belegd, leven nu in armoede. Naar het ons voorkomt zal deze groep moeten worden geholpen. En dat kan ook omdat de Nederlandse regering naar onze mening een te groot bedrag van deze 600 miljoen 'in eigen zak steekt'. Wat de particulieren niet mochten, deed de Nederlandse overheid wel: pensioenrechten in de claim opnemen. Overigens zal er ook gezocht moeten worden naar een andere oplossing van de uitbetaling der vergoeding dan die ná het jaar 2000. Het overgrote deel (zo niet allen) van de rechthebbers zijn dan reeds overleden! De Kamer zal op deze punten haar plicht niet mogen verzaken. Het gaat om een stuk rechtvaardigheid en billijkheid.

* * * **Elektriciteitstarieven**

Nog slechts een 75-tal jaren terug zorgde de Nederlandse industrie voor de opwekking van de nodige kracht en warmte ten behoeve van haar eigen bedrijven. De overheid heeft om redenen van algemeen welzijn — elektriciteit moet aan de gehele bevolking ten goede komen — de produktie van elektriciteit zelf ter hand genomen. In de vorm van provinciale en gemeentelijke energiebedrijven werd de overheid de grote leverancier van elektriciteit. De industrie, grootverbruiker van elektriciteit, betreft de benodigde energie praktisch van deze overheidsinstellingen; ongeveer zestig procent van de opgewekte energie wordt door de industrie afgenomen. Tegen dit monopolie van de overheid in de praktijk behoeven geen ernstige bezwaren te worden ingebracht mits maar één aantal zaken vaststaat. Niet-tegenstaande het ontbreken van concurrentie op dit terrein mogen de tarieven niet willekeurig worden gehanteerd. Bovendien moet de overheid er op toe zien dat de kostprijs van de geleverde energie zo laag mogelijk behoort te blijven. Naar het ons voorkomt zal in de nabije toekomst daarom de vraag onder ogen moeten worden gezien of er geen sterkere concentratie zal moeten zijn van de vele thans nog bestaande provinciale en gemeentelijke bedrijven. Zeker is dit het geval als een bestaand overheidsbedrijf veel moet investeren om aan een vergrote vraag te kunnen voldoen. Tevens zal op korte termijn moeten worden overwogen of het verstandig blijft dat in Nederland de tarieven voor grootverbruikers in de diverse provincies en gemeenten nogal verschillen. De regionale variatie in de niveaus van de tarieven zijn naar ons oordeel te groot. Ten nadele van het op gang brengen van zo noodzakelijke industrieprojecten in bepaalde gebieden van ons land.

PIETER JELLES

VAN de meeste politici weten we de voor- namen niet. Van Groen is gezegd: dat hij geheel en al een Nederlander was, uitgezonderd zijn voornaam: Guillaume. Maar zijn voornaam wordt overigens héél zelden genoemd. Wel spreken sommigen van Abraham Kuiper en Jan Schouten, dat was heel gewoon. Bouke Roolvink en Barend Biesheuvel, dat is ook wel gebruikelijk. Maar Troelstra werd in zijn geboorteland nooit anders genoemd dan Pieter Jelles.*) Pieter Troelstra, de zoon van Jelle Troelstra. Slechts weinigen weten, dat hij ook een dichter was, en dat er zelfs een boek is verschenen met Kerstliederen in het Fries, door hem gedicht. In zijn geboortedorp Stiens staat een monument, gewijd aan de herinnering van de dichter Pieter Jelles.

TROELSTRA was een groot redenaar. Een emotioneel redenaar. Een volksredenaar. Op een volksvergadering was hij in zijn kracht. Stil stond hij daar eerst, alsof hij aarzde om te beginnen. Hij scheen zijn lippen te openen en dan wachtte hij opeens weer, alsof hij zocht naar de concentratie van het begin. En als het dan stil werd van spanning, dan begon hij, een

DOOR H. ALGRA

korte zin en dan wéér een korte pauze. In die pauze voelde je de stilte. En dan wéér een zin, nog eens een korte pauze. En dan begonnen de zinnen te komen, dan groeide de spanning, dan werd de emotie sterker, dan werden zijn gebaren van een bezwerende kracht. Dan ging er een vaart door zijn rede als van een storm. Hij sleepte zijn hoorders mee, zij werden één met hem. Hij voelde zich kennelijk zó met hen verbonden, dat hun geestdrift hem aanspoorde en droeg. En dan kwam het slot, dat weggeslingerd werd als een fel brandende fakkel. En dan was zijn gehoor niet meer te houden. Dan werd het een overweldigende ovatie. Troelstra leefde trouwens in de tijd van de gróte redenaars: Kuiper, Talma, Schaepman ..

NU bijna een halve eeuw geleden, op maandagavond 11 november 1918 in het stampvolle verkooplokaal in Rotterdam. De vorige dag, op een mistige zondagmorgen, was de Keizer van Duitsland bij Eysden over de Nederlandse grens gekomen als balling. In Duitsland was de politieke leiding in handen van de socialist Ebert. Raden van arbeiders en soldaten hadden in de steden de macht in handen genomen. Er zou een socialistisch congres bijeenkomen, en dat zou in Nederland ook moeten gebeuren. Als de partij op haar komend congres besluit tot een opperste raad van arbeiders en soldaten voor het gehele land, dan is die raad van dat ogenblik af het opperste gezag in ons land. Dat zei Troelstra in Rotterdam. Daarmee was de socialistische revolutie aangekondigd. En Heykoop, die verkondigde, dat de revolutie niet zou standhouden bij Zevenaar, maar van de grens zou overspringen naar Rotterdam. Hij zei: „Morgen is het de grote dag! Ik weet, dat Troelstra morgenmiddag 1 uur in de Tweede Kamer het revolutionaire woord zal spreken en buiten de parlementaire orde en buiten de gewone gang van zaken tot de bezittende klasse en tot de regering”. Nog in dezelfde nacht werd de Rotterdamse rede van Troelstra gedrukt in opdracht van het partijsecretariaat en op dinsdagmorgen in de grote steden verspreid. De voorzitter van de partij wist van dat alles niets ..

OP dinsdag 12 november sprak Troelstra in de Tweede Kamer het revolutionaire woord, zoals Heykoop had aangekondigd. Hij wist, dat vele kopstukken van zijn partij die weg niet op wilden. Zij wilden desnoods wel een forse, dreigende toon, om concessies af te dwingen, maar zij wilden géén over-neming van het gezag. Zij hielden hun hart vast. Maar de vraag was, of de regering zou wijken voor de eisen en dreigementen, of dat zij het gezag zou handhaven. Die vraag was beslissend. En de regering week niet. Haar taal was niet fors, en soms bijna aarzelend. Het schijnt, dat er in de Ministerraad ook figuren waren, die al bijna in hun schulp wilden kruipen. Maar de regering week niet. Zij zond een der ministers, de minister van financiën mr. S. de Vries Cz. naar Rotterdam, om de burgemeester Zimmerman uit te leggen, dat hij op zijn post moest blijven en orde en gezag moest handhaven. Want die burgemeester was al in gesprek geweest met Heykoop en Brautigam over een rustige overname van de macht. Dat wist de regering, maar het volk wist het niet, en was dan ook helemaal niet verwonderd, dat diezelfde burgemeester een paar dagen later, toen het gevaar voorbij was, een kloeke rede hield.

HET revolutionaire spreken van Troelstra was méé een gevolg van zijn emotionaliteit. Toen hij jaren later zijn Gedenkschriften schreef, dacht hij nog met ontroering aan die meeting in Rotterdam, omdat hij daar de mystieke eenheid met de socialistische massa had ervaren. En hij werd bij zulke gelegenheden mee-geleefd door zijn eigen redenaarstalent. Maar het was niet dat revolutionair gevoel alleen. Ook andere factoren speelden een rol. Troelstra gold voor pro-Duits, ook bij de geallieerden. In elk geval was hij, evenals de meeste socialisten, sterk georiënteerd op Duitsland, op het Duitse socialisme. Na 1945 waren de Nederlandse socialisten 180 graden gedraaid en was Labour hun grote voorbeeld. Zij plakten bij de verkiezingen van 1946 een land vol met platen van een Tommy, en raadden ons aan, het voorbeeld van de Tommy te volgen en Labour te stemmen. Maar vroeger was het allemaal héé Duitse voorbeeld, en de Duitse theorie, wat de klok van de SDAP sloeg. Ebert de teugels in handen in Duitsland en zijn partijgenoten hier evenzo, en op dezelfde manier, via raden van arbeiders en soldaten, aan de macht, als de Duitse revolutie Zevenaar zonder moeite passeerde en oversloeg naar Rotterdam. Maar die grens bij Zevenaar betekende meer dan de socialisten dachten. En — meer dan Mussert en consorten later dachten. Die dachten, dat de nationaal-socialistische revolutie geen halt zou kunnen houden bij Zevenaar.

ER was echter meer aan de hand dan socialistische ontroering en inspiratie uit Duitsland. Het socialisme was een tweeslachtige beweging. En Troelstra was de **verpersoonlijking van die tweeslachtigheid**. Het was al gebleken bij de revolutionaire acties in 1903.

Dr. Ruter heeft in zijn proefschrift over de spoorwegstaking in 1903 geschreven, dat de tweeslachtige houding van Troelstra in dat jaar een prefiguratio lijkt van die in 1918. Ook in 1903 was het aangekondigd in het stakingsmanifest van het revolutionaire comité van Verweer, dat „het ganse Nederlandse proletariaat zal opstaan tegen de onderdrukkers”. Dr. Ruter schrijft „Het is voor de juiste waardering van de figuur Troelstra noodzakelijk, vast te stellen, dat de gespletenheid van geest die in kritieke momenten zijn leiding onvast maakte, doordat zij hem in revolutionair verlangen te zeer naar links deed uitschieten, om hem daarna in bezinning op de politieke realiteit bijna even ongeremd naar rechts te dwingen, de volstrekte voorwaarde was voor zijn leiderschap van de SDAP”.

WAAROM was die gespletenheid voorwaarde voor dat leiderschap? Omdat het de gespletenheid van de SDAP was, die in Troelstra gestalte had gekregen. Dr. Ruter toont dat duidelijk aan. De revolutie mislukte. De regering week niet. En zij kon rekenen op de steun van de vele gezagsgetrouwen en Oranjeklanten, die uit de verste hoeken van ons land naar Den Haag trokken, als vrijwilligers, om het wettig gezag te steunen en een wacht te vormen om de troon van Oranje. Wie die dagen bewust heeft meegemaakt, verschrikkelijke dagen (de Spaanse griep eiste in diezelfde weken in Nederland meer dan 17 000 slachtoffers) die zal nooit vergeten de **vastberadenheid**, die openbaar werd onder het eenvoudige volk, en die **stimulerend** werkte voor hen, die verantwoordelijkheid droegen.

EN dan moet er met nadruk op worden gewezen, dat degenen, die niet met het revolutionair avontuur mee wilden gaan, geen ongeordende massa waren. Zij hadden hun christelijke organisaties. Van R.K. zijde is soms getracht, de afweer tegen de revolutie in hoofdzaak te zien als een zaak van de R.K. organisaties, maar dat is eenzijdig. Wel vormden zij een harde kern, en toen de vrijwilligers uit het Noorden naar Den Haag trokken, waren de strategische punten in Rotterdam al bezet door de Limburgers. Troelstra erkende, dat hij zich had vergist. Niet principieel vergist, maar vergist wat betreft de krachtsverhoudingen. De les, die hij had geleerd was: **nóg niet**. Het was te vroeg. Misschien later.

*) Als de stoomtram van de N.T.M. door het land reed, droeg de laatste wagon een rood achterlicht. Die lantaarn heette bij het tramponeel Pieter Jelles.

Bij de Arbeiderspers is een boek verschenen van dr. H. J. Scheffer: **November 1918, jaartal van een revolutie, die niet doorging**. Wij komen op dat boek, dat veel documentatie bevat, terug. En — wij kijken uit naar wat de radio en vooral de tv aan herinneringen en beschouwingen zal brengen over dit avontuur, dat niet doorging, doordat Nederland ook toen anders was dan Duitsland.

Een onthullend en eerlijk boek is **ER ZIT MUZIEK IN DE JEUGD**

door GRACE NIES FLETCHER

Gesprekken met Amerikaanse jongeren van 17-25 jaar over de jeugdproblemen van vandaag. Opvallende gelijkenis met de gedachten en handelingen van de jeugd van Nederland.

Paperback f 9,50

Verkrijgbaar in de boekhandel

Boekencentrum N.V. - 's-Gravenhage

„NA de tweede wereldoorlog heeft Nederland er bewust voor gekozen de meer dan een eeuw gevoerde — of niet-gevoerde — neutraliteitspolitiek te verlaten en zich aan te sluiten bij de westelijke alliantie. Deze keuze is nog steeds de toetssteen van het Nederlandse buitenlandse beleid en zolang er geen dwingende redenen aanwezig zijn om dit beleid radicaal te wijzigen — en naar mijn oordeel zijn deze er niet, hetgeen ik op andere plaatsen heb trachten aan te tonen — zullen wij daarvan uit moeten blijven gaan.”

Aldus begon prof. mr. P. H. Kooijmans zaterdag op het Partij Convent zijn rede ter verduidelijking van de 14 stellingen die vooraf aan de deelnemers aan het convent waren toegezonden.

Prof. Kooijmans achtte zich n.a.v. zijn beginwoorden ontslagen van de verplichting aan te tonen, dat het niet wenselijk is, dat Nederland volgend jaar de Navo zou moeten verlaten. Dat gold ook voor het bestrijden van de opvatting, dat totale eenzijdige ontwapening op het ogenblik geen werkelijke bijdrage is tot verbetering van het klimaat en de veiligheid in Europa.

Toen bleek, dat het instituut van collectieve vrede en veiligheid, via de VN, niet aan haar doel beantwoordde door de snel toenemende kloof tussen Rusland enerzijds en de VS en haar bondgenoten aan de andere kant, greep men weer terug naar het vertrouwde systeem van het machts-evenwicht. Dat leidde weer tot een bewapeningswedloop tussen oost en west. Door de snelle technologische ontwikkeling, met o.a. nieuw ontwikkelde wapens, kreeg dit machts-evenwicht evenwel een ander karakter dan vroeger.

„Thans berust het niet meer op de equivalentie (gelijkwaardigheid) van machtsmiddelen doch op een zodanige constellatie, dat het voor beide partijen onaantrekkelijk is om met elkander in conflict te geraken, het is geworden het evenwicht der verschrikking, het evenwicht van de afschrikking”

Hiermee heeft de klassieke betekenis van het defensie-apparaat aan betekenis ingeboet

Vredewarende functie

Het is niet meer het middel waarnaar men kan grijpen als de politieke middelen hebben gefaald. Als deze hebben gefaald kunnen de militaire middelen ook geen bescherming meer bieden.

„Tegen een werkelijk grootscheepse aanval met inzet van alle ter beschikking staande wapens zijn zowel oost als west onverdedigbaar geworden”.

We zouden ons lelijk vergissen als we zouden denken dat de Navo ons in geval van een grote oorlog zou kunnen beschermen. De Navo is niet meer dan een van de pijlers van dit evenwicht der verschrikking, een evenwicht dat oorlogen voorkomt.

Er schuilt dan ook een diepe waarheid in de stelling, dat de Navo een vredewarende functie heeft.

Die vredewarende functie kan zij echter alleen hebben als zij de afschrikking geloofwaardig maakt.

Het moet voor de tegenpartij onaantrekkelijk blijven een stoutmoedige actie te ondernemen.

Tendenzen van ontbinding en desintegratie in een bondgenootschap kunnen dus tot een riskanter optreden van de tegenpartij aanleiding geven, kunnen derhalve de kans op misrekeningen vergroten, waardoor een conflict tot werkelijkheid wordt. Er is dus alles voor te zeggen dat de samenhang in het bondgenootschap zo hecht mogelijk te maken, zolang er geen structuren zijn die de plaats van de pacts kunnen innemen. Een slecht functionerend bondgenootschap is gevaarlijker dan geen bondgenootschap, omdat het de kans op misrekening bij de ander vergroot.

Prof. Kooijmans zei, dat dit uiteraard een theorie is. Hij beweerde niet, dat desintegratie in een bondgenootschap de andere partij zal worden aangemoedigd om zijn slag te slaan. Daarbij zijn er nog andere factoren mee.

„Het is een hoogst gevaarlijk spel, dat een uiteenvallen van de veiligheid zou verhoorlijken. Men kan nooit een machtsvacuüm, dat wordt opgevuld. De wereld is steeds geweest, daar altijd gekonst voor het behouden van de veiligheid.”

PROF. MR. P. H. KOOIJMANS OP PARTIJ CONVENT

DE ONTWIKKELING VAN DE NAVO

Prof. mr. P. H. Kooijmans

„Instabiliteit is nog nimmer een bijdrage gebleken tot vrede en er is geen enkele aanleiding om aan te nemen, dat dit nu wel het geval zal zijn.”

Niet ontkend kan worden, dat de stabiliteit het gebruik van geweld heeft voorkomen of in ieder geval beperkt heeft gehouden, hoewel men die stabiliteit verstarrend en onverdragelijk kan vinden.

Dat wil niet zeggen, dat de mogelijkheden tot crises, die tot een groot conflict kunnen leiden zijn uitgesloten. Dergelijke crises kunnen zich blijven voordoen, ook ongewild (zoals om W.-Berlijn). Daarbij blijft ook de klassieke misrekening denkbaar. De inspanningen van beide partijen moeten erop gericht zijn dergelijke crises beperkt te houden en te lokaliseren om te voorkomen dat zich een groot conflict zal voordoen.

Dit beheersen van crises dient een belangrijk onderdeel van de strategie te zijn.

„Indien door onze schuld een crisis snel zou uitgroeien tot een wereldbrand zouden wij daarmee de vrede een slechte dienst bewezen hebben”.

Prof. Kooijmans zou zeer voorzichtig willen zijn met te stellen, dat door een bepaalde feitelijke ontwikkeling het machts-evenwicht is verstoord. Daarvan is pas sprake als het voor één van de partijen aantrekkelijk wordt om met gebruik van geweld de situatie in zijn voordeel te doen veranderen. Optrekken van het potentieel aan vernietigingswapens daarentegen kan slechts de onzekerheid en ongerustheid aan de andere zijde verhogen en daar destabiliserend werken en tot een nieuwe bewapeningswedloop leiden welke de veiligheid niet echt verhoogt.

Alleen hierom al is het streven naar een Europese kernmacht af te keuren en dient ratificatie van het non-proliferatieverdrag door de landen van Europa te worden bevorderd.

Ongewilde oorlog

Prof. Kooijmans belichtte vervolgens enkele schaduwzijden, niet zozeer van de Navo als instituut, maar van het systeem. Een ethische waardering van de middelen waarmee de stabiliteit wordt gehandhaafd liet hij achterwege. Die middelen zijn hoogst bedenkelijk

en alleen daarom al moet er zo snel mogelijk een ander veiligheidssysteem komen.

Er zijn meer redenen waarom het systeem niet bevredigt. Met zekerheid kan men niet stellen, dat het beheersen van de crisis met succes zal worden bekroond. Het grote gevaar ligt niet in het doelbewust ontketenen van een oorlog dan wel uit de ongewilde oorlog; het uit de hand lopen van de gebeurtenissen.

Het systeem sluit het ontstaan van dergelijke crisesituaties niet uit. Desintegratie binnen het bondgenootschap werkt niet alleen destabiliserend, maar het zal ook het gevoel van veiligheid binnen het bondgenootschap verzwakken. Dat kan ertoe leiden dat men het veranderingsproces een halt wil toeroepen met gebruik van veel middelen erop vertrouwend, dat de tegenpartij niet tussenbeide zal komen.

In dit verband zijn er veel gissingen waarom Rusland Tsjechoslowakije is binnengevallen. Genoemd worden angst voor de besmettelijke werking van het revisionisme en angst voor verzwakking van het oostelijk blok.

Het systeem heeft dus in zich, dat naar buiten beide partijen de handen gebonden hebben, maar naar binnen de handen totaal vrij hebben.

Als een land binnen een bondgenootschap een dominerende positie inneemt zal de kans op gewelddadig herstel van de status quo toenemen. Of men zal ingrijpen hangt af van strategische en tal van andere factoren.

De vrede die door dit systeem wordt gewaarborgd komt in ieder geval op gespannen voet te staan met de gerechtigheid en is een zeer in-adequate bijdrage tot een internationale rechtsorde. Het systeem, waarvan de Navo een van de pijlers is, kan slechts als een noodverband worden gekwalificeerd. Nieuwe structuren komen alleen stap voor stap tot stand en niet door te constateren dat de oude niet deugen.

Prof. Kooijmans vond het een verdrietige zaak dat er wel van beide kanten voortdurend voorstellen voor wapenbeheersing of -vermindering zijn gedaan, maar dat deze voorstellen nooit onderwerp van serieuze onderhandelingen zijn geweest.

Ook al zijn de tot nu toe gedane voor-

stellen dan niet voor onmiddellijke aanvaarding geschikt, het non-proliferatieverdrag toont aan, dat stug onderhandelen resultaten kan hebben ook al staat men eerst recht tegenover elkaar. Het doorzetten van onderhandelingen wordt echter dikwijls weer bemoeilijkt door de ideologische omkleding van de tegenstellingen. Tal van problemen zijn echter te herleiden tot puur machtspolitiek denken en handelen, die niets met ideologie hebben te maken.

De tegenstelling oost-west is een machtspolitieke tegenstelling, als men dat onderkent kan men de problemen stuk voor stuk tot de ware proporties terugbrengen, al zal dat niet makkelijk zijn.

„Ontmythologisering van de tegenstellingen verlost ons tevens enigermate van het niet uit de voeten kunnen met de ratio van het NAVO-verdrag, nl. de verdediging van het gemeenschappelijk erfgoed der aangesloten landen, berustend op de beginselen van de democratie, individuele vrijheid en de idee van de rechtsstaat (zie preambule), een pretentie die de NAVO naar waar kan maken, getuige alleen al het lid zijn van twee staten met een totalitair regime, Portugal en Griekenland.”

Duitse vraagstuk

Een derde factor die een oplossing bemoeilijkt is het Duitse vraagstuk. De westelijke politiek van vrij zelfbeschikkingrecht voor heel Duitsland heeft steeds minder kans van slagen. De tijd heeft voor het oostblok gewerkt. Binnen de Navo wordt dan ook aanvaard, dat men een andere koers in moet slaan. Prof. Kooijmans deed enkele suggesties voor een erkenning van de status quo door het westen. Niet door enkele maar door alle landen.

De Oder-Neissegrens zou moeten worden erkend en Oost-Duitsland geaccepteerd als gesprekspartner bij onderhandelingen over een Europees veiligheidssysteem. Tegelijkertijd zou voorwaarde moeten zijn een regeling van de positie van West-Berlijn.

Dit alles behoeft geen juridische erkenning van Oost-Duitsland in te houden, maar het betekent een aanvaarden van de DDR als zelfstandige factor.

De genoemde suggesties bieden echter bepaald geen gemakkelijke oplossing van de uitermate gecompliceerde problemen, al denken sommigen dat het wel gemakkelijk is.

Maar prof. Kooijmans betoogde, dat de geschiedenis heeft geleerd, dat ontwapening niet zozeer oorzaak als wel gevolg is van klimaatsverbetering.

Van onderhandelingen op dit punt moet men misschien niet teveel verwachten, maar dat is geen reden ze niet te beginnen. Er is wel degelijk sprake van ontspanning, ook al wordt dat na Tsjechoslowakije door velen ontkend.

Prof. Kooijmans maakte duidelijk dat een herstructurering van Europa niet is te verwezenlijken zonder de medewerking van de Sovjet-Unie en ook niet zonder de VS.

Ontspanningspolitiek

De inleider meende, dat de ontspanningspolitiek meer dan voorheen gericht moet zijn op Rusland zelf. De ontspanningsgedachte heeft bij een aantal satellietlanden gretig ingang gevonden, omdat zij door hun historisch-culturele achtergrond daarvoor eerder dan Rusland ontvankelijk waren. Niemand is daarvan een verwijt te maken, maar wel heeft deze zaak vrees en achterdocht bij de Sovjet-Unie gewekt.

Het westen heeft ongewild meegewerkt aan het losweken van de satellietstaten van Rusland. Die ontwikkeling is nu zonder dat wij er iets aan kunnen doen, een halt toegeeroepen en daar moeten we lering uit trekken.

Prof. Kooijmans besloot met een verklaring van zijn laatste stelling waarin hij gesteld had iets minder angst voor de tegenpartij en voor de situatie als zodanig te hebben, iets meer vertrouwen in de tegenstander en iets minder vertrouwen in het systeem.

Met deze stelling bepleitte hij geen politiek van zwakte of van blindelings vertrouwen in de tegenpartij. Internationale politiek met name is een keiharde zaak, die ook zakelijk moet worden bedreven. Daarvoor hebben de Russen trouwens alle aanleiding gegeven.

Zoeken naar nieuwe structuren

Wel bedoelde de inleider een waarschuwing te geven tegen een teveel vertrouwen op het bestaande systeem, een ver-

ORDENING INTERNATIONALE SAMENLEVING BIJBELSE OPDRACHT

DE discussie - 's middags - n.a.v. de rede van prof. Kooijmans was bijzonder interessant. Dertien personen hadden bij elkaar een heel arsenaal van vragen, die zeer uiteenliepen voor de inleider. Sommigen vonden dat prof. Kooijmans veel te ver ging wat betreft het vertrouwen en de bereidheid tot overleg met de communisten. Er waren ook vragen, die inhielden dat de inleider kritischer tegenover de Navo zou moeten zijn. Alle vragenstellers waren het er wel over eens, dat prof. Kooijmans een knappe, heldere en vooral ook koele analyse van de problemen had gegeven. Een waardering, die ook tot uitdrukking kwam in het applaus.

Prof. Kooijmans begon zijn beantwoording dan ook met te zeggen, dat hij niet de illusie had gehad, dat hij iedereen tevreden zou kunnen stellen „Ik hak lang genoeg met dat bijtje op dit gebied, dat ik weet, dat de meningen en de opines over het vraagstuk van de Navo, van de Europese veiligheid, van de waardering van de kernbepauning, van de rol van Europa in deze hele constellatie, uiteenlopen”

De inleider zei bewust geen ethische benadering van het probleem te hebben willen geven, omdat hij al meermaals had bemerkt dat dit dikwijls uitloopt op een vruchteloze welles-nietes discussie, gezien de vele benaderingen, die er op ethisch gebied bestaan. Vandaar zijn pragmatische aanpak.

Het moet ons benauwen, vond hij, „dat mensen, die allemaal het evangelie aanvaardden als uitgangspunt daaruit zulke diametraal tegenovergestelde conclusies afleiden”.

„Hoe kunnen wij voorkomen, dat de wereld het slachtoffer zal worden van de situatie, waarin de mensheid haar gebracht heeft en die levensgevaarlijk is” Prof. Kooijmans noemde dit het

ONTWIKKELING NAVO

trouwen dat ons ervan zou weerhouden te zoeken naar nieuwe structuren.

Naarmate het noodverband langer zit en enigszins aan zijn doel blijft beantwoorden, groeit de tegenzin tegen verwijdering ervan en tegen het aanleggen van een definitief verband.

Er zit een groot gevaar in het leren leven met de bom. Het systeem is niet onfeilbaar en er staat een geweldige straf op het falen van het systeem namelijk de mogelijke inzet van wapens die in staat zijn de hele aarde in korte tijd te verwoesten.

Dag Hammerskjold heeft eens gezegd dat bouwen aan de vrede is experimenteren aan de grens van het onbekende. Prof. Kooijmans vond dit een andere formulering voor de stelling dat vrede niet tot stand gebracht wordt zonder risico's maar ook niet zonder inspiratie en initiatieven. Naarmate men zich in eigen huis minder zeker voelt zal men eerder geneigd zijn tot experimenten aan de rand van het onbekende.

Prof. Kooijmans eindigde met de slotzin uit zijn brochure voor de Arjos: „Doch dit mag er aanleiding toe zijn om onze waakzaamheid niet te laten verslappen en de cohesie binnen het westelijk bondgenootschap te versterken, het mag geen reden zijn tot het verder innemen van de oude — levensgevaarlijke, en wanneer ze onbeweeglijk zouden zijn, ethisch onaanvaardbare — stellingen.

ethische motief van waaruit hij zijn rede had gehouden.

Als men zegt dat het communisme alleen uit is op wereldverovering zoals door enkele vragenstellers was opgemerkt, en dat er dus geen akkoord met communistische landen mogelijk is, dan hebben we maar een vrij triest toekomstbeeld, vond hij. Daarmee wordt geïmpliceerd, dat als de communisten daarvoor de tijd rijp achten de wereld in een wereldbrand onder zal gaan. Er zijn altijd citaten te vinden, die een dergelijke opvatting van wereldveroverend communisme kunnen rechtvaardigen.

Een aanval van Rusland is onwaarschijnlijk volgens prof. Kooijmans, omdat het voor Rusland onaantrekkelijk moet zijn nog meer landen dan de satellietstaten in het gareel te moeten houden.

Een dergelijke aanval wordt allerwege niet als een realiteit gezien. Er werd door vragenstellers gewezen op het opbouwen van lanceerbases in Tsjechoslowakije; de stelling dat de verdedigingsgrens van het communisme in het Midden-Oosten ligt; de vergroting van de Russische Middellandse Zeevloot, de bedreiging door de Russen van Joegoslavië, Albanië en Oostenrijk; het opschuiven van het Russisch leger in het tweede echelon naar het westen. Is een

Griekenland. De Navo is wat dat betreft onaanvaardbaar voor Nederland, vond een vragensteller.

Prof. Kooijmans zei niet te willen zeggen dat er niets gedaan moet worden om de democratie in deze landen weer te herstellen.

De raad van Europa heeft, wat Griekenland betreft, deze maand nog een ultimatum gesteld. Daar wordt dus wel wat aan gedaan.

Moeten we dan maar vrede hebben met het behoud van deze landen in de Navo. Worden we niet voor de beslissende keus gesteld van een ideologisch getuigenis of een laten overwegen van de strategische belangen? In zekere zin wel, zei prof. Kooijmans. Wij moeten deze waarden van de democratie, van datgene wat wij als kernelement van ons bestel zien, wel blijven waarmaken. Maar het is niet een zaak van ons alleen. We zijn afhankelijk, voor een groot deel van de bescherming, van de Verenigde Staten, ook al is dat akeg. We moeten er vrede mee hebben dat de VS. op een bepaald punt strategische zaken laten prevaleren. Wij moeten er wel op toezien, en dat kunnen we, dat ook de VS druk blijft uitoefenen op herstel van de democratie in b.v. Griekenland.

Als we het alleen wit-zwart zien ko-

Nabeschouwingen over het Convent

dergelijke ontwikkeling geen reden genoeg om de Navo te versterken, vooral ook omdat de atoombepauning hierdoor omlaag gebracht wordt?

Prof. Kooijmans meende, dat deze verschijnselen op zichzelf verontrustend genoeg waren. Hij wilde echter waarschuwen, dat men al te gemakkelijk aanneemt, dat dergelijke feitelijke gebeurtenissen het machtsverwicht, in de zin van het evenwicht der verschrikking, zouden doorbreken. Wordt het, bijvoorbeeld door het bouwen van lanceerbases in Tsjechoslowakije, voor Rusland aantrekkelijker een derde wereldoorlog te riskeren, die voor hen even fnuikend zal verlopen als voor ons.

Er moet op deze gebeurtenissen een koele reactie zijn. Prof. Kooijmans zei bang te zijn dat deze feiten een paniekreactie zouden oproepen, zodat men de vernietigingswapens maar weer aan gaat vullen. Daarmee komt men in een eindeloos doorlopende reeks.

Wel kunnen deze feiten dienen dat door een verbetering van de conventionele middelen, het apparaat om crisis te beheersen, beter wordt uitgerust.

De Navo is medeplichtig aan de ont-rechting van de mensen in Portugal en

men we er niet uit, wij kunnen dat wel doen maar wij hoeven de rekening niet te betalen.

Moet een Europese kernmacht ook worden afgekeurd als dit een blokkering van de Europese integratie inhoudt?

Een dergelijke probleemstelling is principieel onjuist op dit moment. De wegen naar integratie zijn zo onduidelijk dat we bij de opbouw van Europese eenwording er voortdurend op bedacht moeten zijn dat dit niet mag leiden tot een Europese kernmacht.

Dit zou in ieder geval de verhouding tussen de Navo en Rusland en tussen Rusland en Europa enorm bemoeilijken. Over de structurering van een Europese veiligheidsconstellatie had prof. Kooijmans niet veel gezegd omdat hij zich helemaal op de korte termijn had gehouden.

Bij een Europese veiligheidsconferentie dacht de inleider aan een permanent gesprek, een soort geïnstitutionaliseerde diplomatie.

Betekent erkenning van de status quo niet een capitulatie voor het oosten zonder dat wij daarvoor tegenprestaties terug krijgen?

Prof. Kooijmans bedoelde dit zeker niet

als een capitulatie zonder meer. Hij wilde een geclausuleerde erkenning van de status quo, waarmee hij bedoelde dat wij tegenover de tegenprestaties o.a. het veiligstellen van West-Berlijn te dien aanzien ons bereid verklaren tot erkenning van de Oder-Neissegrens. Dat is eigenlijk al gebeurd.

Erkenning van de DDR is in feite een capitulatie. Maar het gaat erom vanuit de huidige situatie een springplank te krijgen. Erkenning van de DDR is voor het oosten een conditio sine qua non. Daar kan het westen weer voorwaarden aan verbinden.

Een proces van verandering is niet mogelijk zolang we niet van een voorlopige erkenning van de status quo uitgaan. Tsjechoslowakije heeft ons dat weer geleerd.

Dat is vervelend maar een zekere mate van realisme kan baat brengen. Niet een knevel voor de status quo maar een voorlopig aanvaarden daarvan, om juist uit de eeuwige instandhouding ervan te geraken en een proces van veranderingen mogelijk te maken.

Een nieuw Europees initiatief voor een politieke unie zag prof. Kooijmans als iets schimmigs. Het uitwerken van die gedachte moeten we natuurlijk niet opgeven.

Er is wel een noodzaak op bezinning op de strategie die in het ontspanningsproces moet worden gevoerd.

Het is gebleken dat de Duitse politiek, van een isoleren van de DDR, van de rest van de satellietlanden, heeft gefaald.

Bij een erkenning van de status quo door het bondgenootschap moet ervan uitgegaan worden dat daarbij natuurlijk ook West-Duitsland hoort. Er moet een zodanige strategie worden opgebouwd, die de vrees van West-Duitsland wegneemt.

„Waar ik doodsbenuwd voor ben is een isolering van West-Duitsland in het westelijk bondgenootschap. Daarvan kennen we de resultaten.”

Is er in Rusland toch geen ideologische motivering voor het optreden in Tsjechoslowakije geweest, bijvoorbeeld van het orthodoxe communisme tegenover het humanistisch communisme?

Natuurlijk is dat zo. Het orthodoxe communisme heeft tegen het niet-orthodoxe communisme een rol gespeeld, zelfs in de opperste Sovjet. Er bestond in de opperste sovjet verschil van mening over de interventie. Dat was vroeger niet mogelijk. We moeten deze orthodoxe communisten echter niet in de kaart spelen, dat ze gaan zeggen: zie je wel, we hebben gelijk.

We moeten erop aansturen dat de duiven in Moskou de handen niet worden gebonden door ons optreden, aldus prof. Kooijmans.

Is de beklemtoning van het beheersen van crises niet een uit het oog verliezen van de werkelijke tegenstelling in de wereld, de verhouding noord-zuid, de derde wereld?

Prof. Kooijmans geloofde dat niet. Hij vond dat we juist daarom op een regeling oost-west moeten aansturen, om onze pretenties t.a.v. die derde wereld waar te kunnen maken.

Op het punt van de hulpverlening zouden oost en west samen moeten werken en hun verantwoordelijkheid bewust moeten worden.

Wij moeten onze geschillen in Europa bijleggen om meer aan de taak voor de derde landen te doen.

De stelling van meer vertrouwen in de tegenstander en minder vertrouwen in het systeem had prof. Kooijmans niet bedoeld als een pleidooi voor een politiek van zwakheid en van blindelings vertrouwen.

Met behoud van alle waakzaamheid, moeten we er serieus van uitgaan dat ook de tegenpartij er belang bij heeft uit de huidige constellatie te geraken.

Wij hebben het wel over algemeen belang op nationaal niveau maar op internationaal niveau wordt algemeen belang als iets hersenschimmigs ervaren. „Als men niet uitgaat van de noodzaak van een dergelijk algemeen belang, wil het komen tot een ordening van de internationale samenleving, iets waartoe wij, dacht ik, krachten onze bijbelse opdracht een voortdurende roeping hebben, dan kunnen we de zaak gelijk wel opgeven”.

**DR. VEERMAN
OP PARTIJ CONVENT.**

Vervolg van pag. 1

worden geïnterpreteerd, ieder heeft zijn eigen paragraaf.

In punt vijf van die resolutie staat dat chr. partijen open dienen te staan voor alle positieve krachten in ons politieke bestel. Destijds is dat punt zonder discussie aanvaard. Terecht heeft het in de afgelopen maanden meer aandacht gekregen.

„Want enerzijds zijn wij overtuigd, zoals in het eerste stuk van het interim-rapport staat, dat het evangelie een kracht is tot vernieuwing der samenleving en ons de opdracht geeft daaraan te werken, daarvoor ons in te zetten, en wij willen als christenen, samen uit die bron putend, samen onze weggaan, om zo dienstbaar te zijn aan de samenleving”

Niet exclusief

„Maar wij mogen in die vervulling van onze taak niet ons exclusief opstellen, maar wij willen dat doen in „openheid en solidariteit met ieder mens”, zoals sectie IV van de wereldraad in Uppsala het uitdrukt, om met hen „in concrete zin” samen te werken”.

„Ik stelde hierboven al, dat bij partijformatie en bij verkiezingen de gezindheid centraal is. Heel duidelijk blijkt dit bij de voorstanders van de progressieve concentratie zelf. Want bij hen draait het nog helemaal niet om een program. Dat is er nog niet. Bepalend voor de progressieve concentratie (wat dat dan ook moge zijn) is een mentaliteit, de bereidheid tot vernieuwing. Zo heb ik het tenminste begrepen. Men bundelt op basis van bedoelingen, die nog niet in een program zijn geconcretiseerd. Welnu, wij willen op onze wijze stellen, dat wij ook uitermate belangrijk vinden voor partijvorming, dat wij politiek bedrijven met een gemeenschappelijk ideaal, een gemeenschappelijke gezindheid. Vernieuwingsgezindheid, geleid, genormeerd door het Evangelie.

Daar moeten wij nu ons op bezinnen; daar moeten wij vorm aan geven. Eensgezindheid alleen is niet voldoende. Die moet geconcretiseerd worden. Naar ik meen is dat nu onze eerste taak”.

Met die vernieuwingsgezindheid is de ARP ook bezig getuige het rapport over de ontwikkelingshulp. In hetzelfde kader ligt het gesprek van het C.C. met prof. Verkuyl, over de resultaten van de wereldraad van Kerken in Uppsala. Ook de Arjos heeft door haar studieconferentie hiertoe een bijdrage geleverd.

De achtien hebben mede tot deze studie gestimuleerd.

Ook het werk van de chr. radicalen heeft tot die taak een stimulans gegeven.

De heer Veerman ging tot slot in op de vormen van exclusiviteit die verschillende politieke groeperingen in Nederland kenmerken. Hij vond het wel begrijpelijk.

In wezen is die exclusiviteit echter van een voorbijgaande aard. De aparte opstelling van de progressieve concentratie is een stap terug, aldus dr. Veerman. Hij achtte het een illusie dat een exclusieve opstelling bij zou dragen tot de vorming van een twee-partijen stelsel in ons land. De chr. partijen mogen zich niet laten dwingen in een schema dat andere partijen ons trachten op te dringen.

„Ik heb vandaag weinig gezegd over ons gesprek in de „18” en over dat met de P.P.R. Daar is ook geen reden voor. Beide gesprekken zijn aan de gang. Er is natuurlijk verschil. De „18” zijn het eens geworden over het stuk: Evangelie en politiek. U weet, hoe belangrijk wij dit vinden. Wij willen en kunnen niet een programpartij worden, zelf niet, en in een samenwerkingsverband niet.

Voor politieke samenwerking — ik citeer het maar weer — is nodig overeenstemming over uitgangspunt, program en over de uitvoering daarvan. Vanuit die eigen positie is er de openheid naar buiten. In een politieke samenwerking, wat ons betreft een brede samenwerking, willen wij duidelijk onszelf blijven.”

**NEDERLANDSE
GEDACHTEN**

Wie geen abonnee is op ons partij-weekblad „Nederlandse Gedachten” mist een stuk politieke voorlichting en informatie vergeleken bij hen, die wel abonnee zijn.

Wekelijks biedt het partijblad op twaalf pagina's een keur van artikelen over zeer gevarieerde onderwerpen, geschreven door een uitgebreide reeks scribenten.

Waarom, zou wie nog geen abonnee is dit niet eens persoonlijk nagaan? Voor de prijs van slechts f 1,25 ontvangen degenen, die zich thans opgeven als abonnee alle nummers van het weekblad tot 1 januari a.s. Vanaf 1 januari 1969 hebt u een abonnement voor een halfjaar voor de prijs van f 6,—.

Maakt u gebruik van de aanmeldingsbon

Verkouden? Griep?
Dat is vervelend. Maar gelukkig is er NISYLEN, het middel ter bestrijding van verkoudheid en griep.
NISYLEN
een plantaardig preparaat van dr. Willmar Schwabe N.V. Zaandam.
Uw apotheker of drogist heeft het.

**VERPLAATSBAARE
HOUTEN GEBOUWEN**
DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC
HAHBO
HARDINXVELD
TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

FIRMA C. VERMEER EN ZON'S
fabrieken voor gebogen hout
Telefoon 01894 - 230
OUDERKERK AAN DE IJSSEL
Ronde en ovale tafellanden Gebogen regels voor stoelen en fauteuils Armleggers Kappen - Regels - Stillen enz enz

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:
* geldleningen en hypotheek
* financiering van auto's, caravans en boten
* verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheids-personeel)
is het adres
WARNAAR'S ASSURANTIËN
Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

Te koop:
1 YUMBO Y-100
hydr. kraan op rups
FIRMA M. J. VERLINDE
ZAAMSLAG
Telef. 01153 - 227 - 429, na 17.30 u. 245

VOOR BABY'S HUIDJE
BABYDERM

BON
NIEUWE ABONNEE

Naam
Volledig adres
Woonplaats

OPGEGEVEN DOOR

Naam
Volledig adres
Woonplaats

Wenst als geschenk

1 abonnee: lepeltje, sleuteling of brochure „De samenleving vernieuwen”.
2 abonnees: zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeltjes
3 abonnees: sierdoos of zes lepeltjes.

Abonnementprijs f 6— per half jaar
Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting - Dr. Kuyperstraat 3 - Den Haag

FIRMA DE REK EN HORSMAN
Fabriek van scheepslieren
DORPSSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSSEL

NIEUWE LIEREN, stoom en elektrisch.
NIEUW IJZER, zoals platen, hoek- en balkijzer.
RIJPLATEN in diverse maten.

STOLK'S
Handelsondernemingen N.V.
Kantoor: Veersedijk 233 - HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

Scheepsbouwwerven
A. VUYK EN ZONEN
CAPELLE AAN DE IJSSEL

NIEUWBOUW EN REPARATIE
TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

Fa. C. Amels & Zn.
„Welgelegen” Makkum
SCHEEPSWERF en MACHINEFABRIEK

Schildersbedrijf
F. J. Kloet & Zoon
VLAARDINGEN TELEFOON 010 - 343276
SPIJKENISSE TELEFOON 01880 - 2192

Sleepdienst Broedertrouw n.v.
v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN
Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)
Alle transporten te water

N.V. Scheepswerf G. Bijlsma en Zoon
WARTENA
NIEUWBOUW
van zee-, rivier- en binnenvaartschepen
TELEFOON 05105 - 271

N.V. GERFA Gereedschapfabriek
Zwolseweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241
GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

-BAILEY- Constructiewerkplaats en Machinefabriek N.V.
NIEUW-LEKKERLAND - TELEFOON 01848 - 436
• Staalconstructies voor gebouwen e.d.
• Alle soorten kranen

FA. J. A. VISSCHER & ZON
Sluisstraat 41 - Telefoon 05208 - 1259 - 1546
Zwartsluis
Directieboten Sleepvletten Dekschuiten

N.V. Scheepsbouwwerf v.h.
FIRMA A. LANSER
Slidrecht - Holland

VEROLME
UNITED
SHIPYARDS
ROTTERDAM-HOLLAND TEL. 162500

A. BAARS A.zn
Exploitatie van baggermaterieel N.V.
VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154
Scheepswerf A. BAARS A.zn N.V.
SLIEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154
NIEUWBOUW EN REPARATIE

HET begon allemaal een beetje vreemd zaterdagmorgen en de gezichten stonden enigszins zorgelijk. De vergadering begon ook 20 minuten te laat, ofschoon er geen treinen vertraging hadden en de voorzitter op tijd was. Voor enige stagnatie zorgen enkele „provo's". Tot nu toe een onbekend verschijnsel op bijeenkomsten van het Partij Convent. Weliswaar zijn op het Convent provocerende opmerkingen te beluisteren, maar die zijn afkomstig van „namaak-provo's". Nu waren er echte „provo's" en dat is heel iets anders. Ze waren illegaal de zaal binnengekomen en ze weigerden te betalen. Eerst zaten ze achter de bestuursstafel, maar blijkbaar vonden ze het toch niet juist zichzelf te verhogen.

Gelukkig liet de partijleiding zich er niet toe verleiden de jongelui met de sterke arm te verwijderen. De A.R.P. is vanouds een gezagpartij, maar gezag maakt zich meestal slechts waar zonder gebruik van machtsmiddelen. Het is verder goed gegaan.

Toen Veerman zich in zijn openingsrede tegen het paternalisme keerde, applaudisseerden zij. Ze hadden nog gelijk ook. Eén fout maakten ze overigens wel door de herdenking van het overleden lid van het Convent, de heer W. J. Ros, aan te grijpen om aan de orde te stellen wat hen bezig houdt n.l. het grote aantal mensen, dat per minuut over heel de wereld omkomt. Een zaak om mee bezig te zijn, maar niet op dit moment.

Op dit Convent had ieder ruimte om te zitten. De laatste jaren was dat nauwelijks het geval. Toch betekent dit niet dat de belangstelling gering was. Integendeel, het aantal bezoekers bedroeg ruim 300 personen.

Het dagelijks bestuur (nog altijd zijn er lieden die de voorkeur geven aan het antieke woord: moderamen) was opnieuw „in hoogheid" gezeten. Wel is de indruk, dat het podium geleidelijk aan iets lager wordt. In de loop van de dag werd het dagelijks bestuur gesteund (geestelijk) door alle voorradige a.r.-bewindslieden. Zo gaan zulke dingen onder ons en elders! Waarom zouden wij er dan mee breken, niet waar?

Partijen waarmee wij in gesprek zijn waren vertegenwoordigd. De P.P.R. delegatie (2 man sterk) was twee keer zo groot als die van de K.V.P. Vermoed werd, dat de C.H.U.'s middags aanwezig zou zijn. Deze mededeling kon niet worden bevestigd. De partij is blijkbaar nog niet zo gewend aan het uitnodigen van vertegenwoordigers van andere partijen, want de uitnodigingen waren laat verzonden. Toch maar goed, dat ze op het partijsecretariaat blijkbaar ook niet volmaakt zijn.

De voorzitter is, zo is onze indruk, in ieder geval op één punt niet voornemens de traditie van zijn voorganger voort te zetten.

Zijn openingsrede sprak hij in 35 minuten uit. Dat scheelde minstens een kwartier met voorheen. Er zit overigens voldoende stof ter nadere overweging in; vooral voor hen die slechts acht plegen te slaan op één van de aspecten uit de resolutie, welke het Partij Convent in mei van dit jaar aannam. Terecht wees Veerman er op, dat de resolutie vijf punten bevat.

Aan het slot van zijn rede wees hij er op, dat wij met humor en mildheid onze weg moeten gaan.

Die humor kwam ook goed van pas bij de behandeling van de financiële stukken. Ze werden eensgezind aangenomen, dat wel. En de accountant en de financiële commissie van de partij hadden geen ongerechtigheden kunnen ontdekken. Maar daarmee was nog niet alles rozegeur en maneschijn.

De heer Lips uit Velzen kreeg applaus voor zijn opmerking of de Kamerleden de Documentatiedienst niet zelf kunnen gaan betalen nu hun salaris naar het zich laat aanzien omhoog gaat. Hilari- teit was er ook toen de voorzitter verklaarde, dat het Convent het blijkbaar toe zou juichen, wanneer de Kamerleden een grotere bijdrage aan de partij zouden geven. Hij vond het — terecht — niet juist, dat de Kamerleden de Documentatiedienst zouden moeten gaan betalen. Alle leden van de sprekersorganisatie ontvangen deze uitgave nu eenmaal. Waarom onderscheid te maken. Geen discriminatie hoor!

Meer houtsnijdend waren de schriftelijke opmerkingen van de heer Fossen

KRONIEK VAN EEN PARTIJCONVENT

uit Goes over de financiën van de partij. Penningmeester Tjalma had echter een gedocumenteerd antwoord. Gezien de financiële positie van de partij zal in de nabije toekomst niet aan een verdere contributie-verhoging te ontkomen zijn. De Organisatie Commissie be- raadt zich over maatregelen, welke op langere termijn enig soelaas kunnen brengen. De wijze van contributie- in-ning wordt onder de loep genomen. Eveneens de vraag wie voor de Kamervoorzitting moet reserveren: alleen het Centraal Comité of ook de Kamercentrales?

Er was op aangedrongen bij de verkiezingen in 1971 geen extra-heffing op te leggen. Wie daar vanuit is gegaan, werd zaterdag een illusie armer, want zonder extra-heffing behoeven wij in 1971 geen verkiezingscampagne te voeren. Als ieder partijlid nu alvast begint met reserveren, dan kan er een aardig ver-

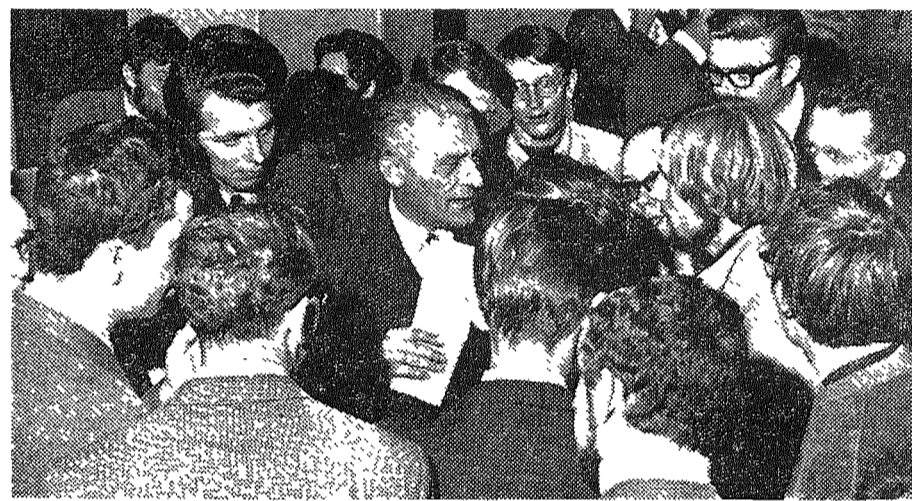
te Amsterdam (89 stemmen)

Hun tegenkandidaten drs M. J. G. van der Velden te Renkum en mr. D. W. O. A. Grosheid kregen respectievelijk 36 en 30 stemmen.

In de Organisatie Commissie werden gekozen mej. R. Brinkman te Zaandam (72 stemmen) en de heren C. Balkenende te Kapelle-Biezelinge (66 stemmen) en L. W. J. van Atten (60 stemmen). De heer Van Baalen, die mededeling deed van de uitslag, had de lachers op zijn hand, toen hij mededeelde, dat mev. A. M. Kruyswijk-Sap te Ouderkerk a.d. Amstel door 43 aanwezigen werd begeerd. De beide mannelijke tegenkandidaten drs J. W. Mulder te Soudel en A. J. Stolp te Leiderdorp verwierven respectievelijk 52 en 54 stemmen.

Alle gekozenen hebben hun verkiezing aanvaard.

De heer N. van der Brugge was blij, dat

Minister Roolvink in debat met „onverwachte" bezoekers

kiezingsfonds gekweekt worden! De heer Smallebroek — voorzitter van de Doctor Kuiperstichting — ontloopte zich — het was voor ons geen verrassing — als een deskundige op het gebied van rentegevende obligaties en aandelen. De stichting moet het voor een belangrijk deel hebben van hetgeen deze effecten opleveren. Door de wijze van beleggen is er ongetwijfeld soms wel iets te „versieren". Men kan gerust zijn, bij de Kuiperstichting wordt niet gespeculeerd.

Iemand had uit de stukken begrepen, dat destijds verschillende kerken geld hadden geleend, waarvoor zij thans weinig rente betalen. Hij wilde deze kerken met klem adviseren deze leningen vervroegd af te lossen.

Ten opzichte van de Kuiperstichting zou dit inderdaad een zaak van barmhartigheid zijn, maar of het zal gebeuren?

Mevrouw J. Buesink-Oskam en de heren H. H. Baars en P. K. van Baalen hadden een belangrijke taak. Zij vormden de stemcommissie die moest vaststellen wie deel zouden gaan uitmaken van het partijbestuur en wie in de Organisatie Commissie gekozen zouden worden.

In totaal werden er 120 stemmen uitgebracht. Enkele ervan waren ongelukkig.

Tot ondervoorzitter werd gekozen prof. mr. P. H. Kooijmans te Amsterdam.

Hij kreeg 96 stemmen, prof. dr. W. Albeda te Rotterdam 22.

In het presidium van de partij komt nu een taakverdeling; prof. Kooijmans zal zich met name met het buitenlandse werk bezighouden.

Tot voorzitter van de Organisatie Commissie (tevens lid van het dagelijks bestuur) werd gekozen drs. D. Th. Kuiper te Amsterdam. Het was een spannende race, want hij kreeg 62 stemmen en zijn tegenkandidaat mr. A. Herstel te Utrecht 57.

Tot leden van het Centraal Comité werden verkozen drs. J. H. van de Bank te Wilnis (77 stemmen) en dr. J. H. Jonker

sprek gehad met Biesheuvel en mij. U hebt dat in de krant kunnen lezen. Er stond één fout in. Het gesprek had niet plaats op ons verzoek, maar op verzoek van de radicalen. In dat gesprek hebben wij er geen twijfel over laten bestaan, dat wij het niet verstandig vonden. Het is overigens geen advies aan de A.R.P., maar aan hun medechristen-radicalen."

Uit het vervolg van zijn antwoord bleek, dat de partij-voorzitter er nuchter tegenover staat. Het is nu eenmaal zo, dat een aantal mensen een bijzondere affiniteit (juist: genegenheid) voor de radicalen in de P.P.R. heeft. De heer Veerman heeft daar begrip voor, maar wil daar geen conclusies aan verbinden. Het is per slot van rekening een persoonlijke zaak. Er zijn ook wel mensen in de partij, die een donatie aan de C.H.U. geven en het omgekeerde komt ook voor. Allerlei overwegingen kunnen voor de betrokkenen een rol spelen. Ieder is hierin vrij. Er zijn meer instellingen waar men zijn geld kwijt kan. Smallebroek. Bij de Kuiperstichting (hilariteit).

Veerman. De partij kan het ook best gebruiken (hilariteit).

Voor degenen die direct iets over willen maken: Giften voor de A.R. Partij kunnen gestort worden op giro 89673 t.n.v. A.R. Partij-Stichting, Den Haag. Giften voor de Kuiperstichting op giro 51385 t.n.v. dr. A. Kuiperstichting, Den Haag.

En nu maar wachten op de honderden guldens die binnenstromen!

Laten de radicalen niet achterblijven. En per slot van rekening is het ook nog zo, dat iedere anti-revolutionair op een bepaald punt wel ergens een radicaal potje heeft staan pruttelen.

In ieder geval hield prof. Kooijmans zijn medenspeech als onder-voorzitter. Dr. Veerman wist niet goed of hij t.a.v. het verhaal van prof. Kooijmans zou spreken van een inaugurele rede of van een intropreek. Nu ja, speech, het was een gedegen referaat aan de hand van vooraf toegezonden stellingen. In een 45 minuten durend betoog gaf hij een genuanceerde uiteenzetting over de ontwikkeling van de Navo.

Na zo'n verhaal op niveau past eigenlijk ook alleen maar een discussie op niveau. De meeste discussianten — 13 stuks — deden dit gelukkig dan ook. Iedere spreker kreeg 3 minuten. De beantwoording van de vragen begon prof. Kooijmans met een opmerking, die in het „rode boekje van Wandelganger" zou passen: „Ik zal maar met de laatste vraag beginnen, omdat ik daar toch niets van weet."

Het was een onvoltooid discussie. Niet zonder reden zei Veerman, dat de discussie onvoltooid zal blijven. Het gesprek erover moet ook doorgaan, want het laatste woord kunnen wij er nu niet over spreken. In de gevoerde discussie zag de voorzitter bouwstenen voor ons nieuwe program.

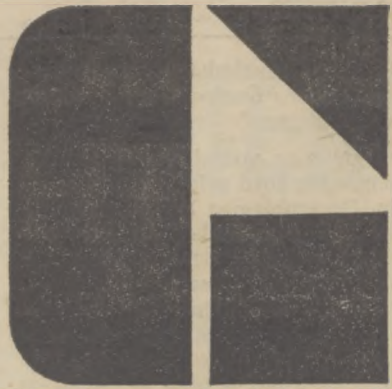
Hartelijke woorden werden gewijd aan het adres van de heer S. Silvis de scheidende voorzitter van de Organisatie Commissie. Twee jaar lang heeft hij gevochten om tijd te vinden voor het uitoefenen van dit voorzitterschap. Het bleek een vergeefse strijd te zijn. Van daar waardering voor het feit, dat hij het nog twee jaar heeft volgehouden. De aanwezigen, waarschijnlijk de moeilijkheid zelf ook enigszins kennend, be- loonden Silvis met een spontaan applaus.

Geen spectaculair Convent dit keer. Dat kan niet altijd en dat moet ook niet altijd. Op dit najaars-Convent waren zeer belangrijke zaken aan de orde en daar werd in alle rust op een prettige manier over gepraat.

Dat heeft evenveel waarde als een discussie waar de vonken vanaf vliegen. Gelukkig komen beide soorten discussies voor.

Een radio-commentator meende verschil van opvatting tussen verschillende sprekers te beluisteren. Hij had gelijk, maar hij trok een verkeerde conclusie toen hij zei, dat men nog wel bij elkaar zat, maar dat er voldoende conflictstof voorhanden was.

Wij geloven niet, dat iemand in de A.R. Partij een „gelijkschakeling" wil. Er is plaats voor een „andere" opvatting. Dat is ook altijd zo geweest. Het zou niet zo best zijn als het nu plotseling niet meer zou mogen. Het begrip „pluriformiteit" waar velen mee schermen staat bij ons hoog genoteerd. De A.R.P. is de partij van de Algra's en Kuipers; van Albeda's en de Van Riessens van de..... nou ja, vult u maar in.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, nr. 45

9 november 1968

NIEUWE PRESIDENT

DEZE week hebben wij dan de ontknoping van het drama der Amerikaanse verkiezingen kunnen meebelevén. Van uur tot uur tijdens een record-uitzending van televisie en radio.

Wij zijn ook in ons land nauw betrokken geweest bij het verloop van de maandenlange verkiezingscampagne.

Nu wachten wij op de daden, welke na de woorden moeten volgen.

Het Amerikaanse volk heeft geen uitgesproken winnaar, geen duidelijke triumfator aangewezen. Voor het zien van het verschil was na de nek-aan-nek-race een finish-foto nodig. Beide hoofdfiguren eindigden met rond 43% van de uitbrachte stemmen.

Nixon zal de volgende, de 37e, president van de Verenigde Staten van Amerika zijn. Wij verwachten geen bijzonder grote veranderingen in de binnenlandse en buitenlandse politiek van dit machtige land; in ieder geval geen verbeteringen vergeleken bij de huidige gang van zaken.

Nixon — wij spreken maar niet van Agnew als vice-president; wij moeten hopen, dat hij nooit Nixon zal behoeven te vervangen — is "niet een man met een sprankelende visie, niet een man met het oog gericht op de horizon, gericht op een nieuwe toekomst. En dat was eigenlijk nu juist wat dit grote land en wat ook de wereld nodig heeft.

Er zijn Amerikaanse mensen in de race geweest van wie meer verwacht mocht worden. Rockefeller bij de Republikeinen, McCarthy en met name Robert F. Kennedy bij de Democraten. Zij waren, vooral de laatste, representanten van een nieuwere richting, een frissere aanpak. Die aanpak is nodig voor het structureel oplossen van het Amerikaanse armoedeprobleem, het Amerikaanse urbanisatie-vraagstuk de Amerikaanse burgerrechtenkwes- tie. En vanuit een goede aanpak van die binnenlandse zaken zou een betere en meer geloofwaardige benadering van de wereldarmoede, het wereldvredesvraagstuk mogelijk zijn geweest.

Waar Nixon geen werkelijk leiderschap kan worden toegeschreven, moet gehoopt worden, dat hij voldoende inzicht zal tonen en ook bereid zal zijn om zich te omgeven met mannen van allure.

Een man kan groeien in zijn functie. Wij moeten hopen, dat hij die groei van zichzelf als Amerikaans president met grote verantwoordelijkheid voor de wereldverhoudingen niet zal tegenhouden, maar zal bevorderen door zich met kwaliteits- raadgevers te omringen, bewust van de zo enorm zware verantwoordelijkheid, welke hij op zijn schouders heeft willen nemen en welke nu ook op zijn schouders is gelegd.

PARTIJ IN DE ETHER

Donderdag 14 november a.s. kunt u luisteren naar een radio-uitzending van de A.R.P.

Van 18.20—18.30 uur is de partij in de ether over de zender Hilv. II (298 m).

WELVAARTPEILERS VOOR HET NOORDEN

NOORD-NEDERLAND heeft de tijd, dat het een welvarend agrarisch gebied was, definitief achter de rug. Alleen wanneer u dit gegeven accepteert, is het mogelijk een beter inzicht van de noordelijke problemen te krijgen. Sinds 1850 is er een geweldige bevolkingsgroei in Nederland ontstaan. De bevolking groeide in ons land van ongeveer 3,3 miljoen tot 12,5 miljoen. Het noorden groeide echter slechts van 0,5 miljoen naar 1,3 miljoen. Zeer globaal geschat zijn uit het noorden in de laatste eeuw tussen 500.000 en 600.000 personen vertrokken, waarvan sinds 1948 ± 125.000. Wat zijn hiervan de oorzaken?

Landbouw

Na de landbouwdepressie van 1814—1850, voornamelijk ontstaan door de concurrentie van het Russisch graan, en de aardappelziekten (die b.v. in 1846 duizenden mensen de hongerdood deed sterven), geeft de periode 1850—1878 een grote opleving in de landbouw te zien. Naast de zich sterk ontwikkelende landbouwwetenschap, (reeds vanaf 1820 in Groningen toegepast) bracht de opleving van de afzetmogelijkheden de landbouw tot grote welvaart. Landbouwwerktuigen werden ingevoerd, men ging drieren, gebruikte kunstmest en men ging het zaaien op rijen toepassen met zaaimachines. De boerderijen werden vergroot en verfraaid, zodat vele buitenlanders zich verbaasden over de staat van de hofsteden. Het beweidingssysteem werd geheel veranderd door de uitvinding van het prikkeldraad. De bemestings- en bewerkingsmethoden werden totaal anders. Duizenden hectaren heide- en broekgronden werden ontgonnen. Nieuwe producten werden geteeld: fabrieksaardappelen, suikerbieten, handelsgewassen en pootaardappelen. Door de fabricage van het strokarton ontstond een winstgevend produkt. De betere handelswaarde van de op de vruchtbare grond te verbouwen gewassen werd vanaf 1850 in het noorden scherp ingezien. De bevolkingsgroei was in de periode 1850—1880 zeer welkom om (vooral op de kleigronden van Groningen en Friesland) ingeschakeld te worden bij de akkerbouw, waar graan en aardappelen de hoofdgewassen waren. Op de weidegronden werd de zuivel steeds meer exportprodukt. De periode 1880—1910 bracht hierin echter grote structurele veranderingen, die geen welvaart voor de in het noorden blijvend, en evenmin een bestaansmogelijkheid voor alle in het noorden geboren bood. Sinds die tijd is een sterk vertrekoverschot uit dit gebied ontstaan. In het noorden fungeerde de landbouw echter als welvaartspeiler van het gehele gebied.

Rond 1880 ontstond door een korte, hevige landbouwcrisis een geweldige uitloop van het platteland naar de steden, waar de industrie floreerde. In 1890 was de landbouwcrisis overwonnen en ontstond een periode van agrarische welvaart. Hierdoor ontstond rond 1900 een sterk contact tussen stad en platte-

DOOR

DRS. G. VAN VEENEN

Burgemeester van Het Bildt

land, gestimuleerd door de industrialiserende landbouw zelf, door de afzet van haar produkten, door de confectiekleding en de machinaal vervaardigde huisinrichtingsartikelen, die in de stad tegen lage prijzen werden aangeboden.

Sociale verhoudingen

De verhouding tussen boer en arbeider werd in die periode voortdurend slechter. De lonen waren zeer laag, zelfs te laag om van te leven. De kosten van het bestaan werden rond 1850 becijferd op f 300,— per jaar. De feitelijke inkomens waren slechts f 200,—, in vele gevallen (b.v. te Winschoten) slechts f 156,— per jaar. De lonen werden, vooral in de periode 1850—1870, gedrukt door de vele buitenlandse arbeidskrachten, die in grote aantallen, soms tot 70.000 's jaars hier kwamen. In Friesland was de situatie wat minder benard, doordat de bedrijven in de Friese Bouwhoek wat kleiner van omvang waren en er op de weidestreek veel minder seizoenwerk was. Hier waren de „Hannekemaaiers” een welkome aanvulling van het arbeidspotentieel.

Op de Drentse zandgrond ontwikkelde zich snel het kleinbedrijf, dat wel geen welvaart, maar toch een bestaan gaf. De op het platteland overgebleven landarbeiders waren veelal niet meer in vaste dienst bij de boer, maar waren los-vast of los. De grote verschillen in welstand maakte de afstand boer/arbeiders (er werd niet meer van knecht gesproken) groot. De arbeiders vertrok-

Oosterbaan & Le Cointre n.v.

Goes

Telefoon (1100) 7555*
DRUKKERS-UITGEVERS

Al 68 jaar drukkers
voor bedrijven en organisaties
in Benelux

ken uit de dienstwoningen bij de boerderijen naar de dorpen. Er ontstonden heftige sociale conflicten, waarvan ik slechts noem het grote conflict rond 1890 in de Bildhoek tussen de arbeiders (geleid door Domela Nieuwenhuys) en de boeren. Ook het laatste bekende ernstige agrarische loonconflict in 1929 in het Groninger Oldambt behoeft vermelding. De grote aanhang van de N.S.B. in de dertiger jaren op de Groninger en Drentse zandgronden is kwaaddeels verklaarbaar uit sociale wantoestanden.

Groei dorpen en steden

In de dorpen ontstond door het vertrek van de knechten van de boerderijen van 1880—1900 een grote concentratie van bevolking in zeer sobere huisjes in sombere steegjes, door de volksmond gesierd met fraaie namen. Er zijn enkele uitzonderingen hierop, o.i. in de Bildhoek, waar de arbeiders een eenvoudig huisje lieten bouwen op en langs de slaperdijken. De dorpen veranderden ook anderszins van gezicht. Door de scholen kwamen er onderwijzers wonen. In vele dorpen vestigde zich een dokter, een vroedvrouw, een veearts en een pleegzuster. Door de voortdurende kerkelijke splitsing kwamen er meer geestelijke voorgangers, door de bijzondere scholen bijzondere onderwijzers. Door de coöperatieve fabrieken, banken en aan- en verkoopverenigingen kwamen er bedrijfsleiders, directeuren en personeel in de dorpen wonen. De omzet van de middenstand werd hierdoor sterk vergroot. Een nieuwe middenstand kwam op, met een veel grotere sociale afstand tot de boerenstand. Ondanks deze sterke veranderingen bleef het platteland leegstromen. De Groninger kleinstreek daalde in 1889—1899 met 4,7% der bevolking, de Friese weidestreek met 1% en de Friese Bouwstreek met 2%. Evenals de dorpen groeiden slechts sommige steden in het noorden wle. Van 1889—1909 groeide in Friesland het huidige Leeuwarden van 32500 tot 40200 (24%), Sneek van 11469 tot 13007 (15%), Franeker van 7198 tot 7642 (6%) en Bolsward van 6015 tot 7014 (16%). De overige steden groeiden in het totaal niet!

In de provincie Groningen groeiden alleen de stad Groningen, Appingedam, Winschoten en Veendam, in Drente alleen Assen en Meppel enigszins uit. Alleen in de steden met groei ontstond industrie van geringe omvang, hoewel voor de regionale werkgelegenheid van grote betekenis. Tot de crisisjaren verandert er slechts weinig aan het bovengeschetste beeld. Het typerende nieuws zijn de landarbeiderswoningen, die gebouwd worden in en bij de dorpen. De volksmond spreekt van „het plaatsje”. Daarnaast ontstaat de foeilelijke lintvormige uitbreiding van vele dorpen en stadjes.

Migratie

Het platteland veranderde door deze ontwikkelingen in de jaren 1880—1914 grondig van gezicht. Vele boeren, maar vooral ook arbeiders, emigreerden. In Friesland was het emigratiesaldo 1880—

Vervolg op pag. 6

NOG geen week na het Partij-Convent vergaderde het A.R. Vrouwen-Comité, onder leiding van mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom. In de morgenvergadering kreeg eerst mevr. W. J. R. Derksen-Koppe uit De Haag het woord. Zij vertelde iets over laatste werkzaamheden van de Europese Vrouwen Unie, waarbij zoals bekend, het A.R. Vrouwen-Comité bij de Nederlandse sectie is aangesloten. Zij was afgevaardigde naar de vluchtelingen-commissie van deze Unie in Luzern, waar vertegenwoordigsters van acht landen aanwezig waren.

(Voor een verslag hierover, zie hieronder.)

De presidente deelde mede namens het A.R. Vrouwencomité de indrukwekkende jubileumvergaderingen van de Bond van Geref. Vrouwenverenigingen en van de Bond van Christenplattelandsvrouwen te hebben bijgewoond.

Hoofdschol van de morgenvergadering was behandeling van het onderwerp Vooroordeel. Het Nederlands Vrouwen-Comité, waarin ons Comité ook vertegenwoordigd is, had in het voorjaar, in de Ridderzaal een vergadering belegd over het onderwerp „Vooroordeel” waarbij van elke aangesloten organisatie slechts een klein aantal leden aanwezig kon zijn. Dit met de bedoeling, dat de organisaties zelf in eigen kring hier nader op in zouden gaan.

Voor deze vergadering waren uittreksels toegezonden van de inleidingen toen gehouden door dr. Scharff en prof. Boekensteijn.

Vooroordeel

„Een vooroordeel” aldus prof. Boekensteijn, „is een complex van eigenschappen dat iemand of een gehele groep voorbarig toekent aan een andere groep mensen. Het kan niet anders of dit moet generaliserend zijn”. Er zijn immers geen twee mensen gelijk. Zo'n vooroordeel kan wortelen in onze opvoeding, in ervaringen uit onze jeugd, of kan berusten op eenzijdige voorlichting op het klakkeloos overnemen van de mening, die onze krant of een T.V. uitzending ons suggereert. Een vooroordeel maakt dat we niet open staan voor de ander. Hieruit vloeit voort minachting en discriminatie van die ander. Het is vooral gevaarlijk wanneer aan anderen toegeschreven eigenschappen erfelijk worden gezien en worden opgevat de wil van God te weerspiegelen.

Het is niet toevallig dat dit onderwerp nu aan de orde wordt gesteld, in het internationale jaar van de rechten van de mens.

Het is 20 jaar geleden dat de verklaring van de rechten van de mens werd opgesteld. Een verklaring (declaratie) dus, géén conventie. Een conventie wordt getekend, ter bevestiging van het voornemen dat men z'n wetgeving en samenleving daarnaar zal richten. Bij een declaratie bestaat die noodzaak niet. Als we in de wereld rondkijken zien we, dat in die 20 jaar bepaald geen vooruitgang heeft plaats gevonden. In tal van gebieden worden mensen onderdrukt, of achtergesteld vanwege hun afkomst, geslacht, ras, geloof of overtuiging. Men meent misschien dat het bij ons nog niet zo slecht gesteld is. Maar ook bij ons bleek een wet nodig om discriminatie tegen te gaan. Ook wij hebben onze vooroordelen, waardoor we anderen schade berokkenen.

Levend recht

„Wij zijn helaas onmachtig om in het grote verband van de wereld iets te doen (aldus dr. Scharff.) maar niet onmachtig om van de rechten van de mens, juridisch geformuleerd, gesteld in dode letters, levend recht te maken

A.R. VROUWEN-COMITE KWAM BIJEEN

DOOR MEVR.
H. G. SIJBESMA-BEUKEMA

en concreet een bijdrage te leveren aan de sociale bewustzijnstoestand van het ogenblik. Want juist het vooroordeel vreet aan de concrete rechten van de mens. Het is een dictatuur, het grootste obstakel voor communicatie, diepste oorzaak van de onvrede, flagrante schending van de rechten van de mens in onze eigen omgeving. Het woord van de Heiland „Oordeel niet opdat ge niet geoordeeld wordt” komt hier in een ander licht te staan.”

Mag men dan geen oordeel hebben? Wij zijn toch mondige mensen, die zelf een keus kunnen doen? De conclusie was dat men een oordeel mag en moet vormen, maar steeds bereid moet zijn dat oordeel zo nodig te wijzigen. Veel zaken worden veelal bekeken vanuit de eigen gezichtshoek. Wij maken zo gemakkelijk halve waarheden tot hele

Wij zijn altijd geneigd te veralgemeniseren, omdat ons oordeel berust op beperkte ervaringen.

Daarom zal men vooral op het terrein van de politiek goed geïnformeerd moeten zijn. De problemen liggen hier dikwijls zéér ingewikkeld. Door hoor en werderhoor zal men tastend en zoekend een mening kunnen vormen. Het A.R. Vrouwen-Comité is daarom blij met de hulp die het Centraal Comité daarbij verstrekt o.a. door elk jaar een onderwerp aan de orde te stellen en dit met allerlei lectuur te begeleiden. Dit jaar wordt het Interim-rapport van de 18 besproken.

Mevr. van Tuinen-Scheepssma drukte ons op het hart hier toch vooral aan mee te doen. Het is ook geschikt om te behandelen met groepjes dames in huiselijke kring. Mocht het te moeilijk zijn dan zou men er één facet b.v. vrede kunnen uitlichten en dit behandelen aan de hand van een korte duidelijke schets. Het Centraal Comité vraagt in een bijgaand invulformulier naar de mening van de leden over de onderwerpen uit het Interim-rapport. Ieder partijlid kan hier meespreken!!! Voor de niet-leden in de groepen zou dit een stimulans kunnen zijn om lid te worden. Om het werk van onze Partij blijvend mogelijk te maken zal er een intensieve ledenactie gehouden moeten worden, ook onder de dames, die slechts 10% van het totale aantal leden uitmaken.

In de discussie over het Onderwerp „Vooroordeel” welk onderwerp (kort samengevat was weergegeven door mevr. Ridderbos-de Rooy) kwamen de gebeurtenissen op het Partij Convent ter sprake, waar een groep jongeren van de Sociale Academie te Rotterdam probeerde „herrie te trappen”, zoals ze zelf zeiden. Wij moeten ons vooroordeel tegen hen afleggen, aldus één der dames, maar is het niet zo, dat deze jongeren hun gedachten op ons willen vastpinnen? Zij

zeggen dat wij niets doen, maar zij vragen zich vaak niet af of hun doen juist is.

En het is toch bepaald niet zo dat wij niets doen.

Doordat deze mensen werden „opgevangen” door enkele conventgangers o.a. minister Roolvink, was er een informeel gesprek mogelijk. Mogelijk zijn ook zij bereid — na dit bezoek aan het convent — hun mogelijk bestaand oordeel op enkele punten tegenover onze partij te wijzigen.

De opvoeding kan veel doen om te zorgen dat zich geen vooroordelen vastzetten. Juist de vrouw heeft hier een belangrijke taak. De school zal het hare moeten doen om de jeugd te leren eigen opvattingen kritisch te toetsen.

Zo kan, zonder het geestelijk fundament prijs te geven, vanuit kleine kringen een bijdrage geleverd kunnen worden tot beter begrip en gezondere verhoudingen.

Politiek

In de middagvergadering sprak mej. J. van Leeuwen over actuele politieke zaken, o.a. over het wetsontwerp inzake minimumloon. Mej. Van Leeuwen zette uiteen waarom de A.R. fractie voorlopig akkoord ging met een gemengde index voor de optrekking van het minimumloon. Hier speelde mee de overweging dat de gelijke beloning van man en vrouw, onder deze regeling nu reeds toepassing kan vinden.

Verder sprak mej. Van Leeuwen over het wetsontwerp van minister Schut, betreffende de huurdersbijdrage en over de houding van de fractie bij de beschouwingen over troonrede en miljoenennota. Tevens stelde zij enkele onderwijsproblemen aan de orde.

VLUCHTELINGEN PROBLEMEN AAN DE ORDE IN ZWITSERLAND

DOOR MEVR.
Mr. W. J. R. DERKSEN-KOPPE

deren, dat in de verschillende landen een uniforme termijn, waarbinnen de nationaliteit kan worden verkregen, wordt vastgesteld.

Behalve aan de theoretische arbeid heeft de commissie ook aan een praktisch project haar aandacht gegeven. Zij bezocht nl. een tehuis voor bejaarde vluchtelingen „Pelikan” in Weesen, dat uitgaat van het „Hulpwerk van de Evangelische Kerken in Zwitserland” (H.E.K.S.). Deze instantie houdt zich sedert 1949 met de hulp aan vluchtelingen in Zwitserland bezig en werkt samen met de Overheid en met de Oecumenische Dienst voor vluchtelingen.

Het Huis Pelikan was vroeger een hotel in de vorige eeuw gebouwd voor Amerikanen en Engelsen, die op hun vakantie reizen naar het hoge Engadin, reeds aan de lager gelegen Walsee eventuele moeilijkheden, voortvloeiende uit het klimaat, konden overwinnen. Na een noodzakelijke verbouwing werd het huis in 1951 geopend; het bood plaats aan ongeveer 60 vluchtelingen, die hier een vaste woonplaats en een liefderijke verzorging vonden.

De meeste bewoners komen uit Rusland en hebben hun vaderland soms reeds in 1918 na de revolutie verlaten. Zij vestigden zich in Tsjechoslowakije, in Polen, op de Balkan of in de Baltische landen, tot zij, ook daar weer verdreven, via Duitsland in Zwitserland terecht kwamen.

Een andere groep vluchtelingen komt uit Hongarije en Roemenië en ook zijn er Russen uit Wladivostok, die via Shanghai en Kanton in Hongkong belanden, vanwaar zij tenslotte door het Rode Kruis naar Genève gebracht werden. Zij allen hebben een veel bewegende, dikwijls zeer zwaar leven achter de rug. Sommigen bekleedden in hun vaderland belangrijke posities, zoals de oude ingenieur, die vroeger wegen aanlegde en veel werknemers in zijn dienst had. Onder de bewoners is een professor, die ook nu nog zich het liefst verdiept in wiskundige en sterrenkundige studies en er is de vrouw van de lijfarts van de koning van Roemenië, die, toen zij door de nazi's ondervraagd werd over geloofszaken, het moedige antwoord gaf: „Ik geloof niet alleen in God, maar ook in de Jood Christus”.

Enige vluchtelingen zijn Lutheraan of Gereformeerd, het meeren deel echter behoort tot de Orthodoxe Kerk. Voor hen is in het gebouw een kapel ingericht, waar een Russische priester, ook een vluchteling, de dienst verzorgt, en de nogal veel voorkomende begrafenissen leidt. In dit eenvoudige vertrek, waar de Russische Ikonen glansen in hun gouden kleuren en waar de met gele stof overtrokken koperen kandellaren staan, vinden de vluchtelingen een stukje van hun reeds zo lang verlaten vaderland terug.

In 1962 is Pelikan uitgebreid met een ziekenboek, waardoor chronisch zieken in hun eigen omgeving kunnen blijven en niet naar een inrichting behoeven, waar niemand hun taal spreekt. Want het komt voor, dat zij zelfs na een verblijf van vele jaren, nog geen enkel woord Duits of Frans spreken, zoals het oude vrouwtje, dat in haar ziekenkamer een hoekje had ingericht voor haar Ikonen en godsdienstige platen en dat tegen de bezoekers, wijzend op een afbeelding van Christus, alleen het woord „Jezus” kon spreken.

De Bondsregering vergoedt de kosten voor levensonderhoud, terwijl het zakgeld en de personeelskosten voor het H.E.K.S. zelf zijn. De personeelskwestie speelt ook hier een rol, want het wordt steeds moeilijker mensen te vinden, die bereid zijn zich in te zetten voor dit zo belangrijke werk van de Evangelische Kerken in Zwitserland.

KAMERLEDEN BEZOCHTEN GELDERLAND

OP 19 en 20 september j.l. heeft een aantal leden van de Eerste en Tweede Kamerfractie een werkbezoek aan Gelderland gebracht. Donderdagmiddag verzamelden de bezoekers zich in Putten, waar zij door de heer J. G. Köhler, voorzitter van het Provinciaal Comité Gelderland, hartelijk welkom werden geheten. Bijzonder instructief was vervolgens de inleiding van de heer H. W. van den Brink over de situatie op de Veluwe.

De Tweede Nota over de Ruimtelijke Ordening noemt als de gebieden, waarop de spreiding van de bevolking zich vooral moet richten: het Noorden, delen van Overijssel, het noorden van Noord-Holland, de zuidelijke IJsselmeerpolders en Zeeland. Voor degenen, die bij dit proces betrokken zijn, zal het echter aantrekkelijker zijn — en economisch meer verantwoord — dicht bij huis te blijven en de mogelijkheden te benutten, welke Gelderland nog biedt.

Een aantal onderwerpen vraagt directe aandacht. De gemeentelijke herindeling worstelt met een te lang durende voorbereidingsprocedure. Dit belemmert de beleidsvoering van de gemeentebesturen in hoge mate. Het scheppen van accommodatie voor recreatiezoekers, het onderhoud ervan, de vergrote verkeerscapaciteit door de toevloed van gasten, dit alles legt zware lasten op de schouders van de gemeentebestuurders.

Van de agrarische bevolking worden offers gevraagd in de vorm van cultuurgrond, welke dienen moet voor stadsuitleg of recreatiedoeleinden. De reconstructie van de landbouwgebieden, de verbetering van de waterhuishouding, de voorlichtingen, de bijstand worden met klem van argumenten onder de aandacht van de bezoekers gebracht.

Veluwe

Na het betoog van de heer Van den Brink volgde een gedachtenwisseling met een groep bewoners van de Veluwe over de problemen en de wensen van de streek. Gesproken werd o.a. over de verkeerssituatie, de ruilverkaveling en de aanpassing van nieuwe bewoners aan de autochtone bevolking (hoewel buitenstaanders daar wel eens anders over denken, wijzen de feiten uit, dat deze aanpassing soepel verloopt). Herhaaldelijk werd in de discussie gewezen op het feit, dat de Veluwe met name op het gebied van de recreatie voor een nationale taak staat, de uitvoering daarvan moet echter bekostigd worden uit lokale financiële middelen.

Het was al laat in de avond, toen mr. B. W. Biesheuvel, namens de Kamerfracties, de aanwezigen dankte voor hun aanwezigheid en hun bijdragen aan de discussie. In het bijzonder richtte hij een dankwoord aan het adres van de heer Köhler, die hij prees voor de goede organisatie van dit bezoek.

De tweede dag van het fractiebezoek aan Gelderland stonden de Achterhoek en het Rivierenland op het program. Punctueel om 9.00 uur 's morgens vertrok het gezelschap per autobus uit Apeldoorn; ir. S. Kingma, lid van Provinciale Staten, verzorgde tijdens de rit de toelichting. Via Zutphen, Vorden, Ruurlo, Groenlo werd op Aalten aangekoerst. Hier werd het gezelschap opgewacht door een aantal bestuurders uit Oostelijk Gelderland. Binnen dit gebied ligt een viertal deelgebieden: de Liemers, de Oude IJsselstreek, de Oost-Achterhoek en het gebied rond Zutphen.

Na een uitvoerige inleiding door de

heer H. W. Wiggers, lid van de gemeenteraad te Winterswijk, over de vraagstukken van deze regio, ontstond een langdurige, algemene discussie over vele punten van velerlei aard, welke dit gebied bijzonder bezighouden.

Voor na 1945 zijn er grote veranderingen opgetreden in de beroepsstructuur van Oostelijk Gelderland. Vond in 1947 nog ruim een derde deel van de mannelijke beroepsbevolking zijn bestaan in de landbouw, in 1960 was dit minder dan 25 %. Een aantal uitgesproken agrarische gemeenten verliest het agrarische karakter. Dit vraagt niet alleen van de bevolking, maar ook van de gemeentebestuurder in dit gebied onder meer een mentaliteitsverandering.

Industrie

De teruggang in de landbouw en de aanwas van de beroepsbevolking is door andere bestaansbronnen opgevangen. Het aandeel van de mannelijke beroepsbevolking in de sector industrie en ambacht steeg tussen 1947 en 1960 van 40 tot 50 %, het aandeel van de economische dienstverlening steeg in die jaren van 12 tot 15 %.

De situatie is echter uiterst kwetsbaar, wat vooral in de recessieperiode 1957/58 en verleden jaar ondervonden werd. In het verleden werd oostelijk Gelderland vrijwel steeds gekenmerkt door een vertrekoverschot. Sedert 1961 is hierin — de regio als totaal gezien — een verandering opgetreden.

Er is tussen de deelgebieden echter een belangrijk verschil waarneembaar. De Liemers, waar vanouds een belangrijk vertrekoverschot bestond, kon doordat Zevenaar als voorstad van Arnhem ging fungeren, een groot vestigingsoverschot boeken. Terwijl ook het gebied rond Zutphen — Gorssel en Warnsveld — zo'n ontwikkeling te zien gaf als de Liemers, bleef de Oost-Achterhoek nog met een vertrekoverschot zitten. Oostelijk Gelderland kent ook een vrij omvangrijke uitgaande pendel. De belangrijkste gebieden waarop deze stroom zich richt zijn: de Veluwe, Overijssel en Duitsland. De aanwas van de mannelijke werknemers in de industriële bedrijven geeft een zeer onregelmatig beeld te zien. De toeneming in de jaren 1948-1951 belooft ongeveer 1100 man per jaar, in de jaren 1957-1958 de recessiejaren is er een afname van 700 man en in 1965-1966 bedraagt de toeneming ± 550 man.

In de oude IJsselstreek maakt de metaalindustrie ruim 50 % van de industriële bedrijvigheid uit; in de Liemers bestaat de steenindustrie 40 % en in de Oost-Achterhoek de textielindustrie 35 % van de industriële werkge-

Gezicht op Aalten

legenheid. Laatstgenoemde twee bedrijfstakken zijn uitermate kwetsbaar gebleken. Mechanisatie en verbeterde productiemethoden deden het personeelsbestand in de steenindustrie reeds teruglopen.

In de textielindustrie zien we over het algemeen weinig expansie meer; hier spelen naast de doorgevoerde rationalisatie, de concurrentiepositie ten opzichte van het buitenland en de conjunctuurgevoeligheid van de bedrijfstak een rol.

Door de aanwezigheid werd ruim gebruik gemaakt van de mogelijkheid deel te nemen aan de discussies naar aanleiding van het referaat van de heer Wiggers.

Spoorwegen

Bij de bespreking over de doortrekking van Rijksweg 15 oogstte de heer Aantjes aller hulde, omdat hij reeds in een zo vroeg stadium deze kwestie — niet alleen belangrijk voor de streek, maar ook voor heel het land — in het parlement aan de orde gesteld had.

Herhaaldelijk werd ook de kwestie van de spoorwegaansluitingen te berde gebracht. In plaats van het plan van de Nederlandse Spoorwegen om een spoorlijn op te heffen, verdient het eerder aanbeveling in dit gebied aandacht te schenken aan spoorwegaansluitingen om daardoor de keuze-mogelijkheid bij de vestiging van industrieën te vergroten.

Ook de noodzaak van betere autobusverbindingen wordt benadrukt. Door de bezoekers werd geïnformeerd naar het beleid, dat ten aanzien van nieuwe industriële vestingen gevoerd wordt. Door samenwerking van gemeenten zal reeds een zeer belangrijke stap in de goede richting gezet zijn.

Langdurig werd van gedachten gewisseld over het ruilverkavelingsbeleid, waardoor de leefbaarheid van het platteland verbeterd wordt.

Verscheidene bestuurders brachten de behoefte aan industrieterrein naar voren en de financiële consequenties, die dit vergt.

Ook de huisvestingsproblematiek passeert de revue. Het zou teveel plaats vragen een volledig overzicht te geven van alle onderwerpen, die aan de orde kwamen.

Na een dankwoord van senator Elfferich namen de fracties tenslotte afscheid van Aalten, goed geïnformeerd omtrent de problemen van de streek en vergezeld van een pakket wensen. Doordat de vergadering uitgelopen was, was een achterstand op het tijdschema ontstaan.

Na een (haastige) koffietafel in Humelo, begon om twee uur 's middags de rondrit door het Gelders Rivierengebied. De heer H. M. Oldenhof, Gedeputeerde van de Provincie, was degene, die hierbij de toelichting verzorgde.

Na een tocht met het pontveer en een aantal halsbrekende manoeuvres van de autobus om op de smalle rivierdijken het tegemoetkomende verkeer te ontwijken (waardoor een goed beeld bleef hangen van de wegen-situatie) werd het gezelschap omstreeks vier uur ontvangen in Tiel. De heer Oldenhof stelde hier in een kort overzicht een aantal belangrijke punten aan de orde. In het Gelders Rivierengebied spelen de dijken een grote rol. Grote delen van de Gelderse rivierbandijken verkeren echter in onvoldoende staat; de financiën vormen hier de grootste barrière. Het provinciaal bestuur heeft reeds een fors bedrag voor de urgente werken toegezegd, maar de water-

schappen zitten met haast niet op te brengen lasten.

Op de Rijksbegroting van dit jaar is een bescheiden bedrag voor de lasten van de waterschappen in het algemeen uitgetrokken, maar dit is slechts een druppel op een gloeiende plaat. Er liggen plannen voor dijkverzwaringswerkzaamheden gereed, waarmede — naar een schatting van drie jaar geleden — 150 miljoen gulden gemoeid is. De bestaande regeling, waarbij het Rijk voor 45 procent de dijkverzwaringswerkzaamheden subsidieert, is beslist onvoldoende. Van verschillende kanten wordt op spoedige verhoging van de norm aangedrongen.

Ook het openbaar vervoer is een urgente zaak. De Nederlandse Spoorwegen willen de Betuwe-lijn opheffen; ook de autobusondernemingen in deze regio blijken slecht exploitabel te zijn, zodat tot inkrimping moest worden overgegaan.

De stelling, dat voor dergelijke voorzieningen steun van de overheid onontbeerlijk is, is nu ook door de Regering aanvaard. Gehoopt werd, dat de thans op de Rijksbegroting uitgetrokken bijdragen van 3 miljoen gulden niet bedoeld zijn als een maximum. Goede verbindingen per trein en bus zijn een eerste vereiste voor een gezonde ontwikkeling van dit gebied.

Voor de verbetering van het vestigingsklimaat in de streek is een verbetering van de wegen en de bruggen gewenst. Het Gelders Rivierengebied is gebaat met de aanleg van een aantal interlokale verbindingen (versnelde aanleg van Rijksweg 15 en van de Rijkswegen 73 en 75). Ook een Waalbrug oostelijk van Tiel wordt noodzakelijk geacht.

Rivierengebied

In het gesprek met de groep bewoners van het Gelders Rivierengebied werd van verschillende zijden gewezen op de situatie in de fruitteelt. Ir. J. Achterstraat, lid van Provinciale Staten, ging uitvoerig op deze vragen in. Ook in deze bijeenkomst werd kritiek geleverd op de Tweede Nota voor de Ruimtelijke Ordening.

De heer van de Westeringh vestigde de aandacht op de financiële noden van de kleine gemeenten en de gemeentelijke herindeling. Gesproken wordt onder meer over de situatie in en om Nijmegen, de huurliberalisatie en de Arnhemse oeververbindingen. De ondertoon, welke bij de bestuurders in dit gebied beluisterd kon worden getuigde van bezorgdheid. Op langere termijn heeft men vertrouwen in de eigen kracht van dit gebied. Om op gang te komen is de hulp van „Den Haag” op verschillende gebieden echter gewenst.

In zijn dankwoord wees de fractievoorzitter, de heer Biesheuvel, op het belang van contacten, zoals van dit werkbezoek. Niet alleen wordt de onderlinge band erdoor versterkt, maar ook de zo noodzakelijke feitenkennis wordt uit de eerste hand verkregen. Tot slot bracht hij dank aan allen in onze partij, die er aan hebben medegewerkt, dat de informatie op zo'n breed vlak tot stand kwam. De goede voorbereiding van dit bezoek heeft voor een groot deel aan het slagen ervan bijgedragen.

Aanwezig bij het bezoek aan Gelderland waren de volgende Kamerleden. Eerste Kamer: de heren A. A. van Eeten, P. C. Elfferich.

Tweede Kamer: mej. J. van Leeuwen, de heren mr. W. Aantjes, J. A. van Bennekom, mr. B. W. Biesheuvel, drs. B. Goudzwaard, G. A. Kieft, M. W. Schakel, dr. A. Veerman.

In Uppsala had ik een gesprek met een Duits theoloog, die goed bekend scheen te zijn met de situatie aan Duitse universiteiten. Hij vertelde me hoe voor de jonge theologiestudenten daar Barth een vergeten figuur was geworden. Bultmann op de achtergrond was geraakt, verschillende van diens leerlingen mochten hadden hun studenten te boeien en een belangrijk deel van deze laatste zich voor de theologie der revolutie interesseerde.

Het verhaal maakte temeer indruk op me omdat het steun ontving vanuit het interieur van de studentenkamer, waar ik was ingekwartierd. De kamer met badkamer vormde een onderdeel van een torenhoge studentenflat, die met een twintigtal andere flats een van de studentenkwartieren van de oude universiteitsstad vormde. Het was een kamer, waar iedere student jaloers op kon zijn. Aan de outillage ontbrak niets. Bureau met bureaustoel, tafel en bed, leunstoelen en goedgevulde boekenkasten, vier à vijf moderne lampen. Men kon aan alles merken, dat Zweden een land van welvaart is, waar de studerende jeugd volop van de goederen der cultuur kan genieten. Wat me echter opviel was, dat in de boekenkasten de werken van Lenin, Stalin en Mao-Tse-Tung compleet aanwezig waren. En dat aan de wand grote portretten van Marx, Engels, Lenin, Stalin en Mao-Tse-Tung broederlijk als gezworen kameraden naast elkaar hingen en dag en nacht een wakend oog op me hielden.

Een en ander heeft me in Uppsala nog al eens bezig gehouden. Wat bezielde de bewoner van dit vertrek? Wat beweegt een deel van de studentengeneratie, die niet alleen rondom de conferentiezalen van Uppsala, maar in alle universiteitssteden van Europa en elders uiting aan haar revolutionaire gezindheid geeft? Nog nooit in de historie heeft een studentengeneratie zoveel privileges genoten, nog nooit zijn haar zoveel mogelijkheden geboden, die ze vanzelfsprekend aanvaardt, en toch is er die belangstelling voor het woord van leiders, die zich hebben gericht tot de „verworpenen der maatschappij” en dynamiet hebben gelegd onder de kapitalistische maatschappij, waarvan deze jongeren de vruchten genieten. Zo'n belangstelling zou begrijpelijk zijn, indien deze jongeren zelf tot de uitgestoten paria's der maatschappij behoorden, maar ze doet vreemd aan temidden van een min of meer luxueuze omgeving in een land, dat aan de top der welvaart staat, in scherpe tegenstelling tot het nabuurland, dat wel de revolutie, maar geen vrijheid en welvaart kent. Wat boeit zoveel jongeren in de revolutie? Waarom spitsen zij de oren, als er over een „theologie der revolutie” wordt gesproken? Men kan dit niet als een louter voorbijgaande modegril beschouwen. Al spreekt elk nieuw geluid de jongeren aan, toch heb ik de indruk dat dit geluid ook iets vertolkt van wat in hen leeft.

Richard Shaull

De man, die deze theologie der revolutie het meest geprononceerd naar voren heeft gebracht is Richard Shaull, docent in de oecumenische theologie aan de universiteit van Princeton, onlangs gekozen tot voorzitter van de wereldfederatie van christenstudenten. In deze laatste functie heeft hij een plaats van invloed in de studentenwereld ontvangen. Shaull heeft twintig jaren in Zuid-Amerika gewerkt, hetgeen uiteraard invloed op zijn gedachtenvorming heeft gehad. Hij bracht onlangs een bezoek aan ons land om een spreekbeurt voor de Shaloomgroep te Utrecht te vervullen. Hij heeft vooral bekendheid gekregen door een studiebijdrage voor de conferentie voor „Church and Society” in 1966 te Genève, welke bijdrage verscheen onder de titel „Revolutionaire verandering in theologisch perspectief”, later aangevuld door zijn rede te Genève over „De revolutionaire uitdaging aan kerk en theologie”. In 1963 had hij reeds de ervaringen en gegevens over kerk en maatschappij in Zuid-Amerika gepubliceerd in zijn werk „Encounter with Revolution”, ontmoeting met de revolutie.

Shaulls ideeën hebben zozeer de aandacht getrokken, dat in maart 1968 er in het verband van de Wereldraad in het Sergiusklooster te Sagorsk bij Moskou een conferentie is gehouden, die zich speciaal op dit vraagstuk der re-

Richard Shaull

THEOLOGIE DER REVOLUTIE

DOOR PROF. DR. C. VAN DER WOUDE

volutie heeft bezonnen. Zowel in binnen- als buitenland beginnen de geschriften te verschijnen, waarin dit nieuwe aspect van de revolutie en haar verhouding tot de theologie onder de loep wordt genomen. Reden genoeg er ook hier in het orgaan van de anti-revolutionaire partij aandacht aan te geven.

Shaull is van mening, dat de wereld behoefte heeft aan nieuwe sociale structuren. Enkele decennia lang heeft men gestreefd naar een „verantwoordelijke maatschappij” en getracht door sociale wetgeving deze geleidelijk te bereiken. Het proces van dekolonisatie en de situatie in onderontwikkelde gebieden hebben echter het besef gewekt, dat men sneller tot resultaat moet komen en „the rapid social change” werd het wachtwoord voor politici en sociale hervormers. Maar het is gebleken, dat men ook hiermee de snel wisselende situatie niet bij kon houden. Moderne communicatiemiddelen brengen de wereld dagelijks in contact met de schreiende sociale verhoudingen in Latijns-Amerika, met de conflicten tussen blank en zwart in Noord-Amerika, met de oorlogsverschrikkingen in Vietnam en de onthutsende resultaten van de guerillaoorlog tegen het machtige Amerikaanse leger.

Revolutionair

Niet alleen ouderen, maar ook de jongere generatie en onder hen met name studenten worden door dit alles aangegrepen, roepen om veranderingen, maar zien op hun demonstraties geen resultaat. Daardoor is er overal in de wereld een revolutionaire situatie ontstaan. „Wat de tegenwoordige situatie zo revolutionair maakt”, schrijft Shaull, „is de ontdekking van veel jongeren dat, wanneer zij op een bepaald punt gaan werken voor verandering, zij worden geconfronteerd met een totalitair systeem, dat fundamentele veranderingen in de maatschappij blokkeert. Zo is ontstaan het type van de nieuwe revolutionair, die, buitengewoon gevoelig reagerend op wat er in de wereld rond-

om gebeurt, altijd op die plaats is te vinden, waar het gaat om de beslissende vragen van de toekomst. Daar, in die revolutionaire zones, ziet hij zich genoodzaakt naar revolutionaire middelen te grijpen”.

Nu roept het woord „revolutie” direct de herinnering bij ons op aan de Franse revolutie en de Russische omwenteling, die beide gepaard zijn gegaan met veel bloedvergieten en geweld, en zijn uitgelopen op de dictatuur van Napoleon, Lenin, Stalin e.a. Shaull en zijn aanhangers gevoelen wel dat zo'n revolutie, vooral wanneer zij nationale grenzen zou overschrijden en een mondiale omvang zou aannemen, het gehele productieapparaat zou vernietigen en de deur zou openen tot hongersnood en een algeheel en ongekende sociale ellende. Het is te verstaan, dat zij zo'n revolutie weinig aantrekkelijk vindt.

Revolutie kan zich echter ook vertonen in een andere vorm. Een voorbeeld daarvan vindt men in de revolutionaire beweging van Mao-Tse-Tung. Deze Chinese leider tracht in zijn ideologie een verbinding te leggen tussen de theorie van de guerillaoorlog en de permanente revolutie. De revolutie mag, volgens hem, niet eindigen in een toestand van stabiliteit, zoals dat na de Franse revolutie en de Russische omwenteling is gebeurd, maar ze moet permanent zijn. Ze moet voortduren met steeds nieuwe en wisselende perspectieven. Ze kan daarbij gebruik maken van de methoden en ervaringen van de guerillaoorlog. Op telkens nieuwe punten moet ze de aanval openen op de gevestigde orde, de status quo, en zo de maatschappij in onrust en beweging houden. De opzienbarende culturele revolutie, die enkele jaren geleden de jeugd van China in beweging bracht, had waarschijnlijk ook geen ander doel dan hun revolutionaire gezindheid wakker te houden en hen te oefenen in revolutionaire praktijk. Deze revolutionaire jeugd zal straks immers het werk van de oudere generatie moeten voortzetten. Want aan de revolutie komt geen eind. Zij is permanent.

Guerilla

Het is dit revolutiebeeld, dat ook Shaull voor ogen staat. Hij streeft niet naar een totale revolutie, die heel de economie van een land of van de wereld uit haar voegen zou lichten, maar hij grijpt naar de methode van de guerillaoorlog en wil door korte, felle acties nu hier, dan daar personen en instellingen onder druk zetten en dwingen tot bepaalde maatschappelijke veranderingen. Daarbij zijn de middelen velerlei. De Shaloom-actie „Precedent”, die onlangs te Utrecht op touw werd gezet, en waarbij dr. Shaull, ds. Diekerhof en pater Jelsma de toon aangaven, heeft er iets van laten zien. Kleine lokale actiegroepen formuleren leuzen, vormen spreek- en zangkoren, organiseren teach-in's en sit-in's, verspreiden pamfletten, demonstreren met banieren.

Maar het zet zich voort in botsingen met de politie, opwerpen van barricaden, bezetten van gebouwen en kan, ook naar de mening van Shaull, in bijzondere situatie gebruik maken van geweld. De mei-opstand in Frankrijk, waar het nog steeds rommelt, is er een voorbeeld van.

Daarbij kunnen de fronten, waartegen deze revolutionaire actie zich richt, zeer verschillend zijn. Het verschilt al naar de situatie. In Zuid-Amerika richt het zich tegen de verpaupering van de massa en de opeenhoping van rijkdom in de handen van enkelen; in Noord-Amerika verzet het zich tegen de discriminatie en de armoede van de negers; in West-Europa tegen de concentratie van macht in de handen van technocraten en groot-industriëlen, die door hun techniek wel stoffelijke welvaart voor velen produceren, maar anderzijds ook concentraties van politieke en economische macht kunnen vormen, waartegenover de gewone man zijn vrijheid en persoonlijkheid vreest te verliezen. Soms is er ook het revolutionair verzet van studenten tegen bepaalde onderwijsstructuren. In het algemeen kan men zeggen, dat velen niet tevreden zijn met stoffelijke welvaart, maar medezeggenschap en mede-verantwoordelijkheid begeren. Het is hierbij wel opvallend dat al deze revolutionaire woelingen niet mogelijk zijn in die landen, waar een zgn. revolutionair bewind regeert. In Rusland durft men er niet aan te denken, en als in Tsjecho-Slowakije het volk naar een weinig vrijheid van spreken, schrijven en vergaderen vraagt, wordt hun door Russische tanks direct het zwijgen opgelegd. In de landen der revolutie is geen revolutie meer mogelijk.

Maar in de landen, waar vrijheid en welvaart is, roept men om verandering. Verandering in de situatie van onderontwikkelde gebieden, want de wereld is klein geworden en men let niet meer alleen op eigen dorp en stad en land, maar leeft mee met de verstgelegen landen. Maar ook met de situatie in eigen welvarend land is men niet tevreden. Men is in elk geval beducht voor een mentaliteit, die met de status quo genoegen neemt.

Geen status quo

Vraagt men naar het einddoel van deze revolutionaire activiteit, dan tast men in het duister. Natuurlijk zijn er naaste doeleinden, die men wil bereiken, maar over het einddoel is men onzeker. Er is een gevoel van onbehagen over de bestaande orde, maar tot het scheppen van nieuwe levenspatronen is men nog niet gekomen. Het is ook niet de bedoeling tot een nieuwe status quo te geraken. De revolutie moet permanent zijn en men moet steeds open naar de toekomst blijven. „Er is slechts één weg van verantwoordelijk leven”, zegt Shaull, „en deze voert via de revolutie, wat daar ook achter moege liggen”.

Men vraagt zich af of Shaull dan geen oog heeft voor de gevaren van een revolutie en of de historie hem hierin niets heeft geleerd. Nu, hij heeft daar zeker oog voor. In zijn studie over „Revolutie in theologisch perspectief” betoogt hij hoe moeilijk het voor velen is zich aan de zijde der revolutie te scharen. Velen zijn zo eng betrokken bij de status quo, dat zij afwerend staan tegenover elke verandering. Bovendien zijn er tekenen genoeg, dat een revolutie in hoge mate ambivalent kan zijn. Het kan ten goede, maar ook ten kwade met haar gaan. Zij getuigt enerzijds van een hartstocht voor gerechtigheid en voor bevrijding van onderdrukten, maar maakt anderzijds krachten van

Vervolg op pag. 8

Vervolg van pag. 1

1905 ongeveer 2%, ofwel ruim 21.000 personen. Uit noord-Groningen vertrokken in de jaren 1870—1881 niet minder dan 1821 gezinnen, te stellen op 15.000 personen, alleen al naar de Verenigde Staten van Amerika. Rond 1900 trokken tienduizenden arbeiders over de grenzen naar de Duitse industriegebieden. Ook gaan vele noord-Nederlanders tijdelijk in Duitsland werken. De cijfers van de afgegeven nationaliteitsbewijzen voor Nederlanders die tijdelijk in Duitsland werken wijzen uit, dat niet minder dan 8,1^{0/00} van de totale bevolking van Friesland, 6,5^{0/00} van Groningen en 14^{0/00} van Drente in Duitsland werkte. Dit is het berekende gemiddelde over 10 jaar! Opmerkelijk is, dat het vertrekoverschot van de zandgebieden steeds onbetekenend was in vergelijking tot de veen- en kleigebieden.

In de tweede wereldoorlog vindt een grote opstuwung van de bevolking plaats, die pas in een zeer snel tempo vanaf 1950 afvloeit tot op het vooroorlogse peil.

Er zijn echter thans enkele markante verschilpunten met de situatie in de tachtiger jaren.

Nu zijn er in het noorden zelf enkele belangrijke groeipolen ontstaan. Het zijn de zogenoemde kernen in het kader van het industrialisatiebeleid, waar vooral een groot aantal lager geschoolde arbeidskrachten een relatief goed bestaan kan opbouwen. Maar ook nu kan lang niet de totale bevolkingsaanwas van het noorden een bestaan vinden. De werkloosheid blijft in verhouding tot de rest van Nederland groot. De bevolking leeft thans in het noorden in een situatie van een relatieve welvaartsachterstand ten opzichte van overig Nederland, die tot grote onbillijkheid leidt.

De oorzaken zijn tweërlei:

1. de landbouw is als welvaartbrengende tak in betekenis teruggelopen. Het is beslist niet meer mogelijk de landbouw als welvaartspeiler van het noorden te beschouwen, terwijl het dit heel duidelijk wel was in de periode 1850—1930;

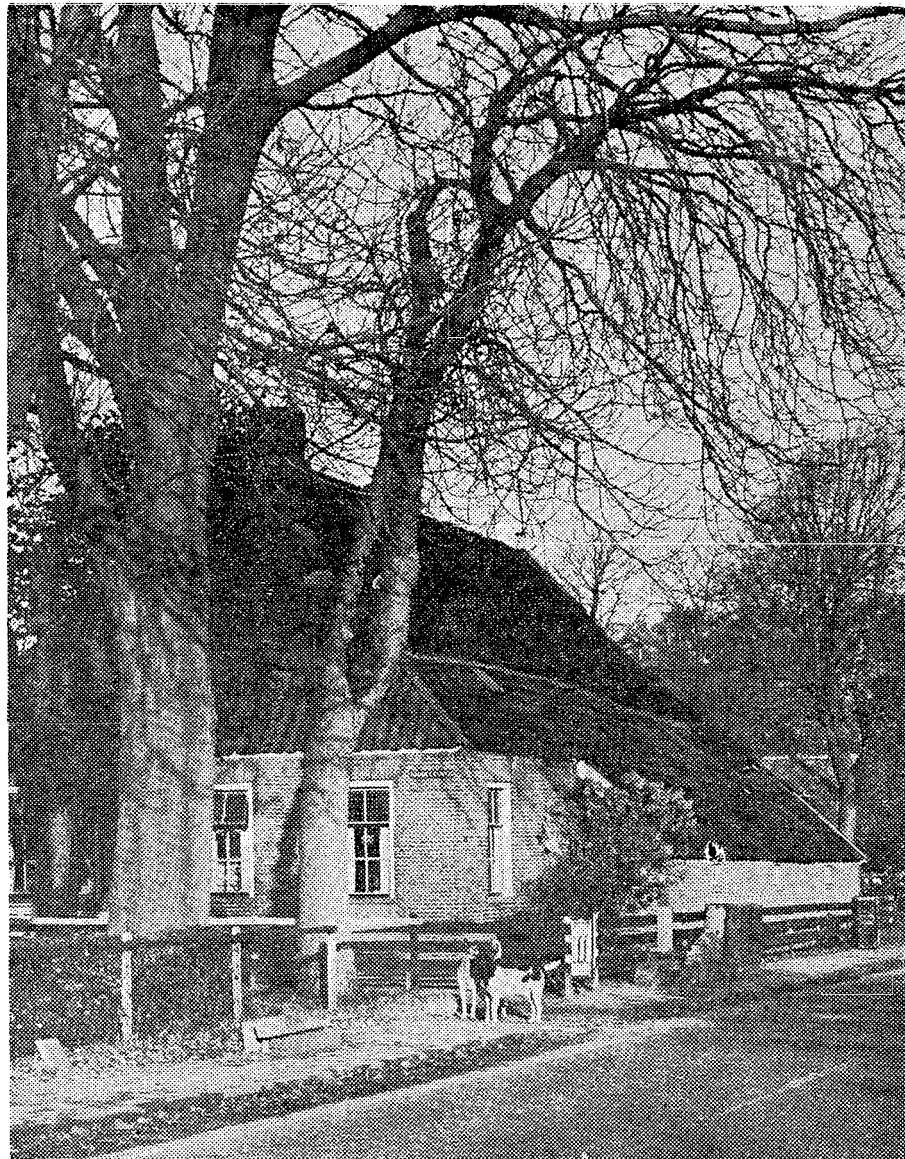
2. de industrialisatie is te sterk gericht geweest op de werving van goedkope ongeschoolde arbeidskrachten, die in groten getale overvloedig werden in de landbouw. Een te klein aantal van de meer geschoolden kunnen een bestaan opbouwen in noord-Nederland.

In het noorden is een zeer omvangrijk net van onderwijsvoorzieningen opgebouwd, waarvan een gretig gebruik wordt gemaakt. De afgestudeerden van geen van de scholen echter, of het nu de L.T.S., de M.A.V.O. of bijvoorbeeld de Kunstacademie of de Universiteit betreft, kunnen in het noorden een plaats in het arbeidsproces vinden. Hierdoor vindt jaarlijks een grote uittocht van jongelui plaats. De minder ontwikkelde blijven achter. Jaarlijks wordt hierdoor de relatieve welvaartsachterstand van het noorden groter. De veroudering van de bevolking neemt steeds zorgwekkender omvang aan.

Situatie 1968

Wanneer thans in 1968 de balans opgemaakt wordt van de ontwikkeling van de laatste eeuw, dan zien wij:

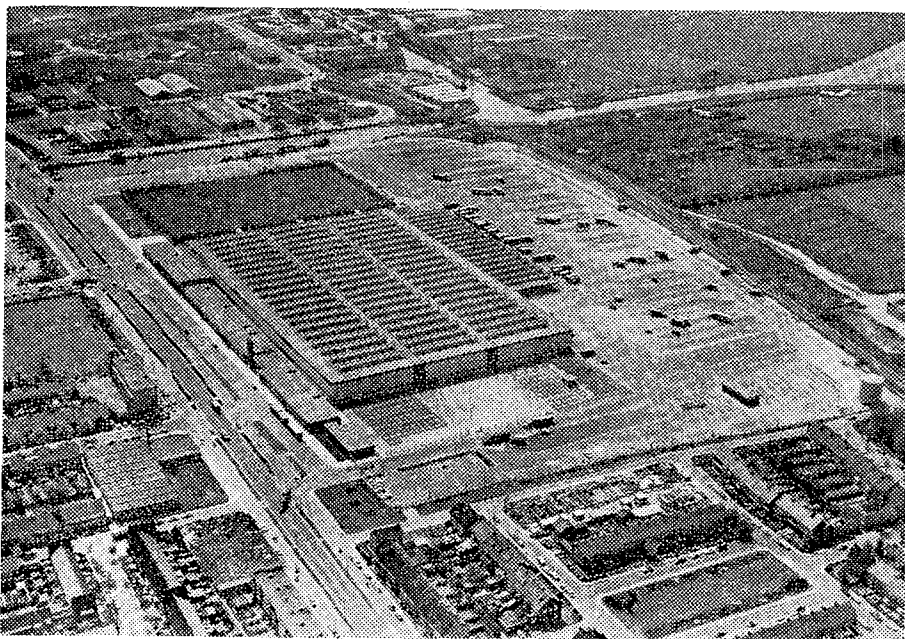
1. Dat de landbouw is weggevallen als welvaartspeiler, waarop het economisch leven in het noorden kan drijven. De ontstane industrie kan slechts in enkele gebieden hiervoor compensatie bieden.
2. Dat na de tweede wereldoorlog een geweldig vertrekoverschot is ontstaan, dat te becijferen is op zeker 125.000 personen.
3. Dat de bevolkingsdichtheid per km² in het noorden slechts 161 is tegen 370 gemiddeld in Nederland en tegen 900 in de Hollanden.
4. Dat er thans een bevolking is met een zeer onevenwichtige leeftijdsopbouw: niet minder dan 11% van de bevolking bestaat uit bejaarden. In noord-Friesland en noord-Groningen zijn zelfs grote gemeenten met meer dan 15% bejaarden. Voor de gehele Kleibouwstreek is het %-bejaarden thans ruim 13 en van Friesland 12.
5. Dat de gemiddelde inkomens in het noorden per hoofd van de bevolking f 429,— lager ligt dan gemiddeld in Nederland en f 792,— lager dan in de Hollanden (cijfers van 1963, sindsdien zeker niet beter).
6. Dat er een geweldige sanering in de

Minder werk in de agrarische sector

WELVAARTPEILERS VOOR HET NOORDEN

Frieslandhal in Leeuwarden

landbouw plaatsvindt, waardoor het aantal agrarische bedrijfshoofden is teruggelopen van 1956 tot 1965 met ongeveer 6700 en het aantal medewerkers tot 17.919 is gedaald, zodat de landbouw meer dan 15.000 arbeidsplaatsen in 10 jaren heeft verloren.

7. Dat er steeds een geregistreerde arbeidsreserve is tussen 10.000 en 20.000 mensen, d.w.z. van de gehele bevolking gemiddeld 1%, terwijl dit voor de gehele rest van Nederland gemiddeld slechts 0,5 is.

8. Dat een zeer verouderd en kwalitatief slecht woningbestand aanwezig is; 25% van de woningen omvatten slechts 1 of 2 kamers.

Kernproblemen

De situatie is zodanig dat thans op korte termijn een oplossing moet worden gevonden, teneinde zowel velen van hen, die een goede scholing hebben gehad voor het noorden te kunnen behouden, als het huidige werklozenprobleem aan te pakken.

Zowel voor het noorden als voor het westen des lands is het onaanvaardbaar, dat de migratie blijft doorgaan. Het is onmogelijk, ook voor de toekomst te verwachten, dat per decennium 50.000 tot 60.000 mensen alleen al uit het noordelijk landsdeel in het westen een harmonisch leven kunnen opbouwen, zonder dat de overheid voor zeer hoge

maatschappelijke overhead-kosten komt te staan. In het noorden daarentegen is allerwege ruimte om een fikse bevolkingsgroei op te vangen zonder deze overhead-kosten. Hierbij moet het gemeengoed worden, dat in het noorden de conjunctuursituatie geenszins zodanig is, dat er enige reden is voor conjuncturele afkoelingsmaatregelen. Het noorden vraagt met klem alle maatregelen, die nodig zijn om te bereiken, dat de geboorte-overschotten van dit landdeel niet langer tot een grote jaarlijkse uittocht leidt.

De afkoeling is in een alternatief te stellen: of het noorden heeft geld nodig om — bij een stationair blijvende bevolking en een voortduur van de migratie — tot herstructurering van het gebied te geraken, zodat ook hier de nodige moderne maatschappelijke voorzieningen voor ieder bereikbaar worden; of de ontwikkeling van de werkgelegenheid in het noorden wordt zodanig gestimuleerd, dat de migratie niet langer een groot bevolkingsverlies oplevert.

Het noodzakelijke voorzieningsniveau is dan veel gemakkelijker en ook goedkoper aan te brengen vanuit de bestaande structuur van steden en kerndorpen. In beide gevallen is er sprake van een bijzondere offers vragende situatie.

In het geval van een stationair blijvende bevolking zal veel geld nodig zijn om het huidige stelsel van voorzieningen op elk terrein te hergroeperen op de meest geschikte plaats. Vele dorpen zullen degraderen tot een kleine verzameling boerderijen en huisjes met de noodzaak voor grote gebieden en schoolvoorzieningen, de culturele activiteiten, de sportaccommodaties en het gezelschaps- en verenigingsleven rond andere centra te hergroeperen.

De verplaatsings- en saneringskosten zullen — dit hebben ruilverkavelingen en streekverbeteringen wel geleerd — zeer hoog zijn.

In het tweede — door het noorden algemeen bepleite — alternatief kan de bestaande structuur van steden, stadjes en dorpen worden benut voor de opvang van de groei van de eigen bevolking zonder veel extra-maatschappelijke kosten. Ook in dit geval wordt dus niet gepleit voor een grote migratie vanuit het westen naar het noorden. Het gehele noorden kan zijn maatschappelijke leefbaarheid sterk vergroten door een opvang van de eigen jeugd in de bestaande structuren. De soms zeer geringe benuttingsgraad van de openbare voorzieningen geeft voldoende wijzigingen voor de juistheid van deze stelling. Daartoe dient er echter een nieuwe belangrijke welvaartspeiler te worden geslagen, nu de landbouw dit niet meer kan zijn en de industrie zich hiervoor in een verkeerde richting heeft ontwikkeld. Dat kan in de primaire productiesector (zoals het Eemshaven-plan) of in de diensten verlenende sector. Voor het laatste is echter een bijzonder goed leefklimaat een eerste voorwaarde. Slechts een paar grote steden kunnen hiervoor worden benut.

Werklozenvraagstuk

In beide gevallen echter moet het snel mogelijk worden gemaakt de vele werklozen — voor meer dan 30% boven 50 jaar en voor het grootste deel oorspronkelijk agrarische werkkrachten — een geschikt werkmilieu te vinden. Dit kan slechts in een aangepast beschermd werkverband. Hiervoor kunnen in combinatie met elkaar twee vormen worden ontwikkeld, nl. de openstelling van structuurverbeterende aanvullende werken of de plaatsing van mensen in het kader van gemeentelijk sociale werkverbanden. De laatste zullen dan tevens eenvoudige openbare voorzieningen kunnen uitvoeren, zoals de aanleg van plantsoenen, speeltterreinen, parkeerhavens, riolering en groenstroken in en om de dorpsgebieden.

Een goede ruimtelijke ontwikkeling van Nederland vraagt financieel grote offers. In het noorden leeft heel sterk de overtuiging, dat deze offers verantwoord zijn. Zij kunnen op bovengeschetste wijze worden gebracht om de toekomst van dit gebied veilig te stellen. Bovendien werkt de oplossing van het probleem van een groot deel van de huidige werkloosheid op deze wijze mee aan de verwezenlijking van straks noodzakelijke voorzieningen.

DE ONTBREKENDE MELODIE

DOOR PROF. MR. I. A. DIEPENHORST

HET rapport over de Structuur van het Wetenschappelijk Corps door een kwartet deskundigen, de heren prof. dr. E. W. Hofstee, prof. dr. B. C. J. Lievegoed, mr. J. H. des Tombe en prof. dr. F. H. L. van Os uitgebracht — de laatstgenoemde trad als voorzitter op — heeft stellig verdiensten. Het is een deugdelijk, goed doordacht werkstuk, dat voor een tamelijk radicale in deze strakke vorm in ons land nog nergens doorgevoerde oplossing kiest, een oplossing tevens waar de Academische Raad „in grote meerderheid” naar de president van dit lichaam meedeelt, in zover het de kerngedachte betreft, zich achter heeft geplaatst. Betere en vooral duidelijker verhoudingen zouden toch in het wetenschappelijk corps moeten worden tot stand gebracht. Dat ware te bereiken langs tweeërlei weg.

Eenzijds diende men kleinere groepen te vormen om daarin zoveel mogelijk verantwoordelijkheid aan medewerkers van onderscheiden rang te geven. Anderzijds was het nodig een wetenschappelijke „carrière” te openen, een academische ladder die of naar bepaalde hoger gelegen portalen — met een uitgang naar de maatschappij — of naar de top kon brengen.

Kort en bondig

Aldus laat de opbouw van het Rapport zich gemakkelijk verstaan en ook rechtvaardigen. Na een korte aanduiding van de huidige gebreken en een verwijzing naar een stemming van onbevredigdheid aangetroffen bij lager en hoger geplaatste leden van de wetenschappelijke staf volgt een schets van de nieuwe structuur der „onderwijs- en onderzoekseenheden” in hun onderling verband en een beschrijving van de rangen en functies zoals zij voortaan zullen wezen. Kortere of zeer korte opmerkingen aangaande kwesties van beheer, coördinatie, financiële gevolgen, emeritaat, studiejaar en dergelijke besluiten het geheel met als laatste woord een betuiging van vertrouwen dat hetgeen werd voorgesteld een gunstige ontwikkeling belooft. Wat de commissie wil is beknopt samengevat het gemeenschappelijk met onderwijs en onderzoek zich in een groep bezig houden onder leiding van een hoogleraar door allen „wier werkzaamheid op een bepaald vak is gericht”. Dit klinkt wat duister. De bedoeling is echter dat er talentvolle jongelui — afgestudeerde doctorandi als „wetenschappelijk assistent” een

dienstverband gedurende vier jaar krijgen. Zij mogen de helft van hun werktijd aan het gereedmaken van een proefschrift besteden: voor de helft vervullen zij hun opgelegde taken. Waar zij de doctorsgraad hebben behaald, doorlopen zij bij een goed beoordeelde wetenschappelijke verrichting — de dissertatie — elders een stage gedurende hoogstens twee jaar. Daarop kunnen zij als wetenschappelijk (hoofd) medewerker voor opnieuw hoogstens twee jaar als lector voor ongeveer acht jaar worden aangesteld. Bij de onderscheiden beoordelingen waren telkens deskundigen niet thuis horend aan de eigen academie betrokken. In regelmatige gevallen zal — de desbetreffenden zijn dan omstreeks veertig jaar — een benoeming door curatoren in de rang van toegevoegd hoogleraar plaats vinden. Wie afviel mag „levenslang” lector blijven is vrij naar iets anders uit te zien: reeds eerder kon trouwens het niet aan de verwachtingen beantwoorden gebleken zijn. Geheel apart staat de benoeming door de Kroon tot gewoon hoogleraar, welke is weggelegd voor senioren met leidinggevende kwaliteiten. Ter afronding zij vermeld dat voor de benoeming van toegevoegd hoogleraar ook figuren uit de maatschappij in aanmerking komen. Zij die promoveerden maar zelfs geen stage werden waardig gekeurd of het niet tot een lectoraat brachten zijn wel tot instructor of conservator benoembaar en verwerven zich op die wijze desgewenst toch een levensonderhoud.

Duidelijke posities

De onder leiding van gewone hoogleraren werkende groepen genieten, hoewel gevat in het breder raam van subfaculteit en faculteit, ruime vrijheid van beweging. In het onderwijs, terzake van de stof meer dan terzake van de methode gebonden, zijn zij in het onderzoek nogal zelfstandig, tenminste zolang de middelen niet ontbreken; vooral in de b. faculteiten is vaak dure apparatuur benodigd. Men kan ook — wat in Nederland nog niet zulk een grote vlucht nam — van ondernemingen tegen betaling een opdracht die strakke bindingen oplegt, hebben aanvaard. Dan is er nog de door de commissie wat verwaarloosde verdeling van speurterreinen tussen de verschillende instellingen van hoger onderwijs. Toch zal er in onderling overleg — natuurlijk met de verplichting om bij gevallen beslissingen zich neer te leggen — aan groepsbeleid en groepsinitiatief veel kans worden geboden tot ontplooiing. Dientengevolge verdwijnt dan wat voor het heden als zo hinderlijk ervaren wordt: het gevoel van zich niet te kunnen laten gelden als men de hoogleraarsrang mist; de geringe klaarheid omtrent de beklede po-

sitie, de grote afhankelijkheid van de beoordeling door één of door enkelen. De commissie is gehecht aan de zelfstandige plaats van instituten, beheerslichamen, die de werkvoorzieningen bieden, onder een administratief directeur staande, aan wie ook het „groepsbeheer” kan zijn opgedragen: hij behartigt de ongehinderde dienst der betrokkenen aan onderwijs en onderzoek. De commissie heeft zich tevens in de financiële consequenties verdiept: het aantal gewone hoogleraren zal inkrimpen. De schalen voor lectoren en toegevoegde hoogleraren zijn niet slecht. Verder dacht zij aan een emeritaat op het 65ste jaar, aan een sabbatsjaar — ook voor lectoren — en dringt er op aan reeds nu bij het aanstellen van wetenschappelijke medewerkers de eisen hoog te stellen en tot tijdig heengaan van reeds aanwezige, minder geschikte krachten, die onder het nieuwe bestel nooit lector zouden worden, te bewegen.

Geslachtelijke moeilijkheid elders

Het bieden van een beoordeling kan bij deze bondig geformuleerde verhandeling niet moeilijk vallen. Het siert de Academische Raad, die heel wat weinig verdiende aanvallen van de kant der studenten ondergaat — sommige verzekerde jeugdige woordvoerders moeten wel buiten adem zijn van de bestuurswisselingen, die zij zelf gedurende één jaar meemaakten — dat „hij” — de Nederlandse Studentenraad beschouwt wat amoureux de Raad steeds als vrouwelijk, welke geslachtelijke moeilijkheid met een woordenboek te ondervangen is — zulk een discussiestuk kon afleveren. De kritiek dat het opschrift van het rapport te „kleurloos” is, lijkt niet rechtvaardig, want waarom een alarmerende of reformatorische titel verwacht, nu de inhoud van „Structuur van het Wetenschappelijk Corps” er niet om liegt. Evenmin komt billijk voor een veel materiële verwijt, dat geen leden van de wetenschappelijke staf in de commissie zitting hadden. Studenten die soms heel „houdbare” oordelen over hoogleraren en curatoren ten beste geven in geenszins mede door hoogleraren of curatoren samengestelde rapporten zullen terstond begrijpen dat het niet dadelijk vereist was jonge promovendi in de commissie Van Os op te nemen. Iets anders is of een wat bredere samenstelling der commissie psychologisch niet beter zou zijn gevallen.

Zwakke steen

Het Rapport vertoont andere wel zwakke steen. Reeds aanstonds is twijfelachtig of nu werkelijk de formele positie van de staf zo onbevredigend moet heten, als gezegd wordt en of het sociaal aanzien van de stafleden dermate te wensen overlaat. Men kan verdedigen, dat het onbehagen minstens evenzeer met de toegenomen werkzaamheden, met het — ook de hoogleraren benauwend — besef van nimmer klaar te komen, samenhangt. Het maakt de indruk van een niet geheel nauwkeurig afgewogen betoog, als de gebreken van het heden breed worden geschilderd, teneinde de — gelijk gezegd — verstrekkende voorstellen te rechtvaardigen, terwijl te zelfdertijd erkenning verkrijgt dat dank zij een bestuursreglement veel bevredigend te regelen zou zijn. Is, zo kan men vragen, er dan reden dermate drastisch als de commissie dit wil, in te grijpen?

Deze twee bedenkingen lenen zich voor nadere uitwerking. Psychologisch is er het verzet van de middelmatige stafmedewerker jegens de middelmatige hoogleraar. Het zou kunnen zijn dat zo goed als voorheen de eerbied voor geboorte of stand verschrompelde en velen in bezit geen reden voor privilegiëring vinden, men nu ook gaat tornen aan de voorrang van de hogere intelligentiequotient. Niet onwaarschijnlijk vaart men psychologisch in dieper water dan dikwijls wordt vermoed, en is de ontevredenheid van andere aard dan gemeenlijk wordt aangenomen. Vervolgens is het stellig waar dat men universiteiten en hogescholen op geheel uiteenlopende wijze kan inrichten.

Reeds in de middeleeuwen was er grote verscheidenheid en elke organisatievorm heeft verdiensten. Doch beslissend is of men zal wijzigen — en dat radicaal — zolang de noodzaak tot veranderen niet overtuigend bleek. De commissie geloofde zelf aan de heilzame werking van het bestuursreglement. Waarom het meerdere: een ver doorgevoerde indeling van de posten, een fors organiseren van de taken, wanneer met het mindere is te volstaan?

Wat veronachtzaamd werd

Het meerdere zou uiteraard duidelijk de voorkeur kunnen hebben. Dat is echter niet het geval, want het Rapport veronachtzaamt een aantal gewichtige gegevens het zich terminologisch gemakkelijk makend. Om met dit laatste te beginnen, wordt het lichtvaardig argumenteren, wanneer men er aan herinnert hoe het „carrière begrip” uit de diplomatieke wereld stamt, de term „vakgroep” uit die van de sociale beweging of van de bedrijfsorganisatie, de uitdrukking het „hogere personeelsbeleid” dat de commissie — letterlijk geciteerd — wil doen voeren, uit het ondernemingsrecht, de „stage” uit het maatschappelijk werk en de „beoordelingsrapporten” uit de reclasseringsarbeid afkomstig zijn? Geheel gegrond is in elk geval de opmerking dat er over de aard van de academische werkring welke ook in een vorm der studenten bestaat, wordt heengegleden, dat de loopbaan van wetenschapsmensen veel te rechtlijnig is gedacht, dat geen helder inzicht aangaande het wetenschappelijk gezag, dat iemand genieten kan, wordt aangetroffen. Vanuit de universaliteit hadden werkring, loopbaan en autoriteit helderder dienen te worden belicht.

Wie de handschoen voor het Rapport opneemt, zal zeggen dat het slechts richtlijnen trekt, veel mogelijkheid om naar bevind van zaken te handelen gunt, en in de posten, die het kent, zo goed als in de taken die het toedeelt zich nergens van de universaliteit en hogescholen verwijderd. Bovendien is er een zekere aansluiting bij hier en ginds reeds ontwikkelde praktijken. En de groepsorganisatie en de geregeld promotiegang zijn minder nieuw dan sommigen geneigd zijn te denken.

Bedenkingen

Daartegenover plaats ik — wat nog niet zo zwaar hoeft te wegen, al bezit het betekenis — dat in sommige faculteiten de groep een veel geringere rol dan in andere vervullen zal. De commissie heeft hier zelf ook wel weet van, maar er is te dezen niettemin dusdanig verschil tussen a en b wetenschappen, tussen theologie en chemie, tussen wijsbegeerte van het recht en biogenetica, tussen bestudering van het oud-Chinees en röntgendiagnostiek, dat er nadrukkelijk aandacht voor mag worden gevraagd. Dan zijn er de wetenschappelijke individualisten, zij die zich in geen enkel gareel voegen en die naar verhouding veelvuldig onder begaafde academici worden aangetroffen. De commissie stelt verder het gewoon hoogleraarschap voor de senior met leidinggevenden open. Het is uiterst dubieus, om het mild uit te drukken, dat wij met dergelijke hiërarchische figuren gediend waren. Ook rijst de vraag of — wanneer men toch wijzigt — dit levenslang leiderschap — althans tot de emeritering durend — bevallen zal. De geleerde, die niet over de gave van de samenbinding beschikt, bereikt nooit de rang van ordinarius, van gewoon hoogleraar, hetgeen — de salariskwestie niet eens hier bij ingeschakeld — ongelukkig is.

Geen dwangbuis

De bewering, dat het schema voor de loopbaan geen dwangbuis betekent, faalt op een enkel punt. Het doorlopen van een stage is als volstreekte verplichting geconstrueerd. Met het sterk zig-zag verlopen van veler geestelijke ontplooiing is niet gerekend. Er wordt van de afzonderlijke personen te veel

• Vervolg op pag. 8

„WITTE HEI"-CONFERENTIE ARJOS, CHJO EN KVPJG

DE HEI BLOEIDE NIET

De vierde „Witte Hei"-conferentie die vrijdag 1 en zaterdag 2 november werd gehouden door de drie hoofdbesturen van Arjos, CHJO en KVPJG heeft helaas geen resultaten opgeleverd. Dit ondanks de vele moeite die het hoofdbestuur van de Arjos zich heeft getroost om tot een aanvaardbaar en duidelijk compromis te komen.

De bedoeling van de conferentie was gezamenlijk de stukken van de „18" te bespreken en eventueel kritische kanttekeningen bij deze stukken te plaatsen. Daarnaast zou er gediscussieerd moeten worden over wat wij ons in de toekomst van de „18" voorstelden.

Voor de bespreking van het interim-rapport waren een viertal adviescommissies door de drie organisaties samengesteld, die met pre-adviezen voor de conferentie kwamen. Deze pre-adviezen werden op de conferentie in vier secties besproken. Met uitzondering van de sectie die het stuk over de principiële uitgangspunten moest bespreken, kwamen de andere secties tot eensluidende conclusies.

Deze conclusies getuigen van een kritische instelling ten opzichte van het bestaande interim-rapport, dat men op enkele punten nogal vaag vond. Dat wil niet zeggen dat er geen waardering was voor de intentie van het rapport. Integendeel men vond er een aanzet in om te komen tot een vernieuwende politieke opstelling.

Meer moeite

De sectie uitgangspunt leverde meer moeite op. De Arjos voelde geen behoefte om de formulering in het interim-rapport te wijzigen. CHJO en KVPJG wilden echter een modernere en kortere formulering, zo sommige KVPJG-ers dit stuk nog wel wilden handhaven. Ondanks deze verschillen kon men het, zij het met duidelijke nuances, eens worden over een gemeenschappelijke formulering.

Dit eerste resultaat leek een goede aanloop voor een uniforme stellingname. Maar helaas bleek dit een ijdele hoop. Juist over de garanties voor de uitvoering van een program en de mate van samenwerking tussen de drie jongerenorganisaties ontstonden de verschillen.

BETALING ABONNEMENTS- GELD

In de afgelopen weken ontvingen alle abonnees, die het abonnementsgeld over het tweede halfjaar 1968 nog niet hadden betaald, een stortings-acceptgirokaart. De abonnees die over een girorekening beschikken, behoeven slechts hun gironummer in het daarvoor omliggende vakje in te vullen en de kaart te ondertekenen, waarna deze in de gebruikelijke rode of gele giro-enveloppe aan het girokantoor kan worden gezonden. De abonnees die geen giro-rekeninghouder zijn, dienen het op de stortings-acceptgirokaart genoemde bedrag te storten op het postkantoor. Zij kunnen hiervoor deze kaart gebruiken als stortingskaart.

Wij vertrouwen onze abonnees met de toezending van deze kaart van dienst te zijn geweest.

Wij rekenen er gaarne op, dat het abonnementsgeld zo spoedig mogelijk en uitsluitend via deze kaart zal worden voldaan. Degenen, die voor 16 november a.s. nog niet hebben betaald, zullen na die datum een kwitantie aangeboden krijgen, waarbij f 1,- aan incassokosten in rekening moet worden gebracht. Wij nemen aan, dat u dit wilt voorkomen.

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

Het hoofdbestuur van de Arjos had een concept-slotresolutie gemaakt, waarin o.a. stond dat :

— het interim-rapport als aanzet voor een vooruitstrevend beleid goed is, maar dat sommige punten uitdieping vragen en concretere stellingname vereist zijn;

— de paragraaf over inkomens- en vermogensverdeling vereist nu al een nadere uitvoering;

— als de drie partijen tot samenwerking komen, dan moet er overeenstemming zijn over uitgangspunt, program en uitvoering, d.w.z. over de personen die het program gaan uitvoeren en over de partners voor wie men bij het samengaan voorkeur heeft;

— het program dat ons voor ogen staat het best kan worden verwezenlijkt met die partijen, welke kritisch staan t.o.v. de bestaande structuren in de samenleving, zoals nu met name blijkt in de P.v.d.A., P.P.R., en D'66.

De Arjos-resoluties lokte twee andere resoluties uit, een van de CHJO en een van de KVPJG. Deze resoluties verschilden nauwelijks en kwamen er op neer dat de drie jongerenorganisaties naar meer organisatorische samenwerking moesten streven, en tot een gezamenlijk optreden in de „18" moesten komen. Daarnaast vermelden deze resoluties vaak zaken die al in de Arjos-resolutie waren genoemd, zij het dat men de zaken wat vager formuleerde.

Twee punten

Al snel bleek waar de moeilijkheden uit bestonden. Zij zijn samen te vatten in twee punten:

1. CHJO en KVPJG weigerden duidelijk de richting aan te geven door nu, op dit moment duidelijk te zeggen voor welke partners een voorkeur moet worden genoemd voor samenwerking;

2. De Arjos had geen behoefte aan allerlei plannen om tot organisatorische samenwerking te komen, ook al omdat zij zich gebonden wist aan de resolutie van het Partij Convent in mei.

Voor de Arjos bleef het een essentieel punt dat wanneer men kritiek had op het huidige kabinetsbeleid en wanneer men graag naar een andere politieke samenstelling van een kabinet wil, het logisch is dat men dit dan ook concreet aangeeft. Papier is geduldig. Men kan gemakkelijk een progressief program klaar stomen. Maar garanties dat dit program wordt uitgevoerd, moeten er zijn als „testcase", als het bewijs dat men de consequenties van een progressieve opstelling wil aanvaarden. En wij hebben als hoofdbestuur duidelijk willen stellen dat een kritische kijk op de bestaande structuren eerder bij de P.v.d.A. moet worden gezocht dan bij de V.V.D.

Duidelijk bleek ook op de conferentie dat de Arjos enerzijds en de CHJO en KVPJG anderzijds een verschillende visie hebben op de „18". CHJO en KVPJG wensen een snelle totstandkoming van een nauwe samenwerking tussen de drie christelijke partijen, hetgeen men hoge prioriteit geeft. De Arjos legt meer de nadruk op wat zo'n samenwerking politiek te bieden heeft, wat er van terecht komt wanneer het uitgevoerd moet worden en dat het dan geen zaak van lood om oud ijs is met wie de politiek wordt uitgevoerd. Een snel christen-democratisch verbond zou garanties voor een uitvoering in de weg kunnen staan.

Tot tweemaal toe is er, met name van Arjos-zijde, geprobeerd tot een compromis te komen. De eerste keer door haar voorkeur op dit moment voor de P.v.d.A. in de resolutie te laten vallen en slechts te spreken over partijen die kritisch staan t.o.v. de structuur van de samenleving. Maar daar werd dan bij verteld dat de Arjos duidelijk zou maken welke partijen de Arjos daarmee

bedoelt, t.w. P.v.d.A., P.P.R. en D'66 en Dit compromis werd door CHJO en KVPJG verworpen.

Het tweede Arjos-voorstel was, in een eventuele resolutie te vermelden dat men het over uitgangspunt en program eens was geworden en dat men studiec-commissies in zou stellen om tot een nadere concretisering van de programma-punten te komen. Daarnaast dat men het over de techniek van de uitvoering wel eens was maar niet over het aangeven van een richting, in casu het noemen van namen van partijen. Dit compromis-voorstel, ontworpen door de voorzitters en vice-voorzitters van de jongerenorganisaties, werd verworpen door de hoofdbesturen van KVPJG en CHJO, maar aanvaard door de Arjos. De voorzitter van de CHJO noemde het een waterverfachtig compromis dat in strijd was met het prestige van de CHJO.

Hij vergat echter dat hij dit compromis mede had opgesteld.

En als u dan tenslotte nog weet dat voordat het definitief mislukken van de conferentie bekend was, CHJO en KVPJG al met elkaar „bekonkelden" dat zij de Arjos maar links moesten laten liggen, begrijpt u dat wij ons afvragen of de heil van een vruchtbare samenwerking in deze atmosfeer nog wel bloeien kan.

Piet van Tellingen, secr. Arjos

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heer SCHAKEL (A.R.) vroeg aan de minister van Verkeer en Waterstaat:

Kan de minister mededelen of het juist is, dat wijzigingen van het Schepenbesluit en van de Zeevaartdiplomawet worden overwogen?

Indien dit bevestigend beantwoord wordt, kan de minister dan mededelen, waarom tot op heden geen wettelijke regeling is getroffen met betrekking tot de arbeids- en rusttijden op Nederlandse koopvaardij-schepen, zoals door de ambtsvoorganger van de Minister in 1965 werd toegezegd bij gelegenheid van toen tot stand gebrachte wijzigingen in het Schepenbesluit? Is de minister van mening, dat — alvorens wijzigingen in het Schepenbesluit en in de Zeevaartdiplomawet worden aangebracht respectievelijk voorgesteld — een wettelijke regeling met betrekking tot arbeids- en rusttijden op Nederlandse koopvaardij-schepen zowel in sociaal als in veiligheidsopzicht noodzakelijk is?

Is de minister van mening, dat het scheppen van een mogelijkheid om met een geringer aantal bemanningsleden dan thans is voorgeschreven te varen, wettelijke voorschriften met betrekking tot de vakbekwaamheid der lagere bemanningsleden noodzakelijk maakt?

De heren WESTERTERP (K.V.P.), BOERSMA (A.R.P.) en VAN DER MEI (C.H.U.) vroegen de ministers van Landbouw en Visserij, van Economische Zaken en zonder Portefeuille:

Is het juist, dat, gezien de geringe soepelheid in het onderhandelingsmandaat van de E.E.G.-delegatie op de Internationale Suikerconferentie, welke thans plaatsvindt in het kader van de U.N.C.T.A.D. in Genève, ernstig moet worden gevreesd, dat een Internationale Suikerovereenkomst 1968 tot stand komt waarbij de E.E.G. (evenals overigens de U.S.A.) geen deelnemende partij zal zijn en hoe beoordeelt de Regering deze situatie?

Welke initiatieven overweegt de Regering ter zake te nemen?

DE DERDE FASE

Heel veel ouders zullen in de afgelopen weken voldaan hebben aan een oproep, die hen van de kant van de school bereikte, hun handtekening te zetten onder een „petitionnement". Zij zullen aan dat verzoek zelfs graag voldaan hebben. Want het ging om een goede zaak. Het ging er om, dat hun kinderen les krijgen in minder volle klassen.

Al tien jaar geleden hebben regering en volksvertegenwoordiging besloten, dat de leerlingenschaal verlaagd zou worden. In drie fasen.

De eerste werd een feit in 1963, de tweede fase in 1965. Nu nog de derde. Maar het leek of er een hindernis gekomen was. De invoering van de Mammoetwet in 1968 is een kostbare zaak. Zou dat een verdere verlaging van de leerlingenschaal tegenhouden?

Het petitionnement bedoelde te zeggen, dat dat niet moest.

EEN BEGIN

Inderdaad is er voor tal van zaken bij het onderwijs veel geld nodig. Niettemin hebben minister Veringa en staatssecretaris Grosheide besloten een begin te maken met de verbetering van de klassensituatie bij het kleuter- en basisonderwijs.

Per 1 augustus zullen de zogenaamde margetallen bij het kleuteronderwijs vervallen. De klassennorm is wel 40, maar een volgende leidster wordt pas verhoogd, wanneer dit getal met 6, 8 of 10 kinderen (al naar de grootte van de school) wordt overschreden. Deze margetallen vervallen per 1 augustus. Dan is het dus inderdaad 40.

Voor de eerste klas van de lagere school wordt de splitsing (per 1 augustus) verlegt van 45 naar 40, zodat een eerste klas niet meer dan 39 leerlingen mag tellen. Dit als aanloop voor de bovengenoemde derde fase.

DE POLSSTOK

De Anof waarin de drie grote onderwijsorganisaties samenwerken, wil meer. De nieuwe maatregelen moeten, zo meent zij, op 1 januari ingaan. En op 1 augustus moet weer een stap verder gedaan worden. Dat kost in 1969 24 miljoen meer. Dat was nu deze week geen eenvoudige zaak voor de Tweede Kamer. Want op zichzelf zijn deze verlangens niet onredelijk.

Maar tegelijk lag b.v. bij de Kamer een dringende vraag van de mavo (ulo)-hoofden aan hun redelijke verlangens aandacht te geven.

Want in vergelijking met andere schoolleiders is hun positie bepaald ongunstig, wat administratieve en andere hulp betreft. En, om nog iets te noemen, al in februari 1967 nam de Kamer eenstemmig een motie aan, waarin de noodzaak werd uitgesproken de onderwijsopleiding te verbeteren (door een zogenaamde „ongedeelde opleiding").

Zo zijn er wensen en verlangens te over bij het onderwijs. En nog redelijke ook.

Maar de financiële polsstok is niet langer dan hij is. 63 miljoen kon de staatssecretaris bestemen voor „nieuwe uitgaven". Die had mr. Grosheide naar beste weten eerlijk verdeeld. In de Kamer bestond daar ook wel begrip voor. Dat betekent voor de scholen enig uitstel.

Maar dat is geen afstel. Per 1 augustus 1969 komt in ieder geval de eerste aanzet. En dat moet dan doorlopen. Dat is blijken de woorden van minister-president De Jong ook de bedoeling van de regering.

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

In de Noordoostpolder en
Oostelijk Flevoland

bouwden wij reeds vele kerken, scholen en boerderijen

**N.V. GEBR. SALVERDA
AANNEMERSBEDRIJF**

T HARDE - BOVENWEG 7 - TELEFOON 05255 - 253

N.V. Staalsteiger „Gelria“ - Nijmegen

ROGGEWEG 13 - POSTBUS 126 - TELEFOON 53198

**Complete roestvrije
steigerwerken**

Specialiteit: MET VASTE WIGGEN!

Oosterhof's Aannemersbedrijf

GRIJPSKERK — LEEUWARDEN

**WEGEN,
GROND- EN WATERWERKEN**

Voor betere beton

N.V. SCHOKBETON

FABRIEKEN TE ZWIJNDRECHT,
KAMPEN, ELBURG EN VIANEN.
BOUWBEDRIJF TE ZEIST.

F. VINK & ZOON

Aannemersbedrijf

Telefoon 01827 - 2261

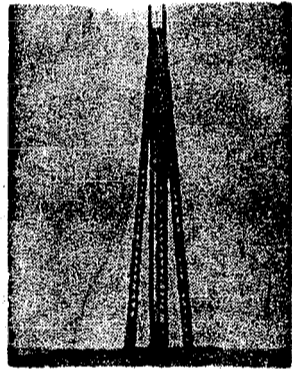
KERKLAAN 9

MOORDRECHT

**FA. H. MANSCHOT
& ZONEN**

Aannemers van
HEIWERKEN
Telefoon 03474-269
LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien
met stoomblokken van 2000
tot 8000 kg.

GRONDBOORBEDRIJF

EMMEN
Telef. 05910-12493

WESSEMIUS N.V.

GRONDBORINGEN - BRONBEMALINGEN
NORTONPUTTEN - WATERVOORZIENINGEN

**Houthandel en kistenfabriek
MEILINK N.V.**

BORCULO - Hofstraat 10 ZUTPHEN - Marsweg 19
Telefoon 05457 - 1561 Telefoon 05750 - 3748

Houtzagerij - Houthandel - Kistenfabriek

**JAN LINGEN'S
BETONINDUSTRIE N.V.**

Veerdam 29 - Telefoon (01850) 50123 - 50134
PAPENDRECHT

Aannemersbedrijf

GEBR. HAKKERS

- Handel in hijsmaterialen, riet en teen
- Rietmattenfabriek
- Hoepelmakerijen

WERKENDAM — TELEFOON 514

Betonfabriek DEN BOER

NIEUW-LEKKERLAND - Zuid-Holland
OPGERICHT 1883

N.V. AANNEMERS- EN HANDELSBEDRIJF

VAN OORD

Hoogstraat 73a - Telefoon 444 - Werkendam
Rijswerken - Grondwerken - Asfaltwerken

HET BEELD DER VADEREN

ARSOLRADEN

De aankondiging van de revolutie in Nederland door Troelstra op 11 november 1918 culmineerde in de mededeling, dat er een raad van arbeiders en soldaten zou worden gevormd, die het gezag in Nederland zou overnemen.

Dat was geheel naar het Duitse voorbeeld. In Duitsland is het begonnen bij de marine. En gewapende matrozen en soldaten zijn toen landinwaarts getrokken, om in elke stad de stoot te geven tot de vorming van een arsol-raad, een raad van arbeiders en soldaten. En als die raad dan was gevormd, dan nam hij de macht in de stad over.

Wij hebben uit een verslag van de gang van zaken een gedeelte geknipt om te doen zien, hoe gemakkelijk dat in Duitsland ging. Het bericht is uit Kassel:

„Vanochtend kregen de vertegenwoordigers van de voorlopige arbeiders- en soldatenraad bericht van de

eerste burgemeester, dat hij en het gemeentebestuur zich naar de wensen van de te vormen arsol-raad schikken. Ditzelfde verklaarde de hoofdcommissaris van politie. De openbare veiligheidsdienst wordt van nu af aan uit naam van deze arsol-raad uitgeoefend. Op het plaatsvervangende militaire commando in Kassel verklaarde de chef van de staf zich bereid, ter voorkoming van bloedvergieten het militaire gezag in Kassel tezamen met de arsol-raad uit te oefenen”.

In andere steden ging het evenzo. De militaire commandanten van de vesting Keulen beschikte slechts over twee compagnieën en stelde ze ter beschikking van de Keulse arsol-raad, die met behulp van deze troepen de orde handhaafde.

Niemand in Duitsland nam het openlijk op voor het oude bewind en de keizer vluchtte naar Nederland. En, Troelstra dacht, dat het in Nederland op dezelfde manier zou gaan, óók door middel van raden van arbeiders en soldaten, die vanaf hun oprichting het hoogste gezag in handen zouden nemen.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

N.V.S.H.

De N.V.S.H. hield op 26 oktober haar congres. Een artikel daarover in De Volkskrant begint aldus:

„De dag van vandaag kon wel eens een van de belangrijkste dagen in de historie van de NVSH worden. Vandaag gaat de vereniging in de inspirerende omgeving van de Rotterdamse dierentuin beslissen over haar toekomst.”

Een Frans spreekwoord zegt: „Na de liefde is het dier verdrietig”. Kwam de trouwerende N.V.S.H. soms daarom in genoemde omgeving bijeen?

WOONRUIMTE

Han Mulder had in „Het Parool” een gesprek met de heer J. van den Berg (Jan Kwak) in verband met zijn rol in een televisiefilm van de K.R.O. De interviewer schrijft o.a.:

„Zijn domicilie is het logement De Kort, op de hoek van de Prinsengracht en de Elandsstraat. Een grauwe behuizing, waar Coby Kordaat de scepter zwaait over een kleine zestig, merendeels hoogbejaarde alleenstaande mannen. Een groot deel van hen is de hele dag in één van de tijdelijk tot woonkamer dienende slaapzalen, zwijgend of kaartend bijeen. Jan Kwak deelt zijn kamer met elf anderen. Hij heeft een klerenkast in het gangpadje tussen zijn bed en dat van zijn buurman. Er kan nauwelijks een stoel staan”.

Voor wie mocht denken, dat het allemaal botertje tot de boom is in ons land.
Er valt nog heel wat te veranderen en te vernieuwen.

NON

Het onderstaande stond in Trouw:

„Zij draagt mantelkostuums, nylonkousen en schoenen met hoge hakken en laat zich in diplomatieke kringen bij voorkeur „madame” of „professor” noemen in plaats van zuster Ghislaine Roquet. Zij is de eerste non, die afgevaardigd is naar de algemene vergade-

ring van de V.N. Zuster Ghislaine, die de 23ste algemene vergadering van de VN bijwoont als afgevaardigde van Canada, is van mening, dat de nonnen evenals de negers, worden gediscrimineerd, de negers om hun huidskleur, de nonnen om haar gewaad.”

Zelf zegt zij:

„Wij worden geacht, allemaal van dezelfde snit te zijn, welnu, dat is niet zo en men moet leren, dat ook nonnen individuen zijn met persoonlijke eigenschappen evenals ieder ander.”

Minder argeloos dan de vliegende non, maar wel modern en pittig!

LEIDEN

De fractie-voorzitter van de V.V.D. in de Eerste Kamer, mr. H. van Riel werd in Vrij Nederland geïnterviewd door J. van de Berg. De V.V.D.-big boss deed o.a. deze uitspraak:

„Als ze mij morgen leider zouden maken van de linkse beweging in Nederland, zou ik er heel wat meer van terechtbrengen dan nu gebeurt.”

Van ons hoeft het niet. Leider Van Riel gaat nu al voldoende voor lijder door.

HUIS

In Heiloo is geharrewar over de vraag of de nieuwe burgemeesterswoning voor mevrouw Corver-Van Haften groot genoeg en voldoende representatief is (de bungalow heeft beneden een oppervlakte van circa 70 m²). Architect W. Keesom zegt — blijkens Vrij Nederland — o.a. dit over deze zaak:

„Het is zo verschikkelijk belangrijk voor wie je bouwt. Verder ga ik maar niet. De conclusie is zo naar.”

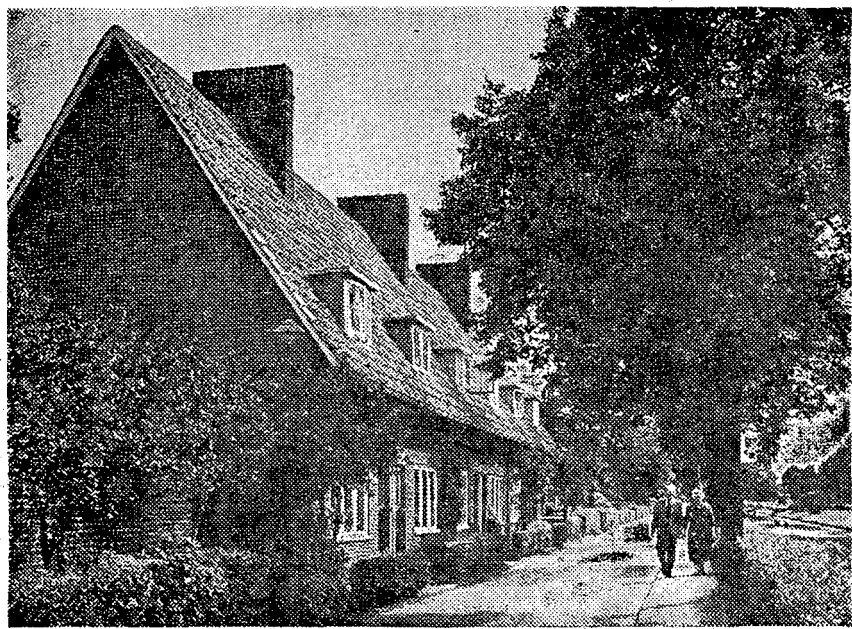
En:

„Er zijn maar weinig mensen die begrijpen, dat de schoonheid in het eenvoudige zit. Een bungalow moet geen klatergoud zijn.”

De Spreukendichter zei het reeds: „Door wijsheid wordt een huis gebouwd”.

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

Actieve beleving van het burger-zijn.

SCHEMATISCH gezien kunnen wij in Nederland twee velden van bestuursproblematiek onderscheiden. De bestuursvormen rondom de grote en grotere steden en die in de plattelandgebieden.

Stedelijk gebied

Door de lange praktijk van incidentele grenswijzigingen en annexaties als de stad in ruimtemoeilijkheden geraakte is de ongelijkmatige groei van de Nederlandse gemeenten versterkt. Een grote gemeente groeit sterker dan een kleine. De grote is daardoor eerder aan zijn grenzen. Door de annexatie groeit ze in versneld tempo verder. Zo treedt er in de omgeving van de steden een zekere polarisatie op. De grote worden groter, de kleinen worden in verhouding tot de grote kleiner.

Langzamerhand begint men allerwegen in te zien, dat deze politiek voor de grootste steden niet meer opgaat. Deze worden dermate omvangrijk, dat de apparaten te groot worden en daardoor moeilijk beheersbaar. Met name geldt dit in de sfeer van de uitvoering van taken waardoor de burger rechtstreeks in zijn belang getroffen wordt: sociale zaken, dienstplichtzaken, het onderhoud van straten en plantsoenen in de directe omgeving van de woning etc. Voor het plannen en uitvoeren van zeer grote werken kan een gemeente eigenlijk nauwelijks groot genoeg zijn. Ook, en met name geldt dit voor het stimuleren van industrialisatie en werkgelegenheid. De bevordering van de economische ontwikkeling eist een zeer krachtig bestuur, dat beschikt over specialisten van zeer hoge kwaliteit.

Daarom is het te begrijpen, dat de regering de politiek voert, dat de middelgrote steden de mogelijkheid moet worden geboden om meer inwoners te verzamelen om zodoende te kunnen beschikken over meer financiële middelen om een stimulerend apparaat te kunnen bieden. Gelijke overwegingen gelden voor het stimuleren van een aantrekkelijk woon- en leefklimaat: een grote gemeente heeft meer mogelijkheden om een schouwburg te runnen, de beroepsvoetbalclub van een goede speelgelegenheid te voorzien, musea te onderhouden en dergelijke.

Deze overwegingen zijn zeer respectabel, zij zijn echter niet duidelijk als men de regering ook bij herhaling hoort verklaren, dat pas in uiterste noodzaak overgegaan mag worden tot een annexatie en dit om reden, dat anders de gezonde relatie tussen bestuurders en bestuurden zou worden aangetast. Ik dacht, dat dit niet opging. Als een plaats van 10.000 inwoners in stand moet worden gehouden omwille van een goede relatie, dan vraag ik mij wel af, hoe slecht die dan is in een gemeente van 100.000 inwoners.

Door de zeer ongelijke omvang van onze Nederlandse gemeenten zijn wij voor wat betreft de mogelijkheden voor het creëren van een goede relatie tussen overheid en burger kennelijk in een zeer verschillende positie. Recent bestuurs-wetenschappelijk onderzoek aan de Vrije Universiteit bevestigt deze mening. In gemeenten groter dan ongeveer 30.000 inwoners, neemt de actieve beleving van het burger-zijn af. Dit kan volgens de resultaten van hetzelfde onderzoek niet geweten worden aan de verschillende

DE ORGANISATIE VAN HET PLAATSELIJK BESTUUR 2

DOOR
DRS. H. VAN RULLER

soorten mensen die de kleine en de grote gemeenten bewonen, want in grote en kleine gemeenten verschilt de wens om een goed burger te zijn niet of nauwelijks. De omvang belet kennelijk voor de doorsnee gewone man het deelnemen aan het plaatselijk politieke proces. Wij moeten dus concluderen, dat de mogelijkheden tot het beleven van burgerschap ten offer vallen aan de wens bepaalde gebieden tot grotere ontwikkeling te brengen. Bij de afweging van belangen kan dit een juiste keuze zijn. Is zij echter nodig? Daarop zullen wij na een globale beschouwing van het bestuur ten plattelande nader ingaan.

Plattelandsgedebied

De gemeentelijke indeling in Nederland op het platteland verschilt nogal. Er zijn streken waar men vanouds gemeenten kent, die vaak vele woonkernen omvatten (Friesland, Drente) er zijn echter ook gebieden, waar het regel is, dat één woonkern een gemeente vormt (Limburg, Zuid-Holland). Is er in het gebied rondom de grote stad steeds een apparaat aanwezig dat bepaalde „trekpaard-functies“ kan vervullen, in plattelandstreken is dit veelal niet het geval. Geen van de gemeenten is in staat om de specialisten te leveren voor de begeleiding en stimulering van een moderne ontwikkeling.

De regering heeft tot beleidslijn, dat in dergelijke gebieden, gemeentelijke herindelingen moeten worden doorgevoerd die leiden tot grotere gemeenten. De praktijk leert, dat dit gemeenten zijn van tussen 5.000 en 15.000 inwoners. Gezien in het beeld van bovengenoemde onderzoeksresultaten, een gunstige omvang. Zijn deze gemeenten echter in staat om de opgesomde grote taken op het gebied van economische stimulering en culturele ontwikkeling te vervullen? Kunnen deze gemeenten zelfstandig de nodige deskundigen opbrengen om een leefklimaat te verkrijgen dat het platteland niet al te zeer achter stelt bij de stedelijke gebieden? Op basis van hetzelfde regeringsbeleid moeten wij to. de conclusie komen, dat dit niet het geval is.

Er gaan in Nederland stemmen op om dan maar gemeenten te vormen van

50.000 en meer inwoners ten plattelande. Ik dacht dat hierbij vergeten werd, dat de afstand toch een grote rol speelt. Wij moeten dan met name weer wijzen op de gemeentelijke taken die direct verband houden met het persoonlijk leven van de burger. Inderdaad zijn velen voorzien van een 'auto. Maar juist zij, die van de overheid in het kleine afhankelijk zijn, hebben behoefte aan een bestuursapparaat niet ver van hun woning.

In dit verband mogen wij ook niet vergeten, dat inderdaad vele taken efficiënt kunnen gebeuren bij een bevolkingsomvang van 50.000, maar dat voor bepaalde taken (brandweer, openbaar vervoer, gezondheidsdienst, ontwikkelingsprogrammering, bepaalde vormen van onderwijs, etc.) deze toch weer te klein is. Hiertegen kan dan weer worden opgemerkt, dat het ingrijpen van de overheid in een in hoofdzaak agrarisch gebied minder intensief is en dus een minder gespecialiseerd apparaat eist, dan bijvoorbeeld industriegebieden.

Het gewest

Het beleid van de regering is er op gericht, om met name in de gebieden grenzend aan de zeer grote steden, geen verdere annexaties meer door te voeren. Daar kiest men voor het gewest: een bovengemeentelijk orgaan.

Niet dat daarmee alle problemen de wereld uit zijn. De huidige machtsstrijd tussen Rijnmond en Rotterdam toont wel anders. Toch is het gewest, het district, het bovengemeentelijk orgaan een oplossing waar ik met klem de aandacht op zou willen vestigen. Overal in den lande, zien wij de gemeenten in meer of mindere mate elkaar opzoeken. Het leven is in dit opzicht kennelijk weer sterker dan de leer.

De maatschappelijke ontwikkeling eist en het bestuur reageert. Zowel in plattelandsgedebieden als in stedelijke gebieden ontstaan respectievelijk streekgewesten en stadsgewesten, die in opbouw en structuur niet veel verschillen. Wel verschilt de omvang van de bevoegdheden die de gewesten verkrijgen. Ik acht dit een heel goede ontwikkeling. Het moet echter scherp worden afgevoerd, dat de regering bij de vorming van deze gewesten geen leiding geeft. Wij verkeren in een periode van bestuursreorganisatie. De aanwezigheid van een harmonisch bestuursapparaat, is een onvoorwaardelijke voorwaarde voor een juiste uitvoering van de taak van de overheid in haar totaliteit. De inrichting van het bestuursapparaat is vanouds en met name in een tijd van overgang een grote verantwoordelijkheid van de nationale regering. Zij mag geen afwachtende houding aannemen. Ieder die met bestuursreorganisatie te maken heeft, weet hoe de machtsfactoren hier een rol spelen. Door slechts incidentele maatregelen te nemen, geeft men volop mogelijkheden voor het sauveren van particuliere belangen. Het lijkt verstandiger te kiezen voor een doelbewust nationaal beleid van bestuursvorming, waarbij niet alleen de grenzen herzien worden, maar ook de bevoegdheden in het geding moeten zijn.

Voegt men de hiervoor gemaakte opmerkingen tezamen, dan volgt daaruit dat wij moeten komen tot een basis van goed gefundeerde onderzoeken nationaal beleid dat aansluit op de behoeften die men in de bestuurlijke wereld zelf voelt. Men zoekt een gewestelijke indeling, welnu, die moet van bovenaf globaal voorgeschreven en gestimuleerd worden. Op deze oplossing al te diep ingaan, zou op deze plaats niet passen. Slechts een paar stellingen.

a. De maximale omvang voor wat betreft het aantal inwoners van een gewest is een betrekkelijk onbelangrijke maat. Tot de taak van het gewest moet behoren het stimuleren en begeleiden van de economische ontwikkeling van het gebied, de ruimtelijke ordening, het verzorgen van wat men in het algemeen de centrumfunctie noemt (schouwburg, stadion, museum, middelbare en hogere onderwijsfaciliteiten etc.). Het gewest kan niet groot genoeg zijn. Het verdient aanbeveling het gebied geografisch, sociaal en economische eenheid te doen zijn. De minimale omvang van een district, zal in geen geval minder dan ongeveer 75.000 inwoners mogen bedragen.

b. Het vormen van gewesten sluit een gemeentelijke herindeling niet uit. De

stoeipartij tussen Rotterdam en Rijnmond leert dat Rotterdam het apparaat van een gewest heeft. Het is dan ook een onverstandige zaak, een gemeente met een dergelijke omvang binnen een weinig groter gewest te laten voortbestaan. Dit sluit aan bij de wil tot decentralisatie bij de bevolking (niet bij de bestuurders en niet bij het bestuurlijk apparaat). Burgemeester Thomassen had gelijk, toen hij zei: „Rijnmond moet Rotterdam worden, en Rotterdam Rijnmond“. Het complement van deze bewering is een opsplitsing van Rotterdam in wijkbesturen (gemeenten) met reële bevoegdheden en een apparaat. De heer Thomassen zag de noodzaak daartoe enige jaren geleden ook. Hoe hij er nu over denkt, weet ik niet. Gelijke overwegingen gelden voor het stedelijk gebied van Amsterdam en wellicht van Den Haag.

c. De minimale omvang van de gemeenten in een gewest is van weinig belang. De bevolkingsdichtheid in het desbetreffende gebied is van groot belang, omdat de afstand van woning tot bestuurscentrum niet al te groot mag worden. Vast staat naar mijn overtuiging, dat eenheden van 10.000 à 15.000 op zijn minst nodig zijn. In stedelijke gebieden is er naar mijn mening geen bezwaar tegen gemeenten van 100.000 à 150.000 inwoners te streven. Juist bij het hanteren van deze getallen, dient voorzichtigheid betracht te worden. Er is op dit punt weinig wetenschappelijk onderzoek verricht, en het stellen van een min of meer absolute grens is in ieder geval fout (de beruchte regel, dat gemeenten onder de 2.000 inwoners zouden moeten verdwijnen, is daarvan een voorbeeld). Geen gebied is gelijk. Dit verhindert overigens niet, met consistente beleidslijnen te werken, die het parlement moet goedkeuren.

d. Het gewest moet zoveel mogelijk aan de gemeenten overlaten, op gelijke wijze als ook de provincie dit nu doet. De provincie heeft echter de begeleiding van urbanisatie en industrialisatie niet op zich genomen. Een reden daarvoor kan het feit zijn, dat zij ook een keurende taak heeft en dat het spelen van rechter in eigen zaak niet graag gezien wordt.

Persoonlijk zou ik voor afschaffing van de provincie willen pleiten, omdat vier bestuurslagen te veel is. De drogreden, die nu in bestuurlijke kring de ronde doet, dat het mogelijk zou zijn een gewest te stichten dat geen vierde bestuurslaag zou vormen, is gelukkig door Rijnmond en Rotterdam scherp in het licht gesteld. In sommige gevallen, zou de provincie samen kunnen vallen met het gewest, bijvoorbeeld Friesland.

e. Het gewest dient uitgerust te zijn met een volledig democratisch instrumentarium. Gezien de ruime taak die het gewest wordt toebedacht, is dit uiteraard noodzakelijk. Per man één stem; one man, one vote. Dit betekent geen trapsgewijze verkiezing van de gewestelijke raad.

f. De taak van het gewest, de taak van de gemeenten gelegen in het gewest en de verhouding tussen beide behoort inhoudelijk zo weinig mogelijk van bovenaf geregeld te worden. In de eerste plaats kan men dit niet los zien van het bestaande in een bepaalde streek, nergens begint men met een schone lei. Bij het precies afbakenen van taken, is het gevaar van verstarring en het opwerpen van competentie-kwesties zeer groot. De taak van het gewest zal met name afhangen van de fase en de aard van de economische ontwikkeling in een bepaald gebied.

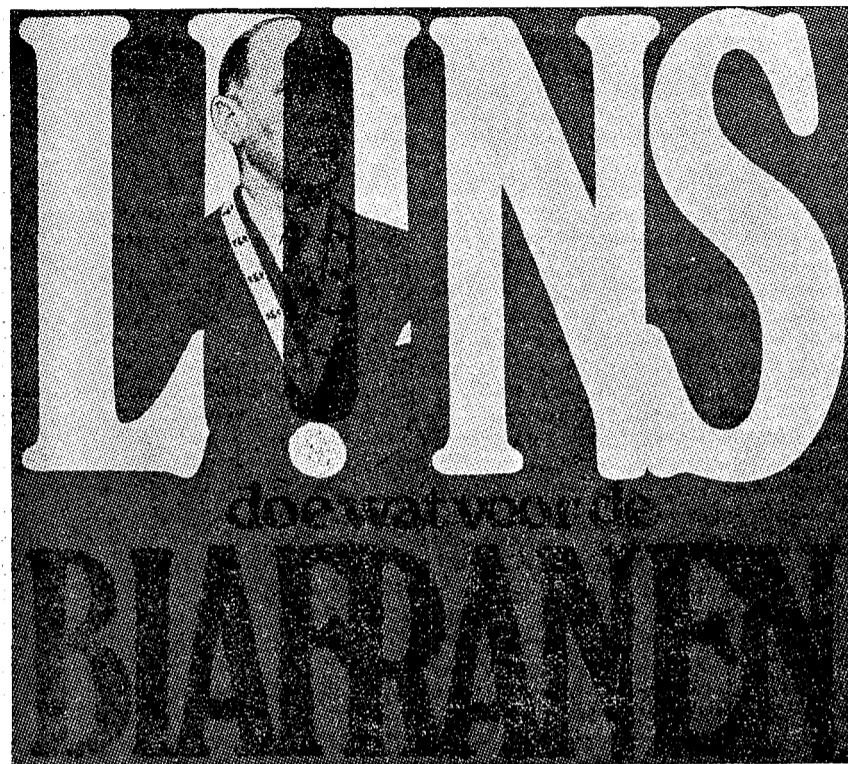
Men heeft mij gevraagd te voorspellen bij welk aantal gemeenten wij zouden uitkomen.

Het enige wat ik zou willen doen, is het uiten van een politieke wens: de vorming op betrekkelijk korte termijn van een beleid voor een bestuurlijke reorganisatie, die leidt tot een globale gewestelijke indeling. Mocht dit gebeuren, dan verwacht ik 30 à 50 gewesten, bevattende 500 à 600 gemeenten. De toenemende onrust op het bestuurlijke terrein zou door een dergelijke maatregel in belangrijke mate kunnen afnemen. Het heeft nu zin, te vechten tot het uiterste. Staat eenmaal een nationaal beleid vast, dan richt men daarop zijn leven in. Voor vele bestuurders en ambtenaren zou dit een goede zaak zijn.

In het eerste artikel van drs. Van Ruller in N.G. van 26 okt. zijn in de vierde kolom in het vet gedrukte stukje naast de foto twee regels uitgevallen. Achter spelen in de derde regel moest volgen: De bestuurlijke planning behoort echter niet op te gaan in ruimtelijke ordening. Andere factoren moeten een rol spelen, enz.

WIJ JONGEREN - HET GEWETEN

HANDTEKENINGENACTIE VOOR VREDE IN BIAFRA

„Wij, jongeren van Nederland, hebben gehoord van de massamoorden en deportaties in de jaren 1940-1945. Het vervult ons met afschuw, maar wij waren er niet bij betrokken en wij voelen ons er niet verantwoordelijk voor.

Het wereldgeweten heeft deze wandaden veroordeeld in Neurenberg en Tokio.

Wij, de jongeren van Nederland, horen dagelijks van de wanhoop en ellende in Nigeria en zien er de indringende beelden van. Het vervult ons met afschuw; wij zijn er wel bij betrokken en voelen ons er wel verantwoordelijk voor. Maar het wereldgeweten zwijgt.

Wij, de jongeren van Nederland, voelen ons hierdoor beschaamd en teleurgesteld. Wij doen een beroep op de Nederlandse Regering, bij de wereldorganisaties stappen te ondernemen die moeten leiden tot het beëindigen van deze onmenselijke toestanden.

Wij, de jongeren van Nederland, voelen het als onze plicht dit beroep te richten tot de Nederlandse Regering, die medeverantwoordelijkheid draagt voor de wereld van vandaag, waar wij morgen in moeten leven”.

Deze brief hebben de leerlingen van de scholengemeenschap Hugo de Groot in Rotterdam gestuurd aan de middelbare scholen in Nederland met het verzoek, als men het met de strekking eens was, handteke-

ningen te verzamelen en die zo snel mogelijk te sturen naar de scholengemeenschap Hugo de Groot, Nachtegaalplein 55 in Rotterdam.

Zoals uit de brief blijkt, voelen de jongeren zich sterk betrokken bij de ellende, die er door de oorlog in Nigeria is ontstaan, terwijl er in feite weinig gebeurt om hieraan iets te veranderen.

De verzamelde handtekeningen, zouden vrijdag 8 november worden aangeboden aan mr. F. J. F. M. van Thiel, voorzitter van de Tweede Kamer, met het verzoek, de lijsten aan minister Luns door te geven.

De actie van de Rotterdamse scholengemeenschap is gevolgd door een „Algemene handtekeningenactie Vrede in Biafra” in Amsterdam. Deze algemene actie wil uiting geven aan de toenemende ongerustheid van het hele Nederlandse volk over de zeer beperkte maatregelen die de Nederlandse regering tot nu toe heeft genomen inzake de kwestie Biafra.

Men meent dat de minister van Buitenlandse Zaken, in samenwerking met zijn collega's van andere wettelijke landen iets zou kunnen ondernemen, om het conflict in Nigeria te beëindigen.

De actie wordt dan ook begeleid met een groot affiche, hierboven afgedrukt, dat vermeldt: „Luns, doe iets voor de Biafranen, maar gauw, elke dag zijn er 10.000 minder”. Via het affiche wordt iedereen op-

DE WEEK ROND

- 28 oktober:** Alles best en wel: protesteren, ageren, demonstreren, bezetting van universiteitsgebouwen — als de studenten maar niet vergeten dat ze ook nog moeten (mogen) studeren. En dat zij, democraten als ze zeggen te zijn, de nodige vrijheid, die ze voor zichzelf opeisen, ook aan anderen laten. Zo is het dan toch ook nog eens een keer.
- 29 oktober:** U weet het wel: de mystici van deze tijd zijn yogi's en gitaarspelers. Vraag het onze jongeren maar! Vooral de yogi's met hun wetenschap over de vernieuwende kracht van het levensbeginsel „prana”. Het klinkt alsof het de ontdekking is van de lang gezochte bron van de eeuwige jeugd. Als je het op de keper beschouwt zijn tien diepe kniebuigingen 'smorgens in de slaapkamer voor het open raam van hetzelfde niveau als u het mij vraagt.
- 30 oktober:** Men zou zo denken dat mensen met een universitaire opleiding in deze tijd haast niet werkloos kunnen zijn. Minister Roolvink, zelf niet universitair gevormd, heeft het eens uit laten zoeken. Mis — bijna 300 doctorandi zijn al maanden zonder werk. Zou het aan de maatschappij liggen, of aan deze dames en heren zelf dat zij geen plaats kunnen vinden? Wij zouden het graag eens weten.
- 31 oktober:** Weer gaat een interessant en boeiend beroep, althans voor de omstanders, de mist in. De hoefsmeden zijn nu aan de beurt. In 1975 zullen er hooguit 200—300 vakmensen nog maar werk hebben. Men zal nu al vast maatregelen moeten nemen om de hoefstal met bijbehoren onder te brengen in het openlucht museum te Arnhem. Nietwaar: vooruitzien eer het te laat is.
- 1 november:** Er is weer een boek verschenen van een jonge man — 26 jaar en student — dat zich plezierig lezen laat: Gastarbeiders - Lastarbeiders. Maar dat is dan ook het enige. Voor het overige is het oudbakken nieuws hier en daar gelardeerd met houwen en snauwen aan het adres van de vakbonden, de kerken, de overheden en de Kamerleden. De schrijver verwacht dan ook de nodige rellen. Enfin, wij komen ook dit wel weer te boven.
- 2 november:** Om nooit te vergeten: bij de Amerikaanse bombardementen vanaf augustus 1964 op Noord-Vietnam is een groter gewicht aan bommen geworpen dan in de tweede wereldoorlog op Hitler-Duitsland. Om over verloren mensenlevens maar te zwijgen. Welk deel van de wereld is nu aan de beurt?

geroepen om aan één van de fractieleiders in de Tweede Kamer of aan de Kamervoorzitter, individueel of per groep, briefkaarten te sturen onder vermelding van: „Luns, doe iets voor de Biafranen”.

De bedoeling is, dat de fractievoorzitters deze briefkaarten aan minister Luns ter hand stellen.

De A.S.V.A en de Nederlandse Studentenraad hebben de, door de middelbare scholen gestarte actie, verder uitgebouwd onder de studenten en ook de kweekscholen doen mee.

Materiële hulp alleen is niet voldoende om de nood in Biafra te lenigen. Boven aan het affiche van de handtekeningenactie staat dan ook:

„Excellentie, melkpoeder en bloedplasma zijn goed, maar niet genoeg. Er is diplomatiek initiatief nodig om een eind te maken aan de ellende in Biafra. Wij verzoeken u dringend stappen te doen”.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra
(voorzitter), G. J. H. Griffioen, G.
A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet,
J. W. Ooms, mevr. C. M. Ton-
kens-Kaajan

Adres van redactie
en administratie:
Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:
f 6.— per half jaar
Giro 89673 ten name van de A.R.
Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:
f 6.— per jr Losse verkoop f 0,30

„MIETRA” transporteurs enz.
„MIEDEMA”-landbouwwagens. enz.

Vraagt vrijblijvend telefonisch schriftelijk of
persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek
aan ons bedrijf

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM, FRIESLAND TELEFOON 05173 - 541

Visser Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - Beverwijk - Tel. (02510) 25244

Gevestigd sinds 1919

**Getron Handels- en
Transportonderneming**

VIERAMBACHTENKADE 6 - SPLJKENISSE
Telefoon 01880 - 2929, 2876.

Binnenlandse en internationale transporten.
Partijgoederen - zwaar transport, verhuizingen.

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennepe
02526-2541

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, nr. 46

16 november 1968

ROTTERDAM

De A.R. Tweede Kamerfractie heeft een bezoek aan Rotterdam gebracht. De grootste haven van de wereld heeft op de parlementariërs de nodige indruk gemaakt. Zie pagina 4.

REVOLUTIE?

Op pagina 5 staat het tweede artikel van prof. dr. C. van der Woude over de theologie der revolutie.

SOVJET-PERS

De Russische kranten schenken ook wel eens aandacht aan Nederland. Hoe zij Holland, zoals zij ons land consequent noemen, zien kunt u lezen op pagina 7.

EERSTE KAMER

De senaat heeft de verhoging van de schadeloosstelling van de Tweede Kamerleden goedgekeurd. Maar er waren bezwaren. Lees pagina 8.

VERANTWOORDELIJK

Hoe staan werkgevers en werknemers tegenover meer verantwoordelijkheid voor de arbeider in het bedrijf. Zie pagina 9 waar prof. dr. W. Albada het rapport bespreekt dat drs. J. J. Ramondt schreef in opdracht van de 50-jarige V.P.C.W.

WAARVOOR?

Op pagina 11 vraagt mr. J. Hollander zich of waarvoor een politieke partij dient. De bedoeling is dat meer mensen zich met deze vraag bezig houden.

BESPAART U ZICH EEN GULDEN

Op het partijsecretariaat liggen de kwitanties over het tweede halfjaar 1968 gereed.

Deze zullen in de loop van de volgende week ter incassering worden afgegeven.

Dit betekent, dat door u f 1,— aan incassokosten in rekening dient te worden gebracht.

Dit bedrag kunt u zich besparen door per omgaande het nog door u verschuldigde bedrag ad f 6,— over te schrijven op postgirorekening 89673 van de A.R. Partij-Stichting, dr. Kuiperstraat 3 te 's-Gravenhage.

Op uw medewerking wordt gaarne gerekend.

Ernesto Cardenal PROTEST ACHTER PRIKKELDRAAD

Met een nawoord van dr. J. J. Buskes. Deze psalmen van de dichter Cardenal werden in korte tijd de rode catechismus van de jonge generatie in Latijns-Amerika. Een levend document: Cardenal protesteert, bidt, vloekt, dankt en eist.

Gebrocheerd f 8,90.

Verkrijgbaar in de boekhandel

Uitgave van W. TEN HAVE

Het militaire ingrijpen van de vijf Warschaupactpartners in Tsjechoslowakije op 21 augustus vond plaats drie maanden voor de datum, waarop de communistische wereldconferentie gepland stond.

25 november zou de grote dag zijn, waar de Sowjet-Unie nu al meer dan vier jaar naar toe heeft gewerkt. De „gebeurtenissen in Tsjechoslowakije” hebben echter voorlopig roet in het eten gegooid.

De voorgeschiedenis van deze conferentie en de invloed van Tsjechoslowakije hierop is het onderwerp van dit artikel.

DE COMMUNISTISCHE WERELDCONFERENTIE

DOOR DRS. R. Th. JURRJENS

VAN de veertien aan de macht zijnde communistische partijen kunnen we zeggen dat vijf er op eigen kracht gekomen zijn. Dit zijn de partijen van de Sowjet-Unie, Joegoslavië, China, Noord-Vietnam en Cuba. Acht partijen hebben hun regeringsmacht te danken aan de Sowjet-Unie. Naast die van Buiten-Mongolië en Noord-Korea vallen hier alle partijen onder de landen, die partner zijn van de Sowjet-Unie in het Warschaupact. Dit zijn Polen, de DDR, Tsjechoslowakije, Hongarije, Roemenië en Bulgarije. In het veertiende land, Albanië, was het succes van de partij vooral een gevolg van de successen van de partizanen in het naburige Joegoslavië.

Het socialistische wereldstelsel

Voor Moskou — en daarmee voor het wereldcommunisme — had het op eigen kracht bereiken van de regeringsmacht door nog vier communistische partijen verstrekkende gevolgen. De termen Titoïsme, Maoïsme en Castrisme zijn maar al te bekend als varianten op het Leninisme (en wellicht krijgen we na een vrede in Vietnam nog eens te maken met een Hoïsme). In het communistische denken is er echter geen ruimte voor het westerse „agreement to disagree”.

Wanneer het program van de communistische partij van de Sowjet-Unie van 1961 het socialistische wereldstelsel omschrijft als „een sociale, economische en politieke gemeenschap van vrije, soevereine volken, die op weg zijn naar het socialisme en communisme en verenigd zijn door hun gemeenschappelijke belangen en doeleinden en door de hechte banden van de internationale socialistische solidariteit”, dan hoeft men nog geen bladzijde om te slaan om te lezen dat, hoewel Joegoslavië de weg betreden heeft naar het socialisme, de Joegoslavische leiders door hun revisionistische politiek dit land hebben geplaatst tegenover het socialistische kamp en de communistische wereldbeweging.

In de bekende verklaring van november 1957 wordt het leiderschap van de communistische partij van de Sowjet-Unie erkend. In de tweede belangrijke verklaring, die van december 1960, echter spreekt men slechts van de CPSU als voorhoede. Over deze schijnbare degradatie zegt Chroesjtsjov in zijn rapport over de conferentie: „Wat betreft de principes van de verhoudingen tussen de broederpartijen maakte de CPSU zeer bepaald haar kijk op deze zaak bekend op haar 21e Congres. Vanaf het spreekgestoelte van het Congres verklaarden we aan de hele wereld, dat in de communistische beweging, evenals in het socialistische kamp, er altijd een volledige gelijkheid en solidariteit van

de communistische en werkerspartijen en de socialistische landen geweest is. De communistische partij van de Sowjet-Unie leidt de andere partijen niet. Er zijn geen „superieure” en „ondergeschikte” partijen in de communistische beweging. Al de communistische partijen zijn gelijk en onafhankelijk, allen zijn verantwoordelijk voor het lot van de communistische beweging, voor haar tegenslagen en overwinningen. Elk communistische en werkerspartij is verantwoordelijk aan de arbeidersklasse, aan het werkende volk van haar land, aan de gehele internationale arbeidersklasse en de communistische beweging. En, inderdaad, het is alom bekend, dat de CPSU geen directieven aan andere partijen uitdeeft. Het feit, dat we „het hoofd” genoemd worden betekent geen voordeel voor onze partij of de andere partijen. Juist het tegendeel. Het scheidt alleen maar moeilijkheden. Op dit ogenblik zijn er geen regels, die de verhoudingen tussen de partijen regelen, maar we hebben een gemeenschappelijke Marxistisch-Leninistische ideologie, en loyaliteit aan deze ideologie is de voornaamste voorwaarde voor onze solidariteit en eenheid.”

Geen bindend organisatieprincipe dus op internationaal niveau als tegenhanger van het voor binnenlands gebruik bestemde democratisch centralisme. Een alliantie echter, waarbij een ideologie met slechts één waarheid als bindmiddel moet fungeren, kent al gauw haar ketters, die de eenheid verstoren.

Tito van Joegoslavië was de eerste. Hij bleef in november 1957 met spit thuis. De wel aanwezige Kardelj en Rancovic weigerden de verklaring te ondertekenen, zodat maar twaalf regerende partijen overbleven (Castro kon nog niet meedoen). In december 1960 was er wat Joegoslavië betreft niets veranderd, terwijl de breuk met China en Albanië zich al duidelijk begon af te tekenen. De Russische experts waren dat jaar al plotseling teruggetrokken.

De Moskouconferentie kon de dreigende breuk niet helen. Gingen de twistgesprekken eerst nog via het kleine Albanië, al gauw stonden de twee grote rivalen openlijk tegenover elkaar.

De wereldconferentie

Het idee van een nieuwe wereldconferentie komt, nu vreemd genoeg, van China. Begin 1963 drong het er tevergeefs bij Moskou op aan, daarbij wel als voorwaarde stellend, dat de in 1961 afgebroken betrekkingen met de Albanese partij weer zouden worden aangeknoopt. De CPSU voelde daar niets voor. Eerst nadat men er van overtuigd was de meerderheid van de broederpartijen achter zich te hebben in het conflict met China begon men steeds

Soeslov(r) aanval op China

enthousiaster te worden. Maar de rollen bleken inmiddels omgedraaid. Het was nu China, dat de boot afhiel. En China niet alleen. Vooral de Italiaanse, maar ook de Poolse en de Roemeense partij voelden niets voor zo'n conferentie, die slechts kon dienen ter uitbanning van China.

Het streven om de conferentie te laten samenvallen met de vijftigste herdenking van de Oktoberrevolutie zag Moskou vorig jaar niet bekrond. Wel kwam er echter op 25 november een uitnodiging namens achtien partijen om in februari 1968 in Boedapest een bijeenkomst te houden ter voorbereiding van een nieuwe internationale conferentie. De partijen kwamen tot die uitnodiging na in de vorm van bilaterale consultaties onderling overleg te hebben gepleegd. Als doel van de conferentie werd aangegeven: „versterking van de eenheid van de communistische beweging en aaneensluiting van alle socialistische en democratische krachten in de strijd tegen het imperialisme, voor de nationale en sociale bevrijding van de volkeren en voor de vrede over de hele wereld.” Op de bijeenkomst zou slechts sprake zijn van een „collectieve uitwisseling van meningen over het vraagstuk van de bijeenroeping van de Conferentie”. De Pravda voegde er drie dagen later nog aan toe, dat „de bijeenkomst de gelijkgerichte deelneming van de broederpartijen in de beslissingen van alle politieke en organisatorische vraagstukken van de voorbereiding van de Conferentie garandeert”.

Het commentaar zegt verder: „Inmenging in de zaken van welke partij ook, laat staan de „excommunicatie” van wie dan ook uit de communistische beweging kan het doel van de Conferentie niet zijn.”

VERVOLG OP PAG. 6

WIDEK OVER...

OPINIE-ONDERZOEK

OPINIE-ONDERZOEKEN gaan steeds meer een normaal verschijnsel worden in onze samenleving. Wij zijn er nieuwsgierig naar wat er onder de mensen leeft en bovendien is het een aardige business. Het NIPO doet in ons land bijvoorbeeld met grote regelmaat allerlei onderzoeken. Welke politicus bewondert u het meest en tevens: welk wasmiddel? Peilingen van opinies zijn „in”, wat meer is: zij behoren bij onze samenleving. En wat wij bij alle dingen in de samenleving behoren te doen, dient dus ook hier te geschieden: nuchter de realiteit zien en daar dan kritisch tegenover staan.

Amerika

Het opinie-onderzoek staat — zeker in ons land — feitelijk nog in de kinderschoenen. In de Verenigde Staten van Amerika is men er verder mee dan in Europa in het algemeen en in Nederland in het bijzonder. In Amerika hebben de opinie-peilingen voor de pas gehouden presidentsverkiezingen weer volop aandacht getrokken. Wij kunnen niet anders zeggen, dat zij de tendens van de ontwikkeling der opinies ten aanzien van voorkeur voor Humphrey, Nixon en Wallace vrij aardig bij hielden en weergaven — en: waarschijnlijk mede beïnvloedden. Wanneer immers uit de peilingen blijkt, dat de Democraat Humphrey achterligt, dan krijgt hij als „underdog” meer bijval. Wanneer de Republikein Nixon voorligt, dan zijn er mensen die zeggen: hij redt het wel; laat ik toch maar mijn democratische partij trouw blijven. Overigens trekt een winnaar stemmen van mensen, die liever zeker willen zijn later te kunnen zeggen een winnaar gesteund te hebben. De opinie-peilingen gaven in Amerika tenslotte duidelijk aan, dat het een nek-aan-ank-race tussen Humphrey en Nixon zou worden. Dat werd het ook. Maar wie de overwinnaar zou worden, daarover bleven de opinie-peilingeninstituten van mening verschillen. Daarnaast bleek uiteindelijk uit de uitslag, dat de aanhang van Wallace over het algemeen te hoog was gepeild.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ
onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, I. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.
Adres van redactie en administratie:
Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.
Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.
Abonnementsprijs:
f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R.P. Partij Stichting te 's-Gravenhage.
Studentenabonnement:
f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

Niettemin is de opinie-peiling interessant. Men kan zelfs zeggen, dat — wanneer deze methode langzaam maar zeker en misschien in verhouding toch ook wel snel zou uitgroeien tot volvasenheid en de objectiviteit en trefzekerheid zou toenemen — dit op een gegeven moment een belangrijke factor in de samenleving kan worden; ook in de samenleving in staatkundige zin. Een opinie-onderzoek zal echter nooit dezelfde hoogte kunnen bereiken als verkiezingen of referenda. Immers, opinie-peilingen geschieden steekproefsgewijs en zullen dus altijd — ook al zijn zij nog zo goed opgezet — in hun resultaten een marge blijven houden, hetgeen uitgesloten is bij verkiezingen of referenda, waarbij iedere kiesgerechtigde zijn keuze maakt, althans daartoe de mogelijkheid heeft.

De resultaten van een opinie-onderzoek, zeker bij een vrij grote en goed voorbereide steekproef, moeten niet overschat, en niet onderschat worden. Het opinie-onderzoek peilt namelijk wel de werkelijkheid op een bepaald ogenblik, maar vervormt tegelijk de inmiddels toch al weer veranderde werkelijkheid.

Zoals wij hierboven reeds enigszins aanduiden heeft het resultaat van het opinie-onderzoek namelijk invloed, zowel op degenen van wie de mening werd gepeild als op de niet-ondervraagden. Ook de peiling zelf, waarbij bepaalde vragen moeten worden beantwoord, beïnvloedt de opinie van de ondervraagden op het moment van de enquêtering zelf, kort daarna of enige tijd later, althans voor de dag waarop dan de stembus open zou gaan, met alle mogelijke gevolgen van dien bij de stembus.

Enquêtes

Vanuit deze achtergrond gaan wij nu in het kort in op de twee onlangs in ons land gehouden enquêtes, welke een aanduiding zouden moeten geven hoe de samenstelling van de Tweede Kamer zou zijn als nu verkiezingen worden gehouden. In de eerste plaats het onderzoek ingesteld op verzoek van de G.P.D. (de Grote Provinciale Dagbladen) van eind oktober j.l. In de tweede plaats het onderzoek van de actualiteitenrubriek Achter het nieuws van begin november.

Wij laten hieronder nog even de cijfers zien; zowel de zetelaantallen als de percentages. In de eerste kolom de cijfers van de Tweede Kamerverkiezingen van februari 1967; in de tweede kolom de cijfers van het G.P.D.-onderzoek; in de derde kolom de daarna gevonden cijfers van de enquête van Achter het nieuws.

De echte verkiezingsdag afwachten

	Tweede Kamer febr. '67	G.P.D. okt. '68	Achter het nieuws nov. '68
K.V.P.	39	30	37
P.P.R.	3	3	2
A.R.P.	15	14	16
C.H.U.	12	14	10
P.v.d.A.	37	36	39
V.V.D.	17	23	16
D'66	7	19	19
P.S.P.	4	5	3
C.P.N.	5	2	3
S.G.P.	3	2	2
G.P.V.	1	0	1
B.P. (Koekoek)	3	2	2
B.P. (Harmsen)	4	0	0

	150	150	150

	Tweede Kamer febr. '67	G.P.D. okt. '68	Achter het nieuws nov. '68
K.V.P.	26,5	20,2	24,1
P.P.R.	0,0	1,5	1,9
A.R.P.	9,9	9,4	10,4
C.H.U.	8,1	9,3	6,6
P.v.d.A.	23,5	24,2	25,4
V.V.D.	10,7	15,3	10,3
D'66	4,5	12,6	12,2
P.S.P.	2,9	3,1	2,4
C.P.N.	3,6	0,7	2,0
S.G.P.	2,0	0,9	1,1
G.P.V.	0,9	0,6	1,0
B.P. (Koekoek)	4,7	0,4	0,4
B.P. (Harmsen)	0,0	0,4	0,4
Overigen	2,5	0,1	0,1

Verschillen

Er zijn opvallende verschillen tussen de beide enquêtes te constateren. De K.V.P. bijvoorbeeld krijgt 30 respectievelijk 37 zetels; de C.H.U. 14 respectievelijk 10 zetels; de V.V.D. 23 respectievelijk 16 zetels. Daarnaast krijgt in beide enquêtes D'66 19 zetels; een enorme en ook ongeloofwaardige stijging vergeleken bij 1967. (Tussen haakjes: D'66 kreeg in de KRO-enquête van november 1967 overigens zelfs 24 zetels. Zo gezien zit D'66 dan toch weer tegen een verlies van 5 zetels aan te kijken!). Dat is vooral het geval wanneer wij letten op de G.P.D.-enquête, waarin naast de 19 zetels voor D'66 ook nog 23 V.V.D.-zetels uit de bus komen. In beide enquêtes komt de P.v.d.A. als grootste partij boven de K.V.P. uit de

bus. De G.P.D.-enquête laat de K.V.P. liefst negen zetels verliezen en Achter het nieuws slechts twee zetels, terwijl de P.v.d.A. respectievelijk één zetel verliest en twee zetels wint vergeleken bij de Kamerverkiezingen 1967.

En opmerkelijke afwijking is verder dat de G.P.D.-combinatie de C.H.U. twee zetels laat winnen vergeleken bij 1967, en dat Achter het nieuws de C.H.U. daarentegen twee zetels laat verliezen; hetgeen dus resulteert in een verschil van vier zetels tussen beide onderzoeken. Men zou kunnen opmerken, dat de waarheid in het midden ligt en dat de C.H.U. dus nog steeds twaalf zetels telt en gelijk is gebleven vergeleken bij de Kamerverkiezingen 1967.

Ook de A.R.P. handhaaft zich zo te zien duidelijk. Een verlies van één zetel volgens de G.P.D.-enquête en een winst van een zetel in het onderzoek van Achter het nieuws. Opvallend is, dat blijktens deze laatste enquête slechts één van de vier zogenaamde regeringspartijen winst boekt, namelijk de A.R.P. Blijkbaar is de opstelling van de A.R.P. voor velen niet zo onduidelijk als sommigen wel eens beweren.

Spelen met cijfers

Op grond van de verkiezingsuitslag 1967 steunde het kabinet-De Jong op een meerderheid van 42 K.V.P. + 15 A.R.P. + 12 C.H.U. + 17 V.V.D. = 86 zetels; na het uittreden van 3 P.P.R. uit de K.V.P. = 83 zetels.

In de G.P.D.-enquête is die meerderheid 81 zetels; in het onderzoek van Achter het nieuws 79 zetels. P.v.d.A., P.S.P., D'66 en P.P.R. behalen samen 48 zetels in '67, 63 zowel in oktober als in november 1968.

De drie christelijke partijen en de P.v.d.A. samen zouden in 1967 een meerderheid van 106 (— 3 P.P.R. is 103) zetels hebben gehad; in oktober 1968 daarentegen 94 zetels en in november 1968 weer 102 zetels.

Verder kunt u zelf nog meer met de cijfers spelen, zoals ook diverse kranten ieder hun eigen berekeningen, op basis van deze getallen maken. Het is duidelijk, dat opinie-peilingen niet geheel betrouwbaar zijn; zij kunnen wel soms een tendens aangeven. Zo gezien hebben zij toch hun nut. De politici worden er wel mee van. Sommigen moeten immers de ene dag hun winst verklaren en de andere dag hun verlies, of omgekeerd.

Exacte cijfers

Uiteindelijk moeten wij de echte verkiezingsdag afwachten. Dan spreken de exacte cijfers; de stemmen van alle Nederlanders en niet slechts die van een steekproef. Intussen zou het waardevol zijn, wanneer het werken met opinie-onderzoeken verder kon worden vervolmaakt. Dan kan men metterdaad ook tussentijds de meningen van de kiezers iets beter waarmaken. Immiddels is het steeds nodig, een goede politiek uit te voeren.

VERPLAATSBARE HOUTEN GEBOUWEN
DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN KERKEN
DIRECTIE- EN SCHAFTWAGENS
ETC
HANBO HARDINXVELD
TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:
* geldleningen en hypotheeken
* financiering van auto's, caravans en boten
* verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheids-personeel)
is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN
Staringlaan 264 - Papendrecht
Tel. 01850 - 51807

IN MEMORIAM MR. BÜHRMAN

Hij was burgemeester van de gemeente Velsen waartoe ook IJmuiden behoort, mr. J. C. Bührmann. En hij was lid van de Eerste Kamer, de laatste maanden voorzitter van de C.H.U. fractie.

En j.l. zondag is hij overleden, 56 jaar oud. Ogenschijnlijk een man in de volle, frisse kracht van zijn leven. Maar in het midden van augustus kreeg hij een hersenbloeding, en ook als hij in leven zou blijven, zag het er aanvankelijk somber uit. Twee weken geleden leek het even, of er een keer ten goede zou komen, maar God had het anders beschikt. Zijn heengaan betekent voor de Eerste Kamer, en speciaal voor de Christelijk-Historische fractie een ernstig verlies. En wij willen ook in Nederlandse Gedachten ons meeleven betuigen met hen, die rouw dragen, nu zij de man moeten missen, van wie naar de mens gesproken, nog zo veel mocht worden verwacht.

* * * SPAARLOON

Minister Roolvink had bij de begrotingsbehandeling van sociale zaken gewezen op het belang van spaarloon — in elk geval in deze tijd. Een spaarloon houdt in dat de top van groter wordend loon wordt geblokkeerd. Hoe dat geld moet worden belegd en te zijner tijd moet worden uitgekeerd is overigens een zaak die nog verder moet worden uitgezocht. Heel voorzichtig had de minister in dit verband gewezen op de mogelijkheid om eens naar nieuwe spaarvormen te zoeken in het overleg. De werkgeversverbonden hebben hier snel op gereageerd. De heer Wemmers, voorzitter van de katholiek en protestants denkende werkgevers, deelde daarna mee dat zij geen obstakels zouden opwerpen tegen de invoering van spaarloon in de afzonderlijke ondernemingen. Wij vinden dat een goed begin voor een verdere uitbouw van een gezond loonbeleid. Het woord is nu aan de vakbeweging.

WEST-IRIAN

In de Nieuwe Haagsche Courant van zaterdag 9 november jl. werd een nieuwe politiek van de ARP Tweede Kamerfractie inzake West-Irian aangekondigd. Het blad gaat ervan uit dat het artikel van P. J. A. Idenburg in het oktobernummer van A.R. Staatskunde deze nieuwe politiek van de ARP bevat. Hier moet van een misverstand sprake zijn. De feiten liggen namelijk anders. Voor het artikel in A.R. Staatskunde draagt onze fractie geen verantwoordelijkheid. De beschouwing van de heer Idenburg bevat dan ook geen uiteenzetting van een fractie-standpunt. De fractie heeft zich over het artikel in A.R. Staatskunde ook niet uitgesproken. Wel heeft in de fractiecommissie Buitenlandse Zaken van vorige week een eerste beraad plaatsgevonden over de gevolgen van de uitvoering van het akkoord van New York.

Afrikaanse negergebeden vindt u in het verzorgde boek

AFRIKA BIDT

van F. Pawelzik. Nederlandse bewerking van ds. Ype Schaaf.

Een aangrijpend geloofsgetuigenis van de omgang van christenen uit Afrika met hun God. Met vele foto's uit Ghana.

Paperback f 9,50.

Verkrijgbaar in de boekhandel

BOEKENCENTRUM N.V. — 'S-GRAVENHAGE.

CHRISTELIJKE HOOP

TUSSEN afgevaardigden van de KVP, de ARP en de CHU zijn besprekingen aan de gang, waarbij de vraag onder de ogen wordt gezien, op welke punten en in welke mate er overeenstemming bestaat tussen deze drie partijen. Dat is een goede zaak. En wij herinneren er aan, dat dit overleg niet aan de ARP is opgedrongen, maar dat juist van onze kant er sterk op is aangedrongen. Door heel de periode, dat dr. Berghuis voorzitter was van het Centraal Comité, loopt als een rode draad zijn voortdurend pleiten voor toenadering en overleg tussen deze drie partijen.

Dat heeft ook een praktische kant. Want in het Europese parlement zitten de afgevaardigden, afkomstig uit deze drie partijen in Nederland, sinds jaar en dag in één fractie.

MAAR dat is niet de kern van de zaak. Die ligt dieper. In zijn rede bij de algemene beschouwingen dit jaar heeft mr. Biesheuvel gesproken over bloemen, die zijn afgesneden van de wortel. Zij kunnen nog enige tijd mooi zijn, maar het blijft toch al gauw, dat zij zonder die wortel niet kunnen leven. Wat wij nastreven op politiek gebied, wordt uit de wortel gevoed, de wortel van het geloof, de wortel van de belijdenis, dat Christus Koning is van alle leven.

Wanneer dat zo is, en wij belijden dankbaar, dat het zo is, dan geldt dat niet alleen van de ARP, maar van elke partij, die weet van deze band tussen geloof en politiek. En dus zou het een vreemde zaak zijn, wanneer wij elkaar bij het doordenken over politieke vraagstukken van vandaag en morgen en de verdere toekomst, niet zouden herkennen. Wanneer het zou blijken, dat we ondanks gemeenschappelijke uitgangspunten toch als vreemden tegenover elkaar zouden staan, of wegen zouden zoeken, die al verder uiteenvliegen. Het is dus een goede zaak, wanneer we elkaar ontmoeten om samen ons te bezinnen over wat ons bindt en wat ons samen drijft. En het is een eis van duidelijkheid, om dat gezamenlijke dan ook wel geformuleerd en zonder cryptische compromisredeneringen op papier te zetten met de verklaring er bij: dat zijn nu de fundamentele punten, waarover wij het eens zijn. Dáarover gaat het gesprek van de achttien. En daar hebben wij als ARP, dacht ik, het eerst en het meest op aangedrongen.

ZAL dat gesprek slagen?

Wij hopen van wel. Als wij dat niet hoopten, hadden we er niet aan moeten beginnen. Dan zou het zelfs oneerlijk zijn, om er op aan te dringen. Want die aandrang bedoelde niet om te komen tot een wederzijdse ontmaskering, maar tot een wederzijdse herkenning. Wij hopen van wel. En dat is een christelijke hoop. Dat bedoelen wij in de echte betekenis van dat woord. Wanneer wij samen als Christenen, die geloven, dat Christelijke politiek onze roeping is, elkaar een ontmoeting hebben, om na te gaan, wat Christelijke politiek voor ons samen betekent, dan is dat wat anders dan een zaak van berekening en tactiek. Daar grijpt het ver boven uit. En het zou heel jammer zijn, wanneer die hoop ontbrak of werd verduisterd. Dat moeten we misschien ons zelf en elkaar wel eens zeggen.

MAAR dit is één kant van de zaak.

Wij hebben van onze kant dit overleg met overtuiging bepleit en gepropageerd. Maar wij hebben het niet bedoeld en gezien als een aanloopje, om tot één partij te komen, Want daar zit heel wat meer aan vast. Met name, wat betreft een eventuele eenheid met de KVP. Daar is in RK kring van alles in beweging,

en sommigen in onze kring bekijken zich er op, als zij menen, dat deze beweging gaat in de richting van het reformatorisch denken. Dat is een veel te eenvoudige formulering voor wat er allemaal aan de hand is. Er zijn b.v. óók tendenzen merkbaar, die gaan in de richting van de vrijzinnigheid. Die niet alleen het gezag van de clerus aantasten, maar ook het gezag van de Heilige Schrift. Maar bovendien, voorzover de KVP recht doet we-dervaren aan de K, zitten daar opvattingen en krachten achter, die niet parallel lopen met wat uit de Reformatie zich heeft ontwikkeld. Het zou een groot tekort aan politieke wijsheid zijn, wanneer men dat alles over het hoofd zou zien en op geforceerde wijze zou streven naar samensmelting van de drie partijen. Dat zou principieel niet verantwoord zijn in dit stadium en het zou praktisch leiden tot brokkenmakerij.

DOOR H. ALGRA

WANNEER onze hoop vervuld wordt, en het overleg van de achttien leidt tot duidelijke resultaten, zullen die dan gaan in de richting van een progressieve politiek?

Die vraag is verkeerd.

Want de term, die dan gebruikt wordt, blijft te veel aan de oppervlakte.

Er zijn verschillende partijen in Nederland, waarmee, „ijs en weder dienende“ een gemeenschappelijke vooruitstrevende politiek mogelijk is. Maar het woord zegt weinig. Want het is de vraag, waar men heen vooruitstreeft. En het is helemaal verkeerd gedacht, wanneer iemand wil vastleggen, dat een vooruitstrevende politiek alléén maar mogelijk is, als we in één span lopen met de PvdA. Nog afgezien van de vraag, waar de PvdA zelf over een jaar zal staan. Misschien wordt zij, om een term van drs. den Uyl te gebruiken, een pluriforme partij, die onderdak biedt aan opvattingen, die elkaar onderling niet weinig tegenspreken.

MAAR die hele term progressief kan beter buiten de discussie van de achttien worden gehouden. Omdat het daar gaat om een gesprek, dat dieper gaat.

Wanneer onze hoop vervuld wordt, dan komt er uit dat beraad een serie gemeenschappelijke verklaringen over Christelijke politiek. Dat is politiek, die de weg van de nieuwe gehoorzaamheid wil. Om een oude term te gebruiken: „naar uitwijzen van het Heilig Evangelie“. Dat houdt méér in dan wat meer tempo of haast.

Dat wil ons leren, dat we midden in de strijd staan in een tijd, waarin het goede zaad tezamen opwest met het onkruid tot de laatste oogst. Waarin de macht der zonde openbaar wordt, die het leven verwoest. Waarin de genade doorwerkt, die het leven vernieuwt. Dat wil zeggen, waarin de antithese al meer manifest wordt.

En waarin van ons met grote nadruk wordt gevraagd: kiest nu heden, wie gij dienen zult.

En als wij Hem willen dienen, die van ons de nieuwe gehoorzaamheid vraagt, dan wordt er een radicalisme openbaar, dat begint in eigen leven en eigen huis, een radicalisme waar de wereld geen weet van heeft, laat staan, dat zij het kan vatten. Vindt u dit te idealistisch?

Ik dacht, dat het bijbels was.

VERBETERING

In het vorige hoofdartikel stond in afwijking van de kopij, dat de man, die de vrijwilligers voor Duymaer van Twist opriep in Friesland, Sibe Dijkstra heette. Het was evenwel Sibe Dijkstra, zonder een k.

ONDERWIJS EN WETENSCHAPPEN

GEKNIPT UIT DE ANTWOORDEN VAN MINISTER VERINGA EN STAATSSECR. GROSHEIDE

- De mogelijkheid van een zendmachtiging van de Friese schoolradio zal onder ogen worden gezien.
- Benoeming en ontslag van gehuwde onderwijzeressen is uitsluitend een zaak van gemeenten en schoolbesturen.
- De subsidiëring voor schipperskinderen wordt spoedig herzien — in overleg met belanghebbenden.
- In de eerstkomende jaren wordt een begin gemaakt met een experiment met dagopleiding van leraren bij het technisch onderwijs.
- In Groningen komt geen 4e nationale schildersschool. De bestaan-

de drie landelijke scholen vangen alles op tot nu toe.

- De gelijkstelling op internationaal gebied van diploma's teneinde de belemmeringen voor het studeren aan buitenlandse universiteiten weg te nemen — gaat door via het sluiten van bilaterale verdragen. Met België is een en ander rond met Duitsland is de minister in onderhandeling.

- Het zittenblijvers-vraagstuk wordt in twee etappes bestudeerd. Over de eerste etappe: de grote lijnen van het waarom, zal in 1968 reeds een nota verschijnen.

- Er komt een nieuwe experimentele wet die het gehele terrein van het (niet-wetenschappelijk) onder-

wijs zal bestrijken — ook dus kleuter en lo. onderwijs (= basisonderwijs).

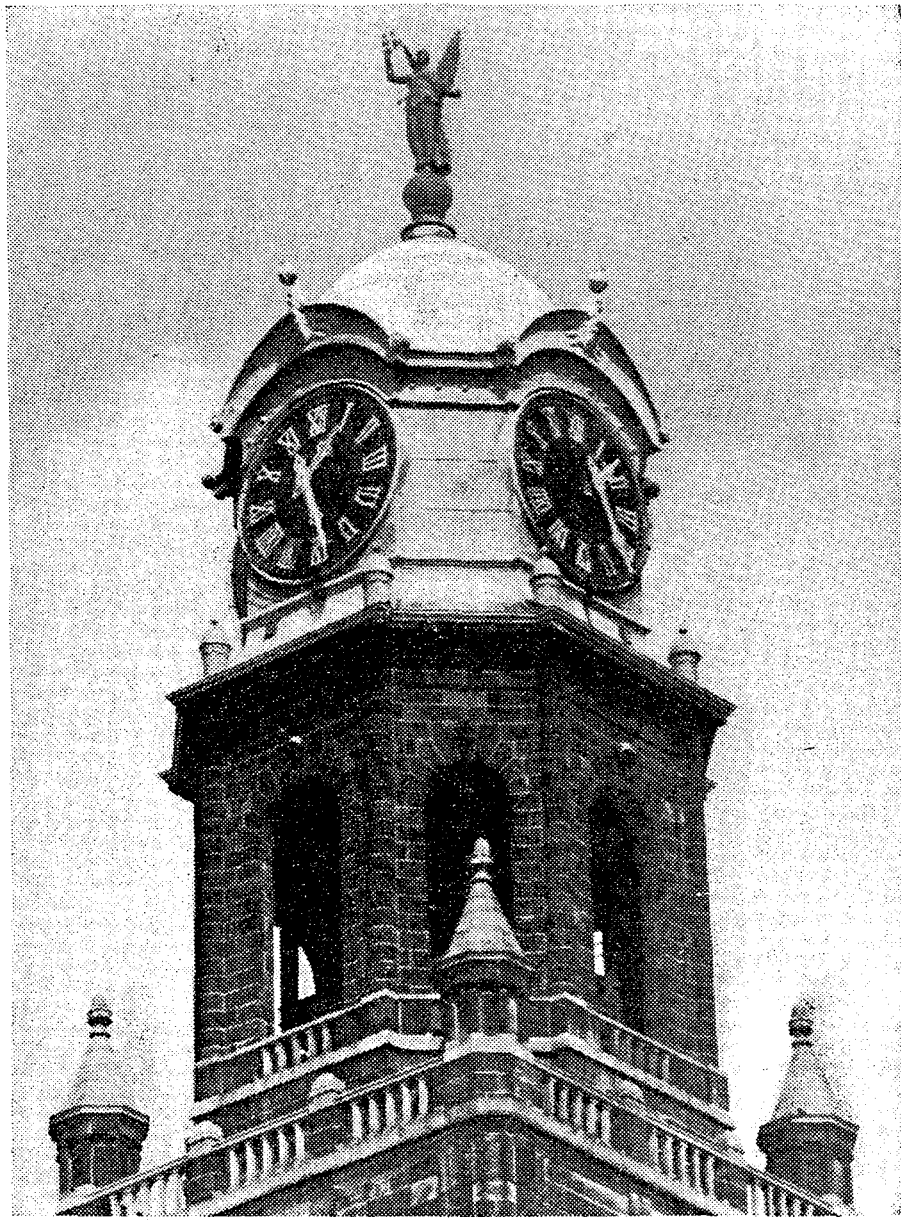
- Hoogeveen, Bergen op Zoom, Sneek, Sittard, Stadskanaal en Terneuzen zijn in de running voor een M.T.S. — als het aantal l.l. toeneemt.

- Tot nu toe zijn er ruim 2200 verzoeken om aantrekking van een extra leerkracht op de lagere scholen binnengekomen. Toegewezen zijn 1556 aanvragen. Noordbrabant, Gelderland, Noord en Zuid Holland krijgen per provincie meer dan 200.

- Dominees die doctorandus in de theologie zijn, hebben daarmee een bewijs van bekwaamheid om bijbelkennis en cultuurgeschiedenis te doceren op de W.V.O. scholen.

FRACTIE- BEZOEK AAN ROTTERDAM

DOOR M. W. SCHAKEL

Stadhuisoren, Rotterdam

„**ROTTERDAMMERS** zijn door-douwers”.

Zo staan ze in Nederland - en ver daarbuiten - te boek.

Het is nog waar ook.

Mocht er in onze Tweede Kamerfractie nog iemand rond gewandeld hebben, die er aan twijfelde dan is die sinds donderdag 24 oktober van die twijfel voor goed genezen. Die 24ste oktober 's morgens om 10 uur stapte de meerderheid van de fractie - het kleinere smaldeel behandelde Defensie, was in Straatsburg of was ziek - het stadhuis aan de Coolensingel binnen. Tegen 7 uur in de avond „rolde” het gezelschap via de daartoe vervaardigde trap de Metro uit en de Coolensingel op.

„Brain-washing”

Tussen die beide tijdstippen hebben Rotterdammers in twee verschillende pelotons op de fractie een goedmoedige vorm van brain-washing toegepast. „Niet zonder resultaat” is mijn voorlopige conclusie, die ik baseer op gesprekken met fractiegenoten op 24 oktober en daarna.

Het eerste peloton stond onder commando van ene W. Thomassen, bekend aan de Zaan en in Twenthe, momenteel een niet onvermaard Rotterdammer. Niet onvermaard en..... onvervaard. Met de burgemeester zaten 5 tot 7 wethouders van de Maasstad in letterlijke zin in slagorde in de vergaderkamer van het college.

Gaan in andere steden bij vergelijkbare bezoeken de bestuurders somtijds min of meer schuil in een legertje hoofdambtenaren - Kamerleden luisteren niet alleen, ze kijken ook wel eens rond - in Rotterdam - en het is typerend - beperkt zich dat tot drie topmannen: hoofd afdeling Openbare Werken (mr. Verduin), directeur Financiën (mr. Renardel de Lavalette), hoofdadministrateur Statistiek (drs. Fransen).

De werkmuur van de collegiekamer zuchtte bijna hoorbaar onder de last der daaraan gehechte kaarten. De Rotterdamse kaarten hebben een onaangename hebbelijkheid: ze zijn - en nu overdrijven wij voor de eerste maal wat in deze reportage - al verouderd voordat ze gedrukt zijn. Maar geen nood: de burgemeester dook in zulk een

geval een ogenblik in zijn werkkamer en diepte daar prompt een concept voor een nieuwe kaart op, dat op het uur van vertonen nog nauwelijks verouderd mocht heten.

Zoals wij al zeiden: lichtelijk overdreven (voor die burgemeesterlijke duiken, staan wij overigens geheel in) maar oordeelt u zelf. Een klein examentje.

Wel eens van de Maasvlakte gehoord? Precies: het plan van Rotterdam om voor de kust van Rozenburg zo maar in de Noordzee een nieuwe havenvlakte te scheppen.

Hoe ver dat plan op papier gevorderd is? Er heeft deze zomer op de Maasvlakte al rogge gebloeid! Die Maasvlakte wordt 2.000 ha. groot, aan terreinen zijn netto uit te geven 1.400 ha. Die 1.400 ha. zijn uitverkocht.

Zorgen

Maar snel terug naar de collegiekamer in het hart van de stad. Vijf wethouders maakten ons deelgenoot van hun zorgen. Mr. H. C. G. L. Polak: stadsontwikkeling en verkeer; drs. J. G. v. d. Ploeg: onderwijs, jeugdzaken en vormingswerk; J. Worst - het a.r. lid van het college -: openbare werken, huisvestingsaangelegenheden en economische aangelegenheden; H. W. Jettinghoff: openbare nutsbedrijven en algemene personeelszaken; drs. J. Reehorst: financiën en kunstzaken. Als laatste, burgemeester Thomassen: politie, de haven en agglomeratievragen.

Wat er allemaal aan de orde kwam? We hebben de redactie gevraagd om dit enkele nummer voor dit verslag af te staan. Dat verzoek is niet ingewilligd, omdat de redactie op een wat gevarieerder geheel prijsstelt.

In alle ernst: het aansnijden alleen al van de onderwerpen, die in snelle volgorde over elkander heen buitelden, zou de omvang van een normaal artikel te boven gaan.

Wij zien er daarom van af. Alleen dit: men hoort in het land nog wel eens kritiek op de grote tekorten, die de grootste gemeenten op hun begroting hebben. Voor een billijk oordeel zou iedere Nederlander eens in de gelegenheid moeten zijn om te horen en te zien, wat onze fractie op 24 oktober in de Maasstad te zien en te horen kreeg.

Het knappe betoog van de wethouder van financiën borg bovendien de belofte in zich, dat wanneer de door de regering in het vooruitzicht gestelde saneringsmaatregelen doorgang vinden,

een stad als Rotterdam vrij snel naar een sluitende begrotingssituatie zal toegroeien.

In de boot

Wij spraken over twee pelotons. Het tweede bestond uit geestverwanten, die ons niet figuurlijk, maar wel letterlijk in de boot namen. Die boot was de „Prinsesseplaat”, die ons voor een uitgebreide tocht door de havens voerde. Het tweede peloton stond onder leiding van fractievoorzitter H. A. Brokking („er is maar één stad in de wereld, en dat is.....”, de gewaarschuwde lezer kan nu verder zelf de was wel doen).

Wethouder Worst liet zich de kans niet ontnemen om ook over deze geestver-

wante zender in de ether te komen, nadat hij zich via de nationale omroep op Rotterdamse schaal in de morgenuren ook al niet onbetuigd had gelaten.

Oud-wethouder W. A. Fibbe en raads-lid H. J. v.d. Meiden stapten aan boord; verder een echtpaar, waarvan het onlangs als zodanig uit de wet verwijderde hoofd der echtvereniging, de kost verdient met het hoofdredacteurschap van een te Rotterdam gevestigd dagblad, terwijl het „zwakke vat” op vrijwel alle antirevolutionaire samenscholingen van meer dan normale allure te signaleren valt; de heer L. L. Blok vertegenwoordigde Rijnmond (delicaat onderwerp aan boord van een Rotterdamse boot varende door de Rotterdamse havens in gezelschap van rasechte Rotterdammers); prof. dr. A. van Doorn en de heer A. P. Vuijk uit Capelle representeerde de wereld van wereld en bedrijfsleven.

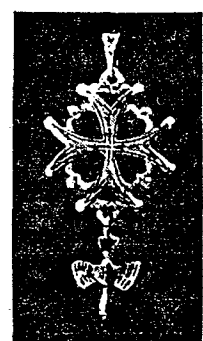
Tenslotte was er dan nog een vrij recentelijk gedoctoreerd heerschap, dat een gewaardeerde rol vervult op een partijbureau aan de Kuiperstraat in 's-Gravenhage, daar ook nauwelijks weg te branden is tenzij de vaderstad het vordert. Er dat was op 24 oktober getuige zijn aanwezigheid aan boord van de „Prinsesseplaat” kennelijk het geval.

De - nogmaals: goedmoedige - brain-washing ging ook aan boord onverminderd voort. Het enige verschil was, dat de Kamerleden in tegenstelling tot 's morgens minder aan de plenaire zittingszaal en meer aan de wandelgangen herinnerd werden. Overigens hebben die wandelgangen niet ten onrechte de faam, dat er goed zaken in gedaan kan worden.

Een half uur lang moest ook het tweede peloton zwijgen. Dat was toen de „Prinsesseplaat” in de Prinses Margriethaven ligplaats nam en de heer Van Elderen van Europe Container Terminus N.V. aan boord kwam om in een enthousiast betoog de fractie in te leiden in de boeiende problematiek van de ingrijpende wijzigingen in het stukgoederenvervoer: het vervoer per container. Op de terugvaart werd een warme maaltijd opgediend. De lichten ging aan in en langs de haven. Een luisterrijk gezicht. Er werd een fonkelend glas wijn ingeschonken en geleid. De „Prinsesseplaat” stampte genoeglijk. Eindelijk kregen de niet-Rotterdamers wat zendtijd toegewezen om te uiten wat hen de hele dag al op de tong brandde: „Rotterdam is een machtige stad”.

De Stichting Vrienden van Paron

heeft VOOR DE A.S. FEESTDAGEN beschikbaar Hugenotenkruisen, in onderstaande uitvoeringen:

H.	Zilveren hanger (groot model)	f 5.95
H.G.	Gouden hanger (groot)	f 53.-
H.V.	Verzilverde hanger (groot)	f 3.20
H.M.	Zilveren hanger (middensort)	f 5.20
H.M.G.	Gouden hanger (middensort) (broche f 43.-)	f 40.50
H.K.	Zilveren hanger (kl. onbew. achterz.)	f 3.10
H.K.G.	Gouden hanger (kl. onbew. achterz.) (broche f 25.50)	f 23.-
P.	Zilveren broche f 6.75; P.G. Gouden broche	f 3.45
P.V.	Verzilverde broche	f 2.85
K.	Zilveren reversknoop	f 23.-
K.G.	Gouden reversknoop	f 23.-
S.	Zilveren speld f 2.65; S.G. Gouden speld	f 3.-
	Verz. Paronlepelkje	f 3.-
	Wit en bleu geëmailleerde hangers	f 5.20
	Zilveren ketting	f 3.-
	Gouden ketting	f 28.-
	Groot smeedijzeren kruis met lange ketting	f 7.50

Bestellingen liefst per giro op no. 77630 t.n.v. de Stichting „Vrienden van Paron”, verkoop Hugenotenkruisjes en Paronlepeljes, Boezem-singel 180, Rotterdam - 1, tel. 125321 (9-5 uur).

EEN VEILIGE BOX

EEN BOX

 PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES

EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIJLPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„**AERZEN**”
INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

Pijn?
gebruik dan
SALONPAS

SALONPAS helpt tegen reumatische pijnen, gewrichts-, spier- en lende-pijn. tegen pijnen, veroorzaakt door kneuzingen, stijve schouders, verstuikingen en zenuwpijnen. SALONPAS is een medicinale pleister die smeren en wrijven overbodig maakt. SALONPAS pakt de pijn bij de bron aan.

SALONPAS
Verkrijgbaar bij Uw apotheker of drogist. Prijs p. pakje 10 st. 1,65
Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam
Korenaarstraat 55 Telefoon 231162

geërders of van maatschappelijke instellingen". Het was een God, die aan Jeremia de opdracht gaf „om uit te rukken en af te breken, om te verdelgen en te verwoesten, om te bouwen en te planten" (Jer. 1:10) en van wie Maria zong, dat Hij „machten van de troon heeft gestort en eenvoudigen verhoogd; hongerigen met goederen heeft vervuld en rijken ledig weggezonden". Als een van de machtigste daden Gods ziet hij de verlossing van Israël uit de slavernij van Egypte en hij memoreert de uitspraak van Bloch „dat alle utopische verlangens van de grote menselijke vrijheidsbewegingen hun oorsprong vinden in de Exodus van Israël."

Als tweede bijbels element, dat hij voor zijn revolutionaire theologie kan gebruiken, fungeert de figuur van de Messias. Het joodse volk was zich bewust dat onder de leiding Gods de geschiedenis op weg was naar een doel en het leefde in de sterke verwachting van een Messias, een Heerser, die een nieuwe orde in de wereld zou brengen. Aan zo'n radicale messiaanse verwachting geeft Shaull ook een plaats in zijn theologie der revolutie. Daarbij trekt hij verre consequenties uit het lot, dat de Messias Jezus heeft ondergaan. Deze was bij zijn komst in de wereld gestuit op het verzet van „vorsten" en „machten", d.w.z. van maatschappelijke structuren, die mensheid en wereld in hun macht gevangen hielden.

Het conflict van de Messias met deze machten had een hoogtepunt bereikt in de kruisiging van Jezus. Staat en Kerk hadden hun eigen machtspositie willen handhaven en zich ingespannen om de Messias, die de gevestigde orde omver wilde werpen, uit de weg te ruimen. Hun opzet scheen, bij het kruis van Christus, volkomen geslaagd.

Meer dan schijn was hun overwinning echter niet. Veeleer was in hun verzet tegen de Messias Jezus hun ware ka-

IN mijn artikel van de vorige week heb ik er op gewezen, dat de „theologie der revolutie" nauw verbonden is aan de naam van de noordamerikaanse theoloog Richard Shaull, wiens opvattingen mee een vrucht zijn van een twintigjarig verblijf in Latijns-Amerika. Hij is echter niet de enige, die hierover heeft geschreven. Twee Duitse hoogleraren in de sociale ethiek, Trutz Rendtorff van Münster en Heinz Eduard Tödt van Heidelberg, hebben onlangs eveneens een analyse van deze theologie gegeven. Bovendien is in de Ambo-reeks een tweetal geschriften van C. Oglesby en R. Shaull onder de titel „Keerpunt. Pleidooi voor revolutie" kort geleden gepubliceerd.

Men kan uit deze geschriften de achtergrond van deze nieuwe theologie leren kennen. De sociale beweging over de wantoestanden in Zuid-Amerika en elders vormt de achtergrond. Deze „bewogenheid" bleek echter een te zwak ferment om aan een revolutionaire beweging koers en blijvende stuwkracht te geven. Shaull zag om naar een ideologie, vanwaar uit hij een gegronde kritiek op de gevestigde orde, de status quo, zou kunnen oefenen. Vroeger had men zo'n kritiek gegeven vanuit een metafysische wereldbeschouwing, waarbij al het tijdelijke werd beoordeeld en omgevormd naar het eeuwige. Maar met de voortgaande secularisatie van het leven waren al deze metafysische grootheden verdwenen. Er moest naar een andere ideologie worden omgezien om het vacuum op te vullen. Shaull heeft gedacht aan het marxisme en het existentialisme, maar, hoewel hij in beide iets goeds vond, kon toch geen van beide hem bevredigen. Onder invloed van het werk van dr. A. van Leeuwen „Christendom in de wereldhistorie" en van de marxistische filosoof Ernst Bloch heeft hij echter oog gekregen voor bepaalde elementen uit de joods-christelijke traditie en deze als theologische basis voor zijn revolutietheorie aanvaard.

Revolutionair Godsbeeld

Welke zijn dan die elementen? In de eerste plaats heeft hij zich een revolutionair beeld van God gevormd. In de historie van Israël ziet hij God optreden als een Macht, die werkt in de geschiedenis. Deze God stond, zo betoogt hij „tegenover iedere gevestigde orde en verpletterde alle aanspraken van re-

THEOLOGIE DER REVOLUTIE (2)

DOOR PROF. DR. C. VAN DER WOUDE

rakter openbaar geworden. De medestrijders van de Messias waren door dat verzet tot het inzicht gekomen, waarom het in de wereldgeschiedenis gaat. De strijd tussen Jezus en de „machten" gaf hun de sleutel in handen tot het geheim van de historie. Messias Jezus had door het kruis aan de hem vijandige machten het masker afgerukt. Shaull herinnert in dit verband aan het woord uit Colossensen: „dat Hij de overheden en de machten heeft ontwapend en openlijk aan de kaak gesteld" (Col. 2:15).

Vergaande consequenties

Uit deze betekenis van het kruis trekt Shaull vergaande consequenties. Hij zwijgt over de verzoenende kracht van het kruis en over het oordeel Gods, dat daarin over de zonde van de gehele mensheid werd uitgesproken. Het kruis van de Messias Jezus is hem een voorbeeld van het lot, dat staat te wachten aan alle messiaanse vrijheidsbewegingen, die in de historie zullen opstaan en een uitdaging zullen vormen voor de machtsstructuren van de maatschappij. Als de messiaanse vrijheidsbewegingen tegen deze structuren van de gevestigde orde, van de „status quo", in verzet komen, zullen deze hun toevlucht moeten nemen tot geweld en daarin hun ware aard openbaren. Maar dan is de tijd van hun ondergang ook nabij.

Shaull herinnert in dit verband aan de

rassenconflicten in Amerika, waar protesterende zwarte teenagers geweld en gevangenschap riskeren; aan guerilla-bewegingen in Zuid-Amerika, waar mensen als pater Camillo Torres zich aan verbonden en hun leven voor gaven. Men zou ook kunnen noemen de studentenoproeren in Tokio, Parijs, Mexico en Amsterdam. Een revolutionair behoort zich niet bezorgd te maken over een tijdelijke nederlaag of over wat met hem gebeurt. De revolutionaire strijders moeten veeleer beseffen dat hun kruis, hun bloed, hun tranen en hun lijden hun de weg zullen banen naar de toekomstige overwinning. Ook deze toekomst vindt haar parallel in hetgeen is gebeurd met Jezus. Zoals Ernst Bloch eens van Jezus zei: „Jezus stierf als rebel en martelaar, niet als borg", zo noemt Shaull hem „een politieke, ja, een revolutionaire figuur". Jezus is de nieuwe mens, die een nieuwe vorm van menselijk bestaan in de wereld bracht. Hij werd echter gekruisigd en verworpen. Hij wordt echter ook genoemd „de tweede Adam" en deze naam profeteert, dat we toch door kruis en lijden heen tot een nieuwe orde zullen komen.

Shaull put opnieuw uit een bijbels begrippenmateriaal, wanneer hij deze nieuwe orde noemt „het Rijk Gods". We moeten bij dit „Rijk Gods" echter niet denken aan een eeuwige orde boven de mens", maar aan de toekomst, die boven het heden uitgaat en het transcendeert. Deze toekomst ligt voor ons open en we kunnen er op vertrouwen dat onderweg daarheen er nieuwe en verrassende mogelijkheden zullen verschijnen om het menselijk leven en de maatschappij te ordenen. Want de toekomst van dat Rijk, zo betoogt Shaull, is een kwestie van opnieuw ordenen van de menselijke verhoudingen en de maatschappelijke structuren. Daarom is het oordeel van de toekomst over het heden niet een zaak van trouw aan bepaalde abstracte, eeuwige waarden of idealen, maar een kwestie van heel speciale technologische en politieke doelstellingen.

Behalve Shaull heeft ook prof. Trutz Rendtorff een analyse van een revolutionaire theologie gegeven. Het beeld, dat hij tekent, stemt in grote lijnen met dat van Shaull overeen, al is de instelling van Rendtorff veel kritischer. Opvallend in zijn tekening is, dat hij de aanhangers van de theologie der revolutie ziet als een anti-parallel van de Kerk. De Kerk wordt door hen geacht tot de oude orde te behoren, die zich nauw verbonden heeft aan de „status quo". Daarom is de eerste stap van de

revolutionaire theologen zich af te scheiden van de Kerk en haar praktijken. Zij wijzen daarbij op het voorbeeld van pater Camillo Torres die, toen hij de partij van de guerilla's koos, tevens besloot geen mis meer te lezen, doch de liefde tot zijn naaste te realiseren in allerlei sociale en maatschappelijke verbanden.

Scheiding van de Kerk heeft dan als vrucht vrijheid tot waarachtig christelijk handelen. Bij deze daad van Camillo Torres vergete men niet de situatie in Zuid-Amerika en de belofte van Camillo Torres de mis weer te zullen gaan lezen, wanneer zijn naaste niets meer tegen hem had.

De afscheiding van de Kerk heeft als gevolg vorming van kleine christelijke minderheidsgroepen, voor wie andere criteria van eenheid gelden dan de kerkelijke en confessionele. Deze kleine minderheidsgroepen worden bezielde door een roeping tot missionaire activiteit. Ze hebben een sterk zedingsbesef en zien het gehele land als hun zendingsterrein. Al spoedig komt dan op de behoefte aan een eigen, nieuwe theologie. Verschillende theologische begrippen uit de „oude theologie worden overgenomen, doch met een andere inhoud gevuld. Men stelt zich kritisch op tegenover een protestants individualisme, zoals men dat leerde kennen met een sociaal conservatieve inslag en een sterke accentuering op de bekering van de enkeling. Het is God immers te doen om de bekering van de wereld. De waarachtigheid van onze bekering moet blijken in de maat van ons deelnemen aan de strijd voor sociale gerechtigheid en in een breken met het heersende sociale systeem. Een waarachtige bekering voltrekt zich in een sociale revolutie.

Nieuw kerkbegrip

Ook het kerkbegrip wordt door de „theologie der revolutie" overgenomen en van een nieuwe inhoud voorzien. Het wordt genoemd met de bijbels-paulinische naam „koinonia", dat gemeenschap, deelname betekent. De kleine van de officiële kerk afgescheiden groepen hebben behoefte aan „koinonia", gemeenschap, zowel met de maatschappij, waarin zij leven en die zij willen veranderen, als met het „humaniserende werken van God in de historie". Deze „koinonia" dient zich aan als „instituut der verandering", dat niet alleen nieuwe ideeën en doeleinden volgt, maar er ook gestalte aan tracht te geven. Het spreekt vanzelf dat deze „gemeenschap" ook voortdurend behoefte heeft aan theologie, om haar nieuwe idealen te vormen en te toetsen.

De „theologie der revolutie" is van mening, dat zij door deze „koinonia" en door een broederlijke gezindheid saambindend werken kan voor de gehele beweging van sociale vernieuwing. Zij kan aan deze beweging christelijke tendenzen geven en zorgen dat de seculaire revolutionairen, wanneer zij alle maatschappelijke bindingen hebben verbroken, niet in nihilisme vervallen. Een probleem blijft daarbij de vraag of revolutionair geweld geoorloofd is. Het woord „revolutie" roept herinneringen op aan het gruwelijk bloedvergieten bij de Franse en de Russische revolutie, en het is haast ondenkbaar dat een revolutie in onze tijd zonder bloedstorting zou kunnen verlopen.

De „theologie der revolutie" onderkent dit gevaar, doch meent, dat als eerste eis moet worden gesteld deel te nemen aan „Gods handelen in de historie", dat eo ipso een revolutionair karakter draagt, en in zover steeds gewelddadig is, wijl het het onrechtvaardig gebruik van geweld van de machthebbers terzijde wil stellen. Het wellicht onvermijdelijk geweld, dat de revolutie daarbij moet gebruiken, is een particulier probleem, waarop geen klaar antwoord wordt gegeven.

Kritische noten

Ik mag dit overzicht van de „theologie der revolutie" niet besluiten, zonder daaraan enkele kritische noten toe te voegen. Deze kritiek mag echter niet louter negatief zijn. Achter deze „theologie" schuilt een wereld van onrecht en sociale ellende, die geen christen onbewogen mag laten. De achtergrond van deze „theologie" ligt in Zuid-Amerika, waar politieke en kerkelijke machten miljoenen mensen laten voortleven in armoede en onkunde. En de weerklank,

VERVOLG OP PAG. 8

VERVOLG VAN PAG. 1

DE COMMUNISTISCHE WERELD- CONFERENTIE

Door echter slechts de 81 ondertekenaars van de verklaring van 1960 uit te nodigen, werd Joegoslavië al direct buiten gesloten. Daarmee sloeg Moskou twee vliegen in één klap. Eenerzijds werd het China makkelijker gemaakt om ook te komen, anderzijds werd zo de indruk gewekt, dat slechts op 1960 werd voortgebouwd, zodat de toen vastgelegde rol van de communistische partij van de Sowjet-Unie bij voorbaat gecontinueerd werd.

In Boedapest kwamen er maar 66 partijen opdagen. Van de vijf op eigen kracht aan de macht gekomen partijen was alleen die van de Sowjet-Unie present, China en Albanië hadden afgebeeld. Afgezien van enkele Arabische partijen waren Mongolië, India en Ceylon de enige Aziatische partijen. Soeslovs bezoek aan Japan in begin februari, dat een hele week in beslag nam, had geen vruchten voor de bijeenkomst afgeworpen. Om niet de machtige buurnan voor het hoofd te stoten was ook Noord-Vietnam weggebleven, terwijl toch de oorlog in Vietnam uiteraard een gewichtig punt van bespreking zou vormen.

De keuze van Soeslov als leider van de Sowjet-delegatie wees er reeds op, dat Moskou vooral de ideologie wilde behandelen, terwijl de minder Moskougetrouwen als Italië en Roemenië het meer wilden zoeken in concrete zaken als het Amerikaanse imperialisme in Vietnam, waarbij eenstemmigheid gegarandeerd zou zijn.

Zoals later bij Tsjechoslowakije het woord „normalisatie” als passe-partout moest dienen, zo werd hier het woord „eenheid” gehanteerd. Men kon er zowel eenheid onder Moskou als eenheid in verscheidenheid onder verstaan.

Hoewel de Pravda nog eens herhaalde dat er geen sprake van excommunicatie van welke partij dan ook uit de communistische beweging kon zijn en verzekerde dat „De hoofdleuze, het doel van de nieuwe Conferentie is aaneensluiting en nog eens aaneensluiting”, dat belette Soeslov niet om een forse aanval op China te doen. „Deze provocerende handeling (n.l. het grove antwoord op de uitnodiging) is een getuigenis van de volledige doofheid van de groep van Mao Tse-toeng voor de onder communisten gebruikelijke taal van het proletarisch internationalisme. Het is nu volkomen duidelijk, dat haar standpunt op geen enkele wijze kan dienen als argument voor verder uitstel van de Conferentie.”

De Roemeense delegatie had uitvoerige richtlijnen van haar Centrale Comité meegekregen en wilde slechts spreken over „de opportuniteit, het karakter en het doel” van een eventueel te houden conferentie en wenste vooral niets vast te leggen. Zij wilde wel overleg, maar dan met alle partijen, inclusief Joego-

Tito, buitenstaander

China hield de boot af

slavië, alle Pekingspartijen en de Joodse partij van Israël. Na een conflict met de Syrische woordvoerder over de houding van Roemenië in het Midden-Oostenconflict verliet ze de bijeenkomst. Er bleven nu nog maar zeven regerende partijen over.

Eind april werd door de voorbereidende commissie van 54 leden de definitieve datum voor de conferentie op 25 november 1968 gesteld. In september zou deze commissie nogmaals bijeen komen om alle verdere voorstellen van de partijen te bespreken.

Tsjechoslowakije

Hoewel de door Moskou gemaakte misrekeningen wat betreft de binnenlandse politieke situatie in Tsjechoslowakije het effect van het militaire ingrijpen aldaar op de communistische wereld versterkt hebben, moet men vooraf in Moskou toch wel de invloed van het optreden in grote mate hebben voorzien. Ook al had presidet Svoboda naar verwachting meegewerkt en had men zich niet voor de noodzaak zien gesteld weer met de op 22 augustus nog van rechts opportunistische beschuldigde Doebtsjek zaken te doen, dan nog zou de houding van niet alleen de Peking getrouwe partijen maar ook van verschillende partijen in het westen afkeurend zijn geweest. Van de vier Warschaupactpartners vielen als handlangers geen mogelijkheden te verwachten. Roemenië, dat eerst zeer krijgshaftige taal uitsloeg, bond al zeer snel in en Joegoslavië was toch al een buitenstaander. De verschillende Aziatische partijen leverden geen problemen op, zelfs de regeringen van die landen protesteerden niet heftig, afhankelijk als ze waren van de Sowjet-hulp.

Dat China, Albanië en alle verdere Pekingpartijen de registers wijd zouden opentrekken, lag duidelijk voor de hand.

Op 23 augustus constateerde premier Tsjoë En-lai in een toespraak op de Roemeense ambassade, dat de door de leidende revisionistische Sowjet-kliëk bedreven contra-revolutionaire politiek van samenwerking tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie nu geleid had tot een botsing bij een vergeefse poging de wereld te herverdelen. Dezelfde dag schreef een „Renmin Ribao” commentator over de oorzaken: „Het voorbeeld volgend van de Sowjet-revisionisten wil de Tsjechoslowaakse revisionistische renegatenklike in hun voetstappen volgen met zich zelf in de schoot van het imperialisme van de Verenigde Staten te werpen. Echter beschouwen de Sowjet-revisionisten Oost-Europa als hun eigen invloedssfeer en ze verbieden de Tsjechoslowaakse revisionisten directe samenwerking met het V.S. imperialisme te hebben.”

Over het socialistische wereldstelsel zegt hij: „De revisionistische Sowjet-renegatenklike beweert ook dat haar actie werd ondernomen ten behoeve van de „onverbrekelijke solidariteit” van de

DE COMMUNISTISCHE WERELD

Jaarlijks geeft een bureau van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken een overzicht van de sterkte en de activiteiten van alle communistische partijen ter wereld. Dit jaar voor de twintigste keer.

Aangezien in tientallen landen communistische partijen verboden zijn en het aantal partijen door de scheuring tussen Moskou en Peking sterk toegenomen is, is het juiste aantal partijen moeilijk nauwkeurig vast te stellen. Het rapport komt tot 88 partijen, waarmee Moskou wel zal kunnen instemmen. Peking echter zeker niet: Daar komt men al gauw tot honderd. Boven de 160 komt men, wanneer daarbij gevoegd worden de diverse trotskistische, bakoenistische, anarcho-syndicalistische en alle verdere splintergroepjes van enige betekenis, die beweren „communistic” te zijn. De laatsten komen als ketters echter niet in aanmerking als officiële gesprekspartners binnen de communistische wereldbeweging.

Een juiste schatting van het aantal leden der partijen is nog moeilijker. Er zijn maar weinig communistische partijen, die regelmatig cijfers hierover publiceren. Het rapport schat het totaal aantal leden op 44,6 miljoen, hetgeen ruim 5 miljoen minder is dan Moskou claimt. Hiervan behoren 41,8 miljoen tot de regeringspartijen van de 14 communistische landen (op een bevolking van 1,2 miljard). Van deze 41,8 miljoen komen er bijna 13 voor rekening van de Sowjet-Unie en 17 voor China. Het laatste cijfer stamt overigens al uit 1961.

De meeste van de 2,8 miljoen leden in de niet communistische wereld zijn in Europa te vinden. Italië telt 1,5 miljoen communistische partijleden en Frankrijk 275.000. Het aantal leden in Indonesië wordt nu geschat op 150.000 tegen 3 miljoen voor het verbod van 1966. Daarmede komt het weer in de buurt van India (125.000) en Japan (250.000).

„broederlanden” en in „het belang van de veiligheid van de staten van de socialistische gemeenschap.” In die ellendige mengelmoe van je revisionistische blok, waar is je „onverbrekelijke solidariteit”? Het is duidelijk een geval waarbij ieder tracht de ander te bedriegen en te slim af te zijn en ieder zijn eigen weg gaat. Je wilt niet echt welke „socialistische gemeenschap” dan ook opbouwen. Wat je werkelijk wilt is een koloniaal rijk vestigen met de revisionistische Sowjet-kliëk als opperheer, en de wereld herverdelen in samenwerking met het V.S.-imperialisme. Al die landen, welke deel uitmaken van je „gemeenschap” moeten zich tot jouw beschikking stellen en zich aan jouw genade overleveren, of anders zullen ze een ramp tegemoet gaan. De revisionistische Sowjet-renegatenklike is lang geleden gedegenereerd tot een troep sociaal-imperialisten”.

In geijkte stijl reageerden alle andere Peking getrouwe partijen. Enver Hoxha van Albanië merkte op, dat het Sowjet-revisionisme en het revisionisme in haar satellietlanden in een nieuw stadium gekomen waren: het stadium van de fascistische militaire dictatuur. De Communistische Partij van Polen, waarvan de oprichting in december 1965 in de „Peking Review” van 30 augustus werd bekendgemaakt, zag in de omverwerping van de Gomoelkaklike de enige mogelijkheid om de schande van de inval te niet te doen. Op 25 oktober drukte de „Peking Review” een pamflet van de „Stalin groep” in de Sowjet Unie af (een officiële Pekingpartij schijnt er nog niet in de Sowjet-Unie te zijn), waarin tot omverwerping van de Chroesjtsjov-Brezjnev elite-kliëk wordt opgeroepen. Een oproep aan de communistische landen tot vervulling van de internationale plicht om de veroveringen van het socialisme in de Sowjet-Unie zelf te verdedigen ligt misschien nog in het verschiet.

Frankrijk en Italië

De Sowjet-Unie op haar beurt signaleerde in de legerkrant „Krasnaja Zwiezda” in begin oktober een contra-revolutionair front van Washington-Bonn-Peking, dat gericht zou zijn tegen de Sowjet-Unie en het socialistische kamp. Echter: goede betrekkingen onderhouden met het Pekingkamp was al zo lang een onmogelijke zaak gebleken. Voor Moskou waren de in minder gespierde taal gestelde negatieve reacties van de partijen uit het westen veel belangrijker. De Italianen reageerden nog feller dan de Fransen. Beide partijen verklaarden, dat met het oog op de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije de conferentie van 25 november niet door kon gaan. Ook de Britse en Noorse partijen stonden sterk afwijzend. Eind september kwam in Boedapest de voorbereidende commissie weer bijeen. In het door 57 partijen (inclusief de Roemeense!) ondertekende communiqué staat: „de deelnemers aan de voorbereidende commissie achtten het doelmatig opnieuw het vraagstuk van de datum voor het houden van de internationale Conferentie te bezien”, terwijl ze overeen kwamen de volgende

zitting van de commissie op 17 november te doen plaats vinden, waarop dan „het vraagstuk van de termijn van samenroeping van de Conferentie en van de vorm van de verdere voorbereiding” besproken zal worden. Een poging van de Franse, de Italiaanse en de Oostenrijkse partij om Tsjechoslowakije op de agenda te zetten mistukte. Moskou toonde zich naar buiten zeer verheugd. Volgens de Pravda van 7 oktober hadden de resultaten van de bijeenkomst van de commissie „brede en levendige weerklink over de hele wereld” opgeroepen. De zaken zijn echter nog lang niet geregeld.

Hoewel nog op 25 oktober in een artikel in de Pravda gewezen wordt op het verzoek om hulp van Tsjechoslowaakse kant, wordt toch vooral de nadruk gelegd op de constructie van de gemeenschappelijke internationale plicht van de socialistische partijen om de veroveringen van het socialisme te verdedigen. Deze gedachte komt overigens niet alleen voor in de Warschaubrief, maar ook in de mede door Tsjechoslowakije ondertekende verklaring van Bratislava van 3 augustus. In de grote rede van 6 november in het congrespaleis van het Kremlin ter gelegenheid van de 51ste herdenking van de oktoberrevolutie wijst Mazoerov er op dat dit volledig overeen stemt met de verklaring van 1969, welke immers onderstreepte: „Op elke communistische partij, die regerende partij geworden is, rust de verantwoordelijkheid voor zowel het eigen land als het gehele socialistische kamp”. Volgens Tito echter is deze hele „theorie van de voorwaardelijke soevereiniteit” slechts geboren uit de noodzaak het ingrijpen in Tsjechoslowakije te rechtvaardigen. In het communiqué naar aanleiding van de onderhandelingen welke een Franse delegatie in Moskou voerde, eveneens van 6 november, vindt men niets terug van deze gemeenschappelijke internationale plicht. Overigens vond het bezoek van deze delegatie plaats na een tweedaagse vergadering van het Centraal Comité van de Franse partij, waarop enerzijds de theoreticus Roger Garaudy kritiek te verduren kreeg vanwege zijn al te enthousiaste veroordeling van de inval, terwijl anderzijds Jeanette Vermeersch (de weduwe van de vroegere secretaris-generaal Maurice Thorez) voor het lidmaatschap van het Centraal Comité bedankte, omdat haar was voorgehouden, dat ze „voorwendsels had aangedragen om het militaire ingrijpen te rechtvaardigen”.

Gezien het feit, dat in het communiqué van 6 november gesproken wordt van een „in de nabije toekomst” te houden conferentie, terwijl Mazoerov spreekt over een „nauwkeurige voorbereiding”, ondanks het vele werk dat al verricht is, lijkt het waarschijnlijk dat de conferentie uitgesteld wordt tot volgend voorjaar.

Wellicht zal dan ook het proces van de zo door Moskou op prijs gestelde „normalisatie” zijn afgesloten. De Sowjet-Unie zou er een stuk sterker door komen te staan.

NEDERLAND IN DE SOVJETPERS

MIDDEN september werd op Woudschoten een internationale conferentie gehouden over „Nationale stereotypen in een zich integrerende wereld”. Ongeveer 150 deelnemers uit ruim 40 landen namen er aan deel.

De zaak is belangrijk genoeg: vooroordelen spelen een belangrijke rol in de politiek. Een totalitair regiem, dat het monopolie over praktisch alle communicatiekanalen tot zich getrokken heeft, kan de beeldvorming uitstekend beïnvloeden ten behoeve van de door hem gestelde doeleinden. Het belang van de communicatiemedia is door het communisme altijd hoog aangeslagen. Lenin zag reeds de krant als collectieve propagandist, agitator en organisator. Van Stalin is het beeld van de krant als transmissieriem tussen de massa's en de partij.

Voor de communistische aanpak zijn niet zozeer de beelden van de naties als wel de beelden van de socialistische en kapitalistische samenleving als geheel van belang. Ook de daarin voorkomende sociale groeperingen verdienen de aandacht. De dikbui-

kige, dikke sigaren rokende kapitalist, die er slechts op uit is zoveel mogelijk geld binnen te halen, staat tegenover de zelfbewuste arbeider met de rode banier in de hand en de blik vooruit gericht naar de communistische toekomst. Zijn collega, die nog niet zover is en zich nog laat misleiden door de kapitalist, maakt een wat verwektelijke indruk. Militairen in eigen land zijn rustige, evenwichtige lieden, slechts vervuld van plichtsbeseft. De kapitalistische tegenhangers daarentegen zijn altijd hysterische, voortdurend op oorlog beluste maniakkken.

Het beeld van de socialistische maatschappij, zoals dat afgeschilderd wordt door de Sowjet-pers is dat van een samenleving zonder ongelukken of misdaad, waar iedere burger zich voortdurend intensief bezig houdt met de gemeenschappelijke zaak van het socialisme. Aan de andere kant valt de kapitalistische maatschappij voortdurend in grote onrust van de ene crisis in de andere.

Nieuws is voor de Sowjet-pers niet hetgeen mogelijk voor de lezer interessant kan zijn, maar datgene, wat met de partijlijn overeenkomt. Deze partijlijn speelt niet alleen een rol bij de selectie van het voor te schotelen nieuws, maar ook bij het weergeven daarvan. Objectieve weergave wordt niet nagestreefd. Integendeel,

de historische gebeurtenissen moeten steeds worden beschouwd vanuit ideologisch standpunt. Het principe van „partijnostj” — militante loyaliteit aan de partij — is onontbeerlijk. „Bourgeois objectivisme” is verwerpelijk. Invloeden van buiten af moeten dan ook zo veel mogelijk worden tegengegaan. Nog onlangs is er een heftige discussie met vele ingezonden brieven geweest in het geïllustreerde weekblad „Ogonjck” over het grote aantal westerse films, dat in de Sowjet-Unie vertoond werd. Er kon geruststellend worden medegedeeld, dat het percentage van 23,5 voor 1965 gedaald was tot 13 voor de eerste helft van dit jaar.

Er zijn wel uitlaatkleppen in het Sowjet-systeem ingebouwd. Als zodanig kan men bijvoorbeeld het officiële satirische blad „De krokodil” zien waarin de spoedgedreven mag worden met oude zwakheden (drankzucht) of zekere tekortkomingen (bureaucratie), echter: de humor moet wel gepast zijn en een opvoedend karakter hebben. Tekortkomingen worden ook gesignaleerd in de rubriek van de Izwestija, waarin regelmatig een selectie uit de meer dan 6000 brieven per week van lezers wordt gepubliceerd. De geselecteerde kwalen worden dan zo mogelijk verholpen.

Nederland ligt in de kapitalistische

wereld. Ten behoeve van de beeldvorming van de lezers hier wat betreft de beeldvorming van de Sowjet-lezers lijkt het ons nuttig hier twee stukjes uit de Izwestija af te drukken. In het eerste komt tot uiting dat het Haagse dagblad Trouw Indonesië als aanhangsel van de kapitalistische landen voor agrarische grondstoffen wil behouden (Fijn, dat we het nu ook eens van een andere zijde horen; wij persoonlijk hebben toch al nooit in de z.g. radicaliteit van Trouw geloofd!).

In het tweede artikel wordt verteld, dat de Nederlandse legerleiding tegen de vastbesloten wil van het grote publiek in van Tsjechoslowakije gebruik maakte om snel wat tanks te kopen. (Hier zitten we nog even met de moeilijkheid van de aankondiging van vele maanden geleden, dat in deze herfst de beslissing van de aankoop zou plaats vinden.)

Tevens treft men hier nog even een, naar ons idee één van de betere, politieke prenten aan. Het valt te betreuren, dat Edam niet in Limburg ligt. We mogen overigens bekend veronderstellen, dat het Sowjet-leger reeds lang afstand gedaan heeft van alle granaten en dergelijke zaken. Tot slot willen we nog opmerken dat we Holland Holland gelaten hebben bij de vertaling, uiteindelijk heeft het ook jaren geduurd, eer de C.P. H(olland) tot C.P.N(ederland) werd.

ILLUSIE EN WERKELIJKHEID

9 oktober - Persdienst van de Izvestija

De laatste tijd is Indonesië, zoals de katholieke krant „Kompas” in Djakarta het uitdrukte, in het brandpunt van de activiteit van de internationale handelsmaatschappijen in de ontwikkelingslanden komen te staan. In het bijzonder trachten de voormalige koloniale bazen van Indonesië, de Hollandse monopolies, de huidige conjunctuur te benutten en opnieuw stevige posities in de economie van het land te veroveren.

„Indonesië laat Hollandse economische invloed toe”, — schrijft het in Den Haag uitgegeven blad „Trouw”. De krant merkt op, dat juist Holland de coördinatie van de hulp, welke Indonesië vanuit het buitenland ontvangt, is opgedragen. Behalve Holland ontwikkelden hier Engels, Amerikaans, Japans en Westduits kapitaal actieve bedrijvigheid. De oorzaak van deze activiteit is gelegen in het feit, dat in Indonesië een hele rij maatregelen werd genomen, die gericht zijn op de toevloeiing van buitenlandse kapitaalinvesteringen. Een wet op de buitenlandse kapitaalinvesteringen staat de buitenlandse monopolies grote privileges toe bij de exploitatie van de nationale rijkdommen van het land, bevrijdt ze van de belastingen op de winsten en neemt de beperkingen weg bij het overmaken van winsten naar het buitenland, enz. Kort gezegd, de buitenlandse monopolies zagen de mogelijkheid opnieuw over te gaan tot het uitpompen van winsten uit de economie van Indonesië.

Toen de wet op de buitenlandse kapitaalinvesteringen aangenomen werd, rechtvaardigden vele officiële persoonlijkheden in Indonesië dit met het streven de economische toestand te verbeteren. De feiten

zeggen echter, dat deze berekeningen in geen enkele mate gerechtvaardigd kunnen worden. Allereerst geeft de bijna vrije uitvoer van winsten over de grens op geen enkele wijze de mogelijkheid een aanzienlijk deel van de valuta in het land te accumuleren, waarop de Indonesische economen hopen. Ten tweede geven de westerse handelsmaatschappijen op geen enkele wijze de wens te kennen kapitaal te investeren in die takken, waarvan de ontwikkeling bijzonder noodzakelijk is voor de stabiliteit van de economie van het land. Dezelfde krant „Trouw”, bij voorbeeld, verwerpt categorisch de mogelijkheid van de bouw van een automobiefabriek, waarom de huidige minister van economie van Indonesië Joesoef gevraagd heeft. „Er moeten tientallen jaren verlopen — schrijft de krant — voordat een eigen rendabele Indonesische automobielindustrie mogelijk wordt”.

Dit alles getuigt er nogmaals van, dat de inspanningen van de buitenlandse monopolies allereerst er op gericht zijn Indonesië in de hoedanigheid van agrarisch grondstoffen-aanhangsel van de hoogontwikkelde kapitalistische landen te behouden en het land vast te leggen op een kapitalistische weg van ontwikkeling.

Tankslag om Holland

De Izwestija-correspondent Kornulov belde vanuit Den Haag op 29 oktober het volgende artikel door: Anderhalf jaar geleden besloot het Hollandse ministerie van defensie de in de bewapening van het leger opgenomen „Centurion”-tanks door „modernere” tanks te vervangen. Nauwelijks werd deze beslissing bekend, of de NAVO-partners van Holland snelden om het hardst toe om hun „waar” aan te bieden.

Ogenblikkelijk waren de verzekeringen omtrent „belangengemeenschappen” vergeten — ieder trachtte een nog vetter brok binnen te halen. Engeland vroeg voor de „Chieftain”-tank meer dan een miljoen gulden. De zelfde prijs werd vastgesteld voor de „Leopard”-tank van de Bondsrepubliek. Wat het Pentagon betreft: dit bood de Hollandse generaals de allernieuwste tank MBT-70 aan, maar..... voor twee miljoen gulden per stuk. De „tankslag om Holland”, naar een treffende uitdrukking van de Hollandse pers, was begonnen.

Het grote publiek van Nederland kwam vastbesloten op tegen het voornemen van het ministerie van defensie om geweldige sommen te spenderen aan de aankoop van de stalen monsters. Toen namen de Hollandse generaals hun toevlucht tot een manoeuvre: de betekenis van de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije verdraaiend en op het afgezaagde fabeltje van de „dreiging uit het Oosten” speculerend, verklaarden zij dat het hoognodig was „zo snel mogelijk” het leger uit te rusten met de nieuwe wapens. En dezer dagen kwam de mededeling dat het ministerie van defensie had besloten de „Centurion” te vervangen door de Westduitse „Leopard”.

Hoewel de Westduitse tank de helft goedkoper is dan de Amerikaanse, is „de nieuwe aankoop” voor het land geen koopje. Men besloot immers niet één, niet twee, maar meer dan vierhonderd stuks te kopen. Dat betekent, dat ook in de toekomst de uitgetrokken bedragen voor de werkloosheidsbestrijding en voor de woningbouw besnoeid moeten worden, dat de belastingen verhoogd moeten worden en de prijzen omhoog moeten..... De Hollandse bourgeois-kranten, die plechtig lieten weten dat Neder-

В голландской провинции Лимбург недавно возникла идея продать для польской армии.

Заморский заказчик — Какой приятный острый запах у этих головок! Рис. В. Фомичова.

15 oktober kreeg de Nederlandse kaasexport op onverwachte wijze gratis publiciteit van de Pravda. Boven deze prent staat: „In de Hollandse provincie Limburg is een oorlogsindustrie gevestigd, waar onderdelen voor het Amerikaanse leger worden vervaardigd. (Uit de kranten)”.

Op het bordje staat: Limburgse kaas op speciale bestelling van het Pentagon. Onder de prent staat: Klant van overzee: Wat een prettige scherpe geur hebben deze bolletjes!

land bezitter van de „Leopard” werd, vertellen niet, wat de gegevens van deze tanks zijn. Maar één bijzonderheid van de „Leopard” is duidelijk: hij slaat zonder twiifel een grote bres in het budget van het land. De speculatie van de Hollandse generaals op de „gebeurtenissen in Tsjechoslowakije” verandert in nieuwe lasten voor het Hollandse volk.

VERANTWOORDELIJK HEID IN HET WERK

In zijn rede, gehouden op de Deputatenvergadering der ARP stelde dr. A. Veerman, dat de mogelijkheid tot participatie van individuen en groepen in het beleid van overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties één der belangrijkste problemen van deze tijd vormt. Ik ben het daarmee gaarne eens. Nu, in ons land althans, een overwinning van de armoede een reële politieke en economische mogelijkheid schijnt te gaan worden, is het goed te onderkennen, dat de toekomst zou kunnen worden, die van een maatschappij, waarin de consumptie het hoogste goed is en de produktie alleen maar een noodzakelijk kwaad. Een maatschappij dus, waarin men éentonige en weinig bezielende arbeid voor lief neemt, omdat aan het einde van iedere dag de vrije tijd ligt, en iedere maand een betaaldag heeft. Een maatschappij, waarin een kleine minderheid het voor het zeggen kan hebben, zonder ooit tot verantwoording te worden geroepen, omdat niemand daarin geïnteresseerd is.

Participatie behoort te beginnen, daar waar de mens het nauwste bij het beleid dat gevoerd wordt, en waaraan hij ondergeschikt is, is betrokken. Voor de meesten van ons is de dagelijkse werkring de plaats waar men kennis maakt met „de maatschappij”. Daar maakt men kennis met „gezag”, daar ervaart hij of men geïnteresseerd is in zijn arbeidsprestatie zonder meer, of dat men meer van hem verwacht: meedenken, initiatief en verantwoordelijkheid. De mens, die in het produktieproces meewerkt is er te goed voor, dat men alleen maar zijn arbeidskracht en handvaardigheid van hem zou verwachten. Wie met mensen werkt, mag en moet meer verwachten.

Initiatief V.P.C.W.

Tot zover zijn we het meestal wel eens. Natuurlijk. De mens is naar zijn aard een „antwoordwezen”. Hij is aanspreekbaar en verantwoordelijk. Wie vanuit het evangelie wil leven, kan daar nooit onderuit. Wie met mensen werkt, heeft met beelddraggers van God te maken, met mensen die mee mogen bouwen aan de voltooiing van Gods schepping. Wat betekenen deze schone en ware woorden nu voor het leven van elke dag? Is er een relatie tussen deze uitgangspunten en de situatie van elke dag? En — als het niet zo is — wat zou er gebeuren, als men zulke woorden eens serieus ging nemen?

Ter gelegenheid van zijn 50-jarig jubileum nam het Verbond van Protestants Christelijke Werkgevers een prijzenswaardig initiatief. Het trachtte deze woorden in concrete bedrijfstaal om te zetten (waartoe zou men in hemelsnaam christelijke werkgeversorganisaties hebben als men dit niet deed). De vraag kwam toen als volgt te luiden: „Welke mogelijkheden bestaan er en welke moeilijkheden ontmoet men, indien gepoogd wordt in de praktijk aan werknemers meer bevoegdheden te geven?” Op verzoek van het Verbond zijn door het Sociaal Wetenschappelijk Instituut van de Vrije Universiteit in zes ondernemingen experimenten gestart, waarbij getracht is aan de betrokken werknemers daadwerkelijk meer bevoegdheden toe te kennen. De resultaten van deze experimenten vindt men in een rapport¹⁾, geschreven door drs. J. J. Ramondt. Dit rapport is een boeiend verslag geworden van menselijk pogen en menselijk falen. Een verslag vooral van mislukkingen. Mislukkingen, die

aanwijzing geven over de kloof tussen woord en werkelijkheid bij werknemers en werkgevers.

Vragen

De onderzoekers hebben zich twee vragen gesteld:

Eén, welke samenhang bestaat er tussen een grotere verantwoordelijkheid in het werk enerzijds en de factoren arbeidsvoldoening en integratie van de afdeling anderzijds. Deze opzet is niet alledaags. In vele onderzoekingen gaat het eigenlijk alleen maar om de produktiviteit. Hier worden arbeidsvoldoening en integratie als zelfstandige, nastrevenswaardige doelstellingen ingevoerd. *Twee*, wat gebeurt er gedurende zo'n experiment. Het invoeren, zegt Ramondt vindt niet in een vacuum plaats. Integendeel, het brengt een aantal sociale processen op gang, die nu eens de invoering bevorderen en dan weer een belemmering vormen.

Deze vraagstelling duidt er op, dat de onderzoekers zich niet hebben gebonden aan de probleemstelling, zoals die zich in de bedrijven meestal voordoet. Zij zijn ervan uitgegaan, dat het bedrijf zich er niet aan kan onttrekken „positief in te spelen op een drietal kenmerken van verantwoordelijkheid”, die in grote mate onafhankelijk van het produktie-systeem bestaan:

1. De maatschappelijke ontwikkeling: politieke democratie, de democratisering van het onderwijs, de toegang tot de massa-communicatie, al deze tendensen geven kansen aan iedereen om medeverantwoordelijkheid te dragen voor de maatschappij.

2. Deze ontwikkeling kweekt, menen de onderzoekers, kritischer mensen, die, zo ooit, dan toch nu zeker niet meer tevreden zijn alleen maar het brood te verdienen. Naarmate dit laatste verleg gesteld is, kan men zich gaan interesseren voor de omstandigheden waaronder dit geschiedt.

3. Het etich-religieuze aspect van de mens, die altijd meer behoort te zijn dan een produktiemiddel.

Experimenten

Wie niet met het Verbond vindt, dat hier kernvragen van onze samenleving, ja van ons christelijk leven, aan de orde zijn, zal in het verslag van de experimenten slechts voedsel vinden voor zijn

cynisme. Anderen zullen net als ik dit verslag geboeid volgen, omdat het in zijn koel-objectieve wetenschappelijke benadering afrekent met het sprookje van Nederland als een sociaal paradijs. In vier van de zes bedrijven mislukt het experiment. In twee is er succes. Daarbij moet worden vastgesteld, dat de leiding van elk van de 6 bedrijven vóór de experimenten was. Men zag het belang ervan in, was er altijd al voor geweest en streefde al jaren naar meer verantwoordelijkheid in het werk.

Merkwaardig is, dat slechts in één bedrijf ingegaan wordt op de suggestie der onderzoekers, de vakbeweging bij het experiment te betrekken.

„Geen der bedrijven”, zegt Ramondt, „die besluiten de vakbeweging niet te laten deelnemen, gelooft dat de vakbeweging in staat is om stimulerend op te treden of dat zij het experiment zal dwarsbomen als zij er buiten gelaten zou worden. Men verwacht niet, dat het de vakbeweging veel zal interesseren dat men als bedrijf aan het experiment deelneemt”. En zo gaat het verslag door: „De introductie van het experiment bij de lagere afdelingsleiding en bij de arbeiders is niet gelopen via een overlegprocedure, maar in de vorm van een mededeling”.

Hoe ziet de arbeider de verantwoordelijkheid?

Zij denken, blijkt uit gesprekken met hen aan meer vrijheid, meer zelfstandigheid en meer gehoord te worden door de leiding. Zij willen, dat hun taakstelling van de sfeer van het bevel, in de sfeer van het overleg wordt gebracht.

En de leiding?

Bazen, chefs en voorlieden verklaren om strijd, dat zij warm voorstander zijn van de vergroting der verantwoordelijkheid van het uitvoerend niveau. De juiste man op de juiste plaats is hun slagzin.

Echter

Beide partijen zijn dus, zou men zeggen positief ingesteld. Het experiment valt in goede bodem. De praktijk der experimenten leert echter wel anders. De met zoveel woorden uitgesproken instemming van beide groeperingen blijkt in de praktijk tot teleurstellingen aan-

DOOR

PROF. DR. W. ALBEDA

leiding te geven. Bij de leiding gaat dat als volgt. Zij zouden wel willen, maar zijn de arbeiders er wel rijp voor? Willen zij de verantwoordelijkheid wel? Bovendien: besteedt men eigenlijk al niet zeer veel aandacht aan de vergroting van de verantwoordelijkheid der arbeiders? En tenslotte, moet men ook niet aan de produktiviteit denken. Er vindt, zeggen de onderzoekers, een ideologiseringsproces plaats, een proces van het vormen van argumentaties, die alle uitlopen in de onmogelijkheid en onwenselijkheid de bestaande posities te wijzigen.

En de werknemers? Ook hun instemming is niet zo groot, dat ze bereid zijn, als het er op aan komt voor het experiment te staan. Zij zijn bereid om vrij gemakkelijk een stopzetting van de experimenten te accepteren.

Het haalt toch niets uit. Als het er op aankomt, heeft toch de leiding het voor het zeggen.

Het zou te ver voeren deze gehele ontwikkelingsgang der experimenten op de voet te volgen. Beperken wij ons tot enkele conclusies.

Wie een pleidooi voert voor grotere verantwoordelijkheid weet zich van te voren verzekerd van de instemming van leiding en ondergeschikten. Deze instemming betekent niet, dat men bereid is, om de maatregelen te nemen, en de veranderingen in de eigen positie te aanvaarden, die daarmee samenhangen. Leiders zien niet gaarne dat hun positie wordt veranderd, ondergeschikten zijn niet bereid risico's te lopen. Allen zijn geneigd, als het er op aankomt, andere dingen belangrijker te vinden dan de verantwoordelijkheid, die men met de mond belijdt.

Ramondt stelt: het V.P.C.W. wil, dat op elk niveau van leiding der bedrijven het feit, dat de mens beelddrager Gods is, functioneert. Dit betekent, dat in de bedrijfsvoering op alle niveaus zedelijke criteria een kans moeten krijgen en een rol moeten spelen bij de beoordeling der taakhouders. Dit is niet het geval. Het al of niet handhaven der experimenten werd wel gemotiveerd vanuit de produktiviteit, niet vanuit het zedelijk motief der verantwoordelijkheid als zelfstandige waarde.

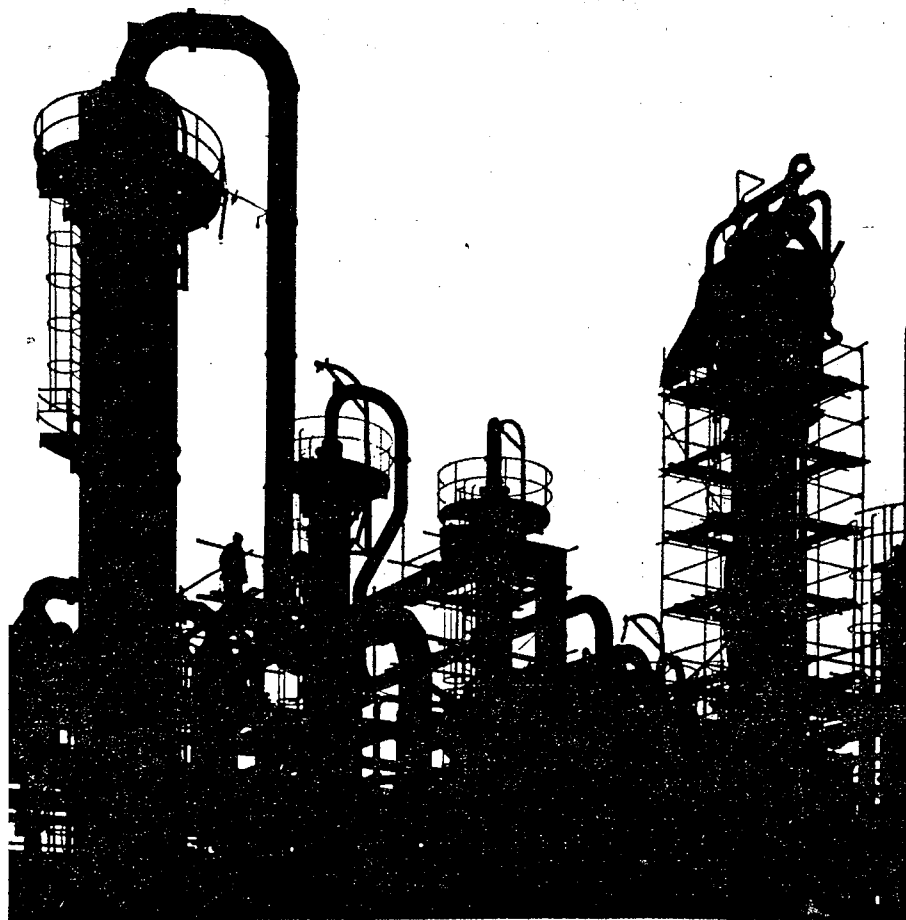
Het huidige sociaal beleid, stelt Ramondt, richt zich veelal op het aanbieden van goede promotiemogelijkheden, sociale zekerheid, goede secundaire arbeidsvoorwaarden, werkzekerheid e.d. Er is geen sociaal beleid, dat zich richt op een zo groot mogelijke verantwoordelijkheid van allen die bijdragen aan het in stand houden van het produktiesysteem.

Politieke conclusies

Wellicht zegt een enkele lezer, dat deze studie wellicht boeiend is, en daarom lezenswaardig, maar is ze ook politiek relevant? Moeten we er in de N.G. aandacht aan wijden? Ik meen van wel. In de eerste plaats behoren wij in de politiek te weten, hoe de situatie in het bedrijfsleven is, willen wij een beleid voeren dat daaraan is aangepast.

Deze studie leert ons enerzijds hoe belangrijk het is, dat gestreefd wordt naar democratisering van het bedrijfsleven, anderzijds hoe moeilijk dit is, en waar de problemen liggen. In de tweede plaats kan men ongetwijfeld parallellen trekken. In hoeverre mag men verwachten, dat werknemers, aan wie geen verantwoordelijkheid wordt gelaten in hun bedrijf, en die er ook niet voor willen vechten, dit wel zullen nemen en kunnen dragen op het staatkundige vlak?

1) Verantwoordelijkheid in het werk, door drs. J. J. Ramondt, i.o.v. het Verbond van Prot. Chr. Werkgevers.

HET BEELD DER VADEREN

VERLIESCIFIERS

Op 11 november 1918 werd het wapenstilstandsverdrag getekend, dat in feite een capitulatie van Duitsland inhield. De Duitse troepen moesten zich terug trekken uit Frankrijk, België en Elzas-Lotharingen. De Duitse oorlogsvloot moest opstomen naar de baai van Scapa Flow in het uiterste Noordoosten van Engeland om daar geïnterneerd te worden. En de voorwaarden werden door Duitsland op disciplinaire wijze nagekomen. Daarbij speelde ook een rol, dat Von Hindenburg opperbevelhebber bleef en de troepen van het front op ordelijke wijze liet terugtrekken. Maar terwijl dat allemaal gebeurde, verschenen er in de krant enkele cijfers. Eerst van Duitse zijde. Die cijfers betroffen de verliezen in de oorlog, die 4½ jaar had geduurd. Aan Duitse zijde waren gesneuveld 1.580.000 man.

Als krijgsgevangenen bevonden zich in geallieerde handen 490.000 man. En als vermist werden opgegeven 260.000 man, waarvan verreweg de meesten ook wel niet meer in leven zouden zijn. Verder waren er ongeveer 4 miljoen militairen gewond geraakt, maar de secure statistici tekenen hierbij aan, dat daarbij sommige soldaten dubbel zijn geteld, omdat zij na van hun wond hersteld te zijn opnieuw naar het front waren vertrokken om er wéér gewond te raken. De Engelsen kwamen toen ook met een verliescijfer, maar zij hadden doden, gewonden en vermisten opgeteld en kwamen zo op 3.049.991 man. De Duitsers hadden op duizendtallen afgerond, de Engelsen gaven het exacte cijfer. Maar deze cijfers van slechts twee van de oorlogvoerende landen geven enigmatische een indruk van de ontzettende verliezen uit deze eerste wereldoorlog. Het totaalcijfer, daarvan kunnen alleen ruwe schattingen worden gemaakt en het zal niet veel lager zijn

geweest dan dat van de tweede wereldoorlog. Vooral de loopgravenoorlog met de strijd om enkele strategische punten zoals de vesting Verdun heeft vele honderdduizenden doden gekost.

Toch zijn velen op goede gronden van mening, dat de Spaanse Griep in de zomer en de herfst van 1918 nóg meer doden heeft gevegd. Juist in de bewogen novemberdagen hadden verschillende kranten dagelijks meer dan een pagina aan overlijdensadvertenties.

En het verrassende is, dat blijkens diezelfde kranten het „gewone leven” intussen doorging. In dezelfde week, dat Troelstra met revoluties dreigde, hield prof. dr. J. Ridderbos ergens een winterlezing, er vergaderden gemeenteraden, om zich over de begroting te buigen, er werden in die week 19 faillissementen uitgesproken en bij J. H. Kok te Kampen verscheen een brochure van prof. dr. T. Hoekstra: De tegenwoordige critiek op onze preeken.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

„Dus niet als vergelijking dienen, maar stel dat we een minister-president moesten kiezen en de keuze ging tussen Marijnen, De Quay, Cals en De Jong, zou de keus dan zo duidelijk en overtuigend zijn als we van de Amerikanen verlangen?”

Wat Nederland betreft: Jelle zal wel zien!

FIJNE MANIER

In Overijssel hield de Bond van Gereformeerde Vrouwen een provinciale dag. Blijkens een verslag in het bondsblad behandelde een majoor het onderwerp „Korea en Vietnam”:

„Hiernaar werd vol aandacht geluisterd. Spreker heeft zelf deelgenomen aan de strijd in Korea, vandaar misschien de fijne manier, waarop hij dit oorlogsgebeuren en de politieke kanten ervan ons tekende”.

Gedachtig aan de uitspraak van Benjamin Franklin „Er is nooit een goede oorlog geweest of een slechte vrede” moet het wel heel moeilijk zijn op een fijne manier over oorlogsgebeuren te spreken.

VROUWENBEWEGINGEN

In „Opinie” heeft Ursula den Tex een verhaal geschreven over de „Actiegroep Man Vrouw Maatschappij”. Zij heeft het ook over de vrouwenbewegingen van nu:

„De vrouwenbewegingen van nu zijn zo gezellig en zo aardig. Zij praten zo binnenskamers en als zij dan eens naar buiten optreden doen zij dat zo vriendelijk en houden zo schielijk hun mond als er niet naar ze geluisterd wordt. Waarmee zij zich precies aanpassen aan de regels voor acceptabel vrouwelijk gedrag die zij eigenlijk zouden moeten bestrijden”.

Met een variatie op een uitspraak van William More „Een vrouwenvereniging is anders dan het beeld dat men er van heeft”.

De opvatting van Nietzsche „Waar geen liefde of haat meespeelt, speelt de vrouw middelmatig” is toch wel algemeen achterhaald. Of niet?

KIEZEN

Over de presidentsverkiezingen in Amerika schreef Hopper in de Volkskrant o.a.:

„Amerika heeft getoond geen keus te kunnen en willen doen, heb ik gelezen en daarmee heeft het de malaise aangegeven waarin het land verkeert. Nixon is een president, die maar net de sloot achter zijn haken heeft en niet op de steun van zijn volk mag rekenen. Eigenlijk heeft Amerika niet gestemd... Dat is natuurlijk flauwekul. De opkomst van de kiezers was groter dan ooit tevoren. Amerika heeft dus wel degelijk gestemd en heeft ook kennelijk willen stemmen. De keus was blijkbaar moeilijk, dat wel. Maar Truman won van Dewey, toen de kranten al bericht hadden dat Dewey gewonnen had. En John F. Kennedy versloeg diezelfde Nixon in 1960 met niet meer dan 100.000 stemmen verschil. En waren Truman en Kennedy zulke luchtledige presidenten, zonder achterban? De dingen zijn altijd net zo lang als zij breed zijn. Je kunt rustig stellen dat iedereen, die tenslotte in het Amerikaanse politieke systeem komt bovendien, politiek gezien meer in zijn mars heeft dan de gemiddelde Nederlandse minister-president. Waarom eisen we van de Amerikanen een duidelijke keus, terwijl wij die zelf zo zelden maken? Goed, wij kiezen partijen, geen personen, de afwisselende topposities van de K.V.P. en de P.v.d.A. mogen

STUDENTEN

Dr. W. Drees heeft gesproken op een bijeenkomst van het genootschap van burgemeesters. Hij zei daar o.a.:

„Er is een tijd geweest, dat de rechters baldadigheden van studenten aanvaardbaarder vonden dan die van arbeidersjongens. Het schijnt dat een minderheid van de studenten zich weer privileges wil aanmeten. Sommige studenten menen namelijk dat zij speciale rechten hebben en met de rechten van anderen geen rekening hoeven te houden”.

Dr. Drees zegt het en hij wordt niet voor conservatief versleten. Een ander had het eens moeten zeggen.

ONDERWIJS

In „Trouw” stond een verslag van een congres van het Wit-Gele Kruis, waar men zich bezon op het „zorgen voor morgen” in de gezondheidszorg. Prof. dr. Fred. L. Polak — futuroloog — was een van de sprekers. Het verslag bevatte over zijn verhaal o.a. dit:

„Wie ziekte op grote schaal bij volwassenen wil voorkomen moet beginnen bij de kinderen. Prof. Polak acht het noodzakelijk, dat het onderwijs op alle niveaus wordt gerevolutioneerd. Veel meer dan tot nu toe dient het kind voortdurend te worden voorbereid op de zeker aanbreekende, geheel andere, maar volslagen onzekere toekomst. Hij meent dat daartoe onder meer kunnen dienen: doelgericht spel, science-fiction en inzicht in en verwerking van levenskunst voor geheel verschillende situaties”.

Een vette kluij voor onze onderwijzers. En dat na de mammoet.

WIJ KOMEN BIJEE

- Op vrijdag 22 november belegt de Kamercentrale Dordrecht haar jaarvergadering. Plaats van samenkomst is „Atrium”, Karel Doormanstraat 143, Rotterdam. Aanvang van de vergadering 19.30 uur. Aan de orde zijn de jaarverslagen en tevens een bestuursverkiezing. Mr. J. N. Scholten, burgemeester van Andel zal spreken over: „Herfsttij der partijen?” Naast de afgevaardigden zijn ook andere belangstellenden van harte welkom.
- De Statencentrale Hoozeveen belegt op zaterdag 23 november een vergadering in het Herman Bavinckhuis te Hoozeveen. Aanvang 13.30 uur. Spreker is de heer H. Scholtens te Emmen over: „Hoe reilt en zeilt de A.R. Kiesvereniging?” Er wordt gerekend op ruime vertegenwoordiging van de kiesverenigingen.

- Op vrijdag 29 november houdt de Statencentrale Heereveen haar jaarvergadering in gebouw 't Anker. J. Frankensingel 30 te Oosterwolde. Aanvang 20.00 uur.

De Statenleden D. Hellinga te Nijbeets en R. R. Kok te Drachten zullen spreken over: „Actuele provinciale politieke vraagstukken”.

- Het provinciaal organisatie comité van A.R. Kiesverenigingen in Overijssel organiseert in november en december in verschillende plaatsen spreekuren. De spreekuren worden gehouden door mej. J. van Leeuwen, lid van de A.R. Tweede Kamerfractie. Iedereen kan zijn gedachten of wensen kenbaar maken tijdens deze spreekuren. Hieronder volgen plaatsen en data. Emmeloord. Vrijdag 22 november van 10—12 uur in 't Voorhuys. Zwolle. Vrijdag 22 november van 2—4 uur in Hotel Van Gijtenbeek. Deventer. Vrijdag 29 november van 10—12 uur in Hotel de Leeuwebrug. Enschede. Vrijdag 29 november van 2—4 uur in het Jeugdgebouw Spelbergweg.

EEN IJTUNNELRIT

De grootste sensatie bij de opening van de IJtunnel was het rijden in een stadsbus, waarin ieder een zitplaats had, die bij geen enkele halte stopte en door alle rode lichten reed. Resultaat: binnen 10 minuten van Amsterdam-noord naar het RAI-gebouw in zuid.

Laten we niet hopen, dat minister Bakker, die ook in de bus zat, dit normaal vindt en de metro maar een overbodige luxe acht.

Hardenberg. Maandag 9 december van 10—12 uur in Hotel Koeslag, Hessenweg 7, Heemse. Almelo. Maandag 9 december van 2—4 uur in het Chr. Ver. gebouw De Rönneboom, Grotestraat 152.

WAARVOOR DIEN EEN PARTIJ?

WAT is de taak van een politieke partij in ons land en met welke middelen wordt deze taak vervuld?

Ik heb de indruk dat de huidige politieke partij in Nederland wordt gezien als een organisatie die er vooral op gericht is vertegenwoordigers te doen kiezen in openbare colleges. De verkiezingen voor gemeente, provincie en vooral Tweede Kamer worden als hoogtepunt, zonet de belangrijkste bestaansredenen voor een politieke partij gezien. In het verlengde van de verkiezingen ligt de bezetting van die ambten en colleges, waarvoor weliswaar geen directe verkiezing mogelijk is (minister, commissaris, burgemeester) maar waarop de uitslag van verkiezingen toch van grote invloed is.

Als we onder politiek verstaan het scheppen van mogelijkheden en instellingen waarin vrije mensen tot samenleving kunnen komen en een politieke partij een organisatie is die zich dat ten doel stelt, dan is de vraag of het doen bezetten van de huidige openbare ambten en colleges thans nog het beste middel is om tot dit doel te geraken. Een middel daartoe is zij zeker ook nu nog. Maar de invloed van de bestaande colleges en ambten op de gang van zaken in de samenleving — en daarmee hun vormende kracht ten aanzien van die samenleving — is en wordt voortdurend door verschillende oorzaken beperkt.

Tanende invloed

Daar is ten eerste de toenemende ingewikkeldheid der vraagstukken enerzijds en de deskundigheid daarin van het ambtelijk apparaat anderzijds, die het voor de gekozen vertegenwoordigers uiterst moeilijk maken de zaken te omvatten, laat staan er vormend aan te werken.

In de tweede plaats vallen de belangrijkste principiële beslissingen steeds minder in de colleges en functies waarvoor de partijen de verkiezingen ingingen, maar elders, en dan vaak op een wijze die zich maar uiterst moeilijk leent voor overleg, inspraak, beoordeling en medewerking van de gekozen vertegenwoordigers (bijv. bij NATO, EEG, VN, bij de V.S. van Amerika, als grootmacht in wier invloedssfeer wij liggen; bij de rijksoverheid als het de provincie en gemeente betreft). Ten derde zijn er bewegingen, stromingen en organisaties buiten de bestaande politieke colleges en ambten, die, hoewel zelf in beginsel niet-politiek gericht, toch vaak sterke invloed op de politiek uitoefenen (bijv. vakbeweging, kerken, studenten, de wetenschap) waartegen de politieke organen vaak niet zijn opgewassen.

Tenslotte zijn er vele vraagstukken, waarvan de voorgeschiedenis („het historisch gegroeide”) of implicaties in de toekomst de mogelijkheden tot wijziging en beïnvloeding zo zeer beperken, dat daarop vanuit politieke colleges en ambten weinig invloed meer op is uit te oefenen; soms ook betreft het ontwikkelingen die zich geheel aan de invloed

van deze colleges onttrekken en waarop zij nauwelijks reageren, laat staan ageren kunnen (automatisering, concentratie in bedrijfsleven, wijze en omvang van produktie en consumptie).

Met name de Staten-Generaal, van oorsprong het centrum van beïnvloeding van de politieke beleidsvorming en beleidsvoering, heeft door de hiervoor genoemde oorzaken veel aan belang ingeboet.

Initiatieven gaan van haar nauwelijks meer uit, haar controlerende functies kan zij maar zeer ten dele uitvoeren, aan nieuwe ontwikkelingen kan zij geen vorm geven. Daarbij komt dat een niet onbelangrijk deel der leden van de Staten-Generaal een zetel hebben gekregen niet op grond van hun politieke kwaliteiten, maar terwille van hun representativiteit voor bepaalde maatschappelijke belangengroeperingen, kerken of landstroken. Zij achten het niet zo zeer hun taak nieuwe instellingen te scheppen, waarin vrije mensen kunnen samenleven, als wel de bestaande maatschappelijke posities van hun achterban te verdedigen. En het is juist op de Staten-Generaal, waarop de aandacht van de politieke partijen in ons land zo sterk gericht is en waarvan het aantal zetels dat men daarin verwerft als de maatstaf bij uitstek van politiek succes wordt gezien.

Ik zou niet graag willen beweren dat de Staten-Generaal, Provinciale Staten en gemeenteraden (ministers, gedeputeerden, wethouders en burgemeesters) voor welke politieke partij dan ook van geen belang meer zouden zijn, of dat het aantal zetels dat men verwerft er niet toe doet.

Ik meen echter dat de werkgevers- en werknemersorganisaties, de SER, de Stichting van de Arbeid, de studenten, de universiteiten, de kerken, de sprekende, schrijvende en tonende pers, om maar lukraak een aantal organisaties en instellingen te noemen, invloed op de regering en het politieke beleid hebben, die zeker niet minder is dan die der huidige staatkundige colleges.

Andere wegen

Politieke partijen dienen daaruit consequenties te trekken. Minder dan voorheen ligt het zwaartepunt van hun taak in het zijn van „kies”-vereniging die kandidaten stelt voor de publieke ambten, meer dan ooit moeten zij centra zijn voor politieke gedachten- en wilsvorming, die hun invloed niet meer uitsluitend via de gekijkte politieke ambten en colleges tot gelding brengen, maar ook langs andere wegen die in de huidige maatschappij geboden blijken. Meer dan zich alleen maar te laten beïnvloeden door de sociale en economische opvattingen en standpunten van vakbonden, ondernemersorganisaties en andere belangengroeperingen zullen de politieke partijen zelf politieke ideeën moeten ontwikkelen over de inrichting van de samenleving. Waar colleges als de Staten-Generaal door samenstelling, organisatie, werkwijze en kwaliteit van haar leden niet of niet geheel in staat blijken te zijn gelijkwaardig tegenspel te bieden aan de regering en de ontwikkelingen te beïnvloeden, zullen de politieke partijen deze taak ook langs andere wegen en met andere middelen ter hand moeten nemen.

Er kan niet volstaan worden met zo nu en dan ad hoc een standpunt in te ne-

De organisatie van de politieke partijen is vaak in discussie. Er is kritiek op de huidige organisatievormen, die naar men zegt, niet meer werken. Praktisch iedereen is ervan overtuigd, dat er iets moet gebeuren om de mensen weer nauwer bij het partijwerk en daarmee bij de politiek te betrekken.

Mr. J. Hollander noemt in zijn artikel een groot aantal bezwaren tegen de huidige structuur van de politieke partij en met name van de ARP. Wij plaatsen dit artikel graag als bijdrage in de discussie over deze problematiek. Wij hopen, dat op dit artikel reacties komen, die misschien suggesties bevatten, waarmee iets kan worden gedaan. In de rubriek Widek over... is overigens over de functionering van de partijorganen diverse malen geschreven. Ook Widek signaleerde tekortkomingen.

De partij is er alles aan gelegen de communicatie tussen de leden en de inspraak van de leden zo goed mogelijk te doen zijn.

Naast het aangeven van bezwaren gaat het er om oplossingen te geven. Mr. Hollander geeft in zijn artikel wel enkele aanwijzingen hoe het misschien zou moeten. Maar wij missen toch nog een concrete uitwerking daarvan.

Wellicht kan mr. Hollander in een volgend artikel proberen concreet aan te geven hoe hij een nieuwe organisatievorm van onze partij ziet. Bijdragen van anderen ter discussie zijn ook hartelijk welkom.

DE REDACTIE

DOOR MR. J. HOLLANDER

actief en gelijkwaardig tegenspel tegen de regering te leveren.

Vernieuwing

Maar meer nog dan verbetering is vernieuwing van de partijorganisatie vereist.

De huidige partijorganisatie, met zijn plaatselijke kiesverenigingen, staten-centrales, conventen en deputatenvergaderingen, moge dan formeel democratisch zijn, in feite werkt zij naar mijn gevoelen niet meer als zodanig. In feite is de plaatselijke kiesvereniging en daarmee het gehele stelsel, dat op deze kiesverenigingen gebouwd is van haar grondslag beroofd. Naar mijn schatting bezoekt 80 à 95% van de nominale leden van een kiesvereniging nooit een vergadering (en het aantal leden is nog maar een klein gedeelte van het aantal kiezers), de statutaire en reglementaire voorschriften zijn praktisch niet te handhaven, bij kandidaatstelling van bestuursfuncties kost het dikwijls zelfs moeite „scherts”-dubbeltallen te stellen, verkiezingen voor kiesverenigingsfuncties en kandidaatstellingen voor openbare colleges worden daardoor vaak in feite coöptaties. Op beleidsbeslissingen, programmavoorsstellen, kandidaatstellingen van centrale partijorganen wordt in feite het oordeel van enkele (bestuurs)leden gegeven. De hogere partijorganen behoeven geen enkele vrees te koesteren dat hun voorstellen niet ongewijzigd zullen worden „aanvaard”.

Kiesverenigingen in hun huidige vorm passen klaarblijkelijk niet meer in onze tijd en het lijkt mij noodzakelijk ons zo spoedig mogelijk op de consequenties daarvan te bezinnen.

Inspraak en (mede-)zeggenschap van leden en het oordeel van de kiezers zal men met andere, meer moderne methoden moeten trachten te verwezenlijken. Te denken valt bijvoorbeeld aan leden-enquêtes, aan het instellen van periodiek benoemde „panels” van willekeurig gekozen leden aan wie op korte termijn een oordeel over beleidsvoorstellen kan worden gevraagd, aan opinie-onderzoeken over het partijbeleid en het optreden van partijleden in openbare functies en colleges, aan openbare hearings.

Om de oordeelvorming — intern door de leden, extern door de kiezers — mogelijk te maken zal de partij ook grote aandacht moeten besteden aan de bijpassende moderne middelen om de noodzakelijke informatie en voorlichting te geven. Eigen bladen, als A.R.-Staatkunde en Nederlandse Gedachten en „gevorderde” zendtijd voor radio en t.v. zijn maar middelen met een beperkte werking. Zij bereiken slechts hen die reeds overtuigd zijn. Een stelselmatig en doelbewust beleid om het partijbeleid en het partij-„beeld” zo duidelijk mogelijk en zo veel mogelijk ook via de „open” informatiebronnen en communicatiemedia overgebracht te krijgen is noodzakelijk.

Wil onze partij een levend en werkzaam geheel blijven dan is reorganisatie geboden. Een reorganisatie die er op gericht moet zijn, de partij te maken tot een politieke beweging, die actief aan de vorming van de samenleving kan en wil bedragen.

men of een opvatting ten beste te geven. Getracht moet worden de maatschappelijke verhoudingen en ontwikkelingen kritisch te bezien, wetenschappelijke onderbouwde inzichten te verwerven en uit te dragen, regelmatig voorstellen voor het politiek beleid op wat langere termijn te formuleren.

Actie-centrum

Toegepast op de ARP betekent dit dat onze partij haar activiteiten als „kies”-vereniging weliswaar niet moet vermindern, maar aan haar functie als kweekplaats van politieke gedachten, plannen en voorstellen veel meer aandacht zou moeten schenken.

Prof. Verdam onderstreepte onlangs op het SSR-reunistencongres het belang van de christelijke politieke partij als bezinningsorganisatie.

Ik zou daar aan toe willen voegen: en als actie centrum. Vanuit de partij moeten doorlopend impulsen uitgaan (in welke vorm dan ook (nota's conferenties, standpunt bepalingen, verklaringen, inzichten), gericht op heel het volk en op alle van belang zijnde groepen daarin, waarin de visie van de ARP op de samenleving en de ontwikkeling daarvan voortdurend wordt gevormd en uitgedragen.

Dit alles zal voor de organisatie van de partij niet zonder gevolgen kunnen blijven. Verbetering en vernieuwing is noodzakelijk.

Verbetering van de bestaande structuur. Een Kuyperstichting zou tot aanmerkelijke kwalitatieve en kwantitatieve verbetering van naar werkzaamheden in staat moeten worden gesteld, evenals het partijsecretariaat. Honorering van de partij-voorzitter, zodat deze zich geheel aan de partij kan wijden zou verkieselijk zijn.

Een zo groot mogelijk aantal partijleden van een grote verscheidenheid van deskundigheden zou bijv. door instelling van „schaduw”-fracties, bij de vorming van het beleid betrokken moeten worden. Bij de kandidaatstelling voor publieke- en partijfuncties zal vooral ook op de politieke bekwaamheden van de kandidaten gelet moeten worden. Een eigen staf van medewerkers voor de fracties in de Staten-Generaal is noodzakelijk, wil de volksvertegenwoordiging in staat zijn

Timmerfabriek VERMEULEN N.V.
MILL. (N.-B.) TEL. 08859 - 1024 •

Fabriek van geprefabriceerde houten gebouwen, houten woningen, directieketen, barakken, garages, vakantiehuysjes. Speciaal voor de landbouw: kippenhokken, veldschuren, loodsen

Export: België, Duitsland etc.

HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN
Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor

RECEPTIES en PARTIEN

FIRMA C. VERMEER EN ZON'S

fabrieken voor gebogen hout
Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DE IJSSEL

Ronde en ovale teleranden Gebogen regels
voor stoelen en fauteuils Armleggers
Kappen - Regels - Stilen enz enz

wanneer de kwaliteit
moet
beslissen...
vraag dan

KG
koffie

in het
luchtdichte
goudmetaal
folie pak

KG *om de kwaliteit*
KANIS & GUNNINK - KAMPEN

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUSTHANDEL

Telefoon 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

Géén maag- pijn meer!

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

in het rode busje met gele opdruk
maagtabletten

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c.
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

LEZERS SCHRIJVEN ONS

RADICALEN

Ondergetekende wil bezwaar maken tegen de welwillende houding van het moderamen van de A.R.P. tegenover de A.R.-radicalen. Deze radicalen zijn ontstaan uit de A.R.-spijststemmers, deze radicalen hebben geen been om op te staan. Ze zijn ontstaan doordat de A.R. bij de kabinetsformatie met de V.V.D. in zee ging, in plaats van met de P.v.d.A. Deze partij heeft zichzelf buiten spel gezet, daardoor al verviel het argument van de radicalen van voorkeur voor de P.v.d.A. Hun voorkeur vond ook geen grond in wat ons voor de verkiezingen beloofd was. Noch de toenmalige partijvoorzitter, dr. Berghuis, noch de toentertijd optredende fractievoorzitter Roolvink, noch lijsttrekker Biesheuvel hebben zich voor de verkiezing uitgesproken voor V.V.D. of P.v.d.A. De lood-om-oud-ijzer-theorie werd toen nog algemeen aanvaard. Deze theorie is later ten onrechte fel bestreden. De uitspraak is van professor Zijlstra en is door Roolvink in een rede overgenomen en ze was bedoeld om te beklemtonen dat naar geestelijke gesteldheid de P.v.d.A. en V.V.D. even ver van ons af staan.

Ook dr. Schouten was deze mening toegedaan en daarom werd er gezegd, wij wachten de verkiezingen af en bezien dan met welke partij ons program van actie het best te verwezenlijken is en dan letten wij niet alleen op inkomensverdeling of belastingdruk, maar ook op onze monarchie, defensie en gezagshandhaving. Dan zijn wij bij de drie laatstgenoemde punten bij de V.V.D. zeker bij een beter adres dan bij de P.v.d.A.

Bij het goede beleid van de regering De Jong, en ik verwacht dat dat in de toekomst nog beter zal worden, want ook een regeringsploeg moet zich eerst inwerken, zal de grond helemaal onder de voeten van de radicalen wegvallen. Tegen deze regeringsploeg, als ze zich ook verder goed blijft ontwikkelen, heb ik geen bezwaar als inzet voor de verkiezingen 1971. Al is het dan juist wat partijvoorzitter Veerman opmerkte, dat dit niet de opzet of de bedoeling was bij de eerste opzet van het gesprek van de 18.

Leeuwarden

J. Bruining

ABONNEER U OP GEDACHTEN NEDERLANDSE

studeer PBNA

spring hoger
dan de anderen

't Is maar wat u wilt. Zo doorgaan en verder niets bijzonders - of de kop er onder en hoger reiken?

In het laatste geval bent u onze man. Bent u de man, die het met onze begeleiding ver kan schoppen. En dáár komt waar maar weinigen komen. De man die scoort!

Luister. Wij hebben voor u die ene, speciale cursus (uit 1300 PBNA-cursussen), waarmee u iets máákt van wat nu al aan talent en kennis en vooropleiding bij u aanwezig is. Waarmee u uzelf uitbouwt tot de gewaardeerde specialist, die in de wereld-van-morgen overal warm onthaal vindt met een PBNA-diploma of een ander erkend diploma.

Overal: bedrijfsleven, overheid, hier en waar dan ook.

Er zijn bij PBNA zeven studierichtingen, die u uit kunt. Werktuigbouw, elektro-techniek, elektronica, processtechniek en chemie, bouwkunde, weg- en waterbouw, organisatie en administratie. Waarin u altijd via die ene speciale cursus (van de 1300 die er zijn) aansluit op het punt waar uw opleiding ophield: LO, LTS, MTS, HTS.

Spring hoger, reik naar een betere toekomst en vraag inlichtingen bij PBNA.

KONINKLIJK TECHNISCUM

VBsingel 548 - Arnhem

Erkend door de Inspectie Schriftelijk Onderwijs met medewerking van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

DE WEEK ROND

4 november. Dat dokters over veel vrije tijd zouden beschikken in Nederland wil er bij ons niet in. In Amerika is dat anders. 180 leden van een artsenorkest in Los Angeles geven tweemaal per jaar een concert. Dit jaar concerneren zij in Willemstad op Curaçao ten bate van het Rode Kruis. Weet u waarom? Uit dankbare herinnering aan een pracht van vakantie in Curaçao van een der artsen-leden van het orkest. Er zit muziek in toerisme!

5 november. De laatste dader en leider van de treinroof aller tijden — in Engeland — is gepakt. Maar de 26 miljoen aan gestolen bankbiljetten zijn nog steeds spoorloos. Overigens heeft de Britse overheid er miljoenen aan gespendeerd om de daders te arresteren. Toch is dat geen goed geld naar kwaad geld gooien.

6 november. Werkgeversbonden zijn nu akkoord met invoering van spaarloon in individuele ondernemingen, wel loon maar niet in 't handje. Roolvink's raad reactiviteert raad van werkgevers: zijn advies in de Tweede Kamer geuit op dit punt werd wel snel opgevolgd. Het woord is nu aan de werknemers, d.w.z. . . .

7 november. Berlijnse rechter: opnieuw is gepoogd met gewelddadige middelen een politieke overtuiging te huldigen. En daarom werd de „dame" die bondskanselier Kiesinger een harde klap op het oog gaf „voorbeeldig" en snel voor een jaar in de gevangenis opgeborgen. Reactie niet: net goed; reactie wel: gewelddadige politieke twisten terecht de kop indrukken. Dat bepaalde studenten dit in hun oren mogen knopen!

8 november. PSP — PvdA — PPR: samen op de televisie over de politiek. Nietwaar: Samen op de televisie — je van het van de progressieve concentratie. Samen uit — ja gezellig. D'66, die zo graag ontploffen wil doet er liever niet aan mee. Je mocht 's besmet worden!

9 november: „Ik kan mij geen verstandig en fatsoenlijk mens voorstellen die enige sympathie zou kunnen koesteren voor het vernielend, brandstichtend en op straat politieke tegenstanders molesterend gepeupel!" weet u wie dat schreef? De onder ons zeer bekende G. K. van het Reve. Daf had u vast niet verwacht!

VOSKAMP EN VRIJLAND NV

KASSENBOUW • KETELBOUW • VERWARMING

's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921•

VOOR UW WASGOED

en

UW STOOMGOED

Wasserij en Chemische Wasserij **DE LELIE**,
Bergen op Zoom - Telefoon 01640 - 5171

Depots en filialen in geheel Zeeland
en West-Brabant.

SCHUILING GIETERIJENODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.

POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

ZEELAND

NIEUWBOUW

ONDERHOUD

GEBR. JOBSE

aannemersbedrijf

SEROOSKERKE (W) - TEL. (01189) 297-343-341

BOUWMATERIALEN

TEGELS
BEKLEDINGSPLATEN VOOR
BINNEN- EN BUITENWERK

KEUKENS

TIELSA
ROSE
PRISMA

A. DE JAGER-TOLHOEK N.V.

SHOWROOMS: GOES EN MIDDELBURG

Hollestelle n.v.

GOES
MACHINEFABRIEK
CONSTRUCTIEBEDRIJF
HANDELSONDERNEMING
CENTRALE VERWARMING
Z A A G M O L E N S T R A A T 1
TELEFOON 01100 - 5540 - 6995 - 6996

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, nr. 47

23 november 1968

KADERWERK

Kaderwerk is belangrijk voor de partij, vandaar dat er aan dit werk heel wat gedaan wordt. Zie Widek over . . . , pag. 2.

GROTE GEMEENTEN

Op pag. 4 schrijft drs. H. Doorn over de financiële verhouding tussen het rijk en, vooral, de grote gemeenten. Die grote gemeenten komen niet meer rond. In dit eerste artikel enkele voorbeelden hoe dat komt.

DRIESTARREN

Op pagina 3 staan meestal de driestarren. Omdat deze pagina nogal vol is deze week ook driestarren op pagina 10.

HEUSDEN EN ALTENA

Het intergemeentelijke structuurplan voor het land van Heusden en Altena is het onderwerp waarover de heer H. W. D. Boven op pagina 6 en 7 schrijft. Een boeiende ontwikkeling in een, misschien, niet zo heel erg bekend gebied.

PARTIJVERNIEUWING

Op pagina 8 staat ditmaal de complete tekst van de radiotoespraak die dr. W. de Kwaadsteniet op donderdag 14 november heeft gehouden. Het gaat o.a. over de „18”, en het gesprek tussen A.R.P. en PPR. De tekst is te krijgen op het A.R.-partijbureau, Dr. Kuyperstr. 3, Den Haag.

GELDSCHULDEN

Geldschulden en geldontwaardiging zijn op het ogenblik weer begrippen die dagelijks de krant halen. Op pagina 9 schrijft dr. A. J. Vermaat een eerste artikel hierover.

GEZAG EN ZEGGENSCHAP

Op pagina 11 bespreekt de heer J. van Eibergen, voorzitter van het CNV het boek van prof. dr. H. J. van Zuthem „Gezag en zeggenschap”.

ARJOS IN BEELD

Woensdag 27 november heeft de ARJOS een televisie-uitzending op Ned. 1, van 20.20-20.30 uur. Een reden om te blijven kijken na het journaal en de Ster-reclame.

RADIO

Donderdag 28 november is de ARP weer te beluisteren via Hilv. II (298 m), van 18.20-18.30 uur.

HET belangwekkende artikel van de heer Tjeerdsma, secretaris van het C.N.V., een tijd geleden in Nederlandse Gedachten gepubliceerd, heeft nog eens in het bijzonder de aandacht op het vraagstuk van de „gastarbeiders” in ons land gericht. Voor velen blijft het moeilijk te verwerken, dat enerzijds een groot aantal mensen werkloos zijn, anderzijds de vraag naar arbeidskrachten uit andere landen, met name uit landen aan de Zuid- en Oostzijde van de Middellandse Zee voortduurt. Vooral wanneer het takken van bedrijf betreft, waarin het aantal arbeidsplaatsen steeds afneemt: plaatsen, die dikwijls gedwongen moeten worden verlaten.

Nu is het niet de bedoeling deze artikelen over die spanning te schrijven. Nog altijd behoeft het vraagstuk van de werkloosheid, of liever van de werkgelegenheid in ons land, verdere grondige analyse, nog altijd duurt de discussie over de al of niet noodzakelijkheid van grotere mobiliteit van de werknemers voort, nog altijd is het probleem van brede scholing en herscholing en alles wat daarmee samenhangt, er een van de eerste orde.

Werkelijkheid is, dat er ondanks een zeker gebrek aan werkgelegenheid steeds behoefte aan een plaats voor buitenlandse arbeiders is, en dat daarom alle vragen, die hun komst en verblijf oproepen en begeleiden, grote betekenis blijven behouden.

In het vorige jaar is een belangwekkend boek onder de titel „Buitenlandse Arbeiders in Nederland” *) verschenen: „Een veelzijdige benadering van een complex vraagstuk”, luidt het onderschrift.

Het boek is de bundeling van inleidingen, die op de „Bedrijfssociologische Studiedagen” in 1966 te Leiden zijn gehouden en bevat bovendien een aantal conclusies en een uitermate interessant hoofdstuk over de berichtgeving in de pers (dat bijzondere aandacht zal krijgen). De samensteller is prof. dr. R. Wentholt, hoogleraar in de sociale psychologie aan de Ned. Econ. Hogeschool te Rotterdam. Het kent dus tal van medewerkers en kan zonder meer onmisbaar worden genoemd voor ieder, die zich met het vraagstuk bezighoudt. Een „Algemene Inleiding” van de redacteur is het begin van een reeks van hoofdstukken, waarvan alleen al de titels en ondertitels de grote betekenis van dit werk duidelijk maken, bijvoorbeeld: Economische achtergronden van het verschijnsel der buitenlandse arbeiders in Nederland, Opvattingen en beleid van de werkgevers- en werknemersorganisaties, Het probleem van de buitenlandse arbeiders en het probleem van het bijbehorende overheidsbeleid. Maatschappelijke achtergronden en factoren, enzovoorts.

Overheidsbeleid

Aparte aandacht moet worden gevraagd voor het zoëven genoemde hoofdstuk

BUITENLANDSE ARBEIDERS IN NEDERLAND

DOOR IR. B. TER BRUGGE

IV over het Overheidsbeleid. Het is van de hand van drs. A. J. van der Staay, toen verbonden aan het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Zijn analyses, die voor het probleem van de gastarbeiders al belangrijk genoeg zijn om er grondig kennis van te nemen, treffen het Overheidsbeleid als geheel, zijn voor een goed inzicht in de werkwijze van het Overheidsapparaat en zijn reacties, ontdekkend vooral voor hen, die menen dat op tal van belangrijke verschijnselen in de samenleving de Overheid niet of te traag of geheel onvoldoende reageert. Dat zij „geen oog heeft voor” bepaalde belangen en andere totaal eenzijdig beoordeelt, dat zij „rustig” een „gevaarlijke ontwikkeling haar gang laat gaan en andere processen „ongemotiveerd” stimuleert.”

De heer Van der Staay doet een lofwaardige poging om het probleem van het Overheidsbeleid ten aanzien van dat van de buitenlandse arbeiders in zijn groei te volgen.

Het zou zeer interessant zijn een dergelijke benadering ook bij andere vraagstukken, bijvoorbeeld die van werkgelegenheid en werkloosheid, van industrialisatie en wegebouw, van onderwijs en vrijetijdbesteding, en van vele andere toe te passen.

Misschien zou een zuiver politieke benadering een structurele analyse van de werkwijze van het overheidsapparaat niet of niet altijd kunnen verdragen, maar zonder een goed inzicht in de ei-

gen functie van dit apparaat en zijn verantwoordelijkheden tegenover de gehele samenleving, die het wil dienen, is het moeilijk billijke oordelen te vellen.

Gastarbeiders

Keren wij nu terug tot het vraagstuk van de „gastarbeiders”. Een voor onze samenleving tot voor enkele jaren een totaal nieuw probleem!

„Wanneer nu”, heet het, „in de samenleving een nieuw probleem rijst is het voor een beter begrip van het overheidshandelen interessant, eenvoudig te bezien hoe het overheidsapparaat reageert, zich informeert, tot besluitvorming komt, etc.....”

Hoe kwam het apparaat „in zijn geheel in beweging?”

De schrijver onderscheidt dan drie fasen (die natuurlijk niet streng van elkaar te scheiden zijn en zeker niet in elk onderdeel van het apparaat in elke periode).

- a. de fase van ad hoc aanpassingen aan het nieuwe vraagstuk
- b. de fase van het partiële of voorlopige beleid
- c. de fase van een samenhangend lange termijnsbeleid

Toegepast op het vraagstuk van de buitenlandse arbeiders betekent fase a) dat getracht is maatregelen te nemen, die in het bestaande stelsel pasten of liever: die als grondslag de bestaande procedures hadden en zich daarin voegden. Een viertal voorbeelden van beleidsbeslissingen zouden dit duidelijk kunnen maken: Het verblijfsvergunningenbeleid, het beleid ten aanzien van de arbeidsbemiddeling en de tewerkstelling, het huisvestingsbeleid en het vraagstuk van de sociale gevolgen van het tewerkstellen van buitenlandse arbeiders. Het spreekt vanzelf, dat in het kader van de bespreking van het genoemde boek hier niet uitvoerig op kan worden ingegaan. De opsomming spreekt eigenlijk voor zichzelf. Vier zeer

VERVOLG OP PAG. 5

WIDEK OVER...

KADERWERK

Kaderwerk is voor een politieke partij een bijzonder belangrijke zaak. Beter: dringend, noodzakelijk.

In het vorige seizoen, 1967/1968, is dit werk landelijk ter hand genomen. Het is nog maar een bescheiden opzet, welke niettemin reeds onbescheiden veel tijd vergt.

Het kaderwerk, waarmee de partij is begonnen, heeft tot doel, een aantal partijleden een bredere en diepgaande vorming te geven op het terrein van de uitgangspunten en de doelstellingen van anti-revolutionaire politiek.

Voor deze vorming worden personen gezocht, die na een goede scholing leiding zullen kunnen geven, iets aan anderen zullen kunnen overdragen en in staat geacht kunnen worden met andersdenkenden tijdens fora, op vergaderingen en bij teach-ins te discussiëren. Mensen, die bereid, in staat en in de gelegenheid zijn desgevraagd, bijvoorbeeld in plaatselijke en regionale partijorganen, hun medewerking te geven aan het veelsoortige partijwerk. De cursus duurt een werkseizoen, van september t/m mei. Momenteel loopt dus de tweede cursus.

Ontmoeting

De cursus begon dit seizoen in september met een kennismakingsbijeenkomst, op een avond in het Kuiperhuis. Een ontmoeting tussen cursusleiding en kadercursisten.

Tijdens deze eerste bijeenkomst werd een uiteenzetting gegeven door de heer D. Corporaal, adjunct-secretaris van het Centraal Comité, over het lesmateriaal. Daarbij was de mogelijkheid om allerlei gewenste informatie te krijgen. De voorzitter van het Centraal Comité, dr. A. Veerman, hield een korte causerie over evangelische politiek in deze tijd, gevolgd door een oriënterend gesprek met de cursisten. De cursus bestaat verder uit elf schriftelijke lessen naar aanleiding waarvan de deelnemers bepaalde opdrachten uit te werken krijgen, waarop van de zijde van de cursusleiding schriftelijk wordt gereageerd of tijdens één van de twee driedaagse bijeenkomsten — van woensdagavond tot zaterdagmiddag — waaraan de cursisten moeten deelnemen.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:

Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:

Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:

f 6,- per half jaar.

Giro 89673 ten name van de A.R.P. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:

f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

Doel en verwachting

Het doel van de opdrachten is na te gaan hoe de stof uit de lessen en uit het andere materiaal (brochures, rapporten, publikaties van de partij) wordt verwerkt, zodat daarop van de zijde van de cursusleiding weer ingegaan kan worden.

De lessen en het overige materiaal worden door de partij ter beschikking gesteld; de cursisten dienen — voorzover dat niet reeds het geval is — zich te abonneren op Nederlandse Gedachten, A.R. Staatkunde en de Documentatiedienst. Het najaars- en voorjaars partijconvent wordt door de deelnemers bijgewoond.

Van hen wordt verwacht, dat zij zich zo volledig mogelijk inwerken in alles dat de partij organisatorisch en politiek betreft.

De cursisten verplichten zich de gehele cursus te volgen en er actief aan deel te nemen. De partij investeert in hen tijd en geld. De deelnemers verklaren zich bereid de verkregen kennis in en voor de partij te gebruiken.

De cursisten hebben inmiddels vier schriftelijke lessen gehad en vorige week, van 13 tot 16 november, heeft de eerste van de twee driedaagse bijeenkomsten plaats gevonden.

Druk programma

Om u een indruk te geven, bieden wij hier graag een globale weergave van het drukke programma, dat op die dagen is afgewerkt. Woensdagavond, gesprek met de cursisten over de tot nu toe opgedane ervaringen en tevens discussie over de eerste les, over christelijke politiek en de daarbij behorende opdracht, met de heer J. van Vliet, lid van de Organisatie Commissie van de partij. Donderdagmorgen, bespreking van vragen en opmerkingen naar aanleiding van de lessen 2 en 3 en de daarbij behorende opdrachten met drs. B. Goudzwaard, lid van de Tweede Kamer. Donderdagmiddag, discussie met de adjunct-secretarissen D. Corporaal en drs. K. Dobben over het partijsecretariaat, het Partij Convent en Nederlandse Gedachten.

Donderdagavond volgde een inleiding van en gedachtenwisseling met dr. C. Rijsdorp over cultuurpolitiek. Vrijdagmorgen inleiding van en discussie met prof. mr. P. H. Kooijmans, ondervoorzitter van de partij, over buitenlandse politiek. De hele vrijdagmiddag gedachtenwisseling over de opstelling van de A.R.P. (met name het gesprek in de „18" en het gesprek met de P.P.R.) na inleidende opmerkingen van partijsecretaris dr. W. de Kwaadsteniet, met deelname van de partijvoorzitter en Arjosvoorzitter, dr. A. Veerman en H. A. de Boer.

Vrijdagavond gesprek met minister B. Roolvink over de vorming van het regeringsbeleid.

Zaterdagmorgen tenslotte een gesprek met de directeur van de dr. A. Kuiperstichting, mr. W. C. D. Hoogendijk, over A. R. politiek, waarna gedachtenwisseling met de cursusleiding over de gehele bijeenkomst.

Tussendoor, 's avonds laat en zelfs 's nachts werd uiteraard in kleine groepjes nog flink doorgespraakt. Het is dus wel duidelijk, dat het gaat om zeer indringende politieke training. Tijdens de tweede bijeenkomst in april a.s. komt uiteraard een nieuwe serie onderwerpen mondeling in behandeling, terwijl ook aandacht geschonken zal worden aan de spreekvvaardigheid.

Wie doen er mee?

De deelnemers aan de kadercursus worden gezocht door de Organisatie Commissie en de cursusleiding, met inschakeling van de besturen van de Kamercentrales. Aan één cursus kan slechts een beperkt aantal personen deelnemen. Vorig jaar waren er bijna dertig, dit jaar veertig cursisten. Gezien het beperkelijk kleine aantal deelnemers dat mogelijk is, werd gezocht naar personen, die in leeftijd niet te ver uiteenlopen; tot dusver derhalve in de leeftijd van ± 25 tot 35 jaar.

De cursusleiding bestaat uit dr. A. Veerman voorzitter van het Centraal Comité; de voorzitter van de Organisatie Commissie, drs. D. Th. Kuiper; de secretaris van het Centraal Comité, dr. W. de Kwaadsteniet; mr. W. C. D. Hoogendijk, directeur van de Dr. A. Kuiperstichting; drs. B. Goudzwaard, lid van de A.R. Tweede Kamerfractie.

De organisatorische leiding wordt verzorgd door de adjunctsecretarissen van het Centraal Comité, de heren D. Corporaal en drs. K. Dobben.

Regionale kaderbijeenkomsten

Naast deze intensieve landelijke kadervorming van een beperkt aantal personen per jaar, heeft het Centraal Comité aan de besturen van alle Kamercentrales gevraagd om zo mogelijk per Kamercentrale per seizoen een drietal kader- of informatiebijeenkomsten te beleggen, bij voorkeur op een zaterdagmorgen en — middag, anders op een avond. Op deze drie regionale kaderbijeenkomsten zouden drie onderwerpen wat grondiger besproken kunnen worden. Het verdient daarbij aanbeveling het aantal aanwezigen niet groter te doen zijn dan 40 à 50 personen. Daarbij dient in de eerste plaats gedacht te worden aan bestuursleden van de Kamercentrales, Statencentrales en kiesverenigingen maar zo mogelijk daarnaast aan anderen. Voor elke bijeenkomst wordt een rapporteur aangewezen, die een kort verslag opstelt over de gedachtenwisseling, bestemd voor het Centraal Comité.

Vele onderwerpen

Het Centraal Comité suggereert voor deze regionale bijeenkomsten een keus te maken uit een tiental onderwerpen, namelijk kerk en politiek, partij en kiesstelsel, welzijnsbeleid, ruimtelijk ordening, Europese economische grondslag, de verhouding tot de communistische landen, vredespolitiek, ontwikkelingshulp, rasverhoudingen, inkomens- en vermogensverdeling. Bij elk onderwerp suggereert het Centraal Comité enkele sprekers. Deze sprekers, die door het partijsecretariaat reeds benaderd zijn, zijn in principe bereid op de bedoelde regionale kaderbijeenkomsten op te treden. Deze sprekers zijn ook bereid vóór de te houden bijeenkomsten een spreekbeurt, een min of meer uitgewerkte notitie of een aantal stellingen over het te bespreken onderwerp ter beschikking te stellen. De Kamercentrales zorgen voor vermenigvuldiging en toezending aan de deelnemers. De kosten verbonden aan het organiseren van de bijeenkomsten, zijn voor rekening van de betrokken Kamercentrale. De eventuele lectuur wordt zo mogelijk gratis door de partij beschikbaar gesteld.

Wij hopen en verwachten, dat al dit kaderwerk van veel betekenis zal zijn voor een betere opinievorming in onze partij. Wij hopen tevens, dat de omvang van dit werk in de komende jaren steeds verder zal kunnen worden uitgebreid.

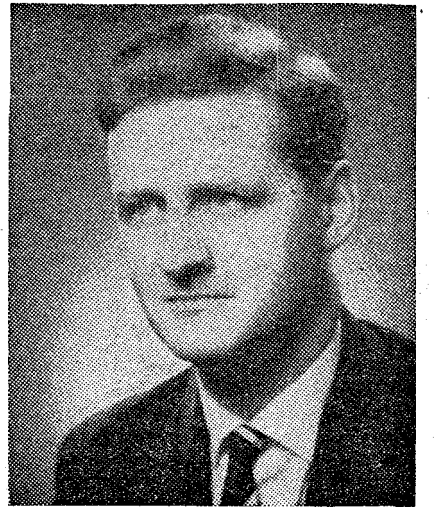
DR. C. BOERTIEN

VICE-VOORZITTER

CHR. DEMOCR. FRACTIE

EUROPESE

PARLEMENT

Dr. C. Boertien

In het Europese Parlement hebben 142 leden zitting, van wie 14 uit Nederland. Van die 14 Nederlandse leden behoren er acht tot de chr. democratische fractie, vier tot de socialistische fractie en twee tot de liberale fractie.

De Nederlandse delegatie die deel uitmaakt van de chr. democratische fractie, is samengesteld uit leden van de K.V.P., A.R.P en C.H.U.

Van K.V.P.-zijde hebben in het Parlement zitting: mr. T. Brouwer, Tweede Kamer, de heer C. J. v. d. Ploeg, Tweede Kamer, ir. Raedts, Eerste Kamer, dr. N. J. Schuyt, Tweede Kamer, drs. Th. Westerterp, Tweede Kamer.

Van de zijde van de A.R.P. zijn lid: drs. J. Boersma, Tweede Kamer, dr. C. Boertien, Tweede Kamer.

Tot 1 oktober j.l. was van de zijde van de C.H.U. lid prof. dr. J. W. van Hulst, Eerste kamer, die tevens vice-voorzitter van de fractie was. Prof. Van Hulst, hoogleraar van de Vrije Universiteit, heeft wegens drukke werkzaamheden voor het lidmaatschap van het Europese parlement moeten bedanken. Als vice-voorzitter van de chr. democratische fractie is hij thans opgevolgd door dr. Boertien. In de C.H. vacature voor het lidmaatschap van het Europese parlement is nog niet voorzien. Het is te hopen, dat dit binnenkort zal kunnen geschieden.

WOUDA ZADEN
ORANJEWOUD
Vraagt nieuwe prijscourant
Tel. 05130-2121 - 2122

H. Struik en Zoon N.V.
Fabriek van dekkleden
en tenten

Imp. Groothandel scheeps- en aannemersbenodigheden elektrische en autogene las- en snijbenodigheden.

DEVENTER
Diepenveenseweg 8
Telefoon 05700 - 13970

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN voor lichtbeton
GRONDSTOFFEN voor de steen- en keramische industrie
WEGENBOUWMATERIALEN

WONINGWET

Ditmaal moge ik beginnen met een persoonlijke herinnering. Enige jaren geleden kreeg ik bezoek van twee beroeps-korporaals van de luchtmacht. Zij hadden een klacht, die zij met mij, als lid van de Defensie-commissie, eens wilden bespreken. Geruime tijd hadden zij gewoond buiten de gemeente, waar de „basis” gevestigd was en hadden reisvergoeding genoten. Maar dat was nu afgelopen, want in de gemeente, waar zij hoorden te wonen, konden zij nu een huis krijgen. Maar dat huis was hun te duur, gelet op hun traktement. En om aan hun klacht meer bewijskracht te geven, vertelden zij: **onze kapitein woont in net zo'n huis en moet dezelfde huur betalen als wij.**

Die ter loops gemaakte opmerking is het startpunt geweest voor een reeks constatering, die steeds meer in de publiciteit kwamen. De portier van een provinciaal elektriciteitsbedrijf woonde in een woningwetwoning. Een bedrijfsingenieur van datzelfde bedrijf woonde ook in een woningwetwoning. Zij betaalden evenveel huur. En ga zo maar door. De voorbeelden stroomden toe. In een niet onaanzienlijke gemeente betrof de gemeentesecretaris een woningwetwoning. Hij kreeg een geschikte buurman: een leraar bij het ulo. Zelfs kwamen er verbijsterende voorbeelden binnen. In een grijze stad is een straat, volgebouwd met woningwetwoningen, maar de toewijzingscommissie heeft die woningen aan die bepaalde straat blijkbaar gereserveerd voor mannen met witte boorden, die niet met buurvrouwen, maar met mevrouwen zijn getrouwd. De stroom van voorbeelden is eindeloos en men valt van de ene verbazing in de andere.

DE woningwet is in 1902 in werking getreden onder het ministerie Kuyper, maar zij is nog afkomstig van het ministerie Pierson-Borgesius, het laatste parlementaire liberale ministerie, dat wij hebben gekend. En het is het beste deel van de nalatenschap van dit kabinet. De woningsituatie was slecht. In fabriekssteden waren reeksen slechte en goedkope arbeiderswoningen gebouwd. Op het platteland was meer lucht en ruimte, maar er waren ook rijen huizen die namen droegen als De Lange Jammer. In Amsterdam woonden honderden gezinnen in kelders. De woningwet geeft grote bevoegdheden aan de gemeentebesturen. Die kunnen voorschriften geven tot woningverbetering, die kunnen ook slechte woningen onbewoonbaar verklaren. Maar daar staat tegenover, dat de woningwet ook bevordert, dat er voor de mensen met smalle beurzen nieuwe, goede en niet te dure woningen worden gebouwd. De woningwet is bedoeld als een **sociale wet**. Daarom wordt de woningwet door de overheid **financieel gesteund**. Omdat de huur betaalbaar zal zijn voor de economisch zwakkere gezinnen. **En dus ligt de huur belangrijk beneden de kostprijs.**

WANNEER dus iemand in een woningwetwoning woont en b.v. een inkomen heeft van zeg 15.000 gulden, dan is het duidelijk dat hij daar woont **tegen de bedoeling der wet**. Hij hoort daar niet. Die woningen zijn nooit voor hem bestemd geweest. Maar bovendien: hij betaalt, met zijn inkomen, niettemin een huurprijs, die belangrijk lager ligt dan de kostprijs. Het verschil wordt aangezuiverd uit de staatskas. Hij is natuurlijk met dat extra-voordeel op de hoogte; is er al jaren mee bekend misschien, doordat hij er al jaren van heeft **ge profiteerd**. Ons zijn geen gevallen bekend, dat zo'n huurder bij de woningbouwvereniging kwam met de vraag: wat is nou precies de kostprijs van het huis waarin ik woon, want ik dien toch minstens die prijs te betalen? De woningbouwvereniging zou met zo'n vraag misschien ook maar lelijk in de maag zitten.

TOEN deze situatie al duidelijker werd en de voorbeelden zich opstapelden, hebben wij het pleit gevoerd voor een landelijke regeling, waardoor aan deze onrechtvaardige en sociaal niet aanvaardbare situatie paal en perk zou kunnen worden gesteld. B.v.: Laat de wetgever bepalen, dat ieder die een gezinsinkomen heeft van meer dan 250 gulden per week, verplicht wordt de kostprijs van zijn woningwetwoning, vermeerderd met 10 procent, te betalen. Dan betaalt hij, wat een woning van hetzelfde kaliber buiten zijn sector ook zou kosten. Op zichzelf is dat rechtvaardig. Helemaal afgezien van de vraag, of de man een andere woning kan krijgen of noodgedwongen moet blijven. Want als dat laatste inderdaad het geval is, dan zal hij er toch geen bezwaar tegen kunnen hebben dat hij, gelet op zijn inkomen, de woning werkelijk betaalt en niet uit de staatskas **geholpen** wordt. Bovendien zal die extra-betaling, die in wezen alleen maar een normale betaling is, hem kunnen prikkelen om echt zijn best te doen bij het zoeken van een woning, waarin hij wél hoort. Die prikkel is in vele gevallen wel nodig, want wie jaren gewend is een betrekke-

lijk lage huurprijs te betalen, beneden de kostprijs van zijn woning, heeft zich op dat bijzondere voordeel ingesteld en andere bestedingsmogelijkheden gevonden, die niet onaangenaam zijn.

DE A.R.P. heeft het belang ingezien van maatregelen in deze richting. **Dat hoort bij haar sociaal beleid**. Want als zij, die er niet horen, gaan vertrekken, dan kunnen anderen er in die er wél horen en voor wie de woningen, **naar de duidelijke bedoeling van de wetgever, zijn bestemd**. Daarom schreef de A.R.P. in haar program van actie voor de huidige legislatieve periode:

Woningwetwoningen met lage huren moeten in beginsel slechts worden verhuurd aan gegadigden, die krachtens hun lagere inkomen daarvoor in aanmerking komen.

DOOR H. ALGRA

Voorzover deze woningen thans bewoond worden door huurders, voor wie zij overeenkomstig dit beginsel niet bestemd zijn, dient voor hen een doorstrooming naar andere categorieën van woningen krachtig te worden bevorderd, mede door zo nodig tijdelijk als overgangsmaatregel, de mogelijkheid van de bouw van zogenaamde premiewoningen te bevorderen.

Voor de exploitatie van woningwetwoningen (woningbouwverenigingen en gemeenten) moeten de huurbeschermingsmaatregelen zodanig worden gewijzigd, dat huurders van woningwetwoningen boven een bepaalde inkomensgrens, verplicht kunnen worden de gesubsidieerde woning te verlaten, voorzover in andere passende huisvesting kan worden voorzien.

Het is duidelijk, dat die laatste alinea ver gaat. De huurders van woningwetwoningen zou de huur kunnen worden opgezegd, als er andere passende woningen beschikbaar zijn. De gemeente zou dan de gemeentesecretaris, die in een woningwetwoning van de gemeente woont, de huur kunnen opzeggen...

HET wetsontwerp, indertijd door minister Bogaers ingediend, gaat lang zo ver niet. Daar is van een bevoegdheid van uitzetting geen sprake. Daarin wordt alleen gevraagd, dat de huurders met een bepaald inkomen (in het gewijzigde wetsvoorstel 15.000 gulden per jaar) een extra bijdrage zullen moeten betalen boven de voor hen te lage huur. Dit wetsontwerp is door minister Schut enigermate verzacht en bij de behandeling in de Tweede Kamer is het nogal gewijzigd, waarbij het de vraag is, of elke wijziging een verbetering is. Maar de **hoofdgedachte** van het wetsontwerp, dat nu behandeld moet worden door de Eerste Kamer, is **billijk en gematigd**. Het merkwaardige is, dat uit het gehele land berichten komen, dat **het wetsontwerp al werkt**, voordat het wet is geworden. Mensen, die vastgekit meenden te zijn aan een goedkope woningwetwoning, slagen nu iets anders te vinden. Het wetsontwerp werkt als een stok achter de deur. **En deze opschuiving is uit een sociaal oogpunt gezien broodnodig**. Er zijn honderden gezinnen, die gelet op hun inkomen, juist in die woningen behoren, waar nu mensen zitten, die er in géén geval in behoorden te zitten.

NU hebben die laatste in vele gevallen een rechtmatig verweer. Zij zeggen: deze woning is ons toegevoegd en er was anders niets te krijgen. Akkoord. Maar als men dan misschien al jaren beneden de kostprijs heeft gewoond, kan men het dunkt ons alleen maar redelijk en **bevrijdend** vinden, dat men nu, volgens regels bij de wet te stellen, wat van dat extra voordeeltje terugbetaalt. Maar hier zit meer aan vast. Wij hebben na de oorlog een periode gekend, waarin het bijna als a-sociaal en onbehoorlijk werd beschouwd, wanneer er in de vrije sector werd gebouwd. Tegen hen, die dat deden, werd stemming gemaakt. Wat minder woningwetwoningen en wat meer in de vrije sector, dat was in de hoogste mate ongepast. En wanneer dat alleen maar ging, omdat er zoveel mensen met kleine inkomens op een woning wachtten, dan was het begrijpelijk. Maar de woningwetwoningen, die jaarlijks bij duizenden gereed kwamen, werden voor een deel **toegewezen, elk jaar weer**, aan mensen, die er bepaald niet in hoorden. **Zo is de bedoeling van de woningwet genegerd**. En dat moet te gelegener tijd worden hersteld.

* * * Bezwaar op maat

In de openbare commissievergadering over de onderwijsbegroting heeft de heer Tans van de P.v.d.A. zich buitengewoon fel gekeerd tegen minister Veringa. Hij deed dit met woorden als: funeste begroting, rampzalige ontwikkeling van het onderwijs.

„De minister heeft naar mijn mening slechts één mogelijkheid dit te voorkomen”, aldus dr. Tans. „Hij moet met ons de beperking van de financiële ruimte, zoals door dit kabinet is aanvaard, voor Onderwijs en Wetenschappen onaanvaardbaar achten”. Twee opmerkingen daarover.

De heer Tans stelde zich kennelijk anders op dan de heer Den Uyl bij de algemene beschouwingen. Deze stelde een motie voor, waarin om meer geld gevraagd werd voor kleuter- en basisonderwijs (de margegetallen en de leerlingenschalen). Bij zijn toelichting verklaarde hij, bereid te zijn het benodigde geld eventueel binnen de onderwijsbegroting te zoeken bijvoorbeeld bij het wetenschappelijk onderwijs. Daarom werd de motie naar de behandeling van de onderwijsbegroting verwezen. Het leek immers een interne onderwijsaangelegenheid. Dat geluid was nu verstomd. De heer Tans had in tegendeel ook voor het wetenschappelijk onderwijs wel enige verlangens.

Tweede opmerking. Professor Diepenhorst wees er met grote nadruk op, dat de stellingname van de heer Tans parlementair onaanvaardbaar was. Het heeft geen betekenis, allerlei desiderata op te sommen en zich er niet om te bekommeren, waar de middelen te vinden zijn. Beneden de maat van een verantwoordelijk politicus.

* * * Navo

Het kabinet heeft gekozen voor een verbetering van een aantal kwalitatieve aspecten van de NAVO strijdkrachten. Zeer duidelijk niet voor een uitbreiding van het aantal bestaande eenheden. Financieel vertaald: een extra uitgave van 255 miljoen gulden. De aandacht is daarbij uitsluitend gericht op de conventionele bewapening. Een versterking van de bestaande atoombewapening is op geen enkele manier aan de orde.

Naar het ons voorkomt is er ook thans onvoldoende reden te stellen dat het huidige machtsverwicht tussen oost en west zou zijn verbroken. Het gaat hooguit over de vraag of het militaire evenwicht niet is verstoord in de situatie waarin wij verkeren. Wij menen deze vraag bevestigend te moeten beantwoorden. En daarmee in beginsel in te stemmen met het kabinetsvoorstel. De, een aantal jaren geleden ingezette temporiserings-politiek kan niet volledig gehandhaafd blijven.

Er is echter een maar aan verbonden.

Politiek gezien kan men immers niet stellen dat hiermee een verdere stap is gezet op de weg naar de zo noodzakelijke oost-west ontspanning.

Al is het ook onjuist te concluderen dat een aanvaarding van de voorstellen van het kabinet zou betekenen dat deze weg zou worden geblokkeerd. Het doel van de Nederlandse politiek blijft immers gericht op de bevordering van vreedzame en betere betrekkingen tussen oost en west. Wij zijn van oordeel dat in dat verband een spoedig begin dient te worden gemaakt met een aanpak van het Duitse probleem.

Dat zou een reëel begin kunnen inhouden van een oplossing van het militaire vraagstuk.

ER zijn meer oorzaken, waardoor de hele zaak is scheefgegroeid. Wij kennen een gemeente, waar het jaren als een dogma gold, dat de gemeente geen bouwterrein mag verkopen, alleen maar in erfpacht uitgeven. Dat zo'n star standpunt de ontwikkeling van de particuliere woningbouw vrijwel onmogelijk maakte, spreekt vanzelf.

Wij kennen plattelandsgemeenten, waar in de laatste jaren bijna uitsluitend woningwetwoningen zijn gebouwd, in de eerste plaats, leek het wel, voor de „nieuwe middenstand”, de leerkrachten van de uitsluitend school, het gemeentepersoneel, enz. En waar het gehele beleid niet slagvaardig genoeg was om te zorgen voor goede uitbreidingsplannen en vlotte behandeling en geschikte voorwaarden, wanneer iemand voor zichzelf een huis wilde bouwen. Het werd tijd, dat een beleid, dat dreigde te verstarren en te onttaarden, nieuwe impulsen kreeg.

De heer Bogaers gaf de eerste stoot, en toen zijn opvolger het wetsontwerp verdedigde, stemde de P.P.R., uiteraard tot grote verbazing van de heer Bogaers, unaniem tegen. Unaniem tegen het initiatief Bogaers.

Een mooi onderwerp voor een nader gesprek met de heer Jurgens, als hij er zich nog eens weer over beklagt, dat de A.R.P. nog altijd de heer Algra niet de laan heeft uitgestuurd, zoals hij onlangs in Arnhem heeft gedaan.

Het is waarschijnlijk een kwestie van progressiviteit in verschillende richting. Dat kan nu eenmaal.

DE FINANCIËLE VERHOUDING TUSSEN HET RIJK EN DE (GROTE) GEMEENTEN

In de miljoenennota 1969 wordt gesproken over een op gang zijnd overleg tussen het rijk en de drie grootste gemeenten, teneinde een oplossing te vinden voor de snel toenemende tekorten op de begrotingen van deze gemeenten.

Dit is een probleem dat meestal niet de voorpagina's van de kranten haalt. Het is wel een zaak die in de laatste jaren regelmatig besproken wordt in het jaarverslag van de Nederlandse Bank, waarbij dan gewezen wordt op de meestal ongewenste monetair-economische consequenties van deze tekorten. Zelden heeft men zich echter in Den Haag verdiept in de mogelijke oorzaken van deze tekorten.

Pas tijdens de korte zittingsperiode van het kabinet-Zijlstra is deze problematiek door de minister-president op de voorgrond geplaatst en als zodanig doorgegeven aan het huidige kabinet. Bij diverse beleidspunten geeft het kabinet-De Jong thans blijk te beseffen dat de bestaande financiële verhouding tussen het rijk en de grote gemeenten manco's vertoont. Als indicatie moge dienen dat op de begroting voor 1968 een bedrag uitgetrokken is van f 30 miljoen als bijdrage in de tekorten van de gemeentelijke vervoersbedrijven; ook is door minister Schut onlangs bekend gemaakt dat de bestaande subsidieregeling voor gemeentelijke sanerings- en reconstructieplannen zal worden verruimd. Uit laatstgenoemd voorbeeld blijkt reeds dat de naam grote (grootste) gemeenten niet helemaal juist is, aangezien het hier gaat om extra-bijdragen van het rijk voor gemeenten die voor bijzondere uitgaven staan, die in de bestaande financiële verhouding tussen het rijk en de gemeenten niet gehonoreerd worden. Het is duidelijk dat niet alleen de grootste gemeenten voor deze uitgaven staan.

Wanneer ik dit artikel toch wil toespitsen op de grootste gemeenten in het

Amsterdam

land dan is dit een gevolg van het feit dat juist deze gemeenten voor zoveel bijzondere taken staan die in de bestaande financiële verhouding tussen het rijk en de gemeenten niet gehonoreerd worden en daardoor zeer illustratief zijn voor de bestaande financiële wanverhouding tussen het rijk en de gemeenten.

Inwonertal als criterium

Bij een juiste financiële verhouding tussen het rijk en de gemeenten gaat het om de vraag in hoeverre de rijksoverheid de lagere overheid, in casu de gemeentelijke overheid, financieel in staat stelt haar taak naar behoren te vervullen. De huidige financiële verhouding tussen het rijk en de gemeenten is gebaseerd op de financiële verhoudingswet van 1960, een wet die een einde heeft gemaakt aan een subjectief systeem, aan de hand waarvan de gemeenten tot 1961 hun inkomsten van het rijk verkregen en daarvoor in de plaats heeft gesteld een objectieve norm aan de hand waarvan de uitkeringen aan de gemeenten plaatsvonden, namelijk het **inwonertal**.

Het uit te keren bedrag per inwoner ligt bij een qua inwonertal grote gemeente iets hoger dan bij een kleine gemeente; hiertoe zijn de gemeenten in een aantal klassen verdeeld. Daarnaast kent de wet een aantal verfijningen, waardoor gemeenten die bijzondere taken hebben, hiervoor een zekere, in de praktijk zeer geringe, bijdrage ontvangen. Via een geleidelijk afnemende garantie-uitkering uit het gemeentefonds worden de subjectieve elementen van de vroegere financiële regeling verwijderd.

Keuze Amsterdam

Om te zien in hoeverre de financiële verhoudingswet 1960 in de praktijk goed functioneert wilde ik als uitgangspunt nemen de begroting van één

der grootste gemeenten, in dit geval van Amsterdam. De keuze van Amsterdam is enerzijds voor mij noodgedwongen omdat financiële gegevens van deze stad mij ter beschikking staan en niet die van andere steden. Anderzijds is de keuze van Amsterdam zeer illustratief, omdat aan de hand van taken van de gemeentelijke overheid van deze stad en aan de hand van de omstandigheden aldaar blijkt dat de spil van de financiële verhoudingswet, te weten het **inwonertal** door zijn onvolledigheid onjuist is.

De begroting van Amsterdam wordt met het oog op de financiële verhoudingswet als volgt ingedeeld:

- 1) de bedrijvensector
- 2) de sector der doelluitkeringen
- 3) de overheidssector

De bedrijvensector: De financiële verhoudingswet gaat ervan uit dat de gemeentebedrijven self-supporting zijn. De ontwikkeling in Amsterdam is zo geweest dat het tekort in deze sector van f 13 miljoen in 1962 opgelopen is tot ruim f 38 miljoen op de begroting 1968. Voornamelijk zijn deze tekorten toe te schrijven aan de exploitatieresultaten van het gemeentelijk vervoerbedrijf en van de gemeentelijke ziekenhuizen. Deze tekorten kunnen moeilijk beschouwd worden als een typisch „Amsterdams” verschijnsel, aangezien de meeste gemeentelijke vervoerbedrijven in de grote steden met grote tekorten werken en een ziekenhuis met een sluitende begroting als een uitzonderlijk verschijnsel moet worden beschouwd.

De sector der doelluitkeringen: Hieronder valt het onderwijs en de politie. Het tekort in deze sector is van 1962 tot 1968 opgelopen met circa f 18 miljoen tot ruim f 27 miljoen. Gezien het karakter van deze sector kan aan de

uitgavenzijde moeilijk worden beknibbeld. Er rest slechts één conclusie, namelijk dat de uitkeringen voor het onderwijs en de politie (zie ook het rapport-Enschede) verre van toereikend zijn.

De overheidssector: Deze sector vertoonde in 1962 nog een overschot van f 20 miljoen, terwijl het tekort van deze sector voor 1968 begroot is op f 28 miljoen. Gedeeltelijk is dit tekort een gevolg van de sinds de invoering van de algemene bijstandswet snel stijgende uitgaven voor de sociale zorg en maatschappelijk werk, die voor 80% gedekt worden door uitkeringen uit het gemeentefonds. Voor een belangrijk gedeelte is dit tekort een gevolg van de ontoereikende algemene uitkering uit het gemeentefonds voor de overige (overigens zeer belangrijke) taken van het gemeentebestuur. Deze overige taken zullen in een volgend artikel worden bekeken.

DOOR DRS. H. DOORN

Wetenschappelijk ambtenaar bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam

Voorlopige conclusies

Op grond van de reeds vermelde taken van de gemeentelijke overheid (in dit geval van Amsterdam) en de daarvoor verkregen uitkeringen uit het gemeentefonds, blijkt reeds de gebrekkige werking van de financiële verhoudingswet. In de eerste plaats is de gedachte dat de gemeentebedrijven door de bank genomen met een sluitende begroting werken in zoverre onjuist dat dit een miskenning is van de in de eerste plaats sociale functie die veel van deze bedrijven vervullen. Het is b.v. duidelijk dat de tariefstelling van een gemeentelijk vervoerbedrijf en de frequentie op die verschillende lijnen niet alleen bepaald kan worden door bedrijfseconomische overwegingen, al dienen deze overwegingen bepaald een rol mee te spelen.

Voorts blijkt dat vooral de uitkeringen uit het gemeentefonds voor het onderwijs achterblijven bij de noodzakelijke uitgaven voor deze sector. Het gevolg hiervan is dat vooral gemeenten die een opleidingscentrum vormen voor een ruimer gebied en hierdoor een zekere centrumfunctie vervullen, gedupeerd worden. In het algemeen werkt de financiële verhoudingswet bepaald niet stimulerend op de gemeenten om op onderwijsgebied nieuwe initiatieven te ondernemen of te steunen.

In de sociale sector is de werking van de financiële verhoudingswet zo dat vooral de gemeenten met een relatief oude bevolking de ontoereikende uitkeringen uit het gemeentefonds duidelijk op de begroting voelen. In Amsterdam is sprake van een relatief oude bevolking, aangezien de jonge mensen de stad uit trekken omdat er in Amsterdam geen betaalbare woningen beschikbaar zijn.

M. C. van Staaveren

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIJKNOLLEN

N.V. Rederijen
Haringhandel
IMPORT-EXPORT
N. Parlevliet Jr.

KATWIJK AAN ZEE
Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

PRINS N.V. - DOKKUM

(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

VERVOLG VAN PAG. 1

belangrijke onderdelen, waarover in verschillende departementen beslissingen moesten worden genomen: alle op grond van bestaande voorschriften en gedragspatronen.

Beperkte duur

Daar kwam nog iets bij: Aangenomen werd dat wij toen met een verschijnsel te maken hadden van een beperkte duur. Men kon zich in het begin moeilijk voorstellen, dat permanent veel buitenlandse arbeiders nodig zouden zijn. Verschillende oorzaken zouden de bestaande spanningen op de arbeidsmarkt wel verminderen en aldus het aanbod van Nederlandse werkkrachten doen toenemen. Bovendien zou de buitenlandse arbeider zelf nooit lang willen blijven: de statistieken toonden een aanzienlijk verloop en een vrij korte maximum duur van het verblijf.

Het duidelijkst kwam dit vooroordeel uit bij het huisvestingsbeleid. Er was geen sprake van bijzondere voorzieningen of toewijzingen. Het was de taak van de betrokken gemeente om oplossingen te vinden, het was de taak van de bedrijven onderdak te zoeken, immers „het belang van het bedrijf”, vroeg naar buitenlandse arbeiders. De „gemeente” moest zorgen, dat alleen dan woonvergunningen worden verleend, wanneer het onderdak „passend” was. Werkvergunning mocht alleen door het arbeidsbureau worden gegeven, wanneer zekerheid bestond, dat de betrokkene goed gehuisvest was.

Het is voldoende bekend, dat in verschillende plaatsen, waar vrij onverwacht grote aantallen buitenlandse arbeiders van verschillende nationaliteiten binnenstroomden, ondraaglijke toestanden ontstonden, die tot bijzondere maatregelen noopten. Aanpassingen aan het „nieuwe vraagstuk” op grond van bestaande bepalingen bleek onmogelijk. Evenmin kon het huisvestingsbeleid geïsoleerd van andere aspecten van het probleem worden gezien. De samenleving als geheel werd geraakt.

De periode van het voorlopige beleid volgde. Als jaartal moet 1965 worden genoemd. „In 1965”, heet het „werd het gaandeweg duidelijker dat de buitenlandse werkkrachten een aantal problemen met zich brachten, die waarschijnlijk niet gauw zouden verdwijnen en die versterkt overheidsingrijpen wettigden. In het bewust worden van deze vraagstukken heeft de pers (wij curs.) een aanzienlijke rol gespeeld, maar ook dient men de contacten naar buiten die de overheid op het stuk van buitenlandse arbeiders per departement en interdepartementaal had ontwikkeld in het oog te houden. De blijvende vraag naar arbeiders, de nieuwe nationaliteiten..., de gezondheidsperikelen..., deden een nieuwe fase van de overheidsbemoediging ingaan”. Het is zeer boeiend te lezen hoe een „interimbeleid” ontstond, welke moeilijkheden moesten worden overwonnen en hoe in dit beleid (en dat is tekenend voor de gehele situatie) de taak van het departement van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk aanzienlijk groeide.

Coördinatie

Tenslotte is er de fase van een samenhangend lange termijnbeleid. Deze is allerminst voltooid. Het gaat er om dat een (belangrijke) groep buitenlanders zijn plaats moet vinden in de Nederlandse samenleving — voor kortere of langere tijd.”

Vraagstukken van gezondheidszorg,

BUITENLANDSE ARBEIDERS IN NEDERLAND

huisvesting en sociale integratie presenteren zich steeds duidelijker. Het vraagstuk van de arbeidsvoorziening domineert als het ware deze alle. Geen wonder, dat de heer Van der Staay tot de conclusie komt, dat „het verschijnsel van de buitenlandse arbeiders eens te meer een aantal seinen geeft aan de overheid waar in het algemene beleid de knelpunten liggen.

Dit beleid moet niet worden opgebouwd op de smalle basis van het buitenlandse arbeidersprobleem.” Inderdaad: dit is slechts een deel van het geheel. De nadruk wordt sterk gelegd op de noodzakelijkheid van samenhang, van coördinatie.

„Een gebrek aan samenhang in de overheidsmaatregelen kan rechtsonzekerheid scheppen, rechtsongelijkheid, achterstelling en bevoordeling, onzekerheid in de toekomst.” Hoezeer de nadruk moet worden gelegd op het feit, dat het vraagstuk van de buitenlandse arbeiders een deel is van een groter geheel nl. dat van de arbeidsvoorziening in ons land (men mag daarvoor ook een andere uitdrukking kiezen) is wel in de loop van 1967 en ook in dit jaar gebleken.

Toen de werkloosheid in ons land toenam (en speciaal in bepaalde bedrijfstakken en in bepaalde gebieden) kreeg het probleem ineens andere proporties. De spanningen groeiden: het was voor

velen onbegrijpelijk en onverteerbaar dat arbeidsvergunningen werden verstrekt of zelfs verlengd aan „buitenlanders”, terwijl werkloosheid in ons land heerste. In het bijzonder waren deze spanningen in „textielstreken” aanwezig.

Toen getroffen maatregelen en discussies toonden vooral aan hoe weinig nog sprake was van een geïntegreerd beleid. De noodzaak van het blijvend aantrekken manifesteerde zich tegen krachtige (en vaak begrijpelijke) weerstanden. Het zou inderdaad belangwekkend zijn hieraan bijzondere aandacht te schenken. Zoals al is gezegd de „fasering” van het overheidsbeleid ten aanzien van nieuwe problemen ervaren wij ook op andere terreinen. In de discussies over de functies van het overheidsapparaat in de tegenwoordige maatschappij, die in beweging is en steeds nieuwe problemen schept, is een onderzoek naar zijn structuur onmisbaar.

Een ander hoofdstuk dat sterk de aandacht trekt is hoofdstuk V getiteld:

Maatschappelijke achtergronden en factoren. Het is van de hand van prof. Wentholt zelf. Terecht maakt de schrijver enige kritische opmerkingen over de mening van het directe belang dat de ondernemingen bij de tewerkstelling van buitenlandse werkkrachten zouden hebben.

In feite — zegt hij — gaat het, macro-economisch gezien, niet om de winsten van de ondernemingen, „Het gaat wel om de nationale economische groei.... en om de produktiviteitsverhoging en welvaartsverhoging die van deze economische groei afhankelijk zijn.” Hij vervolgt dat naar sommiger oordeel het inzetten van die werkkrachten moet worden gezien als een instrument voor de economische groei en ziet dit als een kwestie van arbeidsmarktpolitiek met als doel een evenwicht tussen vraag en aanbod te bewerkstelligen. Even later wordt zelfs gesproken van een momenteel onmisbaar instrument voor de economische groei. Het is duidelijk dat de aanvaarding van dit standpunt verregaande consequenties heeft. Het gaat niet alleen om de arbeidsvoorziening in engere zin.

Het is nu eenmaal zo, zoals prof. Wentholt zegt, dat de geïndustrialiseerde landen van het vaste land van N.W.-Europa stelselmatig putten uit het arbeidsreservoir van de pre-industriële ontwikkelingslanden rondom de Middellandse Zee met een overschot aan werkkrachten. Een leger van tijdelijke, snel beschikbare en snel afvloeiende (!) werknemers uit verre landen zonder andere bindingen en verplichtingen aan het werkland dan alleen het werk, staat beschikbaar. Een internationalisering, heet het, van het economische vrije-markt mechanisme in de arbeidsvoorziening van nationale economieën. Een arbeidsmobiliteit over lange afstand, zonder dat het doel is vestiging in het werkland, dus geen migratie. Vandaar de uitdrukking die voor deze beweging wordt gebruikt: internationaal forensisme.

Internationale benadering

We kunnen hierop niet nader ingaan en moeten wel naar het boek verwijzen. Vaststaat dat dit internationaliseringsproces met zijn vele aspecten en zijn vele verschijningsvormen, zeer bijzondere gevolgen heeft voor het vraagstuk van de buitenlandse werkkrachten, en dat niet alleen in ons land. Ook hier is een internationale benadering noodzakelijk, zeker binnen de E.E.G.

Het verschijnsel is niet tijdelijk, de toevloed of liever gezegd, de beweging heeft een structureel karakter, omdat de internationaliserende ontwikkeling met al haar consequenties voortgaat. Het beleid ziet zich geplaatst tegenover een groot aantal eisen en verplichtingen, die ook en met name gelden in tijden van ontspanning op de arbeidsmarkt.

Duidelijk is ook dat de fase van een samenhangend lange termijnbeleid niet een beperkte omvang heeft. Zelfs het zoeken en aanvaarden van de grondslagen kost tijd en vordert veel overleg. Wij hebben niet met statische componenten te doen.

Het boek, dat wij hier noemen, is het resultaat van voordrachten in 1966. Het is verschenen in 1967. Maar het is in hoge mate actueel en onmisbaar voor elke meningsvorming over het besproken vraagstuk. In hoge mate actueel na de moeilijkheden in het vorige jaar en ook in 1968 ten aanzien van de werkgelegenheid.

De spanning tussen het tegelijk blijvende en tijdelijke karakter van de tewerkstelling is wel heel duidelijk geworden. Voor een uitermate belangrijk hoofdstuk, dat niet alleen voor het besproken vraagstuk van betekenis is, nl. Buitenlandse arbeiders in de pers, vragen wij apart aandacht.

*) Uitgave Spruijt, van Mantgem en De Does N.V. Leiden.

Een plaats vinden in Nederlandse samenleving

De delegaties van de A.R. Partij en de Politieke Partij Radikalen hebben op woensdag 13 november in opdracht van hun partijen een gesprek gevoerd met name over hun onderlinge verhouding en hun verhouding tot de andere partijen.

Van A.R. zijde werd gesteld, dat blijkens het door de A.R.P. aanvaarde interimrapport van de „18” en de resolutie van het Partij Convent d.d. 25 mei j.l., voor nauwe politieke samenwerking noodzakelijk is overeenstemming over uitgangspunt, program en uitvoering.

Daarnaast verlangt de A.R.P.-resolutie voor de A.R.P. zelf en voor de „18” de bereidheid tot open samenwerking met andere partijen op basis van program en politieke gelijkgezindheid. Daarom acht de A.R.P. ook in dit stadium een gesprek met de P.P.R. over programmatiese punten zinvol. Van A.R. zijde werd opnieuw verklaard, dat de partij bereid is in een gegeven situatie op basis van de programs voor de verkiezingen een voorkeur uit te spreken. Uit de instelling van de commissie duidelijkheid van de

COMMUNIQUE UITGEGEVEN NA AFLOOP BESPREKING TUSSEN ARP EN PPR

„18” blijkt naar de mening van de A.R.P. dat ook in die kring zo wordt gedacht.

Terwijl de P.P.R. begrip heeft voor het feit, dat gelijkheid van uitgangspunten voor de A.R.P. aanleiding is om nauwere contacten met C.H.U. en K.V.P. na te streven dan met andere partijen, deelt zij dit standpunt niet. Samenwerking vóór de verkiezingen moet volgens de P.P.R. alleen tot stand komen op grond van programmatiese gelijkgezindheid en overeenstemming over de vraag hoe en met wie het program moet worden uitgevoerd. Zij acht zich daarom pas in een politiek gesprek betrokken op het moment dat alleen deze politieke gezindheid aan de orde wordt gesteld. Dat is dus, in de termen van de A.R. Partij, in het kader van de zogenaamde open samenwerking.

Voor de P.P.R. is beslissend het moment, dat de A.R.P. zich opmaakt een politieke voorkeur uit te spreken ook voor andere dan christelijke partijen, in combinatie waarmee de A.R.P. haar program wil gaan uitvoeren.

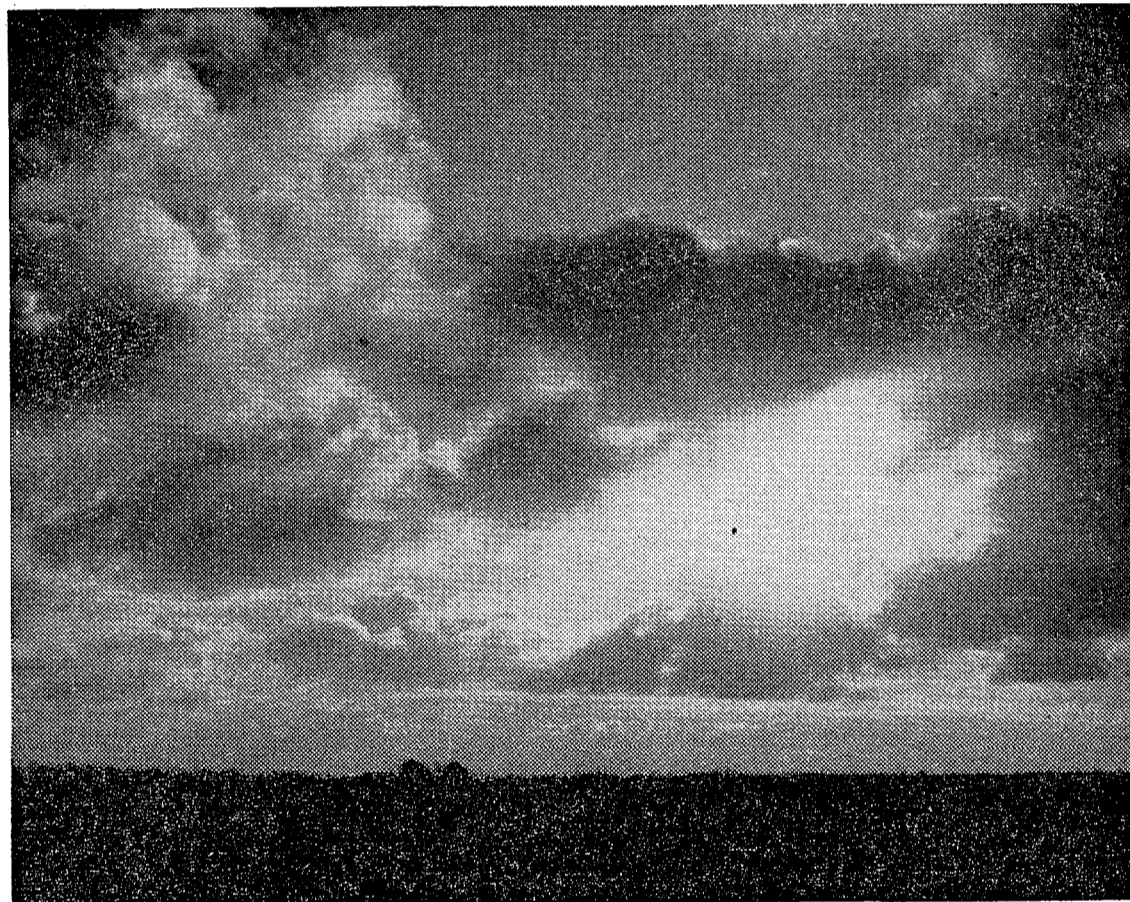
De delegaties zullen verslag uitbrengen aan hun partijen, zodat de besturen zich nader kunnen beraden.

**INTERGEMEENTELIJK
STRUCTUURPLAN
VOOR**

Lid 2 van artikel 7 van de in 1965 in werking getreden wet op de ruimtelijke ordening zegt, dat „de gemeenteraad in samenwerking met de raden van aangrenzende gemeenten voor het gebied van de betrokken gemeenten een structuurplan kan vaststellen, waarin de toekomstige ontwikkeling van die gemeenten wordt aangegeven”.

Als eerste zodanige plan voor een plattelandsgedebied is onlangs in voorlopig ontwerp gereed gekomen het intergemeentelijke structuurplan voor het Land van Heusden en Altena. Gaarne voldoe ik bij deze aan het verzoek van de redactie iets over dit plan te vertellen.

HET LAND VAN HEUSDEN EN ALTENA

ALLEREERST iets over het gebied zelf. Het zal — gezien de beschikbare ruimte — bij enkele aanduidingen moeten blijven. Het gebied omvat de territoirs van de gemeenten Almkerk, Andel, Dussen, Eethen, Giessen, Heusden, Rijswijk, Veen, Werkendam, Woudrichem en Wijk en Aalburg. De grootste gemeente, Werkendam, telt ruim 11.000 inwoners; de kleinste, Giessen, net 1.000. Het totale inwonertal was per 1 januari 1968, 39.636.

Aan alle kanten wordt het gebied door water omgeven. Alleen Heusden en een deel van Eethen liggen — zo zou men kunnen zeggen — op het vasteland van Brabant.

Vergeleken bij die van Nederland als geheel is tot in het jongste verleden de groei van het gebied sterk achtergebleven. Dat moge worden geïllustreerd aan de hand van twee cijfers.

Het indexcijfer aangevende de groei der bevolking in Nederland van 1859 tot en met 1959 is 345; voor Noord-Brabant is het overeenkomstige cijfer 364 en voor het Land van Heusden en Altena slechts 191. Het tweede cijfer is een inkomenscijfer: in het begin van de jaren 50 lag het gemiddelde inkomen per hoofd van de bevolking in het gebied bijna 30 punten lager dan het overeenkomstige Nederlandse cijfer.

Vooral — niet uitsluitend — het iso-

lement en de afgelegen positie, waarin het gebied eeuwenlang heeft verkeerdt, alsmede een vergaande versnippering op alle gebied zijn de oorzaken geweest van de aangeduide trage ontwikkeling. Daardoor zijn naast de agrarische bedrijfstak — en door natuurlijke omstandigheden is het nooit een welvarend landbouwgebied geworden — tot voor kort geen andere bronnen van bestaan van omvang en betekenis tot ontwikkeling gekomen.

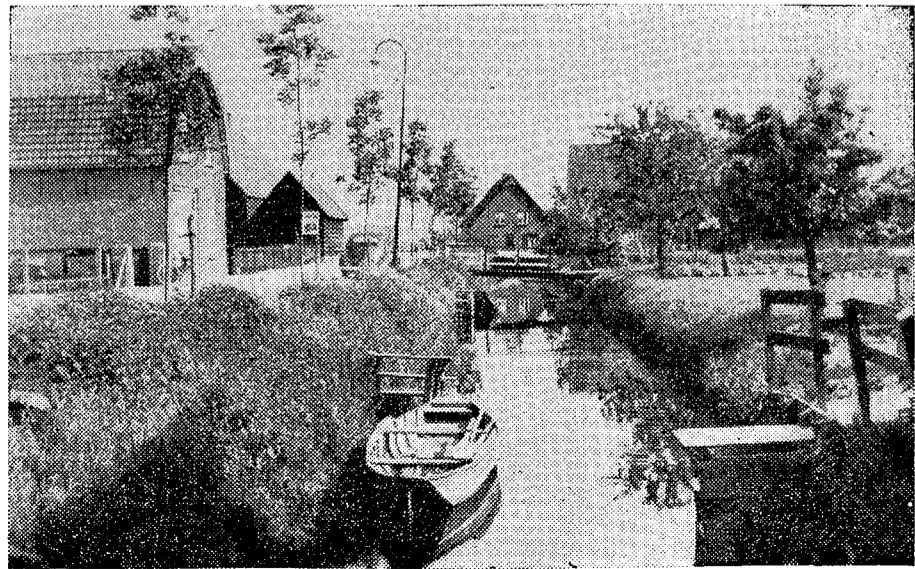
Toverstaf der moderne tijd

In dit gebied en zijn omgeving hebben zich de laatste jaren zodanig veranderingen voltrokken, dat zonder overdrijving kan worden gesteld, dat het thans staat aan het begin van een nieuwe periode in zijn bestaan. Een periode waarin het, naar het zich laat aanzien, dank zij zijn nu naar voren getreden gunstige ligging, naar nieuwe functies en hoger welzijn (ook relatief) zal kunnen groeien.

De belangrijkste van die veranderingen is de spectaculaire verbetering van het wegennet in een wijde cirkel rondom Gorkum als gevolg waarvan de streek doorgangsgebied is geworden tussen de Randstad Holland en de Brabantse stads- en industriegebieden. Maar wat nog belangrijker is: het zal door de aanhechting aan dichtbevolkte, economische krachtencentra in het Hollandse en het Brabantse in toenemende mate de invloeden gaan ondervinden van de vanuit die centra uitstralende krachten. Langs de wegen — door een onderzoe-

ker „de slagaders van de toekomst” genoemd — zullen ons gebied nieuwe levenssappen toevloeien.

Dat is nu reeds merkbaar nog geen acht jaar na de openstelling van de fraaie brug tussen Gorkum en Sleeuwijk in de nationaal en internationaal van belang zijnde rijksweg 27 (E 37). Geen wonder wanneer men bedenkt, dat deze streek juist dat biedt wat in de nu nabij gelegen centra zo node wordt gemist: ruimte, frisse lucht, landschapsschoon en goede, snelle wegen naar alle windstreken.

Van particularisme naar samenwerking

In het gebied zelf (Heusden even buiten beschouwing gelaten) zijn de ruilverkaveling en de reorganisatie van het waterschapwezen belangrijke ingrepen geweest. Als gevolg daarvan is het geheel der omstandigheden, waaronder de agrariërs moeten werken, in de laatste tien jaren zodanig verbeterd, dat deze in het gebied nog altijd belangrijke bevolkingsgroep tot meer welvaart zal kunnen komen, hetgeen uiteraard ook van betekenis zal zijn voor de andere sectoren van het economisch leven.

Maar wat voor de verdere toekomst waarschijnlijk van nog meer betekenis zal blijken te zijn is dit, dat deze ingrepen als het ware een nieuwe geest in de bevolking hebben doen varen. Men heeft weer vertrouwen gekregen in de toekomst. Het denken en handelen is zich binnen ruimer kaders gaan bewegen. De sterke particularistische trekken, die het functioneren van de vele territoriale en functionele verbanden kenmerkten, zijn dan wel niet verdwenen, maar toch belangrijk verzacht. De saamhorigheidsgedachte heeft ingang gevonden en heeft ook reeds gestalte gekregen in een aantal op streekniveau opererende samenwerkingsorganen.

Het visionaire beeld

De belangrijkste vrucht van het zich gezamenlijk willen inzetten voor een optimale benutting van de thans geboden kansen is het intergemeentelijke structuurplan, dat thans in voorlopig ontwerp gereed is.

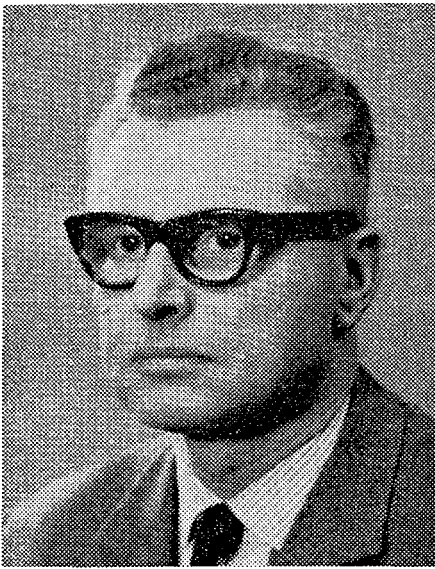
Een belangrijke rol bij de conceptie van dit plan heeft gespeeld een visionaire kijk op — in het algemeen — de situatie in ons land wanneer dat zo ongeveer 20 miljoen inwoners zal tellen en — in het bijzonder — op de druk, die dan vanuit de Randstad (men denke aan de nu reeds optredende verstikingsverschijnselen in het Rijnmondgebied) mede op ons gebied zal worden uitgeoefend. In overeenstemming met de visie, neergelegd in de tweede nota over de ruimtelijke ordening, is onze gedachte dat, in die nog vrij verre toekomst, hoe sterk inmiddels de druk vanuit de Randstad en van elders ook moge zijn geworden, een open groene ruimte tussen de zuidelijke vleugel van de Randstad en de Brabantse agglomeraties gehandhaafd moet zijn gebleven. Dat betekent dat de bedoelde krachten zullen moeten worden gebreideld en

DOOR

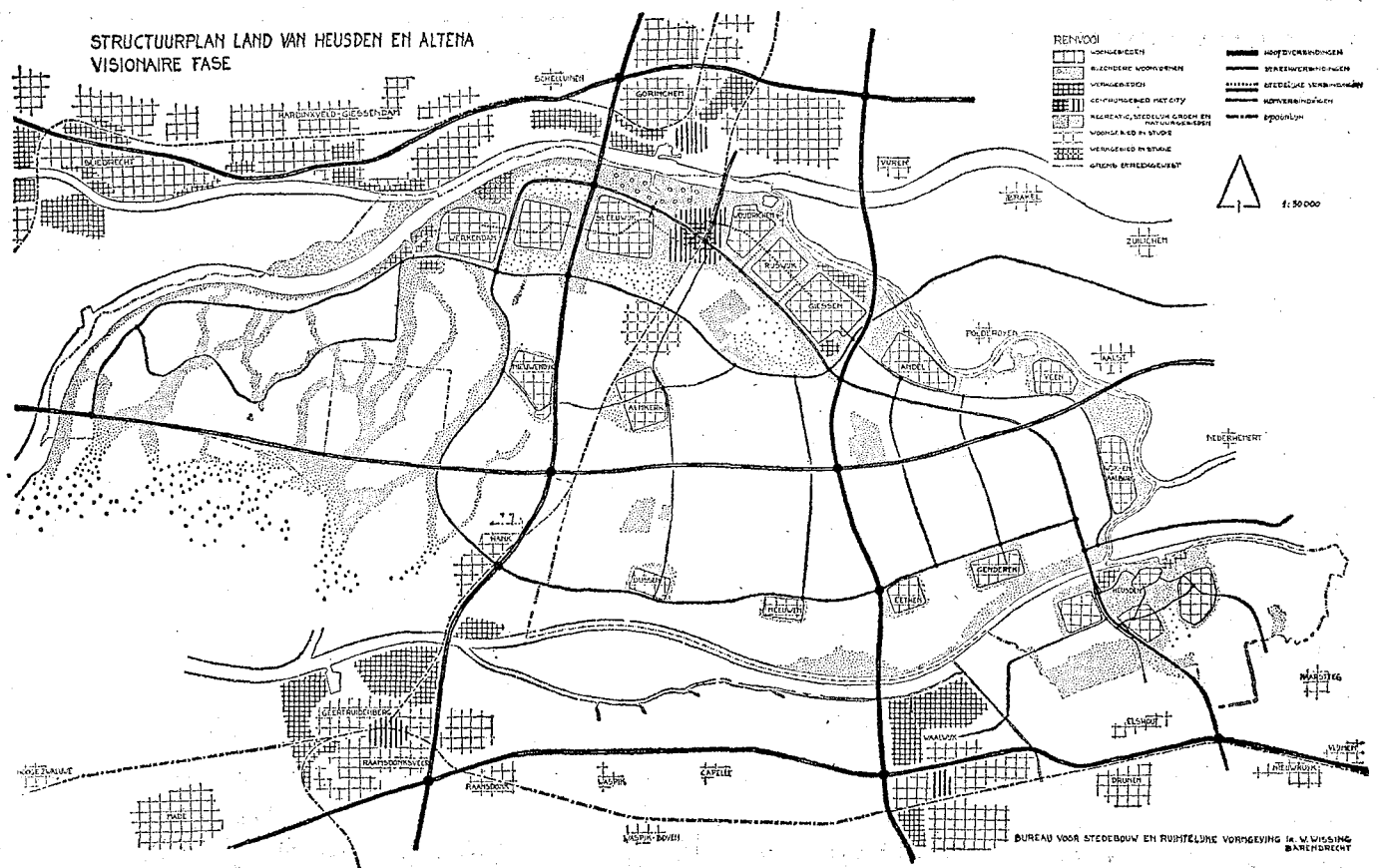
H. D. W. VAN BOVEN

geleid. Anderszins zal die breideling en die leiding zodanig moeten zijn, dat het gebied toch optimaal van die krachten kan profiteren. Het is immers een gebied, dat in het verleden onder suboptimale omstandigheden in veel opzichten achterop is geraakt. Het heeft er recht op dat, nu de kansen zijn gekeerd, die kansen ook zo goed mogelijk kunnen worden benut.

Welnu, in het toekomstvisioen van het gebied is met het een zowel als met het ander rekening gehouden. In dit visioen zien we als de oostelijke afsluiting

H. D. W. van Boven
Secretaris van het streekgewest Land
van Heusden en Altena

van de zuidelijke vleugel van de Randstad een stedelijke agglomeratie met een inwonertal van ongeveer 150.000, de Merwedestad. Deze is duidelijk geleed; op de zuidoever van de Merwede (in ons gebied dus) bestaat zij uit een westelijke vleugel (de kern Werkendam), een centraal deel (Sleeuwijk en Woudrichem) en een oostelijke vleugel (Rijswijk/Giessen).

Deze woon- en werkszone, waar dus de bevolkingsgroei in zeer sterke mate geconcentreerd is geworden, ligt aangevleid tegen de rivieren. De zuidelijke helft van het gebied zal zijn agrarische functie hebben behouden, hetgeen uiteraard impliceert, dat het landschap open is gebleven. Daar is de bevolkingsgroei opgevangen in een aantal zorgvuldig geselecteerde kernen. Aan de overzijde van de Bergsche Maas zal Heusden zich verder ontwikkeld hebben als een relatief sterk geïndustrialiseerd werkcentrum.

De Biesbosch zal fungeren als een recreatieoord van allure. Voorts zullen ook elders in het gebied recreatieve steunpunten tot stand zijn gekomen.

Het is dus de bedoeling voor de verheffing van het gebied vooral als hefboomen te gebruiken de elders toeneemende behoeften aan woon- en recreatieruimten. In het kader van het plan zal aan de behoefte aan werkruimten plaatsen in het gebied zijn terreinen slechts in beperkte mate tegemoet gekomen kunnen worden. Op maar drie gedacht voor stuwende industrieën en dienstverlenende bedrijven: te Werkendam, te Rijswijk/Giessen en te Heusden. Dat is de consequentie van de aan de conceptie ten grondslag liggende idee, dat het gebied een open karakter dient te behouden. Hierbij moet echter opgemerkt worden, dat het tegenover het gebied en zijn bevolking alleen dan verantwoord is die consequentie te blijven trekken, wanneer voor de groeiende bevolking in de naaste omgeving (Gorkum, Waalwijk, Dongemond) voldoende arbeidsplaatsen in de industriële en dienstverlenende sector zullen worden

gecreëerd en wanneer het gebied de mogelijkheden zullen worden geboden aantrekkelijke, moderne woonunits tot ontwikkeling en de nodige recreatieve voorzieningen tot stand te brengen.

Eigenlijke structuurplan

Het hierboven summier geschetste beeld van de ruimtelijke indeling van het gebied in een verre toekomst heeft bij het gereedmaken van het plan gediend als een ideale situatie, die langzamerhand verwerkelijk zal moeten worden. Bij het plan behoren vier kaarten: een waarin die visionaire situatie in beeld is gebracht en drie, welke een beeld laten zien van de situatie op weg daaraan respectievelijk na 10 à 15 jaar, na 20 à 30 jaar en na 30 à 45 jaar. Ze geven weer de eindsituatie na respectievelijk de corrigerende fase, de stimulerende fase, de verwachtingsfase en de visionaire fase. Als intergemeentelijk structuurplan zullen slechts worden vastgesteld de corrigerende fase en de stimulerende fase. Als het plan is vastgesteld zullen de gemeenten bij het maken hunner bestemmingsplannen gebonden zijn aan de op de betreffende beide plankaarten weergegeven globale geleiding van en functieverdeling in het gebied.

Zonder een beschrijving van deze fasen zou dit artikel niet compleet zijn. Ik moge daarom tenslotte (mede om de lezer de geest van het plan zo goed te laten proeven) letterlijk citeren wat daaromtrent in de toelichting op het plan is opgenomen.

„In ruimtelijk opzicht wordt de corrigerende fase gekenmerkt door de realisering van de naar omvang en bestemming gecorrigeerde en gefaseerde plannen. Rijksweg 27 raakt voltooid, maar de stimulansen die van de voorgenomen aanleg van Rijksweg 62 kunnen uitgaan ontbreken nog. Een aantal belangrijke taken o.a. op verzorgend terrein, dienen te worden vermeld en de voorwaarden geschapen voor de verdere ontwikkeling van het gebied door de voorbereiding

Wateroverlast in het Noordeveld

op de realisering van nieuw woongebied, industriegebied, interne verkeers- en vervoersvoorzieningen, zodat ze beschikbaar zijn op elk moment, dat behoefte daaraan zich doet gevoelen. Het is de periode waarin het gehele gebied voor wat de agrarische produktie betreft de vruchten plukt van de ruilverkaveling.

De belangrijkste kernen welke voor stimulering in aanmerking komen zijn: Werkendam en Heusden. Het leggen van grondslagen voor de verdere ontwikkeling van de streek dient zich mede te richten op Sleeuwijk en Giessen-Rijswijk.

Hierbij zal het accent komen te liggen op de nader te ontwikkelen industriële en woonfuncties. Door zijn bijzonder gunstige en centrale ligging komt Sleeuwijk in aanmerking om ten aanzien van zijn suburbane woonfunctie gestimuleerd te worden. Het kan als gemeenschappelijk ontwikkelingsproject van de in streekverband samenwerkende gemeenten gezien worden. Dit geldt eveneens voor de woonfuncties van Heusden en Woudrichem, die extra stimulansen nodig hebben bij de sanering en reconstructie.

Als belangrijkste verzorgende kernen voor de agrarische zone van het gebied functioneren Almkerk in het centrum en Wijk en Aalburg in het oosten. Bij de realisering van de bestaande ruimtelijke plannen dient met de verzorgende functie van deze plaatsen rekening te worden gehouden, waarbij het accent op de sanering, de reconstructie en de aanvulling van de verzorgende accommodaties zal moeten liggen.

In de tweede, de stimulerende fase, zal de inmiddels gerealiseerde Rijksweg 62 (Tilburg-Sleeuwijk) een stimulans zijn, met name voor het gebied Sleeuwijk, Woudrichem en Giessen-Rijswijk. De ontwikkeling van deze kernen vergt de meeste aandacht en is gericht op de nieuwe potenties van het gebied.

Daarnaast behoeft Heusden, door zijn enigszins externe ligging ten opzichte van het gebied, in elke fase extra begeleiding.

In deze fase moet worden voorkomen, dat in het zuiden van de streek nog niet relevante suburbane ontwikkelingen voortijdig worden ingeleid.

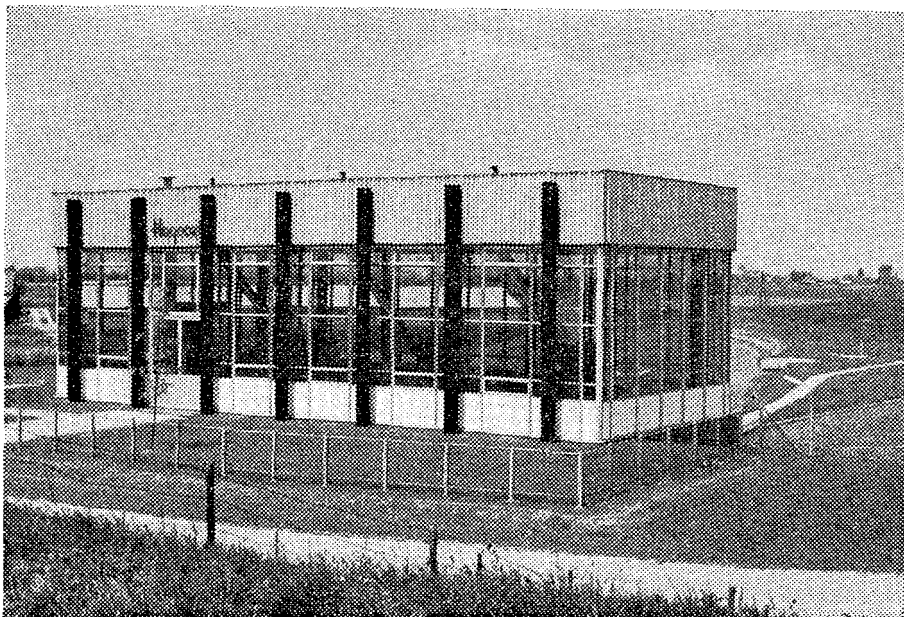
De aanwas van de bevolking in de eerste en tweede fase tezamen komt overeen met de natuurlijke aanwas zoals die is berekend voor een periode van circa 25 jaar, gerekend vanaf 1960. Een overcapaciteit om een flexibele planning mogelijk te maken, uitgaande van de opvang van tenminste het geboorteoverschot, is gerechtvaardigd. In de bevolkingsverdeling is, op grond van de economische impulsen op en in het gebied, rekening gehouden met een beleid dat er op gericht is in de eerste en tweede fase de belangrijkste kernen meer gestalte te geven en op zodanige wijze, dat ook rekening gehouden wordt met het daarna te verwachten perspectief.

Enkele slotopmerkingen

De uitvoering van het plan zal niet gemakkelijk zijn. Want daarbij zullen door gemeenten offers moeten worden gebracht ten bate van een krachtige, harmonische ontwikkeling van het geheel. En dat is, zoals telkens weer blijkt, in ons gebied toch nog een moeilijke zaak.

In deze zouden, dunkt mij, de politieke organisaties (kiesverenigingen en afdelingen van politieke partijen) een belangrijke invloed ten goede kunnen en ook moeten hebben. Tot op heden hebben ze zich echter met de hier liggende problemen totaal niet bezig gehouden. Ik betreur dat, zoals ik het ook betreur en bedenkelijk acht, dat vanuit de politieke organisaties als zodanig geen enkele bijdrage is geleverd in de gedachtvorming omtrent de toekomstige ontwikkeling van het gebied.

Gemaal „Hagoord” aan Bergsche Maas.

VELE VRAGEN OVER DE PARTIJVERNIEUWING MET ELKAAR OPLOSSEN

EEN zaak die eigenlijk constant in het nieuws is, is de zaak van de partijverhoudingen, de partijvernieuwing.

Veel mensen vinden het — en dat is te begrijpen — allemaal nogal verwarrend. Welke lijn zit er nu in al dat gepraat en gedoe?

Wat mijn partij, de A.R.P., betreft wil ik graag proberen dat in een paar minuten nog eens globaal aan te geven, zoals dat ook is gedaan in het communiqué, dat gisteravond na het gesprek tussen A.R.P. en P.P.R. is uitgegeven.

Wij hebben als A.R.P. tijdens de verkiezingscampagne 1967 gezegd, dat het belangrijk zou zijn indien K.V.P., C.H.U. en A.R.P. in een officieel contact zouden beginnen aan een gezamenlijk beraad.

In april vorig jaar zijn toen officiële delegatie van de drie partijen voor het eerst bijeengekomen.

Als A.R.P. hebben wij van meet af aan duidelijk gesteld, dat het ons gaat om het uitgangspunt vanuit het Evangelie, om een goed program op basis daarvan, en dan ook om een daadwerkelijke en zo goed mogelijke uitvoering van het program.

De vraag werd dus: in hoeverre kunnen de „18”, dus de A.R.P., C.H.U. en K.V.P. samen, het over deze drie punten eens worden. Wat is er nu concreet bereikt? De „18” zijn het eens geworden over een viertal stukken, neergelegd in het zogenaamde interimrapport; eens over een inleidend stuk waarin het evangelische uitgangspunt voor de politiek is geformuleerd; eens ook over een drietal op basis van het uitgangspunt geformuleerde hoofdlijnen betreffende de internationale politiek, een rechtvaardiger inkomens- en vermogensverdeling, de functionering van het gezag in onze samenleving. Die programmatische hoofdlijnen moesten er ook komen om te zien of wij gezamenlijk vanuit één uitgangspunt ook bij een gelijklopend politiek program zouden kunnen uitkomen.

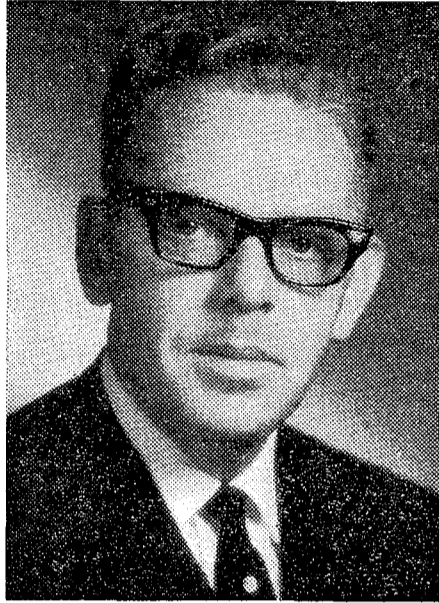
A.R.P.

Hoe staat de A.R.P. nu tegenover de resultaten van het gesprek in de „18”? Voorhands, ten aanzien van wat tot dusver bereikt is, positief. Dat is ook uitgesproken in een resolutie van ons Partij Convent van 25 mei j.l.

Wij hebben onderstreept wat ook in ons Program van Actie staat, dat wij als een hoofdlijn van onze politiek zien: het streven naar samenwerking van christelijke partijen.

Hiervan uitgaande is het dus duidelijk, dat de A.R.P. wil dat het gesprek in de „18” slaagt. Of het zal slagen hangt niet alleen van ons af, maar eveneens van C.H.U. en K.V.P.

Wij zijn er dus nog niet, maar de voorlopige resultaten rechtvaardigen een voortzetting van verdergaande oriënterende, uitdiepende en concretiserende bespreking. Daarom zijn werkgroepen

RADIOTOESPRAAK, gehouden op donderdag 14 november 1968, door DR. W. DE KWAADSTENIET, secretaris van de A.R. Partij.

van de „18” aan de gang betreffende het welzijnsbeleid en het verantwoord gebruik van economische macht. Daarom zullen ook nieuwe werkgroepen reeds opgestelde globale programmatische hoofdlijnen nader uitdiepen in bewoordingen voor een concreet program op langere en kortere termijn. Deze toespitsing is nodig om te zien waar wij nu concreet in de politiek naar toe willen en aan welke zaken wij binnen de altijd beperkte economische/financiële mogelijkheden voorrang verlenen. Daarom gaat er ook een werkgroep van de „18” aan de gang — in de wandeling commissie duidelijkheid genoemd — die zal nagaan hoe en met welke andere partijen het program het beste kan worden uitgevoerd, of een stembusakkoord (en tussen wie dan) al of niet mogelijk is, of het mogelijk is en hoe dan om vóór verkiezingen een voorkeur uit te spreken over samenwerking van partijen in een na de verkiezingen te vormen kabinet.

Eerst na het bezien van al deze zaken — waarmee wij overigens moeten opschieten, uiteraard met verstand en wijsheid — kan de balans over samenwerking tussen A.R.P., C.H.U. en K.V.P. worden opgemaakt. Wij willen als A.R.P. kritisch en open in onze samenleving staan. Wij vinden, dat wij dat als „18”, als A.R.P., C.H.U. en K.V.P. samen ook moeten doen. Het doel of het resultaat van de besprekingen in de „18” mag niet zijn de vorming van een gesloten blok.

Jongerenorganisaties

De drie politieke jongerenorganisaties, de ARJOS, de CHJO en de KVPJG, denken uiteraard en gelukkig ook mee over hetgeen de drie partijen bezighoudt.

Op 2 november j.l. is weer een conferentie van de drie hoofdbesturen van de jongerenorganisatie gehouden, waar men het niet op alle punten eens was en waarover tevens misverstanden zijn gerezen. De drie jongerenorganisaties waren het ten aanzien van diverse zaken eens.

Verskil bestond tussen ARJOS enerzijds en CHJO en KVPJG anderzijds in hoofdzaak op twee punten. CHJO en KVPJG wilden een begin maken met organisatorische bindingen van de drie jongerenorganisaties. De ARJOS heeft dit geweigerd. Mijns inziens terecht. Het is te vroeg voor organisatorische bindingen. Wij zitten nog pas midden in het programmatisch overleg.

Het tweede punt van verschil tussen ARJOS enerzijds en CHJO en KVPJG anderzijds was, dat de ARJOS de richting wilde aanduiden die voor een consequente uitvoering van het program door A.R.P., C.H.U. en K.V.P. gevolgd zou moeten worden. De ARJOS wenste — niet alléén, maar samen met CHJO en KVPJG — uit te spreken, dat het program dat de drie jongerenorganisaties voor ogen staat het best kan worden verwezenlijkt met partijen, welke kritisch staan ten opzichte van de bestaande structuren in de samenleving. Op dit ogenblik zou dit met name blijken in partijen als P.v.d.A., P.P.R. en D'66. In reacties hierop meent men zichtbaar, dat de ARJOS thans reeds ongeclausureerd en definitief wilde zeggen, dat in 1971 de drie christelijke partijen zouden moeten kiezen voor samenwerking met de P.v.d.A. Dit is dus een duidelijke misvatting.

De opvatting, welke de ARJOS naar voren wilde brengen hield niet in, welke definitieve keuze in de omstandigheden van over 2—3 jaar tijdens de verkiezingscampagne zal moeten worden gedaan.

P.P.R.

Tenslotte wil ik nog iets zeggen over ons gesprek met de P.P.R. U hebt vandaag in de krant kunnen lezen, dat delegaties van de A.R. Partij en van de P.P.R. gisteravond een gesprek hebben gevoerd met name over hun onderlinge verhouding en hun verhouding tot de andere partijen.

Van de A.R. zijde werd gesteld, dat blijkens het door de A.R.P. aanvaarde interimrapport van de „18” en de resolutie van het Partij Convent d.d. 25 mei j.l., voor nauwe politieke samenwerking noodzakelijk is overeenstemming over uitgangspunt, program en uitvoering. Daarnaast verlangt de A.R.P.-resolutie voor de A.R.P. zelf en voor de „18” de bereidheid tot open samenwerking met andere partijen op basis van program en politieke gelijkgezindheid. Daarom acht de A.R.P. ook in dit stadium een gesprek met de P.P.R. over programmatische punten zinvol.

Van A.R. zijde werd opnieuw verklaard, dat de partij bereid is in een gegeven situatie op basis van de programs voor de verkiezingen een voorkeur uit te spreken. Uit de instelling van de commissie duidelijkheid van de „18” blijkt naar de mening van de A.R.P. dat ook in die kring zo wordt gedacht.

U zult begrijpen, dat de discussies over een zo goed mogelijke politiek en over een zo goed mogelijke opstelling van de politieke partijen volop aan de gang zijn ook in onze partij. Op vrij veel vragen moet een zo goed mogelijk antwoord worden gevonden. Dat is geen eenvoudige zaak. Maar wij moeten die met elkaar oplossen.

WIJ KOMEN BIJ EEN

- Op zaterdag 23 november a.s. belegen de A.R. Kamercentrale Den Helder en de C.H. Kamerkiekring Den Helder een gecombineerde najaarsvergadering.

Plaats van samenkomst hotel Gulden Vlies, Ritsevoort in de Mauritszaal. Aanvang 14.30 uur.

Spreekers: Jhr. mr. L. E. de Geer van Oudegein, lid van de Eerste Kamer over „De algemene politieke situatie in Nederland” en de heer J. H. de Zeeuw, burgemeester van Enkhuizen over „Regionale problematiek in ons gewest, zowel praktisch als politiek, vanuit A.R.-C.H.”

- Op dinsdag 26 november a.s., houdt de Statencentrale Hilversum een vergadering in een der zalen van de Zenderkerk te Huizen.

Aanvang 20.00 uur.

Spreeker: Mr. W. R. van der Sluis, lid van Ged. Staten van Utrecht over „Wederzijdse vragen”

- Op donderdag 28 november a.s. belegt de Statencentrale Dordrecht een overlegvergadering. Deze vergadering is bedoeld om het contact tussen bestuur en de besturen van de kiesverenigingen te verstevigen en om het werk in de partij in het algemeen te activeren.

Plaats van samenkomst is wijkgebouw „De Heul” in Gorinchem.

Aanvang 19.30 uur.

Er zal een forum optreden, bestaande uit de heren Van der Brugge, Van Bohemen, De Jong en Top.

Er wordt gerekend op een grote opkomst van de besturen van de kiesverenigingen.

- Op zaterdag 30 november a.s. belegt de Statencentrale Delft een vergadering, die gehouden wordt in de Binnenhaven, Havenstraat 18, Naaldwijk.

Aanvang 19.45 uur.

Spreeker: de heer A. R. van Es, staatssecretaris van Defensie (Marine), over „Navo en Warschaupact na Tsjecho-slowakije”.

Pijn?
gebruik dan
SALONPAS

SALONPAS helpt tegen reumatische pijnen, gewrichts-, spier- en lende pijn, tegen pijnen, veroorzaakt door kneuzingen, stijveschouders, verstuingen en zenuwpijnen. SALONPAS is een medicinale pleister die smeren en wrijven overbodig maakt. SALONPAS pakt de pijn bij de bron aan.

SALONPAS
Verkrijgbaar bij Uw
apotheker of drogist.
Prijs p. pakje
v. 10 st. 1,65
Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam
Korenaarstraat 55 Telefoon 231162

fijn! die ken ik

Wij leveren kwaliteitsfineren!
LANDWEER & SOMER N.V.
STADSKANAAL Tel. 05990-2004

rotatie

Snelle persen en vakkundig personeel
staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken

periodieken boeken en handelsdrukwerk

DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drift 13 / tel. 030 - 19446
utrecht

GELDSCHULDEN EN GELDONTWAARDING

In dit artikel wordt een onderwerp aangesneden waar de meeste lezers wel mee te maken zullen hebben. In het onderstaande gaat het over de manier waarop in ons economisch systeem de geldschulden worden vereffend. Dit geschiedt op een heel simpele wijze, namelijk volgens de regel: „een-gulden-is-een-gulden”. Men duidt dit aan met de term **nominalisme**, omdat de waarde van het object louter en alleen wordt vastgesteld op grond van een formele aanduiding (de naam, het guldensteken).

Nu is het bepaald niet zo, dat een gulden van jaar tot jaar dezelfde waarde blijft behouden. Sedert de Tweede Wereldoorlog zijn de prijzen vrijwel voortdurend gestegen en deze inflatie houdt een continue waardedaling van het geld in. Dit betekent, dat, wanneer men bijvoorbeeld in 1950 geld uitleende tot 1970, de schuldaflossing voldaan zal worden in gulden die ongeveer de helft minder waard zijn geworden. Het geld kan dus niet voldoen aan de eis, die men moet stellen aan een waarde-meter voor langjarige contracten, namelijk die van een redelijk constante waarde.

Desondanks blijft de juridische praktijk vasthouden aan deze kennelijk onvolmaakte **gulden-is-gulden** regel. Daar het er naar uitziet, dat de inflatie zal blijven voortduren, dient men zich af te vragen hoe men over deze methode van rekenen moet oordelen. Naast een aantal feitelijke zaken komen ethische en economische factoren ter sprake, terwijl het uiteindelijk de vraag zal zijn of in dit geval de op het evangelie geïnspireerde politiek een woord heeft voor deze zakelijke wereld.

Inflatie bestendig?

Het is duidelijk dat er geen tegenstelling zou bestaan tussen de feitelijke en de juridisch veronderstelde veranderingen in de geldwaarde, indien het algemeen prijsniveau in rust verkeerde. Hoewel een dergelijke stabiliteit van de binnenlandse koopkracht van de gulden nog steeds als een van de vijf voornaamste doeleinden van economische politiek (naast volledige werkgelegenheid, de evenwichtige betalingsbalans, het redelijke groeitempo en de rechtvaardige inkomensverdeling) wordt aangeduid, is dit sinds 1945 toch niet veel meer dan een wensdroom gebleken. Neemt men het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud als een indicator voor de veranderingen in de koopkracht van het geld, dan blijkt er vrijwel ieder jaar een stijging te zijn opgetreden. In de periode van 1950 tot 1967 is het prijspeil met gemiddeld ongeveer $3\frac{1}{2}\%$ per jaar gestegen. Tot het begin van de zestiger jaren ging deze geldontwaarding met een gemiddelde snelheid van ruim 2 procent per jaar (behoudens in 1951-Korea en 1957-bestedingsbeperking), terwijl dit tempo in de laatste jaren is opgelopen tot 4 procent per jaar.

Hoewel een daling van het algemeen prijspeil (zoals bijvoorbeeld in de dertiger jaren, waarbij zich toen het probleem van de „vaste lasten” voor het bedrijfsleven voordeed!) voor de naaste toekomst niet uitgesloten is, dient men een verdergaande inflatie het meest waarschijnlijk te achten. Het is niet moeilijk in dit verband een aantal oorzaken van zo'n ontwikkeling aan te wijzen, waaruit tevens blijkt dat vrijwel elke Nederlander op zijn beurt (mede) schuldig is aan zo'n inflatoire ontwikkeling.

Zo kan men wijzen op de gemiddeld hoge graad van werkgelegenheid, die men (terecht) met een hoge prioriteit wil verwezenlijken. Dit schept echter een gunstig klimaat voor het regelmatig uitstijgen van de gemiddelde loonsverhoging boven de nationale stijging

van de arbeidsproductiviteit, waarbij de bedrijfstaksgewijze verschillen een belangrijke rol spelen. De andere inkomensstrekkingen willen hierbij niet achterblijven en een deel van hen ziet kans dit via een sterke marktpositie te verwezenlijken. Andere groepen staan minder sterk op de markt en zij wenden zich meestal tot de overheid, hetgeen tegenwoordig ook op Europees niveau geschiedt. Een dergelijk opkruipen van inkomens en prijzen wordt op gang gehouden door de bestedingsmachine en de smering met nieuwe liquiditeiten. Verder wordt dit proces nog gestimuleerd door de regelmatig voortgaande economische groei, de steeds toenemende omvang van de internationale handel en het feit, dat de overheid niet in staat is in voldoende mate het gewenste tegenspel in de vorm van een anti-cyclische begrotingspolitiek te voeren. Dit laatste is gezien de urgentie van zaken als onderwijs, infrastructuur, woningen, ontwikkelingshulp, recreatie e.d. ook niet zo verwonderlijk.

Kort en goed, het ziet er niet naar uit dat men in komende jaren een verdere geldontwaarding zal kunnen vermijden. Men moet dit eerlijk erkennen en de consequenties ervan onder ogen willen zien. Men dient echter aan deze feiten niet al te zwaar te tillen, want de overige genoemde doeleinden zijn stuk voor stuk veel belangrijker. Anderzijds moet men niet doen alsof de geldwaarde zo stabiel is dat het getwist is alleen en slechts alleen te rekenen volgens de regels van het nominalisme.

Gevolgen nominalisme

Het gaat in deze uiteenzetting alleen om geldschulden in de zin van geldleningen en overeenkomstige geldvorderingen zoals rechten op grond van een levens- of pensioenverzekering en dus niet om zaken als huren, lonen, alimentatieverplichtingen e.d. Het volgende voorbeeld maakt de gevolgen van de geldontwaarding bij het rekenen volgens de gulden-is-gulden regel voor bovengenoemde geldschulden duidelijk.

Stel dat iemand zijn spaargeld in het jaar 1950 zou beleggen in bijvoorbeeld pandbrieven, waarbij hem een jaarlijkse renteopbrengst van 4 procent werd toegezegd. Wanneer de aflossing omstreeks 1970 zou plaatshebben, zijn de terugontvangen gulden ongeveer de helft minder waard geworden. Dit betekent dat zijn vermogen, dat in deze belegging was gestoken, jaarlijks met 3 procent in waarde verminderde (afgezien nog van een tijdelijk koersverlies tengevolge van de inmiddels gestegen rentestand). Zelfs wanneer deze belegger zijn rente-ontvangsten zou hebben gespaard, zou hij per saldo achteruit zijn gegaan vanwege de af te dragen inkomstenbelasting. In het al-

gemeen betekent deze bestaande praktijk een voortdurend verlies voor hen, die in gulden luidende vorderingen bezitten, zoals obligaties, pandbrieven, spaarsaldi, e.d., maar dit geldt ook t.a.v. pensioenrechten, lijfrenten en overeenkomstige aanspraken.

Tegenover deze groep van verliezers staat vanzelfsprekend een groep van winnaars, namelijk debiteuren. Dit betekent dat doorgaans de overheid, het bedrijfsleven en in wat mindere mate de institutionele beleggers en allerlei instellingen aan het langste eind trekken in tegenstelling tot de kleinere vermogensbezitters, die immers niet de ruimte of de ervaring hebben voor het beleggen in objecten, die wat meer waarde vast zijn, zoals grond, huizen, aandelen e.d. Dit is vooral sneu wanneer het gaat om min of meer verplichte besparingen zoals bij pensioen, lijfrente of levensverzekering.

In dit verband moet nog op een drietal punten gewezen worden. In de eerste plaats zij hier in alle duidelijkheid gesteld, dat de Nederlandse rechtspraak geen andere praktijk erkent dan die van het nominalisme.¹⁾ Op andere leest geschoeide contracten worden beslist niet erkend. Evenmin is de regering tot nu toe bereid geweest hierin verandering te brengen. Dit betekent dat de later te bespreken index-obligaties bij deze stand van zaken niet op de Beurs verhandeld en genoteerd kunnen worden.

In de tweede plaats zij gewezen op een standpunt, dat al te gemakkelijk klaar komt met dit probleem van de geldschulden onder inflatie.²⁾ Men stelt dat de rentestand overeenkomstig de geldontwaarding zal stijgen, zodat het verlies op de hoofdsom wordt goedge maakt door de hogere rente-opbrengsten. Men ziet hierbij een aantal belangrijke punten over het hoofd. Zo vergeet men bijv. de lijfrenten en de pensioenrechten volledig. Verder geldt dat een groot aantal geldleningen reeds afgesloten zijn, wanneer de rentestand op de gesuggereerde wijze zou stijgen. Dit betekent geen enkele compensatie, maar integendeel een koersverlies! Evenmin doet deze gedachtenconstructie voldoende recht aan debiteuren en crediteuren, want het inflatietempo is noch constant, noch voorspelbaar. Tenslotte is er in de praktijk geen sprake van een dergelijke rentecompensatie, zelfs nog afgezien van de inkomstenbelasting. Dit laatste is bijv. gebleken uit een econometrisch onderzoek van Ball voor Engeland, terwijl een vluchtige inspectie van de Nederlandse cijfers reeds hetzelfde leert.

In de derde plaats tenslotte nog de opmerking dat dit onredelijke effect van de inflatie op de nominale beleggingen meestal pas onderkend wordt in tijden van snelle prijsveranderingen. Er bestaat kennelijk een soort van **geluillie**, die waarschijnlijk samenhangt met de veelal wat ondoorzichtige rol

van het geld in ons economisch leven. Hierbij projecteert men vermoedelijk de betrouwbaarheid van de gulden als rekeneenheid, ruilmiddel en liquide bezit in het normale betalingsverkeer van alle dag op de toekomst.

Ethische bezwaren?

Wanneer er voortdurend aanzienlijke wijzigingen in de waarde van het geld optreden, is het een volstrekte onjuist-

DOOR DR. A. J. VERMAAT

Wetenschappelijk medewerker aan de V.U.

heid te doen alsof een gulden van 1948 dezelfde waarde heeft als die van 1968. Dit is een eenvoudige, feitelijke constatering. De vraag is nu in eerste instantie of bij dit praktisch nominalisme ook sprake is van een moreel gezien laakbaar gedrag. In tweede instantie kan men zich dan afvragen wie er wat tegen zal moeten doen.

Met betrekking tot de afspraken tussen de burgers onderling kan men stellen, dat de contractvrijheid hier het laatste woord heeft. In dit geval acht men de markt in staat tot het creëren van redelijke of rechtvaardige verhoudingen. Gezien de feitelijke situatie in de laatste twintig jaren kan men op dit punt terecht twijfelen aan de graad van redelijkheid³⁾ dezer marktresultaten. Men kan zich dan ook afvragen of dergelijke spelregels niet bijgeschaafd moeten worden. Dit is een algemeen probleem, namelijk dat van de **economische orde**, en slechts de extremisten zijn er klaar mee. Overigens is zeker dat de feitelijke ontwikkeling, zolang men die als een speling van de natuur blijft accepteren, belangrijke sociale problemen kan scheppen, zoals bijvoorbeeld op het terrein van de inkomensverdeling. De inflatie van de laatste jaren is dan ook één van de factoren geweest, die het pensioenvraagstuk zulke scherpe kanten hebben gegeven. Wanneer men aldus de individuele burgers moreel gezien vrijspreekt binnen hun — overigens wettig — gedrag dat gekenmerkt wordt door het streven naar het eigen belang, is het nog zeer de vraag of voor de overheid eenzelfde uitspraak wacht. Deze vraag moet ontkennend beantwoord worden op grond van de volgende twee overwegingen.

In de eerste plaats is de regering onwillig om deze guldenleugen te erkennen met betrekking tot bovengenoemde geldschulden, al gebeurt dit reeds wel ten aanzien van lonen, pachten, huren, AOW-uitkeringen enz. De overheid werpt hiermee een belemmering op voor het tot stand komen van rechtvaardiger verhoudingen. Dit te meer daar zij geen voldoende argumenten heeft voor deze negatieve houding. In de tweede plaats heeft juist de overheid de verantwoordelijkheid voor de juiste regulering van de waarde van de gulden. Indien het zo gesteld is, dat factoren als de zorg voor de werkgelegenheid, de groei en de inkomensverdeling een stabiele geldwaarde onmogelijk maken, is het daarom juist een taak voor de regering te voorkomen dat dergelijke veranderingen in de waarde van het geld allerlei onrechtvaardigheden bewerkstelligen.

Eerlijk gezegd is dit laatste punt in ruimere zin toepasselijk. Wanneer inflatie niet vermeden kan worden, dient de overheid de lusten- en lastenverdeling daarvan nauwlettend te volgen en zonodig tot correcties over te gaan. Tot nu toe geschiedt dit onvoldoende en laat men de inflatiegevolgen te veel in hun anonimiteit de vrije hand om slechts hier en daar wat bij te spijkeren op grond van sociale indicaties.

Moreel gezien heeft de overheid dus de plicht dit probleem van het nominalisme te bezien en te zoeken naar een rechtvaardige oplossing. Dit betekent stellig dat er rekening moet worden gehouden met economische overwegingen. Men moet zich namelijk afvragen of er voor dit probleem oplossingen zijn te vinden, die economisch gezien acceptabel zijn. In dit verband wordt met „economisch-acceptabel” niet bedoeld op de belangen van de direct bij dit vraagstuk betrokkenen, maar gaat het veel meer om het algemeen belang.

1) Vgl. H. G. M. van der Voort: „Geïndexeerde leningen”, Maandschrift Economie, febr. 1959.

2) Zo bij A. v. Doorn: „Welvaartsvast pensioen: eis van sociale rechtvaardigheid”, A.R. Staatskunde, juni/juli 1968, en L. F. van Muiswinkel: „Inflatie en economische groei”, diss. V.U. 1967.

* * * Voorbarig

De commissie, die in de Eerste Kamer het voorlopig verslag over de Huurbijdragewet van de ministers Bogaers en Schut heeft samengesteld, heeft zich zelf verleid tot een ongepast slot.

Zij geeft nl. de ministers, na alle mogelijke bezwaren bijeen te hebben gesleept, al vast in overweging, het wetsontwerp maar in te trekken.

Zulk een advies is in zo'n stadium weinig gebruikelijk. En terecht.

Want het gaat in het parlement om gemeen overleg. Overleg tussen Regering en Staten-Generaal. Als een Kamer der Staten-Generaal het gemeen overleg aangevangt met de verklaring: trek het maar in, want wij voelen er niets voor, dan zegt die commissie impliciet: uw argumentatie, o minister, uw aandeel in het gemeen overleg, behoeven wij niet eens te horen. Wij weten het nu al: trek maar in. Het door de Tweede Kamer aangenomen wetsvoorstel prui- men wij toch niet. De bedachtzaamheid, die een Senaat dient te sieren en zelfs zo mogelijk moet onderscheiden, is hier niet gebleken. En dat doet de naam van dit college geen goed.

* * * V.V.D. vernieuwing

De nieuwe komende voorzitter van de liberale partij, mevrouw Van Sommeren, heeft alvast een tipje opgeheven van de toekomstluier waarin de V.V.D. zich nog steeds hult.

Zij was van oordeel dat hoewel het congres van de V.V.D. niet direct een grote vernieuwing inluidde er toen gesproken mocht worden van het halen van een frisse neus. Het voorbeeld daarvan dacht zij was het loslaten van de opkomstplicht bij de komende verkiezingen. Zelfs de liberalen vinden dat de kiezers mondig geworden zijn.

Maar als dit voorbeeld het shibbolet is van een frisse neus dan mag de A.R.P. zich er over verheugen dat zij, bij wijze van spreken, een eeuw lang reeds vernieuwend heeft gewerkt.

Een tweede tipje van de sluijer is haar mening dat bij de komende verkiezingen het beleid van het huidige kabinet De Jong de inzet daarvan moet zijn — hoezeer ze bezwaar had tegen het conservatisme van de christelijke partijen die nog steeds menen te moeten uitgaan van het evangelie bij de realisatie van de politiek.

Enfin, van haar en de haren weten we dit laatste wel.

Maar schuilt er in haar opvatting dat het huidige beleid de inzet van de verkiezingen zal moeten worden niet een verborgen dreiging?

Deze nl.: als de christelijke partijen zouden besluiten binnen een verband van een goed program met daarbij behorende mensen die het zullen uitvoeren, zich te presenteren, zou dan de V.V.D. van plan zijn een interne kabinetsscrisis te forceren?

Het lijkt er op.

Als dat zo zou zijn is het voor de duidelijkheid beter dit dan maar in het openbaar te zeggen. En vooral tijdig.

* * * Nieuwe impulsen

Men kan niet zeggen dat Nederland geen belangrijk Europees initiatief heeft genomen. Minister Luns heeft al zijn Europese collega's (van buitenlandse zaken) uitgenodigd om gezamenlijk een conferentie te houden. Die conferentie zal dan staan in dit teken: geef de Europese eenwording nieuwe impulsen. Het is niet de eerste maal dat Nederland een soortgelijk initiatief heeft genomen. Ook op een moment dat de Europese samenwerking wat in het slop dreigde te geraken. Wij denken aan het initiatief van minister Beijen (1955) na de mislukking van een Europese defensie gemeenschap. Toen werd de E.E.G. geboren.

Wij vragen ons echter wel af of nu de tijd reeds voldoende rijp is om opnieuw een Europese conferentie van ministers van buitenlandse zaken te houden.

Minister Luns heeft, naar het ons voorkomt, dit ook overwogen. Immers: wel een Europese conferentie in Den Haag — maar vooral niet praten over de E.E.G. problemen.

De verhouding tussen Frankrijk en de overige E.E.G. partners is van dien aard dat men niet het risico mag lopen dat Frankrijk zich afzijdig houdt van de komende conferentie. Een scheuring in West-Europa is het allerlaatste wat mag worden geriskeerd, gesteld al dat dit risico mag worden gelopen.

Het zou ons daarom een lief ding waard zijn als minister Luns zou willen laten weten dat hij omtrent de deelname van Frankrijk enige redelijke zekerheid heeft gekregen.

Indien dit niet het geval zou zijn, zou kunnen worden gesteld dat minister Luns en zij die hem daarin hebben gesteund (Duitsland, België en Italië) met enig vuur hebben gespeeld.

Frankrijk was nl. op de vergadering waar dit Nederlands initiatief werd geuit niet aanwezig.

HET BEELD DER VADEREN

HONGERBLOKKADE

Duitsland had de oorlog verloren en capituleerde in feite op 11 november 1918 onvoorwaardelijk. Het kon niet meer. En dat dit komen moest, wisten de leiders al maanden lang.

Het bleek nu al gauw, dat de honger en ontbering de gezondheid van het Duitse volk ernstig hadden aangetast. Het aantal gevallen van tbc was in een jaar verdubbeld.

Toen hebben de geallieerden zich tegen het verslagen, weerloze Duitse volk op een misdadige wijze gedragen.

Want de honger was in het land. De oogst viel tegen, de honderdduizenden, die in het Oosten, met name in de Oekraïne, van het land hadden geleefd, kwamen terug. Steeds meer mensen vloeiden terug naar de Heimat en er was geen brood.

De Entente had de gelegenheid, te zorgen voor de toevoer van scheepsladingen graan. Maar zij deed het niet. Zij weigerde. Soms op honende wijze. Hebt zij zelf, zo vroegen zij, heeft althans uw vroegere

keizerlijke regering niet met klem verzekerd, dat de voedselvoorziening tot de volgende oogst voldoende was? Waar is dat voedsel dan gebleven? Maar zij wisten wel, dat dit allemaal maar bluf was geweest, daar Duitsland uitgeput was en uitgehongerd. Dat toen niet snel is geholpen, om een volk voor uithongering te bewaren, is een schandvlek voor de overwinnaars. Want er was geen enkel militair belang mee gemoeid. Duitsland kon niets meer doen, maar kreeg de vredesvoorwaarden gedictieerd.

Met grote eenstemmigheid heeft de Nederlandse pers tegen deze voortzetting van de blokkade geprotesteerd. En niet alleen tegen deze onthouding van voedsel, maar ook tegen de eis, dat alle locomotieven moesten worden uitgeleverd, zodat het vervoer stilstond.

Gelukkig is deze laatste eis later verzacht. Anders zou er van enig economisch herstel geen sprake kunnen zijn, en zouden de grote steden zijn gewurgd.

Maar de hardheid van de Entente heeft veel kwaad gesticht, ook daardoor, dat zij een radicalisering in Duitsland bevorderde, waarmee extremisten van allerlei gading hun winst deden.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

ZUIDAFRIKAANSE PIANO'S

De cabaretier Fons Jansen is vorige week met een nieuw programma begonnen „Driemaal andermaal” getiteld.

Hij had het o.a. over de piano's in Zuid-Afrika:

„Daar worden alleen de witte toetsen van gestemd. Vindt u het dan gek, dat de zwarte op een gegeven moment ontstemd raken?”

De vraag stellen is haar beantwoorden.

STEDEBOUW

In het Algemeen Dagblad slaakte de architect prof. J. B. Bakema onlangs deze hartekreet:

„We zullen zo snel mogelijk een eind moeten maken aan het knoeiproces, waardoor ons vlakke Nederland ruimtelijk tot stikkens toe verontreinigd wordt. Als je in een concentratiekamp hebt gezeten weet je, beter dan wie ook, wat vrijheid betekent: het kiezen van je eigen mogelijkheden. Dat ontbreekt in de naoorlogse stedenbouw. Wat er heerst is een dodelijke onmenselijke monotonie. Als je weet hoe het ook anders zou kunnen is er maar één conclusie: In de nieuwbouwwijken worden de mensen gewoon belazerd.”

En al het nieuwbouwwolk zei: amen, amen!

REVOLUTIE

In „De Volkskrant” troffen wij de volgende uitspraak aan van drs. Fons Elders, o.a. docent van de filmacademie:

„We waren tijdens de Parijse revolutie naar Frankrijk gereden. We kwamen 's avonds aan. We zijn in een kamer van de universiteit in onze slaapzakken gekropen. De volgende morgen kwamen er twee keurige heren binnen, die daar kenmerkend hoorden. Ik stapte — om het uit te leggen, denk ik — uit de slaapzak. Ik had niets aan. Ze deinsden terug. Toen besefte ik ineens hoe gemakkelijk het is, revolutie te maken.”

Onze Haagse zegsman deelde mee, dat het kabinet de aanschaf van „naaktmaskers” overweegt om op alles voorbereid te zijn.

CHIPS

De cabaretier Rients Gratama over de A.R.P.:

„Het is net een pakje chips, het lijkt iets nieuws, maar het blijven aardappels”.

Maar niettemin: volksvoedsel!

SLACHTOFFERS

In „De Tijd” kwam dr. G. M. J. Veldkamp tot deze uitspraak:

„De vrouw wordt in onze mannenmaatschappij op alle mogelijke manieren dwars gezeten. Ze is het slachtoffer van discriminatie. Officieel is zij wel gelijkwaardig verklaard aan de man, maar zij krijgt niet de kans haar leven naar eigen inzichten in te richten”.

Wij citeren — uit de wekelijkse bloemlazing van Wandelganger — mej. Van Leeuwen, die waarschijnlijk ook hiervan zal zeggen „Het zit positief mis naar de andere kant”.

GEZAG

De nieuwe hoofdcommissaris van politie te Utrecht, de heer D. M. Verkerke, maakte — zo meldde Trouw — o.a. deze opmerking:

„De tijd is voorbij, dat we kunnen volstaan met te zeggen, dat het wettig gezag onder alle omstandigheden gehoorzaamd moet worden. Dat geldt voor het gezag van de politie, maar ook voor elke andere vorm van gezag. Het gezag moet aanvaardbaar tot ons komen. Je kunt misschien zeggen, dat de sacrale lijn eruit is en dat we het meer in de horizontale lijn moeten zoeken”.

Gezond horizontalisme

Bespreking van:

„Gezag en zeggenschap”. Vragen over de toekomst van christelijk sociaal denken door prof. dr. H. J. van Zuthem.

ARBEID IS VERANTWOORDELIJK ZIJN VOOR GEHELE BEDRIJF

DOOR J. VAN EIBERGEN

Op sociaal-economisch gebied bestaan er in Nederland nog vele problemen. Genoemd kunnen worden de werkgelegenheidsspreiding over het gehele land, de inkomens- en vermogensverdeling en de gehele medezeggenschapsproblematiek. Aan de christelijk-sociale beweging is dikwijls de vraag gesteld hoe het komt dat ten aanzien van veel van deze problemen christelijke werkgevers een ander standpunt innemen dan christelijke werknemers. Wordt het standpunt dan toch in laatste instantie bepaald door de plaats die men inneemt in de maatschappij? Een niet te loochenen feit is dat in Nederland werknemers onderling en werkgevers onderling veel sneller tot een gemeenschappelijk standpunt kunnen komen dan de werkgevers en de werknemers gezamenlijk.

Het is een verheugend teken dat met betrekking tot de vraag wat het Evangelie voor de maatschappij moet betekenen, de laatste jaren een inspirerende invloed uitgaat van bepaalde hoogleraren aan onze universiteiten. Voor de christelijk-sociale beweging kan dit een grote stimulans betekenen. Het voorgaande kan zeker worden gezegd van het boek van dr. Van Zuthem over „Gezag en Zeggenschap”. In dit boek is de vraag uitgewerkt hoe het komt dat werkgevers en werknemers, die zich beiden baseren op het Evangelie, komen tot een zeer verschillende visie op de medezeggenschap. Dat dit het geval is blijkt overduidelijk uit de rapporten die bijv. de protestantse werkgevers en het C.N.V. hebben doen verschijnen. De grondmotieven van het christelijk-sociale denken zijn de gerechtigheid en de solidariteit. Onder gerechtigheid verstaat men de mens tot zijn bestemming laten komen, zowel in dit als in het eeuwige leven. Solidariteit heeft alles te maken met naastenliefde, barmhartigheid, diensten aan en verantwoordelijkheid voor elkaar. Dat men op basis van deze motieven komt tot een zeer uiteenlopende visie, wijst Van Zuthem in principe aan het feit, dat in het verleden deze normen in zekere zin zijn gedegradeerd tot klasse-normen. Door de slechte sociale toestand in de vorige eeuw werden alleen de werkgevers opgeroepen barmhartig te zijn en verantwoordelijk te zijn ten opzichte van hun ondergeschikten. Aan deze normen is niet de eis gesteld van wederkerigheid. Horen de werknemers dan niet barmhartig te zijn t.o.v. hun werkgevers? Wij kunnen volledig de mening van dr. Van Zuthem onderschrijven dat de evangelische noties als barmhartigheid en gerechtigheid gelden voor iedereen, voor werkgevers en werknemers. In het verleden is deze wederkerigheid te weinig gezien en doordacht.

Plicht

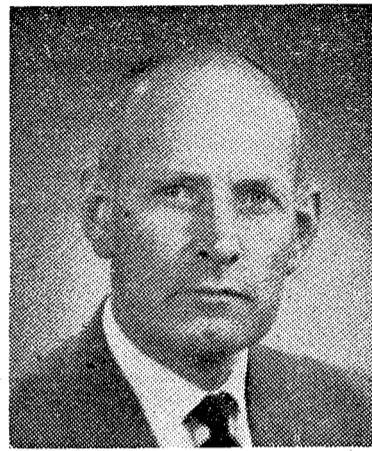
De mogelijkheid van de werknemer om in deze zin verantwoordelijkheid te dragen ontbreekt niet alleen in het christelijk-sociaal denken tot nu toe, maar eveneens in het dagelijks leven in de ondernemingen. Anders gezegd: de werknemer ontbreekt niet alleen de mogelijkheid om deze verantwoordelijkheid te dragen, maar hij beseft nog te weinig — evenals dat bij werkgevers het geval is — dat hij een plicht in deze heeft. Al te veel is hij erbij opgevoerd dat hij slechts te gehoorzamen heeft aan het gezag dat over hem gesteld is. Vandaaruit aanvaardt hij ook de structuren, zoals deze zich aan hem voordoen. Dr. Van Zuthem ontrafelt dit traditiegebonden

denken en probeert oplossingen te geven. De structuur van de onderneming zal zodanig moeten worden gewijzigd, dat de werknemers verantwoordelijk kunnen zijn voor het gehele bedrijf en dus ook voor de werkgevers. Hij pleit voor meer en beter werkoverleg in de afdelingen en in het scheppen van de mogelijkheid voor de werknemers toezicht uit te oefenen op de directie via het benoemen van de helft van de Raad van Commissarissen. Op basis van de grondmotieven in het christelijk-sociale denken komt Van Zuthem tot bovenvermelde voorstellen voor wijziging van de structuur van de onderneming. Naast het verdiepen van de grondmotieven in het christelijk-sociale denken heeft het boek van Van Zuthem vooral betekenis voor het onderzoek naar de factoren die de medezeggenschap in de bedrijven blijken tegen te houden. Belangrijke factoren zijn de visie op het gezag, de eigendom en de arbeid.

Wij wezen hierboven reeds op het feit dat veel christenen in deze nog niet ten volle zijn losgekomen van wat hen in het verleden is voorgehouden. Deze factoren spelen een belangrijke rol in de ideologie, die velen hebben opgebouwd ter handhaving van hun eigen positie, zowel bij werkgevers als bij werknemers.

Gezag en macht

Iedereen die in de christelijke vakbeweging werkt, weet dat gezag en eigendom een grote rol spelen in het denken. Anderzijds twijfelden velen aan de juistheid van het argument dat alle gezag van God is, echter zonder dat er een duidelijke andere visie tegenover stond. Deze andere visie wordt in dit boek gegeven. Volgens Van Zuthem is niet het

J. van Eibergen

gezag van God gegeven, maar de macht. God geeft de mensen middelen in de vorm van eigendom, deskundigheid, leidersgaven e.d. Deze middelen betekenen macht. Gezag ontstaat echter alleen indien de ondergeschikten deze macht van de hoger geplaatsten juist achten of met andere woorden: legitimeren. In deze gedachtegang is gezag gelegitimeerde macht. Het Evangelie levert de normen voor de beantwoording van de vraag of de middelen juist zijn gebruikt. Naar onze mening heeft Van Zuthem met zijn beschouwing een belangrijke bijdrage geleverd aan het ont-ideologisieren van het begrip gezag. Deze beschouwing leidt tot de conclusie dat naast het politieke leven ook het economisch leven naar vormen van democratisch leiderschap moet zoeken.

In de praktijk blijkt dat het gezag dikwijls wordt ontleend aan de eigendom. Daarom wijdt Van Zuthem enkele hoofdstukken aan deze materie. Op

grond van een onderzoek onder aandeelhouders in Amsterdam concludeert de schrijver dat veel aandeelhouders geen verantwoordelijkheid willen dragen voor de onderneming in zijn geheel. Voor de aandeelhouders in gesloten N.V.'s is dit wel het geval.

Het is daarom wenselijk te komen tot een onderscheiding tussen de verschillende groepen aandeelhouders. Een deel dient zeggenschap te krijgen in de onderneming terwijl een ander deel alleen als geldschietter dient te worden beschouwd. Deze gedachte is ook in een C.N.V.-rapport naar voren gebracht. Uit een onderzoek onder werknemers blijkt dat een meerderheid streeft naar meer zeggenschap. Deze wens naar meer zeggenschap is groter naarmate het onderwerp dichter bij de werknemer ligt.

Door de eenzijdige interpretatie van de grondmotieven gerechtigheid en solidariteit en door het onjuiste gezags- en eigendomsdenken heeft — aldus Van Zuthem — de christelijk-sociale beweging de medezeggenschapsboot gemist.

Medezeggenschap als groep

Hier staat volgens ons tegenover dat op nationaal niveau en in veel mindere mate op bedrijfstakniveau wel iets is gerealiseerd van de medezeggenschap van de werknemers als groep. Men zal echter in versterkte mate moeten streven naar medezeggenschap van de werknemers in het bedrijf en daarmee samenhangend moeten zoeken naar een nieuw arbeids-ethos. Arbeid moet worden opgevat als het verantwoordelijk zijn voor het gehele bedrijf. De inspirerende gedachten van Van Zuthem zullen moeten worden waar gemaakt onder meer door de christelijk-sociale organisaties. Voor hen is het een grote uitdaging, die moet worden aanvaard, terwille van de gerechtigheid en de solidariteit.

Aan het eind van zijn boek stelt Van Zuthem enkele zeer indringende vragen aan de christelijke vakbeweging. Deze vragen zijn niet zo maar te beantwoorden. De vakbeweging zal naast de welvaart steeds meer oog moeten krijgen voor het welzijn. In het beleid zal dit tot uitdrukking moeten komen, onder meer in activiteiten op het gebied van scholing en vorming van het kader en van de leden. De gehele medezeggenschapsproblematiek zal meer dan tot nu toe een centrale plaats moeten innemen in het werk van de vakbeweging. Indien nodig zal daartoe moeten worden gezocht naar nieuwe kaders, waarbinnen een nieuw arbeidsethos ontwikkeld kan worden. De zaak van de medezeggenschap is dit meer dan waard.

LEZERS SCHRIJVEN ONS..

ONJUIST

De steeds weer in persmedia verschijnende berichten als zou de Arjos er een voorstander van zijn, dat nu al een samenwerkingsverband tussen de 3 christelijke partijen en de P.v.d.A. tot stand dient te komen, is onjuist. Op de 4e Witte Hei-conferentie, waar de 3 jongerenorganisaties van de ARP, CHU en KVP hebben gesproken over samenwerking tussen de 3 christelijke partijen, bleek overeenstemming over uitgangspunt en program. Over de richting waarin de uitvoering zich zou moeten bewegen werd men het niet eens. Door de Arjos werd namelijk gesteld, dat wanneer de 3 jongerenorganisaties de intentie van het interim-rapport van de „18” onderschrijven en dat zelfs in een concreter en meer uitgediept program willen verwoorden, dit getuigt van een kritische instelling t.o.v. de bestaande structuren. Wanneer dat is uitgesproken zal het programma van de „18” moeten worden verwezenlijkt met die partijen die ook kritisch staan t.o.v. de bestaande orde, zoals nu met name blijkt in de P.v.d.A., P.P.R. en D'66. Hier wordt niet gesproken over een stembusakkoord. De gedachten en de interpretaties van CHJO en KVPJG, als zouden wij ongeclausuleerd en zonder enige

voorwaarde de 3 met name genoemde partijen t.z.t. als partner willen aanvaarden, moeten naar het rijk der fabelen worden verwezen.

Met het aangeven van die richting door de 3 bovengenoemde partijen concreet te noemen, gingen CHJO en KVPJG niet akkoord, ondanks hun kritische instelling t.o.v. samenwerking met liberalen. Zij gingen ook niet akkoord toen de Arjos op de conferentie voorstelde in een gemeenschappelijke resolutie de namen van P.v.d.A. e.a. te schrappen en het noemen van deze partijen slechts als een Arjos-interpretatie van die gemeenschappelijke resolutie op te vatten, hetgeen zou worden gepubliceerd.

Waarom hechte de Arjos zoveel waarde aan het concreet aangeven van de richting? Omdat wij als hoofdbestuur wilden weten of de andere organisaties de consequenties van alle progressieve woorden wilden aanvaarden. Want papier is geduldig.

Tot slot merken wij op, dat dit standpunt wordt gedragen door het gehele hoofdbestuur, waarin vertegenwoordigers van de Arjos uit alle provincies zitten, en dat dit standpunt beslist geen hobby is van de voorzitter van de nationale organisatie, zoals in sommige berichten wordt gesuggereerd.

Namens het dagelijks bestuur,
P. van Tellingen,
secretaris ARJOS.

UIT HET LOOD GESLAGEN

Met grote verwondering las ik het ingezonden stuk van de heer J. Bruining in ons blad van 16 november j.l.

In de eerste alinea spreekt hij zich uit voor de befaamde „lood-om-oud-ijzer-theorie”, die volgens hem ten onrechte fel is bestreden.

In de laatste alinea echter wil hij de huidige regeringsploeg als inzet voor de verkiezingen 1971, m.a.w. hij verkiest het oud-ijzer van de V.V.D. boven het lood van de P.v.d.A.

Toen ik deze tegenstrijdigheid las, dacht ik: u bent toch wel danig uit het lood geslagen, geachte heer Bruining.

Natuurlijk is onze partij te verstandig om een dergelijke suggestie over te nemen, want dit zou alleen tot een ernstige verzwakking en/of scheuring in de partij leiden.

Men herinnere zich het volgende. Toen de K.V.P. in de beruchte „nacht van Schmelzer” de samenwerking met de P.v.d.A. had verbroken, verloor zij bij de daarop volgende verkiezingen niet minder dan acht zetels, een zo groot verlies als zij in haar bestaan nog nooit had gehad. De A.R.P. daarentegen, die deze ongelukkige motie niet had gesteund, handhaafde zich, ja won zelfs een zetel.

Laat ons alles doen om de eenheid in onze partij te versterken.

Rotterdam

Mr. W. Brak

OPEN BRIEF VAN VIJFTIG JONGE MENSEN

Open brief aan: Centraal Comité van A.R.-Kiesverenigingen; Hoofdbestuur Nat. A.R.-Jongeren Organisatie; Leden van de „Groep van 18”.

Dames en heren,

Vijftig merendeels jonge Anti-Revolutionairen hebben op 9 november 1968 te Utrecht van gedachten gewisseld over de houding die A.R.P. en Arjos naar hun oordeel moeten aannemen ten opzichte van het gesprek in de „Groep van Achtien”.

De „Achtien zijn het eens geworden over uitgangspunten en over onderdelen van een program. Uit hun gesprek is de bereidheid naar voren gekomen de samenleving te hervormen. De „Achtien” zullen het thans binnen korte tijd ook eens moeten worden over de wijze van uitvoering van een program. De aanwezigen menen dat de hervormingsgezindheid in de P.v.d.A., de P.P.R. en D '66 het meest verwant is

aan deze gezindheid binnen de christelijke partijen.

De „Groep van Achtien” dient dan ook zo spoedig mogelijk een program uit te werken en aan te geven met welke partijen dit zal kunnen worden uitgevoerd. De samenwerkingsvormen die zich tussen de christelijke partijen aftekenen, zullen geen afbreuk mogen doen aan de voorhoedeoppositie die een christelijke partij behoort in te nemen.

met de meeste hoogachting,
namens de aanwezigen:

mej. A. J. Bokma, Alkmaar
drs. P. Hörchner, Zwaag
A. K. Koekkoek, Nieuw-Vennep
drs. M. de Kool, Waddinxveen
mr. D. J. Krajenbrink, Ulrum
A. J. van Ommen, Baarn
J. v. d. Ploeg, Groningen

Van de hand van

ROEL TEUNIS

voormalig journalist,
thans als vakbondsbestuurder werkzaam
bij de
Chr. Bedrijfsgroepen Centrale,
verscheen zojuist
een belangrijk boek,
getiteld:

NIET BIJ BROOD ALLEEN

De christelijk-sociale beweging vandaag en morgen

Gesprekken met:

Prof. dr. P. J. Roscam Abbing, J. van Eibergen, C. J. van Mastrigt, prof. dr. H. J. van Zuthem, prof. dr. H. N. Ridderbos, M. Ruppert, H. H. Wemmers, mr. J. Meijnen, dr. H. M. de Lange, prof. dr. A. Troost.

O.m. over de volgende vragen:

Welk antwoord hebben de christelijke vakorganisaties op de moderne maatschappijproblemen? Wat denken zij b.v. van „hete hangijzers” als de kwestie van het gezag in de onderneming, de medezeggenschap, winstdeling e.d.? Wat is hun visie op een mondiaal probleem als de zgn. Noord-Zuid-verhouding en de ontwikkeling van de arme landen? Wat te denken van het „spreken der kerk?” Is de kerk geroepen een concreet antwoord te geven op concrete maatschappelijke (en politieke) vraagstukken, of frustreert zij daarmee de mondigheid van haar leden?

Deze gesprekken, opgetekend en gebundeld door ROEL TEUNIS, geven een treffend en genuanceerd beeld van de onderhavige problematiek en vatten de standpunten der geïnterviewden op kernachtige wijze samen.

Het boek telt 152 tekstpagina's en 10 bladzijden foto's. Prijs in fraaie paperbackuitvoering f 8,90.

UITGAVE T. WEVER - FRANEKER

Verkrijgbaar in de boekhandel

studeer PBNA

néém die
barrière

Als u die ene speciale PBNA-cursus neemt, die voor u gemaakt is (één van de 1300 die er zijn), dan staat niets uw carrière in de weg. Dan neemt u elke barrière. Want met PBNA neemt u de draad op, waar die is blijven liggen (maar niet moet blijven liggen). PBNA begint waar uw opleiding (LO, LTS, MTS, HTS) ophield, zet zich af op wat er aan talent in u leeft, bouwt verder op de praktijkkennis die u al verworven hebt.

Zo vormt u uzelf tot een man van aanzien. Eén die gezag heeft en actie kan nemen. En overal open deuren ontmoet. Een specialist die veel kan vragen. Want overal is respect en waardering voor het PBNA-diploma of een ander erkend examen. Welke van de zeven studierichtingen kiest u met uw persoonlijke PBNA-studieadviseur? Werktuigbouw, elektrotechniek, elektronica, processtechniek en chemie, bouwkunde, weg- en waterbouw of organisatie en administratie? Mogelijkheden te over, kansen te over - en let wel: geen onnodige studieballast! Néém die barrière die op de weg naar een goede toekomst staat en vraag inlichtingen bij PBNA.

KONINKLIJK TECHNISCUM

VBSinge.549 - Arnhem

Erkend door de Inspectie Schriftelijk Onderwijs met medewerking van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

DE WEEK ROND

- 11 november 1968** Het beminde Friesch Dagblad is er achter. Abonnees werven abonnees. Maar het cadeautje voor deze activiteit spreekt ons minder aan: een suiker- of een combinatietang. Je voelt je zo in de tang genomen.
- 12 november 1968** Wat zijn wij intens blij geworden toen het produktschap voor aardappelen een nieuwe aardappelverordening afkondigde. Voortaan mogen de gewone mensen (voordien alleen aan restaurants en vee) ook „Parijse kriek” kopen. Weet u — het zijn van die 3,5 cm aardappelen die men zo lekker kan frituren. Dank u wel, produktschap.
- 13 november 1968** President De Gaulle heeft weer eens een bezweringsformule uitgesproken. Men fluistert dat de minister van financiën hiervan niet op de hoogte was. Enfin — het is niet onwaarschijnlijk. „Devaluatie is de allergrootste dwaasheid”, sprak de Franse president. Ja wel — maar u kent ook de zegswijze: „als de vos de passie preekt, boer pas op je ganzen”. Niet voor niets vluchten de Fransen in dollars en marken.
- 14 november 1968** Wat het N.V.V. vernielt weet geen mens meer! U kent toch wel het N.V.V.: het socialistische vakverbond. Een tijdje geleden spoot ze extra bittere gal uit over de grondslag van christelijke (vak)organisatie. Nu demonstreert dit „overlegorgaan” dat zij van overleg niets wil weten. Je mag alle kleuren kiezen — als het maar rood is — aldus in feite de bewindhebber van het N.V.V. de heer Kloos. Dat hadden wij van hem niet verwacht. In de wandeling is het toch zo'n aardige man.
- 15 november 1968** Er zijn reeds boekenbonnen, platenbonnen en geschenkbonnen in alle prijzen. Het wordt de milde gever wel gemakkelijk gemaakt. Nu komen er nog speelgoedbonnen ook. Waarom straks bijvoorbeeld geen politieke bonnen? Gemakzuchtigen zullen hierover hun vreugde wel uitspreken. Maar de fleur en de intentie van het doen en de zo noodzakelijke persoonlijke belangstelling van de begiftigde verzandt volledig. Goede business — slechte ontwikkeling.
- 16 november 1968** Napraat over de Olympische Spelen.
— de misdaad van Mexico is dat de gezondheid van de sportlui op het spel werd gezet (de Oostenrijkse wetenschapsman Hübler).
— tientallen sportlui hebben op brancards de spelen beëindigd — sommigen zijn aan een hartkwaal overleden.
Mexico heeft duidelijk laten zien waar de sport eindigt vinden wij. Het Internationaal Olympisch Comité heeft wel een zware verantwoordelijkheid op zich geladen.
Ach ja — als het kalf verdrinken is dempt men de put.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, nr. 48

30 november 1968

DR. GEELKERKEN TIJDENS NAVO-DEBAT

NAVO MOET POLITIEK VOEREN GERICHT OP OPLOSSING GRONDPROBLEMEN OOST-WEST-VERHOUDING

ER is kennelijk iets mis gegaan met een stuk concrete voorlichting. Aan de hand van een aantal „koppen” in de kranten en een te summere weergave in veel persorganen van het door de AR-fractie ingenomen standpunt — met name de gronden, waarop de AR-fractie dat standpunt innam — is een verkeerde indruk gewekt. Soms sterker: op basis van deze summere mededelingen is door sommigen een verkeerd oordeel gevormd. Zelfs is het voorgekomen dat een oordeel werd uitgesproken door organisaties, groepen en personen zonder dat men kennis had genomen van het betoog van de AR-woordvoerder, dr. N. G. Geelkerken.

De fractie had — afgezien van de motieven van het kabinet, soms ook afwijkend van de regeringsargumentatie — eigen motieven voor het door haar ingenomen standpunt met betrekking tot de NAVO en de huidige situatie. Er kan niet gesteld worden dat het AR-standpunt een verrassend element bevatte. Integendeel. Reeds bij het begin van het optreden van het kabinet De Jong heeft de fractievoorzitter mr. Biesheuvel het beleid van de NAVO geplaatst in het kader van de vredespolitiek. Waarbij hij toen tevens zijn bezorgdheid had uitgesproken over de beantwoording van de vraag of Nederland en zijn bondgenoten wel voldoende oog hadden voor een verantwoorde kwaliteit van de bestaande verdedigingskrachten, uit de toen bekende gegevens was al een voorlopige conclusie te trekken dat er sprake zou kunnen zijn van een wat verminderde zorg in dat opzicht.

Onze opdracht

Dr. Geelkerken wees er op, dat „de mens snakt naar vrede, gerechtigheid en vrijheid. Hoe meer wij worden geconfronteerd met onvrede, onrecht en lijker het vaak wordt”. De vrede is een passief begrip. Daarvoor te werken, daar alles voor in te zetten is onze eerste en voornaamste menselijke opdracht. Die vrede moeten wij met onze hele inzet nastreven. Ik geloof dat het buitenlands beleid, het defensiebeleid en in het bijzonder het beleid dat wordt gevoerd in verband met de Oost-West-verhouding, deze vrede naderbij kunnen brengen. En als dat gebeurt dan beantwoordt dit volledig aan de diepste verlangens die er in de AR-fractie leven”. „Soms gelukt dat en wordt de vrede naderbij gebracht. Een typisch voorbeeld van een dergelijk succes zie ik in de NAVO. In 1949 kwam de NAVO tot stand en wierp een dam op tegen de dreigende overspoeling van het westen door het oosten. Zo kon het westen het lot, dat landen als Bulgarije, Hongarije, Polen, Roemenië en Tsjechoslowakije trof, worden bespaard. Dank zij de NAVO bleef de vrede en vrijheid sedertdien in het westen bewaard.

Soms lukt het helaas niet. De vrede scheen ook dichterbij te komen toen de koude oorlog tussen oost en west plaats maakte voor een vreedzame co-existent, die allengs tot een toenemende ontspanning leidde. Er scheen voor miljoenen Oost-Europeanen eindelijk iets van vrijheid te gloren. In augustus is deze illusie wreed verstoord; voor de derde maal in een mensenleven werd het Tsjechische volk overweldigd, dit maal door hen, die zij waanden hun beste vrienden te zijn.

Niet in paniek beslissen

Desillusies mogen ons niet in paniek brengen en zij mogen ons evenmin apathisch maken. Het doel te streven naar vrede, in vrijheid en gerechtigheid, moeten wij volledig handhaven. Wij moeten daarom overwegen wat ons thans in concreto te doen staat om het vredesideaal naderbij te brengen. Ik meen, dat wij daarbij in het bijzonder met de navolgende omstandigheden rekening moeten houden.

In de eerste plaats was de agressie in augustus j.l. uitsluitend tegen Tsjechoslowakije gericht en niet tegen de NAVO-landen. Had Rusland werkelijk het oogmerk gehad agressie tegen het Westen te plegen, of een dergelijke agressie in te leiden, dan zou het zeker nog een jaar of iets langer hiermee hebben gewacht omdat de détente in volle gang was, hetgeen ertoe leidde, dat er zelfs een desintegratie in de NAVO optrad.

Frankrijk had zijn militairen aan het NAVO-commando onttrokken; landen als Canada en Denemarken dreigden hun banden met de NAVO wat losser te maken; vele landen kwamen hun toezeggingen tegenover de NAVO niet na en verminderden hun bijdragen. Zelfs in de Verenigde Staten was er een groter wordende aandrang van hen, die eigenlijk de troepen uit Europa wilden terugtrekken. Men had vaak als richtsnoer, dat er in 1969 nog slechts 50.000 man uit de V.S. over zouden blijven. Een land als Luxemburg was

bijzonder consequent en schafte de helft van het leger af.

Wanneer het plegen van agressie in het voornemen van de Russen had gelegen, zouden zij er goed aan hebben gedaan kalm af te wachten totdat de NAVO zichzelf had ontwapend. Door de agressie in augustus j.l. van de Russen jegens de Tsjechen werd de cohesie tussen de NAVO-landen bijzonder versterkt. Rusland dwong de NAVO de militaire posities opnieuw te bezien, terwijl het bovendien de wereldopinie — zelfs die van tal van communistische partijen, hoewel ik zojuist de indruk heb gekregen, dat dit niet voor alle geldt — schokte en de wereld tegen zich in het harnas joeg.

Dat niettemin de agressie plaatsvond, toont mijns inziens niet slechts, dat deze uitsluitend was gericht tegen Tsjechoslowakije, maar ook, dat men de vrijheidbeweging in dit land zo gevaarlijk vond, dat deze zelfs binnen het kader van een communistische samenleving te riskant was en daarom moest worden onderdrukt. Waarschijnlijk gebeurde dit ook, omdat de Russen vreesden, dat de vrijheidsbacil elders — wellicht zelfs in Rusland — een goede voedingsbodem zou vinden. Vermoedelijk ging dit alles gepaard met een zekere angst, dat het veiligheidssysteem, door Rusland na de laatste oorlog opgebouwd, in de vorm van een rand van bufferstaten, langzamerhand zou kunnen gaan afbrokkelen. Een belangrijke omstandigheid is naar mijn mening dus, dat de agressie in Tsjechoslowakije zich niet tegen de NAVO heeft gericht.

Middellandse Zee

Een andere omstandigheid is de aanwezigheid van de Russische vloot in de Middellandse Zee. Deze vloot is voortdurend uitgebreid en heeft door het bezit van kruisers en zelfs van een heli-coptercarrier — de Moskwa — een sterke offensieve kracht. Voorts kan deze vloot beschikken over de nodige havens in de Arabische landen. Hierdoor is een eeuwenoude Russische wens

Russische agressie uitsluitend tegen Tsjechoslowakije gericht.

verwezenlijkt. Natuurlijk brengt de aanwezigheid van deze vloot grote risico's mee, met name in verband met de latente strijd in het Midden-Oosten. Deze vloot kan ongetwijfeld te eniger tijd bijzonder vredeverstorend werken. Niemand zal echter Rusland of welke andere mogendheid ook het recht kunnen ontzeggen om daar ter plaatste een vloot te stationeren.

Geen agressieve dreiging

Een bedreiving van de NAVO behoeft zij dus niet persé te zijn, al worden de spanningen daardoor ongetwijfeld vergroot.

Evenmin behoeven de troepenconcentraties in Tsjechoslowakije en elders aan de grenzen van de N.A.V.O.-landen te wijzen op toekomstige agressieve bedoelingen tegen deze landen, al wordt uiteraard de spanning door hun aanwezigheid ten zeerste vergroot. De Russen hebben het recht opgeëist te mogen interveniëren in de landen van het socialistische gemenebest.

Hoe verwerpelijk op zichzelf deze pretentie ook is, zij kan onmogelijk worden gezien als een actie tegen de N.A.V.O. Een aantasting van de N.A.V.O. zou men wellicht kunnen zien in de pretentie van Rusland, op grond van de artikelen 53 en 107 van het Charter van de Verenigde Naties, in West-Duitsland te mogen interveniëren. De onmiddellijke verwerping echter van deze pretentie door de Verenigde Staten, Engeland en Frankrijk en de kennelijke berusting hierin van Rusland, wijzen er naar mijn mening op, dat één en ander meer moet worden gezien als het oplaten van een proefballon dan als een serieus voorspel tot agressie”.

Dr. Geelkerken was bijzonder duidelijk in zijn conclusie met betrekking tot deze ontwikkelingen. Er kon beslist niet worden gesteld, was zijn oordeel, dat er van de zijde van Rusland sprake zou zijn van een reële agressie tegen de N.A.V.O.-landen noch een directe dreiging van een dergelijke agressie. Deze constatering houdt de duidelijke conclusie in, dat van een begin van een bewapeningwedloop geen sprake mocht en kon zijn.

Toch blijft er het feit dat er wel sprake is van een versterkte mogelijkheid van

VERVOLG OP PAG. 4

IN DIT NUMMER

Op pagina 2 schrijft Witek over krampachtigheid in de manier van vergaderen.

In de Eerste Kamer zijn de Algemene Beschouwingen gehouden. Een weergave van wat dr. W. P. Berghuis daar zei staat op pag. 5. Volgende week hopen wij verder aandacht te schenken aan deze debatten.

De heer J. P. van Rijswijk schrijft op pag. 6 over de A.R.P., de „18” en de P.P.R.

Plaats voor het midden- en kleinbedrijf, door dr. J. P. I. van der Wilde, pag. 7.

Geldschuld en geldontwaarding (2), door dr. A. J. Vermaat pag. 8.

De Arjosraad kwam in Zwolle bijeen, zie pag. 9 voor een verslag.

Notities van een raadslid, Beeld der Vaders en Oude en nieuwe citaten, pag. 10. Drs. H. Doorn schrijft nogmaals over de financiële verhouding rijk en gemeenten, pagina 11. Op deze pagina ook Lezers schrijven ons...

Op pag. 12: De week rond.

WIDEK OVER

KRAMPACHTIGHEID

IN onze partij wordt in het algemeen nog volop vergaderd; ook volgens het bekende oude en veelbeproeft systeem. U kent dat wel: opening (met alles wat daarbij hoort; soms met een breed openingswoord van de voorzitter), notulen (zo nu en dan zeer uitvoerig, met alle destijds gestelde vragen en gegeven antwoorden), ingekomen stukken, mededelingen (met klaagzang over de stand der financiën). Daarna krijgt een inleider het woord (uit eigen vertrouwde kring of de (hoog)geachte spreker van buiten). Dan volgt de pauze (als het goed is met koffie en al of niet zelf en kopje — met of zonder schoteltje en lepeltje — meebrengen). Daarna volgt een „geanimeerde bespreking.” Tenslotte past het, dat de voorzitter meer of minder breed de inmiddels getrokken conclusies nog eens herhaalt en al of niet op een rijtje zet. En helemaal aan het einde van de „vruchtbare en leerzame avond” dan nog de sluiting.

Overdreven

Nu is dit natuurlijk wat overdreven. Zo folkloristisch komt het in onze duizend plaatselijke kiesverenigingen nog maar zelden voor. Het oude systeem is echt wel wat aangepast, wat zakelijker, wat vlotter. Niettemin moet elk bestuur zich van vergadering tot vergadering wel steeds afvragen of het niet nog zakelijker, nog vlotter, nog aansprekender en plezieriger kan. Daarbij moet men rekening houden met wat „men” (bepaald niet alleen de „trouwe bezoekers”) tegenwoordig verwacht.

Essentieel

Voor een vergadering zijn maar twee dingen essentieel — vroeger en nu — dat mensen ontmoeten en dat men, met elkaar zinvol (of zinnig) een gesprek heeft. Men vraagt wel: is ons vergadersysteem niet verouderd? Het antwoord is globaal: hier en daar wel, elders niet! Dit lijkt op in- en uitpraten, maar dat is het toch niet. Het ligt er maar aan waar wij het nu precies over hebben en bovendien moet bedacht worden, dat niet altijd hetzelfde voor iedereen en overal het meest geschikte is.

Ouderwets

Een ouderwets vergadering kan door de mensen, die erin bezig zijn en de wijze waarop zij dat doen — vlot, met spirit, zakelijk — prima voldoen, zowel

voor regelmatige bezoekers als voor anderen; ook voor gasten. Hoofdzakelijk blijft immers een levendige gang van zaken. Men kan nu zeggen: dan is het in feite geen ouderwets vergadering meer. Als men dat wil zeggen, dan zeggen wij: akkoord.

Waarom en hoe?

Waar het ons om gaat is dat men met de soort vergadering, welke men belegt, gewoon rekening houdt met de mensen, die er kunnen komen. Als bestuur moet men weten, aanvoelen, nagaan wat de mensen, die mogelijk een vergadering zouden kunnen bijwonen, wensen. Waarover zij willen praten en hoe zij erover willen praten.

Wij willen met nadruk stellen, dat het verre van ons moet zijn om te zoeken naar één nieuw, een beter vergadersysteem. Dan wring je de zaak immers opnieuw in een keurslijf, een dwangbuis en dat loopt dan opnieuw uit op krampachtigheid; altijd in dezelfde houding lopen, altijd alles op dezelfde manier doen.

Uitzoeken

Elk bestuur van kiesvereniging, Statencentrale en Kamercentrale moet accuraat zorgen voor een goed lopende bijeenkomst, gelet op de plaats, de streek, de situatie en gelet op de mensen. Er zijn zoveel mogelijkheden. Echt, je kunt een goede vergadering hebben met een agenda als in de aanhef van dit verhaal weergegeven. Er is als zodanig niets tegen! Wij komen bij elkaar om een bepaald onderwerp, een actuele zaak te bespreken.

Verder kunnen wij de ontvangen post even doornemen en kunnen wij aanhoren wat het bestuur overigens heeft mede te delen. Daarbij moet er dan natuurlijk voor de aanwezigen even gelegenheid zijn eventuele opmerkingen te maken, inlichtingen te vragen en suggesties te lanceren. Dat iemand begint en er ten slotte een punt achterzet is nogal logisch. Wat dat betreft is het een goede agenda met een opening en een sluiting. Maar je kunt ook een teach-in (of iets anders „-in”) organiseren, een forum-avond, een debatavond, een grote bijeenkomst met een bekend spreker, een kleine bijeenkomst zonder inleider maar met informele onderlinge gedachtenwisseling, etc. De gespreksgroepenmethode is een voorbeeld van dit laatste.

Interessant

De vergadering moet zijn een avond met gesprek, met discussie over een onderwerp, waarover de mensen willen (horen) praten. Het moet interessant genoeg zijn. De mensen geven — terecht — geen aandacht aan iets dat gewoon niet de moeite waard is. Waarom zouden ze?

Samen

Nu zal het voor elk bestuur niet altijd eenvoudig zijn om een vergadering als ons voor ogen staat op touw te zetten. Er zijn afgelegen plaatsen, er zijn gemeenten met slechts kleine kiesverenigingen. Moet je dan toch maar bijeenkomsten blijven beleggen met 5, 6, 7 mensen? Altijd dezelfde mensen. Moet je daar maar mee blijven doorgaan? Wij menen, dat men dan ook eens naar andere mogelijkheden moet omzien. Men kan toch ook eens met een paar naburige kiesverenigingen samen vergaderen.

Statencentrale

Overigens ligt op dit terrein ook een belangrijke taak voor de Statencentrales. Bij een Statencentrale zijn tussen de 5 tot 20 kiesverenigingen aangesloten. Deze streekorganen van onze partij, welke officieel een taak hebben bij de Provinciale Staten-verkiezingen, kunnen heel goed bezig zijn op het terrein van het beleggen van gezamenlijke vergaderingen; in feite dus op het terrein van een goede meningsvorming. Er zijn Statencentrales, welke zich strikt beperken tot hun formele taken bij de genoemde verkiezingen eens in

de vier jaar. Maar gelukkig zijn er meer Statencentrales, welke regelmatig — twee, drie keer per seizoen — een vergadering beleggen voor de streek. Daar kan men ook gemakkelijker een Kamerlid uitnodigen voor het politieke gesprek. Wij zouden het bijzonder op prijs stellen, wanneer de besturen van de Statencentrales — voorzover zij dit nog niet doen — in hun streek nog eens zouden bekijken of zij, in overleg met de betrokken kiesverenigingen, op het punt van het beleggen van politieke discussieavonden een of meer keren per jaar iets ter hand zouden kunnen nemen. De betrokken kiesverenigingen kunnen dit natuurlijk ook van hun kant aan het bestuur van hun Statencentrale vragen.

Aandacht en reactie

Wij hebben met het voorgaande bedoeld — zoals ons van verschillende kanten gevraagd was de kwestie van het vergaderen opnieuw onder de aandacht te brengen. Het gaat om een zaak, welke de moeite waard is.

Wij moeten blijven vergaderen. Waarom? Omdat mensen met elkaar in gesprek moeten blijven over de dingen, welke hun aangaan. Dat moet men zinvol doen. Daar moet een gezamenlijke mening uitkomen en een gemeenschappelijke keuze of beslissing. Dat moet men bevorderen.

Reacties uit de partij, ook hierover — het is bekend — stellen wij bijzonder op prijs.

* * * Knap

De Tweede Kamer heeft zich bezig gehouden met de plannen van de regering, om een bijdrage te leveren ter versterking van de NAVO.

Beter kan men zeggen, een bijdrage om de geleidelijke vermindering van de paraatheid te compenseren.

De overgrote meerderheid van de Kamer heeft de regering daarbij gesteund. Mede op grond van de feiten, die ieder een duidelijk zijn, en die niet alleen betrekking hebben op de militaire bezetting van Tsjecho-Slowakije, waardoor Rusland opeens de gelegenheid waarnaam, om tegenover Beieren op een dagmars van de Rijn tien Russische divisies op te stellen. Tegelijk zijn een aantal Russische maatregelen genomen, waardoor de illusie, dat er een vroegtijdige, en in elk geval tijdige waarschuwing zal zijn, als de Russen wat in hun schild voeren, geheel is weggevaagd. Maar afgezien van wat er in centraal Europa gebeurt, is het duidelijk dat de Russen ook elders bijzonder actief zijn, met name in de Middellandse Zee.

Daarom vinden wij het bijzonder „knap”, wanneer sommigen jongeren-organisaties bekend maken, dat de regering en de Tweede Kamer er helemaal naast zijn geweest, dat enige maatregel, zoals nu voorgenomen is, overbodig en dus schadelijk moet worden genoemd, en dat er geen enkele reden is om de waakzaamheid te versterken.

Maar wij vragen ons wel af, op welke FEITEN deze kritiek is gebaseerd.

HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN
Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor
RECEPTIES EN PARTIJEN

ELK LID TELT MEE

RUIM 400 NIEUWE LEDEN

ONZE gezamenlijke landelijke ledenwerfcampagne begint thans op gang te komen. Tot dusver werden door de kiesverenigingen reeds ruim vierhonderd leden aan het partijsecretariaat doorgegeven. Dit betekent, dat er een goede start is gemaakt met de ledenwerfactie.

De aanwinst van vierhonderd nieuwe leden achten wij in deze tijd bepaald van groot belang. Het is duidelijk, dat er vele kiezers zijn, die het ook vandaag beslist de moeite waard vinden niet alleen op onze partij te stemmen, maar er ook lid van te zijn. Dit blijkt uit hun aanmelding. Dat is een goede zaak. En wel om twee redenen in hoofdzaak.

INBRENG

In de eerste plaats vanwege de inbreng van de eigen mening. Men heeft als lid meer moeilijkheden om mee te doen aan de meningsvorming in de partij. Men kan er meepraten, meedenken, meebeslissen. In de tweede plaats vanwege het meedragen van de kosten, welke het werken van de partij in allerlei verbanden met zich meebrengt. Het meebetalen daarvan is eveneens een hoogst belangrijke zaak. Het zou triest zijn wanneer hetgeen de partij zou kunnen doen nog meer beperkt zou worden door onvoldoende geldmiddelen.

SNEL DOORGEVEN

Zoals gezegd zijn er dus tijdens onze ledenwerfactie ruim vierhonderd nieuwe leden door de kiesverenigingen doorgegeven aan het landelijke partijsecretariaat. Stellig zijn inmiddels reeds meer nieuwe leden gewonnen, van wie de namen en adressen nog niet zijn doorgegeven. Het komt meermalen voor, dat de secretarissen van de kiesverenigingen met het doorgeven aan het partijsecretariaat even wachten tot zij een aantal nieuwe leden tegelijk kunnen opgeven. Hoewel dit begrijpelijk is, zouden wij er toch op willen aandringen, een nieuw gewonnen lid zo spoedig mogelijk door te geven. Dit komt namelijk niet alleen een vlotte afwerking op het partijbureau ten goede, maar bovendien kan er dan tijdig voor gezorgd worden, dat de nieuwe leden ook het eerstvolgende nummer van het ledenorgaan „A.R.-Post” ontvangen.

INLICHTINGEN

Tenslotte delen wij nog gaarne het volgende mede. Regelmatig vragen allerlei personen inlichtingen, informatie, documentatie over onze partij bij het secretariaat aan. Dat resulteert soms in een spontane aanmelding als lid van de partij.

Het is goed, dat u weet, dat mensen, die eerst nadere informatie etc. over de partij wensen, deze uiteraard gratis kunnen krijgen. Zij kunnen zelf een aanvraag richten tot het partijsecretariaat of u kunt dit voor hen doen. Wij rekenen ook wat dit betreft gaarne op uw medewerking.

Het zou van veel belang zijn, wanneer onze ledenwerfactie, nu een goede start is gemaakt, met inzet van vele medewerkers en medewerksters goed wordt doorgezet.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ
onder redactie van H. Algra
(voorzitter), G. J. H. Griffioen, G.
A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet,
J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie
en administratie:
Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage,
tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:
f 6,- per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R.
Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:
f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

*** Voorzitter Rijnmondraad

De heer W. A. Fibbe is benoemd tot voorzitter van de Rijnmondraad. Daarmede heeft hij een belangrijke taak op zijn schouders gekregen in het zo beweeglijke Rijnmondgebied. Wij wensen de heer Fibbe geluk met deze eervolle benoeming. De Rijnmondraad zal het plezier doen, dat toch nog op vrij korte termijn in de vacature van mr. V. G. M. Marijnen op deze wijze is voorzien.

De protestants-christelijke fractie is na de P.v.d.A.-fractie de grootste in de Rijnmondraad. De benoeming van een A.R. moet dan ook bepaald acceptabel worden geacht, temeer waar de burgemeester van Rotterdam, de heer W. Thomassen, lid is van de P.v.d.A.

De heren Fibbe en Thomassen kennen elkaar. De heer Fibbe was tot dusver de voorzitter van de A.R. fractie in de Rotterdamse gemeenteraad, welke functie hij met toewijding en kennis van zaken vervulde.

Tegenover het verlies van een bekwaam Rotterdamse raadslid staat, dat opnieuw een voorzitter van de Rijnmondraad optreedt, die zich met overgave aan deze belangrijke taak zal wijden.

Het is daarbij een voordeel voor de heer Fibbe, dat hij vanaf de instelling van de Rijnmondraad in 1965 tot eind 1967 lid van deze raad is geweest. Vooraf de discussie over een betere structuur van de Rijnmondraad is hem derhalve en mede gelet op zijn raadslidmaatschap van Rotterdam bepaald niet onbekend. Het is zeker de moeite waard aan deze discussies nu als voorzitter van de Rijnmondraad mede leiding te geven ter verkrijging van een goede bestuursorganisatie, niet alleen op korte, maar ook voor de langere termijn.

*** Franse beslissing

President De Gaulle heeft de beslissing genomen de Franse franc niet te devalueren.

Een devaluatie is een kunstmatige ingreep naar zijn opvatting, die slechts op korte termijn enige verlichting geeft, maar geen werkelijke genezing kan brengen.

Op zichzelf zit daar een kern van waarheid in. Maar deze beslissing zonder meer brengt geen enkele oplossing. Op het beleid van een land komt het aan. De generaal heeft weliswaar gezegd dat hij een plan heeft om de positie van de franc overeind te houden, maar meer dan enige vage aanduiding is daarvan niet gegeven.

Wij houden overigens ons hart vast — als een sterk versoberingsplan naast een straf deviezenregiem zoals is gesuggereerd, zou worden doorgevoerd — of de Franse bevolking dit wel verdraagt. De toon en de wijze waarop de generaal gedreigd heeft tegen elke ordeverstoring, waaronder ook stakingen schijnen te worden gerekend, krachtig op te treden, geeft in dit opzicht te denken.

Maar ook overigens zijn wij niet gerust. Frankrijk is een van de E.E.G. lidstaten. Mede gelet op de ervaring is het niet onmogelijk dat dan eventuele maatregelen van Frankrijk in strijd komen met het E.E.G.-verdrag. En wat dan?

De zonodige reële samenwerking in Europees én wereldverband begint dan verder af te brokkelen. In plaats van het eigen beleid mee af te stemmen op de ontwikkeling van anderen ontstaat het gevaar dat het beleid beoordeeld wordt uitsluitend met het oog op het eigen land. Waarmee tevens gezegd wil zijn dat Nederland zich niet behoort te onttrekken aan de reeds toegezegde steun.

ESTABLISHMENT

Het heeft wat voor, als iemand kan zeggen dat hij „de oudste rechten heeft”. Er zijn in de middeleeuwen heel wat officiële brieven vervalst of te vroeg gedateerd, om die oudste rechten van stad of leenman te bewijzen. Wie nog niet ál te lang van school is, herinnert zich de Chambres de Réunion van Lodewijk XIV. Het waren aparte kamers van drie Franse gerechtshoven, die een historisch onderzoek moesten instellen.

Bij verschillende vredes heeft Frankrijk gebied verworven bijv. Franch Comté en Savoye. Zijn die gebieden vroeger ook gróter geweest? Zijn er misschien rechten verloren gegaan, zodat de koning van Frankrijk minder heeft ontvangen, dan hem eerlijk toekwam, als men de oude papieren in hun waarde erkent?

De Kamers van Hereniging vónden zulke gebieden. De sterke vestiging Luxemburg, strategisch van de grootste betekenis, hoorde er bij. En — Lodewijk ging Luxemburg met geweld bij zijn rijk voegen. Om daarmee oude, later verwaarloosde rechten te realiseren.

Waarom deze uitweiding?

Om te laten zien, dat zelfs de machtspolitiek, de imperialistische politiek van deze Franse koning het moeilijk kon stellen zonder enige vorm of schijn van legitimiteit. Toen Frederik de Grote Silezië binnenviel, had hij ook zulke oude rechten ontdekt of doen ontdekken, maar mij bekende ook eerlijk: mijn leger was paraat, de kas was goed gevuld, waarom

DOOR H. ALGRA

zou ik de kans laten voorbijgaan, om Silezië te veroveren?

Maar tot diep in de achttiende eeuw verstond men onder rechten en vrijheden, ook voor de enkeling, datgene wat er altijd was geweest en in de papieren was te vinden. Beroep op recht was altijd een beroep op historisch recht, zoals dat in een privilege te vinden was.

Maar in de achttiende eeuw kwam het rationalisme aan het woord en het kwam met een heel ander verhaal.

Alle privileges en rechten zijn van later tijd. Maar in het begin, zo leerde het rationalisme, had niemand enig voorrecht en was ook niemand onmondig. Tegenover de verwording door de geschiedenis moet weer het oorspronkelijke en zuivere worden gesteld, dat door de rede uit de natuur wordt afgeleid.

Tegen deze rationalistische leer, kwam het historisch besef in verzet. Het gevoel — dat is minder sterk dan de overtuiging — dat wat vandaag bestond als vrucht van een eeuwenlange ontwikkeling, te eerbiedwaardig en te zinvol was, om op die manier met meeflat van de rede te worden gemeten en veroordeeld.

En voor de christen kwam daar nog iets bij, zijn ge-

loof aan Gods voorzienigheid. Wat in de loop der geschiedenis tot stand kwam, Men moet letten op de leidingen Gods in de historie.

Daar is geschreven en daar is geschied. Wij zijn antirevolutionair en christelijk historisch.

In plaats van het spreken over het historisch geworden of het historisch gegroeide, wordt nu met voorkeur gesproken over **the establishment**. Dat is een erg neutraal woord. Het heeft betrekking op wat nu is, wat nu overeind staat, goed of kwaad.

Maar de vraag van vroeger is ook de vraag van nu: hoe staan wij tegenover dat historisch geworden, dat establishment? Vinden wij er iets normatief in, omdat het historische zo en niet anders is geworden, of aanvaarden wij het noodgedwongen, als een blok aan het been?

1. Nog altijd geldt het adagium van Groen: tegen de revolutie het evangelie. Niet omdat het een term van Groen is, maar omdat in deze keus aansluiting is bij de Heilige Schrift. Revolutie betekent hier de principiële ontkenning van gezag. Ontkenning dus ook van het eigen recht der overheid. Revolutie betekent hier, historisch gezien, het streven om de wereld te veranderen naar een rationalistisch model.

2. De „historische ontwikkeling” is niet normatief. Als dat zou gelden, dan zou ook elk generaals- of kolonelsregime op revolutionaire wijze en met geweld tot stand gebracht, als goed en zegenrijk moeten worden aanvaard, als geworteld in de historie.

Trouwens, de term historische ontwikkeling is al aanvechtbaar. Ontwikkeling is van lager tot hoger of van goed tot beter, maar er is ook verwording en toeneming van de macht van het kwaad.

De wereldgeschiedenis is niet het wereldgericht, maar „Hij komt, om de aarde te richten”. Het wereldgericht komt, als de geschiedenis haar loop heeft volbracht.

3. De term establishment is als neutrale term uitstekend te gebruiken. Het is het huis, waarin wij vandaag wonen, en waarin wij morgen zullen moeten wonen. Wij kunnen er niet een poos uittrekken om ergens op de maan in pension te gaan, terwijl dit huis wordt afgebroken en door een ander, naar een of ander theoretisch model wordt vervangen. Het huis moet verbouwd en verbeterd worden en tegelijk bewoonbaar blijven.

4. Bij die verbouwing moet het goede worden behouden. Maar wat goed is, kunnen wij alleen verstaan, wanneer wij weten, hoe en waarom het zo is geworden, gemaakt, aanvaard. Wij moeten de geschiedenis van het huis kennen om het functioneel in elk onderdeel te verstaan.

5. Bij dit alles blijven wij spreken over Gods leiding in de geschiedenis.

Zijn voetstappen zijn daar op te merken, wanneer het oog van het geloof verlicht is door Zijn Woord en Geest.

Wij halen geen streep door Ps. 78

VOOR DE 4e MAAL VERSCHIEEN DE
POCKETKALENDER

BIJBELSE DAGKALENDER 1969

met dagteksten van o.a. Hervormde en Gereformeerde predikanten, een jaar- en maandkalender, 8 foto's en gebeden.

PRIJS f 2,90

Verkrijgbaar in de boekhandel

BOEKENCENTRUM N.V. - 's-GRAVENHAGE

TELEGRAM INTERKERKELIJK VREDESBERAAD

Het interkerkelijk vredesberaad, waarin vertegenwoordigers zitting hebben van de volgende kerken en genootschappen: de Doopsgezinde Broederschap, de Evangelisch Lutherse Kerk, het Genootschap der Vrienden Quakers, de Gereformeerde Kerken, de Nederlands Hervormde Kerk, de Oud-Katholieke Kerk, de Remonstrantse Broederschap en de Rooms-Katholieke Kerk, dringt er bij de leden van de Tweede Kamer op aan dat zij bij de behandeling van de defensiebegroting en de regeringsnota in hun overwegingen willen betrekken, de voorstellen vervat in: ten eerste, het interimrapport van de adviescommissie inzake vraagstukken van ontwapening en internationale veiligheid en vrede „het vraagstuk van de Europese veiligheid” en in ten tweede, de resolutie van de katholieke vredesbeweging Pax Christi afdeling Nederland, die door de algemene ledenvergadering van deze beweging op zaterdag 23 november te Roosendaal is aanvaard en die dezer dagen ondermeer aan de voorzitter van de Tweede Kamer is toegezonden.

Prof. P. H. Kooymans, voorzitter.

J. Terlaak, secretaris.

ANTWOORD VAN DE HEREN SCHMELZER BIESHEUVEL EN TILANUS

In antwoord op dit telegram hebben de heren Schmelzer (KVP), Biesheuvel (ARP) en Tilanus (CHU) het volgende telegram verzonden:

Telegram aan Interkerkelijk Vredesberaad t.a.v. Prof. Kooymans en Heer Terlaak, Celebesstraat 60, Den Haag:

U kunt ervan verzekerd zijn dat de fracties van de K.V.P., A.R.P. en C.H.U. in de Tweede Kamer de door u genoemde documenten in de overwegingen hebben betrokken en blijven betrekken. stop. Wij wijzen er echter op dat het interimrapport reeds in september werd afgesloten en dus geen rekening kon houden met de laatste gegevens en inzichten. stop. Vooropstellende dat politieke versterking van de NAVO moet worden gericht op verdergaande toenaderingspolitiek en

onder meer de 5e alinea 1) van de aanhef der Pax Christi-resolutie onderschrijvende zijn onze fracties tevens van mening dat de concrete maatregelen der regering slechts een beperkte opvulling van ontstane lacunes en onvolkomenheden betekenen en juist voor het voorkomen en snel beheersen van mogelijke crises van betekenis zijn. stop.

Zij kunnen dan ook allerminst in de sfeer van bewapeningswedloop worden geplaatst, wanneer men zorgvuldig kennis neemt van de redevoeringen op 20 november der collegae Mommersteeg, Geelkerken en Mellema en van de zijde der regering.

1) „Houdt vast aan de overtuiging, dat in het atoombijperk geen andere keuze meer bestaat dan een strategie van de vrede en dat daarom gewerkt moet worden aan een beleid van samspraak en samenwerking tussen de landen van het Warschau-pact en de NAVO-landen en ook aan een politiek van wederkerige en evenwichtige wapenbeheersing en wapenvermindering, waardoor meer vertrouwen, stabiliteit en veiligheid in de wereld in het algemeen en in Europa in het bijzonder kunnen ontstaan”.

VERVOLG VAN PAG. 1

DR. GEELKERKEN TIJDENS NAVO-DEBAT

Dr. N. G. Geelkerken: Van reële agressie tegen NAVO geen sprake.

dreiging van een dergelijke agressie en van een zeer krachtige opvoering van de spanningen in West-Europa. „De door Rusland ontketende spanning heeft tot gevolg gehad, dat in de N.A.V.O. de cohesie tussen de bondgenoten belangrijk is versterkt, waarbij met name de houding van Frankrijk betekenisvol is. Een ander gevolg is de bereidheid van de Europese bondgenoten om hun verantwoordelijkheid meer te beseffen, ook voor de mede-aansprakelijkheid ten aanzien van de lasten van de N.A.V.O. Gelukkig kan worden gesproken van een onverminderde bondgenootschappelijke trouw van de Verenigde Staten en dit zal naar verwachting ook kunnen geschieden onder het regime van de komende president.

Waakzaam

Onder deze omstandigheden is het volkomen juist, dat de N.A.V.O. blijk geeft van waakzaamheid en van een vastbeslotenheid om haar plichten als defensief bondgenootschap na te komen. Ook is het volkomen juist, dat de N.A.V.O. Rusland waarschuwt tegen een nog verdere verhoging van de spanningen. De reactie van de N.A.V.O. is gematigd en beheerst. Zij gaat niet over tot een massale uitbreiding van de strijdkrachten, maar zij richt zich op een verbetering van de kwaliteit van deze strijdkrachten. Zij richt zich ook op het afstemmen van die strijdkrachten op hetgeen in de naaste toekomst aan gevaar kan dreigen.

Beperkte crisissituatie

Ik heb reeds gezegd, dat tot die dreiging niet een bewuste militaire agressie tegen de N.A.V.O. - leden door Rusland behoort. Het werkelijke directe gevaar ligt in het uit de hand lopen van de aanvankelijk nog beperkte crisissituatie. De vandaag reeds meer genoemde professor Kooymans, vice-voorzitter van de A.R. partij, heeft onlangs in Utrecht beklemtoond, dat het beheersen van een dergelijke crisis en het voorkomen van het uitgroeien van een dergelijke crisis tot een groot conflict — de crisis management — één van de belangrijkste taken van de N.A.V.O. is.

Een versterking van de N.A.V.O., zonder in een wapeningspiraal verzeild te raken, is alleen zinvol, indien deze versterking betrekking heeft op verbetering van de middelen, die voor deze crisis management noodzakelijk zijn. Dit kan geschieden door verhoging van de mobiliteit van de strijdkrachten, door het op peil houden van de wapeningsmiddelen en door het nakomen van gedane toezeggingen. Dit alles beogen de maatregelen, die de regering thans wil treffen en die ook de bondgenoten willen nemen.

Oost-West-verhouding

De A.R. woordvoerder wees er op, dat met een voorkoming alleen van een uitgroeien van een dergelijke crisis, men de achterliggende problemen niet oplost. Waarbij hij met name aan het probleem van de bestaande Oost-West-verhouding dacht.

De huidige crisis die is ontstaan — aldus dr. Geelkerken — is naar mijn mening niets anders dan een symptoom van onderliggende, onopgeloste conflicten. Wil men de vrede werkelijk nabij brengen, dan is het niet voldoende om een crisis, een symptoom, te genezen. Men moet de kwaal zelf genezen. De vraag is urgent: welke politiek de N.A.V.O. in de gegeven situatie wil volgen. In het verleden heeft onze regering zowel in bilateraal als in multilateraal verband overleg gepleegd en daardoor veel verdienstelijk voorbereidend werk gedaan. Ik denk met name aan het contact van de tien. Nu het te ver-

wachten is, dat Rusland in de naaste toekomst dergelijke contacten zal bemerken, rijst te meer de vraag, welke politiek de N.A.V.O. zal voeren ter oplossing van de fundamentele problemen in de Oost-West-verhouding, en hoe zij zich voorstelt deze te concretiseren.

Nog zonder Navo-antwoord

Ik heb tevergeefs een antwoord hierop gezocht in het slotcommuniqué van de N.A.V.O.-ministerraad, Erger is nog, dat de Duitse kwestie in dit communiqué niet in verband met een mogelijke op-

lossing werd gereleveerd, maar door nog eens te herhalen dat men de D.D.R. niet erkent en zich verzet tegen de huidige verdeeldheid van Duitsland. Verwachten nu werkelijk, dat met deze zoveelste klarenstoot de muren van Jericho plotseling zullen bezwijken?

Naar mijn mening zijn dergelijke tirades even zinloos als het blaffen van een hond tegen de maan. Het is als zout wrijven in een wond. De vrede wordt daardoor niet dichterbij gebracht; ik vrees dat zij daardoor juist naar een verdere toekomst wordt verschoven. Daarbij werpt men tenslotte nog olie op het vuur door met geen woord te reppen over de Oder-Neisse-grens. Ik geloof, dat de haviken in Moskou bij het lezen van de passages over Duitsland in dat communiqué een zeer goede dag hebben gehad, hetgeen ik erg betreurt.

Na deze bittere opmerkingen doet het goed te releveren het interim-rapport over het vraagstuk van de Europese veiligheid — het groene boekje. Ik meen dat het bijzonder waardevolle suggesties bevat voor een vruchtbaar overleg tussen Oost en West, reeds direct in of in marge van de ontwapeningscommissie te Genève. Later wellicht in een speciaal te scheppen overlegorgaan en tenslotte in een veiligheids- of vredesconferentie.

Alleen wanneer de N.A.V.O. tevens een politiek wil voeren, die tracht te komen tot een oplossing van de grondproblemen in de Oost-West-verhouding en allereerst de Duitse vraagstukken wil

aansnijden, wordt de vrede werkelijk gediend en lijkt het mij zinvol te pogen een oplossing te vinden voor de telkens bestaande crises, die daarvan een gevolg zijn, ook voor de onderhavige crises. Kan de regering ons inlichten over deze door mij zo gewenste N.A.V.O.-politiek en over de inbreng door Nederland?

Maatregelen

Tenslotte wil ik iets zeggen over de maatregelen, waarvoor de regering f 225 miljoen vraagt. Mijn fractie zou het zeer op prijs stellen te worden ingelicht over de omvang en de aard van de achterstand in de door ons land aan de N.A.V.O. toegezegde defensie-inspanningen. Er gaan geruchten, dat deze een waarde van f 1200 miljoen tot f 1500 miljoen belopen. De regering heeft hierover de Vaste Commissies voor Buitenlandse Zaken en Defensie ingelicht, doch de Kamer als geheel beschikt nog niet over de nodige informatie ter vorming van een oordeel.

Ik geloof dat de maatregelen, die de regering wil treffen, onvermijdelijk zijn ter verzekering van een redelijk crisismanagement. Mijn fractie wil zich daarvoor dan ook niet verzetten. Het offer is, gelet op zoveel noden die nog te lenigen zijn, ongetwijfeld groot, doch terwille van de vrede die naderbij gebracht wordt wanneer deze maatregelen worden genomen, zijn de maatregelen en de uitgaven ervoor naar onze mening ook aanvaardbaar.

KANTTEKENINGEN BIJ DEKKINGSPLAN

De fractie was van oordeel dat naast deze meest belangrijke zaak, toch ook een aantal kanttekeningen geplaatst moest worden over de dekkingsplannen, die alleen maar waren aangekondigd. Het één was zonder het andere niet volledig te beoordelen. De heer G. A. Kieft zei hier het volgende over:

„Mijn betoeg is hierom beslist geen stuk voortijdig belasting- of dekkingsdebat. Ik wil alleen niet het risico lopen, dat een stukje noodzakelijke informatie mij op een te laat moment bereikt.

Eenmalig

De nota gaat ervan uit, dat de verhoogde defensie-uitgaven op dit moment en voor dit bedrag een eenmalig karakter hebben. Een deel van deze verhoogde uitgaven betreft nieuwe investeringsgoederen, kapitaalgoederen. Deze zullen te zijner tijd moeten worden vervangen; anders heeft een verhoging van de uitgaven geen reële zin. Soms worden deze investeringsgoederen op langere termijn vervangen, maar de mogelijkheid is lang niet uitgesloten, dat op korte termijn ook moet worden vervangen. Vervanging betekent dan een nieuwe investering.

Een ander punt is dat het doen van nieuwe investeringsaanschaffingen onherroepelijk met zich brengt, dat de exploitatiekosten hoger worden, zowel in de personele sfeer als in de materiële onderhoudssector; hierbij komt nog de stijging van de lonen in de komende jaren en het oplopen van de prijzen.

Uitgaande van de mededeling van de regering, dat de uitgave van 225 mln. een eenmalig karakter heeft betekent dit voor de jaren 1969, 1970 en 1971 dat al dit soort van uitgaven moet worden opgevangen binnen het thans verhoogde defensieplafond. Anders gezegd: indien zou blijken, dat in de komende drie jaar een vervanging omvangrijker wordt dan is verwacht en de stijging van de exploitatiekosten van de nieuwe investeringen groter wordt dan nu is voorzien, zal de minister van Defensie erop moeten rekenen, dat het verschil in de jaren 1969-1971 niet meer in de lengte maar in de breedte moet worden gevonden; dat wil zeggen in de overige begrotingsposten.

Het gaat mij dus nu om het eenmalige karakter van de budgettaire dekking.

G. A. Kieft

Alleen bij het consequent vasthouden aan deze stelling is een dekkingsplan met opschuivingen acceptabel!

De dekking

„Eén van de dekkingsvoorstellen is de verlaging van reeds voorgenomen investeringsuitgaven voor 1969. Ik vraag mij af, welk deel van de temporisatie van die 45 mln. deel uitmaakt van de totale investeringsuitgaven voor 1969. Vervolgens is het mij niet duidelijk geworden welke departementen hierbij zullen worden betrokken en welke posten, uiteraard globaal bekeken, hiervoor zullen worden aangewezen. Ik meen, dat het noodzakelijk is, dat ook de Kamer reëel de mogelijkheid krijgt, mede verantwoordelijkheid te dragen voor de in dit opzicht te stellen prioriteiten. Mijn derde vraag bij dit dekkingsonderdeel is, of deze verschuivingsmaatregel van 45 mln. al dan niet als effect zal meebrengen, dat dit weer in de jaren 1970 en 1971 moet worden ingehaald.

Verschuiving

Ook de beide andere onderdelen van het plan betreffen verschuivingen. In dit verband wil ik toch wel de opmerking maken dat een verschuivingspolitiek — hoezeer deze onder omstandigheden onontkoombaar is — de doorzichtigheid van de budgettaire dekking bij een betrekkelijk omvangrijk begrotingstekort zoals dat voor 1969 er niet beter op maakt.

Wij hebben de begroting voor 1969 aanvaard, onder andere in verband met de toezegging, dat het tekort van het Ge-

meentefonds aanvullende dekking nodig zou maken. Ik zou de minister van Financiën nu opnieuw willen vragen, of deze toezegging onverkort wordt gehandhaafd. Immers, indien dit niet het geval is, kan naar mijn oordeel ook reeds bij de voorgestelde dekkingsmaatregelen in de nota een stuk aanvullende structurele dekking niet achterwege blijven.

In de nota wordt aangekondigd, dat een stuk belastingverlaging voor 1970 definitief tot 1971 wordt uitgesteld. Ik heb daartegen op zichzelf geen bezwaar, indien de minister daarbij bedenkt, dat er onder de belastingplichtigen meest- en minst-draagkrachtigen leven.

Ik ga uiteraard deze verschuivingsvoorstellen niet plaatsen tegen de achtergrond van het gehele belastingbeleid. Dat doe ik naderhand wel. Op één punt wil ik wel alvast wijzen. Vindt de minister van Financiën ook niet, dat er een zekere onevenwichtigheid uit het geheel blijkt? Nu komt er een uitgavenimpuls van 225 mln. Straks zullen de inkomsten met 900 mln. worden verlaagd. In dit verband vraag ik mij af, of het niet verstandig en juist is, het zo langzamerhand magisch geworden bedrag van 900 mln. opnieuw te bezien. Ik ga namelijk niet uit van de stelling, dat hoe dan ook de belastingoperatie voor de volle 900 mln. moet doorgaan, als zijnde een absolute prioriteit.

Tenslotte

Het laatste onderdeel van het dekkingsplan bestaat uit een vervroeging van de verhoging van de accijnzen en van de motorrijtuigenbelasting van 1 januari 1970 naar 1 juli 1969. Ik kan dit nog niet geheel overzien. Ik kan met name niet overzien, welke gevolgen hieruit kunnen voortvloeien voor de kosten van levensonderhoud en voor de positie van het beroepsgebederen- en vrachtovervoer over de weg. Ik wil de minister van Financiën wel een suggestie ter overweging meegeven.

Zou het niet gewenst kunnen zijn, bij dit onderdeel van de verschuiving óók de vraag te betrekken, of wellicht het leggen van een bepaald aantal opcenten op de vermogensbelasting een oplossing kan bieden. Te meer omdat bij een bevestigend antwoord bovendien een stukje structurele dekking van de begroting-1969 eraan zal worden toegevoegd.

DR. BERGHUIS: BELANGRIJKSTE TAAK NA SOCIALE STRIJD:

STREVEN NAAR VERANTWOORDE MAATSCHAPPIJSTRUCTUUR

BIJ de algemene politieke en financiële beschouwingen, dinsdag j.l. in de Eerste Kamer, heeft de voorzitter van de A.R. fractie, dr. W. P. Berghuis, het woord gevoerd. Uit de rede van de heer Berghuis laten wij hieronder enkele gedeelten volgen.

Hij begon met erop te wijzen, dat politiek en financiën niet identiek en ook niet gelijkwaardig zijn. Financiën zijn een hulpmiddel bij de politiek en daarom, hoe belangrijk ook, daaraan ondergeschikt. Eerst komt de politieke doel- en taakstelling en daarna de wijze van een verantwoorde financiering van een verantwoordelijke financiering van de doeleinden en taken.

Goed huisvader

Sprekend over het huidige regeringsbeleid merkte de fractievoorzitter op dat de huidige regering regeert als een goed huisvader.

Maar, aldus spreker, de regering mag de naam hebben een goed huisvader te zijn vanwege de voorzichtigheid en zorgvuldigheid waarmee zij opereert, men kan zich echter afvragen of dit voldoende is.

„Wordt van de regering in deze tijd niet meer verwacht dan een goede zorg? Dat wil zeggen meer dan een goede zorg voor de eigen huishouding? Als wij om ons heen zien komen wij tot de conclusie, dat er zoveel meer aan de hand is. De wereld is op een onvoorstelbare wijze in beweging: continenten bouwen zich op naast of tegenover andere continenten.

Wij hebben in de afgelopen weken visueel kunnen kennismaken van de prestaties op het gebied van de ruimtevaart alsmede van de prestaties op de Olympische Spelen. Als men deze prestaties overziet, rijst de vraag: wat brengen wij er politiek van terecht?

Ik moet eerlijk zeggen dat dit, gelet op de gehele situatie op het ogenblik in de wereld, niet zo verschrikkelijk veel is.

De kunde van het stuur geven aan een ontwikkeling naar goede wereldverhoudingen is ook het allermoeilijkste.

Kampioenschappen zijn hier niet te behalen, gouden medailles zijn voor politici in feite nauwelijks mogelijk, ook al worden zij allerwegen met onderscheidingen omhangen, hetgeen geen schande is. Het is alleen een bewijs, dat wij in de politiek op de uiterste grens van het menselijk mogelijke leven.”

„Geen enkel mens is in staat om richting aan de wereld te geven. Ik wil in het geheel niet beweren, dat het kabinet zich aan de problematiek, waarover ik het nu heb, onttrekt, allerminst. Kortom, wij hebben waardering voor de arbeid van het kabinet. Ik ben mij goed ervan bewust, dat wij voor zijn bestaan mede onze verantwoordelijkheid dragen, als politieke groepering. Wij willen deze ook aanvaarden. Zowel vanwege de A.R. Tweede-Kamerfractie als ook vanwege de A.R. partij als zodanig; in de persoon van naar voorzitter is dit ook erkend. De heer Veerman heeft overigens ook uitdrukkelijk uitgesproken, dat wij aan de huidige combinatie niet gebonden zijn en dat de huidige constellatie geen uitgemaakte zaak is.

Ik bekijk de toestand dus wat anders dan ons geachte medelid de heer Van Riel, die min of meer deze huidige combinatie al heeft vastgelegd...

Ik ben ook bepaald niet gelukkig met soortgelijke uitspraken van de heer Vondeling, waarover ik nog wel iets zal zeggen.

Het land moet echter worden geregeerd. Ik heb het, toen in 1967 een kabinet moest worden samengesteld, van het begin af betreurd, dat de P.v.d.A. niet meer opening heeft gegeven om weer mede-regeringsverantwoordelijkheid te gaan dragen. Aan wie en aan wat dat heeft gelegen, ga ik op het ogenblik

Dr. W. P. Berghuis

niet in; dat heb ik destijds wel gedaan. Het is ongetwijfeld een complex van factoren geweest, liggende zowel binnen als buiten de P.v.d.A. Naar ik hoop zit er in het gebeuren van toen wel een lering voor de toekomst, voor een ieder wie het aangaat.

Zo is het voor mij — en nu kom ik op dit soort van uitspraken, zoals van de heer Vondeling — een onduidelijke zaak, wanneer partijen, met name grotere, voortdurend verklaren, dat zij beslist niet met partij zus of zo in een kabinet willen zitten.

Onbestuurbaar

Er zit de mogelijkheid in, zoals mijn geestverwante fractieleider aan de overkant heeft opgemerkt, dat op die manier het land onbestuurbaar wordt. Ik wil het niet nog sterker uitdrukken, namelijk dat er een poging tot chantage in kan zitten, maar ik heb er soms wel eens de neiging toe. Het gaat er dan kennelijk bij partijen, die stellen dat zij met een andere partij niet samen aan de regering willen deelnemen, om, dat zij de zo begerde duidelijkheid willen vergroten. Ik vind dit echter een nastreven van duidelijkheid in negatieve zin, terwijl het juist in het positieve moet worden gezocht.”

De verdieping, de verduidelijking, de realisering van de politiek zal van binnenuit moeten plaatsvinden. Dat kan ook. Ik bespeur er gelukkig iets van — ik zeg dit zonder zelfverheffing — binnen de partij, waartoe ik de eer heb te behoren.

En ik betreur het in hoge mate dat een groep als die van de P.P.R., waarmee ik mij in belangrijke opzichten politiek verwant gevoel, zich uit de K.V.P. heeft losgemaakt en daardoor zich de mogelijkheid heeft ontnomen om daarbinnen een zoutend zout te zijn. Ik vind dit een fout, maar ik kan de redenen van hun handelen niet voldoende beoordelen.”

„Ik hoop zelfs dat de radicalen die zich hebben afgescheiden, namelijk van de christelijk politieke kring, daarin zullen terugkeren. Zij kunnen daarin node gemist worden.”

Drie hoofdstromingen

Sprekend over het partijstelsel zei dr. Berghuis, dat er drie politieke hoofdstromingen zijn in ons land. De socialistische, de liberale en de christelijk-georganiseerde.

„De positie van de liberalen in de vorm van de V.V.D. schijnt het duidelijkst, maar dat is mijns inziens — het is mijn indruk van de zaak — niet het geval, het is schijn. Het optreden van D'66 en ten dele ook van de Boerenpartij is daarvan een bewijs. De duidelijkheid van de liberale richting in de politiek is voor mij althans niet sprekend.”

„Wat de socialistische richting betreft,

weet ik op dit ogenblik niet voldoende, wat ik eraan heb, en dan spits ik dat niet toe op de C.P.N., noch op de P.S.P., maar vooral op de P.v.d.A. De P.v.d.A. zal voor zichzelf tot klaarheid moeten komen als zijnde de belangrijkste exponent van de socialistische richting, niet alleen in ons land maar ook als representant van deze richting in een groot deel van de wereld. Het spijt mij het te moeten zeggen: met name de P.v.d.A. is als hoofdvertegenwoordigster van de socialistische richting niet duidelijk genoeg. Zij zal dit uiteraard zelf moeten uitvechten. Ik begrijp best de problemen, waarmee zij nu — en niet alleen zij — te maken heeft intern, maar laat mij, als staande buiten de richting van de socialisten, zeggen, dat het ook anderen en naar ik meen vooral vanuit de kring, die een christelijk geïnspireerde politiek voorstaan, in zeer hoge mate interesseert, hoe zij zich opstelt. Het kan namelijk de richting, waarin de christen-democratische partijen, zoals K.V.P., A.R.P. en C.H.U., zich in de toekomst zullen bewegen, beïnvloeden. De diverse en soms nogal onderling verwarde groeperingen binnen de P.v.d.A. zullen elkander moeten vinden.”

„Immers, ik ben van oordeel, dat met de realisering van een politiek, zoals die vanuit een christelijk uitgangspunt moet worden gevoerd, namelijk met een geavanceerde stellingname voor een beleid gericht op de toekomst, met een evenwichtige positie van de P.v.d.A. beter uit de voeten kan worden gekomen dan bijvoorbeeld met de liberale richting.

De „18”

Ik hoop van ganser harte, dat de christen-democratische partijen, die daaromtrent in de club van de „18” in bespreking zijn, het eens worden. Want in het samengaan van de drie partijen van de „18” ligt nu eenmaal vanuit mijn principiële-politieke uitgangspunt een prevalent boven een samengaan met liberalen of socialisten, omdat dit samengaan mij dieper raakt. Ik zou het rampzalig vinden, wanneer zij, die zich in diepste wezen ook in politiek opzicht het meest verwant gevoelen, in hoofdrichting politiek gescheiden wegen zouden gaan. Als het zou moeten, dan zal het een uitermate betreurenswaardige zaak zijn, en ik hoop, dat het er niet van zal komen. Maar als het moet: ook het bedrijven van christelijke politiek is een menselijke zaak. Er kan een moment komen, dat zij verschillende politieke wegen gaan. Weliswaar zal dat de christenheid tot schande zijn. De geloofwaardigheid van het christendom zal er onder lijden, maar de wezenlijke betekenis van het christelijk geloof zal daaraan nooit ten onder kunnen gaan. Daarvoor ligt het christelijk belijden te zeer als een scherm boven ons aardse mensenbestaan, niet van onszelf afhankelijk, maar in een Goddelijke Kracht die in onze menselijke zwakheid moet worden uitgevoerd.”

Indonesië

Bij de buitenlandse politiek besteedde dr. Berghuis o.a. veel aandacht aan Indonesië.

„Thans kom ik op het onderwerp: Indonesië. Ik licht dat land eruit vanwege de zeer bijzondere relaties, welke tussen Nederland en Indonesië niet slechts hebben bestaan, maar die, naar mij is gebleken, nog steeds bestaan en dan in de zin van: over en weer van harte.

Innerlijk heb ik aan het bestaan van die verbanden nooit getwijfeld, maar het bezoek is voor mij toch een openbaring geweest. Dat de band zo nauw was heb ik wel durven hopen, maar nauwelijks durven geloven en toch is het zo.”

„Er heeft zich in de verhouding van Indonesië en Nederland een tragedie voltrokken, die scherpe sporen in onze nationale politiek heeft achtergelaten.

Het ten slotte meest pijnlijke moment in die relatie is geweest de kwestie-Nieuw-Guinea. Nederland heeft in die slotfase in alle oprechtheid gemeend en bedoeld, het voor de Papoea's, die door ons waren opgekweekt tot een verlangen naar eigen zelfstandigheid, op te nemen. Wij hebben ons, laten wij het eerlijk bekennen, op de mogelijkheden van een klein land temidden van de wereldpolitiek verkeken.

Wij hebben bij een zeer klein volk illusies gewekt en wij hebben deze niet kunnen waarmaken. Dat is niet onze subjectieve, maar wel onze objectieve fout geweest.

Wij mogen betreuren, dat Indonesië niet veel meer voor West-Irian heeft gedaan. De stemming is daar duidelijk sterk anti-Indonesisch. De bevolking heeft echter geen keuze-mogelijkheid. Zij zal goed doen van deze enige keuze het beste te maken wat ervan is te maken, zoals vaker in de geschiedenis van de volkeren is gebeurd.

Natuurlijk moet het Akkoord van New York worden nageleefd. De Papoea's mogen, in welke vorm dat ook zal gebeuren, ten slotte kiezen. Naar mijn mening hebben zij geen keuze, want een combinatie met Australisch Nieuw-Guinea laat Australië direct afweten. De gedachte van een Melanesische federatie is altijd een volstrekte illusie geweest. Een herstel van een speciale band met Nederland is uiteraard politiek gesproken volstrekt onmogelijk.

Het klinkt hard deze dingen te zeggen, juist wanneer men weet en ook contractueel is overeengekomen, dat men mag kiezen voor zelfbeschikking. Het klinkt hard, maar ik geloof, dat het toch goed is dit te zeggen, juist omdat wij mede-verantwoordelijkheid dragen voor de positie, waarin de Papoea's terecht zijn gekomen. Het klinkt des te harder, omdat zij zo worden vertrappt, ook op dit ogenblik en dat men dan moet zeggen: Het is toch je enige mogelijkheid om bij Indonesië te blijven. Het is een moeilijke zaak, maar toch geloof ik, dat wij verplicht zijn, als wij tot dat inzicht zijn gekomen, dat te zeggen. Er drukt op de Indonesische regering ten opzichte van dit gebied een enorme verantwoordelijkheid. Ik ben het van harte eens met suggesties zoals vandaag in een hoofdartikel in Trouw stond, dat Nederland en Indonesië samen moeten proberen nog zoveel mogelijk voor dit gebied te doen, zoals ook enige tijd geleden mr. Idenburg in een artikel in Antirevolutionaire Staatskunde heeft gedaan.

Maatschappijvernieuwing

De heer Berghuis schonk veel aandacht aan de zaak van de maatschappijvernieuwing.

Wij verkeren in een welvarende samenleving. Materieel gaat het de meeste mensen goed. De sociale wetten zijn bijna perfect. Maar, aldus spreker, nu moet de volgende stap komen. De burger moet op zijn verantwoordelijkheid worden gedrukt en dat kan alleen als die hem wordt oplegd. Daar mankeert nog wel wat aan.

„Het is niet voldoende, dat een werknemer met een behoorlijk gevuld loonzakje vrijdags naar huis gaat, zich goed verzekerd weet, 's avonds heerlijk naar de televisie kan kijken en in de week-ends met zijn gezin wat kan gaan toeren.

Hij moet zich persoonlijk mede verantwoordelijk weten voor de gang van zaken in de maatschappij en in concreto in de onderneming, zoals een staatsburger die verantwoordelijkheid heeft, althans behoort te hebben, voor de gang van zaken in de staat. Maar dan moet hij ook in het „besturen” van de maatschappij en van de onderneming worden betrokken. Ik meen dat dit een strategisch-maatschappelijk, maar tegelijkertijd kritiek punt is.

In de maatschappij als geheel is dat thans wel het geval door de positie welke de werknemersorganisaties na een strijd van vele decennia hebben weten te bereiken.

Maar in de concrete onderneming mankeert er nogal wat aan, dat ook de werknemer door het deel hebben in het bestuur op zijn verantwoordelijkheid voor het „welvaren” van de onderneming wordt gedrukt.

Dat zal een vrij moeizaam proces zijn van alle kanten, zowel van werkgevers als werknemers als van de kant van de kapitaalverschaffers. Maar het is mijns inziens de belangrijkste fase die na de sociale strijd is aangebroken om te komen tot een verantwoorde maatschappij-structuur.”

DE ARP DE '18' EN DE PPR

DOOR J. P. VAN RIJSWIJK

Onder de kop „Wij zijn tegen een CDU-blok” verscheen in „Trouw” van 25 oktober 1968 een interview met mr. P.J.A. Idenburg. In dit interview gaf mr. Idenburg een toelichting op het besluit van een aantal AR-radicalen om donateur te worden van de PPR. Op de vraag, of dit een eerste stap was op weg naar een uitreden van de AR-radicalen uit de ARP antwoordde mr. Idenburg: „Nee, maar we vonden dat het tijd werd om duidelijk te laten blijken waar we staan”. En verder: „Wil de ARP trouw blijven aan haar eigen uitgangspunten, bestaat er voor haar maar één richting voor samenwerking en dat is de PPR.”

Het besluit om de PPR financieel te gaan steunen is geen stap op zichzelf. Het is een gevolg van een reeks ontwikkelingen, die zijn begonnen met het optreden van de „spijstimmers”, gevolgd door de vorming van de Werkgroep Christen Radicaal. In een persbericht van 1 mei 1967 omschreef de werkgroep haar voornaamste doelstellingen als volgt:

1. een snelle hervorming van de huidige christelijke partijen tot organisaties met een radicaal, vooruitstrevend programma...
2. samenwerking tussen dergelijke herschapen partijen en andere partijen en groeperingen die zich radicaal en vooruitstrevend tonen;
3. gezamenlijke presentatie van al deze partijen en groeperingen tegenover de kiezers met een gemeenschappelijk ontwerp-regeringsprogramma en een lijst van kandidaat-ministers.

In A.R. Staatskunde van mei 1967 verscheen een artikel, getiteld „Over christelijke politiek en christelijke partijvorming”, waarin de schrijvers het volgende hebben gesteld: „Het ijveren voor vrede, het zoeken naar gerechtigheid, het bewijzen van barmhartigheid, het steunen van de zwakke, het beschermen van de verdrukte, dat zijn maatstaven voor het doen en laten van een christen in de politiek. Politiek bedrijven betekent dan: er aan meewerken de maatschappij zo in te richten dat deze zoveel mogelijk aan deze maatstaven beantwoordt. In het zoëven genoemde artikel hebben prof. Albeda e.a. de vraag gesteld of men nog kan spreken over „christelijke politiek”. De schrijvers twijfelden er aan. De voorstanders van de „radicale en vooruitstrevende politiek” zijn van mening dat men als christen met niet-christenen in één partij kan zitten, omdat het primair aankomt op de verwezenlijking van een praktisch beleid. Op die basis verenigde het congres der Christen Radicaal en Scheveningen zich met de stembusakkoord-gedachte.

Eenheid verbroken

Kort nadat het applaus in Scheveningen verstomde, is de eenheid die aldaar binnen het christen-radicalen kamp werd gedemonstreerd, verbroken. De radicalen binnen de KVP vielen uiteen; de PPR werd opgericht. Deze ontwikkeling heeft de activiteiten van de werkgroep als geheel verlamd. De PPR heeft voor zichzelf de profetenmantel van de werkgroep opgeëist. De AR-radicalen staan thans alleen. Dit heeft een zekere frustratie bij sommigen van hen teweeg gebracht. Er is geen reële kans meer dat de Werkgroep tot nieuw leven komt. Aan de andere kant zien zij — terecht of ten onrechte, dat zullen wij nog nader beoordelen — de voortgang van het gesprek binnen de „18”, waarvan zij

alleen de vorming van een nietszeggende centrumpartij verwachten. Om uit die impasse te komen hebben enkele AR-radicalen gemeend, donateur van de PPR te moeten worden, om op die manier nog enigszins gestalte te geven aan de reeds weergegeven doelstellingen van de werkgroep.

Is de term „radicale, vooruitstrevende politiek” alleen voldoende voor een christen, om in de politiek werkzaam te zijn? Ik betwist niet dat het mogelijk is met niet-christenen gezamenlijk te ijveren voor bepaalde concrete zaken. Maar of men uitgangspunten aan concrete doelstellingen ondergeschikt kan maken is een goede vraag, die door mij ontkennend wordt beantwoord. Voor een politicus, die als christen in deze wereld wil werken aan de nieuwe hemel en de nieuwe aarde hebben de begrippen „vrede” en „gerechtigheid” een zeer bijzondere lading. In zijn brochure „De samenleving vernieuwen” heeft mr. W. C. D. Hoogendijk dit „radicaal evangelisch” genoemd en daaraan toegevoegd: „Voorhand geeft dit iets weer van een nieuw elan dat wij in christelijke kring aantreffen, van de wens, de hervormende kracht van het evangelie. van Christus te demonstreren in de praktijk, van de nieuwe bewustwording dat dit niet alleen in abstracto gewenst, doch ook in concreto mogelijk is”. De hervormende kracht van het evangelie. Het is echter de vraag of niet-christenen dit zullen onderschrijven.

Scheiding der geesten

De christen-radicalen hebben de term „scheiding der geesten” geïntroduceerd. Wie zich niet geheel kon verenigen met het door hen voorgestelde „radicale, vooruitstrevende programma” werd op die grond voor „niet-progressief” versleten. Dat in het verleden inderdaad wel eens te veel is geprobeerd om het evangelie bindmiddel te laten zijn voor welhaast onmogelijke tegenstellingen neemt niet weg, dat het criterium van de christen-radicalen nu ook niet alleen zaligmakend is. Wat betekende die „scheiding der geesten” namelijk in de praktijk? Dat de radicalen, die later de PPR oprichtten, de geestverwanten, die in de KVP waren gebleven, als „limonade-radicalen” gingen betitelen. Op die manier wordt het criterium wel zeer subjectief!

Als we beweren dat het rōer in de politiek om moet en wel dadelijk, dat de samenleving onmiddellijk, radicaal en rigoureuus moet worden vernieuwd, dan vergeten we, dat het volk voor deze radicaal-evangelische politiek, zoals mr. Hoogendijk die heeft omschreven, moet worden gewonnen. Het moet bij de mensen gaan leven. Dit kan alleen worden bereikt door beïnvloeding en overreding. Dat is een weg, die geduld zal vragen. Maar het loont wel de moeite. Het gaat er immers om, de mensen duidelijk te maken wat de radicaal-evangelische politiek in de praktijk betekent. Als we vinden dat er in onze partij mensen zijn, die de platgetreden paden bewandelen, dan zullen wij moeten trachten hen ervan te overtuigen dat zij het bij het verkeerde eind hebben, en dat de radicaal-evangelische politiek beantwoordt aan de eisen, die aan de christelijke politiek van vandaag gesteld moet worden.

Niet verketteren

Het gaat echter niet aan, elkaar door middel van van een subjectief criterium als dat van de „scheiding der geesten” te verketteren. Dat is de slechtste manier van discussiëren die te bedenken valt en wij kunnen, als we op het politieke front om ons heen kijken, zien

welke ruïneuze gevolgen zo'n discussiemethode heeft.

Met al onze gebreken zullen wij als christenen moeten trachten, in deze wereld „zoutend zout” te zijn, ook jegens elkaar. Daarom moeten wij ons, in alle openheid, bezinnen op onze taak in de politiek en elkaar coachen bij ons streven naar de vernieuwing van de samenleving.

In dit licht bezien vind ik het besluit van enkele AR-radicalen om donateur van de PPR te worden niet erg verstandig. De geste doet mij denken aan een uitspraak van Napoleon: „Eerst ondernemen en dan verder zien”. De voorstanders van de donatie gaan nog steeds uit van de mogelijkheid van een progressieve concentratie. De basis van zo'n concentratie vind ik nogal twijfelachtig. Maar even afgezien daarvan, hoe staat het met de partners? De PPR is het met zichzelf nog niet eens over haar uitgangspunten. Men zweeft nog erg sterk rond twee polen: de pragmatische pro-

J. P. van Rijswijk

grampartij en de christelijke inspiratie, die dan ergens binnen dat pragmatisme nog een plaats moet vinden. Of dat gelukt is de vraag. D'66 voelt helemaal niets voor een progressieve concentratie; zij wil eerst haar eigen identiteit zoeken. Dat duurt overigens wel wat lang, nadat ze twee jaar geleden met veel verve aankondigde, het politieke toneel eens grondig te veranderen. Bovendien is D'66 geen partij die uitblinkt in een duidelijke consequente stellingname in de politiek. Tot nu toe heeft zij — haars ondanks wellicht — gefungeerd als bijwagen van de Partij van de Arbeid.

De PvdA is hopeloos verdeeld. Nieuw Links moge dan als beweging zijn ontbonden, drs. Den Uyl zal zich wel niet vleien met de hoop, dat hij door de voor mannen van die beweging met rust zal worden gelaten.

Al met al geen groep van partijen waarmede een „radicaal-vooruitstrevend programma” kan worden verwezenlijkt. Als de donateurs de zaak nuchter bekijken zullen zij erkennen, dat dat zo is. Dat met name ook de PPR geen enkel behoorlijk alternatief biedt.

De donatie aan de PPR moet dan ook veel meer worden gezien als een uiting van onlust over het gesprek binnen de „18”. Is daar nu, op de keper beschouwd, zoveel reden toe? Laat de ARP zich binnen de „18” als een schaaft ter slachbank leiden?

Mr. B. W. Biesheuvel sprak op 8 oktober 1968 tijdens de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer onder meer: „In mijn betoeg viel te beluisteren, dat ik in het kabinetsbeleid iets mis van initiatief, van echt vooruitzien, van originaliteit, van een voortdurend streven naar omvorming en vernieuwing van de samenleving... Immers, tot omvorming, tot vernieuwing van de samenleving zijn wij geroepen. Ook voor de publieke zaak roept het evangelie ons daartoe op. Er bestaat een nauwe relatie tussen ons christen-zijn en onze visie op de samenlevingsorde. Een christen mag zich ten diepste met geen enkele samenleving vereenzelvigen, omdat zijn burgerschap niet van deze aarde, maar van de hemel is”. En dr. A. Veerman heeft in zijn rede, gehouden tijdens het Partij Convent van 26 oktober 1968, grondig afgerekend met de gedachte, als zou het kabinet-De Jong al bezig zijn, de gedachten van het interimrapport uit te voeren. Het valt, geloof ik, nogal mee met de passiviteit van de ARP inzake de „18”.

Voorbarige actie

De woorden van mr. Biesheuvel mogen overigens degenen, die, vooruitlopend op het resultaat van het gesprek binnen

Dit artikel is oorspronkelijk een uitwerking van een opdracht van de vorig jaar door de A.R.-partij gehouden kaderscursus. De cursusleiding vroeg de redactie of het stuk, nadat de schrijver het stuk zou hebben bewerkt, in Nederlandse Gedachten kon worden opgenomen. De redactie was van oordeel dat de bijdrage van de heer J. P. van Rijswijk zeker interessant voor ons blad zou zijn.

de „18”, op regionaal niveau al druk bezig zijn met het realiseren van de C.D.U.-gedachte, tot nadenken stemmen. Tодat het gesprek binnen de „18” is afgerond en voor de A.R.P. heeft geleid tot aanvaardbare resultaten, lijken mij deze acties wat voorbarig.

De A.R.-radicalen hebben alleen binnen de A.R.P. reële kansen zich te ontplooien. De uitlatingen van mr. Biesheuvel en dr. Veerman bewijzen, dat het de A.R.P. ernst is met het streven naar de verwerkelijking van een radicaal-evangelische politiek. Verscheidene A.R.-radicalen hebben zitting in het Centrale Comité van onze partij. Zij hebben daar inspraak in de vorming van het beleid. De A.R.-radicalen moeten natuurlijk bereid zijn binnen de partij het gesprek met de ander te blijven voeren. Zij zullen moeten voorkomen dat zij, door een politiek van balanceren op de rand van een breuk, geïsoleerd komen te staan. Daarmee zouden zij zichzelf en de partij een slechte dienst bewijzen. De gedachten, die in de radicaal-evangelische politiek zijn opgesloten, zijn te belangrijk om op de klippen van verwarring en onbegrip stuk te lopen.

Wanneer er in 1971 een los samenwerkingsverband tot stand zou komen tussen A.R.P., C.H.U. en K.V.P., met een werkprogramma dat op de filosofie van de radicaal-evangelische politiek is gebaseerd, en met een ministersploeg die bereid is op basis van dat programma te werken aan de vernieuwing van de samenleving, dan kan daar geen bezwaar tegen bestaan. Voor een verzinken van de A.R.P. in het moeras van een nietszeggende centrumpartij behoef geen vrees te bestaan. Daarvoor heeft de A.R.P. te veel eigen inbreng, teveel spirit, teveel persoonlijkheid!

RECTIFICATIE

In Nederlandse Gedachten van 23 november schreef de heer H. D. W. Boven een artikel over Het land van Heusden en Altena. Tot onze spijt werd de naam van de heer Boven tot twee maal toe geschreven als Van Boven, terwijl op de voorpagina ook de voorletters van de heer Boven verkeerd werden afgedrukt. Onze verontschuldigingen voor deze onnauwkeurigheden.

Pijn?
gebruik dan
SALONPAS

SALONPAS helpt tegen reumatische pijnen, gewrichts-, spier- en lende pijn, tegen pijn, veroorzaakt door kneuzingen, stijve schouders, verstuingen en zenuwpijn. SALONPAS is een medicinale pleister die smeren en wrijven overbodig maakt. SALONPAS pakt de pijn bij de bron aan.

SALONPAS
Verkrijgbaar bij Uw apotheker of drogist. Prijs p. pakje v. 10 st. 1.65
Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam
Korenaarstraat 35 Telefoon 231162

DE werkgroep- en kleinbedrijf van de Anti-Revolutionaire-Partij heeft zich onder meer beraden over het regionaal beleid inzake de werkgelegenheid en de grondprijzenpolitiek. Zij heeft zich afgevraagd waarom in de aangewezen kernen wel subsidie gegeven moet worden voor de vestiging van industriën, maar niet wordt gelet op de mogelijkheden de werkgelegenheid uit te breiden door reeds in het gebied aanwezige of ook te vestigen toeleveringsbedrijven, handelsbedrijven en dienstverlenende bedrijven. Veel ambachtsbedrijven en kleine industriële ondernemingen komen niet aan het voor subsidie minimaal vereiste investeringsniveau. Grote ondernemingen profiteren daardoor van de regeling terwijl kleine er niet aan toe komen. Verlaging van het minimumniveau zou hier een oplossing kunnen brengen.

Zij heeft ook nog aan iets anders gedacht. Toeleverende bedrijven zouden gezien kunnen worden als een brok werkgelegenheid samen met de industriën waaraan zij toeleveren. Als zo een „pakket” van ondernemingen aan de regeling kan meedoen, krijgt de kleine onderneming ook meer kansen.

De principiële vraag

De heer Goudzwaard heeft bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken ook over dit punt gesproken. Hij zei letterlijk: „Ik wil een aanvullende vraag stellen in aansluiting op hetgeen de heer Nelissen heeft gezegd. Ik heb gisteren zelf een pleidooi gevoerd voor het scheppen van een kader door de overheid voor de werkgelegenheid in de diensten sector. De middenstandsbedrijven maken daarvan een essentieel deel uit. Is het dan niet een anachronisme dat wij in het industriële vlak een goedkoop-grondpolitiek voeren, terwijl wij de middenstandsbedrijven vaak met zeer hoge grondprijzen laten zitten.”

Dat is het wat de werkgroep bedoelt en van een paar concrete voorstellen vergezeld heeft doen gaan. Onze regionale ontwikkelingspolitiek is gebaseerd op de gedachte, dat als er maar industrie wordt aangetrokken de andere ondernemingen wel zullen volgen. De steeds hogere kosten van de grond, de noodzakelijke investeringen, mede als gevolg van de technische ontwikkeling, soms ook het feit dat je al ergens gevestigd bent en verplaatsing van de onderneming erg moeilijk is, een groot aantal factoren, leidt er toe dat deze ondernemingen — de andere dus — niet zo gemakkelijk meekomen.

Dat is niet alleen ongunstig voor deze ondernemingen, maar voor de gehele economie. U kunt zich het Nederlandse bedrijfsleven het beste voorstellen als één grote onderneming. Als in zo'n onderneming een bepaalde afdeling niet goed mee kan dan betekent dat produktieverlies. De rest van het bedrijf kan dan wel erg efficiënt draaien, maar die ene afdeling werkt toch kostenverhogend of produktieverminderend. Daarbij blijft het evenwel niet. Goudzwaard heeft gezegd dat het uit de tijd is dat wij de middenstandsbedrijven vaak met zeer hoge grondprijzen laten zitten. Dat komt er nog bij. Niet alleen het stimulerend effect van de voor de industrie getroffen maatregelen ontbreekt, maar er worden op het midden- en kleinbedrijf ook kosten afgewenteld.

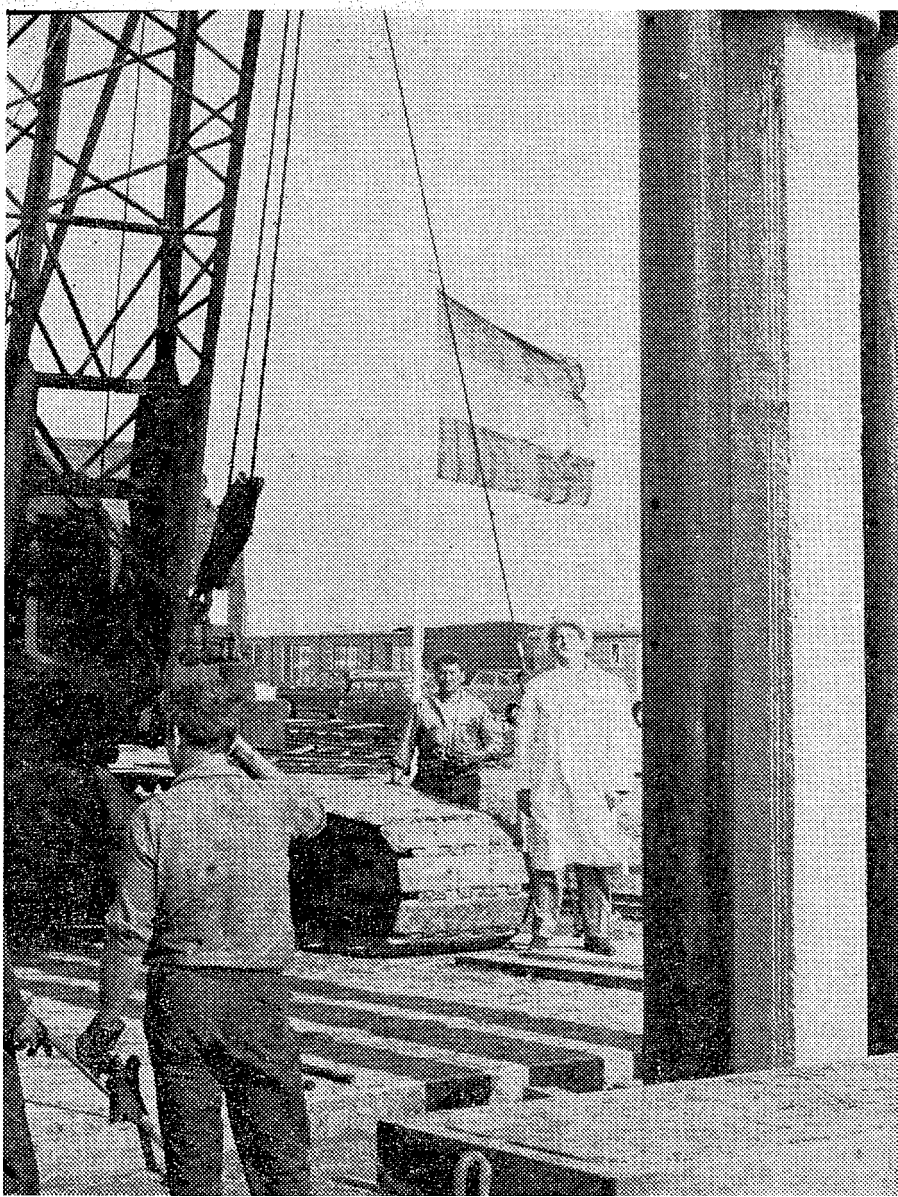
Grondprijzen

Het sterkst komt dit tot uitdrukking bij de detailhandel en de dienstverlenende bedrijven, dus bij kruideniers, loodgieters, kappers, kortom al die ondernemingen die in winkelvestigingen worden aangetroffen. De werkgroep midden- en kleinbedrijf heeft ook op dit punt gewezen. Zij heeft daarbij nog eens het Program van Actie 1967 tot 1971 geciteerd dat zegt: „Wanneer de overheid aan het bedrijfsleven ruimte verschaft om een geleidelijke groei tot stand te brengen dan dient dit zo te gebeuren dat het midden- en kleinbedrijf van de daarvoor beschikbare ruimte overeenkomstig haar functie op evenredige wijze gebruik kan maken.” Met het oog daarop werd en wordt o.m.

UIT HET URGENTIEPROGRAM

... Herziening van de huidige maatregelen ter stimulering van de industrievestiging in de daartoe aangewezen kernen ... Uitbreiding tot reeds in het gebied aanwezige of ... te vestigen toeleverings-, handels- en dienstverlenende bedrijven.

PLAATS VOOR MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

Hoge grondkosten voor winkelbouw.

gepleit voor het niet doen overheersen van de mogelijkheden tot het bezetten van bedrijfspanden in nieuwe woonwijken door ongelijkheid in de economische machtsverhoudingen en voor „het verstrekken van financiële en andere faciliteiten voor de realisering van nieuwe initiatieven en nieuwe investeringen vanuit het midden- en kleinbedrijf door te bevorderen, dat het middenstandsbedrijfsleven betrokken wordt bij de aankoop van gronden voor de bouw van bedrijfspanden.”

Nu is het dikwijls eenvoudiger principiële verklaringen af te geven, dan aan te geven wat er in de praktijk precies gebeuren moet. Daarom heeft de werkgroep deze dingen wat verder uit te werken. Ze vindt dat voorkomen moet worden dat de investeringen in grond te zwaar gaan drukken op het midden- en kleinbedrijf. Zij merkt daarbij op dat voor (volks)woningbouw en industrie grond tegen lage prijzen beschikbaar gesteld wordt en dat de gemeenten voor het sluitend maken van het gemeentelijk grondbedrijf dan op grond voor de bouw van winkelcentra hoge kosten laten drukken die via de bouwrijpheid op de detailhandel en de dienstverlening worden afgewenteld.

Parkeergelegenheid

Hetzelfde geldt de kosten verbonden aan het scheppen van voldoende parkeergelegenheid.

Parkeergelegenheid hoort bij een winkelcentrum en winkelcentra zijn er ten behoeve van de afnemers, de consumenten. Zij zijn minstens even noodzakelijk als parken, plantsoenen en openbare gebouwen. Parkeergelegenheid hoort dan ook bij de infrastructuur: de noodzakelijke voorzieningen die voor het goed functioneren van onze economie moeten worden getroffen. Evenals alle andere infrastructuur voorzieningen moeten daarom de parkeergelegenheid en andere extra werken ten behoeve van winkelcentra betaald worden uit de algemene middelen.

Een laatste punt dat sterk kostenverhogend werkt voor de detailhandel en de dienstverlening vormen de bouwvoorschriften. In Nederland worden in verhouding tot wat in andere landen gebeurt te dure winkelpanden gebouwd. Constructies in glas en staal kunnen als gevolg van de bouwvoorschriften in den regel niet worden gezet. Niet alleen het uiterlijk van het winkelpand en de beoordeling daarvan door schoonheids-

commissies speelt hier een rol, maar ook de omstandigheid dat boven winkelpanden dikwijls meerdere lagen flats worden gepland waardoor zwaardere fundamenten etc. moeten worden voorzien. Ook deze factoren leiden er toe dat de prijs voor een vierkante meter verkoopruimte voortdurend blijft stijgen.

De werkgroep heeft ingezien dat het moeilijk is zonder meer het beleid op deze punten om te buigen. De gemeenten zitten financieel in de knel. Eerste pogingen om de kosten van parkeergelegenheid af te wenten zijn niet geslaagd. Er ligt echter een modelverordening van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten die op dit punt niet veel goeds belooft. De groep, maar ook de partij, acht het gewenst dat gezien al deze omstandigheden dit vraagstuk op korte termijn in studie wordt genomen.

A.R. niet alleen

Ook het KVP-Kamerlid de heer Nelissen heeft grote belangstelling voor deze problemen getoond. Hij heeft er op gewezen dat in de praktijk blijkt dat er op plaatselijk en regionaal vlak grote problemen zijn bij vestiging van bedrijven in de detailhandel en de diensten-sector. „Daarbij”, zo vervolgde hij,

DOOR

Dr. J. P. I. v. d. WILDE

Secretaris van de Raad voor Midden- en Kleinbedrijf.

„speelt de hoogte van de grondprijs een belangrijke rol. Het staat niet vast, dat bij vele autoriteiten voldoende inzicht bestaat in de voorzieningen, die nodig zijn op het gebied van de detailhandel en dienstverlening in woonwijken, in het algemeen belang en in het belang van de consument. Evenmin staat vast in hoeverre een passende functie-uitoefening van de detailhandels- en dienstverleningsbedrijven in zich ontwikkelende gemeenten en grote verzorgingsgebieden wordt belemmerd door onvoldoende aandacht voor die voorzieningen. Verder rijst de vraag, in hoeverre de kosten voor dergelijke voorzieningen vrijwel uitsluitend en exclusief worden afgewenteld op deze ondernemingen. Daaraan zou wellicht tegemoet worden gekomen, wanneer deze zaak ook eens zou worden bekeken in het kader van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten. Vervolgens zijn er vragen ten aanzien van parkeerbondsen en de aanleg van parkeerterreinen.

Dit alles staat in schrille tegenstelling tot de subsidiëring van vestigingen in andere sectoren van het bedrijfsleven, bijv. de industriële sector. Ik vraag mij daarom af of het niet gewenst is, al deze aspecten te doen onderzoeken.”

Succes

Staatssecretaris van Son heeft positief gereageerd op deze vragen. „Ik zeg de commissie (Vaste Commissie voor Economische Zaken van de Tweede Kamer)... graag toe, dat ik zal nagaan, in welke vorm wij dit probleem het best kunnen aanpakken.” en: „de problemen betreffen niet alleen het departement van Economische Zaken, doch ook vele andere departementen. Het gesprek zal slechts vruchtbaar kunnen zijn als hierbij ook het bedrijfsleven en lagere publiekrechtelijke organen — althans representanten daarvan — worden betrokken. Ik wil graag bekijken in welke vorm dit probleem het best onderwerp van studie kan worden gemaakt. Over de noodzakelijkheid van deze studie bestaat tussen ons geen verschil van mening.”

Hiermee zijn de moeilijke vraagstukken van het midden- en kleinbedrijf in het kader van de regionale ontwikkeling, de grondprijzen en de problemen rond de parkeerbondsen nog niet opgelost. Er is wel een begin gemaakt, er moet voor gezorgd worden dat door de toegezegde studie een en ander nu weer niet op de lange baan wordt geschoven.

Zonder studie kan bijna niets worden gedaan. Een studie waarbij veel belangen zijn betrokken kan lang duren. Onze volksvertegenwoordigers, maar ook de organisaties in het midden- en kleinbedrijf zullen attent moeten blijven om dit aanvankelijk succes ook om te zetten in een definitieve overwinning.

GELDSCHULD EN GELDONTWAARDING(2)

DOOR DR. A. J. VERMAAT

Er zijn landen die soms een zeer snelle geldontwaarding hebben gekend. In dergelijke tijden heeft men daar het indexatie-verschijnsel leren kennen, soms met gunstige, soms met ongunstige resultaten.¹⁾

In het algemeen kan men onder indexeren verstaan het vastkoppelen van de hoofdsom van een lening aan een bepaald indexcijfer. Wanneer men bijvoorbeeld in 1953 voor een bedrag van f 5.000,— zou hebben uitgeleend tot 1961, dan wordt het terug te betalen bedrag berekend overeenkomstig de stijging van het te voren afgesproken indexcijfer, dat laten we zeggen in gestegen van 86 op 104.

In dit geval ontvangt men dus 104/86 naar f 5.000,— = f 6.050,—. In de praktijk kan men hierop allerlei variaties aantreffen, welke hier verder niet van wezenlijk belang zijn.

Ook in de economische literatuur is aan deze indexatie-methode aandacht geschonken. De meest vurige verdediger van een dergelijk systeem is Prof. Mes, die reeds in de dertiger jaren verkondigde dat een algemene toepassing van de indexatie op alle geldschulden een stabilisering van het economisch leven op een niveau van volledige werkgelegenheid zonder betalingsbalansproblemen zou bewerkstelligen. Niet onvermeld mag blijven, dat het aantal tegenstanders aanmerkelijk groter is geweest. Men kan zich echter niet aan de indruk onttrekken, dat politieke overwegingen bij deze afwijzing veelal een grote rol hebben gespeeld. Een dergelijke toepassing van een volledige en automatische indexatie is voor een klein en internationaal afhankelijk land als Nederland op grond van economische overwegingen niet aan te bevelen. In zo'n geval is namelijk de kans groot, dat er belangrijke schadelijke effecten op zullen treden. Dit geldt met name de monetaire stabiliteit en de ontwikkeling van het prijspeil. Het eerste gevolg zou waarschijnlijk het geldstelsel als zodanig ondermijnen, hetgeen in een hoogontwikkelde geld-economie als de onze beslist vermeden dient te worden. Het tweede gevolg zou voortdurend tot betalingsbalansproblemen kunnen leiden, hetgeen evenmin aantrekkelijk is voor onze economie.

Regeringsargument

Een dergelijke prijsopdriving en monetaire vertrouwenscrisis, welke laatste steeds het voornaamste regeringsargument tegen het toelaten van de indexatie is geweest, behoeft men niet te vrezen wanneer men zich beperkt tot een gedeeltelijke indexatie en deze onder bepaalde voorwaarden invoert. Bij dit laatste moet men enerzijds denken aan zaken als een gunstig moment van uitgifte, het voeren van een wijs prijs- en loonbeleid en een conjunctuur-stabiliserend beleid, en anderzijds aan punten als het maken van beperkingen

op de uitgiftevoorwaarden zoals ten aanzien van de verhandelbaarheid, de rentevoet, de keuze van indexcijfer, de kwalificatie van de inschrijvers en het bedrag. Dergelijke beperkingen zijn ethisch gezien stellig te verdedigen, want het gaat juist om het recht doen aan hen die zelf niet in staat zijn de onredelijke gevolgen van het nominalisme te ontgaan.

Men kan dus niet stellen dat er overwegende economische bezwaren bestaan tegen een bepaalde vorm van indexatie. Dit is trouwens kennelijk evenmin het geval met de bestaande vormen van indexatie die toegepast worden op grootheden als sommige detailhandels-prijzen, AOW-uitkeringen, minimumlonen, huren enz. Men kan daarom tenslotte de vraag stellen of een dergelijke oplossing van het vraagstuk van geldontwaarding en geldschulden politiek gezien een acceptabele zaak is.

Politiek spreekt laatste woord

De belangrijkste conclusies uit de voorgaande paragrafen waren: (a) de combinatie van nominalisme en veranderingen in de waarde van het geld roepen onrechtvaardige gevolgen in het leven, (b) de overheid dient op dit punt een standpunt in te nemen en zij doet dit tot op dit moment op een weinig acceptabele wijze, en (c) een bepaalde vorm van indexatie is economisch gezien niet onverantwoordelijk. Een verandering van het regeringsstandpunt komt natuurlijk niet uit de lucht vallen en het is daarom belangrijk wat de politieke partijen en de overige politiek-invloedrijke groeperingen tot hun standpunt maken. Tot nu toe leest men over dit probleem niet veel meer dan uitlatingen in de geest van „de inflatie moet bestreden worden”, of „een gezonde monetaire politiek als basis voor waardevast geld en voor een doeltreffende conjunctuurpolitiek”.²⁾ Men kan dit gebrek aan belangstelling wellicht verklaren uit factoren als: (1) men ziet geen oplossing, (2) men acht het geen belangrijk probleem, (3) er staat geen pressiegroep achter, en (4) men ziet het probleem niet in. Het gestelde in de eerstvolgende alinea is dan ook nogal speculatief van aard.

De politieke visie van de liberaal op dit probleem zal zich denkkelijk baseren op de contractvrijheid van de partners. Dit betekent een steun voor het standpunt, dat de marktpartijen de vrijheid moeten hebben om indexclausules in hun contracten op te nemen. Hij zal een voorstander zijn van de beschouwing, dat de bestaande rechtsregels van aanvullend i.p.v. regelend karakter zijn. Overigens zal hij geen tegenstander zijn van sociale minimumregelingen voor hen die door de conomische gan van zaken tussen de wielen dreigen te geraken. Het standpunt van de socialist legt waarschijnlijk het zwaartepunt op de sociale verhoudingen en zal niet zoveel sympathie hebben voor de belegger of de crediteur in het algemeen. Zijn voorkeur zal dan

Dit artikel is, samen met het vorige week geplaatste eerste deel, oorspronkelijk een uitwerking van een opdracht van de, vorig seizoen, door de A.R.-partij gehouden kadercursus. De cursusleiding vroeg de redactie of het stuk, nadat het door de schrijver zou zijn bewerkt, in Nederlandse Gedachten kon worden opgenomen. De redactie was van mening dat de bijdrage van dr. A. J. Vermaat zeker interessant zou zijn voor ons blad.

ook uitgaan naar een goede AOW-regeling of nog liever een algemeen Staatspensioen. Het is niet onmogelijk dat de pragmatist de huidige gang van zaken nog niet zo alarmerend vindt. Verder zal hij enig wantrouwen koesteren tegen een grondige wijziging van de economische spelregels en een voorstander zijn van een degelijke pensioenregeling. Nogmaals, dit is allemaal wat speculatief van aard, maar het dient slechts als een sfeer-tekening waarbinnen de christen-politicus zijn standpunt heeft te bepalen.

Rechtvaardig evenwicht

Hoe zal dit laatste in zijn werk gaan? In het voorgaande zijn reeds een aantal elementen naar voren gekomen. Zo dient men zich een duidelijk beeld te vormen van de aard van het probleem en de bij dit vraagstuk betrokken belangen. Belangrijke momenten zijn voorts gelegen in de vraag of de bestaande toestand, waarin het risico van de binnenlandse geldwaarde zo eenzijdig wordt gedragen, rechtvaardig genoemd kan worden en in de vraag wie er verantwoordelijkheid draagt voor de veranderingen in de geldwaarde. Deze overwegingen leiden m.i. in de richting van een actie van de overheid, zodat door middel van een economisch gezien acceptabele vorm van beperkte indexatie een meer rechtvaardig evenwicht wordt gebracht in de bestaande verhoudingen, waarbij speciale aandacht besteed moet worden aan hen die het meest te lijden hebben van de invloed van het nominalisme onder inflatie. Men kan daarbij overwegen, dat de „liberale” oplossing gezien de huidige machtsverhoudingen op de vermogensmarkt nauwelijks effect zou hebben en dus weinig met rechtvaardigheid te maken heeft. Zouden die machtsverhoudingen juist omgekeerd komen te liggen, dan zou de algemene indexatie optreden, die op economische gronden vermeden moet worden.

Dit accentueert nogmaals het feit, dat men een rechtvaardig evenwicht moet creëren tussen de belangen van crediteuren en debiteuren. De „socialistische” oplossing doet evenzeer aan sommige groepen tekort om strikt rechtvaardig te kunnen heten. Mocht een oplossing in de zin van zo'n beperkte indexatie politiek niet haalbaar zijn, en evenmin een vervangende oplossing zoals het geven van fiscale tegemoetkomingen aan de benadeelden (eventueel gepaard gaande met iets als een vermogensaanwasbelasting), dan werpen men zich met alle energie en ijver op het totstandbrengen van een bevredigende pensioenregeling. Op dit punt leze men de eerder verschenen artikelen van Prof. Van Doorn nog maar eens na!³⁾ Dr. A. J. Vermaat

- 1) Een gedetailleerde uiteenzetting van deze problematiek kan men vinden in A. J. Vermaat: „Inflatie en indexatie”, Maandschrift Economie, juli 1968.
- 2) De laatste aanhaling is ontleend aan het Program van Actie van de A.R. Partij voor de jaren 1967-1971.
- 3) A. van Doorn: N.G. 17 en 24 aug. 1968.

MONETAIRE CRISIS

VERTROUWEN SPEELT GROTE ROL

Hoe komt er toch — vaak plotseling — een crisis als die van het verleden weekend.

Meestal is de oorzaak te vinden in het feit dat de uitgaven van een land betrekking hebbende op de invoer van goederen (uit het buitenland) gedurende een langere tijd veel groter zijn dan de inkomsten van dat land uit de export en aan het buitenland verleende diensten. Er ontstaat dan een betalingsbalans die negatief is.

Het gevolg daarvan is dat dit land meer geld moet betalen aan het buitenland dan er inkomt.

Uiteraard moeten deze betalingen over en weer in die geldeenheid gebeuren waarin men vertrouwen stelt.

Als een land — zoals Frankrijk — met een slechte betalingsbalans — veel geld aan het buitenland moet overmaken, komt er „de klad” in de munt dat land. Net als overal: veel aanbod en weinig vraag doet de waarde dalen — de werkelijke koers daalt.

Dan komt de volgende etappe. Bezitters van een dergelijke munt proberen hun geld om te zetten in meer betrouwbare geldsoorten (goud, dollars en in dit geval marken).

De banken doen dat. Maar willen daarmee ook niet blijven zitten. Zij vragen van dat land (tegen aanbod van hun geldsoort) daarvoor waardevolle geldsoorten terug — uiteraard tegen de internationale vastgestelde „vaste” wisselkoersen.

Zo verliest dat land zijn bezit aan waardevolle geldsoorten en goud, waardoor het „bestaan” van dat land in gevaar komt, met alle nadelige gevolgen ook voor de overige landen!

Vandaar de noodzaak van de hulp van de z.g.n. rijke landen.

Maar reële hulp bijv. door credietverlening kan alleen worden geboden als voldoende vaststaat, dat de gelden uit deze credieten verleend weer worden terugbetaald.

Die zekerheid is er dan meestal op basis van de belofte van de regering van dat land zijn eventuele overheidsuitgaven straf te verminderen. Maar ook maatregelen zal treffen die tot doel hebben, dat de burgerij van dat land voortaan over minder geld gaat beschikken. Immers: een teveel aan geld wakkert de invoer weer aan!

Vertrouwen speelt in de monetaire zaken een belangrijke rol.

Donderdag 28 november j.l. had Henk Weststrate een radio-vraaggesprek met dr. N. G. Geelkerken, lid van de A.R. Tweede Kamerfractie. Hieronder volgt een vraag en antwoord uit dit vraaggesprek. De complete tekst is verkrijgbaar op het A.R. Partijbureau, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

Vraag: Mijnheer Geelkerken, de meerderheid van de Tweede Kamer, waaronder de anti-revolutionaire fractie, heeft de regeringsvoorstellen om de defensie-uitgaven met 225 miljoen gulden te verhogen goedgekeurd. Is die goedkeuring, met name van de kant van de anti-revolutionaire fractie, niet te kritiekloos gegeven?

Dr. Geelkerken: Kritiekloos? Wanneer u eens de moeite zou nemen om de verslagen van de kamerdebatten door te lezen, dan zou u wel zien dat daar een geweldige kritiek op is geweest van anti-revolutionaire kant. Speciaal op het feit dat de Navo naar onze mening geen behoorlijke politiek voert om de vrede naderbij te brengen. Onze fractie ziet de crisis in de Oost-West verhouding, ook de tegen-

PARTIJ IN DE ETHER

woordige, als symptoom als gevolg van de vele niet opgeloste problemen die er in Europa zijn. En ik denk hierbij met name aan het Duitse vraagstuk. De Navo doktert nu wel aan deze symptomen maar die zullen dacht ik telkens opnieuw opdruken zolang men de kwaal zelf niet geneest. Wil men werkelijk de vrede naderbij brengen dan zal men er niet aan ontkomen om de fundamentele problemen tot een oplossing te brengen en die allereerst te gaan bespreken. Dit alles bereikt men niet met militaire middelen. De Navo zal de nodige politieke initiatieven moeten nemen. Bijvoorbeeld via de ontwapeningscommissie in Ge-

nève, via een speciaal te stichten overlegorgaan en uiteindelijk via een veiligheids- of vredesconferentie. Langs die weg zullen Oost en West met elkaar tot een gesprek dienen te komen. En het slotcommuniqué van de Navo-ministerraad, die te Brussel werd gehouden, zwijgt hierover ten enen male. Dat was onze grote kritiek, dat er dus geen behoorlijke politiek op het ogenblik aanwezig is waardoor men de vrede naderbij kan brengen. En het is nog veel erger, dat slotcommuniqué schettert over niet erkennen van de D.D.R. en onderstreept nogeens dat men tegen de verdeling van Duitsland is. Allemaal kreten die al jaar en dag gehoord zijn. Maar met geen woord wordt er bijvoorbeeld gerept over de Oder-Neise grens en door dit alles wordt dacht ik het klimaat waarin men de grote vraagstukken toch zal moeten bespreken en oplossen hartgrondig bedorven. Dat is onze kritiek. We blijven zitten in Europa met een haard van onrust die telkens en telkens weer tot nieuwe conflicten aanleiding zal geven.

HANS DE BOER IN ARJOS-RAAD

INRUILEN DOE JE VOOR WAT BETERS

„Niet één grote christelijke partij is ons streven. Niet meer macht en grotere invloed wenkt ons. Ons wenkt een partij die er voor stáát, wat zij wil. Dat is het enige wat de doorslag mag geven, ook bij samenwerkingsvormen met K.V.P. en C.H.U.. Inruilen doe je voor wat beters, althans niet voor minder”. Zo luidde één van de citaten, waarmee Arjos-voorzitter Hans de Boer verantwoording aflegde van het door het hoofdbestuur gevoerde beleid in de afgelopen maanden, waaronder ook de vierde „Witte Hei”-conferentie viel.

Daarvoor gaf hij, vanaf vorig jaar, een overzicht van de door Arjos gedane uitspraken.

Daaruit trok hij de volgende conclusie:

„Ik dacht te kunnen wijzen op een consequent beleid van DB, HB, Arjos-raad en redactie. Vanaf het eerste moment dat de samenwerking tussen de drie op gang kwam hebben wij, als jongeren die in de ARP voorop willen lopen, dat werk kritisch begeleid, en niet met hoeraverhalen. Grote waarde hebben wij gehecht en hechten wij nog aan het uitgangspunt, en vele malen hebben wij onze voorliefde voor een vooruitstrevend program laten blijken. Niet minder duidelijk hebben jongerenorganisatie en partij steeds beklemd dat de beoordeling en het werk van de „18” ook alles te maken had met garanties, inzake de uitvoering. Waarderende woorden over de „18” zijn niet uitgebleven. Eenzijdigheid was er niet bij”.

Veel aandacht besteedde Hans de Boer aan de 4e „Witte Hei” conferentie. Er was overeenstemming over uitgangspunt en program tussen de 3 jongerenorganisaties alhoewel de relatie uitgangspunt — politieke verwoording in een program toch wel verschil van gevoelen opleverde. „Er zijn KVP'ers die de vrijheid wensen niet-christenen die tot eenzelfde program komen, in volle rechten toe te laten. Wij verzetten ons daartegen. Wij blijven ons dan de vraag stellen, waarin wij dan nog christelijke partij zijn en niet direct naar een niet-christelijke partij overstappen.

En het mag dan ook niet verwonderen dat men ook tegen program en gezindheid op een andere wijze kan aankijken. Wij houden vol dat men vanuit het spanningsveld van het evangelie van Jezus Christus, dat zich aandient als een kracht tot behoud, ook voor deze wereld, tot een vernieuwende opstelling komt.

Geloof - politiek

Er blijft bij ons zorg over de aangegeven relatie geloof — politiek bij het beschouwen van de KVP. Maar: „Wij zijn bij onze opstelling in Epe uitgegaan van het „ja” van de officiële KVP en KVPJG tegen hoofdstuk 1 van de „18”.

Sprekend over organisatorische bindingen, die zowel CHJO als KVPJG op deze conferentie hadden voorgesteld: „het samendoen geeft ook aan alsof er reeds op alle fronten overeenstemming is, het grijpt heen over onze consequente opstelling t.o.v. de 18”. Men mag van een organisatie, die zelf op het afgeopen Partij Convent voorstelde dat de ARP geen enkele organisatorische binding aan zal gaan voordat het Partij Convent erin gekend was, en waarvan dr. Veerman zei dat dit vanzelfsprekend was, niet verwachten dat zij daaraan ontrouw wordt. Trouwens, zo vervolgde de Arjos-voorzitter de „18” zijn bezig elkaar voor de verkiezingen te vinden.

Het is onjuist daaraan nu direct organisatorische conclusies te verbinden: „Aan de opheffing van de ARP hebben wij geen behoefte”.

Uitvoering ging hij in op het geschilpunt van de 4e „Witte Hei” conferentie: het punt van de uitvoering. De CHJO negeert dit punt in haar laatste schrijven aan 't hoofdbestuur. Ook de CHU spreekt

H. A. de Boer

in haar resolutie over dit punt van dec. 1967 niet, terwijl de KVP er in die maand ook niet uitkwam en alles delegeerde aan een commissie. De Arjos, maar ook de ARP, hebben echter grote

waarde aan de uitvoering gehecht. De Arjos vond dat de jongerenorganisatie best, wat de uitvoering betreft, voorop kon lopen en nu al vast een richting aan kon geven. „Nu reeds zeggen de drie organisaties dat het om structurele vernieuwingen gaat, dat de stukken van de „18” nog uitgediept moeten worden, waardoor die vernieuwingen alleen nog maar duidelijker worden. Een meerderheidspositie bezitten de drie christelijke partijen niet. Worden structurele vernieuwingen met liberalen doorgevoerd? Nee, zo vonden de drie jongerenorganisaties. Waarom zou dan niet op dit moment een met name genoemde richting (P.v.d.A., D'66 en P.P.R.) worden genoemd?” aldus de Boer.

Richting

Sommige mensen suggereren alsof wij ons nu met huid en haar aan P.v.d.A., P.P.R. en D'66 hebben verkocht, zonder enige restrictie. „Ziet men ons werkelijk voor zo onnozel aan? Steeds is beklemd dat het om het aangeven van een richting gaat. Natuurlijk zullen samenwerkingsvormen mede afhangen van de vraag: hoe zien de partners eruit, wat voor gezicht tonen ze, welk program.” Tegen het bezwaar van het aantasten van de eigen identiteit:

„Voelt men die niet aangetast wanneer men samen met vele anderen na verkiezingen in een regering stapt? Tussen liberale en christelijk-historische fracties slaagt de ARP er uitstekend in een eigen identiteit te bewaren.”

Wij zijn en blijven bereid tot een gesprek, met CHJO en KVPJG. Wij zijn echter niet bereid tot verdergaande vormen van samenwerking op organisatorisch gebied. De „18” wil de Arjos zelfstandig begeleiden. „En voor het overige blijft onze lijn duidelijk: uitgangspunt, program en uitvoering.”

Tenslotte enkele afsluitende opmerkingen: „Wij voor ons achten inspiratie uit het herscheppende woord van God onmisbaar voor de doorwerking van onze idealen. Dat vinden christenen, die voor niet-christelijke partijen kozen, ook. Mensen die vanuit het christelijk geloof handelen komen niet altijd tot dezelfde visie. De SGP heeft hetzelfde uitgangspunt als de ARP. Maar ze verschillen zoals dag en nacht verschillen. Alleen het beginsel is geen heilige koe. Een beginselpartij is als een fruitboom. Kommen de vruchten van het program niet dan beantwoordt de boom niet aan zijn functie.”

De Boer vervolgde: „Ik zeg dit omdat vele menen dat zij die hetzelfde uitgangspunt hebben ook vanzelfsprekend tot één beleid komen en politiek bijeen horen. Als dat waar is, dan hebben de 18 een grove fout gemaakt. Waarom nemen dan christenen uit de VVD en de P.v.d.A. niet officieel aan het gesprek deel; als een nieuwe opstelling van christenen in de politiek? In de ARP zegt men dat goede beginselen pas waardevol voor God en mensen zijn als zij worden gevolgd door een goede praktijk. Wij begeren een vlammeende politiek, die een nieuw doel aangeeft, die ons terugranselt als wij weer in egoïsme terugvallen.

Gezindheid

Het gaat ook om welke gezindheid, om onbevangenheid. Een ideaal is pas goed als het doorwerkt in daden. En gaat dat met mensen van D'66 b.v. beter dan met katholieken uit de KVP, ligt er dan een verbod om ons program waar te maken? In de politiek gaat het om woorden en daden. Daarom is het punt van de uitvoering zo belangrijk” zo eindigde Hans de Boer. Een minutenlang dierend applaus viel hem van de zijde van de raadsleden ten deel.

KORTE NOTITIES VAN ARJOS- VERGA- DERING

EEN stampvolle zaal. Niet alleen de officiële raadsleden waren er, maar ook veel belangstellende Arjos-leden. Het was overigens de eerste keer dat de Arjosraad in haar officiële gedaante bijeen kwam. Algemeen gekozen door haar provinciale leden. Een kapotte geluidsinstallatie en rumoerige dagjesmensen van de gereformeerde reisvereniging, die elders in het gebouw bijeen kwam, verhinderde niet dat er pittig werd gediscussieerd.

De raad had aan het begin van de vergadering nog enkele huishoudelijke zaken af te doen. Een reglement voor de vergaderingen werd vastgesteld, waarbij het concept van het hoofdbestuur slechts op een punt belangrijk werd gewijzigd. De stemming voor een voorzitter moet niet schriftelijk vooraf geschieden, maar staande ter vergadering met mogelijkheid tot discussie vooraf. De Zuidhollandse raadsleden boekten dit succesje, waarschijnlijk nog met de Amerikaanse verkiezingen in 't hoofd.

De raad koos Tineke Ladders, lid van het dagelijks bestuur, tot haar presidente. Voor drie jaar. Zij versloeg haar tegenkandidaat Rien Weststrate, als kandidaat van Zuid-Holland met de stemverhouding 33—25. Maar de gekozen presidente moest vanwege een griep haar eerste vergadering missen, waarna de raad Jan van Houwelingen verzocht de voorzittershamer te hanteren, wat hem overigens uitstekend afging. Thijs Hoekstra uit Groningen werd als plaatsvervangend voorzitter aangewezen.

De discussie over de rede van De Boer (verantwoording voor het politieke beleid dat het hoofdbestuur

voert) begon 's middags, niet nadat de lunchpauze al was gebruikt om elkaars standpunten te leren kennen.

Ter discussie stonden tevens een tweetal moties. Een ingediend door de fractie van Noord-Holland, die het vertrouwen vroeg voor het door het hoofdbestuur gevoerde beleid op de 4e „Witte Hei”-conferentie en een motie van enkele Zuidhollandse raadsleden die contacten vroeg en ook verdere samenwerking met de F.J.G. in de P.v.d.A. Deze laatste motie verdedigd door Dick van Vliet werd later ingetrokken toen de Boer verklaarde dat wanneer er een uitnodiging voor een gesprek kwam van de zijde van de FJG daar positief op

enkele toelichtende woorden duidelijk liet merken dat het hier een ingewikkelde problematiek betrof, vond de voorzitter het onverstandig deze resolutie „even” af te doen. De behandeling werd verschoven naar een volgende raadsvergadering.

Louw de Graaf heeft een hele middag moeten wachten om aan het woord te komen. Hij heeft zich overigens niet verveld. Want de Arjosraadsvergadering was er boeiend genoeg voor. Men heeft tenslotte met mondig jongeren te doen.

DOOR ARJOS-RAAD AANVAARDE MOTIES

INGEDIEND DOOR ENKELE GRONINGSE RAADSLEDEN

De Arjos-raad in vergadering bijeen d.d. 23 november 1968 te Zwolle, in overweging nemende dat het machtsdenken in de verhouding van het westen t.o.v. het oostblok leidt tot opvoering van de bewapening en in uiterste consequentie tot een catastrofale ontwikkeling; dat derhalve met kracht dient te worden gestreefd naar ontspanning tussen Oost en West, dat de Navo in die zin dient te worden herzien; nl. dat zij wordt gebruikt als ontspanningsinstrument; dat gezien een publikatie van het Institute for Strategic Studies, de kwestie Tsjecho-Slowakije niet heeft geleid tot ernstige dreiging voor het westen; dat een verheffing van de koude oorlog dient te worden voorkomen; spreekt uit: dat zij een offer à 225 miljoen gulden voor versterking van de Navo, van het Nederlandse volk gevraagd, niet noodzakelijk en derhalve onjuist acht; dat zij de houding van met name de A.R. fractie in deze kwestie betreurt; en gaat over tot de orde van de dag.

INGEDIEND DOOR ENKELE ZUID-HOLLANDSE RAADSLEDEN

De Arjos-raad in haar officiële vergadering van 23 november 1968 te Zwolle bijeen dringt er op aan, dat inzake de kwestie zelfbeschikking West-Irian de volksstemming onder toezicht van de V.N. zal plaatsvinden en dat de ARP er bij de regering op aandringt dat, zo er de zelfbeschikking uit voortkomt, deze door de V.N. zal worden gewaarborgd.

INGEDIEND DOOR ENKELE NOORD-HOLLANDSE RAADSLEDEN

De Arjos-raad in vergadering bijeen op 23 november 1968 in de Buitensociëteit te Zwolle, stelt vast dat het hoofdbestuur op de 4e „Witte Hei”-conferentie juist heeft gehandeld en spreekt haar vertrouwen uit dat in deze geest verder gehandeld zal worden.

Mevrouw P. C. Ladders-Elfferich
Presidente Arjos-raad

zou worden gereageerd.

De motie van Noordholland haalde het met een zeer grote meerderheid. Dit gebeurde ook met een door Groningse raadsleden ingediende motie over de Navo-bijdrage en een motie over de volksstemming in West-Irian.

Een resolutie die vroeg dat bij samenwerking van partijen primair het uitgangspunt bepalend is, werd met grote meerderheid verworpen. Na de discussies en stemming over de moties en resoluties kwam pas het eigenlijke onderwerp van deze middag ter sprake: de inkomens- en vermogensverdeling. Daarvoor had het hoofdbestuur een resolutie ingediend. Maar toen Louw de Graaf na

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

UITBREIDING EIGEN GEMEENTELIJK BELASTINGGEBIED ALLEEN DAN ALS FINANCIELE VERHOUDINGSREGELING WORDT VERBETERD

Alleen wanneer er bij de behandeling van het wetsontwerp „uitbreiding eigen gemeentelijk belastinggebied” duidelijke en belangrijke verbeteringen in de huidige financiële verhoudingsregeling worden toegezegd, zou het wetsontwerp, mits aan een aantal bezwaren tegemoet gekomen werd, acceptabel zijn. Zijn zulke verbeteringen op korte termijn niet te verwachten, dan kan men bovenbedoeld wetsontwerp maar beter verworpen. Dit was zo ongeveer de conclusie waartoe de rayonvergadering van a.r. gemeente- en provinciebestuurders zaterdag jl. te Amersfoort kwam.

Het Tweede Kamerlid de heer G. A. Kieft had eerst een duidelijke uiteenzetting gegeven van de huidige financiële verhoudingsregeling en de betekenis geschetst van de voorgestelde uitbreiding van het eigen gemeentelijk belastinggebied. In de geanimeerde discussie waar heel wat raadsleden en wethouders aan deel namen kwam duidelijk naar voren dat het wetsvoorstel alleen zin zou hebben indien een redelijk gemeentelijk voorzieningsniveau uit de gemeentefondsuitkering en uit de doeluitkeringen gegarandeerd zou zijn. Zou dat niet het geval zijn, dan zou het eigen belastinggebied alleen dienen als compensatie van de te lage gemeentefondsuitkeringen en doeluitkeringen. Daaraan had men allermindst behoefte, temeer daar nog geen enkel inzicht bestond t.a.v. de perceptiekosten van de nieuwe belasting op onroerend goed.

Een ander bezwaar dat men tegen de nieuwe belastingheffing had was dat de heffingsgrondslag niet duidelijk was omschreven. Als de ene gemeente de belasting op onroerend goed gaat heffen op basis van de belastbare opbrengst, een ander op basis van de huurwaarde op de oppervlakte of inhoud dan krijgt men tussen de gemeenten grote ongelijkheid. Op die wijze zou het industrialisatiebeleid bijvoorbeeld doorkruist kunnen worden.

Een derde bezwaar was dat indien men aan de geraamde opbrengst wil komen de belasting op onroerend goed grotendeels op de gebruikers zal komen te drukken. Men voelde hier weinig of niets voor daar deze belasting toch al in geen enkel opzicht rekening houdt met de sociale status van de belastingbetaler. Inkomens of gezinsgrootte spelen hier geen enkele rol. Daartegenover is wel een beperking opgenomen ten aanzien van de hoogte van de belasting voor eigenaren.

Natuurlijk waren er nog meer bezwaren maar het bovenstaande maakt wel duidelijk dat de a.r. raadsleden weinig sympathie voor de voorstellen van de regering hebben.

Dat het er met de gemeentelijke financiën allermindst rooskleurig voorstaat mag blijken uit het feit dat van 717 gemeenten die inlichtingen gaven over de rekening 1966 er maar liefst 309 een tekort hadden. Van de dit jaar ingediende gemeentebegrotingen vertoonde ruim een kwart een tekort. Zijn de gemeenten dan zo royaal zoals sommigen graag vertellen? Zeker niet! De oorzaak zit hem in de te lage uitkeringen van het rijk. De kosten van het onderwijs bijvoorbeeld worden door het rijk vergoed via een doeluitkering. Dat betekent dat het geld voor het onderwijs gebruikt moet worden. Maar het is steeds te weinig. De gemeentebesturen moeten steeds niet onbelangrijke sommen bijpassen. Wil men toch een sluitende begroting dan gaat dat ten koste van andere dingen als straten en pleinen, subsidies voor jeugdwerk, aanleg en onderhoud van sportterreinen en plantsoenen, volksgezondheid, enz. Wanneer het rijk inderdaad de onderwijsuitgaven geheel zou betalen zoals altijd de bedoeling is geweest, dan zou in drie kwart van de gemeenten die nu met een begrotingstekort worstelen dat tekort verdwijnen.

Het was vorige week in Amersfoort heel duidelijk, als de financiële verhoudingsregeling niet zeer duidelijk verbeterd wordt dan kan de regering de uitbreiding van het eigen gemeentelijk belastinggebied zoals thans voorgesteld wat ons betreft houden. Dan hebben we geen belangstelling.

We wachten dus af wat er straks bij de behandeling in de Tweede Kamer aan directe toezeggingen uit de bus komt.

DER VADEREN HET BEELD

HULDE AAN KONING ALBERT

In 1914 eisten de Duitsers de doortocht door België, hoewel zij de neutraliteit van België mede hadden gewaarborgd. De Rijkskanselier erkende, dat het tegen de tractaten was, maar „Not kennt kein Gebot”. De Maastrichtse voet gelopen, de stelling Antwerpen aan de Schelde werd genomen, maar „onze sterkste rivier heeft de naam van Yser”. De Belgen hielden stand achter hun sterkste rivier, met de nodige inundaties, en daar bleef een deel, een klein deel van Vlaanderen buiten het door de Duitsers bezette gebied. En daar hielden de Belgen stand in de „grachten”, de loopgraven. In die strijd van meer dan vier jaren zijn zij sterk gesteund door Koning Albert en Koningin Elizabeth. Die gaven het voorbeeld van onbuigzaamheid en waren één van ziel met hun soldaten.

Ook in Nederland werd dit Belgische koningspaar zeer bewonderd. En toen de Belgische Koning zijn intocht zou houden in het bevrijde Brussel, werd in Nederland een comité van hulde gevormd. Verschillende vooraanstaande Nederlanders hadden daarin zitting. Zij wilden namens het Nederlandse volk uiting geven aan hun bewondering voor het Belgische koningspaar.

In dat huldigingscomité had ook zitting mr. J. E. W. Duys, een vooraanstaand lid uit de S.D.A.P., wethouder van Zaandam en lid van de Tweede Kamer. Maar enkele dagen later bedankte hij weer.

Onder druk van zijn partij. Want die huldiging mocht niet voor een socialist, want Koning Albert was een koning, en de socialisten zijn principieel republikein.

Dat was nog geen maand nadat Troelstra het voornemen te kennen had gegeven, een socialistische raad van arbeiders en soldaten te vormen, die de macht in Nederland zou overnemen.

OUDE EN NIEUWE CITATEN

WAARHEID EN FANTASIE

Onder bovenstaande titel schreef mevr. Jeanne van Schaik-Willing in „De Groene” o.a.:

„De waarheid is een van de gewichtigste steunpunten van de Zedenleer. Zonder waarheid als norm en als doelwit om naar te streven is de samenleving onhanterbaar. Niet dat het axioma van de waarheid bewijsbaar is. Ook wordt het ideaal van de waarheid zelden verwezenlijkt. De eis in de rechtszaal opgelegd, de waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen is in feite een uitnodiging tot leugen. Want wie weet wat de waarheid is! Het intrigerende is dat belangrijke mensen dikwijls de waarheid verdrongen hebben door het spel der fantasie. Ik heb in mijn leven talloze mannen en vrouwen van uitnemende reputatie gekend die de waarheid vergaten voor dit spel.”

In de politieke wereld lopen waarheidslievende fantasien rond. Kent u ze?

BIOLOGIE-ONDERWIJS

Het dagblad „Trouw” maakte melding van de activiteiten van Karl Heinz Gruttke onder de titel „Duitsers geeft „levend” biologie-onderwijs”. Gruttke doet o.a. zo:

„Kijk, hier heb ik een ransuil. Hij kan zijn nek 320 graden draaien. Waarom kan hij dat? Omdat hij niet met zijn ogen kan draaien. Het is de wensdroom van vele dames in de auto hun hoofd ook zover naar achteren te kunnen draaien.”

Zouden zijn leerlingen het snappen?

PERSOONSVORMING

Minister Veringa zei enige tijd geleden bij de ingebruikneming van het nieuwe gebouw van de levensschool te Venray over het vormingswerk o.a.:

„Ik denk daarbij met name aan de grotere aandacht, die de algemene vorming en mede daardoor ook de persoonsvorming krijgt of gaat krijgen bij verschillende takken van onderwijs.”

Binnen het volledig schoolonderwijs neemt de aandacht voor de persoonsvorming toe. De noodzaak hiertoe wordt nog eens extra onderstreept door de technologische ontwikkelingen die op gang zijn en die verstrekkende consequenties kunnen en zullen hebben voor de mens in zijn arbeidssituatie en daar buiten.”

De technologische ontwikkeling vraagt nu de grootst mogelijke aandacht voor de persoonlijkheidsvorming.

LIBERAAL

Elseviers Weekblad publiceerde onlangs een vraaggesprek met mr. E. H. Toxopeus. Over het gebruik van het woord liberaal merkte hij o.a. op:

„Bij de VVD zag men, dat men hoe langer hoe meer het woord liberaal op deze partij ging betrekken. In 1965 hebben wij in ons beginselprogramma dan ook het woord liberaal weer opgenomen. Voor mij is er nog geen enkel ander politiek vervangings-thema, waarbij ik mij prettig zou voelen. Ik zie dat ook niet gebeuren.”

Het hoeft ook niet, want het laat aan duidelijkheid niets te wensen over.

POLITICI

De Franse filosoof Jean-François Revel over de informatie binnen de politieke structuren:

„Dat is wat ik het archaische van de politiek heb

genoemd, het is het instituut waarin het informatie-niveau het laagst is; anders gezegd er is geen domein ter wereld, waarin zulke belangrijke beslissingen worden genomen op grond van zo weinig kennis. Van de werkelijke proporties wat dit betreft maakt niemand zich een voorstelling meer; de beslissingen van secundaire politici nu zijn vaak verder strekkend dan vroeger die van potentaten bekleed met absolute macht.”

En verder:

„Nogmaals, de mensen maken zich letterlijk geen voorstelling van de middelmatigheid en beperktheid van de figuren die in de politiek naar de top stijgen; er is wat dat betreft, in een wereld die in alle opzichten radicaal is veranderd, geen enkele verandering gekomen in de factoren die een politieke carrière bepalen; intimidaties, kleine intriges, handigheid en toeval spelen dezelfde rol als honderd of tweehonderd jaar geleden, maar de consequenties zijn miljoenvoudig. Mensen zonder enige werkelijke kwalificaties en competenties, met denkbeelden en doelstellingen zo geborneerd dat je het niet zou geloven als je ze zou ontmoeten, dat zijn de mensen die het lot van de wereld bepalen — dat was het wat ik tot uitdrukking probeerde te brengen met het beeld van de dronken koetsier, die met zweep en sporen plaatsneemt in de stuurstoel van een supersonisch vliegtuig.”

Van veel ellende zijn wij af, wanneer gebruik wordt gemaakt van computers. Alleen: hoe stel je mathematische modellen op, welke politieke vraagstukken vertegenwoordigen?

DOORSTROMING

In de rubriek „Politiek bekeken” van het Friesch Dagblad schreef S. F.(aber?) o.a.:

„Om met een paar modekreten te besluiten: er is toch wel fundamenteel iets fout in onze maatschappijstructuur als er wel een doorstroming is van partijvoorzitters, maar dat de goeie burger niet kan doorstromen van een goedkope woningwetwoning naar een duurdere woning. Dat is een schrille tegenstelling. Ook de liberalen zal dit moeten aanspreken.”

Vooraf omdat de VVD in advertenties van zichzelf zegt, dat zij geen stilstaand water is.

★ ★ ★ Nasmaak en voorproef

Als het partijcongres van de P.v.d.A. er mee akkoord gaat wordt dr. Vondeling partijvoorzitter. Men weet nu waar men met hem aan toe is — getuige zijn boek: Nasmaak en voorproef.

Wij hebben dit boek met bijzondere belangstelling gelezen. Schokkende uitspraken zijn er echter niet in te vinden naar het ons voorkomt.

Interessant zijn de mededelingen over het ontstaan en de val van een kabinet, waarin hij zelf de belangrijke positie innam van minister van financiën. In dat verband is het jammer dat hij niet wat meer opening van zaken geeft met betrekking tot zijn eigen beleid; met name inzake zijn dekkingsplannen voor de verhoogde uitgaven.

Meer dan één, tot nu toe geheim stuk wordt wel aan de openbaarheid prijs gegeven. Wij zouden graag eens willen lezen hoe de oorspronkelijke dekkingsplannen zijn geweest en waarom tenslotte de keus is gevallen op de dekkingsplannen die de begroting 1967 hebben begeleid.

Zoets kan erg instructief blijken te zijn.

DE FINANCIËLE VERHOUDING TUSSEN RIJK EN (GROTE) GEMEENTEN

OVERIGE UITGAVEN

DE titel zou doen vermoeden dat het hier om minder belangrijke gemeentelijke werkzaamheden gaat; het tegendeel is het geval. Het betreft hier namelijk in hoofdzaak uitgaven ter verbetering en instandhouding van de infrastructuur binnen de gemeente (aanleg van wegen, industrieterreinen, sportvelden etc.) en voor de woningbouw

Als criterium voor de uitkeringen uit het gemeentefonds wordt ook voor deze sector het inwonertal gehanteerd. Met Amsterdam als voorbeeld wil ik hier een aantal hoofdbezwaren noemen waaruit blijkt dat uitkeringen op grond van dit criterium geen recht doet aan de specifieke uitgaven van in dit geval de gemeentelijke overheid van Amsterdam. 1. In de laatste decennia blijkt steeds duidelijker dat bepaalde gemeenten fungeren als werkcetra voor een groot gebied, terwijl daaromheen gegroepeerd gemeenten ontstaan die een sterke woonfunctie hebben. De uitgaven van een gemeente om de woonfunctie te versterken worden gezien het gehanteerde criterium wel gehonoreerd in de financiële verhoudingswet, echter niet de activiteiten van een gemeente om als economisch centrum te fungeren. Gemeenten die bijzonder gedupeerd worden door deze regeling zijn o.a. Amsterdam en Rotterdam. Beide gemeenten vervullen economische functies die verder reiken dan de betrokken gemeentegrens en in feite van nationaal belang zijn. Op de Rotterdamse begroting zullen onevenredig zwaar de uitgaven voor de verdere ontwikkeling en instandhouding van het havengebied drukken, terwijl op de Amsterdamse begroting een gedeelte van de kosten voor de havenmond bij IJmuiden, het Noordzeekanaal, het Amsterdam-Rijnkanaal en de luchthaven Schiphol drukken. De hiervoor genoemde projecten kunnen moeilijk beschouwd worden als typische belangprojecten voor één gemeente; ze hebben een duidelijke nationale betekenis.

Recreatief centrum

2. In het verlengde van het voorgaande ligt ook dat de grote uitgaven die de Amsterdamse overheid zich moet getroosten om de gemeente als recreatief centrum te doen fungeren. Te denken valt hier in de eerste plaats aan het in stand houden van de historische binnenstad, dat ook niet alleen een zuiver plaatselijke zaak betreft. Immers van het feit dat Amsterdam een toeristische attractie vormt van internationale allure profiteert het gehele land. Dit dient zijn weerslag te vinden in de uitkeringen uit het gemeentefonds.

3. Amsterdam heeft een woningproductie die varieert van circa 2500 tot 4500 woningen per jaar. Het hierdoor geleidelijk toenemende woningbestand (aan sanering van de oude stadswijken is men nog nauwelijks toegekomen) gaat echter niet gepaard met een toenemende bevolking, als gevolg van de geleidelijk dalende woningbezetting. Dit betekent dat tegenover de kosten van deze stadsuitbreiding geen grotere uitkering uit het gemeentefonds staat. Dit probleem wordt nog urgenter als begonnen wordt met het leefbaar maken van de binnenstad en van de 19e eeuwse wijken. Dit zal neerkomen op een uitdunnen van de bestaande bebouwing en als consequentie hebben een daling van de Am-

DOOR DRS. H. DOORN

sterdamse bevolking en dus een geringere uitkering uit het gemeentefonds.

4. De bodemgesteldheid in Amsterdam en in een groot deel van de randstad is slecht, waardoor gewerkt wordt met relatief hoge bouwkosten.

5. De hoge kosten van grondverwerving.

6. De hoge uitgaven voor verkeersvoorzieningen. Het bestaande bijna historische wegennet is erg smal; verbreding van het wegennet en de noodzakelijke doorbraken zijn zeer kostbare zaken. Dit aspect is ook duidelijk waarneembaar als men b.v. twee kleinere gemeenten vergelijkt waarbij één van deze gemeenten over een historische stadskern beschikt en de andere niet. Bovendien wordt Amsterdam doorsneden door een diep vaarwater, hetgeen ook hoge kosten met zich meebrengt (o.a. aanleg IJ-tunnel).

7. Uitgaven voor instandhouding van nationale instellingen op cultureel gebied (musea, Nederlandse Comedie, Concertgebouworkest).

8. De extra uitgaven in verband met de situering van twee universiteiten in Amsterdam, o.a. voor huisvesting van 18.000 studenten. Deze vormen 25% van het totaal aantal studenten in Nederland.

Welke mogelijkheden?

De financiële verhoudingswet kent een aantal verfijningen op grond waarvan een gemeente een extra uitkering kan krijgen; deze verfijningen hebben echter een zeer beperkte financiële draagwijdte.

De vraag doet zich nu voor of alle gemeenten nog te vangen zijn onder de financiële verhoudingswet, die dan zeer drastisch zal moeten worden bijgeschaafd of dat de grootste gemeenten een aparte, echter niet een geprivilegerde status moeten krijgen. Het antwoord hierop kan ik niet geven. Noodzakelijk lijkt mij allereerst dat een inventarisatie wordt gemaakt door deze gemeenten gezamenlijk met het rijk van de noodzakelijke taken van de betrokken gemeentelijke overheden. Op grond van deze inventarisatie zou het uitkeringsbeleid dan moeten worden bepaald. Het ziet er naar uit dat het huidige kabinet zij het nog wat schoorvoetend oog heeft voor de verschillen in omstandigheden en daardoor ook in taken tussen de respectievelijke gemeentebesturen.

Wat niet!

Er wordt wel eens gesuggereerd dat via een uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied een (gedeeltelijke) financiële oplossing kan worden gevonden voor de ontstane tekorten. Helaas neigt het huidige kabinet in deze richting. Helaas omdat deze suggestie verre van reëel is. De situatie ligt namelijk zo dat in de gemeenten met de grootste begrotingstekorten de gemeentelijke belastingen per inwoner ook reeds het hoogste zijn. Een verdere verhoging van de belastingen juist in deze gemeenten is sociaal en economisch gezien beslist zeer onaantrekkelijk. Merkwaardig is het dat onlangs de sociaal niet onaanvaardbare vermakelijkheidsbelasting (een gemeentelijke belasting!) om onbegrijpelijke redenen van rijkswege moest worden afgeschaft.

LEZERS SCHRIJVEN ONS...

WETSONTWERP- HUURHEFFING

Tot mijn grote teleurstelling heeft de A.R.-fractie van de Tweede Kamer meegewerkt aan de aanvaarding van bovengenoemd wetsontwerp. Er is mijns inziens maar één argument, dat rechtvaardig is, en dus juist, nl dit:

De woningwetwoningen zijn bedoeld voor gezinnen, die moeten leven van een bescheiden inkomen. Maar moet hieruit noodzakelijkerwijze geconcludeerd worden, dat bewoners van een dergelijke woning 10% van hun inkomen moeten gaan betalen aan huur + heffing, ongeacht de werkelijke waarde van het huis? (voor inkomens boven f 15.000,—). Meestal zal het te betalen bedrag (huur + heffing) aanzienlijk uitgaan boven de reële huurwaarde. Minister Schut rekent immers op doorstroming?

Volgens uw blad wees de heer Aantjes er in de Tweede Kamer op, dat bij mensen met hogere inkomens, die in een woningwetwoning wonen, van een dubbele voorkeur sprake is: a. Hun werd een woning toegewezen, terwijl veel anderen niet een woning kon worden toegewezen; b. zelfs menigeen, die qua inkomen op zo'n woning was aangewezen kan hierover niet de beschikking krijgen, omdat anderen met een hoger inkomen hierop beslag legden.

Daarom is het niet onredelijk, volgens de heer Aantjes, een stukje subsidie aan hun woongenot te ontnemen. 'k Zou de heer Aantjes willen voorhouden: Meent u werkelijk, dat het hier gaat om ongedaan maken van de subsidie? 'k Kan het niet geloven! 'k Dacht, dat u heel goed moest weten, dat de huurheffing heel wat meer bedoelt, ook financieel. En hoe denkt u over de velen, die in een vooroorlogs huis wonen, vaak ook toegewezen, en meestal met een naar verhouding zeer lage, beschermde huur?

Of die in een eigen vooroorlogs huis wonen, dat tengevolge van de geldontwaarding en van het woningbouwbeleid van de naoorlogse regeringen steeds maar in waarde steeg, ondanks het ouder worden?

En hoe denkt u over die anderen, die een nieuw huis kochten met overheidssubsidie en die o.a. dank zij de geldontwaarding met gemak hun hypotheek kunnen aflossen, terwijl ook hun huis steeds maar in waarde stijgt, meer dan de geldontwaarding zou rechtvaardigen? Kan iemand het aantal schatten van hen, die niet in een woningwetwoning huizen en desondanks groot financieel voordeel putten uit de gang van zaken?

Het nare is, dat een onjuist woningbouwbeleid van de naoorlogse regeringen en van de lagere overheden nu moet worden goedge gemaakt door een aantal Nederlanders, bewoners van woningwetwoningen, boete te laten betalen.

Nogmaals, met één punt ben ik het volkomen eens: Wanneer woningen bestemd zijn voor mensen met lagere inkomens, moeten ze ook aan hen worden toegewezen. Maar waarom dan de onbillijke oplossing gekozen, die minister Schut voorstelt? Is er zo'n slechte samenwerking tussen de Regering en de Gemeenten, dat iets anders werkelijk niet mogelijk is?

De Regering kan ons wel vinden voor de huurheffing. Waarom dan geen regeling, waarbij de verhuurder verplicht wordt de huur op te zeggen aan een woningwetwoningbewoner met een inkomen boven f 15.000,—, zodra aan deze door de Gemeente een redelijk aanbod van een ander huis wordt gedaan? Hierbij veronderstel ik, dat de Gemeente rekening houdt met bijzondere factoren, die kunnen maken, dat het betrokken gezin een huis niet kan aanvaarden. Bovendien mag ik stellen, dat de te betalen huur niet meer dan 10% van het belastbaar inkomen mag bedragen. Wat minister Schut voorstelt, betekent echter: „Ga je er niet uit, dan krijg je een afstraffing”. En dat, terwijl er van schuld bij de huurder geen sprake is.

Wannéer er schuld is, moet men die zoeken bij de Overheid. Men zou b.v. kunnen stellen, dat er meer huizen, tegen redelijke prijzen, gebouwd hadden moeten worden voor mensen met een inkomen van (nu) f 15.000,— en hoger. Dan hadden de Gemeenten ons op tijd een geschikte woning kunnen toewijzen. Wij moeten toch ook ergens kunnen wonen, voor een voor ons redelijk bedrag? Nu krijgen we de dwaze toestand, dat een aantal mensen extra-belasting moet gaan betalen, omdat ze geen woning kunnen betrekken tegen

een aanvaardbare huur, terwijl ze evenmin om vaak gegronde redenen, tot het kopen van een huis mogen besluiten. Minister Schut voelt zich in verlegenheid gebracht, wanneer het wetsontwerp geen wet wordt. Dat spijt mij. Maar toch hoop ik, dat de Eerste Kamer tot verwerping besluit. De huurheffing is al te zeer in strijd met mijn rechtvaardigheidsgevoel: 't Is voor mij een volkomen onbegrijpelijke zaak, dat het mogelijk is, dat een protestants-christelijke minister een dergelijk wetsontwerp indiene en dat de fracties van de christelijke partijen er voor stemden.

't Beste zou zijn, dat minister Schut alsnog besluit het wetsontwerp in te trekken. Laat Zijne Excellentie maatregelen voorstellen als door mij in het voorgaande aangegeven. Het moet mogelijk zijn een rechtvaardige oplossing te vinden. Het zou me geducht tegenvallen, wanneer noch ministers, noch kamerleden van voldoende formaat zouden blijken te zijn om rechtvaardigheid te paren aan een oplossing van de inderdaad grote moeilijkheden op het terrein van de huisvesting. Zij mogen immers geacht worden te behoren tot de besten van het land, in menig opzicht? Wie weet, is het ook mogelijk om anderen, die niet in een woningwetwoning wonen, maar volgens de voor ons aangelegde maatstaf (10% inkomen) óók veel te goedkoop wonen, uit hun huizen te krijgen. B.v. door toestemming te geven aan alle huiseigenaren om de huren te verhogen tot een niveau, dat de werkelijke huurwaarde benadert. Aan mensen met lage inkomens kan dan een tegemoetkoming in de kosten worden gegeven, die vervalft, wanneer hun een voor hen geschikt huis tegen voor hen te betalen huur wordt aangeboden.

Dordrecht D. L. v. d. Berg

Naschrift

Theoretisch zou het meest gewenst zijn, dat de huurbescherming werd opgeheven voor degenen, die gelet op hun hoge inkomen, ten onrechte in een woningwetwoning zijn terecht gekomen. Het voorstel van minister Schut betekent: ge kunt zolang blijven, als ge wilt, maar ge zult moeten betalen.

In het andere geval zou het worden: gij gaat er uit zodra wij vinden, dat wij een geschikte woning voor u hebben gevonden. Dat zou praktisch op grote moeilijkheden stuiten en zeker leiden tot getwist over het al of niet geschikt zijn van die aangeboden woning.

Praktisch is het beter, dat de overheid zegt: wij zetten u er niet uit, maar laten u wel extra betalen. Dat is voor u een noodzakelijke prikkel, om nu eindelijk eens serieus uw best te doen om in een andere woning te komen, waarvoor geen heffing geldt.

LOODRECHT

Het is niet van zo'n groot belang, mijnheer Van de Brak, als ik uit het lood geslagen ben, als de partij in het lood blijft en de eenheid bewaart. Dat kan zij alleen als zij zich voor de verkiezingen niet uitsprekt voor P.v.d.A. of V.V.D., want spreekt zij zich wel uit, dan zal er volgens mij zeker een groep de partij verlaten. Eén groep met veel lawaai, want die roert zich nu al heftig, de andere groep zeer waarschijnlijk met stille trom, omdat zij die mogelijkheid om zich te laten horen niet heeft gehad. Daarom wil ik mijn suggestie, dat de partij zich voor de verkiezingen uitsprekt voor deze regeringsploeg, wat ook inhiel voor de V.V.D., intrekken.

Op één voorwaarde, als de aandrag van de andere kant om zich voor de P.v.d.A. uit te spreken ook verstomt, anders blijft mijn suggestie loodrecht overeind staan, want die is bedoeld om het evenwicht in de partij te handhaven. Mijnheer Van de Brak, akkoord?

De geestesgesteldheid van de P.v.d.A. en V.V.D. houdt in, dat geen van de twee partijen Jezus' Koningschap erkent en dus dat voor deze partijen de bijbel geen uitgangspunt voor hun handelen is.

Zij kennen niet Ps. 24 : 1 Al d'aard en alles wat zij geeft met, al wat zich beweegt en leeft zijn 't wettig eigendom des Heren. Hij heeft 'z' in haren ochtendstond op ongemeten zeën gegrond, doorsneden met rivier en meren.

In dit opzicht staan zij even ver van ons af.

Leeuwarden J. Bruining.

VRAGEN VAN KAMERLEDEN

De heren Walburg (A.R.P.), Tolman (C.H.U.) en Zijlstra (A.R.P.) vroegen aan de Ministers van Financiën, van Landbouw en Visserij en van Defensie:

1. Is het juist, dat in het zuidelijk deel van de drooggelegde Lauwerszee plm. 900 ha, bestemd is voor militair oefenterrein?

2. Indien dit juist is, is het dan de Ministers bekend, dat deze grond de allerbeste zavelgrond is uit de Lauwerszee en uitnemend geschikt, te zijner tijd voor de verbouw van hoogwaardige landbouwproducten?

3. Willen de Ministers bij hun beaardslagingen overwegen, dat deze circa 900 ha. binnen het kader van de structurele aanpassing van de kleibouwstreek en de daarbij zo gewenste bedrijfsvergroting een zeer belangrijke bijdrage kan leveren in de optimale uitvoering van de in dit gebied in voorbereiding zijnde ruilverkavelingen?

4. Weten de Ministers, dat het landbouwbedrijfsleven zeker oog heeft voor aanspraken, die Defensie maakt op oefenterreinen, maar het bepaald onjuist acht, dat daarvoor bij uitstek geschikte landbouwgronden gekozen worden, die voor een noodzakelijke herstructurering van een groot gebied, als de Kleibouwstreek in de gemeenten Oost- en West-Dongeradeel, beslist noodzakelijk zijn?

5. Willen de Ministers aantonen op welke gronden zij tot deze keuze zijn gekomen?

6. Zouden de Ministers willen overwegen, om het natuurgebied met landbouwwetenschappelijke bestemming te beperken tot de meest noordelijk gelegen enclave, waardoor de op deze wijze vrijkomende ha. gevoegd zouden kunnen worden bij de gebieden, die nu reeds een recreatieve en militaire bestemming hebben gekregen, zodat tevens het militaire oefenterrein als een aaneengesloten gebied ingedeeld kan worden?

De heer Kieft vroeg aan de Staatsminister van Binnenlandse Zaken:

1. Is het bericht juist, dat het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Kesteren heeft besloten de begroting 1969 wel aan de raadsleden toe te zenden, maar geweigerd heeft deze begroting aan de pers te doen toekomen?

2. Acht de Minister, indien dit bericht juist is, een dergelijk besluit, dat tot gevolg heeft dat de burgerij

voorshands verstoken blijft van de zo noodzakelijke informatie, verantwoord?

De heer Kieft vroeg aan de Staatssecretaris van Financiën:

Acht de Staatssecretaris van Financiën het redelijk dat landbouwers, die een periodieke uitkering uit het O. en S.-fonds ontvangen, verstoken blijven van de vrijstelling van stakingswinst (niettegenstaande de te ontvangen uitkeringen op de normale wijze belast blijven), mede gelet op de filosofie, waarop het O. en S.-fonds is gebaseerd?

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:

- * geldleningen en hypotheeken
- * financiering van auto's, caravans en boten
- * verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN
Staringlaan 264 - Papendrecht
Telefoon 01850 - 51807

**VERPLAATSBARE
HOUTEN GEBOUWEN**
DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.
HAHBO
HARDINXVELD
TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Firma Jan de Mik
Hardinxveld - Giessendam
AANNEMERS VAN
OEVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUTHANDEL
Telef. 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

**Firma C. Vermeer en Zoon's
fabrieken voor gebogen hout**
Telefoon 01894 - 230
OUDERKERK AAN DEN IJSSEL
Ronde en ovale tafelanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen. Regels. Stijlen enz. enz.

DE WEEK ROND

18 november Twee advertenties in één krant — zelfs in één kolom:
— academicus, 40 jaar, gelukkig getrouwd, progressief en serieus zoekt aantrekkelijke jonge vrouw om samen het leven te verrijken.

— aantrekkelijke jonge vrouw, gelukkig getrouwd, progressief en serieus zoekt sympathieke minnaar om samen het leven te verrijken.

Zo gaat dat in bepaalde kringen.

En dan maar volhouden dat dit niet laag bij de grond is!

19 november Een platenmaatschappij — Iramac — heeft dezelfde manager als 'Voor de vuist weg': Willem Duys, groot in eigen ogen.

Toon Hermans en Christine Deutekom staan beiden onder contract bij Iramac en beiden laat hij optreden in de 'Vuist'. Tweehonderd belangrijke zakenlieden maken in Nederland de dienst uit, zegt Mertens.

Hij moest eens weten wat in de show-business aan de hand is — dan zijn het er veel meer dan tweemaal honderd.

20 november Overal is er een tekort aan dominees, ouderlingen en diakenen. Werk in overloed. Maar waarom dan geen vrouwen ingeschakeld? En maar blijven doorzagen over het onderwerp — de vrouw in het ambt

Zo is het volgens mevrouw v. d. Molen uit Katlijk.

Als u het ons vraagt heeft deze Friese dame gelijk.

21 november Ook de Katholieke Kerk zoekt nieuwe wegen als het gaat om de benoeming van een bisschop te Groningen.

Alle beminde gelovigen in deze kerkprovincie zijn uitgenodigd schriftelijk kenbaar te maken aan welke verwachtingen een bisschop in deze tijd en in dit bisdom zou moeten beantwoorden. Mag daarbij een reformatoisch advies worden gegeven? Zo ja — schakel dan de computer in. Misschien vindt men dan het schaap met vijf poten.

22 november De schrijver A. van der Veen had een moeder die in de crisisjaren A.R. stemde. Hij zegt er zelf van: zij stemde tegen haar eigen belangen in.

Ja — als men alleen stemt om wille van het eigen belang, hou er dan maar mee op. Zou de kiezer echt zó kortzichtig zijn?

Soms zou je het denken als je de rubriek 'ingezonden' serieus doorleest. En niet alleen van individuele personen.

24 november Grote mannen publiceren van tijd tot tijd na hun actieve periode hun herinneringen en ervaringen van vroeger. Vondeling doet het nu al.

Valt hij nu onder de grote mannen of onder de nog grotere?

Wij weten het niet meer.

WIJ KOMEN BIJEN

• Op zaterdag 30 november a.s. belegt de Statencentrale Delft een vergadering, die gehouden wordt in de Binnenhaven, Havenstraat 18, Naaldwijk.

De aanvang van deze vergadering is 14.45 uur en niet 19.45 uur, zoals vorige week vermeld werd.

Spreker: de heer A. R. v. Es, staatssecretaris van Defensie (Marine), over „N.A.V.O en Warschau-pact na Tsjechoslowakije”.

• De Statencentrale Vlissingen belegt op zaterdag 30 november a.s. een vergadering in het Jeugdgebouw achter de Gereformeerde Kerk te Koudekerke. Aanvang 14.00 uur.

Spreker: de heer C. Urbanus uit Vlissingen, over „Internationale verhoudingen”.

PATENT OCEAN
WERELDWIJDE TOEGEPASTE
APPENDAGES
EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK
„AERZEN”
INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - PB 55

SCHUILING GIETERIJ BENODIGDHEDEN NV
BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
POSTBUS 52 / TEL. 05400-16461

VOSKAMP EN VRIJLAND NV
KASSENBOUW - KETELBOUW - VERWARMING
's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921*

**Geen
maag-
pijn
meer!**

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

in het rode busje met gele opdruk
maagtabletten
Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 65 a-o,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

CHR. COÖP. Spaarbank 'Eigen Haard' g.a.
LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk in 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE		
BELEGGINGSBOEKJES 5½% - 5%	JEUGDSPAARDERS AMBTENAREN (met premie) 4½%	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.) 4%

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevend) girorekening:
Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

N.V. D. BROERSMA & ZONEN
INTERNATIONALE TRANSPORTONDERNEMING

STROOBOS tel. 441 (5 lijnen)
telex 46018

BODEGRAVEN telef. 0 1726 - 2643

VRAAGT EENS
VRIJBLIJVEND
INLICHTINGEN

- * Regelmatige groepagediensten naar en van geheel West-Duitsland, o.a. ook Bodensee, Allgäu, München.
- * Gelegenheid voor opslag in douaneloos aan de grens
- * Behandeling douane-formaliteiten
- * Verdeling en doorzending goederen door geheel Nederland omtrent de vele mogelijkheden tot snel- en rechtstreeks vervoer

INFORMATIE

Widék schrijft op pagina 2 over Informatie. De ARP wil iedereen die om inlichtingen vraagt graag van dienst zijn. Er is het nodige voorlichtingsmateriaal

PENSIOEN

Op pagina 5 gaat prof. dr. A. van Doorn in op vragen over de pensioenverzekering op basis van kapitaaldekking

KAMPEREN EN HYGIENE

De Tweede Kamer gaat zich binnenkort bezighouden met het wetsontwerp Hygiene kampeerplaatsen. Over dit wetsontwerp en wat daar allemaal aan vast zit schrijft de heer H. Verdouw op pagina 6 en 7

BUITENLANDERS

Hoe staat het met de voorlichting over buitenlandse werknemers in de Nederlandse pers? Ir. B. ter Brugge schrijft hierover op pagina 8

VERBROKKELD

Het bedrijfstakbeleid maakt een wat verbrokkelde indruk, zei drs. B. Goudzwaard bij de begrotingsbehandeling van Economische Zaken in de Tweede Kamer. Zie pagina 9

VERDER

Op pagina 10 zoals gewoonlijk Het beeld der vaderen en Oude en nieuwe citaten. Op pagina 11 Lezers schrijven ons en een verslag van de jaarvergadering van het College van Advies. Op pagina 12 De week rond

RADIO

Op donderdag 12 december is er weer een radio-uitzending van de A.R.P. Luister daarom van 18.20-18.30 uur naar Hilversum II (298 m).

Oosterbaan & Le Cointre n.v.
Goes

Telefoon (01100) 7555*
DRUKKERS-UITGEVERS

Al 66 jaar drukkers
in Benelux
voor bedrijven en organisaties

Doel van hulp bij bedrijfsbeëindiging is:

VERBETERING STRUCTUUR MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

Het is beslist geen geheim, dat het midden- en kleinbedrijf niet over de gehele linie even sterk gestructureerd is.

Naast een gelukkig zeer groot aantal goed florerende, goed geleide en veel voor de toekomst belovende ondernemingen zijn er ook duizenden randbedrijven, die hun eigenaars slechts een zeer bescheiden inkomen opleveren, een inkomen, dat vaak beneden het bestaansminimum ligt. Die bedrijven hebben geen levens- en ontplooiingsmogelijkheden meer en zullen na kortere of wat langere tijd verdwijnen, ook al omdat zij onverkoopt zijn.

De groep bestaat ten dele nog uit het restant van de vele kleine zaken, die in de crisis van de dertiger jaren zijn gesticht door uit het productieproces gestoten werknemers, die weinig uitzicht hadden op hernieuwde tewerkstelling.

Deze mini-bedrijven zijn eigenlijk nooit tot echte zaken uitgegroeid en hebben vanaf hun ontstaan altijd tot de categorie van de randbedrijven behoord. Daarnaast telt deze groep vele zaken, die vroeger wel rendabel waren maar in de loop der jaren door velerlei oorzaken soms snel, soms geleidelijk naar het randbedrijf zijn afgegleden en nu een kwijnend bestaan leiden.

Zoals gezegd zijn al deze bedrijven voorbestemd op de duur te verdwijnen. Dit proces kan echter heel lang duren en gaat vaak met veel persoonlijk leed gepaard.

... slechts een zeer bescheiden inkomen

De kleine middenstanders klampen zich krampachtig vast aan hun bedrijf, omdat zij voor ander werk te oud of niet geschikt zijn dan wel omdat zij het niet aandurven na vele jaren van zelfstandigheid in loondienst te gaan werken. Zij kunnen dit mentaal eenvoudig niet opbrengen.

Hun vermogen om de tering naar de nering te zetten is ongelofelijk groot, maar velen van hen leven in grote armoede.

Natuurlijk kan men zich afvragen waarom deze kleine zakenmensen zich dan niet aanmelden bij de betrokken dienst van de gemeente om financiële bijstand op grond van de Algemene Bijstandswet. Die wet geeft aan degenen, die niet in hun noodzakelijk levensonderhoud kunnen voorzien immers een recht op hulp.

Weerstand

Wie deze — op zich zelf voor de hand liggende — vraag stelt kent de mentaliteit van de meeste kleine zelfstandigen niet. De ervaring leert, dat kleine zelfstandigen het vragen van geldelijke steun als iets oneervols zien. Dat is teren op de gemeenschap en de mentale weerstanden daartegen zijn bijzonder sterk. Zo groot is de aversting tegen het aankloppen bij de overheid om steun, dat zij hun bedrijf voortzetten en uit de inkomsten daarvan trachten te leven, ook wanneer die inkomsten ver beneden het bestaansminimum zijn gedaald. Zij geven de strijd pas op, wanneer zij fysiek of geestelijk niet meer verder kunnen.

Men kan dit misschien onverstandig vinden,

maar het besef van persoonlijke verantwoordelijkheid en van de plicht om zo veel mogelijk voor zich zelf te zorgen is bij die kleine middenstanders nu eenmaal zeer sterk en zij trekken daaruit de consequenties.

Er is nog een andere categorie van ondernemingen, welke de aandacht vraagt. Dat zijn de ondernemingen, die hoofdzakelijk door van buitenaf komende oorzaken in een ongunstige positie zijn komen te verkeren en tijdelijk de aansluiting bij de ontwikkeling hebben verloren.

Dergelijke zaken hebben vaak nog wel voldoende leef- en ontplooiingsmogelijkheden, maar zij hebben in een of ander vorm eens een injectie nodig om uit de impasse te kunnen komen.

Die injectie kan een financiële injectie zijn via een van de vormen van gegarandeerd krediet, welke er voor het midden- en kleinbedrijf bestaan.

In andere gevallen kunnen een deskundig bedrijfseconomisch advies (bedrijfsdoorlichting) en een goede „technische“ en mentale begeleiding uitkomst brengen. Vaak zullen zowel een financiële injectie als een deskundige voorlichting nodig zijn.

Randbedrijven

Uit het vorenstaande blijkt wel, dat er in het midden- en kleinbedrijf inder-

DOOR

DRS. G. B. WIELENGA

Directeur Centraal Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf

daad nogal wat zwakke plekken zijn. Het bestaan van een groot aantal randbedrijven, die stuk voor stuk de ondernemers geen redelijk inkomen opleveren maar toch omzetversnipperend werken is noch uit sociaal noch uit economisch oogpunt bezien een wenselijke situatie.

De overheid heeft zich samen met de centrale ondernemersverbonden in het midden- en kleinbedrijf afgevraagd hoe in deze ongewenste situatie verbetering zou kunnen worden gebracht en dus de structuur van het midden- en kleinbedrijf zou kunnen worden versterkt.

Zij stelde een commissie in onder leiding van prof. Goldschmidt, waarin het georganiseerde bedrijfsleven, sterk was vertegenwoordigd en welke tot taak had dit probleem te bestuderen en daarover rapport uit te brengen.

Het gedegen rapport van deze commissie, dat in 1964 werd uitgebracht en het daarop gevolgde beraad tussen de overheid en het georganiseerde bedrijfsleven hebben geleid tot de volgende conclusies:

VERVOLG OP PAG. 4

WIDEK OVER...

INFORMATIE

Informatie stellen veel mensen bijzonder op prijs. Ieder met name op het gebied dat hem het meeste interesseert. Het blijkt uit de belangstelling voor hetgeen pers, radio en televisie te bieden hebben. Er is in vele gevallen meer interesse voor bredere informatie dan men oppervlakkig geneigd zou zijn te denken. Datervaart gelukkig ook het secretariaat van onze partij. Dit is een feit waar rekening mede moet worden gehouden en een omstandigheid waar wij in allerlei organen van de partij op moeten letten.

Er wordt informatie gevraagd. Die kan de partij op heel veel punten inderdaad verstrekken. Er is het nodige voorlichtingsmateriaal. Dat kunt ook u gebruiken. Daarom willen wij u gaarne van het volgende op de hoogte stellen.

Partijleden

Van de 90.000 leden van de ARP hebben er ruim 15.000 een abonnement op het partijweekblad „Nederlandse Gedachten”. Wekelijks dus voorlichting en informatie door een blad met als regel twaalf pagina's.

De overige partijleden ontvangen zes keer per jaar acht pagina's voorlichting en informatie door middel van het gratis ledencontactorgaan „AR Post”. Daarnaast zijn er de regelmatig verschijnende brochures en rapporten van de partij, welke men zich tegen betaling van de kostprijs kan aanschaffen. Verder kan men zich abonneren op het maandschrift „AR Staatkunde”, dat door de Dr. Abraham Kuiperstichting uitgegeven wordt, terwijl men zich ook van artikelen betreffende de politiek uit allerlei bladen op de hoogte kan stellen door een abonnement op de tweewekelijkse „Documentatiedienst” van de partij.

Wanneer men van al deze lectuur of ook maar van een gedeelte ervan regelmatig kennis neemt, is men vrij goed op de hoogte van wat er politiek in ons land en daarbuiten aan de gang is.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE ARP
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ
onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan

Adres van redactie en administratie
Dr. Kuiperstr. 3, s-Gravenhage,
tel. (070) - 183960 giro 89673

Adres voor advertenties
Botenmakersstraat 45, Zaandam,
telefoon (02980) 63224

Abonnementsprijs
f 6,- per half jaar
Giro 89673 ten name van de ARP
Partij Stichting te 's-Gravenhage

Studentenabonnement:
f 6,- per jr. Losse verkoop f 0,30

... ongeveer 100 personen telefonisch ...

Kiesverenigingen

De secretariaten van de kiesverenigingen — evenals van de Statencentrales en van de Kamercentrales — ontvangen steeds van elke brochure en elk rapport dat verschijnt een exemplaar. De besturen zijn dus van elke uitgave op de hoogte. De uitgaven zijn uiteraard ter tafel op elke ledenvergadering. Bovendien worden de uitgaven regelmatig vermeld in „Nederlandse Gedachten” en in „AR Post”.

De plaatselijke en regionale partijorganen ontvangen uiteraard ook elk jaar het jaarverslag van de partij. Het daarin o.a. opgenomen adresmateriaal vergemakkelijkt het opnemen van contact met allerlei personen. Van belang ook voor het zoeken van sprekers voor allerlei vergaderingen.

Niet-partijleden

Iedereen kan zich natuurlijk het hierboven vermelde materiaal aanschaffen. Overigens onderstrepen wij het volgende: Iedereen, die geen lid is, maar nadere informatie wenst over onze partij, krijgt die informatie uiteraard gratis van het partijsecretariaat — op eigen verzoek of op verzoek van een lid of een kiesvereniging.

Dit jaar hebben tot dusver zich uit eigen beweging ruim 400 personen schriftelijk en ongeveer 100 personen telefonisch tot het landelijke partijsecretariaat gericht met het verzoek om inlichtingen over het lidmaatschap van de partij. Die inlichtingen zijn natuurlijk verstrekt en daarbij gaat dan altijd een sortering lectuur.

Schriftelijk

Naast deze inlichtingen over het lidmaatschap zijn er talloze aanvragen tot informatie over allerlei onderwerpen in het algemeen en vaak ook over het ARP-standpunt terzake. Wanneer over de betreffende onderwerpen brochures of rapporten zijn

verschenen ontvangt men die. Wanneer dat niet het geval is wordt veelal via (de bibliotheek van) de Kuiperstichting zo goed mogelijk geantwoord, zo mogelijk met andere literatuur.

Met grote regelmaat wordt bij het partijsecretariaat ook materiaal aangevraagd door scholieren en studenten voor het maken van scripties. Daarnaast wordt bij onze partij, evenals bij andere partijen materiaal aangevraagd voor klassikale behandeling van de politiek en van de opvattingen van de politieke partijen. In ruime mate wordt dan lectuur ter beschikking gesteld.

Mondeling

Tot zover hebben wij alleen geschreven over schriftelijke voorlichting en informatie. Daarnaast is er de mondelling via sprekers op vergaderingen, via radio en televisie.

Elke politieke partij heeft slechts vier of vijf keer per jaar een televisie-zending van tien minuten. Dat is niet veel. Gelukkig komen politici ook via andere rubrieken op het scherm.

Een keer in de veertien dagen heeft de partij tien minuten radio-zending. De tekst van de zendingen wordt aan de pers ter beschikking gesteld en wordt gaarne gratis toegezonden aan ieder die er om vraagt.

Voor (nog) niet-leden

Het leek ons goed u nog een globale indruk te geven van hetgeen op het gebied van informatie en voorlichting wordt gedaan.

Het is makkelijk, dat u ervan op de hoogte bent bij de ontmoeting van anderen, die belangstelling hebben. Dat is natuurlijk altijd het geval, maar speciaal ook nu in deze maanden onze landelijke ledenwerfactie aan de gang is. Het zal meer dan eens voorkomen, dat personen — alvorens een toetreding als partijlid te overwegen — over meer informatie willen beschikken. Het is dan voor u niet altijd gemakkelijk op aller-

lei vragen welke er gesteld worden een volledig antwoord te geven. U kunt dan echter altijd toezeggen, dat u zult bevorderen, dat de betrokkene enige nadere informatie zal ontvangen. U kunt dit vragen aan het bestuur van uw kiesvereniging of aan het landelijke partijsecretariaat, Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage. U kunt uiteraard ook de betrokkene naar dit adres verwijzen en aanraden daar zelf de gewenste informatie te vragen. Wat het meest gewenst is kunt u in de gegeven omstandigheden zelf het beste beoordelen.

Lectuur

Tenslotte wijzen wij u op enige algemene lectuur, welke voor dit doel o.a. voor handen is. Bijvoorbeeld: diverse folders, het Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program, het Program van Actie 1967-1971, het kort samengevatte program, de brochures „De samenleving vernieuwen”, „Vanuit de radicaliteit van het Evangelie”, „Samen verantwoordelijk”, „Naar nieuwe mondiale verhoudingen” en de brochure, welke volgende week verschijnt, „Werken aan de toekomst”, waarin zijn opgenomen de redevoeringen van dr. A. Veerman en prof. mr. P. H. Kooijmans, gehouden op het Partij Convent d.d. 26 oktober j.l. Wij vertrouwen u met het voorgaande van dienst te zijn geweest. Wij hopen, dat u uw winst er mede kan doen.

J. A. VAN BENNEKOM
WEER AAN HET WERK

Na een goed geslaagde operatie in september j.l. heeft de heer J. A. van Bennekom deze week zijn werk in de Tweede Kamer weer kunnen hervatten.

Zoals ieder jaar, dus ook in 1968 zullen de laatste twee nummers van Nederlandse Gedachten weer worden gecombineerd. Op 21 december verschijnt het blad dus niet. Tussen Kerstmis en Oude jaar krijgt u een nummer van 16 pagina's. Wij hopen dat u dit blad op 30 of 31 december in de bus hebt.

* * * Na het Navo-debat

Niet alleen in het parlement maar ook daarbuiten is er veel aandacht besteed aan de verhoogde defensie-uitgaven. Naar onze mening is dat ook wel begrijpelijk — met name als het gaat om de buitenparlementaire acties. De beslissing was een zeer belangrijke terwijl de tijd die beschikbaar was voor beraadten behoeve van de niet-parlementsleden niet ruim kon worden genoemd. Uit de reacties van deze groeperingen is dat ook wel gebleken. Het is immers niet duidelijk geworden waarop al deze afzonderlijke acties waren gericht. Voorts was er ook geen voldoende duidelijk inzicht in de „achterban” van hen die hun bezorgdheid uitspraken of protesteerden. Dat geldt met name voor de kerken. Het waren immers niet de kerken als zodanig die een uitspraak hebben gedaan. Noch de Hervormde noch de Gereformeerde synode heeft hierover een uitspraak gedaan. Het was het interkerkelijk vredesberaad, waarin een aantal vertegenwoordigers van diverse kerken zitting hebben, die hun bezorgdheid hebben geuit. Het gaat ons veel te ver te doen voorkomen alsof de kerken zelf zouden hebben gesproken.

Niet alleen buiten het parlement maar ook in de Tweede Kamer bleek dat het verzet tegen de defensieplannen niet eenzelfde inhoud had. Integendeel.

Alle partijen — behalve de PSP, de communisten en één man van de P v d A-fractie — waren overtuigd van de handhaving van de N.A.V.O.

Zeker — er was verschil tussen de regeringsfracties en de oppositie. Maar ook weer niet zo dat de oppositie helemaal geen versterking wilde en de regeringsfracties wel. Gebleken is dat de oppositie een versterking wilde ten bedrage van rond 100 miljoen gulden, waarbij men dan nog van mening kan verschillen over de vraag of en in hoeverre bij een opring van de paraatheid al dan niet behoort enige versterking van het materiaal.

Vaststaat wel dat niemand in en buiten de Kamer zou kunnen worden beschuldigd een voorstander te zijn van een harde lijn inzake de bewapening. Het zoeken naar de juiste weg voor een wezenlijke ontspanning in de huidige situatie heeft bij een ieder voorop gestaan.

* * * Bijsmak

Op een kadercursus van het NK V in Heerlen heeft de heer Den Uyl gezegd

„Wij zien niets in een gesprek met de KVP. Als de ARP echter bereid is tot een gesprek over samenwerking met de PvdA, zouden wij dit zeker niet weigeren”.

Wij vragen ons af wat de politieke zin van zo'n aanvoering van de paraatheid al dan niet behoort enige bod is. In zijn boekje *Nasmaak en voorproef*, houdt de heer Vondeling een ander verhaal.

Hij redeneert als volgt:

De drie confessionele partijen zullen elkaar niet meer loslaten. Zelfrespect en fatsoen (!) sluiten een huwelijk tussen KVP en PvdA uit. De scheiding der geesten gaat zich voltrekken. Van de afwijzende houding van de PvdA is Vondeling volstrekt zeker. Daardoor zijn de drie christelijke partijen op de VVD aangewezen. En het is heel goed, dat het zo gebeurt, vindt Vondeling.

Het aanbod van Den Uyl aan de AR krijgt een bijsmak door de nasmaak van de heer Vondeling. De politieke betekenis van de verklaring in Heerlen ontgaat ons. Het zal in elk geval niet de bedoeling van de heer Den Uyl zijn geweest een wig te drijven tussen de drie christelijke partijen, die volop met elkaar in overleg zijn.

Wij willen van onze kant wel zeggen, dat het te naïef zou zijn te veronderstellen dat de AR, die het gesprek met CHU en KVP loyaal en serieus voert, er zich toe zou lenen op een suggestie van de PvdA tot een gesprek in te gaan, als die partij in één adem verklaart in een gesprek met een der andere partners uit „de 18” niets te zien.

MR B W BIESHEUVEL

* * * Een keffertje

De voorzitter van de CH-jongeren, de heer Huysen, ligt sedert de Witte Heiconferentie overhoop met Arjosvoorzitter, Hans de Boer.

De boosheid van Huysen kent al enige tijd geen grenzen meer. Via Hans de Boer gaat de CH-jongerenleider nu ook de gehele AR te lijf.

Hij spreekt minachtend over de „oud-liberale politiek van Colijn” over de futloosheid en de onbescheidenheid van de AR van vandaag. „Waar men van alles nog zo zeker is, alsof we nog leven in de tijd van de mannenbroeders”.

Huysen leidt daaruit tenslotte af, dat de beslissing inzake „de 18” niet door, maar voor de AR zal worden genomen (door Huysen?).

Een gemakkelijk keffertje die Huysen. Hij maakt ook deel uit van de CH-delegatie in „de 18”. Daar zweeg hij tot dusverre over de oud-liberaal Colijn en de futloze, onbescheiden AR.

Dat gaat zo bij keffertjes.

Ze doen dapper op een afstand, zoals vorige week in Driebergen.

HET SPREKEN DER REGERING

MINISTER-PRESIDENT De Jong heeft voor de t.v. een korte, bezadigde en duidelijke uiteenzetting gegeven omtrent het beleid der regering inzake de Navo.

De socialistische partijen zijn zich terstond gaan roeren. Voor radio en t.v. heeft de heer Den Uyl in de zendtijd van de Vara de volgende dag gereageerd. Hij heeft in zijn toespraak de luisteraars en kijkers willen wijsmaken, dat de kerken samen met de P v d A. tegen het regeringsbeleid waren, maar dat was een pertinente onwaarheid.

„De Kerken” hebben zich niet uitgesproken en zij zouden ook lelijk buiten hun boekje zijn gegaan, als zij zich hadden opgericht om een dergelijke politieke beslissing te censureren.

En een „kerkelijk persoon” of een interkerkelijke commissie is de kerk niet.

Trouwens, „kerkelijke uitspraken” worden in de politiek vaak op een vreemde wijze „verwerkt”. Zij worden politiek geïnterpreteerd en geannexeerd, om ze in dienst te stellen van het partijbelang, zoals de heer Den Uyl nu weer heeft doen zien.

Allermerkwaardigst was de bewering van de heer Den Uyl, dat de minister-president niet tot het volk mocht spreken, omdat de kwestie nog in parlementaire behandeling was. De Eerste Kamer had zich immers nog niet uitgesproken! Zulke een redering is wel hoogst eigenaardig. En daar zullen wij iets nader op ingaan.

En dan beginnen wij met iets dat ruim een week geleden in de Eerste Kamer is gezegd. De heer De Niet heeft toen namens zijn fractie (P v d A) er over geklaagd, dat de zin en de bedoeling van het regeringsbeleid te weinig doordringt onder Het Volk. Ondanks de Vara, hebben wij er bij gedacht. De heer Broeks zit namelijk in de fractie van de P v d A en de heer De Niet sprak óók namens hem.

Het volk weet eigenlijk niet, wat er aan de hand is en waar het om gaat. Daarom had de heer De Niet een merkwaardige suggestie.

De Regering moet adverteren

Zij moet in de kranten advertentie-ruimte huren en daar haar beleid uiteenzetten. Dat heeft bovendien het bijkomende nuttige gevolg, dat de dagbladen door de opbrengst van die regeringsadvertenties er financieel beter voor komen te staan. De regering voelt niet voor zulke geregelde of periodieke regeringsadvertenties. Maar in elk geval ademt zo'n suggestie een andere geest dan het verhaal van de heer Den Uyl, die het de regering kwalijk nam, dat zij na alles wat er voor de radio en televisie werd gezegd en in allerlei demonstraties werd „getuigd”, allemaal tegen het beleid van de regering, nu ook eens iets gaat zeggen vóór dat beleid. De heer Den Uyl, die daarbij met het wel utermost formele en gezochte smoesje kwam, dat de Eerste Kamer nog

* * * Tekort 1968

De minister van Financien heeft, voor de vierde maal in dit jaar een lening uitgeschreven op de open kapitaalmarkt tussen de 225 en 275 miljoen gulden.

Deze lening houdt geen verband met de nieuwe defensielasten van 225 miljoen. Immers deze dekkingslasten zijn nog niet eens rijp voor een parlementaire behandeling.

Het zal wel zó zijn dat deze lening nodig is om het tekort te dekken van de financiering van de begroting 1968. Weliswaar moet de storting op deze lening pas begin 1969 plaats hebben, maar de comptabiliteitswet zal geen bezwaren opleveren deze miljoenen voor 1968 beschikbaar te stellen.

Bij de begrotingsbehandeling 1969 liet de minister van Financien aan de Kamer weten dat hij voor 1968 aan financieringsmiddelen nodig zou hebben een bedrag van 3050 miljoen gulden. De overige periodieke inkomsten 1968 (uit belastingen enz.) waren niet toereikend de uitgaven te dekken. Dat restant moest dus worden geleend op de open kapitaalmarkt. Helaas is ook dit niet mogelijk geweest. Mede om die markt in 1968 niet te sterk af te romen — ten ongerieve van de gemeenten en het bedrijfsleven — had de minister meegedeeld dat rond 750 miljoen via kortlopende leningen zou worden gedekt. Dat zou ook verantwoord zijn, aldus de minister omdat dit tekort (750 miljoen) te wijten was aan de conjunctuur.

Als de minister in zijn aangekondigde lening slaagt met een bedrag van zeg 250 miljoen dan is er méér te dekken via deze kortlopende leningen en wel rond 199 miljoen gulden. Dat betekent dat er een grotere inflatoire financiering plaatsvindt dan was geschat. Weliswaar niet schrikbarend, maar toch wel symptomatisch, naar het voorkomt.

In dit verband dringen wij er nogmaals op aan dat de minister van Financien de dekking van de begroting 1969 met de grootste zorg omringt.

moest spreken. *Terwijl diezelfde week, bij de algemene beschouwingen over de Rijksbegroting 1969, in de Eerste Kamer alle fracties zich juist over deze kwestie duidelijk en uitvoerig hadden uitgesproken.* En de regering allerminst in gebreke was gebleven, om ook in die Kamer te zeggen, hoe zij de zaken zag.

De minister-president heeft voor de t.v. niet anders gedaan, dan het beleid te verduidelijken, dat in beide Kamers reeds was toegelicht en verdedigd. Toch is er reden, om op de kwestie, die door de heer Den Uyl op ongelukkige wijze aan de orde was gesteld, iets nader in te gaan.

Na de bevrijding in 1945 waren er niet weinigen, die de schrik in de benen hadden vanwege de verschrikkelijke wijze, waarop „de massa” blijkbaar door de massamedia kon worden beïnvloed en zelfs vergiftigd. Goebbels had het bewezen, hoe dat kon.

En toen kwam de gedachte naar voren, die in Amerika eigenlijk al heel oud was en daar door verlichte geesten was verdedigd, dat de elite de massa moet leiden. De elite moet er naar streven, de sleutelposities te bezetten, om voorlichtend en opvoedend werkzaam te kunnen zijn. Een omroepbestel, dat wortelt in het volksinitiatief, is daarom onbruikbaar. Want de omroeporganisaties is het om de klandizie te doen. Van de massa onafhankelijke en hoogstaande figuren moeten het beleid bepalen, met name representanten van kunst en wetenschap. Het is geen wonder, dat dit standpunt met name werd verdedigd in het orgaan van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen. Want die maatschappij stamt zuiver uit de Verlichting.

HET toenmalige kabinet Schermerhorn voelde daar veel voor en heeft zijn uiterste best gedaan, om de omroepverenigingen voor goed de

DOOR H. ALGRA

nek om te draaien. Later zijn de leiders van dit kabinet, de heren Schermerhorn en Drees, wel tot andere gedachten gekomen. Maar toen was het volop het volk zal worden GELEID via de massamedia. Geleid door hen, die het weten en het kunnen. En DAAROM kwam de minister-president elke week voor de radio om over de hoofden van het parlement heen zijn toespraak te houden, een toespraak van de „brug”.

Dat hield toen duidelijk het gevaar in, dat het parlement op de tweede plaats zou komen. En daarom hebben wij ons tegen de toen met ijver gepropageerde „geleide democratie” verzet. Zij was wel socialistisch, maar niet democratisch.

DE regering beschikt over haar eigen orgaan om voorlichting te geven. De RVD ressorteert onder de minister-president. Zij propageert geen regeringsbeleid, zij geeft alleen informatie. Zij zal ook nimmer advertenties opstellen om het regeringsbeleid te populariseren. Over die regeringsvoorlichting is toentertijd een rapport verschenen dat verhelderend heeft gewerkt.

Daarbij blijft het recht van de regering, om zelf iets tot het volk te zeggen over haar beleid, onverkort bestaan. Maar dan als regering, bij monde van de minister-president of de betrokken minister. En dan als een boodschap aan het volk. Wij vinden dat beter dan wanneer ministers op politieke vergaderingen van hun partij het regeringsbeleid gaan verdedigen.

Dat recht, om tot het volk te spreken, heeft de regering. Zij heeft het zo te hanteren, dat zij daardoor de positie van de Staten-Generaal niet schaadt. In Amerika en Engeland gebeurt het geregeld, dat de regering rechtstreeks tot het volk spreekt en niet alleen via het parlement. Bij ons is het eerder een uitzondering dan regel. Maar vooral in een tijd, wanneer de massamedia vrijwel uitsluitend worden gebruikt en zelfs misbruikt om tegen het regeringsbeleid te ageren, is het recht van de regering, om ook van haar kant iets te zeggen, eigenlijk een plicht geworden.

Zo heeft de regering het ook verstaan, toen zij bij monde van de minister-president ging uiteenzetten, waarom een vergroting van de NAVO-inspanning in deze tijd noodzakelijk is geworden.

Er is enkele redenen, om haar in dit opzicht iets te verwijten.

Een van de mooiste Kerstgeschenken is de fraai verzorgde bundel *Afrikaanse negergebeden*.

AFRIKA BIDT

Een keuze van F. Pawelzik, voor Nederland bewerkt door ds. Ype Schaaf.

Een aangrijpende geloofsgetuigenis van christenen uit Afrika.

Opvallende typografische verzorging, met originele foto's uit Ghana.

Tweede druk f 9,50

Verkrijgbaar in de boekhandel

BOEKENCENTRUM N.V.

'S-GRAVENHAGE

VERVOLG VAN PAG. 1

VERBETERING STRUCTUUR MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

a. er moet naar worden gestreefd tot een versnelde opheffing van de kansloze randbedrijven te komen; daarvoor komt omzet vrij waarvan de overige bedrijven kunnen profiteren en waardoor zij hun bedrijfsresultaten kunnen verbeteren;

b. voor de bedrijven, die buiten de schuld van de ondernemers bij de snelle ontwikkeling ten achter zijn gebleven en nog goede ontplooiingskansen hebben, moeten voorzieningen worden getroffen, welke het mogelijk maken deze over de drempel heen te helpen.

Uit deze twee conclusies zijn tenslotte voortgekomen de in 1965 door de Minister van Economische Zaken afgekondigde „Hoofdlijnen 1965”. Dit stuk vormt als het ware de grondwet voor de regeling van

1. de hulp, welke er op gericht is de buiten de schuld van de ondernemers bij de ontwikkeling achtergebleven bedrijven bij te trekken en nieuwe impulsen en ontplooiingsmogelijkheden te geven; aan deze hulp is de juiste naam „Ontwikkelingshulp” gegeven;

2. de voorzieningen, welke er op gericht zijn een versnelde opheffing van randbedrijven mogelijk te maken.

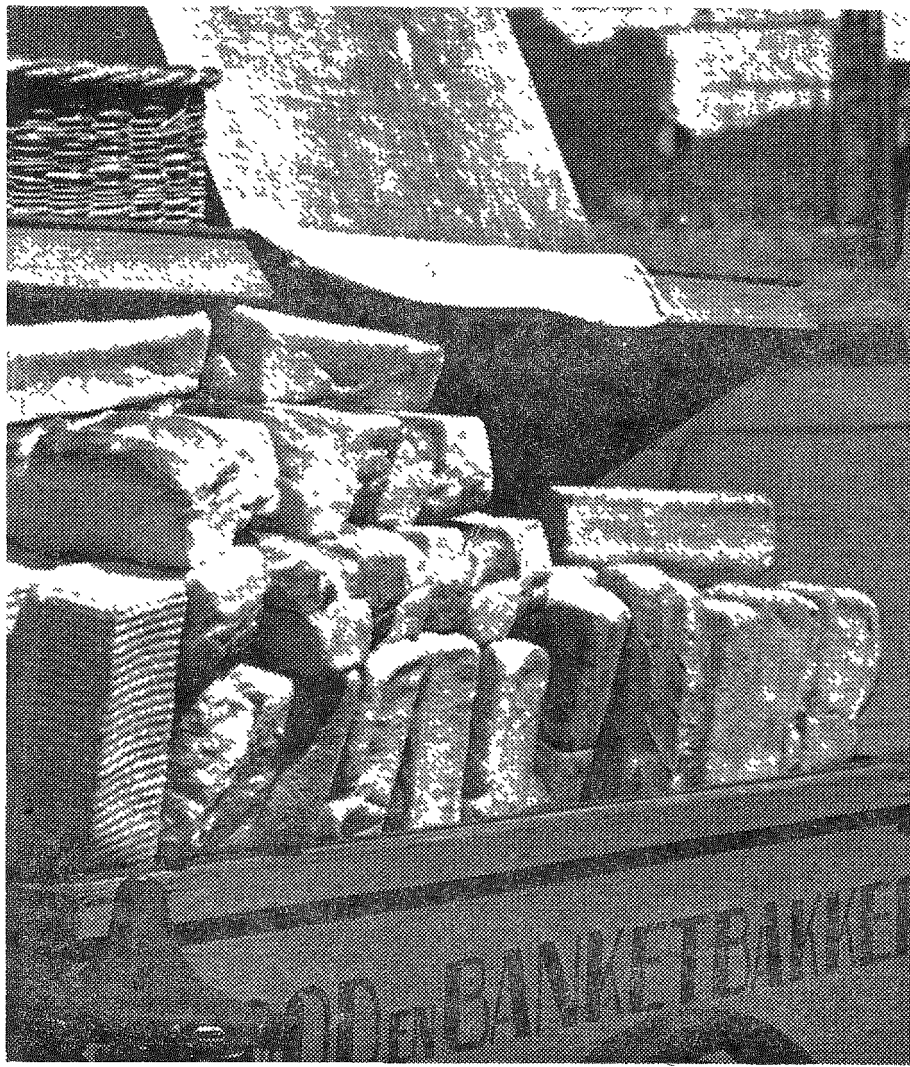
Deze laatste voorzieningen heeft men aanvankelijk aangeduid met de naam „Saneringshulp” een term, die in zijn samenstelling eigenlijk niet juist is. Die voorzieningen zijn er immers niet op gericht de afzonderlijke bedrijven te saneren, d.w.z. gezond te maken, maar om deze te laten verdwijnen teneinde de structuur van het midden- en kleinbedrijf in zijn geheel te verbeteren. Later is daarvoor dan ook de veel juistere naam „bedrijfsbeëindigingshulp” gekozen.

Stichting Ontwikkeling en Sanering Midden- en kleinbedrijf

Tegelijk met de afkondiging van de „Hoofdlijnen 1965” werd bovengenoemde Stichting in het leven geroepen. Deze heeft tot taak de Hoofdlijnen nader uit te werken en in de praktijk toe te passen.

De Stichting oefent dus als privaatrechtelijke instelling een stuk overheidstaak uit. Dit is een figuur, welke de laatste tijd nogal eens wordt toegepast, wanneer het gaat om de uitvoering van taken en de toepassing van maatregelen, welke de uitvoerende instantie in aanraking brengen met een groot aantal individuele ondernemers en welke bovendien een bijzondere en gedetailleerde kennis vereisen van de in bepaalde sectoren bestaande omstandigheden en verhoudingen, van de mentaliteit van de ondernemers en van de specifieke problematiek, waarmee zij te maken hebben.

Omdat die overheidstaak slechts kan worden vervuld wanneer de overheid de daarvoor benodigde zeer aanzienlijke bedragen uit 's rijks schatkist beschikbaar stelt, moeten er waarborgen aanwezig zijn, dat de Stichting in haar beleid niet afwijkt van de doelstellingen van de overheid. De overheid moet op dat beleid voldoende invloed kunnen uitoefenen en bovendien, zo nodig, ook achteraf corrigerend kunnen optreden. In het bestuur van de Stichting is dan ook naast de centrale bonden en de Hoofdbedrijfschappen voor Ambacht en Detailhandel het Ministerie van Economische Zaken stevig vertegenwoordigd. Ook van het Ministerie van Financiën heeft een vertegenwoordiger in het bestuur zitting evenals van nog enkele andere ministeries, die met het werk van de Stichting aanrakingspunten hebben.

Vastklampen aan eigen bedrijf

Alles bijeen heeft de overheid dus een flinke stem in het kapittel.

Door de overheid is de ontwikkelingshulp in allerlei documenten en verklaringen sterk op de voorgrond gesteld. Verbetering van de structuur van het midden- en kleinbedrijf moet op de eerste plaats worden bereikt door het op hoger niveau brengen van wat er is. Sanering door het bevorderen van de opheffing van randbedrijven wordt als een secundair middel gezien.

Op zich zelf terecht. Toch heeft door allerlei oorzaken de bedrijfsbeëindigingshulp in de afgelopen jaren veel meer de aandacht gehad. Deze hulp is, meer dan wenselijk is, in een wat emotionele sfeer terecht gekomen, vanwege de sociale gevolgen, welke uit deze, voor het bereiken van een economisch doel getroffen maatregel voortvloeien.

Er is op dit punt in ruime kring veel misverstand ontstaan. Bij velen is de indruk gewekt, dat met de bedrijfsbeëindigingshulp primair een sociaal doel wordt beoogd, namelijk om kleine ondernemers uit hun benarde situatie te helpen.

Economisch doel

Dat is beslist niet het geval. Het doel van de bedrijfsbeëindigingshulp is de verbetering van de structuur van het midden- en kleinbedrijf, dus zoals gezegd, een economisch doel. Het middel om dat doel te bereiken heeft echter een sterk sociaal neveneffect. Wat is immers het geval? Vele kleine ondernemers leiden een armoedig bestaan. Zij heffen hun bedrijven niet op omdat zij „geen steun willen trekken”. Welnu biedt hun een vervangend inkomen aan, waarop zij recht hebben wanneer zij hun ondernemersactiviteiten staken. Dan verdwijnen de randbedrijven (hoofddoel) en zijn tevens de kleine ondernemers op een voor hen aanvaardbare wijze uit de moeilijkheden geholpen (sociaal neveneffect). Dat vorenbedoeld misverstand is ontstaan kan mede een gevolg zijn van het feit, dat bij de officiële presentatie van de zijde van de overheid aan het sociale aspect van de regeling voor de bedrijfsbeëindigingshulp nog al veel aandacht is gegeven.

Het is overigens duidelijk, dat wanneer men doel en neveneffect met elkaar gaat verwisselen, men met de praktische toepassing van de regeling voor de bedrijfsbeëindigingshulp tot geheel verschillende uitkomsten en beslissingen komt.

Toch is en blijft het doel van de bedrijfsbeëindigingshulp en van de ontwikkelingshulp een economisch doel. Als men de aanvragen om bedrijfsbeëindigingshulp beziet uit een oogpunt van sociale hulpverlening zal men, door

de bank genomen eerder tot toewijzing komen, dan wanneer men het economisch doel in het oog houdt.

Dan moet namelijk redelijkerwijs kunnen worden verwacht, dat de liquidatie van een randbedrijf inderdaad toch (enige) structuurverbetering zal geven.

Of en in hoeverre daarvan in een concreet geval sprake kan zijn is lang niet altijd gemakkelijk te bepalen.

Sommigen menen, dat dit nooit het geval is, omdat de omzetten van alle randbedrijven tezamen een te verwaarlozen deel van de totale landelijke omzetten uitmaken.

Anderen stellen zich op het standpunt, dat de verdwijning van randbedrijven voor de gehele economie een structuurverbeterend effect heeft. Ook in het urgentieprogramma voor het midden- en kleinbedrijf van de A.R. partij wordt dit standpunt ingenomen. Daaraan wordt de stelling toegevoegd, dat „voor de beoordeling van individuele aanvragen om bedrijfsbeëindigingshulp het lokale structuurverbeterend effect als norm in de praktijk niet te hanteren is” en derhalve als zodanig moet worden afgewezen.

De bondigheid, welke bij het formuleren van stellingen moet worden betracht leidt er vaak toe, dat zij absoluut gaan klinken dan eigenlijk bedoeld is. Bovendien moet een stelling vaak dienen als een tegenwicht voor een diametraal tegenover gesteld standpunt of voor een in de praktijk gevolgde feitelijke gedragslijn. Ook dat leidt gemakkelijk tot enige over-accentuering.

Relativeren

Men doet er daarom in het algemeen goed aan dergelijke uitspraken althans enigermate te relativiseren. Dat geldt ook in dit geval. Inderdaad is in het algemeen voor de beoordeling van individuele aanvragen de norm van het structuurverbeterend effect binnen een lokale markt moeilijk te hanteren. De praktijk leert evenwel dat in een aantal gevallen het lokale structuurverbeterend effect toch wel globaal kan worden bepaald en hantering van die norm alsdan ook wel tot bevredigende uitkomsten leidt. Hierbij hangt veel af van de structuur van de lokale markt en van de aard van de bedrijven waarom het gaat.

Met de stelling in het urgentieprogramma, dat indien bedrijfsbeëindigingshulp wordt geweigerd alleen op grond van het geringste voorzieningsniveau de overheid voor de betrokken ondernemers adequate ontwikkelingsregelingen dient te treffen, zal ieder in principe akkoord kunnen gaan. De vraag is echter, hoe dit desideratum kan worden gerealiseerd.

In dergelijke gevallen gaat het namelijk vrijwel altijd om een zeer kleine markt met zeer beperkt afzetmogelijkheden en weinig of geen ontplooiingskansen. Bovendien betreft het altijd kleine ondernemers met geringe beheerscapaciteiten.

Dit alles betekent, dat het in het algemeen weinig zin heeft en dat het zelfs niet verantwoord is dergelijke bedrijven via een gegarandeerd krediet een financiële injectie te geven.

Bedrijfseconomische voorlichting kan evenzeer meestal slechts weinig effect hebben. Het meest zinvol zou zijn de betrokken ondernemers een aanvulling op hun inkomens te geven via een uitkering op grond van de Algemene Bijstandswet. Dit stuit echter vaak af op de hiervoor gesignaleerde aversie bij vele middenstanders tegen „steun trekken”.

Het probleem is dus moeilijk op te lossen. Daarom is het gelukkig te kunnen constateren, dat het voorlopig alleen nog maar in theorie bestaat. Voorzover bekend is nog geen enkele aanvraag om bedrijfsbeëindigingshulp afgewezen, alleen op grond van het feit, dat daarvoor het plaatselijk voorzieningsniveau zou worden aangetast.

In het programma wordt verder geconstateerd, dat een brug tussen de sanerings- en ontwikkelingsactiviteiten ontbreekt, omdat in de praktijk slechts de behandeling van hetzij sanering, hetzij ontwikkeling ter hand wordt genomen en bij een negatieve beschikking niet wordt overgegaan tot een voldoende snelle behandeling op het terrein van het andere type van hulp.

Deze constatering is juist, maar daarbij moet toch wel worden aangetekend, dat ondernemers aan wie bij bedrijfsbeëindigingshulp moet worden geweigerd lang niet altijd in de termen voor ontwikkelingshulp vallen of omgekeerd. Wanneer dit wel het geval is wordt bij weigering van de gevraagde soort hulp wel op de andere mogelijkheid gewezen maar erkend moet worden, dat van een systematische gedragslijn op dit punt nog niet kan worden gesproken.

Begeleiding

Een andere zaak, hoewel liggend in hetzelfde vlak is of het in bepaalde regio's niet wenselijk is het sanerings- en ontwikkelingswerk meer integraal aan te vatten en meer af te stemmen op de in bepaalde lokale gemeenschappen typisch bestaande situaties en verhoudingen. De Hoofdlijnen zijn wellicht te eenzijdig gericht op de individuele ondernemer met het gevolg, dat men er nauwelijks toe komt aanvragen in hun samenhang met andere te bezien en voor wat betreft de mogelijkheden om bestaande bedrijven daarvan het meeste profijt te doen hebben, welk profijt, naar de praktijk leert, lang niet altijd automatisch wordt bereikt. Daarvoor is een zekere begeleiding in de vertrouwens sfeer dunkt ons, onontbeerlijk.

Wij mogen eindigen met te constateren, dat de bestaande regelingen voor de bedrijfsbeëindigingshulp en voor de ontwikkelingshulp nog niet in alle opzichten voldoende. In beide zitten nog enkele leemten en ook onlogische elementen, met het gevolg, dat bij een stringente toepassing van de formele normen niet altijd logische en het rechtsgevoel bevredigende resultaten worden verkregen.

Tussen het Ministerie van Economische Zaken en het bestuur van de Stichting Ontwikkeling en Sanering is overleg gaande over de in de regelingen aan te brengen verbeteringen. Daarbij wordt ook aandacht gegeven aan de zgn. sociale begeleiding van afgewezen aanvragers voor bedrijfsbeëindigingshulp, waaraan in het urgentieprogramma enkele passages zijn gewijd.

Wij wachten het resultaat van dit overleg met veel belangstelling af.

VRAGEN OVER DE PENSIOEN VERZEKERING OP BASIS VAN KAPITAAL- DEKKING

NAAR aanleiding van ons artikel

„Zijn welvaartsvaste eindlooppensioenen ook in de particuliere sector mogelijk?” in N.G. van 17 en 24 augustus, ontvingen wij een aantal brieven van lezers met kritische vragen en opmerkingen die in breder kring aandacht verdienen.

De kritiek van deze lezers op het bestaande pensioenverzekeringsstelsel in de particuliere sector richt zich — zoals te verwachten was — vooral op het niet aanpassen der uitkeringen aan de prijsstijging. Dit gelijk blijven der pensioenen terwijl prijzen, lonen en dividenden omhoog gaan, is bijzonder moeilijk te aanvaarden voor de pensioentrekken. „Kan de A.R. niet het initiatief nemen dat werkgevers wettelijk verplicht worden tot pensioenaanpassing?” zo luidt een der vragen.

In dit verband zij opgemerkt dat reeds eerder het voorstel werd gedaan tot het verplicht stellen van waarde- en bedrijfspensioenverzekering in de particuliere sector (ondernemings- en bedrijfspensioenfondsen) en wel in het „Rapport van de Commissie Waardevast Pensioen van de VVD” in 1962. De waardevastheid zou volgens dit voorstel moeten worden bereikt door het verplicht stellen van inflatie-opcenten op de normale premie (waarop de Verzekeringskamer toezicht zou moeten uitoefenen). Het bedrijfsleven verkoos echter de vrijheid en de politieke partijen worden blijkbaar niet voldoende onder druk gezet door hun leden: er is in de praktijk maar een klein gedeelte van de totale bevolking dat aan den lijve voelt hoe ernstig het bestaande systeem van aanvullende pensioenverzekering in de particuliere sector tekortschiet. Intussen beschikken de postactieven over circa 20% der stemmen zodat zij bepaald niet politiek machteloos zouden behoeven te zijn.

Verlies pensioenrechten

Een tweede aspect van het kapitaaldekkingstelsel, dat in de praktijk tot ernstige ontevredenheid aanleiding blijkt te geven, is het verlies van pensioenrechten bij verandering van werkgever. Juridisch is dit geheel in orde maar in sociaal opzicht is zulks in hoge mate onbevredigend. Het behoort geen betoog dat deze tekortkoming te wijten is aan de gedecentraliseerde en sterk gedifferentieerde opzet van de pensioenverzekering in de particuliere sector. Een systeem van pensioenclearing zou hier verbetering kunnen brengen.

Om een structuurverandering in de particuliere pensioenverzekeringen tot stand te brengen is veel politieke druk

(pressie) nodig. Tot dusver is deze in onvoldoende mate aanwezig en daarom was onze slotconclusie in NG van 24 augustus weinig optimistisch. Het vraagstuk zal nog jarenlang blijven bestaan. Wij hebben echter geenszins willen beweren dat het hier een hopeloze affaire zou zijn. Binnen het kapitaaldekkingstelsel kan door een goede beleggingspolitiek der pensioenfondsen, verhoging van premies en het storten van een forse back-service door de onderneming een duidelijke verbetering der pensioenen worden bereikt. Het wil ons echter voorkomen dat voor het werkelijk verzekeren van welvaartsvaste pensioenen een overgang op het zogenaamde omslagstelsel noodzakelijk is. Een meerderheid van de SER adviseerde hiertoe reeds in 1961, maar met weinig succes. Aangezien wij een welvaartsvast pensioen — dat in redelijke verhouding tot het laatstgenoten inkomen staat — als ideaal zien, kunnen wij moeilijk bezwaar hebben tegen het welvaartsvaste overheidspensioen. Niet de overheid is te progressief maar het bedrijfsleven is ver achtergebleven bij hetgeen sociaal wenselijk is. Overigens zij hierbij aangetekend dat men bij een vergelijking tussen overheid en bedrijfsleven op het gebied der arbeidsvoorwaarden zich niet blind mag staren op het verschil in pensioenrechten maar dat men het totaal van loon(salaris) en secundaire arbeidsvoorwaarden in oogenzamen moet nemen. De overheid heeft voor zijn werknemers geen winstdelingsregeling, dertiende maand e.d. Men dient dus enigszins voorzichtig te zijn met het spreken over bevoorrechtiging van het overheidspersoneel.

Naast de kritiek op het bestaande systeem was er onder de gestelde vragen ook een aantal dat betrekking had op de techniek van omslag en kapitaaldekking.

Om te beginnen met het eenvoudigste moet worden opgemerkt dat er ook bij het omslagstelsel enig kapitaal nodig is. Er is een zeker schommelfonds nodig om te voorkomen dat men voortdurend moet „sleutelen” aan het premiepercentage. Men dient in dit verband te bedenken dat het totaal der uitkeringen voor AOW en AWW in 1966 reeds 3,75 miljard gulden beliep, bij een premiebetaling door gezinnen (werknemers) van 3,73 miljard terwijl voorts de overheid 0,187 miljard bijdroeg.

A.B.P.

Een vraag die betrekking had op het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds luidde als volgt: „In 1960 was er een tekort van ruim 5 miljard gulden, hoe kan dan dit A.B.P. in 1967 tweemaal 500 miljoen gulden lenen aan de staat?” Deze paradox is misschien het best als volgt uit te leggen.

Als een pensioenfonds op basis van kapitaaldekking begint te werken, ontvangt het direct de premie van alle verzekerden, maar er zijn in het begin

maar heel weinig uitkeringen aan postactieven. Zodoende ontstaat een opeenhoping van kapitaal — dat rentegevend belegd dient te worden — waartegenover een even grote schuld aan de collectiviteit der verzekerden staat wegens verplichte toekomstige uitkeringen op grond van premiebetaling in het verleden.

Worden nu om de een of andere reden (prijs- of loonstijging) de pensioenrechten verhoogd (de schuld aan de verzekerden) dan ontstaat een tekort aan kapitaaldekking. Intussen is het heel goed mogelijk dat nog jarenlang de jaarlijks binnenkomende premies veel meer te betekenen hebben dan de (nog) geringe uitkeringen. Dit wil zeggen dat een tekort aan kapitaaldekking dan gepaard gaat met een groot liquiditeitsoverschot dat belegging zoekt. Over de financiering van het A.B.P. werden nog diverse andere vragen gesteld variërend van „overgang op het omslagstelsel” tot „goedkope leningen voor woningbouw”.

Inderdaad is het theoretisch en praktisch heel goed mogelijk de pensioenen voor het overheidspersoneel via omslag te financieren d.w.z. evenals de overheidssalarissen gewoon uit de „lopende rekening” te betalen. In tegenstelling tot een particuliere onderneming mag de overheid zich verzekerd weten van haar continuïteit betaling.

Misverstand

Een misverstand dreigt echter als men nu meent dat door een overschakeling van het A.B.P. op het omslagstelsel een groot bedrag zou vrijvallen dat zonder meer zou kunnen worden gebruikt voor belastingverlaging e.d. Men kan het A.B.P. wegdenken (met de bijbehorende enorme schuldenlast van de overheid) en het spaaroverschot van dit pensioenfonds beschouwen als besparingen van de overheid.

Anders gezegd zouden de besparingen van het A.B.P. wegvallen door overgang op het omslagstelsel — bij gelijkblijvende uitkeringen — dan bleef er meer geld in de overheidskas en dat meerdere zou dan rechtstreeks kunnen worden aangewend voor dezelfde doeleinden. Het is dan ook macro-economisch gezien niet juist om te veronderstellen dat er door overgang op het omslagstelsel voor de financiering der overheidspensioenen plotseling een enorm bedrag zou „vrijvallen”.

Wat de rentebetaling van de overheid aan het A.B.P. betreft mag niet over het hoofd worden gezien dat naarmate de rente hoger is, de som van de premie en de back-service lager kan zijn. Voor de overheidsfinanciering is slechts van belang het verschil tussen hetgeen totaal betaald wordt aan en teruggeleend wordt van het A.B.P. *)

Uit sociaal oogpunt lijkt het op het eerste gezicht misschien aantrekkelijk dat het A.B.P. tegen lage rente de woningbouw helpt financieren maar men denke aan de consequenties voor premiehoogte en eventuele back-service. We herinneren ons de vraag van een gepensioneerde die wenste dat „zijn” pensioenfonds tegen zeer lage rente geld ter beschikking zou stellen voor woningbouw ten behoeve van bejaarde pensioengerechtigden. Hij kreeg van zijn bestuur ten antwoord dat het fonds — juist ter wille van het streven naar waardevastheid der uitkeringen moest streven naar een zo hoog mogelijk rendement.

Rendabele belegging

Het spreekt vanzelf dat het A.B.P. streeft naar een zo rendabel mogelijke belegging van haar vermogen. Het fonds wenst zich te gedragen zoals ieder ander pensioenfonds. Aan het jaarverslag over 1967 ontlenen wij de volgende passage: „In ons vorig jaarverslag hebben wij erop gewezen, dat een verantwoord beleggingsbeleid slechts kan worden gevoerd, indien wij in grotere mate dan thans het geval is onze aandacht kunnen richten op onroerende goederen en aandelen. Niet alleen kan dit van belang zijn ter verrijking van een betere dekking tegen de geldontwaarding en ter verhoging van de rentabiliteit van het fondsvermogen. Een grotere spreiding van de beleggingen over de verschillende categorieën en met name ook over meer landen kan bovendien tot een evenwichtiger opbouw van onze portefeuille leiden.” Verder wordt er op gewezen dat de Beleggingswet slechts geringe mogelijkheden biedt om de belegging in niet-nominale waarden verder uit te breiden.

DOOR
PROF. DR. A. VAN DOORN

Intussen leert genoemd verslag over 1967 dat per ultimo van dat jaar het vermogen van het A.B.P. praktisch geheel in de overheidssfeer (rijk, provincies en gemeenten) was belegd, waarbij opvalt dat ruim 33% (meer dan 5 miljard gulden) betrekking had op „Berekende schuldresten terzake van de Annuitenten”. De Miljoenennota 1969 vermeldt onder de schulden op de staatsbalans per eind 1967 een bedrag van ruim 5 miljard wegens „verplichtingen betreffende het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds”.

De schuld van de overheid aan het A.B.P. laat zien tot welke bedragen de back-service kan oplopen als niet tijdig wordt „aangezuiverd”. Terwijl men bij de overheid — gezien de zekerheid der continuïteit — kan spreken van een uit actuarieel gezichtspunt interessante hoge schuld die op zeer lange termijn wordt afgelost (met annuïten ten tegen lage rente) zou zulks bij een onderneming zeer bedenkelijk zijn. Juist om te voorkomen dat door sterke loonstijgingen (loonexplosies) het bedrijfsleven voor zeer hoge back-service lasten wordt geplaatst, is overgang naar het omslagstelsel voor de aanvullende pensioenverzekering in het bedrijfsleven niet alleen sociaal gewenst voor de werknemers maar ook uit bedrijfseconomisch oogpunt aantrekkelijk voor de ondernemer.

*) Het is een veel voorkomend misverstand dat de overheid alleen zou mogen lenen ter financiering van investeringen die zelf de dienst van rente en aflossing kunnen opbrengen. Kortheidshalve verwijzen wij voor deze kwestie naar J. Pen, „Moderne Economie”, (Aulaboek 14) dertiende druk, p. 259-260.

HET WETSONTWERP HYGIENE KAMPEER- PLAATSEN

DOOR H. VERDOUW

ALS binnenkort in de Tweede Kamer de openbare behandeling begint van het wetsontwerp hygiëne kampeerplaatsen zullen op de tribune de beraadslagingen door sommigen met grote belangstelling worden gevolgd. Dat zijn op de eerste plaats degenen die in 1947 reeds ijverden voor een algemene kampeerwet, waarvoor het ontwerp overigens nooit de volksvertegenwoordiging heeft bereikt. Op de tweede plaats zullen daar zeker aanwezig zijn vertegenwoordigers van de Nederlandse Kampeerraad, die zo nauw betrokken zijn geweest bij de voorbereidingen voor het nu aan de orde komende wetsontwerp.

Ook ondernemers van kampeerplaatsen en vanzelfsprekend kampeersers Deze laatste behoeft men echter niet uitsluitend op de tribune te zoeken Er zijn verscheidene leden van de Tweede Kamer die zelf kamperen, en ook van een aantal ministers en staatssecretarissen is bekend dat zij er regelmatig met tent of caravan op uit trekken Er is dus deskundigheid genoeg beschikbaar over het onderwerp kamperen In 1962 heeft de Nederlandse Kampeerraad aan de toenmalige minister van binnenlandse zaken medegedeeld dat naar de mening van de Raad een wettelijke regeling van de hygiënische aspecten van het kamperen wenselijk was. De minister van sociale zaken en volksgezondheid heeft daarna positief gereageerd op het voorstel van de minister van binnenlandse zaken om aan de suggestie van de Nederlandse Kampeerraad om een wettelijke regeling te ontwerpen gevolg te geven. Na enige jaren van voorbereiding waarbij de Kampeerraad nauw was betrokken, kon op 5 april 1967 het wetsontwerp aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

In de Memorie van Toelichting werd gesteld dat „het treffen van gezondheidstechnische maatregelen voor kampeerinrichtingen noodzakelijk is” in verband met de bescherming van bepaalde belangen van de volksgezondheid. De toename van het kamperen, de noodzaak voor de kampeerder zich aan te passen aan een ander milieu en de, vooral in het seizoen, optredende grote bezettingsdichtheden op kampeerterreinen, maken doeltreffende hygiënische maatregelen noodzakelijk. Zodanige maatregelen werden en worden weliswaar reeds voorgeschreven door de gemeentebesturen, in de voor de exploitatie van kampeerterreinen afgegeven vergunningen, doch het werd van belang geacht een minimaal hygiënisch regiem te verzekeren door een landelijke wettelijke regeling De verwachtingen van een verdere toename van het kamperen, een intensivering van de terreinbezettingen, zijn inmiddels bevestigd.

Een spoedige inwerkingtreding van de wet moet dan ook als een dringende zaak worden beschouwd

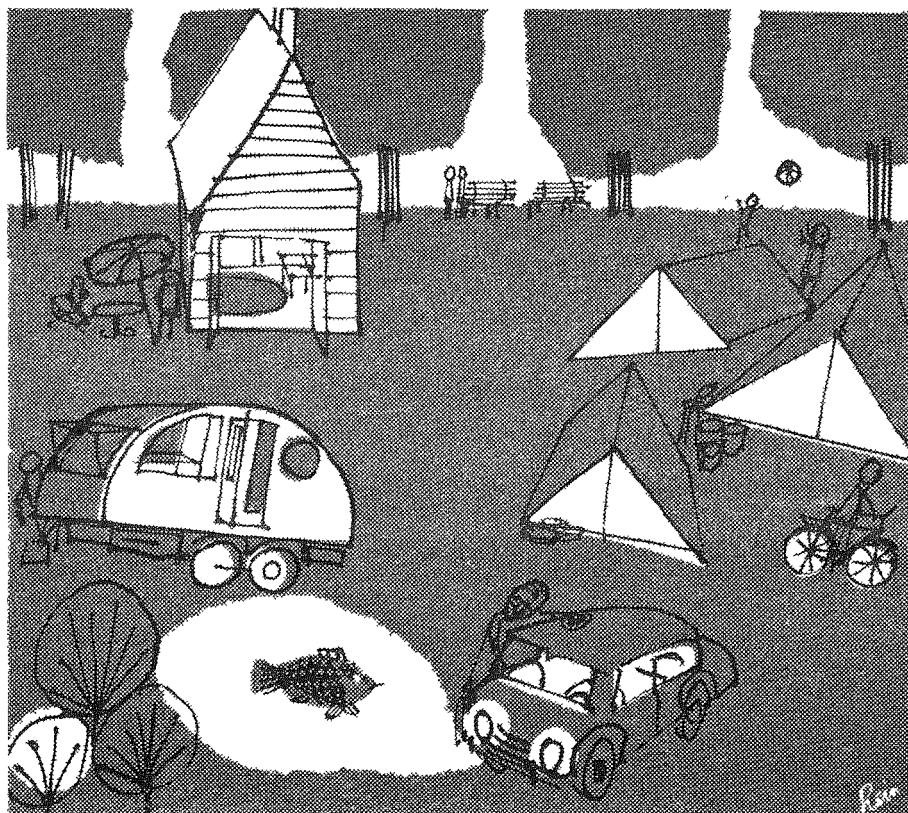
Inhoud van de wet

De wet heeft een, op zich zelf genomen, eenvoudige structuur De feitelijke hygiënische eisen zullen nader worden geformuleerd bij algemene maatregel van bestuur.

Artikel 3 van het ontwerp bevat de kern van het toekomstige hygiënisch regiem:

„In het belang van de hygiëne kunnen bij algemene maatregel van bestuur met betrekking tot kampeerplaatsen voorschriften worden gegeven betreffende:

- a. de per kampeerder beschikbare oppervlakte
- b. de slaapplegheden
- c. de voorziening met drink- en waswater
- d. de wasgelegheid

- e. het aantal en de inrichting van toiletten
- f. de afvoer van huishoudelijk afvalwater
- g. de opslag en afvoer van vaste afvalstoffen
- h. het treffen van voorzieningen ten behoeve van de reinheid”.

Andere artikelen stellen de mogelijkheid open van het verlenen van ontheffingen van de krachtens artikel 3 te geven voorschriften een bevoegdheid die is toegekend aan de colleges van burgemeester en wethouders in samenwerking met de bevoegde inspecteur van de volksgezondheid Voorts kunnen colleges van B en W in het belang van de hygiëne nadere voorschriften geven (art 6) In beide gevallen — ontheffing en nadere voorschriften — zijn de colleges van B & W verplicht zowel de houder van de kampeerplaats als de inspecteur van de volksgezondheid te horen De verplichting tot het horen van de betrokkene, de houder van een kampeerplaats is doelbewust in de wet opgenomen, om ten aanzien van beslissingen, die kunnen leiden tot afwijking van het minimale hygiënische regiem, over ruime informatie van die kant te beschikken Zeker is daarbij ook gedacht aan de financiële aspecten die zijn verbonden aan het voldoen aan bepaalde eisen De wetgever is van oordeel dat onder bepaalde omstandigheden het kamperen niet door te hoge eisen dient te worden belemmerd De Memorie van Toelichting zegt hierover „Voorts is het wenselijk, dat ervaren kampeersers op terreinen met lage bezettingsdichtheden in hun doen en laten niet worden gehinderd door bepalingen welke noodzakelijk zijn voor druk bezette en algemeen toegankelijke terreinen”.

Toekomstige eisen

Het spreekt vanzelf dat, hoe interessant voor ingewijden de wettekst ook moge zijn, de meeste belangstelling uitgaat naar de toekomstige eisen, die zullen worden opgenomen in een algemene maatregel van bestuur

Er is over deze zaak al veel gesproken in kringen van ondernemers van kampeerplaatsen, door kampeersers, al of niet in clubverband Enkele ontwerpen van deze eisen zijn reeds in studie geweest, doch een definitief concept van de algemene maatregel van bestuur is nog niet beschikbaar Uit de inmiddels verschenen Memorie van Antwoord blijkt echter wel in welke richting deze eisen willen gaan De bewindsheden die het wetsontwerp hebben ingediend - de staatssecretarissen van sociale zaken en volksgezondheid, van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk, en van economische zaken - zeggen daarover namelijk het volgende

„Ten aanzien van de vraag in welke richting de uitvoeringsvoorschriften zullen gaan mogen de ondergetekenden erop wijzen dat bij het ontwerpen van deze voorschriften, voor zover mogelijk zal worden rekening gehouden zowel met de richtlijnen van de Nederlandse Kampeerraad inzake beheer en inrichting van kampeerplaatsen als met de aanbevelingen van de Raad van Europa met betrekking tot de kampeerhygiëne” De publikatie van de normen kan nog enige tijd op zich laten wachten, omdat ten aanzien van de aan te leggen normen eerst nog een onderzoek zal worden ingesteld door de inspectie van de volksgezondheid, belast met het toezicht op de hygiëne van het milieu, in overleg met de Kampeerraad Enkele punten uit de hiervoor bedoelde richtlijnen van de Kampeerraad zijn

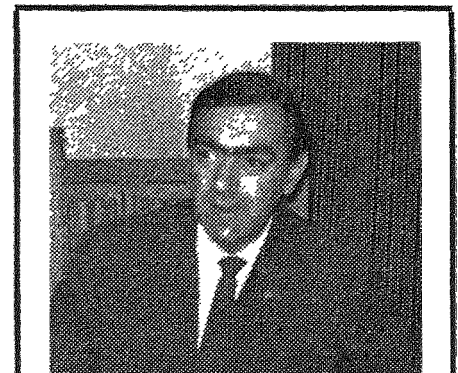
op een kampeerterrein moet per 25 kampeersers beschikbaar zijn 1 toilet, per 20 kampeersers een wasgelegheid, per 100 kampeersers 1 douche De maximale bezetting per hectare kampeerterrein mag 200 personen bedragen, enz De Raad van Europa heeft in zijn Resolutie over de kampeerhygiëne van 1964 om gesteld 1 toilet per 30 kampeersers, 3 douches per 100 kampeersers, enz De meergenoemde richtlijnen van de Kampeerraad bevatten uteraard méér zaken dan alleen die betrekking hebben op de hygiëne van kampeerplaatsen Deze richtlijnen zijn gepubliceerd in de door de Kampeerraad verzorgde Documentatie Uitgave „Kamperen”, verschenen in de reeks losbladige uitgaven van Samsom te Alphen aan de Rijn

Gevolgen voor eigenaars kampeerterreinen

Het is duidelijk dat de eigenaars van kampeerterreinen het inwerking treden van de wet en het uitvoeringsbesluit met grote belangstelling tegemoet zien Die ondernemers, die zich in het verleden hebben gehouden aan de voorwaarden, die in hun gemeentelijke exploitatievergunning zijn opgenomen, kunnen de toekomst met een gerust hart tegemoet zien Het valt immers niet te verwachten dat de wettelijke eisen zwaarder zullen zijn dan de huidige voorwaarden die zijn gebaseerd op de richtlijnen van de Kampeerraad Die ondernemers daarentegen die het in het verleden met de kampeerhygiëne op een akkoordje hebben gegooid krijgen straks de rekening gepresenteerd Voor zover „verzachtende” omstandigheden kunnen worden aangevoerd zullen zij, in een redelijke overgangstermijn, de gelegenheid krijgen hun sanitaire accommodaties alsnog aan te passen aan de nieuwe wettelijke minimumeisen.

De Kampeerraad heeft thans bijna 4.000 kampeerplaatsen geregistreerd — grote en kleine — de kleinste terreinen hebben een oppervlakte van 1/2 tot 1 hectare, de grootste beslaan een oppervlakte van 30 tot 40 hectaren

Het aantal kleine terreinen is zeer groot, als men weet dat de gemiddelde

De heer H. Verdouw, is sedert 1-11-1959 secretaris-directeur van de Nederlandse Kampeerraad, secretaris-penningmeester van het Nederlands Kampeersers Instituut.

De heer Verdouw is lid van het dag. bestuur van de Stichting Recreatie, lid van het dag. bestuur van de Stichting Hygiëne, lid van een aantal landelijke en provinciale commissies op het gebied van de openluchtrecreatie, Lid van het deputaatschap voor het Recreatievraagstuk van de Geref. Synode

terreinoppervlakte rond 3 hectaren bedraagt. Men kan hier in discussie brengen de vraag of de op handen zijnde overheidsmaatregel van invloed zal zijn op de hoogte van de kampeergelden die de kampeerder moet betalen. Naar mijn stellige overtuiging is dit niet het geval zolang de desbetreffende overheidsmaatregelen een minimaal karakter dragen.

Problemen ontstaan slechts dan wanneer de ondernemer van een kampeerplaats voorzieningen aanbiedt, die beneden het minimale peil liggen, dat redelijkerwijs uit een oogpunt van ondernemerschap en uit een oogpunt van een minimaal hygienisch regiem moet worden gehandhaafd. Een, naar de Kampeerraad voorsnog aanneemt, betrekkelijk klein aantal ondernemers zal tot onmiddellijke aanpassing gedwongen worden in het belang van de hygiëne. Er zullen er bij zijn die in het verleden in zekere zin hebben geproiteerd van een te hoog kampgeld in verhouding tot voorzieningen van hygienische aard, die beneden de maat bleven.

Zij moeten dus in korte tijd het verzuim van een nalatig verleden goed maken. Andere ondernemers zullen in een nader te bepalen, wellicht gematigd tempo, de nog bestaande onvolkomenheden, getoetst aan de wettelijke normen, kunnen wegwerken zonder dat dit hen voor onverwachte of onmogelijke financiële opgaven zal stellen.

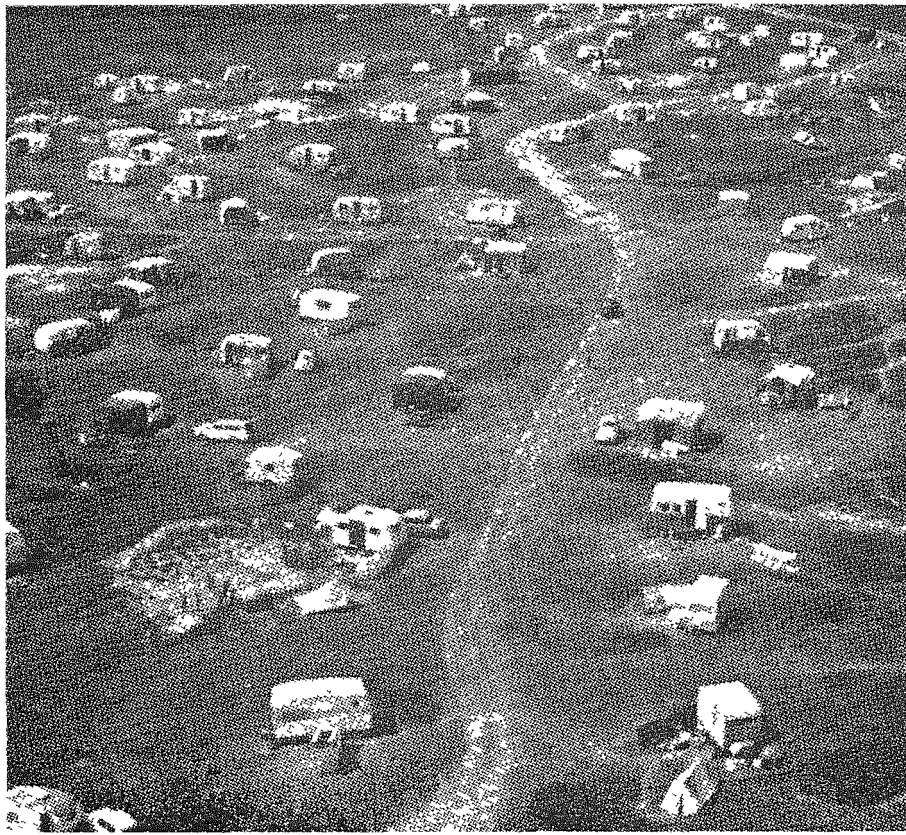
Het knelpunt is voor vele ondernemers in het kustgebied en in de watersportgebieden de vraag of het maximum-aantal personen dat per hectare mag worden toegelaten 200 zal blijven, of dat dit aantal zal worden verhoogd, hetzij permanent, hetzij bv voor een periode in het hoogseizoen. Vooral in het kustgebied is de bezetting in het hoogseizoen soms 300 tot 400 personen per hectare, in enkele gevallen zelfs nog meer.

Men moet deze zaak beoordelen in verband met het huidige systeem, waarbij het aantal toiletten op een kampeerterrein wordt gehouden aan het maximum-aantal personen dat op een kampeerterrein verblijft.

De gedachten gaan voorlopig uit naar een regeling waarbij beide factoren op andere wijze worden gekoppeld dan tot nu toe gebruikelijk was. Het zou erop neerkomen dat het aantal toe te laten kampeerders wordt gebonden aan het aantal toiletten dat feitelijk aanwezig is, met inachtneming van een maximale bezetting.

Of de verhouding van 1 toilet per 25 kampeerders gehandhaafd moet blijven, in verband om met de omstandigheid dat de maximale bezetting slechts 4 tot 6 weken in het hoogseizoen op de terreinen aanwezig is, is een zaak van nader onderzoek. Dit onderzoek is, zoals in het voorgaande reeds werd gesteld, in voorbereiding en zal door het ministerie van sociale zaken en volksgezondheid samen met de Nederlandse Kampeerraad in 1969 worden verricht. Op grond hiervan kon dan ook in het voorgaande worden gezegd dat de publikatie van het uitvoeringsbesluit niet op zeer korte termijn kan worden verwacht.

Het zijn niet uitsluitend de toiletten, de maximale bezetting van de wasgelegenheden die een rol spelen. Van zeer groot belang is ook het probleem van de behandeling van het afvalwater, de verwerking, de zuivering en de afvoer van deze bodemverontreinigende, vaak infectieuze vloeistoffen, die een wezenlijk gevaar voor de volksgezondheid in zich bergen. Vooral de oplossing van dit probleem baart grote zorgen zolang niet alle z.g. vervuilers kunnen worden aangesloten op gemeentelijke of regionale afvalwaterzuiveringsinstallaties. De behandeling van dit probleem is niet een zaak die — in financiële zin — uitsluitend kan worden afgewenteld op de ondernemers van de kampeerterreinen. Daarvoor

Per kampeerder beschikbare oppervlakte

zijn oplossingen nodig die moeten worden bereikt in een groter kader, dat niet alleen de belangen van de gehele openlucht recreatie omvat, doch verbonden is met het gehele vraagstuk van de verzekering van de milieu-hygiëne van Nederland. Het kan zeker niet de bedoeling zijn van de wetgevers die het hier behandelde wetsontwerp hebben ingediend, de totale last van de zuivering van afvalwater af te wentelen op de schouders van de ondernemers van kampeerterreinen.

Consequenties wet voor nabije toekomst

Indien de hygienische situatie van het kamperen in Nederland daartoe aanleiding zou hebben gegeven, zou een wettelijke regeling reeds veel eerder en in een zeer versneld tempo tot stand zijn gekomen. De tijdsduur van zes jaar, gelegen tussen het initiatief van de kampeerraad in 1962 en de huidige situatie, in 1968, doet terecht veronderstellen dat het ingediende wetsontwerp vooral van belang is voor de ontwikkelingen in de nabije toekomst. Met andere woorden: het was niet een nood-situatie die aanleiding was tot de indiening van het wetsontwerp, maar een welbewust vooruitzien, met het oog op te verwachten nieuwe ontwikkelingen op het gebied van het kamperen, die het noodzakelijk maakten reeds nu in het belang van de volksgezondheid maatregelen ter beschikking te hebben.

In dit verband past heel goed het begrip „Hygiëne“. Het betekent immers

het voorkómen van ziekte, het handhaven van een situatie waarbij bepaalde ziekte-oorzaken van buitenaf op de mens geen vat krijgen.

Dit is geen medisch-wetenschappelijke definitie, maar men begrijpt waar het om gaat: het verzekeren van een zodanig hygienisch milieu op de kampeerplaatsen, dat het risico van ziekte door vergiftiging of besmetting zoveel mogelijk wordt uitgesloten. De wet is er dus in het belang van de kampeerders. Verzet van de zijde van ondernemers van kampeerplaatsen tegen de wet moet dan ook worden uitgelegd als het niet geheel begrijpen van de zaken waar het in feite om gaat.

Men voert wel economische en financiële bezwaren aan, maar degenen die dit doen hebben nooit in de Memorie van Antwoord nagelezen dat het de ondertekenaars van het wetsontwerp er niet om gaat het bedrijfsleven te overvallen met maatregelen die hen in moeilijkheden zouden kunnen brengen.

De belangen van de kampeerhygiëne zullen bij de uitvoering van de wet ongetwijfeld in goede harmonie worden gebracht met de reële economische belangen van de ondernemers van kampeerplaatsen.

Voor de kampeerders zal in de toekomst de zekerheid worden geschapen dat zij de openlucht recreatie in de vorm die zij verkiezen zullen kunnen genieten onder hygienische omstandigheden die een waarborg inhouden voor de bescherming van de volksgezondheid.

Dat is wel het minste wat zij kunnen verlangen in de recreatie. Dit geldt zeker als men bedenkt welke gevaren de volksgezondheid in het dagelijks leef- en werkmilieu reeds bedreigen van de kant van de vervuiling van water bodem en lucht.

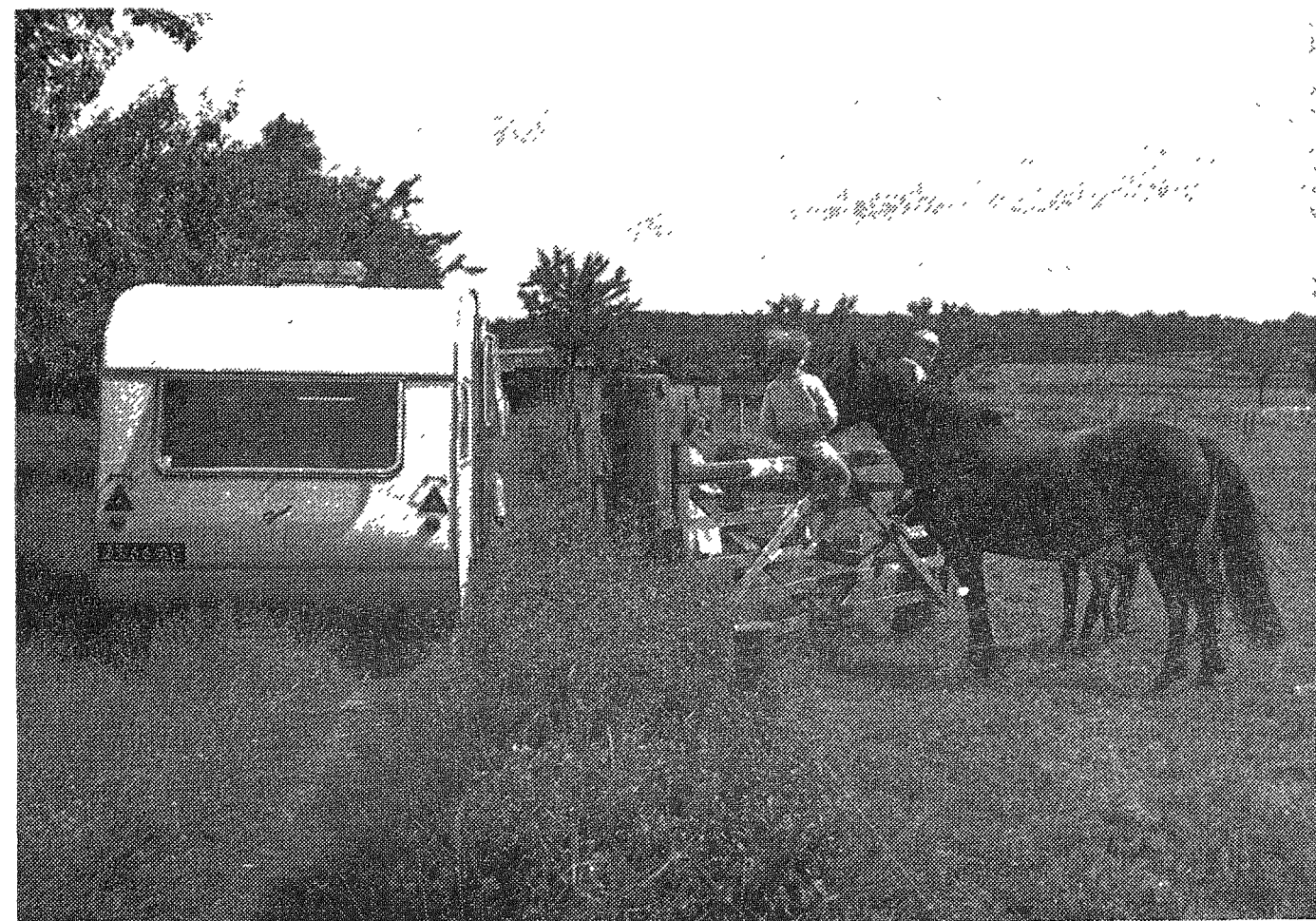
De voor het wetsontwerp verantwoordelijke bewindslieden geven met dit wetsontwerp hygiëne kampeerplaatsen blijk van vooruitzien met betrekking tot een stuk leefbaarheid in de sfeer van de openlucht recreatie, waar wij erkentelijk voor moeten zijn. De kampeerders zullen er wel bij varen en, naar mijn stellige overtuiging, zullen ook de ondernemers die — ten onrechte — nu nog beducht zijn voor de gevolgen van de wettelijke regeling, na enige tijd de waarde van deze wettelijke regeling evenzeer onderschrijven. Het is mede hun belang dat gediend wordt. De kampeerdeers beoordelen een kampeerplaats allereerst naar de kwaliteit van de sanitaire voorzieningen. Dat zeggen de ondernemers zelf, en als ze het niet zeggen dan ontdekken ze dat wel uit de reacties van de kampeerders.

Niettemin als in de uitvoeringsmaatregelen ook eisen worden gesteld omtrent de reinheid van de kampeerplaats dan is er ook een taak voor de kampeerders zelf!

De kampeerders zullen niet ongestraft de beginselen van de hygiëne op de kampeerplaatsen met voeten kunnen treden. Een advies aan ondernemers van kampeerplaatsen zou zijn: stuur die kampeerders onherroepelijk weg. Ook de kampeerders zelf hebben verantwoordelijkheid in de tijdelijke kampeergemeenschap! Wie zich als paria gedraagt zal het risico van communicatie moeten nemen.

De intensivering van het buitenverblijf met tent en caravan maakt het noodzakelijk dat nationaal en internationaal (er gaan ruim 600.000 Nederlanders jaarlijks over de grenzen) een systeem van hygienische maatregelen wordt ontworpen en nageleefd, dat in het kader van de openlucht recreatie veiligheid en zekerheid biedt. Op dit punt is de verantwoordelijke Nederlandse overheid met het wetsontwerp hygiëne kampeerplaatsen bij de tijd, en die zelfs vooruit.

Intensivering van het buitenverblijf met tent en caravan

BUITENLANDSE ARBEIDERS IN DE PERS

Een boekje, dat op punt staat te verschijnen, heeft als titel „Gastarbeiders - Lastarbeiders” (1). Het is van de hand van de heer Theunis, student in de godsdienstwetenschappen in Nijmegen. De ondertitel: ongewenste vreemdelingen? discriminatie? gemiste kansen? is duidelijk, evenals de weergave van enkele kreten, die getuigen van „afkeer” tegen de „vreemdelingen”. Blijkens de toelichting oordeelt de auteur, dat de regering, het bedrijfsleven, de vakverenigingen en de kerken in de aanpak van de problemen schandelijk tekort schieten. Dit is, zegt hij, niet te verwonderen „waar de publieke opinie geen interesse en zeker geen sympathie blijkt op te brengen voor deze meeëters”. Daarom, zo luidt de conclusie, is het allereerst nodig de publieke opinie positief te beïnvloeden.

Uit de bespreking van het boek van prof. dr. R. Wentholt e.a. over *Buitenlandse arbeiders in Nederland*, is wel geboden hoe gecompliceerd het vraagstuk is. Aandacht is geschonken aan de werkwijze van de overheid en ook aan de betekenis van de komst van de gastarbeiders voor de nationale economie. Met name verdient de stelling aandacht, dat mede dankzij hun deelname aan de productie de nationale economische groei — dus van de produktiviteit en de welvaart, kon worden gerealiseerd. „Hun inzet op de marginale knelpunten sleutelposten van het productieproces is heet het, hiervoor van wezenlijke betekenis gebleken”. Met andere woorden zonder deze inzet zou het voor een aantal ondernemingen zeer moeilijk zijn geweest te werken en zou dus ook de werkgelegenheid van Nederlandse arbeiders in die ondernemingen zijn bedreigd. Belastende uitdrukkingen als „meeëters”, aangevuld met „bezitters van woningen”, „ongewenste vreemdelingen”, e.a. geven dus wel een zeer vertekend beeld. De publieke opinie, waarover de heer Theunis kritisch schrijft, heeft dus, om het voorzichtig te zeggen, wel grondige correctie.

Op het ogenblik is het bovengenoemde boekje nog niet tot onze beschikking. Het is dus niet mogelijk de aangevoerde argumenten voor de door de schrijver gegeven oordelen aan onderzoek te onderwerpen. Met name niet die over het „schandelijk tekort schieten” van de voor een doeltreffende aanpak van de problemen verantwoordelijk gestelde organen.

Publieke opinie

Wel is het mogelijk om wat meer over die publieke opinie te schrijven. Het boek van prof. Wentholt bevat nl. een hoofdstuk over de „Buitenlandse arbeiders in de Pers”. Op de „publieke opinie” heeft „de pers” uit de aard der zaak zeer grote invloed. Hoe zijn nu de buitenlandse arbeiders in de pers gepresenteerd en hebben deze voorstellingen tot het gebrek aan sympathie bijgedragen of dit zelfs veroorzaakt?

Om tot een verantwoord oordeel te komen heeft in de eerste helft van 1966 een werkgroep van studenten in de sociale psychologie aan de Rijksuniversiteit te Leiden een onderzoek verricht, dat zo belangrijk werd geacht, dat het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk hiervoor een aanzienlijke subsidie gaf.

Men ging ervan uit, dat de pers een overheersende rol in het geheel van de oordeelsvorming omtrent het beleid tegenover en de problematiek van de buitenlandse arbeiders speelt. Men was onder de indruk dat over deze mensen veel werd geschreven en wel „met een zekere emotionele lading”. Vooral in de dagbladen werd de blik van de lezer door krachtige koppen getroffen en getrokken koppen, die een niet al te opgewekt beeld van het karakter en van de handelingen van buitenlanders suggereerden. Om nu een goed inzicht in de berichtgeving te krijgen, was en is het zeker niet juist alleen maar naar de „koppen” te kijken en zelfs niet alleen naar de artikelen, die daarmee werden gesierd.

Twee belangrijke vragen moesten de grondslag voor een werkelijk systematisch onderzoek vormen:

- Wat komt er in de pers en hoe wordt het gebracht?
- Wat komt er „van boven” — dus van verschillende instanties — in de pers en wat „van beneden” dus van het dagelijks gebeuren?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden werden artikelen verzameld uit werkgevers- en werknemersperiodieken (en wel vijftig stuks, waarvan de complete jaargangen werden bestudeerd) en uit de landelijke- en regionale pers. Jaargang 1965. Van de pers werden steekproeven genomen. Een aantal van 229 artikelen totaal werd vervolgens geanalyseerd. Een buitengewoon belangrijk onderzoek, dat de behoefte wekt aan soortgelijke analyses ten aanzien van andere vraagstukken werkgelegenheid, onderwijsproblemen en vele andere.

Op de eerste vraag kon een mij duidelijk antwoord worden gegeven. De meeste aandacht kreeg het *huusvestingsvraagstuk* — en vooral de „wantoestanden”. De positieve berichtgeving, dus die over goede huisvesting, met name in woonwijken, was meestal niet het gevolg van eigen onderzoek, maar meer weergave van mededelingen of initiatieven van verantwoordelijke instanties. *Wervings en opvangproblemen* kwamen in de tweede plaats. Ook hier kregen bijzondere gevallen de meeste aandacht. Incidenten met enkelingen (bv. aan de grens), afwijkende gedragspatronen etc. De derde plaats kreeg de *arbeidsmarkt-problematiek*. De berichten over tekorten en de noodzaak van aantrekking van buitenlandse arbeiders, maar ook en vooral weer daartegenover berichten over overschotten, die meestal bij reorganisaties of zelfs sluitingen (denk aan Utrecht) aandacht vroegen. Een onderzoek naar de berichtgeving in 1967 en ook in 1968 zou wellicht de categorie no. 3 naar de eerste plaats doen verhuizen. De spanningen tussen de gevolgen van sluitin-

gen (Deventer, Twente, N-Brabant, Limburg) en de *blijvende* vraag naar buitenlanders oefende druk op de berichtgeving.

Criminaliteit

Verder is er het nieuws over *criminaliteit* of ordeverstoring, de handel in verdovende middelen inbegrepen. De koppen boven de artikelen moesten hier wel tot de indruk meewerken, dat wij met een vraagstuk van de eerste orde te maken hadden. De onderzoekers hebben echter vastgesteld, dat evenals bij de huisvestingsproblematiek de ruime aandacht, die in de pers aan dit onderwerp is besteed niet in overeenstemming is met de werkelijke proportie van het verschijnsel. Het oordeel, dat „de feitelijke criminaliteit onder de buitenlandse arbeiders zeker niet hoger en waarschijnlijk lager is dan onder de Nederlandse bevolking”, stemt zeker tot nadenken. De billijkheid gebiedt verder, bovendien te zeggen dat voor het oordeel alleer, in aanmerking mogen komen de werkelijke gastarbeiders, dat wil zeggen zij die op normale wijze in het arbeidsproces zijn aangetrokken en opgenomen. Het is in ieder geval onbillijk tot hen ook de heden te rekenen, die met andere bedoelingen, al of niet clandestien zijn binnengekomen. En dat noodzakelijke onderscheid wordt maar al te vaak gemist.

Het valt wel op dat vrijwel alle aspecten van het probleem in een bepaalde volgorde in de pers aan de orde komen. Dat van de *individuele* en *sociale* aanpassing volgt op het laatstgenoemde en wordt op zijn beurt gevolgd door de belangrijke vraag of de buitenlanders slechts *passants* zullen zijn of *immigranten*, dus zich op de duur *blijvend* zullen vestigen. Hiermede hangt samen het vraagstuk van de *overkomst* van gezinnen, van de *ontspanning* en vooral ook dat van de *gezondheid* en *hygiëne* (het „T B C-gevaar” b.v.). Merkwaardig is nu een van de conclusies:

„De strekking van de artikelen gaat in vele gevallen juist uit naar de problemen waarvoor de *Nederlander*, dus *onze* samenleving, zich geplaatst ziet”.

„de toekomst van de buitenlandse arbeiders lijkt een toetssteen voor het aanpassingsvermogen van b.v. het industriële en overheidsapparaat, van onze rechtsregels en maatschappelijke voorzieningen van ons cultureel niveau”.

Nederlandse samenleving

Niet de problemen van de buitenlandse arbeiders zelf staan dus centraal, maar die van de Nederlandse samenleving! Misschien is dit een van de hoofdoorzaken van kortsluitingen, achterstanden, tekortkomingen in en bij de behandeling van de pro-

DOOR IR. B. TER BRUGGE

blemen. Kwahfities, die op hun beurt eenzijdig zijn en geen recht doen aan tal van zeer positieve benaderingen van de kant van de overheid en andere instanties. Juist zij, die zowel in het beleid als in de begeleiding aan de opbouw van een behoorlijk functionerend apparaat hebben meegewerkt, zullen zich tegen een zware uitdrukking als „schandelijk tekort schieten”, met recht verzetten.

Men denke eens aan de consequenties, die een al te snel ingrijpen in het huisvestingsvraagstuk met de daaraan verbonden extra toewijzingen voor de gastarbeiders zelf zou gehad hebben door de *reacties* van de Nederlandse samenleving! Men denke ook aan de spanningen in het bedrijfsleven zelfs door extra toeslagen veroorzaakt.

Betekent nu dit alles dat de berichtgeving een sterk negatieve invloed heeft gehad op de publieke opinie? Het mag dan zo zijn, dat uitwassen naar evenredigheid een te grote plaats hebben gekregen (maar op welk gebied krijgen zij dit *met*)? De oordelen over de persoonlijkheidsstructuur van buitenlandse arbeiders, losgemaakt van incidentele gevallen, de *zg. stereotypen*, blijkend over het algemeen echter *positief* of *neutraal* uit te vallen. *Negatieve*, deminerende uitspraken behoren tot de uitzonderingen.

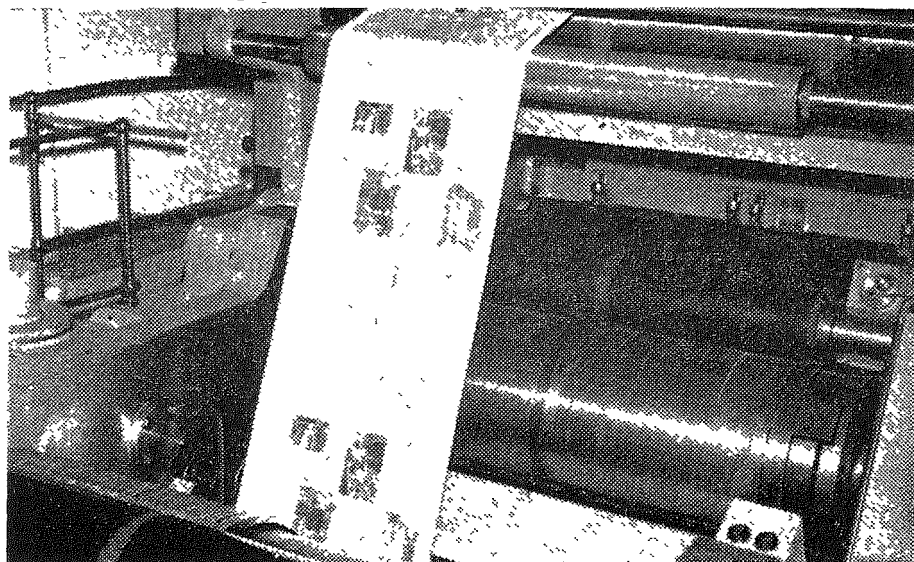
Het nu volgende gedeelte is zeer belangrijk, maar helaas niet geschikt om hier goed te worden weergegeven. Met behulp van specifieke grafische voorstellingen wordt getracht na te gaan welke onderwerpen en welke verbanden aandacht geven tot het vormen van oordelen van de persoonlijkheidsstructuur, dus tot stereotipe beeldvorming (laten we gemakshalve zeggen tot een oordeel over het beeld van de buitenlandse arbeiders als geheel).

Het blijkt dan dat vooral de regionale dagbladen en daarna de werknemersperiodieken zich het meest met het probleem van de persoonlijkheidsstereotypen van de gastarbeiders hebben beziggehouden. Dit staat *centraal* in het netwerk van onderlinge betrekkingen. Zijn relaties tot vraagstukken van huisvesting, werving, duur of karakter van het verblijf en gezondheid, worden in onderling verband besproken. Dikwijls voegt zich daarbij een ander „verband” nl. dat met de criminaliteit op de (jeugdige) vrouwelijke bevolking. De landelijke pers en de periodieken van de werkgevers neigen daartegenover meer tot geïsoleerde berichtgeving.

Wanneer een aantal onderwerpen tegelijk wordt aangesneden, spreekt men van een *geketende* berichtgeving. In de werknemersperiodieken en ook in de regionale pers is die vorm, blijkens het onderzoek, het meest gebruikelijk. Merkwaardig is nu de uitspraak „Hoe *geketender* de thematiek, des te sterker de neiging tot ongenueerde uitspraken over de persoonlijkheid van de buitenlandse arbeider”. Anders gezegd hoe meer in artikelen verschillende onderwerpen tegelijk worden aangesneden, des te minder voorbehoud in het oordeel.

Economische en sociale aspecten

Er is echter een andere uitspraak, die meer treft. Uit de bespreking van het boek van prof. Wentholt volgt dat wij in hoofdzaak met twee (soorten) aspecten van de tewerkstelling van gastarbeiders te maken hebben nl. de *economische* aspecten en de overige, in hoofdzaak *sociale* aspecten. Welnu in de werkge-

BEDRIJFSTAKBELEID MAAKT WAT VERBROKKELDE INDRUK

BIJ de behandeling van de begroting van Economische Zaken in de Tweede Kamer heeft drs. B. Goudzwaard gesproken namens de AR fractie. Hieronder volgen in het kort enkele belangrijke punten uit het betoog van de heer Goudzwaard. Hij sprak eerst over de economische situatie.

De economische situatie waarin we verkeren, is die van een beginnende conjunctuuropgang

Reeds verleden jaar heeft zich een belangrijke produktie- en produktiviteitsstijging ingezet. We verkeren nu in de situatie dat de bestedingen gaan aanzwellen, (investerings, overheidsbesteding, consumptieve uitgaven via loonstijgingen)

Terecht heeft minister Witteveen voor het Verbond van Nederlandse Ondernemingen gesteld dat afremming van de conjunctuur noodzakelijk kan worden. Daarbij mag echter niet alleen worden gedacht aan een tegendruk op het monetaire vlak. Ook de Rijksbegroting zal een bijdrage moeten leveren (dekking tekort Gemeentefonds). Verder verwacht de fractie van de minister een scherp effectief prijsbeleid vooral na 1 januari 1969.

De werknemersorganisaties achten, bijkennis het SER-rapport, grotere loonsverhogingen aanvaardbaar, tegen de achtergrond van een wenselijke verschuiving van de belastingdruk van indirecte naar directe belastingen van f 200 miljoen per jaar. Deze opstelling doet irreeel aan.

Men kan begrip opbrengen voor een bevrozing van het peil van de indirecte belastingen, maar het uitvoeren van een tegenbeweging in de richting van zwaardere, directe belastingen, is uit de tijd.

De presentatie van het werknemersstandpunt zou sterker zijn geweest, wanneer was gewezen op het feit, dat te

snelle groei van het winstkomen (via een investeringsexplosie) eveneens gevaren heeft voor het bestedingsevenwicht

Monetaire ontwikkeling

De prijs voor het niet-devalueren van de franc en het niet-revalueren van de mark is zeer hoog omdat zij leidt tot een verdere verbrokkeling van de concurrentievoorwaarden in de Europese markt.

Het is de impasse van de EEG, dat elke fundamentele onevenwichtigheid in een van de lidstaten tot een verdere desintegratie in de EEG leidt.

Past men wisselkoersen aan zo'n onevenwichtigheid aan, dan wordt de gemeenschappelijke markt doorsneden en dreigen gevaren voor het Europese landbouwbeleid. Past men ze niet aan, dan ontstaat een golf van concurrentie verslensende nationale maatregelen!

Hieruit mag niet de conclusie worden getrokken dat de situatie hopeloos is; in tegendeel, de tijd heeft nog nooit zo sterk in het voordeel gewerkt van een verdere integratie.

Daarom moet het EEG beleid worden voortgezet zowel op het punt van de monetaire integratie, als op het punt van de technologische samenwerking. Euratom mag niet worden opgeheven, evenmin als de idee van een Europees vennootschap.

Bedrijfstakingbeleid

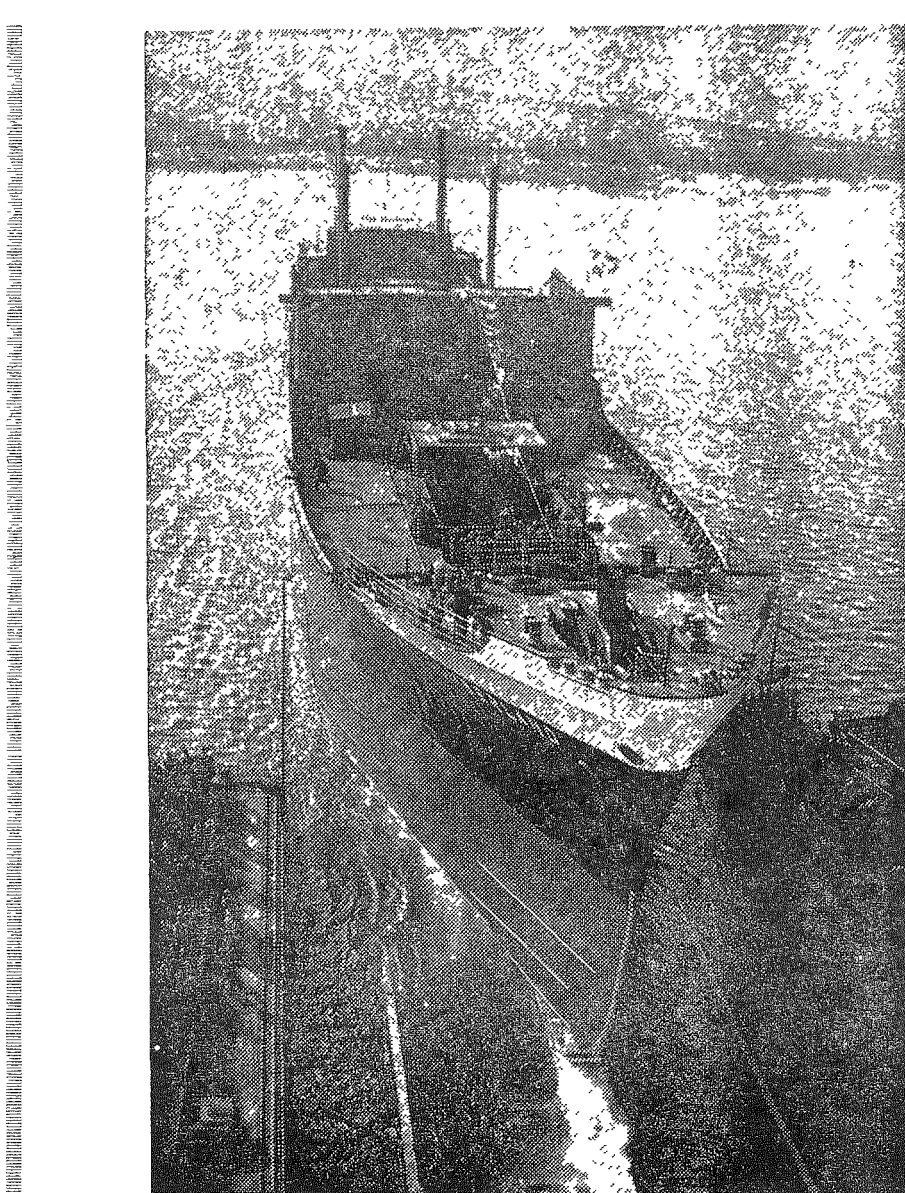
Het beleid t.a.v. bedrijfstakingen maakt een wat verbrokkelde indruk. De maatregelen staan te los van elkaar. Nodig is dat er een coördinatie komt tussen de diverse bedrijfstakingsgewijze structuuronderzoekingen onder auspiciën van het departement en de onderzoeking die onder auspiciën van het Centraal Planbureau worden verricht.

Het is verbijsterend dat het Centraal Planbureau in geen enkele structuur-

negatieve berichtgeving loopt in bepaalde gevallen parallel met over het algemeen positieve stereotypingen! Het is duidelijk dat zo spanningen ontstaan, die verantwoord oordelen bemoeilijken. „De mogelijkheid”, lezen we, tot stabilisering van bepaalde vooroordelen is hier aanwezig.

Belangrijk is tenslotte de wijze waarop de pers het nieuws verkrijgt. Officiële instanties geven berichten, de pers zelf heeft daarnaast of daarboven een eigen nieuwsvoorziening. Vooral de regionale pers steunt daarop; zij is dus voor de opinievorming van grote betekenis.

Met behulp van een zeer duidelijke grafiek worden enige belangrijke conclusies getrokken. In de eerste plaats blijkt dat in de officiële berichtgeving andere onderdelen van het grote probleem meer de aandacht krijgen dan in de pers, met name in de regionale pers. Vooral de arbeidsmarkt en de methoden van werving, toegelicht met vele statistieken, zijn het object van de eerste soort. In de eigen nieuwsvoorziening domineert de criminaliteit, de abnormale huisvestingssituaties („wan-toestanden”) gevaren voor de volksgezondheid („t.b.c. explosie”) en grens „incidenten” (uitzetting of wering van echtgenotes en kinderen). Terecht wordt gezegd, dat van de pers niet verwacht kan worden dat zij incidentele opzienbarende voorvallen in de juiste statis-

Centraal Planbureau niet vertegenwoordigd in bijv. structuurcommissie scheepsbouw

commissie (b.v. t.a.v. textiel, scheepsbouw, schoenindustrie enz.) is vertegenwoordigd.

Midden- en kleinbedrijf

Het door een AR-commissie opgestelde urgentieprogramma voor het Midden- en Kleinbedrijf stelt terecht, dat de detailhandel bij een regionaal beleid meestal nog als stiefkind wordt behandeld. (afwenteling van grondkosten en parkeerlasten op middenstandsbedrijven). Verder moet er een brug komen tussen de saneringskant en de ontwikkelingskant van het O en S-fonds. T.a.v. de binnenscheepvaart mag niet met sanering alleen worden volstaan.

Broodprijs

De vaststelling van de minimumbroodprijs dient in een interimwet,

voortuitlopend op de wetgeving t.a.v. ordelijk economisch verkeer, te worden overwogen. Wanneer de staatssecretaris zich op zijn wettelijke onmacht tot ingrijpen blijft beroepen zal van de zijde de AR fractie een gebruikmaking van het recht van initiatief niet bij voorbaat worden uitgesloten.

Een mooi, goedkoop geschenk met Kerstmis is de

Bijbelse Dagkalender 1969

pocket f 2,90

Een bijbels dagboek in pocketvorm, met sprankelende dagteksten van Gereformeerde, Hervormde en Lutherse predikanten, met een jaar- en maandkalender 8 foto's en enige pagina's gebeden.

Verkrijgbaar in de boekhandel
BOEKENCENTRUM N.V.
S-GRAVENHAGE

BUITENLANDSE ARBEIDERS IN DE PERS

versperiodeken wordt duidelijk een volledige scheiding gemaakt tussen beide soorten themata, althans volgens het genoemde onderzoek. Het economisch aspect: de betekenis van de tewerkstelling voor de (nationale) produktie wordt sterk geaccentueerd. De andere periodeken, vooral weer de regionale pers, leggen veel nauwere relaties. Wij moeten hier wel met het weergeven van enkele onderdelen volstaan. Zeer interessant is de wijze van berichtgeving over de criminaliteit en de verhouding tot „de” Nederlandse meisjes. In de dagbladers (regionale vooral) sterk negatief, in de werknemersperiodeken met in negatieve zin „Opvallend is hier”, luidt het „het verband dat gelegd wordt tussen vermeende criminaliteit en aanpassing” (wij curs)

In het algemeen luidt de conclusie dat de nadruk op de sociale facetten van het besproken verschijnsel dikwijls negatieve berichtgeving over sociaal gevoelige onderwerpen (gedrag in de samenleving, huisvesting, gezondheid) met zich mede brengt of gebracht heeft. En deze

tische proporties presenteert. De overheid behoort hier een sterk corrigerende functie uit te oefenen.

Corrigerende rol

Aan de pers wordt de rol van een correctiemechanisme toegekend, en tegelijk, zoals dat heet, een „functioneel substituuut voor de parlementaire controle”. Maar onmiddellijk volgt hierop, dat de corrigerende rol niet alleen toekomt aan de pers ten aanzien van de beleidsvoerders, maar soms ook aan de beleidsvoerders ten aanzien van de pers. Wij raken hier een moeilijk vraagstuk. De historie leert ons wel dat voor de vorming van de publieke opinie ten aanzien van de gastarbeiders de officiële berichtgeving uitvoeriger en vooral veelzijdiger had kunnen zijn. Anderzijds zou het verstrekken van teveel berichten weerstanden van verschillende aard opwekken. Wij zijn terecht huiverig voor een al te grote inmenging. Bovendien „is er het parlement”, de inlichting en verantwoording van de volksvertegenwoordiging over het beleid. Een zekere terughoudendheid kenmerkt de officiële berichtgeving ongetwijfeld. Zij moet immers „objectief” blijven. Anderzijds blijkt uit de analyses van de berichtgeving over de gastarbeiders in de pers hoe het in de eerste plaats in het belang is van deze mensen zelf en verder van de gehele Nederlandse samenleving, dat de gebeurtenissen en ontwikkelingen in die berichtgeving

juiste proporties krijgen (waarbij natuurlijk de waardering, ook de politieke waardering van een afzonderlijk voorval of een bepaalde maatregel, op de betekenis daarvan grotere invloed kan uitoefenen dan de plaats in een statistische weergave op zichzelf zou wettigen).

Spanningen dus genoeg. Ernstige bestudering van het besproken boek is daarom van zeer veel belang. Ook voor andere vraagstukken, zoals meermalen is opgemerkt. Want het is een uitnemend voorbeeld van analyse van een zeer gewichtig vraagstuk voor onze samenleving. Dezelfde of analoge methodes zouden ook voor een goede presentatie van andere problemen kunnen dienen. Met name denken wij aan vraagstukken van werkgelegenheid en werkloosheid.

Onwillekeurig komt ook de behoefte aan studies over de rol van andere moderne publiciteitsmiddelen op. Dit is veel en veel moeilijker, alleen al om het verzamelen van statistisch materiaal. Voor de vorming van de publieke opinie zijn zij echter zeer belangrijk.

Het vraagstuk van de buitenlandse arbeiders zal veel aandacht moeten houden. Te meer omdat nu wel duidelijk is, dat wij niet met een tijdelijk verschijnsel te maken hebben. Het aanvaarden van de vrije migratie in de EEG is alleen al hiervoor een bewijs.

*) Uitgave Paul Brandt - Hilversum.

W. Visser & Zn. n.v.

Scheepswerf - motorenherstelplaats

Ankerpad 2 - Telefoon 02230 - 2887

DEN HELDER

N I F U W B O U W en R E P A R A T I F

**VEROLME
UNITED
SHIPYARDS**

ROTTERDAM-HOLLAND TEL 162500

**Scheepsbouwwerven
A. VUYK EN ZONEN**

CAPELLE AAN DE IJSEL

NIEUWBOUW EN REPARATIE

TELEFOON ROTTERDAM 113333 (010)

N.V. Gereedschapfabriek

Zwolseweg 480 - APELDOORN - Telefoon 06762 - 241

GEREEDSCHAPPEN voor de metaalindustrie

A BAARS A zn

Exploitatie van baggermaterieel N.V.

VERKOOP EN VERHUUR
Telefoon (01840) - 3154

Scheepswerf A BAARS A zn N.V.

SI IEDRECHT
Telefoon (01840) - 3154
NIEUWBOUW EN REPARATIE

Sleedienst Broedertrouw n.v.

v/h Fa. C. DEN BOER & ZONEN

Corr.-adres MAASPLEIN 9 - ZWIJNDRECHT
Telefoonnummer 01850 - 26166 - 26167 (2 lijnen)

Alle transporten te water

N.V. Scheepswerf G. Bijlma en Zoon

WARIENA
NIEUWBOUW

van zee-, rivier- en binnenvaartschepen

TELEFOON 05105 - 271

FIRMA DE REK EN HORSMAN

Fabriek van scheepslieren

DORPSTRAAT 102 - TELEFOON 1894 - 218
OUDERKERK AAN DE IJSEL

NIEUWE LIEREN stoom en elektrisch
NIEUW IJZER zoals platen, hoek- en balkijzer
RIJPLATEN in diverse maten

**STOLK'S
Handelsondernemingen N.V.**

Kantoor: Veersedijk 233 HENDRIK IDO AMBACHT
Telefoon (01850) 28000 - 28886

-BAILEY- Constructiewerkplaats
en
Machinefabriek N.V.

NIEUW-LEKKERLAND - TELEFOON 01848 - 136

- Staalconstructies voor gebouwen e.d.
- Alle soorten kranen

HET BEELD DER VADEREN

DE KONINGIN IN DISCUSSIE

Nadat de revolutie poging van Troelstra was mislukt, was Schaper, nu een halve eeuw geleden, de voor- naamste woordvoerder in de Tweede Kamer, namens de S D A P

Bij de Algemene Beschouwingen over de Rijksbegroting bracht hij koningin Wilhelmina ter sprake. Zij was gehuldigd op het Maleveld en op de Dam. Hij zeide: „Daarna is er geweest een biddag, waarop de vrome mensen bijeenkwamen en als het ware baden. Here, ik dank u dat ik niet ben gelijk dezen, die Troelstra en zijn consorten...”

Hij verweet de regering, dat die de koningin in de politiek had gebracht en wraakte een uitspraak van de koningin, die in het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen te midden van christelijke en katholieke arbeiders had gezegd:

„Wat was en is zal ook aan de toekomst zijn. Het Evangelie is ook aan de toekomst. Het gaat ons vóór en het is onze wens, met het gehele volk samen te

werken, ten einde op te trekken datgene, waarvoor de hoeksteen thans wordt gelegd”

En de heer Schaper vervolgde, na dit te hebben voorgelezen: „Wat is dit anders als de oude leus van Kuyper en Groen van Prinsterer, herkauwd door de heer Van de Laar tegen de revolutie het Evangelie?” Lohman diende van repliek.

„Toen de heer Troelstra een revolutie voorbereidde in de richting van de evolutie in Duitsland, was het duidelijk dat, ware die revolutie gelukt, de Koningin uit onze staatsinstellingen moest verdwijnen. Was het na afloop van die pogingen niet natuurlijk, dat de natie haar opnieuw huldigde en dat de Koningin, daartoe uitgenodigd, zich onder haar volk vertoonde, om die hulde te ontvangen, zoals zij die vroeger in de Nieuwe Kerk te Amsterdam heeft ontvangen?”

Bij die gelegenheid legde de Koningin de eed af onder aanroeping van God Almachtig. Is het haar thans niet meer geoorloofd, ook bij het verrichten van haar officiële werkzaamheden, God, die zich geopenbaard heeft in Christus, openlijk te belijden?”

OUDE EN NIEUWE CITATEN

HUMOR

In „Spiraal”, kaderblad van de Nederlandse Christelijke Sport Unie, schrijft J. Kuilman in een artikel over „Humor en sport” o a

„Wat is er — ook bij ons — van het blijde ongedwongen spel overgebleven, het spel, waarin plaats is voor een ongedwongen lach, waarin de kinderlijke vreugde een plaats heeft. We gaan — zwaar mentaal getrand — het veld op. We zullen geen krimp geven. En wij spelen ons spel met een krampachtige vernijghheid, die elke gedachte aan spel verschrompelt. We spreken, ook in onze kranten, ook het best in termen van de strijd. En het woord spel is buitenspel geplaatst. Spelen doen we voor de aardigheid. En als ons lukt deze aardigheid weer te beleven, ook in onze sport, dan zal de krimp er uit trekken en krijgt ook de humor meer kans.

Er zijn meer terreinen waar de humor zou bloeien als er minder „krimp” was; in de politiek bijvoorbeeld.

POLITIEK

In „Tijd en taak” schreef ds L. H. Ruitenbergh een artikel over Politiek per advertentie („Zet een advertentie met namen over politiek en men haalt de voorpagina van de krant en het beeldscherm”) Over politiek zegt hij o a

„Politiek is omgaan met macht, die er reeds is, voor een partij begint er mee te manipuleren. Die macht heeft de neiging toe te nemen en de democratie is de grote strijd tegen haar overloosheid. Wil nu die strijd goed en met succes gevoerd worden, dan moet die democratie ook goed, helder, aansprekend georganiseerd zijn. Dat is het werk van de partijen. Komen de partijen in een positie van onmacht, of door onduidelijkheid of door innerlijke verdeeldheid, of door een grote discrepantie tussen de grootte van de aanhang en het getal der leden, (en alle drie deze verschijnselen doen zich thans voor) dan wordt de democratie zelf bedreigd en kunnen de regeermachten gemakkelijk hun gang gaan. Op een gegeven moment is dan de tijd rijp voor een of andere vorm van Gaullisme, dat een ander woord is voor getemde chaos”

Tijd voor zelfonderzoek en .. bekering!

NAAKT

Onder bovenstaande titel lazen wij in „Het Parool” — rubriek „Met losse hand” — het volgende:

De gemeente Groningen zit sterk om naakte meisjes verlegen, zoals blijkt uit een advertentie in het Nieuwsblad van het Noorden van donderdag 21 november jl. Boven de advertentie staat het wapen van de gemeente. Verderop kan men lezen, dat aan de academie voor beeldende kunsten „Academie Minerva” Schoolholm 23, tel 24360, vrouwelijke naaktmodellen worden gevraagd. De minimum-

leeftijd is zestien jaar, en ze moeten poseren voor de lessen in tekenen, schilderen en boetseren. Het gaat om vier tot acht lessen per dag en de betaling is f 5,— per uur. De modellen krijgen hun reiskosten vergoed. Over de maximum-leeftijd wordt niet gesproken. Over kleedgeld natuurlijk ook niet.

Van Ruller is nog maar net wethouder af in Groningen of het is al mis. En welk Kamerlid stelt vragen? Juist u raadt het!

SPELEN

Via het „Limburgs Dagblad” citeren wij prof. dr. W. Bladergroen:

„Onderwijs wordt gegeven op leerscholen en niet op speelscholen. Onze woning- en stedebouw houdt met het spelen van het kind geen rekening. Hierdoor komt het dat zeker 30 procent van de Nederlandse jongens en meisjes leer- en opvoedingsstoornissen heeft.”

Wat doen we er aan? Originele gedachte. Een commissie instellen.

ENGELSE SCHOLEN

In „Uitleg”, weekblad van het Departement van Onderwijs en Wetenschappen, stond een artikel getiteld: „Het Engelse onderwijstelsel, een poging tot vergelijking met Nederland”, geschreven door mej. drs. Geke Linder. Een citaat:

„Omdat dubleren in Engeland onbekend is en er natuurlijk toch een grote variatie van begaafdheden bestaat, heeft men in Engeland een veel gedifferentieerder examenstelsel dan wij, ook binnen ieder schooltype”

Van de Engelsen wordt gezegd, dat ze veel „common sense” (gezond verstand) hebben. Ten aanzien van het onderwijs is daar blijkbaar goed gebruik van gemaakt. Waar blijft op dit punt de spreekwoordelijke „Nederlandse nuchterheid”?

VOSKAMP EN VRIJLAND NV

KASSENBOUW - KETELBOUW - VERWARMING

’s-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL 01748-3921*

Landbouwwerktuigenfabriek

VICON N.V.
NIEUW-VENNEP
tel. 02526-855

LEZERS SCHRIJVEN ONS

VERHOGING DEFENSIE UITGAVEN

Vanzelfsprekend heeft de verhoging van de defensieuitgaven met 225 miljoen gulden deze week in het middelpunt van de belangstelling gestaan. Het standpunt van de AR tweede kamerfractie is in „Nederlandse Gedachten” van 30 november jl uitvoerig ter sprake gekomen, terwijl de redactie daarin niet achter bleef in zijn commentaar „Knap”. Graag zou ik hier op in willen gaan. Dr Geelkerken zegt in zijn betoog dat „de mens snakt naar vrede, gerechtigheid en vrijheid”, een constatering waar iedereen het mee eens kan zijn. Maar zijn conclusie dat het buitenlandsbeleid, het defensiebeleid ten opzichte van de Oost-West verhouding deze vrede naderbij kunnen brengen, daar geloof ik niet zo in.

Het oprichten van de NAVO als dam tegen de Russische expansiedrift om ook de West-Europese landen onder zijn controle te brengen, kan ik zo langzamerhand wel als een fabeltje gaan beschouwen, gezien de feiten die in de loop van de tijd bekend zijn geworden over de verdeling van Europa in invloedssferen. Juist ter bescherming van Rusland tegen een eventuele derde Duitse inval was er een zo sterk mogelijke bufferzone voor Rusland van levensbelang. De opname van West-Duitsland in de NAVO heeft niet kunnen verhinderen dat dit land zich duidelijk revanchistisch opstelde en stelt. Het niet erkennen van de Oder-Neisse grens, het niet erkennen van de DDR, het niet ontbindend verklaren van het akkoord van München van 1938 zijn alle punten die het wantrouwen van de Oost-Europese landen in de bedoelingen van de West-Duitsers versterken. En als dan in het kader van diezelfde NAVO datzelfde West-Duitsland het grootste West-Europese leger heeft geformeerd voorzien van de beste wapenrusting en de best geoefende soldaten, als dan ook in dat West-Duitse leger de nazipropaganda een hoge vlucht genomen heeft als dan dat West-Duitsland de Oost-Europese landen door zijn economische politiek van Rusland probeert los te weken dan is het begrijpelijk dat de aversie van Rusland ten opzichte van West-Duitsland zeer groot gebleven is en blijft.

In dit kader moet mijns inziens de inval in Tsjecho-Slowakije, hoe verwerpelijk ook gezien worden.

Terecht heeft dr Geelkerken dan ook gesteld dat de bezetting van Tsjecho-Slowakije uitsluitend betrekking had op de interne verhoudingen in Oost-Europa.

Het is jammer genoeg noodzakelijk uit te gaan van de realiteit dat de NAVO bestaat zoals ook het Warschaupact bestaat, en dat er een dermate hoge wapenrustingsgraad is bereikt in beide kampen dat er sprake is van een „balance of terror”. Op grond van deze evenwichtstoestand welke door de bezetting van Tsjecho-Slowakije niet verbroken is, (zie daartoe officiële verklaringen van Amerikaanse zijde), had de tweede kamerfractie van de ARP, tegen de verhoging van de defensieuitgaven moeten stemmen. Dat de aanwezigheid van een Russische vloot in de Middellandse Zee mede als argument werd gebruikt om voor deze verhoging te stemmen is eigenlijk absurd, omdat de overmacht van de Westerse vlootten een enorm is (alleen al 60 Amerikaanse marine-schepen varen daar rond, plus nog de benodigde Engelse, Franse, Italiaanse en „geallieerde” — waaronder Nederlandse — schepen tegen nu 50 Russische marinevaartuigen), 2) de verhoging van de defensieuitgaven is zuiver gericht op uitbreiding van de Nederlandse land- en luchtstrijdkrachten, (een extra tankbataljon, een extra Starfightersquadron etc) en dus zeker niet een verweering vormt tegen de zogenaamde Russische dreiging in de Middellandse Zee.

De verhoging van de militaire budgetten van de NAVO-landen als reactie op bovengenoemde punten is dan ook een irrationele zaak, het is zonder meer een opvoering van de wapenrusting, wat waarschijnlijk Russische reacties ten gevolge zal hebben om weer in evenwicht te komen met de NAVO. Een handelen naar de woorden van prof mr P. H. Kooymans had meer voor de hand gelegen. De fractie heeft dit dacht ik, wel gedeeltelijk trachten te doen door de regeling van het Duitse vraagstuk aan de orde te stellen, maar het

stemmen van de fractie voor de verhoging van 225 miljoen doet hier volledig afbreuk aan. Een regeling van de crisismanagement zoals gesteld door dr Geelkerken wordt hiermee niet verkregen.

Daartoe moet met kracht worden gewerkt aan ontspanning tussen Oost en West. Mogelijkheden zijn mijns inziens daarvoor ratificatie van het non-proliferatieverdrag door het Nederlandse parlement en aandrang van de Nederlandse regering op de andere NAVO-landen hiertoe ook te besluiten, zoeken naar een ander veiligheidssysteem voor Europa, regeling van de Duitse kwestie, openen van een gesprek tussen Oost en West, waarbij het streven erop gericht dient te zijn het wederzijdse wantrouwen weg te nemen en trachten een internationale rechtsorde te verkrijgen.

Dat er in het redactionele commentaar „Knap” kritiek wordt geleverd op om de Arjos — waarom niet met name genoemd? — betreffende het afwijzen van deze verhoging acht ik beneden de waardigheid van de redactie.

Dit commentaar zou er op kunnen wijzen dat de redactie onkundig is van de inhoud van de brochure „naar nieuwe mondiale verhoudingen” geschreven door prof mr P. H. Kooymans en mr P. J. Teunissen voor de Arjosstudie-conferentie dit jaar en de discussie die daar over gehouden is, en dat de redactie tevens onkundig is van de rede die dr Geelkerken in het parlement gehouden heeft waarin deze tot de conclusie kwam dat in Midden-Europa geen Russische agressie ten opzichte van de NAVO-landen te verwachten is en dat aan het recht van de Russen op aanwezigheid in de Middellandse Zee niet afgedongen kan worden.

Voor mij als Arjos-lid zijn bovengenoemde overwegingen feiten waarop ik persoonlijk tegen deze verhogingen gekant ben, en geven mij een reden u dit te laten weten.

Amsterdam J. S. Duijnhouwer
Noot van de redactie

Wij menen volledig op de hoogte te zijn van het standpunt van prof Kooymans in zijn brochure en van het daarmee in overeenstemming zijnde standpunt van de fractie, zoals dit door dr Geelkerken werd vertolkt.

Heeft de briefschrijver echter deze standpunten wel voldoende en volledig bestudeerd?

Dit is zeker wel het geval, voor zover hij zich aansluit bij de stelling dat de agressie op Tsjecho-Slowakije nog niet betekent een agressie van de NAVO. Ook is hij juist als hij zegt dat de aanwezigheid van de Russische vloot in de Middellandse Zee op zichzelf geen agressie tegen de NAVO is. Hij heeft voorts gelijk als hij instemt met de geuite kritiek op die Navo-politiek die niet gericht is op een oplossing van o.a. het Duitse probleem en die onvoldoende een weg aanwijst om tot een vredesgesprek en tot vredelievender oplossingen te geraken.

De schrijver heeft echter geen gelijk wanneer hij meent dat de 225 miljoen die de regering vroeg en waarmee de Kamer akkoord ging, gericht is op uitbreiding van onze land- en luchtmacht en in strijd zou zijn met de woorden van prof Kooymans. Er komen nu geen extra tanks en extra Starfighters. In plaats van de uit de jaren 1950 daterende en nu goeddeels versleten tanks van het type '45 komt er een kleiner aantal moderne tanks. De Starfighters zijn precies dezelfde als die we nu ook al hebben. We waren van plan deze vliegtuigen te verkopen, dus een vermindering van de wapenrusting — doch deze verkoop gaat nu niet door.

Er is dus geen vergroting van de wapenrusting. Wel is er een enigermate op peil brengen. En dit nog maar zeer gedeeltelijk, want op basis van hetgeen Nederland begin van dit jaar al had moeten doen om zijn defensie op peil te houden is er een achterstand, niet van 225 miljoen maar van meer dan 1000 miljoen.

Het op peil houden van de defensie is juist bepleit door prof Kooymans. Ook dr Geelkerken toonde zich hiervan een voorstander.

Verwaarloost de NAVO haar defensie al te zeer, dan is zij niet langer geloofwaardig en lokt zij daardoor zelf een agressie uit, ze speelt dan de „haviken” in Moskou in de kaart.

VOORKEUR

Een Frans spreekwoord zegt dat om te discussiëren met een zwart en wit zijn. Daarom is het moreel juist, stel ik het op prijs met de heer J. Bruining van gedachten te wisselen.

Over de uitgangspunten zijn we het eens. We zijn beiden van oordeel dat onze partij in het lood moet blijven en haar eenheid bewaren. Ook erkennen we beiden Jezus' koningschap over het staatkundig en het er zo nauw mee verweven maatschappelijk leven.

Dat geen van de beide partijen waarmee we kunnen samenwerken (de PvdA en de VVD) dit in hun beginselprogramma hebben staan, ook dit stem ik de heer Bruining toe, al zou ik het iets genuanceerder willen zeggen. Artikel 6 van het beginselprogramma van de PvdA luidt: „De partij ziet het als een taak van de overheid om aan de kerken hun vrijheid te waarborgen hun roeping te vervullen met betrekking tot de verkondiging van hun boodschap, hun dienstbetoon aan de wereld en het spreken van hun woord, ook over het staatkundig en maatschappelijk leven”.

De boodschap van het Evangelie klinkt dus in deze partij wel door. Tal van Kamerleden en andere vooraanstaande figuren in de PvdA zijn gelovige christenen. In het boek van Puchinger „Is de Gereformeerde wereld veranderd?” worden er op pag. 313/314 elf genoemd. Zou iemand in staat zijn zo'n lijstje van de VVD te geven?

Maar nu nog iets anders. De heer Bruining haalt Ps. 24 vers 1 aan, mag ik ook een psalm (eveneens in de oude vertaling) citeren? Psalm 146 vers 5:

‘t Is de HEER, die 't recht der armen,
Der verdrukten gelden doet,
Die, uit liefderijk erbarmen,
Hongerigen mild'lijk voedt,
Die gevang'nen vrijheid schenkt,
En aan hun ellende denkt

Welke van de beide partijen die thans in 't geding zijn komt nu het meest op voor de armen, die verdrukten enz., in een woord de underdogs van de samenleving, zowel nationaal als internationaal? Van het antwoord op deze vraag hangt het af, aan welke partij wij de voorkeur geven om in samenwerking met haar iets van Jezus' koningschap in staat en maatschappij te verwezenlijken.

Rotterdam Mr W. Brak

HUURBIJDRAGE

Met genoegen las ik in Ned. Ged. van 23 november jl. onder het hoofd „Woningwet” een artikel van de hand van de heer H. Algra. Na lezing zat ik echter met een vraag, waarop ik graag antwoord wil hebben.

In het stukje dat met de 4de hoofdletter begint lees ik b.v. „Laat de wetgever bepalen, dat ieder die een gezinsinkomen heeft van meer dan f 250 — per week, verplicht wordt de kostprijs van zijn woningwetwoning, vermeerderd met 10% te betalen”.

Dan betaalt hij wat een woning van hetzelfde kaliber buiten zijn sector ook zou kosten. Op zichzelf is dat rechtvaardig. Daaruit zou men de conclusie kunnen trekken dat de heer Algra op het standpunt staat dat de huur van woningen „buiten de sector” dus van particuliere huurwoningen „rechtvaardig” was. Is dat werkelijk het standpunt van de heer Algra? Mijns inziens was de beheerste huur lager dan de kostprijshuur en daarom onrechtvaardig. Gelukkig begint er nu een andere wind te waaien maar vanaf de tweede wereldoorlog beheerste de regering de huur zodanig, dat men na betaling van straat- en grondbelasting assurantie-premie en onderhoud nog een matige rente overhield van de economische waarde. Van reservering om na 50 of 60 jaar het oude huis door een nieuw huis te kunnen vervangen kon geen sprake zijn. Daarvoor werden de huren te laag gehouden. Gaarne verneem ik of ik de schrijver van dit artikel goed begrepen heb.

Loosduinen H. Vlaardingebroek

JAAR VERGADERING VAN HET COLLEGE VAN ADVIES

Op zaterdag 23 november jl is te Utrecht de jaarvergadering gehouden van het College van Advies van de Anti-Revolutionaire Partij. Als thema voor deze vergadering was gekozen „De contouren van een politiek beleid, gericht op de toekomst”, verband houdende met de bijzondere functie dezer bijeenkomst.

NIEUWE ACTIVITEITEN

Zij fungeerde nu als startpunt voor een nieuwe serie activiteiten binnen het raam van het college, gericht op het verkrijgen van een grotere programmatische duidelijkheid. Daartoe werden er onder meer werkgroepen in het leven geroepen, die zich gaan bezig houden met uiteenlopende vraagstukken zoals werkgelegenheid, ruimtelijke ordening, openbaar vervoer, inkomens- en vermogensverdeling, cultuurpolitiek etc.

Van de werkgroepen wordt niet verwacht, dat zij afsluitende antwoorden geven op de bestaande cq te verwachten problematiek. Er wordt verwacht, dat zij bestaande stereotypen opvattingen kritisch doorlichten, alsmede de richting aangeven, waarin de oplossingen moeten worden gezocht en waar de accenten dienen te worden gelegd.

LANGERE TERMIJN

De centrale commissie van het College heeft dit initiatief genomen, omdat zij zich ervan bewust is, dat in toenemende mate behoefte bestaat aan het ontwikkelen van een beleid voor langere termijn. Bij gebrek aan zo'n beleid zou de antirevolutionaire politiek kunnen vervluchtigen tot een menigte incidentele beslissingen, waarin de centrale doelstellingen onvoldoende zichtbaar worden. Tevens bestaat de noodzaak om bij het zoeken naar oplossingen voor de problemen van onze hedendaagse maatschappij de te verwachten ontwikkelingen in aanmerking te nemen.

Door middel van een aantal inleidende opmerkingen werd door mr W. C. D. Hoogendijk, directeur van de Kuypersstichting, een aanzet gegeven voor een gedachtenwisseling, die het karakter droeg van een brainstorming.

Er zij nog vermeld, dat het aftredend lid van de Centrale Commissie, mr F. J. J. Besier, werd herkozen terwijl in twee reeds enige tijd bestaande vacatures werd voorzien door de benoeming van mr D. W. O. A. Groshede te Amsterdam en mr J. van Viegen te Rijswijk.

WIJ
KOMEN
BIJEEN

• Het Provinciaal Verband van de Arjos te Groningen belegt op zaterdag 7 december een studieconferentie met als onderwerp „De Amerikaanse presidentsverkiezing”.

De plaats van samenkomst is gebouw Concordia te Bedum

Aanvang 14 00 uur

Spreker prof dr W. Albeda, lid van de Eerste Kamer

• De Statencentrale Harderwijk houdt dinsdag 10 december een vergadering in hotel „t Vosje” te Nunspeet, Stationslaan 80

Aanvang 20.00 uur

Spreker de heer H. W. v. d. Brink, secr. stichting ontwikkeling van de Noordwest Veluwe, over Ons gebied in beweging

• De Hulpcentrale van Anti-revolutionaire Kiesverenigingen op Goeree-Overflakkee houdt op donderdag 12 december een vergadering in „Vita Nova” te Sommeldijk

Aanvang 19 30 uur

Spreker de heer P. C. Elfferich, lid van de Eerste Kamer, over Het overleg van de „18”

• De Statencentrale Ridderkerk houdt op vrijdag 13 december haar jaarvergadering in een lokaal van de Triomfatorkerk te Barendrecht

Aanvang 19.30 uur

Spreker mr W. R. v. d. Sluis, lid van Ged. Staten van Utrecht, over Ruimtelyke ordening vraagt „ruimte”

IN PRIMA BOTER EN KAAS
STEEDS DE BAAS
alle soorten groot en klein
komen uit de IJssel- en Lekstreek fijn

A. VAN HOUWELINGEN
MOORDRECHT

Telefoon 305 (01827) - Weteringstraat 4

DE
WEEK
ROND

25 november

Zacht gezegd, merkwaardige man, die meneer Kloos van het NVV en de PvdA, lid van de Eerste Kamer

Hij stemde tegen de minimum loonwet, dat is zijn democratisch recht. Toen daarna de stemming in de 1e Kamer aan de orde was over de verhoging van het Koninklijk inkomen was hij afwezig.

Hij zei niet voor — noch tegen. Is dat misschien onduidelijke duidelijkheid?

26 november

Helaas — weer een belangrijk politiek centrum van activiteiten opgeheven. In de loop der jaren, vanaf 1950, zijn talrijke partijvergaderingen, vormingsconferenties, cursussen, talloze besprekingen enz. gehouden in het Romme-instituut, het vormingscentrum van de KVP in Baarn.

Het kon niet meer, uit de exploitatiekosten werden te hoog. Eén troost misschien. Gekocht in 1950 voor 150.000 gulden, nu verkocht voor 700.000 gulden. De KVP heeft dan nog ergens winst — gelukkig.

27 november

Met de nieuwe Amerikaanse president eindigt de carrière van rond 7000 mensen.

Voor 7000 regeringsfuncties mag Nixon nieuwe gegadigden aanwijzen, zegt het Groene Boek.

Meest hen — dat is de ervaring — die voor hun prestaties tijdens de verkiezingen beloofd moeten worden.

O a 40 van de 124 ambassadeursposten!

Die 7000 moeten dan maar weer een andere baan vinden.

Het is geen wonder dat de makelaars opgewekt zijn in Washington en maar huizen kopen en verkopen.

28 november

We kennen de blauwdrukken uit de architectenwereld.

Gelukkig is er nu ook wat anders rooddrukken. Weet u wat dat zijn? Wel: plannen van de PSP om de economische en intellectuele macht over te nemen.

Lef hebben ze wel, maar of het zinvol is?

29 november

Nederland is links volgens minister Luns.

Maar, voegde hij er aan toe, alleen dan als je radio en televisie ge-looft. Anders niet.

Dat radio- en televisiegeloof heeft hij vast niet, dachten wij. En het overgrote deel van ons volk evenmin.

30 november

De burgemeester van Hoek — ongevraagd ontslagen.

De burgemeester van Loppersum — openbare slaande ruzie met de wethouders.

De burgemeester van Hazerwoude — de waarheid in officiele stukken geweld aangedaan.

De burgemeester van Gorkum — beledigt de raad en zegt daarna dat dit niet zijn bedoeling is.

Niet zo best — en dat in één week.

ZOETERMEERS ROEM
de fijnste margarine
GEBR. VAN DER SPEK N.V.

Verkouden? Griep?

Dat is vervelend. Maar gelukkig is er NISYLEN, het middel ter bestrijding van verkoudheid en griep.

NISYLEN

een plantaardig preparaat van dr. Willmar Schwabe N.V. Zaandam.

Uw apotheker of drogist heeft het.

- BRILLEN
- HOORTOESTELLEN
- CONTACTLENZEN

EIKENDAL

onbetwist DE specialist

BERGSTRAAT 12 - WAGENINGEN
TELEFOON 98370 - 2038

Telecommunicatie Industrie
RADIO BECKER NV

EXPERTS OP HET GEBIED VAN SCHEEPSELEKTRONICA

- Scheepsradiotelefoons
- Echoloden
- Radar
- Marifoons
- Automatische piloten
- Alarmsystemen

Dijnselburgerlaan 1 - Zeist - Postbus 75
Telefoon 03404 - 13511

G. VOGLER & CO.

(FIRMANT W. A. FIBBE)

Mauritsweg 49 - ROTTERDAM
Telefoon 010 13-78-78 / 12-96-52

TOESLAGSTOFFEN voor lichtbeton
GRONDSTOFFEN voor de steen- en keramische industrie
WEGENBOUWMATERIALEN

Hout- en

HOLZ-HER Metaalbewerkingsmachines

VAN DER SPEK

WOLPHAERTSBOCHT 214

ROTTERDAM - TELEF 279755

Geén
maag-
pijn
meer!

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

in het rode busje met gele opdruk

maagtabletten

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarsstraat 65 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11 62

Aannemingsbedrijf
Utiliteitswerken

ERVEN J. F. P. JANSSEN

N.V. Nieuw Vennep
02526-3341

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, nr. 50

14 december 1968

REGIONAAL BELEID

NOTA INZAKE DE SOCIAAL-ECONOMISCHE
ASPECTEN VAN HET IN DE JAREN
1969 - 1972 TE VOEREN
REGIONALE BELEID

Ons land kent een aantal gebieden die in economisch opzicht beneden de maat blijven. Al jaren lang. Vandaar dat de overheid - reeds meer dan 10 jaar geleden - in ons land een beleid voert dat gericht is op een economische versterking van deze zwakke plekken. De hierbij geplaatste kaart van Nederland wijst aan waar momenteel deze gebieden liggen en welke gemeenten in het bijzonder daarbij de aandacht van de overheid hebben.

Eén van de punten die de overheid noodzakelijke speciale aandacht te schenken is bijvoorbeeld de landbouw. In de loop van de jaren 1965-1975 zullen een groot aantal arbeidskrachten moeten afvloeien. Moeten - in verband met de noodzakelijke schaalvergroting van de agrarische productie.

Moeten - omdat anders, ook in E.E.G. verband, de landbouw in het slop raakt met alle gevolgen van dien.

Voor deze afvloeiende arbeidskrachten - ondernemers in de landbouw en landarbeiders zal werkgelegenheid moeten worden geschapen. Vandaar!

Versluiert

Volgens de nota van de minister van Economische Zaken - die binnenkort in de Kamer zal worden behandeld - zou mogen worden geconstateerd dat het beleid van 1957-1966 niet zonder positieve gevolgen is gebleven. De drie noordelijke provincies en Zeeland kampten met vertrekoverschotten en werkloosheid. Na het in gang zetten daar van een industrialisatie-ontwikkeling werd die situatie tot 1966 er beter op. Helaas moet worden geconstateerd dat in 1967 het noorden weer een vertrekoverschot had met een belangrijk hoger werkloosheidspercentage. Tevens was te constateren dat in 1967 tegelijkertijd en het zuiden en het oosten van ons land - in het bijzonder Overijssel - in deze minder gunstige situatie kwamen te verkeren! Versluiert door een zekere conjuncturele opleving in 1964/1966 bleek echter in 1967 dat ook daar een ernstig structureel probleem aanwezig was.

Doelstelling

De doelstelling van het regionaal beleid werd in 1967 aangepast. Niet alleen daar waar een uitstoting plaats had uit de landbouw, nu ook om soortgelijke problemen, die werden veroorzaakt door de

afbouw van de kolonijnen-productie en door reorganisatie in arbeidsintensieve sectoren!

De overheid stelde naast de stimuleringsgebieden ook herstructureringsgebieden in. Daarnaast werd het instrumentarium uitgebreid en verzwaard. Met name voor Zuid-Limburg. Was dat voldoende?

De overheid stelt in de nota dat het ogenblik thans is aangebroken om voor een periode van 4 jaar opnieuw het noodzakelijke beleid nader vast te stellen.

Een moeilijke zaak op zichzelf met name op dit moment omdat het effect van de laatste twee jaar aan uitbreiding van de hulp onvoldoende ervaring heeft opgeleverd.

Uitbreiding

Toch doet de overheid dit uit hoofde van een drietal overwegingen:

1. de industriële productie neemt toe terwijl er toch een daling van de totale werkgelegenheid is.

2. er behoort een goede afstemming te zijn tussen het beleid en de regio's (de zwakke plekken) en het arbeidsmarktbeleid. Immers: herscholing in de regio's van uitgestoten arbeidskrachten heeft alleen zin als er voldoende nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd kunnen worden.

3. het verschil tussen het westen des lands (Zuid-Holland, Noord-Holland (behalve het noorden), Utrecht) enerzijds en het overige deel van Nederland wordt groter.

Hoofdlijnen

De nota komt op basis van deze uitgangspunten, mede geleit op de opgedane ervaring tot de navolgende beleidlijnen in de komende jaren:

- de hoofdlijnen van het reeds gevoerde beleid worden gehandhaafd - onder hier en daar een aanpassing aan de nieuwe situatie;
- de doelstelling moet blijven het bestrijden van de hardnekkig geworden structurele werkloosheid in bepaalde gebieden;
- voor verschillende delen van ons land zal het nodig zijn een daaraan aangepast structuurbeleid te voeren;

Dr. J. J. Buskes

God en mens als concurrenten

Op zijn heldere en directe wijze schrijft ds. Buskes over de laatste, roerige ontwikkelingen in de theologie die culmineerden in de leuze „God is dood“.

Carillon-paperback f 16,00
VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL
Uitgave van W. ten HAVE

- er zal gestreefd moeten worden naar een betere ruimtelijke spreiding van de bevolking en van economische activiteiten;

- de regionale economische problematiek is geen typisch Nederlands verschijnsel alleen.

In veel E.E.G.-landen wordt ook een regionaal beleid gevoerd.

Als er raakvlakken zijn is er overleg nodig met de regeringen van die landen. Met name de Benelux-landen.

Concrete conclusies

Op basis van deze uitgangspunten komt de nota tot de volgende conclusies:

1. Er komt een Raad voor de arbeidsmarkt en daarmee geïntegreerde regionale raden met dezelfde taken.

2. Het aantrekken van arbeidskrachten in het westen - waar een gespannen arbeidsmarkt zal blijven heersen - zou minder attractief moeten worden en in de betrokken landsdelen relatief aangemoedigd.

3. Spreiding van rijksdiensten: 15 rijksdiensten wier namen in 1967 bekend gemaakt zijn zullen worden overgeplaatst. Voorbereidende maatregelen zijn reeds genomen.

4. Voor de bestaande stimuleringsgebieden en herstructureringsgebieden worden geen grote wijzigingen voorgesteld.

Alleen t.b.v. Limburg komt er uitbreiding. Helmond wordt bijvoorbeeld primaire ontwikkelingskern.

5. Secundaire kernen zullen niet worden uitgebreid. Daarentegen wordt nauwlettend nagegaan of er geen beperking moet worden aangebracht. Het besluit 1964 om deze kernen te beëindigen wordt dus opgeschort.

6. Voor 1969-1973 wordt 240 miljoen gulden uitgetrokken ten behoeve van de verbetering van het vestigingsklimaat (versnelde en vervroegde uitvoering van provinciale en gemeentelijke werken). Gedacht wordt aan de haven van Delfzijl, de Eemshaven en de haven van Harlingen.

7. Ook bepaalde rijkswerken zullen versneld worden uitgevoerd - met name een aantal nieuwe wegen worden gerealiseerd die de verbinding tussen de randstad Holland en de overige landsdelen zullen verbeteren.

8. Het toerisme in de bedreigde gebieden - die verrassend vaak daar aanwezig zijn - zal worden bevorderd - 4 miljoen extra.

9. Voor de jaren 1969-1973 zal voor de stimuleringsgebieden 6 miljoen per jaar worden uitgetrokken t.b.v. de verbetering van het woon- en leefklimaat met name voor een aantal centrumgemeenten daar.

PERSBERICHTEN

Naar aanleiding van persberichten op 11 december j.l. over samenwerking van A.R.P., C.H.U. en K.V.P. bij de Provinciale Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen in 1970 delen wij onze leden mee, dat over het te geven advies aan betrokken partij-organen door de groep van „18“ gesproken zal worden op maandag 16 december a.s.

Daarvoor zal het Centraal Comité in zijn vergadering van 14 december over deze zaak zijn mening vormen.

Eerst daarna zal men zich een duidelijk beeld kunnen vormen over de standpuntbepaling van respectievelijk de A.R.P. en de groep van „18“.

AAN DE LEDEN VAN DE PARTIJ

Geacht partijlid,

U weet: er is een ledenverfactie aan de gang. In dit nummer leest u er weer wat over. Ik wil er voor uw plezier ook enkele opmerkingen over maken.

1. De actie wordt dit keer niet gevoerd met veel tam-tam. Maar dat betekent niet dat de actie minder dringend en minder serieus is. Het betekent wel, dat wij meer een beroep doen op uw verantwoordelijkheidsgevoel.

2. De normale „slijtage“ van het ledental wordt in het algemeen redelijk opgevangen. Toch is van tijd tot tijd een extra inspanning nodig. Om nieuwe mensen aan ons werk te verbinden. En om de partij voldoende draagvlak te geven.

3. U kunt zeggen, dat zo'n actie een zaak is voor de besturen. Daar hebt u dan formeel gelijk in. We verwachten natuurlijk dat de besturen er intensief aan werken. Het hele bestuur, niet een enkel bestuurslid.

Maar zo'n actie als deze gaat toch ook ieder lid aan. Ieder heeft in zijn omgeving wel mensen, die lid zouden kunnen worden. Denk vooral ook aan jonge mensen.

Dat is dus een beroep, dat wij doen op alle leden. Doe er wat aan. Terwille van de zaak, waar wij allen voor staan de bevordering van een christelijke politiek.

Mijn verzoek is uw reactie op deze brief niet uit te stellen, maar de komende dagen te gebruiken om er iets aan te doen.

Veerman,
Voorzitter Centraal Comité

CARL UPMANN
CIGARS

Voor
Baby **BABYDERM**
POEDER - CREME - OLIE - ZEEP.

VERVOLG OP PAG. 8

COLIAKEL JGIANLL

met anti-revolutionair Friesland

De inhoud van de wisselpagina's is voor verantwoordelijkheid van de besturen van de betrokken Kamercentrales

MR. D. OKMA TERUG IN EEN FRACTIEBANK

De Friese Encyclopedie geeft een korte informatie over het Okma-geslacht uit de Zuid-Westhoek van Friesland: Workum de stamstad, Woudsend het stamdoorp. Onze gedeputeerde mr. Dirk is nog niet opgenomen in de Encyclopedie. Vader mr. Hendrik Okma wel: advocaat te Sneek, Tweede Kamerlid, promotor van het Friesch Dagblad. Stierf jong, nog geen 40 jaar oud (1907). Hij was o.a. de vader van de helaas vroeg gestorven Professor Nico Okma van de V.U. en van onze mr. Dirk. Het boerengeslacht heeft reeds in de 19e eeuw academici opgeleverd en heeft zich in het bestuursleven en op maatschappelijk terrein zeer verdienstelijk gemaakt; het leverde Statenleden, gedeputeerden, leden van de Tweede Kamer op.

In die rij past onze mr. Dirk voortreffelijk, een typische vertegenwoordiger van zijn geslacht. Terecht was hij ook wel een beetje trots op de familienaam en-faam. In de oorlogsjaren 1940-45 bleek dat hij niet op de naam parasiteerde maar hem opnieuw verdiende, als voorzitter van de persvereniging van het Friesch Dagblad en in de illegaliteit. Hij hield de Okma-kop er voor. In 1946 werd hij Statenlid; in 1952 volgde hij mr. Algera — toen minister geworden — op. En op 1 oktober 1968 trad hij op eigen verzoek tussentijds terug als Gedeputeerde en werd weer gewoon „Statenlid in de A.R. fractiebank”. Zijn gezondheidstoestand eist dat hij het wat kalmer aan doet.

Zijn taak en portefeuille was dan ook erg uitgegroeid en zwaar van kwaliteit en omvang geworden. De periode werd afgesloten met een afscheidsreceptie

— toespraken — cadeaus — dineetjes, de traditionele ritus. Wij willen ook op deze pagina onze grote waardering uitspreken aan het adres van mr. Okma voor wat hij met zijn capaciteiten bereikt heeft ten bate van Friesland. Hij was daarin een sieraad van onze A.R. Statenfractie. Wie meer over zijn werk wil weten, zij verwezen naar een overzicht in het Friesch Dagblad van 28 september 1968: de gaande man. Het zou de moeite lonen een bundeltje uit te geven van zijn voornaamste redevoeringen bij de algemene beschouwingen en anderszins in de Statenzaal bij wijze van „nasmaak”.

De groei van de Okma-portefeuille weerspiegelt uitstekend de geweldige ontwikkeling van de Fries-provinciale politiek na 1945. De planologie kreeg zijn vorm en functie. De economische toestand eiste bevordering van industrie, eerst vooral in de ontwikkelingsgebieden, kernpolitiek, infrastructuur, woningbouw. In de laatste jaren vroeg de recreatie hoe langer hoe meer zijn aandacht, die hij als Súdwesthoeker watersporter gaarne daaraan gaf. De schaalvergroting leidde tot de instelling van een Bestuurscommissie Noorden des Lands, een controversiële zaak tot nu toe.

Over één aspect van de Fries-provinciale politiek willen wij iets meer zeggen: de Friese cultuurpolitiek, vooral de taalpolitiek.

Mr. Okma heeft zijn hart en opgang gemaakt als paladijn voor de Friese cultuurpolitiek, waarmee mr. Algera een schuchter begin had gemaakt. Deze politiek nu werd door mr. Okma op een uiterst bekwame wijze ontwikkeld en stralend verdedigd. Het waren de jaren

1950 en volgende toen het pleit principieel beslecht moest worden. Mr. Okma heeft principieel, tactisch, oratorisch zo gepleit dat hij bedenkingen glorieus wegvaagde. Zijn redevoeringen ten bate van de subsidie voor de Fryske Akademy, de taalpolitiek, het recht van de Friese taal op een plaats in bestuurs- en rechtzaal, het recht op afleggen van de eed in het Fries en in wijder verband de decentralisatie, de waarde van het volkseigene, het recht van de regio in het Nederlands Staatsverband — zij behoren tot de hoogtepunten in de discussie. Hij was de juiste man op die plaats, in die tijd. Fries van afkomst, Hollands sprekend in de statenzaal, warm pleitend voor de Friese taal, won hij het vertrouwen van de Friese Beweging enerzijds en de goodwill bij hen

Jaar- vergadering weer achter de rug

De jaarvergadering van onze kiesverenigingen in Friesland, welke gehouden werd op vrijdag 15 november j.l. te Leeuwarden, is weer achter de rug. Het was een vergadering, die niet veel afweek van vorige jaarvergaderingen: Een behoorlijk bezette zaal met veel bekende gezichten, instemming met de gang van zaken op organisatorisch gebied, een verkiezing van een lid van het dagelijks bestuur en een spreker van grote bekendheid.

De vergadering had een vlot verloop. Mevr. A. M. Bangma-van Es uit Leeuwarden werd herkozen als lid van het dagelijks provinciaal bestuur. Als presidente van de ARVA-Friesland is mevrouw Bangma zeer actief en bij ieder meevend A.R.-lid in Friesland bekend. Wij zijn blij, dat mevrouw Bangma nog een periode in het bestuur van onze partij mee wil werken.

Professor Verdam sprak over het onderwerp „programpartijen”. Diverse zaken kwamen hierbij aan de orde o.a. gezag, revolutie en concentratie van partijen. Na de pauze volgde een vrij levendige discussie.

L.D.

DOOR DRS. S. VAN TUINEN

die kritisch de Friese taalontwikkeling volgden anderzijds. Hij kon deze portefeuille met vertrouwen en gepast gevoel van trots aan zijn A.R. fractiegenoot v. d. Mark doorgeven.

Het afscheid van mr. Okma is tegelijk de afsluiting van een stuk A.R. Friese Statenpolitiek. De A.R. Statenfractie staat voor nieuwe problemen. Zij wil graag profiteren van het inzicht van de man die weer „gewoon” in een fractiebank zit.

STATEN CENTRALE SNEEK

Op vrijdag 24 januari 1969 organiseert de statencentrale Sneek een bijeenkomst in lunchroom S. v. d. Wal, Leeuwenburg 11 te Sneek. Als spreker is uitgenodigd Prof. dr. A. Troost over het onderwerp: „Kerk en politiek”. Aanvang 's avonds 8 uur.

SPREEKUR Tj. WALBURG

De heer Tj. Walburg, Tweede Kamerlid, houdt spreekuur op iedere eerste en derde zaterdag van de maand in hotel „De Kroon” te Leeuwarden, 's morgens van 10 - 11.30 uur.

**VERTROUWENSADRESSEN
EIGEN KRING IN
FRIESLAND**

HOTEL „DE KROON”
 SOPHIALAAN - LEEUWARDEN
 Telefoon 24467 - 24468
Uw adres voor recepties en partijen.

**N.V. BOUWMATERIALENHANDEL
v.h. Firma J. Haitsma**
 Kanaalweg 14, HARLINGEN. Tel. 05178 - 3541 (8 lijnen)
**AANNEMERSBEDRIJF
BETONFABRIEK
BOUWMATERIALENHANDEL**

N.V. Aannemingsbedrijf F.G.D.
 v/h GEBR. VISSER
 Nieuwbouw en onderhoudswerken
RONDWEG 17 - DOKKUM
 Telefoon 05190 - 3341 - 3342 b.g.g. 2534

**BEDDENMAGAZIJN
JAN HARMS**
 voor GEZONDE slaap
 Onze specialiteit:
DE BETERE BEDDEN EN DEKENS
 Vlasstraat 36. Dokkum, tel. 2765
 Ook voor WONINGINRICHTING

Firma Gebr. Slump Brandstoffenhandel
 Lemmer Nagele - Telefoon 05276 - 2460
 Lemmer Straatweg 2 - Telefoon 05146 - 1564 b.g.g. 1307
**ANNEX HAARDEN, KACHELS EN
KOOKAPPARATEN VOOR KOLEN,
OLIE EN GASVERWARMING**
 Deskundige voorlichting Vakkundige aansluiting

RIVEL
 Fabrik van RIJWIELEN
 en AUTOPEDS
SURHUISTERVEEN
 Telefoon 05124 - 1545

DOUMA'S IJZERHANDEL n.v.
 Grootzand 66 - Postbus 30 - SNEEK - Tel. 5150 - 4444
 Staaf-, band- en plaatijzer
 T- en U-balken - Betonijzer
 GEREEDSCHAPPEN
 EN MACHINES VOOR METAALBEWERKING

**OFFSETDRUKKERIJ
FLACH N.V.** affiches
showcards
verpakkingen
 LEEUWARDERWEG 31-35 - SNEEK

Niet alleen voeding... doch ook een lekkernij
TURKSTRA beschuit
Eerlijk... Overheerlijk!

METZ
 SNEEK
 Alle textielgoederen,
 bedden, dekens,
 matrassen, complete
 woninginrichting
 Grootzand 14 - 38 - 42, SNEEK - Midstraat 114, JOURE

* * * **Eerst klaarheid**

Het zal nog enige maanden duren voordat wij kunnen weten welke koers de P.v.d.A. in de politiek zal inslaan. In maart zal op het te houden partijcongres een duidelijk antwoord moeten komen. Zoals het nu loopt kan deze partij — nog steeds een van de grootsten — voor niemand van de overige partijen een aantrekkelijke partij zijn om mee samen te werken.

„Nieuw Links” is bezig de P.v.d.A. in een richting te duwen waardoor zij aan de uiterste linkerzijde van het politieke krachtenveld komt te staan, zo constateert één van de aanhangers van de nieuwe groep in de P.v.d.A., „democratisch appèl”. Deze nieuwe groep — waartoe kennelijk ook de voorzitter van de Eerste Kamer, professor Mazure, behoort — is van oordeel, dat zij niet langer kan volstaan met het naar voren brengen van individuele bezwaren. Zij is, als een verontruste groep over de gang van zaken bij de P.v.d.A., nu ook overgegaan tot een georganiseerde actie. Vast schijnt te staan dat vele leden van de P.v.d.A. die het begonnen is om een progressief beleid, of reeds bedankt hebben of op het punt staan om dit te doen. Als men daarnaast van de P.v.d.A. op dit moment niet weet waar het met haar beleid naar toe gaat, heeft het geen enkele reële zin zelfs de vraag te stellen of de P.v.d.A. een acceptabele partner is in een breed gesteunde vooruitstrevende combinatie.

Zij zullen eerst zelf tot klaarheid moeten komen.

* * * **Rafaël Caldera**

Venezuela heeft een nieuwe president gekregen. Niet langs de weg van een revolutie, maar via verkiezingen. De naam van de gekozenen luidt Rafaël Caldera. Hij was de kandidaat van de Copei, de christelijk-sociale partij in Venezuela. Het was een nekaan-nek-race met de sociaal-democratische kandidaat, Barrios. De voor-sprong van Caldera bedroeg maar enkele tienduizenden stemmen. De christelijk-sociale partij is nog jong. Zij is razendsnel gegroeid de laatste jaren met alle problemen van dien.

Caldera gaat minder ver dan zijn christen-democratische collega Frei in Chili, die enkele jaren terug de verkiezingen in ging met een program onder de titel „Revolutie in vrijheid”.

Caldera geldt in vergelijking met hem voor gematigd progressief. Caldera en met hem de Copei staat voor de moeilijke opgave om binnen het democratische systeem een sociale revolutie uit te voeren.

De tegenstellingen tussen rijk en arm zijn zeer groot, de basis van de democratie is vrij wankel en in het binnenland opereren guerilla-troepen. Daarnaast zal Caldera moeite hebben om zijn partij bijeen te houden. De jongeren in zijn partij — en dat is in de Copei een hele grote groep — zijn vol ongeduld; het wapen van de revolutie verafschuwen zij niet. De grote vraag is of zij in de partij zullen blijven nu de partij leiding aan het land moet geven. Zal Caldera bovendien in staat blijven zijn zelfstandigheid te bewaren? Het gevaar aan de leiband van de olie-industrie (i.e. de Amerikanen) te gaan lopen is niet denkbeeldig. De sociaal-democraten zijn aan dit gevaar niet ontkomen.

Problemen genoeg. Wij hopen, dat Rafaël Caldera er het hoofd aan kan bieden, maar vooral dat hij er in zal slagen een sociale hervorming zonder geweld tot stand te brengen.

Een belangwekkende schets van de theologische situatie anno 1968 vindt u in het nieuwe boek van

Prof. Dr. A. F. N. Lekkerkerker
NIEUWE THEOLOGIE

Hierin geeft de auteur een overzicht van de theologie van het apostolaat, liturgische en oecumenische beweging tot aan de theologie van de hoop en die van de revolutie. Ook de vernieuwing in de rooms-katholieke theologie komt ter sprake.

Paperback f 12,50
VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL
BOEKENCENTRUM N.V.
's-GRAVENHAGE

ISOLEMENT

WAT je eenmaal gezegd hebt, ook in de politiek, daar word je de rest van je leven op vastgepind. Ook al leg je allerlei verklaringen af, dat het niet zo ongenueanceerd is gezegd en nog minder bedoeld. Daarom moeten politici op hun hoede zijn voor „statements”, die als grote koppen in de krant komen.

Maar nog veel lastiger is het, wanneer uitspraken van een ander met verbazingwekkende koppigheid op je naam worden gezet. Dan baat ontkennen niet en evenmin verwijzen naar de werkelijke auteur. Zo zal de heer Roolvink de rest van zijn leven bekend staan als de man, die gezegd heeft, dat liberaal en socialist lood om oud ijzer is. Ook zij, die weten, dat de heer Roolvink het auteursrecht niet heeft, corrigeren niet eens meer want het blijft toch zo.*). Sommigen praten bovendien over deze uitspraak, alsof zij het bewijs is van verouderde wijsheid. Maar dát valt bij nadere beschouwing wel iets mee, al zit het begin in de historie. Een feit is het, dat de ARP tientallen jaren lang, toen er nog herstemmingen waren, praktisch altijd bij een herstemming tussen een socialist en een liberaal, voor Kamer, Staten of gemeenteraad, het parool heeft uitgegeven: thuis blijven, niet stemmen, want beide kandidaten zijn evenzeer principiële tegenstanders**) van ons christelijk politiek belijden. Dat bewezen trouwens socialist en liberalen slag op slag, als er een kandidaat van ons in herstemming kwam met een liberaal of een socialist, dan draafde de liberaal hard mee, om de socialist gekozen te krijgen en de socialist stemden op de meest verstokte oud-liberaal, om een „kerkelijke” kandidaat te weren.

We laten verder de historie rusten. Hoe is momenteel de situatie? Er zijn verschillen tussen liberalen, vooral wat maatschappelijke hervormingen betreft. De liberalen zijn meer geneigd het establishment te accepteren, de socialist zijn meer voor hervormingen. Maar dan is er al terstond een merkwaardig verschil tussen socialist en bijvoorbeeld anti-revolutionairen. De socialist zijn van ouds principiële voorstanders van socialisatie. De produktiemiddelen moeten in handen komen van „de gemeenschap”. Met „de gemeenschap” wordt dan de staat bedoeld. Er zijn socialist, die alle cultuurgrond in handen van de gemeenschap zouden willen zien, zodat niemand meer kan pachten, dan bij de staat, dat wil zeggen bij deszelfs ambtenaren. Er zijn socialist, die de voor-naamste produktiemiddelen in de handen van de staat willen brengen. In Engeland leeft die gedachte heel sterk, met de oude door de feiten al lang achterhaalde illusie, dat het voor de arbeiders schoner, voordeliger en aangemener is, te werken in een staatsbedrijf dan bij een particuliere onderneming. In werkelijkheid merkt de arbeider daar niets van. Ook ten opzichte van de defensie zijn er vragen. Tot nu toe hebben de socialist in Nederland meegewerkt aan het Navo-beleid dat door de overgrote meerderheid van het parlement wordt gesteund. Hoe hier de verdere ontwikkeling zal zijn, moet worden afgewacht. Zoals er véél moet worden afgewacht, nu de PvdA duidelijk interne moeilijkheden heeft, die sterk tenderen in de richting van een „pluriforme partij”.

Wie iets wil weten over de bijbelstudie, over het 'hoe' van de overdracht van de bijbelse geschiedenis aan de jeugd van 6-12 jaar, moet het nieuwe boek van

Drs. A. B. Lam

HET GEGEVEN WOORD

lezen, u zult versteld staan van de verrisingsmogelijkheden. Kort samengevat HET GEGEVEN WOORD is een boek over de didactiek van de bijbelvertelling en het 'wijswijs'-maken in de Bijbel, dat allen, die met de 'bijbelles' te maken hebben weer nieuwe moed en nieuwe kracht geeft, vooral aan hen, die werkers zijn in het christelijk onderwijs.

Paperback f 8,90

VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL
BOEKENCENTRUM N.V.
's-GRAVENHAGE

DOOR H. ALGRA

Een partij, waarin náást elkaar verschillende stromingen bestaan. Maar dit alles wisselt met tijd en getij zowel wat de liberalen als wat de socialisten betreft.

Er is ook iets, dat niet verandert, en dat onveranderlijke grijpt principieel veel dieper. Socialist en liberaal zijn in die zin geestelijk verwant, dat beide partijen elke partijformatie op basis van de christelijke beginselen verwerpen. De „doorbraak” betekende het principieel verwerpen van elke christelijke partijformatie. En het liberalisme heeft in een lange geschiedenis het neutralisme liever gehad dan de geestelijke vrijheid. Als wij aan socialist en liberaal de vraag voorleggen: erkent gij als partij dat boven heel het leven, ook boven het staatkundig leven, het gebod staat van de enige en hoogste Wetgever, dan antwoorden beide partijen: als partij doen wij daarover geen uitspraak. U kunt de vraag aan ieder van onze leden persoonlijk voorleggen, dan zult u de meest tegenstrijdige antwoorden krijgen maar dat hindert niet, dat is juist het goede in onze partij, dat wij ons wel richten op de zakelijkheid, op de omstandigheden en de wisselende inzichten, dat wij ook wel inspiratie putten uit het democratisch socialisme of uit een verjongd liberalisme, maar dat wij als partij géén binding aanvaarden aan een of andere geopenbaarde waarheid.

Dat betekent, dat bij een eventuele samenwerking met socialist en liberalen het vraagstuk in wezen hetzelfde blijft: is die samenwerking mogelijk op een bepaald, aan de tijd en de omstandigheden gebonden program, dat een voorlopig karakter heeft.

Maar daarbij ontbreekt, wat tussen christelijke partijen wél bestaat en blijft bestaan, zolang zij de naam van christelijke partijen proberen waar te maken: de erkenning, de belijdenis, het geloof, dat het Woord van God ook op de politieke weg een lamp is voor onze voet.

Dit alles heeft nu evenwel een geheel nieuw aspect gekregen, doordat de PvdA, met name de heer Vondeling, duidelijk een scheidbrief heeft gegeven aan de KVP. Samenwerking met de KVP, is volgens de heer Vondeling in strijd met zelfrespect en fatsoen. De heer Biesheuvel heeft daarop terecht in het vorige nummer van „Nederlandse Gedachten” de aandacht gevestigd. Daarbij is iets merkwaardigs aan de hand. Na de verkiezingen van 1967 werd de heer Zijlstra informateur. Hij heeft toen aan alle partijen de vraag voorgelegd, of zij met een door hem ontworpen program als uitgangspunt bereid waren tot samenwerking. Het antwoord van de PvdA is bekend. Zij wilden, dat éérst een andere vraag zou worden beantwoord. Er moest, voordat zij over het program en een daarop gebaseerde samenwerking gingen overleggen éérst gekozen worden tussen socialist en liberalen. Alleen-als de liberalen bij de deur werden teruggestuurd, wilde de socialist desgevraagd binnenkomen. **Bij die gelegenheid hebben zij er met geen woord van gerept, dat samenwerking met de KVP noch in overeenstemming was met het eigen zelfrespect, noch te rijmen met het politieke fatsoen.**

Toen, na de nacht van Schmelzer en alles wat daarmee samenhang, wilden zij blijkbaar wél met de KVP, en niet met de liberalen in de boot. Nu noch met de KVP, noch met de liberalen. Terecht heeft de heer Biesheuvel er op gewezen, dat door zulke verstrekkende uitspraken men kan bevoor-

deren dat het land onregeerbaar wordt. Dit alles hangt samen met de visie, die o.a. door de heer Vondeling duidelijk is vertolkt, dat er namelijk een nieuwe, linkse combinatie aan het groeien is, met de PvdA als de vaste kern. Maar voorlopig worden door zulke uitspraken een aantal deuren dichtgeslagen, en werkt de PvdA zich zelf in een zeker isolement. Dat is haar goed recht. En als zij meent, dat voor een herorientering van de partij zulk een isolement wenselijk is, dan heeft niemand het recht, het haar kwalijk te nemen.

Van Groen van Prinsterer is het woord afkomstig: **In ons isolement ligt onze kracht.**

Wat hij daarmee bedoelde, heeft hij nader geformuleerd in Nederlandse Gedachten, tweede serie, deel VI, blz. 9. „In ons isolement ligt onze kracht. Of wilt ge liever een Hollands woord, in onze zelfstandigheid, in onze beginselvastheid ligt onze kracht”. Dat heeft voor de ARP altijd betekend, dat zij zich zelf wil zijn, haar eigen gezicht wil vertonen, haar eigen stem duidelijk wil doen horen.

Dat heeft bij de ARP nooit de betekenis gehad, dat zij samenwerking met andere partijen verwerp. Zij stelde en stelt slechts als voorwaarde, dat er voldoende eenstemmigheid moet zijn voor een gemeenschappelijk regeringsbeleid. Daarom hadden de AR geen bezwaar, plaats te nemen in een kabinet-Drees met socialist en evenmin of mee te doen aan een kabinet-De Jong zonder socialist.

A.
*) Het is bekend, dat aan Willem van Oranje een spreuk wordt toegeschreven, meestal in het Frans geciteerd, over het volhouden zonder hoop op succes enz. die volgens prof. dr. A. A. van Schelven in de internationale literatuur telkens terugkeert, terwijl zij in geen enkele brief of verklaring van de Prins voorkomt. Zij stamt namelijk uit... een verhaal van Jules Verne, die de spreuk zonder enige grond en zonder aarzelend aan Willem van Oranje toeschrijft.

**) Een enkele keer liep het anders. Toen Schaper in Veendam in herstemming kwam met een vrijzinnig-democraat en de A.R. kiesvereniging weer tot onthouding wilde adviseren, was er één lid, die er anders over dacht. Schaper was schilfersknecht. En de man zei: er zitten al zoveel kwasten in de Kamer, wij moeten nu helpen, dat er eindelijk ook een vervel in komt. Dit woord werd een gevleugeld woord, zoals later: Jelle zal wel zien, maar op kleinere schaal, voor dat éne district. Maar het werkte: Schaper haalde het.

Tot ons diepe leedwezen werd plotseling uit ons midden weggenomen ons zeer gewaardeerd medebestuurlid de heer

Abel Hulzebos

te Nieuwe-Pekela, in de leeftijd van 39 jaar.

Wij verliezen in hem een zeer beminnelijk bestuurlid, dat wij dankbaar zullen blijven gedenken. Trooste de Heere de achtergebleven familie.

Namens het bestuur van de A.R. Statencentrale „Oude Pekela”:
T. Huizenga, voorzitter
D. Ruitter, secretaris

Stadskanaal, december 1968.

Mr. M. R. v Reenen overleden

De burgemeester van Gouda, mr. R. M. van Reenen is dinsdag j.l. overleden.

Hij was een gewaardeerd partijlid en o.a. lid van de commissie van beroep van de A.R.-Partij. Voordat hij burgemeester werd, was hij wethouder van 's-Gravenhage, nadat hij slechts enkele maanden raadslid was geweest. Hij volgde toen mr. J. van Aartsen op, die minister werd. Zijn gezondheidstoestand was al tijden niet zo best, op zestigjarige leeftijd is hij van ons genomen. Moge zijn vrouw en kinderen en zijn verdere familie troost putten uit de wetenschap, dat zijn Hemelse Vader hem riep naar het Vaderhuis.

BEVOLKINGSSPREIDING

LATEN WE DAN MAAR BELACHELIJK ZIJN

IN DE OGEN VAN EEN PAAR „CAPTAINS OF INDUSTRY” WANNEER HET WELZIJN VAN ZEER VELEN WORDT GEDIEND

MET de dag verandert ons land van gedaante. Een stukje weg erbij, een snuifje ruilverkaveling, een eerste paal en noemt u maar op. Om al deze activiteiten uit te voeren moeten er eerst beslissingen worden genomen. Daar zijn onze overheden op verschillende niveaus dagelijks / verschrikkelijk druk mee. En wie er middenin zit ervaart daarbij steeds meer dat vrijwel elke beslissing afhankelijk is van eerder genomen of nog te nemen besluiten. „Alles hangt met alles samen”, zouden we met een beetje overdrijving kunnen zeggen. Neem nu de voorstellen van de heer Mansholt aan de Europese Commissie ten aanzien van de sanering van de Europese landbouw. Als er in de E.E.G. in een versneld tempo miljoenen boeren moeten afvloeien en miljoenen ha. landbouwgrond uit de cultuur genomen moeten worden, dan zal er toch voor deze ex-agrariërs andere werkgelegenheid gevonden moeten worden, en voor de gronden een andere bestemming. Kortom, hoe is de verhouding (toekomstig) landbouwbeleid - werkgelegenheids - ruimtelijk ordeningsbeleid? Een ander voorbeeld is de recente beslissing van de regering inzake de vestiging van Shell Chemie aan het Hollandsch Diep bij Moerdijk. Er was reeds een beleid geformuleerd ten aanzien van de toekomstige bestemming van dit gebied. De regering deed dit in de Tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland en de provincie in het streekplan voor de West-Brabantse Riviermonden. Maar de werkeloosheid in dit deel van het land is groot, en dat heeft de doorslag gegeven bij deze beslissing. Maar wat zijn de gevolgen voor het verkeer te water en te land, voor de hygiëne van het milieu, de zoetwaterhuishouding, de situering van de woongebieden voor de mensen die op het nieuwe industrieterrein zullen werken, enz.? Uit dit voorbeeld blijkt wel dat het werkgelegenheidsbeleid, waarop het huidige Kabinet zo sterk de nadruk legt, niet los van andere belangrijke overheidstaken kan worden gevoerd. Door het groene sein voor de Moerdijkplannen zal er immers in dit gebied een nieuwe ruimtelijke orde op velerlei zaken gesteld moeten worden. Ook in Zuid-Limburg (door de sluiting van de mijnen), in Tilburg e.o. (door herstructurering van de textielindustrie) en in vele andere gebieden blijkt de nauwe samenhang tussen een stuk sociaal-economisch beleid en — als we dat

zo mogen samenvatten — het ruimtelijk ordeningsbeleid. Coördinatie van beleid moet daarom in deze het wachtwoord zijn, en integrale (meerjarige) plannen het logische antwoord op de uitdaging die de veelvormige ontwikkeling van de maatschappij ons stelt. Voor plannenmakerij is het van belang de uitgangssituatie goed te kennen: b.v. van een gebied de bodemgesteldheid en andere natuurlijke gegevens, de ontwikkeling van de welvaartsbronnen, de bevolkingsontwikkeling en de bevolkings spreiding. Over dat laatste facet, de bevolkings spreiding, mag het in het vervolg van dit artikel meer in het bijzonder gaan. Onze aanloop daartoe moet echter duidelijk gemaakt hebben dat een facetbehandeling onmogelijk is, wanneer niet tevens andere facetten van het overheidsbeleid worden aangeduid. Wellicht geheel ten overvloede mogen wij u hierbij nog wijzen op het feit dat het gehele overheidsbeleid gericht is (in ieder geval behoort te zijn) op de bevordering van de welvaart en het welzijn van de burgers. Wij gaan er in ieder geval bij de bespreking van het vraagstuk der bevolkings spreiding vanuit, dat voorzover deze materie voorwerp is van overheidszorg, dit gebeurt op basis van de algemene doelstellingen van welvaart- en welzijnsbevordering.

Bevolkingsontwikkeling

Wat zou u doen wanneer u bij een

psycho-technische keuring het zinnetje „Nederland is een...” zou moeten aanvullen? Bij zo'n zogenaamde associatietest moet u direct opschrijven wat u het eerste invult. Niet zo gek zou zijn wanneer u zoudt invullen, Nederland is een dichtbevolkt land. Dat is immers een algemeen bekende karakteristiek van ons land. Met ruim 12½ mln andere mensen moeten we leven, met al onze activiteiten, op een oppervlakte van ± 33.000 km². In de loop van deze eeuw zal door inpolderingen de bewoonbare oppervlakte van ons land nog slechts met enkele honderden km² toenemen, terwijl de bevolkingstoename ettelijke miljoenen mensen zal bedragen. Er wordt op het ogenblik, ruim 31 jaar voordat het zover is, wonderlijk genoeg nogal verbeterd gediscussieerd over het inwonertal van Nederland in het jaar 2000.

De hoogste schatting is nog steeds 20 mln., de laagste wetenschappelijk verantwoorde prognose 17,9 mln. inwoners. Van belang hierbij is vooral, hoever de huwelijksvruchtbaarheidsdaling doorzet.

Hoe het ook gaat, een feit is dat onze bevolking snel groeit en zal blijven groeien. Elk jaar komt er het inwonertal van een stad als Arnhem (± 130.000) bij. Dat betekent dat de bevolkingsdichtheid zal toenemen van ± 380 nu, naar 550 of 600 inwoners per km² rond het jaar 2000.

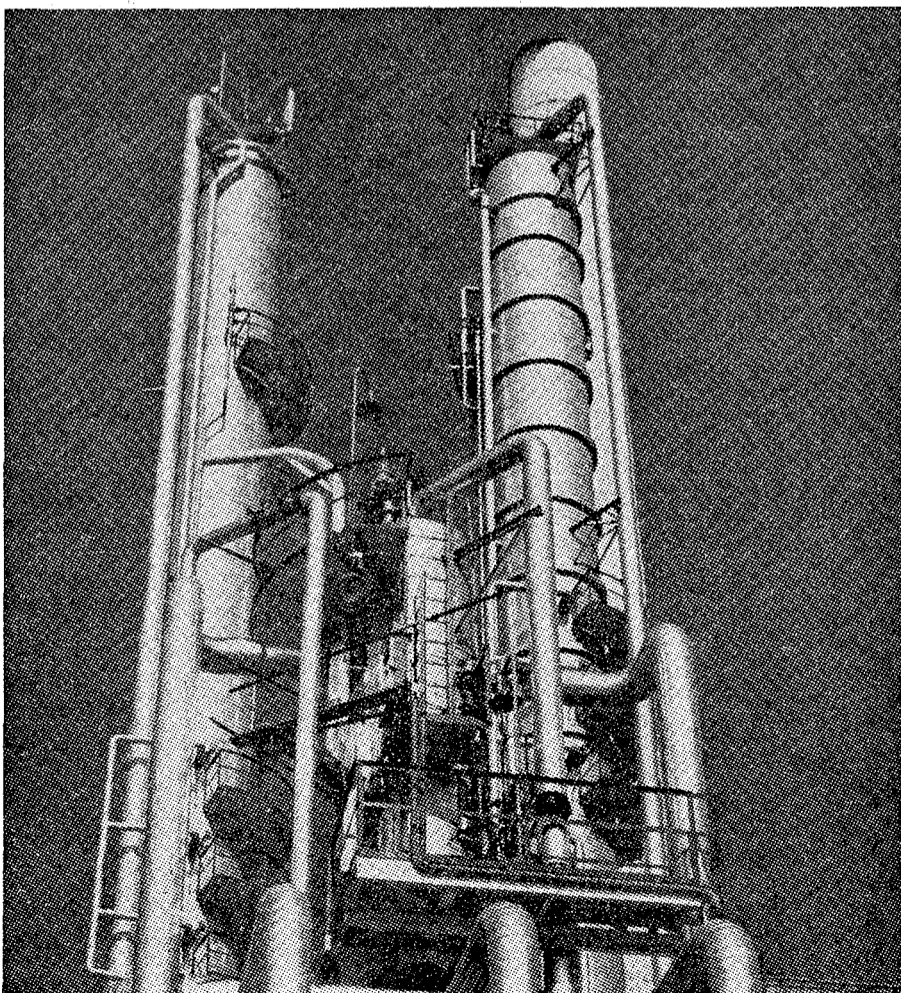
DOOR
IR. F. C. PRILLEWITZ

Bevolkings spreiding

Behalve de hoge bevolkingsdichtheid, is een wezenlijke trek in het karakter van ons land de ongelijkmatige spreiding van de bevolking. Een jaar of 10 geleden sprak men in „Haagse kringen” graag over „het Westen en overig Nederland”. Dat doet men nu niet meer. Niet alleen omdat „overig Nederland” zich gediscrimineerd voelde, maar omdat het onderscheid niet juist meer is. Ook in het Zuiden (de Brabantse stedenrij en Zuid- en Midden-Limburg) en het Oosten (de voortzetting van de noordvleugel van de Randstad Holland tot en met Arnhem - Nijmegen en Twente) komen gebieden voor met hoge bevolkingsdichtheden, welke die van het Westen benaderen. Daarom werd in de Tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland een ander onderscheid gemaakt nl. tussen een gebied ten noorden van de lijn Alkmaar - Arnhem, waar pl.m. 3 mln mensen wonen, en het gebied ten zuiden van deze lijn met een inwonertal van ruim 9 mln. mensen. Dat is een verschil in bevolkingsdichtheid van ruim 150 tegenover ca. 600 inwoners per km².

De ongelijkmatige spreiding van de bevolking kan voorts nog tot uitdrukking gebracht worden door opstelling van de cijfers (van 1965) per gewest: het Noorden (de provincies Groningen, Friesland en Drenthe) heeft 1,3 mln. inwoners, het Oosten (de provincies Overijssel en Gelderland) 2,2 mln. inwoners, het Westen (de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht) 5,7 mln. inwoners, het Zuid-Westen 0,3 mln. inwoners en het Zuiden (de provincies Noord-Brabant en Limburg) 2,6 mln. inwoners.

Dat betekent in huis-tuin- en keukentaal dat de relatieve „lege” gebieden in ons land in het Noorden en Zuidwesten voorkomen, het Westen een „vol” gebied genoemd kan worden en het Zuiden en het Oosten een middenpositie innemen. Daarmee is echter de situatie ten aanzien van de bevolkings spreiding nog niet voldoende gekarakteriseerd. Van belang is ook de concentratie van bevolking in steden en stedelijke gebieden te kennen. Van onze bevolking woont ruim 60% in steden met meer dan 20.000 inwoners. Er zijn 13 steden met meer dan 100.000 inwoners, die tezamen 35% van

Uitbreiding economische activiteiten in het westen.

In het teken van het kerklied staat het pas verschenen boek van

Dr. C. P. van Andel

TUSSEN DE REGELS

Via de Oudheid, de Middeleeuwen, de Hervorming, het kerklied in Duitsland, Engeland en Nederland wordt in dit boek de samenhang onderzocht en de kerkgeschiedenis als het ware geschetst in het kader van de gemeentezang. Een boeiende studie over het KERK-LIED, die in een behoefte voorziet.

Gebonden f 15,—

VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL
BOEKCENTRUM N.V.
's-GRAVENHAGE

de bevolking omvatten. Het grootste stedelijke gebied van Nederland is de Randstad Holland, nu al met een inwonertal van bijna 6 mln. Een tweede groot-stedelijke gebied is de Brabantse stedenrij van Bergen op Zoom tot Eindhoven-Helmond in het hart van de provincie gelegen: ruim 1,3 mln inwoners. Wat kleinere stedelijke gebieden zijn Zuid- en Midden-Limburg (0,6 mln inwoners), Twente (\pm 0,4 mln) en Centraal Groningen en de noordpunt van Drenthe (ook \pm 0,4 mln inwoners).

Tenslotte moet nog het gebied van de Zuid-Veluwezoom, Arnhem en Nijmegen worden genoemd waarin nu reeds bevolkingsdichtheden van 500—1.000 inwoners per km² voorkomen.

Uit bovenstaande opsomming blijkt dat de verstedelijking zich voornamelijk in het ten zuiden van de lijn Alkmaar—Arnhem gelegen gebied heeft voorgedaan. Dat blijkt ook uit het feit dat van de 21 kernen met meer dan 50.000 inwoners er zich slechts 7 in het noordelijk gelegen gebied bevinden en dat daar nog geen kern met meer dan 250.000 inwoners voorkomt.

Na te streven bevolkingsverdeling

Analyse van de situatie zoals deze in 1965 was te overzien leverde op dat in de toekomst een verdergaande concentratie van bevolking in het Westen en Zuiden, en in toenemende mate ook in het Oosten van het land zich zou voordoen. Het Noorden zou verder achterblijven. Dat vond de regering ongepast. Daarom sprak zij zich principiële uit voor een versterkte groei van bevolking in het Noorden. Dat betekent dat er meer mensen naar, dan uit het Noorden des lands moeten verhuizen (streven naar een positief migratiesaldo). Ook voor Zuidwest en de Zuidelijke IJsselmeerpolders werd een dergelijke doelstelling geformuleerd. In de Tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland werd daarom gesteld dat omstreeks het jaar 2000 inplaats van de situatie, op basis van een voortzetting van de tendentie n.l.:

in landsdeel Noord : 2 1/4 mln inwoners

Oost	: 4	"	"
West	: 8 1/2	"	"
Zuid	: 4 3/4	"	"
Zuidw.	: 1/2	"	"

Zuidelijke

IJsselmeerpolders: 0,05 „ „ „
wenselijk zou zijn dat het inwonertal in de verschillende landsdelen zou bedragen:

Noord	: 3	mln
Oost	: 4 1/2	„
West en Zuid	: 11 1/2	„
Zuidwest	: 3/4	„

Zuidelijke

IJsselmeerpolders: 1/2 „
Zijn er reeds aanwijzingen dat dit gerealiseerd zal worden?

Binnenlandse migratie

Er zijn nog maar 2 jaar verlopen sinds de publikatie van de Tweede Nota over de ruimtelijke ordening in Nederland. Op basis van de sindsdien bekend geworden migratiecijfers mogen natuurlijk nog geen verregaande conclusies getrokken worden. Toch zijn ze interessant genoeg om ze hier te vermelden. Immers de versterkte groei van de landsdelen Noord, Oost en Zuidwest en

TABEL 1. Binnenlandse migratiesaldi van de provincies en de landsdelen, 1955, 1960 en 1965 - 1967

1	2	3	4	5	6
Provincie/landsdeel	1955	1960	1965	1966	1967
Groningen	- 4.039	- 1.714	- 501	205	- 1.460
Friesland	- 5.525	- 3.973	- 1.133	- 578	- 879
Drenthe	- 3.699	- 1.138	- 1.359	1.155	1.648
Overijssel	1.116	432	353	364	- 2.209
Gelderland	1.445	3.661	5.747	5.667	5.624
Utrecht	1.637	1.303	502	959	3.609
Noord-Holland	5.108	376	- 5.969	- 4.448	- 2.880
Zuid-Holland	5.045	1.559	- 6.344	- 6.719	- 3.748
Zeeland	- 1.872	- 2.485	- 343	502	465
Noord-Brabant	617	3.302	4.991	3.229	2.292
Limburg	315	- 1.346	146	1.134	- 1.198
Zuidelijke IJsselmeerpolders	-	154	1.570	1.116	1.300
Noord	- 13.263	- 6.825	- 275	782	- 691
Oost (incl. Z.I.J.P.)	2.561	4.247	7.670	7.147	4.715
West	11.790	3.238	- 11.811	- 10.208	- 2.989
Zuidwest	- 1.872	- 2.485	- 343	502	465
Zuid	932	1.956	5.137	2.095	- 1.906

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

de polders zal door positieve migratiesaldi (dat er meer mensen zich vestigen dan vertrekken) verzevenlijkt moeten worden. In het Jaarverslag van de Rijksplanologische Dienst over 1967 is daarover op pag. 30 de onderstaande tabel opgenomen.

Uit deze tabel blijkt dat de versterkte groei voor landsdeel Oost er duidelijk in zit. Ook voor Zuidwest begint zich de situatie gunstig te ontwikkelen. Helemaal was het positieve migratiesaldo in 1966 voor het Noorden des lands in 1967 niet herhaald. Voor Drenthe is de situatie duidelijk gunstiger dan voor Groningen en Friesland. Er kan voor het Noorden dus nog niet gesproken worden van versterkte groei. Maar nogmaals, het is nog veel te voorbarig om nu reeds conclusies te trekken, ook nog omdat incidentele gebeurtenissen, zoals b.v. de economische omslag in 1967, op de jaarcijfers grote invloed kunnen hebben.

Het beleid

Nuttiger dan een analyse van de bevolkingsontwikkeling en de binnenlandse migratie van de laatste paar jaar, is dan ook om na te gaan of er reeds beleidsmaatregelen genomen zijn die er op gericht zijn de gestelde doeleinden met betrekking tot bevolkingsverdeling te verwezenlijken.

Begin van 1968 verscheen de regeringsnota „Ontwikkeling van het Noorden des lands”. Een pakket van economische stimuleringsmaatregelen werd daarin aangekondigd. Nadruk werd ook gelegd op verbetering van de infrastructuur in dit landsdeel, waarbij verbetering van de verkeersverbindingen met de andere landsdelen. Een aantal rijksdiensten zal naar het Noorden worden verplaatst.

Aan de realisering van de eerste fase van het Eemshavenproject werd door de regering in beginsel medewerking toegezegd. Deze nota kreeg geen warm onthaal; noch in Noorden noch in het parlement (daar wel aanvaard). Uit alle onderzoeken, o.a. door Amerikaans onderzoeksbureau Arthur D. Little Inc., blijkt wel dat er in het Noorden des

lands een „groot industrieel trekpaard” moet komen. Door uitvoering van het Eemshavenproject zou daarvoor een mogelijkheid geschapen zijn. Het komt ons voor dat dan ook de suggestie serieus genomen zou moeten worden om in de beginfase van dit project met overheidsgelden industriële ondernemingen te starten.

In dit verband moet ook een nog maar pas verschenen nota van de ministers van Economische Zaken en van Sociale Zaken en Volksgezondheid over „de sociaal-economische aspecten van het in de jaren 1969 t/m 1972 te voeren regionale beleid” worden genoemd. In deze nota wordt n.l. ook gesproken over een betere ruimtelijke spreiding van bevolking en van economische activiteiten om daarmee een meer optimale welzijnsontwikkeling in ons land te verwezenlijken. Aangekondigd wordt in deze nota o.a. een spreiding van meer rijksdiensten; uitbreiding van stimuleringsgebieden (Helmond e.o., ten dele Venlo e.o.); f 240 mln in de komende 4 jaar voor verbetering van de infrastructuur; rond de helft daarvan zal bestemd worden voor de drie noordelijke provincies; voorts premiereregelingen nu ook voor uitbreidingen van industriële vestigingen in de stimulerings- en herstructureringsgebieden en voor stuwende bedrijven in de dienstensector. Deze nota moet nog in het parlement worden besproken. (zie het artikel op de voorpagina, red.).

Voor Zuid-Limburg werden reeds in een eerder stadium in verschillende nota's van de minister van Economische Zaken maatregelen aangekondigd en ten uitvoer gebracht voor bevordering van de economische ontwikkeling in verband met de mijnsluitingen.

Voor stimulering van de ontwikkeling van Lelystad is zeer kortgeleden een premiereregeling van kracht geworden. Deze regeling houdt onder bepaalde voorwaarden in, dat een ondernemer die een bedrijf in de industriële of dienstensector in Lelystad vestigt een premie kan krijgen van f 10.000,— voor iedere mannelijke werknemer, die permanent in het bedrijf werkzaam is en die met het oog op die tewerkstelling in Lelystad gaat wonen.

Dan zou tenslotte in dit verband ook nog genoemd kunnen worden het beleid dat de laatste 2 jaar gevoerd is om de werkloosheid in bepaalde delen van het land te bestrijden. Enkele honderden miljoenen gulden werden daarvoor beschikbaar gesteld.

Besluit

Al de genoemde beleidsmaatregelen bij elkaar moeten natuurlijk effect op de bevolkingsverdeling hebben. Dat kan niet uitblijven. Het is echter nog steeds de vraag of werkelijk aan de gestelde doeleinden inzake de bevolkingsverdeling over ons land zal worden voldaan. Zijn de maatregelen wel rigoureuze genoeg? Is het beleid niet te verbrokkeld? Wat betekent het eigenlijk nog, wanneer alleen al de helft van het land

stimulerings- of herstructureringsgebied is geworden? En dan vooral de vraag, zou er niet een beleid gevoerd moeten worden dat gericht is op een afremming van de welhaast natuurlijke uitbreiding van economische activiteiten in het Westen des lands? Hoewel ze bijzonder moeilijk te berekenen zijn, kan toch wel worden aangenomen dat de maatschappelijke kosten, die voornamelijk tot uitdrukking komen in overheidsinvesteringen voor wegen, havens, recreatiegebieden, voor bestrijding van lucht-, water- en bodemverontreiniging enz., in het Westen hoger liggen dan elders in het land. Zou dat dan ook niet een reden moeten zijn om aan afremming te denken? Opgemerkt moet worden dat de contouren van een zodanig gericht beleid reeds vaag zichtbaar worden. De voorgenomen verplaatsing van een 15-tal rijksdiensten uit het Westen, evenals de praat over een selectief havenbeleid in de Zeehavennota zijn daarvoorbeelden van (de beslissing inzake vestiging van Shell Chemie bij Moerdijk helaas nog een negatief). Het is de vraag of niet verder gegaan dient te worden. Bijvoorbeeld zou voor Den Haag met zijn toenemende ruimteproblemen aan nog verdergaande verplaatsing van het Rijksapparaat, gekoppeld aan een beperking van de groei van de particuliere sector door vestigingsverboden, vergunningenstelsel en loonsomheffingen, gedacht kunnen worden. Op deze zaken wordt reeds gestudeerd.

Negatieve reacties op dit (vooralsnog?) vage afremmingsbeleid, in kringen van gemeentebesturen en particuliere bedrijfsleven uit de Randstad bleven natuurlijk niet uit. Zo schreef J. J. van Raalte in het blad „Rotterdam-Europoort-Delta” (1968 no. 2) in een artikel met de fraaie titel „Rotterdam, bron van Welvaart, Welzijn en Ontwikkelingshulp” o.a.:

„Nog gevaarlijker dreigt het evenwel te gaan worden als het ruimtelijke ordeningsbeleid vooral het karakter krijgt van een op spreiding gericht beleid. En er zijn duidelijke aanwijzingen dat velen vooral die kant uit willen. In de Tweede nota over de ruimtelijke ordening en vooral ook in de Zeehavennota zijn de sporen van zulk een beleid onmiskenbaar aanwezig. Bij de topfiguren van de internationale concerns maken wij ons dan ronduit belachelijk, omdat dit soort ruimtelijke ordening in hun ogen gelijk staat met een ruilverkaveling op volkstuiniersniveau! En dan kiest men een vestigingsplaats in andere landen, waar men minder wordt lastig gevallen met dit soort problemen en waar men meer faciliteiten geniet.”

Laten we dan maar belachelijk zijn in de ogen van een paar „captains of industry” wanneer het welzijn van zeer velen er door wordt gediend.

Bronchiletten
Hoestdrank in tabletvorm.95ct

HANDELSPOLITIEK LANDBOUWPOLITIEK ONTWIKKELINGSHULP

— In suikerovereenkomst dient een redelijke afweging van belangen plaats te vinden.
— Voedselhulp op een meer zinvolle manier een plaats geven in de E.E.G.-landbouwpolitiek.
— Landbouwpolitiek moet meer omvatten dan alleen produktiepolitiek.

Deze drie elementen kwamen alle ter sprake toen de Tweede Kamer zich vorige week moest buigen over betrek-

kelijk simpel uitziende wetsontwerpen, die de ondertekening van een internationale graanregeling en koffieovereenkomst moesten bekrachtigen, alsmede over een memorandum van de minister van Landbouw, vermeldende de gang van zaken bij de discussie over een internationale suikerovereenkomst. Dit laatste onderwerp had in de afgelopen maanden al de nodige bekendheid gekregen door de actie die door de Sjaloomgroep werd georganiseerd met het doel zo langzamerhand te komen tot de verdwijning of althans het sterk terugdringen van het bietenareaal in W.-Europa, ten gunste van de rietsuikerproducerende gebieden en dan uiteraard in het bijzonder ten gunste van de ontwikkelingslanden.

Bij de behandeling hiervan werden door drs. R. Zijlstra over het karakter en de betekenis van dit soort overeenkomsten de volgende opmerkingen gemaakt.

„Wij hebben hier te maken met een samenvloeiing van handelspolitiek, ontwikkelingshulp en landbouwpolitiek. Deze drie elementen vinden wij als het ware in deze overeenkomsten terug. Ik meen dat de juiste beoordeling van de thans voor ons liggende wetsontwerpen alleen goed afgewogen kan gebeuren, wanneer wij deze vanuit deze drie aspecten in onderling verband bekijken. Ik acht het accepteren van een zekere discipline en het aangaan van verplichtingen over wat langere periodes een vorm van internationale handelspolitiek, met name op de markten die zich hiervoor lenen, van grote betekenis. Ik zou erop willen aandringen op deze weg zeer actief voort te gaan. Ik zie de betekenis van deze overeenkomsten in tweeërlei zin. In de eerste plaats vormen zij een stabiliserend element, waardoor het risico dat de prijzen van de exportproducten van de ontwikkelingslanden drastisch wegzakken, sterk kan worden verminderd. In de tweede plaats is in dit soort van overeenkomsten de mogelijkheid aanwezig om meer effectieve wijze voedselhulppolitiek te voeren.

Ik wil nog iets zeggen over de internationale suikerovereenkomst. Ik meen dat de verschillen, die nogal eens naar voren komen tussen het suikerriet en de suikerbiet, wel eens te veel worden overdreven. Onlangs is een communiqué opgesteld in een bijeenkomst in Krasnapolsky, waar in grote harmo-

nie de producenten van de suikerbieten en de liefhebbers van het suikerriet elkaar hebben gevonden.

Welnu, dat biedt m.i. hoop, ook voor het trekken van deze problematiek uit de conflictsituatie om haar te brengen in de marge, die er toch ongetwijfeld ook op dit punt is voor het bereiken van overeenstemming, waarbij beide belangen goed worden afgewogen. Grote waardering en respect heb ik voor de wijze, waarop die actie is gevoerd. Als men voor ieder onderwerp in de politiek en daarbuiten dit enthousiasme zou kunnen mobiliseren en deze voorbereidingen dienstbaar zou kunnen maken voor het doel, waarvoor men zich inzet, dan was er m.i. een nog levendiger maatschappij dan wij nu reeds hebben. Op dit punt wil ik dus graag mijn waardering uitspreken.

Uit het communiqué dat ik zoëven heb geciteerd, blijkt dat men elkaar gelukkig wel kan vinden. Op die gronden heb ik dan ook alle hoop dat, als wij straks als Europese Gemeenschap toetreden tot die suikerovereenkomst, dit op een zodanige basis kan geschieden, dat met beide soorten van belangen op een juiste wijze rekening wordt gehouden.

Naar mijn mening, tenslotte moeten de voedselproductie en de distributie op een betere manier te ordenen zijn dan vandaag de dag gebeurt.

Daarom heb ik verleden week bij de bespreking van de ontwikkelingshulp de suggestie gedaan, dat op dit punt de verantwoordelijkheid van de Europese Gemeenschap inzake de voedselhulp duidelijker haar plaats en vorm zal moeten vinden. Ik meen, dat de positie van de Gemeenschap in de wereld zodanig is en dat het vraagstuk, waarvoor wij nu staan, van een dusdanige importantie is, dat op die verantwoordelijkheid duidelijk de nadruk zal moeten worden gelegd. Dit houdt in — dat is dan ook mijn concrete voorstel —, dat deze Europese landbouwpolitiek zal moeten worden verbreed. Zij moet niet alleen een produktiepolitiek zijn, maar zal ook een handelspolitiek en een afzetpolitiek moeten omvatten. Deze politiek moet erop gericht zijn, die ontwikkeling van de landbouw in de ontwikkelingslanden zelf op gang te brengen en sneller dan nu het geval is. Deze politiek dient gericht te zijn op het tot ontwikkeling brengen van de landbouw in de ontwikkelingslanden zelf en zal daartoe verplichtingen moeten omvatten inzake de produktietechniek en de voedselhulp. Wat dit laatste betreft zou niet alleen gedacht kunnen worden aan granen, maar ook aan zuivelproducten, met name melkpoeder. Zij zou gekoppeld kunnen worden aan het vormen van tegenwaardefondsen, waardoor voedselhulp ook de vorm van kapitaalhelp wordt verkregen. Zij dient daarmee een tweeledig doel:
— Zij voorziet in de voedselnood.

— Zij vergemakkelijkt het betalingsprobleem.

— Een dergelijke politiek dient gepaard te gaan met het afsluiten van internationale goederenovereenkomsten, waardoor een bevredigender wereldhandelsverkeer tegen redelijke prijzen kan ontstaan en het risico van handelspolitieke oorlogen wordt verminderd.

In deze overeenkomsten dient ruimte te zijn voor het vormen van „strategische reserves” die als noodhulp kunnen worden aangewend.

— Bij de financiering van een dergelijke politiek dient het E.O.G.F. te worden ingeschakeld”.

Firma C. Vermeer en Zoon's fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DEN IJSSEL

Ronde en ovale tafellanden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen. Regels. Stijlen enz. enz.

**VERPLAATSBARE
HOUTEN GEBOUWEN**

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

HAHBO
HOUTBOUW
HARDINXVELD

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:
* geldleningen en hypotheek
* financiering van auto's, caravans en boten
* verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringlaan 264 - Papendrecht
Telefoon 01850 - 51807

Holwerda - Zonen

Dokkum Drachten Lelystad
05190 - 2292 05120 - 2157 03200 - 400

Alle transporten

BINNEN- EN BUITENLAND

SPECIAAL VERHUIZINGEN

Meubeltransporten

Albracht N.V. - Utrecht BOEKBINDERIJ EN FABRIEK VAN PLASTIC-ARTIKELEN

Wilt u een catalogus uitgeven een praktisch en mooi losbladig systeem opzetten een fraai monsterboek in diastieband brengen? Laat ons dan onze vele mogelijkheden tonen en bevestigingspostbus 26 resp. Boistraat 20. Utrecht Onze vertegenwoordigers staan ter uw dienst

N.V. Houthandel
v.h. J. Tulp & Zonen
E D E
ETERNITPRODUKTEN
HOUT - TRIPLEX - BOARD

Mijnhardt's
HOOFDPIJN POEDERS
KIESPIJN POEDERS
HOEST POEDERS
GRIEP POEDERS

werken
verrassend

Firma Jan de Mik
Hardinxveld - Giessendam
AANNEMERS VAN
OEVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUSHANDEL
Telef. 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

UIT ONZE BOUW- EN AANNEMERSWERELD

Oosterhof's Aannemersbedrijf
GRIJPSKERK - LEEUWARDEN
WEGEN,
GROND- EN WATERWERKEN

Betonfabriek **DEN BOER**
NIEUW-LEKKERLAND - Zuid-Holland
OPGERICHT 1883

In de Noordoostpolder en
Oostelijk Flevoland
bouwden wij reeds vele kerken, scholen en boerderijen
**N.V. GEBR. SALVERDA
AANNEMERSBEDRIJF**
'T HARDE - BOVENWEG 7 - TELEFOON 05255 - 253

N.V. AANNEMERS- EN HANDELSBEDRIJF
VAN OORD
Hoogstraat 73a - Telefoon 444 - Werkendam
Rijswerken - Grondwerken - Asfaltwerken

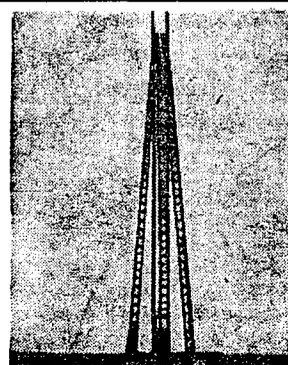
**JAN LINGEN'S
BETONINDUSTRIE N.V.**
Veendam 29 - Telefoon (01850) 50123 - 50134
PAPENDRECHT

Houthandel en kistenfabriek
MEILINK N.V.
BORCULO - Hofstraat 10 ZUTPHEN - Marsweg 19
Telefoon 05457 - 1561 Telefoon 05750 - 3748

Houtzagerij - Houthandel - Kistenfabriek
**Aannemersbedrijf
GEBR. HAKKERS**
• Handel in nijsmaterialen, riet en teen
• Rietmattenfabriek
• Hoepelmakerijen
WERKENDAM - TELEFOON 514

**FA. H. MANSCHOT
& ZONEN**
Aannemers van
HEIWERKEN
Telefoon 03474-269
LEXMOND

Gespecialiseerd in het heien met stoomblokken van 2000 tot 8000 kg.

Voor betere beton
N.V. SCHOKBETON
FABRIEKEN TE ZWIJNDRECHT,
KAMPEN, ELBURG EN VIANEN.
BOUWBEDRIJF TE ZEIST.

D. MEIJER - AANNEMER
VAN NIEUWBOUW-, VERBOUW- EN
REPARATIEWERKEN
Handel in hout, teerproducten en andere materialen
Telefoon 7690
SASSENHEIM - Werkplaats: Zuijthofstraat 2 - Telefoon 7952
Grondboringen Bodemonderzoek
Nortonputten voor drinkwatervoorziening
Pompinstallaties Beregeningsinstallaties
Meer dan 40 jaar ervaring

FIRMA JAN DE NOOY - BENNEKOM
Telefoon 08389 - 4227

N.V. Staalsteiger „Gelria” - Nijmegen
ROGGEWEG 13 - POSTBUS 126 - TELEFOON 53198
**Complete roestvrije
steigerwerken**
Specialiteit: MET VASTE WIGGEN!

Abonneert u op
Nederlandse Gedachten

U BENT DE BESTE

VOOR onze partij bent u de beste om een nieuw lid te werven.

Een persoonlijke benadering is van veel meer belang dan alleen maar papier. Dan kan immers degene die dat krijgt niet direct reageren, niet persoonlijk praten.

Daarom bent u de beste ledenwerver. U bent zelf overtuigd van het belang van een politieke partij, die niet steunt op slechts weinigen, maar gedragen wordt door velen; zeer velen.

Het is juist in deze tijd van gesprekken over partijverlating, over een goede politiek en alles wat daarmee samenhangt, bijzonder zinvol daar als lid van een partij meer direct bij betrokken te zijn.

De taak waar de partij voor staat vraagt veel werk en inspanning. Dat geeft natuurlijk niet; daar is zij voor. Maar zij kan haar werk alleen goed doen, wanneer zij sterk is, wat betreft haar ledental en wat betreft haar inkomsten van de zijde van de leden.

Uiteraard is allerlei lectuur ter beschikking ter informatie van hen die nog geen lid zijn.

Wanneer zij, aan wie u vraagt lid te worden, eerst nieuwe informatie wensen, dan kunnen zij die krijgen. Het partijsecretariaat verleent gaarne alle mogelijke service.

Maar uw persoonlijk woord kan hierbij toch niet worden gemist.

Praat eens even met iemand uit uw omgeving, met een buurman, kennis of familielid. Praat eens even met iemand die u tegen komt.

Op uw medewerking wordt graag gerekend. Het gaat om een goede zaak waarvoor uw bijdrage zeer op prijs gesteld wordt.

DRAAGKRACHT

De A.R. Partij is een volkspartij, dat wil zeggen een partij, waarvan mensen uit verschillende maatschappelijke groeperingen lid zijn. Dit betekent, dat wij dan ook met elkaar bereid moeten zijn — ieder naar draagkracht — onze gezamenlijke lasten te dragen.

Daarom wordt door het Centraal Comité sinds jaar en dag aan de besturen van de kiesverenigingen geadviseerd bij de contributievaststelling uit te gaan van de financiële draagkracht van elk lid.

Men moet dus als bestuur niet zonder meer van bovenaf één vast en gelijk bedrag voor alle leden hetzelfde bepalen. Men doet er derhalve verstandig aan om — uitgaande van het bedrag, dat gemiddeld per lid nodig is — de leden individueel te benaderen om te vragen welk contributiebedrag zij kunnen betalen. Daarbij dient van de zijde van het bestuur aan de leden uiteengezet te worden waarvoor het geld nodig is. Daarvan wordt in de nieuwe ledenwerffolder „uw bijdrage” een globaal overzicht gegeven.

Om op verantwoorde wijze ons partijwerk — plaatselijk, landelijk en regionaal — te kunnen voortzetten in landelijk gezien een gemiddelde (wij onderstrepen dit woord nog eens) contributie van f 15.— per jaar nodig.

Er zullen leden zijn, voor wie dit bedrag werkelijk een „offer” betekent en die dit zelfs niet geheel kunnen betalen. Toch moet iedereen, die zich bij onze partij wil aansluiten, ongeacht zijn financiële positie, lid kunnen zijn. In sommige omstandigheden moet van het genoemde bedrag dan ook kunnen worden afgeweken. Dit dient, zoals hierboven aangegeven, van de zijde van de besturen van de kiesverenigingen vlot en goed geregeld te worden.

Het voorgaande betekent natuurlijk, dat leden die financieel iets draagkrachtiger zijn, bereid moeten zijn een wat hogere contributie te betalen dan het gemiddelde bedrag. Aan deze leden dient een contributie te worden gevraagd van f 20.—, f 25.—, f 30.—, f 40.—, f 50.—. Daartegenover moeten dan leden, die niet meer kunnen betalen (gehandicapten, personen, die niet veel meer dan A.O.W. hebben, e.d.), kunnen volstaan met een contributie van f 12.—, f 10.— of f 7.50.

Wij moeten onderstrepen nog eens, dat het financiële beleid uiteraard een zaak is van het gehele bestuur. Men mag niet zonder meer dit veelzijdige werk — dat vooral in grotere kiesverenigingen ook veel tijd vraagt — alleen op de schouders van de penningmeester laten rusten. Men zal de penningmeester bepaald als overige bestuursleden ter zijde moeten staan.

Gezien de steeds stijgende kosten dienen ook de contributies zeer regelmatig te worden aangepast. Dat geldt voor het werk in alle partijregioenen. Volgens besluit van de Deputatenvergadering stijgen alleen al de afdrachten van de kiesverenigingen aan het Centraal Comité elk jaar. Die afdracht is gekoppeld aan de stijging van de index der regelingslonen. Dit betekent, dat de bijdrage van de kiesverenigingen aan het Centraal Comité per lid elk jaar met ongeveer 6 à 10% stijgt.

De kiesvereniging draagt voor 1969 per

lid f 7.— aan het Centraal Comité af (bij de C.H.U. is dat overigens f 9.—) en voor vrouwelijke leden, van wie de echtgenoten eveneens lid zijn f 2.50 per jaar.

Het genoemde gemiddelde bedrag van f 15.— per jaar is ook in vergelijking met andere partijen niet hoog.

Bij de P.v.d.A. betaalt men als lid (tot een inkomen van f 13.500.— f 2.— per maand, dus f 24.— per jaar. Boven genoemd inkomen f 4.— per maand, dus f 48.— per jaar. Beiaarden en studenten kunnen lid van de P.v.d.A. zijn tegen een contributie van f 0.75 per maand, dus f 9.— per jaar.

Bij de V.V.D. is de minimum-contributie f 25.— per lid inclusief toezending van het weekblad „Vrijheid en Democratie”. Nog één voorbeeld. De minimum-contributie bedraagt bij D'66 f 25.— per jaar. Leden, die een inkomen hebben boven de f 15.000.— worden verzocht een contributie van f 50.— te betalen; boven f 25.000.— een contributie van f 75.— en boven f 35.000.— een contributie van f 100.—.

Wij vragen gaarne de aandacht van alle leden voor de financiën van de partij. Ieder mag terecht vragen, dat de partij haar werk zo goed mogelijk doet. Daarvoor moeten wij dan echter het nodige geld vlot op tafel brengen.

Wanneer u na lezing van het voorgaande meent, dat het goed zou zijn indien u uw contributie verhoogde, dan behoeft u natuurlijk niet te wachten tot de penningmeester u komt vragen of u dit wilt doen.

Wij meenden er goed aan te doen u over zaak te informeren. Terecht zou u anders kunnen zeggen: waarom is dit mij niet verteld.

Partij in de ether

Donderdag 12 december j.l. sprak dhr. W. de Kwaadsteniet, secretaris van de A.R.P., voor de radio. In deze toespraak zette de heer De Kwaadsteniet uiteen, wat de A.R.P. belangrijk vindt en waar haar beleid op gericht is.

„Een van de hoofdlijnen van de A.R. Partij is het streven naar samenwerking van christelijke partijen. Zo staat het ook in ons Program van Actie 1967. Daar staat bij, dat dit inhoudt het samenvoegen van politieke activiteiten van allen, die Christus' Koningschap over de wereld belijden.

Aan deze hoofdlijn houden wij vast. Daarom zijn wij in de groep van „18” met elkaar aan het praten. Onze bedoeling is geen andere, dan dit gesprek te doen slagen. Wij hopen, dat wij met C.H.U. en K.V.P. tot overeenstemming komen over het uitgangspunt voor het politieke handelen, over het concrete politieke program en over de uitvoering van dat program.

Ons streven is er op gericht bij de eerstvolgende verkiezingen voor de Tweede Kamer als A.R.P. met C.H.U. en K.V.P. een vorm van samenwerking te bereiken. Deze lijn heeft steeds onze opstelling bepaald. Dit is ook herhaaldelijk in officiële stukken tot uiting gebracht. Misschien rijst bij u de vraag waarom het dan niet sneller gaat met het werk van de groep van „18”.

Wel, u moet bedenken, dat daar drie partijen bezig zijn; dat daar drie partijen serieus bezig zijn; partijen, die zich niet willen beperken tot het gezamenlijk uiten van kreten en gevoelens, maar die een goed concreet program willen opbouwen, dat iets betekent voor de samenleving.

Wij menen, dat men in de politiek steeds weloverwogen moet handelen. Het is heel gemakkelijk en soms ook verleidelijk om kreten te slaken, maar dat heeft niets te maken met verantwoord handelen. Het gesprek in de „18” is voor ons een te serieuze zaak om hals over kop af te wikkelen. Een zakelijke relatie ga je ook niet aan als je niet precies weet wat je aan elkaar hebt en waar je aan toe bent.

De A.R.P. heeft geen behoefte aan het doen van „noodsprongen”, evenmin aan het bij wijze van stunt alles op een hoop gooien. Vandaar dat het gesprek voortduurt. Het gesprek zal trouwens ook na tussentijdse beslissingen op bepaalde punten blijven voortduren. Politiek is geen statische zaak. Politiek is een doorlopende, dynamische ontwikkeling, een zaak van voortgaand denken. Vroeger nam men wel eens een beslissing, waar je het 10, 20 jaar mee deed. Heerlijke zekerheid! Dat kan in onze samenleving zeker niet meer. Wij zullen voortdurend in gesprek moeten blijven, ook al zijn daardoor onze zekerheden wat onduidelijker.”

De complete tekst van deze toespraak is verkrijgbaar op het A.R. Partijbureau, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

TEGEN DE KLIPPEN OP

„Deze kuise kleine luiden van welker flirten tegen de klappen op.”

Diagnose van de A.R.P., gesteld door een jeugdige politieke psychiater op een conferentie van de C.H.J.O.

De kleine luiden, aan wier lippen

Welker slechts kuisheid mocht ontglippen,

Zijn, zo heeft Huysen nu beweerd,

Tot „scharreltjes” gedegradeerd;

Zij flirten nu tot op de klappen.

VAN DOREN

NEDERLANDSE GEDACHTEN

REGELMATIG wordt in de pers uit het weekblad „Nederlandse Gedachten” geciteerd. Dat wijst er op, dat er lezenswaardige artikelen in staan. Daaruit kan wie geen abonnee op ons partijweekblad is zelf concluderen, dat hij een stuk politieke voorlichting en informatie mist, vergeleken bij hen, die zich reeds wel een abonnement aanschaffen.

Wij adviseren u, die nog geen abonnee op ons weekblad „Nederlandse Gedachten” is, abonnee te worden. Waarom zou u zich niet tot 1 februari 1969 gratis proefnummers laten toezenden?

De abonnementsprijs is voor 1969 f 7.— per half jaar. Bij aanmeldingen nog in deze maand wordt de nieuwe abonnees dus slechts f 5,75 in rekening gebracht voor het eerste halfjaar van 1969.

Wekelijks biedt het partijblad op twaalf pagina's een keur van gevarieerde artikelen, geschreven door vele deskundige scribenten.

Maakt u gebruik van de aanmeldingsbon.

BON

NIEUWE ABONNEE

Naam

Volledig adres

Woonplaats

OPGEGEVEN DOOR

Naam

Volledig adres

Woonplaats

Wenst als geschenk:

1 abonnee: lepelkje, sleutelring of brochure „De samenleving vernieuwen”.

2 abonnees: zes cocktailprikkers in etui of 3 lepeljes.

3 abonnees: sierdoos of zes lepeljes.

Abonnementsprijs f 7.— per half jaar.

Giro 89673 t.n.v. A.R. Partijstichting - Dr. Kuiperstraat 3 - Den Haag

ADRESWIJZIGINGEN

Gaarne willen wij alle leden van onze partij vragen om bij verhuizing hun adreswijziging terstond ook door te geven én aan de secretaris van hun kiesvereniging en ten overvloede tevens aan het partijbureau, Dr. Kuiperstraat 3's-Gravenhage.

Door ook de adreswijziging rechtstreeks aan het partijbureau door te geven wordt deze sneller in de landelijke administratie verwerkt, zodat u zonder onnodig oponthoud zo spoedig mogelijk of het wekelijks verschijnende „Nederlandse Gedachten” (wanneer u daarop geabonneerd bent) of het zes keer

per jaar verschijnende (gratis) ledencontactorgaan „A.R. Post”, op uw nieuwe adres ontvangt. Overigens wordt uiteraard uw adreswijziging na ontvangst door de secretaris van uw kiesvereniging ook doorgegeven aan het partijbureau. Maar dan zit er dus een schakel tussen en gaan er een paar dagen extra overheen.

Daarom gaarne uw adreswijziging zowel aan de secretaris van de kiesvereniging in uw eigen woonplaats als aan het partijbureau in Den Haag.

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

Wij delen u nog mede, dat bij verhuizing buiten het gebied van uw tegenwoordige kiesvereniging, het partijbureau de secretaris van uw nieuwe kiesvereniging er van op de hoogte stelt, dat u nu in het werkgebied van zijn kiesvereniging bent komen wonen.

VERVOLG VAN PAG. 1

REGIONAAL BELEID

10. Voor 1969 zullen 1300 gesubsidieerde woningen aan deze gebieden worden toegewezen.

11. De arbeidsmobiliteit wordt sterker bevorderd terwijl her- en omscholing intenser ter hand worden genomen.

12. Het instrumentarium met betrekking tot een aanmoediging van vestiging (vestigingsfaciliteiten) zal niet noemenswaard worden vergroot. Hooguit een verbreding van de reeds bestaande regelingen. Zo is er meer.

Financiële gevolgen

De financiële gevolgen van dit beleid zijn als volgt:

— voor de komende 4 jaar aan infrastructuur verbeteringen 240 miljoen.

— vestigingssubsidies vergen voor 1969 60 miljoen gulden.

— voor extra activiteiten is uit de B.T.W. pot beschikbaar voor 1969-1972 175 miljoen gulden.

— de mogelijkheid het staatsbezit te reactiveren wordt bestudeerd.

De Kamer heeft rond 100 vragen over voorgenomen beleid gesteld, voordat zij in openbare beraadslaging deze nota wenste te behandelen.

Uit deze vragen blijkt overduidelijk van een kritische instelling met betrekking tot dit beleid.

Is het beleid voldoende om de stijgende nood in die gebieden op te vangen?

Is financiën te zuinig geweest bij de beschikbaarstelling van de gelden?

Is er voldoende coördinatie in het beleid tussen de verschillende departementen?

Het debat zal vinnig zijn — waarbij de oppositie haar eigen spel zal spelen. Wordt er evenwicht betracht bij de hulp in de verschillende gebieden: het noorden des lands, het oosten des lands en Limburg?

db

Voor goed verzorgd drukwerk

DRUKKERIJ J. B. VAN DEN BRINK & Co
Beukerstraat 77 Zutphen Tel. (6750) 4218

WERKEN AAN DE TOEKOMST

Onder deze titel is zojuist verschenen de brochure, waarin zijn opgenomen de redevoeringen van dr. A. Veerman en prof. mr. P. H. Kooijmans, gehouden op het Partij Convent d.d. 26 oktober j.l. De brochure telt 48 bladzijden. De prijs is f 1,75.

NIEUWE MONDIALE VERHOUDINGEN

Deze brochure bevat de twee inleidingen over het vredesvraagstuk, behandeld op de jaarlijkse landelijke ARJOS-studieconferentie op 4 en 5 oktober j.l., gehouden door prof. mr. P. H. Kooijmans en mr. P. J. Teunissen. Het geschrift telt 76 bladzijden. De prijs is f 1,75.

ONTWIKKELINGS-POLITIEK

In september j.l. verscheen de nota „Ontwikkelingspolitiek” van een werkgroep van de buitenlandse commissie van het College van Advies van de A.R.P. Ook voor deze nota

blijkt grote belangstelling te bestaan. De nota telt 80 bladzijden. Deze uitgave kost f 1,75.

SAMEN VERANTWOORDELIJK

In deze brochure zijn opgenomen de redevoeringen van dr. A. Veerman en mr. B. W. Biesheuvel, gehouden op de buitengewone Deputatenvergadering van 15 juni j.l. en de rede van dr. A. Veerman op het voorjaars-Partij Convent van 25 mei j.l. U treft er tevens in aan de op dat Partij Convent aangenomen resolutie met betrekking tot het gesprek in de groep van „18”. De prijs van deze brochure is f 1,50.

BESTELLING

Bestellingen kunnen plaatsvinden door overmaking van het verschuldigde bedrag op gironummer 89673 t.n.v. de A.R. Partij-Stichting, Dr. Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage, met vermelding van de titel van het geschrift, dat u wenst te ontvangen. Bij bestelling van de hier genoemde vier brochures samen (onder vermelding „brochure-pakket”) wordt u een gereduceerde prijs van slechts f 5,50 in rekening gebracht.

Te koop:
1 YUMBO Y-100
hydr. kraan op rups

FIRMA M. J. VERLINDE
ZAAMSLAG
Telef. 01153 - 227 - 429, na 17.30 u. 245

PUROL
Goed voor de huid
het gehele jaar door

„ANIMO”
KOFFIEZETAPPARATUUR

voor inrichtingen, horecabedrijven, kantines, vergaderzalen enz. In elke gewenste capaciteit en uitvoering.

APPARATENFABRIEK
L. SCHEEPSTRA N.V.
Amersfoort - Tel. 03490 - 19148 (2 lijnen)
Assen - Telefoon 05920 - 2743

Snuif en wrijf
Uw verkoudheid van neus, keel of borst weg met

DAMPO

WIJ KOMEN BIJEEN

Op zaterdag 21 december houdt het Verband van a.r. gemeente- en provinciebestuurders een rayonvergadering te Groningen in het Tehuis Lutke Nieuwstraat. Aanvang: 10.00 uur. Onderwerp: Ontwikkeling Noorden des lands. Sprekers: de Tweede Kamerleden mej. J. van Leeuwen en drs. B. Goudzwaard. Forumdiscussie. De vergadering is bedoeld voor raads- en Statenleden in de noordelijke provincies. Geestverwante niet-raadsleden eveneens welkom.

De A.R. Statencentrale Middelburg houdt een algemene ledenvergadering op dinsdag 17 dec. in „Suisse”, Markt 55 te Middelburg. Aanvang: 19.45 uur. Onderwerp: Inkomenspolitiek en arbeidsmarktbeleid. Sprekers: De heren P. R. Grund, districtsbestuurder CNV, Middelburg, mr. J. S. P. Rietema, dir. G.A.B. Middelburg, W. de Wolf econ. soc. voorl. Zeeuwse C.B.T.B. Goes.

NEDERLANDSE GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.
EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie:
Dr. Kuiperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties:
Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs:
f 6,— per half jaar.
Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement:
f 6,— per jr. Losse verkoop f 0,30.

Oud-Beijerland TE KOOP

enkele riante herenhuizen in aanbouw aan de Van Ghentstraat. Dagelijks te bezichtigen en binnenkort te aanvaarden.

INLICHTINGEN:
BOUWBURO DOOLAARD, HAVENDAM 7,
OUD-BEIJERLAND
TELEFOON 01860 - 3342, b.g.g. 01860 - 3307

DRUKKERIJ J. DE LONGTE
Dordrecht Postbus 171
Boekdruk Offset
Snel en goed in reclame- en handelsdrukwerk

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE APPENDAGES

EN
BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS, TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK „AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G)
TEL. 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55

SCHULING GIETERIJENODIGDHEDEN NV
BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

Wajang een goud-eerlijke plantenmargarine

De goud-folie verpakking beschermt de versheid van uw Wajang

EEN VEILIGE BOX
EEN **Kibofa** BOX

Abonneert u op Nederlandse Gedachten

ECHTE KERKORGELS
OOK VOOR MODERNE KERKEN

ORGELBOUW Ernst Leeflang
APELDOORN
TELEFOON 05760-17582

Geen maagpijn meer!

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het CurrieR Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het CurrieR-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U CurrieR Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

maagtabletten

Importeur: L. Rietbergen C.V. Korenaarstraat 55 a-c, Rotterdam Tel. 010-23.11.62

Pijn?
gebruik dan **SALONPAS**

SALONPAS helpt tegen reumatische pijnen, gewrichts-, spier- en lende pijn. tegen pijnen, veroorzaakt door kneuzingen, stijve schouders, verstuikingen en zenuwpijnen. SALONPAS is een medicinale pleister die smeren en wrijven overbodig maakt. SALONPAS pakt de pijn bij de bron aan.

SALONPAS
Verkrijgbaar bij Uw apotheker of drogist. Prijs p. pakje v. 10 st. 1,65

Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam Korenaarstraat 55 Telefoon 231162

OOSTERBEEK (Arnhem)
Telefoon 08307 - 3169
HOTEL „DREYEROORD”

NEDERLANDSE GEDACHTEN

weekblad van de anti-revolutionaire partij

24e jaargang, nr. 51/52

28 december 1968

SAMEN- WERKING EN EIGENHEID

DOOR DR. A. VEERMAN

ONZE partij is in de dagen voor Kerstmis zwaar in de publiciteit geweest door de bekende brief en vooral door al de berichten daaromheen. Op dit moment, na de vergadering van het Centraal Comité, is het weer stil. Maar het zou verkeerd zijn de zaak op die grond als afgedaan te beschouwen. Zo'n brief is een incident. Belangrijker is, wat er onder en achter zo'n incident leeft. Daarover moeten wij ons bezinnen. Wel, daar leent het moment — tegen oudjaar — zich dan ook voor.

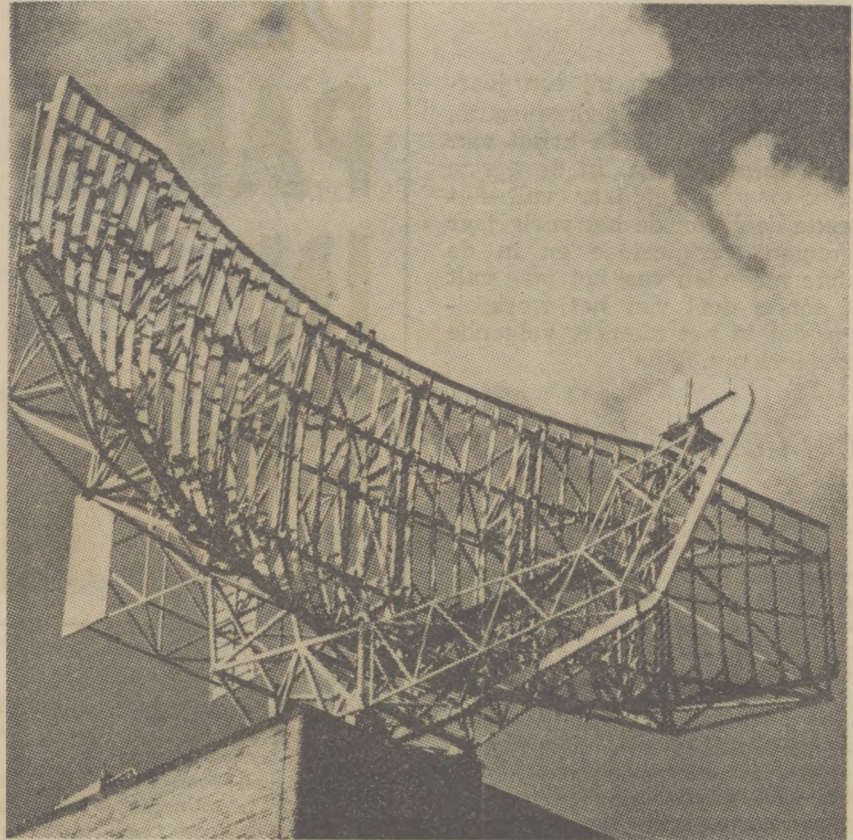
Er staat in het communiqué, dat na afloop van de vergadering van het Centraal Comité is gepubliceerd, een zin, waaromheen ik dit verhaal schrijf. Want ook de zaak draait daarom. Die zin luidt: „Ook bij nauwe samenwerking (n.l. met K.V.P. en C.H.U.) wil de A.R. Partij haar eigen identiteit handhaven”. Dat is het probleem, de verhouding tussen die twee: samenwerking en behoud van het eigene.

Ik meen, dat wij te kort zouden schieten, wanneer wij een van beide „polen” in deze spanningsverhouding zouden prijsgeven. Ik kom mensen tegen, die dat eigenlijk wel willen; naar beide

kanten, zowel mensen, die zich sterk maken voor onze zelfstandigheid, als anderen, die samengaan als het juiste doel zien. Voor beide groepen is het probleem „opgelost”. Maar ik meen, dat men op deze wijze het probleem, dat er is, ontloopt en niet oplost. Beide polen moeten we serieus nemen. En daarmee de spanning aanvaarden.

Onze resolutie van 25 mei spreekt over de samenwerking van de christelijke partijen en zo mogelijk van alle christenen in de politiek heel duidelijke taal. Vanuit een kritische instelling tegenover het historisch gegroeide, het traditionele. Een gescheidenheid, die historisch verklaarbaar is en in een gegeven situatie menselijk, sociologisch gezien ook onontkoombaar was, moeten wij niet automatisch als voor deze tijd ook vanzelfsprekend beschouwen. De tijd, dat wij hoge muren optrokken, elk om „eigen erf” is gelukkig voorbij. Wij hebben leren zien, dat wij geen „eigen erf” hebben, maar dat wij als christenen moeten werken op het grote erf van deze wereld.

Het zou verstarring zijn, wanneer wij op politiek terrein niet zouden zoeken naar mogelijkheden parallel met ontwikkelingen op ander gebied.

Verantwoordelijkheid voor de toekomst.

Dan kunnen er ook onzuivere motieven zijn. Wij kunnen samenwerking ook zien als een stuk machtsvorming. Niet dat macht op zich een vies woord is. Machtsvorming is in de politiek een wezenlijke zaak. Maar ik denk aan het oude c.h.-program, dat autoriteit stelt boven majoriteit. En ik zou dit willen parafraseren met deze woorden, dat de geloofwaardigheid boven het getal gaat. Een zich deconfessionaliserende, zich overigens christelijk noemende samenwerkingsgroep is voor ons geen aanvaardbare zaak. Als wij zoeken (serieus zoeken) naar samenwerking, dan is dat omdat wij overtuigd zijn, dat wij de betekenis van ons christen zijn —

of objectiever de betekenis van de bijbelse boodschap — voor het politiek bedrijf in deze tijd in breder verband kunnen en dus moeten bezien.

En daar komt dus al de spanning in het verhaal. Want enerzijds tast de gescheidenheid op zich al de geloofwaardigheid van de menselijke vertolking van de boodschap aan. Maar de geloofwaardigheid kan er ook aangaan als de breedte het wint van de diepte. Wij zullen in onze politieke stellingname ruimte moeten laten voor nuances. Maar de ruimte mag de geloofwaardigheid niet te niet doen.

Dan is er de eigen identiteit. Naar ons gevoel is er in onze partij rond 1960 een nieuw élan geboren. Een élan, dat zich vooral uitte in een nieuw doordenken van de wezenlijke inhoud van een christelijke politiek. Het is de geest van een politieke partij, die niet breeduit wil zitten op verworvenheden, maar

VERVOLG OP PAG. 4

BIJ KAPTINO
KEUZE UIT MEER DAN 2000
schrijfmachines
OOK TEL- EN REKENMACHINES
BRANDKASTEN GROTE SORTERING
De Clerqstraat 72, tel. 020-123711, Amsterdam.
Zijlweg 53, tel. 023-20018, Haarlem. Laan van Nieuw Oost-Indië 12, Den Haag, tel. 839446.

GEURT'S
CONSERVENFABRIEK C.V.
DODEWAARD
De fijnste fruitprodukten uit de
Betwuse boomgaarden
Vraagt uw winkelier ons merk JAMS,
APPELMOES, VRUCHTEN OP SAP, etc.

Dr. J. J. Buskes
God en mens als concurrenten
Op zijn heldere en directe wijze schrijft ds. Buskes over de laatste, roerige ontwikkelingen in de theologie die culmineerden in de leuze „God is dood”.
Carillon-paperback f 16,00
VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL
Uitgave van W. ten HAVE

JUIST TIJDSTIP
Het Centraal Comité vergaderde op 14 dec. j.l. Dat was op het juiste tijdstip i.v.m. het rumoer om de brief, waarvan de inhoud uitlekte. Zie pagina 5.

BRIEF
De inhoud van de brief die door de ARP in overleg met C.H.U. en K.V.P. aan de partij-organen is verzonden staat op pagina 4. Op deze pagina ook de inhoud van het perscommuniqué dat na afloop van de vergadering van het C.C. op 14 dec. werd uitgegeven.

VOORUITZICHTEN
Op pagina 7 vertelt drs. B. Goudzwaard wat hij verwacht van 1969. Mr. G. C. van Dam en de heer J. van Eibergen, die in het laatste nummer van 1967 hun prognoses gaven voor 1968 vertellen op deze pagina wat er van hun voorspellingen is uitgekomen.

INTERNATIONAAL
Prof. mr. P. H. Kooijmans geeft op pag. 8 en 9 zijn vooruitzichten voor het komende jaar wat het internationale terrein betreft. Op pagina 9 kunt u ook iets lezen over het Europese parlement, dat in Straatsburg bij elkaar komt.

BEGROTING
Voordat de begroting helemaal is behandeld in het parlement zal het wel voorjaar 1969 zijn. Wat daarvan de nadelen zijn, zie pagina 10.

BOEIEND
Meewerken aan de uitvoering van de mammoetwet is boeiend werk, vindt dr. F. H. de Bruijne, rector van het Chr. Lyceum te Utrecht.

Ooyevaer
Ir. Ooyevaer is de hoofdpersoon in het korte verhaal dat begint op pagina 13. Is een advertentie plaatsen om de politieke partijen te leren kennen de goede manier?

STERRIT
Op pagina 15 kunt u, als u van puzzelen houdt, uw krachten beproeven op een sterrit, waarbij naast aardrijkskundige kennis ook een beetje politieke kennis vereist is.

VERDER
Op pagina 12 Het beeld der vaders en Oude en nieuwe citaten. Op pagina 14 Notities van een raadslid en iets over de vorige radio-uitzending van de partij. Op pagina 16 De week rond.

BETALING
ABONNEMENTSGELD
Zoals u zult begrijpen, zijn wij verplicht met ingang van 1 januari a.s. het abonnementsgeld te verhogen van f 12,— tot

f 14,— per jaar. Per halfjaar betekent dit dus een prijsstijging van f 1,—.

Deze verhoging is noodzakelijk geworden door de nog steeds voortschrijdende stijging van de kosten en met name ook door de invoering van de B.T.W.

Zoals bekend is de abonnementsprijs praktisch de kostprijs; vandaar dat de prijsstijging niet uit winst kan worden bestreden.

Vriendelijk verzoeken wij onze abonnees voor de betaling van het abonnementsgeld over het eerste halfjaar 1969 ten bedrage van f 7,— gebruik te maken van de stortings-acceptgirokaarten, die binnenkort door onze administratie worden toegezonden. Betalingen zonder gebruik te maken van deze kaarten vergen op het partijbureau administratief meer werk.

Wij vertrouwen er gaarne op, dat u er aan zult willen medewerken de betreffende werkzaamheden zo gering mogelijk te houden.

Van de abonnees, die ons een automatische giromachtiging hebben verstrekt, wordt in de loop van de maand januari f 7,— van hun girorekening afgeschreven voor het eerste halfjaar 1969.

WIDEK OVER...

DE
PARTIJ
IN
1968

Het hoort typisch bij een jaar-overzicht van een organisatie, dat je dan iets te zien krijgt van twee werkseizoenen. In de eerste maanden van het jaar valt het tweede deel van de het vorig jaar begonnen werkperiode en in de laatste maanden van het jaar valt het eerste deel van het werkseizoen, dat in het nieuwe, volgende jaar doorloopt.

TERUGBLIK

Dat herinnert ons nog eens extra aan de voortsnellende tijd en het doorgaande werk. Wat dat betreft hebben 31 december en 1 januari iets onwezenlijks. Toch levert een jaarwisseling en geven die bijzondere dagen met een eigen accent iets van ontspanning in het driftige levensritme van ons als mensen individueel en van de partij als collectiviteit. Bij een wandeling op een lange weg is het ook goed om eens even om te kijken. Ja, dat stuk hebben wij gelopen. Daarna kijk je alweer snel vooruit naar het voor je liggende doel. Wij kijken hier nog even terug op enkele van de zoveel gebeurtenissen en op sommige van de zo talrijke noodzakelijke werkzaamheden van het nu aflopende jaar. Een beetje willekeurig en wat door elkaar.

Wij begonnen het jaar met Berghuis als voorzitter van het Centraal Comité. Wij weten inmiddels niet beter of Veerman is al weer een hele tijd partijvoorzitter. De hameroverdracht vond plaats op de buitengewone Deputatenvergadering — voor het eerst in Rotterdam — op zaterdag 15 juni. Biesheuvel begeleidde het afscheid en welkom met nog nadreunende (saluut)schoten voor de boeg.

Prins vertrok als de man van de Kuyperstichting en wij weten inmiddels niet beter of de directeur van ons wetenschappelijk centrum heet Hoogendijk. Kooijmans volgde Veerman op als een van de ondervoorzitters, naast Roosjen. Kuiper volgde Silvis op als voorzitter van de Organisatie Commissie van de partij. En mevrouw dr. F. T. Diemer-Lindeboom deelde tijdens de laatste vergadering van het Centraal Comité mede, dat zij het presidentschap van het landelijk A.R. Vrouwencomité moest neerleggen, aangezien zij als opvolgster van de heer W. A. Fibbe (nu voorzitter Rijnmondraad) haar plaats in de Rotterdamse gemeenteraad weer heeft ingenomen. Wij gaan dus het nieuwe jaar beginnen met het zoeken naar een nieuwe presidente.

Wij denken nog een keer opnieuw aan allen, die van ons heengingen en — waar dan ook — ergens iets betekenden voor onze partij. Met geloof en dankbaarheid.

VEEL GEPRAAT

Er is ook dit jaar in de politiek, in onze partij ontzettend veel gepraat. Dat is veelal zeer zinvol geweest. Sommigen zeggen — net zoals wij zo nu en dan van de vrouwen, — dat er teveel gepraat wordt. Wij moeten net verstandig genoeg zijn om te beseffen dat veel niet altijd teveel is.

Er was één Deputatenvergadering; er waren twee vergaderingen van het Partij Convent; negen vergaderingen van het Centraal Comité; zeventien moderamenvergaderingen, diverse bijeenkomsten van de Organisatie Commissie en dan de vergaderingen van het A.R. Vrouwencomité, het Comité voor Vrienden, en vergeet de bijeenkomsten van de commissie van de redactie voor Ned. Gedachten niet.

Er was een bijeenkomst van het College van Advies, een studiedag van de Nederlandse Equipe van de Europese

Unie van Christen-Democraten (EUCD). Dan twee partijconferenties (over respectievelijk ondernemingsstructuur en kiesstelsel), een — voor de eerste maal gehouden en te herhalen — brede besturenconferentie en een conferentie met plaatselijke en regionale vrouwelijke bestuursleden en contactpersonen. Tenslotte zeven bijeenkomsten van de groep van achttien en een gesprek van twee avonden met de P.P.R. En zo is er nog heel wat te noemen.

In het voorjaar werd de eerste kadercursus van de partij afgesloten. Een zeer geslaagde zaak. In het najaar is de tweede kadercursus begonnen. Eén nadeel: een ongelofwaardige berg werk brengt deze zaak met zich mee voor het partijsecretariaat. En dan praten wij nog maar niet eens over de vele verzoeken om informatie en voorlichting, die wekelijks bij tientallen binnenkomen.

CAMPAGNES

In het voorjaar zaten wij middenin de landelijke abonneerwercampagne voor ons weekblad „Nederlandse Gedachten”. Aan ons blad wordt zorgvuldige aandacht besteed. Ook dit is een veel tijd er geld eisend werk. U zult zelf wel merken, dat het resultaat afwerpt. Veel variatie in een grote hoeveelheid actuele onderwerpen, verzorgd door een brede reeks van schrijvers.

In het najaar zijn wij in heel het land gestart met een nieuwe campagne voor het werven van leden. Wij zitten nu middenin deze actie.

Ook in de afgelopen weken zijn weer tientallen nieuwe leden tot onze partij toegetreden. De actie moet in de komende maanden derhalve ook met kracht en met enthousiasme worden voortgezet.

RONDREIS

Partijvoorzitter en partijsecretaris, Veerman en De Kwaadsteniet, zijn in september j.l. begonnen aan een rondreis door het gehele land.

Met de besturen van veertien van de achttien Kamercentrales hebben zij inmiddels uitvoerig over thans van veel belang zijnde organisatorische en politieke zaken gesproken.

Met de besturen van de nog resterende vier Kamercentrales hopen zij in de komende weken te spreken. Deze rondreis is tot dusver over en weer als bijzonder nuttig ervaren.

LECTUUR

Er is dit jaar niet alleen veel gepraat — ook via radio- en televisie-uitzendingen, — maar ook veel geschreven. Lector vond men niet alleen in „Nederlandse Gedachten”, „A.R. Post” en ook in het maandblad van de Kuyperstich-

ting „A.R. Staatskunde”, maar tevens in de volgende, dit jaar verschenen publicaties, waaraan wij hier nog eens herinneren: „Kabinetsformatie en kiesstelsel”, interim-rapport van een commissie van de Dr. A. Kuyperstichting; „Samen verantwoordelijk”, redevoeringen van dr. A. Veerman en mr. B. W. Biesheuvel op de buitengewone Deputatenvergadering van 15 juni te Rotterdam en van dr. A. Veerman op het Partij Convent van 25 mei te Utrecht, in welke brochure ook de bekende A.R. resolutie is opgenomen; „Ontwikkelingspolitiek”, rapport van een werkgroep van de buitenlandse commissie van het College van Advies; „Naar nieuwe mondiale verhoudingen”, twee inleidingen over het vredesvraagstuk van prof. mr. P. H. Kooijmans en mr. P. J. Teunissen voor de ARJOS-studieconferentie op 4 en 5 oktober; „Werken aan de toekomst”, redevoeringen op het Partij Convent van 26 oktober te Utrecht van dr. A. Veerman en prof. mr. P. H. Kooijmans. Ook vermelden wij hier het „Interim-rapport” van de groep van achtien van de ARP, CHU en KVP.

GESPREKSGROEPEN

De gespreksgroepenactiviteit werd dit jaar van veel belang geacht. Momenteel is aan de orde het genoemde interimrapport, dat in gespreksgroepen besproken kan worden aan de hand van een lijst van concrete actuele vragen, waarop men steeds kan antwoorden door een keuze te maken uit drie of vier mogelijke reacties.

De vragenlijsten moesten vóór 15 december j.l. worden ingezonden. Gelet op het feit, dat thans nog allerlei gespreksgroepen worden gevormd, is besloten de inzendtermijn voor de vragenlijsten te verlengen tot uiterlijk 25 januari a.s.

Wij dringen er bij de kiesverenigingen op aan, zoveel mogelijk nog van deze gelegenheid gebruik te maken. Hoe meer vragenlijsten (van elke deelnemer aan een gespreksgroep) binnenkomen, hoe duidelijker het beeld wordt ten aanzien van hetgeen er in onze partij leeft met betrekking tot de gestelde vragen.

FINANCIËN

Tenslotte nog het ook zo belangrijke punt van de financiën. De inkomsten van de partij stegen, maar naar gebelaten, niet in die mate, welke nodig is om hetgeen thans gedaan wordt ook te kunnen blijven doen, laat staan nog beter werk te leveren en helemaal afgezien van nieuw ter hand te nemen werkzaamheden.

Wij zullen als partijleden samen meer geld op tafel moeten brengen om onze partij zo te laten werken als wij in feite allemaal willen: goed!

BLIK IN DE TOEKOMST

Daarmede komen wij bij de blik in de toekomst, zeer nabij, het jaar 1969.

Hoofdpunten waar wij als partij samen voor moeten zorgen zijn:

1. voldoende geld;
2. nieuwe leden;
3. voorbereiding Provinciale Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen in 1970.

Hierover nog een paar opmerkingen. ad 1. Meer geld kan verkregen worden door:

- a. meer leden;
 - b. een aanpassing van onze contributie aan de kiesvereniging;
 - c. de vorming van een extra fonds. Dat fonds kan in 1969 een jubileumfonds zijn, omdat onze partij dan negentig jaar bestaat. U hoort hierover in de komende weken meer. Onze contributie kunnen wij ieder uit eigen beweging verhogen; laten wij dat dus doen. Een paar gulden per jaar erbij is echt wel mogelijk.
- ad 2. Elke dag worden nieuwe leden gemeld. Het is van veel belang deze zaak een duwtje te geven. Een verdubbeling van het aantal nieuwe leden, dat thans dagelijks binnenkomt, is zeker mogelijk als u ook een nieuw lid aanbrengt. Wij zouden graag op uw medewerking willen rekenen.
- ad 3. Besturen van Provinciale Comités, Statencentrales en kiesverenigingen zullen — voorzover al niet reeds begonnen — de eerste voorbereidingen treffen voor de genoemde verkiezingen in 1970. dat vraagt veel tijd en wijsheid.

Het zou een goede zaak zijn wanneer wij in de voortgaande tijd het doorgaande werk met toewijding vervullen. Laten wij dat in 1969 weer proberen te doen. Ten dienste van een betere samenleving door middel van een goede politiek, gedreven door het evangelie.

VRAGEN

Naar het ons voorkomt heeft de vaste Tweede Kamercommissie voor cultuur, recreatie en maatschappelijk werk een goede voorbereiding mogelijk gemaakt van de begrotingsbehandeling. Er zijn aan de minister veel informatieve vragen gesteld over het zeer veel omvattende terrein dat door dit departement bestreken wordt.

Het ministerie van C.R.M. is bovendien een van de grootste „subsidie” departementen. De ervaring leerde de Kamer in de afgelopen jaren dat de vele groeperingen, organisaties en individuele personen die met deze subsidie intensief moesten werken onvoldoende en niet tijdig op de hoogte kwamen van de voor hun werk noodzakelijke inzichten en gegevens.

Openbare commissie-vergaderingen bleken daarvoor met de meest geëigende mogelijkheid te zijn.

De vaste commissie schijnt het mede daarom over een andere boeg te hebben gegooid. Veel vragen om nadere, concrete inlichtingen, ook wat betreft de visie van de minister op wat langere termijn ten aanzien van een aantal belangrijke zaken. Natuurlijk kan men smalend reageren in de zin van: één gek kan meer vragen dan 10 wijzen kunnen beantwoorden. Maar aldus gesteld moeten wij constateren dat men door dit soort zuur geschrijf de portie niet heeft begrepen, noch inzicht heeft van de problematiek die achter de vragen schuil gaat.

Zeker — achter een aantal van die vragen kan men zetten dat zij niet zinvol zijn. Maar voor het overgrote deel van deze vragen geldt dit zeer beslist niet. Bovendien hebben de gestelde vragen de duidelijke bedoeling om tenslotte te komen tot een beoordeling van het totale welzijnsbeleid van de minister. Daar gaat het in de Kamer om.

Wij zouden het echter betreuren als straks de openbare begrotingsbehandeling zou verzanden door alleen maar aandacht te schenken aan onderdelen. Het zou daartoe nuttig zijn als de vaste Kamercommissie zou besluiten een aantal hoofdpunten van het beleid aan de orde te stellen en de overige punten zo nodig in gewone commissie-vergaderingen (met openbaar verslag) met de bewindslieden te bespreken. Het wordt tijd dat de hoofdlijnen van het beleid duidelijk aan de orde komen.

NEDERLANDSE
GEDACHTEN

WEEKBLAD VAN DE A.R.P.

EVANGELISCHE VOLKSPARTIJ

onder redactie van H. Algra (voorzitter), G. J. H. Griffioen, G. A. Kieft, Dr. W. de Kwaadsteniet, J. W. Ooms, mevr. C. M. Tonkens-Kaajan.

Adres van redactie en administratie: Dr. Kuyperstr. 3, 's-Gravenhage, tel. (070) - 183960, giro 89673.

Adres voor advertenties: Botenmakersstraat 45, Zaandam, telefoon (02980) 63224.

Abonnementsprijs: f 7,- per half jaar. Giro 89673 ten name van de A.R. Partij Stichting te 's-Gravenhage.

Studentenabonnement: f 7,- per jr. Losse verkoop f 0,30.

OULD EN NIEUW

„maar Gij blijft Dezelfde,
aan Uw jaren komt geen einde”
Psalm 102 : 28

Is het eigenlijk wel een christelijke gewoonte, om zo tegen het eind van het jaar achterom te zien en een soort balans, compleet met tegoed en tekort, op te maken?

Het magische getal 2000, De futurologie, brengen ons in de verleiding om noodzakelijke vernieuwingen en toekomstplannen hoger aan te slaan als het apostolisch vermaan van Johannes: „Kinderen, het is de laatste ure”.

Een christen heeft er weet van, dat het aan de late kant is en dat elke dag weer een afgelegde afstand is op weg naar het einde.

Bezinning is een goede zaak, mits niet beperkt tot de oudejaarsdag, en treuren over wat verleden werd houdt allereerst in de schuldbelijdenis, dat er te weinig oog was voor Gods genade.

De christenheid heeft tot taak de lof des Heren te verkondigen in een donkere wereld, temidden van internationale crises en nationale zorgen, maar dan zo, dat God niet wordt een achtergrond van een wereldgeschiedenis, een stichtelijk decor met ons mensen op de voorgrond.

Psalm 102 geeft ons een stukje historie, een man in nood met vijanden om zich heen, in waarachtige solidariteit zijn persoonlijk en nationaal leed verbonden; toch verwijt hij God niets, kan dat ook niet. Immers, deze God bleef Dezelfde Wiens zaak toch ook de zaak van Zijn volk was. Dat betekent dus schaamte over jezelf, over kleingeloof en ongehoof. Het bezig zijn met onszelf en onze zorgen heeft alleen een rechtmatige plaats in het belevan van Zijn zorg en bemoeienis. Hij blijft Dezelfde, maar zijn WIJ veranderd, hebben wij onze plaats tegenover HEM leren kennen?

God verandert niet, Hij blijft Dezelfde. Als er één ding van ons en onze tijd geldt, is het wel dit: VERANDERLIJK. In hoog tempo komen de vragen en eisen van een nieuwe tijd op ons af. Kerk en maatschappij, theologie en politiek schijnen wel per week zo volkomen anders te worden, dat velen in hopeloos verzet zich tegen alle vernieuwing keren, omdat alle vaste grond onder de voeten schijnt te verdwijnen. Anderen hebben dat allang opgegeven en proberen de tijd bij te blijven door het aller-nieuwste argeloos te omhelzen. Wat moet je dan, kiezen tussen deze twee uitersten, of is er nog een veilige middenweg. Dat zijn toch de vragen — kort en onuitgewerkt — waarmee wij moeten leven. „Maar Gij blijft Dezelfde”, dat is het enige Woord, waarop wij huizen kunnen bouwen, een woord dat waarschuwt en vermaant in alle verontrusting op allerlei gebied, is Hij het, Die ons verontrust. En wie dat weet, blijft niet in eigen hoekje schuilen, betreft anderen erin, betreft de kerk en de wereld erin.

De bijbelse boodschap van Christus' Koningschap over de wereld betekent radicaliteit, ook zo, dat ons hart radicaal veranderd wordt door de Heilige Geest en vanuit dit begin worden onze krachten ingezet tot meer vernieuwing.

Hij, Die alle dingen nieuw maakt wil Zijn werk ook door ons tot stand brengen, Hij wil ons daarvoor gebruiken op Zijn manier en op Zijn tijd.

God blijft Dezelfde, aan Zijn jaren komt geen einde, zegt Psalm 102 en dat betekent niet alleen onze vergankelijkheid, al lees ik ook dat in dit woord. Deze God is de God van het verbond. Hij blijft tegenover Zichzelf gelijk, maar ook tegenover de zijnen. Als dat ergens ons duidelijk wordt meegedeeld, is het wel in de gelijkenis van de verloren zoon waar de Here Jezus ons laat zien de vader, die met innerlijke ontferming bewogen werd, toen zijn zoon nog ver van hem was. Wie mag weten van het leven uit Gods beloften, kan met die wetenschap ook de toekomst aan.

Hij bleef trouw, ondanks onze ontrouw, omdat Hij Dezelfde is en blijft. Dat is de troost over het verleden uit Gods beloften, kan met die wetenschap ook de toekomst aan.

Hij bleef trouw, ondanks onze ontrouw, omdat Hij Dezelfde is en blijft. Dat is de troost over het verleden, de hoop voor de toekomst.

Wij zijn veranderd, zullen veranderen. Hij niet! Dat is ons houvast, ook voor een jaar 2000, dat is onze futurologie, ons uitgangspunt voor noodzakelijke vernieuwingen en alle toekomstplannen. v.d. B.

* * * Paardemiddelen

Het plan Mansholt dat beoogt de landbouw in de E.E.G. zowel op korte als op wat langere termijn drastisch te saneren is in zijn volle omvang nog niet bekend. Minister Lardinois, de Nederlandse landbouwminister, bevestigde dit onlangs in de Tweede Kamer. Het hervormingsplan was door de Europese commissie bovendien niet bestudeerd vóór die publicatie! Zo iets is bijzonder betreurenswaardig omdat zij, die in de landbouw met enorme inspanningen proberen een vaak magere boterham te verdienen, daardoor opnieuw in verwarring en verontrusting worden gebracht.

De moeilijkheden waarin de landbouw inderdaad verkeert worden daardoor alleen vergroot, terwijl de lust vergaat constructief mee te denken over reële oplossingen. Naar het ons voorkomt ligt de kern van de huidige en toekomstige moeilijkheden in het feit dat van een beheerst aanbod van producten geen sprake is. Zolang de landbouw de gezamenlijke produktie niet afstemt op de gezamenlijke vraag zal het krukken blijven als het gaat om een verbetering van de inkomenspositie en het opvangen van kostenstijgingen.

Misschien ligt het op de weg van de landbouwcoöperaties in Nederland de handen in een te slaan teneinde dat noodzakelijke evenwicht te bereiken.

* * * Recht voor gedupeerden

Onder bijzondere aandrang van de Kamer is voor een heel groot deel recht gedaan aan die Nederlanders die een vordering hadden op Indonesië.

Het oorspronkelijke regeringsvoorstel was bijzonder mager, zo niet onrechtvaardig. Het kabinet is kennelijk onder de indruk gekomen van de argumenten die door de gedupeerden nader werden aangedragen. Wij willen in dit verband de naam noemen van de heer Bennink uit Utrecht die onvermoeid op de bres heeft gestaan voor deze groep Nederlanders.

Het uitkeringspercentage is verhoogd van 15 tot 50 procent van de geclaimde schade (tot 250.000 gulden) en tot 25 procent voor de hogere bedragen. Bovendien zal de Nederlandse staat deze uitkeringen garanderen zodat de uitbetaling van deze claims niet blijft doorlopen tot na het jaar 2000, doch spoedig te gelde kunnen worden gemaakt. Aan de gedupeerden — voorzover niet reeds overleden — wordt voor een groot deel nu iets goeds gedaan.

Het kabinet heeft tenslotte een aanvaardbare beslissing genomen.

* * * Fabels en feiten

Wie de P.v.d.A. in het algemeen en de heer Van den Doel in het bijzonder al de fioelen van hun edele toorn hoorde uitstorten over het huurverhogingsvoorstel van minister Schut, zou geneigd zijn te denken dat dit nu bij uitstek een voorbeeld is, waarin het verschil tot uiting komt tussen een kabinet met socialisten en een zonder socialisten. Wie dat zou denken, gelooft in fabeltjes.

De heer Aantjes, woordvoerder voor de A.R.-fractie bij het huurvoorstel, toonde in het debat aan, dat er na de oorlog vrijwel geen kabinet met socialisten is geweest, of het kwam met een voorstel tot huurverhoging, dat vervolgens met de steun van de fractie van de P.v.d.A. in de Kamer werd aanvaard. Hij gaf daartoe een overzicht van alle wettelijke huurverhogingen sinds de oorlog met vermelding van het kabinet, dat het betreffende voorstel had ingediend: 1951 (eerste kabinet-Drees); 1954 (tweede kabinet-Drees); 1955 (tweede kabinet-Drees); 1957 (derde kabinet-Drees); 1960 (kabinet-De Quay); 1962 (kabinet-De Quay); 1964 (kabinet-Marijn); 1966 (kabinet-Cals); 1967 (kabinet-Cals); 1968 (kabinet-De Jong).

Tweemaal werd de datum van ingang van een huurverhoging door het kabinet verschoven. Dat was onder het kabinet-Zijlstra en onder het kabinet-De Jong, beide kabinetten zonder socialisten.

De conclusie is eenvoudig: geen enkel kabinet heeft nog kans gezien een verantwoord volkshuisvestingsbeleid te voeren zonder dat bij stijgende kosten en toenemende subsidielasten een geleidelijke periodieke huuraanpassing daarvan deel uitmaakt.

Het kan ook moeilijk anders als men ziet, dat uitgaande van een peil van 100 in 1940, de kosten van levensonderhoud thans zijn gestegen tot 384, de netto lonen tot 724 en de huren tot 334. Daarmee heeft ieder kabinet te maken, of er nu socialisten in zitten of niet.

Wie een andere indruk wekt, doet gewoon aan demagogie.

OVERDAAD SCHAADT

HET was tijdens de eerste wereldoorlog. In alle bladen verscheen een kerstgroet van H.M. Koningin Wilhelmina, een gelovig woord tot troost en bemoediging, terwijl ons land een eiland was in de verschrikkelijke oorlogszee.

We waren getroffen

Nooit hoorden we de stem van de Koningin dan bij héél schaarse plechtigheden. De Kamerleden hoorden die stem eenmaal in het jaar bij de opening van de zitting van de Staten-Generaal. De omstanders hoorden haar een enkele keer bij een kranslegging of bij de onthulling van een standbeeld.

Maar verder zagen we haar alleen maar. En toen lasen we een heel persoonlijk woord op het Kerstfeest. Er waren mensen, die het lieten inlijsten. Een boodschap van de Koningin, op het Kerstfeest.

DOOR H. ALGRA

HET was toen heel ongewoon en daardoor belangrijk. Nu zijn de Kerstdagen vol „kerstboodschappen”. Zelfs Nasser heeft al een Kerstboodschap gepleegd. Koningen en Presidenten uit alle delen van de wereld spreken over het Kerstfeest en misbruiken daarbij de tweede zin uit de Engelenzang: Vrede op aarde in mensen van het welbehagen. Zij knippen uit het Kerstevangelie datgene, wat in hun verhaal te pas komt. Maar dat knippen betekent isoleren en ontluisteren, en vaak ontkerstening.

Wie over het Kerstfeest wil spreken moet spreken over de Christus, naar Wie dat feest is genoemd, over de Heiland, die is geboren in Bethlehem, over het Evangelie van de verlossing van zonde en schuld. Maar de meeste kerstboodschappen laten het gehele Kerstevangelie voor wat het is en spreken over de humaniteit, over de zachte krachten, die zullen overwinnen.

EN daarna komen de nieuwjaarsredevoeringen. Na de humaniteit de realiteit. Na de zachte krachten de nuchtere werkelijkheid van feiten en cijfers.

En het is merkwaardig, maar die realiteit met al haar aspecten, maar vaak gekoppeld aan begrotingen en vooruitzichten, blijkt vruchtbaarder dan de inspiratie van het Kerstfeest.

In elk geval komen er veel meer redevoeringen en véél en véél langere redevoeringen. Ze worden niet zelden gemaakt op een bureau, met bijlagen er bij, en gedeeltelijk voorgelezen door de president. Grote heren hebben hun tekstschrijvers. Eenmaal heeft een minister, toen hij een officiële redevoering hield op een conferentie, gezegd: de redevoering, die ik nu zal houden is voor mij een even grote verrassing als voor u, want ik heb nog geen tijd gehad, haar te lezen.

WIE houden zulke redevoeringen? Voorzitters van Kamers van Koophandel b.v. Er zijn in Nederland 37 Kamers van Koophandel, dat betekent dus 37 redevoeringen. Stellen we elke redevoering op een uur, dan is het meer dan anderhalf etmaal. Dan komen de jaarredes van de voorzitters van produktieschappen en bedrijfsschappen. Ongeveer zes en vijftig. Niet alle voorzitters zullen een jaarrede houden, maar de meesten wel. Al die redevoeringen worden gestencild en verzonden. Als we ze samen zouden inbinden, zouden ze een formidabel boek vormen.

MAAR vergeet vooral de burgemeesters niet. Het wordt hoe langer hoe meer gewoonte, dat een burgemeester een nieuwjaarsrede houdt, maar de burgemeester laat die rede ook stencillen of drukken en in elk geval krijgt de pers haar, want zij is niet alleen voor de raadsleden, maar ook voor de burgerij bestemd. Het is wel leerzaam, de verschillende redevoeringen te vergelijken op gehalte, zakelijkheid, visie en kleur. Sommige nieuwjaarsredevoeringen van burgemeesters zijn in sterke mate gericht tegen Den Haag. Er zijn ook burgemeesters, die het gemeentepersoneel over de kuif strijken, en dat is goed en verdiend.

Maar wij hebben een nieuwe papiermand van Sinterklaas gekregen, en die kan ons wel eens goed van pas komen. Want echt, het wordt te veel. En overdaad schaadt.

VERVOLG VAN PAG. 1

SAMENWERKING

EN EIGENHEID

zich gesteld weet voor de opdracht de samenleving te vernieuwen. Het is dat élan, dat is ingeslagen bij vele jongeren en hen bezielde heeft en geestdriftig gemaakt heeft om daaraan mee te doen. Het is dat élan, dat de A.R. Partij gekenmerkt heeft bij de verkiezingsacties van 1967.

Ook van deze gedachte hebben we geprobeerd iets in onze resolutie van 25 mei neer te leggen. Er wordt daarin gesproken van een kritische instelling tegenover de gevestigde orde; kritisch-constructief en niet conformistisch. Er wordt geduïd op onze verantwoordelijkheid voor de wereld en voor de toekomst. Geen Nederlands provincialisme, geen gezapigheid. En er staat weer, wat kenmerkend behoort te zijn voor christelijke politiek, dat ons beleid altijd de kant moet kiezen van de underdog, van de mens-in-de-knel. Ik zei: „we hebben geprobeerd het te formuleren”.

Want iedere formulering is gebrekkig. Achter de woorden zit de mentaliteit, de benaderingswijze van de problemen van deze tijd. Daar ligt onze identiteit, ons gezicht, onze inbreng in de Nederlandse politiek. En daarin willen wij herkenbaar blijven. Dr. Berghuis heeft in de Eerste Kamer gezegd — ik citeer onvolledig — dat het rampzalig zou zijn, wanneer zij, die zich in diepste wezen ook in politiek opzicht het meest verwant gevoelen, in hoofdrichting politiek gescheiden wegen zouden gaan. Daarmee stem ik volledig in. Berghuis zal er mee instemmen, wanneer ik zeg, dat het rampzalig zou zijn, wanneer wij het eigene, wat ons drijft en bezielt, het christelijk élan zouden kwijt raken.

De vrees daarvoor proef ik in de reacties op de brief. En al bewonder ik niet de vorm van alle reacties, die vrees begrijp ik wel. Niet in die zin, dat men de bedoelingen van de partijleiding zou moeten wantrouwen. Wel in deze zin, dat het een moeilijke zaak is in het spanningsveld tussen samenwerking en eigenheid de juiste weg te vinden. Welnu, als we het eens zijn over die zin in het communiqué, en ook over de resolutie van 25 mei; over de samenwerking én het eigene — dat we ook in het geheel op een bepaalde manier willen terugvinden, in program en beleid; anders is het NIET geloofwaardig — laten wij elkaar dar helpen, de koers te vinden. En elkaar daarbij zachtkens op de vingers tikken.

Want ik ben mij bewust, dat de opstelling van onze partij ook in de komende tijd — hetzij buiten hetzij binnen onze kring — twijfels zal blijven oproepen. Sommigen zullen ons verwijten, dat wij de boot af houden, anderen dat wij er in zitten.

Men zal moeten aannemen dat wij oprecht en serieus streven naar samenwerking en even oprecht en even serieus vasthouden aan die eigen identiteit. Hoe dat kan? Ik heb geprobeerd het in dit verhaal duidelijk te maken. Het leven van de christen in de tijd is altijd leven in een spanningsveld. De weg daarin is altijd een keuze. De mensen om ons heen hebben er recht op, dat die keuze consistent is. Zij zullen ons het recht moeten laten, dat wij die keuze doen, vanuit onze eigen probleemstelling.

BRIEF,
zoals deze in overleg met de CHU en de KVP is opgesteld.

's-Gravenhage, 19 december 1968

Aan de besturen van de provinciale/regionale organen van de A.R.P., betrokken bij de Provinciale Statenverkiezingen 1970.

Naar aanleiding van de binnengekomen vragen hebben de landelijke besturen van A.R.P., C.H.U. en K.V.P. de wenselijkheid en de mogelijkheid van een samenwerking van deze drie partijen bij de Provinciale Statenverkiezingen 1970 besproken, alsmede hoe die samenwerking zou kunnen zijn, indien tot wenselijkheid en mogelijkheid geconcludeerd zou worden. Zij hebben daarbij het volgende overwogen:

1. Nu op landelijk vlak een ernstige poging wordt gedaan om te komen tot een samenwerking op grond van een gemeenschappelijk uitgangspunt, een gemeenschappelijk program op hoofdpunten en eensgezindheid ten aanzien van de uitvoering, is het een goede zaak, dat ook op het provinciale/regionale vlak de mogelijkheden tot samenwerking worden onderzocht.

Het feit, dat op nationaal niveau „de groep van 18” werkzaam is, duidt op een bepaalde ontwikkeling, waar de betreffende drie partijen zich positief tegenover hebben gesteld. Zij stellen zich in beginsel ook positief op ten aanzien van soortgelijke ontwikkelingen op de lagere niveau's van hun partijen.

2. Gezien de eigen positie en ver-

antwoordelijkheden van de betreffende provinciale/regionale organen van de A.R.P., de C.H.U. en de K.V.P. kunnen de landelijke partijbesturen geen dwingende uitspraak doen betreffende hetgeen in de provincies bij de a.s. verkiezingen zou dienen te gebeuren. Bovendien liggen de zaken op landelijk niveau en op provinciaal niveau vaak niet geheel gelijk en zijn omstandigheden in de onderscheidene provincies verschillend.

Op grond van deze overwegingen is het Centraal Comité tot de volgende conclusies gekomen, die — na overleg in de „18” — door de beide andere partijen worden onderschreven:

1. Waar naar het oordeel van de betreffende provinciale/regionale organen van onze partijen samenwerking van onze drie partijen bij de Provinciale Statenverkiezingen 1970 wenselijk en mogelijk zal zijn, staat het partijbestuur daar positief tegenover met in achtname van het volgende.

2. Het wordt op prijs gesteld, dat men niet vooruitloopt op de resultaten op landelijk vlak. Wij zijn daarom van mening, dat de samenwerking bij Provinciale Statenverkiezingen 1970 niet moet leiden tot een fusie, een federatie, of een overkoepelingsorgaan van de drie partijorganen als zodanig.

3. Uiteraard zijn verschillende mogelijkheden aanwezig van combinaties ten aanzien van programs en kandidatenlijsten. Het verdient naar de mening van het Centraal Comité aanbeveling, dat de samenwerking — althans wanneer zij ertoe zou leiden, dat de drie partijen

met een gemeenschappelijke lijst uitkomen — steunt op een gemeenschappelijk provinciaal, c.q. plaatselijk program van de drie partijen.

4. Het ligt niet in de bedoeling van de landelijke besturen een nationaal gezamenlijk provincieprogram samen te stellen, gezien de specifieke problemen in de onderscheidene provincies.

Er zou niet meer dan een oppervlakkig model kunnen worden geboden. In de gevallen, dat men zou besluiten tot een gezamenlijk program op provincie-niveau zou men gebruik kunnen maken van de model-provincieprograms, welke de drie partijen ter beschikking hebben.

Voor de formulering van het uitgangspunt kan men teruggrijpen op de gedachten van het interimrapport van de „groep van 18”.

5. Niet vergeten mag worden, dat in sommige gebieden reeds samenwerkingsvormen bestaan, waarbij bijvoorbeeld S.G.P. en G.P.V. betrokken zijn; het zou niet juist zijn bestaande contacten zonder meer te beëindigen.

Men zal deze zaak te goeder trouw met de huidige partners moeten bespreken, waarbij gelet moet worden op het vooruitstrevend en open karakter van de samenwerking.

Het Centraal Comité wenst u bij uw overwegingen en besprekingen wijsheid toe om zo te handelen als naar uw mening in uw omstandigheden thans het beste lijkt. Ons gezamenlijk hoofddoel is om — zoals het Evangelie vraagt — in dienst van God onze naaste te dienen en te streven naar een menswaardige samenleving voor allen.

PERS-COMMUNIQUE CENTRAAL COMITE

Het Centraal Comité van de A.R.-Partij heeft zich in zijn vergadering van 14 december o.a. bezig gehouden met een notitie betreffende de verkiezingen voor provinciale staten en die voor de gemeenteraden in 1970, alsmede met een ontwerp-brief daarentrent, opgesteld ter bespreking in „de groep van 18”.

Het Centraal Comité acht het nuttig het verloop van zaken in deze aanleggelegenheid duidelijk vast te leggen. In de vergadering van 19 oktober j.l. heeft in het Centraal Comité, naar aanleiding van binnengekomen vragen van provinciale en gemeentelijke besturen, reeds een brede discussie plaatsgevonden over het te geven advies.

Aan de secretaris werd gevraagd een notitie over deze zaak op te stellen. In dezelfde vergadering van het Centraal Comité werd meegedeeld, dat

de groep van 18 zich ook over deze zaak zou beraden teneinde zo mogelijk tot een gezamenlijke gedragslijn in verband met deze verzoeken te komen. Het moderamen heeft zich in zijn vergadering van 29 november j.l. bezig gehouden met de genoemde notitie en met een conceptbrief over deze zaak, die de secretarissen van de drie partijen op verzoek van de groep van 18 hadden opgesteld. Het moderamen verklaarde zich akkoord met de notitie en met de strekking van de brief.

De voorzitter van de partij heeft nadien overleg gepleegd met de voorzitters van de K.V.P. en van de C.H.U. omtrent deze ontwerp-brief, ter voorbereiding van de bijeenkomst van de groep van 18 op 16 december a.s.

Over bedoelde ontwerp-brief zijn daarna voortijdige en onjuiste publicaties verschenen. Het Centraal Comité betreurt deze publicaties, omdat daardoor een verkeerde indruk is gewekt omtrent de inhoud en de bedoeling van deze brief.

Het Centraal Comité heeft er behoefte aan deze verkeerde indruk weg te nemen. Het Centraal Comité gaat akkoord met de strekking van de brief. Het geeft aan de delegatie volmacht in de groep van 18 over de brief verder te spreken.

Het Centraal Comité geeft aan deze brief geen andere betekenis dan van het begin af is bedoeld namelijk een antwoord te geven op de gestelde vragen.

De brief bevat geen nieuw initiatief en geen nieuwe voorstellen.

Het Centraal Comité wenst in het advies aan de provinciale- en plaatselijke partijorganen aan te sluiten bij de resolutie van het Partij Convent d.d. 25 mei 1966. Het wenst deze resolutie niet aan te tasten. Het zenden van de bewuste brief bedoelt dan ook niet vooruit te lopen op de resultaten van het landelijk overleg en derhalve ook niet op de beslissingen ten aanzien van de Kamerverkiezingen van 1971. Deze brief heeft een beperkte betekenis, uitsluitend gericht op de verkiezingen voor de provinciale staten en gemeenteraden van 1970.

De brief legt niet van bovenaf een beslissing aangaande een eventuele samenwerking op, maar is gebaseerd op de eigen verantwoordelijkheid van plaatselijke en regionale organen. De A.R.-Partij wil ook bij nauwe samenwerking haar eigen identiteit handhaven.

Het Centraal Comité gaat er van uit, dat de partijorganen derhalve hun eigen zelfstandigheid zullen bewaren en niet overgaan tot de vorming van een federatie of fusie.

Wij leveren kwaliteitsfineren!

LANDWEER & SOMER N.V.

STADSKANAAL Tel. 05990-2004

„MIEDEMA” landbouwwagens
„MIETRA” transporteurs enz.

Vraagt vrijblijvend telefonisch, schriftelijk of persoonlijk inlichtingen of brengt een bezoek aan ons bedrijf

L. S. MIEDEMA

LANDBOUWWERKTUIGEN N.V.
WINSUM - FRIESLAND
TELEFOON 05173 - 241

CENTRAAL COMITE VERGADERDE

E TIP

ONZE partijvoorzitter, dr. A. Veerman, heeft van 11 tot 17 december j.l. meer verklaringen afgelegd voor pers, radio en televisie dan in de rest van zijn overigens nog maar korte periode als voorzitter van het Centraal Comité.

En dat allemaal naar aanleiding van een brief, waarvan de inhoud begon uit te lekken. Nu behoeft het uiteindelijk helemaal niet zo'n ramp te zijn als een brief uitlekt en voortijdig in de publiciteit komt, maar dan is het eigenlijk wel prettiger als inhoud en strekking van zo'n brief dan maar goed, volledig uitlekt en de betekenis ervan op de juiste waarde kan worden geschat.

Dit laatste nu was niet het geval. Het begon woensdagavond met een groot opgemaakt verhaal op de voorpagina van Het Parool en De Rotterdammer had nog kans gezien een kort bericht op de voorpagina te plaatsen.

HET CONCEPT

Wat was er nu aan de hand? Er was een brief in concept-vorm opgesteld om van de zijde van ARP, CHU en KVP antwoord te geven op reeds enkele maanden regelmatig uit de verschillende delen van het land — van de zijde van plaatselijke en provinciale partijorganen — binnenkomende vragen. Die vragen kwamen allemaal hierop neer: er vinden landelijke besprekingen plaats tussen delegaties van ARP, CHU en KVP in de zogenaamde groep van achttien. Plaatselijk en provinciaal ontmoeten bestuurders van deze drie partijen elkaar soms ook. Er worden in elk der drie partijen eerste voorbereidingen getroffen voor de Provinciale Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen in 1970. Moeten of kunnen en mogen wij in omstandigheden ook plaatselijk of provinciaal een of andere vorm van samenwerking bij die verkiezingen organiseren?

Waar dit soort vragen uit diverse plaatsen en provincies bij elk der drie partijen binnenkwam leek het nuttig een gelijkluidend antwoord te geven. Vandaar de concept-brief, welke nog door de drie partijbesturen — gemakshalve in de „18”, die op 16 december weer zouden vergaderen — moest worden vastgesteld. Inmiddels was het met name door de wijze van presentatie door de publiciteitsmedia van de uitgelekte concepttekst de indruk ontstaan als zouden de drie partijen het plotseling in één keer — met terzijdestelling van de voortgaande oriënterende besprekingen in de groep van achttien betreffende het opstellen van goede gemeenschappelijke programpunten en het nagaan of er ook eensgezindheid zou bestaan over de wijze van uitvoering van die programpunten — eens geworden zijn. Wanneer dit waar zou zijn dan was er inderdaad nieuws van de eerste orde betreffende het Nederlandse partijstelsel.

teitsmedia van de uitgelekte concepttekst de indruk ontstaan als zouden de drie partijen het plotseling in één keer — met terzijdestelling van de voortgaande oriënterende besprekingen in de groep van achttien betreffende het opstellen van goede gemeenschappelijke programpunten en het nagaan of er ook eensgezindheid zou bestaan over de wijze van uitvoering van die programpunten — eens geworden zijn. Wanneer dit waar zou zijn dan was er inderdaad nieuws van de eerste orde betreffende het Nederlandse partijstelsel.

ONJUISTE INDRUK

De indruk, welke ontstond was onjuist. Die verkeerde indruk is ook weer snel weggenomen. Partijvoorzitter Veerman gaf donderdag desgevraagd diverse interviews weg met dagbladen. Toevallig en gelukkig had juist donderdagavond de ARP de beschikking over haar tweewekelijkse tien minuten radio-zendtijd, welke direct werd gebruikt voor een radio-interview met dr. Veerman. Diezelfde avond was er een vraaggesprek met mr. B. W. Biesheuvel voor de televisie. Een weergave van wat beiden verklaarden vond men vrijdag uitgebreid in de pers terug.

DE VERGADERING

Zaterdag 14 december was er de reeds maanden geleden geplande derde vergadering van het Centraal Comité in dit seizoen. Met blijkbaar vooruitziende blik was deze datum goed gekozen. Het partijbestuur — ruim veertig mannen en vrouwen — kon nu actueel de gehele zaak van alle kanten bespreken. En dat was van veel belang, omdat met die hele publiciteit ook weer de positie van de partij en haar politieke opstelling — zoals neergelegd in haar Program van Actie 1967-1971 en in de resolutie van het Partij Convent d.d. 25 mei j.l. — in het geding was gebracht. Vandaar ook de reacties van verschillende kanten uit de partij. Hoe gaat het er nu toe in zo'n vergadering van het Centraal Comité? In de afgelopen jaren hebben wij wel eens een globale indruk van een C.C.-vergadering in het algemeen gegeven. Maar verder verneemt u alleen zo nu en dan de concreet genomen besluiten. Het Centraal Comité is — zoals hier-

voor reeds aangeduid — een vrij breed samengesteld college. Erin zitten in de eerste plaats van elk der achttien Kamercentrale-besturen één man; dus achttien in totaal, waarvan verreweg de meeste voorzitter van hun Kamercentrale zijn. Verder is er een ongeveer gelijk aantal vrijgekozenen, gekozen door respectievelijk de Deputatenvergadering en het Partij Convent. Daarnaast zijn er nog enkele adviseurs.

Bij de belangrijke politieke discussies — zoals ook nu — krijgt elk C.C.-lid de gelegenheid zich uit te spreken. Naast de algemene en landelijke aspecten worden juist ook van de zijde van de achttien leden uit de Kamercentrales de regionale aspecten, ervaringen en opmerkingen naar voren gebracht. Dit betekent dus een brede en bijzonder nuttige gedachtenwisseling, waaraan een politieke partij steeds dringende behoefte heeft voor een goed doorgepraat en gemeenschappelijk beleid.

DE BRIEF

Na de behandeling van de normale zaken, gaf partijvoorzitter Veerman eerst een toelichting over de geschiedenis van de brief. Na een uitvoerige discussie in de eerste ronde en reactie van de partijvoorzitter en o.a. ook van fractievoorzitter Biesheuvel volgde een tweede ronde. Na een beantwoording ook in tweede instantie volgde nog een bespreking van een door de voorzitter met het secretariaat opgesteld ontwerp-perscommuniqué. Gezien het belang van de zaak werd in afwijking van de gewoonte dit perscommuniqué woordelijk

nog tijdens de vergadering vastgesteld. Dat gebeurde zonder hoofdelijke stemming, waarbij vier leden aantekening vroegen, dat zij tegen één zin van dit communiqué waren, namelijk tegen deze: „Het Centraal Comité gaat akkoord met de strekking van de brief”. Waarom waren deze vier — drs. P. C. Bos, dr. P. J. Boukema, drs. J. P. Feddema, mr. J. N. Scholten — tegen? Kort gezegd hierom, omdat zij vreesden dat er een dergelijke gezamenlijke brief van de drie partijen via de „18” een voorbarige stap in de richting van samenwerking zou worden gezet zonder dat nog gebleken was van verdere overeenstemming over program en uitvoering in de „18”, zoals de resolutie van het Partij Convent van 25 mei j.l. vraagt, terwijl van de brief naar hun mening ook een stimulans van bovenaf gevoeld zou kunnen worden tot samenwerking op provinciaal en gemeentelijk vlak.

De overgrote meerderheid van het Centraal Comité meende, dat die vrees niet gegrond was, zeker niet waar het Centraal Comité immers in het uitvoerige perscommuniqué (zie elders in dit blad) zijn standpunt ten aanzien van de inhoud en de strekking van de brief nader verduidelijkt. Het Centraal Comité meende, dat er van de brief geen stimulans tot samenwerking uitging en dat dit ook niet de bedoeling was. De brief laat duidelijk de eigen verantwoordelijkheid van de provinciale/regionale en gemeentelijke partijorganen ten aanzien van samenwerking bij de verkiezingen in 1970 voor Provinciale Staten en gemeenteraden uitkomen en beperkt zich tot een advies. Er is geen bezwaar tegen samenwerking van de drie partijen bij verkiezingen op de genoemde terreinen, wanneer en voorzover men het daar met elkaar goed over eens is.

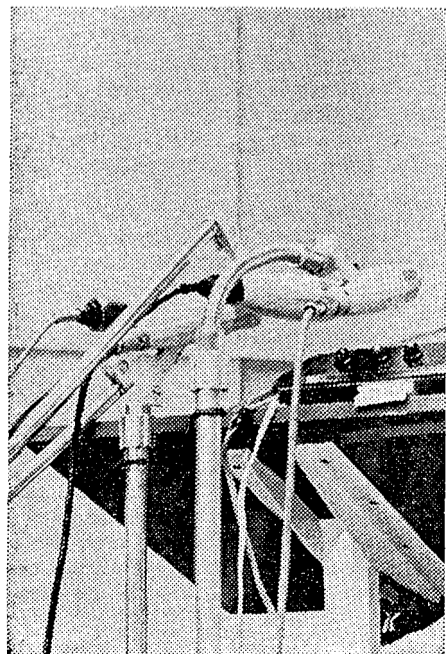
Het was een van de betere vergaderingen van het Centraal Comité. In een goede sfeer — de mensen kennen elkaar en kunnen van elkaar een stootje verdragen — en op hoog niveau werd samen gediscussieerd. Deze en gene weten zo nu en dan voor de nodige hilariteit te zorgen. Het ging er ook nu weer levendig aan toe.

Aan het slot van de vergadering sprak het Centraal Comité unaniem zijn vertrouwen uit in het moderamen in het algemeen en in de voorzitter in het bijzonder.

DE PERS

Na afloop van de vergadering maakte het NTS-journaal enige opnamen voor de uitzending van acht uur. Met voorzitter Veerman werd een vraaggesprek opgenomen. Twee radiorubrieken moesten zijn reacties ook loskrijgen. En daarna kreeg de schrijvende pers het perscommuniqué van partijsecretaris dr. W. de Kwaadsteniet — op dictersnelheid alstublieft —, terwijl de voorzitter zich, de benen strekkend, voorbereidde op het spervuur van vragen van zo'n twintig journalisten.

Maandag 16 december j.l. werd in de groep van „18” de brief (zie elders in dit blad) na een aantal wijzigingen vlot vastgesteld. Nog één keer moest dr. Veerman — die ook deze vergadering presideerde — de verzamelde vaderlandse publiciteitsmensen uitvoerig te woord staan. Als oud parlementair journalist weet hij goed, dat hij dat gewillig, open en er de tijd voor nemend moet doen.

Partijvoorzitter dr. A. Veerman heeft drukke dagen achter de rug. Vooral de pers wist hem te vinden.

TJ. WALBURG BIJ DEFENSIEBEGROTING

CONTINUÏTEIT DEFENSIE WAARBORGEN

BIJ de behandeling van de Defensiebegroting werd in de Tweede Kamer het woord gevoerd door de heer Tj. Walburg.

Een korte weergave van zijn rede treft u hierbij aan.

De N.A.V.O., militaire en politieke taak. Zolang in de wereld nog geen met gezag en macht toegeruste rechtsorde bestaat, worden vrede en recht het beste gediend door een organisatie als de N.A.V.O.

Het doel van deze organisatie is enerzijds de vrijheid van het westen te verdedigen door gemeenschappelijke krachtsinspanning, anderzijds wil zij trachten de vrede naderbij te brengen met de daartoe geëigende middelen. Zoals reeds eerder door de heer Geelkerken in de Kamer betoogd werd, komt de vredebewarende taak van de N.A.V.O. vooral naar voren in tijden van crisis. Daartoe moeten de krachten op peil gehouden worden; in zulke tijden moet de N.A.V.O. paraat en mobiel zijn om adequaat te kunnen reageren. We zullen ons echter moeten realiseren, dat de N.A.V.O. het gevaar gaat lopen niet meer geloofwaardig te zijn, als de noodzakelijke gelden niet ter beschikking gesteld worden.

TERUGLOPEND PERCENTAGE

Dat de defensie-uitgaven in ons land teruglopen blijkt uit de percentages van de beschikbare gelden voor onze strijdkrachten, in 1953 was dit ruim 6% en nu 3,9%.

Vergelijkte men deze percentages met die van de landen van het oostblok, dan blijkt daar geen vermindering, maar juist het tegendeel. Rusland had in 1965 een percentage van 9 en in 1967 was dit 9,6; in Polen liep het in die jaren op van 5,1 naar 5,4.

Ook een vergelijking van de gelden, die per hoofd van de bevolking voor vrede en veiligheid worden uitgegeven, is in dit opzicht interessant. Een socialistisch land als Zweden geeft per hoofd van de bevolking \$ 125 voor dit doel uit, in Rusland is dit \$ 147 en in Nederland wordt slechts \$ 70 per hoofd van de bevolking voor defensie uitgegeven.

DOELMATIGHEID

Twee zaken zal men goed in de gaten dienen te houden, n.l. de doelmatigheid van de bestede gelden en de continuïteit van het defensiebedrijf.

Een ruimer gebruik van de integratiemogelijkheden is gewenst, op het beleidsniveau kan naar 'n grotere mate van integratie gestreefd worden, op het uitvoerende vlak kunnen de krijgsmachtdelen wellicht meer en beter van elkaars mogelijkheden profiteren. De doelmatigheid kan ook bevorderd worden door meer gelden beschikbaar te krijgen voor de materieelinvesteringen. Dit is zeker nodig, gelet op het feit, dat het investeringspercentage voor 1969 slechts 16,9 bedraagt.

Een verlenging van de diensttijd werd beslist afgewezen, de lasten van de individuele dienstplichtigen, die toch al zo ongelijk verdeeld zijn, zouden er nog zwaarder door worden. De volgende vraag dient hierbij onder ogen gezien te worden: Wat is de minimum diensttijd waarbij de gevechtswaardigheid en de geoefendheid niet in het gedrang komen?

CONTINUÏTEIT

Ook voor defensie geldt de regel, dat continuïteit in dit bedrijf gewaarborgd dient te zijn. Een periode van hollen en daarna één van stilstaan is niet wenselijk. De ontwikkelingen van de

techniek dwingen voor wat de vorming en instandhouding van de strijdkrachten betreft tot een planning tot zover dit in de toekomst mogelijk is. Dit geldt eveneens voor de marine, de ontwikkeling staat ook bij dit krijgsmachtonderdeel niet stil, we moeten ook hier up to date blijven.

Wanneer de P.v.d.A. in haar defensierapport pleit voor een harmonisch samengaan van land- en luchtmacht, worden de eigenschappen van de luchtmacht als mobiliteit en grotere werkingssfeer miskend. De klok wordt dan teveel teruggedraaid en de lessen van Wereldoorlog II blijken te snel vergeeten te zijn.

BIJZONDERE ONDERWERPEN

Aparte aandacht werd gevraagd voor het vloeken in de krijgsmacht en het oefenen op zondag. De defensiebegroting is vooral een technisch stuk, waarbij vele onderwerpen van velerlei aard aan de orde kunnen worden gesteld. Daaruit wordt een greep gedaan.

De militaire rechtspraak zal herzien moeten worden, wat dertig jaar geleden normaal was is nu vaak niet meer te handhaven. Het gaat hierbij niet om de maatregelen met het karakter van een terechtwijzing, maar om die, welke mensvernedereend en discriminerend werken. Overwogen dient te worden,

dat straffen in het vrije weekend onderbroken kunnen worden. Deze straffen doen meer kwaad dan goed en daarvoor is een straf niet bedoeld.

De voorlichting binnen de krijgsmacht verdient een goede plaats. Het moet onze soldaten duidelijk zijn, waarom zij in de krijgsmacht behoren te dienen.

Ook echter geldt dit voor een andere zaak. De herstructurering bij de landmacht en de structurele wijzigingen bij de luchtmacht hebben onrust, onder het personeel gewekt. Dat er verplaatsingen komen, ligt voor de hand, maar het is absoluut noodzakelijk dat het personeel daarover in een zo vroeg mogelijk stadium wordt ingelicht en de mededelingen hieromtrent niet eerst uit de dagbladen vernomen worden. Tijdige

niet op peil. Hieraan moet doorgebouwd worden tot deze wedden de hoogte van een redelijk jeugdloon hebben bereikt. Geïnformeerd werd ook naar de stand van zaken met betrekking tot de subsidiëring van een aantal militaire tehuizen. Het is dringend noodzakelijk de wijze van subsidiëring inzake de kapitaalssubsidieverlening op korte termijn te herzien; de tehuizenorganisaties mogen niet de dupe worden van een vertraagde behandeling van hun aanvragen. Onder meer werd nog gesproken over de toelageregeling voor het personeel van de Koninklijke Marechaussee, de beoordelingsprocedure en de woningvoorziening van militaire ambtenaren, ook werd het pleit gevoerd vóór een ruimere bevorderingsmogelijkheid voor korporaals.

Tenslotte zei de heer Walburg nog het volgende.

Onze defensie dient redelijk en doelmatig te zijn, bij het Nederlandse volk moet de zekerheid leven, dat voor onze veiligheid zoveel als mogelijk is gedaan wordt, de aanwezigheid van een goede conventionele strijdmacht verhoogt de atoomdrempel.

Op de overheid rust daarbij de plicht het leven in ons goede land en mede in Europa, zoals dat klopt in onze instellingen, in onze rechten en in onze vrijheden en zoals dat ademt uit de bronnen van het christelijk geloof, te beschermen.

De heer Tj. Walburg: continuïteit

voorlichting van het personeel, van de besturen van de militaire verenigingen en belangenverenigingen is een dringende eis.

Het is een goede zaak, dat de kwestie van de compensatiemogelijkheden voor dienstplichtige militairen in studie genomen is. De heer Walburg hoopte van harte, dat er compensatiemogelijkheden gevonden worden. Het gaat nu eenmaal niet aan de lasten van de dienstplicht zonder compensatie op een deel van onze jonge mensen af te wentelen. Hiernaast staat een andere belangrijke kwestie: de huidige wedden zijn nog

HUURVERHOOGING ONVERMIJDELIJK EN BILLIJK

OP 10 december j.l. heeft de Tweede Kamer het wetsontwerp behandeld, waarbij de huren van na-oorlogse van rijkswege gesubsidieerde woningen per 1 april 1969 met 6% worden verhoogd. Aanvankelijk zou dit reeds per 1 januari het geval zijn, maar op veler aandrang bleek minister Schut bereid de datum drie maanden te verschuiven in verband met de vele andere per 1 januari a.s. optredende lastenstijgingen, in het bijzonder ten gevolge van de B.T.W.

Voor een goed begrip moet men bedenken, dat indertijd reeds door minister Bogaers het systeem van automatische jaarlijkse huurverhogingen was ingevoerd (de huurverhogingen van 1966, 1967, 1968 waren daar o.a. een gevolg van). Toen was een jaarlijkse verhoging van 4% gekozen. Op deze wijze hoopte men in een tijdsverloop van ongeveer tien jaar de subsidie te hebben ingelopen.

Door allerlei oorzaken werd het echter duidelijk, dat met jaarlijkse verhogingen van 4% de subsidie niet in tien jaar, maar pas in vijftien of meer jaar zou worden afgebroken. Teneinde zoveel mogelijk die termijn van tien jaar te kunnen vasthouden, werd in het ahangige wetsontwerp voorgesteld het

Mr. W. Aantjes

percentage van 4 te brengen op 6. De A.R. fractie in de Tweede Kamer heeft (met de andere regeringspartijen en met D'66) vóór het voorstel gestemd. Namens haar heeft mr. W. Aantjes in het Kamerdebat de gronden uiteengezet waarop onze fractie tot deze conclusie was gekomen. Wij geven de hoofdlijnen van zijn betoog hieronder weer. Voor de goede beoordeling moet de hoofdgedachte in het oog worden gehouden, n.l. dat in het bestaande subsidiesysteem de gedachte is neergelegd van het geleidelijk aan in de kostprijs-huur ingroeien. De bedoeling was dit te bereiken in een periode van omstreeks 10 jaar door middel van jaarlijkse huur-

verhogingen van 4%.

Als we het wetsontwerp in het licht hiervan bezien, rijzen er twee vragen: moet het inderdaad in tien jaar, zoals aanvankelijk is gedacht, en moet het al dan niet met jaarlijkse stijgingen van 4%? Dat zijn de twee vragen, waar het om draait.

Waarom is indertijd gekozen voor een periode van tien jaren?

Er waren twee hoofdoverwegingen:

1. De kwaliteitsveranderingen kunnen in een periode van tien jaar zodanig zijn, dat na tien jaar aan een woning heel andere eisen gesteld worden dan op het ogenblik het geval is; het zou niet gezond zijn om dan nog met een hoge subsidie last te zitten op woningen, die dan wellicht kwalitatief als verouderd moeten worden aangemerkt.

2. Wij moeten op den duur toe naar een vorm van een individueel subsidiesysteem, waarbij niet meer de woning, maar de bewoner (zodanig) wordt gesubsidieerd. Over tien jaar moeten we zo ver zijn, dat er geen restanten van het oude systeem meer over zijn.

Nu het jaarlijkse verhogingspercentage. Wat waren de voornaamste overwegingen om aanvankelijk 4% voor te stellen? De heer Aantjes zag er drie:

1. Met een jaarlijkse verhoging van 4% bereikt men een subsidie-afbraak in een periode van omstreeks tien jaar.

2. Dit percentage ligt ongeveer op hetzelfde niveau als de marktrente.

3. Dit percentage houdt ongeveer gelijke tred met de inkomensontwikkeling.

Als we al deze overwegingen vergelijken met de situatie van vandaag, dan moeten we het volgende vaststellen.

Wat de periode van tien jaar betreft, gelden de beide aanvankelijke motieven vandaag nog precies zo. Die motieven geven dus op zichzelf geen aanleiding thans een lagere periode te kiezen. Bij handhaving van de periode van tien jaar is echter een verhoging van het percentage nodig.

De tweede reden om 4% te kiezen, n.l. dat dit ongeveer gelijk is aan de marktrente, geldt vandaag niet meer. In de marktrente is wel degelijk een belangrijke wijziging gekomen. De rente

VERVOLG OP PAG. 10

DRS. B. GOUDZWAARD

STRIJD OVER VERDELING WELVAART ZAL IN 1969 VERDER AANWAKKEREN

Voor 1969 verwacht ik verdere opgang van onze economie.

De werkgelegenheid zal zich sneller herstellen dan het Centraal Planbureau verwacht; ook zal er weer een opleving komen in de animo van het bedrijfsleven om zich in het noorden en het zuiden van het land te gaan vestigen.

Terwijl de welvaart voor het Nederlandse volk zal toenemen, zal de strijd over de verdeling van de welvaart verder aanwakkeren.

Het loonfront zal allesbehalve rustig zijn; dat betekent dat ook de verhouding tussen werkgevers en werknemers waarschijnlijk verder zal verslechteren.

Minister Roolvink gaat dan ook een moeilijk jaar tegemoet, en het moet worden gevreesd dat de kritiek op zijn beleid een nog meer persoonlijk karakter zal gaan krijgen.

Met de toeneming van de welvaart zullen ook de bestedingen vrij snel gaan stijgen.

In dit verband zal ook de vraag opkomen of de voorgenomen belastingverlaging per 1 januari 1970 (die natuurlijk aanleiding geeft tot een sterke toeneming van de bestedingen) niet om conjuncturele redenen voor een belangrijk deel moet worden uitgesteld.

Minister Witteveen zal misschien van die belastingverlaging een groter bedrag moeten verschuiven dan het hem zelf lief is om een conjunctureel averechtse begroting te voorkomen.

De begrotingsbehandeling zal in herfst 1969 naar mijn verwachting, niet door schoten voor de boeg vooraf worden gegaan, maar juist daardoor wellicht minder soepel verlopen dan dit jaar gebeurd is. Ik zie dit echter in het komende jaar niet uitlopen op de val van het kabinet.

Gezien de vrij krachtige groei van de niet-belastingontvangsten en de sterke prijsstijging die in het volgende jaar ongetwijfeld zullen optreden, wordt het bovendien steeds beter verdedigbaar dat een zekere verlaging van de tarieven van de inkomstenbelasting tot stand komt.

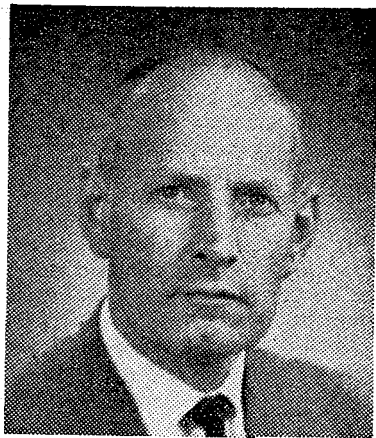
Verder vermoed ik dat „de 18” zullen komen tot een verdergaande vorm van samenwerking en dat met een program dat zeker niet van een behoudende inslag zal getuigen.

Op het vlak van de buitenlandse politiek zouden in het Midden-Oosten en Oost-Berlijn wel eens opnieuw spanningen kunnen ontstaan, omdat de Sovjet-Unie, gezien de interne spanningen in de landen van het Warschau-Pact, behoefte heeft aan het

Vorig jaar schreven de heer J. van Eibergen, voorzitter van het C.N.V. en mr. G. C. van Dam, secretaris van het Prot. Chr. Werkgevers Verbond over hun verwachtingen voor 1968. Dit jaar vroeg de redactie beide heren te vertellen wat er van hun verwachtingen is uitgekomen. Aan drs. B. Goudzwaard, lid van de A.R. fractie in de Tweede Kamer, werd gevraagd zijn verwachtingen op soc.-economisch gebied te geven voor 1969.

Drs. B. Goudzwaard

J. van Eibergen

Mr. G. C. van Dam

afleiden van spanningen naar buiten. De kwestie-Vietnam zal misschien aan het eind van 1969 in een nieuwe vredesconferentie haar voorlopige afsluiting vinden. Maar blijvende oplossingen zijn voorlopig niet in zicht.

Tenslotte nog dit:

De teamgeest in de AR Tweede Kamerfractie zal blijven zoals ze in het afgelopen jaar is geweest, namelijk van een gehalte als wellicht in geen enkele andere fractie in de Tweede Kamer aanwezig is.

J. VAN EIBERGEN

MET ONTWIKKELINGS HULP BLIJVEN WE NOG VER ONDER DE MAAT

Wanneer men achteraf nog eens naleest wat eind 1967 werd verwacht van de ontwikkeling in 1968, dan blijkt dat veel van de genoemde onderwerpen nog zeer actueel zijn. Persoonlijk ben ik toen voornamelijk ingegaan op de werkloosheid en de medezeggenschap. De verwachting dat de werkloosheid in 1968 iets groter zou worden is gelukkig niet juist gebleken.

Indien men let op de absolute werkloosheidscijfers dan blijkt april 1968 de eerste maand te zijn, waarin de werkloosheid gunstiger was dan in dezelfde maand van het vorige jaar.

Deze ontwikkeling heeft zich in de latere maanden in versterkte mate voortgezet. Dit is een zeer verheugend verschijnsel geweest in het afgelopen jaar. Deze ontwikkeling is sterk bevorderd door de opleving in de Duitse conjunctuur en ook door de werkgelegenheidsprogramma's van de regering. Een aanduiding van het effect van deze programma's zou kunnen zijn dat het Noorden reeds in januari en februari enige kentering ten goede mocht beleven. Maar daarmee zijn we er beslist nog niet.

In 1968 zijn de structurele aspecten van de werkloosheid duidelijk naar voren gekomen. Veel aandacht en geld zal moeten worden besteed aan de regionale problemen en bijv. de positie der oudere werknemers. Ook de gevolgen van de technische ontwikkeling vereisen steeds meer de aandacht van het bedrijfsleven en de overheid.

Ook op het gebied der medezeggenschap zijn positieve en negatieve punten te noemen. Over de bevoegdheden der ondernemingsraden heeft de S.E.R. een belangrijk advies uitgebracht. Het is te hopen dat dit advies gevolgd mag worden door een wetwijziging en wat nog belangrijker is, door een mentaliteitswijziging, waardoor aan de medezeggenschap van werknemers meer gestalte kan worden gegeven. Voor de vakbeweging ligt hier een grote taak.

Deze verandering zal moeten worden gevolgd door meer zeggenschap op ondernemingsniveau o.a. in de benoeming van de Raad van Commissarissen. Op het gebied der inkomensverdeling is 1968 beslist een negatief jaar door de verschuiving van loon naar niet-loon-inkomens. Ook is er weinig bereikt op het gebied der bezitsvorming en vermogensverdeling.

In verband met de grote belangrjkheid van het probleem moet ik, net als in 1967, eindigen met de uitspraak dat er op het gebied der ontwikkelingshulp wel vooruitgang is geboekt, maar dat we nog ver onder de maat blijven. Vergeleken bij dit probleem vallen al onze problemen in het niet, hoe belangrijk ze op zichzelf ook zijn.

MR. G. C. VAN DAM

ER ONTSTAAT SCHADE ALS OVERLEG TUSSEN WERKGEVERS WERKNEMERS VERLOREN GAAT

Een pedagogisch idee van de redactie: je 't ene jaar laten schrijven over wat je verwacht en het volgende jaar je te laten aangeven, of die verwachtingen ook zijn uitgekomen. Gelukkig heb ik me vorig jaar niet buitensporig aan voorspellingen gewaagd.

Voor de economische ontwikkeling heb ik destijds naar het Halfjaarlijkse Economische Rapport van de S.E.R. verwezen. De daarin uitgesproken verwachtingen waren een mengsel van gematigd optimisme over een herstel van de conjunctuur en van bezorgdheid over de werkgelegenheid.

De ontwikkeling in 1968 is gelukkig gunstiger geweest, mede dank zij het voorzichtige beleid dat is gevoerd.

Maar of de ontwikkeling zó gunstig is, dat ze — zoals ze dat onlangs met een kleine S.E.R.-meerderheid heeft gedaan — mag verleiden tot het etaleren van ruimere loonsverhogingsmogelijkheden, is de vraag.

De betalingsbalans geeft nog geen bevredigend beeld te zien en de gevolgen van de door verschillende Europese landen genomen handelspolitieke maatregelen maken de vooruitzichten minder doorzichtig dan ze aanvankelijk misschien waren.

De eerste ervaringen die met de vrije loononderhandelingen 1968 werden opgedaan waren niet ongunstig.

De loonstijging is gematigd geweest, wat ongetwijfeld de loop van de conjunctuur mede heeft begunstigd.

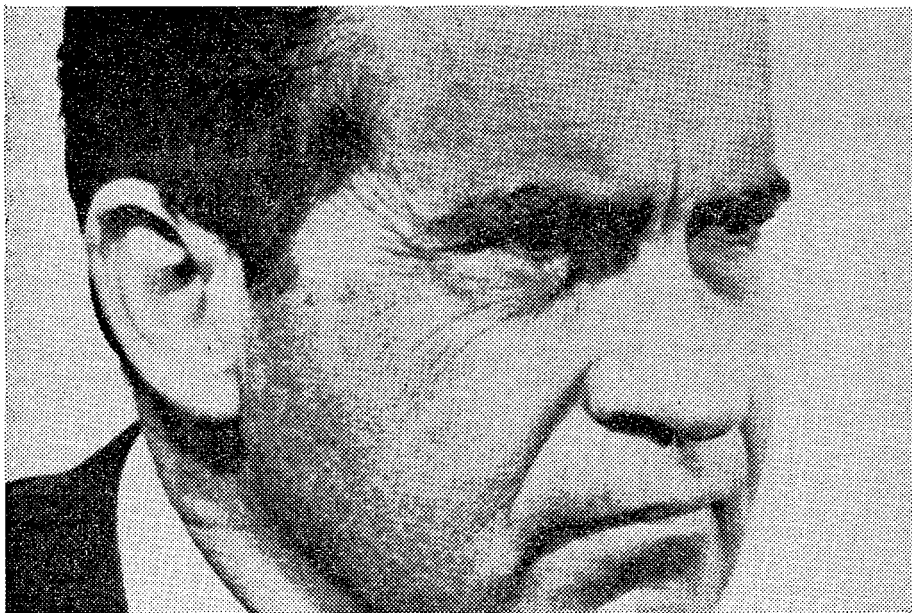
De investeringen zijn meer toegenomen dan verwacht werd en de werkloosheid is langzaam maar zeker verder teruggedrongen. Het door de regering gevoerde beleid ter bestrijding van de werkloosheid, dat zich richt op de zwakke gebieden en bedrijfstakken, heeft resultaat afgeworpen.

De Sociaal-Economische Raad heeft in 1968 een advies over de uitbreiding bevoegdheden ondernemingsraden uitgebracht en nog niet het advies over de structuur van de onderneming.

Het eerste werd — in tegenstelling tot wat ik t.a.v. beide adviezen verwachtte — een vrijwel eenstemmig advies, dat — zoals ik hoopte — aansluiting zoekt bij wat in goed functionerende ondernemingsraden reeds is gegroeid.

Over een zaak, ten aanzien waarvan ik geen verwachting had uitgesproken, wil ik nog wel iets zeggen, te weten het overleg tussen werkgevers- en werknemersorganisaties, met name op centraal niveau. Dat heeft in 1968 aanvallen te verduren gehad vanuit enkele vakcentrales. Waarom en met welk doel is niet geheel duidelijk. Wel duidelijk is, dat schade zal ontstaan, indien dit overleg zijn inhoud zou verliezen of zelfs verloren zou gaan.

WAT STAAT ONS IN 1969 TE WACHTEN OP HET INTERNATIONALE VLAK?

Nixon: welke opstelling?

DE redactie heeft mij gevraagd in een kort artikel iets te zeggen over die vraagstukken, die in 1969 de internationale politiek zullen gaan beheersen.

Op zichzelf is dat een hachelijke zaak. Zou er iemand geweest zijn die, eind 1967 voor dezelfde zaak gesteld, datgene zou hebben durven voorspellen wat uiteindelijk het meest belangrijke van het jaar 1968 is geweest: het zogenoemde „liberale experiment” in Tsjechoslowakije en de onderdrukking daarvan door de Sovjet-Unie? Wanneer ik mij dus schaar in de rijen der profeten, dan doe ik dat toch uitdrukkelijk bij diegenen onder hen die brood eten.

Men hoeft overigens niet al te diep in het koffiedik te kijken om te zien dat er één factor is die van allesoverheersende betekenis zal zijn: nl. de wijze waarop de nieuwe Amerikaanse president Richard Nixon zich in de internationale arena zal opstellen. En juist te dien aanzien kan nog weinig gezegd worden.

WEINIG ENTHOUSIASME

Zijn verkiezing is buiten de Verenigde Staten over het algemeen met weinig enthousiasme begroet, vooral omdat hij gedurende zijn verkiezingscampagne weinig blijk heeft gegeven van de genuanceerdheid en de visie, waaraan juist op het gebied van de internationale politiek zo dringend behoefte bestaat. Het is overigens geen onbekend verschijnsel dat leuzen, in de verkiezingsstrijd gelanceerd, afgedaan hebben, zodra de verkiezingen voorbij zijn en daaruit mag men dus niet al te veel afleiden. Uit de keuze van zijn ministersploeg kan overigens worden opgemaakt dat Nixon besloten heeft zijn eigen minister van Buitenlandse Zaken te zijn. Ook het aantrekken van een sterke geprononceerde figuur als Henry Kissinger als zijn persoonlijk adviseur schijnt daarop te wijzen. Voorts is reeds door één van zijn medewerkers gezegd dat Nixon er trots op is deel te hebben uitgemaakt van de regering-Eisenhower, een regering die een eind heeft weten te maken aan de Koreaanse oorlog en Amerika gedurende een aantal jaren een periode van vrede heeft bezorgd.

De parallellen liggen voor de hand: beëindiging van de oorlog in Vietnam, gevolgd door een periode van vrede. Wie zich echter nog de wijze herinnert waarop deze vrede werd verzekerd (de harde buitenlandse politiek van Foster Dulles en de tot vormloze hoogten opgevoerde bewapeningswedloop van de vijftiger jaren) en wie voorts bedenkt dat in die vijftiger jaren het zaad is gezaaid, waaruit de moeilijkheden waarmee de opvolgende regeringen te kampen hebben gehad (Vietnam, Cuba, de bewapeningsspiraal) onsproten zijn, zal niet al te vurig op een herleving van deze periode hopen. Het ware te wensen, dat Nixon zich niet al te veel door zijn vorige regeringsperiode zal laten leiden. Waar behoefte aan is, is aan nieuwe vormen van beleid. Die van Foster Dulles waren evenwel zo versleten, dat het enige positieve dat er van gezegd kan worden was de berekenbaarheid, de voorspelbaarheid. Misrekening door de tegenpartij was uitgesloten, doch de wereld kwam er geen stap mee vooruit bij haar zoeken naar een vreedzame en rechtvaardige samenleving.

ONDERHANDELINGEN IN PARIJS

Het is echter duidelijk, dat — indien men er in slaagt de procedurele barrières, waarvan men het belang overigens niet moet onderschatten, te nemen — de onderhandelingen te Parijs het komende jaar veel van de algemene aandacht zullen gaan opeisen. Amerika moet er alles aan gelegen zijn deze onderhandelingen tot een succes te maken. Nu de Vietnamese oorlog intern als een splijtzwam werkt, kan het zich vrijwel niet veroorloven onverrichterzake van de conferentietafel op te staan. Dat het tot vergaande — overigens niet altijd wel overwogen — concessies bereid is, is al gebleken. Dat het regime in Saigon, dat er de afgelopen 14 jaar niet in is geslaagd ook maar een soort van sociale gerechtigheid te verwezenlijken en zodoende werkelijke aanhang onder de bevolking te verwerven, daarbij voor Amerika een zwaar blok aan het been is, waarbij het er niet voor terugschrikt morele chantage te plegen, is eveneens al duidelijk geworden.

Het moet derhalve verwacht worden,

dat de onderhandelingen van langdurige en veelal zeer moeilijke aard zullen zijn. Inmiddels gaat de oorlog in Vietnam door. Ook hier is een vergelijking met de Koreaanse oorlog op zijn plaats. Nadat de onderhandelingen in Panmoejon begonnen waren, zijn er meer slachtoffers gevallen in deze oorlog dan daarvoor. En al heeft Amerika laten weten dat het geen herhaling van Panmoejon en van de daar gevoerde communistische verdragingspolitiek zal dulden, voor het waarmaken van dit dreigement heeft het, zoals uit het bovenstaande reeds is gebleken, niet alle troeven in de hand, omdat het enige alternatief, hervatting van de oorlog op grote schaal, ook niet erg aannemelijk lijkt. Het is overigens niet ondenkbaar dat een nieuwe regering-Nixon een duidelijker en vaster — en naar alle waarschijnlijkheid ook harder — beleid weet te formuleren dan de regering-Johnson en dat dit het verloop der onderhandelingen ten goede zal komen. Niets werkt immers fnuikender bij onderhandelingen dan onzekerheid over de vraag, hoever de tegenpartij uiteindelijk bereid is te gaan.

Indien men de krantenberichten mag geloven, is zulk een duidelijker beleid reeds te merken ten aanzien van een andere kwestie, die de voorpagina's der kranten zal blijven opeisen: het Midden-Oosten. Getrouw aan Nixon's leuze, dat Amerika niet van plan is de politie-agent te blijven spelen, heeft zijn persoonlijke vertegenwoordiger Scran-ton reeds te kennen gegeven dat een soepeler houding van Israël met betrekking tot het aangaan van onderhandelingen gewenst zou zijn. Steeds sterker bestaat immers de indruk dat de leiders van Jordanië en Egypte niet afkerig zouden zijn van een regeling, doch dat zij in hun manoeuvreer-mogelijkheden sterk belemmerd worden door landen als Algerije en Syrië, die op hun beurt de onverzoenlijken van het Palestijnse Bevrijdingsfront steunen. Het is eveneens bekend dat Nasser met name in een zeer moeilijke positie verkeert. Uit de aard der zaak is er Amerika weinig aan gelegen Nasser vervangen te zien door een oorlogszuchtiger regime. Het is dus geenszins onmogelijk dat het druk zal uitoefenen op Israël genoeg te nemen met een oplossing die Nasser en Hoessein in staat stelt hun gezicht tegenover de Arabische bevolking te redden. Men kan stellen dat dit ook voor Israël op de lange duur voordeliger zou zijn. Het zou betekenen een scherpere stelling nemen ten aanzien van de Israëlische haviken, om een nieuw conflict, dat volgens ingewijden elk ogenblik kan losbarsten, te vermijden. Zulk een conflict zou immers onvoorstelbare gevolgen kunnen hebben, nu de beide wereldmachten zich zo sterk met dit vraagstuk vereenzelvigd hebben.

OOST-WEST

En dat brengt ons op de verhouding Oost-West. Het is te verwachten dat deze nog geruime tijd zal worden beheerst door de naweën van het drama Tsjechoslowakije, zeker zolang de toestand in dat land zelf nog niet genormaliseerd is. En juist op het punt van deze verhouding valt er heel weinig te voorspellen, omdat Nixon zich gedurende zijn campagne slechts uitgelaten heeft in gemeenplaatsen en geen werkelijk beleid heeft geformuleerd. Zal de tendens zich voortzetten van een zich verstaan van de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie over de hoofden van hun bondgenoten heen, een zich verstaan dat nog begunstigd zou worden door een beëindiging van het conflict in Vietnam? Dit zou kunnen betekenen een zich verder consolideren van het systeem van de invloedssferen, waarin beide partijen elkaars vrijheid van handelen erkennen, een systeem dat gebaseerd is op een wederzijdse positie van sterkte. De uitlatingen van Nixon dat Amerika moet onderhandelen vanuit de positie van de sterkste mogendheid, zou daarop kunnen wijzen. In dit verband is het opvallend dat Rockefeller, die duidelijk andere gedachten koestert over een veiligheidsstelsel, zelf heeft verklaard niet voor een ministerspost te zijn gevraagd en schijnt te zijn afgescheept met het aanbod ambassadeur bij de V.N. te worden, een ambt dat reeds eerder voor begaafde Amerikaanse politici, die gemeend hadden op deze wijze invloed te kunnen uitoefenen op het gebied, een bron van frustratie is geweest.

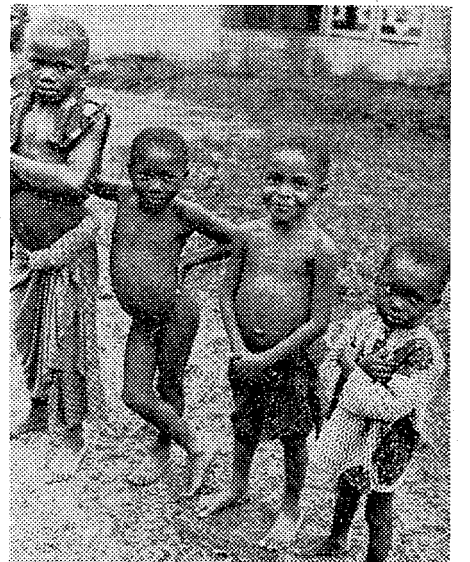
Anderzijds kan van Nixon verwacht worden dat hij een versterking van de

DOOR

PROF. P. H. KOOIJMANS

Europese pijler van het bondgenootschap zal voorstaan. Op zichzelf zou daar alles voor te zeggen zijn. Europa kan moeilijk verwachten dat het een belangrijke inspraak zal hebben in de regeling der zaken, zolang het hopeloos verdeeld blijft. Doch de situatie in Europa zelf is zo ondoorzichtig, de mogelijkheden tot een uitweg uit de nu reeds jaren durende impasse zijn zo onduidelijk dat van enige vooruitgang in de nabije toekomst geen sprake blijkt te zijn.

Wanneer we naar de andere kant, naar het Oosten kijken, dan is de situatie daar evenmin glashelder. De Sovjet-

Biafra

Unie is er tot nu toe aardig in geslaagd de brokstukken die Tsjechoslowakije had opgeleverd, weer te lijmen. Het is daarom geenszins onmogelijk dat het, wanneer het zich weer geheel meester van de situatie voelt, een nieuw vredesoffensief zal lanceren. Inhoeverre dit een nieuwe periode van ontspanning zal inluiden, is onzeker. De ontspanning heeft tot dusver voor de Sovjet-Unie zeer nadelig gewerkt. Niettemin is het te hopen dat het Westen niet bij voorbaat afwijzend op zulk een vredesoffensief zal reageren. Veeleer dient reeds thans alles in het werk te worden gesteld om via contacten in allerlei bestaande verbanden het klimaat te scheppen, waardoor een gesprek op gang kan komen.

GEEN DUIJS ISOLEMENT

Hier en daar, met name in de Bondsrepubliek zelf, is de vrees geuit voor een toenemende druk van de Sovjet-Unie op West-Duitsland. Dit zou kunnen geschieden door het forceren van crises om West-Berlijn e.d. Op deze wijze zou de Sovjet-Unie trachten West-Duitsland, door het provoceren tot onberaden stappen, te isoleren van zijn Europese bondgenoten, hoewel een dergelijke politiek de as Washington-Bonn ongetwijfeld zou versterken. Het laatste zou echter geen nadeel hoeven te zijn, wanneer dit de verhouding tussen Ameri-

VERVOLG OP PAG. 9

EUROPA IN STRAATSBURG

AN de rand van de stad, dicht bij de grens naar Duitsland, ligt een gebouw, dat door het Straatsburgse gemeentebestuur is geplaatst ten behoeve van de Raad van Europa.

Dit gebouw, het Huis van Europa genoemd, dient ook als vergaderplaats van het Europese Parlement.

Die Raad van Europa en dat Europese Parlement worden door veel mensen nogal eens verward. Daarom voor de duidelijkheid: B. de Raad van Europa zijn vrijwel alle West-Europese landen aangesloten, terwijl het Europese Parlement één van de instellingen is van de EEG, die zoals bekend, slechts 6 landen omvat, namelijk Frankrijk, Duitsland, Italië, Nederland, België en Luxemburg.

PARLEMENT

Over dat Europese Parlement gaat het in dit artikel.

De verdragen tot oprichting van de EGKS, de EURATOM en de EEG voorzien in een aantal instellingen voor de Gemeenschap. Sinds een verdrag tot fusie kan enkele gemeenschapsinstellingen (van vorig jaar), kan thans de volgende opsomming van de instellingen worden gegeven.

1. De Europese Commissie die te Brussel zetelt en die voorstellen doet aan
2. De Raad van Ministers, die over deze voorstellen beslist, na raadpleging van
3. Het Europese Parlement.
4. Tenslotte is er het Gerechtshof te Luxemburg, dat belast is met de handhaving van de regelen van het verdrag.

Het Europese Parlement is een wat wijde titel voor een instelling, die tot dusver nog geen sterke positie heeft kunnen krijgen. Daarvoor zijn twee oorzaken.

In de eerste plaats kan het Europese Parlement slechts adviezen geven, zonder dat het dus bindende uitspraken kan doen. Wel heeft het Parlement het recht via een motie van afkeuring de Europese Commissie naar huis te sturen, maar aan dit middel zijn nog wel zoveel bezwaren verbonden, dat niet aan te nemen valt, dat het spoedig zal worden gebruikt. Daar komt bij, dat het gebrek aan besluitkracht van de EEG lang niet altijd op de Europese Commissie teruggaat, maar veeleer te wijten is aan de besluiteloosheid van de Raad van Ministers.

GEEN VERANTWOORDING

De Raad van Ministers is tegenover het Europese Parlement niet politiek verantwoordelijk. Het enige politiek verantwoordelijke orgaan is de Europese Commissie.

De tweede oorzaak van de nog niet sterke positie is te vinden in het feit, dat de leden van het Europese Parlement niet rechtstreeks gekozen zijn. Zij worden aangewezen door de nationale parlementen en moeten dus twee parlementaire functies combineren. Dat is voor grote fracties als die van de Duitse Bundestag nog wel te doen. Op rond 250 leden van zo'n fractie mist men 20 leden die in het Europese Parlement zitten, niet zo erg. Maar als de Antirevolutionaire fractie twee leden voor het Europese Parlement moet leveren (drs. Boersma en dr. Boertien) merkt men dat in zo'n fractie natuurlijk veel sterker. Het is voor zulke leden een heel karwei om tussen Den Haag, Brussel (waar de commissievergaderingen van het Europese Parlement meestal plaats vinden) en Straatsburg heen en weer te reizen en toch ook in beide functies bevredigend werk te doen, terwijl zij natuurlijk ook nog hun spreekbeurten moeten vervullen in de ARP die nog steeds niet moede wordt —

Dr. C. Boertien

en terecht — van de ontmoeting met volksvertegenwoordigers! Maar genoeg over deze wat sombere kant van het Parlement.

INTERESSANTE ASPECTEN

Er zitten natuurlijk ook heel interessante aspecten aan zo'n combinatie. Een voorbeeld moge dit verduidelijken. Enige weken geleden kritiseerden o.a. een aantal Europese parlementariërs in het Nederlandse Parlement Minister Luns nogal terzake van zijn houding tegenover een comité dat binnen de EEG moest studeren op mogelijkheden van technologische samenwerking. Terwijl Minister Luns toen nogal afwijzend stond tegenover de mening van het Nederlandse Parlement, heeft hij toch zijn

standpunt herzien en is het gelukt, het werk van deze groep in Europees verband weer op gang te brengen. Zo is er een wisselwerking tussen beide parlementaire functies, die weleens plezierige resultaten oplevert.

EURATOM

Eens in het jaar vindt tussen de Europese Commissie, de Raad van Ministers en Parlement een samenspraak plaats, die dit jaar in het teken stond van de ernstige crisis waarin met name EURATOM zich bevindt. Van de vier fracties die het Parlement telt hadden er drie een Nederlander als woordvoerder aangewezen. Voor de Christen-Democratische fractie sprak de heer Boertien die er terzake van EURATOM op wees dat wij het morele recht verspelen over technologische samenwerking te spreken, als wij geen kans zien EURATOM te behouden.

Inmiddels hebben ons over de toekomst van EURATOM weer sombere berichten bereikt. Het Europese Parlement heeft zelfs aan de crisis van EURATOM een extra zitting gewijd op 12 en 13 december, en is daarbij tot een heel duidelijke, positieve uitspraak over de toekomst van EURATOM gekomen. Op de dag dat dit artikel geschreven wordt, verzamelen grote aantallen personeelsleden van EURATOM zich, om in Brussel te demonstreren ten behoeve van de voortzetting van hun werk. **Als dit artikel verschijnt, zullen de lezers van Nederlandse Gedachten al meer nieuws hebben gehoord over hetgeen terzake van EURATOM is besloten. De bedoeling van dit artikel is slechts enig licht te werpen op het werk dat in Straatsburg gebeurt, en waaraan in het algemeen de Nederlandse Pers zo weinig aandacht besteedt, met als gunstige uitzondering de NRC, die een eigen correspondent regelmatig de vergaderingen van het Europese Parlement laat verslaan.**

VERVOLG VAN PAG. 8

ka en de rest van Europa maar zou doen verkoelen. Als Europa in deze val zou lopen, zou het zichzelf grote schade berokkenen, want isolering van West-Duitsland is wel het laatste wat wenselijk is, zowel voor de Bondsrepubliek zelf als voor de rest van Europa. We moeten overigens afluken West-Duitsland te beschouwen als de lelijke eend in de eendenkooi (men denke aan de recente crisis om de Franse franc), want zo lang het als zodanig behandeld wordt, zal het zich ook zo gedragen. Overigens ware er alles voor te zeggen

dat binnen het Westelijke bondgenootschap initiatieven werden ontwikkeld voor een nieuwe benadering van het Duitse vraagstuk, dat voortdurend weer de barrière blijkt te zijn, waarop alles vast loopt. Op een andere plaats heb ik daar al het een en ander over gezegd. Tenslotte blijven er al die „kleinere” problemen, die de vrede in de wereld bedreigen. In de eerste plaats Biafra, waar geen redelijke oplossing mogelijk schijnt. Voortdurend wordt de V.N. het verwijt gemaakt, dat zij niet ingrijpt, maar niemand schijnt zich af te vragen, wat de V.N. nu daadwerkelijk zou kunnen doen. Zij kan zich immers geen tweede Congo veroorloven, waar het eerste Congo haar aan de rand van de afgrond heeft gebracht. Het is de internationale wapenhandel en de concurrentiedrang van enkele grote mogendheden die hier het werkelijke

struikblok vormen en dus geldt ook hier weer het woord van Oe Thant, dat de V.N. niet meer kan zijn, dat haar leden haar laten zijn. Verder houden we Griekenland, Rhodesië, Zuid-Afrika, misschien nieuwe Biafra's, nieuwe oorlogjes tussen kleinere staten. Voorts China, de grote onbekende. En ten aanzien van al deze problemen bestaat er voorlopig geen uitzicht op een oplossing.

En tenslotte: de roerige, arme massa's in Zuid-Amerika, in Azië en Afrika. Zal het rijkere deel dezer wereld zich eindelijk zijn gemeenschappelijke verantwoordelijkheid ten aanzien van het arme deel gaan realiseren en daarnaar handelen, in het bewustzijn dat rechtvaardigheid de weg is naar de vrede? In een jaar, waarin de trieste balans van de eerste ontwikkelingsdecade zal moeten worden opgemaakt en de strategie voor een nieuwe decade zal moe-

ten worden uitgestippeld, is deze vraag van het hoogste belang.

Een somber beeld voor 1969? Zal het een jaar worden als de vele andere, vol van calamiteiten en rampen? Of zal er ergens een lichtpunt gloren, een lichtpunt zoals Kennedy die wist te creëren, omdat de wereld haar gemeenschappelijk belang leert onderkennen en dat weet te plaatsen boven het eigen belang en het eigen gelijk? Doch wie zal daartoe de stoot geven?

Een mooi, goedkoop GESCHENK is de **Bijbelse Dagkalender 1969**

pocket f 2,90
Een bijbels dagboek in pocketvorm, met sprankelende dagteksten van Gereformeerde, Hervormde en Lutherse predikanten, met een jaar- en maandkalender. 8 foto's en enige pagina's gebeden.

Verkrijgbaar in de boekhandel.
BOEKENCENTRUM N.V.
'S-GRAVENHAGE

WOUDA ZADEN
ORANJEWOUD
Vraagt nieuwe prijscourant
Tel. 05130-2141 - 2142

DE BEGROTINGS- BEHANDELING

TE LAAT

DE behandeling van de begroting 1969 komt vóór 1 januari niet klaar. Zelfs niet de behandeling daarvan in de Tweede Kamer.

Begrotingen zijn wetsontwerpen. Als zo'n wetsontwerp niet vóór 1 januari van het betreffende jaar door de beide Kamers van de Staten-Generaal is aanvaard, kan de betreffende minister eigenlijk met het voorgenomen beleid niet uit de voeten, voorzover dat afwijkt van zijn vorige begroting. Hij mag het beschikbaargestelde „nieuwe” geld nog niet gebruiken.

Voor een groot aantal organisaties, groepen en individuele personen is het evengoed een trieste zaak. Als een begrotingswetsontwerp nog geen wet is mogen zij in hun voorgenomen activiteiten óók niet vooruitlopen op de eventuele nieuwe, extra uitgetrokken begrotingsgelden. Met name is dat het geval voor de subsidie departementen (spending departments).

Als alles deze weken naar wens gaat zullen alleen de departementen van Onderwijs en Wetenschappen, Defensie, Binnenlandse Zaken en Algemene Zaken en dan nog slechts door de Tweede

Kamer zijn afgewerkt. De eerste Kamer heeft weliswaar niet het recht van amendement, kan dus geen wijzigingen meer aanbrengen, maar heeft toch wel de mogelijkheid de begroting van een bepaalde minister te verwerpen. Het zal ver in het voorjaar 1969 zijn dat de begrotingen zullen zijn goedgekeurd.

ONBEHAAGLIJK

Wij vinden dat een onjuiste situatie. Als het niet mogelijk blijkt te zijn volgens de huidige behandelingsmethode de begrotingen af te werken voor de kerstdagen — in elk geval door de Tweede Kamer — dan moet er naar andere oplossingen worden gezocht.

De oorzaken van de enorme vertraging ligt niet alleen in de werkwijze. Tussen de begrotingsbehandelingen door moeten er verschillende belangrijke andere wetsontwerpen — vaak voor 1 januari — door de beide Kamers worden behandeld. Met name die wetsontwerpen die een verhoging van lasten (belastingen en huurverhogingen b.v.) met zich meebrengen. Als het — en dat zijn het meestal — belangrijke zaken zijn kosten deze uiteraard ook tijd.

Soms wordt de begrotingsbehandeling onderbroken door plotseling opkomende gewichtige aangelegenheden. Het debat

over de omvang van de Nato-verplichtingen, het besluit van de regering aan Shellconcern een vestiging (met financiële bijstand) te verlenen, zijn daarvan voorbeelden uit de laatste weken.

VERTRAGEND

De huidige werkwijze werkt ook vertragend. De openbare commissievergaderingen vragen, niettegenstaande alle goede voornemens, veel tijd en toch worden de vastgestelde agendapunten vaak niet afgewerkt, of wel en dan met de Franse slag! Als daarna de gewone openbare behandeling van de begroting aan de orde is, worden veel van de reeds behandelde — ook op onderdelen — punten wéér in de vergadering aan de orde gesteld.

Afgezien van het feit dat deze handelwijze aan de Kamer veel tijd kost, ook de verschillende ministers zitten weken vast aan de begrotingsbehandelingen, zodat hun andere werk (voorbereidingen van wetgevende arbeid voor de komende tijd b.v.) in het gedrang dreigt te komen. Te meer omdat bij een aantal in de Kamer aan de orde zijnde zaken verschillende ministers gezamenlijk aanwezig moeten zijn (bij het debat over de Navo en de Shellvestiging b.v.).

Een ander bezwaar van de openbare commissievergaderingen is dat over tal van onderdelen van gedachten wordt gewisseld, kleine onderdelen waarover vaak door de verschillende fracties vrijwel gelijk wordt gedacht! De naar buiten gewekte indruk is dan veelal dat „alle fracties tenslotte toch gelijk denken” en dus „het met het beleid van de minister wel eens zullen zijn”.

En als er over dit soort zaken niet gelijk wordt gedacht, is de indruk naar buiten vaak: „Is dat nu politiek van

hierdoor dachten wij niet gediend. Natuurlijk is b.v. de smaak, de versheid, de geur van het dagelijks brood een belangrijke zaak. Maar als dit punt in een openbare commissievergadering een belangrijke rol gaat spelen, ook in de pers, is er iets mis met de oordeelsvormen over het landbouwbeleid naar ons oordeel.

De openbare commissievergaderingen worden te veel bijeenkomsten van een aantal Kamerleden die, mede door tijdgebrek (er is vaak geen gelegenheid meer tot repliek en zeker niet voor onderlinge debatten tussen de fracties), wat dreigen te verzanden in vragen-uurtjes van Kamerleden en ministers. Dit oordeel is zeker te generaliserend. Er zijn gelukkig gunstige uitzonderingen.

Maar om het huidige systeem van begrotingsbehandelingen te handhaven mede om wille van deze uitzonderingen lijkt ons geen goed uitgangspunt.

INFORMATIES

Hetgeen van deze openbare commissievergadering ook werd verwacht, was de mogelijkheid om tijdens een dergelijke vergadering op de hoogte te worden gesteld van een groot stuk feitelijke kennis ten einde het beleid van de minister degelijker te kunnen beoordelen. Hier van is naar het ons voorkomt niet zoveel terecht gekomen. Misschien ligt dit met betrekking tot de voornemens voor het komende jaar en die van een achterliggend jaar, aan de bewindslieden die teveel zelf overal een antwoord willen geven en dit wat te weinig overlaten aan de bij de behandeling aanwezige hoofdamttenaren die ter zake (en uiteraard) deskundig zijn.

ANDERE WEG

Naar het ons voorkomt zou een betere weg bewandeld worden als in beginsel de methode werd gevolgd die gebruikt werd bij de voorbereiding van de financiële beschouwingen over de miljoenennota. Hierbij worden een aantal concrete informatieve vragen om nadere inlichtingen gesteld, waarop vrij spoedig een antwoord komt. Daarna worden de grote beleidslijnen van het kabinet aan de orde gesteld. Als deze wijze ook ten behoeve van de diverse begrotingen van de bewindslieden zou worden gehanteerd zouden de openbare Kamerdebatten aan kracht kunnen winnen. Die informatie ten behoeve van de Kamer zouden betrekking moeten hebben op feitelijke, maar ook op beleidsaspecten. Het bezwaar dat er soms een te veel aan (onbelangrijke) punten in die vragen wordt verwerkt moet dan maar op de koop toe worden genomen.

Na het concrete schriftelijke antwoord van de minister zou de betreffende vaste Kamercommissie moeten beslissen welke belangrijke beleidspunten bij de openbare behandeling aan de orde behoren te worden gesteld. Een dergelijke openbare behandeling zou aan duidelijkheid winnen — óók met betrekking tot de verschillende standpunten van de fracties.

De overige nog niet tot een bevredigende oplossing gebrachte punten die uit de vragen en antwoorden voortvloeien, zouden kunnen worden doorgesproken in een aantal gewone commissievergaderingen, waarbij de bewindsman aanwezig moet zijn. Uiteraard gevolgd door een schriftelijk verslag met aanduiding van de fracties die betrokken zaken aan de orde stelden.

De vraag is uitermate interessant of en in hoeverre de begrotingsbehandelingen wijziging brengen in het voorgenomen beleid van de verschillende ministers, zoals dit tot uiting komt in de aangeboden begrotingen.

Naar onze mening is dit beslist het geval. Zowel in het negatieve: zó niet; als in het positieve: zó wel.

Als alle begrotingsbehandelingen 1969 achter de rug zijn zullen wij trachten deze mening nader te adstrueren.

Voorshands willen wij de opmerking maken dat een begrotingsbehandeling niet alleen van invloed is op het beleid voor het betreffende jaar maar vaak met name van invloed is op de begrotingen die daarna volgen.

VERVOLG VAN PAG. 6

HUURVERHOOGING ONVERMIJDELIJK EN BILLIJK

is aanmerkelijk hoger dan toen gebruikelijk was, althans dan toen voorzien werd. Wij moeten nu na verloop van een aantal jaren constateren, dat het hogere renteniveau vrij duurzaam is. Dit is dus een essentiële wijziging die aanleiding kan zijn het percentage wat meer gelijk te doen zijn aan de geldende markttrente. Er wordt terecht een relatie gelegd tussen de markttrente en het huurverhogingspercentage, omdat het juist in verband met de stijging van de rente noodzakelijk is geweest de subsidie te verhogen.

De derde overweging om indertijd 4% te kiezen, n.l. dat dit ongeveer gelijke tred zou moeten houden met de nominale inkomensontwikkeling, geldt ook niet meer. Die is n.l. in het algemeen hoger uitgekomen dan men indertijd dacht.

Dit alles overziende moet men tot de conclusie komen, dat het verantwoord is te blijven streven naar een afbraak van het subsidie in de loop van een tiental jaren en daarvoor nu het percentage van 6 te aanvaarden.

Zijn er dan geen gevallen, die door deze maatregel in de knel kunnen komen? Dat zal niet zo vlug het geval zijn, als men bedenkt, dat een verhoging van vier procent automatisch reeds zou hebben gegolden. Twee procent meer verhoging betekent bij een huur van f 40,— per maand f 0,80 en bij een huur van f 200,— per maand f 4,— verhoging. Dat kunnen natuurlijk de druppels zijn, die de emmer doen overlopen, maar de oorzaak ligt dan toch grotendeels bij de reeds overvolle emmer en slechts voor een verdwijnend gering deel bij die laatste druppels. Het is dan ook alleszins verantwoord, dat de minister voor deze gevallen de aandacht vestigde op de bestaande sociale voorzieningen, zo lang nog niet tot invoering van een individueel subsidiesysteem kan worden overgegaan.

Men mag tenslotte ook de financiële kant niet buiten beschouwing laten. De minister had — in zijn ook overigens uitstekende memorie van antwoord —

voorgerekend dat bij aanvaarding van dit voorstel er in 1980 een subsidielast voor de overheid zou bestaan van ongeveer 600 miljoen gulden. Zonder dit wetsontwerp zou dit bedrag dan ongeveer 1 miljard gulden zijn. Als men dan nog denkt aan de ambitieuze plannen op het gebied van krotopruijing en sanering, die minister Schut heeft aangekondigd, dan is het zaak de besteding van een bedrag van ruim 400 miljoen gulden op het terrein van de volkshuisvesting zeer zorgvuldig te wegen. Ook voor de overheid geldt, dat men iedere cent maar één keer kan uitgeven.

De datum van 1 januari trof inderdaad wel zeer ongelukkig. Door deze te verschuiven naar 1 april bereikte de minister enerzijds dat in 1969 de stijging gemiddeld slechts 4 1/2% zal zijn (dus slechts 1/2% meer dan zou gelden zonder dit wetsontwerp) en anderzijds dat vanaf 1 januari 1970 de jaarlijkse verhoging van 6% reeds vastligt.

Alles overziende en wegende kwam mr. Aantjes tot de conclusie, dat de voorgestelde maatregel „hoewel natuurlijk niet populair, wel onvermijdelijk en ook billijk is.” Een conclusie, die de gehele fractie en een ruime Kamermeerderheid bij de eindstemming met hem bleek te delen.

MEEWERKEN UITVOERING MAMMOETWET BOEIEND WERK

In augustus 1968 was voor ons onderwijsbestel een historische datum. Een der belangrijkste wijzigingen in ons onderwijssysteem voltrok zich. De wet op het voortgezet onderwijs, die al het onderwijs tussen de lagere school — thans ook wel basisschool genoemd — en het wetenschappelijk onderwijs regelt, trad in werking.

In onze geschiedenis hebben zich zelden grondiger veranderingen op dit terrein voorgedaan als bij deze gelegenheid. Wij hebben een ruime drie maanden onder deze nieuwe wet — de mammoetwet — gewerkt en de vraag wordt dikwijls gesteld, hoe deze wet in de praktijk bevalt.

Het is natuurlijk wel zeer voorbarig om na zo'n kort tijdsbestek reeds conclusies te gaan trekken. Te meer daar de invoering van de mammoetwet thans nog slechts voor het eerste leerjaar, het brugjaar, geldt. Buiten beschouwing blijven de ervaringen van de z.g. experimenteerscholen, die reeds één of meerdere jaren vooruitlopend op deze nieuwe vorm van onderwijs, van start zijn gegaan.

Reeds nu kunnen enkele markante punten genoemd worden, waarbij wij ons zullen beperken tot het voormalige r.k.m.o., dat het gymnasium, de h.b.s., het lyceum en ook de m.m.s. omvatte. De nieuwe wet kent evenals vroeger het gymnasium, dat 6-jarig is gebleven. Bovendien een 6-jarig atheneum, een gedeeltelijke vervanging van de voormalige h.b.s. Worden gymnasium en atheneum samengevoegd, dan spreekt men van een lyceum. Deze drie richtingen behoren tot het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, het v.w.o.

Daarnaast kent men het algemeen vormend onderwijs, verdeeld in het hoger, middelbaar en lager algemeen vormend onderwijs (havo, mavo, lavo; het mavo — voortzetting van de u.l.o. — en het lavo blijven hier buiten beschouwing). Het havo heeft een 5-jarige cursus en is o.m. bedoeld voor leerlingen, die vroeger voor de h.b.s. bestemd waren, maar omdat zij later meer beroepsgericht onderwijs verlangen aan dit schooltype de voorkeur geven. Sommige scholen bezitten alleen een z.g. havo-kop, d.w.z. de klassen 4 en 5 van dit type. De kweekschool kent ook een havo-kop; deze vervangt de vroegere eerste leerkring.

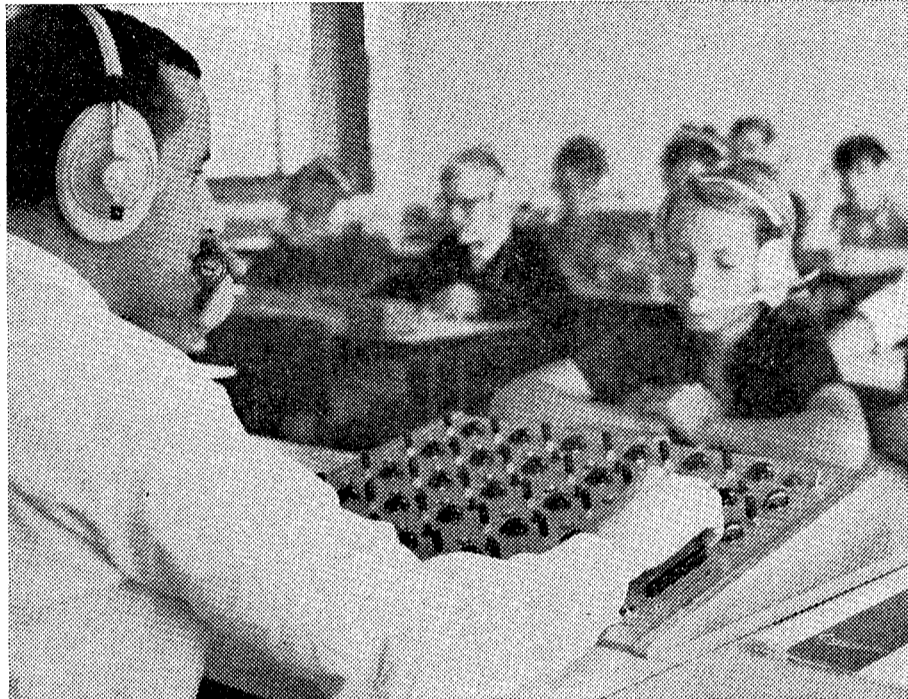
Ook de m.m.s. werd havo. Hierdoor verdween het specifieke meisjesonderwijs, dat na de tweede wereldoorlog tot zo'n enorme bloei kwam. Het blijft natuurlijk wel mogelijk aan een school aparte meisjesklassen te vormen, maar dit zal waarschijnlijk niet vaak gebeuren.

DOORSTROMING

Het geheel is zo opgebouwd, dat een doorstroming van het ene naar het andere schooltype mogelijk wordt. Zo kan men met een eindexamen mavo toegelaten worden tot de vierde klas van het havo; met een eindexamen havo weer naar een vijfde klas van een atheneum.

Indien voor een leerling het onderricht aan een atheneum te zwaar blijkt te zijn, kan deze overgaan naar het havo en het is ook mogelijk van het havo over te gaan naar het mavo.

Wat nu het christelijk v.h.m.o. betreft,

Toepassing talenpracticum

zien we dat de vijf christelijke gymnasia als zodanig gebleven zijn, zij het dan een in „nieuwe stijl”. Daarnaast telden zij ruim tachtig christelijke lycea en h.b.s.-en, vaak met een afdeling m.m.s. Alle lycea zijn 1 augustus j.l. lycea gebleven en combineren dus gymnasium en atheneum. Alle christelijke h.b.s.-en zijn athenea geworden. Vrijwel al deze scholen hebben tevens een school voor havo, zodat de leerlingen dus meerdere keuzemogelijkheden hebben.

Wanneer twee of meer scholen samen gaan en deze onder éénhoofdige leiding staan, spreekt men van een scholengemeenschap (niet te verwarren met een gemeenschap van scholen, waarbij een aantal scholen samenwerken doch hun zelfstandigheid en eigen leiding behouden). Daar thans praktisch aan alle bovengenoemde lycea en athenea een havo verbonden is, zijn deze scholen dus scholengemeenschappen geworden.

Een aantal van onze scholen heeft daaraan verdere uitbreiding gegeven door nog andere schooltypen in zich op te nemen. Meestentijds zijn dit mavo's, waardoor de leerlingen na het doorlopen van het gemeenschappelijke brugjaar nog meer keuzemogelijkheden hebben.

In dit laatste geval ligt het voor de hand, dat het brugjaar bevolkt wordt door leerlingen, die in capaciteiten verschillen. De kans bestaat dan dat het tempo van het onderwijs voor een aantal leerlingen te vlug, voor anderen te langzaam is. Men probeert deze mogelijkheid te ondervangen door de leerlingen naar hun aanleg zo goed mogelijk in de verschillende parallelklassen te groeperen en zo nodig ook tijdens de cursus te hergroeperen. De vraag rijst hierbij, of aan de zo noodzakelijke rust, die er tijdens het gehele onderwijs, maar vooral in een eerste leerjaar moet zijn, geen geweld wordt aangedaan.

Het brugjaar is bedoeld om de leerlingen, die van het basisonderwijs komen, op een verantwoorde wijze op te vangen en hen te doen acclimatiseren in hun nieuwe omgeving. Terecht ziet men in dat deze overgang voor de leerlingen vaak van ingrijpende aard is.

WELK TYPE ONDERWIJS

Een belangrijke functie van dit eerste leerjaar is voorts de determinerende, d.w.z. het onderzoeken voor welk type van voortgezet onderwijs het kind het meest geschikt is.

Het spreekt vanzelf, dat deze determinatie voorheen ook reeds geschiedde, met name op de lycea, waar de leerling doorgaans uit drie richtingen kon kiezen: het gymnasium, de h.b.s. en de m.m.s.

Het verschil is echter, dat men thans aan deze aanpassing en determinatie niet alleen meer aandacht wenst te besteden, maar dat men ook de methoden aanzienlijk heeft gewijzigd. Zij hebben dit te danken aan de invoering van de z.g. studielessen. Deze lessen zijn bedoeld om de leerlingen te leren hoe zij hun werk op de nieuwe school dienen te verrichten, zodat zij zich een goede werkmethode eigen maken. Dit is niet alleen van grote betekenis voor het eerste leerjaar, maar ook voor hun gehele verdere schoolloopbaan.

Om dit te bereiken worden voor deze lessen de klassen in kleinere groepen gesplitst, waardoor het onderricht indringender kan zijn en het kind zich vrijer kan uiten.

OP GOEDE WEG

Duizenden brugklassen zijn hier nu enkele maanden mee bezig. Hoewel de ervaringen dus nog jong zijn, men is toch vrijwel algemeen van oordeel op de goede weg te zijn. Het valt nu reeds op, dat de leerlingen van deze brugklassen opener zijn en zich beter weten uit te drukken dan voorheen. Het contact, dat de leider van de studielessen met z'n leerlingen heeft, is vrij intensief zodat wij mogen verwachten dat aan het einde van het cursusjaar een zo goed mogelijke beslissing genomen kan worden.

Maar er is meer. Let men op de aard en de methode van het onderwijs, dan zien we ook hierin grote veranderingen. Op velerlei terrein zijn wijzigingen aangebracht. Ontegenzeggelijk was het de bedoeling van de wetgever het onderwijs op onze scholen te vernieuwen,

maar in de wet en ook in de uit deze wet voortvloeiende uitvoeringsmaatregelen treft men hieromtrent slechts weinig dwingende voorschriften aan. De wet beperkt zich tot het hoog nodige. Want de intentie van de wetgever is geweest het onderwijs zoveel mogelijk vrijheid te geven. De scholen kunnen het onderwijs inrichten naar eigen goeddunken, mits men zich houdt aan enkele voorschriften o.m. omtrent de verplichte leervakken en het aantal uren, die hierin gegeven moeten worden. Slechts het afsluitend eindexamen geeft bindende voorschriften omtrent de leerstof, die beheerst moet worden. Op welke wijze deze leerstof in de loop der cursusjaren gedoceerd wordt, welke methode men hierbij wenst te gebruiken wordt geheel aan de school zelf overgelaten. De school kan zijn eigen leerplan vaststellen en kan hierin zijn eigen aard tot uitdrukking brengen. Hieruit volgt, dat het mogelijk geweest zou zijn in het oude, vertrouwde spoor

DOOR

DR. F. H. DE BRUIJNE

door te gaan. Maar het is een verheugend verschijnsel, dat men desondanks overall vernieuwing waarneemt. Dit geldt niet alleen voor één of meer bepaalde leervakken maar voor het gehele onderwijs.

Zo zien we bij het onderricht in de moderne talen de toepassing van de z.g. directe methode, waarbij de actieve taalbeheersing voorop staat en de leerling van stonde aan zich in de vreemde taal leert uit te drukken. Talenpracticum en bandrecorder spelen hierbij een grote rol.

De wiskunde is thans op een geheel andere leest geschoeid. Dit geldt met name voor de algebra. Deze modernisering is zo ingrijpend, dat menige vader niet meer in staat zal zijn zijn zoon of dochter de behulpzame hand te bieden. De geprogrammeerde instructie, waarbij de zelfstudie zoveel mogelijk bevordert wordt, vindt steeds meer ingang. Wanneer u de huidige leerboeken met die van vroeger vergelijkt, dan is het verschil vaak zeer opvallend. Verandering dus over het gehele front. De invoering van de mammoetwet is wel een uitdaging genoemd, met name aan de leraar.

De docenten hebben deze uitdaging aangevaard en men kan gerust zeggen, dat zij dit met enthousiasme gedaan hebben. Veel tijd en veel energie wordt door hen gegeven om hieraan mee te werken.

MENTALITEITS- VERANDERING

Er is een mentaliteitsverandering merkbaar, zowel bij de leerling als bij zijn leraar. Hierdoor wijzigt zich de onderlinge verhouding tussen hen beiden. Meer dan vroeger is het een samen optrekken om het gewenste einddoel te bereiken.

De taak van de docent krijgt daardoor meer inhoud, maar wordt niet eenvoudiger. Hij moet zijn leerling niet alleen in het brugjaar — en natuurlijk ook daarna — begeleiden en observeren, om aan het einde van het eerste leerjaar de beslissing te kunnen nemen tot welke vorm van onderwijs de leerling toegelaten kan worden.

Tot nu toe gaf de lerarenvergadering slechts een advies aan de ouders van de bevorderde leerling. Thans zal de bevordering „gericht” geschieden, d.w.z. de school bepaalt welke soort onderwijs — v.w.o., havo, mavo enz. — de leerling mag gaan volgen. Dit betekent dus in aanzienlijke mate een verschuiving van de verantwoordelijkheid van de ouders naar de school. Daarom is een zo goed mogelijke observatie op de school van fundamentele betekenis.

De uitdaging, die de mammoet ons stelt, is niet eenvoudig.

Maar het is boeiend om aan de uitvoering van deze wet mede te mogen werken.

ROTTERDAM**C. de Mooy & Zoon**
Im- en export bloemenhandelLOMBARDKADE 21
TELEFOON 113350Voor al uw drukwerk
Drukkerij De Winter & HofwegenLAMBERTUSSTRAAT 55
TELEFOON 122054**J. LUYT** handel in
tuingrond
zand en grind

Tevens levering van duinzand, koemest en alle soorten grint. Desgewenst verzorgen wij eveneens het inkruien van de grond en/of het zand. Terbregse Rechter Rottekade 88, ROTTERDAM - 13, telefoon 180794 - 187479.

KOLEN EN OLIE

VOOR HUISBRAND EN INDUSTRIE

A. VAN WEELDEN'S KOLENHANDELStraatweg 55 - ROTTERDAM - Telefoon 180240
Filiaal Dorpsweg 70 - Rotterdam-Zuid - Tel. 276208**N.V. Verhuis- en Transportbedrijf**
A. SLUYTER & ZONENVERZORGT AL UW TRANSPORTEN
DOOR HET GEHELE LAND

ROTTERDAM, telefoon 010 - 242565 - De Jonghstraat 25

W. J. SPOORMAKER N.V.AUTOMOBIELBEDRIJF ROTTERDAM-ZUID
Wolphaartsbocht 246 - Telefoon 77550**Official PEUGEOT-DEALER**voor ROTTERDAM - ZUID en de eilanden
IJSELMONDE en VOORNE - PUTTEN**GELDERLAND****MAGAZIJN „HET ANKER“**

HOOFDSTRAAT 94-96 - VEENENDAAL

ZEER VOORDELIGE AANBIEDING IN
TERLENKA VALLEN EN GORDIJNEN
SPECIALITEIT IN NYLONKOUSEN

Voor Bontmantels naar de Bontspecialist

WAGENINGEN

CONVECTORENvoor KOLEN, OLIE en GAS
zowel voor WOONKAMERS als
voor KANTOREN, ZALEN etc.**FIRMA**
T. VIETS

Bergstraat 38 - Telefoon 08370 - 2765 - WAGENINGEN

Radio K. B. Weimar TelevisieLandelijk erkend installateur
Elektrische apparaten - Verlichting

MAANDEREIND 19 - EDE - TELEFOON 8373

Uitgebalanceerde verzekeringspakketten
met jaarlijkse controle voor privé en zaken
Assurantiemakelaar L. van den BEUKEL

Bemiddeling

bij in- en verkoop van onroerend goed:

Makelaar L. van den BEUKEL

Laan van Avegoor 8 - Ellecom - Telefoon 4790 (08330)

**HET BEELD
DER VADEREN****DE SPAANSE GRIEP**

Uit een artikel van P. Brouwer de avond voor het Kerstfeest van 1918:

„Een Engels geneeskundige, medewerker van The Times, wijst er op, dat de verwoestingen van de Spaanse griep heel wat erger zijn dan die der cholera. Al moge die laatste ziekte in haar verschijnselen en sterftekansen, als ze eenmaal uitbrak, veel zwaarder plaag bevonden zijn.

Maar wat is het geval? Cholera schrijdt betrekkelijk langzaam voort.

Volgt in de regel te rivieren.

Of breekt in de zeehavens uit.

En juist door die vrij langzame verspreiding is het in normale tijden naar de mens gesproken mogelijk, deze ziekte tijdig hygiënisch af te dammen, waardoor zij slechts op beperkt terrein voortwoedt.

Neem nu echter de Spaanse griep.

Daar bestaat geen verweer tegen.

Zij spot met elke maatregel van welke geneeskundige dienst ook; breekt tegelijk op duizend ver van elkaar gelegen plaatsen uit en doet denken aan de bliksem „die van het ene einde van de hemel naar het andere einde bliksem“.

Machteloos staat hier de mens.

Haar controleren; schadelijke invloeden weren, — ziedaar al het hoogste, wat de arts vermag: de ziekte

vervolgt haar eigen gang en loop. Snijdt de leven als druiven af.

Bovengenoemde arts schat het aan griep en daaruit ontstane longontsteking, in de afgelopen dertien weken, gestorvenen op zes miljoen.

In Engels-Indië alleen al zijn drie miljoen mensen aan deze ziekte gestorven.

In Kaapstad bleven tweeduizend kinderen onverzorgd achter. In Australië werden openbare diensten ontredderd, Amerika en Canada werden vreselijk geteisterd. In Ontario alleen stierven 108 dokters tegen 5000 anderen. Een groot aantal Amerikaanse Indianen is bezweken. In Barcelona heeft de sterfte 1200 mensen per dag bedragen. Frankrijk, Duitsland en Oostenrijk hebben eveneens hun tol aan de ziekte betaald.

En dan zegt de schrijver zo eigenaardig:

„Nooit sedert de Zwarte Dood heeft zulk een plaag de wereld geteisterd, nooit is een plaag waarschijnlijk met zoveel Stoïcijnse kalmte opgenomen.“

Is dit als lofspraak bedoeld?

Het lijkt ons vreselijk.

En de vraag rijst, of niet het oordeel der verharding reeds over een deel van de wereld is gekomen.

Hoe staat het met de gemeente Gods?

Zal de bezoeking voor haar nog hebben een vreedzame en heerlijke vrucht der gerechtigheid in vernieuwing des levens en versterking des geloofs?!

**OUDE EN
NIEUWE CITATEN****MATIGE DRINKERS**

In „Nieuw Europa“ heeft B. van Kaam een artikel geschreven over „De dorst in de E.E.G.-landen“. U begrijpt waar het over gaat!

Hij zegt o.a.:

„Op de Cyprioten, de Finnen, de Noren en de IJsländers na, zijn de Nederlanders de matigste Europeanen, zo wordt overtuigend aangetoond in dit door het Produktschap voor Gedistilleerde Dranken te Schiedam samengestelde werkje. En we blijven niet zo'n klein beetje achter. Zelfs al zouden we 2½ keer zoveel alcohol tot ons nemen dan thans het geval is, dan nog blijven we beneden het gemiddelde gebruik in de E.E.G.-landen, zo berekende ik. Er is geen twijfel aan: we zijn een zeer nuchter volk.“

en

„Vooral met het ontkurken van wijnflessen hebben we moeite. Fransen en Italianen drinken respectievelijk 119 en 117 liter per jaar, de Nederlander haalt de 4½ liter nog niet eens. Maar zelfs bier en gedistilleerd drinken de Fransen nog iets meer dan de Nederlander, zij het dat onze achterstand wat deze dranken betreft, gering is.“

Blijkbaar heeft bij ons wortel geschoten de uitspraak „Als de wijn is uit de kan, is de wijsheid uit de man“.

En Jacob Cats — om een bekend vaderlander te citeren — zei „Een schone vrouw en zoete wijn, die zijn vol heimehijk venijn“.

Het is ook van een andere kant te benaderen. Dat deed Gruterus: „Die zich niet verheugt in schone vrouwen of goede wijn, die moet kwaad van nature zijn“.

VERZEKERINGEN

Op grond van het verslag van de verzekeringskamer meldde het Algemeen Handelsblad o.a.

„Eind 1967 hadden de Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen 28,7 miljoen polissen uitstaan, waarvan bijna 28 miljoen in Nederland. Dat wil zeggen dat er per 1000 inwoners van ons land 2210 polissen van levensverzekering waren. Op alle polissen samen was een bedrag van 80,7 miljard verzekerd, ruim 11,5% meer dan eind 1966. Het gemiddeld verzekerde bedrag per hoofd van de bevolking steeg van f 5.564 tot f 6.101“.

Of wij ook van verzekeringen houden!

Maar, pas op — zij het in een andere betekenis; — iemand heeft eens gezegd: „Men moet niemand vertrouwen die bij zijn verzekeringen zijn hand op zijn hart legt“.

COMPUTERS

Via „Het Parool“ twee uitspraken van prof ir. J. in 't Veld:

„De computers zijn als sprinkhanen op ons neergestreken. In 1951 werd de allereerste commerciële computer ter wereld bij het Amerikaanse bureau voor te volkstelling in gebruik genomen. Thans zijn er naar schatting over de gehele wereld ruim 50.000 in gebruik“.

en

„Computers beginnen op draagbare radio's te lijken. Ze zijn beide even opdringerig. Velen denken niet meer zonder zoiets te kunnen leven. Is dit terecht? Een belangrijke vraag, gezien de er aan verbonden geldbedragen“.

Enkele jaren geleden was de vraag: „Nog een baby“ of „een auto“? Het werd een auto. Binnenkort is het: „Nog een auto“ of een computer“. Het wordt een computer.

HIPPE KLEDING

„Spiegel“ heeft zich een beetje beziggehouden met hippe kleding.

Aan mej J. van Leeuwen, presidente van de Chr. Plattelands Vrouwenbond en lid van de A.R. Tweede Kamerfractie werd de vraag voorgelegd: „Waarom geen hippe kleding voor de jonge boer? Antwoord:

„Vergis u niet, onder onze agrarische zonen lopen er verscheidene erg hip bij. Kijkt u bijvoorbeeld maar eens op de landbouwschool in Dronten (NOP). De jongen op de foto draagt erg leuke kleding, maar deze laarzen zijn onpraktisch op de boerderij; daar kun je niet in werken. Ik ben het eens met de constatering, dat de mannen zich vaak fantasieloos kleden.

Een beetje verfrissing door wat meer kleur zou ik toejuichen. En — zoals zo vaak op ander terrein al met succes is gebeurd — dat zou van de vrouwen uit moeten gaan...“.

In 1969: Een A.R. Tweede Kamerfractie in hippe kleding.

STELLING

Bij zijn promotie tot doctor in de wiskunde en natuurwetenschappen verdedigde de heer W. S. Sijperda blijkens een mededeling in het Algemeen Dagblad o.a. deze stelling:

„Het is op medische gronden niet verantwoord paranimfen gedurende de promotieplechtigheid te doen staan“.

Het is te verdedigen; zoals praktisch alles te verdedigen is.

POLITIEKE EXPLORATIE

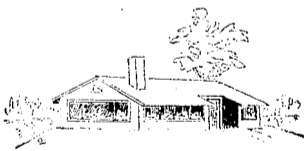
Op een kille, mistige dag tegen het eind van februari lazen de mensen in de rubriek Kleine Zoekers een merkwaardige advertentie in hun Meer- en Woudbode. Sommigen hebben haar zelfs uitgeknipt. Dit was de tekst:

Bejaard heer, onlangs gerepatriëerd, voor het eerst in zijn leven kans hebbend te stemmen voor de Tweede Kamer, wil gaarne van diverse politieke partijen, communisten en pacifisten en ander ratjetoe uitgesloten, inlichtingen ontvangen over hun Men and Measures. Informatie moet zijn tot lering en vermaak. Men vrage vooraf belet tel. 01113/666 of zende folders naar Meerswal 3.

Het was nog geen maand voor de Kamerverkiezingen, die nodig waren door de jongste kabinetscrisis, en de plaatselijke politieke officials vroegen zich af, wat het was met die advertentie. Een practical joke of een valstrik? Maar het kon ook serieus zijn en elke stem telt mee.

Het was ernstiger gemeend dan een flirtation en minder serieus dan een huwelijksaanzoek. En ir. J. A. H. M. Ooyevaer, retired manager van een bekende oliemaatschappij, was benieuwd, wat het zou opleveren. Hij was altijd in de olie geweest, altijd ver van Nederland, meest in Zuid-Amerika, maar ook in Sorong. Voorkeur voor exploratie. Altijd vrijgezel gebleven, volstrekt geen losbol, altijd nuchter, niet getapt op de soos, maar wel bij de drillmasters. Hij sprak graag in telegramstijl op een toon, die niet veel tegenspraak toeliet. Van huis uit was hij Rooms-Katholiek, maar op zijn voornamen na was hij vrijwel geheel geseclariseerd. Zoals dat gaat in Zuid-Amerika. Na zijn pensionering had hij een tijdlang in Den Haag op kamers gewoond. Tegengevallen: afzetterij en op de Witte alleen maar lui, die nog iets te bespreken hadden.

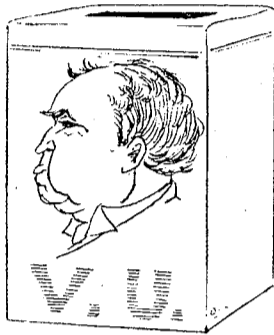

Daarom deze bungalow gekocht met aan de westkant het wijde meer en aan de oostkant bos. Een riant geval, gebouwd door een man, die verder wilde springen dan zijn stok lang was. Geen rimboe; hij had in mers telefoon en televisie, een verharde weg en een Landrover en de postbode kwam elke morgen op de brommer. De bungalow bekeken en na harde onderhandelingen gekocht. Hij was vastbesloten geweest, toen hij haar voor het eerst zag, op een stormachtige, late herfst dag, het water grauw en woest door de storm. Er zat een uitdaging in en hij was, dat kwam er bij, al schijnt het wat ongehoorzaam, een liefhebber van poëzie, vooral van Roland Holst, waardoor hij de voorkeur gaf aan herfst en storm.

Hij stelde zich veel voor van jacht en visserij in dit wijde land, maar dat was eind februari niet aan de orde. De kabinetscrisis, waar ze zich op de t.v. mateloos druk over hadden gemaakt, al die brutale jongens, was een plezierig intermezzo. Hij had ze door zijn kleine advertentie uitgedaagd om te komen. Zouden ze komen?

In elk geval, hij had een uitstekende vrouwelijke hulp in zijn mooie huis, die zich als Janke Heida had voorgesteld, maar die hij had aangenomen en meteen tot juffrouw gepromoveerd. Zij wist van wanten, was van steile beginselen, ging tweemaal naar de kerk en had op haar kamer een busje voor

de V.U. Goeie zaak overigens, had knappe economen afgeleverd voor het bedrijf. En hij had haar een rijksdaalder beloofd voor elke propagandist, die ze zou strikken.

Nog diezelfde avond verscheen de antirevolutionaire afgezant, een onderwijzer, een beetje met zijn rol verlegen, maar hij scheen de juffrouw te kennen, en noemde haar bij haar voornaam, waarom hij wat nadrukkelijk zei: juffrouw Heida zal ons wel een kopje koffie brengen.

Zo zo, dus antirevolutionair, tegen de revolutie, zou in Zuid-Amerika broodnodig zijn, zo'n partij. In Nederland zie ik het nut er niet zo van in, rustig land, geen bendeleiders en geen politieke generaals. U zult in Nederland niet veel te doen hebben. De jongeman begon zijn eerste uiteenzetting.

Het is een historische naam, zei hij. Juist zo, een historische naam, I see, net als de mijne. Een ooevaer in de spelling van Vader Cats. Wel aardig, maar je koopt er niets voor. Jullie zouden een andere naam moeten nemen, b.v. Conservatives. Keurige naam, standing, internationale standing. Maar de propagandist was eerlijk en durfde dus de man tegen te spreken. Conservatief willen wij juist helemaal niet zijn, wij zijn beslist progressief, vooral in de laatste tijd.

Zegt niks, zulke woorden, iedereen is progressief. Ook een slak is progressief, al gaat het langzaam. Maar à propos, is uw partij niet de partij van Hendrik Colijn?

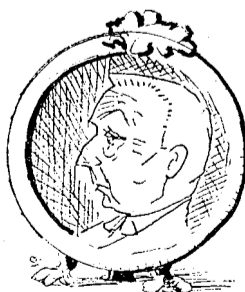
Inderdaad, zei de onderwijzer. En hij voelde, dat hij op glad ijs kwam. Maar ir. Ooyevaer zei: Een kérel hè, om er zuinig op te zijn. Een manager. Houd hem in ere, old boy. Doen wij bij ons concern ook, machtige voorbeelden, dun gezaaid, zoals bij ons Sir Henry Deterding. In ere houden, zou ik zeggen.

De onderwijzer overwoog, of hij nu iets zou zeggen, dat Colijn voltooid verleden tijd was, omdat hij achteraf bekeken van economie geen verstand had, maar hij slikte het liever in. Hij had zelf van economie ook geen verstand.

Toen zei de man opeens abrupt: die Kees Verolme, die zulke grote tankers durft te bouwen, is die ook van uw partij? Ik durf het niet te zeggen, zei de meester, maar ik heb wel eens gehoord, dat hij op de christelijke school is geweest.

Dat zegt niks, ik ging als kleine jongen bij de Zusters der Liefde op school, maar de knepen van de liefde hebben ze me nooit geleerd. Maar zeg me eens, wie zijn momenteel jullie aanvoerders, jullie voor mannen, misschien ken ik er een van.

De onderwijzer begon: Biesheuvel, Berghuis, Boersma, Boertien... Stop man, allemaal onbekende namen en je bent nog maar bij de B. Als je zo tot de z doorgaat, komen we niet klaar.

Toen kreeg de onderwijzer opeens een heldere flits: Bij de z zou ik dr. Jelle Zijlstra willen noemen, die is A.R. minister-president geweest en nu president van de Nederlandse Bank.

Daar hoor ik je, zei dove klaas, zei de ingenieur. Daar weet ik meer van, die is keen. Ik heb Wim

Kan er over gehoord ergens in de rimboe, voor Radio Holland: Jelle zal wel zien. Nu heb ik in elk geval een naam, die mij wat zegt. En nu na de mensen de measures.

Meester begon: de ARP is een beginselpartij. Zij is progressief, zoals ik al zei, en zij wil bovenal een christelijke partij zijn.

Dat begrijp ik, jullie zijn geen heidenen. Christenen zijn we allemaal. Maar ik wou graag wat meer zakelijk: zijn jullie voor belastingverlaging?

Het moet tot meesters ere worden gezegd, dat hij tot het eind toe eerlijk bleef en vertelde, dat belastingverlaging momenteel in zijn partij wat een verdacht woord was. Hij begreep, dat de papieren hierdoor niet stegen, maar eerlijk was eerlijk.

En hij deed echt zijn best het wit te leggen. Helaas moet dit verhaal maar fragmentarisch zijn, vanwege de plaatsruimte...

De volgende morgen om tien uur kwam de man van de P.v.d.A. Hij had in keurige termen belet gevraagd, en hij deed het in alle opzichten keurig. Hij was dan ook een gepensioneerde kommissie van de belastingen; die weten zich te gedragen. Hij bedankte voor een sherry, want hij was geheelonthouder.

Dus u bent van de Labourpartij, de Hollandse Labourpartij. Uw man in Engeland, mr. Wilson, zit lelijk in de nesten. Hoe heet uw Hollandse Wilson? De kommissie aarzelde. Was het serieus, was het een strikvrage? Hij zei: u moet goed begrijpen, wij zijn momenteel in Nederland in de oppositie. Yes, I see, in de oppositie, vrij praten, maar stel, dat jullie in de regering zaten, wie zou dan de Nederlandse Wilson zijn? Dat is moeilijk te zeggen, wij hebben verscheidene kopstukken, maar de twee voornaamste zijn Vondeling en Den Uyl. — Goeie Hollandse namen en een voor reserve.

Maar nu hebt u mij nog niet verteld, hoe u over het beleid van Wilson denkt.

De kommissie trapte daar niet in, wijselijk niet. Hij zei: dat is voor ons moeilijk te beoordelen, want Nederland is Engeland niet. Een eenvoudige waarheid is het sterkste argument. En de man voegde er eerlijk aan toe: wij hebben in Nederland de handen vol met onze eigen kwesties, ook in de partij. Vroeger, toen ik jong was, deden we het met optochten en meetings, maar daar is geen animo meer voor.

Toen ging de ingenieur de man, die hem wat vermoeid toescheen, troosten. Dat komt wel weer, old boy, in Zuid-Amerika is het al druk aan de gang. Daar is het dagelijkse kost. En ze schieten er soms ook nog bij, maar meestal om de knallen. Geraakt wordt er bijna nooit een. En iedereen heeft zo'n blaffer. Maar dat brengt mij op een idee: vroeger liepen hier veel lui met een gebroken geweertje, hoe zit dat nu vandaag?

Nou, dat was weer een kans. De kommissie vertelde het met enige warmte, het gebroken geweertje had bij zijn partij afgedaan — het was geërfd door de PSP, maar die stelde niks voor, en zijn eigen zoon was bij de mariniers, „beroeps”.

Dat brak het ijs en het werd een fijn gesprek over die zoon, die op Nieuw-Guinea was geweest en op Curaçao en ze noemden namen, die aan hen beiden bekend waren.

En de man vertrok, nadat het propagandamateriaal, dat hij had meegebracht, dank zij de marinier, met meer dan gewone welwillendheid in ontvangst was genomen.

Vervolgens kwam de VVD op de proppen. Door Jurjen de Jong. Hij adverteert elke week in de Meer- en Woudbode:

A. B.
Altijd bezig
Altijd bereid.
Wij helpen u
bij alle mogelijke klusjes.
In het bijzonder voor het bezorgen
van pakjes en het verspreiden van
drukwerk. Minzaam aanbevelend,
Jurjen de Jong.

Gemelde Jurjen de Jong bezorgde een grote enveloppe van de V.V.D., hem ter hand gesteld door de notaris, en met een keurig getypt adres, waarop geen s.s.t.t. voorkwam, maar zoals het hoort, de

Vervolg op pagina 14

NOTITIES VAN EEN RAADSLID

STAAT LEVEN STIL IN GEMEENTE?

Dit wordt dan alweer de laatste notitie van dit jaar. We levens snel. In vele opzichten althans. Niet in alle. Op het gemeentelijk terrein zou men soms de indruk kunnen krijgen dat het leven stil stond. Of er in de gemeenten dan niets gebeurt? Natuurlijk wel. Ondanks financiële moeilijkheden, ondanks investeringsbeperkingen bruist het leven er nog vaak, wordt er nog heel wat activiteit ontwikkeld. Neen als we van stilstand spreken — en men moet dat met een flinke schep zout nemen — dan doelen we op de gemeentelijke structuur: Die dateert nog uit de tijd van Thorbecke. Die gaf in 1851 vorm aan de gemeente, aan het gemeentelijk bestuur in de Gemeentewet. Onder die wet leven wij vandaag nog. En het feit doet zich voor dat gemeentebestuurders zich jaar wel bij bevinden. Zij keren zich althans tegen pogingen om die structuur te wijzigen. Dat feit heeft anderen in de mond gegeven zulke gemeentebestuurders te kenmerken als: „nbbidders van een heilige koe. De heilige koe van de gemeentelijke structuur à la Thorbecke. We leven als gemeenten dus nog onder een wet van meer dan een eeuw geleden. Niet zo wonderlijk dacht ik dat men zich dan afvraagt of het leven hier heeft stilgestaan.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat ook hier de natuur sterker is dan de leer. In de praktijk heeft men, zoal niet de structuur dan toch het bestuursbeleid aangepast aan de omstandigheden. Hoe zou het anders kunnen in een tijd van schaalvergroting, van fusies aan de lopende band. Tegenover een geconcentreerd bedrijfsleven zal bij het oplossen van ruimtelijke problemen een geïntegreerd en geïntegreerd openbaar bestuursorgaan moeten staan. Velen zien dat ook in en vandaar dat in het afgelopen jaar vele redevoeringen er vele schriften aan dit onderwerp gewijd waren. In het komende jaar zal dat zeker niet minder worden als

minister Beernink met een nota over deze materie komt.

In eigen kring is het gesprek over deze zaak ook op gang. De jaarvergadering van het verband van a.r. gemeente- en provinciebestuurders was er geheel aan gewijd.

Een ander probleem, dat overigens met het eerste samenhangt, is dat van de voortgaande expansie van havens en industrie. Men kan het ook zien als het probleem van het evenwicht tussen welvaart en welzijn. Ook daar hebben onze gemeentebestuurders en bestuurders van de provincie zich mee bezig gehouden in hun rayonvergaderingen in Rotterdam en in Groningen. De ontwikkeling van zuidwest-Nederland en van het noorden stonden daar in het centrum van de belangstelling.

Die ontwikkeling is natuurlijk niet primair een zaak van de afzonderlijke gemeenten, doch veel meer van de collectiviteit van de gemeenten in zo'n streek (regio zegt men tegenwoordig). En natuurlijk is het een zaak voor de rijksoverheid. Onze economie is een nationale zaak.

Maar als men de gemeentebestuurders hoort dan klappert men soms toch met de oren. Dan vraagt men zich af of sommige feiten niet tot Den Haag doordringen. Als men wel miljoenen gulden uitgeeft om het kanaal-Terneuzen-Gent geschikt te maken voor schepen van 50.000 ton, maar tegelijkertijd geen medewerking verleent voor Terneuzen ook een nieuwe haven te graven, volgens een plan dat aller instemming heeft, dan begrijpt een gemeentebestuurder dat niet. Men wil het gebied rond Terneuzen industrialiseren maar men stuurt de schepen daardoor allemaal naar Gent en de industrie volgt dan vanzelf. En dan zijn alle prognoses failliet en is alle werk aan uitbreidingsplannen enz. tevergeefs geweest.

Het is maar goed dat gemeentebestuurders er aan gewend zijn dat de zaken niet van een leien dakje gaan, anders hadden zij er al lang de brui aan gegeven.

Allerlei plannen zijn ook in het afgelopen jaar weer blijven liggen, niet in uitvoering gekomen. Heel eenvoudig omdat de gemeenten maar met mondjesmaat leningen kunnen sluiten. Ook in het komende jaar zal die situatie blijven voortbestaan. Het financiële beleid van de rijksoverheid eist dat. Laten we aannemen dat het wel nodig zal zijn. Maar laat men er dan ook van overtuigd zijn dat als deze situatie nog langer voortduurt de rekening straks gepresenteerd zal worden in de vorm van grote achterstand op velerlei gebied.

PARTIJ- UITZENDING

In „Nederlandse Gedachten” van vorige week begon het stukje „Partij in de ether” als volgt:

„Donderdag 12 december j.l. sprak dr. W. de Kwaadsteniet, secretaris van de A.R.P., voor de radio, in deze toespraak zette de heer De Kwaadsteniet uiteen, wat de A.R.P. belangrijk vindt en waar haar beleid op gericht is”.

Wie de radio-uitzending op die avond heeft gehoord, die weet dat deze bewering niet juist was. In afwijking van hetgeen was aangekondigd had Henk Weststrate een vraaggesprek met partijvoorzitter Veerman.

Gezien de perspublicaties werd in de loop van donderdag plotseling besloten, dat het van belang was, dat de heer Veerman antwoord gaf op enkele vragen over een ontwerp-brief aan de partijorganen en over de betekenis van die brief. De definitieve tekst van de brief kunt u overigens elders in dit nummer vinden.

De partij haakte in op de actualiteit. Terecht, maar het gevolg was, dat de afgedrukte citaten uit de aan de pers toegezonden en op de band opgenomen radiotoespraak van dr. W. de Kwaadsteniet niet via de radio waren uitgesproken.

„Trouw van 14 december meldde dan ook op de voorpagina „Fout praatje in A.R. weekblad”. Het blad vervolgde:

„De verwarring rond de concept-brief over samenwerking van KVP, ARP en CHU bij de komende raads- en statenverkiezingen heeft de redactie van

het A.R.-weekblad „Nederlandse Gedachten” in moeilijkheden gebracht.”

Mr. A. B. Roosjen, vice-voorzitter van de A.R. Partij, hoorden wij spreken over „De Unvollendete van De Kwaadsteniet”.

Natuurlijk was het afdrucken van de citaten in Nederlandse Gedachten ook

„voer” voor Wandelganger ten behoeve van zijn rubriek „Parlementaria” in „De Volkskrant”. Hij schreef o.a. „A.R.-voorzitter Veerman legde zijn verklaring af in de radio-zendtijd van de ARP. De secretaris van de ARP, de heer De Kwaadsteniet, moest voor hem het veld ruimen. Toch is voor de geschiedenis vastgelegd wat de heer De Kwaadsteniet zou hebben gezegd, als hij wel had gesproken. Over het gesprek KVP-ARP-CHU:

„Een te serieuze zaak om hals over kop af te wikkelen”.

En:

„De ARP heeft geen behoefte aan het doen van „noodsprongen”, evenmin aan het bij wijze van stunt alles op een hoop gooien”.

Had de heer De Kwaadsteniet dit inderdaad donderdagavond gezegd, dan waren het mooie lachertjes geweest. Het geheim van zijn gedachten is onthuld door Nederlandse Gedachten, het officiële orgaan van de ARP, dat een rubriek „Partij in de ether” heeft. Het blad werd kennelijk al gedrukt toen de onrust in de ARP uitbrak, want het meldde gisteren in de verleden tijd vrolijk wat de heer De Kwaadsteniet donderdagavond allemaal heeft gezegd, alsof hij inderdaad iets heeft gezegd”.

Tenslotte: De tekst van het vraaggesprek is verkrijgbaar bij het partijsecretariaat. Wie dat wenst kan ook de complete tekst krijgen van de toespraak, die De Kwaadsteniet op 12 december had zullen houden. Adres: A.R.-Partijbureau, Dr. Kuiperstraat 3, Den Haag.

Pijn?
gebruik dan
SALONPAS

SALONPAS helpt tegen reumatische pijnen, gewrichts-, spier- en lende pijn, tegen pijnen, veroorzaakt door kneuzingen, stijfschouder, verstuikingen en zenuwpijnen. SALONPAS is een medicinale pleister die smeren en wrijven overbodig maakt. SALONPAS pakt de pijn bij de bron aan.

SALONPAS

Verkrijgbaar bij Uw apotheker of drogist. Prijs p. pakje 10 st. 1,85
Imp. L. Rietbergen C.V. Rotterdam
Korenaarstraat 55 Telefoon 231162

POLITIEKE EXPLORATIE

juiste en volledige titulatuur, als je schrijft aan een ingenieur. Jurjen mocht ze nie. in de bus stoppen, maar afgeven, was de opdracht, hetgeen hij deed. Maar juffrouw Heida dacht aan de rijksdaalder en loodste hem naar binnen. Dus u komt voor de V.V.D.?

Dat is te zeggen, mijnheer, ik bezorg altijd brieven en drukwerken voor de VVD, van de notaris ziet u. Maar ik doe het ook voor Dorpsbelangen en de IJscub en voor de kruideniers, enz. Binnen het uur. Vluggen en voordeliger dan bij de post. En de VVD is mijn vaste opdrachtgever, de notaris dan, zagezeid. Ik heb, als ik het mag uitdrukken, een dienstverlenend bedrijf, een eenmansbedrijf, met een bakfiets en een brommer. En ik verkoop petroleum en in de zomer ook pieren voor de sportvissers. Er is altijd wat te verdienen, als je er maar bij bent. En ik wil liever niet in de bijstand.

De ingenieur vond de man hoogst sympathiek. En het was zo'n aardige man. En hij kreeg een sigaar, die hij met enige moeite uitpakte uit het cellophaan. Verdient u ook wel eens aan andere politieke partijen?

Nee mijnheer, die geven de blaadjes met de schoolkinderen mee, of ze sturen er jonge mensen op uit, om te verspreiden. Nee, daar is niets te halen. Maar de VVD draagt alles aan mij op. En dus bent u zelf ook lid? Neen mijnheer, dat is zagezeid niet voor onze mensen, met de notaris en zo. Nee, dat is meer een deftige partij.

Dus u kunt mij verder niet over de VVD inlichten? Het spijt mij mijnheer, maar ik zie er geen kans toe. Maar ik denk dat het allemaal wel in die enveloppe zit.

De ingenieur deed toch nog één vraag. Zou de VVD ook voor belastingverlaging zijn? Natuurlijk mijnheer, daar is toch iedereen voor. Niemand wil graag geplukt worden... zeg u nu zelf...

En als u soms eens een klusje hebt mijnheer, het doet er niet toe, altijd bezig, altijd bereid. Ik heb hier een kaartje, waar mijn adres op staat. U hoeft maar te bellen.

En bedankt voor de vriendelijke ontvangst. U woont hier prachtig mijnheer, maar het waait hier altijd. Merk ik het best met mijn bakfiets, ziet u.

De bode van de VVD vertrok.

Toen kwam er iemand van de KVP, een jonge man, een van de jongeren van de KVP. Loopt u al lang mee in uw partij? Ik ben al twee jaar lid, mijnheer. Dus u is van de partij van mijnheer Luns? Die is toch ook katholiek, nietwaar? Hij heeft dezelfde voornamen als ik, alleen in een andere volgorde. Van huis uit ben ik ook nog katholiek.

Wie is de grote man van uw partij?

De jonge man aarzelde niet, hij was een linke jongen en zei zonder aarzelen: natuurlijk mijnheer Luns. Begrijp ik, begrijp ik, bewonderenswaardige

man. Iedereen kent hem in het buitenland en hij is reuze-populair. In Londen is al een soort standbeeld voor hem gemaakt. Ze maken altijd prenten van hem en hij heeft er zelf vreselijk plezier van. Nu, de ingenieur wist er ook van. Wie zou niet van Luns weten. Al zat je je halve leven in Zuid-Amerika, je wist van Luns. En de jonge KVP-er paste wel op, niet van anderen te reppen. Je moet geen trubbels maken, als het niet nodig is.

Hij vertelde van Luns, ze praatten over Luns. Het was ontspannend. En de ingenieur zei: ik vertelde het u al, ik ben van huis uit ook katholiek, en ik houd nog altijd van een carnaval. Kunnen alleen katholieken wat van maken en zij alleen kunnen een mens voortbrengen als Luns.

Ik heb wel eens gehoord, dat jullie veel gladder jongens hebben in jullie partij. Mag ik wel, glad, als ze maar niet glibberig zijn. — Hoe bedoelt u dat mijnheer? — Heel gewoon: een aal is glad en een kwal is glibberig.

Vervolg op pagina 15

TER · RIT · STER · RIT · STER · RIT · STE

We gaan een sterrit maken, waaraan het gehele zin kan meedoen. Want een beetje aardrijkskundige kennis en een atlas zijn voldoende. De tocht gaat langs twintig plaatsen in Nederland, kriskras door het land verspreid. Maar het bijzondere is, dat de namen van de plaatsen wat met elkaar te maken hebben. Het slot van de eerste plaats is tegelijk het begin van de tweede, enz. Dat heeft op zijn minst betrekking op de laatste drie letters. Amsterdam kan dus niet worden gevolgd door Muiden en ook niet door Amstenrade. Maar Oudwoude wel door Oudeschoot. Daar gaan we dan.

1. We denken in de eerste plaats aan Camoëns, die een groot heldendicht heeft gemaakt over de dapper ontdekkingsreizigers, die van de mond van de Taag over de wereld uitzwerven. Het is niet de naam van hun land, natuurlijk niet, want het is een plaats in Nederland, waarvan de naam helemaal lijkt op die van dat land, alleen wat langer uitgesproken, alsof men er niet op hele en halve noten zingt.

2. Daarbij sluit zich aan een tweede plaats, een beroemde plaats, waar zelfs vorsten op bezoek komen. En, er verschijnt een blad, waarin een gezaghebbend lid van de ARP, zijn commentaar geeft over politieke wijsneuzen en anderen.

3. De derde plaats vindt u in een heel ander deel van ons land, te midden van het ruisend riet en — in de zomer — de blanke zeilen van de watersport.

4. En dan komen we bij een stad aan een rivier, met een heel bijzon-

dere Waag, al sedert de middeleeuwen bekend.

5. Van een stad gaan we naar een „voorstad”, waar de gereformeerde dominee kennelijk grote kans heeft om professor te worden aan de V.U.; vooral in de dogmatiek.

6. Maar uit deze gereformeerde kring gaan we op deze tocht opeens naar het hart van het R.K. zuiden, naar een van die merkwaardige dorpen, die worden samengevat onder de naam „de acht zaligheden”.

7. En dan met een brede zwaai naar het noordoosten, een dorp in een vallei, die we lettend op de naam, eerder aan de andere kant van het land zouden hebben gezocht.

8. En dan weer naar Brabant, naar een van de beide plaatsen, die door ds. H. P. Scholte in 1834 werden benoemd.

9. Nu naar de provincie, die nog altijd het hart van het land vormt, naar een dorp, waarvan we, lettend op de tweede helft van de naam, veel bos zouden verwachten, maar dat valt tegen. Landbouw en vee-teelt zijn er de bronnen van bestaan.

10. Het volgende dorp ligt op het grootste Waddeneiland en meer zeggen we er niet van, om het niet te gemakkelijk te maken.

11. En dan gaan we weer naar het noordoosten tot we onder de rook komen van een machtige zoutverwerkende industrie.

12. We blijven in het oosten, maar nu staan we op het perron van het

laatste Nederlandse station, waar de trein naar Kopenhagen passeert.

13. We blijven aan de grens, maar hier woont een politicus, die in groot enthousiasme geraakt, als de Nederlanders harder fietsen dan de rest van de wereld.

14. Vandaar gaat al weer de vlucht naar het noorden, waar je helemaal terecht komt bij de agrariërs.

15. En in de volgende plaats blijft dat allemaal zo.

16. Maar dan komen we in een plaats, waar blijkens de naam twee bedrijfsschappen uit dezelfde sector een taak hebben.

17. Maar het wordt tijd, dat we weer eens het midden van het land opzoeken, maar de naam suggereert een situatie, die we meer in het buitenland aantreffen.

18. Nu weer naar het hartje van het land, alles groen en vlak, en de naam schijnt er mee te spotten. De timmerlieden en de smeden schijnen het er in elk geval in de hoogte te zoeken.

19. Deze plaats ligt achter de Grebbelinie en een bekend dichter droeg dezelfde naam.

20. En zo komen we bij de laatste plaats, waarvan we alleen maar zeggen, dat er een borstbeeld van Talma staat in brons op een voetstuk van graniet. Welke plaats dat is, dat weet een meelevende AR-man. En als het klopt, dan hebt u de gehele lijst goed. Proficiat!

Als u deze sterrit tot een goed einde brengt kunt u de oplossing opsturen

naar de redactie van Nederlandse Gedachten, p/a Dr. Kuypersstraat 3, Den Haag. De oplossingen moeten uiterlijk 7 januari binnen zijn. Om in de politieke sfeer te blijven stellen wij als prijzen beschikbaar twee exemplaren van Anti-Revolutionair Bestek, twee exemplaren van Voor een mondig volk, verder een 15-tal recente publikaties van de ARP. De namen van de prijswinnaars zullen in het nummer van 11 januari worden bekend gemaakt.

EXPLORATIE POLITIEKE

's Avonds in de schemering kwamen er twee van D'66. Op een brommer. Een jongen en een meisje. Beide in trui en lange broek.

Ze voerden om beurten het woord, en eindigden hun zinnen met: *niewaar Lies*, en is het niet zo *Kees*. Ze vonden het machtig om zo op stap te gaan. En ze vertelden, dat D'66 een groot hervormingsprogramma had, waarbij het een en ander was afgekeken van Amerika en Engeland.

Het verbaasde hen enigmate, dat zulks niet veel indruk maakte.

Amerika en Engeland, zei de ingenieur... De democratie is er ziek jongelui. Er moet orde op zaken worden gesteld, als het moet met harde hand.

Er kwam geen contact, maar het bleef wel leuk. En de ingenieur vond het aardige jongelui. Jullie moet ook aan je eigen toekomst denken, zei hij.

De wijde wereld in, bij een grote maatschappij b.v., Nederland heeft machtige concerns, en daar is altijd plaats voor jongelui die aanpakken willen, die de kantjes er niet aflopen, en die weten, drommels goed weten, dat de baas het voor het zeggen heeft. Als je je daaraan houdt, dan kom je er wel.

Ze spraken op een verschillende golf lengte, maar het bleef toch leuk. En ze kregen jus d'orange, omdat je op zo'n motor niet moet gaan rijden als je een glaasje op hebt. En hij wuifde ze na, toen ze wegreden.

En nu de laatste. Hij kwam het laatst, de man van de CHU, maar hij was sympathiek, een rustieke landbouwer.

Wat zal ik zeggen, mijnheer, wij houden niet van uitersten, zo is het bij de CHU altijd geweest. Wij maken niet zoveel drukte, want wij zijn meest eenvoudige mensen, maar wij houden het met de Koningin en het Vaderland en de Vaderlandse Kerk.

Ik ben van huis uit katholiek, zei de ingenieur. Dat gaf even een stilte, maar de boer was zo trouwhartig, dat de dooi weer onmiddellijk intrad.

Maar het gesprek ging niet meer over de politiek.

Het was fijn, met zo'n landbouwer eens te praten over de streek, over de mensen, over het land, over vissen en jagen, en vooral over het vee.

De man bleef het langst van allemaal, maar het was ook zo'n beste, trouwhartige man, er was helemaal geen kwaad bij. Het was iemand, die nooit streken, zou uithalen, zelfs niet in de politiek. En hij zei heel bescheiden: als mijnheer er belang in stelt, ik heb ook een boekje, waar alles in staat over de CHU, als mijnheer dat eens lezen wil — maar ik wil het wel graag terug hebben, want het is mijn enige exemplaar.

Ze scheidten als vrienden.

De ingenieur betaalde zijn rijksdaalder voor het busje. De wind was gaan liggen. Het meer lag in het maanlicht. En hij dacht aan zijn dichter A. Roland Holst, hij voelde zich een vreemdeling, en hij wist, dat hij niet „geëngageerd” was, ook niet in de vaderlandse politiek, en leven zou „voorbij de wegen”.

BIJBEL- TEKSTEN

Drs. Van den Doel, woordvoerder voor de P.v.d.A.-fractie bij volkshuisvestingsvraagstukken, vindt het prachtig om met gebruik van bijbelteksten met name anti-revolutionairen tot de orde te roepen.

Verleden week bij het debat over de huurverhoging werd het wel heel erg. Het huurbeleid van Minister Schut karakteriseerde hij als volgt: „In het huis mijns Vaders zijn vele woningen, mits men er een flinke huur voor kan betalen”. Van de Minister zelf zei hij: „Rijken heeft hij met goederen vervuld, maar hongerigen ledig heen gezonden”.

Mr. Aantjes kwam er aan het slot van zijn betoog sober op terug: „Uit de hoek van de geestverwanten in engere zin van de heer Van den Doel is ons nogal eens het verwijt gemaakt dat wij zo lichtvaardig met bijbelteksten omspringen. Ik moet erkennen, dat dit verwijt niet altijd ten onrechte is geweest. Gezien echter de wijze, waarop de heer Van den Doel vandaag hier met bijbelteksten slingert, zou deze er naar mijn mening goed aan doen zich te herinneren wat ons — ik herhaal: niet altijd ten onrechte — vanuit zijn kring is verweten”. De heer Van den Doel had er gelukkig geen weerwoord op.

DE WEEK ROND

- 9 december** Het Middelburgse gasthuis is ten minste een ziekenhuis waaraan je zelfs je meerderjarige dochters kunt toevertrouwen!
„Deze meisjes zijn aan onze zorgen toevertrouwd, zegt de geneesheer-directeur — en er gebeuren ernstige feiten in die bars.”
Als dat waar is heeft deze directeur schoon gelijk — al zijn deze meisjes boos en al zullen er wel progressieve voorstanders te vinden zijn die het woord betutteling in de mond nemen.
- 10 december** De redactie van Nederlandse Gedachten schijnt op drift te zijn. Het gaat van kwaad tot conservatiever.
Werden de wekelijkse redactievergaderingen eerst gehouden in hotel „Monopole”, daarna in de „Oude Tram” nu vergadert men in restaurant „Witteveen”.
Althans — zo is verteld. Maar de zegsman is wel betrouwbaar in onze ogen.
- 11 december** De boeren worden al maar rijker.
Dat wil zeggen in dit geval, de leden van de boerenpartij Koekoek. De oorspronkelijke éne fractie is nu in drieën geknipt, op verzoek van de heren zelf.
In plaats van één voorzitterstoelage, nu drie.
In plaats van één spreektijd, nu drie.
In plaats van één onkostenvergoeding voor personeelskosten, nu drie.
De verleiding is wel groot nog een vierde boerenfractie te scheppen, dacht u ook niet?
- 12 december** Minister Beernink moest elf ingediende moties in ontvangst nemen van de Kameroppositie.
’t Merkwaardige was wel dat er zes werden ingetrokken. Onze indruk was dat bij de motivering van die intrekking duidelijk werd dat men eigenlijk constateerde die moties ten onrechte te hebben ingediend. Al ging dat gepaard met een omhaal van woorden.
Devaluatie en onduidelijkheid gingen weer hand in hand.
- 13 december** Een nog niet zo oude parlementaire redacteur — dat zijn de meesten overigens — schreef in zijn kranten: „de confessionele regeringspartijen lieten gisteren al weten tegen de interpellatie Nijpels (D’66) te zijn.”
Deze interpellatie zou handelen over de Shellvestiging aan de Moerdijk.
Als u dan weet dat van dit verhaal niets deugt, dan vragen wij ons af welke waarde wij aan de rest moeten hechten.
De man is uiteraard wel tegen het bestaan van confessionele partijen.
- 14 december** Er is een raadslid in Den Haag dat graag krachtige taal spreekt: „wij zitten er maar voor de flauwe kul bij.”
Soms is dat ook wel zo — maar ligt dat dan ook niet een beetje aan de heren zelf?

M. C. van Staaveren

AALSMEER - TELEFOON 4051

Specialiteit in

ANJERSTEEKEN FREESIKNOLLEN

Firma C. Vermeer en Zoon's
fabrieken voor gebogen hout

Telefoon 01894 - 230

OUDEKERK AAN DEN IJSSEL

Ronde en ovale tafelranden. Gebogen regels voor stoelen en fauteuils. Armleggers. Kappen. Regels. Stijlen enz. enz.

Voor adviezen en inlichtingen omtrent:
* geldleningen en hypotheeken
* financiering van auto's, caravans en boten
* verzekeringen (er zijn gunstige voorwaarden voor overheidspersoneel)

is het adres

WARNAAR'S ASSURANTIËN

Staringlaan 264 - Papendrecht
Telefoon 01850 - 51807

DROOG HOUT

Specialiteit: gewaterd iepen, verder beuken, essen, linden, kersen, eiken en peren.

Incomplete bollen en plaathout.
Contant 1 %.

N.V. HARD- EN ZACHTHOUT
IMPORT MIJ.

Loenen (Veluwe) - Telefoon 05765-212

Firma Jan de Mik

Hardinxveld - Giessendam

AANNEMERS VAN
OEVERBINDINGSWERKEN
GRIENDHOUDANDEL

Telef. 01846 - 2156 - 2484
Hardinxveld - Giessendam

HOTEL „DE KROON”

Sophialaan - LEEUWARDEN

Telefoon 24467 - 24468

Uw adres voor

RECEPTIES EN PARTIJEN

Visser

Electrotechniek N.V.

Breestraat 128 - BEVERWIJK
Telefoon (02510) 25244

GEVESTIGD SINDS 1919

TIMMERFABRIEK
VERMEULEN N.V.

MILL (N.-B.) - Telefoon 08859 - 1024*
FABRIEK VAN GEPREFABRICERDE
HOUTEN GEBOUWEN, HOUTEN WONINGEN,
DIRECTIEKETTEN, BARAKKEN, GARAGES,
VAKANTIEHUIZEN, SPECIAAL VOOR
DE LANDBOUW: KIPPENHOKKEN,
VELDSCHUREN, LOODSEN.
EXPORT: België, Duitsland etc.

Snelle persen en vakkundig personeel staan klaar om uw drukwerk vlot en goed gereed te maken.

periodieken
boeken en
handeldrukwerk

rotatie
DRUKKERIJ LIBERTAS N.V.
drift 13 / tel. 030 - 19446
utrecht

**VERPLAATSBARE
HOUTEN GEBOUWEN**

DIRECTIE- EN SCHAFTKETTEN
NOODWONINGEN
SCHOLEN EN
KERKEN
DIRECTIE- EN
SCHAFT-
WAGENS
ETC.

**HAHBO
HOUTBOUW
HARDINXVELD**

TEL. GIESSENDAM-HARDINXVELD 2141

N.V. Rederijen
Haringhandel

IMPORT-EXPORT
N. Parlevliet Jr.
KATWIJKAANZEE

Postbus 15 - Telefoon kantoor 3444
Buiten kantooruren 2092 - 2283

PRINS N.V. - DOKKUM
(Metaalverwerkende industrie)

Fabrikant van:

- WIELEN voor automobielen en andere voertuigen
- KOUDGEWALSTE PROFIELEN
- GEPROFILEERDE BUIZEN
- GASFLESSEN EN ANDERE DRUKVATEN

Telefoon 05190-2043

H. Struik en Zoon N.V.
Fabriek van dekkleden en tenten

Imp. Groothandel scheeps- en aannemersbenodigdheden elektrische en autogene las- en snijbenodigdheden.

DEVENTER
Diepenveenseweg 8
Telefoon 05700 - 13970

Geen maagpijn meer!

Jarenlang onderzoek en uitgebreide proefnemingen in Amerika maakten het Currier Maagtablet tot een zeer doeltreffend middel tegen maagpijn. Het Currier-Maagtablet vermindert niet alleen Uw maagklachten, maar het laat Uw maagpijn ook verdwijnen!

Als U Currier Maagtabletten gebruikt valt het U op dat ze blijvend verbetering geven. Vraag daarom Uw apotheker of drogist

CR in het rode busje met gele opdruk

maagtabletten

Importeur: L. Rietbergen C.V.
Korenaarstraat 55 a-c,
Rotterdam Tel. 010-23.11.62

VOSKAMP EN VRIJLAND NV

KASSENBOUW - KETELBOUW - VERWARMING

's-GRAVENZANDE POSTBUS 30 TEL. 01748-3921*

SCHULING GIETERIJENBODIGDHEDEN NV

BINNENHAVENSTRAAT 20 / HENGEL-O.
POSTBUS 52 / TEL 05400-16461

CHR. COÖP. Spaarbank „Eigen Haard” g.a.

LOPENDE DIEP 7 (bij de Kijk In 't Jatbrug) GRONINGEN - Tel. (05900) 27902 - Postrekening 890442

SPAARRENTE

BELEGGINGSBOEKJES 5 1/2% - 5%	JEUGDSPAARDERS AMBTENAREN (met premie) 4 1/2%	DAGELIJKS OPVRAAGBAAR (ook voor salarissen, A.O.W., pensioenen etc.) 4%
---	--	---

Gebruik Uw spaarbankboekje tevens als (rentegevende) girorekening:
Giroboekjes gratis verkrijgbaar.

PATENT OCEAN
WERELDWIJD TOEGEPASTE
APPENDAGES
EN

BLOWERS, GASMETERS, SCHROEFVERDICHTERS,
TANDWIELPOMPEN ETC. VAN DE
GROOTSTE EUROPESE SPECIAALFABRIEK

„AERZEN”

INL. & VERKOOP OCEAN N.V. - VELP (G.)
TEL 08302-6241 - TELEX 45277 - P.B. 55